

UAN

DAD AUTÓNOMA DE NUEVO

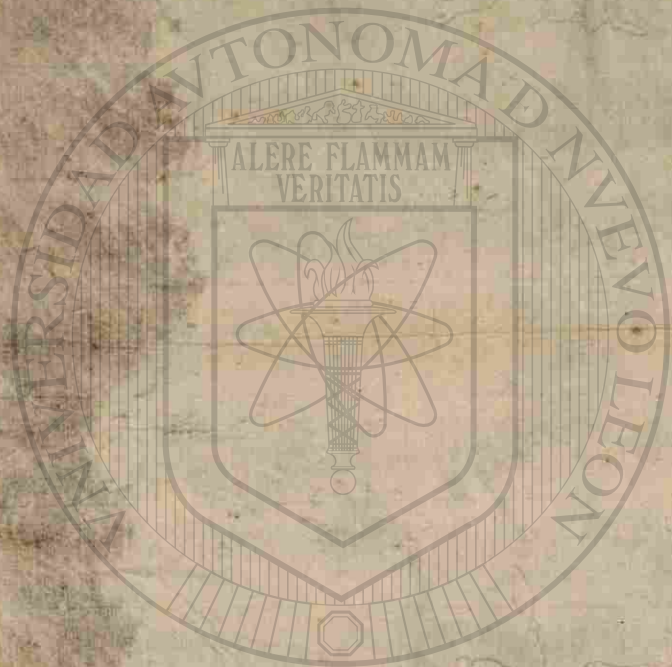
CIÓN GENERAL DE BIBLIOTECA

KKI274
C37
1767
V.6
cl

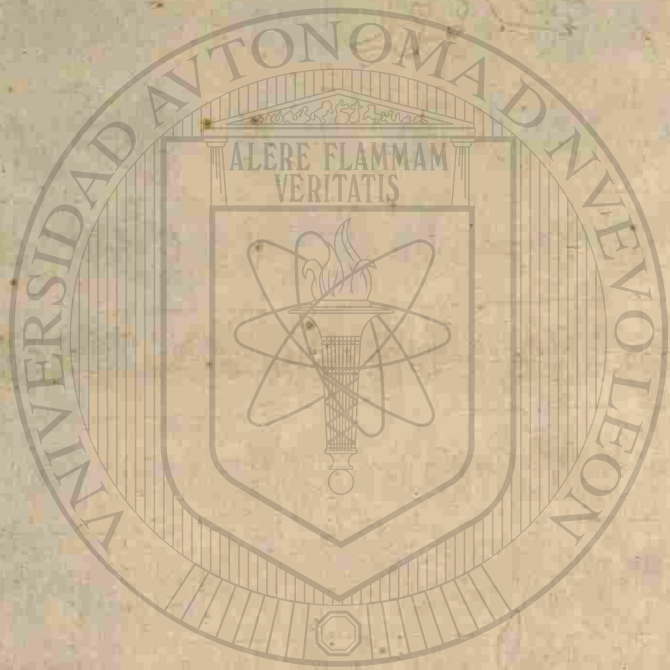
1080098088

LAS SIETE PARTIDAS
 DEL REY
 D. ALONSO EL XI MO,
 GLOSSADAS
 POR D. GREGORIO LOPEZ,
 REAL IN. LAS INDIAS
 EN SU OFICINA DE
 SEBASTIÁN DE LA LETRA EL TEXTO
 DE LAS PARTIDAS

U A N L

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
 DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

**LAS SIETE PARTIDAS
DEL REY
D. ALFONSO EL SABIO,
GLOSSADAS
POR EL S.^R D. GREGORIO LOPEZ,
DEL CONSEJO REAL DE LAS INDIAS.**

EN ESTA IMPRESSION
**SE REPRESENTA A LA LETRA EL TEXTO
DE LAS PARTIDAS,**
QUE DE ORDEN DEL CONSEJO REAL SE CORRIGIÓ. Y PUBLICÓ
EL DR. BERNI EN EL AÑO 1758.

*Se reimprime la Glosa del Sr. Gregorio Lopez, por el tenor de la
Edicion de Salamanca del año 1555.*

*Se han examinado las Citas, cotejado, y puntualizado.
Se han corregido las materiales erratas de Imprenta.
Y colocado en las margenes de los Textos las Leyes Recopiladas, y Autos Acordados.
En obediencia del Decreto del Consejo Real de 4. de Noviembre de 1759.*

P O R
EL Dr. DON JOSEPH BERNI Y CATALA,
Abogado de los Reales Consejos. *De Riv*

PARTIDA

SEXTA. [®]

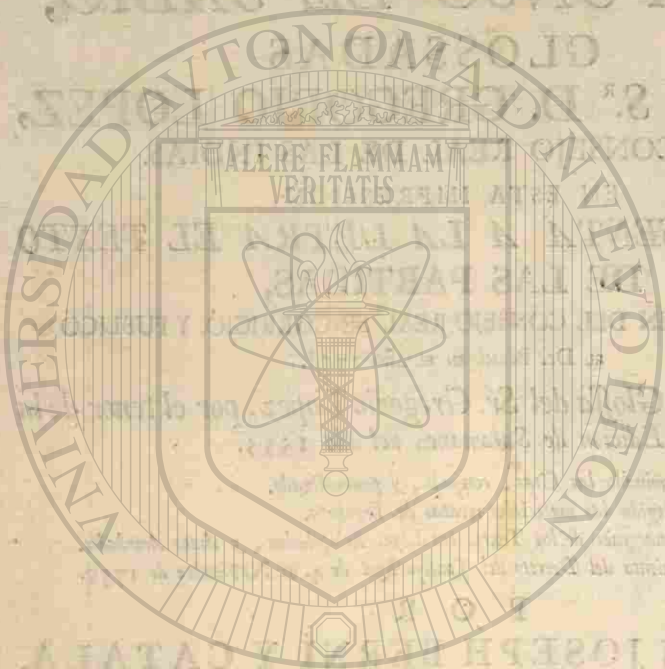
CON REAL PRIVILEGIO.

Valencia: En la Imprenta de Benito Monfort, año de 1767.

KK T274

037
1767

v. 6

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECA

TABLA DE LOS TITULOS, Y LEYES DE LA sexta Partida.

Aquí comienza la sexta Partida deste libro, que habla de los Testamentos, e de las herencias: la qual contiene xix. Titulos. Item cclxi. Leyes.

P rologo.	pag.1.	L. XVIII. Como se puede defatar el Testamento, por mudarse el estado de aquel que lo fizo.	pag.15.
TITULO I			
<i>De los Testamentos.</i>	pag.1.	L. XIX. Como se puede cobrar el Testamento, que fue quebrantado por alguno de los tres mudamientos sobredichos.	alli.
L EY I. Que quiere dezir Testamento, e a que tiene pro, e quantas maneras son del, e como deve ser fecho.	alli.	L. XX. Como se declara el Testamento, por fijo que naciesse despues, o por otro, a quien el fazedor porfijasse.	pag.16.
L. II. Como puede ome fazer Testamento en escrito, de manera que los testigos non sepan lo que yaze en el.	pag.4.	L. XXI. Como se quebranta el primero Testamento, por otro que fuesse fecho despues.	alli.
L. III. Que denen guardar, como en manera de regla, los fazedores del Testamento, en faziendolo.	pag.5.	L. XXII. Por quales razones el Testamento que fue fecho primeramente, non se defataria por otro que fiziesen despues.	pag.18.
L. IIII. Como pueden los Cavalleros fazer su Testamento.	pag.6.	L. XXIII. Como el Testamento postrimero deve ser fecho acabadamente, para poder defatar el otro, que fuesse fecho ante.	pag.19.
L. V. Como puede ser fecho el Testamento, de aquel que por derecho non le podria fazer, e le otorgo el Emperador, o el Rey, poder para fazerlo: e como vale el Testamento, en que es el nome del Rey escrito, por testigo.	alli.	L. XXIII. Como se defata el Testamento, quando el fazedor del rompe la carta en que era escrito, o quebranta los sellos.	pag.20.
L. VI. En que manera pueden los Aldeanos fazer sus Testamentos.	pag.6.	L. XXV. Como todo ome, fasta el dia de la muerte, puede mudar su Testamento, e fazer otro.	alli.
L. VII. Como vale el Testamento que el padre faz e entre sus hijos, maguer non sea fecho acabadamente.	pag.7.	L. XXVI. Que pena deve aver aquel, que embarga a otro, que non pueda fazer Testamento.	alli.
L. VIII. Como puede mudar, e reuocar, el padre, el Testamento que ouiesse fecho entre sus hijos.	pag.8.	L. XXVII. Que razones mueuen los omes, a embargar a los otros, que non fagan Testamentos: e quantas maneras son deste embargo.	pag.21.
L. IX. Quales omes non pueden ser testigos en los Testamentos.	pag.8.	L. XXVIII. Que pena ha el señor del fieruo, a quien alguno ouiesse establecido por su heredero, si embargo que non faga otro Testamento.	pag.22.
L. X. Si puede ser testigo, o non, en el Testamento, el que ha natura de varon, e de muger.	pag.9.	L. XXIX. Como aquel que embarga al que quiere fazer Testamento, que non lo faga, deve pechar doblado, lo que fizo perder, a aquellos a quien el testador quiere mandar algo.	pag.22.
L. XI. Si aquellos a quien mandan algo en el Testamento, pueden ser testigos en el, o non.	pag.9.	L. XXX. Que pena merecen aquellos que embargan a los Pelegrinos, e a los Romeros, que non puedan fazer sus Testamentos.	alli.
L. XII. En que cosa puede ser escrito el Testamento.	pag.10.	L. XXXI. Como deben ser puestos en recabdo los bienes de los Romeros, e de los Pelegrinos, quando mueren sin manda.	pag.23.
L. XIII. Quien puede fazer Testamento, e quien non.	pag.10.	L. XXXII. Como son tenudos los Apportellados de los Logares, de guardar, e de amparar su derecho, a los Pelegrinos, e los Romeros.	pag.23.
L. XIII. En que manera el que fuere ciego puede fazer Testamento.	pag.11.		
L. XV. Como los que son juzgados a muerte, o son desterrados para siempre, non pueden fazer Testamentos.	pag.12.		
L. XVI. De los omes que son dados por rehenes: e los juzgados por enfamados, por cantigas que fizieron: e los que fuesen fieruos: e de los otros que non fazen Testamento.	pag.13.		
L. XVII. Como, los que entraron en Religion, non pueden fazer Testamento.	alli.		
			TI.

TITULO II.

De como deuen ser abiertos los Testamentos que son fechos en escripta. pag.24.

L. I. Quien puede demandar ante el Juez, que abran el Testamento que es escripto en poridad. alli.

L. II. Quando pueden pedir que se abra el Testamento. pag.25.

L. III. En que manera, e ante quales omes deue ser abierto el Testamento, e mostrado. alli.

L. IIII. Que puede fazer el Jodgador, quando el Testamento es fecho ante testigos sin escripto. pag.26.

L. V. En que manera deue el Juez dar traslado del Testamento, a quien fue mandado algo en el. alli.

L. VI. Porque razon se podria mouer el testador, a defender que non abriesen el Testamento fasta tiempo cierto. pag.27.

TITULO III.

De como deuen ser establecidos los Herederos en los Testamentos. pag.27.

L. I. Que cosa es establecer Heredero, e a quien riece pro. pag.28.

L. II. Quien puede ser establecido por heredero de otro. pag.28.

L. III. Como puede el testador establecer su fieruo por heredero, si quisiere. pag.29.

L. IIII. Quien non puede ser establecido por heredero. alli.

L. V. Como la muger, que casa ante que se cumpla el año que mriio su marido, non puede ser establecida por heredera. pag.30.

L. VI. Por que palabras, e en que manera puede ser establecido el heredero. pag.31.

L. VII. Como el establecimiento del heredero deue ser fecho en el Testamento, e non en otra scriptura. pag.32.

L. VIII. Como, despues quel heredero es establecido simplemente en el Testamento, non puede ser puesta condicion en el Cobdicio. pag.32.

L. IX. Quando el heredero, que es señalado en el Testamento, que aya en los bienes del testador, la parte que le señalaren en el Cobdicio; si non fuer y puesta, si aura los bienes del finado. pag.33.

L. X. Como el testador deue dezir, o efereuir paladinamente, el nome, e sobrenome del que haze su heredero, o las señales que en el aua, de guisa, que non pueda acascer dubda. alli.

L. XI. Como el testador deue nombrar por si mismo, a aquel que establecio por heredero, e non puesto en aluedrio de otro. pag.34.

L. XII. Como non vale el establecimiento del heredero, quando es fecho por yerro. pag.36.

L. XIII. Como vale el establecimiento del heredero, maguer el testador non lo nombre, pues que es cierto de la persona del. alli.

L. XIII. Si alguno fue establecido por heredero de alguna partida de los bienes

del testador, e non dexa otro heredero en lo al, como lo puede heredar todo. alli.

L. XV. Como non empece a aquel que fue establecido por heredero, tiempo, nin dia cierto, que sea puesto en el Testamento. pag.39.

L. XVI. En quantas partes puede partir el fazedor del Testamento su Heredad entre los herederos. pag.40.

L. XVII. Como deue ser partida la Heredad entre los herederos, quando son muchos. pag.41.

L. XVIII. Como, el testador que parte sus bienes en cuenta de mas de doze onças, quanta parte deus auer cada vno de los herederos. alli.

L. XIX. Como puede ser partida la Heredad del testador en mayor cuento de doze onças. alli.

L. XX. Quando el testador dexa por su herederos los pobres de alguna Ciudad, entre quales dellos deue ser partida la heredad. pag.43.

L. XXI. Que departimiento ha entre los herederos del fazedor del Testamento. pag.44.

L. XXII. Qual tiempo deue ser catado, en que el heredero puede ser establecido, o non. pag.45.

L. XXIII. Quando vn fieruo es de muchos, como el vno dellos lo puede fazer su heredero. pag.46.

L. XXIII. Como el señor non puede fazer todos sus fieruos herederos, e libres, quando non ouiesse otros bienes, de que pagar las deudas que deuia. pag.46.

L. XXV. Si el señor que establecio su fieruo por heredero, lo vendio despues, como puede auer el comprador la herencia, en que era establecido el fieruo. alli.

TITULO IIII.

De las Condiciones que pueden ser puestas, quando establecen los herederos en los Testamentos. pag.47.

L. I. Que cosa es Condicion, e quantas maneras son della, e como se pone. alli.

L. II. De las Condiciones del tiempo pasado, e del presente, e del que es por venir; como se deuen poner en los establecimientos de los herederos. alli.

L. III. De las Condiciones que non pueden ser por natura, o por derecho. pag.48.

L. IIII. De la Condicion que es imposible de fecho. pag.49.

L. V. De las Condiciones que son dubdofas, e non ciertas. alli.

L. VI. Quando el fazedor del Testamento establece a otro por heredero, fo condicion que jure de fazer alguna cosa, como deue auer la herencia, o non, maguer non jure. alli.

L. VII. Como, las Condiciones que pueden ser, si fueren puestas en los Testamentos, deuen ser cumplidas. pag.50.

L. VIII. Que quando la Condicion, que es fecha, o puesta en los establecimientos de los herederos, es de tal natura, que non es en poder de los omes de la cumplir, que non puede el heredero auer la heredad, fasta que se cumpla. pag.51.

L. IX. De las Condiciones que en parte cuelgan del poder de los omes, e en parte estan en auentura; que dicen mezcladas. alli.

L. X. Que Condiciones se entienden en los establecimientos de los herederos, maguer non sean y puestas; a que dizen en latin, Tacitas. alli.

L. XI. Como el padre non deue poner Condicion ninguna en la legitima, que dexa a su hijo. pag.55.

L. XII. Como, aquel que es establecido por heredero sin Condicion ninguna, puede entrar la herencia, maguer la Condicion que es puesta a su compañero, non sea cumplida. pag.58.

L. XIII. Como deuen ser cumplidas las Condiciones, que son puestas en los establecimientos de los herederos ayuntadamente, o fo departimiento. alli.

L. XIII. Como deue el heredero auer la herencia, si non finco por el, de cumplir la Condicion, fo que fue establecido. pag.59.

L. XV. En que manera se puede cumplir, o non, la Condicion que es puesta en el establecimiento de los herederos, que son en poder de otro. pag.60.

L. XVI. En que caso la Condicion que es puesta en el establecimiento del heredero, vale, si la cumple de fecho, maguer estonce non se puede cumplir de derecho. pag.60.

TITULO V.

De como pueden ser establecidos otros Herederos en los Testamentos, en lugar de los que y fueren puestos primeramente; a que dizen en latin, Substitutos. alli.

L. I. Que quier dezir Substitutos, e quantas maneras son de Substituciones. pag.61.

L. II. Como la Substitucion que es llamada vulgar, se haze por palabras de niego; e a las vegadas calladamente. alli.

L. III. Quando muchos herederos son establecidos en el Testamento, e Substitutos entre si, quanta parte acrecece a cada vno dellos, si alguno dellos non quisiere ser heredero. pag.62.

L. IIII. Por que razones desfallece la Substitucion que es llamada Vulgar. pag.63.

L. V. De la Substitucion que es llamada Pupillar, como deue ser fecha. alli.

L. VI. Como el padre puede dar substituto al hijo en los bienes que heredare de la madre, maguer lo ouiesse desheredado de lo suyo. pag.67.

L. VII. Que fuerza ha la Substitucion pupilar. pag.68.

L. VIII. Si muere el meço a quien es dado substituto, como puede heredar el substituto lo suyo. alli.

L. IX. Como, aquel que porjassse a algund meço, puede dar substituto. pag.70.

L. X. Por que razones desfallece la Substitucion pupillar. alli.

L. XI. Como se haze la Substitucion que es llamada, Exemplaris, e como desfallece. pag.72.

L. XII. Como se haze la Substitucion, a que llaman en latin, Compendiosa, e que fuerza ha. pag.74.

L. XIII. De la Substitucion a que dizen en latin, Breuiuqua; como se deue fazer, e que fuerza ha. pag.77.

L. XIII. De la Substitucion que es llamada en latin Fideicommissaria. pag.78.

TITULO VI.

De como los Herederos pueden auer Plazo para consejarle, si tomaran aquel heredamiento en que fueron establecidos Herederos, o non: e como se deue fazer el Inuentario. Otrofi, como deue ser la muger guardada despues de muerte de su marido, quando dixen que finco preñada del. pag.80.

L. I. Que cosa es el Plazo, quel heredero deue auer para consejarle, si tomara la herencia, o non: e a que tien pro, e a quien lo puede demandar, e quien non. pag.81.

L. II. Quanto tiempo deue ser otorgado por plazo a los herederos, para auer el consejo sobredicho. alli.

L. III. Como, mientras durare el plazo en que se deue consejar el heredero, non puede vender, nin enajenar, ninguna cosa de la herencia. pag.83.

L. IIII. Como el heredero, que tomo plazo para consejarle, deue tornar la herencia a los que la deuen auer, quando non la quisiere. pag.84.

L. V. Como el heredero, non otorgado tomar plazo para consejarle, deue entrar los bienes del defunto seguramente, faziendo Inuentario primero. alli.

L. VI. Como, aquellos que han de recebir deudas, o mandas, de las herencias del finado, si non se acasfieren al Inuentario, pueden pesquerir, e saber, si son y puestas todos los bienes. pag.86.

L. VII. Como, mientras haze el Inuentario el heredero, non le deuen mouer pleyto los que han de recebir las mandas: e que fuerza ha el Inuentario, e que pro viene ende al heredero. pag.87.

L. VIII. Quales espensas non es tenuto el heredero de poner en el Inuentario. pag.89.

L. IX. Que pena deue auer el heredero, que maliciosamente haze el Inuentario. alli.

L. X. Como deue pagar las mandas, e las deudas, cumplidamente; el heredero, si non fizo el Inuentario, al plazo que le fue puesto. pag.90.

L. XI. En que manera deue el heredero tomar la heredad, si entendiere que le es provechosa. pag.91.

L. XII. Como el hijo se otorga por heredero del padre, por algunas cosas que haze; maguer non lo diga por palabra. pag.93.

L. XIII. Quales omes, que son establecidos por herederos, pueden tomar, e ganar la herencia por si; e quales por otorgamiento de otro. pag.94.

L. XIII. Como deue ser cierto el heredero, de la muerte de aquel quel establecio, ante que entre la herencia; otrofi, si es atal ome que gela podria dexar. pag.96.

L. XV. Como el heredero deue recebir la herencia llanamente, sin condicion, e por si mismo, e non por otra persona. pag.97.

L. XVI. Como, quando algund ome muere

fin

- sin testamento, e dexa su muger que es preñada, non deuen los parientes del finado tomar la herencia, fasta que sean ciertos, si es así, o non. *alli.*
- L. XVII. Que guarda deuen poner los parientes del finado, quando su muger dize que es preñada del. *pag. 99.*
- L. XVIII. Como puede el heredero desfechar la herencia, que le pertenece por Testamento, o por razon de parentesco. *pag. 99.*
- L. XIX. Como, aquel que es establecido por heredero en Testamento de otro, que era su pariente, si desfechar la heredad por razon del Testamento, non la puede desfechar cobrar por parentesco. *pag. 101.*
- L. XX. Fasta quanto tiempo puede el hijo, o nieto, cobrar la heredad, que ouiesse desfechada. *alli.*

TITULO VII.

- De como, e por que razones, puede ome desheredar en su Testamento a aquel que deue heredar sus bienes. E otrosi, por que razones puede perder la Herencia, a aquel que fuesse establecido por Heredero en el, maguer non lo desheredasse.*
- L. I. Que cosa es Desheredamiento. *pag. 102.*
- L. II. Quien puede desheredar, e a quien. *alli.*
- L. III. Como deue ser fecho el Desheredamiento. *pag. 104.*
- L. IIII. Por que razones puede el padre, o el abuelo, desheredar a los que descienden dellos. *pag. 105.*
- L. V. Como el padre puede desheredar al hijo, si se fiziere jugar contra su voluntad: e de las otras razones por que lo puede fazer. *pag. 107.*
- L. VI. Como el padre, o el auuelo, pueden desheredar a sus hijos, o a sus nietos, si non le quisiere facer de captiuo. *pag. 109.*
- L. VII. Como el padre puede desheredar al hijo, que se tornare Moro, o Judio, o Herege. *pag. 110.*
- L. VIII. Que fuerça ha el Desheredamiento, quando es fecho derechamente. *pag. 111.*
- L. IX. Como, quando el hijo es desheredado en el comiençamiento del Testamento, o en la fin, se entiende que es desheredado en todos los grados de la herencia. *pag. 112.*
- L. X. Como, el Testamento en que el padre non deshereda a su hijo, nin habla del, non vale. *alli.*
- L. XI. Por quales razones puede el hijo desheredar al padre, de los bienes que ouiesse apartadamente; e por quales non. *pag. 114.*
- L. XII. Como el ome puede desheredar a sus hermanos, con razon, o sin ella. *pag. 115.*
- L. XIII. Por que razon deuen perder los herederos la herencia, que deuan auer. *pag. 116.*
- L. XIII. Que galardón deue auer aquel que non puede ser por derecho establecido por heredero, nin recibir manda, si alguno lo faze su heredero, o le manda algo, e el mismo lo descubre ante que sea acusado dello. *pag. 121.*

- L. XV. Por que razones se puede escusar el heredero, que non pierda la herencia, maguer non sea vengada la muerte del testador, a quien hereda. *alli.*
- L. XVI. Como, quando el Rey, o su Mayordomo recabda las herencias de los herederos, que non las mereçen, a que dizen en latin, Indigni, es tenuto de pagar las dehdas, e las mandas, a los que fueren señores dellas. *pag. 122.*
- L. XVII. Por quales razones, la herencia que el heredero perdiesse por yerro que ouiesse fecho, non la deue auer el Rey. *alli.*

TITULO VIII.

- De como puede quebrantar el Testamento aquel que es desheredado en el a tuerto; a que dizen en latin, Querela inofficij Testamenti.*
- L. I. Quien es aquel que puede fazer la Querella para desatar el Testamento: e contra qual ome, e ante quien, e por que razones, e de que manera. *pag. 124.*
- L. II. Si puede el hermano quebrantar, o non, el Testamento que ouiesse fecho su hermano, en que non fiziesse mencion del. *pag. 125.*
- L. III. Por que razones non puede el hermano quebrantar el Testamento de su hermano, maguer estableciesse su seruo por su heredero. *alli.*
- L. IIII. Por que razones non pueden quebrantar el Testamento, los que son desheredados en el. *alli.*
- L. V. Como, si el padre da a su hijo su parte legitima, puede fazer de lo otro lo que quisiere. *pag. 126.*
- L. VI. Como, aquel que otorga, o consiente en en el Testamento, en que lo deshereda su padre, non lo puede desatar despues. *pag. 128.*
- L. VII. Que fuerça ha el Inyuzio que es dado para quebrantar el Testamento. *pag. 129.*

TITULO IX.

- De las Mandas, que los omes fazen en sus Testamentos.*
- L. I. Que cosa es Manda, e quien la puede fazer, e a quien, e en que manera. *pag. 131.*
- L. II. Quando muchos herederos son establecidos en el Testamento, como el vno dellos puede auer la manda que le dexasse el testador, maguer non quisiere ser heredero. *alli.*
- L. III. Como, el fazedor del Testamento, puede obligar a aquellos a quien manda algo en el, que den a otro, fasta en aquella quantia que les dexa. *pag. 132.*
- L. IIII. Como, el fazedor del Testamento, puede obligar a los herederos de aquellos a quien manda algo en el, que den a otro, fasta en aquella quantia que les dexa. *pag. 134.*
- L. V. Por que razon el heredero non es tenuto de pagar las Mandas, que el señor

- de la herencia ouiere dexadas. *alli.*
- L. VI. Si el fazedor del Testamento diesse su seruo a otro, en manera que le aforrasse, e le mandasse que diesse alguna cosa a otro, como non es tenuto de lo fazer. *pag. 136.*
- L. VII. Como el heredero daue caber el ruego del testador, mandandole dar a otro, fasta en aquella quantia que recibio del. *pag. 136.*
- L. VIII. Como, quando el fazedor del Testamento dexa a algund ome por su heredero, non puede dexar Mandas al seruo del. *pag. 137.*
- L. IX. Como, la persona de aquel a quien es fecha la Manda, deue ser nombrada ciertamente. *alli.*
- L. X. En quales cosas pueden ser fechas las Mandas. *pag. 138.*
- L. XI. Como, el fazedor del Testamento, puede fazer Manda de alguna cosa, que fuesse empeñada. *pag. 140.*
- L. XII. Como, de las cosas que non son aun nascidas, puede ser fecha Manda. *pag. 141.*
- L. XIII. De quales cosas non puede ser fecha Manda. *alli.*
- L. XIII. Como, Castillo, o otro lugar, que fuesse dado a algun ome, por seruicio señalado que el fiziesse por ello, non puede ser fecha Manda del a otros, que non supiesen fazer aquel seruicio. *pag. 143.*
- L. XV. Como pueden ser fechas Mandas, de las cosas que non son corporales. *pag. 144.*
- L. XVI. Como, aquel que manda la cosa que tiene en peños, non se entiende que le quira la dehdá. *alli.*
- L. XVII. Por que razones se entiende que es renocada la Manda, quando el fazedor del Testamento la enagena, despues que la ha fecho. *pag. 146.*
- L. XVIII. Como vale, o non, la Manda que el testador faze, de dineros que cuyda tener en el arca. *alli.*
- L. XIX. Como deue valer la manda que el testador fiziesse a alguno, cuydando que le deuia algo, e non fuesse así. *pag. 147.*
- L. XX. Como non le empeçe a la Manda, falla, o mentirosa razon, que sea puesta en ella. *alli.*
- L. XXI. De las condiciones, e razones, e maneras ciertas, que pueden ser puestas en las Mandas. *alli.*
- L. XXII. Como vale la Manda, o non, si la condicion que es puesta en ella, non se cumple por ocaçion, o por otra manera. *pag. 149.*
- L. XXIII. Quando el fazedor del Testamento manda algun seruo, o otra cosa, en general, cuya deue ser la escogencia. *pag. 150.*
- L. XXIII. En que manera deue ser dado el gobierno, a aquellos a quien es mandado en el Testamento. *pag. 152.*
- L. XXV. Como aquel a quien es mandada escogencia de alguna cosa, non se puede arrepentir, despues que la ouiere escogido. *pag. 153.*
- L. XXVI. Quando es mandada escogencia de alguna cosa del testador a dos omes, si se desauenieren, que es lo que deue fazer el

- Juez en esta razon. *pag. 154.*
- L. XXVII. Como la Manda, que es fecha, de Minera de metales, o de Pedrera, non passa en los herederos de aquellos a quien la fazen. *alli.*
- L. XXVIII. Por que palabras pueden ser dexadas las Mandas; a que dizen en latin, de legatis tertio. *pag. 155.*
- L. XXIX. Como vale la Manda, o non, que es puesta en aluedrio del heredero. *pag. 156.*
- L. XXX. Si vale la Manda que el testador faze, diziendo: Mando que mi heredero de a fulano tantos marauedis, (o tal cosa) quando el quisiere. *pag. 157.*
- L. XXXI. Como se pueden fazer las Mandas, sin condicion, e a dia cierto. *pag. 158.*
- L. XXXII. Como las Mandas deuen ser judgadas por las leyes deste libro, maguer el testador lo defendiesse. *alli.*
- L. XXXIII. Como vale la Manda que es fecha a muchos, e en que manera la deuen partir. *pag. 168.*
- L. XXXIII. Como las Mandas deuen ser dexadas en Testamento, o en Codicilo: e como passa el señorio dellas a los herederos de a quien las mandaren. *pag. 170.*
- L. XXXV. Como non vale la Manda que faze el testador a algun ome, cuydando que era uiuo, e fuesse muerto. *pag. 172.*
- L. XXXVI. Como, aquel a quien es otorgada alguna Manda, la puede dexar, o non, si la non quisiere. *pag. 173.*
- L. XXXVII. Como el heredero deue entregar la cosa, a aquel a quien es mandada. *alli.*
- L. XXXVIII. Como deue dar plazo el Juez al heredero, si non puede dar luego, o entregar, la cosa que es mandada. *pag. 175.*
- L. XXXIX. Como puede el fazedor del Testamento renocar las Mandas, que ouiesse fechas. *pag. 176.*
- L. XL. Como se renoca, o non, la Manda, quando el testador enagena la cosa, despues que la manda. *alli.*
- L. XLI. Como se desata la Manda, si la cosa de que es fecha, se pierde, o se muere. *alli.*
- L. XLII. Como se desata, o non, la Manda que es fecha, de lana, o de madera, o de otra cosa semejante, si se fiziesse despues alguna laour dellas. *pag. 177.*
- L. XLIII. Como se desata la Manda, si el señorio de la cosa de que es fecha, le gana despues aquel a quien era mandada. *pag. 178.*
- L. XLIII. Como vale, o non, la Manda, que es fecha de vna cosa en Testamento de dos omes. *alli.*
- L. XLV. Como, si la cosa es mandada muchas vezes en el Testamento, non es tenuto el heredero, de la dar mas de vna vez. *alli.*
- L. XLVI. Si el testador manda a otro algun su seruo en tal manera, que se sirua del, non se entiende que gelo da del todo. *pag. 179.*
- L. XLVII. Como, si alguno manda a otro carta, o escritura de debito, que le deuan, entiendese que le manda aquel debito, que

le devian. alli.
L. XLVIII. En que tiempo, e en que lugar, pueden demandar las Mandas. alli.

TITULO X.

De los Testamentarios, que han de cumplir las Mandas. pag.180.

L. I. Que quiere dezir, Testamentarios, e a que tienen pro, e en que manera deuen ser fechos. alli.

L. II. Que poderio han los Testamentarios en cumplir las Mandas de los testamentos, e como deuen cumplir las mandas del finado. pag.181.

L. III. Que los Testamentarios deuen cumplir la voluntad del finado, e non segund su aluedrio. pag.182.

L. IIII. En que cosas pueden los Testamentarios demandar los bienes del finado, en Juyzio, e fuera de Juyzio. pag.184.

L. V. Quien puede cumplir las Mandas que son fechas para facer cativos, si el fazedor del Testamento non dexa Testamentario que lo cumpla. pag.185.

L. VI.fasta quanto tiempo deuen cumplir los Testamentarios el Testamento del finado. pag.186.

L. VII. Quien puede apremiar a los Testamentarios, quando son negligentes de cumplir la voluntad del finado: e quien deue entrar en su lugar, para cumplirla. pag.187.

L. VIII. Que pena deuea auer los Testamentarios, quando maliciosamente aluegan de cumplir las Mandas. pag.188.

TITULO XI.

Como se puede menguar la Manda, e fasta que quantia; a que dizen en latin, Falcidia, o debitorum bonorum subsidium, o Trebellianica. pag.190.

L. I. Quanto es, lo que el heredero puede facer de cada Manda, quando non ouiesse aquella parte que ha de auer: e en que cosas lo puede fazer. alli.

L. II. En que manera se deuen menguar las Mandas. pag.191.

L. III. Que tiempo deue ser catado, para poder menguar las Mandas, en razon de facer el heredero la su parte legitima. pag.193.

L. IIII. Quales Mandas non deuen ser menguadas por razon de Falcidia. alli.

L. V. Como, si el heredero da alguna cosa ascondidamente, por mandado del testador, a ome que la non podia auer de derecho, non puede despues facer della Falcidia. pag.195.

L. VI. Por quales razones, e de que cosas, non puede facer Falcidia el heredero. alli.

L. VII. Como los herederos pueden facer la Falcidia, si fizieren el Inuentario. pag.204.

L. VIII. Como, aquel que es establecido por heredero, si es rogado que de la herencia a otro, puede facer della la quarta parte, a que dizen en latin, Trebellianica. alli.

TITULO XII.

De los Escritos que sezen los omes a sus finamientos, a que llaman en latin, Codicillos. pag.206.

L. I. Que quiere dezir Codicilo, e a que tien pro, e quien lo puede fazer, e en que manera deue ser fecho, e sobre que cosas. alli.

L. II. Que en el Codicilo non pueden ser establecidos herederos derechamente. pag.207.

L. III. Que departimiento ha entre los Testamentos, e los Codicilos; e como se pueden desfar. pag.208.

TITULO XIII.

De las Herencias que ome puede ganar por razon de parentesco, quando el señor della muere sin Testamento. pag.209.

L. I. En quantas maneras pueden morir los omes sin Testamento. alli.

L. II. Quantos grados son de Parentesco. pag.210.

L. III. Como, el padre, o el auuelo muriendo sin Testamento, deue el fijo, o el nieto, heredar los bienes del. alli.

L. IIII. Como, los padres, e los auuelos, pueden heredar los bienes de sus fijos, e de sus nietos, quando mueren sin Testamento. pag.219.

L. V. Como, los hermanos, e los otros parientes de la linea de traucio, se pueden heredar los vnos a los otros, quando mueren sin Testamento. pag.220.

L. VI. Como se pueden heredar los hermanos, que non son de padre, e de madre: e otros, quien puede heredar a aquel que muere sin Testamento. pag.221.

L. VII. En quanta parte de los bienes del marido rico puede heredar la muger pobre, si casasse sin dote, e non ha de que auer. pag.222.

L. VIII. Quando puede heredar el fijo, que non es legitimo, en los bienes de su padre, si muere sin Testamento; o el padre, en los bienes de tal fijo. pag.224.

L. IX. Como non se embarga al fijo natural la su parte que deue auer, por razon de la muger legitima que fue de su padre. pag.226.

L. X. Quales fijos non son legitimos, nin naturales: e que non pueden heredar los bienes de sus padres. alli.

L. XI. Quales fijos, de aquellos que non son legitimos, pueden heredar a sus madres. pag.228.

L. XII. En que manera pueden heredar entre si los hermanos que son dichos naturales. pag.230.

TITULO XIII.

De como deue ser entregada la renencia, o el señorio de la Heredad del finado, al Heredero; que la demande por razon de Testamento, o de parentesco. pag.231.

L. I. Que quiere dezir, Entrega, e quantas maneras son della, e a que tiene pro. pag.232.

L. II. Como deue ser fecha la Entrega de la he-

herencia al heredero, e por cuyo mandado. alli.

L. III. Que es lo que deue fazer el Juez, quando vienen dos herederos, e muestran amos cartas de Testamento, de aquel que los establecio. pag.236.

L. IIII. Como deue entregar los bienes de la herencia al heredero, aquel que es tenedor della. alli.

L. V. Que aquel que tiene los bienes de la herencia como non deue, si enagena alguna cosa dello, la deue pechar. pag.238.

L. VI. Que aquel que es tenedor de la herencia, como non deue, si se muriere alguna bestia, o alguno de los ganados entre tanto, la deue pechar a los herederos. alli.

L. VII. Por quanto tiempo puede perder el heredero la herencia, non la demandando. pag.239.

TITULO XV.

De como deue ser partida la Herencia entre los Herederos, despues que fueren entregados della. E otros, de como se deuen amonjonar las Heredades, quando contienda acasiesse entre ellos en esta razon. pag.240.

L. I. Que cosa es Particion, e que pro viene della. alli.

L. II. Quien son aquellos que pueden demandar Particion, e a quien: e quales cosas pueden partir, e quales non, e en que manera. pag.241.

L. III. Quales ganancias es tenuto el vn hermano de partir con el otro. pag.242.

L. IIII. Como las donaciones que el padre hace en su vida a algund su fijo, si deuen ser contadas en su parte, o non. pag.244.

L. V. De quales ganancias non es tenuto el vn hermano de dar parte al otro. pag.245.

L. VI. Como, la dote, o el arra, que recibe el padre por su fijo, o por su hija, non deue venir a particion entre los otros hermanos. pag.246.

L. VII. Quales de los herederos deuen tener los preuilejos, e las cartas de la herencia, quando el testador non lo ouiesse mandado. pag.247.

L. VIII. Como, aquel que tiene los preuilejos, e las cartas de la herencia, por mandado del testador, los deue mostrar a los otros, cada que les fuer menester. pag.248.

L. IX. Quando la Particion es fecha delante del Juez, o por su mandado, como deuen dar recabdo los vnos a los otros, de fazer sanas las cosas que cupieren en parte a cada vno. alli.

L. X. Que poderio ha el Juez, ante quien vienen a playto los herederos en razon de la Particion. alli.

TITULO XVI.

De como deuen ser guardados los Huerfanos, e los bienes que heredan despues de muerte de sus padres. pag.250.

L. I. Que cosa es Guarda, a que dizen en latin, Tutela, e a quien deue ser dada. alli.

L. II. Quantas maneras son de Guardadores de Huerfanos. alli.

L. III. Como el padre, o el auuelo, puede dar Guardador a su fijo, o a su nieto. pag.251.

L. IIII. Quien puede ser dado por Guardador de Huerfanos, e de sus bienes; e por cuyo mandado. alli.

L. V. Como la madre non puede auer sus fijos en guarda, si se casare despues de la muerte del padre dellos. pag.253.

L. VI. Como la madre puede establecer Guardadores en su Testamento a los fijos, que dexa por herederos. pag.255.

L. VII. Que el padre puede dar a su nieto por Guardador de sus fijos: e como deue dezir ciertamente el nome del Guardador, porque non aya y dubda. alli.

L. VIII. Como el Guardador, que el padre da a sus fijos naturales, non deue vfar de tal guarda sin mandado de Juez. pag.256.

L. IX. Como, quando el padre, o el auuelo, non dexa Guardador a sus fijos, nin a sus nietos, en su Testamento, lo deue auer el pariente mas propjico, que ouiere. alli.

L. X. Como, aquel que asorro a su seruo de menor edad, deue ser Guardador del, e de sus bienes. pag.258.

L. XI. Quando los Guardadores son muchos, e non se pueden allegar para procurar los bienes del huerfano, como lo puede fazer el vno dellos. alli.

L. XII. Quales Judgadores deuen dar Guardador al Huerfano desamparado. alli.

L. XIII. A quien deuen ser dados Guardadores; a que llaman en latin, Curatores. pag.262.

L. XIII. Quales son aquellos que non pueden ser Guardadores de otro. alli.

L. XV. En que manera deuen los Guardadores alinar, e guardar, los bienes de los Huerfanos. pag.264.

L. XVI. Como los Guardadores deuen fazer aprender a los Huerfanos, leer, e escribir. pag.265.

L. XVII. Como el Guardador deue demandar, e responder por el Huerfano, en Juyzio. alli.

L. XVIII. Que los Guardadores non deuen enagenar los bienes de los Huerfanos. pag.266.

L. XIX. En que lugar deue ser criado el Huerfano, e con quien. pag.267.

L. XX. Quanto deuen dar al Huerfano de sus bienes, para gouerno de si, e de su compana. pag.268.

L. XXI. fasta quanto tiempo deue durar la guarda, e el oficio de los Guardadores de los Huerfanos: e como deuen dar cuenta de los bienes dellos. alli.

TITULO XVII.

Por que razones, los que son escogidos para Guardadores de los Huerfanos, se pueden escusar que lo non sean. pag.269.

L. I. Que cosa es Escusanga. alli.

L. II. Que razones son aquellas por que se puede escusar el que es Guardador de algun huerfano, que lo non sea. alli.

L.

- L. III. Como, los Cavalleros, e los Maestros de las Sciencias, se pueden escusar que non sean Guardadores de otri. pag.271.
 L. IIII. Ante quien, e en que manera, e fasta quanto tiempo, puede aquel que es escogido por Guardador, poner escufa, que lo non sea. alli.

TITULO XVIII.

De las razones por que deuen ser sacados los Huerfanos, e sus bienes, de mano de sus Guardadores, por razon de sospecha que aygan contra ellos. pag.272.

- L. I. Por quales razones pueden ser tollidos los Guardadores, de la guarda. alli.
 L. II. Quien son aquellos que pueden razonar contra el Guardador, para darle por sospechoso: e en que manera lo deuen fazer, e ante quien. pag.273.
 L. III. Como el Jygdador, de su officio, puede remover al Guardador de la guarda del Huerfano, quando entendiere que es dañoso. alli.
 L. IIII. Que pena merecen los Guardadores de los Huerfanos, si fallaren que fizieran algund menoscabo en los bienes dellos. pag.274.

TITULO XIX.

Como deuen ser entregados los Menores, si algun daño, o menoscabo, recibieron en sus bienes, por culpa de si mismos, o de aquellos que los tuuieren en guarda. alli.

- L. I. Que cosa es Entrega, e a que tiene pro. pag.274.

- L. II. Quales son aquellos Menores que pueden demandar la Entrega, e por que razones. pag.275.
 L. III. Como el Menor de veynte, e cinco años, o su Guardador, puede demandar restitucion, por daño que recibiese, conociendo, o negando en Juyzio, el, o su Abogado, lo que non deuita. alli.
 L. IIII. Como el Menor se puede escusar de los yrratos que ouiere fecho, por razon de la edad. pag.276.
 L. V. Por quales razones puede el Menor defatar los pleytos, e las posturas, que fuesen a daño de si. alli.
 L. VI. Por quales razones non puede ser otorgada restitucion al Menor. pag.277.
 L. VII. Como el Menor puede desamparar la herencia que ouiere entrado, si entendiere que le es dañoso. pag.280.
 L. VIII. Ante quien puede el Menor demandar la Entrega, e quando: e en que manera deue ser fecha. alli.
 L. IX. Como el Menor puede demandar Entrega de las cosas que perdiesse por tiempo. pag.281.
 L. X. Como, las Eglefias e los Reyes, e los Concejos, pueden demandar restitucion, por aquellas mismas razones que los Menores. pag.283.

AQUI COMIENÇA
 LA SEXTA PARTIDA

DESTE LIBRO:

QUE FABLA DE LOS TESTAMENTOS, E DE LAS Herencias.

ESUDAMENTE, dixeron los Sabios antiguos, que pasan su tiempo, aquellos que bien faziendo bien su fazienda, tomando guarda en las posturas, e en los pleytos, que ponen unos con otros. Mas mayormente tuuieron, que auian grand seso, los que al su finamiento sabian ordenar, (1) e poner lo suyo, en tal recabdo, de que ellos ouiesse plazer, (2) e fiziesse pro de sus animas: (3) e fincaua, despues de su muerte, lo suyo, sin dubda, e sin contienda, (4) a sus herederos. Onde, despues que en la quinta Partida deste libro fablamos de todas las posturas, e pleytos, e conueniencias, que los omes fazen entre si en su vida, queremos aqui dezir, de los testamentos, que fazen a su fin: por Partida VI.

que esto es encerramiento de su fecho. E de si diremos, de las Herencias, que los otros heredan dellos, despues que mueren, tambien por testamento, como por manda, o por otra manera qualquier. Otro si mostraremos, de como los huerfanos, e los niños chiquitos, e sus cosas, deuen ser guardadas, e puestas en recabdo, despues de la muerte de sus padres. E de todas las otras cosas que pertenescen a estas razones.

TITULO I.

De los Testamentos.

Testamento, es vna de las cosas del mundo, en que mas deuen los omes auer cordura (1) quando lo fazen; e esto es, por dos razones. La vna, porque en ellos muestran, qual es la su postrimera voluntad. E la otra, porque

L. del
 tit. 4.
 lib. 5.
 Recop.
 Hic lecol. an
 rigio quare
 non in tena
 mento non
 cupatio non
 ten requirit
 per 2.1. vi. d.
 lib. 5. Rec.
 qu 3. tanay
 requirit. vi
 & Olannu
 in concord. l. n. F. n. 3. et 1.

INCIPIIT SEXTA PARTITA.

- (1) *S*abian ordenar. Utinam saperent, & intelligerent, ac nouissima prouiderent, Deutero. 32. cap. v. 29. nota tamen, quod omnis testatio presumitur prudens, & ita debet coniecturari, argumen. L. Lucius in fin. ff. de hered. instit. & notat Bald. in leg. pen. colum. c. de impuber. & alius subditus.
 (2) *Plazer*. Quiescit enim cor testantis, condito testamento, ut infra tituli. l. 1.
 (3) *Animas*. Nam in testamento ponitur, ut solvantur debita testatoris, & ut laesit ab eo satisfiat: & ponuntur etiam legata pro anima sua, ut in leg. 101. tituli. 9. Part. 3.
 (4) *Sin contienda*. Hec fuit una de causis permissio-

nis testandi, ut adducit Guillel. Bene, in repetitione, cap. Raynantius, de testamen. super verbo, testamentum, l. col. 2. ubi ponit alias rationes. & adde infra tituli. l. 1. ubi dicitur, pro el desuacordo, & qui secundas nuptias contrahunt difficulter, hoc facere possunt ob innumerabiles lites, & rixas, que inter filios, & uxores primi, & secundii matrimonii sequuntur.

TITULUS I.

(1) *Cordura*. Hoc ne alias arguantur de furore, si irrationabilia subent, nam eo ipso presumuntur non compos mentis tunc tenore fuisse, nisi probetur contrarium, ut est text. iuncta gloss. in verbo, mentis, in leg. quidam in fin. ff. de condi. instit. & probatur in leg. 32. ad fin. tituli. 9. infra eadem partita, l. 13. tit. 3. partita

AQUI

- L. III. Como, los Cavalleros, e los Maestros de las Sciencias, se pueden escusar que non sean Guardadores de otri. pag.271.
 L. IIII. Ante quien, e en que manera, e fasta quanto tiempo, puede aquel que es escogido por Guardador, poner escufa, que lo non sea. alli.

TITULO XVIII.

De las razones por que deuen ser sacados los Huerfanos, e sus bienes, de mano de sus Guardadores, por razon de sospecha que aygan contra ellos. pag.272.

- L. I. Por quales razones pueden ser tollidos los Guardadores, de la guarda. alli.
 L. II. Quien son aquellos que pueden razonar contra el Guardador, para darle por sospechoso: e en que manera lo deuen fazer, e ante quien. pag.273.
 L. III. Como el Jydgador, de su officio, puede remover al Guardador de la guarda del Huerfano, quando entendiere que es dañoso. alli.
 L. IIII. Que pena merecen los Guardadores de los Huerfanos, si fallaren que fizieran algund menoscabo en los bienes dellos. pag.274.

TITULO XIX.

Como deuen ser entregados los Menores, si algun daño, o menoscabo, recibieron en sus bienes, por culpa de si mismos, o de aquellos que los tuuieren en guarda. alli.

- L. I. Que cosa es Entrega, e a que tiene pro. pag.274.

- L. II. Quales son aquellos Menores que pueden demandar la Entrega, e por que razones. pag.275.
 L. III. Como el Menor de veynte, e cinco años, o su Guardador, puede demandar restitucion, por daño que recibiese, conociendo, o negando en Juyzio, el, o su Abogado, lo que non deuita. alli.
 L. IIII. Como el Menor se puede escusar de los yrratos que ouiere fecho, por razon de la edad. pag.276.
 L. V. Por quales razones puede el Menor defatar los pleytos, e las posturas, que fuesen a daño de si. alli.
 L. VI. Por quales razones non puede ser otorgada restitucion al Menor. pag.277.
 L. VII. Como el Menor puede desamparar la herencia que ouiere entrado, si entendiere que le es dañoso. pag.280.
 L. VIII. Ante quien puede el Menor demandar la Entrega, e quando: e en que manera deue ser fecha. alli.
 L. IX. Como el Menor puede demandar Entrega de las cosas que perdiesse por tiempo. pag.281.
 L. X. Como, las Eglefias e los Reyes, e los Concejos, pueden demandar restitucion, por aquellas mismas razones que los Menores. pag.283.

AQUI COMIENÇA
 LA SEXTA PARTIDA

DESTE LIBRO:

QUE FABLA DE LOS TESTAMENTOS, E DE LAS Herencias.

ESUDAMENTE, dixeron los Sabios antiguos, que pasan su tiempo, aquellos que bien haciendo bien su fazienda, tomando guarda en las posturas, e en los pleytos, que ponen unos con otros. Mas mayormente tuuieron, que auian grand seso, los que al su finamiento sabian ordenar, (1) e poner lo suyo, en tal recabdo, de que ellos ouiesse plazer, (2) e fiziesse pro de sus animas: (3) e fincaua, despues de su muerte, lo suyo, sin dubda, e sin contienda, (4) a sus herederos. Onde, despues que en la quinta Partida deste libro fablamos de todas las posturas, e pleytos, e conueniencias, que los omes fazen entre si en su vida, queremos aqui dezir, de los testamentos, que fazen a su fin: por Partida VI.

que esto es encerramiento de su fecho. E de si diremos, de las Herencias, que los otros heredan dellos, despues que mueren, tambien por testamento, como por manda, o por otra manera qualquier. Otro si mostraremos, de como los huerfanos, e los niños chiquitos, e sus cosas, deuen ser guardadas, e puestas en recabdo, despues de la muerte de sus padres. E de todas las otras cosas que pertenescen a estas razones.

TITULO I.

De los Testamentos.

Testamento, es vna de las cosas del mundo, en que mas deuen los omes auer cordura (1) quando lo fazen; e esto es, por dos razones. La vna, porque en ellos muestran, qual es la su postrimera voluntad. E la otra, porque

L. del tit. 4. lib. 5. Recop. Hic lecol. an rigio quare hui in tena...

nis testandi, ut adducit Guillel. Bene, in repetitione, cap. Raynantius, de testamen super verbo, testamentum, l. col. 2. ubi ponit alias rationes. Et adde infra tituli. l. 1. ubi dicitur: Pro el desacuerdo, & qui secundas nuptias contrahunt difficulter, hoc facere possunt ob innumerabiles lites, & rixas, que inter filios, & uxores primi, & secundii matrimonii sequuntur.

per 2. l. vi. d. lib. 5. Rec. quod 3. tanquam requiritur in Olannu...

TITULUS I.

(1) Cordura. Hoc ne alias arguantur de furore, si irrationabilia subent, nam eo ipso presumuntur non compos mentis tali tenore fuisse, nisi probetur contrarium, ut est text. iuncta gloss. in verbo, mentis, in leg. quidam in suo, ff. de condi. instit. & probatur in leg. 32. ad fin. tituli. 9. infra eadem partita, l. 13. tit. 13. partita

INCIPIIT SEXTA PARTITA.

- (1) Sabian ordenar. Utinam saperent, & intelligerent, ac novissima providerent, Deutero. 32. cap. v. 29. nota tamen, quod omnis testatio presumitur prudens, & ita debet conjecturari, argumen. L. Lucius in fin. ff. de hered. instit. & notat Bald. in leg. pen. colum. 1. C. de impuber. & alius subditus.
 (2) Plazer. Quiescit enim cor testantis, condito testamento, ut infra tituli. l. 1.
 (3) Animas. Nam in testamento ponitur, ut solvantur debita testatoris, & ut læsis ab eo satisfiat: & ponuntur etiam legata pro anima sua, ut in leg. 101. tituli. 9. part. 3.
 (4) Sin contienda. Hec fuit una de causis permissio-

AQUI

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
 DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

despues que los han fecho, si le murieren, non pueden tornar (2) otra vez a enderecarlos, nin a fixerlos de cabo. Onde, pues que en el comienço desta Partida fezimos enmiende dellos. Quere- mos aqui dezir, en este libro, de la guarda que deuen auer los omes, quando los quisieren fazer. E mostrar, que quier dezir testamento. E a que tiene pro. E quantas maneras son del. E como deue ser fecho. E quales non pueden ser testigos en el. E como, e quizen lo puede fazer. E quando, e por que razones se puede defatar. E que pena deuen auer los que embargan a los otros, que los non fagan.

LEY I.

Que quiere dezir Testamento, e a que tiene pro, e quantas maneras son del, e como deue ser fecho.

Testatio, & mens, son dos palabras de latin,

1. unde, ut dicit Bart. in dic. leg. quidam in suo, cautela tabellionis esse debet, ut scribam verba testatoris, que exprobat, ponat: ut ex eis colligatur: an sane, vel incongrua menti fuerit, adde in materia text. & ibi Alberic. in leg. serbo. §. inepias. ff. de legatis primo.

(2) Tornar. Ultima enim voluntas immobilis pesterat, 13. quæst. 2. cap. ultimo. cap. ultimo. Matthea. testis. ceterum, de celebrat. Misal. l. 1. C. de sacrosanct. Ecclis. unde lex reputatur in authentico. de nupt. §. disponat, colatione 4.

LEY I.

Testamentum est quasi testatio mentis, & est duplex nuncupativum scilicet, & in scriptis, & eo facto cor testantis quatuor scilicet, que inter succedentes remouentur. & debet testamentum in scriptis fieri coram septem testibus per testatorem vocatis, & rogatis, & quilibet eorum scribat propria manu testatorem illud testamentum eo presente condidisse, & si non seiscrere, ejus mandato alius scribat: sigillat in super illud quilibet proprio sigillo, vel alterius, si sigillum non habeat, & in fine litterarum testator suum nomen scribat referendo se illud testamentum fecisse: & si nescit, aut nequit alius ejus mandato hoc scribat. Hoc dicit.

(1) Palabras. Valer ergo argumentum ab etymologia vocabuli, ut hic, & in fine de test. in princ. & in leg. 1. ubi Bart. & Doct. ff. de acquirend. poss. l. v. ubi Bart. ff. de sur. idem Bart. in leg. 1. colom. 3. ff. ad monici. Abb. in capitul. cum secundum Apostolum. 3. nota. de proben. ubi declarat, quando procedat istud argumentum, adde que non. Alexand. in dic. leg. 1. in principio, de acquir. poss. colom. 7. hinc dicit Bald. in capitul. 1. §. si quis de mansu. colom. final. de contract. inoffi. quod etymologia est testolatio vocis in proprium effectum rei, que demonstratur, & bene: qui ut dixit Flau. de Jacob fratre suo, iuste vocatum est nomen ejus Jacob, supplantavit enim me, ut habetur, Genes. cap. 27. v. 36.

(2) Establisicando. ER enim institutio hæredis caput, & principium testamenti, ut in §. ante hæredis instit. de legat. & infra. tit. 2. in sum. & testamentum sine hæredis institutione non tenet, ut in leg. ff. de iur. edictali. & in §. 1. Instit. de fideicom. hæred. hodie vero per leg. 1. ordi. rega. tit. 2. lib. 5. ordina. tenet testamentum abique hæredis institutione.

(3) Corapan. Nota hoc verbum.

(4) Ante fite testigos. Hodie per leg. ordinamen. Regis Alfonso, que seruas iubetur in leg. 3. Tauri, sufficit quique testes, quando testamentum nuncupativum fit sine tabellione. Et si cum tabellione sufficiunt tres. Exigitur tamen utroque casu, quod sint vicini loci, ubi fit: & tales testes debent esse omni exceptione majores, etiam in alio casu illius legis, ubi propter pe-

que quiere tanto dezir, en romance, como testimonio de la voluntad del ome. E destas palabras (1) fue tomado el nome del testamento. Ca en el se encierra, e se pone ordenadamente, la voluntad de aquel que lo faze: establisicendo (2) en el su heredero, e departiendo lo fuyo en aquella manera, que el tiene por bien, que sinque lo fuyo, despues de su muerte. E tiene grand pro a los omes el testamento, quando es fecho derechamente: ca luego fuega el coragon (3) de aquel que lo fizo, e tuellese por el, de acuerdo que podria acacer entre los parientes, que ouislen eperança de heredar los bienes del finado. E son dos maneras de testamento. La vna es, a que llaman en latin, Testamentum nuncupativum; que quiere tanto dezir, como manda que se faze paladinamente ante siete testigos, (4) en que demuestra el que lo faze, por palabra,

niam hominum non possunt haberi ultra tres testes. Nam cum illa lex sit extraordinaria, & minuat nomen- rum testium requiritorum hic, & de iure communi: debet intelligi, & limitari, ut testes de quibus ibi, sint omni exceptione majores: ut late tradit consuetudo Decii consil. 105. pro tenui facultate, &c. colom. 2. & 3. ubi plura allegat, inter cætera allegat consilium Petri de Ancha, 178. visis, & diligenter inspectis, qui tamen ubi loquitur in casu valde differentis: & si istud dictum Decii, & aliorum quos ibi allegat, intelligitur de teste infami infamia juris: vel de eo, qui alius non potest esse testis, ut habetur in leg. 9. & 10. infra eodem, plane procedit ejus dictum. Si vero intelligatur de aliis, qui possunt esse testes in testamentis, non sunt tamen omni exceptione majores, juxta notata per glossam, & Bartol. in leg. cuantos populo, C. de summa Trinitate, & fide cathol. colom. 5. & que dixi in leg. 8. titul. 16. part. 3. dictum Decii est multum singulari, & tenendum menti, & secundum illud in auditorio regali pronuntiat audi- vi in causa consilium testamenti facti in loco deserto, ubi tantum tres testes potuerunt haberi, quorum unus non erat omni exceptione major: ego vero semper fui dubius super isto dicto saltem in casu, ubi ex natura, vel qualitate loci alii testes haberi non potuerunt: cum non sit quid culpe imputetur testatori, cur alios non adhibuit, juxta ea que tradit Alexand. consil. 153. colom. 3. & 6. volumine 6. & Joan. de Platena in leg. quotiens, C. de naufrag. lib. 11. esset tamen attendendum an obiectus testis, ex quo non potest esse omni exceptione major sit publicus, vel non: ut in leg. 1. C. de testame. & juxta id, quod habetur in dic. leg. 8. titul. 16. ibi: De ma- la fama consensidamur, alia duram esse dicere, quod obiectus occultus testanti faciat, ut invalidetur ejus testamento. Sed quæro cum illa lex ordinamenti exigit, quod testes sint vicini, an in dubio si non consistat de alio domicilio, presumantur vicini? Videtur quod sic, ut in simili notat Bart. in leg. de iure, & ad municipal. Angel. in leg. §. cum exceptione, §. in hac ad fin. ff. quod metus causa, ubi allegat. l. in fin. ad municipia. Et quod not. Angel. de Aret. in suo tractatu Malificio. in parte, de Bononia. testis. quid autem si dicta verba, & Felis. in capit. quomodo, de officio ordina. ubi dicit, quod in dubio nullus presumitur forensis, vide etiam Hippoly. consil. 17. num. 2. volum. 1. sed an sufficiat, quod sit familiaris, vel ser- uicus alicui ex vicinis loci? Videtur quod sic: nam & serui dicuntur de plebe, ut not. gloss. in cap. sic: nam & de consecrat. dist. 3. Sed quid si testamentum fiat coram quatuor tabellionibus, an sufficiat? Videtur quod sic per id quod not. gloss. in authent. de hæredibus, & falcid. §. hinc nobis, collat. 1. super verbo, tabellionis. Bald. ubi hoc notat in authent. sed cum testator, versis, quare punit, colom.

Lepti 1. y 2. tit. 4. lib. 5. Recop.

conecta por 2. l. in. A lib. 9. Rec.

o por escrito, (5) a quales estabiese por sus here- deros, e como ordena, o departe las otras sus cosas. La otra manera es, a que dizen en latin, Testamentum in scriptis; que quiere tanto dezir, como manda que se faze por escrito, e non de otra guisa. (6) E tal testamento como este deue ser fecho ante siete testigos, que sean llamados, e rogados, (7) de aquel que lo faze: e ninguno Partida VI.

destos testigos non deue ser sieruo, nin menor de catorze años, nin muger, nin ome mal en- famado. (8) Otrofi dezimos; (9) que cada vno de- llos deue eicreuir su nome en la fin del testamento, diciendo así: (10) Yo fulano, lo testigo deste testamento, que lo fizo tal ome (nonbrandolo) seyendo yo delante. E si alguno dellos non so- piere eicreuir, qualquier de los otros lo puede fa-

pnul. C. ad legem Falcidiam, & an testamentum imper- fectum propter defectum testium possit per principem confirmari, tradit Lucas de Penna in leg. penult. C. de de- curio. lib. 10. & latius in leg. 1. C. de his qui in exilium da- ti sunt, ubi distinguit, an res non sit integra: ut quia ex sententia, vel alias hæres ab intestato hæreditatem possidet, & tunc non possit, aut res est integra, & tunc possit de plenitudine potestatis, non tamen sine causa, vide ibi latissime per eum, & vide que tradunt Bart. & Doctores in leg. Gallus, §. & quid si tantum, ff. de li- beris, & posthumis, in quaestione ibi ad finem, nota per Bartolum.

cit lex 8. tit. 16. part. 3. Baldus tamen in cap. 1. an re- moveri debeant testes, qui pares esse desine. dicit, quod si testis est notatus infamia facti tantum, valet ejus tes- timonium, si aliquid testi suffragatur, vel gratia dicit Baldus si testamentum fuit scriptum manu testato- ris, & testes subscriperunt: nam licet ista privata scrip- tura non faciat plenum fidem, facit tamen adminicu- lum, quod viva voce testium confirmatur, allegat L. 1. C. de testamen. quando vere talis testis notatus infamia facti, non habet pro se adminiculum: tunc in ac- tibus solemnibus non admittitur, ut nota. ff. de senato. lege Cassius, sed in aliis admittitur: adhibetur tamen et minor fides, si graviter infamatus sit apud bonos, & graves. Sed si ex causa levi non putat, quod iudex de- beat hoc multum ponderare, quæ verba Bald. tumul- tum nota. & certe de mente hujus legis multum vide- tur, quod in testamento in scriptis non admittatur tes- tis graviter apud bonos, & graves infamatus ex gravi crimine: licet tantum sit infamia facti, & licet alias ha- beat talis testis pro se adminiculum testamenti subscrip- ti a testatore, & testibus, ut hic habetur. Tu hæc con- sidera, & tene menti, pro quo etiam facit, quia ista videtur causa gravis, quæ equiparatur criminali: & in criminalibus gravibus repellitur testis infamis infamia facti, ut dixi in dicta leg. 8. ubi vide, & quæ dixi su- pra eadem lege in gloss. in verbo, fite testigos.

(5) O por escrito. Potest enim testamentum nuncupa- tivum fieri per scripturam tabellionis, ut in leg. 102. ti- tal. 18. partit. 3. & notat gloss. in leg. hac consultißima, §. per nuncupationem, in gloss. 1. C. de testamen. & de- bent scribi nomina propria testium cum duabus quali- tatibus, circumscriptis, seu additis: alias non dicuntur legitime descripti, & certitudine demonstrati: ut no- tat Bart. in leg. demonstratio falsa, in princ. quæst. 7. ff. de conditio. & demonstratio, allegat L. hac consultißima in princ. C. de testamen. & tenet Johannes Andre. in ad- ditione incipienti. Accutus ubi dicit de nominibus, & cognominibus testium, & tradit Alex. consil. 153. vide- tur 1. consideratione, colom. 1.

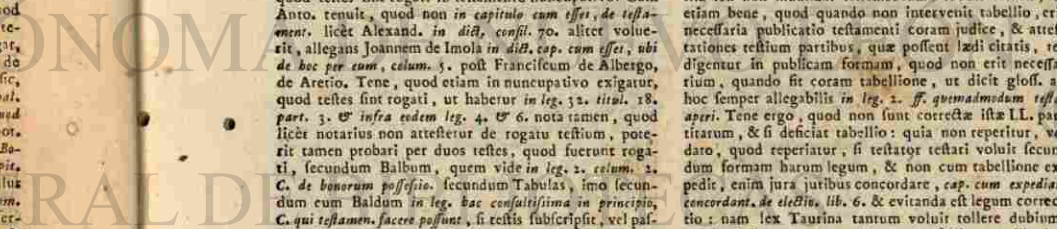
(9) Otrofi dezimos. Ista lex ut vides, & sequentes pon- nunt formam testamenti in scriptis, & istis legibus non cavetur, quod fiat ante tabellionem: imo quod potest fieri sine tabellione, sed L. 3. de Toro, quæ hodie est in uso, circa formam istorum testamentorum in scriptis, exi- gente videtur tabellionem, & ita intellexit leg. illam Michael de Cifuentes, unus interpres dictarum LL. dicens ex hoc corrigi istas LL. paritarum, & LL. juris communis, ut asserit ipse parum post principium de com- menti illius L. 3. alius vero glossator Didacus de Cas- tell. aliter sentit, & melius iudicio meo, in gloss. super verbo, testamento cerrado, versis, sed quæro, forte non reperitur tabellio, & ad hoc ponderat, & bene verba illius legis in fine, in quantum invalidat testamentum in scriptis, in quo deficit numerus septem testium, & non alias, & sic à contrario sensu, si deficit tabellio, illa lex non invalidat testamentum: subdit tamen, & etiam bene, quod quando non intervenit tabellio, erit necessaria publicatio testamenti coram iudice, & at- testationes testium partibus, quæ possent dari citatis, re- digentur in publicam formam, quod non erit necessa- rium, quando fit coram tabellione, ut dicit gloss. ad hoc semper allegabilis in leg. 2. ff. quemadmodum testa- menti aperi. Tene ergo, quod non sunt correctæ istæ LL. paritarum, & si deficiat tabellio: quia non reperitur, vel dato, quod reperitur, si testator testari voluit secun- dum formam harum legum, & non cum tabellione ex- pediat, enim jura iustibus concordare, cap. cum expediat, concordant. de electio. lib. 6. & evitanda est legum correctio: nam lex Taurina tantum voluit tollere dubium, quod oriebatur ex leg. ordinamenti, scilicet an illa lex (minuens numerum testium requiritorum à jure com- muni, & per istas leges procedat in testamento in scrip- tis, in quo lex tauri disposuit, quod non innovavit in aliquo solemnitate testandi in scriptis dist. leg. ordi- namenti, istud ergo dubium, dist. leg. nova tollere vo- luit: non vero corrigere istas leges in casu suo.

(6) E non de otra guisa. Id est cum testator vult testari in scriptis, non ad probationem voluntatis: sed ad substantiam testamenti, ita quod scriptura sit de substan- tia, ut in leg. contraditus, C. de fide instramento.

(10) Diciendo así. Adde L. penult. ff. eodem.

(7) Que sean llamados, e rogados. Quid in testamento nuncupativo? De jure communi, idem est, quod debent testes esse rogati, ut in leg. hæres palmæ, §. fin. ff. de testamen. & leg. hac consultißima, §. per nuncupationem, eodem titulo, & tradit Alexand. consil. 70. volum. 2. per istam tamen legem videtur, quod hoc solum exigatur in testamento in scriptis: cum supra cum disposuit de testamento nuncupativo, nihil disposuit de rogatu tes- tium: hic vero disponit esse necessarium in testamen- to in scriptis: & sic per locum ad specialit, videtur hæc lex hoc decidere: cujus fundamentum potuit esse, quia etiam de jure canonico dubium est, an exigatur, quod testes sint rogati in testamento nuncupativo. Cum Anto. tenuit, quod non in capitulo cum esset, de testa- menti, licet Alexand. in dict. consil. 70. aliter volue- rit, allegans Joannem de Imola in dict. cap. cum esset, ubi de hoc per eum, colom. 5. post Franciscum de Albergio, de Aretio. Tene, quod etiam in nuncupativo exigatur, quod testes sint rogati, ut habetur in leg. 32. titul. 18. part. 3. & infra eodem leg. 4. & 6. nota tamen, quod licet notarius non attestetur de rogatu testium, pote- rit tamen probari per duos testes, quod fuerunt roga- ti, secundum Balbum, quem vide in leg. 2. colom. 2. C. de honorum possessio. secundum Tabulas, imo secun- dum cum Baldum in leg. hac consultißima in principio, C. qui testamen. facere possunt, si testis subscripsit, vel pas- sus est testator, quod describeretur testis, ex hoc vi- detur rogatus argumento legis, cum ostendimus, §. fin. ff. de fidejussor. tutor. & tenet etiam Paul. de Cast. in dicta leg. hac consultißima in princ.

(8) Nin ome mal enfamado. Videtur hic esse casus, quod in testamento in scriptis non solum repellitur testis, qui est famis infamia juris: verum etiam si sic infamis infamia facti: dum tamen talis infamia sit multum nota. fa-

fazer (11) por mandado del. E demas desto, deuen poner todos los testigos sus sellos en la carta del testamento, con cuerdas pendientes. E si alguno dellos non ouiesse sello, puede esto fazer con sello de otro. (12) Otrofi dezimos, que el fazedor del testamento deue escreuir su nome en la fin de la carta, diciendo asi: Yo fulano, otorgo que fize este testamento, en la manera que es escrito en esta carta. E si non supiesse, o non pudiesse escreuir, bien lo puede fazer otro (13) por mandado del.

LEY II.

Como puede ome fazer testamento en escrito, de manera que los testigos non sepan lo que yaze en el.

EN escrito queriendo alguno fazer su testamento, segun dize en la ley ante desta, si por auentura lo quisiere fazer en poridad, (1) que non sepan ninguno de los testigos lo que es escrito en el, puedelo fazer desta manera. Deue el, por su mano mesma, escreuir el testamento, si sopiere escreuir, e si non, deue llamar a otro, qual quisiere, en quien le fie, e man-

LEY 2.
lib. 4.
Recop.

(11) Lo puede fazer. Nota bene, quia de iure communi, quod unus possit subscribere per alium, non ita expressum erat. Sed quid si testis nequit subscribere minima senescere, vel tremore, an tunc ejus manus capere per aliquem peritum, & redigetur ad scripturam? Lucas de Penna, in leg. nulli, C. de numeris. & actualibus. 12. tenet quod sic: Si in cuius manus tenetur sit sanus mente, & fiat ipso mandante in presentia testium. Quod dictum forte alibi non reperitur.

(12) Con sello de otro. Adde L. hac consiliosissima, in princ. in versis. quod si litteras, C. qui testis. facer. post. & leg. cum antiquitas, in versis. cum autem, C. eod. ubi declaratur, & corrigitur in parte disposito. dist. versis. quod si litteras, & vide dist. leg. 3. in ordina. tauri.

LEY III.

Si quis vult in scriptis testari, & secretè claudat litteram, ubi scripra est dispositio, & apprehendat septem chordulas pro sigillis testium ponendas, relicta parte chartæ munda ubi testatoris, & testium subscriptiones apponantur: dicat quæ testator testibus, quod intra continetur fore suum testamentum, rogans eos, quod sint testes, deinde sigillent ipsi, & subscribant, & testator coram eis, ut supra lex proxima. Hoc dicit.

(1) En poridad. Potest ergo fieri testamentum in scriptis, ita quod testes sciant contenta in eo, ut innuitur hic, sed ad tale testamentum, in quo testator totam voluntatem suam expressit coram testibus, & nihilominus de ea facit scripturam manu sua, vel ulterius, & ipsam claudit: & fecit ea scribere à testibus, & sigillari, & servavit contenta in lege præcedenti, an istud dicitur in scriptis observationem ferre, vel nuncupativum? Cynus in leg. hac consiliosissima, §. per nuncupationem, dicit, quod tale testamentum, habens duplicem formam, dicitur testamentum in scriptis: & etiam nuncupativum: nam non est de substantia testamenti in scriptis, quod testes ignorent ibi contenta, & poterit hoc esse utile, quia si testes ignorent, & sic esset mere in scriptis, si deficeret subscriptio unius testis, vel aliquid aliud, testamentum esset nullum: si vero haberet istam duplicem formam, poterit tali casu valere, ut nuncupativum: & poterit testes examinari pro eo, & ita etiam tenet Paul. de Cast. in dist. §. per nuncupationem. Quod tamen videtur debere intelligi, quando testator non se ardat, ut vellet testamentum suum valere, ut in scriptis, ut est de mente Angel. in leg. 1. §. in autem, ff. de hered. instit. & satis probatur in ista leg. partitularum superius, cum dixit: E non de otra guisa, & adde Bart. in leg. fin. ff. de iure codicillo, & Alber. in dist. §. per nuncupationem. Si vero testator non expressit voluntatem suam coram testibus, tunc testamentum in scriptis, quod ex aliquo defectu solemnitatis esset nullum, non potest valere, ut nuncupativum, ut voluit Cynus, & Alber. in dist. §. per nuncupationem, & habetur in quadam decisione Neapolitana numero 143, eolum. 2. advertit tamen, quia sufficeret ista expressio volun-

tatis etiam implicite, unde si diceret coram testibus vel le talem scripturam esse suum testamentum, licet coram testibus non exprimat nomina hæredum, vel legata, quæ facit, tenebit dispositio, ut testamentum nuncupativum, licet non possit valere, ut in scriptis ex aliquo defectu, quando non alias constaret: quod voluit testator se arcere ad testandum in scriptis, ut concludit Paul. de Cast. in leg. hæredes palam, in princ. ff. de testa. & late tradit Alex. consil. 176. volum. 1. & Socin. consil. 142. volum. 1. sed quid in dubio an dicitur, quod noluit se arcingere, vel aliud? Joan. de Binofo Doctor antiquus relatus ad Alber. in dist. §. per nuncupationem, vult recurrendum tunc esse ad conjecturas, nam si testator servavit aliquas ex solemnitatibus, quæ non exiguntur nisi in testamento in scriptis, veluti subscriptiones, & sigillationes, tunc si deficiat aliquid ex solemnitatibus, quæ non valebit, ut nuncupativum, quod Alber. ibi limitat, quando testator nomen hæredis exprimeret coram testibus: quia tunc si testamentum non valet ex vna forma, valebit ex alia, cum non sint forme contrarie, sed diversa, quæ se simul compatiantur. Cum ergo idem fit nominare nomen hæredis implicite, quod explicite juxta Doctri. Bart. in leg. si ita scripsero, ff. de condi. & demonst. & dixi supra, videtur ex mente Alber. quod in dubio non sit recurrendum ad dictas conjecturas, an servaverit dictas solemnitates, vel ne, & istud etiam voluit Socin. in dist. consil. 142. & ibi respondit, ad dic. leg. hac consiliosissima, in princ. nam dicit, quod illa lex tantum declarare intendit, quando valet testamentum in scriptis, & dicitur solemniter factum, & quando non: non intendit declarare aliquo modo, quando testator dicitur voluisse testari in scriptis, & quando non. Unde dicit, quod non est absurdum dicere, quod illa lex intelligatur, quando apparet, quod in scriptis testari voluit: alias autem non presumatur hoc voluisse, quando non potest valere, ut in scriptis, quod disposuit, licet possit ut nuncupativum per leg. miles, qui destinaverat, ff. de testamen. nulli. & istam partem dicit probari manifeste: nam testamentum est actus, qui potest fieri in scriptis, & sine scriptis, ut in dist. leg. hac consiliosissima, in princ. & in §. per nuncupationem, & etiam habetur in istis legibus partitularum. Item validum est argumentum de contrariis ad ultimas voluntates, L. servum filii, §. cum qui chirographum, cum cercandant. ff. de legatis 1. Sed in contrariis, qui possunt fieri in scriptis, & sine: non censetur partes voluisse celebrare in scriptis, licet volerint scripturam confici, nisi expresserint se velle in scriptis contra hęc gloss. nota in §. 1. instit. de empt. & vendi, quæ communiter approbatur, secundum eum, ergo idem dicendum in testamento, ut non dicatur in dubio, testator se restringere ad testamentum in scriptis, ex quo hoc non expressit, & maxime ista procederent, si esset opposita clausula consuetæ, quod testamentum vult testator valere meliori modo, quo potest: ut ibi latus per eum, Paul. tamen de Cast. in dist. leg. hæredes palam, in fin. vult testatorem se voluisse restringere ad testandum in scriptis, quando fecit testes sigillare (ut dixi) & idem vult Alexand. in dic.

LEY III.

Que deuen guardar, como en manera de regla, los fazedores del Testamento, en faziendolo.

OMunalmente deuen guardar como por regla, los omes que quieren fazer sus testamentos, pues que los han comencados ante los testigos, que non metan entremedias otros fechos estraños, (1) fasta que los ayan acabados. Fuera ende, si lo ouiesse a fazer por cosa que non pudiesse escufar, asi como si el dolor de la enfermedad los cuytasse en aquella fazon; o si ouiesse estonce grand menester, de comer, o de beber, o de venir a fazer otra cosa, que naturalmente non se pudiesse della escufar. Ca, por qualquier destas razones, bien podria el fazedor del

LEY 1.
lib. 1.
Recop.

delego escreuir en su poridad. Despues que fue escrito, deue doblar la carta, e poner en ella siete cuerdas, con que se cierre, de manera, que siquen colgadas, para poner en ella siete sellos; e deue dexar tanto pargamino blanco de fuera, en que puedan los testigos escreuir sus nomes: e despues desto, deue llamar, e rogar tales siete testigos, como dize en la ley ante desta, e mostrarles la carta doblada, e dezirles asi: Este es mi testamento: e ruegovos, que escrivays en el vuestros nomes, e que lo selleyes con vuestros sellos. E el, otrofi, deue escreuir su nome, (2) o fazerlo escreuir, en fin de los otros testigos (3) ante ellos, diciendo asi: Yo otorgo, que este es el testamento, que yo, fulano, fize, e mande escreuir.

dic. consil. 176. ubi hoc limitat, quando adesser dicta clausula, testamentum valeat meliori modo quo potest. Et sic Doctores sunt varii in hoc: mihi vero magis placet, ut in dubio, quando testator palam non expressit coram testibus nomen hæredis, & voluntatem suam, (prout fit in testamento nuncupativo: sed adhibuit solemnitates testamenti in scriptis, licet implicite declarare videatur juxta doctrinam Bart. in dic. leg. si ita scripsero,) quod tunc videatur restrictisse se ad formam testandi in scriptis: neque valebit, ut nuncupativum, ut videtur esse communis intentio Doctorum in dicto §. per nuncupationem, & Paul. & Alex. ubi supra, & satis probat hoc ista lex partitularum, cum supra proxima, ibi cum dixit: E non de otra guisa, quasi velt, quod qui utitur forma testamenti in scriptis, eo ipso probatur, quod non vult testari nuncupative: & etiam probari videtur in dic. leg. 3. tauri, cum vult, quod testamentum factum sine testibus, modo de quo ibi nullam siem factam in iudicio, vel extra, facit etiam, quod dixi in leg. 6. infra eodem, qui enim eligit unam viam, videtur renunciasse alteri L. pantonius, ff. de acquirend. hered. L. multum, C. si quis alter, vel sibi. Si tamen ex aliis conjecturis elideretur ista presumptio, & appareret testatorem aliud voluisse: ut est, ubi adest dicta clausula, vel alia quæ hoc ostenderet: tunc valeret etiam, ut nuncupativum ex communi mente Doctorum. Tene hoc menti, quia est passus quotidianus, & in contingentiâ facti dabit tibi honorem.

(2) Su nome. Quid autem hodie in testamento nuncupativo facto juxta dic. leg. ordinamentorum, an requiratur testatoris subscriptio multotiens dubitari, vidi in regio auditorio: nam videbatur, quod non ex quo L. 3. in ordina. tauri, subscriptionem tantum exigit in testamento in scriptis, in nuncupativo autem vult servari solemnitatem L. ordinamentum, ubi nihil habetur de subscriptione testatoris, & si nuncupativum testamentum fiat coram tabellone, neque obstat videtur pragmatica de Alcalá, exigens subscriptionem partis in instrumentum: nam illa debet procedere generaliter in omnibus aliis instrumentis extra testamentum, non vero in testamentis, quibus est per alias leges certa forma data: non enim generalis provisio extendi debet ad ea, de quibus specialiter est provisum, ut in leg. 3. tit. 10. infra ead. partit. L. sed, & si per pratorum, §. deinde ff. ex quib. caus. maj. Bart. in leg. talis scriptura, §. fin. ff. de legatis 1. & in leg. sanctio legum, ff. de pen. item dist. L. tauri facta fuit, post dictam pragmaticam de Alcalá. Et cum non existat istam subscriptionem in testamento nuncupativo: sed quod servetur tantum dispositio, dic. leg. ordinamenti, videtur decidisse istud dubium, ut non sit necessaria in testamentis nuncupativis talis subscriptio. In contrarium tamen videtur, quod dist. pragmatica de Alcalá, exigit subscriptionem partis in omnibus instrumentis, & appellatione instrumentorum continentur testamenta, & ultime voluntates, ut patet in leg. si idem in prima gloss. C. de condit. Præterea militat eadem, imò fortior ratio: ne fal-

litas committatur, quæ ratio magis urget in testamentis, quam in aliis instrumentis, & bene facit ad hoc, quod not. Lucas de Pen. in leg. Mediterranea, C. de anno. & tribu. lib. 10. versis. sed pone constitutio regni, & quasi in terminis, videtur pro ista parte decidi in decisio. Neapolitar. 166. quam vide ubi pulchre allegatur pro utraque parte, & istud credo verius, & tutius, nec obstat dicta L. tauri, quæ solum venit ad declarandum numerum testium, ut dixi supra in gloss. super verbo: Otrofi dezimos, nec fuit ejus intentio corrigere disposita per dist. pragmat. de Alcalá, neque etiam obstat primum, quod non procedit in casu isto, ex quo hæc solemnitates veniunt ex diversis legibus: quia tunc etiam in alibi specialiter provisum servari debet. L. generalis aliam solemnitatem addens, contraria vero loquuntur, quando specialis, & generalis provisio est in eadem dispositione.

(3) Otros testigos. Quid autem si coram testibus subscribat in fine scripturæ testamenti, quia scriptura illa non fuit involuta, seu testis alio papyro albo, ut vidi de facto, an sufficit? Videtur quod sic: cum talis præposterior non videtur adsum, & quia hoc probatur ex leg. hac consiliosissima in princ. C. qui testament. facer. post. de qua ista sumpta est, & quia subscriptio operatur, ut videatur totum instrumentum à subscribente, ut notat Bald. in authentica contra qui propriam, C. de non nume. pecunia, & quando est scriptum propria manu non exigitur subscriptio alia, ut in leg. cum antiquitas in fine, C. de testamen. ergo idem operabitur, si subscripserit in fine scripturæ, ut dixi. Item ex quo coram testibus subscribit in eodem contextu ordine intellectus, perinde est, ac si in fine testium subscribat, argument. L. testis, ff. si certum petatur, item, neque ad hoc repugnat videtur L. tauri 3, licet testamentum in scriptis fiat coram tabellone, ex quo reperitur subscriptio testatoris, & testium super scriptura testamenti, & ita fuit pronunciatum.

LEY III.

In confeccion de testamento non diverat testator an tequam perficiat ad alios actus extraneos, nisi natura, aut infirmitatis necessitate. Hoc dicit. Concord. cum leg. cum antiquitas, C. eodem tit. & ff. eodem tit. L. hæres, §. final.

(1) Estraños. Si ergo fiat contractus, vel donatio inter vivos, licet tenebit contractus, vel donatio juxta gloss. in leg. hæredes palam, §. final. ff. eodem, vitabitur tamen testamentum, si excepto testamento divertatur ad contractum super re extranea ab his, quæ tractantur in testamento, vide per Joannem de Imol. post Baldum in dicto §. final. & per Oldsidum consil. 124. & quid si legatur aliquid particulariter alicui, & dicatur, quod si revocaverit testamentum, ex nunc donat inter vivos, an adhuc possit revocari, raquam impeditur liberi arbitrii? Vide per Bald. in leg. sancimus in fin. C. de testamen. & in leg. cum antiquitas in princ. C. eodem, & Socin. in consil. 73. difficultatem faciebat, col. 2. vel. 3.

del testamento partir mano de lo que auia començado, fasta que aquel embargo passasse, e de si tornarlo acabar.

LEY III.

Como pueden los Caualleros fazer su Testamento.

LEY I. tit. 4. lib. 5. Recop.

Veriendo fazet testamento algund Cauallero, si lo fiziesse en su casa, o en otro lugar, que non sea en hueste, (1) deuelo fazer en la manera que los otros omes, anfi como dize en las leyes ante desta; mas si lo ouiere de fazer en hueste, eslonce abonda, que lo faga ante dos testigos, llamados, (2) e rogados para esto. E si por auentura, seyendo en la fazienda, veyendose en peligro de muerte, quisiesse, aquella fazon, fazer su testamento; dezimos, que lo puede fazer, como pudiere, e como quisiere, por palabra, o por escrito. E aun con su sangre misma, escriuiendolo en su escudo, o en alguna de sus armas; o señalandolo por letras, en tierra, o en arena. Ca en qualquier destas maneras que lo el faga, e pueda ser prouado por dos omes buenos (3), que se acertassen y, (4) vale tal testamento. E esto fue otorgado por preuillejo a los Caualleros, por les fazer honra, e mejoría, mas que a otros omes, por el grand peligro a que se meten, en seruiçio de Dios, e del Rey, (5) e de la tierra en que bien.

LEY IIII.

Miles in castris cum duobus testibus vocatis, & rogatis in prelii discrimine constitutus, quando posuit, & velle etiam cum sanguine in armis, vel in terra, vel in arena scribens testari potest: & valebit, quod disposuit: dum tamen duobus testibus probetur: sed non occupatus in expeditione testatur, ut quilibet paganus. Hoc dicit.

- (1) En hueste. Id est in expeditione militari.
- (2) Llamados. Adde legem Divus, ff. de testam. militi.
- (3) Dos omes buenos. Adde legem Lucius, ff. de milita. testam. & in leg. milites, C. eodem.
- (4) Que se acertassen y. Qui viderunt verbo, vel scripto, ut supra dictum est, cum testatorem, & videtur velle hanc lex in isto verbo, quod non sufficeret, quod probaretur per duos testes, quod talis scriptura erat manu talis militis: ex eo, quod cognoscunt formam litterarum manus ejus, vel si probaretur per comparationem litterarum, licet Joannes Faber, in §. plane Instituta eodem, de testam. milita, aliud voluit ita intelligens. L. Lucius, ff. eodem, & intellige istam leg. procedere, quando miles decedit in bello, vel statim postquam fuit extractus à bello, secundum Angel. & Alex. in leg. milites, C. eodem.
- (5) En seruiçio de Dios, e del Rey. Procedit ergo hoc privilegium, quando milites vadunt ad bellum licitum, ut hic, & tangit Joan. Fab. in rubr. de testam. militi. An autem istud privilegium competens militibus extendi etiam possit ad peregrinos, qui peregrinantur Romanam, vel ad sanct. Jacobum, vel alias? Angel. voluit, quod sic in authentic. de non alienan. §. quod autem, collat. 2. & in authentic. omnes peregrini, C. communis de successione, vide per Alex. in leg. fin. C. de testa. & pro isto dicto facit etiam ista lex, in quantum dicit: En seruiçio de Dios, nota bene ad limitationem L. ordina.

LEY V.

Si quis Principis indigentia efficiatur testabilis, secundum jus commune debet testari. Præterea valet testamentum, in quo solus Princeps est testis. Hoc dicit.

LEY V.

Como puede ser fecho el Testamento, de aquel que por derecho non le podría fazer, e le otorgo el Emperador, o el Rey, poder para fazerlo: e como vale el Testamento, en que es el nome del Rey escrito, por testigo.

Por derecho, e por ley es defendido a algunos omes, que non puedan fazer testamento. E acciece a las vegadas, que los Emperadores, e los Reyes, por fazerlos bien, e merced, les otorgan poderio de los fazer: en tal caso como este dezimos, que este a quien es otorgado, deue fazer su testamento en la manera que los otros omes. (1) Otrosi dezimos, que si algund ome honrrado pidiesse merced al Rey, que estouiesse delante quando el fiziesse su testamento, si gelo otorgasse, que se acertasse y quando lo fiziesse, que tal testamento vale; maguer non sea y escrito otro testigo, si non el Rey tan solamente. (2)

LEY VI.

En que manera pueden los Aldeanos fazer sus Testamentos.

Aldeano alguno queriendo fazer su testamento en escrito, si en aquel lugar, do el morar, non pudiere auer siete testigos que sepan escreuir, puede fazer su testamento delante cinco testigos, que sean llamados para esto, e que solcrian sus nomes en la carta del testamento.

LEY I. tit. 4. lib. 5. Recop.

LEY VII.

En la manera que los otros omes. Concord. cum leg. si quando in princ. C. de infificio. testa. ubi vide per Bald. & Doct. & hoc ideo, quia fit concessio super prohibitis de jure communi, secus si concessio fieret super ampliatione, alias concessio, ut declarat Bald. in leg. milites, col. 2. C. de testa. militi, loquens de statuto Venetorum, & adde, quod notat Bald. in leg. fin. col. 2. C. de fideicom. ubi dicit, quod quando talis licentia testandi conceditur, intelligitur secundum consuetudinem loci, & vide eundem Bald. in princl. scilicet col. 9. & cum his que dicit Bald. in dist. leg. militi, concordate videtur Alb. in dist. leg. si quando in princ. & nota ex ista leg. quod rescriptum Principis in quantum possibile est, debet reduci ad jus commune, adde cap. causam, qua de rescrip. & ibi per Abb. & vide Alex. consil. 33. vol. 1. vers. sic. 3. probatur.

El Rey tan solamente. Principe enim auctoritate nulla potest esse fraudis suspicio, ut & alias tradit Joan. de Platea in leg. fin. C. de vendend. reb. civitat. L. 1. & in leg. fin. C. de locatio. proclio. civi. co. li. & præsertim honoratus, vel electus à principe L. 1. & ibi idem Platea C. de protello. & demiss. lib. 12. & qui resident in presentia Principis, sunt digniores cæteris, ut dicit Bald. in leg. 1. ff. de offic. proconsul. Adde circa ea, que operatur presentia Principis Joan. de Plat. in leg. probatorias, C. de diver. offic. lib. 12. & quid si testamentum fit coram Duce, vel Marchione, seu alio domino in terris suis, videtur idem dicendum: si ille alius in temporalibus non recognoscit superiorem; & quod ita debet intelligi, quod dicit Bald. in leg. Sancimus, in princ. C. de donationib. & quod dicit Guill. Brundic. in repeti. cap. Raynuntius, de testa. in parte, testamentum, 1. col. 10. vers. sic. 8. fallit.

LEY VI.

Indultum est rusticis, ut in jure deficientibus septem testibus cum quinque subscribentibus, vel uno pro alii testentur, & in eorum presentia, testamentum ordinetur. Hoc dicit.

testamentos autem in scriptis à sum eo conspiciendo in luce, v. l. carano uti copia tenium haberi n. soleg. supie de servase solemnitate h. legij. v. in his testamentis in scriptis rucii

corum in correctam manere solvere leg. Leg. hic. glo. in posita, vide eadem de leg. in d. 3. Fanni n. 619. et leg. et olamum in epilog. n. 101.

E si por auentura, todos cinco non supieren escreuir, puede escreuir vno dellos, el que lo supiere fazer, por li, e por los otros. Pero tal testamento como este, que se hace ante siete testigos que non son todos letrados, non deue ser fecho en porrida; (1) ante lo deuen fazer leer paladinamente ante los testigos, que se acertaron y, porque non pueda ser fecho y engaño. (2)

LEY VII.

Como vale el Testamento que el padre hace entre sus hijos, maguer non sea fecho acabadamente.

LEY I. tit. 4. lib. 5. Recop.

Cabado testamento es aquel, que es fecho en algunas de las maneras que diximos en las leyes ante desta; e si de otra guisa lo fiziesse, non seria valadero: (1) pero si el padre fiziesse testamento, en que citabliesse por herederos a los hijos, (2) e a los nietos, que descendieren

del, o partiesse lo suyo entre ellos, maguer en tal testamento non fuesen citados mas de dos testigos, (3) valdria; bien asi, como si fuesse fecho acabadamente ante siete testigos, que pusiesen y sus nomes, e sus sellos. Esto mismo seria, quando desta manera el padre, o el auuelo, partiesse lo suyo, por palabra tan solamente, entre hijos, e sus nietos; faziendolo ante dos testigos, rogados, (4) e llamados para esto. Otrosi dezimos, que si en tal testamento como este fuesse ayuntada otra persona estraña, que heredasse (5) al padre en vno con los hijos, que quanto tañe en la persona del estraño, non valdria el testamento; como quier que en todas las otras cosas que fuesen y escritas, o dichas, seria valadero. (6) E aun dezimos, que si el padre hace testamento en escrito, (7) non guardando todas las cosas, que deuen y fazer, e ser guar-

Hic lex 7. quibus mentum inon libe ros faay minoren Solemni tatem permissio correctio est per vic. l. 3. Fanni que in 1. tit. 4. lib. 5. que camdy Solemni tacem quam alii re quini. Vide Olamy in lon cod. de F. n. de et in epi leg. n. 2. correctio est quod testamentum nuncupatum

(1) En peridada. Nota hoc: nam per hoc verbum reprobat opinio Azonis in leg. fin. C. de testa. posita ibi per gloss. volentis illam leg. loqui de testamento in scriptis, & non in nuncupativo. Sed an haberet locum ista lex in testamento nuncupativo, de quo non est confecta scriptura? Gloss. in leg. qui testamento, §. fin. ff. eod. tenet, quod non, & ista opinio videtur probari hic. Contrarium tenet gloss. & opinio illa communiter approbatur in dist. leg. fin. hodie tenet per dist. leg. ordinamenti, sufficit solemnitas testium ibi posita: que procedit tam in testamentis rusticorum, quam aliorum. Sed an in testamento in scriptis rusticis, sufficiant hodie quinque testes, vel exigatur, quod servetur dispositio L. 3. Tauri videtur, quod non: imò, quod adesse debeant septem testes, & servari debeat, quod in illa leg. Tauri disponitur, nisi contenta in eo palam dicatur coram testibus, & tunc valet, ut nuncupativum, ut dixi supra eod. leg. 2. forte tamen dici potest, quod ubi non possunt haberi septem testes, qui subscribant, sufficienter quinque testes litterati, qui subscribant: & quod isto casu non sit hæc lex correctiva.

(2) Ser fecho y engaño. Nota hic, quod licet in testamento in scriptis implicite dicatur testatorem declarare voluntatem suam, ut dixi supra eod. in leg. 1. tamen plus evitatur falsitas, quando aperte dicitur, quam quando implicite.

LEY VII.

Potest quis testari inter liberos solum cum duobus testibus, sed relicta in tali testamento, aliis extraneis sunt invalida: nisi testator, & omnes filii subscribant testamentum laudantes, vel si ipse testator totum testamentum scribat, & in fine dicat omnia in eo contenta, volo fore firma. Hoc dicit.

Non seria valadero. Quid si testamentum fieret in terris infidelium? Vide per Bald. in leg. 2. C. quemadmo. test. aperiam. ubi tenet, quod valet testamentum ibi factum, secundum merum jus gentium, quod presumitur ibi vigere, nisi contrarium probetur, & quod ita de facto respondit in testamento consilium mercatoris de Ancona, & sic ibi vult, quod valet cum duobus testibus, & de isto dicto Bal. meminit Doct. de Palat. Rubens in sua eleganz. repetitiõne, cap. per vltim. in introdu. dione, col. 7. & quod si testamentum esset factum in portu maris juxta terram faracenetorum, vide per eundem Bal. in rubrica, ff. de ver. divis. col. 4. vers. sic. queritur an portus maris.

A los hijos. Hodie vero ex dist. leg. 3. Tauri eadem solemnitas debet servari inter filios, & quæ inter extraneos, quæ lex procedit; & si testetur in scriptis ex mente, & verbis illius legis, & ita ibi dixit Michael de Cifuentes, & bene in gloss. illius legis.

(3) Dos testigos. De jure communi sufficiebant duo testes mares, vel femine etiam non rogati, ut notat Gloss. in authent. quod sine, C. de testa. & in leg. fin. §. in emm. C. de codicil. hodie tamen per leg. ordinam. & dist. leg. Tauri videtur, quod etiam in testamento inter liberos testes debeant esse masculi. Erunt femine, ut vult Didacus de Castello in gloss. dist. leg. 3. super verbo. siete testigos, ejus tamen fundamenta non multum urgent. Et forte in puncto juris in testamento inter liberos verius esset contrarium, cum istud fuerit omisum, tam in leg. ordinamenti, quam in leg. Tauri, quæ tantum locum fuerunt in numero testium: non autem in qualitate masculinitatis. Et sic tanquam casus omisus debet remanere sub dispositione juris communis, L. commodissime, ff. de liber. & post. L. si vero, §. de viro. ff. solut. matrim. L. precipimus, C. de appella. L. sancimus, C. eod. cogita tamen, quia ex quo dicit, L. ordinamenti communiter lemper fuit intellecta de testibus masculis, & recte, quia mulieres non possunt esse testes in testamento, ut infra eodem leg. 9. Taurina, quæ ad istam se refert, & si testetur inter liberos, satis videtur velle, quod & testes sint masculi, & istud est certum.

(4) Rogados. Nota, quod quando sit divisio hæreditatis à patre inter filios testes debent esse rogati, quod nota ad leg. fin. C. famul. heredi.

(5) Heredasse. Largè accipit, sive per viam legati, vel institutionis, ut in leg. fin. C. famul. heredi. & L. hac consultißima, §. ex imperfecto, C. de testa. & hoc etiam innuitur in ista leg. ad finem.

Seria valadero. Limita, & intellige, quando filii essent æqualiter instituti: secus si inæqualiter, ut consulti Ludovic. Roman. consil. 285. movetur ex dicto Speculatoris, tit. de instrumentis, edit. §. compendiosè, vtr. quid si pater habens tres filios, dicens, quod privilegia quæcumque, quæ habet paternum testamentum factum inter liberos, procedunt, quando pater habens plures filios, in omnium favorem dispoluit: secus si in favorem unius, & in odium aliorum, & dicit Decius consil. 105. ad finem, quod ista decisio multum videtur æqua. & naturalis, quo ad me tamen non caret scrupulo, & contra eam tenet Paul. de Cast. in leg. hac consultißima ad fin. C. test. facer. post. sed quia parum momenti est hodie ista quæstio propter dispositionem dist. leg. Tauri, non in hisse. Limita etiam istam leg. quando filii essent instituti: sedus vero si extranei, & legata essent facta filiis: adducit Socin. consil. 1. col. 1. ad finem, & nota bene, quod testamentum conditum inter liberos semper censetur habere clausulam, quod valet omni meliori modo, quo potest, L. eobardi, §. cum filii, ff. de vulg. & pupilla. tradit Alexan. in dist. §. ex imperfecto ad finem.

(7) En escrito. Quid ergo dictum est in principio hu-

guardadas, poderlo y a fazer, en dos maneras. La primera es, que despues que el testamento es escrito, deve locreuir el padre, diciendo así: Este testamento, que fizc, quiero que sea guardado: otrofi deuen dezir, e locreuir los hijos: este testamento, que fizc nuestro padre, otorgamoslo. La segunda manera es, que si el padre supiese escreuir, que lo puede fazer de su mano, diciendo en el los nomes de todos sus hijos, e todo su testamento en que manera lo hace, e como lo ordena: e sobre todo, deve el así escreuir: Todo quanto en este testamento escreui, quiero que sea guardado. E en el testamento que fuere fecho en alguna destas dos maneras, puede el padre mandar algo a ome extraño; e si quisiere, puede franquear sus siervos: pero ha menester, que tal testamento sea fecho ante dos testigos, (8) a lo menos, rogados, (9) e llamados para esto.

LEY VIII.

Como puede mudar, e renovar, el Testamento que ouiesse fecho entre sus hijos.

Mudar, e renovar puede el padre, o el auuelo, el testamento, o la manda que ouiesse fecho, entre sus hijos, en alguna de las maneras (1) que diximos en la ley ante desta; fazendo despues (2) otro testamento acabadamente, ante siete testigos, e diciendo en el; (3) como muda, e renoua el otro, que fiziera primero. Ca, si el segundo testamento non fuere así acabado, non se declarata por ende el primero.

LEY IX.

Quales omes non pueden ser testigos en los Testamentos.

Testiguar non pueden en los testamentos, aquellos que son condenados por sentencia, que fuere dada contra ellos, por malas cantigas, (1) o ditados que fizieron contra algunos,

Leys
1. y 2.
tit. 4.
lib. 5.
Recop.

ius legi procedit in testamento nuncupativo verbo tenus, vel cum scriptura, in qua adstunt duo testes, quæ vero sequuntur, procedunt, quando testamentum fit per scripturam non nuncupativo: sed in scriptis, sed minus perfectè, ita declarat Azo. C. cod. in summa, colum. antep. versic. Sed nostri doctores, gloss. in authentica, quod sine, C. cod. tit.

(8) Dos testigos. Quid in testamento ad pias causas, vide in cap. relatum, de testa. §. in cap. cum esset, eod. tit. & quid si testamentum fiat tempore pestis, vide Alex. in fin. C. cod. & late per Franciscum de Sancto Nazario in suo tractatu de peste, fol. 27. cum sequenti, quid si testamentum fiat in mari, vide Cepol. in tractatu de servitu, in c. p. de portu, & quod habetur in leg. 1. tit. 2. lib. 3. ordi.

(9) Rogados. Exigebatur ergo etiam inter liberos isto iure partitum, quod testes essent rogati: à fortiori ergo hoc erit hodie stante dic. leg. Tauri.

LEY X.

Testamentum factum inter liberos non revocatur per secundum factum non solemne, in quo non adstint septem testes. Item, & requiritur, quod testator dicat, quod revocat primum. Hoc dicit.

(1) En algunas de las maneras. Ex isto verbo reprobat opinio Angelii in authentica hoc inter liberos, C. cod. ubi dixit, quod tunc testamentum inter liberos non tollitur per secundum etiam perfectum, nisi in secundo fuerit revocatio scriptis testamenti, quando primum testamentum erat scriptum manu patris, prout disponitur in authentica, quod sine, C. cod. & supra L. proxima ad finem. Secus vero secundum eum, si testamentum primum inter liberos fuisse nuncupativum, & hoc idem voluit ibi Alberic. in princ. illius auct. nam ut hic videtur illud procedit, etiam si primum testamentum fuerit nuncupativum, ut hic patet iuncta L. supra proxima, & ista erat etiam communis opinio in dic. authent. hoc inter liberos, tunc menti, quia text. unde sumitur dic. auct. hoc inter liberos, multum faciebat pro opinione Angel. & Alberic.

(2) Faziendo despues. Quid si non fuerit aliud testamentum: sed tantum derogat primo? Videtur quod non sufficit, imo quod requiritur utrumque aliud, scilicet testamentum, & derogatio prioris, & idem videtur probari in dicta authent. hoc inter liberos, ubi Paul. de Cast. movet hanc questionem: & concludendum videtur, quod si ideo derogat primum, quia volebat decedere in testatorem, istud solum sufficere, iuxta notata per Bart. in leg. si iure, ff. de legatio. 3. & Alex. in leg. usufram, colum. 1. C. de testa.

(3) Diciendo en el. Nota bene: nam non sufficeret ga-

neralis clausula cassans, & revocans omne aliud testamentum, nisi etiam expresserit, quod cassat quodcumque testamentum, etiam factum inter liberos, quia dicit Paul. de Cast. in dicta authent. hoc inter liberos, quod nota. & hoc etiam est de mente Bald. ibi in princ. & tenet Socinus consil. 163. col. 8. vol. 2. & recte: quia ex quo istud testamentum inter liberos, habet tacitam clausulam derogatoriam, oportet fieri istam mentionem. Sed in testamentum inter liberos, videtur etiam habere clausulam derogatoriam ad precedentia testamenta, sicut intelligitur habere ad sequentia? Doctores non tangunt in dicta authent. Socinus in dict. consil. vult, quod non, quando exigetur specialis derogatio primi testamenti, ut quia ibi esset clausula derogatoria dicens, hoc non repetitur iure cautum, limitata tamen istam leg. & dic. authentica, nisi in secundo testamento etiam filii essent instituti, & esset eis favorabilis, quamprimum: nam tunc revocatur primum absque alia speciali derogatione, gloss. in authent. de testa. imperfecti. colla. 8. Bald. in dic. auct. hoc inter liberos, Alex. consil. 146. vol. 2. Paul. etiam de Cast. in dicta authent. & nota etiam, quod lapsus decennii post testamentum inter liberos, idem operatur, quod clausula derogatoria L. sancimus, C. de testa. Alex. consil. 105. volum. 4. colum. antep. & in 2. testamento esset instituta pia causa, & filii in aliqua parte, non esset necessaria clausula derogatoria prioris testamenti, etiam facti inter liberos, ut adducunt Alex. in dict. consil. 105. & Iulio in dict. authent. hoc inter liberos, versic. 4. singulariter limita. An autem, quod hic disponitur, procedat, quando in primo testamento fuit instituta pia causa, ut in sequenti sit necessaria clausula derogatoria ad primum, vid. Socin. consil. 129. volum. 2. colum. fin. versic. postremo. volentem, quod sic quod est singulare dict. allegat Oldrad. consil. 119. Tertius condidit testamentum, &c. Item nota, quod si superveniat causa revocandi primum testamentum, tunc non requiritur in revocatione clausula derogatoria, secundum Bald. in dicta authentica, hoc inter liberos.

LEY XI.

Regulariter nulli heri non veritus potest esse testis in testamento: sunt tamen aliqui, qui non possunt esse testes: ut damnatus de famosi libelli confessione: ac de furto, de homicidio, vel de similibus, vel majori delicto. Item apostata licet ad fidem redeat, & minor. XIII. annis. Item servus, mulier, surdus, mulier facta furibitate durante, seu sulcitra. Item prodigus, curator sibi dato. Et pro libero se gerens potest esse testis, licet postea servus derogatur. Hoc dicit.

(1) Malas cantigas. Adde L. si cui, §. si. ff. eod.

nos, con intencion de enfiarmarlos. Nin, otrofi, el que fuesse condenado por juyzio de los Judgadores, por razon de algund malefecho que fiziesse; así como por furto, o por homicidio, o por otro yerro semejante destes, (2) o por mas grave, de que fuessse dada sentençia contra el. Nin, otrofi, ninguno de los que dexan la Fe de los Chritianos, e se tornan Moros, o Judios, maguer se tornassen (3) despues a nuestra Fe; que dizen en latin, Apostatas. Nin las mugeres, (4) nin los que fuessen menores de catorze años. Nin los siervos, (5) Nin los mudos. Nin los sordos. Nin los locos, mientras que estovieren en la locura. Nin aquellos a quien es defendido que non usen de sus bienes, porque son defagastadores dellos en mala manera: ca estos malos non pueden ser testigos en testamento. Otrofi non lo puede ser, ome que es siervo de otro. Pero si alguno de los testigos, que se acertaron quando se fizo algund testamento, andava en aquella fazon por ome libre, (6) maguer despues fuessse fallado en verdad que era siervo, non se embarga el testamento por esta razon.

LEY X.

Si puede ser testigo, o non, en el Testamento, el que ha natura de varon, e de muger.

Leys
1. y 2.
tit. 4.
lib. 5.
Recop.

Hermafrodito, en latin, tanto quiere dezir, en romance, como aquel que ha natura de Partida VI.

(1) Semjanzas deffos. Vide L. 3. tit. 6. partii. 7. & in leg. 1. ff. de his qua notant. inf. ubi habetur, qui notentur infamia iuris, etiam pro crimine privato: & in illis etiam intelligi procedere, quod hic habetur. An autem damnati ex contractu, ex quo irrogatur infamia, possint esse testes in testamento, videtur, quod sic ex quo ita lex eos non excludit. Incontrarium tamen facit, quia repelluntur a testimonio, ex quacunque causa sint infames, ut in cap. licet ex quadam, de testi. §. in cap. praterea, de testi. eogen. & notat gloss. ubi communiter Docti. in leg. 1. C. de summa trinita. §. fid. eod. & dixi in leg. 8. tit. 16. supra partii. 3. à fortiori ergo debent repelli in testamento, ubi de majori præiudicio agitur, & istud videtur verius, & ista L. suppleri debet in hoc per alias, & sic infamia infamia iuris quateriturque sit, non potest esse testis in testamento.

(2) Se tornassen. Adde L. bi qui sanlam, C. de apost. (3) Ni las mugeres. Adde §. testes, instit. de testa. (4) Nin las siervas. Idem dicit de monachis, sine licentia abbatis, ut tradit Joan. Fab. in dict. §. testes, instit. de testa. & ibi dicit, quod ex hoc possunt impugnari multa testamenta, in quibus religiosi sunt testes scripti sine abbatis licentia, sed tene contrarium, quia monachi bene possunt esse testes instrumentarii sine licentia abbatis, ut tradit Socin. consil. 17. volum. 1. Cardinalis in terminis istis, consil. 100. incipit, testator habet, & Felin. in cap. cum nuntius de testib. (5) Per ome libre. Adde L. 1. C. de testa. §. sed cum aliquis, instit. eod. tit.

LEY XI.

Si sexus virilis in hermafrodito sit. potentior, erit testis in testamento: alias secus. Hoc dicit.

LEY XII.

Si est contentio super testamento inter hæredem scriptum, & testibus consanguineos, vel legatarium, possunt esse testes legatarii, sed hæres, vel ejus consanguinei usque ad quartum, nequaquam. Hoc dicit.

varon, e de muger. E este atal, dezimos, que si tira mas a natura de muger que de varon, non puede ser testigo en testamento, nin en todas las otras mandas que ome fiziesse. Mas si se acostalle mas a natura de varon, e thonce bien puede ser testigo en testamento, e en todas las otras mandas que ome fiziere.

LEY XI.

Si aquellos a quien mandan algo en el testamento, pueden ser testigos en el, o non.

Contienda nasciendo sobre el testamento, entre el heredero que era escrito en el, (1) e los parientes del finado que quisiesse declarar el testamento; e thonce dezimos, que bien pueden testiguar aquellos a quien fuessse algo mandado en el, si se acertaron y quando fue fecho. Esto mismo seria, si alguno deffos a quien el finado dexasse algo en el testamento, ouiesse contienda con los herederos, en razon de la cosa quel fuessse mandada en el. Ca e thonce podrian testiguar los otros, (2) que fuessen y escritos, sobre tal razon, pues que non taffe la contienda de tal cosa a ellos. Mas el que fuessse establecido por heredero, (3) o su padre, o los que descendiesse del, o sus hermanos, o los otros parientes cercanos fasta el quarto grado, (4) non pueden ser testigos, sobre la contienda que ouiesse el heredero con los parientes del finado, o con

L. II.

Marci

Peram, in d. sed neque, h. rer. imm. de Feu. ord. pag. 76. Febrero en su libran. de Exoniam cap. 1. §. 12. n. 216. in fin. Cicando circa L. II. y Richardo en el l. 7. do en el l. 7. g. ciorari del puer emoniam g. y Tarimay o allegados ab heredero no pueden ser testigos en el. Ferramencia; pero purgos de tar en la ley 3. de Foxo, n. 562. y lig. dice 1. si y respon. de que h. n. 556. que la prohibicion es p. q. se ope a conchida. el testam. Richardo in §. sed neque heredi lo n. Imol.

(1) Escrito en el. Ex hoc verbo videtur velle hæc lex, quod ejus dispositio procedat, quando legatarius adducitur in testem, super valore testamenti facti in scriptis, vel de quo fuit facta publica scriptura: & legatarii fuerunt descripti in tali testamento. Non ergo procederet in testamento nuncupativo, de quo non fuit facta scriptura, & hujus opinio, fuit Nico. de Mathare, relatus à Bald. in leg. distantibus, C. de testa. & idem voluit Abb. in cap. insuper, colum. penult. de testi. Si tamen in omnem eventum, five valerit institutio hæredis, five non, legatarii essent consecuturi legatum, tunc indistinctè admittuntur in testes, ut voluit Joan. And. Anron. Abb. post alios antiquos in dic. cap. insuper, unde cum hodie de L. regni. 1. tit. de los testamentos, lib. 5. ordi. & si videtur testamentum, vel non, addeatur hæreditas ex eo, adhuc legata debentur, dicendum esset, quod indistinctè hodie legatarii admittentur in testes, vide institum Joan. Fab. in §. legatarii, instit. delega. & per Alex. consil. 177. colum. penult. volum. 2. & per Joan. de Imol. in leg. qui testa. in princ. ff. de testa.

(2) Los otros. Non ergo ipse legatarius litigans, vide per Aug. in §. legatarii, instit. delega.

(3) Per heredero. Adde §. sed neque, instit. de testa. & tene menti istam leg. quatenus dicit de fratribus, & consanguineis intra quartum gradum, quia non memini sic vidisse, per LL. juris communis, vide tamen, quæ notat Salic. in leg. parentes, C. de testi. ubi etiam vult, quod isto casu fiat computatio graduum, secundum jus civile, de quo in leg. 3. tit. 6. partii. 4.

(4) Fasta el quarto grado. Vide quæ notat Alex. consil. 47. in princ. volum. 2. & ex ita leg. videtur probari, quod si unus ex testibus requisitis in testamento esset inhabilis, vel non omni exceptione maior, quod non suppletur ejus defectus ex integritate aliorum, eo quod requiritur, quod omnes sint integri testes, vide Iulio. in leg. si quis ex argutariis, §. cogentur, colum. 2. ff. de eden. & Declium consil. 105. & quæ dixi supra eod. leg. 1. in gloss. ante fite testigos, & quod notat Joan. de Imol.

de Ferram. n. 7. Lo mismo g. Richardo, Ferram. y Febrero in haxca divisione unpe tenigos ab Ferramencia in p. q. de se suica plepo sobre el, anseñan Moncalvo in L. 8. tit. 4. lib. 3. Foxo, ver. deo ab heredero lic. C. pag. 126. y Diego Texer en la 1.ª v.º Ferram.º tit. 2. lib. 5. del Ordenam.º pag. 88. Cicando ambg. circa Ley II. y Ferram. la 8. de el juero.

con los otros omes, en razon del testamento, en que fuesse escrito (5) por heredero.

LEY XII.

En que cosa puede ser escrito el Testamento.

Leys 1. 2. 3. 4. 5. Recop.

EN pergamino de cuero, o de papel, o en tablas, quier sean con cera, o de otra manera, o en otra cosa, en que se pueda fazer escritura, e pafecer, puede ser escrito el testamento. E aun dezimos, que de vn testamento puede ome fazer muchas cartas, de vn tenor. E destas cartas puede el testador leuar la vna consigo, e las otras puede poner en algund lugar seguro, asi como en Sacristania de alguna Iglesia, o en guarda de algund su amigo. E estas cartas deuen ser fechas en vna manera, selladas de vnos sellos mismos, e de tantos la vna como la otra, de guisa que acuerden las vnas con las otras. Pero si alguna dellas fuere mengua-

Imol. in leg. qui testamento, in princ. ff. de testa. ubi vult, quod si sunt duo testes, non omni exceptione maiores, habentur loco unius.

(5) Escrito. Ex hoc verbo videtur, quod etiam si testamentum iuratur scriptura tabellionis, vel alias, consanguinei heredes, non possunt esse testes intra quartum gradum. Contra quod videtur, quod dixi supra in gloss. 1. ad quod potest dici, quod aliud sit in legatis, qui non repelluntur, imo admittuntur de iure, secus in istis, qui repelluntur iure, & ista lex etiam facit contra id, quod notat Salyc. in leg. parentes, C. de testi. ubi voluit, quod si frater fuit rogatus testis in testamento fratris: bene possit esse testis: quia testator habet auctoritatem conficiendi factum suum, allegat. L. qui testamentorum, §. per contrarium, ff. de testa. neque, ut hic videt, etiam si sit rogatus, potest esse testis in testamento: sed procedit, quando haeres institutus esset frater testis: dictum vero Salic. procedit, quando extraneus esset institutus.

LEY XIII.

Potest scribi testamentum in pergamino, papyro, vel tabula, etiam cerea, vel alia re, in qua scribi potest: & possunt ejusdem tenoris fieri plures chartae testamenti: quarum una defectuosa, non nocet aliis perfectis. Hoc dicit.

(1) Non empece. Nota hoc verbum, & hoc ideo est, quia ratione abundantioris probationis in pluribus chartis scribitur, ut in leg. unum, versic. idque interdum, ff. de test. unde si in aliis chartis bene sit scriptum, eis statim, & non nocet charta defectuosa: quia abundans cautela, non solet nocere L. testamentum, C. de test. & Docto. in leg. fin. C. secundum tabul. cap. cum L. & A. de re judic.

LEY XIII.

Testari potest quilibet non vetitus: non tamen possunt testari filiusfami. etiam de patris consensu, nisi de peculio castrensi, vel quasi. Item, nec masculus minor xiiii. annis, aut femina minor xii. quia intellectum non habent. Item, nec stultus durante stulticia, aut prodigus cui est bonis interdictione: ante interdictionem vero testamentum valet. Item, nec mutus, & surdus si molit a nativitate: secus si a casu, quia tunc bene potest, si ipse scribat illud, alias non, nisi de permisso Principis: nec etiam solum mutus a nativitate potest testari: quod raro accidit: surdus vero tantum bene potest testari. Hoc dicit.

(1) Todos. Adde L. ab ea parte, ff. de proba. & leg.

da, non empece (1) a las otras que fuesen com- plidas.

LEY XIII.

Quien puede fazer Testamento, e quien non. Todos (1) aquellos a quien non es defendido por las leyes deste nuestro libro, pueden fazer testamento; e los otros que non le pueden fazer, son estos. El hijo que esta en poder (2) de su padre, maguer el padre gelo otorgasse. Pero si fuesse Cavallero, o ome letrado, qualquier de estos hijos, que aya de los bienes que son llamados, peculio castrense, vel quali castrense, puede fazer testamento dellos. Otrosi dezimos, que el moço (3) que es menor de catorze años, e la moça que es menor de doze años, maguer non sean en poder de su padre, nin de su auuelo, non pueden fazer (4) testamento. E esto es, porque los que son desta edad, non han entendimiento cumplido. Otrosi, el que fuesse falido de memoria, (5) non puede fazer testamento, mien- tra

Leys 4. 5. Recop.

Hije Leo 13. que filij fam. testamum. facion admitt. Coniug. sex L. 9. Fami. q. ut d. u. L. lib. 9.

si quaramus, ff. de testa.

(2) Que esta en poder. Hodie testatur, ac si sui juris esset ex L. 5. in ordin. Tauri, que corrigit istam leg. & similes. De iure communi vero, vide in ista materia, que late tradit Guilliel. Benedic. in repetitio. cap. Raynuntius, de testa. in verbo, & Matrem insuper Cleram. & que habentur in cap. licet de sepulch. lib. 6. non tamen poterit hodie filiusfamilias testari in adventitiis, quatenus esset in praedictum usufructus parentis, secundum Joan. de Imol. in cap. quia de ingredientibus, de testa. colum. 6. cum princ. 7. sic, & studus bonorum adventitiorum remanent patri: & si filius ingredientiarum religionem, secundum Joan. Fabr. & Salice. in aucten. ingressi, C. de Sacrosan. Eccles. quidquid dixerit Abb. in cap. in presentia, colum. 19. de proba.

(3) El moço. Extende istam L. & si pupillus testetur ad pias causas, ut probatur in cap. si pater, de testa. lib. 6. & est communis opinio Doctorum, quam tenet Bart. in repe. leg. 1. C. de Sacrosan. Eccle. & tenet etiam ibi Bald. in repe. quast. 11. ubi etiam Salyc. contra Richardum ejus avunculum, ubi etiam Alex. tradit etiam late Guilliel. Benedic. in repe. cap. Raynuntius, de testa. in verbo, Adjecte impuberi, & ibi ad finem adducit illud, quod est notandum, quod testamentum praesumitur factum a pubere: unde contrarium asserent, incumbit probatio, allegat Inno. & alios, qui eum sequuntur in cap. in presentia, de proba. ubi ad hoc est textus notabilis.

(4) Non pueden fazer. Si tamen impubes esset doli capax, possit cum eo Princeps dispensare, ut faciat testamentum, vid. Alex. in leg. fin. C. de testa. mili. & in leg. si frater, C. qui testa. facer. poss. Bart. in leg. si quaramus, ff. de testa.

(5) Salido de memoria. Quid de fatuo? Joan. Fabr. in §. praetera insit. quibus non est permitt. facer. testam. tenet, quod potest testari, & sequitur ibi Ang. facit tex. in leg. si frater, C. qui testa. facer. pos. & ibi notat Paul. de Castro. & Alex. quod major. 14. annis, licet habeat imbecillitatem sensus, potest testari: quia talis imbecillitas post 14. annum, non consideratur a lege, & intellige de fatuo, qui iudicium rei recipit, ut dicit Joan. Fabr. ubi supra. Ildot. tamen in lib. 10. etymologiarum, & refert S. Thom. 2. 2. quast. 46. art. 1. fatuum vult dici eum, qui caret sensu iudicandi: stultum autem, qui habet sensum, sed habetatum: furiosus vero non testatur, ut hic etiam si ad pias causas testetur, ut in cap. fin. de successio. ab intesta. & idem de ebrio, dum est ebrius: quia furiosus comparatur, ut in cap. de crapula: cum ibi notatis de vit.

Rec. q. hodie in legibus. Etiam habua. Nunc tamen vid. Olam. in con. d. vic. a. f. n. 52. ac in epitog. n. 103. Testam. simus. Cap. 3. de Jew. ordin. v. 1. n. 1. n. 612. t. 2. pag. 265.

LEY XIII.

En que manera el que fuere ciego puede fazer Testamento.

EL ciego non puede fazer testamento, fueras ende desta manera: (1) deve llamar siete testigos, (2) e vn Escriuano publico; e delante dellos deve dezir, como quiere fazer su testamento. Otrosi deve nombrar, quales son aquellos que establece por sus herederos, e que es lo que manda; e el Escriuano deve escreuir todas estas cosas delante los testigos, o si eran ante escritas, (3) deuen ser leydas delante dellos: e despues que fueren escritas, e leydas, deve dezir el ciego manifestamente, como aquel es su testamento. E de si, cada vno de los testigos deve escriuir su nome (4) en aquella carta, si supiere escreuir, e si non, deuelo fazer escriuir a otro. E tambien el Escriuano publico que escriuiere la carta, como los testigos, deuen sellar la carta con sus sellos; e si el Escriuano publico non le pudiere auer, de-

Leys 2. 3. 4. 5. Recop. Veame a Juan de Luca, desta de testam. l. Cauela 6. per tot. Hije Leo que in testam. to qui 7. tes. tes. alias que solemnitate requirit, quoad in eum sal. tum testam. et exprime correcte per L. 2. tit. A. lib. 4. Rec. ueno tar me Greg. Lopez Veri. 7. testigo et Burgo. Tauri in d. L. tauri n. 1293. et Olam. in con. d. vic. a. f. n. 10. et in epitog. n. 103. Item vero quoad alias testam. in hac lege requiritur sit correcte per die. L. 3. Fami. Greg. Lopez con. timac Rem Dubianwue

tra que fuere delmemoriado: (6) nin el delgastador (7) de lo fuyo, a quien ouiesse defendido el Juez, (8) que non enajenasse sus bienes. Pero, si ante (9) de tal defendimiento ouiesse fecho testamento, valdria. Otrosi dezimos, que el que es mudo, (10) o sordo, desde su nalcencia, (11) non puede fazer testamento. Empero, el que lo fuesse por alguna ocasion, asi como por enfermedad, o de otra manera, este atal, si supiesse escreuir, puede fazer testamento, escriuiendolo por su mano misma. (12) Mas si fuesse letrado, (13) e no supiesse escreuir, non podria fazer su testamento. Fieras ende en vna manera; si le otorgasse el Rey, que lo escriuiesse otro alguno en su lugar. En esta manera misma podria fazer testamento el ome letrado, que fuesse mudo de su nalcencia, maguer non fuesse sordo: e esto acaelce pocas vezes. (14) Empero, aquel que fuesse sordo desde su nalcencia, o por alguna ocasion, si este atal pudiere hablar, (15) bien puede fazer testamento. Partida VI.

Et benef. clericorum, & vid. gloss. in cap. uniusquisque, 2. quast. 4. & idem etiam in dormiente, ut in clementina ff. furiosus, de homicid. & tradit Barba. in cap. 2. de testa. & in cap. fin. de successio. ab intest. & idem dic in frenetico, arg. dic. clementina ff. furiosus, vid. per Bal. in leg. 2. col. 7. versic. 10. quare, C. de testam. venditi. & tex. notabilis in cap. cum dilectus, de success. ab intestato.

(6) Mentra que fuere delmemoriado. Sed quid in dubio, an praesumatur factum testamentum tempore furoris, vel dementiae, vel tempore dilucidi intervalli? Vide gloss. in cap. indicat germanum, 3. quast. 9. & in cap. fin. in verbo competet, de successio. ab intest. & per Bar. in leg. 2. ff. de bono. poss. infan. furio. dela. ad finem, & per Bal. Alex. & Jason. in leg. furiosum, C. qui testa. facer. poss. & videntur Doctores se resolvere, quod si furor non fuit instantaneus, vel parvo tempore durans: imo duret per aliquod tempus, vel per menses, licet aliquando aliqua intervalla habuisset, quod tunc aduersus praesumatur factus tempore furoris: nisi pars aduersus alium probet, vide etiam de hoc Roderic. Suarez allega. 1. & Jason. in die. leg. furiosum, versic. quid autem si non apparet quo tempore, & Socin. consil. 41. volum. 1. Alexan. consil. 14. 1. vol. & consil. 85. vol. 2. ubi notabiliter, & consil. 92. col. 4. vol. 5.

(7) Delgastador. Adde L. in cui. ff. de test. & item prodigus insit. quibus non est permitt. facer. testa. Sed an testetur ad pias causas, vide per Bald. in leg. 1. C. de sacrosan. Eccle. & per Joan. de Imol. in cap. quia ingredientibus, col. 5. de testa. & tenent, quod non; teneat tamen testamentum factum ante interdictionem, ut ibi per eos, & habetur hic.

(8) Defendido el juez. Non ergo loquitur hic, lex in interdictione facta a lege: quia testamentum talis non teneat etiam factum antea, quod non est interdictione facta a iudice, ut subditur hic.

(9) Pero, si ante. Si fiat quis intestabilis, an tenebit testamentum antea factum? Vide per Joan. de Imol. in die. leg. in eum.

(10) Que el que es mudo. Ortum habet a leg. si mutus, ff. eodem, & a leg. discretis, C. qui testam. facer. poss. & a §. item mutus, insit. eodem, & a notatis per Azol. in summa, C. qui testa. facer. poss. versic. item mutus.

(11) Desde su nalcencia. Hoc intellige, quando mutus caret intellectu, alius secus, ut tradit Alex. in leg. discretis, C. qui testa. facer. poss. ubi vide, quid de milite muto, & quid si mutus testetur ad pias causas.

(12) Escriuiendolo por su mano misma. Qui ergo in infirmitate constitutus, perdidit loquelam, non poterit

Leola. Fuera de Richardo; Kanprecto, deanno 7. Card. a Luca, & Ferran. Dic. 33. per tot. cap. fm. se remitt. ad alia loca. y y demas inuici turanior en el II S. Coeus aucon

LEY XIII. En que manera el que fuere ciego puede fazer Testamento.

EL ciego non puede fazer testamento, fueras ende desta manera: (1) deve llamar siete testigos, (2) e vn Escriuano publico; e delante dellos deve dezir, como quiere fazer su testamento. Otrosi deve nombrar, quales son aquellos que establece por sus herederos, e que es lo que manda; e el Escriuano deve escreuir todas estas cosas delante los testigos, o si eran ante escritas, (3) deuen ser leydas delante dellos: e despues que fueren escritas, e leydas, deve dezir el ciego manifestamente, como aquel es su testamento. E de si, cada vno de los testigos deve escriuir su nome (4) en aquella carta, si supiere escreuir, e si non, deuelo fazer escriuir a otro. E tambien el Escriuano publico que escriuiere la carta, como los testigos, deuen sellar la carta con sus sellos; e si el Escriuano publico non le pudiere auer, de-

testari heredem signis insititendo: debet ergo tali casu nomen heredis propria manu scribere, ut hic patet: & vide per Ang. in leg. discretis, C. qui testam. facer. poss. Paul. de Cast. in leg. hac consultissima, §. ut cum humana, C. de testa.

(13) Letrado. Id est, legere sciens. (14) Pocar verez. Quia secundum naturam, qui mutus est, debet necessario esse surdus, ut in die. leg. discretis, Azol. ubi supra, & nota, quod cum mutus, & sordo a nativitate, neque Princeps dispensat, ut possit testari: quia nullo modo potest concipere conceptum mentis, cum non censetur habere mentem, vel intellectum, quoad exercitium, secundum Paul. de Cast. qui ita declarat in leg. si mutus, ff. eod. quod intellige, ut praedixi in gloss. proxima 2. quando mutus caret omnino intellectu, alias secus, & dicit Bald. in leg. humanitatis, col. 11. C. de impub. & alius, quod contra mutum, & surdum a nativitate non potest fundari processus: quia caret sensu: vide tamen Bald. in leg. unica, col. 6. C. de confis. (15) Pudere hablar. In surdo a nativitate videtur hoc impossibile a natura, quia si est surdus a nativitate, est mutus, secundum Azon. ubi supra.

LEY XIII.

In testamento caeci debent septem testes, & unus tabellio, vel ejus loco testis octavus ad subscribendum adhiberi, qui subscribant, & sigillentur testamentum, & debet coram eis caeco dicente scribi, vel si jam est ordinatum legi, & caecus dicit illud fore ejus testamentum. Hoc dicit.

(1) Fuera ende desta manera. Probatur hic, caecum non posse testari in scriptis, ita quod testes, & tabellio nesciant eius dispositionem: postea enim caecus, qui testatur in scriptis facilliter decipi, & subici sibi una scriptura pro alia.

(2) Siete testigos. Hodie sufficientes 5, ut in leg. 3. in ordina. Tauri.

(3) Ante escritas. Possunt enim ante scribi sine testibus, etiam per plures dies, in leg. hac consultissima, §. ut cum humana, C. qui testa. facer. poss. & ibi Paul. de Cast.

(4) Escriuir su nome. An etiam hodie stante L. 3. Tauri, servanda sit ista solemnitas, & alie in ista leg. descriptae in testamento caeci? Videtur, quod sic, quia per legem Tauri nihil est immutatum circa hoc, nisi in numero testium, in aliis ergo servari debet ista lex, L. facinus, C. de testa. ita tenet Michael de Ciferentes, & licet istud videbatur iuridice: credo tamen, quod in practica non possit obtineri, ut ex omissione istius solemn-

hic veri. Creverin su nombre. Sed Burgo de Par in d. l. 3. tauri n. 1302. Contrarium defendat contra Greg. vid. Olam. in epit. n. 104.

uen auer otro que lo escriua, e que sean, con el, ocho testigos en lugar del Escriuano. E esta guarda deue ser fecha en el testamento del ciego, porque non pueda ser fecho ningun engaño.

L E Y XV.

Como los que son juzgados a muerte, o son desterrados para siempre, non pueden fazer Testamentos.

Juzgado (1) seyendo alguno a muerte, por yerro que ouiesse fecho, pues que tal sentençia fue dada contra el, non puede fazer testamento. (2) Esto mismo dezimos, del que fue deserrado para siempre en alguna lla, si le tomasse el Rey todo lo fuyo; mas si non le tomasse todo lo fuyo, o fue deserrado a tiempo, bien puede fazer testamento, de los bienes que le fincaeron. Otrosi, aquel contra quien fue dada sentençia de muerte, e se algare della, bien podria después fazer testamento de lo fuyo: e si ante que fue confirmada la sentençia, finasse, valdria el testamento que asi ouiesse fecho. Mas si este que fue condenado a muerte, es Caualle-

ro, fizieron los Sabios antiguos departimiento, en razon del yerro por que era juzgado. Ca, si el auia fecho yerro en Caualleria, assi como estando (3) en hueste, vendiendo, o baratando las armas; o fue desmandado al Cabdillo, faziendo lo que le vedaua, o non cumpliendo sus mandamientos, assi como deuiesse; si por tal razon como esta fue dada contra el sentençia de muerte, non podria después fazer testamento. Fueras ende, si en tal juyzio fue otorgado, que lo pudiesse fazer. Ca estonce, en los bienes que son llamados, castrense peculium, puede fazer testamento, o manda; mas de los otros non. E si por auentura, el Cauallero fue juzgado a muerte, porque quebrantasse su fe, (4) o por algund yerro que cupiesse en traycion, estonce non podria fazer testamento en ninguna manera. Pero si el yerro que fiziesse el Cauallero, non fue de fe quebrantada, nin tanxese en pleyto de Caualleria; mas fue atal, en que caen los otros omes, comunamente, a las vegadas; assi como por razon de adulterio, o de furto, o de otro yerro qualquier semejante de estos; estonce bien po-

Hic leco que damnaui Ley 3. ad mony lib. 5. tenamgen Recop. faccionem tolli conuicia ex pex l. 8. Exon. si que eu 3. tit. l. lib. 4. Rec. vide Olamy in concord. l. r. C. n. 63.

lematatis, & sigillorum testium, testamentum caeci videtur: tum, quia ista sigilla testium deserunt esse in usu, & subscriptionem tantum exiguntur per leg. Tauri in testamento in scriptis, & cum dicta leg. Tauri veniat ad declarationem legis ordinamentis, & voluit tollere illud dubium, quod causabatur ab illa lege, an per eam derogatum fuisset huic legi partiarum, specialiter dispositi circa testamentum caeci, & declaravit in testamento caeci, debere intervenire quosque testes, videtur voluisse, quod in omnibus aliis seruari sufficeret formam dic. leg. ordina. secundum quam ista subscriptio, & sigillatio non est necessaria, videtur ergo quod dic. L. Tauri voluit corrigere istam leg. disponentem circa formam testamenti caeci, & reducere ad formam dic. L. ordinamentorum: dum tamen interueniant quosque testes, ponit enim dic. L. huic derogare, cum sit de jure positivo, cum & per statutum dicat Bar. posse fieri in leg. si queramus. ff. de test. ubi dicit, quod per statutum, quo disponitur, quod sufficiant quique testes in testamentis, non videtur tolli; quod a jure communi est dispositum in testamento caeci: tamen tante dic. leg. Tauri, quae expresse disponit sufficere quosque testes in testamento caeci, videtur tenendum, quod istae solemnitates hujus legis, non sunt hodie necessariae: imo, quod ex mente dic. leg. videtur, quod ubi non possit haberi tabellio, tenetur testamentum caeci nuncupative factum cum quinq; testibus, coram quibus caecus expressit suam voluntatem: licet nulla sit inde scriptura, articulus tamen istae est dubius. Tu cogita, procederet tamen sine scrupulo, quod dico, si caecus testaretur inter liberos ex communi opinione Docto. in dic. leg. hac consultiissima, quod illa lex non procedat, quando caecus testaretur inter liberos, possit etiam caecus testari ad pias causas cum duobus testibus, juxta capitulum relatum, & capitulum cum test. de testa. ut etiam voluit Alex. in dic. leg. hac consultiissima, col. fin.

L E X XV.

Non potest testari condemnatus ad mortem, vel in insulam deportatus, ademptis bonis, nisi pendente appellatione, fecho testamento, moriatur: aut sit miles, qui de militari crimine ad mortem sit damnatus, qui potest postea de castrensisibus, si ibi in sententia concedatur testari, nisi pro fidei fractione, vel prodicione damnatur: sed

si pro aliis criminibus non militaribus damnetur, ut de adulterio, furto, vel de aliis criminibus, quae etiam non milites committunt, tunc potest, ut paganus testari: sed non jure militari, quia privilegium illud perdit per sententiam. Hoc dicit.

(1) Juzgado. Ortum habet a notatis per Atonem, C. qui test. facer. pos. in summa, versic. item diximus.

(2) Non potest fazer testamento. Hæ LL. & aliz LL. juris communis, a quibus ista sumpta fuit, corriguntur hodie in regno per leg. 4. Tauri, quinimo, & dicunt Doctores, quod per statuta, & consuetudines locorum damnati ad mortem naturalem, vel civilem, faciunt testamentum, ut dixit Joan. de Imol. in cap. quia ingredientibus, col. 8. de testa. Alber. in leg. ejus qui, §. 1. ff. eod. unde & poterunt donare causa mortis, ut in leg. cum hic statutus, §. si miles uxori, ff. de dona. inter virum, & ux. Sed an sicut per dic. leg. Tauri, isti sic damnati habilitantur ad testamenti factionem activam, videantur habilitati ad passivam, ut sic capere possint ex testamentis aliorum? Dic. quod non, ut & in commento illius legis dixit Michael de Cibusent. Cui adde id, quod habetur per gloss. & Docto. in leg. in cui, §. 1. in gloss. fin. ff. de testamentis. In contrarium tamen videtur, quod cum per istam legem possit testari active, per consequens, videtur habilitatus, quod & sit testabilis passive. Item, quia cum non sit servus potest ad testandum active, sic nec passive, & forte ista lex ideo non sancivit, quia non reputavit servum potest damnatum ad mortem, prout & voluit Salic. etiam de jure communi loquendo in authentica, sed hodie, C. de don. inter virum, & ux. post aliquos gloss. quae idem voluerunt, quae opinio videtur approbari in dicta leg. Tauri. Tu cogita, & an possint testari, de illis bonis, quae de jure communi confiscabantur, sed per authenticam. Bona damnatorum reservantur certis personis, ut etiam habetur in leg. 6. tit. 7. par. 7. & in leg. 8. tit. 10. & L. 5. tit. 3. ead. part. vide per Roder. Suarez in reposit. L. 9. tit. de lax. mandas, lib. 3. for. LL. 10. limitacionis, & tu vide, quae dixi in leg. 5. tit. 3. 7. par.

(3) Assi como estando. Nota hic, quod crimen dicitur militare crimen, adde LL. 2. & 3. ff. de re milit. & L. fin. tit. 21. par. 2.

(4) Quebrantasse su fe. Id est, juramentum quod praestitit, cum fuit assumptus ad militiam, ut habetur in leg. ex militari, ff. de testa. milit. Paul. vero de Cast. in leg. & militibus, C. de testa. militis exponit, ut quia fecit prodicionem duci, belli, vel transfugit ad hostes.

podria fazer (5) testamento, despues que fue fecho juzgado a muerte, guardando, e poniendo en el, todas aquellas cosas, que los otros omes deuen guardar, e poner, en los testamentos. Ca la mayoria, e el priuilejo que el ouiere por razon de la Caualleria, en fazer como quisiere; pierdelo por tal sentençia, que fue dada contra el.

L E Y XVI.

De los omes que son dados por refenes: e los juzgados por enfamados, por cantigas que fizieron: e los que fuesen sieruos: e de los otros que non hacen Testamento.

Hic leco quoad captivum, et ob iden Chris tianum quod imentabi leri adsonum

Correccia videtur per ea que notat Illus. Co. Vana. in Reg. peca. tunc pte. 2. §. 11. n. 6. et leg. quo loco prouas, nisi fieri serui capientis et min me uel legi con uel leg. et postum nisi fieri nibus in fin. que Detexior suam con ditioem

Refenes dan a las vegadas los omes por si a los enemigos, por salir de catiuo. (1) E porque estos atales, que son dados en refenes, non son en su poder, porende non pueden fazer testamento. Otrosi dezimos, que aquel contra quien fue dado juyzio por razon de cantiga, (2) o por razon de djtado, que ouiesse fecho contra otro, en quel dixesse atal mal, por que pudiesse

L E X XVI.

Obsides qui dati sunt loco captivorum populi Romani testari non possunt. Item damnatus ob crimen famulosum intestabilis efficitur, ideo testamentum facere non potest, nec est capax testamenti. Item de statu suo dubitans, vel errans non potest testari: ut quia necesse est manumissum, vel emancipatum. Item hi quibus a lege interdicitur bona, ut haereticis, & rei perduellionis. Item nec servus. Hoc dicit.

(1) Catiuo. Item si dentur per pace componenda, vel tenenda, secundum gloss. in leg. obfides, ff. eod. & intellige, ut ibi declarat Bald. & Angel. quando darentur obfides his, qui non sunt subditi, apud quos nullum est commercium, vel hospitium veluti Turcis.

(2) De cantiga. Adde L. lex cornelia, §. fin. ff. de in jur. & leg. in cui, §. 1. & L. cum lex, ff. eod.

(3) Después. Imo, & testamento anrea factum irritatur, si crimen haereticis, vel majestatis committant. L. manichaeus, C. de haereticis, declarat Paul. de Cast. in leg. in cui, §. 1. ff. eod. & probatur in leg. ejus qui, §. 1. ff. eodem, & expeditum est, tam de jure canonico, quam civili, quod haereticis cuiuscunque sectae, & credentes, & fauores, & receptatores sunt privati factione testamenti, ut in authentica credentes, C. de haereticis, cap. ex communicamus, §. credentes, eod. tit. & eorum bona a die commisi criminis sunt confiscata, ut in cap. cum secundum leges de haereticis, lib. 6. & tradit Alber. in leg. cognouimus C. de haereticis, an autem infamis ex alio crimine possit testari? Paul. de Cast. in dic. leg. in cui, §. 1. dicit, quod sic, & recte, ut dicit tox. in dic. leg. ejus qui, §. 1. & in leg. 1. C. de secunda, num. adde etiam, quod damnatus propter crimen famulosum non potest testari, ut in dic. leg. in cui, §. 1. & L. lex cornelia, §. fin. ff. de in jur. sed quid si committat delictum sodomiticum, an possit testari? Phil. Decius in leg. 1. C. de secunda, num. 7. dicit, quod non, ex eo, quia dato quod non sit condemnatus ipso facto, videtur infamiam L. palam, §. quae in adulterio, ff. de

ser. enfamado, este atal non podria despues fazer testamento. Otro tal seria, si alguno fiziesse testamento, cuydando que era libre, si dize que fue fecho prouado que era sieruo, que non valdria su testamento. Esto mismo seria, que non valdria el testamento, que fiziesse el que cuydasse ser falido de poder de su padre, si fue fecho prouado despues, que non era assi. E aun dezimos, que los hereges, despues (3) que son condenados por sentençia de heregia, non pueden fazer testamento, nin aquellos que son juzgados por traydores.

L E Y XVII.

Como, los que entraron en Religion, non pueden fazer Testamento.

Religiosa vida alcogiendo, algun ome, o alguna muger, de fazer, assi como entrando (1) en algun Monesterio, o faziendose Hermitaño, (2) o emparedado, (3) o tomando otra Orden, (4) este atal non puede fazer testamentos mas todos los bienes que ouiesse, deuen ser de aquel

Mostano & canis puer lib. 6. cap. 10. n. 83. et 84. pag. 13A.

L E X XVII.

Ingressus religionem non habet testamenti factionem, quia succedit ei religio, nisi habet haeredes descendentes, inter quos potest bona dividere, ut quilibet habet ad minus legitimam, quae est, si sunt quatuor, vel pauciores, pro omnibus tertias pars bonorum, si plures, dimidia abique ullo gravamine, vel conditione, & si plus eis donet: habet locus ille, vel religio, tantum pro legitima, sicut unus eorum esse habiturus, sed si nihil posuit morte praeventus, habebunt filii legitimam, locus autem, seu religio residuum. Hoc dicit.

(1) Entrando. Intellige proficundo tacite, vel expresse, nam infra annum probationis (de quo 17. quae. 1. in summa, & in cap. 1. & cap. beatus, de reg. lib. 6.) testari potest, quid tamen si intestatus decedat infra annum probationis, an applicentur bona monasterio, vel consanguineis succedentibus ab intestato? Variæ fuerunt opiniones, de quibus per Joan. de Imol. in cap. quia ingredientibus, col. 3. de testa. & ante eum per Cynum in auct. ingressi, C. de Sacrosanctis, Ecclesiis, ubi verior videtur opinio, quod succedant venientes ab intestato, in qua se inclinat Joan. de Imol. ubi supra, & tenet Abb. in cap. in presentia, de probat. Jalon. in aucten. si qua mulier, ad fin. C. de Sacrosanctis, Ecclesiis, ubi alios refert, licet Decius in dic. cap. in presentia, de probat. num. 7. dicit magis communem opinionem esse, quod succedat monasterium, & in eam ipse videtur inclinare.

(2) Hermitaño. Si intelligas de eremitis facientibus professionem, ut sunt eremitae monachi Sancti Augustini, de quibus in capitulis primo, versicula sane, de religio. domib. lib. 6. plane hoc procedit: si vero sit eremita non professus, & qui potest habere proprium, & iste talis potest concedere testamentum, ut Alberic. dicit in aucten. ingressi, col. penult. ad finem, C. de Sacrosanctis, Ecclesiis, glo. in cap. qui vere, 16. quae. 1. Abb. in cap. cum monasterium, de testib.

(3) Emparedado. Intellige, ut praedixi in aliis, si proficentur sub aliqua ex religionibus approbatis: & de istis sic mentio in leg. 29. in quatuor tabularum.

(4) Otra orden. Quid si non ingredatur monasterium, sed in manu Episcopi proficentur regulam monasticam in

efecum. Vide Olamum in epilog. n. 106.

facerem, et cum hic leco ideo irreuerabilis eos facit, quia serui capientium fiebant, et in eorum potestate erant, et hodie hoc cessat, quia n. sunt serui videt. dicendy curare hunc prohibitionem

aquei Monasterio, o de aquel lugar, do entrasse, (5) si non ouiesse fijo, o outros que descendiessem (6) por la linha derecha, que hereden lo suyo. Mas si este aral ouiesse fijos, o otros herederos que descendiessem del, puede partir (7) entre ellos lo que ouiere, de manera, que de a cada vno dellos su legitima parte, e non mas. E si por auentura, mas les quisiere dar de su parte legitima, entonces, tanta parte deue ser dada al Monasterio,

quanta cayere al vno dellos. (8) E a esta parte legitima dizen en latin, parte debita iure natura. Empero, si despues que entrasse en la Religion, se muriesse, ante que partiesse lo suyo a sus herederos, assi como sobredicho es, sus fijos (9) deuen auer su legitima parte, e el Monasterio todo lo otro. E la legitima parte que deuen auer (10) los fijos, es esta; que si fueren quatro, o dende ayuso, deuen auer de las tres partes la vna, de

genere? Vide Bal. in autb. nisi rogati, C. ad Testel. Innoc. & Abb. in cap. parcellum, de regul. & intellige istam legem, quando ingrediatur monasterium, seu ordinem, qui habet proprium in communi, & non in particulari, secundum Alberic. in dist. autent. ingressi, ad finem.

(5) De entrasse. Vide plene in authent. ingressi, & in authentica si qua mulier, C. de Sacrosanctis, Eccles. ubi per gloss. & Doctores, & late per Abb. in cap. in presentia, de probatio. col. 21. cum sequentibus, usque ad finem, & quid si post ingressum inde recedat, vide per Abb. & Doctores in cap. quod te, de clericis, conjugis. & Socini. consil. 52. volum. 4. viso instrumento synodicali, & C. & volum. 2. consil. 222. Bald. in leg. si in propositi, C. de nup.

(6) Descendiessem. Innu videtur hic, quod posito, quod haberet ascendentes legitimos, & naturales, propter eos, non excluderetur monasterium: imo monasterium excluderet eos, quia fuit opinio Azonis, de qua per gloss. super verbo, liberos, in dista authentica si qua mulier, ex eo quod monasterium reputatur pro filio, & sed & hac presentia in authent. de Sanctis, Episc. collat. 9. & eandem opinionem tenet gloss. in cap. si qua mulier, 19. quesi. 3. & Spec. in tit. de statu monacho, vers. 13. Joan. Fab. in dist. autent. si qua mulier, & in S. mortuo, instit. de acquisit. per arrogationem, per text. ibi contrarium tenuit Placentinus glossat. ut referet gloss. in dist. autent. si qua mulier, in 3. opinionem gloss. ibi posita, quam ibi tenet Alber. Jacob. Butric. Paul. de Cast. & Salic. & ibi dicit Paul. de Cast. quod ista opinio, quod parentes, sui alii ascendentes debeant habere legitimam, tenetur communitur per Doctores, & ista etiam opinio communitur tenetur per canonistas in cap. in presentia, ubi Abb. col. 18. de probat. vers. sed dubium, ubi etiam dicit, ita communitur tenetur per Doctores Canonistas, idem etiam tenet Jason. in dista authent. si qua mulier, & concordando opiniones vult, ut opinio Azonis procedat, ut illam dispositionem (quam permittit illa authentica) non possit tacere filius ingressus, quando non haberet liberos, licet haberet parentes, respectu vero legitime, ut debita sit parentibus, procedat prima opinio Placentinali posita in gloss. ut & parentibus debeat legitima, & non excludantur in hoc a monasterio, videtur verior, & aequior, & ad illud quod dicitur monasterium haberi loco filii, respondeo, quod non procedit ubique; sed tantum in casibus expressis in iure, ut late ibi Doctores adducunt, & in cap. in presentia, ubi Felin. col. 21. & procedit hac opinio hodie maxime stante, L. 6. in legibus de Toro: neque obstat ista lex, quia non debet sumi argumentum a contrario sensu: quia contra id, quod expressum est in iure, non debet sumi tale argumentum: cum istud sit decilium per leg. nam, & si parentibus, ff. de instit. testa. L. 4. tit. 13. infra ead. par. & pro dicto leg. 6. de Toro, facit L. si filius, C. de instit. donat. & idem, quod in illa leg. partiturum dicitur, habetur in authent. si qua mulier, & nihilominus magis communitur tenetur praedicta opinio per Doct. imo & Spec. idem voluit ubi supra, non enim firmat primam opinionem, sed videtur recedere in opinione, quam ultimo recitat ibi tertii dicunt, & C. quae fuit opinio concordans, & distinguens, quam posuit, & tenet Jason. ubi supra, & si quis dicat, quod Specu. inferius, in vers. ad praemissorum, ubi se remittit, videtur tenere primam opinionem,

sufficit, quod in contrarium se habet communis opinio, tam legitimarum, quam canonistarum, & ut dixi pro ista parte multum urget dist. leg. 6. de Toro, neque obstat dist. S. mortuo instit. de acquisit. per arrog. quae debet limitari, nisi respectu legitime debite patri naturali, in illa enim non fuit praerogationem patri naturali per arrogationem, prout tenet in leg. fin. tit. 16. par. 4.

(7) Puede partie. Sumpta est ista lex ex authentica si qua mulier, C. de Sacrosanctis, Eccles. ubi plene per gloss. & Doct. & 19. quesi. 3. cap. si qua, ubi bona gloss. vide plene per Abb. in dist. cap. in presentia, per 10. fin. column. de proba. & revocare, & mutare potest testamentum ante professionem factum inter liberos, vel monasterium aliter disponendo: non vero favore extranei, ut tradit Bald. in dist. authent. si qua mulier, de Cast. & Salic. & Decius in dist. cap. in presentia, de proba. num. 68. licet Abb. ibi voluerit, quod post professionem nullo modo possit.

(8) Vno dellos. Si partes fuerunt aequales inter filios plane procedit: si vero fuerunt inaequales, tunc gloss. in dist. authent. si qua mulier, super verbo, communitur, intelligit, quod tantum datur monasterio, quantum fuit datum illi filio, cui plus fuit datum, cum qua gloss. transtulit ibi Bart. intelligens hoc, quando pater disponit dividendo inter liberos facta iam professione ex privilegio illius text. non ergo possit pater, qui religionem fuit ingressus, facta iam professione per cum meliorare in tertio bonorum unum ex filiis, iuxta leg. fori, cum hoc esset laedere monasterium, cui non potest aliud certum melioris assignari: quia gravarentur alii filii in legitima, intellige etiam, & limita istam legem, ita quod monasterio non assignetur ultra quantum bonorum patris, cum omnia alia bona ex leg. fori sint legitima filiorum, in qua non possunt gravari.

(9) Sui fijos. Sed an teneantur expectare mortem naturalem patris, vel possint statim filii petere suam legitimam? Gloss. penult. in dist. authent. si qua mulier, dubitavit, super hoc legitima communitur tenent, quod expectetur mors patris, quando fuit ingressus ordinem, quae potest habere proprium in communi, ut tradit Salic. & Jason. post alios in dist. authent. si qua mulier, Doct. vero canonista communitur tenent contrarium per text. in cap. cum semus, de regula, qui tamen hoc non probat, & mihi plus placet legitimarum opinio, qui faveat text. in dist. authent. si qua mulier, & etiam ista lex, prout dicitur Alber. & Jacob. Butric. in dist. authent. si qua mulier, & Decius in cap. in presentia, de proba. num. 67.

(10) Que deuen auer. Conco. cum autb. de trien. & semis, §. 1. col. 3. & in authent. novissima, C. de instit. testa. de lege tamen forti, quae servatur in isto regno, omnia bona parentis sunt legitima filiorum, prout quintam partem, ut habetur in leg. 9. tit. de leg. mandata, lib. 3. fero LL. & quod tenet ista taxatio legitima, etiam respectu Ecclesiarum, & Clericorum, vide per Felin. in cap. Ecclesia Sancta Maria, col. 37. & 8. de consil. ubi notat, quinimo si pater reliquit filiis titulo institutionis legitimam eis debitam, & in reliquo instituit heredem extraneum, & tempore mortis patris bona valebant tantum 10. & sic quadrangula debebantur filiis ex legitima, postea bona aucta fuerunt, ita quod valebant centum,

todos los bienes de aquel a quien heredan. E si fueren cinco, o mas, deuen auer la meytad: e por esso es llamada esta parte, legitima, porque la otorga la ley a los fijos; e deuenia auer libre, e quita, sin embargo, e sin agruamiento, (11) e sin ninguna condicion. E los Obispos, e los otros Clerigos, como, e de que cosas pueden fazer testamento, muestrafe en la primera partida deste libro, en el Titulo que fabia del Pegujar de los Clerigos.

L E Y XVIII.

Como se puede desatar el Testamento, por mudarse el estado de aquel que lo hizo.

Mudarse puede el estado del ome en tres maneras, que por cada vna dellas se deentafara el testamento, que ante ouiesse fecho. La primera es, quando aquel que haze el testamento, es dañado para siempre a sofrir alguna pena. (1) Ca este aral non oia despues beuit en otro lugar, si non en aquel, o ha de ser penado: e es como fieruo, (2) e non ha despues sus fijos en su poder, como auia antes. E esto mismo scia, quando alguno que fuesse franqueado, lo tornassen a seruidumbre, porque fuera desconosciente a su señor que esto aforro, o perdiessse la libertad por otra razon: e a este mudamiento dizen en latin, maxima capitis diminutio; que quier tanto dezir, como el mayor mudamiento de estado, que a ome puede acacer: porque por ella pierde la libert-

Hec leo que datur hanc ad mortem civilem, ut in mortuum, aut opus publicum, mortua biler ene dicit, si cur dam nator ad monastio, mortua, pax d. d. Tauri que cur 3. tit. d. lib. 4.

Recop. perari, & que ibi dicam. quam, hodie iterum, vide ola, mmm in concord. vis. C. n. 63. er in epilog. n. 103. Item in quantu per minimam capiti diminutionem testamentum sumpti dicit, correcte ut per d. 3. Tauri que cur d. tit. 8. lib. 4. Rec. nam cum hodie fil-

tad, e la Cibdad, e su familia. La segunda manera es, quando alguno es deserrado para siempre (3) en alguna lla, por juyzio, que nunca ha de salir della; quier le sean tomados todos sus bienes, o non. E a esta dizen en latin, media capitis diminutio; que quier tanto dezir en romance, como mediano mudamiento del estado del ome: ca por esse pierde la Cibdad, e la familia. La tercera es, como si aquel que non es en poder de otro, se dexa porfiar, e cae porende en poder de aquel quel porfijo: ca muda su estado. E a este mudamiento dizen en latin, minima capitis diminutio; (4) que quier tanto dezir en romance, como el menor mudamiento que ome puede auer en su estado: ca por ella muda la familia tan solamente, e non mas. E por qualquier destes mudamientos que a ome auenga, despues que ouiesse fecho su testamento, dezimos que se declara porende.

L E Y XIX.

Como se puede cobrar el Testamento, que fue quebrantado por alguno de los tres mudamientos sobredichos.

Cobrando alguno su estado cumplidamente, que auia mudado en alguna de las maneras que diximos en la ley ante desta, si quier que vala el testamento que ante ouiesse fecho, e que se non embargue por razon del mudamiento, puedelo confirmar (1) por su carta; o por su pa-

Hec leo que de confirmacione testamenti per capiti diminutionem irritati, tractat abrogata, cu per legi sup allegat, Olan. in Epi log. n. 110.

fidum non irritetur, sed valeat ipso perseverante in eadem voluntate, L. si quis filio exheredato, §. irritum, ver. sic, qua ratione, ff. de in iust. rapt.

(3) Para siempre. Hodie dicit de isto deportato, ut dixi supra eodem in gloss. proxim. de damnato in opus publicum.

(4) Minima capitis diminutio. Sed cum ista etiam contingat per emancipationem, ut in §. 1. instit. de capiti. diminut. & per istam testamentum filifamilias de iure communi, qui poterat testari de castrensibus, ut supra ead. leg. 13. irritetur, ut in §. alio, & in §. non tamen instit. quib. mod. testa. inferna. an hodie stante L. 5. Tauri, qua permittitur cuiuscumque filiofamilias testari, irritabitur per emancipationem testamentum ab eo factum? Videtur, quod sic, ut in §. penult. & ibi Joan. Fab. instit. de testa. milit. qui vult, quod requiratur aliqua expressa renovatio testamenti, ut tenet gloss. tamen ibi vult, quod sufficiat tacita, ex quo perisistit in eadem voluntate. Et hoc puto verius. Et nota bene ad dic. leg. Tauri, & probatur hoc expresse in leg. si quis filio exheredato, §. fin. ff. de in iust. rapt. cum eam mutetur status in melius, non rumpitur testamentum.

L E Y XX.

Recuperato statu, per capitis diminutionem perditu, convalidatur testamentum eius prius factum: si expresse coram testibus dicit vale validari. Hoc dicit.

(1) Puedelo confirmar. Adde L. qui ex liberis, §. testamento, ff. de bonorum poss. secundum tabul. & dicit Joan. Fab. & etiam Aug. in §. non tamen instit. quib. mod. testa. inferna. quod istud testamentum reconvalscit de iure pratorio, & sic etiam hodie erit unus de casibus, in quibus erit necessaria bonorum possessio secundum tabulas, & voluit Azo. C. eod. in summa, quia tale testamentum reconvalscit pratorio iure. Ego vero attento isto iure partitarum, quod non curavit de istis bonorum possessionibus, credo, quod non erit necessaria talis bonorum possessio, & haeres poterit adire ex tali testamen-

famil. testamentum facere potimus, si sumptus eo quo perpendens annuomina mea sui notatum et commune. Vid. Ola mmm in Epilog. n. 103.

palabra delante testigos, (2) diciendo, que quiere que vala el testamento, que auia fecho ante que fuesse mudado y el dize: e si lo asi dixere, deue valer de alli adelante, en la manera que lo auia fecho.

LEY XX.

Como se desata el Testamento, por fijo que naciesse despues, o por otro, a quien el fazedor porfysse.

Posthumus (1) es llamado, en latin, propriamente, el moço que nasce despues de muerte de su padre. E della misma manera (2) puede ser llamado, el fijo que nacio despues que el padre ha fecho el testamento postrimero. E estos

fijos atales quebrantan (3) los testamentos de sus padres, en que non ouiesien seydo establecidos por herederos. Otrosi dezimos, que si alguno ouiesse fecho testamento, e despues porfysse a otro, de manera que el porfysado se tornasse en poder (4) del, que por tal porfysamiento (5) se desataria el testamento, que ante ouiesse fecho a quel quel porfysio.

LEY XXI.

Como se quebranta el primero Testamento, por otro que fuesse fecho despues.

El primero testamento se puede desatar por otro, (1) que fuesse fecho despues cumplida-

LEY XXII.

Per secundum testamentum infirmatur primum, sed si testator filio rumore prolatio de morte heredis dicat, quia talis non potuit meus heres esse quia mortuus, instituo talem, tunc prior est heres, si vivit, non autem secundus, sed legata utriusque testamenti amore Dei facta, vel consanguineis, vel amicis debentur. Hoc dicit.

(1) Por otro. Adde L. cum in secundo, ff. de inoff. test. §. posterior instituit. quibus modis testam. infirmem. cum §. sequenti, & L. si iure, ff. de legat. 2. & procedit hoc etiam si ex secundo testamento non adatur hereditas, quia sufficit, quod fuerit possibile posse ex eo adiri, ut in die. leg. cum in secundo, & in die. §. posterior, & L. pater filio, ff. de her. insti. Paul. de Cast. in leg. sancimus, C. de testa. & tenet Bal. Ang. Joan. de Imol. in leg. sed & si in conditione, §. fin. ff. de her. insti. Alex. consil. 37. vol. 1. col. 2. versio. ff. si licet Bar. & facit hoc ad quod fionem, ut si quis in testamento fecit majoriam de 3. & 3. bonorum, vel de omnibus bonis, in casu quo possit sine privilegio Principis, quod si postea in 2. testamento aliter testetur, & non perficiat istud secundum testamentum, quod non videtur ex hoc revocata majoria facta in primo testamento, si tamen prima majoria facta esset ex facultate regia, videtur tunc, quod incipiens aliter testari, & si non perficiat, videtur revocata prima majoria, per leg. ejus militis, §. si militis, ff. de testa. mili. procedit etiam ista lex, & si pro legato facta in primo testamento heres cavisset legatario, ut in leg. cum quis decedens, §. fin. ff. de leg. 3. & tenet Bar. in leg. status forus in princ. ff. de jur. fisci, ubi etiam dicit, quod si testator in primo testamento reliquit alicui fundum sub onere, ne alienetur extra familiam, & in secundo testamento eundem fundum reliquit simpliciter, quod non videtur repetitum onus de non alienando, de quo in primo testamento, allegat. die. leg. si iure.

Quid autem si testator non fecit testamentum aliud, sed coram septem testibus dixit, quod volebat testamentum primum valere, an ex hoc irritabitur testamentum? Text. in §. pen. cum gloss. inquit, mod. testa. infirmem. vult expresse quod non: quod Bar. in die. leg. si iure, intelligit procedere, quando testator non adiecit, quod ideo revocabat primum testamentum, quia volebat decedere intestatus, si autem hoc adiecerit, tunc quia tacite iure instituit venientes ab intestato, revocatur primum testamentum, pro quo facit, licet ipse Bar. non alleget. L. 1. §. si heres, ff. si tabul. testa. nulla ex tab. & ad text. qui videbatur obitare in leg. militis, §. Veteranus, ff. de testa. mili. respondet Joan. de Imol. in leg. si ita, §. regula, ff. de liber. & post. quod ibi illa verba fuerunt prolata non interveniente legitimo numero testium: secus autem, si coram solemn numero testium proferretur, & ista opinio Bar. est magis communis, propterea attulit Alex. consil. 30. vol. 3. in 2. dubio, & consilio 140. volum. 2. incipienti, paucis utar. & in leg. sancimus, C. de testa. col. penult. ubi vide, sed quod si testator non utatur verbis in

Ley 8. tit. 4. lib. 3. Recop.

damente: (2) fueras ende, quando alguno ouiesse fecho su heredero a otro en el primero testamento, si despues, oyendo nuevas, que aquel que auia establecido por heredero era finado, e non lo fuelsse; e el, creyendo que era asi, fiziesse despues otro testamento, en que dixesse: Pues que yo non puedo auer a fulan mio heredero, que es muerto, segun que me es dicho, fago a otro fulan mio heredero: si despues fuesse fallado que el primero heredero era vivo, tal testamento

Partida VI.

como este postrimero non deroga al primero. (3) E el heredero que era fecho en el primero testamento, deue auer la heredad, segun que fue escrito en el. E el otro que fue escrito en el segundo, non deue auer nada: pues que non era verdadera la razon, por que el testador se mouio (4) a fazerlo heredero. Empero, las mandas que hizo en el (5) primero, e en el segundo (6) testamento, por Dios, o a sus parientes, o a sus amigos, deuen valer.

C

LEY

in revocando primum testamentum: sed facta rompendo illud, vel sciendo? Vide L. qui ex liberis, §. testamento, ff. de secundum tabul. & L. nostram, C. de testa. & Oldra, consil. 144. Quid tamen si utrunque testamentum, etiam diversis temporibus factum, idem contineret? Videtur, quod teneret utrumque, argumento L. 12. supra ead. & ejus quod notat Joan. Fab. in die. §. posteriore. Item intellige istam leg. dum tamen ex eo secundo testamento hereditas possit adiri, ut habetur in die. §. posteriore, & in die. leg. cum in secundo, ubi vide per Doctores, signanter per Joan. de Imol. quid si secundum testamentum fuit nullum, potest tamen convalescere ex aliquo iure, & quid si in secundo testamento institutus fuit heres incapax? Vide in leg. cum quidam, ff. de his quibus in indig. ubi Bar. & quid si secundo testamento sit institutus aliquis homo potens, & testamentum fuit nuncupativum, & sic debet probari per testes? Vide L. notamus, C. de testa. & per Alexan. consil. 105. volum. 4.

(2) Campidamente. Concordat. die. §. posteriori cum sequenti, & die. leg. si iure, ff. de leg. 3. que est lex singularis, & ibi Bar. notat, quod licet in secundo testamento invalido sit illa clausula derogatoria cassans, & irritans omne aliud testamentum, non per hoc videtur revocatum primum validum, quod etiam notat Paul. de Cast. per istam legem singularem in leg. sancimus, C. de testa. in fine.

(3) Non deroga al primero. Approbat ista lex opinio nem Spec. tit. de instrumen. editio. §. compendiose, colum. 11. versio. quid si is, qui ita intelligit dispositionem L. fin. ff. de heredi. insti. à qua ista sumpta est, volentis primum testamentum non rumpi, & adde L. eam quam, C. de fideicommissis, & que ibi notat Bal. col. 6. versio. non quero, & versio. sequenti, & an stetur verbo testatoris circa causam ab eo insertam, cur aliquid fecit? Vide text. notabilem, quod sic in leg. divi, ff. de adimem. lega. nisi probaretur testatorem errasse, ut dicit Bar. ibi argum. die. L. fin. & vid. L. epistola, ff. ad Trebel. in princ.

(4) Et testador se mouio. Expressa ista causa, ut supra: si tamen causa esset in mente retenta, non rumpet primum testamentum, ut voluit gloss. in die. leg. fin. in gloss. pen. & quid si falsa causa propter quam testator motus fuit, non fuit expressa in testamento, sed coram testibus? Vide per Joan. de Imol. in die. leg. fin. colum. 4. volentem, quod non sufficit, nisi exprimat coram tot testibus, quod requiruntur ad validitatem testamenti: non enim sufficeret, secundum eum, si expressissent coram duobus testibus, & facit ista lex, ut si instituit majoriam in filium, secundum dicat, quia factus fuit, quod non potuit eam facere in filium primogenitum: quod si in hoc fuit errore ductus, quod retractetur institutio in secundum, & videatur facta in primogenitum: adverte tamen, quia differet casus iste à casu L. brujas, quia in ista lege interveniet prima institutio, in casu nostro non, sed tacite etiam hic videtur eam facere, argum. L. 3. C. de inoff. testa. cogita, & quid si cum filius primogenitus esset extra regnum, secundogenitus publicari fecit illum esse mortuum: cum re vera non esset: & ita pater fecit majoriam in secundogenitum, an auferatur ab eo, & detur primogenito venienti? Decides ex notatis per Bal. in leg. 1. C. si quis alii. testa. probis. & per Bar. in leg. fin.

ff. ead. & cum isto casu majoria non quæreretur fisco, neque secundogenitus sit solvendo interesse, videtur, quod avocet primogenitus ab eo, potest etiam induci ista lex, & dicta leg. fin. ff. de her. insti. quod si pater fecit suum testamentum, & in eo majoriam fecit in filium majorem, etiam ultra tertiam bonorum, & supplicavit Principi, ut confirmaret ejus dispositionem, & postea ignorans, quod Princeps ad ejus supplicationem jam confirmaverat, faciat secundum testamentum, in quo eidem filio jure majorie relinquit tertiam bonorum, quod pater hoc non videtur revocata prima majoria, ex quo intentio ejus erat favendi huic filio, vide consil. Alexand. 103. volum. 4. & quia inducitur ad argumentum, non debent operari diminutionem: & quid si mater fecit majoriam in filium secundum, dicens, quia pater tuus fecit majoriam in fratrem tuum majorem, ut tu possis honeste vivere, facio in te majoriam de talibus bonis, an si pater jam revocaverat majoriam, relucens filios ad equalitatem, tenebit institutio facta à matre? Et videtur quod sic per text. non junct. gloss. communiter ibi approbata in leg. si ita legatum sit, ff. de condi. & demon. in contrarium videtur ista. L. & quod notat Bar. in leg. 1. C. de Sacrosanctis. Ecclesiis. dicens, quod si testator relinquit alicui tanquam pauperi, qui in veritate erat dives, sed ignorabat testator, quod non debetur illi redditum, & facit L. alteri, ff. de adi. lega. & ista pars videtur æquior, videas Soc. post Cuma. in die. leg. si ita legatum, & cogita latius super hoc.

(5) Que fice en el. Nota multum istam leg. nam dicta leg. fin. ff. de heredi. insti. à qua sumpta est, tantum dicit de legatis in secundo testamento relicta, & Joan. de Imol. ibi col. 5. tenet contrarium, imò quod legata in primo testamento relicta non debeantur: movetur ex dictis Bar. in die. leg. si iure, ff. de legat. 3. & per illum text. à contrario tenui: & quia in dubio non videtur fuisse mens testantis de gravando heredem duplici onere. L. Titia, §. qui in vita, ff. de legat. 2. refert tamen, quod Bald. ibidem voluit, quod etiam legata primi testamenti debeantur, dum dixit: quod secundum testamentum ex causa falla finali factum, non rumpit primum: sed onerat heredem scriptum in primo ad novam præstationem legatario, etiam secundi, sed quod prima pars, secundum eundem Joan. de Imol. imò quod legata ex primo non debeantur, videtur sibi æquior, & verior, licet secundum eum non sic sine dubitatione, propter auctoritatem Bald. tene ergo menti istam legem partitarem expresse decidendam, legata primi testamenti deberi.

(6) En el segundo. Limita, & intellige, nisi præfactio falli testamenti, etiam concerneret legata in secundo testamento relicta: nam tunc, si alla legata essent in magna quantitate, non deberentur, licet aliud esset, si essent modica, argum. L. si filia, ff. de legat. 3. si vero falla causa tantum concerneret institutionem: & non legata: tunc indistincte deberentur, secundum Bar. in die. leg. fin. ff. de heredi. insti. idem tamen Bar. in leg. demonstratio. §. quod autem, ff. de condi. & demon. videtur indistincte limitare die. leg. fin. quod ita demum procedat, si relicta essent modica, & secundum hoc videtur de mente Bar. fuisse, quod legata primi testamenti omnia deberentur, ut

ÓNOM
RAL DE

LEY XXII.

Por quales razones el Testamento que fue fecho primeramente, non se defataria por otro que fiziesen despues.

Razones señaladas y a, por que maguer el testamento postrimero sea fecho acabadamente, non se defataria por ende el otro, que ante fue fecho. E la primera es, quando el padre fiziese el testamento, en que estableciesse por herederos los hijos que descendiesen del: ca, si despues fiziese otro testamento, e non fiziese mencion del otro primero, non se defataria por ende el que ante ouiesse fecho, asi como de luso diximos. (1) La otra es, quando el testador

Hic leuo que...
terramentum
faciam, in quo
extraneus
reg. in manu
sic, per ab
poterim tera
ment. S. ten
bu valiam
in quo coman
gubner, qui
alias ab
taro ciet hui
lum, in manu
tus pxiu, re
locari, dicit
in utroque
Correcta en
id est quoad
nummum te
tum (ut sup.
dicam et p
etiam quod
hanc differe
tiam per 2.
l. in d. lib. 9.
Recop. per
quam d. tan
tum requi
muntur in
testamento
et per l. d. Jau
xi n. minor
Solemnitas requiritur in testamento in
ter libery quam inter extraneos, lido
Olanum in Concord. l. n. d.

ut terigi in gloss. superiori. Joan. de Imol. tamen in dic. leg. final. colum. 6. videtur inclinare, quod ex quo testator non apposuit praefationem circa legata secundi testamenti, quod illa indistincte debeantur, argum. l. unica. §. si autem deficientis, C. de eadu. tollen. & quod hoc videtur verius de iure, licet primum sit aequius supposita opinio, quod debeantur utraque legata.

LEY XXII.

Si in primo testamento sunt instituti descendentes, vel apposta clausula, quod testamentum postea factum non valeat, non rumpitur primum testamentum per secundum: nisi in eo de primo, & de clausula mention fiat: sed si per secundum cum quinque testibus factum ab intestato successurus instituat consanguineus, infirmatur prius solemniter factum, in quo extraneus extitit institutus. Hoc dicit.

(1) De luso diximos. Ut supra eodem leg. 8.

(2) Señaladamente. Adde l. si quis in principio testamenti ff. de legat. 3. non ergo sufficeret, quod diceret in genere. Non obstante quocumque testamento, neque etiam requiritur, quod individualis expressio de hoc fiat, sed sufficit specialis, dicens. Non obstante quacumque clausula derogatoria huius ultimi testamenti dispositionem valere volo, & ita est de mente Bar. in dic. leg. si quis in primo. & tenet Paul. de Castro. in leg. si mihi, §. tibi, §. in legatis. ff. de leg. 1. ubi Socin. dicit istam esse communem opinionem, quae approbatur per istam leg. partituram, tene tamen unam generalem conclusionem, quod ex quibuscumque conjecturis iudicet constare possit, quod testator voluit secundum testamentum prevallere, quod tollit primum, etiam si secundum esset simpliciter factum, non faciens mentionem magis expressa: hoc ideo, quia tota haec materia fundata est in praesumptione voluntatis testatoris, ita tenet Socin. dicens, ita esse de mente omnium Doctorum. in dic. §. legatis, vol. fin. ex qua conclusione deducitur secundum eum, quod si post lapsum decem annorum factum fuerit secundum testamentum, praesumitur testatorem velle illud prevallere, secundum Bal. & modernos in leg. Sancimus, C. de testat. & idem si post primum testamentum intervenissent graves inimicitiae inter testatorem, & heredem, argum. l. 3. ff. de adimon. lega. & idem si diceret, quod volebat, secundum valere, & quod contenta in eo fortiantur effectum, secundum Bal. in quodam consili. incipienti reperitur, quod quidam dixit, refert, & sequitur Socin. in dic. §. in legatis, ubi etiam dicit, quod idem esset, si dixisset, quod volebat secundum testamentum esse praecium, allegat Jacob. de Rave. in leg. omnes populi, ff. de iustit. & jur. & Abb. in cap. ex parte, de rescriptis.

de his tamen duobus in quo dubio, saltem attentis verbis huius legis, quae vult in specie fieri debere mentionem de clausula derogatoria, dicit etiam ibi Socin. quod in

dize así: Este mio testamento, que agora fago, quiero que vala para siempre, e non quiero que vala otro testamento, que fuisse fallado, que ouiesse fecho ante deste, nin despues. Ca si aciesse, que este atal mudasse lu voluntad, e fiziesse otro testamento, non quebrantaria por ende el otro, que ouiesse ante fecho; fueras ende, si el testador dixesse en el postrimero testamento, señaladamente; (2) que revocava el otro, e que non tuviesse dafio, (3) a aquel testamento que agora fazia, las palabras que dixera en el primero. E otrosi dezimos, que si algun ome fiziesse su testamento acabadamente, ante siete testigos, en que estableciesse por su heredero algun ome extraño, (4) si despues desto fiziesse otro

secundo testamento diceretur, non obstante quocumque testamento, sub quibuscumque verbis, etiam si de eis speciali mentionem facere oporteret? Nam hoc sufficeret, ut secundum testamentum praeseratur, & ita dicit esse de mente Frede. de Senis consil. 46. & factis placet, & est de intentione huius legis, subdit etiam ibi Socin. quod ad materiam hanc plurimum operatur magna affectio ad personam institutam in secundo testamento ad conjecturandam mentem de functi, iuxta id. quod not. Bal. in leg. si jure, C. de testa. manum. & adde, quod si secundum testamentum esset inter liberos, hoc videtur sufficere, etiam absque speciali derogatione primi ex mente Bal. consil. 22. volum. 1. cuius contra ius non allegato Bald. in dic. consil. tenet Socin. in dist. §. in legatis, & consil. 163. volum. 2. ubi dicit, non reperiri iure cautum, quod testamentum inter liberos habeat vim clausulae derogatoriae ad praecedentia testamenta, maxime, quando praecedens testamentum haberet specialem clausulam derogatoriam, vide de ista materia late per Jalon. in leg. Sancimus, C. eod. & Doctorem à Covarrubias in rubric. de testa. part. 3. fol. 10. cum multis sequentibus; & procedit, quod in ista leg. habetur, si praeserit unum testamentum habens clausulam derogatoriam, si plura testamenta, ut not. Bald. in autent. hoc inter liberos, C. de testam.

(3) Dafio. Vide Socin. de istis verbis, & simill. in dist. consil. 163. vol. 2. colum. 3. cum aliis sequentibus, & omnino per eundem Socin. consil. 2. volum. 3. ubi vide: an sufficiat, si de hoc per aliqua verba testatoris mentaliter colligatur, licet non ita exprimat, & eundem consil. 37. colum. 2. eod. volum. & quid si in secundo testamento sit appositum iuramentum? Vide Socin. consil. 53. volum. 3. col. 2. & Alex. consil. 134. volum. 1. & adde in materia Alex. consil. 7. & consil. 44. volum. 4.

(4) Extraneo. Non ergo procedit ista lex, si in primo testamento essent instituti venientes ab intestato, quod etiam tenet Alex. in leg. hoc consilium, §. si quis autem, C. eod. ad fin. de qua ista lex sumpta est, licet Paul. de Castro alias voluerit consil. 327. volum. 1. incipit, dubium facit in superscripto puncto, &c. & facti ista lex ad q. q. si pater in testamento fecit majoriam in filium, qui postea penitentia ductus, in secundo testamento revocat majoriam, & instituit aequaliter filios suos, praeterita tamen filio maiore in quem fecerat majoriam, vel nepote ex filio maiore, si filius erat mortuus, quod non censetur revocata majoria, ex quo ex secundo testamento non potest hereditas adiri de iure civili, ut dixi supra l. proxima, & sic non est revocatum primum gloss. & Bar. in leg. si filius, qui in potestate, ff. de liber. & postu. & ad intellectum huius qualiter procedat, & latiore declarationem videas ibi per Alex. Sed juxta hoc pone, quod quis fecit majoriam per testamentum in filium suum maiorem virtute facultatis regiae, postea in alio testamento facit aliam majoriam in alium filium sine licentia Prin-

LEY XXIII.

Como el Testamento postrimero deve ser fecho acabadamente, para poder defatar el otro, que fuesse fecho ante.

Acabadamente auiedo algun ome fecho su testamento, si despues dello, queriendolo reuocar, comengasse a fazer otro, e non lo acabadamente.

cipis, an per hoc videtur revocata prima majoria? Et videtur, quod sic, ex quo virtute legis potuit facere majoriam in secundum filium, in tertia, & quinta bonorum, & praesumitur ex secunda constitutione majorie, quod voluit revocare primam, ut filii minus laderent, neque ex viciniam, quod filios vellet duplici onere majorie gravare, argum. cap. mandatum, de rescriptis. & L. navis nauis, ff. ad leg. rhodi. de iactu.

(5) Cincos testigos. Hodie parum utilitatis in hoc haberet dispositio huius leg. cum per leg. ordin. tit. 2. lib. 5. hodie iam non requirantur septem in testamentis: sed sufficit numerus quinquaginta testium, vel trium cum tabellione, possit tamen forte praefari, quando in primo testamento solemniter secundum solemnitatem, dic. leg. ordin. vel l. 3. Tauri, in primo esset institutus extraneus, in secundo autem venientes ab intestato coram quinque testibus, etiam non vicinis, & sine tabellione, quod est notandum, vel etiam, si primum testamentum esset factum coram septem testibus, & non vicinis: cum & illud teneret etiam hodie, dic. leg. ordin. non obstante, quae imo potius permitit, cum non vult tollere dispositiones harum legum, imo expresse in fine dicit, quod valeat testamentum cum bonis testimoniis, 1. cum num. 7. testium, si testator nolit servare dispositionem d. l. quae promittit cum tabellione, vel si minore numero testium, ut ibi habetur: si enim in primo ita solemniter cum 7. testibus institueretur extraneus, & in secundo instituerentur venientes ab intestato coram quinque testibus, etiam non vicinis, & etiam si tabellio haberi poterat, tenebit secundum ex dispositione huius text. & tollitur primum, quod nota bene, & sic adhuc, quod in ista leg. disponitur, poterit esse magis utilis, debet enim dist. l. ordinam. & Tauri restringi, & limitari, secundum dispositionem juris communis, argum. reg. l. si servi vestri, C. de noxa.

(6) Valdria. Non ut testamentum, sed ut intestati voluntas, ut in dic. leg. hac consilium, §. si quis autem, & debeantur legata in hoc 2. testamento relicta, secundum Bald. in dic. §. si quis autem, sed quid si in primo testamento fuit facta repetitio fidei commissi ab intestato, numquid faciet valere fideicommissum in primo testamento relicto, ex quo per istud testamentum 2. minus solemniter, in quo sunt instituti venientes ab intestato, res est redacta ad causam intestati? Dic, quod non, quia facta testatoris primum testamentum corrumpit, cum omnibus clausulis suis, illa enim clausula subintellegitur, nisi testator penituerit, ut dicit Bal. in leg. eam quam, colum. 5. C. de iudic. post Jacob. de Arco. & Nicol. & Macha. allegat. cum qui, §. fin. ff. de his quib. ut indign.

LEY XXIII.

Per secundum testamentum imperfectum non rumpitur primum, sed si aliquis de non descendentes est in primo institutus, postea coram quinque testibus testator dicat nolo eum meum heredem esse, quia ingra-

ballo, (1) por algun embargo quel auiniesse, o por otra razon, non se embargaria por ende el testamento primero. Ca derecho es, quod testamento que es fecho acabadamente ante siete testigos, que non se defate por otro, que non fuisse cumplido. Pero si alguno ouiesse fecho testamento acabado, en que dexasse a otro por su heredero, que non fuisse su hijo, (2) nin de los que descendiesen del, e despues dixesse (3) ante cinco testigos: Quiero que fulano, que era escrito en el testamento por mio heredero, que lo non sea, porque non lo merece, porque me fue desconociente, e erro contra mi: ca por tal razon, (4) o por otra semejanza della, que despues el

Ley 21.
tit. 4.
lib. 5.
Recop.

tus, vel contra me erravit: vel similia, perdet institutus hereditatem, & applicatur reg. nisi eius loco alium instituat in suo testamento, quia tunc subrogatus erit heres. Hoc dicit.

(1) Acabasse. Intellige, siue imperfectione voluntatis, ut in leg. si is qui, ff. de testa. siue imperfectione solemnitatis, ut in leg. 2. ff. de iustit. rap. & in §. posteriore, cum sequent. instit. quib. mo. testa. infra. sed an teneat testamentum ad pias causas, & si sit imperfectum ratione voluntatis? Bal. in repe. l. 1. colum. 18. C. de Sacrosanct. Eccles. vers. sup. 7. quae. tenet, quod non: quia esset ridiculum dicere, quod pro parte quis decedat testatus, & pro parte intestatus, seu quod decedat quis semitestatus. Bart. vero in leg. in testam. ff. de fideicom. libert. tenuit contrarium, & etiam Joan. de Imol. in leg. si is qui, ff. de testa. & Abb. in cap. 1. de success. ab intestat. & hoc videtur verius intelligendo, sicut praedicti Doctores. intelligunt, quando dispositio ad pias causas fuit perfecta, utpote, si iam testator ad alia legata transiit, prout exemplificat Abb. in dic. cap. 1. & tradit Decius consil. 159. & forte idem dicendum, videtur in dispositione inter liberos, secundum Abb. ubi supra, quod limitandum videtur, secundum Joan. de Imol. in dic. leg. si is qui, nisi dispositio inter liberos possit inducere scandalum propter aequalitatem, quia tunc non tenebit dispositio imperfecta ratione voluntatis, etiam inter liberos, quod est bene notandum, vide ibi per eum.

(2) Su hijo. Istud verbum non est in leg. hereditas, C. de his quib. ut indign. de qua ista sumpta fuit, & ideo hic ponitur: quia auferendum hereditatem filio instituto, non sufficienter verba, de qua in ista leg. cum exprimitur, da sit causa ingratitudinis: & talis, quod sit de illis 14. de quibus in authent. ut cum de appella. cognosci. §. aliud quoque capitulum, colla. 9. & l. 4. titul. 7. infra ead. partem. Item, quia exheredari non potest filius in codicillis, seu extra testamentum, ut in leg. hereditatem, C. de codic. & in §. codicillis, instit. de codic. item, quia filius recte exheredatus habetur pro mortuo, ut in leg. 1. §. si pater emancipatus, ff. de conjug. cum emancipa. liber. ejus, unde non succedit filius: sed alii venientes ab intestato, vide per Bar. ibidem, & in §. si pater in potestate, & facit etiam, quod habetur in authent. hoc inter liberos, C. de testam.

(3) Dixesse. An sufficiat, quod testator dixerit, & si nihil preberet ab herede? Ista lex vult, quod sic, licet Marti. Silla, relatus ab Alberti. in leg. hereditas, C. de his quib. ut indign. aliud voluerit.

(4) Razon. Inuit exprimentam esse causam, ut procedat, quod in ista leg. habetur, & hoc teneatur aliqui Doctores antiqui, Odofo. vero dicit, quod instituto herede extraneo, non est necesse, quod causa exprimat: & sufficit, quod testator eum dicat demeritum, vel indignum, quod etiam tenet Alberic. in dic. leg. hereditas, C. de his quib. ut indign. & idem tenet ibi Bald. dicens, quod non est necesse, quod causas inimicitiae exprimat, potest enim in hoc iudicare ex animi sui motu: quia

testador assi dixesse, pierde (5) el heredero la herencia del finado, e deve ser del Rey: pues que el testador non quiso, que la ouiesse aquel que establiecio por heredero, por el yerro que auia fecho, e non dexo en su testamento otro heredero, que heredasse lo suyo. Mas si otro ouiesse dexado por heredero (6) en su testamento en lugar de aquel, deuelo esse auer, e el Rey non a y ninguna demanda.

LEY XXIII.

Como se desata el Testamento, quando el fazedor del rompe la carta en que era escrito, o quebranta los sellos.

Quebrantando a sabiendas el fazedor del testamento alguno de los sellos de la carta, en que ante ouiesse fecho su testamento en escrito, o rajando algunas de las cuerdas, o rayando las señales (1) que ouiesse fecho en la carta el Eclesiario publico, o rompiendolas, desatale (2) el testamento por ello. Pero si fuesse prouado, que alguna destas cosas sobredichas auiniesse en la carta del testamento, por ocasion, e que non fuesse fecho a sabiendas, non se embargaria el testamento por ende.

in re propria quilibet est moderator, & arbiter. L. in re mandata, C. manda, quod etiam sequitur ibi Alex. col. 1. & satis probatur in illa leg. hereditas, quinimo ut declarat ibi Paul. de Cast. ex eo solo, quod dixisset heredem non mereri, vel esse indignum abique eo, quod dicat, & per hoc nolo eum habere hereditatem, sufficit, tamen videretur hoc dixisse, licet ista duo possint stare, quod & ille non meretur, & sit indignus, & nihilominus testator voluit ipsum habere, sed dicit, quod hoc non presumitur, ut patet in illo tex. & satis mihi ista placent, neque obstat ista lex, nam gratia exempli plenius exprimit, non ut velit omnia hae verba hic posita esse necessaria, ut hereditas auferatur, vel ut ab indigno, & hoc idem vult ista L. dam dicit: Ca. per sal. raxon, o por otra semejanza, &c.

(5) Pierde. Ex hoc verbo innouitur, quod haeres adiuuic hereditatem in casu huius leg. dicit L. ex falso, §. Julianus, ff. de vulg. & pup. & quid si haeres non adisset? Dic, quod si repudiauerat, idem est dicendum: quia videtur hoc fecisse in fraudem fisci, & sic habetur per adita. ut ff. ad illa. L. si sequens, cum ibi notatis. Si autem non adiuuic: quia mortuus est ante aditam hereditatem, tunc, quia cessat ratio praedicta de fraude, portio sua accrescit coheredi, secundum quod declarat Paul. de Cast. in die. leg. hereditas, vel si non habet coheredem, hereditas veniet ad venientes ab intestato: neque veniet ad fscum: cum non sit haeres, a quo possit auferre.

(6) Heredero. Idem dicit, si testator protulit dicta verba favore venientium ab intestato, nam tunc non applicaretur fisco: sed per fideicommissum esset illis restituenda. L. peto. in princ. ff. de legat. 2. Paul. de Cast. in die. leg. hereditas, & idem si conuicit, quod protulit dicta verba favore coheredis: & istis casibus non possit haeres ita a testatore iudicatus indignus detrahere quartam: cum restituit per fideicommissum, ut vult idem Paul. de Cast. ibi sub dubio forte.

LEY XXIII.

Si testator consulte frangit chartam, vel chordolam, aut sigillum testamenti, vel radat signum notarii, infirmatur testamentum, nisi probetur casu fuisse factum. Hoc dicit. Habetur ortum a leg. penult. C. de testa.

(1) Señales. Adde L. ad testum, §. si signa, ff. eod. &

LEY XXV.

Como todo ome, fasta el dia de la muerte, puede mudar su Testamento, e fazer otro.

A voluntad del ome es de tal natura, que se muda en muchas maneras: e por ende ningun ome non puede fazer testamento tan firme, que lo non pueda despues (1) mudar, quando quisiere, fasta el dia que muera; solamente, que sea en su memoria, quando lo camiare, e que haga otro acabadamente.

LEY XXVI.

Que pena deve auer aquel, que embarga a otro, que non pueda fazer Testamento.

Malmente yertan algunos omes, embargando a las vegadas a otros, que non puedan fazer testamento. E por ende es guiado, que non finquen sin pena aquellos que lo fizieren. Onde dezimos, que qualquier que tal embargo fiziere a otro, que deve perder el derecho, (1) que deve auer en los bienes de aquel que deltoro, en qual manera quier que los deuiesse auer. E aquello que el perdriere por esta razon, deve ser de la Camara del Rey. E esta pena deve auer, por el grand yerro que fizo a Dios, e por el atreuimiento,

LEY 1. y 2. tit. 4. lib. 5. Recop.

LEY 2. tit. 12. lib. 1. Recop.

Carillo lib. 3. con tra o. cap. 1. per tot.

In hoc videretur ista. L. velle, ut procedat ejus dispositio, etiam in testamento nuncupativo, prout etiam voluit Paul. de Cast. in leg. nostram, C. eod. Angel. tamen ibi, quem sequitur Alexan. tenet contrarium, quia licet testator amoveat, vel rumpat signum tabellionis, positum in testamento nuncupativo dato sibi a tabellione, cum tamen remaneat aliud originale apud tabellionem, non ruptum non videretur reuocatum testamentum per tex. in leg. fin. ff. de bis que in testa. delen. & ad istam leg. pariter, potest responderi, quod testamentum fuit in scriptis, & nullum aliud erat, vel ruptum fuit ipsum originale, quod solum erat apud notarium, quando erat testamentum nuncupativum.

(2) Desataste. Sed an ipso iure, vel ope exceptionis? Vid. Bart. in leg. 1. §. fin. ff. de bis que in testa. delen. & vide de materia huius leg. notab. consilium Oldral. 144. in legatis vero contentis in testamento, dic, quod ex eo, quod simpliciter noluit valere, videatur reuocato, secundum Alber. in leg. Sancimus, C. eod. de testa. intellige tamen, ut habetur in leg. militis, §. veteranus, ff. de testa. mili. & per Alex. in praedictis consiliis.

LEY XXV.

Quantumcumque firmum sit testamentum, potest testator illud reuocare, & aliud concedere. Hoc dicit. (1) Despues. Nota bene verba huius legis, quae bene faciunt pro dictis Bart. in leg. si quis in princ. testamenti. pen. & fin. col. ff. de leg. 3. quod non sit modus aliquis datus a iure, quo testamentum non possit mutari, vide ibi, non ergo procedat cautela, de qua per Cepol. num. 117. in suis cautelis.

LEY XXVI.

Prohibens aliquem testari perdit jus, quod ex testatoris bonis erat habiturus, & regi applicatur. Hoc dicit.

(1) Deve perder el derecho. Concordat cum leg. 1. §. resp. ff. si quis aliquem testa. prohib. & in leg. 1. C. eod. & de practica huius mare, vid. notata per Bart. in leg. fin. ff. eod. & adverte, quod & ultra istam poenam punicit prohibens extra ordinem, ut voluit gloss. & Bart. in die. leg. 1. si tamen intervenit violentia, tunc poena ordinaria de vi publica, vel privata, L. qui dolo, §. fin. ff. ad leg. Jul. de vi. publ. & L. 1. ff. ad leg. Jul. de vi. priva. & tenet Guille. de Cug. Paul. & Alex. in die. leg. 1.

to, e el tuerto que haze al Señor de la tierra, e al alma del finado, (2) e a todos los otros omes, en dar mal exemplo de si.

LEY XXVII.

Que razones mueuen los omes, a embargar a los otros, que non fagan Testamentos: e quantas maneras son deste embargo.

ANas, e malas razones mueuen a los omes, a las vegadas, a embargar a otros, que non fagan sus testamentos. Ca algunos y a dellos, que fazen esto, porque los ayan establiecido sus herederos en sus testamentos, e veyendo que quieren fazer otro testamento, embargan que lo non fagan, nin cambien (1) aquel que auian ya fecho. Otros y a, (2) que son tan propincios, que atiendan de heredar los bienes de sus parentes, si acaciere que mueran sin manda, e por ende embarganlos, que non lo puedan fazer. Otros y a, que maguer (3) consentian que fagan testamento, con todo esso, quieren que lo ordene a su guisa, e a su plazzer. E este embargo fazen en muchas maneras, assi como faziendo fuerza (4) a aquellos mismos que quieren fazer sus testamen-

Carillo ubi sup.

(2) Al alma del finado. Fit enim gravis offensa ei, qui vult testari, si prohibeatur, ut in leg. testamenti, C. de inofficio. testa. propter quam potest exheredari, ut habetur, & est hodie una de 14. causis exheredandi in leg. 4. tit. 7. infra ead. part.

LEY XXVII.

Si quis prohibeat aliquem testari minus testaturo, vel tabellioni, vel testibus ne veniant inferendo: siue sit filius, siue alius incurrit poenam, de qua supra L. proxima: secus si ejus rogaminibus testator testamentum facere omittat. Hoc dicit.

(1) Nin cambien. Iste primus casus ponitur in leg. 1. §. resp. ff. si quis aliquem testa. prohib. & vide de isto casu per Bart. in leg. fin. col. pen. versic. 4. casu, ff. eod.

(2) Otros ya. De isto casu vide per Bart. in die. leg. fin. col. pen. versic. 3. casu.

(3) Que maguer. De isto 3. casu vide per Bart. ibi col. 1. super 1. & 2. casu per eum positu.

(4) Haciendole fuerza. Videretur velle ista L. ex hoc verbo, & ex illis, quos sequuntur, & L. supra proxima, quod si quis cogit aliquem ad se instruendum, vel alium, quod institutio tenet, & auferatur bona ab eo per fscum, tamquam ab indigno: cujus contrarium tenet, Joan. de Imol. in leg. 1. col. 1. ff. de testa. per gloss. ibi. Imo dicit, quod tunc institutio sit nulla, & mouetur: quia liberum debet esse arbitrium, & voluntas testantis, ut in leg. 1. cum finibus, C. de Sacrosanct. Eccles. & quod coactio interveniens, annullat actum iure. sicut & alias annullat matrimonium, eo, quia debet ibi esse plena libertas: ut in cap. cum locum, de sponsalia. L. 1. C. de Sacrosanct. Eccles. & per hoc dicit videri esse casum in leg. qui testamentum, §. fin. ff. de testa. ubi dicit, quod coactio facta testibus reddit testamentum nullum. Multo ergo erit hoc a fortiori, si sit facta testatori: & hoc etiam tenet Juson. in leg. 1. C. si quis aliquem testa. prohib. Doctro. tamen in leg. 1. C. eod. ut ipsi referunt, volunt contrarium: imo, quod tali etiam casu veniat fscus auferens hereditatem, ut ab indigno: & sic, quod institutio teneat. L. ex falso, §. Julianus, ff. de vulg. & pupilla. & idem volunt illae leges partitarum, ut praedixi, & foris etiam de iure communi non procederet dictum Imol.: cum non reperitur expressum institutionem vi, vel metu factam esse ipso iure nullam, & quia L. quod testamento, §. fin. per eum pro casu allegata hoc non probat, & dissimile

tos, de guisa, que los non pueden fazer. E otros y a, que amenazan los Eclesiarios, e a los testigos, con quien lo han de fazer, en manera, que non osan venir a aquel que quiere fazer su testamento de lo suyo. E potende mandamos, que qualquier que embargasse a otro, en alguna destas maneras sobredichas, o en otra semejante dellas, si fuere prouado, que pierda (5) el derecho que podia auer en los bienes de aquel, a quien fizo este embargo, en qual manera quier. Empero, si fuerça, nin premia ninguna, nol fiziesse, mas rogandole (6) por buenas palabras, lo aduxesse a que non fiziesse testamento; estonce, non perderia lo que deuia auer, o heredar, de los bienes del; maguer el otro, por su dicho, o por sus palabras, se dexasse de fazer el testamento, o de cambiar (7) el que ante auia fecho. E otros dezimos, que si los hijos (8) embargaten al padre, que non faga su testamento, que non puedan despues heredar en los bienes del padre, maguer muera sin manda. Mas si fuesse dos hijos, o mas; e vno dellos embargasse, que non fiziesse el testamento, non los otros: aquellos que lo non embargassen, deuen auer cada vno su parte; e la parte de aquel que

est vim fieri testibus, vel testatori: nam testes metu turbati praesumit lex eos non intelligere, que agantur, & ideo statuitur, si vi detinentur, non valere testamentum: testator vero, licet coactus, intelligit tamen, quod agit: & coacta voluntas, voluntas est regulariter, ut in cap. merito, 13. quast. 1. & cap. Abbas, & cap. ad audientiam, quod met. causi, unde dicit Bald. in leg. 1. §. sed si quis, C. comm. del. ga. col. fin. quod leges, que dicunt, quod coacta voluntas, voluntas est, procedunt in negotio proprio: non vero in alieno, unde non procedit in actu gesto per administratorem, ut dicit idem Bald. in rubr. de controver. inuestitu. ad fin. & sic dissimilis est actus coactae voluntatis in teste, ab actu coactionis ipsius partis. An autem debeantur legata ex testamento facta per vim? Vide Bald. in leg. 1. C. si quis aliquem testa. prohibet, col. 2. & quod si non intervenit metus, sed dolus, vid. per Bald. ibi col. fin. & infra eod. leg. leg.

(5) Pierda. Et applicabitur fisco, ut sup. L. proxima, & dixi in gloss. praedicta, si tamen prohibito, vel coactio fuit in damnum alterius, quem testator instituit volentem, succurritur laeso, ut in audent. ut nul. judic. §. & hoc peruenit, colla. 9. & L. Lucius, §. Sempronius, ff. de legat. 2. & per Bart. in leg. fin. ff. si quis aliquem testa. prohibet, Bald. in leg. 1. col. 2. C. eod. versic. sed quare hic, & vid. infra eod. L. 29.

(6) Rogandole. Adde etiam L. fin. ff. si quis aliq. testa. prohib. & C. eod. L. fin. & vide quod not. gloss. in §. Item sacramenta, in verbo spente, de pace jura firmam, ubi de minore blanditiis illeto per tutorem finita tutela, & adde etiam, quod not. Bal. & Salic. in leg. quidquid, C. arbit. tute. Abbas in cap. 2. de peccat. clericis, & Alexan. in leg. dedi, §. fin. ff. de condit. ob caus. sed quid si non per blanditias: sed per pecuniam se facta quis haereditem instituit? Vid. Paul. de Cast. in leg. Titio centum, §. si lib. 1. ff. de condit. & demans. sed quid si quis volebat decem relinquere pupillo, & ejus tutor blando sermone attraxit testantem, ut sibi relinquere, vid. gloss. in parte, incidisset, in leg. Titio, ff. ad municipia, & vid. quae dixi in leg. 2. tit. 8. infra ead. part.

(7) Cambiar. Quid si blanditiis, & persuasibus reuocasset primum, & persuadentem institueret? Vid. Jus. in leg. 1. C. si quis aliquem testa. prohibet.

(8) Los hijos. Adde L. testamenti, C. de inofficio. testa. & L. 2. §. fratris, ff. si quis aliq. testa. prohib. & Azco. C. eod. in summa.

que lo embargo, deue ser del Rey. E esto mismo seria, si el padre embargasse (9) al hijo, que non fiziesse su testamento, de las cosas que lo pudiese fazer.

LEY XXVIII.

Que pena ha el señor del seruo, a quien alguno oniesse establesido por su heredero, si embargo que non faga otro Testamento.

Catillo ubi supra.

Faziendo alguno ome su testamento, en que establesiese por su heredero seruo de otros si despues dello quisiesse fazer otro testamento, e el señor (1) del seruo le fiziesse engaño (2) en alguna manera, o embargo, por que lo non pudiesse fazer; maguer despues dello aforrassse este aral a su seruo, porque pudiesse heredar (3) los bienes de aquel que lo ouiesse establesido por su heredero, pierde porende aquel que fue seruo el heredamiento, por el engaño, o por el embargo que fizo su señor, maguer que el sea sin culpa. (4) E estos bienes deuen ser del mas propinco pariente, (5) de aquel qual auia fecho su heredero en el testamento; fueras ende, si este que lo embargassse, fuesse el mismo el mas propinco

(9) Si el padre embargasse. Facit ad questionem, de qua per Bald. in leg. testamenti, C. de instit. testam. de filio volente testari, qui prohibitus fuit a matre, & testes examinati dicunt, quod mater filium dicentem, ego volo relinquere bona Titio coram legitimo testium numero, impedivit, ne per notarium scriberetur, & expulit notarium, & testes, vide ibi per eum.

LEY XXVIII.

Si dominus serui instituit instituentem suum testamentum mutare, vel aliud facere: licet postea seruus manumittatur ante testatoris mortem, non erit hæres, sed propinquior defuncti consanguineus, nisi & ipse impedivit, tunc succedit Rex. Hoc dicit.

(1) El señor. Adde L. 1. §. si dominus, ff. si quis aliq. testa. probi.

(2) Engaño. Vides hic, quod dispositiones istæ, & tit. si quis aliq. testa. probi. habent locum in prohibente dolo, vide tamen per Bal. in leg. 1. col. fin. vers. extra queritur, C. cod.

(3) Heredar. Istud verbum non habetur in dic. leg. 1. §. si dominus, de qua ista sumpta est, & crederem, quod & si hoc respectu non manumiserit, idem sit dicendum.

(4) El sea sin culpa. Nota hoc verbum: nam facit ad questionem gloss. in leg. 2. C. si quis aliq. testa. probi. an coactio, vel dolo tertii compellens alium instituire, nocet instituto? Communis conclusio contra gloss. ibi est, quod nocet, solus Jason. ibi limitat communem opinionem procedere, quando talis institutor fuit sciens, aut volens; secus vero, si erat ignorans, volens ita esse de mente Doct. sed re vera Doct. loquuntur indistincte, & rationes suæ militat, etiam si sit ignorans, & Jaso fuit in hoc inadvertenter locutus, motus fortè ex leg. non interest, C. quod met. caus. ibi sciens emptore, non videns, quod ibi suppletur, maxime per gloss. & Doct. confirmatur ista communis opinio sic intellecta per istam leg. Sed cuius erit talis casu hæreditas, an filii, vel venientibus ab intestato? Doct. communiter volunt, quod filii; & declaratur Salic. in dist. leg. 1. C. si quis aliq. testa. probi. ista tamen lex in verbis proximè sequentibus videtur aliud velle, vid. quæ dixi in gloss. l. q.

(5) Del mas propinco pariente. Si referas ad præcedentia, quando seruus factus fuit liber, prout debet referri, deciditur hic unus casus, qui non erat decisus iure communi; & destruitur communis opinio, de qua per

pariente. (6) Ca estonce, non lo auria el, mas de ue ser del Rey.

LEY XXIX.

Como aquel que embarga al que quiere fazer Testamento, que non lo faga, a que pechar doblado, lo que fizo perder, a aquellos a quien el testador quiere mandar algo.

Voluntad auiendo alguno ome de establescer a otro por heredero en su testamento, o de mandarle alguna cosa en el, si otro tercero lo embargasse por fuerza, o por engaño, que lo non fiziesse; si el embargo, o el engaño podiesse ser prouado, deue aquel que lo fizo, pechar (1) al otro, a quien deue ser fecha la manda, doblado todo aquello, que fizo perder por tal razon como esta.

LEY XXX.

Que pena merecen aquellos que embargan a los Pelegrinos, e a los Romeros, que non puedan fazer sus Testamentos.

Nierman a las vezes los Pelegrinos, (1) e los Romeros, andando en sus Romerías, de manera, que sintiendose muy cuytados de las enfer-

Bart. in leg. fin. col. pen. vers. quarto casu, ff. si quis aliq. testa. probi. qui voluit, quod quando institui per coactionem, vel dolum meum, erant in mea potestate tempore prohibitionis: licet non essent tempore aditionis hæreditatis, austerur ab eis hæreditas, & applicatur fisco; & ut hic vides, deciditur contrarium, & facit ad id, quod dixi in gloss. supra. proxima, quando ad compulsionem tertii fuit institutus alius extraneus, ut isto casu hæreditas deferatur venientibus ab intestato propinquiioribus, & non fisco, licet Doct. communiter voluerunt contrarium, ut ibi dixi: cum enim hæreditas sit apud eum, qui nullam coactionem, nec fraudem adhibuit, videtur iusta provisio, ut deficiente instituto in dignitate potius venientibus ab intestato, quam fisco deferatur: si vero institutus participaret in coactione, vel fraude per alium adhibita, tunc procederet opinio communis, & ita intelligitur L. 1. C. cod.

(6) El mas propinco pariente. Adde gloss. fin. in leg. 1. in princ. ff. si quis aliq. testa. probi.

LEY XXXI.

Dolo, vel alias impediens testatorem Titio relinquere, si hoc probetur, soluet ei, quem impedivit duplicatum, quod ejus prætextu perdidit. Hoc dicit. Concord. cum autent. ut nulli iudicium, §. hoc peruenit.

(1) Pechar. Quid si non sit solvendo? Dic, quod tunc laesus revertetur contra fisco, argum. L. fin. in princ. ff. de eo per quem fact. est, §. l. plane, 2. §. ff. de lega. 1. & tenet Bart. in leg. fin. ff. si quis aliquem testa. probi. & videtur hoc intelligendum de interesse, non respectu pænzæ dupli, licet Salic. aliud innuit in dic. leg. 1. C. si quis aliq. testa. probi.

LEY XXX.

Peregrini liberam habent testamenti factionem, consuetudine contraria non obstante, & eos testari impediens efficitur intestabilis, & est puniendus in eo, in quo delinquit insuper arbitrio iudicis, corporaliter puniuntur. Hoc dicit.

(1) Pelegrinos. Non sumas, nec intelligas hoc de peregrinis, prout somitur in aut. ut differat. iudic. in princ. causa. 9. & ibi not. Bart. sed de peregrinis, qui causa devotionis peregrinantur, quod patet hic, cum dicit: E los romeros, &c. & ita etiam intelligit Angel. & Paul. de Cast. in aut. omnes peregrini, C. commun. de successio.

fermedades, han de fazer sus testamentos, & sus mandas: & porque acaecio ya en algunos logares, que aquellos, en cuyas casas polauan, los embargauan maliciosamente, que non pudiesse esto fazer, con intencion; que si muriesen, que fincassen en ellos todas las cosas que trayan. Por ende defendemos, que ninguno ome de nuestro Señorío non sea otado de fazer tan grand maldad como esta, de los embargar, nin contrallar, en ninguna manera que ser pueda, que non fagan sus testamentos, & sus mandas, en la manera que quisieren. Ante tenemos por bien, e mandamos, que ayan libre poder (2) para fazerlo: & como quier que ellos ordenaren, e citablesieren, e mandaren fazer de sus cosas, con razon, & con derecho, así lo otorgamos, & tenemos por bien que vala: & ninguna columbre mala, o priuilejo, que ouiesse en algund logar contra esto, non gelo pueda embargar. E si alguno contra esto fuere, mandamos, que reciba pena en aquello mismo (3) en que erro; de manera, que de allí adelante, testamento, nin manda que fiziesse, non vala en ninguna guisa. E demas desto mandamos, que el Judgador del logar do acaeciore, le siga encarrimiento por ello, en el cuerpp, e en el auer, segund entendiere que merecse; catando qual fue el yerro que fizo, e la persona contra quien fue fecho.

LEY XXXI.

Como deuen ser puestas en recabdo los bienes de los Romeros, e de los Pelegrinos, quando mueren sin manda.

Leys 1. 2. tit. 12. lib. 1. Recop.

Muriendo algun Pelegrino, o Romero, sin testamento, o sin manda, en casa de algund Alberguero, aquel en cuya casa muriere, deue llamar omes buenos de aquel logar, e mostrarles todas las cosas que trae: e ellos citando delante, deuelas fazer eleueur, non encubriendo ninguna cosa dello, nin tomando para si, nin para

Hec leoque Episcopu per micit cape de bona pe Regimur in huada celi mo xionum ut ipi ce tiores fa cezan h redegetu Comangu neocory et per ma mi ipio mmi ipi coporum

(2) Libre poder. Ex isto verbo, quod etiam ponitur in dic. aut. omnes peregrini, C. commun. de success. dicebat ibi Angel. quod per hoc verbum videtur tolli omnis sollemnitas iuris civilis, circa testamentum peregrinorum, & quod tenebunt eorum testamenta cum duobus testibus tantum, ut & dixi supra cod. leg. 4. Crederem tamen istud dictum procedere, quando plures testes haberi non possent, alias seruanda esset dispositio L. ordinam. nota tamen in practica bene dictum Angel.

(3) Mismo. Punitur quis in eo, in quo deliquit, ut in dist. autent. omnes peregrini, sic & torquetur quis in eo, in quo peccavit, ut tradit beatus Gregor. 24. lib. moral. cap. 4. gloss. in §. item motus iest. quib. non est permiff. facer. testa.

LEY XXXI.

Caupo, seu stabularius, ubi peregrinus sine testamento moritur, ejus bona coram bonis hominibus ostendat, & restituat, & dentur Episcopo Diocesano, vel ejus Vicario, qui scribat consanguineis successuris, ut veniant, vel mitant pro bonis, & eis mitentibus tradat ea. Si vero non mitant: nec scitur, nec appareat, si habent hæredes, ejus bona Episcopo arbitrio in pia opera convertantur: cauponem contra facientem in triplum ejus, quod occultavit, puniantur, & istud triplum, & alia bona distribuantur pro ejus anima. Hoc dicit.

(1) Sea dado en guarda. Per Iudicem loci, intellige:

bona capozem, et si nulli conangu noi im emixentus in pios vny conoes terene conigianu per L. 9. tit. 12. lib. 1. Rec que judicibus ordinariu id facere precipie

otro; fueras ende aquello que deuiere auer con derecho por su ostalage, o si ouiesse vendido algo para su vianda. E porque las cosas dellos sean mejor guardadas, mandamos, que todo quanto les fallaren, sea dado en guarda (1) al Obispo del logar, o a su Vicario: e el embie a dezir (2) por su carta aquel logar onde el finado era, que aquellos que con derecho pudieren mostrar que deuen ser sus herederos, que vengan, o embien vno dellos, con carta de perdonia de los otros, e que gelo daran. E si tal ome viniere, e se mostrare, iegund derecho, que es su heredero, denengelo todo dar. E si por auentura tal heredero non viniere, o non pudiesse saber (3) onde era el finado, deuenlo todo dar, e despendir, en obras de piedad, (4) allí do entendieren que mejor lo podran fazer. E si algun Ostalero contra esto fiziesse, tomando, o encubriendo alguna cosa, mandamos, que lo peche tres doblado, todo quanto tomare e encubriere; e que faga dello el Obispo, o su Vicario, así como sobredicho es.

LEY XXXII.

Como son tenudos los Apportellados de los Logares, de guardar, e de amparar su derecho, a los Pelegrinos, e a los Romeros.

Leys 1. 2. tit. 12. lib. 1. Recop.

Todos los Judgadores, e Oficiales de nuestro Señorío, mandamos, que señaladamente, sean tenudos, cada vno dellos en su logar, de guardar, e amparar a los Pelegrinos, e los Romeros, que non reciban tuerto, nin daño, en sus personas, nin en sus cosas; e que guarden ellos, e fagan guardar a todos los otros, todas estas cosas, en fecho de los Romeros, así como sobredichas son. E demas desto les mandamos, que si acaeciore, que algunos Romeros, o los herederos dellos, que viniere por razon de sus testamentos, o de sus bienes, ante ellos, que los oyan luego, (1) e los libren lo mas ayna, e lo mejor que

nam si iudex in vita eorum eis teneretur impertire auxilium: alias punitur, ut in leg. 2. tit. 9. lib. 1. ord. multo fortius ipsis mortuis iudex ad hoc tenebitur.

(2) E el embie a dezir. Hoc ergo pertinet ad curam Episcopi, ut hic, & in dic. aut. omnes peregrini, C. commun. de success. non tamen ut dixi, reputarem absolum, si hoc fiat per iudicem secularem loci: & facit ad hoc infra cod. leg. proxima.

(3) Pudiesse saber. Sic etiam fit restitutor pauperibus, cum non reperiantur ille, nec hæredes ejus, cui debet restitui, vid. per Doct. in cap. cum tu. de usu, & in cap. cum sit. de Juliat.

(4) Obras de piedad. Non ergo bona peregrinorum, ut vacantis applicabuntur fisco: sed expenduntur in pijs causis arbitrio Episcopi, ut hic, & in dic. aut. omnes peregrini, & ibi not. Ang.

LEY XXXIII.

Caupo peregrinorum, aut corum successorum super bonis, que secum in peregrinatione deferunt, est breuiter determinanda.

(1) Luego. Ex hoc verbo, & etiam ex sequentibus, videtur velle ista L. quod procedatur in his causis peregrinorum summarie, sine scriptis, & figura iudicis, iuxta ea, quæ habentur in elem. sup. de verbo. signif. & cum dicit statim, intellige de exactissima diligentia, & omnibus

ut erogato quod ad pueni impensas opus pueni, reliquum curdianis diligenter et Regem certiorare faciant, ut ipse vbi bonis dignat. Vid. Olany in Concord. tit. 9. n. 74.

que pudieren, e fopieren, sin escatima, e sin alongamiento. De manera, que fu romeria, nin lu derecho, non se les embargue por alonganga de pleytos escatimosos, nin en otra manera que ser pueda.

TITULO II.

De como deuen ser abiertos los Testamentos que son fechos en escrito en poridad.

Escrivan algunos omes sus testamentos en poridad, (1) de guisa, que los testigos que escriuen y sus nomes, non saben que es lo que esta escrito en ellos. Onde, pues que en el Titulo ante deste mostramos las maneras de como se deuen fazer, queremos aqui dezir, de como deuen ser abiertos, despues que fueren asi fechos, porque los omes a quien fuere mandada alguna cosa en ellos, sepan ciertamente quanto es. E otrosi, que las poridades que son en ellos puestas, sean mejor guardadas. E mostraremos, quien

puede mandar que se abra el testamento. E ante quien. E quando puede pedir que lo abran. E en que manera deue ser abierto, e mostrado. E ante quales.

LEY I.

Quien puede demandar ante el Juez, que abran el Testamento que es escrito en poridad.

EN poridad, e con escritura seyendo fecho el testamento, pueden aquellos a quien es mandado algo (1) en el, demandar ante el Juez, que lo abran, seyendo muerto (2) el que fizo el testamento. Pero el que esto demanda, deve jurar (3) primero, que lo non haze maliciosamente, mas por cuydar (4) que en aquel testamento yaze alguna cosa, que le fue mandada a el, o a aquel por quien lo demanda. Esto es, porquel testamento non pertenece tan solamente a vn ome solo, maguer sea heredero, mas a todos aquellos a quien es mandada alguna cosa en el. E porende, pleyto, (5) nin composicion, (6) que fiziesen entre si, aquellos que cuydassen auer alguna cosa en el testamento, non deve valer, falta que sea abierto (7) an-

LEY I. tit. 4. lib. 5. Recop.

bus frustrationibus amputatis: necessarium tamen intervallum inest omnino, quod patet, dum subdit, lo mar ayra, etc. L. 2. §. confesum, ff. ad Tertul. Bald. in leg. nequidquam, §. de plano, col. 2. verfic. quid si sub adverbio statim, ff. de offic. proconsul. & cum hic subdit, sin escatima, videtur idem importare, ac si dixisset, de plano abbreviantur ergo dilaciones, & dabitur libellus in modum postea, ut in dist. clem. saepe Bald. in dist. §. de plano, in princ. & cum dicit: Sin alongamiento, est dicere levato velo, ut in leg. de submeris, C. de naufrag. lib. 1. Bartol. in leg. nequid, col. fin. ff. de incendi. ruina naufrag. sufficit ergo, si iudex procedat salva iustitia, & aequitate, arguen. L. creditor, §. fin. ff. mand.

TITULUS II.

Quemadmodum testamenta aperiuntur.

(1) En poridad. Ex hoc videtur, quod iste Titulus non procedat, nisi in testamento in scriptis: dic tamen idem esse in testamento nuncupativo, vel codicillis redacto in scriptis per notarium, gloss. & Bart. in leg. 1. in princ. ff. eodem.

LEY I.

Hi quibus in testamento in scriptis aliquid relinquitur, possunt testamentum petere aperiendum: quia sua interest: & hoc petere debent coram iudice, post mortem testatoris, praesertim prius iuramento, quod non malitiose, sed credentes sibi aliquid residuum petunt ejus aperiendum, nec pactum super relictis in eodum, valet ante aperiendum. Hoc dicit.

(1) Mandado algo. Et etiam illi, quibus nihil est relictum hoc petere possunt, si eorum interest, utpote si filius sit praetertitus, & velit dicere testamentum nullum, secundum Angel. in leg. 1. in princ. ff. cod. & sufficeret iuramentum ad probandum, quod sua interest, ut voluit gloss. & ibi Bart. in leg. 1. in princ. ff. cod. Paul. in leg. 1. C. cod.

(2) Seyendo muerto. Debet legitur priusquam testamentum aperiatur, & publicetur consistare de morte testatoris, ut hic, in leg. 2. §. si dubitatur, & L. pupillares, ff. cod. & si notarius dicat, quod etiam mortuo testatore non debet publicare: quia testator precepit non ostendere testamentum, nisi certis annis elapsis, dic, quod non creditur notario de hoc, nisi aliter de tali commissione appareat, secundum Angel. in dist. §. si dubitatur, & adde

ad istam leg. L. 102. tit. 18. partida 3.

(3) Jurar. Vide L. 3. C. cod.

(4) Cuydar. Ex hoc apparet sufficere iuramentum, absque alia probatione interesse, ut dixi supra.

(5) Pleyto. Habes hic expressum, quod sicut non tenet transactio, nisi inspectis, & cognitis verbis testamenti, vel codicillorum: sic nec pactum gratuitum, & hoc etiam tenet gloss. in leg. de his, ff. de transactio. & ibi Bar. Bal. Angel. & Alberi: contractum tamen ibi tenentur Guille. Jacob. de Rave. Rayne. Paul. & Jalon.

(6) Nin composicion. I. transactio, ut in dist. leg. de his, & in leg. non est ferendum, ff. de transactio. quid autem in sententia, an teneat non visis verbis testamenti? Gloss. in leg. 3. §. 1. ff. de transactio. voluit, quod in sententia non habeant ista locum per leg. si mater, in princ. ff. de executio. rei iudica. & tenet Bal. Guillel. & Jacob. de Ardena, in dist. leg. de his, Bal. in dist. §. 1. Contrarium tamen tenet Paul. de Castro, in dist. leg. de his, ubi etiam idem tenet Jalon asserens se mirari de gloss. & Docto. tenentibus contrarium: Cum contra eos sit text. expressus, secundum cum in leg. 1. in princ. ff. quemadmodum. testam. aperiunt. ibi neque apud iudicem exquiri veritas aliter potest. Tu tene opinionem gloss. Bald. & aliorum, in quam etiam inclinat Alberi. in dist. leg. de his, per text. in dist. leg. si mater, in princ. daretur tamen restitutio ex clausula generali: propter iustum errorem, ut declarat ibi gloss. Bar. & alii. Tenet tamen sententia de mero rigore, & add. dist. leg. 1. in princ. quam allegat pro se, & etiam cum allegavit Albericus. Respon. quod ibi non deciditur, quod non possit profertur sententia non cognitis verbis testamenti, sicut disponitur non posse aliter transigi: sed tantum dicit text. quod veritas per iudicem aliter inquiri non potest, inter quae verba longe interest, & pro hoc bene facit ista lex partitum, quae tantum annullat pactum, & transactionem initam non inspectis, & cognitis verbis testamenti, & nihil de sententia iudicis dicit, alia in ista materia vide per gloss. & Doct. in dist. leg. de his, & per Bart. in leg. qui Roma, §. duo fratres, 4. §. 6. quae ff. de verbo. obliga. & in leg. Sepbi. ff. de opi. lega. & an possit renuntiari huic legi cum iuramento: Jalon tradit late in dist. leg. de his, quod sic, cui adde Decium consil. 345. visis his, qua supra, & Alex. consil. 11. viso, ut oportet, & vol. 2. ubi etiam vid. quid si haeres transigat cum debitoribus haereditariis non violo testamento.

(7) Abierto. Aperto ergo testamento, sufficit, quod sciant per relationem notarii, vel testium, seu alias cer-

ante el Juez. Ca non podria fer fabida la verdad, ciertamente, de lo que es escrito, e mandado en el testamento, a menos de ser abierto. E porende podria acaecer, que rescibirian algunos engaño, en la composicion que fiziesien ante.

LEY II.

Quando pueden pedir que se abra el Testamento.

LEY II. tit. 4. lib. 5. Recop. Edir puede delante el Juez, qualquier de los que dize en la ley ante desta, que abran el testamento, desque fuere finado aquel que lo fizo. E si el testamento fuere en la Villa, o en el Lugar, do lo pidieren, deuelo fazer aduzir el Juez ante si, e abrillo luego, asi como adelante mostraremos. E si fuere a otra parte, deueles poner plazo, a los que lo touieren, a que lo aduzgan; e desque lo aduxeren, deuelo otrosi abrir. E si por aventura, alguno de los que touiesien el testamento, fuessse rebelde, de manera, que lo non quiesse mostrar por mandado del Juez, deve pechar, (1) a aquel, o aquellos que lo demandassen, todo quanto les fuessse mandado en el testamento; e demas, el daño, e el menoscabo que les viniessse, por esta razon, porque gelo non quilo mostrar.

LEY III.

En que manera, e ante quales omes deve ser abierto el Testamento, e mostrado.

LEY III. tit. 4. lib. 5. Recop. Abierto (1) deve ser el testamento delante del Juez ordinario, e de los testigos que son escritos en el. Pero en ante quel Juez lo mande abrir, deve faber dellos, si es aquel el testamento.

Partida VI.

de sciatur, licet non inspiciantur verba testamenti, fecundum Paul. in dist. leg. de his, & sufficit, quod in instrumento transactionis partes dicant, quod habuerunt notitiam contentorum in testamento, ut not. Bal. in dist. leg. de his. Si tamen ex relatione ista pendederet error: quia amplius sit in testamento, quam refertur, seu aliter disponitur, quam dicatur a parte, tunc non teneret transactio, ut not. Ang. in dist. leg. 1. in princ. ff. quemadmodum. testam. aperiunt. ubi reprehendat Angel. tamen Alex. & Francisc. de Aret. ibi tenent dictum Angel. & vide Socin. consil. 214. vol. 2. in secunda dubitatione.

LEY II.

Compellit iudex tenentem testamentum ad ejus additionem, ut aperiatur. Et si in illo loco non est testamentum, assignabit terminum ad portandum, quod si tenens dare nolit, teneatur penitentibus ad relicta, & interesse. Hoc dicit.

(1) Deve pechar. Adde L. 3. §. condemnatio, ff. de tabul. exhib. & de legatario furante testamentum vid. L. fin. tit. 7. infra ead. part.

LEY III.

Aperiti debet testamentum testibus juratis, sua sigilla, & subscriptiones cognoscenibus: & iudex ordinarius aperit illud, & dat copiam illis, quorum interest: sed si omnes testes non sint praesentes: hoc fiat coram maiori parte, & etiam coram minori: si iudex viderit, quod est necesse, quod aperiatur: & hoc faciat coram hominibus probis, & postea mistat testibus testamentum: si sunt infirmi, vel personae egregiae, aut absentes: ut subscriptiones, & sigilla cognoscant: & negatio alicujus de testibus non impedit aperiendum: licet reddat testamentum suspectum. Hoc dicit.

to, en que pusieron sus sellos, o fizieron poner, o en que escriuieron sus nomes. E los testigos deuen conocer si son aquellos sus sellos: e si la mayor partida dellos dixeren, que pusieron los sellos en el testamento, deve ser abierto ante ellos, e leydo, maguer todos non se acerassen y. E despues desto, deuelo embiar a aquellos, que non fueron presentes, que conozcan sus sellos; si fuessen dolientes, o personas muy honrradas; o si fuessen en otra tierra, que non pudiesien ser llamados, nin venir sin grand trabajo. (2) E si acaeciesse, que alguno destes testigos negasse, que non pusiera su sello en el testamento, non lo deuen dexar por esto de abrir: como quier que alguna sospecha sea contra el testamento, por el niego de aquel testigo. E si por ventura, el Juez non pudiesse auer los testigos ante quien fue fecho el testamento, para abrirlo ante ellos, porque fuessen todos, o la mayor partida dellos, en otra tierra: estonce dezimos, que si el Judgador entendiesse, que podria acaecer algund daño, o algund embargo, por razon que el testamento non se abriesse, ante que aquellos testigos pudiesen venir; que deve fazer venir ante si omes buenos, (3) e abrir el testamento ante ellos: e desque fuere abierto, deuelo mandar trasladar, e leer. E de si, deve cerrar el testamento, e mandar, que aquellos omes buenos que pongan sus sellos en el. E en esta guisa se puede abrir el testamento, maguer non este delante ninguno de los testigos ante quien fue fecho. Pero despues que vinieren los testigos, deueles mostrar (4) el testamento, que

(1) Abierto. &c. de forma publicationis testamenti, ultra istam leg. & sequentem vid. Specu. tit. de instr. adit. §. ostensa, col. pen.

(2) Sin grand trabajo. Seu sine magno incommodo, ut in leg. sed & si quis, & ibi Bart. post gloss. ff. cod. non enim debet officium suum sibi esse damnosum, ut ibi habetur.

(3) Ante si omes buenos. L. sed & si quis, de qua ista sumpta est, dicit optimae opinionis viri, ubi Joannes de Imol. notat, quod non sufficit aperiendum fieri coram viris bonae opinionis, si alii essent optimae opinionis: & ideo dicit, quod cautum est, ut notarius in instrumento attestetur de hoc: quia licet quis praesumatur bonus, non tamen praesumitur optimus, nisi non reperitur, quod de jure praesumatur optimus, stante vero ista lex, clarum est, quod sufficerent testes, seu viri bonae opinionis, prout a jure praesumuntur, ut tradit Bart. in auct. de testi. §. 1. colla. 7. & facit ista L. ad ea, quae tradit Angel. & etiam Joann. de Imol. in leg. 1. §. fin. ff. quemadmodum. testam. aperiunt. an si per statum requirantur testes optimae opinionis, debeat probari, quod sint tales: nam ex hac leg. videtur, quod ex quo sunt boni, reputentur optimae opinionis, quod etiam voluerunt Joann. de Ligna, & Francisc. Rampon. Prout refert Joan. de Imol. in dist. §. fin. col. 4. ad finem, licet ipse post Angel. vult contrarium.

(4) Deueles mostrar. Quando testamentum in scriptis sit sine tabellione, debent illa servari, si vero fiat cum tabellione, prout communiter hodie sunt in istis regnis, maxime post L. 3. Tauri, ista non requiruntur cum propter auctoritatem tabellionis ipsa scriptura sit publica, & fidem faciat, prout voluit gloss. notabilis, quae communiter approbatur in leg. 2. in princip. in verbo publicum, ff. quemadmodum. testam. aperiunt. tenet etiam gloss. in leg. quationem, in verbo ostenditur, C. de fideicommiss. Bald. in leg. hac consilium ad fin. C. qui testam. facer. post & in leg. 1. ad

que conozcan los sellos; e si fueren a otra parte, embiarfelo alla, segund de luto diximos. E deuen ellos jurar, (5) que digan, si es aquel el testamento que ellos sellaron, e onde fueron testigos. E desque aya tomado la jura, denen fazer trasladar el testamento en su registro, e los dichos de los testigos, que dixeron quando juraron; o en esta misma carta, en que esta escrito el testamento, si ouiere y pargamino, tanto, en que se pueda escreuir lo que dixeron. E despues desto, deue dar traslado (6) del testamento, a aquellos a quien es algo mandado en el, si gelo demandaren.

LEY III.

Que puede fazer el Juagador, quando el Testamento es fecho ante testigos sin escrito.

Nec testigos paladinamente seyendo fecho el testamento, o sin escritura, si alguno de aquellos a quien fue algo mandado en el, pidiese al Juez, que fiziese venir ante si los testigos, e

recibiesse los dichos dellos en escrito, en la manera quel testamento fuera ordenado ante ellos, deue el Juez (1) fazerlo assi: (2) e desque los testigos fueren venidos ante el, deuelos fazer jurar que digan verdad; e de si, deue fazer escreuir lo que dixeran. E vale tanto el escrito que fue fecho desta guisa, de los dichos de los testigos, como el testamento que es fecho en escrito. (3) E maguer que muriesen los testigos todos, o alguno dellos, despues (4) que esto ouiesse fecho, valdria el dicho, e la escritura (5) dellos, bien assi, como si fuesse testamento acabado; seyendo las personas de los testigos arales, que non los pueden desfechar. (6)

LEY V.

En que manera deue el Juez dar traslado del Testamento, a quien fue mandado algo en el.

El Juez deue dar traslado del testamento a los herederos, (1) bien assi como esta escrito el testamento original: mas a los otros a quien

& Doctores in capital. Albericus, de testib. & communis opinio videtur ibi, quod sufficit longum tempus, id est, decennium, ut praesumatur illa sollemnitas intervenisse, maxime, quando in instrumento fit mentio de citatione, quod ibi limitat Felin. ad fin. nisi ageretur de gravi praedictio tertii: nam tunc requireretur decursus triginta annorum, ut in capitali. pervenit, ubi per Imol. de emptio. & venditio. & intellige, quando illa diutina observantia fuit scientibus partibus, quibus haereditas defuncti (si testamento non esset) pertinet, ut est de mente Docto. & tradit Felin. in cap. sent. de re judica. col. 14. Decius consil. 409. & vid. etiam per Alex. consil. 9. vol. 3.

(3) Escrito. Intellige, quando fuit publicum testamento in scriptis, ut supra eodem leg. publicum, vel fuit factum manu publica tabellionis, ut ibi dixi.

(4) Despues. Secus si antea: nam tunc corrueret testamentum, ut in leg. publicati, C. de testa. & in leg. cum in initio. ff. quemadmodum. testa. aper. & tenet Alber. in leg. 1. §. si quis negat, eod. tituli. & satis videtur hic probari sensu contrario. Imo, & si unus tantum de testibus necessariis moreretur ante publicationem testamenti, idem esset, argument. L. si unus, C. de testa. & tenet Abb. in cap. fin. de fid. instru. quod etiam videtur probari hic, ut dixi, & licet per duos, vel tres testes probaretur, quod ille, vel illi, qui mortui sunt, fuerunt rogati in testamento, idem esset dicendum, quando venientes ab intestato negarent, nedum solemniter, verum etiam veritatem testamenti, de quo vide per gloss. in verbo dicitur post in leg. 2. C. de bon. poss. secundum tab. & ibi latet per Barr. & Docto. & adde ad praedicta gloss. in leg. 2. in verbo publicum, ff. quemadmodum. testa. aper. & per gloss. ubi Barr. in leg. gesta. C. de re judi.

(5) La escritura. Quae licet postea perderetur casu fortuito, postea probari tenor, & eius amissio per duos testes, ut in leg. testium, C. de testib. ubi Bald. & Salic. notant Alexan. etiam & Jal. in leg. 2. C. de honor. poss. secundum tabulas.

(6) Desfechar. Ut supra ead. partem, tituli, proximo; L. 9. & quae dixi in leg. 1. illius tituli.

LEY VI.

Hereditas datur copia totius tenoris testamenti, legatario autem solum sui legati, sine die, & anno: ut si illas evitetur: si tamen aliquam partem aperit testator vetuit: vel usque ad certum tempus: eius voluntas debet servari: nec debet iudex copiam dare eorum, in quibus periculum sequi possit: licet testator dari non prohibuerit. Hoc dicit.

(1) A los herederos. Approbat opinionem glossatoris pilei, de qua per gloss. in leg. 3. C. quemadmodum. testa. aper.

Hec leo 5. corrigio in quantum mulieris nuptia intra annu lucus prohibet hanc dem mutare per L. 3. tit. 1. lib. 5. Rec. lib. 2. Olany in Concord. lib. 2. n. 62.

Hec leo qui summari d. movent civilium tamen fac. tionem par. vanu tollit. Concessa et Joz. f. d. Jauis que eu 3. tit. 1. lib. 4. Rec. alegacioni sup. a quo vide Tellum de Mendosa et Fernandez in dice. L. 3. Jauis n. 21. et leg. et Olany in concord. lib. C. n. 10. et in Epilog. n. 113.

es mandado algo en el, non deue dar traslado, si non solamente de lo que a ellos pertenesce; (2) pero non deuen en el escreuir el dia, (3) nin el mes, nin la era en que fue fecho. E esto deue fazer assi, porque aquel que recibiere el traslado, non pueda fazer falsedad en el testamento. Pero si aquel que fiziesse el testamento, vedasse que non abriessen alguna parte; como si dixesse: Tal cosa, que yo establezco en el mio testamento, mando que non sea abierta, ninguna cosa, nin publicada fasta atal tiempo, o fasta atal dia; o si dixesse: Maguer lo abran, mando que non den traslado de tal cosa, que y esta escrita, a ome del mundo: ca en aquella manera que el mandare, (4) assi lo deue el Juez guardar. Otrofi dezimos, que el Juez non deue dar traslado, de aquello que el entendiesse en el testamento, de que podria nacer peligro (5) alguno, maguer el fazedor del testamento non lo ouiesse vedado.

LEY VI.

Por que razon se podria mouer el testador, a defender que non abriessen el Testamento fasta tiempo cierto.

Verdarian algunos, por que razon se moueria el fazedor del testamento, a vedar que non abriessen, todo, o parte del, assi como diximos en la ley ante desta. Onde, para sacarlos desta dubda, queremosto aqui dezir: e dezimos, que si el testador ouiesse su hijo, que fuese menor de catorze años, si le estableciesse por su heredero en tal manera, que si el moço mu-

Partida VI.

aper. & voluit etiam gloss. ut declarat ibi Barr. in leg. 2. §. diem, ff. eod. quid autem, si is qui petit aditionem non sit haeres scriptus, sed haeres legitimus, qui alias testamento non obstante succederet ab intestato, vel forte, qui petit, est filius exhaeredatus? Dic. quod tunc debet adiri tamen sine die, & consule, secundum Bald. in dicta leg. 3. & adde ad istam legem L. ipsi autem heredi, cum leg. sequenti, ff. eod.

(2) De lo que a ellos pertenesce. Adde L. argumentarius, §. edi. ff. de aden. & quod habetur, & etiam notatur per Docto. in cap. contingit, de fid. instru. & quae nor. Barr. in rub. ff. de nov. oper. nuntia. & dari debet particula talis cum institutione haereditis, ut scite possit legatarius, quem habere convenire, ut etiam declarat Joan. de Imol. in dict. leg. 2. §. diem, ff. quemadmodum. testa. aperian.

(3) El dia. Concordat dict. leg. 2. §. diem, ff. eod. & L. 3. C. eod. & intellige etiam, quando petitur officio iudicis: si tabellione, qui tenetur reddere ratione officii, intellige etiam, quando petitur, ut legatarius inspicatur, quod in testamento scriptum est, tunc enim debet fieri sine die, & consule, ut hic, & in dictis concordant. & sic, ut sciatur, an eorum interit, ubi vero constaret de eorum interesse, tunc etiam cum die, & consule adiri debet etiam legatario, qui in leg. arata habetur loco haereditis; L. id tempus, ff. de usucapio. secundum Jacob. de Arer. Cyn. Alberic. & Bald. in dict. leg. 3. C. eod. Bartol. etiam in dict. §. diem, & est ratio secundum quod ibi declarat Joan. de Imol. quia ratione officii tabellionis spectat ad eum dare in publica forma, & per consequens, cum die, & consule, cum talia requirantur ad solemniter instrumentum, ut in leg. 3. tit. 18. part. 3. & quia debet fieri ad finem, ut possit probare de iure suo, & probatio alter fieri non possit, ni exhiberetur sibi instrumentum in publica forma, & circa istam aditionem

riessse antes deste tiempo, que heredasse todo lo fuyo otro alguno, que nombrasse señaladamente en el testamento; porque sospechasse el fazedor del, que este atal se trabajasse de muerte del moço (por que heredasse sus bienes) quando esto fopiesse, por esta razon vedaria, que lo non abriessen fasta quel moço ouiesse catorze años. E la manera que mostraron los Sabios antiguos, (1) para esto mejor fazer, es esta: assi como si el testador escreuiesse, o fiziesse escreuir, encima de la carta del testamento, aquella razon que vedasse que non abriessen, e la cerrasse, e la sellasse; e escriuiesse (2) sobre la plegadura de la carta, como desfiende que aquella parte del testamento, que non la abriessen fasta algund tiempo, o dia cierto; e dende ayulo (3) de la carta, escriuiesse aquella parte, que el quiesse que fuesse abierta despues de su muerte: ca en aquella manera deue ser guardado, e abierto el testamento, como mandara aquel que lo fizo, e non en otra manera.

TITULO III.

De como deuen ser establecidos los Herederos en los Testamentos.

Fundamento, e rayz (1) de todos los testamentos, de qual natura quier que sean, es establecer herederos en ellos; como quier que, a las vegadas, se comienzan de otra manera, segun es voluntad de aquellos que lo fizieren. D 2 On-

instrumenti sine die, & consule dixi aliqua notabilia in leg. 1. tituli. supra allega. vide ibidem.

(4) Que el mandare. Not. bene, quia non ita expressum est de iure communi, si bene memini, licet satis probetur in leg. pupillares, ff. eod. & ibi Joan. de Imol. & satis expresse probatur in leg. 3. C. eod.

(5) Peligro. Latius est verbum hoc, quam id, quod habetur in leg. 3. C. eod. tit.

LEY VII.

Ne substitutus capter in mortem pupilli instituti potest testator in sine testamenti apponere substitutionem, & claudere eam, vetareque, ne pars illa testamenti usque ad certum tempus aperiat: ut substitutus ignoret substitutionem factam, & iudex adimplebit testatoris voluntatem. Hoc dicit.

(1) Los Sabios antiguos. Ut in §. fin. autem instr. de pupilla. subtit. & L. pupillares, ff. quemadmodum. testa. aperian.

(2) Escriuiesse. Ex sola enim clausura, & sigillo tabularum pupillarum, videtur hoc velle testator, ut in leg. pupillares, ff. eod. & intellige, quando de per se essent tabulae pupillares.

(3) Dende ayulo. Vide Joan. Fab. in dict. §. fin. autem, qui etiam ponit qualiter ista substitutio pupillaris, quae aperit vetatur a testatore possit fieri in medio testamenti, vel in alia charta.

TITULUS III.

(1) Fundamento, e rayz. Concordat cum hoc text. §. ante heredis instrum. de lega. & adde, quod honor est, & conservatio famae defuncti habere haereditem, ut tradit Bald. in leg. 1. col. fin. C. si quis omni. caus. testa. & not. bene, quod hic dicitur: Fundamento, e rayz, nam ex hoc col-

que conozcan los sellos; e si fueren a otra parte, embiarfelo alla, segund de luto diximos. E deuen ellos jurar, (5) que digan, si es aquel el testamento que ellos sellaron, e onde fueron testigos. E desque aya tomado la jura, denen fazer trasladar el testamento en su registro, e los dichos de los testigos, que dixeron quando juraron; o en esta misma carta, en que esta escrito el testamento, si ouiere y pargamino, tanto, en que se pueda escreuir lo que dixeron. E despues desto, deue dar traslado (6) del testamento, a aquellos a quien es algo mandado en el, si gelo demandaren.

LEY III.

Que puede fazer el Juagador, quando el Testamento es fecho ante testigos sin escrito.

Nec testigos paladinamente seyendo fecho el testamento, o sin escritura, si alguno de aquellos a quien fue algo mandado en el, pidiese al Juez, que fiziese venir ante si los testigos, e

recibiesse los dichos dellos en escrito, en la manera quel testamento fuera ordenado ante ellos, deue el Juez (1) fazerlo assi: (2) e desque los testigos fueren venidos ante el, deuelos fazer jurar que digan verdad; e de si, deue fazer escreuir lo que dixeran. E vale tanto el escrito que fue fecho desta guisa, de los dichos de los testigos, como el testamento que es fecho en escrito. (3) E maguer que muriesen los testigos todos, o alguno dellos, despues (4) que esto ouiesse fecho, valdria el dicho, e la escritura (5) dellos, bien assi, como si fuesse testamento acabado; seyendo las personas de los testigos arales, que non los pueden desfechar. (6)

LEY V.

En que manera deue el Juez dar traslado del Testamento, a quien fue mandado algo en el.

El Juez deue dar traslado del testamento a los herederos, (1) bien assi como esta escrito el testamento original: mas a los otros a quien

& Doctores in capital. Albericus, de testib. & communis opinio videtur ibi, quod sufficiat longum tempus, id est, decennium, ut praesumatur illa sollemnitas intervenisse, maxime, quando in instrumento fit mentio de citatione, quod ibi limitat Felin. ad fin. nisi ageretur de gravi praedictio tertii: nam tunc requireretur decursus triginta annorum, ut in capitali. perovis, ubi per Imol. de emptio. & venditio. & intellige, quando illa diutina observantia fuit scientibus partibus, quibus haereditas defuncti (si testamento non esset) pertinet, ut est de mente Docto. & tradit Felin. in cap. sent. de re judica. col. 14. Decius consil. 409. & vid. etiam per Alex. consil. 9. vol. 3.

(3) Escrito. Intellige, quando fuit publicum testamento in scriptis, ut supra eodem leg. publicum, vel fuit factum manu publica tabellionis, ut ibi dixi.

(4) Despues. Secus si antea: nam tunc corrueret testamentum, ut in leg. publicati, C. de testa. & in leg. cum in initio. ff. quemadmodum. testa. aper. & tenet Alber. in leg. 1. §. si quis negat, eod. tituli. & satis videtur hic probari sensu contrario. Imo, & si unus tantum de testibus necessariis moreretur ante publicationem testamenti, idem esset, argument. L. si unus, C. de testa. & tenet Abb. in cap. fin. de fid. instru. quod etiam videtur probari hic, ut dixi, & licet per duos, vel tres testes probaretur, quod ille, vel illi, qui mortui sunt, fuerunt rogati in testamento, idem esset dicendum, quando venientes ab intestato negarent, nedum solemniter, verum etiam veritatem testamenti, de quo vide per gloss. in verbo dicitur post in leg. 2. C. de bon. poss. secundum tab. & ibi latet per Barr. & Docto. & adde ad praedicta gloss. in leg. 2. in verbo publicum, ff. quemadmodum. testa. aper. & per gloss. ubi Barr. in leg. gesta. C. de re judi.

(5) La escritura. Quae licet postea perderetur casu fortuito, postea probari tenor, & eius amissio per duos testes, ut in leg. testium, C. de testib. ubi Bald. & Salic. notant Alexan. etiam & Jal. in leg. 2. C. de honor. poss. secundum tabulas.

(6) Desfechar. Ut supra ead. partem, tituli, proximo; L. 9. & quae dixi in leg. 1. illius tituli.

LEY VI.

Heredi datur copia totius tenoris testamenti, legatario autem solum sui legati, sine die, & anno: ut si illas evitetur: si tamen aliquam partem aperit testator vetuit: vel usque ad certum tempus: eius voluntas debet servari: nec debet iudex copiam dare eorum, in quibus periculum sequi possit: licet testator dari non prohibuerit. Hoc dicit.

(1) A los herederos. Approbat opinionem glossatoris pilei, de qua per gloss. in leg. 3. C. quemadmodum. testa. aper.

Hec leo s. corrigis in quantum mulieris nuptia intra annu lucus prohibet hanc dem mutare per L. 3. tit. 1. lib. 5. Rec. lib. 5. in concord. lib. 11. n. 62.

Hec leo qui summariis d. moventur civilium tamen facitionem parit vanu tollit. Concessa est Joz. f. d. Jauis que eu 3. tit. 1. lib. 4. Rec. allegacant sup. a quo vide Tellum de Mendonca et Fernandoz in dic. L. 3. Jauis n. 21. et leg. et Olan ny in concord. lib. C. n. 10. et in Epilog. n. 113.

es mandado algo en el, non deue dar traslado, si non solamente de lo que a ellos pertenesce; (2) pero non deuen en el escreuir el dia, (3) nin el mes, nin la era en que fue fecho. E esto deue fazer assi, porque aquel que recibiere el traslado, non pueda fazer falsedad en el testamento. Pero si aquel que fiziesse el testamento, vedasse que non abriessen alguna parte; como si dixesse: Tal cosa, que yo establezco en el mio testamento, mando que non sea abierta, ninguna cosa, nin publicada fasta atal tiempo, o fasta atal dia; o si dixesse: Maguer lo abran, mando que non den traslado de tal cosa, que y esta escrita, a ome del mundo: ca en aquella manera que el mandare, (4) assi lo deue el Juez guardar. Otrofi dezimos, que el Juez non deue dar traslado, de aquello que el entendiesse en el testamento, de que podria nacer peligro (5) alguno, maguer el fazedor del testamento non lo ouiesse vedado.

LEY VI.

Por que razon se podria mouer el testador, a defender que non abriessen el Testamento fasta tiempo cierto.

Verdarian algunos, por que razon se moueria el fazedor del testamento, a vedar que non abriessen, todo, o parte del, assi como diximos en la ley ante desta. Onde, para sacarlos desta dubda, quereamos aqui dezir: e dezimos, que si el testador ouiesse su hijo, que fuese menor de catorze años, si le estableciesse por su heredero en tal manera, que si el moço mu-

Partida VI.

aper. & voluit etiam gloss. ut declarat ibi Barr. in leg. 2. §. diem, ff. eod. quid autem, si is qui petit aditionem non sit haeres scriptus, sed haeres legitimus, qui alias testamento non obstante succederet ab intestato, vel forte, qui petit, est filius exhaeredatus? Dic. quod tunc debet dari tamen sine die, & consule, secundum Bald. in dicta leg. 3. & adde ad istam legem L. ipsi autem heredi, cum leg. sequenti, ff. eod.

(2) De lo que a ellos pertenesce. Adde L. argumentarius, §. ed. ff. de aden. & quod habetur, & etiam notatur per Docto. in cap. contingit, de fid. instru. & quae nor. Barr. in rub. ff. de nov. oper. nuntia. & dari debet particula talis cum institutione haereditatis, ut scite possit legatarius, quem habere convenire, ut etiam declarat Joan. de Imol. in dict. leg. 2. §. diem, ff. quemadmodum. testa. aperian.

(3) El dia. Concordat dict. leg. 2. §. diem, ff. eod. & L. 3. C. eod. & intellige etiam, quando petitur officio iudicis: ut tabellione, qui tenetur reddere ratione officii, intellige etiam, quando petitur, ut legatarius inspicatur, quod in testamento scriptum est, tunc enim debet fieri sine die, & consule, ut hic, & in dictis concordant. & sic, ut sciatur, an eorum interit, ubi vero constaret de eorum interesse, tunc etiam cum die, & consule adi debet etiam legatario, qui in leg. arata habetur loco haereditatis; L. id tempus, ff. de usucapio. secundum Jacob. de Arer. Cyn. Alberic. & Bald. in dict. leg. 3. C. eod. Bartol. etiam in dict. §. diem, & est ratio secundum quod ibi declarat Joan. de Imol. quia ratione officii tabellionis spectat ad eum dare in publica forma, & per consequens, cum die, & consule, cum talia requirantur ad solemniter instrumentum, ut in leg. 3. tit. 18. part. 3. & quia debet fieri ad finem, ut possit probare de iure suo, & probatio alter fieri non possit, ni exhiberetur sibi instrumentum in publica forma, & circa istam aditionem

riessse antes deste tiempo, que heredasse todo lo fuyo otro alguno, que nombrasse señaladamente en el testamento; porque sospechasse el fazedor del, que este atal se trabajasse de muerte del moço (porque heredasse sus bienes) quando esto fopiesse, por esta razon vedaria, que lo non abriessen fasta quel moço ouiesse catorze años. E la manera que mostraron los Sabios antiguos, (1) para esto mejor fazer, es esta: assi como si el testador escreuiesse, o fiziesse escreuir, encima de la carta del testamento, aquella razon que vedasse que non abriessen, e la cerrasse, e la sellasse; e escriuiesse (2) sobre la plegadura de la carta, como desfiende que aquella parte del testamento, que non la abriessen fasta algund tiempo, o dia cierto; e dende ayulo (3) de la carta, escriuiesse aquella parte, que el quiesse que fuesse abierta despues de su muerte: ca en aquella manera deue ser guardado, e abierto el testamento, como mandara aquel que lo fizo, e non en otra manera.

TITULO III.

De como deuen ser establecidos los Herederos en los Testamentos.

Fundamento, e rayz (1) de todos los testamentos, de qual natura quier que sean, es establecer herederos en ellos; como quier que, a las vegadas, se comienzan de otra manera, segun es voluntad de aquellos que lo fizieren. D 2 On-

instrumenti sine die, & consule dixi aliqua notabilia in leg. 1. tituli 18. supra allega. vide ibidem.

(4) Que el mandare. Not. bene, quia non ita expressum est de iure communi, si bene memini, licet satis probetur in leg. pupillares, ff. eod. & ibi Joan. de Imol. & satis expresse probatur in leg. 3. C. eod.

(5) Peligro. Latius est verbum hoc, quam id, quod habetur in leg. 3. C. eod. tit.

LEY VII.

Ne substitutus capter in mortem pupilli instituti potest testator in sine testamenti apponere substitutionem, & claudere eam, veteraque, ne pars illa testamenti usque ad certum tempus aperiat: ut substitutus ignoret substitutionem factam, & iudex adimplebit testatoris voluntatem. Hoc dicit.

(1) Los Sabios antiguos. Ut in §. fin. autem inst. de pupilla. subtit. & L. pupillares, ff. quemadmodum. testa. aperian.

(2) Escriuiesse. Ex sola enim clausura, & sigillo tabularum pupillarum, videtur hoc velle testator, ut in leg. pupillares, ff. eod. & intellige, quando de per se essent tabulae pupillares.

(3) Dende ayulo. Vide Joan. Fab. in dict. §. fin. autem, qui etiam ponit qualiter ista substitutio pupillaris, quae aperit vetatur a testatore possit fieri in medio testamenti, vel in alia charta.

TITULUS III.

(1) Fundamento, e rayz. Concordat cum hoc text. §. ante heredis institui, de lega. & adde, quod honor est, & conservatio famae defuncti habere haereditem, ut tradit Bald. in leg. 1. col. fin. C. si quis omni. caus. testa. & not. bene, quod hic dicitur: Fundamento, e rayz, nam ex hoc col-

Onde, pues que en los Titulos ante deste mostramos, quien puede fazer testamento, e en que manera, e como lo deuen abrir; conuene que digamos en este Titulo, del establecimiento de los herederos, que fazen los omes en los testamentos. E demostremos, que cosa es establecer heredero. E que pto viene ende. E quien lo puede ser. E por que palabras ha de ser establecido. E en que manera. E en quantas partes puede partir el fazedor del testamento su heredad entre los herederos. E de si diremos, todas las otras cosas que pertenecen a esta razon.

LEY I.

Que cosa es establecer heredero, e a quien tiene pro. Heredem instituitur, en latin, tanto quiere decir, en romance, como establecer vn ome a otro por su heredero, de manera, que sinque señor, (1) despues de su muerte, de lo suyo, o de alguna partida dello, en lugar (2) de aquel quel establecio. E tiene muy grand pro a aquel que lo establecio, (3) porque dexa lo suyo a ome que quiere bien, e parte se su anima deste mundo mas folgada por ende. E otro si tiene pro al heredero,

LEY 2. tit. 4. lib. 5. Recop.

colligitur, quod alias dicitur in leg. non codicillam, C. de testa. quod qui instituit heredem non codicillari, sed testari videtur: hodie vero per legem ordinam. primam tit. 2. lib. 5. etiam si desit institutio heredis, & sic fundamentum illud desit, adhuc debentur relicta in testamento, & que alias in eo disposita sunt, sed an etiam fructus dic. leg. ordinam. requiratur, quod hereditas adeatur ab intestato? Videtur, quod ex verbis illius L. & facit L. 2. ff. de fideicom. libert. & L. qui filio, §. seruus, ff. de heredib. instituen. & quod not. Bald. in leg. hac consultiissima, §. pen. C. de testa. vide tamen, quod dixi in leg. 37. tit. 9. infr. ead. part. in gloss. super verbo, los frutos, id tamen, quod habetur, quasi legatum, nullam requirit aditionem, etiam ab intestato, gloss. & ibi etiam not. Angel. in leg. filia cuius, C. fami. hereditum.

LEY II.

Instituere heredem, idem est, quod cum facere dominum bonorum: & per hanc institutionem testator relinquunt benevole sua, de quo ejus anima quietatur: & heres per institutionem magis opulentatur. Hoc dicit.

(1) Sinque señor. Intellige, ut habeat id jus, quod defunctus habebat: nam id, quod quis habet heredi suo relinquit non plus, L. publica, §. Titia codicillis, ff. de condit. & demonstra.

(2) En lugar. Nam heres, & defunctus reputantur una, & eadem persona, ut hic, & in aubent. de iurejur. a mor. praesi. in princ. alta tamen est conscientia defuncti, alia heredis, ut per Bald. in aubent. si tamen, C. de tempo. appeli. in notabili questione, de qua ibi per eum, & not. quod heres censetur tenuisse, & possedisse rem eo modo, & forma, qua defunctus possedit, ut per Paul. de Cast. in nota. question. in leg. neque fructuaris, C. de usufructu.

(3) Aquel que lo establecio. Nostra enim interest habere heredem, ut hic, & in leg. & in leg. quia, ff. de interrogato. actio. & tenet Bald. in leg. qui se patris, col. 1. C. unde libe.

LEY III.

Potest heres institui Rex: Regina, aut ejus camera, universalitatis, locus ad Dei seruitium institutus, & quilibet, qui non inuenitur prohibitus. sive liber, sive seruus, dum tamen ejus dominus institui possit, alias non

porque se le acrecen mas los sus bienes deste mundo por ello.

LEY II.

Quien puede ser establecido por heredero de otro. Establecido puede ser por heredero de otro, Emperador, (1) o Emperatrix, o Rey, o Reyna. E otrosi, la Camara de cada vno dellos, e la Iglesia (2) de cada vn lugar honrrado, (3) que fue fecho para seruiçio de Dios, e obras de piedad. Otrosi, Cibdad, (4) o Villa, o Concejo, o todo ome, quier sea padre, quier sea hijo, o Cauallero, e quier sea cuerdo, o loco, o mudo, o sordo, o ciego, o gasterdor de sus bienes, Clerigo, o lego, o Monge. E breuemente dezimos, que todo ome, a quien non es defendido (5) por las leyes deste nuestro libro, quier sea libre, o seruo, (6) puede ser establecido por heredero de otro; pero si el seruo fuesse de tal ome, en que el señor del non podría ser establecido por heredero, e tñonce non lo podría el ser. Fuera ende, si el señor aforrassse (7) tal seruo como este, en ante que entrasse en posesion de la heredad. Ca e tñonce, este atal bien podría heredar (8) aquello en que fuesse establecido por heredero, e non lo

LEY 1. tit. 8. lib. 5. Recop.

valet institutio: nisi dominus ante aditam hereditatem eum manumiserit: ut adeat, & sibi ipsi quærat, vel si alienet alii, qui se capax. Item potest institui heres seruus hereditarius, jacente hereditate, non tamen potest sine iussu heredis adire. Hoc dicit.

(1) Emperador. Adde L. cum heres, C. qui test. fac. posses. ubi gloss. dicit idem in Papa.

(2) E la Iglesia. Adde L. 1. C. de Sacrosanct. Eccles. & cap. quicumque, 17. quest. 4. ubi habetur de consilio B. Augustini non esse exheredandum filium, ut dicitur Eccl. 10. quod dictum intelligitur respectu legitimum, secus si alias, vide per Alexand. in leg. passum, quod detali, C. de pac. & per Decium in leg. licet inter privatos, tertio nota. eodem titulo.

(3) Cada vn lugar honrrado. Adde legem 1. C. de Sacrosanct. Eccles. & L. hereditatis, C. de heredib. institui, & in §. testamenti Instit. de hered. qualis, & differen. & vide, quod habetur in leg. collegium, C. eodem.

(4) Cibdad. Adde diuam legem hereditatis, C. eodem, cum concordan. ibi positus in gloss.

(5) A quien non es defendido. Somptum est a dictis Azo. C. eodem in summa, colum. fin. & qui sunt capaces, & qui capere prohibentur, aut quibus non est testamenti factio passiva, vide per gloss. in §. legari. Institui. de lega. & infra eodem leg. 4.

(6) Seruo. Adde L. non minus, ff. eodem.

(7) Aforraste. Adde leg. si seruus ejus, ff. de acquir. heredit.

(8) Bien podría heredar. Adde dic. leg. si seruus, sed hoc videtur mirum cum &, ut supra hac L. dicitur, capacitas, vel incapacitas consideretur respectu persona serui, ut habetur in dic. leg. non minus, ff. eodem, & in leg. si mihi, & tibi, §. regula, ff. de lega. 1. & sic videtur, quod non possit reconuolere ratione manumissionis, vel alienationis, L. quod ab initio, ff. de regulis juris, & quia in institutione debet adesse capacitas tribus temporibus, ut in leg. si alienum, §. in extraneis, ff. eodem, & in §. in extraneis Instit. de hered. qualis, & differen. & L. 22. infra eodem, non ergo sufficit capacitas tempore aditionis, unde gloss. & Docto. in dist. leg. si seruus, multum laborant in solutione hujus difficultatis. Bartolus intellexit, quando seruus fuit institutus, sui contemplatione, & non quando contemplatione domini, vel simpliciter, quia

se le embargaria por la razon sobredicha de su señor. E esto mismo seria, si el señor vendiesse tal seruo como este, a ome que podiesse ser establecido por heredero segun derecho. Ca e tñonce, el seruo bien podría auer la heredad, en que fuesse establecido por heredero, con otorgamiento deste nuevo señor. E aun dezimos, que el seruo puede ser establecido por heredero de otro, maguer su señor fuesse muerto. (9) Pero non puede ganar la tenencia del heredamiento, falla que lo mande el heredero de su señor.

LEY III.

Como puede el testador establecer su seruo por heredero, si quisiere.

El señor ouiesse tan gran amor con algun su seruo, que non auiedo fijos, lo fiziesse heredero de lo suyo, poderlo y a fazer; e seria por ende heredero, e libre, maguer non lo ouiesse aforrado; ca entienda (1) que lo faze libre, pues quel dexa todo lo suyo, faziendolo heredero. Pe-

quia cum simpliciter perinde habetur, ac si contemplatione domini, ut in leg. cum aliquis, C. de iure deliberan. & Bart. sequuntur Paul. de Cast. & Joan. de Imol. licet non bene declarat: Angel. vero rejicit intellectum Bart. tanquam divinatorium, & per alia fundamenta, quibus respondet Paul. de Cast. & Joan. de Imol. mihi placet intellectus Bart. qui videtur magis communis, quam intellectus Angel. & Jacob. de Aren. qui dicebant dic. leg. si seruus, & Joqui in seruo, qui omnino erat incapax, sed heres scilicet poterat, licet, ut ab indigno filius poterat auferre, confanditur ex verbis dictis, L. si seruus, & apertius ex verbis hujus legis partiturum, cum superius dixit: Que el señor del non podría ser establecido por heredero.

(9) Fuesse muerto. Adde legem seruus hereditarius, ff. eodem, & §. seruus alienus, & ibi gloss. Institui. eod. in verbo, testamenti factio.

LEY III.

Non habens filios, potest seruum suum heredem institueret: & licet de manumissione non fecerit mentionem, consequitur libertatem, & hereditatem, si tamen domina de adulterio cum proprio seruo commissio accusetur: non potest eum institueret, donec sit absoluta. Hoc dicit.

(1) Entienda. Si tamen seruum expresse instituit pure libertatem, tamen ei dedit sub conditione, tunc non erit liber ex institutione, sed eam debet sperare ex dispositione expressi, quam restator fecit, ita dicit gloss. notabil. in leg. quotiens, §. fin. super verbo, die veniente, & ibi not. Joan. de Imol. ff. eod. & adde ad istam leg. §. idemque iure Instit. quib. ex caus. manu. non licet, & L. penult. C. de necess. seruo. heredib. instituentis.

(2) Adulterio. Adde L. his verbis, §. interdum, ff. eod. & facit L. 1. C. de mulier. qua seruo. propr. se immis. & in cap. si qua cum seruo, ubi bona gloss. 12. quest. 2. §. est autem casus, ubi bona gloss. Institui. de heredib. instituen. & mulier incontinentes inter seruos dedecus, est totius cognationis ejus, L. unica, C. de senatusconsult. claudia, tollen. & ibi Baldus.

(3) Ante que fuesse librado. Postea ergo tenet manumissio, ut hic, & in dist. leg. his verbis, §. interdum, ff. eod. & in §. est autem casus Institui. eod. sed quid si pendente accusatione fuit institutus, & postea fuit sequuta absolutoria, an tenebit institutio? Gloss. videtur velle, quod non in leg. cum filius, §. seruus, ff. de lega. 2. & videtur de mente hujus leg. ibi: Porque fuerit sospecha, que suspicio non videtur purgari per sententiam, & hoc videtur tenendum, licet aliud voluit Raphael in dist. leg.

ro si alguna dueña, que ouiesse seruo, fuesse acusada que fazia adulterio (2) con el, e en ante que fuesse librado (3) el pleyto de la acusacion, lo estableciesse ella por su heredero, non valdria: porque fuerte sospecha seria contra ella, que era verdad lo que della acusaron, pues tanto lo amaua, quel fazia su heredero.

LEY IIII.

Quien non puede ser establecido por heredero.

Non puede ser establecido por heredero, ningun ome que sea desterrado por siempre, a quien dizen en latin, deportatus; (1) nin otrosi, si, los que son judgados a pena de cauar (2) en las Minerias de los metales del Rey para siempre, (3) por yerro que fizieron: pero estos atales, que fueslen condenados en los metales, o lauores del Rey, bien podrian auer otras mandas (4) que les algunos mandassen, o fizicliessen, en sus testamentos. Otrosi dezimos, que el que es judgado por hereje, (5) non puede ser establecido por heredero de otro;

LEY 6. tit. 8. lib. 5. Recop. Ley 7. idem.

bis verbis, §. interdum, & Angel. in dic. §. est autem.

LEY IIII.

Non potest heres institui deportatus, vel in metallum, vel opus metalli, vel alterius operis Principis perpetuo damnatus, legata tamen particularia potest habere taliter damnatus: nec potest heres institui de heresi condemnatus: aut baptismum scienter hie recipiens: nec apostata fidem dimittens: aut confratratem, seu collegium contra jus, vel Principis voluntatem facta, vel de damnato coitu procreatus: ut ex religiosa, vel consanguinea. Hoc dicit.

(1) Deportatus. Habes hic text. expressum pro optione communi, de qua in leg. 1. C. de heres. instituen. contra gloss. fin. ibi licet gloss. illam multis modis conatur luitinere Joan. de Imol. post Jacob. Butri. in leg. si seruus ejus qui, ff. de acquir. heredi. col. penult. & fin. habes ergo hic, quod institutio deportati est pro non scripta, & sic hereditas veniet non ad filium: sed ad venientes ab intestato, secundum dictam communem opinionem, quæ approbatur hic, quod etiam patet, quia quantum ad hoc æquiparatur ista lex deportatum damnato in metallum, in quo nullum est dubium, quod ejus institutio sit pro non scripta, ut in leg. si in metallum, ff. de his, que pro non script. habent, & Adde L. fin. tit. 7. infra ead. part.

(2) De cauar. Adde diuam legem tertiam, ff. de his, que pro non scrip. habent.

(3) Para siempre. Hoc dicit, quia si ad tempus hoc faceret, non videtur in metallum damnatus, ut in leg. capitalium, §. Dicitur autem Adrian. ff. de pen. & quid de damnato ad mortem, vel ad perpetuum carcerem, vide Bart. in dist. leg. 3. ff. de his, que pro non scrip. & L. 4. in ordi. taurinis.

(4) Otras mandas. Ad alimenta intellige, ut habetur in dist. leg. 3. & notatur in leg. si deportati seruo, ff. de leg. 3.

(5) Hereje. Adde L. fin. C. de heresi. & aubenti. credentis eod. tit. & L. fin. tit. 7. infra eadem partia. Sed an possit Judæus heres institui, vel ei aliquid legari? Fuerunt varie opiniones: nam gloss. in leg. 1. C. de Judæis, tenuit, quod sic. & idem voluit Cynus, Albericus, & Siliacus in leg. 1. C. de Sacrosanct. Eccles. & Bartol. in leg. cum senatus, ff. de reb. dub. Angel. vero in dist. leg. 1. prout refert Anan. in capitul. Judæi, 2. de Judæis, tenet contrarium, & idem tenet gloss. & in hoc videtur inclinare Joannes de Anania in dicto capitul. Judæi, 2. de Judæis.

otri; nin aquellos que se fazen baptizar dos nez- zes (6) a fabiendos. Nin los Apotatás, (7) que fueran Chritianios, e tornaronse Moros, o de otra Ley. Otrosi, non puede ser establecido por heredera, ninguna Cofradia, nin Ayuntamiento (8) que fuesse fecho contra derecho, (9) o contra voluntad (10) del Rey, o del Principe de la tierra. Nin puede establecerse por heredero a ninguna persona que fue nacida de dañado coitu; (11) que quiere tanto dezir, como de vedado ayuntamiento, así como de pacienta, o de muger Religiosa. (12)

Ley 1. 7. 2. tit. 4. lib. 5. Recop.

dañi, allegant capit. multi. 24. quæstione 2. sed illa littera, prout dicit Socini. in dicta lege cum senatus, loquitur in heretico, allegant etiam capituli. ff. qui. Episcopus, de hereticis, cum sequenti. cui respon. Socinus in dicta lege. cum senatus, & inducit pro contraria parte, vide ibi per eum, & certè in Ecclesiasticis personis casus ibi videtur, quod ab eis Pagano, vel Judæo, nihil possit relinquere de iudicio verò non ita repetitur, imò ista. L. partitum, cum enumerat incapaces, non dicit aliquid de Judæis in particulari; universitati tamen Judæorum relinqui non potest dicta leg. 1. C. de Judæis, quod tamen Judæus, vel Paganus non possit hæres institui, habetur in leg. final. tit. 7. infra eadem partida, & in leg. 16. tit. 6. lib. 3. foro L. L.

(6) Baptizatur dos veces. Azo. C. eodem in summa ad finem, dicit baptismatis iteratores: est enim hæc una species hæresis, ut habetur 24. quæstione 3. capitul. penultimum versu. novatiiani, & cap. non licet, & cap. rebaptizare, & cap. quibus, de consecratione, dist. 4. & cap. qui in aliquo, 5. dist. 1. & L. 1. C. de sacros. baptis. reit. & tene mentem istam legem partitum ad hoc, & an idem sit dicendum de reordinato, & de reconfirmato scienter? Videtur idem dicendum, pro quo facit, quod notat Archidia. in dicto capitul. qui bis, in contrarium facit, quia hæc est lex penalis, unde non videtur extendenda.

(7) Apotatarum. Adde L. 3. C. de apotata. (8) Nin ayuntamiento. Adde L. collegium, C. eodem. (9) Contra derecho. Regulariter de jure communi omnia collegia sunt reprobata, ut habetur in leg. 3. §. in summa, ff. de collig. illis, fallit in aliquibus, quæ de jure gentium, vel civilis sunt approbata; de quibus vide Bart. in leg. fin. ff. de collig. illis, versu. videamus, & adde §. conversatiua, & quæ ibi dicit Bald. de pac. juramen. firma, & de collegiis opprobriatis vide in leg. 1. & in leg. fecit, ff. quod cuiusque univers. nom. & in leg. fin. C. de jurisdic. omni. iudic.

(10) Contra voluntatem. Nota ergo, collegio non posse fieri principe inconsulto, ut hic, & adde, quod habetur in capit. fin. de religio. domib. lib. 6. & quæ habentur in leg. 1. & 2. & final. tituli. 11. lib. 8. ordina. rega. & quæ tradit Bart. in extravagant. qui sint rebelles, in gloss. super verbo, occulte.

(11) Nacida de dañado coitu. Ex generalibus verbis hujus lege videtur, quod non possit sponsus, seu natus ex damnato coitu institui hæres ab aliquo, & si non sit pater, sed & si sit alius extraneus ille, qui instituat: cum enim æquiparetur istos nefarios, & spurios hæreticos, & alios, qui a quocumque capere non possunt jure institutionis: sic videtur velle in istis, ut æqualis sit determinatio, L. jam hoc jure, cum similibus, ff. de vulgari, & pupilla, sed contrarium videtur dicendum, & quod ista lex intelligatur, quod isti ex coitu damnato nati non possunt institui a parentibus, & quod non prohibeat, quod a fratre, vel alio possint institui: cum hoc ita sit dectum jure communi, ut probatur in leg. si in qui ex bonis, ff. de vulgari, & pupillari, & not. gloss. singularis in authent. quib. mod. natura. effici. sui. §. fin. super verbo, partitum, colla. 7. que communiter approbatur, & etiam ita intellexit Azo. ex cuius dicit sumpta est ista. L. C. de

heredit. instituen. in summa, in fin. & patet ex locis, unde de se remittit, & ita etiam tenet Bart. in leg. 1. in princ. ff. de jure fisci, & adde ad prædicta. L. 10. tit. 13. infra ead. partida.

(12) Muger Religiosa. Gratia exempli ponit, unde idem est dicendum, in aliis spuris ex damnato coitu natis, ut dixi in leg. 13. tituli. 11. ead. part. ubi vide, quæ dixi de filio adulterino respectu successione matris, & quomodo liceat aliquid relinquere filio spurio, vide per Alber. in leg. humanitatis, C. de natura. lib. 6. & per Bart. in leg. fin. col. 2. ff. de his quib. ut indig. Joan. de Platea in leg. 1. in fin. C. de delato. lib. 10. alios casus ultra hic expressos, in quibus quis est incapax, vide in authent. de rapta mulie. colla. 9. & ibi not. Bart. ubi habetur, quod mulier rapta nubens raptori non potest aliquid capere ex testamento raptoris, quod forte etiam de jure canonico procedet: cum lex possit tollere tale lucrum: non tamen caret scrupulo, quia ex hoc tollitur libertas matrimonii contrahendi, seu irritanda contra id, quod not. gloss. in cap. de puellis, 36. quæst. 2. quæ sequitur Abb. in cap. de sponsal. & in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, de consensu. Alexand. in leg. Sejus, & Augustini, ff. ad leg. Falcid. & licet gloss. in cap. cum secundum leges, de hereti. lib. 6. in verbo, certaque, dicat contrarium ejus, quod dixit gloss. in dic. cap. de puellis, advertendum est, quia loquitur circa penam amissionis domini bonorum raptoris, quæ lex propter raptum detulerat mulieri raptæ: quia sub hac conditione visa lex dedisse, & nimirum si lucrum, quod ipsa lex dedit, possit auferre: in nostro vero casu lex nihil in hoc dederat mulieri raptæ, & imputare penam, ut non possit capere ex testamento vi- ri raptoris est mera pena, annexa prohibitioni matrimonii, igitur de jure canonico non potest procedere: & hoc videtur verius, quanto magis, quod etiam in casu gloss. cap. cum secundum L. L. communiter est opinio contra istam, & Docto. magis communiter sequuntur gloss. in dict. cap. de puellis, confirmatur prædicta ex eo, quod pena imposita de jure civilis mulieri secundo nubenti infra annum luctus, ut non possit capere ex testamento, ut in leg. 1. C. de secund. nup. & infra L. proximi. sublatæ est de jure canonico: & alia pena in hoc imposita, ut in cap. fin. de secund. nup. & tenet gloss. in dict. leg. 1. & Docto. communiter in dicto cap. fin.

L. E. X. V. Multier secundo intra annum luctus nubens, non potest hæres institui per non consanguineum, nec per consanguineum ultra quartum gradum, & idem prohibetur intra dictum annum nubere, ne sit dubium, an primi, vel secundi mariti sit soboles, quam anno illo habet: & quia secundo vir de ea tam breviter nubente suspicaretur. Hoc dicit.

(1) Del quarto grado. Adde legem primam, versu. eadem, & ibi gloss. & Azo. in summa, C. de secund. nup. (2) Por dos razones. Sumpta est ex leg. liberorum, ff. de his qui notan. infra, & de leg. consensu, C. de repud. & ex authent. de resti. & ex qua par. colla. 4. & vide per gloss. in cap. omni, 27. quæst. 2.

L E Y V.

Como la muger, que casa ante que se cumpla el año que murio su marido; non puede ser establecida por heredera.

Muger que casasse ante de un año despues de muerte de su marido, no la puede ningun ome extraño establecer por heredera, nin otro que fuesse su pariente del quarto grado (1) en adelante. E descienden las leyes a las mugeres, que non casen ante deste tiempo, por dos razones. (2) La una,

Ley 3. tit. 1. lib. 5. Recop.

heredit. instituen. in summa, in fin. & patet ex locis, unde de se remittit, & ita etiam tenet Bart. in leg. 1. in princ. ff. de jure fisci, & adde ad prædicta. L. 10. tit. 13. infra ead. partida.

(1) Muger Religiosa. Gratia exempli ponit, unde idem est dicendum, in aliis spuris ex damnato coitu natis, ut dixi in leg. 13. tituli. 11. ead. part. ubi vide, quæ dixi de filio adulterino respectu successione matris, & quomodo liceat aliquid relinquere filio spurio, vide per Alber. in leg. humanitatis, C. de natura. lib. 6. & per Bart. in leg. fin. col. 2. ff. de his quib. ut indig. Joan. de Platea in leg. 1. in fin. C. de delato. lib. 10. alios casus ultra hic expressos, in quibus quis est incapax, vide in authent. de rapta mulie. colla. 9. & ibi not. Bart. ubi habetur, quod mulier rapta nubens raptori non potest aliquid capere ex testamento raptoris, quod forte etiam de jure canonico procedet: cum lex possit tollere tale lucrum: non tamen caret scrupulo, quia ex hoc tollitur libertas matrimonii contrahendi, seu irritanda contra id, quod not. gloss. in cap. de puellis, 36. quæst. 2. quæ sequitur Abb. in cap. de sponsal. & in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, de consensu. Alexand. in leg. Sejus, & Augustini, ff. ad leg. Falcid. & licet gloss. in cap. cum secundum leges, de hereti. lib. 6. in verbo, certaque, dicat contrarium ejus, quod dixit gloss. in dic. cap. de puellis, advertendum est, quia loquitur circa penam amissionis domini bonorum raptoris, quæ lex propter raptum detulerat mulieri raptæ: quia sub hac conditione visa lex dedisse, & nimirum si lucrum, quod ipsa lex dedit, possit auferre: in nostro vero casu lex nihil in hoc dederat mulieri raptæ, & imputare penam, ut non possit capere ex testamento vi- ri raptoris est mera pena, annexa prohibitioni matrimonii, igitur de jure canonico non potest procedere: & hoc videtur verius, quanto magis, quod etiam in casu gloss. cap. cum secundum L. L. communiter est opinio contra istam, & Docto. magis communiter sequuntur gloss. in dict. cap. de puellis, confirmatur prædicta ex eo, quod pena imposita de jure civilis mulieri secundo nubenti infra annum luctus, ut non possit capere ex testamento, ut in leg. 1. C. de secund. nup. & infra L. proximi. sublatæ est de jure canonico: & alia pena in hoc imposita, ut in cap. fin. de secund. nup. & tenet gloss. in dict. leg. 1. & Docto. communiter in dicto cap. fin.

L. E. X. V. Multier secundo intra annum luctus nubens, non potest hæres institui per non consanguineum, nec per consanguineum ultra quartum gradum, & idem prohibetur intra dictum annum nubere, ne sit dubium, an primi, vel secundi mariti sit soboles, quam anno illo habet: & quia secundo vir de ea tam breviter nubente suspicaretur. Hoc dicit.

(1) Del quarto grado. Adde legem primam, versu. eadem, & ibi gloss. & Azo. in summa, C. de secund. nup. (2) Por dos razones. Sumpta est ex leg. liberorum, ff. de his qui notan. infra, & de leg. consensu, C. de repud. & ex authent. de resti. & ex qua par. colla. 4. & vide per gloss. in cap. omni, 27. quæst. 2.

(1) Del quarto grado. Adde legem primam, versu. eadem, & ibi gloss. & Azo. in summa, C. de secund. nup. (2) Por dos razones. Sumpta est ex leg. liberorum, ff. de his qui notan. infra, & de leg. consensu, C. de repud. & ex authent. de resti. & ex qua par. colla. 4. & vide per gloss. in cap. omni, 27. quæst. 2.

(1) Del quarto grado. Adde legem primam, versu. eadem, & ibi gloss. & Azo. in summa, C. de secund. nup. (2) Por dos razones. Sumpta est ex leg. liberorum, ff. de his qui notan. infra, & de leg. consensu, C. de repud. & ex authent. de resti. & ex qua par. colla. 4. & vide per gloss. in cap. omni, 27. quæst. 2.

(1) Del quarto grado. Adde legem primam, versu. eadem, & ibi gloss. & Azo. in summa, C. de secund. nup. (2) Por dos razones. Sumpta est ex leg. liberorum, ff. de his qui notan. infra, & de leg. consensu, C. de repud. & ex authent. de resti. & ex qua par. colla. 4. & vide per gloss. in cap. omni, 27. quæst. 2.

(1) Del quarto grado. Adde legem primam, versu. eadem, & ibi gloss. & Azo. in summa, C. de secund. nup. (2) Por dos razones. Sumpta est ex leg. liberorum, ff. de his qui notan. infra, & de leg. consensu, C. de repud. & ex authent. de resti. & ex qua par. colla. 4. & vide per gloss. in cap. omni, 27. quæst. 2.

L E Y VI.

Por que palabras, e en que manera puede ser establecido el heredero.

Clertamente, deve el fazedor del testamento, nombrar aquel que quiere establecer por su heredero, diziendo: (1) Fulano quiero que sea mio

Ley 1. tit. 4. lib. 5. Recop.

una, porque non dubden (3) los omes, si auinire que encaesce ella en este mismo año, de qual de los maridos, del muerto, o del vivo, es el hijo, o la hija, que nasciere della. La otra es, porque el marido segundo non aya mala sospecha contra ella, porque tan ayna quiso casar.

(3) Porque non dubden. Hæc fuit urgentissima ratio, scilicet perturbatio sanguinis, vel seminis: in tantum, quod & secundum, quod refert Petrus de Anchara, in cap. cum secundum leges de hereti. lib. 6. Rayne. de Forli. & Petrus de Lesza decretorum Doct. consulerunt, quod quando talis perturbatio adesset, habere locum, & de jure canonico pœvas à jure civili mulieri sic festinanter nubenti impositas: quia non est verisimile, quod jus canonicum voluerit dare filium unius alteri, leg. 1. §. quævis, ff. de vent. inspicien. & quod idem videtur tenere Roscius in tit. de bonorum possessione, & idem tenet Bald. in dicta lege liberorum, §. si taler, & hanc opinionem dicit Abb. in dicto capitul. fin. de secundis nuptiis, prima fronte multum probabilem, pro qua etiam facit, quia ex causa interdictitur ad tempus usus matrimonii contracti, §. distinctione, capitul. ad usus vero concubitiu, & notatur 3. quæstione 4. in summa, fortius ergo ex prædicta causa posset ad tempus interdici matrimonium contrahendum: sed tandem ipse Abb. tenuit contrarium, & tenuit gloss. in dict. leg. liberorum, in verbo, collocare. Abb. etiam in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 20. de consi. ubi Arctim. & Felinus num. 17. quo opinio videtur iustior, & comprobatur per id, quod habetur in leg. fin. tit. 12. 4. part.

L. E. X. VI. Debet testator heredem, & partem hereditatis, in qua hæres instituitur declarare: & siue dicat talis sit hæres meus, aut talis sit hæres: vel qui testamento reperitur scriptus talis sit: etiam si non dicatur hæres, operatur institutionem, quia minus scriptum, quam fuit dictum, præsumitur: idem si dicat, talis sit dominus meorum hereditatum: aut bonorum meorum, aut relinquo tali omnino bona mea, vel mando, aut volo, quod sit hæres, vel per æquipollentia verba. Hoc dicit. Habuit ortum à leg. quoniam, C. de testa.

(1) Diciendo. Adde L. jubemus, C. de testam. ubi glossa notabiliter dicit sufficere, si alius coram testatore exprimat nomen hæredis, & ipse disponens, ita agnoscat profertendo verbum, quod sic: & licet aliqui Docto. antiqui, prout refert Specul. in tit. de testa, §. 1. versu. quid si is, voluerunt contrarium, quam opinionem dicit veterem Jason. in dicta lege jubemus, & etiam Roderic. Suarez in suis allegatis. allega. prima, ubi allegat istam legem partitum, sed opinio glossæ communiter approbatur in dicta lege jubemus, & eam tenet Joannes Andreas in additio. ad Speculat. in loco supra allegato in additio. incipienti quidam Pileus, & Joannes de Imol. ubi dicit hanc esse communem opinionem in capitul. cum sibi, columna. 2. de testam. quam tamen communem opinionem limita, & intellige, quando testator habebat bonum intellectum, & memoriam: secus ergo esset, si testator ita oppressus erit infirmitate, & mortis pressura, quod non poterat articulare loqui: nam tunc non valet testamentum: quia talis disponens mortuo similis est, unde si interrogaretur, interficere hominem? Diceret sic, ita tenebant Petrus Cynus, & Bartolus in dicta lege jubemus, & voluit Albertus Papiensis relatus à Joanne Andrea, in dicta additio. ad Speculatorem, cujus verba sunt notabilia, & vera, & cum magna discretionem dicta, prout refertur Paul. de Cast. consilio 155. c. 1. si puncta, & allegatio. volumine 1. & vide Alexand. consilio 33. ponderatis volumine 3. & tenet Joannes de Imol. in dicto capitul. cum sibi, & ita tenet Docto. communiter in dicta lege jubemus, & ad declarationem hujus limitationis, ut scias, quando testator dicitur non loqui articulate, vide Socinum consilio 20. incipien. abunde, & subtiliter, volumine 4. Limita etiam dictam communem opinionem, quando tabellio est ille,

qui interrogat testatorem, an talem velit suum esse heredem: secus si ad suggestionem alterius responderit, ut videtur de mente Bartoli, & Baldi in dicta lege jubemus, & in specie ita limita Rodericus Suarez ubi supra, sed ego crederem, quod etiam si alius interrogaret, dum tamen non suspectus, quod tenebit testamentum: nec enim Docto. loquuntur strictè de tabellione interrogante: sed ideo mentionem de tabellione faciunt ob omnem suspicionem tollendam. Si ergo alius esset ita non suspectus, idem esset, quod etiam videtur de mente Alexand. in dicto consilio 33. & Socinus consilio 28. volum. 3. colum. penult. & Paulus de Castro in leg. 1. §. si quis ita, ff. de verborum obligationibus, nam & idem esset in tabellione adhibito à persona suspecta, vel si ipse alias esset suspectus, ut etiam tradit idem Socini, consilio 92. in causa Antonii, volumine 3. columna. 10. tertio limita dictam communem opinionem, quando tabellio, vel alia persona non suspecta de scientia, & voluntate testatoris scripsisset testamentum, & postea præsentem testatorem, & testibus exprimat nomen hæredis, vel heredum: nam tunc sufficit, quod testator dicat sic: & ita quotidie servatur, sed si aliquis fecit scribi testamentum sine scientia, & voluntate testatoris, & postea convocatis testibus notariis in præsentia testatoris illud legit, & interrogat testatorem, an ita velit: nam licet respondeat, quod sic, & possit articulare loqui, tale testamentum nihil valet, maxime, quando testator erat gravatus infirmitate, secundum Ludovicum Romanum consilio 36. in ultimis verbis ita intelligens opinionem Alberti Papien. de qua supra, & idem videtur velle Baldus in dicta lege jubemus, & Paulus de Castro in lege hac consultiissima, §. ut cum humana fragilitas, C. qui testament. sacre possunt, & tenet Jason in dicta lege jubemus ad fin. dicens hanc opinionem esse valde æquam: & per eam occurrunt fraudibus, quæ multoties committuntur, & idem tenet Rodericus Suarez in dicta prima allega. echarta final. qui dicit ad hoc esse casum junctæ gloss. in dicto §. ut cum humana fragilitas, super parte, testandi, & ista est magna limitatio ad dictam communem opinionem, & quasi ad nihilum illam redigit: & forte in puncto juris non est vera, quando ille, qui interrogat, est homo infidelis, & non suspectus: & testator loquitur intelligibiliter, & habet sanam memoriam, & intellectum pro tunc, nam satis ore proprio exprimit nomen hæredis, ex quo exprimit per relationem ad aliud, lege 1. §. si quis iter, ff. de verborum obligationibus, & contra istam limitationem in his terminis tenere videtur Alexand. dicto consilio 33. & idem etiam vult Alberic. post Petrum, & Cynum in dicta lege jubemus, dicens repetitur videri per testatorem, quod interrogator dixit argumento legis contra nuntium, §. 1. ff. verum amotarum, & ff. de conditione indebit. L. si reus, & L. fidejussor, sufficere ergo debet, quod aperit de testatoris voluntate appareat, prout & ista L. partitum inferius subdit, ibi: Fulano sea, & C. & si rectè inspicantur verba Baldi in dicta lege jubemus, hoc idem vult, dum dicit: sed quid si ipse dicat, & sic contradicere videtur verbis Nico. de Mattha, quæ supra posuit Paul. etiam de Castro, loquitur etiam in casu differentis, ut patet ejus consil. 155. ad quod se refert, ubi plura alia concurrunt: unde stantibus aliis præsumptionibus, quod testator non ex voluntate: sed oppressus infirmitate, & suggestionibus: non rectè intelligens, neque volens, dixerit, quod sic: rectè procederet dict. limitatio, prout vult Alexand. dicto consilio 33. & Socinus consilio 92. in causa domini Antonii, volumine 3. columna. 9. & 10. cessantibus autem talibus, forte non procederet talis limitatio, ut arguitur ex mente Docto.

mio heredero, (nombrandolo por su nome) (2) que sea heredero en todo, o en parte; como el testador touiere por bien. E si por auentura (3) el testador dixere en su testamento: Fulano sea heredero; cumple esta palabra, maguer non diga, mio. E aun dezimos, que si fallasen escrito en el testamento; Que fulano heredero (nombrandolo el testador) non dixesse sea; o se fallasse escrito: Fulano sea; e non fuesse y puesto, mio; nin, heredero; valdria el establecimiento que fuesse fecho en alguna destas maneras. Esto es, porque sospecharon los Sabios antiguos, que el fazedor del testamento auria dichas todas las palabras que deuen dezir en establecer el heredero, como quier que se non fallen asi escritas. Otrofi, si por auentura non las ouiesse asi dichas, sospecharon, que esta mengua auiniera por agrauamiento (4) de la enfermedad, e non por otra cosa; pues que el testamento se falla acabado en todas las otras cosas. Mas si vna palabra tan solamente se fallasse escrita en el testamento, como si dixesse el testador: Fulano; o dixesse: Heredero; e non nombrasse quien; non valdria entonces el testamento: porque por tales palabras non podria tomar ome cierta sospecha, (5) nin entendimiento verdadero, del fazedor del testamento. E sobre todo dezimos, que el establecimiento del heredero se puede aun fazer por otras palabras; (6) asi como si dixesse aquel que lo fazia: Fulano sea mio heredero; o, Quiero; o, Mando que lo sea; o si dixesse:

Fulano sea señor (7) de todas mis heredades; (8) or Aya todos mis bienes; o: Dexol todo lo que he; (9) o otras palabras qualesquiera, semejantes destas, por que se pudiese mostrar su voluntad en esta razon.

LEY VII.

Como el establecimiento del heredero deue ser fecho en el Testamento, e non en otra scriptura.

EL establecimiento del heredero deue ser fecho en testamento acabado, e non en otra escritura que es llamado en latin, codicillus, (1) que se haze ante cinco testigos; fueras ende en vna manera, como si aquel que fiziesse codicillo, dixesse asi; que el rogaua, o mandaua a los herederos, que deuen heredar lo suyo por qual manera quier que sea, que despues de su muerte diesen, e entregasen todos sus bienes a alguno, que fuesse nombrado señaladamente en el codicillo. Ca estonce tenudos son de los dar, e entregar, a aquel que asi fuesse nombrado en el; sacando ende la quarta parte (2) de todos los bienes, que pueden tener los herederos para si.

LEY VIII.

Como, despues quel heredero es establecido simplemente en el Testamento, non puede ser puesta condicion en el Codicillo.

Simplemente, e sin condicion estableciendo vn ome a otro por heredero en su testamento, si despues desto fiziesse codicillo, no le anpescoria

Leys
1. y 2.
tit. 4.
lib. 5.
Recop.

Leys
tit. 4.
lib. 5.
Recop.

(2) Nombrandolo por su nome. Sed an ad pias causas valebit testamentum nutu lectum? Joannes Andreas in additionibus ad Speculatorem, titulus de testament. verfic. quid si is, dicit, quod licet valeat legatum nutu factum, non tamen tenet testamentum. Bald. tamen in leg. 1. C. de Saerofant. Ecclesiis, column. 17. allegans gloss. in capit. cum tibi de testament. concludit, quod ad pias causas, valet testamentum nutu factum: & sic, quod tenebit institutio heredis nutu facta, quod etiam placet Abb. in dicto capit. cum tibi, ad finem, ubi subdit notabile verbum, quod etiam in aliis extra pias causas, si constaret de voluntate testantis per signa urgentia, quod valebit testamentum per signa urgentia, sed certe dictum capitulum cum tibi, hoc non probat, proet etiam dicit Joannes de Imola in dicto capit. cum tibi, column. 2. & ut dicit Bald. in repetitione dicta legis 1. column. 18. non potest facere jus canonicum, quod testamentum non solemne valeat de jure civili, debet ergo intelli, quod habetur in dicto capitulo, cum tibi, quando dispositio est ad pias causas, in quibus est consideranda forma testamenti, secundum jus canonicum: in aliis vero seruandum est, quod disponitur jure civili.

(3) E si por auentura. Sumpta est hæc lex à leg. 1. §. 1. ff. eodem, & à dictis Azo. C. eodem in summa, & quid in sententia, an persequitur ex verbo subauditio, ubi aliud verbum non potest intelligi salva ratione recti sermonis? Tangit Bart. in dicto §. fin. ubi vide Alex. in additio. & Joan. de Imol. in lectura.

(4) Por agrauamiento. Facit hoc verbum ad ea, que dixi supra in gloss. proxima.

(5) Certa sospecha. Si enim talis potest capi, pro expreso habetur, ut hic, & in leg. unum ex familia, §. fin. ff. de legatis 2. expresse dicitur, quod colligitur ex expresse. Bald. in leg. 1. column. fin. C. de bis, qui ante apert. sabala, & in leg. si mater, C. de instit. & subdit. Oldal. consil. 224. Decius consil. 397.

(6) Por otras palabras. Adde legem quoniam indignum, C. de testamentis.

(7) Sea señor. Adde legem bis verbis, in princ. ff. eod. (8) De todas mis heredades. In dicta leg. bis verbis, dicitur hereditatis meæ dominus esto, unde tu nota hoc verbum: quia secundum vulgare Hispanum istud verbum (heredades) refertur ad fundos: & forte in hac leg. melius esset, de toda mi heredad: nam si poneretur præcedens verbum, & daretur hæres universalis ille, cui relinquuntur hereditates, non esset hæres universalis: sed legatarius, secundum communem Hispanorum usum loquendi, non instituto tamen alio hærede, iste esset hæres universalis, leg. 1. §. si ex fundo, ff. eodem, & infra eodem leg. 14.

(9) Dexol todo lo que he. Verbum enim (habeat) & verbum (relinquo) adjectis universalitati bonorum, inducit institutionem, ut hic, & in capitul. Raynuntius, de testament. & ibi not. Abb. Bartol. in leg. Centurio, final. column. ff. de vulgar. & papillar. vide plene per Guilelmum Benedictum in dicto capitulo Raynuntius, super verbo, reliquit, & adde gloss. & Bartol. in dicta lege bis verbis, in princ. & Alexand. consil. 70. volum. 2. & consil. 105. volumin. 4. column. 2. & penult.

LEY IX.

Hæres non potest institui directo in codicillis, bene tamen potest in eis hæres rogari post mortem alicui restituere omnia bona testatoris: & debet hoc hæres adimplere, excepta quarta, quam ipse habeat. Hoc dicit. Concord. Instit. de codicill. §. pen. & ultim.

(1) Codicillus. Adde legem 2. titul. 12. eadem partis, & vide, que ibi dicam.

(2) La quarta parte. Adde L. fin. titul. 11. eadem partis, & que ibi dixi.

LEY X.

Hæredi pure instituto non potest in codicillis apponi conditio: nec valet substitutio directa in codicillis facta, si tamen instituto in testamento is, quem in codicillis dicit testator se nominaturum, nominatus in eis erit hæres. Hoc dicit.

ria la condicion que fuesse puesta en el. Otrofi, non puede vn ome establecer por su heredero en el codicillo a otro, en lugar de aquel que ouiesse establecido en el testamento; maguer dixesse, que si muriesse este sobredicho ante que ouiesse su heredad, que la ouiesse el otro a quien la mandaua dar en el codicillo. Pero si alguno fiziesse su testamento acabado, en que dixesse, que aquel queria que fuesse su heredero, quel nombrasse, e dixesse en el codicillo; si despues desto fiziesse codicillo, en que señalasse alguno por su heredero, o lo nombrasse tan solamente, valdria. E esto es, porque en el testamento acabado dixo, que lo faria asi. E poren-de, maguer la persona del heredero sea nombrada, o escrita, en el codicillo, no empesce. (1)

LEY IX.

Quando el heredero, que es señalado en el Testamento, que aya en los bienes del testador, la parte que le señalaren en el Codicillo; si non fuer puesta, si aura los bienes del finado.

VBda podria acaescer, si el fazedor del testamento dixesse asi: Yo fago a fulano mio heredero, en aquella parte que escriuiere en mi codicillo; si acaesciesse, que quando lo mandasse fazer, non escriuiesse (1) en el, nin señalasse parte nioguna, para aquel heredero que nombrare en el testamento; si este ha demanda despues en los bienes del testador. E por toller esta dubda, dezimos, que maguer despues non escriua la parte sobredicha en el codicillo, que este atal fera heredero en todos los bienes del testador, en aquellos que el non mandasse dar a otro. E si fuesse dos omes, aquellos a quien estableciesse por sus herederos en esta manera sobredicha, heredaran estos atales los bienes del fazedor del testamento igualmente. (2) Pero si escriuiesse en el codicillo el testador alguna

Partida VI.

(1) Nol empesce. Adde leg. institutio, talis, ff. de condit. institut.

LEY IX.

Si testator in testamento dixit se declaraturum in codicillis, pro qua parte esset hæres in testamento institutos, non declarata parte, erit in totum hæres, nisi in relictis alius personis: & si sunt duo, vel plures sic instituti, succedunt æqualiter: si tamen in codicillis partem declaravit, stabitur declarationi. Hoc dicit. Habuit ortum à leg. si quis ita scripserit hæredem, ff. de heredit. institut. & à leg. si alterius, eodem titul. & à text. in leg. affi toto, eodem titul.

(2) Non escriuiesse. Adde L. si quis ita scripserit, ff. de hereditibus institut. & L. penult. C. de instit. & subdit.

(3) Igualmente. Si ergo testes sufficientes numero ad testamentum dicant se vidisse, quod quis duos, vel tres hæredes instituit, & tamen dicunt, quod non recordantur pro quibus partibus, hoc sufficit: & erunt hæredes pro æquali parte, secundum Bald. in dic. leg. si quis ita in fine.

LEY X.

Si duo sunt ejusdem nominis: quorum unus instituitur, nec potest apparere, de quo sentit testator, vitia institutio, & succedunt venientes ab intestato. Item vitiaur, si in testamento species malefici heredis exprimitur: ut si testator dicit, instituo talem hæreticum, aut

parte señalada, sera heredero en ella, y aquel, o aquellos, a quien la señalara, e non en mas.

LEY X.

Como el testador deue dezir, o escreuir paladinamente, en nome, e sobre nome del que haze su heredero, o los señales que en el aya, de guisa, que non pueda acaescer dubda.

DOS amigos (1) auiedo el testador que ouiesse vn mimo nome, si quitiesse establecer alguno dellos por heredero suyo, de tal manera deue nombrar, e señalar, aquel a quien quiere dexar lo suyo, por su nome, o de su padre, o por otras señales, que pueda ser sabido ciertamente, quien es aquel que dexa por su heredero. Ca, si de otra guisa lo fiziesse, tal establecimiento como este non valdria: (2) e aurian los bienes del testador los parientes mas propincos, bien asi como si muriesse sin testamento. Pero dezimos, que por tales señales deue nombrar el heredero, que non sea deshonrado, (3) nin mal enfadado. Ca, si dixesse el testador: Dexo por mio heredero a fulano, que judgo el Rey por traidor; o, que es herege; o dixesse del otro gran mal, señaladamente, por que el otro fuesse deshonrado, o mal enfadado; non valdria tal establecimiento de heredero. Mas si el testador dixesse, generalmente (4) mal diciendo, asi: Estableco por mio heredero a fulano, maguer que se que es malo; e non dixesse señaladamente, aquella maldad de qual yerro descendiera, valdria el establecimiento. Esto mismo seria, si dixesse: Sea mio heredero aquel maldito mio fijo, maguer non me fizio nunca seruido, por que lo mereciesse. Otrofi dezimos, que si el testador dixesse asi: Estableco por mi heredero el vno de mis hermanos, (nombrandolos) aquel que casare (5) con fulana muger; que el que casalle con ella, seria heredero del testador.

LEY

proditorum, vel similia, secus si generaliter dicat illum malum, vel male dictum, aut inimicum. Sed si dixerit, instituo unum de fratribus meis, qui cum Berta nupsit, ille erit hæres. Hoc dicit.

(1) Amigos. Octum habet à not. per Azo. C. eod. in summa, column. 2. verfic. in institutione faciendâ, & vide L. in tempus, §. quotiens, ff. eod. & intellige istam leg. quando hi duo erant amici æquali amicitia ipsius testatoris: nam si unus esset magis dilectus, ille videretur tantum institutus, per id quod habetur in leg. si quis seruum, §. inter duos, ff. de legat. 2. & tenet Joan. de Imol. in dicto §. quotiens.

(2) Non valdria. Propter defectum probationis; nam in substantia bene tenet institutio, secundum Angel. & Joan. de Imol. in dic. §. quotiens, sic & alias dicitur, desic probatio, non autem jus. L. duo sunt Titii, ff. de testat. inter. L. si quis seruum, §. si inter. ff. de leg. 2. & idem dicas in sententia, citatione, vel banno, secundum Angel. in dic. §. quotiens, ubi etiam Bald. vide gloss. in leg. cum quem temere, ff. de judic.

(3) Deshonrado. Adde L. quotiens, §. si quis nomen, ff. eod. & L. turpia, in princ. ff. de lega. 1.

(4) Generalmente. Adde L. bis verbis, §. 1. ff. eod. & quod habetur in dic. leg. turpia.

(5) Que casare. Adde dic. L. quotiens, §. si quis nomen, ff. eodem.

Leys
tit. 4.
lib. 5.
Recop.

L E Y XI.

Como el testador deue nombrar por si mismo, a aquel que establefiese por heredero, e non ponerlo en aludrio de otro.

LL. 5. 6. y 7. tit. 4. lib. 5. Recop.

Declarar deue, e nombrar el fazedor del testamento, por si mismo, el nome de aquel que establefiese por heredero. Ca, si el otorga-

L E X XI.

Institutio, vel legatum non potest institui in alterius voluntatem: si tamen coram septem testibus testator nominat in presentia notarii heredem, vel legatarium: & mandet, quod vadat notarius ad unum peritum, qui ordinet suum testamentum, secundum ius: & quod ipse ordinaverit, vult, quod valeat: tunc sic ordinatum testamentum per peritum erit validum. Hoc dicitur.

(1) Quisq; idem si dicat, quem arbitratus fuerit, vel quem putaverit, vel alia verba importantia arbitrium boni viri: licet in legatis legat. ut in leg. fideicommissa. §. quamquam. ff. de legat. 3.

(2) Aludrio de otro. Non enim tenet institutio, que in alterius arbitrium confertur: est enim captatoria, unde in probata. L. captatorias, cum leg. sequen. & L. illa institutio, ff. de heredib. instituen. L. captatorias, C. de testa. milit. L. 29. tit. 9. infr. ead. part. & dicitur captatoria, non cuius sola dispositio, neque cuius sola declaratio ab alio dependet: sed illa cuius essentia, & existentia est posita in alterius voluntate, ut probatur in leg. utrum. §. cum quidam, ubi bonus text. ff. de reb. dub. L. si filia. ff. de legat. 3. not. Bald. in leg. 1. colum. penult. C. de Sacrosan. Eccles. ff. in 1. leuara. & intellige, & limita hoc, ut procedat, quando expresse committitur in alterius voluntatem: locus si tacite, & velate committeretur, veluti si diceret, instituo Titium heredem, si Scius ascenderit capitolium: nam tunc valet, ut in dic. leg. §. qui sempernum. ff. eod. quia expressa nocent, non expressa non nocent, regula expressa. ff. de regul. iur. L. nonnumquam. ff. de condit. & demonst. limita. 2. in libertate relicta: nam illam non vitia captatoria voluntas, ut est text. in leg. fideicommissaria libertas, 2. ff. de fideicommiss. liber. & quando datio libertatis pendet a tertii voluntate, de plano procedit iste casus, favore libertatis, ut aperte ibi dicitur, & erit ista dispositio, tunc conditionalis: nam si ille tertius dixerit, se nolle, tunc non valebit libertas, ut patet ex illa leg. & declarat Joan. de Imol. in dic. leg. captatorias, col. 2. ff. eod. & idem, quando confertur dispositio in voluntatem legatarum, ubi in relicto libertatis nullum est speciale, prout ibi etiam dicitur: quando vero relinquatur libertas in voluntatem heredis est maxima varietas inter Doct. super intellectu illius leg. cum in princ. L. per verba satis aperta consultus, vult propter favorem libertatis, tenere talem dispositionem: inferius autem in versic. quod si ita per verba, etiam aperta voluit contrarium ejus, quod primo dixerat in princ. L. unde Doct. diversimode intellexerunt ibi illam leg. nam gloss. ibi intelligit, quod principium leg. corrigatur per versic. quod si ita, seu quod principium leg. & questio proposita decidatur in dic. versic. quod si ita, contra quod aperte videretur facere dic. leg. nam decidit questionem propositam in princ. & cum ibi decidatur, non est dicendum, quod decidatur per dic. versic. neque etiam est presumendum, quod statim se correxerit consultus, istum tamen intellectum gloss. communiter videntur Doct. tenere, ut tradit Alex. & Jason in dic. leg. captatorias, C. de testa. milit. sed littera illius text. vehementer adversatur, & repugnat: unde Alex. & Jason ibidem referunt alios intellectus ad illam vide ibi per eos, mihi placet intellectus Andree de Pisis in dic. leg. captatorias, relatus a Bald. ibi cum quo ipse transire videretur, & etiam Salicet. quem etiam intellectum tenuit Jacob. de Aren. & Angel. in dic. leg. fideicommissaria, scilicet, quod sit regula, quod libertas re-

se poter a otro, que lo establefiese en su lugar, non valdria; maguer dixesse asi: Aquel que mio heredero, que fulano quisiere, (1) o establefiese por mio que lo sea. Esto es, porque el establecimiento del heredero, e de las mandas, non deue ser puestas en albedrio de otro. (2) Pero si alguno rogasse al testador, que fiziese su heredero,

licita, si haeres voluerit, debeatur, & non sit favore libertatis dispositio captatoria, & ita disponitur in principio illius leg. quod tamen debet limitari per dic. versic. quod si ita, nisi ex aliis verbis, seu ex aliis adiunctis constet testatorem se restituere ad liberam haereditatem voluntatem, ut si adixerit, si ei liberabit, vel si dixerit, & si noluerit, non detur libertas: nam tunc libertas non debebitur, & sic, quod licet in aliis legatis verbum si voluerit, intelligatur de libera voluntate, ut in leg. cum quidam ita in princ. ff. de legat. 2. tamen in lego libertatis verbum si voluerit haeres, intelligatur, si si velle debuerit, sicut si essent alia verba importantia arbitrium boni viri: & iste intellectus est valde amicus illius littere, & anequam vidissem praedictos Doct. mihi ita videbatur, licet Joan. de Imol. in dic. leg. illa institutio, dicat istum intellectum aliquantulum divinari, & illum etiam reprobat Alexand. post Benedic. de Plumbino ab eo relatum in dic. leg. captatorias, limita tertio in dispositione ad pias causas, de quo vide per Alexand. & Jason. in dic. leg. captatorias, quod forte esset intelligendum, ut supra de libertate dictum est, secundum intellectum Andree de Pisis, quem tenui: non enim reperitur expressum, neque iure canonico, neque civili aliquid, quod ad dicendum contrarium cogat, standum ergo est regulae, de qua in LL. juris communis, & in istis LL. partitarum, & in hanc opinionem, quod idem sic dicendum in relicto ad pias causas, quod in relicto libertatis multum inclinat se Joan. de Imol. in dic. leg. captatorias, ff. de heredibus instituen. Limita quarto, quando testator dedit aliqui potestatem faciendi testamentum pro eo: nam tunc talis commissarius poterit facere servata dispositione, L. 32. in legibus de Teste, quae lex est multum notanda, & tollit magna dubia, quae erant de iure communi: nam de iure communi videbatur, quod testator non possit committere factionem testamenti alteri: quia quis debet testari de animo suo: non autem de alieno, ut in dic. leg. illa institutio, & not. Bald. in leg. executorem, colum. 1. C. de execut. rei iudica. Sed pulchrum dubium est circa illam leg. an quod ibi habetur, procedat, quando testator non verbis importantibus arbitrium boni viri: sed libertate voluntatis utatur, ut si dixisset extremam voluntatem meam committo in voluntatem Titii, an tunc commissarius poterit facere ea, quae in dicta lege continentur? Et videretur, quod non: quia ista LL. partitarum, & alia LL. juris communis reprobat talem dispositionem, tanquam captatoriam, & hoc vult Bart. in repetitio. dic. leg. 1. C. de Sacrosanct. Eccles. penult. charta, ubi tenet, quod talis dispositio non tenet, quando non est expressum, quod talis potestas datur ad pias causas: sed Cardin. Floren. in cap. cum tibi, de testa. videretur velle contrarium, quod etiam tali casu procedat dic. cap. cum tibi, ut sic intelligatur, quod ille commissarius est institutus, & gravatus de restituendo ad pias causas, quod dicitur Joannes de Imol. in dic. leg. captatorias, colum. 4. dicit tenendum menti: sed subijcit, quod revera dictum ejus non probatur per dictum cap. cum tibi, quia non loquitur, quando quis commisit extraneo voluntatem suam extremam per verba importantia meram voluntatem: sed quando commisit in dispositionem alterius: & sic per verba importantia arbitrium boni viri, unde dicit de iure veteriore videri opinionem Bar. quando non fuit expressum, ut facultas esset ad pias causas, sed contenta dicta leg. Tauri, videretur dicendum, quod procedat, &

dero a otro, nombrandolo, si el que hizo el testamento quiere caber su ruego, (3) e lo establefiese por su heredero, valdra. Otrofi dezimos, que si el fazedor del testamento dixesse a algun Escriuano de Concejo: (4) Ruegote, e mandote, que escriuas, como establezco por mio heredero a fulano: e que mando tantos maravedis, o tantas cosas, o tanto heredamiento, que sea dado por Partida. VI.

& si testator dicat, quod committit factionem sui testamenti in voluntatem commissarii ex verbis generalibus illius legis, & quia vult talem commissarium solum posse extendere manus ad pias causas: & sic videtur, ac si in facultate testatoris esset expressum ad pias causas, iuxta doctrinam Bart. & quia, ut superius dixi, secundum opinionem, quam tenui in libertate, & in pia causa, verbum (voluerit) non debet referri ad meram voluntatem: nisi aliud constet ex adiuncto, ut superius declaravi alias limitationes: & dicta notabilia in ista materia, vide per Joann. de Imol. in dicta leg. illa institutio, & in dic. leg. captatorias, & per Alexan. & Jason. in dicta leg. captatorias, C. de testa. milit. & novissime per Rodericum Suarez in tractatu. de voluntate captatoria, post Iustorum LL. aliquam fori, vide ibi, & ex praedictis patet, quod non valet institutio majoris a patre facta sub conditione, si mater illam faceret in filium communem, conferrero verba in futurum, lege 2. & L. illa institutio. ff. de heredibus instituen. & procedat etiam, si habuerit facultatem regiam, ut faceret cum omnibus conditionibus, & submissiombus, quibus vellet, nam intelligitur de non improbatibus iure, & quia tunc non ipse facit, sed conditione tamen de praeterito, id est, si mater fecit, bene valet, ut in dictis iuris. Sed an tunc sufficeret, quod mater majoriam fecisset in filium alium forte minore, & ejus descendentes, & in defectum ipsorum in filium majorem, & videretur, quod sic per text. in leg. mulier, §. final. & ibi Bart. ff. de condi. insti. ibi, aliquo gradu, repugnat tamen intentio testatoris, ideo tu cogita.

(3) Caber su ruego. Adde legem captatorias, ff. eodem, & supra eadem partis, tit. 1. L. 27.

(4) De Concejo. Tene menti istam legem partitarum, per quam probatur testamentorum instrumenta consilii debere per Tabellionem numeri, seu concillii, quod hodie plenius habetur in leg. 4. tit. 18. lib. 2. ordinamen. regal. nota tamen, quod si defuisset, vel abisset tabellio de numero, alius forte regius tabellio, vel similis posset recipere scripturam testamenti, per text. in leg. final. versic. eodem, observando, & ibi non. Joann. de Plat. C. de re militi. lib. 1. 2. ubi vide per eum.

(5) Ome fabio. Nota ergo requiritur, quod nominetur, quod bene non. nam aliqui contrarium dixerunt, ut refert Alberic. in auben. novissima, colum. 5. C. de officio. testamen.

(6) Lo que alii fuesse fecho. Approbat gloss. in leg. illa institutio, ff. eodem, non tamen ex verbis hujus legis videtur sublata illa antiqua questio, an talis sapiens, cui ista commissio sunt, poterit addere ad relictum factum a testatore certae quantitas, vel rei filii, vel filiae, iure scilicet institutionis: vel si praecesserat testamentum, habens clausulam derogatoriam, an possit sapiens addere clausulam, non obstante quocunque alio testamento, in quo sunt talia, vel quaecunque verba derogatoria, neque etiam aperitur hic, an possit talis sapiens addere in relicto factio spurio, scilicet, cum capere poterit, vel pro alimentis; nam quoad primum Jacobus de Arena tenuit, quod sapiens possit. Bart. vero in dic. leg. illa institutio, post multa fundamenta hinc inde adducta, tenet contrarium post Richardum Malumb. qui hanc questionem disputavit, cuius verba refert Alberic. late in dic. auben. novissima, col. 2. 3. & 4. C. de insufficiente testamento, & pro opinione Bartol. aliquatenus

mi anima: (diziendo a que personas lo mandado, o quanto a cada vno, ante siete testigos) e mandote, que uayas a algun ome fabio, (5) e en la manera quel ordenate que sea fecho mio testamento, e departidas mis mandas, que lo escriuas tu asi; porque tengo por bien, que vala como lo el ordenare. Eitonce, bien valdria lo que asi fuesse fecho (6) por mandado del testador. E 2

L E Y

Sententiam vocam coram sic 2009. et leg. tit. 4. lib. 5. Recop. Cav.

facere videretur haec lex partitarum, cum expresse disposuit, quod haeres debet institui, & nominari a testatore. Joan. And. in additionib. ad Speculatorem, tit. de instrumentum. edit. §. postremo, alia incipit instrumentum, colum. 5. super verbo, quid si contrahentibus, in additio. incipiens institutio, tenet, quod illa opinio, quod possit facere hoc sapiens, servatur de facto: quia secundum eum illud non est addere, sed declarare, & dicit, quod ista opinio habet aequitatem, & in hanc opinionem, ut equum inclinat Joannes de Imol. in dicta leg. illa institutio, colum. 4. & 5. dicens, idem ibi velle Bald. & ibi respon. ad ea, quae adducuntur pro opinione Jacob. de Aren. per Bartol. fauere tamen articulum esse dubium valde propter auctoritatem tantorum Docto. & etiam propter perplexitatem rationum, quae hinc inde adducuntur, & ista opinio mihi placet: & ad istam legem partitarum potest responderi, ut respon. Imol. ad legem Juliam, C. de testament. quod loquitur in institutione universali, quae debet exprimi per testatorem: nos vero loquimur in institutione particulari, quae habetur loco legati, praeterquam quoad querelam alio universaliter instituto, ut in leg. quatenus, ff. de heredibus instituen. & not. gloss. in leg. §. qui prior, ff. ad Trebellian. & ideo non est absolum, quod arbitrio sapientis committi possit, quod talem titulum declarat, argumento legis prima, ff. de legat. 2. sicut & si testator reliquisset omnia bona sua Titio, posset sapiens addere illa verba, scilicet, iure institutionis, L. bis verbi, & ibi gloss. & Bartolus, ff. de heredibus instituen. gloss. in authentico de here. & salced. §. si vero nulla, collatione 1. & cum ista opinio faueat testamento, in dubio illa est tenenda. L. si pars in princ. ff. de officio. testamen. capit. final. de re iudica. & idem crederem dicendum de clausula derogatoria: cum haec sit testatoris intentio, ut omnia illa ponantur, ex cuius defectu voluntas ejus possit invalidari, & in ista opinio, inclinat Joan. de Imol. in dic. leg. illa institutio, colum. 6. in princ. licet Bart. ibi tenuit contrarium, quod dicit esse magis clarum, si clausula de consilio sapientis ordinaretur, gloss. ibi dicit, scilicet, volo te scribere, prout dixerit talis sapiens, ut ea quae testamento reliqui magis valeant, & quod etiam possit addere sapiens in relicto factio spurio pro alimentis, vel cum capax fuerit, tenet Joannes de Imola in dicta leg. illa institutio, col. 5. & satis placet: cum tendat ad robur relicti, quae de causa iuris consuleret sapientem, & conferunt ad praedicta notabilia verba Bald. in leg. captatorias, quinta oppo. C. de testa. milit. cum dicit, quod aut id quod addit sapiens, fuit omnino testatoris omnium, & non potest sapiens facere: quia de nullo non potest facere aliquid, aut est conclusum sub expresso: & potest, quia non est novum rem facere: sed inclusam detegere, L. adeo, §. cum quis, ff. de acquir. rer. dominio, unde secundum eum, si omnino constat, quod testator voluit legava debere, poterit sapiens declarare clausulam codicillarem: nesciunt enim verba aptum proferte sermone, L. fin. C. de testa. & ideo indigent ope interpretum sapientum: reliqua circa istam materiam vide Bartol. & Docto. in dicta leg. illa institutio, & aliquid per Abb. in cap. Clericus, de Jurisjur. & per Jason. in leg. 1. §. si quis ita, colum. 1. ff. de verborum obligationib. & vide alias remissiones per Alexand. in leg. ex ea parte, & in leg. quidam affringenda, ff. de verb. oblig. & quod not. Bart. in leg. impubeum, §. eodem, ff. ad leg. Cornel. de sal. Joann. de Plat. in leg. quicumque, 1. C. de omni agro deser. lib. 1. i.

L E Y XII.

Como non vale el establecimiento del heredero, quando es fecho por yerro.

Quando el testador en la persona de aquel a quien establecio por su heredero, cuydando establecer a vno, establecielle a otro; tal establecimiento non valdra, porque erro en el. E esto seria, como si alguno quisiesse fazer su heredero a otro ome, que ouiesse seydo su señor, e estoiessse otro ante el, que non fuesse aquel su señor, mas otro que le semejalle; e cuydando el testador, que lo era, dixesse así: Este que fue mio señor, e me asorro, e esta ante mi, establezco por mio heredero. Ca estonce, non seria heredero aquel su señor a quien cuydava establecer; (1) porque non fue nombrado, nin escrito, en el testamento. Nin lo seria, orrofi, el otro, maguer era presente quando lo establecio; porque el testador erro en la persona del, cuydando que era su señor. Esto mismo seria en las cosas que el testador mandasse, cuydando mandar a vno vna cosa, e errasse mandandola a otro, así como sobredicho es.

L E Y XIII.

Como vale el establecimiento del heredero, maguer el testador non lo nombre, pues que es cierto de la persona del.

Miudad muy grande han los omes vnos con otros, de manera, que se aman bien así

L E X XII.

Si testator in persona hæredis, vel legatarii erret credens unum esse alium, vitatur institutio, vel legatum. Hoc dicitur.

(1) Cuydava establecer. Adde L. quotiens, ff. eodem, ubi gloss. tradit illud de Jacobo & Elau. & ibi Bald. & Joan. de Imol. & adde ad illam legem L. si pater, & L. nec apud, C. de hæredib. instituen. & L. eam quam, C. de fideicom. & Ludovic. Roma, consil. 327. in fin. ista sunt rationes, &c.

L E X XIII.

Non vitatur institutio, si testator amicum sub fratris appellatione instituit, nec nocet error nominis, vel cognominis, cum de persona constat instituti. Hoc dicitur. Habuit ortum a leg. si in nomine, C. de testa. & concordat. ff. de honorum possessione secundum tabul. lex 1. §. sed.

(1) Que deve valer. Concordat cum leg. nemo, §. qui frater, ff. eod.

(2) Gran amor. Si ista affectio non esset, in dubio præsumendum esset, quod testator erravit, credens eum fratrem, prout dicit gloss. horabil. in dic. §. qui frater, præsumitur enim quis credere id, quod loquitur, ut tradit Joan. de Imol. & probatur in leg. habeo, ff. de supellect. lega. si tamen probaretur, quod testator bene sciebat illum non esse fratrem, tunc licet cessaret amicitia, vel alia affectio, non vitaretur institutio: ex quo testator non erravit, quod satis hic, & in dic. §. si frater, probatur, & tenet ibi Joan. de Imol. qui dicit hanc scientiam testatoris probari per viciniam vocem, & famam viciniam, quod ille non erat frater, quia tunc testator præsumitur scire, per id quod not. gloss. in leg. si tutor, C. de pericul. tuto. & per Bart. in leg. si pater, ff. de acqu. hæred. licet fama aliquando a veritate discordat, ut tradit Felin. in cap. si diligenti. de præscrip. col. 3. & adde ad dictum Imol. quod tradit Joan. de Plat. in leg. 2. C. de fund. & salti. rei domini, lib. 11. & in leg. super servis, C. qui militi. non pos. lib. 12. & in leg. 1. C. de ser. eod. lib. Bald. in leg. quicumque, 327. in fin. penult. C. de servis fugit. De-

como si fueren hermanos; e dexa el vno al otro lo fuyo, diziendo así, a fabiendas: Este mi hermano establezco por mi heredero: tal establecimiento como este, dezimos, que deve valer, (1) maguer non fuesse tu hermano: e non deve ser contado por yerro, aquella palabra que dixo, hermano: porque deve ome sospechar, que se lo dixo por razon del gran amor (2) que auia con el, pues quel dexava todo lo fuyo. Otrofi dezimos, que seyendo cierto el fazedor del testamento, qual es aquel que establece por su heredero, o a quien manda algo en el testamento, maguer errasse en el nome, (3) o el sobrenome del, valdria lo que así ordenasse, o mandasse. Ca por tal yerro como este (4) non se tuelle la verdad, pues que cierto es de la persona de aquel a quien haze la manda, o dexa por su heredero.

L E Y XIII.

Si alguno fuesse establecido por heredero de alguna partida de los bienes del testador, e non dexa otro heredero en lo al, como lo puede heredero todo.

EN vna cosa señalada, así como en viña, o en otra cosa qualquier, estableciendo vn ome a otro por su heredero; si en este mismo testamento, o en otro (1) que fiziesse despues el testador, non fallasen que el ouiesse otro (2) establecido por su heredero; cite atal deve auer to-

cus consil. 154. casus de quo quaritur, & consil. 327. ad finem, & Alexand. consil. 65. volum. 3.

(3) Errasse en el nome. Adde L. si in nomine, C. de testa. & instit. de lega. §. si quis in nomine, & quid si testator apponeret nomen proprium, & nomen officii, & in altero eorum erraret? Vide text. notabilem in leg. qui habebat, ff. de reb. dub. & quid si esset erratum in nomine patris ejus, qui instituitur? Vid. L. bis verbis, §. fin. ff. eod. & que tradit Aug. Arct. in suo tractatu masculinorum in parte Cajam Sempronii, colum. penult. & per Bart. in leg. demonstratio, falsa, ff. de conditio. & demonstrat.

(4) Como esse. De errore regionis, & provincie, vide L. bis verbis, §. fin. ff. eod. & L. patronus, §. libertus, ff. de legat. 2. & in cap. significante, de receptis, ubi vide late per Felin. & quid si erraret in nomine appellativo? Vide L. quotiens in princip. ubi Angel. & Joan. de Imol. ff. de hæred. instit. & L. si quis in fundi vocabulo, ff. de legat. 1.

L E X XIII.

Unus solus incerta re institutus alio non instituto, habebit totam hæreditatem: & si sunt duo instituti, unus in una, alius in alia re, succedunt æqualiter: & habebit præcipuam quilibet rem, qua fuit institutus. Si vero sunt tres: unus in una re: alii duo coconjundim in alia, dividitur inter eos hæreditas, ut unus habeat medietatem, & duo conjuncti aliam medietatem, nisi dicatur, quod succedant omnes æqualiter, & ea res in qua quilibet est, institutus sit sibi præcipua. Si autem unus in una re: alius sine re sit institutus: tunc institutus sine re erit hæres, alius vero habebit rem illam, tamquam legatarius. Hoc dicitur.

(1) O en otro. Tunc enim per posterius testamentum rumpitur primum, ut supra tituli. 1. L. 21.

(2) Otro. Tunc enim procederet, quod haberet in leg. quotiens, C. eodem, & infra ista. L. quando unus est institutus in re certa, & alius est universaliter institutus in tota, vel in quota hæreditatis: quia institutus, in re certa, alio adente, haberet loco legatarii, & hinc est, quod

todos los bienes (3) del testador, maguer fuesse

establecido en vna cola señalada tan solamente. Pe-

si quis reciperet emphyteosium pro se, & hæredibus suis, quod appellatione hæredis venit hæres universalis: non vero institutus in re certa dato alio coherede: secundum Baldum in leg. quadam, §. nihil, ff. de eden. ubi ad hoc allegat nota. per Specul. tituli. de testa. §. 1. versicul. finali. Bald. etiam in leg. liberti, col. 7. C. de oper. liber. & Angel. in leg. Gallus, §. etiam si parente, ff. de liber. & posthum. Salicet. in leg. 2. 20. quæst. C. de iure emphyteo, & saltem hoc procedit, secundum Angel. consil. 191. ex forma, & serie, ubi esset dictum in emphyteosi de hæredibus universalibus. Joan. de Imol. in cap. paruit, de loca. versic. 7. tangit; si tamen tractaret de successione feudali, fortè aliud esset dicendum: cum in materia feudali verbum (hæredibus) intelligatur de filiis masculis: & licet requiratur, quod filius sit hæres, ut in cap. 1. an agens vel filii. tamen institutus in re certa concurreret in feudo cum alio fratre universaliter instituto: & ita tenet Bald. in capit. 1. in princ. col. fin. versic. quæro utrum filius institutus in re certa, & de successione. feud. dicit etiam Bald. in dic. leg. liberti, col. 8. in fin. quod in hoc distinguitur inter contractus, & ultimas voluntates, nam in contractu, si quis recipit emphyteosium pro se, & suis hæredibus, procedunt prædicia, ut sicut non obligatur institutus in re certa ad pensionem: sic nec active, nec passive descendit in eum jus emphyteoticum: in ultimis vero voluntatibus late intelligitur, etiam de filio in re certa instituto, ut supra divisio viriliter, de quo etiam vide per Specul. ubi supra, nam ab illo habuit Bald. hanc distinctionem, & ibi etiam vide, quid si emphyteosis sit concessa per contractum ab Ecclesia, & vide etiam per Joannem de Imol. in leg. ex falso, ff. de hæredibus instituen. dis, nota tamen, quod si hæres universaliter institutus repudiaret, ejus portio accresceret instituto in re certa: imò, & si institutus in re certa decederet ante aditionem hæredis universalis, transmitteret jus accrescendi ad hæredem suum, ut tradit Alexand. consil. 58. volumine 3. habita supra narratis in themate, intellige tamen, si decederet post agnitionem illius institutus in re certa, ut vult idem Alexand. & not. Bart. in leg. ex falso, 2. ff. de hæredibus instituen.

(3) Todos los bienes. Concordat. cum leg. 1. §. si ex fundo, ff. eodem, & L. quotiens, §. si duo, eod. tit. ubi Bartol. hoc limitat, & intelligit, nisi testator prohibuisset institutum in re certa, ne quid amplius caperet de bonis suis: nam tunc vitatur institutio, secundum eum: & si non est alius, cujus favore appareat testatorem hoc prohibuisse, hæreditas ejus applicabitur venientibus ab intestato, quorum favor censetur testator hoc fecisse, ut latius ibi adducit Bart. Dynus tamen tenet contrarium, imò, quod non obstante prohibitione testatoris, institutus in re certa succedat in totum, fuerunt etiam in hoc opinionibus alia, quas late ibi adducit Joan. de Imol. tam in lectura, quam in repetitione dist. §. si ex fundo, ubi per sex column. prosequitur hunc articulum: & tandem refidit in opinione Dyni. & ibi late respon. ad fundamenta Bart. & aliorum ibi poteris videre, neque expedire hic transplantare, & cum ista opinione Joan. de Imol. transire etiam Alexand. in leg. quotiens, C. eodem ad finem, & certe iste articulus est multum dubius, & in contingencia facti, ego vidi in hoc magna controversiam in casa arduissima. Mihi multum placet opinio Dyni cum limitatione: quæ ad eam colligitur ex verbis Salicet. in dic. leg. quotiens, 6. & 7. quæst. Illiciter, ut talis institutus non obstante prohibitione habeat totam hæreditatem: sed teneatur restituere venientibus ab intestato, quorum favor verba ista prohibitionis intelliguntur prolata, & loco quare trebellianicæ retinebit sibi illam rem, in qua fuit particulariter institutus: & licet Joan. de Imol. in repetitio. dic. §. si ex fundo, antepenult. column. reprobet istam limitationem Salicet. ad opinionem Dyni, dicens,

quod licet opinio Salicet. prima facie videatur æqua, & colorata: quæ tamen videtur esse contra casum in leg. si quis ita hæres instituitur, exceptio fundo, ff. eodem, nam secundum opinionem Salicet. in casu dict. leg. debet, institutus in re certa habere totum: sed tenebitur restituere fundum venientibus ab intestato, cujus contrarium videtur probari in dicta leg. juncta gloss. nam ibi dicitur, quod in dicto casu perinde est, ac si sine exceptione fuisset institutus: & si ita esset institutus, clarum est, quod haberet totum in effectu, & nihil restitueret, ergo eo modo, secundum Imol. ex mente dictæ leg. in casu Salicet. nihil restituet, pro quo etiam, secundum eum facit, quia tacitum, & expressum æquiparantur, L. cum quid eum similibus, ff. si certum peta. sicut ergo, quando prohibetur tacite plus petere, quod est, quando est institutus in re certa, habet totum non dato coherede, sic debet esse, secundum eum, quando prohibetur expresse, ne plus petat, neque obstat dicit prædicitis, lege peto in princ. ff. de legat. 2. quam per se allegat Salicet. quia dicit Imol. quod illud procedit, quando præcedit institutio super toto, & postea jubetur quis esse contentus cerate pro sua legitima portione: quia tunc non est aliquid, quod repugnet, casus vero nostre questionis est, quando à principio non est super toto testatus, sed super certa re, vel parte adijciendo dictam prohibitionem, contra formam juris volentis, ne quis decedat pro parte testatus, & pro parte intestatus, contra L. jus nostrum, ff. de regul. jur. & ideo tunc restituit illa exceptio, vel prohibitio, & habetur perinde, ac si esset simpliciter institutus per dic. leg. si ita quis, & per dic. §. si ex fundo, & pro ista ratione adducit etiam, quod voluit Salicet. in dic. leg. quotiens, §. sequi, ubi dicit, quod si instituo Titium in semisse, & Sejum in alio semisse, & gravo Sejum, ut pro sua portione sit contentus habere certam rem, quod isto casu, uterque erit hæres universalis pro dimidia: sed congeat Sejus restituere partem suam coheredi per dictam legem peto, de legat. 2. in princ. neque obstat secundum eum, L. quotiens, juncta gloss. C. eod. quia loquitur, quando à principio fuit solus aliquid hæredis contenti esse pro certis rebus, neque procedit aliqua institutio de eis: hinc vero secus, & sic patet, secundum Imol. aliud esse, quando à principio precedit dispositio super toto: aliud quando à principio institutio fit in re certa. Ergo vero, adhuc refidit in opinione, & limitatione Salicet. cum dubium non sit, quin ex conjecturis verisimilibus inducatur fideicommissum ex conjectura mente testatoris, & quomodocunque consistit de ejus voluntate, inducitur fideicommissum, L. cum proponatur, ff. de legat. 2. L. unum ex familia, §. final. & ibi Bartolus eodem tituli. & in fideicommissis prædominatur mens, & voluntas testatoris, L. in conditionibus, ff. de conditio. & demonstratio. L. ex falso proponatur, ff. de hæredibus instituen. dis, quod ergo aliud potest conjecturari de mente testatoris, cum prohibuit institutum in re certa plus accipere, nisi quod hoc fuit favore venientibus ab intestato, quando non esset alius, cujus favore hoc fecisset? Ut in dic. leg. peto, in princ. & quomodo tolerandum est, attentis opinione Imol. ut contra expresse prohibitionem testatoris, & contra ejus voluntatem institutus, succedat in omnibus bonis: cum possit capi alius modus, quo neque leges prohibentes, quem pro parte testatum, & pro parte intestatum decedere, ostendantur, neque etiam contra voluntatem testatoris eatur? Facit ad hoc, quod nor. Abb. in capit. 2. de testamen. versic. sed est dubium, ubi tunc deum concludit in foro animæ dispositionem dic. §. si ex fundo, & aliorum disponentium institutum in re certa succedere in totum, locum habere, quando non dolo sed testator fuisset inductus ad institutum in re certa aliquid, cum sibi fuisset persualum, ex hoc institutum non habere regressum ad alia bona: & sic contra voluntatem

Pero las mandas (4) del testamento deueas cumplir, assi como las fallaren y eñcritas. E si por ventura, el testador fiziesse despues (5) otro heredero, (6) estonce aquel que diximos de uso, que era establecido en la cosa señalada, deue auer esta tan solamente; e todos los otros bienes deuen fincar al otro, que fue despues establecido. Otro si dezimos, que si dos omes fuessen establecidos por herederos en vn testamento, el vno en vna cosa, e el otro en otra señalada; si el fazedor del testamento non departiessse, nin mandasse dar a

otro, los bienes que ouiesse, estos amos los deuen auer todos igualmente: (7) e cada uno dellos deue auer ante aquella cosa, en que fue establecido por heredero; pero amos de vno son tenudos, de responder a las debdas del fazedor del testamento. E si por auentura, el testador estableciessse en una cosa señalada por heredero a un ome, e a dos ayuntadamente en otra cosa cierta; si non mandasse los otros bienes, deuenlos auer estos herederos, partiendolos entre si en esta manera: la meytad, a aquel que fue establecido por

tem testatoris non esset tutus in foro animæ hæres, qui habet contrariam voluntatem defuncti: cum igitur huic parti faveat opinio Salicet. licet articulus sit dubius, tenenda est opinio, quæ faveat animæ, capitulo juvenis, de sponsalibus, neque huic opinioni refragatur leg. si ita quis institutus fuerit hæres, excepto fundo, iuncta gloss. ff. eodem, prout inducit Imol. quia etiam fatetur idem Salicet, quod totum habebit hæres institutus in re certa, sed restitueret tenetur, quod ita habet contra defuncti voluntatem, & contra eius expressam prohibitionem, si non restitueret, & longe intererit, an quis fuerit institutus in re certa sine prohibitione, quod videtur: cum presumat testator illud voluisse, quod lex vult, ut notat Bald. in leg. precibus, penult. chari, C. de impuber. & alii, arguuntur. L. si duo, ff. de acquirenda hereditate, vel quod quis instituitur in re certa, cum prohibitione, quod plus petere non possit: ubi licet videatur ex dispositione legis velle, quod totum accipiat: teneatur tamen restituere residuum illi, cuius favore prohibuit, neque satisfacit responso assignata per Imol. ad dic. leg. pto, in princip. quia eius responso est diversificare casus: non autem reddere rationem diversitatis inter eos, neque enim est ratio diversitatis inter unum casum, & alium: quia cum institutus in re certa habere debeat totum, perinde est, ac si esset institutus in totum, & prohibitio plus habendi, & quod certa re contentus sit: idem debet operari in utroque casu. Et dictum Salicet, quod Imol. adducit pro ratione sua est in casu multum differentis, ut poterit videre per eum: loquitur enim, ubi erat datus alius cohæredes, non in certa re; sed in dimidia universaliter institutus, qui in totum residuum existerat institutum in re certa: ut tantum haberetur loco legatarii, & ideo ponit, quod alius non fuit institutus in re certa: sed simpliciter in dimidia, hoc actio, ut pro sua portione tali re contentus esset, facit ad prædicta, quod not. Bartol. in leg. paterfamilias, ff. eodem ad finem, versic. sed tunc quæro, & c. alias limitationes, & multa notabilia dicta in materia, vide per Joan. de Imol. in dicta §. si ex fundo, in lectura, & in repetitione, & per Doct. in dicta leg. quotiens. Limita etiam istam legem, quando verba institutionis in re certa sunt relata ad institutum: scilicet si ad alium, quia tunc trahitur ad fideicommissum, ut in leg. paterfamilias, §. final. & ibi Bartol. ff. de legat. 3. circa quas limitationes querit Bald. in leg. omnimoda, in princip. C. de inefficac. testamento, versic. tertio quæro, & c. quid si filius fuit institutus in re certa, & postea fuit institutus extraneus hæres universalis in eodem testamento: & postea in codicillis ademit filio, in testamento reliquerat, an filius possit dicere testamentum nullum? Et concludit, quod non: quia tunc filius non habetur loco legatarii, licet scilicet esset, si non fuisset institutus filius, sed alius extraneus, quod dicit diligenter notandum. Sed quid si substitutio compendiosa fiat in re certa, an trahatur ad universam hereditatem? Vide per Bartol. in leg. centurio, column. 1. 2. versic. quæro ulterius, quid si substitutio compendiosa, cum versiculo sequenti, ff. de vulgari, & pupillari, Bald. in leg. precibus, column. final. versic. item queritur, C. de impuber. & alii substitutio, Paulus de Castro, in leg. apud Julianum, §. cum autem alias est

lege cogi, §. & generaliter, ff. ad Trebellian. Alexand. consilio 9. column. penult. volumina. 1. ubi distinguit, an fuit facta per verba directa, vel civilia, vel per verba generalia, seu communia, vide ibi. Adverte etiam, quia ut dicit Bald. in leg. humanitatis, C. de impuber. & alii, column. 1. 2. versic. quarto principaliter quæro L. ista paritarum, & dicta lex prima, §. si ex fundo, procedunt, ubi institutio in re certa fit per verba alias præcise directa, quæ verba civilia vocantur in leg. verbis civilibus, & in leg. cohæredi, §. cum filia, ff. de vulgari, & pupillari, ut si esset verbum (instituo) vel verbum (hæres esto) Secus si institueretur per verbum commune, vel obliquum: quia tunc nunquam trahitur ad totum, ut in dicta leg. cogi, §. & generaliter, & ibi Joannes de Imol. & Paulus de Castro, si in amos institutus esset, vel substitutus in una quota hereditatis, puta sexta, vel quarta, tunc trahitur ad universum, gloss. Bart. & Doct. in dicta leg. cohæredi, §. final. Angel. & Imol. in dicta §. si ex fundo, Adverte etiam, quia & si institutus esset in fundo alieno, procederet ista, L. & si in dicta §. si ex fundo, quia videtur institutus in extinctione fundi alieni, quæ de hereditate debetur testatori, L. si alterius, ff. ad legem falcidiam, & tenet Bald. singulariter in dicta leg. humanitatis, column. 1. ad finem. An autem institutus universaliter, qui restituit omnino patrimonium hereditarium, vigore transactionis, retentia re certa, habeatur loco legatarii? Vide gloss. in leg. controversia, ff. de transactione, in glossa magna post medium, an autem capiens ex stipulatione, si stipulatio successit loco tituli universalis, habeatur loco legatarii? Sic, quod non, videtur Bald. in leg. si arrogator prima lectura, penult. column. ff. de adoptione, & an huic, qui habetur loco legatarii, debeatur fructus à tempore morte? Vide Paulum de Castro, in leg. si quis bonorum, ff. de legatis 1. An autem institutus in parte bonorum, aliis universaliter institutus, habeatur loco legatarii, sicut si in re certa esset institutus? Vide Bartolum in leg. si quis servum, §. fin. versiculo sed quæro aliquis, ff. de legatis 2. not. etiam, quod omnis ille, qui non habet vires accrescendi, inter hæredes habetur loco legatarii, Bald. in dicta leg. si arrogator, 3. column. ad finem, ff. de adoptio. Quid autem de eo, cui relinquitur usufructus omnium bonorum, vel legatur omnes res, an censetur hæres, vel legatarius? Vide Bartolum in lege multum intererit, ff. de usufructu, legato, an autem per secundum testamentum, in quo quis animo revocandi, primò instituit aliqueum re certa, talis sic institutus habeatur loco legatarii, ut residuum delinquet apud hæredem, in primis tabulis nominatum, vel loco hæredis, ut advocat ad se totum? Vide Paulum de Castro, in leg. si quis priore, ff. ad Trebellianum.

(4) Pero las mandas, Vide Bart. in leg. si nemo in fine, ff. de testa, tutel.

(5) Despues, In eodem testamento intellige: alias secus, ut dixi, vide L. si quis priore, ff. ad Trebellian.

(6) Otro heredero, In tota hereditate, vel in quota hereditatis, ut in dicta leg. quotiens, & ibi Bald. & Paul. de Castro, & probatur etiam in §. hereditas instit. de hereditibus instituentibus.

(7) Igualmente, Adde L. ex facto, 2. ff. eodem, & legem si alterius, eodem titulo.

L E Y XV.

Como non empefe a aquel que fuesse establecida por heredero, tiempo, nin dia cierto, que sea puesto en el testamento.

Tiempo cierto non puede ningun ome establecer a otro por su heredero: esto seria, como si dixesse: Quiero que fulano sea mio heredero fasta tal dia: (1) o si dixesse: sea fulano mio heredero, desde tal tiempo (2) en adelante.

por heredero en la vna cosa; e la otra meytad, a los dos (8) que fueron establecidos en la otra; fueras ende, si el fazedor del testamento dixiesse, (9) que heredassen todos igualmente. Pero cada vno destes deve auer adelantada (10) aquella cosa, en que fue establecido por heredero.

(8) A los dos, Adde legem Titius, ff. eodem, & quid si unus institueretur in tertia parte certa rei: & alius in duabus partibus eiusdem rei, vide L. quotiens, §. si duo, ff. eodem.

(9) Dixisse, Ex Azone sumptum est, C. eod. in summa, column. 3. qui allegat dictam leg. Titius, & legem interduum, ff. eodem.

(10) Adelantada, Adde dictam legem ex facto, la grande, ff. eodem.

L E X XV.

Hæreditas ad diem, vel ex die certa dari non potest, imò non expectata die instituitur, statim est hæres, nisi testator sit miles, & in militia testetur, tunc enim expectatur dies, in incertam autem diem potest quis institui: ut in die mortis: quia & si certum est, quem mori: est tamen incertum quando. Hoc dicit.

(1) Fasta tal dia, Certam, vel incertam intellige, quia quia licet possit dari à tempore incerto, non autem ad tempus incertum, vel diem incertam: quia postquam quis est hæres, non potest ex dispositione testatoris, directo delinere esse hæres, L. ei qui solvendo, ff. eod. licet per fideicommissum possit delinere esse hæres effectum, L. ex facto, ff. ad Trebellian. unde si quis instituit uxorem, vel alium, donec vixerit, institutus removebitur temporis adfectio, & durabit hæres, etiam post mortem, & sic remanebit hereditas pæres hereditatem instituit, & ita tenet Bald. in leg. hereditas ex die, ff. eod. quid tamen, si alius postea instituitur, ut pura, si uxor instituitur, donec vixerit, & post mortem instituitur alius? Fuerunt in hoc opinionibus, de quibus per Joann. de Imol. in dic. leg. hereditas, column. 6. ubi ipse inclinat in opinionem Martini Silla, quod uxor erit hæres perpetuo, de tracto tempore apposto in institutione eius, & videbitur rogata de restituendo hereditatem alii post mortem instituto, quod Imol. dicit esse mentis pondum, propter similes institutiones, quæ sæpe de facto sunt per testatores, & attenda ista opinio Marti. Silla, quam sequitur Imol. idem videretur dicendum, & si institutio fieret ad diem certam, veluti si testator institueret Titium usque ad Pascha, & sempronium post pascha, ut sic intelligatur, quod Titius sit gravatus de restituendo sempronio post pascha per fideicommissum, quod tenuit Baldus in leg. extraneum, C. eod. ut voluntas scilicet defuncti servetur, quæ præ cæteris servanda est, L. 3. C. de libe. prateri. & idem tenet Baldus in leg. miles ita in princip. ff. de testamen. milita. Baldus, Angel. & Imol. in leg. filius à patre in princip. ff. de liberis, & posthumis, Paul. de Castro in leg. certi, C. de testamen. milita. & istud etiam voluit Joannes de Imol. in dicta leg. hereditas, column. 5. in princ. Bart. tamen in dicta leg. hereditas, tenet, quod imò omne tempus subducatur de medio in persona utriusque: & quod sit perinde, ac si quilibet esset purè institutus per dictam leg. hereditas, cui consonat ista leg. paritarum, & opinionem Bartoli tenet Salicetus in dic. leg. extraneum, & etiam Alexand. dicens, quod fundamentum Bald. & sequacium non videtur procedere: quia talis dispositio testatoris facta per verba directa in testamento, non potest trahi ad fideicommissum, etiam ut deserviat voluntati testantis, ut larius ipse comprobat: vide ibi per eum, qui tamen subdit se fateri, quod opinio Bald. est æquior, mihi magis placet opinio Bald. & sequacium, quæ est ma-

gis communis, & ad motiva Alexand. potest responderi, quod licet reperitur iure cautum, quod in persona unius tantum instituit, non possit hereditas dari ex die certa, vel ad diem certam, vel incertam: non tamen hoc reperitur cautum, quando essent plures instituti, scilicet unus usque ad pascha, & alius post pascha, scilicet, ut post pascha institutus cœscatur post institutus, sicut & primus: licet enim hoc reperitur cautum in persona primi: non tamen in persona secundi, ut perpendit Decius consilio 278. column. 1. Cum igitur sempronius post pascha institutus, cum sit paganus, non possit esse hæres directo: quia institutio de eo facta non potest valere iure directo: quia videtur fieri post aditam hereditatem: & postquam Titius fuit hæres, quod non potest esse in pagano, ut in §. final. instit. de pupill. substitutio, & in lege ei qui solvendo, ff. de hereditibus institutis, ex quo ejus institutio ab initio non habet valere iure directo, videtur, quod valeat, & trahatur ad fideicommissum, iuxta notata in leg. verbis civilibus, ff. de vulgari, & pupillari, & in leg. precibus, C. de impuber. & alii substitutio, & ista responsio ad fundamenta Alexand. est ex verbis Imol. in dicta leg. hereditas, column. 5. Sed quid si testator instituit, quem usque ad pascha, vel donec vixerit, & nullo alio instituto prohibuit expressè, quod sic institutus amplius non esset hæres ad diem, seu tempus? Bartol. in dic. leg. hereditas ad fin. tenet vitari talem institutionem, & nullam esse ratione perplexitatis, sicut & dixit in instituto in re certa, & prohibito amplius habere in leg. quotiens, §. si duo, ff. eod. de quo dixi in leg. proxim. in gloss. super verbo, todos los bienes, Bald. vero, & Salycet. in dicta leg. extraneum, tenent contra Bartolum, imò, quod institutio valeat, & prohibito videtur: ego vero sentio idem in ista questione, sicut & dixi in dicta gloss. in questione illa de instituto in re certa per eandem rationem: quia & ut dicit Alexander in dicta leg. extraneum, decisio hujus questionis pendet ab illa. Quid etiam si in penam hæredis scripsit testator post tempus alium instituit, veluti si instituit fratrem hæredem, & reliquit uxori usufructum suorum bonorum, & adiecit, & prohibuit, ne frater molestaret uxorem in ipso usufructu, & quid si alius privabatur eum hereditate, & instituebat uxorem, vel alium? Videtur enim, quod hoc possit fieri per legem primam, C. de his que pœna nomi. de qua questione vide per Bartolum in leg. paterfamilias, ff. de hereditibus instituentibus, & ibi per Joannem de Imola notabiliter, quem vide: quia est questio contingibilis: ubi etiam vide, quod si testator in tali casu nullum instituit, cui applicabitur hereditas: & ibi ad finem, vide per Joannem de Imola, an hæres institutus, qui propter talem molestationem, restituit hereditatem, possit detrahere quartam trebellianicam? Qui vult, licet sub dubio forte, quod possit detrahere istam quartam argument. legis primæ, §. item si ita, ff. ad legem falcid.

(2) Desde tal tiempo, Certo intellige: nam ex die incerta bene potest dari hereditas, sicut potest dari sub conditione, quia dies incertus pro conditione habetur, L. dies incertus, ff. de conditio. & demonstratio, tunc enim cum conditio trahatur retro, ipsa eveniente, ut in leg. quod dicitur, ff. de testamen. milita. censetur semper testatorem decessisse testatum, vel si conditio deficit institutum, & sic non restituit inconveniens, ne qui dica-

lante. Ca, maguer así lo dixelle, aura el heredero luego la herencia en que fue establecido, e non aura por que esperar el tiempo, nin el dia, que fue señalado en el testamento; fueras ende, si el que lo fiziese fuese Cauallero, (3) que bienle (4) en seruicio de Dios, e del Rey, o de la tierra. Ca estonce deue valer el establecimiento, así como lo ouiese ordenado; esperando el heredero el dia, o el tiempo, quel Cauallero ouiese puesto en esta razon. Pero en dia non cierto (5) bien podria ser alguno establecido por heredero. E esto feria, como si dixelle el testador: Establezco, que sea mio heredero fulano, el dia quel mismo muriere. (6) E tal establecimiento como este vale, quier lo haga Cauallero, quier lo haga otro: porque, maguer es cierta cota que deue morir, pero non es cierto el dia, en que acaesce al ome la muerte.

L E Y XVI.

En quantas partes puede partir el fazedor del Testamento su Heredad entre los herederos.

LL del tit. 8. lib. 5. Recop.

Partir puede el fazedor del testamento su heredad, en tantas partes quantas quisiere.

tur pro parte testatus, & pro parte intestatus: quod non est in die certa: quia illa non trahitur retro. L. limites ita, §. si quis diximus iuncta L. sequenti, ff. de testam. militi. & ista est una ratio differentie, alii in poluit Jacobus de Arca. in dicta leg. hereditas, vide ibi Bartolum, & Joannem de Imola.

(3) Cauallero. Miles namque potest pro parte temporis decedere intestatus, & pro parte testatus. L. miles ita, §. si quis diximus, ff. de testam. militi. Idem potest fieri per statutum Bar. in leg. fin. ff. ad Tertul.

(4) Que vivisse. Vide que dixi in leg. 49. tituli 5. partida 5.

(5) En dia non cierto. Si est incertus, an & quando de plano procedit. L. dies incertus, ff. de condition. & demonstration. & dixi supra, & idem de certo an. sed incerto quando, ut dies mortis aliquis tertii, Leg. extraneum, C. eodem secundum unum intellectum.

(6) El dia que el mismo muriere. Ex precedentibus patet, quod intelligatur, quando scilicet ipse hæres institutus morietur, qui fuit unus intellectus, qui datur ad legem extraneum, C. eodem, ubi glossa, & Doctores communiter hoc intelligunt, quod lito casu valet institutio perinde, ac si puer esset institutus sub iato vitio temporis: quia certum est, quod ipse institutus morietur: & sic ex die certa videtur institutus, & quia certum est illam conditionem eventuram vivo hærede, eo quod vivens moritur, leg. qui duos, §. si ff. de manum. testam. & secundum hoc in effectu nulla est diversitas inter illum casum, & precedentem supra eadem lege positum, quando quis instituitur ad diem certum, & dicit, scilicet, in dicta lege extraneum, quod talis institutio sit frustratoria, & vitiosa: qui dum hæres vult adire, non potest: quia conditio non datur, neque etiam post ejus mortem adire potest inpossibilitate hædi obstante: neque etiam poterit adire ejus hæres: quia hereditas non adita, non transmittitur, leg. unica, §. si autem, C. de caduci tollendis, leg. 1. C. de his qui ante apert. tabulas, & sic obstat impossibilitati juris, ut tamen hic vides in ista L. aperte disponitur valere talem institutionem, & adversari his que dicta sunt in principio. L. dum dicit: Pero en dia no cierto, dictio enim ista (pero) que latine dicitur, sed, vel si autem, adversatur tam in jure, quam in facto. L. 2. ff. si quis in sui voca. non legit Bartolus post gloss. in L. qui usufructum, ff. de verbo. oblig. & in leg. pratorie, §. 1. ff. de pratio. signia. gloss. & Bartolus in leg. hoc am-

Pero comunalmente touieron los Sabios antiguos, que deue ser departida en cuenta de doze onças, que cada vna dellas ha su nome departido (1) que cada vna dellas es llamada, sextans; que quiere tanto dezir, como onça, e media. E la segunda llaman, sextans; que es tanto como dos onças. E la tercera, quadrans; en que ha tres onças. E a la quarta, triens; que es por quatro onças. E a la quinta dizen, quincuns; que es tanto como cinco onças. E a la sexta, semis; que es seys onças. E a la septima, septuns; en que ha siete onças. E a la octava llaman, bes; que es tanto como ocho onças. E a la nouena, dodrans; en que ha nueve onças. E a la decima, dextrans; que es tanto como diez onças. E a la onzena, deunx; que es por onze onças. E la doze llaman, as; en que se comprenden todas doze. Otros dos nomes y ha, en que se enciertan todas estas doze partes sobredichas, así como lo faze en la postimeira dellas, a que dizen, as; e llaman a la una dellas, pondus, e la otra, libra.

L E Y

plius, §. 1. ff. de damn. infli. dicendum est ergo hanc institutionem valere, ut conditionallem: & quod talis dies incertus mortis, quando licet certus, an etiam in isto casu faciat conditionem. & suspendatur, institutio in eventum conditionis: cum hæres incipit mori, vbi erit in articulo mortis, & hoc idem voluit Azo. relatus per gloss. in die leg. extraneum, & tenet videtur, C. eod. in summa, columna 3. & cum Azo. tenuit Oldrad. ut refert Alberic. in dict. leg. extraneum, & operabitur talis institutio, ut si institutus adire hereditatem in tali articulo, eam transmittat ad hæredes, vel saltem si non adit, transmittet jus deliberandi, ex quo scivit sibi delatum, iuxta L. cum antiquioribus, C. de jure delib. & poterit tali modo ista institutione uti, quando testator timeret dilapidationem hæredis in vita, & vellet in hoc cautum esse hæredibus, seu descendentibus instituti: & idem quod ista L. tenet gloss. in §. hæres instit. cod. ubi per Joan. Fab.

L E Y XVII.

Potest testator in quot partes voluerit dividere hereditatem suam, sed communiter dividitur in duodecim, quarum prima vocatur sextans: secunda sextans: tertia quadrans: quarta triens: quinta quincuns: sexta semis: septima septans: octava bes: nona dodrans: decima cuns: undecima decuns: duodecima as, & clauduntur omnes istæ sub nomine pondus, vel libra. Hoc dicit. Habuit ortum a §. hereditas, institui. de heredi. instituen. & a leg. servum, §. vult, ff. cod. tit.

(1) De doze onças. Adverte tamen, quod quedam sunt nomina numeralia, ut duæ partes, vel tres partes, &c. & tunc id dubio intelliguntur duæ, vel tres partes de duodecim, ut hic, & in leg. interdum, §. 1. ff. de heredi. instituen. & L. cum quæstio, C. de leg. §. hereditas, institui. de heredi. institui. nisi aliter appareat de disponentis voluntate, quedam sunt nomina quoræ, ut tertia, quarta, vel decima, & tunc debet intelligi de tertia, vel quarta, vel decima totius hereditatis, scilicet, cum dicit tertia, ut sunt tres partes totius hereditatis, & sic de aliis, dicta leg. interdum, §. fin. & non. Bartolus in leg. codicilli, §. si qui sompnia, ff. de usufructu. lega. si quis ergo peteret duas partes hereditatis, vel fundi, non aliter declarando intelligitur, quod petit duas partes de duodecim, ut & nor. Bartol. in leg. interdum, §. 1. ff. eodem, & ibi etiam Joannes de Imol. & idem est in hoc dicendum in aliis, quod in hereditatibus per dictam legem cum quæ-

L E Y XVII.

Como deue ser partida la Heredad entre los herederos, quando son muchos.

LL del tit. 8. lib. 5. Recop.

Res, o quatro ome estableciendo el testador por sus herederos ayuntadamente, non diziendo quanta parte de la herencia da a cada vno, dezimos, que seran herederos todos igualmente. (1) Mas si su entencion del testador fuere atal, que quisiere dar mas a los vnos que a los otros, estonce deue señalar, en quanta parte establezce a cada vno dellos. E si lo fiziere así, cada vno dellos se deue tener por pagado, con aquella parte que señalo; e non dene mas demandar, nin auer. E si acacisiese, que estableciesse a ome ciertos por herederos, en partes ciertas a cada vno; e demas dellas dixesse, que estableciesse a otro heredero, non le señalando cierta parte; estonce cada vno dellos heredara aquella parte que le señalo. E el otro, quier sea vno, o mas, a quien non señalo parte, heredara todo lo que fincare (2) demas, de la heredad, e de las mandas, e de las debdas. Otrozi dezimos, (3) que si algun ome estableciesse en su testamento a quatro ome por herederos, en esta manera; mandando a vno la meytad de la heredad, e al otro la otro meytad; e a los otros dos non les señalasse parte ninguna. En tal caso como este, aquellos a quien establecio por herederos en partes ciertas, heredaran la meytad de todos los bienes del testador, e partirla han entre si igualmente; quier sean escritos así por herederos, en el comieço, o en medio, o en la fin del testamento. E aun dezimos, (4) que si el testador partiesse su heredad en quatro partes, de manera, que estableciesse en las tres partes herederos igualmente, non dando al vno mayor parte que a los otros; si non fiziesse mencion de la quarta parte que remanesiesse, deuenla partir entre si estos Partida VI.

ffio. C. de lega. si tamen peteret partem simpliciter, non dicendo unam, vel duas, intelligeretur petere dimidiam totius. L. nomen filiarum 164. §. partitionis, ff. de verbor. significatio. aliter tamen dicit Angelus in §. hereditas, Instit. cod. sed quod dixi est verius.

L E Y XVIII.

Quilibet hæredum habet tantam partem, quantam sibi testator declaravit, sed si plures sunt conjuncti instituti succedunt æqualiter. Sed si primum in tota, secundum in te manenti parte, primus habebit totam hereditatem: & secundum nihil, cum pars aliqua non sit remanens. Si vero quidam in certis partibus, & unus sine partibus hæredes instituantur, demptis partibus assignatis habebit residuum institutus sine parte: si autem unum in dimidia, & alium in dimidia: & alios duos instituat sine partibus: primi duo habebunt dimidiam: alii aliam dimidiam: siue in principio, vel in medio, aut in fine testamenti instituantur. Item tribus institutis in tribus partibus hereditatis æqualiter: si de quarta parte non est dispositum, dividunt sibi quartam illam æqualiter. Si tamen in æqualiter sunt instituti, dividunt quartam per partibus hereditatis. Hoc dicit.

(1) Equamente. Adde L. quotiens, §. hæredes, ff. eodem,

meismos, a quien establecio por herederos en las tres partes; tomando cada vno dellos, tanto el vno como el otro. Mas si estableciesse por heredero alguno dellos en mayor parte que a los otros, estonce deuen partir la quarta parte sobredicha, segun la quantia en que fue cada vno establecido por heredero.

L E Y XVIII.

Como, el testador que parte sus bienes en cuenta de mas de doze onças, quanta parte deue auer cada vno de los herederos.

LL del tit. 8. lib. 5. Recop.

EN doze onças deue ser partida, e contada, la herencia del testador, así como de fuo diximos. Pero si alguno fiziesse mas partes della, como si estableciesse quatro herederos, a cada vno dellos en quatro onças; estonce dezimos, que deuen aduzir (1) la herencia a cuento de doze onças, descontando a cada vno dellos una onça, así que ayan todos quatro a tres onças. Ca, bien así como diximos en la ley ante desta, que quando el testador estableciesse tres herederos en las tres partes de su heredad, si non faze mencion de la quarta, que la deuen estos mismos herederos partir entre si igualmente; e tenemos otrozi por bien, que quando acacisere, que la departe en mas, que mengue a cada vno de los herederos, aquello que fue de mas mandado, así como sobredicho es.

L E Y XIX.

Como puede ser partida la Heredad del testador en mayor cuenta de doze onças.

LL del tit. 8. lib. 5. Recop.

PONDUS, en latin, tanto quiere dezir, en romance, como doze onças, en que deue ser departida la heredad del testador. E otrozi llaman a otra palabra en latin, dipondium; que quier tanto dezir, como veynte, e quatro onças. E a otra dizen tripodium; que es por treynta, e seis onças. E en tantas onças como se entienden por estas palabras sobredichas, o en mas, o en menos,

ff instit. eodem, §. sed si plures, & sic indeterminata dispositio relata ad plura extrema, simpliciter ipsa, & æqualiter respicit.

(1) Todo lo que fincare. Adde L. item, quod Sabinius, in princip. ff. eodem, & instit. cod. §. sed si plures.

(2) Dezimos. Adde §. sed si plures instit. cod.

(3) E aun dezimos. Adde L. interdum, §. 1. ff. eodem, & instit. cod. §. videamus.

L E Y XVIII.

Si quatuor sunt hæredes instituti, quilibet in quatuor uncias, habebit quilibet tres, ne ultra duodecim uncias hereditas dividatur. Hoc dicit. Concord. L. item, quod Sabinius, cum leg. sequent. ff. cod. tit. & L. Julianus, ff. eodem titulo.

(1) Aduzir. Adde L. interdum, §. 1. ff. cod.

L E Y XIX.

Si testator primum in duodecim uncias instituit, secundum in vi. uncias, vel è contra: unus habebit duas partes, alius tertiam hereditatis, & si primum in tota hereditate, secundum in tota, succedunt æqualiter, sed si unum in tota, alium in partem, quam primum habere nequirit, instituit, & primum non est capax, tunc secundus habebit totam hereditatem. Hoc dicit.

nos, puede el testador departir su heredad, si quisiere. E porende dezimos, que quando es manifiesta la voluntad (1) del testador, que su intencion era de partir su heredad en mas partes de doze onças; como si estableciesse a vno por heredero en doze onças, e a otro en seys, (2) e non fiziesse mencion de las seys onças que fincauan para cumplir la cuenta del diphondio; que entonce deue auer aquel a quien es establecido por heredero en las doze (3) onças, las dos partes de toda la heredad, e el otro a quien establecio en las seys, deue auer la tercera parte. E esto mismo seria, si primeramente estableciesse por heredero en el testamento al vno en las seys onças, e despues al otro en las doze. E si acacicielle, que el

testador estableciesse tres herederos, diziendo al primero, e al segundo, (4) e al tercero, que a cada vno dellos establecia por heredero en toda su heredad; en tal caso como este, deuen partir todos tres toda la heredad entre si igualmente. (5) Otrosi dezimos, que dexando el fazedor del testamento un heredero, diziendo que aquel ouiesse todos sus bienes, si despues dello dixesse, que establecia por heredero alguno otro en la parte que fincaua; (6) entonce dezimos, que deue auer el primero toda la heredad, e el poltrimero non aura ende ninguna cosa. Pero, si este atal que fuesse establecido por heredero en todo, fuesse tal ome, que segun derecho non pudiesse heredar (7) a otro, si el testador estableciesse despues a otro, diziendo asi;

(1) La voluntad. Hoc ideo dicit propter contrarium, quod possit formari de L. cum quaestio. C. de leg. nam in dubio cum vni reliquit totum: alii partem videtur admittere a primo, quod tunc secundo instituto. ut in dicta leg. cum quaestio. vide distindio. Azc. C. cod. in summa, columna. penult. & per Bar. & Imol. in leg. interdu. §. denique. ff. eod.

(2) En seys. Intellige ita, quod consistit ex coniecturis, quod intellexit de aliis uocis, & sic videtur, quod voluit excedere assensum, ut supra dixi, vide per Bart. in dic. §. denique.

(3) Las doze. Hic enim constat, quod voluit excedere assensum: quia totum non potest adiri a parte.

(4) Segundo. Adde L. si quis heredes. ff. eodem, ubi hoc ponitur in fortioribus terminis.

(5) Igualment. Et sic primo nominatus non habet plus iuris, quam secundo, vel tertio loco nominatus, quod inducit Bald. & Ang. in dic. leg. si quis heredes, ad questionem, ut si primus canonicorum habet primam vocem in eligendo Episcopum, non tamen erit per hoc sua vox potentior aliis uocibus canonicorum, & idem dicit Angel. in antianis civitatibus, quorum prima vox est vexilliferi iustitiae, vid. hodie, quod in hoc disponitur per LL. hujus regni.

(6) Que fincaua. Adde L. item quod Sabianus, in versis. alter. ff. eod. not. ergo, quod appellatione residui, vel reliqui nihil continetur, si nihil superest, & facit, secundum Joan. de Imol. adnotab. in leg. seruo quoque. ff. eod. quod quando instituitur filius in re, que non est in reum natura, vel in re facta, vel religiosa, vel in re propria, quod institutio sit nulla, & filius tanquam praeritus possit dicere testamentum nullum, quod est notabile, secundum Bald. & Angel. in dic. leg. sunt quoque.

(7) Heredad. Bene tamen potest institui incapax in tempus, quo capere possit, L. in tempus, ff. eod. L. si quis, & ibi gloss. ff. quib. mod. usufru. amitta. unde dicit Bald. in leg. si quis instituitur, ff. eod. quod si instituitur spiritus, cum legitimabitur, id est, cum capax erit, quod tenet institutio per dictam leg. in tempus, & quod videtur, quod interim, antequam legitimeretur, poterit bonorum possessionem agnoscere, tanquam institutus sub conditione, & poterit bona administrare, tanquam curator, si tamen non legitimeretur, teneatur reddere rationem de gestis illis, ad quos hereditas pertinet, secundum Baldum, & Angel. ibidem, & licet ibi Joan. de Imol. dicat istud menti tenendum, idem tamen in dict. leg. in tempus, columna. 1. dicit, quod hoc forte non procedit, quia esset ferre fraudem legi, quod vult, quod spiritus non possit se immiscere paternis bonis, LL. 1. & 3. C. de natura. lib. 1. & sub tali colore non videtur posse immiscere, neque ut curator: per id quod habetur in simili, in cap. auaritia, de electio. lib. 8. ino & plus voluit Bald. in leg. eam quam, col. 1. C. de fideicommissis. versis. & ex hoc infertur, quod si pater legat spiritus cum capere poterit,

non valet legatum, ex quo prohibetur testator vitio suo, & non alieno testari circa spiritum, allegat in argumentum L. si minor, ff. de seruo. exportan. sicut neque potest, secundum cum donate vir uxori irrevocabiliter etiam dicendo, cum vidua erit, neque damnato in metallum dicendo, cum capere poterit, quia licentia testandi debet inesse testatori tempore testamenti, L. 1. §. sed si filio, ff. de legat. 3. & quia secundum eum, cum nihil possit relinquere spiritus, ergo neque spes, quae aliquid est et relinquere, poterit, & istud dicit Bald. dicit pulebum, & singulariter Paul. de Castro, in leg. 1. col. fin. ff. de regu. catu. qui etiam dicit non obitare dic. leg. in tempus, quia ut ipse ait, loquitur illa L. quando defectus provenit aliunde, & non a testatore, sed quidquid sit de iure ista opinio, quod spiritus possit institui a patre cum legitimeretur, est communis, & eam tenent communiter Doct. in leg. Gallus, §. instituen. ff. de libe. & post. ubi vide Alex. defendentem hanc opinionem, & respondentem ad fundamenta Bald. & ibi etiam impugnat dictum Imol. in dic. leg. in tempus, dicens, non multum stringere, ubi etiam respondet ad dic. cap. auaritia, mihi tamen multum probabilis videtur opinio Imol. & obuians fraudibus, pro qua etiam facit, quia ut notat gloss. in parte, coguntur in leg. eam quam, C. de fideicommissis. & in leg. cogi. §. hi qui solidam, ff. ad Trebel. filius spiritus cum sit incapax, in totum non potest institui, etiam si gravetur per fideicommissum, ut restituit hereditatem alii, etiam si fideicommissarius esset persona, quae verisimiliter acceptaret, ut & dicit Alex. in dic. §. instituen. columna. 2. Nota etiam, quod si filius esset incestuosus, non potest institui, etiam cum capere poterit, ipse neque ejus filius, licet legitimus, secundum Bald. per text. ibi in leg. si quis incestus, C. de incest. nups. & in hoc etiam videtur inclinare Alex. in dic. §. instituen. adde Bald. in cap. in presentia, de proba. & procedit illa L. quando esset incestuosus, & natus ex matrimonio incestuoso, unde idem esset, si nasceretur ex quolibet matrimonio a jure interdicto, ut dicit gloss. in dic. leg. si quis incestus, & adde ad praedicta Corsetum in singularibus, in verba, bares, non poterit ergo institui majoria in incestuosum filium, vel ejus filium, etiam sub conditione, si legitimabitur per supradicta. Dubitari etiam potest circa materiam dic. leg. in tempus, an mulier constanter matrimonio possit alienare rem dotalem conferendo alienationem in tempus soluti matrimonii, & Joan. de Imol. vult, quod non, in repetitio. cap. cum contingat, col. 14. de iurejur. contrarium tamen vult Bald. novel. in tral. de dot. clara 28. columna. 4. ad fin. mihi plus placet opinio Imol. cum lex ab ipso initio resistat consilio mulieris alienantis, argum. L. si minor, ff. de seruo. exportan. & ut dos sibi conservetur in casu soluti matrimonii, ut iterum nubere possit, licet in casu, in quo alienatio fieret in tempus soluti matrimonii per mortem ipsius uxoris, forte possit procedere opinio Bald. novelli, ex quo cessat ista ratio, quod tamen saltem intelligerem,

asi; que! fazia su heredero en aquella parte que primero non podria auer; e entonce heredara el segundo (8) toda la heredad, e el primero non aura ende nada, quando tal fuesse como sobredicho es.

L E Y XX.

Quando el testador dexa por sus herederos los pobres de alguna Ciudad, entre quales dellos deue ser partida la heredad.

Diziendo el testador: Establezco por mis herederos a los pobres de tal Ciudad, o de tal Villa; o, Mando por mi anima, que sean dados todos mis bienes a pobres: porque dudarian algunos, en quales pobres deuen ser repartidos los bienes, del que fiziesse su testamento en esta manera; queremoslo departir, e mostrar. E dezimos,

Partida VI.

si alienacio esset utilis mulieri per text. in leg. ita constante, ff. de jur. dot. limita etiam, quod habetur in dist. leg. in tempus, per leg. inter stipulantes, §. sacram. ff. de verbo. oblig. & ibi Jaso. colum. 4. vide etiam in materia, quod not. Bart. in leg. 1. §. nuntiatio. ff. de nov. oper. nuntia. colum. 5. & Bald. in leg. 1. C. de contrahen. emp. & in leg. 1. C. de nundin.

(8) El segundo. Adde L. 2. C. cod. & Azo. C. cod. in summa, col. pen. in fine.

L E X XX.

Testatore Christi pauperes instrumete, aut bona sua eis relinquente, debent ea habere positi in hospitali illius civitatis, vel villae, quam testator nominavit, & intelligitur de his pauperibus, qui exire nequeunt ad mendicandum: sed si nullam designavit civitatem, habebunt bona pauperes hospitalis loci, ubi conditum est testamentum. Hoc dicit.

(1) Los denen auer. De omnibus bonis dicit, tam mobilibus, quam immobilibus, que omnia debent vendi, & pauperibus erogari pretium eorum, non ergo procedit hodie, quod habetur in leg. si quis ad declinandam, C. de Episcopi. & Cleric. ubi dicitur, quod immobilia non debent vendi, sed dari hospitali illius loci, ut ex redditibus pauperes sustententur, quod etiam tenet Bart. Bald. & Paul. de Castro, ibi per text. in authent. de Ecclesiasticis. titul. §. si quis autem pro redemptione.

(2) E dar. Non aperit, per quem dabuntur, intelligitur ergo per commissarios testamenti executores, vel si isti non sunt per Episcopum illius civitatis, vel loci, ut in dic. §. si quis autem pro redemptione, & ex hoc videtur commissariis data a testatore potestas alienandi, ut tradit Salicet. in dic. leg. si quis ad declinandam, versis. item vides hic, col. 2.

(3) En aquellos hospitales. Non ergo bona, seu bonorum pretium dabitur hospitali pauperibus illius loci, ut dicebat dic. leg. si quis ad declinandam, neque similiter erit in arbitrio Episcopi, vel executorum testamenti distribuire illud inter pauperes, quos ipsi velent, prout & dicebat Bart. ibi imo distribui, & erogari debent inter pauperes hospitalium illius loci, ubi testator iussit, & signauerit inter debiles, & claudos, ut statim subdit, & in hoc voluit ista L. disponere secundum, quod disponitur, in dist. leg. si quis ad declinandam, in versis. ubi autem, & in versis. qui enim pauperior, dico circa modum distributionis.

(4) Non pueden salir. Istis secunior pietas debetur, ut & fecit dominus infirmo, qui triginta & octo annis fuerat in grabato ante probaticam pilcinam, quem sanavit dominus cognoscens, quia iam multum tempus haberet, quod exire non poterat ad motum aquae, ut

que los denen auer, (1) e dar, (2) a aquellos que fuesse fallados en aquellos Hospitales (3) de aquella Ciudad, o Villa, que el testador mando: e señaladamente a aquellos, que por algunas enfermedades en que yazen, non pueden salir (4) de los Hospitales, a pedir de que buian; asi como contrechos, o los coxos, o los ciegos, o los niños desamparados (5) que crian en ellos, o los muy viejos, (6) o los que ouiesse otras enfermedades atales, por que non podiesse andar, nin salir de los Hospitales: porque estos lo han mas menester que los otros, que pueden andar a pedir onde buian. E si por auentura, el testador non señalasse los pobres, de qual Ciudad, o de qual Villa son, deuen ser departidos entre los pobres de aquel lugar, (7) do fiziesse el testamento.

F 2

LEY

legitur Joannis cap. 5. v. 5. & ex verbis hujus leg. colligi potest, quod erogari possit, etiam inter incarceratos, etiam pro maleficio, ut & voluit gloss. in cap. Sacrorum, 12. quest. 2. & tenet Bald. in leg. illud, col. 1. C. de Sacrosancti. Ecclesie. & in leg. sed & si vide, ff. solu. matri. licet contrarium voluerit Bald. in authent. contra rogatus, C. ad Trebellia. dicens: Carceratos pro maleficio non esse dignos misericordia, quia dignum est, ut male meriti egestate laborent, L. bona fides, ff. de pofit.

(5) Los niños desamparados. Adde Bart. & Doct. in leg. quidam cum filium, ff. de verbo. oblig.

(6) Muy viejos. Decepti ergo inter infirmos numerantur, ut hic, nam ut dicit Terentius, ipsa senectus morbus est, adde Abb. in cap. magna, de ver. s. nota, ubi infere ad statum disponens de infirmitatis casu, an procedat in senectute, & adde L. 35. titul. 16. par. 3.

(7) De aquel lugar. Si ille locus est, ubi testator habebat domicilium, intellige, ut in leg. si quis ad declinandam, C. de Episcopi, & Cleric. & in authent. de Ecclesiasticis. titul. §. si quis in nomine, collatione 9. & vide L. que conditio, §. finali, ff. de conditio. & demonstratio. gloss. in cap. si pater, de testamentis, in textu, in verbo, pauperes, & Speculator. titul. de instrumentis. editio, §. nunc vero aliqua, columna. 1. versis. Sed quid si testator, & ibi Joannes Andraas in additione incipienti constas, quod tenet institutio pauperum, & per Joannem de Platea in leg. 2. C. de annon. civilib. lib. 11. quod dicit limitandum, nisi ex coniecturis aliud appareat: ut si iussit testator distributionem fieri in die sepulture, & ipse decedat extra locum domicilii in loco, ubi non potest ita alportari in locum habitationis. Quid autem si testator nominationem pauperum commisit suo commissario, an ipse teneatur eligere pauperes domicilii testatoris? Vide per Joannem Andraam in dicto cap. si pater, in novella, in gloss. licet certa, col. 5. qui disputat questionem ad partes, & concludit, quod possit eligere, unde vellet in tali casu, & dicit se ita confulisse per leg. cum quidam, primo respon. ff. de legat. 2. & ibi etiam querit, an religiosi pauperes sint aliis pauperibus preferendi, & inclinatur, quod hoc procederet arbitrio Episcopi, ut ibi per eum, & quid si testator jubet aliquid dari Ecclesie, & in loco tunc plures Ecclesie, de qua intelligitur? Vide Spec. ubi supra, column. 30. versis. quid si quis legaverit, & ibi Joan. Andr. in addit. & Joan. de Plat. in leg. 1. C. de municip. & origin. libro 30. Bar. & Doct. in dist. leg. que conditio, §. finali, in leg. qui insulam, ff. de verbo. oblig. & si legat monasterio, & non constat, de quo potius debetur monasterio monialium, quam vitorum, vide Bald. in leg. cum multe, column. 2. C. de denot. ant. nup. & in leg. in multis, ff. de stat. hom. & adde ad praedicta Joan. Fab. & Angel. in §. sed jus quidem civile instit. de iure natu. gen. vel civi.

LEY XXI.

Que departamento ha entre los herederos del fazedor del Testamento.

Diferencia, e departamento ha, entre los herederos. Ca algunos ha dellos, que son llamados, fuyos del testador. E otros y a, que dizen, necessarios. E y a otra manera dellos, a que llaman, estraños. E fuyos son llamados aquellos, que son fijos, o nietos, (1) o vnicijos del fazedor del testamento, si fueren en poder (2) del, a la fazon (3) que los fizieren herederos. E llamaron los Sabios antiguos a tales herederos como estos, fuyos; porquede son como vna persona, e una cosa,

LEY XXI.

Triplex est haeres, aut suus, aut necessarius, aut extraneus, suus dicitur descendens, quia in vita patris est, quasi dominus hereditatis, nam de bonis eius gubernatur, nec potest sine causa exheredari, necessarius est servus testatoris in toto, vel in parte institutus, quia necessario tenetur hereditatem agnoscere, & tam de suo, quam de hereditate, si non sufficit, tenetur creditoribus, & legatariis satisficere, & per hoc consequitur libertatem extraneus est alius prater supra dictos. Hoc dicitur, (1) Neter. Ex filio intellige, ut in §. si autem instituitur, de haered. quali, & differen. & intellige etiam, quando nepos succedit avo ex voluntate defuncti, nam si succedit contra, vel prater eius voluntatem, & pater nepotis fuit exheredatus a patre, eodemque avo, tunc nepos non dicitur suus, ex quo praeceidit eum pater: neque potest dicitur quodam modo dominus bonorum avi, cum exhereditatio summat effectum post mortem. L. si suus, §. sed cum exheredatio, ff. de bon. poss. cont. tabul. unde avus non habet necesse instituire, vel exheredare eum, ut dicit Bar. & Doct. in leg. qui in aliena, §. interdum, ff. de acqui. heredi.

(2) En poder. Clericus tamen, vel monachus, licet non sit in potestate patris, vel avi non deservit esse suus haeres patris. L. Deo nobis 16. C. de Episc. & Cleric. L. si ex causa, §. 9. Papinianus, ff. de mino. cum ibi nota. Bald. in leg. penult. in fin. princ. C. de adop. & not. quod licet hostie sit sublata differentia patris potestatis, & emancipationis in successione ab intestato, ut in authent. de here. ab intest. venio. §. 1. versic. nullam, colat. 9. L. meminimus, C. de legit. haered. tamen adhuc in aliis durans effectus iuratis, ut est in continuatione domini, & transmissione hereditatis non agitur, de primo in dic. leg. in suis, ff. de liber. & possib. & in §. sui instit. de haered. quali, & differ. cum cum simili. de 2. in leg. apud hostes, C. de suis, & leg. haere. L. si fratres, ubi Doct. C. de iur. delib. & per Bar. in leg. liber homo, §. 1. ff. de sigill. serv. & in leg. ventres, ff. de acqui. haered. & durat etiam in casu L. 1. §. 6. ead. par. & in casu L. si. §. 6. ead. par. ubi vid. quae dixi, & vid. etiam alios casus per Alber. in dic. authent. in successione, & durat etiam in his, quae non a patria potestate, sed a natura, seu naturali causa dependent, quoad jus rumpendi testamentum, ut dicit Bald. quem vid. in authent. in successione, C. de suis, & legi. haere. & in leg. si nemo, ff. de testa. sui. idem ubicumque existentia iuratis est filio proficua, non enim est, etiam hodie sublata per beneficium abstinendi Bar. in leg. 1. C. si mino. ab haered. se absti. ubi per eum, & per eundem in leg. si filius, quae patri, ff. de vulg. & pupil. & in leg. filius, qui se paterna, ff. de acqui. haere. & in leg. si nemo, ff. de testa. tuter. & per Bald. L. qui se patri, col. 1. C. unde libe. & vid. in dic. leg. liber homo, §. 1. & non videtur sine haerede decedere, qui suum haeridem filium reliquit, licet se abstinat. L. cum quasi, §. sed & si quis, ff. de fideicom. li. ber. Bar. in dic. leg. liber homo, §. 1. durat etiam, & habet locum talis existentia in filiis adoptivis, & legitima-

con el testador. E aun demas dixeron, que son como señores (4) de la herencia, viniendo, con sus Mayorales; porque en su vida, han todo lo que les es menester de los bienes, tambien como los padres, e los abuelos. E otrosi, porque a la su fin, non los pueden desheredar, (5) sin cierta, e derecha razon. E necessarios herederos son dichos los seruos, (6) a quien sus testigos fazen herederos de lo fuyo, en todo, o en parte: e son llamados así, porque son tenudos de otorgarse por herederos de su señor, maguer non quieran. E por tal establecimiento como este son luego libres: (7) e han de pagar luego las debdas, e las man-

is, ut tradit Bald. in leg. eam quam, 1. col. C. de fideicom. & cum existentia sui haereditis sit quoddam intellectuale ex reliquis LL. duodecim tabularum inferunt suus haereditibus, an possit suus haeres expresse renuntiare omni iure iuratis? Bald. dicit, quod non in leg. quidam elegio, 20. C. de iur. delib. col. 4. vid. ibi Alex. in addit. dicit etiam Bald. in leg. unica, col. 4. C. quando non peten. partes, & C. quod contra existentiam iuratis non potest praescribi.

(3) Sazon. I. tempore, quo moritur testator, ut in §. sui autem instituitur, de haered. quali, & differen. sic in successione ab intestato, an quis sit suus tempus mortis inspicitur, & si testamentum desistit, inspicitur tempus, quo testamentum desistit, ut habetur in leg. 1. §. sciendum, ff. de suis, & legit. haere. ubi Bar.

(4) Como señores. Concor. L. in suis, ff. de liber. & possib. & cum dic. §. sui instit. de haere. quali, & differ. & per hoc filius Regis dicitur Rex, ut not. g. in cap. fin. 24. q. 1. & si pater est dives, etiam filius reputatur dives, ut in nota. quae dicit Alber. in dic. leg. in suis, unde si gabella sit solvenda de hereditate, quae de novo acquiratur, non habet locum in filio succedenti in hereditate parentis, quia magis acquisitionem conservat, quam de novo ad eundem acquirat, secundum Angel. & Joan. de Imol. ibi & Benedi. Capra. conf. 41. & si venantur, & C. hinc dicit gloss. in cap. pastoralis, de decim. quod filius non tenetur solvere decimas, de hereditate patris, quia de novo acquisita non videtur, & propter hoc a filiis succedentibus, in emphiteosi non debetur laudemium, secundum Bald. in capitulo, quae in Ecclesiis, colum. penul. de constit. filii namque pene ad bona propria veniunt, L. 1. §. pen. ff. de success. edicti gloss. in cap. praedictor, 16. q. 2. hinc etiam filius vivo patre dicitur habere spem successions, ut not. Bald. in leg. neque ei, ff. de adoptio. & si per statum esset solvenda gabella, de donatombus, vel aliis rebus, quae titulo lucrativo transferuntur, non haberet locum de his, quae transferuntur inter ascendentes, & descendentes: quia non videtur lucrum, sed magis solutio debet, secundum Bar. & Joan. de Plat. per tex. ibi in leg. 1. C. de imponen. lucra. descript. lib. 10. non tamen per hoc filius possit obligare eum patris, ut in leg. neque si major, & ibi Bald. C. si res aliena, pigno. dat. fin.

(5) Desheredar. Exheredatus tamen perdit iura iuratis, ut in leg. sed si plures, §. ex esse. & ibi Joann. de Imol. & Alex. ff. de vulg. & pupil. Bar. in leg. 1. §. sciendum, de suis, & legit. haere.

(6) Seruos. Non reperis ultra servum aliquem dici necessarium haeridem, ut hic videtur, licet aliquando haeres liber cogatur adire, ut in leg. quia poterat, & in leg. egi. cum similibus, ff. ad Trebel. dicebat etiam Christophorus. Por. instituta ad legem falcid. in princ. quod haeres militis cogatur adire ex privilegio militari, tamquam necessarius haeres. Cujus contrarium tenet Jason in leg. in testamento, 12. C. de testamen. mili.

(7) Son luego libres. Adde L. 3. supra eadem, & L. cum quidam, C. de necessa. serv. heredi. instit. & insti. quib. ex caus. manumit. non poss. §. licet autem, & C.

mandas, del fazedor del testamento; tambien de los fuyos propios bienes dellos, que auian ganado ante de la muerte del testador, como de los otros que ganassien despues, (8) quando la herencia non cumpliesse a pagarlos. E estraños herederos son llamados todos aquellos, que non son de ninguna destas maneras sobredichas de herederos, a que dizen, fuyos, y necessarios.

LEY XXII.

Qual tiempo deue ser catado, en que el heredero puede ser establecido, o non.

Los herederos, a que dizen fuyos, así como los que descienden del testador, maguer a la fazon que los estableciesen, fueren atales, que non pudiesen ser puestos por herederos de otro, si al tiempo quel padre, o el abuelo muriesen, non ouiesse este embargo, podrian auer la herencia (1) dellos. Mas los otros herederos, a que llaman necessarios, (2) deuen ser atales, en el

(8) Ganassien despues. Contrarium videtur disponi in §. 1. instit. de haered. quali, & differen. versic. & per hoc tamen, sed dic, ut ibi in gloss. quae fuit Azo. in summa instit. eod.

LEY XXII.

Sufficit haeridem suum a emptore motis testatoris esse capacem: sed in necessario requiritur capacitas tempore institutionis, & mortis testatoris, in extraneo autem tempore institutionis, & mortis, & additionis hereditatis, aliis deseruit hereditas substitutis, vel conjunctis, & in eorum defectu venientibus ab intestato. Hoc dicitur, (1) Herencia. Approbat opinionem Joannis, de qua per gloss. in leg. si alienum, §. in extraneis, ff. eod. in verbo, hereditatem, ut in haerede suo, etiam respectu capacitas, & etiam si natus, ex testamento sufficit capacitas tempore mortis patris, gloss. tamen ibi, & Docto. communiter, licet hoc fateatur sufficere, quoad hoc, ut sit suus haeres, non tamen concedunt respectu capacitas, imò exigunt capacitem, etiam tempore testamenti, si natus succedere ex testamento, tene ergo mentem istam leg. partitum, quae est contra illam communem opinionem, & sic limitatur L. penult. ff. de reg. jur. & attenda dispositione hujus leg. partitum, ut procedit dictum Bald. in dist. §. in extraneis, cum dicit, quod si pater instituit filium, qui tempore institutionis erat frater minor, & sic funditus incapax hereditatis, ut in elemen. civi. versic. conque, de verb. signific. quod & si postea auctoritate Papae fiat monachus, vel Episcopus, ita quod sit capax, quod nihilominus non tenet institutio, cum exigatur capacitas tempore testamenti, & idem dicit, si filius esset incapax ex forma juris, vel statutorum, nisi forte dicas, quod in filio fratre minore adhuc procedat dictum Bald. ex eo, quia habetur pro mortuo, juxta nota per eundem Bald. in authent. si qua mulier, C. de Sacrosanct. Ecclesi. & in leg. Deo nobis, colum. 5. C. de Episc. & Cleric. & sic non poterit dici suus haeres, quod etiam exigat illa L. partitum. Sed ad hoc potest responderi, quod cum ista iustas inspicatur tempore mortis, ut hic, & in §. sui instit. de haered. quali, & differen. & iste tunc reperitur capax, quod erit suus haeres, pro quo facit, quod not. Angel. in leg. bis verbis, §. interdum, ff. eod. ubi allegavit illud dictum Bald. & in fine potest subdit, de fratre autem minore dubito, quia relicta est videtur relicta religioni, unde licet religio sit incapax, si postea ipse efficiatur capax ex benignitate, videtur institutio confirmari, & per hoc videtur casus in leg. si servus ejus, qui capere non potest, ff. de acqui. haere.

tiempo que los señores les establecen por herederos, e a la fazon de la muerte de los testadores, que non ayen algunos de los embargos, que dizen en las leyes deste nuestro libro, por que non puedan ser herederos. Pero los herederos que son dichos, estraños, ha menester que sean de tal condicion, que non puedan ser embargados por razon de sus personas, en tres temporales. El primero es, quando los establecen por herederos. El segundo, quando se otorgan por herederos. Ca, si en qualquier destas temporales (3) ouiesse alguno de los embargos por que non puedan los omes ser herederos, perderian por ende la herencia; e averla y en los otros que fueren establecidos en su lugar dellos, a que dizen en latino, substitutos, (4) o los otros (5) que fueren establecidos en vno con ellos en el testamento. E si ninguno destes non ouiesse y, eñonce tornaria la herencia a los parientes mas propinquos del finado.

LEY

(2) Necessarios. Sequitur opinionem gloss. & communem in leg. si alienum, §. in extraneis, ff. eod.

(3) Temporales. Limita, nisi quis instituat in tempus, cum erit capax: tunc enim unum tantum tempus, scilicet, acquisitionis inspicitur, ut in leg. in tempus, ff. eod. Secundo limita, quando capacitas reducitur ex causa, quae retrorahitur, ut in haereditate, vel rebelli restituta, vel spurio legitimo testatore vivo, ut not. Bald. & Joan. de Imol. in dic. §. extraneis, & Angel. in leg. bis verbis, §. interdum, ff. eod. vid. per Bald. in leg. 1. C. qui non poss. ad liberta. prouen. versic. pone damnato ad perpetua vincula, & C. Sed quid si haeres institutus, qui tempore conditii testamenti, & mortis testatoris erat secularis, intravit religionem statum minorum ante aditam hereditatem, & eam professus est, deinde abolutus est à regula per Papam, vel factus est Episcopus, numquid potest adire hereditatem? Videtur, quod sic, ex quo istis tribus temporibus reperitur capax: contrarium tamen in hoc casu tenet Joan. Fab. in §. in extraneis instit. de haere. quali, & differen. vide ibi per eum.

(4) Substitutos. Substitutus namque incapax, imò & venientes ab intestato, si non esset institutus, excludunt fideicom. vide in leg. 3. ff. de his, qui pro non scrip. habent. & tenent communiter Docto. in leg. 1. C. de haered. instit. & dixi supra eod. leg. 4. si tamen institutus non esset incapax, sed indignus, tunc fides admittitur excluso substituto, ut tenet Bar. in leg. 1. col. 6. versic. quare quid si haeres, ff. de vulg. & pupil. & in leg. si sequens in princ. ff. ad filiam, & procedit, siue aduenerit institutus, siue non aduenerit, & est communis sententia, ut attestatur Alex. in dic. leg. 1. col. 11. versic. quare hic Bar.

(5) Otros. Si non esset substitutus, admittuntur cohaeredes: si tamen esset substitutus, praeterit cohaeredes, ut in leg. penul. ff. de insti. rap. & in leg. unica, §. in primo, & §. pro secundo, C. de cadu. toll. & hic deficiente vero substituto, cohaeredes veniunt per jus accrescendi, quia quis non potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus, & quod illud, quod non datur incapaci, applicetur conjuncto, & non venientibus ab intestato, tenet Bald. in leg. eam quam, col. fin. C. de fideicom. versic. modo juxta praedicta allegat. L. si Treio, & manuis. §. Julianus, ff. de legat. 2. sed melius probatur in ista leg. partitum, dum subdit: E si ninguno de los, & C. licet haec L. loquitur in haereditatibus, in quibus de necessitate portio incapaci debet accrescere capaci aduenti ex regula, quam dixi. Bald. vero loquitur in legato, in quo cessat ista ratio, adde nota. per Alex. in leg. si is qui, ff. de vulg. & pupil. colum. 2. & 3. circa illius legis intellectum.

LEY XXIII.

Quando un fieruo es de muchos, como el uno dellos lo pueca fiero su heredero.

Si el vno (1) de los señores de algun fieruo lo faze su heredero, e lo aforra; e lo dexa por su heredero, solamente con entencion (2) que sea franco, tenudo es el otro de tomar el precio, por razon de la parte que el auia en el. Mas si lo fizicic: heredero, con entencion que fuesse (3) despues fieruo, ganaria por ende el otro señor la herencia del testador, e demas, fincaria el fieruo todo fuyo: pero si a mos los señores quisiesen fazer el fieruo, que auian en vno, heredero necesario, non lo podrian fazer: fueras ende, por alguna destas dos razones. La vna es, quando ellos amos a dos lo fizicic: su heredero, e libre, e muriesen despues los señores todos en vno, (4) así como en mar, o cayendoles la casa de solo, o de otra manera. E la otra es, quando los señores que han vn fieruo de fo vno, a quien establecic: el vno dellos por su heredero con tal condiccion, diziendo así: Establezco por mio heredero a fulano, que es mio fieruo, e de fulano mio compañero, que sea heredero, e libre, si tal ome, que es ydo en romeria a Santiago, tornare; si el otro compañero establecic: aquel mismo fieruo por heredero en esta manera sobredicha, e fo esta misma condiccion, valdra tal establecimiento, si la condiccion se cumpliere. (5) E esto mismo sería, maguer lo establecic: el vno to vna condiccion, e el otro fo otra, si acacescic:se, que amas las condiciones (6) se cumplic:en.

LEY XXIII.

Unus ex dominis potest instituire seruum communem cum libertate heredem necessarium, & tenetur alter dominus recipere suae partis ultimamentionem, sed si sine libertate instituat, habebit alter dominus hereditatem testatoris, & remaneret seruus totus eiusdem domini. Ambo tamen domini non possunt cum sibi heredem facere necessarium, nisi ambo insimul decernerent, vel sub eadem conditione, aut diversis, quae insimul impleantur, instituant cum cum libertate. Hoc dicit.

(1) Si el vno. Sumpta est haec lex ex dictis Azo. C. de necess. seruo. hered. instit. in summa, colum. 2. versic. si autem quis instituat.

(2) Con entencion. Hoc scilicet expresso, ut dicit Azo. ubi supra.

(3) Con entencion que fuesse. Simpliciter scilicet cum instituyendo sine libertate, ut ponit Azo. etiam ubi supra.

(4) Todos en vno. Adde L. duo socii, ff. de hered. instit. ubi Angel. inducit ad currentes simul ad bravium, & ibi etiam Joan. de Imol. inducit ad alia, vide ibi, & per Bar. in leg. hoc articulo, eod. tit.

(5) Se cumpliere. Intellige, si dies libertatis, & hereditatis ex testamento amborum simul cedat, ut quia exstitit conditio, vivo utroque testatore, ut patet in leg. duo socii, & ibi Paul. de Cast. ff. eod.

(6) Las condiciones. Sequitur Azo. ubi supra, qui dicit hoc procedere, quando ille dux condiciones simul extiterit, & intellige simul, id est, ante mortem utrius-

LEY XXIII.

Como el señor non puede fazer todos sus fieruos herederos, e libres, quando non ouiesse otros bienes, de que pagar las deudas que deua.

Bligado seyendo algund ome a muchos, por debdo, o por otras cosas que deuielle dar, o fazer, si este tal ouiesse todos los bienes suyos, o la mayor partida dellos, en fieruos, e los quisiesse todos tornar libres, por fazer engaño a aquellos a quien deua algo, non podria: (1) pero bien podria algunos dellos (2) establecer por sus herederos en su testamento. Ca derecho es, que aquellos que son pobres, o encargados de deudas, que pueden establecer por herederos algunos de sus fieruos, que les defiendan su fama, e respondan por ellos, e finquen en su lugar despues de su muerte.

ley 6. tit. 4. lib. 5. Recop.

LEY XXV.

Si el señor que establecio su fieruo por heredero, lo vendio despues, como puede auer el comprador la herencia, en que era establecido el fieruo.

Si algun testador establecic:se su fieruo por heredero en su testamento, e despues desto lo vendic:se, o dicsic:, o lo enagenasic: (1) en qualquier manera, semeja, que pues lo enageno, que se atrepentio porque le auia fecho libre. E por ende, aquel a cuyo señorío passo el fieruo, heredara los bienes del testador sobredicho, si non fizicic:se despues otro heredero. E si muchos omes ouiesse un fieruo, e non todos igualmente, a quien establecic:se algund otro en su testamento por su heredero, cada vno de los señores heredara en los bienes que fueron dexados a tal fieruo como este, segun cabe a cada vno (2) la parte que auia en el.

II.

que domini, ita ut pariter cedat dies libertatis, & hereditatis, ut dixi in gloss. precedenti.

LEY XXIII.

Debitis oneratus bona sua, vel maiorem partem habens in seruis, potest aliquos ex eis cum libertate instituire heredem, & erunt necessarii. Hoc dicit.

(1) Non podria. Haec fuit lex Eliacencia, de qua insit. quib. ex caus. manum. non poss. in princip.

(2) Algunos dellos. Quando esset solvendo, plane procedit, licet plures instituat, si autem non esset solvendo, tunc tantum unum, & non plures, ut dicit Azo. C. de necess. seruo. hered. instit. in summa, & glossi. in §. instit. quib. ex caus. manum. non poss. & vide L. qui solvendo non erat duos apollonios, ff. eod.

LEY XXV.

Servum suum heredem institutum postea alienans, videtur penitere de libertate donata, & si moritur cum illo testamento, ille, cujus est servus, erit haeres: sed si plures domini habeant servum, & ab aliquo alio fuerit institutus, omnes acquiruntur ejus hereditatem, pro partibus dominicis. Hoc dicit.

(1) Enagenasic:se. Concordat cum §. servus instit. de hered. instit. & vide ibi per gloss.

(2) Segun cabe a cada vno. Concordat cum §. servus autem pluriun, instituta eodem.

TITULO III.

De las Condiciones que pueden ser puestas, quando establecen los herederos en los Testamentos.

Condiciones ponen los omes a las vegadas en los testamentos, e mayormente en aquel lugar do establecen los herederos. E pucs que en el Titulo ante deste fablamos de los establecimier tos dellos, queremos aqui dezir, de las condiciones que pueden ser y puestas. E mostraremos, que quiere dezir condiccion. E quantas maneras son dellas. E en que manera deuen ser fechas, e puestas, e entendidas, en los testamentos. E quales deuen valer. E quales non.

LEY I.

Que cosa es Condicion, e quantas maneras son della, e como se pone.

Condicion, es vna manera (1) de palabra, que fueren los fazedores de los testamentos poner, o dezir, en los establecimientos de los herederos, que les aluenga la pro de la herencia, o de la manda, fasta que aquella condiccion sea cumplida. E los fazedores de los testamentos, a las vegadas, ponen condiciones paladinias, en estableciendo los herederos. E a las vegadas, maguer non las ponen, entiendense calladamente, (2) bien así como si fuesse y escritas, e puestas. E aun entre aquellas condiciones que ponen los

omes señaladamente en sus testamentos, dellas (3) y a, que pertenescen al tiempo pasado, e otras al tiempo presente, (4) e otras y a, que pertenescen al tiempo que es por venir. E aquellas que pertenescen al tiempo que es por venir, algunas y a que pueden ser; e algunas que non, que son dichas en latin, impossibles. E dellas que non pueden ser, atales y a dellas, que se non pueden cumplir por embargamiento de natura, (5) e atales y a, que las embarga el derecho, (6) e otras, que se embargan de fecho, (7) e otras y a, que non pueden ser, porque son dubbosas, e ecuras. (8) E de las condiciones que pueden ser, algunas y a de las, que son en poder (9) de los omes para cumplirlas. E otras y a, que son en auentura, (10) si seran, o non. E otras y a, que son mezcladas, (11) que en parte cuegran del poder de los omes, e en parte estan en auentura. E fazenle por estas palabras, diziendo: Fago a fulano mi heredero, si el diere, (12) o fiziere tal cosa, a tal Eglecia, o en otra manera (13) semejante desta.

LEY II.

De las Condiciones del tiempo pasado, e del presente, e del que es por venir; como se deuen poner en los establecimientos de los herederos.

Poniendo algund ome condiccion del tiempo pasado, o del presente, quando establecic:se a otro por su heredero, si aquella cosa en que es puesta la condiccion fuere verdadera, vale el establecimiento, luego (1) que es fecho. E esto sería, como si dixesse: Establezco por mi heredero a fulano, si el Rey fizo a tal ome Adelantado; o si

Casillo lib. 2. Concord. cap. 18. n. 50.

TITULUS III. DE CONDITIONIBUS INSTITUTIONUM.

LEX I.

Est conditio differens testamenti dispositionem usque ad ejus complementum, & est duplex, quandoque est tacita: quandoque expressa, & etiam quaedam conditiones sunt de praesenti, & quaedam de praeterito, & quaedam de futuro, & istarum de futuro, quaedam sunt impossibiles de natura, & quaedam de jure, quaedam de fecho: & aliae sunt perplexae dubitativae, & obicursae, & aliae possibiles, & possibilibus quaedam sunt potestativae, quaedam casuales, quaedam mixtae, ut in sequentibus legibus determinatur. Hoc dicit.

(1) Manera. Sequitur distinctionem Azo. C. de conditio. insit. in summa, in princip. & gloss. in rubrica, ff. de conditionibus, & demonstrationibus, quam tamen impugnat Bartolus in leg. 1. ejusdem tituli. Socius vero defendit eam in dicta rubrica: vide per eos, & Abb. etiam in rubrica de conditio. apposta, & ante eam Cardina. Florenti. in capitul. verum, eodem titulo, qui dicitur, quod conditio est adiectio apposta, vel subintellecta in dispositione, suspendens, vel resolvens dispositionem.

(2) Calladamente. Ut in leg. generaliter, C. de institut. & substitut. L. 1. §. fin. ff. de condit. & demonstrat. & vid. infra eod. L. 10.

(3) Dellas. Adde L. cum in secundo, ff. de injusto rupt. & ibi vide concordantias in gloss.

(4) Tiempo presente. Improprie tamen dicuntur condiciones, quae ad praesens tempus referuntur, secundum Bar. in leg. 1. col. 1. ff. de conditio. & demonstrat. & habetur infra eod. L. 1.

(5) De natura. Vid. infra eod. leg. 3.

(6) El derecho. Vide in dist. leg. 3.
(7) Fecho. Vide infra eod. leg. 4.
(8) Ecuras. Vide infra eod. leg. 5.
(9) En poder. Vide infra eod. leg. 7.
(10) En auentura. Ut infra eod. leg. 8.
(11) Mezcladas. Vide infra eod. leg. 9.
(12) Si el diere. Habes hic, quod dictio, si, facit conditionem, quod etiam voluit quod, in leg. 1. ff. de conditio. & demonstrat. ubi vide Bar. colom. versic. primo erga quos, adde etiam LL. 1. & 2. tit. 4. partida 4. & limita, nisi esset casus, in quo dictio (si) potius saperet mentionem, quam conditionem, ut not. Joan. de Imol. in cap. venerabilis, de offic. de lega. tradit Alex. consil. 2. volum. 2.

(13) En otra manera. De aliis dictionibus, & verbis, quae inducunt conditionem, ut de dictione cum, ita, secundum, & aliis multis, vide per Bar. in dicta leg. 1. & de dictione, secundum, vid. per Bald. in leg. pen. C. de institut. & substitut. & de dictione, ut, vide per Bald. in leg. si mulier, C. de jur. dot. de dictione, ita, vid. per Bal. in pratul. feudorum, 11. col. gerundium etiam adjectum verbo, vel participio futuri temporis, inducit conditionem, ut in leg. si tu ex parte, ubi vid. Bar. ff. de acquir. heredita.

LEY II.

Condiciones de praeterito, vel de praesenti non suspendunt testatoris dispositionem: quia si verum sunt pro non appositis habentur, ideo non sunt proprie condiciones, nisi quae sunt de futuro. Hoc dicit. Habuit ortum a leg. cum in secundo, ff. de injusto rupt. res. facit. ff. si cert. pet. L. cum quid, & L. se. & de verb. oblig. L. condiciones, & instit. de verb. oblig. §. condiciones, & de conditio. instit. L. institutio. §. final.

(1) Luego. Ut in leg. cum in secundo, ff. de injusto rupt.

LEY XXIII.

Quando un fieruo es de muchos, como el uno dellos lo pueca fiero su heredero.

Si el vno (1) de los señores de algun fieruo lo faze su heredero, e lo aforra; e lo dexa por su heredero, solamente con entencion (2) que sea franco, tenudo es el otro de tomar el precio, por razon de la parte que el auia en el. Mas si lo fizicic: heredero, con entencion que fuesse (3) despues fieruo, ganaria por ende el otro señor la herencia del testador, e demas, fincaria el fieruo todo fuyo: pero si a mos los señores quisiesen faze el fieruo, que auian en vno, heredero necesario, non lo podrian faze; fueras ende, por alguna destas dos razones. La vna es, quando ellos amos a dos lo fizicic: su heredero, e libre, e muriesen despues los señores todos en vno, (4) así como en mar, o cayendoles la casa de fuyo, o de otra manera. E la otra es, quando los señores que han vn fieruo de fo vno, a quien establecic: el vno dellos por su heredero con tal condiccion, diziendo así: Establezco por mio heredero a fulano, que es mio fieruo, e de fulano mio compañero, que sea heredero, e libre, si tal ome, que es ydo en romeria a Santiago, tornare; si el otro compañero establecic: aquel mismo fieruo por heredero en esta manera sobredicha, e fo esta misma condiccion, valdra tal establecimiento, si la condiccion se cumpliere. (5) E esto mismo sería, maguer lo establecic: el vno to vna condiccion, e el otro fo otra, si acacescic:se, que amas las condiciones (6) se cumplic:en.

LEY XXIII.

Unus ex dominis potest instituire seruum communem cum libertate heredem necessarium, & tenetur alter dominus recipere suae partis ultimamentionem, sed si sine libertate instituat, habebit alter dominus hereditatem testatoris, & remaneret seruus totus eiusdem domini. Ambo tamen domini non possunt cum sibi heredem facere necessarium, nisi ambo insimul decernerent, vel sub eadem conditione, aut diversis, quae insimul impleantur, instituant cum cum libertate. Hoc dicit.

(1) Si el vno. Sumpta est haec lex ex dictis Azo. C. de necess. seruo. hered. instit. in summa, colum. 2. versic. si autem quis instituat.

(2) Con entencion. Hoc scilicet expresso, ut dicit Azo. ubi supra.

(3) Con entencion que fuesse. Simpliciter scilicet cum instituyendo sine libertate, ut ponit Azo. etiam ubi supra.

(4) Todos en vno. Adde L. duo socii, ff. de hered. instit. ubi Angel. inducit ad currentes simul ad bravium, & ibi etiam Joan. de Imol. inducit ad alia, vide ibi, & per Bar. in leg. hoc articulo, eod. tit.

(5) Se cumpliere. Intellige, si dies libertatis, & hereditatis ex testamento amborum simul cedat, ut quia exstitit conditio, vivo utroque testatore, ut patet in leg. duo socii, & ibi Paul. de Cast. ff. eod.

(6) Las condiciones. Sequitur Azo. ubi supra, qui dicit hoc procedere, quando ille dux condiciones simul extiterit, & intellige simul, id est, ante mortem utrius-

LEY XXIII.

Como el señor non puede faze todos sus fieruos herederos, e libres, quando non ouiesse otros bienes, de que pagar las deudas que deua.

Bligado seyendo algund ome a muchos, por debdo, o por otras cosas que deuic:se dar, o faze, si este tal ouiesse todos los bienes suyos, o la mayor partida dellos, en fieruos, e los quisiesse todos tornar libres, por faze engaño a aquellos a quien deua algo, non podria: (1) pero bien podria algunos dellos (2) establecer por sus herederos en su testamento. Ca derecho es, que aquellos que son pobres, o encargados de deudas, que pueden establecer por herederos algunos de sus fieruos, que les defiendan su fama, e respondan por ellos, e finquen en su lugar despues de su muerte.

LEY XXV.

Si el señor que establecio su fieruo por heredero, lo vendio despues, como puede auer el comprador la herencia, en que era establecido el fieruo.

Si algun testador establecic:se su fieruo por heredero en su testamento, e despues desto lo vendic:se, o dicit:se, o lo enagenasse (1) en qualquier manera, semeja, que pues lo enageno, que se atrepentio porque le auia fecho libre. E por ende, aquel a cuyo señorio passo el fieruo, heredara los bienes del testador sobredicho, si non fizicic:se despues otro heredero. E si muchos omes ouies:en un fieruo, e non todos igualmente, a quien establecic:se algund otro en su testamento por su heredero, cada vno de los señores heredara en los bienes que fueron dexados a tal fieruo como este, segun cabe a cada vno (2) la parte que auia en el.

II.

que domini, ita ut pariter cedat dies libertatis, & hereditatis, ut dixi in gloss. precedenti.

LEY XXIII.

Debitis oneratus bona sua, vel maiorem partem habens in seruis, potest aliquos ex eis cum libertate instituire heredem, & erunt necessarii. Hoc dicit.

(1) Non podria. Haec fuit lex Eliacencia, de qua insit. quib. ex caus. manum. non poss. in princip.

(2) Algunos dellos. Quando esset solvendo, plane procedit, licet plures instituat, si autem non esset solvendo, tunc tantum unum, & non plures, ut dicit Azo. C. de necess. seruo. hered. instit. in summa, & gloss. in §. instit. quib. ex caus. manum. non poss. & vide L. qui solvendo non erat duos apollonios, ff. eod.

LEY XXV.

Servum suum heredem institutum postea alienans, videtur penitere de libertate donata, & si moritur cum illo testamento, ille, cujus est servus, erit haeres: sed si plures domini habeant servum, & ab aliquo alio fuerit institutus, omnes acquiruntur ejus hereditatem, pro partibus dominicis. Hoc dicit.

(1) Enagenasse. Concordat cum §. servus instit. de hered. instit. & vide ibi per gloss.

(2) Segun cabe a cada vno. Concordat cum §. servus autem pluriun, instituta eodem.

ley 6. tit. 4. lib. 5. Recop.

TITULO III.

De las Condiciones que pueden ser puestas, quando establecen los herederos en los Testamentos.

Condiciones ponen los omes a las vegadas en los testamentos, e mayormente en aquel lugar do establecen los herederos. E pucs que en el Titulo ante deste fablamos de los establecimier tos dellos, queremos aqui dezir, de las condiciones que pueden ser y puestas. E mostraremos, que quiere dezir condiccion. E quantas maneras son dellas. E en que manera deuen ser fechas, e puestas, e entendidas, en los testamentos. E quales deuen valer. E quales non.

LEY I.

Que cosa es Condicion, e quantas maneras son della, e como se pone.

Condicion, es vna manera (1) de palabra, que fueren los fazedores de los testamentos poner, o dezir, en los establecimientos de los herederos, que les aluenga la pro de la herencia, o de la manda, fasta que aquella condiccion sea cumplida. E los fazedores de los testamentos, a las vegadas, ponen condiciones paladinas, en estableciendo los herederos. E a las vegadas, maguer non las ponen, entiendense calladamente, (2) bien así como si fues:en y escritas, e puestas. E aun entre aquellas condiciones que ponen los

omes señaladamente en sus testamentos, dellas (3) y a, que pertenec:en al tiempo pasado, e otras al tiempo presente, (4) e otras y a, que pertenec:en al tiempo que es por venir. E aquellas que pertenec:en al tiempo que es por venir, algunas y a que pueden ser; e algunas que non, que son dichas en latin, impossibles. E dellas que non pueden ser, atales y a dellas, que se non pueden cumplir por embargamiento de natura, (5) e atales y a, que las embarga el derecho, (6) e otras, que se embargan de fecho, (7) e otras y a, que non pueden ser, porque son dubbosas, e ecuras. (8) E de las condiciones que pueden ser, algunas y a de las, que son en poder (9) de los omes para cumplirlas. E otras y a, que son en auentura, (10) si seran, o non. E otras y a, que son mezcladas, (11) que en parte cuegran del poder de los omes, e en parte estan en auentura. E faze:en por estas palabras, diziendo: Fago a fulano mi heredero, si el diere, (12) o fiziere tal cosa, a tal Egle:ia, o en otra manera (13) semejante desta.

LEY II.

De las Condiciones del tiempo pasado, e del presente, e del que es por venir; como se deuen poner en los establecimientos de los herederos.

Poniendo algund ome condiccion del tiempo pasado, o del presente, quando establecic:se a otro por su heredero, si aquella cosa en que es puesta la condiccion fuere verdadera, vale el establecimiento, luego (1) que es fecho. E esto sería, como si dixesse: Establezco por mi heredero a fulano, si el Rey fizo a tal ome Adelantado; o si

Casillo lib. 2. Concordat. cap. 18. n. 50.

TITULUS III. DE CONDITIONIBUS INSTITUTIONUM.

LEX I.

Est conditio differens testamenti dispositionem usque ad ejus complementum, & est duplex, quandoque est tacita: quandoque expressa, & etiam quaedam conditiones sunt de praesenti, & quaedam de praeterito, & quaedam de futuro, & istarum de futuro, quaedam sunt impossibiles de natura, & quaedam de jure, quaedam de fecho: & aliae sunt perplexae dubitativae, & obicursae, & aliae possibiles, & possibilium quaedam sunt potestativae, quaedam casuales, quaedam mixtae, ut in sequentibus legibus determinantur. Hoc dicit.

(1) Manera. Sequitur distinctionem Azo. C. de conditio. insit. in summa, in princip. & gloss. in rubrica, ff. de conditionibus, & demonstrationibus, quam tamen impugnat Bartolus in leg. 1. ejusdem tituli. Socius vero defendit eam in dicta rubrica: vide per eos, & Abb. etiam in rubrica de conditio. apposta, & ante eam Cardina. Florenti. in capitul. verum, eodem titulo, qui dicitur, quod conditio est adiectio apposta, vel subintellecta in dispositione, suspendens, vel resolvens dispositionem.

(2) Calladamente. Ut in leg. generaliter, C. de institut. & substitut. L. 1. §. fin. ff. de condit. & demonstrat. & vid. infra eod. L. 10.

(3) Dellas. Adde L. cum in secundo, ff. de injusto rupt. & ibi vide concordantias in gloss.

(4) Tiempo presente. Improprie tamen dicuntur condiciones, quae ad praesens tempus referuntur, secundum Bar. in leg. 1. col. 1. ff. de conditio. & demonstrat. & habetur infra eod. L. 1.

(5) De natura. Vid. infra eod. leg. 3.

(6) El derecho. Vide in dist. leg. 3.
(7) Fecho. Vide infra eod. leg. 4.
(8) Ecuras. Vide infra eod. leg. 5.
(9) En poder. Vide infra eod. leg. 7.
(10) En auentura. Ut infra eod. leg. 8.
(11) Mezcladas. Vide infra eod. leg. 9.
(12) Si el diere. Habes hic, quod dictio, si, facit conditionem, quod etiam voluit quod, in leg. 1. ff. de conditio. & demonstrat. ubi vide Bar. colom. versic. primo ergo quare, adde etiam LL. 1. & 2. tit. 4. partida 4. & limita, nisi esset casus, in quo dictio (si) potius saperet mentionem, quam conditionem, ut not. Joan. de Imol. in cap. venerabilis, de offic. de lega. tradit Alex. consil. 2. volum. 2.

(13) En otra manera. De aliis dictionibus, & verbis, quae inducunt conditionem, ut de dictione cum, ita, secundum, & aliis multis, vide per Bar. in dicta leg. 1. & de dictione, secundum, vid. per Bald. in leg. pen. C. de institut. & substitut. & de dictione, ut, vide per Bald. in leg. si mulier, C. de jur. dot. de dictione, ita, vid. per Bal. in pratul. feudorum, 11. col. gerundium etiam adjectum verbo, vel participio futuri temporis, inducit conditionem, ut in leg. si tu ex parte, ubi vid. Bar. ff. de acquir. heredita.

LEX II.

Condiciones de praeterito, vel de praesenti non suspendunt testatoris dispositionem: quia si verae sunt pro non appositis habentur, ideo non sunt proprie condiciones, nisi quae sunt de futuro. Hoc dicit. Habuit ortum a leg. cum in secundo, ff. de injusto rupt. res. facit. ff. si cert. pet. L. cum quid, & L. se. & de verb. oblig. L. condiciones, & instit. de verb. oblig. §. condiciones, & de conditio. instit. L. institutio. §. final.

(1) Luego. Ut in leg. cum in secundo, ff. de injusto rupt.

si dixesse: Fago mi heredero a fulano, si tal ome bue. Pero tal condicion como esta, que se faze por palabras del tiempo pasado, o del presente, non es llamada propriamente condicion: porque aquella cosa en la ponen, non es en dubda. Ca, o es verdadera, o non; como quier que es dubdosa a aquel que la pone, porque non sabe, si es assi, o non. Mas aquella es condicion propriamente, que se faze por palabras del tiempo que es por venir: (2) porque es dubdosa, si se cumplira, o non. E esto seria, como si dixesse: Fago mi heredero a fulano, si eligeren a tal ome por Obispo de tal Iglesia. Ca non sabe, si lo eligiran, o non. E en estas maneras sobredichas, o en otras semejantes, se pueden poner, e dezir las condiciones, en los establecimientos de los herederos, e en las otras maneras.

LEY III.

De las Condiciones que non pueden ser por natura, o por derecho.

Las condiciones que ponen los omes, en establecer los herederos, por palabras del tiempo que es por venir, (1) atales y a dellas, que non pueden ser, porque son embargadas de natura.

(2) Tiempo que es por venir. Quid tamen, si tempore testamenti conditio, qua fuit apposta per verba futuri temporis extabat iam, seu iam erat impleta, an institutio reputetur pura? Et dicendum est, quod sic, si testator ignorabat implementum conditionis: nam si sciret adimpletam, & esset talis, que licetari possent, tunc videtur testatorum sensisse de alio implemento futuro, ut in leg. hae conditio fuit merta, cum leg. sequent. ff. de condit. & demonstrat. L. si ita si scriptum, §. finali, ff. de legat. 2. & L. quidam relegatus in principio, ff. de reb. dub.

LEY VIII.

Conditio impossibilis de natura: ut si caelum digito terigeris, vitatur, & non vitatur institutionem, vel legatum: idem de impossibili de jure: ut illa que est contra honestatatem, vel bonos mores, vel contra opus pietatis, vel contra jus naturale.

(1) Por venir. Si enim esset conditio de praeterito, vel de presenti impossibilis, si aliquando fuit possibilis, non rejicitur: sed vitatur, quia potius est falsa, quam impossibilis, ut in leg. cum in secundo, ff. de injus. rupt. si tamen nunquam fuit possibilis, rejicitur, ut nugatoria, L. si mevia, ff. de heredi. insti.

(2) Alcançares. Quid si non apponatur conditio impossibilis in personam honorati, ut hic: sed in personam gravati, an tunc etiam conditio rejicitur, & institutio remaneat pura? Azo. C. de insti. & substit. in summa, dicit, quod non rejicitur tunc: imo vitaretur relictum a gravato sub conditione impossibili, per tex. in §. finali, ff. de legat. & istam opinionem Azo. refert gloss. in die. leg. 1. sed ista opinio Azo. communiter reprobat per Docto. in die. leg. 1. ubi Joan. de Imol. eam defendit contra Bar. & alios, & satis probabiliter dicit posse defendi, vide ibi late per eum, col. 3. & 4.

(3) Por tal condicion. Adde L. 1. ff. de condit. insti. & L. si impossibilis insti. de heredi. insti. quid autem si non est conditio: sed modus impossibilis de natura, vel de facto? Dic, quod idem est dicendum, ut in die. leg. 1. secundum intellectum Angel. ibi subducitur enim tali casu, de medio talis conditio, vel modus, neque requiritur aliquid implementum, secundum eum, & Joan. de

ra. E esto seria, como si dixesse el fazedor del testamento a algund ome: Fagote mi heredero, si alcançares (2) al Cielo con la mano. Ca, por tal condicion (3) como esta, non se embarga el establecimiento del heredero, como quier que la condicion non se pudo cumplir; ante dezimos que valdria, tambien como si non fuesse y puesta. E esto mesmo seria, en todas las mandas (4) que fiziesse el testador, en que fuesse puestas atales condiciones, o otras semejantes dellas. Otrosi dezimos, que las condiciones que son impossibles de derecho, (5) quando son puestas en los establecimientos de los herederos, o en las otras mandas, que non embargan a los herederos, maguer non se cumplan. E esto seria, como si dixesse el testador a algund ome: Establezcote por mio heredero, si non sacares a tu padre de captiuo; (6) o, si non le dieres que coma. Ca atal establecimiento como este non vale; de manera, que maguer non fuesse guardada (7) la condicion, aura el heredero la herencia, e orrofi la manda que le fuesse assi dexada. E generalmente son llamadas impossibles segund derecho, todas las condiciones que son contra honestad (8) de aquel a quien son puestas, e contra buenas costumbres, o contra obras de piedad, o contra derecho natural.

LEY

Imol. ibi, & in condicione est tex. hic, ibi: Como si no y fuisse puesta, & idem, ut praedixi, die de modo ita impossibili, & intellige istam leg. & sequen. quatenus disponunt de rejicienda conditione impossibili, quando testator sciebat eam impossibilem: nam si putabat possibilem, vitatur institutionem L. seruo manumisso, cum ibi nota. ff. de condit. insti. & per Bar. in leg. ab omnibus, §. 1. ff. de leg. 1. quod declara, & intellige, ut per Joan. de Imol. in die. leg. 1. col. 6. verfic. quod intellige, ff. de condit. & demonstrat.

(4) Las mandas. Adde L. obtinuit, ff. de condit. & demonstrat. & die. §. impossibilis insti. de heredi. insti. & vide, quod haberet in leg. qui dotis, ff. de dot. praeterita. ubi boni casus, & adde L. ab administratione, C. de lega.

(5) De derecho. Adde L. condiciones, que contra edicta. ff. de condit. insti. & die. leg. 1. eod. tit. ubi per Bartol. & Joan. de Imol. col. pen. ubi limitant hoc quinque modis, vide ibi per eos. An autem illud, quod adicitur sub conditione, vel modo impossibili, de jure debeat converti in aliud, quod sit justum, & honestum, tradunt ibidem Angel. & Imol. praecipue Imol. col. 2. & vide, quod haberet in leg. si quis ita institutus, ff. de condit. insti.

(6) De captivo. Ad quod filius teneatur, ut in leg. 3. titul. 29. part. 2. & infra ead. part. tit. 7. l. 6.

(7) Non fuisse guardada. Si tamen de facto servaretur, non perderet hereditatem, L. reprehendenda, & ibi not. Bald. C. de insti. & substiti.

(8) Contra honestad. Adde legem condiciones, que contra bonos mores, ff. de condit. insti. & L. condiciones, §. 14. eod. titul. & facit ista. L. ut si testator condens majoriam in armis, vel ingenuis defendendis aliquid inhonestum deferri jubeat sub poena perditionis majoriae: quod non tenet talis dispositio. L. facta, §. si sub conditione, ff. ad Trebellia. & ibi gloss. & Paul. de Cast. quando vero arma sunt honesta, & alia que jubet condicio majoriae: implenda sunt, & si copulativè jubentur, copulativè sunt adimplenda. L. 17. infra eod. & tradit in bono casu Socinus in leg. quibus diebus, §. terminis, col. antepenult. ff. de condit. & demonstrat. verfic. & praedicta faciunt, ubi & de praecipio, quod in tumultu suo eligeret sepulturam, & adde etiam Guido Papae in decisionibus Delphinatus, decisio 251.

LEY III.

De la Condicion que es imposible de hecho.

Impossibles son llamadas de fecho algunas condiciones, que los omes ponen a las vezes en establecer a los herederos. E esto seria, como si dixesse el testador en el testamento: Establezco por mio heredero a fulano, si diere a tal Iglesia vn monte de oro. (1) Ca tal establecimiento como este non vale, porque es puesto lo tal condicion, que non le puede cumplir de fecho; maguer que los Alquimistas (2) cuydan que pueden fazer oro, quanto quisiere: lo que fasta este tiempo non fue cosa manifesta a los otros omes. E potende dezimos, que el que fuesse puesto por heredero lo tal condicion, que non aura la herencia que asi le fuesse dexada.

LEY V.

De las Condiciones que son dubdosas, e non ciertas.

Dubdolas, e non ciertas y ha otras condiciones, que son llamadas en latin, perplexas. E esto seria, como si dixesse el testador: Establezco por mio heredero a fulano, si tal ome fuere mi heredero: e si este ome fuere mio heredero, establezco a fulano el sobredicho por mio heredero: atal establecimiento como este non vale, porque non podria ser, (1) en ninguna manera, que cada vno dellos començasse ante del otro a ser heredero; lo que auia menester, para valer, e cumplirse la condicion.

Partida VI.

licet sunt condiciones, que apponuntur ad conservationem domus, & familiae L. legatus, & ibi notant Docto. ff. de usufr. leg. L. lex que tutores, C. de administra. tuto. & limitandum videtur hoc de sepulchro, nisi jubeatur, ut aliquid ibi fiat, quod sapiat gentilitatem, ut in leg. seruo alieno, §. fin. ff. de lega. 1. ubi Angel. & Joan. de Imol. An. Siculus in cap. 1. de jura, calum. col. 10. & contra illos, qui depingi, vel poni faciunt arma sua in Ecclesiis, vel ornamentis, quae construunt, vel donant, vide Domini in capitulo due sunt, circa medium, 45. dist. & Felin. in cap. Tertio loco, de proba. ubi volunt, quod isti, qui hoc faciunt, perdant meritum, si faciunt ad inanem gloriam, secus si faciunt ad incitamentum virtutis aliorum, vel ob altum rectum finem, vide ibi per eos.

LEY VIII.

Conditio impossibilis de facto, ut si montem aureum dederis, vitatur institutionem, licet alquimista dicant esse possibile, quod nullis hominibus non est manifestum, ideo taliter institutus non erit haeres. Hoc dicit.

(1) Va monte de oro. Idem dixit gloss. in §. impossibilis insti. de heredi. insti. & ut patet ex ista leg. loquitur de monte auro artificiali: si enim sentiret testator de naturali, tunc conditio esset impossibilis a natura, & rejiceretur, & remaneret institutio pura, secundum Joan. de Imol. in die. leg. 1. ff. de condit. insti. col. fin. vid. quod dixi latius in leg. fin. tit. 4. part. 4.

(2) Alquimistas. Vide infra 7. part. titul. 7. l. 9. & que ibi dicam.

LEY V.

Impossibilis conditio ratione perplexitatis: ut si Titius haeres erit, sejus haeres esto: & si sejus haeres erit, Titius haeres esto, vitatur: quia non potest unus esse haeres, antequam alius, quod requirunt verba praedictae conditionis. Hoc dicit.

(1) Non podria ser. Imputet sibi testator, qui ita est

LEY VI.

Quando el fazedor del Testamento establese a otro por heredero, so condicion que jure de fazer alguna cosa, como deve auer la herencia, o non, maguer non jure.

Quando (1) algund testador establece a otro por su heredero, lo tal condicion, si jurare que de a fulano tantos maravedis, o tal villa, o otra cosa semejante; tal condicion, en quanto rañe al juramento, pues es de cosa que ha de venir, a que dizen en latin, de futuro, deue ser auida por no puesta; (2) empero no deue ser heredero, nin aver los bienes del finado, fasta que de, o faga, la cosa que el testador manda jurar: e esto ha lugar, tambien en las mandas, como en el establecimiento de los herederos. Pero dos cosas (3) y ha, en que conuiene, en todas guisas, que jure, aquel a quien mandasse el testador jurar, de dar, o de fazer alguna cosa, si quisiere aver lo quel mando. (4) La vna es, (5) si dixesse, que franqueava algund tu seruo, si jurasse de dar a algund ome alguna cosa señalada. E la otra (6) es, si estableciesse por tu heredero al Comun de alguna Ciudad, o de alguna Villa, o le mandasse algo, si jurasse de dar, o de fazer alguna cosa, que el testador mandasse. Ca, en qualquier dellas dos razones, non puede auer aquello aquel a quien es mandado algo lo tal condicion, si non jura primeramente, de fazer lo quel testador mando. E mas dezimos, que si el testador fa-

LEY VI. Recop.

perplexo locutus: non tamen semper vitatur perplexitas, ut dicit Bar. & Joan. de Imol. in leg. 1. ff. de condit. insti. & in leg. si Titius, eod. titul.

LEY VI.

Si testator relinquit tibi aliquid: si jures quid fa Aurum, vel daturum remittitur jurjurandum: nisi seruo relinquit libertatem: aut communicatam sub tali conditione instituat: quia tunc oportet jurare, alias relictum non solvetur. Hoc dicit. Habuit ortum a leg. qua sub conditione, ff. de condit. insti. §. 1.

(1) Quando. Prosequitur dicta Azo. C. de institut. & substiti. col. 1. verfic. neque est praetermittendum.

(2) Por non puesta. In ultima voluntate procedit hoc, ut hic, & in leg. qua sub conditione, in principio, ff. eodem. Si tamen a lege, vel a ministro legis, vel a iudice, vel a contrahentibus apponatur, non remittitur talis conditio, vide per gloss. Bald. & Paulum de Cast. in leg. si cum patre, C. commun. utriusque iudic. de jure hujus Regni non potest apponi juramentum in contradibus, ut habetur in leg. 6. titul. 1. lib. 3. ordinam. & in pragma. 180. nisi esset in his contradibus, qui alias non tenent sine juramento, ut ibi, & in pragma. de Talavera, juramenta, namque necessaria non videtur lex tollere, ut not. Bart. & Docto. in die. leg. qua sub conditione, de condit. insti. & in leg. si quis libertatem, ff. de manumiss. testa.

(3) Pero dos cosas. Adde die. leg. qua sub conditione, §. quatenus.

(4) Manda. Adde L. qua sub conditione, in principio, ff. eod. verfic. hoc edictum.

(5) La vna es. Adde L. si quis libertatem, ff. de manum. testa.

(6) La otra. Adde L. municipibus, ff. de condit. & demonstrat. secundum opinionem secundam gloss. ibi positam, que fuit Azo. ut patet, C. de insti. & substiti. in sum. col. 1. tene menti: quia communicat ibi per Docto. approbatur opinio 3. posita ibi in gloss.

ze algun heredero, o manda alguna cosa a alguno, lo condicione, si jurasse alguna cosa del tiempo pasado, (7) o del presente, que estonce non deue auer la herencia, nin la manda, quel fuere dexada, ante que jure lo que el testador mando.

LEY VII.

Como, las Condiciones que pueden ser, si fueren puestas en los Testamentos, deuen ser cumplidas.

Posibles condiciones son llamadas, en latin, aquellas que son en poder de los omes, (1) de las cumplir. E esto seria, como si dixesse el testador: Quiero que fulano sea mio heredero, si me fiziere vna Iglesia, (2) o vn Hospital, en tal

logar. O si dixesse: Establezco mio heredero a fulano, si non fiziere tal cosa; diziendola señaladamente. O si dixesse: Fago mio heredero a tal ome, si diere cient maravedis (3) a tal Iglesia; o, si non diere tal Castillo a fulano ome. E tal establecimiento, que es fecho lo alguna destas condiciones sobredichas, vale si se cumpliere (4) la condicion. Pero aquel que fuesse establecido, lo tal condicion, que non fiziesse alguna cosa señaladamente; este atal ha menester, que de atal recabdo, (5) que sean seguros, que non faga aquello que le defendio el testador. (6) E si esto non quisiere fazer, (7) non deue auer la herencia (8) en que era establecido por heredero.

LEY

(7) Tiempo pasado. Non enim remittitur conditio jurisjurandi, neque in ultimis voluntatibus, nec etiam in contractibus, quando fuit apposta circa ea, quae sunt de praeterito, vel de praesenti gloss. & communiter Doct. in dist. leg. que sub conditione, in princip. Bal. in dic. leg. si cum patruo, C. commun. utriusque jud.

LEY VII.

Conditio potestativa in dando, vel faciendo consistens est adimplenda, antequam solvatur relictum: sed si de non dando, vel non faciendo est: praestetur cautio de non faciendo: & solvitur statim relictum. Hoc dicit.

(1) En poder de los omes. Vide L. suus quoque, §. 1. ff. de hered. instit. l. 1. §. si autem aliquid sub conditione, C. de caduc. toll. & potest dici conditio potestativa, quae mere dependet à potestate implere debentis, & non est mixta cum viribus fortunae, vid. L. fin. C. de necess. ser. hered. instit. & Azo. ibidem in summa, col. 2.

(2) Si me fiziere vna Iglesia. Item si dicat, si manserit seruum, nam & haec mere potestativa est, cum etiam serui inuicti libertatem consequantur, ut notatur in leg. fin. C. de manum. testa. & adde L. 1. inf. cod. & tenet Bald. in leg. 1. col. 3. C. de instit. & substit. Sed quid si Episcopus non vult dare licentiam edificandi Ecclesiam, an conditio habeatur pro impleta, Bald. tenet, quod sic in dic. leg. 1. col. 2. & vide per eum ibi col. 3. versio. 3. quare, & per eundem in leg. debent, C. de fideicomis. liber.

(3) Si diere cient maravedis. Habes hic, quod ista conditio, si decem dederis, est potestativa, & idem tenet gloss. in leg. suus quoque, ff. de hered. instit. & in §. si plures, instit. cod. gloss. tamen in leg. 1. C. de instit. & substit. dicit esse mixtam, & ita tenent ibi communiter Doct. Potest dici, quod in habente facultatem adimplendi, prout est in homine diuite, dicatur potestativa, ut voluit gloss. in leg. fin. ff. de condit. insti. super parte, decem, & voluit Joan. de Imol. in dic. leg. suus quoque, super gloss. 3. vide per Bart. in leg. in testamento, §. 1. ff. de condit. & demonst. Bald. in leg. fin. C. de condit. insti. & quid si sit conditio dandi non capoci, vide eund. Bal. in leg. unica, §. fin. autem, C. de ead. tollent, & an conditio, si fundum dederit, sit conditio dandi, vel faciendi, vide Bald. in leg. 1. col. 3. C. de instit. & substit.

(4) Si se cumpliere. Et potest ista conditio potestativa impleri, quandoquocumque in vita instituti, neque desinit posse impleri, nisi per mortem, ut in dicta leg. suus quoque, & ibi Joan. de Imol. 1. nota. ff. de hered. instit. nisi fuerit apposta dies in conditione ipsa. L. Thais, §. intra, ff. de fideicomis. liberata, & ff. de hered. instit. L. sed si in conditione: & licet in institutionibus conditio ipsa, quandoquocumque in vita instituti impleri possit, ut dixi, & not. gloss. in leg. si quis haeres instituitur eodem tituli, tamen in legatis statim debet impleri, ut ff. de condit. & demonst. L. hac conditio, gloss. in dist. leg. si quis haeres instituitur, Bal. in leg. si pater, col. fin. C. de instit. & substit. An autem conditio dandi possit impleri per

alium, quando ille, cui fuit apposta, laborat in interitu, & est sine intellectu? Bal. vult, quod sic in leg. una, §. fin. autem, versio. extra quare, C. de caduc. toll. L. fin. cum ibi nota. ff. de condit. insti. Nota etiam, quod tempus adimplendi conditionem potestativam, vel mixtam non currit ignorantia. L. 2. ff. de condit. & demonst. Bald. in leg. 1. col. 3. versio. nono quare, C. de instit. & substit. & vid. ad praedicta Bald. in leg. si plures, pen. col. versio. quaritur, ulterius utrum conditio possit perpetuo impleri, C. de condit. insti. & an si desinit illo, in cuius persona debet impleri conditio, possit impleri eius haeredi, vide ibidem per Bald. versio. quare, & L. sicubi, libertas, §. 2. ff. de statu liber.

(5) Atal recabdo. Hoc fuit remedium cautionis mutuae, de qua in leg. mutiana, ff. de condit. & demonst. ubi vid. per Bart. & Doct. in materia circa istam formam adimplendi in conditionibus negativis, & ibi etiam vid. an ista cautio habeat locum in contractibus, & per Bald. in leg. 1. C. de pact. gloss. & Doct. in leg. siue apud alia, C. de transact. ubi vid. quid in iudiciis, & tenebitur restituere rem cum fructibus, si venerit contra istam cautionem, ut in dic. leg. mutiana, & ista cautio erit cum fideiussoribus, ut in authentica, cui restitum, C. de iudi. viduita, tollent, & dic. ut ibi.

(6) El testador. Quid autem in contractibus modallibus, an possit impleri modus per cautionem, vide Alex. in leg. siue apud alia, C. de transact. & Socinum in dic. leg. mutiana.

(7) Non quisiere fazer. Si tamen vellet, & esset casus, in quo cautio praestari non possit, tunc favore libertatis relictum debetur, & ita potest intelligi L. libertas, §. 1. ff. de manum. testa. & secundum opinionem Guillel. de qua per Bart. in dic. leg. mutiana, illud procedit specialiter favore libertatis, idemque esset dicendum in legatis piis, seu institutionibus ad pias causas, cum ut alias dixi privilegia libertatis concessa sint piis causis, ut tradit Bart. in leg. 1. C. de Sacrosan. Ecclesiis, & in leg. si unus, C. de testa. & in leg. proinde, ff. de bis, qua in testa. delent, & in terminis tenet Socinus in dic. leg. mutiana, 1. nota. In aliis vero casibus extra libertatem, & pias causas dato, quod cautio praestari non possit, non consequetur hereditatem, seu legatum, & in quantum ista. L. dicitur si non quisiere. Suppleri debet idem, & si non potuerit, si tamen non possit praestari cautio cum fideiussore propter paupertatem, videtur sufficere juratoria cautio, ut in authent. cui restitum, C. de iudi. viduita, tollent, & ibi Bal. col. 1. quem vide.

(8) Non deue auer la herencia. Si vero accipiat praestata cautio, & postea contraveniat, an auferatur ab eo hereditas, tanquam ab haerede, an vero quasi numquam fuisse haeres, est magis effectus proprii legata. Bart. disputat in dist. leg. mutiana, quae disputatio parvi, vel nullius effectus est quoad nos, attento iure huius regni disponente, ut etiam hereditate, non adita legata, debeantur, ut in leg. 1. tituli. 2. lib. 5. ordina. rega.

LEY VIII.

Que quando la Condicion, que es fecha, o puesta en los establecimientos de los herederos, es de tal natura, que non es en poder de los omes de la cumplir, que non puede el heredero auer la heredad, fasta que se cumpla.

Actuales condiciones son llamadas aquellas, que non son en poder de los omes, de las cumplir; mas que acaescen por aventura. E esto seria, como si dixesse el testador: Establezco a fulano por mio heredero, si lloniere cras; o, si fiziere Sol, e dia claro sin nublo. Poniendo el fazedor del testamento tal condicion como esta, o otra semejante della, que fuesse puesta a mas alongado tiempo, o a menor, non puede este atal entrar la heredad del testador, nin ser heredero, a menos de ser cumplida (1) primeramente la condicion. Pero casuales condiciones y a, que son de tal natura, que maguer sean puestas, non embargan el establecimiento del heredero. E esto seria, como si dixesse el testador: Establezco a fulano mi heredero, si cras nasciere el Sol; (2) o si dixesse: Fago mi heredero a tal ome, si muriere; (3) non señalando fasta que tiempo. Esto es, por razon que tales condiciones como estas, tan sin dubda son, e tan ciertas, que en todas guisas son. E porende, luego que son puestas, vale el establecimiento del heredero, e non se embarga, nin se aluenga por ellas.

Partida VI.

LEY VIII.

Si conditio est casualis, non potest sub ea haeres institutus ante ejus complementum quereere hereditatem, sed conditio, quae sit certa, ut si moriatur, non suspendit hereditatis acquisitionem. Hoc dicit.

(1) De ser cumplida. Adde L. i. qui haeres, ff. de acquir. heredit. & quid si sit conditio cuius eventus, vel defectus nihil operatur, vide L. qui fundum, §. si tu ex parte, ff. ad leg. Falcid.

(2) Nasciere el Sol. Est enim omnino exitura, & sic institutio remanet pura. L. si pupillus, §. qui sub conditione, ff. de novatio.

(3) Si muriere. Illa enim proprie dicitur conditio, quae suspendit, & potest se habere ad esse; & ad non esse, ut not. Azo. C. de instit. & substit. in summa, col. 2. L. ex falso, §. fin. ff. ad Trebelli. & per Jalonem in leg. conditio in praeteritum, ff. de verborum obligat. L. 2. supra eod.

LEY IX.

Mixta conditio, quae partim est in potestate hominis, & partim in viribus fortunae suspendit hereditatis aditionem, donec implatur in extraneo instituto, licet non in suo. Hoc dicit.

(1) Mezcladas. Otrum habet à leg. si pater, C. de instit. & substit. & à notatis per Azo. C. eod. in summa, col. 2. versio. mixta, & versio. quid autem, & per gloss. in dist. leg. si pater.

(2) Descendientes. Filii, vel nepotes, siue sint in sua potestate, siue sint emancipati, neque erit hodie saltem attentio isto iure paritarum necessarium, quod emancipatus institutus sub conditione casuali, vel mixta potat bonorum possessionem, secundum tabulas, de qua in leg. 3. §. si sub ea, ff. de honorum poss. secundum tabul. licet gloss. in leg. finali, C. und. cogn. dicat in casu dictarum LL. adhuc hodie necessariam dictam bonorum possessionem.

(3) Faldria el testamento. Tenet menti istam leg. quae decidit illud magnum dubium, de quo per gloss. & Doct.

LEY IX.

De las Condiciones que en parte cuelgan del poder de los omes, e en parte estan en auenturas, que dicen mezcladas.

Mezcladas (1) condiciones son llamadas aquellas, que en parte cuelgan del poder de los omes, e en parte estan en aventura. E esto seria, como si dixesse el fazedor del testamento: Establezco por mi heredero a fulano, que es ydo a vitra mar, si tornare aqui, a morat a esta tierra. E tal condicion como esta en parte es en poder deste heredero atal, ca puede logar algund Nauio en que venga; e en parte esta en aventura, ca maguer lo el alogue, puede acaescer peligro en la venida. E si el heredero que asi era establecido, fuesse de los descendientes (2) de aquel que estableciesse, valdria el testamento, (3) maguer non se cumpliesse la condicion. Mas si fuesse extraño non se valdria, a menos de ser cumplida.

LEY X.

Que Condiciones se entienden en los establecimientos de los herederos, maguer non sean y puestas a que dizen en latin, Tacita.

Tacita conditio, en latin, tanto quiere dezir, Ten romance, como callada condicione: que es de tal natura, que maguer non sea puesta señaladamente, entienda de derecho. (1) E esto seria,

Castillo lib. 9. con. Ley 12. trov. - tit. 8. lib. 9. cap. 82. Recop.

in leg. si pater, C. de instit. & substit. An etiam stante dispositione, L. quoniam in prioribus, C. de inoffic. testa. testamentum in quo filius est in institutus sub conditione casuali, vel mixta, & in cuius defectum non est exheredatus, sit nullum, vel an tenet rejecta conditio, & approbat ista. L. opinionem gloss. in dic. leg. si pater, & in leg. suus quoque in principia, in verbo, constat, ff. de hered. instit. quam, & ibi tenet Bart. post Ricardum Malumb. Joan. de Imol. in dicta leg. suus quoque, & in leg. final. ff. de condit. insti. Salic. in dicta leg. quoniam in prioribus. Paulus de Castro, Alex. & Jaso. in dicta leg. si pater, qui omnes mouentur, per textum in leg. finitus, §. cum autem, C. de inoffic. testament. & istam partem tenet Roderic. Suarez in repetitio. dicta leg. quoniam in prioribus, in secunda ampliatione, qui etiam dicit istam opinionem, per istas LL. partitur approbat, licet per L. 17. incipit, religiofa, vide supra tituli. 1. & per leg. 1. infra isto tituli. & non allegat istam leg. quae hoc clarius dicit, & expressius nota bene, quia ut affirmat Socinus consil. 97. praesens consultatio, vol. 3. & in consil. sequenti communis opinio erat in contrarium, ut late refertur in dicta consilii.

LEY X.

Tacite intelligenda est conditio: ut videlicet duobus filiis legitimis naturalibus institutis, & uno alteri, praemortiente substituto, intelligatur tacita conditio, scilicet, si praemortuus sine liberis: quia ipsi praesentur: secus est extraneis institutis praedicto modo substitutis: quia etiam praemortuus liberis expulsi admittitur ad substitutionem superflites. Hoc dicit. Habuit ortum à leg. cum avus, ff. de condit. & demon.

(1) Entiendese de derecho. Sunt multae condiciones, quae tacite subintelligitur à iure, ut hic, & in leg. hac verba, ff. de legat. 1. & in cap. quemadmodum, ubi gloss. 2. & etiam Joan. Andr. de iurejuranda, & in leg. cum quid, ff. si certum petat, L. conditione, quae extrinsecus, ff. de condit. & demonst.

ria, como si algund testador, (2) que ouicidē dos fijos, (3) quier amos fuisse legitimos, o naturales, (4) estableciēse en tu testamento, que el

que muricse (5) primeramente, que el otro que fincalle biuo, hercdasse los bienes del muerto. (6) Ca, si este que muricse (7) dexasse fijos, (8) ellos de-

(2) Alguñ testador. Sive pater, sive mater, ut dicit gloss. in leg. generaliter, §. cum autem, in verbo substituitur, C. de instit. & ibi per omnes Bart. in leg. cum avo, ff. de testat. & de monstr. unde in contractibus, qui celebrantur gratia utriusque, non procedit hujus leg. dispositio, secundum Bald. in leg. cum acutissimi, in fine. C. de fideicom. procederet tamen in donatione causa mortis, gloss. in leg. 1. C. de donat. causa mortis, & etiam in donatione inter vivos, quae fieret gratia donatarii, secundum quod vult Decius in leg. generaliter, col. 4. C. de instit. & substituitur.

(3) Dos fijos. Gratia exempli ponit, nam idem esset, si plures haberet, vel unum tantum ex identitate rationis, & probatur in leg. cum acutissimi, C. de fideicommissis, & in dicta leg. generaliter, §. cum autem, ex ista tamen lege collige, quod loquitur, quando ascendens gravat descendentem fideicommissio universalis: non ergo procedit, quando frater gravat fratrem, seu transveralem institutum, secundum Alberic. Angel. & communiter Doct. post Jacob. de Aren. & Jacob. de Rave. in dict. §. cum autem, & est communis opinio, ut testatur Socinus in dicta leg. cum avo, de condit. & demonstr. col. 1. & Decius consil. 433, contrarium tamen dicit Barb. in dict. leg. cum acutissimi, per aliquam motiva, quibus respondet Socinus ubi supra, col. 24. similiter, neque procederet in uxore instituta gravata de restituendo, quae decedat cum filiis communibus per leg. qui filium, §. sobinus, ff. ad Trebell. vid. Socin. in dict. cum avo, col. 3. versic. 3. inferitur, neque etiam habebit locum, quando patentes instituntur a filiis, secundum Bart. in dict. leg. cum avo, & est communis opinio rejecta distinctione Angel. in leg. ex falso, §. si quis rogatus, ff. ad Trebell. & procedit dicta communis opinio, si decedat cum liberis pater, vel sine liberis, cum parente avo institutus, ut concludit Socinus in dicta leg. cum avo, col. 9. & quod ista L. dicit de filiis, idem dicit de aliis descendentibus, gloss. in dict. §. cum autem, L. cum acutissimi, C. de fideicommissis.

(4) O naturalis. Adde L. generaliter, §. cum autem, C. de instit. & substituitur, & an procedant istae leges, necum in filio naturali gravato, verum etiam in nepote naturali, vel pronepote, videtur dicendum, quod sic, cum militet eadem ratio, arguitur, L. fin. C. de natura libe. ubi circa institutionem ex testamento, vel abintestato, quod statuitur in filiis, habet locum in nepotibus naturalibus ex dict. leg. extensioe, & ita tenet Socin. in dict. leg. cum avo, col. 23. versic. de avum corollarium. Sed quaeritur, an istae LL. procedant in filiis adoptivis gravatis. Rayner. & Alberic. in dict. §. cum autem, tenent, quod non, eo quod majorem affectionem habet pater ad filium naturalem, quam ad adoptivum, & hanc opinionem approbat Alex. in leg. ex falso, §. si quis rogatus, ff. ad Trebell. non enim adoptivi dicuntur proprie filii, sed quidquid a patre habent, habere videntur ex mera libertate, ut in leg. cum in adoptivis, cum ibi nota. C. de adoptiv. ubi etiam dicit Angel. quod si statutum vult, quod filii non solvant gabellam de hereditate paterna, filii adoptivi solvere tenebantur: contrarium tenet Coman. in dict. leg. cum avo, & Fulgo. in dict. §. cum autem. Socin. vero in dict. leg. cum avo, col. 24. tenet primam opinionem, quando filii adoptivi fuerunt adoptati ab extraneo, eo quod non transfertur in familiam, seu potestatem adoptantis, ut in dict. leg. cum in adoptivis. In adoptivis tamen ab ascendente naturali, cum transfertur in familiam adoptantis, & in ejus potestate, ut in dict. leg. & etiam in filio arrogato, qui & ejus filii transfertur in familiam arrogantis, vult, quod habeatur locum leges istae, licet ultimo loco relinquatur cogitandum. Ego vero indistincte adhaerem prime opinioni ex eo: quia hoc casu, neque patria potestas, nec transitus in familiam consideratur, sed affectio naturalis,

quae non ita cadit in adoptivis, sicut in naturalibus: & quia non reperitur in jure talis extensio ad adoptivos, prout reperitur in naturalibus in dict. §. cum autem, & hic, & licet ista lex partiarum super his dicat: Quier ambos fuisse legitimos, non intelligas de legitimis adoptivis, sed de legitimis, & naturalibus, prout istae LL. partiarum filios legitimos intelligunt, ut patet in leg. 1. tit. 13. part. 4. quando vero causa naturalis, & accidentalis concurret in adoptivo gravato, prout est in doptio ab ascendente, plene procederet istae leges. Pater etiam ex ista leg. quod non procederet ejus dispositio, si filii gravati essent spiriti, secundum Alberic. & alios in dict. §. cum autem, nisi sint legitimi, cum per legitimam iura filiorum legitimorum consequantur, ut in authentico quibus mod. natura efficitur, §. illud, L. fin. tit. 13. part. 4. tenet Socin. quoad casum nostrum in dict. leg. cum avo, col. 24. versic. inferitur ex praemis.

(5) Que muricse primeramente. Quid si hoc non fuit dictum, sed institutio descendens fuit facta in vita tantum, & post mortem alter directio instituitur haeres, an procederet hujus leg. dispositio, videtur, quod non, per leg. fin. C. de lega. & quia Joann. de Imol. in leg. pro pretorio, ff. de instit. & rupt. dicit, quod ista lex est exorbitans, & ideo non extendenda, contrarium tamen tenet Socin. in dict. leg. cum avo, col. 10. & 11. & ita refert fuisse consultum, vid. ibi late per com. Not. etiam ex isto verbo, L. quod non procederet ista, L. in gravato puto, scilicet, non adiciendo post mortem, & consonat in hoc ista L. cum communi opinione Docto. contra quam videtur tenere Socin. in dict. leg. cum avo, col. 12. & 13.

(6) Los bienes del muerto. Et sic loquitur ista L. in substitutione universalis, dicit tamen idem esse in relictis particularibus factis filiis, si gravantur de restituendo post mortem, ut est casus in dict. leg. generaliter, §. cum autem, versic. que omnia, C. de instit. & substituitur, & procedit, si filius fuerit universaliter institutus: vel in quota, & gravatus de re certa restituenda, siue ei erat relicta certa res, vel quantitas, & gravetur post mortem de ea restituenda, secundum Baldum in leg. cum acutissimi, C. de fideicommissis, col. 11. de quo vid. Socin. in dict. leg. cum avo, col. 13. & 14. cum sequenti, & per Decium in dict. §. cum autem, versic. 4. limitatur, ubi vult, quod quando institutus universaliter gravatur in re certa post mortem non habet locum dispositio illius, §. cum autem in fine, & tenuit Alberic. in dict. leg. cum acutissimi, C. de fideicommissis, & hoc satis placet maxime cum ista leg. partiarum, non loquatur in legatis particularibus, sed in successione universalis: & quod habetur in dict. §. cum autem, in fine, restringendum est ad proprium casum, in quo loquitur, scilicet in legatis particularibus ipsis filiis gravatis relictis.

(7) Que muricse. Loquitur de filio instituto gravato mortente: non enim procederet ista L. quando non ipse filius honoraretur, sed alius tertius gravaretur a testatore post mortem filii, ut in leg. qui filium, §. Sabinius, ff. ad Trebell. & ibi Bar. Angel. & Joann. de Imol. quid tamen si sit banatus? Bald. in leg. cum acutissimi, col. fin. C. de fideicommissis, dicit, quod adhuc non esset locus fideicommissio. & quod in hoc casu filii ejus excluderent substitutum, & si peteret sibi cavere de fideicommissio restituendo: quia quotiens conditio est in medio, illa cautio non potest praestari, L. ita tamen, §. ff. ad Trebell.

(8) Dexasse fijos. Non exprimit, an naturales, & legitimos, vel naturales tantum, & sic videtur velle, quod & si decedat cum filiis naturalibus, tantum excludant illi substitutum, sicut & habetur in leg. ex falso, §. si quis rogatus, 4. ff. ad Trebell. unde hic probatur, quod etiam si filius naturalis sit ille, qui fuit gravatus fideicommissio, qui

qui decedat cum filio naturali, talis filius excludit substitutum: cuius contrarium probari videtur in dict. leg. generaliter, §. cum autem, C. de instit. & substituitur. & ita ibi Docto. magis communiter intelligunt istum text. ut requiratur tali casu ad excludendum substitutum datum filio naturali, quod debeant extare filii legitimi, & naturales ex naturali, & add. §. si quis rogatus, respondent, quod procedat, quando illa conditio, si sine liberis decesserit, fuit expressa a testatore, dic. §. cum autem, intelligatur, quando talis conditio fuit a lege tacite subintellecta, quae fuit §. solu. gloss. in dict. §. cum autem, in parte, sobole, in fin. Sed Bart. ibi tenet primam solutionem gloss. ibi scilicet, quod dicit §. cum autem, quatenus dicit de justa sobole, intelligatur, secundum distinctionem positam in dict. §. si quis rogatus, & sic, quod nihil novi inducitur in hoc per dict. §. cum autem, & ista opinio fuit Azo. & idem tenet Bar. in dict. §. si quis rogatus, & tenent etiam Angel. & Joann. de Imol. qui dicunt istam communem opinionem, & idem dicit Alexan. & Decius, in istam partem inclinat in dict. §. cum autem, sed re vera communis est opinio primo posita, quae fuit §. dist. glol. quam etiam dicit versum Socin. in dict. leg. cum avo, col. 19. tenenda est opinio Barro. per istam leg. partiarum, quae declarat verba dicit §. cum autem, dum dicit sine justa sobole, ut isto casu intelligatur, secundum subjectam materiam, ut etiam naturales comprehendantur, & spiriti solum excludantur, secundum iura antiqua, nam iuxta dicitur, 1. legitima, L. 3. §. de illo, ff. pro soc. L. si uxor, in principio, ff. de adulter. & naturales filii in excludendo substitutum, dicuntur legitimi, ut in dict. §. si quis rogatus.

An autem filii excludant Ecclesiam, seu piam causam substitutum, videtur dicendum, quod sic: ex quo excludunt conjunctionem patrum filium testatoris, ut hic habetur, & in dicta leg. cum avo, & ex quo filium praetulit Ecclesiae continuata affectione, censetur voluisse praeferre omnem ejus posteritatem, tenet Bald. in dict. leg. cum acutissimi, col. 11. & ibi etiam Paul. de Cast. circa finem, & istud tenet quidquid in contrarium tenuerit Buba. in commento, dic. leg. cum acutissimi, & Jalon in dicta §. cum autem, quorum fundamentis late respondet Socin. in dict. leg. cum avo, col. 19. & 20. & Decius in dicta leg. generaliter, col. 3. vide tamen, quod adducit Felin. in cap. Ecclesia S. Maria, col. 38. de consuet. ubi referens consilium Anchara. limitat, nisi filii ex hoc non depauperarentur.

Item, quid si gravatus ingressus est religionem, an monasterium habeatur loco filii, & sic excludat substitutum Bald. in dict. leg. cum acutissimi, col. fin. C. de fideicom. distinguit, an ingrediatur religionem minorum fratrum, qui sunt incapaces hereditatis, & tunc non excludatur substitutum, si vero ingrediatur aliam religionem capacem, excludatur, vide de hoc per Joann. Bsprit. de S. Severi. in repetitio. dist. leg. generaliter, §. cum autem, quest. 7. & per Socinum in dict. leg. cum avo, 9. quaestione. Adverte etiam, quod in casu hujus leg. quando est gravatus restituere alteri filio testatoris, nullo casu excluditur substitutum, ut probatur hoc per casum in authentico de Sanctis, Episc. §. sed hoc praesenti, collatio 9. ubi monasterium non facit deficere conditionem, de qua ibi, quando contendit cum alio monasterio substituto, ut dicit etiam gloss. in cap. in praesentia, de probat. igitur idem erit dicendum, si contendat cum alio filio testatoris substituto, quia non est minoris favoris, sed similis, & fortioris, cum dilectio major videatur in filiis, quos testator cognovit, quam in nepotibus, quos non cognovit, & ita in facto consultum, & obtinuit Maria. Socin. ut referret ejus filius in dict. leg. cum avo, col. 19. & in 9. quaest. ad fin. quod si esset verum, esset singulariter notandum, sed cave, quia ista L. destruit istud dictum: nam in ea filius erat gravatus restituere fratri suo, & tamen adhuc habet locum ista tacita conjecturata conditio, ut nepotes ex filio praemortuo gravato excludant patrum filium testatoris, & idem probatur in text. dist. leg. cum

avo, ubi patruus non excludit pro nepotem nepotis gravati, ideo intellige dictum Socin. quando institueretur filius, & gravaretur de restituendo unum filio ejusdem gravati, quia tunc alii fratres illius filii ejusdem gravati in pari gradu: & sic procedit fundamentum Socini, dum arguit de monasterio, & ubi est expressa voluntas de restituendo uni nepoti, cessat conjectura contra mentem expresse.

An autem filii adoptivi, quos reliquit gravatus excludant substitutum, dicit, quod non, quia esset in potestate gravari adoptando filium excludere substitutum: quod in filio naturali non potest dici, cum non tantum ab ejus voluntate, sed a Dei dono sibi assignatur, & quia liberi adoptivi non sunt in consideratione in praedictum substitutum. L. fideicommissum, ff. de condit. & demonstr. L. si ita quis, §. fin. ff. de legat. 2. Angel. in dict. §. cum autem. Socinus in dicta leg. cum avo, col. 24. & Decius in dict. §. cum autem, versic. 7. ista lex, & quod hic dicitur, quando reliquit filios: idem est, quando reliquit nepotes, vel pronepotes, sed alios ultteriores descendentes, ut probatur in dict. §. cum autem, & in dict. leg. cum acutissimi, & tradit Socin. in dict. leg. cum avo, col. 17. Procedit etiam ista L. siue filii sint masculi, siue feminae, seu nepotes ex femina, L. si ita quis in principio, ff. de testat. Bart. plene in leg. 1. C. de verb. signific. L. 1. C. de condit. inferi. Si tamen testator expresserat in conditione qualitatem masculinitatis, tunc deficientibus masculis propter feminas, non excluderetur substitutum, ut dicit Bart. in dict. leg. cum avo, 4. quaest. & ejus opinio tenetur communiter, & a nullo reprobanda, ut attestat Socin. in dict. leg. cum avo, ebar. 9. col. 2. & citat hoc, vide eundem Socin. ibi ebar. 10. col. 4. cum sequenti. Procedit etiam haec lex, siue filii sint nati, siue nascituri tempore conditionis, secundum Raphael. Coma. in dict. leg. cum avo, & videtur de mente Bar. ibi 3. quaest. & tenent aliqui moderni in dict. §. cum autem, prout est Joan. Bapt. de S. Severi. qui late ibi istam quaestionem examinavit, & in hanc sententiam inclinat Socin. in dict. leg. cum avo, fol. 9. col. 3. & 4. & sequenti. & istud videtur tenendum, licet contrarium tenuerit Ludov. Roma. consil. 170. in proposita consultatione, cui videtur adhuc adherere Jalon. & Decius in dict. §. cum autem, & pro ista opinione Raphael. multum confert ista L. partiarum, quae indistincte excludit substitutum per liberos gravati, si extant, & signanter, cum dicitur: Ego si perque semper se extende per derecho, maguer el padre, no lo diga paladinamente que muriendo el uno y dexando fijos, que el otro hermano que fuera hijo, no deve heredar lo suyo. Ponderandum est verbum semper, & sic intelligit, siue filii sint jam nati, siue nascituri. Nam ista dictio semper importat, quod idem sit in omni casu, & in omni tempore, ut dicit gloss. nota. in verbo, semper, in leg. 1. ff. solu. materi.

Quid tamen si iste gravatus decedat cum filiis, qui tamen sunt incapaces, ut quia sunt deportati, vel damnati in metallum, an tales filii faciant deficere fideicommissum? Dicit, ut per Bart. in leg. filiusfamilias, §. cum quis, ff. de legat. 1. Adverte etiam, quia sufficit liberis extare, & si non sint haeres, quia nolunt adire paternam hereditatem, vel fuerunt exheredati, ut in dict. §. cum quis, de hoc tamen vid. quae infra statim dicam in gloss. quae incipit: Lo deuen aver. Not. etiam, quod & si filii isti praemature habeantur a minore 14. annis viri potentem, quod etiam isti non tantum facient cessare substitutionem fideicommissariam, de qua hic, & in dictis iuribus: sed etiam pupillarem. Bar. in leg. Gallus, §. etiam si parente, ff. de libe. & posth. & idem Bar. & apostolica. in leg. in pupillari fra. verb. ff. de vulg. & pupil. idem est si talis pupillus relinquat uxorem praegnantem, non talis possimus, ex eo faciet cessare pupillarem substitutionem, ut notanter tenet Bald. in leg. neque ei, ff. de adopt. ibi dum dicit. Item si malitia supplet materiam, & accipiet uxorem, & concipiet argum. L. ex falso, ff. de vulg. & pupil. licet tantum ipse loquatur de extinctione pupill-

denian heredar los bienes de su padre, (9) e non su tyo dellos, a quien auia establecido el testa-

laris substitutionis. Not. etiam istum text. in quantum dicit: *Dexasse hjos*, quia vult, quod non sufficiat habuisse liberos, si decesserint ante mortem gravati, ut est casus singularis in leg. ex falso §. pen. ff. ad Trebell. Requiritur ergo, quod extent tempore mortis eius, & hoc sufficit, licet postea moriantur, ut excludatur substitutus, ut probatur in dic. §. pen. & habetur in cap. Raynuntius, de testi. & in cap. in presentia, de probatio. l. cum uxori. C. quando dies legat. ced. Item intelligit istam leg. in filiis, qui nascuntur non monstruosi, & tendentes ad prodigium: nam illi, & si vivo nascantur, non faciunt de herede conditionem. L. non sunt liberi, ff. de stat. humi. Similiter intelligitur, quando tales filii perfecte nascuntur: nam si in actu natiuitatis moriantur, puta, dum sunt totius extraxerit unum pedem secus esse. L. quod dicitur, ff. de lib. & post. l. pen. & ibi Albert. Bald. & alii. C. de post. hui. hared. instit. Si tamen incito aliquo perfecto membro nasceretur vivus, tunc ille excluderet substitutum, sicut accidit in eo, qui sine aliquo membro perfecto nasceretur, quia est perfectus homo, ut adducit Socin. post Joan. de monte ipere, in dic. leg. cum avus. char. pen. col. 2. intelligit etiam de nato ex partu, qui vivere possit, secus si sit quinque, vel sex mensium, quia non est perfectus natus, ut in dic. leg. pen. Socinus ubi supra, ubi refert se in hoc consultasse, vide etiam super his de iure regni l. 1. Tauri, quae est lex notabilis.

(9) Los bienes de su padre. Ex hoc verbo pater, quod loquitur ista L. in substitutione fideicommissaria, quia non sequitur additione, vel immixtione non dicerentur bona patris, qui fuit gravatus, sed primi testatoris, qui gravavit, argumentum. L. post aditam, C. de impuber. & alii substit. ex quo videtur inferri, quod ista L. & similes non procederent in substitutione directa vulgari, & ita dicit Alberticus in dicta lege generaliter, §. cum autem, ubi gloss. in verb. substituit, videtur hoc velle, & hanc dicit esse communem opinionem Socini in dicta lege cum avus, col. 7. ubi etiam nonnulliter dicit hoc debere intelligi, & limitari nisi essent in casu, in quo institutus filius transmitteret ius ad eundem ad nepotes: nam licet alias sit magna dubitatio, nonquod ille, qui admittitur ex vulgari substitutione, excludat illum, qui venit per ius ad eundem transmissum, de quo per Bart. & Doctores in leg. 1. ff. de vulg. & pupilla. tamen in hoc casu indubitanter, secundum eum substitutus excluderetur per text. in leg. unica, C. de his qui ant. apert. tab. & argumento text. in leg. cum acutissimi, C. de fideicommiss. Limitat etiam Socinus istam communem opinionem, quando vulgari substitutione est iuncta cum compendiosa, ut si dixit testator, quomodoque decessit, nam cum in compendiosa continetur vulgari, secundum doctrinam Bart. communiter approbatam in leg. certorio, col. 10. versic. quare utrum substitutio compendiosa falsa, & c. ff. de vulg. & pupilla. & in leg. precibus, C. de impuber. & alii substit. quia sicut in fideicommissaria, quam etiam implicetur compendiosa, intelligitur tacita conditio, si decesserit sine liberis, ut hic, & in dicta lege cum avus, pariter idem est dicendum de vulgari substitutione in compendiosa comprehensa, ut qualis sit determinatio, argumentum. L. iam hoc iure, ff. de vulg. & pupilla. l. quomodo. C. de impuber. & alii. Contra istum tamen dictum Socini consuluit Decius consil. 46. in testamento illius, & insignifici domini capitanei, & c. motus inter cetera ex eo quod licet sit verum, quod à principio, & potest aliter substitutio compendiosa applicari post ad vulgarem, vel fideicommissariam, secundum quod casus occurrat, si tamen tunc compendiosa resoluta sit in vulgarem, vel fideicommissariam de tali vulgari, vel fideicommissaria, in qua compendiosa resoluta, iudicari debet tamquam de vulgari, vel fideicommissaria simpliciter, & absolute ex notat. per

de por heredeto. E esto es, porque siempre se entiendo por derecho, (10) maguer el padre non lo

Bart. in leg. haredes mei, §. cum ita, ff. ad Trebell. & sequitur Alex. consil. 1. perspetus verbis eius, col. fin. vol. 1. Si ergo occurreret casus de vulgari, iudicaretur simpliciter, & absolute, secundum eum, & sic, quod non subintelligitur in ea talis tacita conditio, si decesserit sine liberis, & ita fiat comprehensio, quod utraque substitutio conservetur in statu suo, & utraque propriam naturam retineat, quia illa determinatio quae aequaliter debet fieri, respicit illud, quod exprimitur, & non videtur habere locum in eo, quod tacite intelligitur, prout est dicta conditio liberorum, de qua nihil fuit dictum, adducit etiam alia, quae videas per eum. & ista L. partitum satisfaciit pro ista parte, quam tenuit Decius. Nam videtur loqui in compendiosa substitutione, in quantum dicitur: *Hic et que movetur primamente*, & quod fuerit facta hoc casu substitutio per verbum commune, sicut & de verbo succedat, dicit Bartol. in leg. certorio, col. 1. final. ff. de vulg. & pupilla. hareditate enim tantum est dicitur, quantum succedere, ut in leg. nihil aliud est hareditas, ff. de verb. signific. & tamen L. ista vult, quod ut conditio liberorum subintelligatur, quod succedat ex fideicommissaria, ut dixi in principio, & patet etiam ex aliis verbis istius. Inferius postea, ex quibus constat bona patris iam fuisse filii gravati, & sic, quod iam erat factum suum patrimonium per additionem, vel immixtionem. L. sed si plures, §. filio, ff. de vulg. & pupilla. & instituta, de hared. quatuor, & differens, in prin. Pro opinione tamen Socini, multum urget conjectura pietatis, & parentis affectio praesumpta, quae fuit originatum mortuum harum dispositionum, & quod quis proponere voluit extraneum suae posteritati, quod ratio ita militat, si succedatur ex vulgari, sicut si ex fideicommissaria, & pro ista parte potest induci ista L. partitum, neque obstant verba supra ponderata, nam earum ante additionem, vel immixtionem bona patris dicuntur filii. L. in suis, ff. de libe. & post. l. 21. supra tit. 1. & multum interest ad coniecturandam istam voluntatem defuncti: an facta fuerit substitutio per verba compendiosa: an solum per verba directa, importantia tantum vulgarem substitutionem, & sic, quod debeat esse diversitas inter unum eorum, & alium, & ista ista requiritur, & testatoris affectione potius inclinarem in opinionem Socini, tu cogita, quia passus est cerere dubius, quid autem sit dicendum in substitutione pupillari, vide late Socin. in dicta leg. cum avus, col. 7. & 9. Cuius resolutio videtur, quod pupillaris substitutio non firmatur susceptione liberorum, prout dixit Bart. in dicta leg. in pupillari, ff. de vulg. & pupilla. neque etiam potest dici, quod substitutio pupillaris rumpitur natiuitate posthumi, prout est magis communis conclusio in dicta lege, in pupillari, sed bene verum est, & potest dici, quod expiret mortuo pupillo cum filiis, argum. dicta leg. cum avus, quid autem sit testator duobus pupillis filiis substituerat pupillariter per adjectionem nominis collectivi, & primus decessit pater relicta filii, & postea decessit impubes alius, an filii pueris excludant extraneum ab hareditate impuberis: Vid. Bald. quod sic in leg. pen. col. 1. C. de impuber. & alii substit. & Alex. in leg. haredes mei, §. cum ita, ff. ad Trebell.

(10) Siempre se entiende por derecho. Nota hoc verbum, nam ex eo tollitur magnum dubium, quod est inter Doct. in dicta lege cum avus. An illud, quod ibi & hic disponitur, sit fictio legis, vel an sit praesumptio iuris: nam R. ap. C. ubi vult, quod sit fictio eo, quod fingant scriptum ultra id, quod apparet, Paul. vero de Cast. dicit, quod sit praesumptio, & rationes pro utraque parte discutit late ibi Socinus col. 30. & 31. & 32. effectus est magnus, nam si esset fictio, non admittetur probatio in contrarium, secus tamen esset, si esset praesumptio iuris tantum, & non praesumptio iuris, & de jure, & quod sit

lo diga paladinamente, que muriendo el vno, e dexando hijos, que el otro hermano que finca vivo, non deve heredar lo suyo; mas los hijos del muerto lo deven auer. (11) Pero si muriese sin hijos, estonce el otro hermano (12) heredaria lo suyo, asi como el padre ouiesse puesto. Mas si el que haze el testamento estableciesse a dos omes estraños (13) por sus herederos, lo tal condicion, que el que muriese primero, que el otro que he-

redasse sus bienes; maguer que este que muriese primero, dexasse hijos, non heredarian ellos estos bienes atales, mas el otro a quien establecio el testador por su heredero.

L E Y XI.

Como el padre non deve poner Condicion ninguna en la legitima, que dexa a su hijo.

Libremente, (1) e sin ningund agrauamiento,

si praesumptio iuris tantum, tenet Jacob. Butri. Cynus, Bald. in dicta leg. cum acutissimi, C. de fideicommiss. & sic admittitur probatio in contrarium per coniecturas, vel alias: tene ergo menti istam legem partitum, quae disponit, quod licet sit iuris praesumptio, seu tacita conditio à iure subintellecta non fictio: nam si voluerat, quod esset fictio, non dixerat: *Entiendese por el derecho, maguer el padre no lo diga*, sed dixerat: *sus fingit fuisse dictum, sed quia procedit ex coniectura pietatis, ideo dicit: Entiendese por derecho*.

(11) Lo deven auer. Quid si nolant, & repudient, an erit locus substituto? Albertic. movet istam questionem in dic. leg. generaliter, §. cum autem, C. de institut. & substitut. & refert opinionem quorundam dicentium, quod sufficit liberos extare, licet non succedant, ut excludant substitutum, argum. L. filiusfamilias, §. cum quis, ff. de legat. 1. & l. ex falso, §. fin. & ibi notatur, ff. ad Trebell. & in leg. Larius, ff. de hared. institut. L. cum pater, §. volo, de legat. 2. Sed in contrarium dicit, quod videtur text. in §. si vero testamentum, institut. de success. liber. & quia negare non possumus extitisse fideicommissum conditionale, licet descendentes ex privilegio isto substitutum excludant, ut in dic. §. cum autem, cum dicit liberos eam excludentibus, ergo alii de tali privilegio isto substitutum, nisi ipsi L. qui liberis, §. fin. ff. de honor. poss. secundum tabul. alii vero dicunt, secundum eum, quod aliud est, quando conditio expressa apponitur ab homine, & tunc sufficit liberos extare, ut excludatur substitutus: aliud quando à lege subintelligitur, nam tunc oportet eos haredes esse per dic. §. cum autem, alias cessaret ratio, quae movet coniecturam, de qua in dic. §. cum autem, & in dic. leg. cum acutissimi, & in hac refert Albertic. in dic. §. cum autem, cuius opinioni adhuc videtur Socin. in dicta leg. cum avus, char. 8. col. 2. & Jas. in dic. §. cum autem, col. pen. & vid. in hoc Socin. consil. 182. vol. 1. incipit, licet filia famina.

(12) El otro hermano. Quid si decessit iste frater fideicommissarius antequam gravatus, an transmitat ius petendi fideicommissum ad haredes. Paul. de Castr. in dic. leg. cum avus, in fin. dicit, quod non ex quo istud fideicommissum erat conditionale, licet conditio esset tacite subintellecta, & sic conditio legalis, quia tamen non est necessaria, imò provenit ex coniecturata mente defuncti, ita quod eam testator tollere potest, si vult, iudicatur conditio non necessaria, & sic dicit cessare, quod habetur in leg. condiciones quae extrinsecus, ff. de condit. & demonstr. Tu vero dicit, quod ista quaestio est facilis, ex quo hic intervenit conditio expressa à testatore. S. cum moretur, L. dies incertus, ff. de condit. & demonstr. & sic non conveniunt propria verba Paul. de Castr. dictum tamen est verum.

(13) Dos omes estraños. Approbat gloss. L. cum acutissimi, C. de fideicom. & dic. §. cum autem, quae sunt communiter approbatæ: cessant enim in extraneo rationes, quae sunt in filio, & eius liberis: coniectura, scilicet pietatis, & sanguinis, de qua in dicta leg. cum avus, & etiam evitatio absurditatis in testante, non videtur alienas successiones suis praepone. Quid autem si filius, & extraneus essent instituti, & de testamento post mortem gravati, an in persona filii subintelligatur tacita conditio? Socin. tradit istam questionem in dicta leg. cum avus, char.

6. col. 2. versic. 7. infertur, & est pulchra quaestio, & refert ibi Cumanum arguentem, quod non intelligatur tunc ista conditio, licet in fine relinquitur sub dubio, dicens æquitate suadere contrariam opinionem Socini, ibi post Joan. Bapt. de S. Sever. in dic. §. cum autem, & in leg. in testamento, C. de testa. militi. tenet, quod in persona filii subintelligatur, vid. ibi per eum, & pro ista opinione satisfaciit ista L. partitum, dum in hoc versic. ponit hæc verba: *Dos omes estraños, quasi secus velit esse, quando non ambo essent extranei*.

L E X XII.

Non potest testator filiis apponere conditionem in legitima. In eo tamen, quod est plus et iure institutionis relicta, potest apponi conditio praesertiva. Casualis autem, vel mixta, nequaquam, sed habetur pro non apponita. Hoc dicit. Habuit originem à leg. quoniam in prioribus, C. de institut. testamento.

(1) Libremente. Non ergo poterit à parente filio relinquere legitima, ut compenct cum debito, ad quod filio tenebatur, veluti dotis materne, vel alias, ut in specie not. Cynus, & etiam Bald. in fin. in leg. 2. C. de iur. dot. Et quid si pater reliquat filio iure institutionis aliqua bona, vel quantitate pro legitima, & dote materna, & bona non sufficiant ad solutionem dotis, & legitime? Vid. notabile consilium Socini, 2. vni. consil. 222. diligentissimè, & subtiliter, ubi etiam vide, an acceptando hoc filia sibi praedictet, & quae habentur in dic. consil. Adde ad dicta Roderici Suarez in leg. quoniam in prioribus, C. de institut. testa. 7. ampliatione, ubi vid. de hoc.

Et quid si filius instituitur in sua legitima, & jubetur restituere Titio, qui recusat adire, & restituere compellitur à iudice: an tunc habeat locum ista L. ut adhuc rejecto gravamine consequatur, & retineat legitimam? Paul. de Castr. dicit, quod non, imò tunc limitabitur ista L. & similes, per text. quem ipse ad hoc ita intelligit in leg. ita tamen, §. si patronus, ff. ad Trebell. ubi Roman. dicit hoc esse novissimum dictum, sed Alexand. ibi reprobat istum intellectum, & dicit esse contra text. in leg. pen. §. si patronus, ff. de bon. liber. vid. ibi per eum, cuius dicta satis placent. Si tamen filius sic gravatus recusat adire, adire, & restituere: tunc videtur, quod cum agnoverit iudicium defuncti, non possit repetere legitimam per text. in dic. leg. pen. §. si patronus, & videtur de mente Alex. ubi supra.

An autem gravamen, quod per istas leges rejicitur in persona filii de legitima rejicitur, etiam in personam eius, in quem filius transmissus jus ad eundem? Istam questionem tractat Socin. consil. 116. vol. 1. incipit, non potest negari, col. 7. neque memini alibi me legisse, ubi concludit, quod non per pulchra verba, vide ibi per eum: & ita materia, quod ipse ibidem dicit, col. pen. versic. 6. & ultimo. Adverte etiam, quod si pater ex facultate regia posset gravare filios in legitima, iuxta ea, quae tradit Roderic. Suarez in dic. sua elegantè repetitio. L. quoniam in prioribus, 18. limitatione: & in ista. L. sibi consequenti, in 2. limitatione, adhuc debet constare de voluntate expressa patris volentis gravare, & quod in dubio potius coniecturatur debemus gravare noluisse, ad quod bene dicit, quod dicit Oldrad. consil. 28. vna donatione, ubi concludit, quod si pater dat aliquid filio in vita, cum onere

to, e sin ninguna condicion, (2) deue auer el

fi-

restitutionis, & postea in testamento aliquid sibi legat iure institutionis, & vult illum esse contentum cum eo, & cum eo quod sibi donavit in vita, quod videtur propter hoc remittere onus restitutionis appositum in donatione, quod est bene notandum, neque dicit obstat consuetudinem loci, ex qua permittitur gravare in legitima, quia locum habet, secundum eum, quando de expressa voluntate testatoris appareat, alias subitur iuri communi. L. 2. C. de noxa, cap. cum dilectus de consuetu. & tenes semper mentis ad istas regias facultates, ex quibus permittuntur fieri majoria in vno ex filiis, licet alii graventur in legitima, dummodo eis relinquatur alimentum, prout est de forma distarum facultatem regiam, quod debet intelligi, dum tamen id, quod relinquatur filiis pro alimentis, relinquatur eis in proprietate, ita quod iudicetur suum proprium patrimonium, non subiacent regulis alimentorum, & ita erit transmissibile ad heredes, prout volumus Hispani Doct. nostri Doctor de Pala. Ruben. in repet. cap. per vestras, in text. col. 2. 10. Roderic. Suarez. ubi supra in dic. 2. limitatione illius L. fori sub repetitione. L. quoniam in prioribus, fol. 62. & 63. licet contrarium voluit Baldus in leg. 1. §. jus naturale circa fin. ff. de just. & iure, qui tamen loquitur in casu, in quo per statutum tollitur legitima, non tamen ubi minuitur salvis alimentis, & sic non recte potest allegari in contrarium, quia de mente Principis in istis facultatibus majoria non est in totum tollere legitimam, sed tantum minuire, inter quo longe interest, ut patet ex nota, per Paul. de Castro. in dic. leg. quoniam in prioribus, versio. item quaritur, & quod ista facultates regie ubi debent intelligi, in non tollere, sed minuant legitimam, confert notabile dictum Bald. in leg. cum leg. C. de Episc. & Cler. ubi loquitur in terminis, quando statutum dicitur primogeniti, excludit secundogenitum, & si per se habeat levare contra alios filios, vel filias in taxatione talis legitime sic diminuat pro sustentatione filiorum, & contra pietatis officium, tunc iudex in hoc succurrere debet, & bono arbitrio taxare, & moderare poterit, iuxta qualitatem personarum, & patrimonii quantitatem, & alias circumstantias, sicut & ego pluries fieri vidi in regali auditorio, nam cum pater valde enormiter, & contra boni viri arbitrium minuit occasione talis facultatis legitimam filiorum, idem est, ac si in totum tolleretur, ut adducit Socin. consil. 50. vol. 3. colum. 4. & Dominici. de Rot. decis. 18. in novis, in princip. 2. colum. & tenetur pater ita providere aliis filiis, licet ipsi habeant aliunde, unde possent alimentari, cum principis intentio non sit in totum tollere, sed diminuire legitimam, & sic cessat, quod in contrarium sentit Abb. in cap. Raynautius, de testa. ubi nota. an autem filius contra quem fuit imperata facultas, ut possit sibi diminui legitima, poterit isto iure uti contra patrem suum, diminuendo patri legitimam. Bald. dicit, quod non in leg. fin. versio. pone princip. C. de fruct. & ita. expon. cetera ad istam materiam pertinentia, vid. late per Roderic. Suarez in dic. sua repeti. L. quoniam in prioribus, & per Guill. Bene. ubi ponit. 10. limitationes in repe. cap. Raynautius, de test. fol. 352. colum. 4. & so. sequenti est super verbo, reliquit, quibus addit quid dicendum sit in militia, an ex directa militari (de qua in leg. castaris. ff. de vulgo. & pupil. & L. precibus. C. de impub. & alii substitui. & in leg. in testamento. C. de test. milita.) possit privare filium legitimam, que dicam in leg. 1. incipit, compendiosa, infr. tit. 1. Adde etiam, quod substitui filio vulgariter non reputatur gravamen, ut in specie dicit Paulus de Castro. in dic. leg. quoniam in prioribus, per leg. si postumus, §. quod vulgo, ff. de vul. ubi etiam Alex. quem vide.

(2) Condicion. Sed cum substitutio dicatur conditionalis institutio, ut in leg. coheredi. §. coheres, ff. de vulgo. & pupil. in ratione §. quod vulgo, ff. ad leg. Falcid.

si filius substituitur vulgariter, vel compendiosè, & à primo gradu sit præteritus, an videatur institutus rejecta conditione, in quam fuit facta substitutio? Et videtur, quod sic per leg. si filiusfamilias substituitur, ff. de heredi. insti. & L. si pater filium, & L. ex facto, §. Luitius, ff. de vulgo. & pupil. & per dic. leg. quoniam in prioribus, & per istam leg. & videtur fuisse de mente Roderic. Suarez in dic. quoniam in prioribus, in 15. limitatione, & expressius habetur per Alex. in leg. si pater impubere, ff. de vulgo. & pupil. super gloss. in verbo, substituit, & probari etiam videtur in leg. scimus, §. cum autem, C. de inoffic. testam. & sic si alter filius sit institutus in primo gradu, & ei sit datus substitutus vulgariter, vel pupillariter, vel compendiosè alter filius, talis filius substituitus rejecta conditione concurret cum instituto, quod est tenendum mentis, quia non ita declarat Roderic. ubi supra, sed advertet, quia neque Alexand. nec Roderic. faciunt mentionem de Oldrad. consil. 171. thema tale est Titius filium, colum. 3. versio. sed quaritur, ubi vult appositum locum in casu suo in filio substituto pupillariter, qui fuit à præcedenti gradu præteritus, & dicit non obstat dic. leg. quoniam in prioribus, neque dic. §. cum autem, sed ostendit, quia dic. leg. quoniam in prioribus commoventur. L. omnimodo ejusdem tituli. at dic. §. cum autem, & L. fancimus, commoventur utramque, ergo oportet, quod ambe intelligantur eo casu, quo loquitur L. omnimodo, ad ejus interpretationem facta sunt, & authen. de filii ante. dota. instrum. natis, colum. 3. Sed L. omnimodo, circa præteritos filios nihil immutat, ut ibi dicitur in text. ego, & c. Item L. omnimodo, invenit petitionem supplementi, & circa illud velatur intentio illarum trium L. & hoc tamen supplementum dicit duo unum præteritos alius ei accedens sine prioris tamen interitu, argum. L. fin. ff. de divers. & tempera. præscript. L. Pomponius, §. cum quis, ff. de acquir. pos. Item hoc supplementum hi dupliciter, vete scilicet, per accessionem quantitatis, ad quantitatem, vel speciem, vel speciem ad quantitatem, ut loquitur L. omnimodo, & interpretabitur per amotionem conditionis adjectæ institutioni factæ ex legitima, vel modi, vel dilationis, vel alterius cujuscumque gravaminis capiendi, tamen modus non mutatur, sed representatur, argum. L. hereditas, ff. de heredi. insti. unde si quis advertat ad leg. scimus, §. cum autem, legitima, quæ ibi representatur, non expectata die universalis fideicommissi adjectæ, non capitur jure directo, sed jure fideicommissi, & per restitutionem de manu hæredis faciendam, ut ibi dicit litera, dum subdit quæ quidem patris restitutio, & c. & sic non mutatur capiendi modus, neque primus interitus, sed in proposito per amotionem conditionis adjectæ de pupillari substitutioni non solum succedendi modus representatur, sed gradus ipse perimitur. L. fin. §. 2. ibi: sed si extiterit conditio, ff. de vulgo. & pupilla. ut hæc, & alia in isto proposito adducit Oldrad. ubi supra, confirmatur hoc, quia illud, quod dicitur, quod testamentum potest incipere à tacita vulgari contenta in expressa pupillari, & si filius succedat ex tali tacita vulgari factis dicitur institutus, ut probatur in leg. si pater filium, & ibi Bart. ff. de vulgo. & pupilla. tamen hoc procedit, secundum terminos dic. leg. si pater filium, scilicet, quando filius natus, qui fuit filio jam nato substitutus invenit tempore, quo nascitur purificatam conditionem, sub qua est substitutus, quia tunc non potest dici præteritus per leg. cum postumus, ff. de liber. & post. non ergo procedet, quando filius aliquo tempore reperiretur præteritus à primo gradu conditione non purificata. Sed quidquid dicit Oldrad. qui in hoc adheret dictis antiquorum in questione illa, an conditio casualis, vel mixta, sub qua filius fuit substitutus, rejiciatur de legitima, juxta nota, per Doct. in leg. si pater, C. de institutio. & substitui. & in leg. suus quoque, in princ. ff. de ha-

Leg. 1. sijo (3) su legitima parte de los bienes de su pater. 8. dre, e de su madre, segund diximos en el Titulo 5. de quien puede hacer testamento, o quien non, en la ley que comiença, Religiosa vida. Pero lo el padre quisiere establecer su fixo por heredero en mas de su parte legitima, en aque- llo que le dexa demas, bien puede el padre po-

Partida VI.

heredi. insti. & in dist. leg. quoniam in prioribus, pro eo, quod prius dixi, videtur casus in dicto §. cum autem, ex cujus decisione inferitur, quod cum hodie legitima debet relinqui filio, titulo institutionis, secundum jura authenticarum, & istarum LL. Partitarum, si filius substitutus in eventum allicujus conditionis alteri hæredi instituto rejecta conditione concurrere debet cum instituto prout habetur in dicto §. cum autem.

(3) El sijo. Idem dic in nepote, vel pronepote primo locum obtinente, ut probatur in dist. leg. omnimodo, & dist. leg. quoniam in prioribus, C. de inoffic. testam. ubi vi. Roderic. quæra ampliatione, & idem dic de ascendentibus, & patris, & etiam in fratribus quando turpis persona hæres instituitur ab eo, nam isti etiam non possunt gravari in legitima, ut dicit glo. nota. in authentica de heredi. & falcid. §. si vero expressum, colla. 1. in glo. prima, L. Panthonis, §. fin. ff. si quis à paren. fuer. manu. vide etiam per Roderic. in dist. leg. quoniam in prioribus, §. 6. ampliatione, & probatur optimè in L. 6. in ordina. Tauri.

(4) Que ei in poder. Probatur ergo hic, quod in legitima quæcumque conditio potestativa, etiam si facilis, rejicitur, de legitima, sustentatur vero in residuo ultra legitimam, unde & illa conditio si volit rejicitur de legitima ut hic, tenet Bald. in dist. leg. quoniam in prioribus. Joan. de Imol. in leg. sua. de conditio. ff. insti. & in leg. jam dubitari colum. 7. ff. de heredi. insti. & Roderic. in dist. leg. quoniam in prioribus, §. 6. ampliatione.

(5) No empicic al sijo. De hoc vid. Roderic. ubi supra secunda ampliatione, qui legem istam intelligit quando solus ille filius erat hæres institutus ne obstat. L. scimus, §. cum autem, C. de inoffic. testam. cui adde Paul. de Castro in leg. suus quoque, in princ. col. 2. ff. de heredi. insti. ubi in isto casu querit rejecta conditione de legitima quid erit de residuo, & respondet, quod si non habebat cohæredem, vel substitutum, totum sibi accretit: quoniam in omnem eventum est illud habiturus, sive deficiat conditio, sive non, si tamen habebat cohæredem, vel substitutum spectabitur eventus conditionis, quæ si non existat illud residuum pervenit, & ad cohæredem, vel substitutum; si tamen existat, accretit sibi sine nova additione, sicut videmus in eo, qui est substitui partim, partè, partim sub conditione, ut ff. de heredi. insti. L. si liber homo, §. titius ex semisse, & licet Roder. suar. post multa ita velit intelligi istam L. Particæ, temper tamen vult esse remanere cum aliquo scrupulo erga intellectum verum hujus L. subdens se non determinat asserere, sed ut peritior daret occasionem, aut probandi, aut corrigendi, dicens hoc esse magis importantie in practica; ego vero, licet imperitus, cogitabam istum intellectum non convenire huic L. Partitarum: tum quia divinatorius cum in hac leg. nulla mentio sit, quod habuerit filius cohæredem, vel substitutum, vel quod non habuerit, tum etiam quia ista L. juxta leg. suus quoque, & alias leges juris communis facit differentiam, an filius instituitur sub conditione potestativa, an sub casuali, vel mixta, ut primo casu rejecta conditione potestativa de legitima, juxta dictam leg. quoniam in prioribus, & istam leg. tenet institutio conditionalis in residuo, & expectetur conditio. Secundo vero casu non solum rejicitur conditio de legitima, sed neque etiam respectu residui expectatur, & si tota ista lex intelligi deberet quando non fuit datus cohæres, vel substitutus, dicendum esset nullam in utraque conditione faciendam esse differen-

ter aquella condicion, que es en poder (4) del sijo de la cumqlir; mas ninguna de las otras condiciones, asi como las que acacescieren por auentura, o las que son mezcladas, segun diximos en las leyes ante desta, non las puede poner. E si las pone, non empescen (5) al sijo heredero, maguer non se cumplan.

H

LEY

tiam, quia utroque casu non effet expectanda conditionis eventus, cum in omnem eventum illud esset habiturus, restat ergo, quod ut ista differentia inter conditionem potestativam, & inter casualem, vel mixtam possit hic applicari de necessitate, debemus intelligere, quod fuerit datus in ista leg. substitutus, vel cohæres, & tunc vestitur labor in respondendo ad dictam leg. scimus, §. cum autem, ubi habetur, quod in residuo ultra legitimam, non rejicitur conditio casualis, vel mixta, forte posset non improbabiler dici, quod cum ille §. cum autem, quatenus innuit, quod legitima possit filio relinqui titulo hæredo commisi, sicut & alia LL. illius tituli disponentur, ut habetur in leg. omnimodo eodem titulo, sic correctus per jus authenticarum ex mente Doct. ibi cum legitima hodie relinqui debeat titulo institutionis, ut in authent. ut cum de appellat. cognos. §. aliud quoque capitulum colla. 8. & in leg. 5. tit. 8. infr. eadem partita, per que jura reditur ad antiquas LL. secundum quas filius institui non poterat sub conditione casuali, vel mixta, & licet dic. §. cum autem, sit incorrectus, quatenus etiam disponit, quod conditio casualis, vel mixta rejiciatur de legitima, & testamentum teneat, ut in leg. 9. supra eod. & ibi dicit, tamen non potest negari quin in legitima simul, & in residuo legitimæ pater hodie non potest situm instituire sub conditione casuali, vel mixta, sicut erat per LL. antiquas ante LL. C. si ergo institutio peccet in forma, ut si fiat sub conditione casuali, vel mixta, rejecta conditione, tenebit testamentum, & eventus talis conditionis, etiam dato cohæredem, vel substituto, non expectabitur, & quod per dict. LL. antiquas disponebat, ut filius taliter institutus posset dicere testamentum nullum, hodie per istas LL. Partitarum, licet hoc non possit dicere, & testamentum teneat: tamen dicere poterit filius, conditionem talem sibi non potuisse apponi, & ejus eventum nullatenus esse expectandum, oportere ergo patrem esse cautum, ut filium instituat in legitima, vel parte legitimæ puræ, non sub conditione casuali, vel mixta, vel in residuo instituat alium, vel si instituat filium in omnibus bonis gravet, si velit, ut alteri restitui residuum purè, vel sub conditione, & similiter poterit filium instituire in legitima, & in residuo sub conditione casuali, vel mixta, dato sibi cohæredem, vel substituto, ut hæc omnia probantur in dist. leg. 5. tituli. 8. infr. eand. part. si autem filium institueret sub conditione casuali, vel mixta, tunc in residuo, quum in legitima, vel simpliciter, tunc procederet hujus leg. dispositio etiam dato sibi cohæredem, vel substituto, & forte idem esset dicendum attentis LL. juris communis, & sic quod non procedant dicta Paul. de Castro, in dist. leg. suus quoque, & Cin. in leg. si pater, C. de institui. & substitui. & sic quod in hoc L. ista partitarum non corrigat jus commune, se declarat, nam supposito quod talis conditio rejiciatur de legitima, & testamentum teneat secundum Bart. & Doct. ut dixi in dist. leg. 9. supra, eo. erat necessaria declaratio, quid erat faciendum de residuo, quod non reperitur declaratum de jure communi, & ista L. partita declarat, neque obstat, L. si filium, & L. si quis ita scripserit, ff. de heredi. insti. quia loquuntur in casu, in quo nullum peccatum fuit in forma institutionis, & ibi etiam extraneus est ille, qui instituitur non filius, sed hoc casu. Præterea & in istis legibus, & in dist. leg. si liber homo, §. titius, institutio fuit pro parte pura, & in parte conditionalis, & nullum, ut dixi, fuit peccatum in forma: in institutione vero filii elicit sit etiam de jure communi dicendum, quod ista L. pat-

L E Y XII.

Como, aquel que es establecido por heredero sin Condicion ninguna, puede entrar la herencia, aunque la condicion que es puesta a su compañero, non sea cumplida.

Si el testador (1) estableciere a dos omes por herederos, al uno si condicion que puede ser, (2) e al otro simplemente, este atal a quien non fuere puesta condicion, luego que sea muerto el testador, puede entrar en sus bienes, en aquella parte en que le establecieron por heredero; e el otro que es establecido con la condicion sobredicha, non puede entrar (3) en la su parte, a menos de ser cumplida (4) primeramente la condicion, lo que fue establecido por heredero.

L E Y XIII.

Como deuen ser cumplidas las Condiciones, que son puestas en los establecimientos de los herederos ayuntados a uno, o a dos departamentos.

Ponen les testadores, a las vegadas, muchas condiciones a los herederos ayuntados

paritarum optime declarat in condicione vero potestativa recte distinguitur, habuerit filius in residuo legitima coheredem, vel substitutum, vel non: quia institutio non peccat in forma, & in tali condicione loquitur Joan. de Imol. relatus a Rode, in leg. iam dubitari 7. cul. ff. de heredi. instit. vers. & hac opinio tunc videtur intelligenda cum sunt 2. & non in condicione casuali, vel mixta, confirmantur ista adnotate in singulis Doct. Anto. de Bar. consil. 69. incipit nisi adhibus, & juribus, ubi vult, quod dicitur 9. cum autem, nihil de jure antiquo immuret, quando filius habebat jure institutiois: cum ergo per LL. antiquas filius institutus sub condicione casuali, vel mixta habebat totam hereditatem, neque curabatur in aliquo de talibus condicionebus, etiam in residuo ultra legitimam, etiam si daretur sibi coheres, vel substitutus, idem erit etiam hodie dicendum, nec obstat, §. cum autem, qui loquitur secundum jura C. secundum, que sufficiebat quoquo relicto titulo legitimam filio relinquitur abque honorabili titulo substitutionis, & videtur ad conformacionem praedictorum, quod haec L. approbare voluit opinionem Odrak. in di. leg. quoniam in prioribus, quoniam ibi refert Alber. col. 1. vers. vel posse dicere, quatenus dicit, quod etiam filius instituitur sub condicione casuali, vel mixta in legitima, & ultra legitimam, quod ut legitima manere debeat in rege filio, tales condiciones remouentur, seu habentur pro non appositis.

L E Y XII.

Uno heredero in parte pura, alio in alia sub potestabili condicione instituti, primo institutus potest statim per mortem testatoris suam partem agnoscere, alius autem non, donec conditio impleatur. Hoc dicit,

- (1) Si el testador. Adde ad istam leg. L. si liber homo. §. si ita scriptum ff. de heredi. institui.
- (2) Que puede ser. Dic ut supra eodem L. prima.
- (3) Non puede entrar. Adde L. si is, qui heres ff. de acqui. heredi. & limita, ut in leg. si quis instituitur, ff. de heredi. institui. in princ. & in §. 1. & L. 2. §. si sub condicione, ff. de bono poss. secundum tabul.
- (4) Cumplida. Et si tempus non sit adjectum quando conditio impleri debeat, parebo conditio impleri quando voluerit, secundum Azco. C. de condit. in summa col. 2. vers. ff. si quis. ubi respondet ad leg. hac conditio, quae contradicere videtur, ff. de condit. & demonstra. adde Bal. in leg. si pater, col. 6. C. de institui. & substitui. vers. 3. quatenus; si vero tempus sit adjectum, infra illud tempus parere debeat, & computatur tempus a die aditae hereditatis, non autem a morte testatoris, ut ff. de condit. & demonstra. L. si in diem.

a las vegadas, las ponen fo departamento. E ayuntadamente pueden ser puestas en esta manera; como si dixesse el testador: Establezco a fulano por mio heredero, si fiziere tal Iglesia, o tal Ospital, e diere tantos maravedis a pobres. Quando el testador pone tales condiciones (1) como estas, o otras semejantes dellas, todas en vno, estonce conviene en todas guisas que las cumpla el heredero, para valer tal establecimiento. E el ayuntamiento destas condiciones se face por esta palabra, e. (2) E las condiciones pueden ser puestas departidamente, en esta manera; como si dixesse el testador: Establezco por mi heredero a fulano, si diere cient maravedis por mi anima, o si fiziere tal Iglesia, o tal Monasterio. E estonce dezimos, que abonda para valer tal establecimiento, si el heredero cumple alguna dellas. (3) E el departamento destas condiciones se face por esta palabra, o. Otrofi dezimos, que si el testador pone vna condicion, sobre muchos omes que estableciere por sus herederos; si qualquier dellos cum-

L E Y XIII.

Pluribus conditionibus conjunctim appositis heredi omnes adimpleri debent, alias testamentum erit invalidum; sed si disjunctive ponantur, sufficit unum impleri. Hoc dicit,

(1) Tales condiciones. Ex hoc sume, quod condiciones plures debent esse tendentes ad diversa implementa, & diversum finem attenta mente testatoris, qui utramque conditionem voluit adimpleri, nec ejus mens, & intentio verificatur, una tantum condicione impleta, secus namque esset, si plures condiciones etiam copulativae essent, tenderent ad unum finem, & qualibet earum impleta verificaretur, & impleteretur, quod ex earum implemento praetendebat testator, nam tunc sufficeret, cujuslibet earum implementum veluti, si testator dicit, si ille mortuus sit sine liberis, & presbyter fuerit, talis sit heres, vel talem substituo, nam tunc cum mens testatoris fuerit providere de substituto propter carentiam liberorum, que ita inducitur ex presbyteratu, sicut ex morte sine liberis sufficeret conditioem prebyteratus extare, ut late concludit Alex. consil. 100. volu. 4. incipit. Visa parte testamenti, & C. tali enim casu in effectu ex mente testatoris ambae condiciones sunt purificae, & quod hic dicitur in institutione, idem dicas in substitutione, si plures condiciones in ea copulative ponantur, cum & substitutio sit secunda institutio, & ita in substitutione consuluit Petrus de Anchara, consil. 266. incip. iste Magister Gerardus, & Ludov. Roma. consil. 131. 1. dubit. & C. & consil. 138. nova superuenit. Decius consil. 89. & consil. 417. vilis consilii clarissimor. Doctor. & C.

(2) Esta palabra, e. Et an substitutio vulgaris facta duobus copulativè habeat locum in personam unius, vel intelligatur in persona utriusque, vid. Bart. & Dec. in leg. quoniam, C. de impub. & aliis substitui, & adde ad istum leg. L. 24. & ibi dixi tit. 13. §. 1. part. si tamen non esset una institutio sub duobus conditionibus copulativè positis, sed sint duae, vel plures institutiones ejusdem personae, eodem contextu factae, tunc purificabitur institutio ex illa condicione, quae prius evenierit, ut in di. leg. si plures, ff. de condit. institui, si vero ex intervallo facta fuerit, secundum institui, in eadem proportione sub diversa condicione, tunc videtur recessum a prima, & purificabitur existente condicione secundo loco posita L. quod tradidit, & L. non ad ea, ff. de condit. & demonstra. secundum Paul. de Cast. in di. leg. si plures, gloss. tamen ibi, & Bart. volunt quod fiat hoc ultimo casu differentia inter legata, & institutiones, vid. ibi, & in opinionem gloss. & Bart. inclinavit Joan. Fab. in §. si plures, instit. de heredi. instit.

(3) Alguna dellas. Sufficit enim ad veritatem disjuncti-

cumple (4) la condicion, valdra el establecimiento, aunque todos non lo cumplan. E esto seria, como si dixesse el testador: Establezco a mis siervos por mis herederos, si fueren mios quando yo finire, Ca, aunque estonce non fueren suyos todos, si acaesciere que lo sea el vno, (5) aquel heredera los bienes del testador, que era suyo a la razon.

L E Y XIII.

Como deue el heredero aver la herencia, si non finco por el, de cumplir la Condicion, lo que fue establecido.

EN manda, o en establecimiento del heredero, poniendo condicion el testador, dezimos, que si la condicion fuesse atal, que es empedetio de aquel a quien es puesta, de la cumplir, si la Partida VI.

Camille lib. 3. con trov. cap. 2 p. 100

ut alteram esse veram, ut hic, & in leg. si heredi plures, ff. eod. & in §. si plures, institui. de heredi. institui. quod limita, nisi aliud esset de mente testatoris, ut in leg. generaliter, in princ. C. de instit. & substitui, cujus L. dispositio, an procederet, si daretur capacitas in instituto, vid. per Roder. sua allega. 27. ubi late conatur probare, quod non, & de illius L. intellectu, ultra Doct. ibi vid. elegans consilium Soci. 52. volum. 1.

(4) Qualquier dellas cumple. Et sic habes hic, & in leg. 2. §. fin. ff. eod. quod una pluralitas genuit plures singularitates, ubi pluralitas respicit plures, & varios effectus in singulis subiectorum, adde L. falsa, §. fin. ff. de condit. & demonstra. ff. in leg. 2. §. fin. ff. eod. secus si unum tantum effectum producat, & sic intelligitur L. quoniam, & L. penult. C. de impub. & aliis substitui, secundum Angel. in di. leg. falsa, §. fin.

(5) Que lo sea el vno. Adde L. secundum, §. fin. ff. eod. L. E X XIII.

Si conditio potestativa heredi, vel legatario apposita casu non potest adimpleri, habetur pro impleta, si autem est mixta, ut lego tibi centum, si cum tali nupteris: & ipsa moriatur antequam impleri potest, vel tu moriatis, non habetur pro impleta, ubi vero ipsa velit, sed tu nolis habetur pro defecta, nisi ipsa sit talis cum qua tibi non licet de jure contrahere. Hoc dicit. Habuit ortum a cap. sicut ex litteris de spou.

(1) Valdea el establecimiento. Adde L. qua sub condicione, §. quatenus, ff. de condit. institui, & gloss. in leg. 1. C. de instit. & substitui, ubi hoc limitat, nisi heres fuerit in mora ante mortem servi, qui debebat manumitti per leg. penult. §. 1. ff. de condit. & demonstra.

(2) Sin culpa. Videtur ex ista leg. probari, quod si servus occidatur ab alio tertio, conditio habetur pro impleta, ac si naturaliter moreretur cum dicit: morienduse, & perdienduse, en otra manera sin culpa, & C. Et sic si servus occidatur a tertio, vivo testatore, licet non competat actio contra occisorem ad extinctionem hereditatis, tamen respectu consequendi hereditatem, conditio habetur pro impleta, licet contrarium voluit gloss. communiter ibidem approbata in verbo rectorum, in leg. inde neratius, §. idem julia, ff. ad leg. aquil. sed quod dixi tenet Jo. de Imo. & Socii in leg. in questum, 31. ff. de condit. & demonstra. & satis pre-batur hic: si tamen servus a tertio occideretur post mortem testatoris, tunc si occisor esset insolvens pretium hereditatis, conditio non habetur pro impleta: sed agitur contra occisorem, ut in di. §. idem julianus, & ibi gloss. Socii. tamen ubi supra, vult, quod etiam isto casu habetur pro impleta, licet & hoc casu datur actio contra occisorem in ejus odium veluti non impleta condicione, vid. per eum in 1. & 2. volum. sed tu vide L. 22. tit. 9. infra ead. part. & quae ibi dicam.

non cumple por alguna ocasion que acaesce, de guisa, que non finque por el de la cumplir, valdra el establecimiento (1) del heredero, o la manda. E esto seria, como si el testador dixesse: Establezco a fulano por mio heredero; (o: Mandole tal cosa), si aforrare tal siervo que ha. Ca, si este atal ouiere voluntad de cumplir lo que el testador mando, e non finco por el, mas por alguna ocasion que acaesce en la persona del siervo, muriendose, o perdiendose en otra manera, sin culpa (2) del que le deuia aforrar; por tal razon como esta non se embargaria el heredamiento, nin la manda, que asi fuere fecha. Pero si el testador, que haze el testamento, dixesse: Mando a tal muger cient maravedis; o, fagola mia heredera, si casare con tal ome; (3) si acaesciere que la muger fe muera, (4) o aquel con quien la mandava ca-

(3) Si casare con tal ome. Quid è contra, ut si dixerat, si talis homo cum ea matrimonio contrahat, an hereditas debeat, si non fiat per mulierem, sed per illum hominem? Videtur, quod non ex quo conditio apposita est principaliter in personam talis hominis, & sic in potestate esse debet, si velit nubere, vel non, ut in l. cum ab eo, ff. de contrahen. emp. & ita tenet Jacob. de Rabe, & Cin. in leg. 1. C. de inst. & substitui. Joan. de Imol. & Rapha. Cuna. in leg. in testamento, 31. ff. de condit. & demonstra. gloss. tamen in leg. inde Neratius, §. idem Julian. 2. in verb. quia retrosum, ff. ad leg. Aquil. tenet contrarium Alexand. in di. leg. licet prio. alleget pro dicta gloss. tandem dicit tutius esse tenere cum opin. Jacob. de Rave, & aliorum, forte in hoc considerari debet cujus intuitu, & favore testator voluit, ut matrimonium contraheretur, nam si favore mulieris instituta, vel cui fuit legatum hoc fiat, si non stet per ipsum conlegui debet hereditatem, vel legatum, si vero testator hoc fecit intuitu, & favore illius hominis, si contraheret cum ista muliere: tunc cum ejus voluntati relinquitur, & ejus favore fecit, si ipse noluit contrahere non debetur hereditas, vel legatum, & sicut ad hoc L. seruo legato, §. si testator ff. de lega. 1. & ad istam distinctionem facit etiam, quod dicit gloss. in di. leg. 1. in princ. gloss. magna, in quantum distinguit. Erat testator, a illas relictaurus, vel non, facit etiam L. illis liberis, in fin. ff. de condit. & demonstra.

(4) Se muera. Et sic, si conditio mixta deficit per casum, habetur pro non impleta, L. legatum, C. de condit. insert. L. in testamento, 31. ff. de condit. & demonstra. & quid si pro parte conditio impleatur, pro parte deficit, casu, vid. leg. pen. §. 1. ff. de cond. & demonstra. & quid in legato libertatis, vol ad pias causas, vid. L. cum ita datur, ff. eod. & in legato alimentorum, vide leg. annuus, ff. de annui. lega. & Barto. in leg. illis liberis ff. de condit. & demonstra. & quid si mulier impediatur ab aliquo tertio, ne possit contrahere, & non ab illo cum quo debeat contrahere? gloss. in di. leg. in testamento 31. ff. de condit. & demonstra. dum legat. L. 3. §. fin. ff. de condit. & demonstra. & quid si casu fortuito conditio deficit. Bart. ibi distinguit, an ille tertius impediatur directo vel per consequentiam, aut dubitatur: vide ibi per eum, & per Joan. de Imol. & Socin. col. 6. vers. 7. castus, & vid. bonum text. & ibi Barto. in leg. Titius si statuas, 14. ff. eod. tit. de condit. & demonstra. & L. Mavia. in princ. & ibi Barto. ff. de annui. legat. tamen illa L. Mavia loquitur, quando conditio deficit propter factum illius, in cujus persona debebat impleri, ut etiam est casus hujus leg. paritarum. Item etiam in di. leg. Titius, conditio impeditur ab eo, sine quo conditio impleri non poterat: cum ejus licentia requireretur, secus si impeditur a tertio, cujus consensus non requiritur ad implementum, nam tunc videtur perinde judicandum, ac si conditio

Molina
Cap. 13. lib.
De eo Casu
Hum. lib. 3.
Cap. 7.

lar, ante que se cumpla la condicion, (5) et non-
ce, non vale el establecimiento, o la manda,
que asi fuese fecha. Mas si aquel con quien la
mandava casar, queriendo ella cumplir el man-
damento del testador, e el otro non quisiere;
(6) et nonce sera la muger heredera, o aura tal
manda, e non se le embargara (7) por esta razon.
E si la muger non quisiere cumplir la condicion,
non queriendo casar con aquel con quien le man-
dava el testador, non aura el heredamiento, nin la
manda. Fuera ende, si aquel con quien la manda-
va que casasse, fuese pariente della, o tal ome, con
quien non deuta, nin podria casar, segund derecho.

LEY XV.

En que manera se puede cumplir, o non, la Condi-
cion que es puesta en el establecimiento de los
herederos, que son en poder de otro.

Seruo alguno leyendo establecido por herede-
ro de otro, que non fuese su tenor, lo con-
dicion; este atal non puede cumplir la condicion
sin mandado (1) de su tenor, e si la cumple, non
vale. Mas si otro alguno que fuese libre, e me-
nor de veinte, e cinco años, maguer estoviese en
guarda de otro, si lo estableciese algund testa-
dor por su heredero lo alguna condicion, puede
cumplir sin mandado de su Guardador: (2) e
aura por ende (3) la heredad, o la manda.

LEY XVI.

En que caso la condicion que es puesta en el estableci-
miento del heredero, vale, si la cumple de fecho,
maguer estovese non se puede cumplir de derecho.

Cumplir se pueden algunas condiciones ya
de fecho, maguer se non pueden cumplir de

derecho. E esto seria, (1) como si dixesse el testa-
dor: establezco a fulano ome por mio heredero,
si el tornare libre tal mio seruo que he. Ca, ma-
guer este atal, de derecho, non puede tornar li-
bre a aquel seruo, porque es ageno; e si el fizie-
re quanto es en el, e lo tornare libre, puede des-
pues entrar la heredad del testador, e auerla: e
por esta razon (2) sera verdaderamente libre el
seruo, e aura el otro la herencia.

TITULO V.

De como pueden ser establecidos otros Here-
deros en los Testamentos, en lugar de los que
y fueren puestos primeramente; e a que di-
zen en latin, Substitutos.

Establecen sus herederos los omes en los
testamentos, e ponen y condiciones,
asi como mostramos en el titulo ante des-
te: e porque puede ser, que aquellos herederos
que primeramente son puestos en el testamento,
mueren ate que ayan fijos, o non cumplen aque-
llas condiciones, o aquellas cosas, que les man-
do el que fizo el testamento, tuvieron por de-
recho los Sabios antiguos que fizieron las leyes,
que en vn mismo testamento pudiese ome esta-
blecer herederos (1) de muchas maneras. Porque
si los primeros mueren, o non cumplieren la
condicion, e la voluntad del testador, entrassen
otros en lugar (2) dellos, que lo fiziesen. E poren-
de

(2) Mandado de su guardador. Adde L. si pupillus ff. eo.
& L. conditionibus pupillus, ff. de condit. & demonst. & in-
telligit secundum Bart. ibi quando implemuntur condi-
tionis non continet alienationem rerum minoris, nam si
alienationem facere deberet, necessario requiritur aucto-
ritas tutoris, vel curatoris.

(3) Aura por ende. In filio suo qui est haeres necessarius,
plane procedit, ut in dist. leg. conditionibus, ff. de condit. &
demonst. & declara ut ibi per Paul. de Castro; in alio
vero licet ad purificandam conditionem ipse minor possit
parere conditioni, non tamen possit adire sine auctoritate
tutoris, vel curatoris, ut in leg. potuit, C. de iure delib. L.
cum quidam, C. de administr. tut.

LEY XVII.

Si instituo quem haerem sub conditione, si seruum
haereditarium manumiserit: licet de iure antequam sit ha-
eres manumittere non possit: quia est alienus, tamen si de-
facto manumittit, acquirit haereditatem. Hoc dicit.

(1) Esto seria. Adde L. mulier, §. 1. ff. de
test. in fine, & in leg. si pater, penult. colum. verfic. sed nota
quod ista conditio eodem titulo. Si tamen conditio potest imple-
ri de iure no sufficit, tunc implemuntur defuncto L. si seruus,
ff. de solut. uide per Doct. in leg. manius, ff. de condit. & de-
monst.

Titulo V.

(2) Herederos. Et non solum in haereditatibus, sed etiam
in legatis potest fieri substitutio, L. ut haereditas, ff. de leg.
2. L. unica §. in 1. & §. pro secundo, C. de cadu. tollens.
& etiam in donatione causa mortis, dist. leg. unica §. fin.
sed etiam in contradibus, & actibus inter vivos, ut in leg.
quociens, C. de donat. qua sub modo.

(3) En lugar. Dicitur enim substitutio secundus gra-
dus

tio deficeret casu fortuito. & ita considera Socin. ubi supra,
praedicta intellige, quando tertius iniuste non impediret,
nam si iniuste, tunc recurrendum est ad ea, quae habentur
in leg. inde Neratius §. idem Julianus, 2. ff. ad leg. Agui.
& dixi supra in gloss. 2.

(5) La condicion. Quid si non sit relictum sub conditio-
ne, sed sub modo, & modus deficiat per casum fortuitum?
Vid. L. si Titio, & ibi Bart. ff. de legat. primo, & per Bald. in
leg. generaliter, §. 6. 7. colum. C. de episc. & Cleri.

(6) El otro non quisiere. Sed an possit poenitere Docto. in
dist. leg. C. de instit. & substit. instant super hoc, & satis
placet resolutio Socini. in dist. leg. in testamento, 2. co-
lum. 4. verfic. sextus casus, vid. per te, & nota, quod ubi
non esset conditio, seu modus, tunc haberet locum poeni-
tentia, & agi posset ad impletionem modi, secundum
Bartol. in leg. quibus dibus, §. terminus, in fin. ff. de con-
dit. & demonst. vide Alexand. consil. 102. col. 2. volum. 1.

(7) E non se le embargara. Sed an dispoitio huius leg.
& similia procedat in contradibus. Doctores fuerunt varii
in dist. leg. 2. C. de instit. & substit. sed tenenda videtur
opinio Cyni. quod non, cum qua tenet ibi Alexand. col.
fin. & etiam Jaso. qui dicit esse magis communem, col. 3.

(8) Non deuta nin podia. Adde L. cum ica legatum ff. de
condit. & demonst.

LEY XVIII.

Alienus seruus, cui est apposta conditio, non potest
eam sine iussu domini implere, alias pro non impleta ha-
betur, minor tamen xxx. annis liberè potest conditionem
ei appositam citra curatoris voluntatem adimplere, & haereditatem
vel legatum habere. Hoc dicit.

(1) Sin mandado. Concordat cum leg. sub conditione, ff.
ead. ubi gloss. opponit. de L. conditionibus, ff. de condit. &
demonst. & secunda sol. gloss. ibi videtur approbari hic.

de, pues que de suso hablamos de los primeros
herederos, queremos aqui dezir de los otros, a
quien llaman en latin, Substitutos. E mostrare-
mos, que quiere decir esta palabra. E quantas ma-
neras son de establecimiento. E quien las puede
fazer. E como deuen ser fechas. E que fuerza han.
E en que tiempo desfallecen. E porque razon.

LEY I.

Que quier dezir Substitutos, e quantas maneras son
de Substituciones.

Substitutos, en latin, tanto quiere dezir, en
romance, como otro heredero que es esta-
blecido del fazedor del testamento en el segundo
grado, despues del primero heredero. E esto seria,
como si dixesse: Establezco a fulano por mio he-
redero, e si el non quisiere, o non lo pudiere ser,
sealo fulano en lugar del. E tal substitucion como
esta llaman en latin, vulgaris; que quier tanto de-
zir, (1) como establecimiento que puede fazer
qualquier del Pueblo, e a quien quisiere. Otra sus-
titucion (2) y a, a que llaman en latin, pupilla-
ris; que quier tanto dezir, como establecimiento
que es fecho tan solamente al moço que es menor
de catorze años, o a la moça que menor de doze
años. E otra manera y a de substitucion, que es lla-
mada en latin, exemplaris; que quier tanto de-
zir, como establecimiento otro de herederos, que

est, vel tertius omnium eorum, qui in locum instituto-
rum, deficientium, vel non aduentium instituantur, &
sic dicitur secundus gradus, quia sequitur primum, &
substitutio, quia sub prima institutione stat, ut in leg. 1.
ff. de uig. & pupill. L. 1. §. pro. gradu, ff. de bonorum poss.
secunda. tabul. Azo. C. de instit. & substit. in summa, in princ.
& infra, eod. leg. 1.

LEY II.

Substitutio est secunda institutio, seu secundus gra-
dus, vel tertius eorum, qui in locum institutorum defi-
cientium, vel non aduentium instituntur: & sunt sex ge-
nera substitutorum, vulgaris, scilicet, pupillaris, exem-
plaris, compendiosa, breuiloqua, fideicommissaria. Hoc
dicit.

(1) Dezir. Habes hic quare dicitur vulgaris, quia à
quolibet de vulgo fieri potest adive, & cuiuslibet de vulgo
fieri potest L. in ratione, §. quod vulgo, ff. ad leg. falci. sit
enim à milite, vel pagano patre, vel extraneo, femina,
vel masculo, dummodo sit habilis ad testandum, secundum
Azo. C. de impuber. & alius substitutio, in summa, & quia
potest fieri cuiuslibet, ut hic dicitur, & in §. fin. instit. de vulg.
substitu.

(2) Substitutio. L. ista enumerat species substitutio-
num, de quibus etiam per gloss. in rubric. ff. de vulga. &
pupill. & per gloss. in §. qua ratione instit. de pupill. substi-
tuto, & per gloss. in cap. Raynuntius, de testam. in gloss. 4.

(3) Breuiloqua. Habes hic, quod breuiloqua est species
substitutionis de per se, quod non. contra gloss. in cap. Ray-
nuntius, de testa. quae non enumerat istam inter alias, So-
cin. in rubr. ff. de vulg. & pupill. concludit, quod substan-
tialiter, & essentialiter non sit ista nova species substitutio-
nis, quia nihil aliud est, quam vulgaris, & pupillaris, vel
vulgaris tantum, iuxta ea quae not. Bart. in leg. Lucius,
colum. 1. ff. eod. formaliter tamen bene dicitur nova spes-
cies, nam in forma, in duobus differt à simpliciter vulgari,
primo, quia breuiloqua, de necessitate sit pluribus, vul-
garis non tantum. Secundo, quia vulgaris, vel est omnino
expressa, vel omnino tacita: breuiloqua vero semper est
expressa verbis generalibus.

es fecho a semejança del que es fecho al huerfa-
no. E puedenlo fazer los padres, e los abuelos, a
los que descienden dellos, quando son locos, o
desmemoriados; estableciendolos otros por here-
deros, si murieren en la locura. Otra manera y a,
que es llamada en latin, compendiosa; que quie-
re tanto dezir, como establecimiento que es fe-
cho por breues palabras. E aun y a otra substitucio-
n, que es dicha en latin, breuiloqua, (3) o reci-
proca; que quiere tanto dezir, como substitucio-
n que se faze breuemente en pocas palabras:
en la qual se contienen quatro substituciones, e
las dos son vulgares, e las dos pupillares. Otra
manera y a de substitucion, a que dizen en latin,
fideicommissaria. (4) E de cada vna destas maneras
de fstitutions diremos adelante cumplidamente.

LEY II.

Como la substitucion que es llamada vulgar, se fa-
ze por palabras de ntego; e a las vezadas ca-
lladamente.

Laramente se faze la substitucion, que es lla-
mada vulgaris, por palabras negativas, (1)
en esta manera; como si dixesse el testador: Esta-
blezco a fulano por mio heredero, (2) e si el non
lo fuere, fago mio heredero a fulano. Ca, si mu-
riessse aquel que fuessse establecido primeramen-
te, (3) ante que ouiesse tomado la heredad, o se
aya otorgado por heredero, sera heredero el se-
gun-

(4) Fideicommissaria. Dicitur ergo substitutio illa, quae
est fideicommissaria, ut hic vides, & in §. fin. ubi gloss. ma-
gistralis, instit. de pupill. substit. quae apertè, argo. text. ibi
vocat hanc substitutionem fideicommissariam, & sicut ad
id quod Doct. tradunt an in statutis appellatione substitutio-
nis veniat fideicommissaria, de quo late per Socin. in
rubr. ff. de vulga. & pupill. 2. colum.

LEY III.

Per verba negativa fit substitutio vulgaris, ut insti-
tuo talem haerem, & si haeres non erit, Titius sit haeres,
tunc si institutus ante aditam haereditatem moriatur: vel
nolit, aut repudiet haereditatem, erit Titius haeres, & etiam
tacite fit vulgaris substitutio, ut talem, & talem instituo,
& quis eorum sit vivus, sit haeres, quia tacite intelligi-
tur, quod si unus fit mortuus, vel nolit adire, alius habeat
haereditatem. Hoc dicit.

(1) Negativa. Sequitur dicta Azo. C. de impub. &
aliis substitut. in summa. colum. 1. & gloss. in §. qua ratione
instit. de pupilla. substit. gloss. tamen in dist. cap. Raynuntius,
de testa. dicit quod concipiunt verba affirmativa, &
utrunque dictum potest esse verum, & procedere secun-
dum extremum cui verba applicantur secundum Bartol.
in leg. 1. ff. de vulga. & pupill. colum. 4. verfic. ulterius qua-
ro, cum quo communiter Doct. transeunt.

(2) Heredero. Quid si dicat rogo, ut restituat haereditatem
titio, an erit adhuc vulgaris? Bart. tenet, quod sic in
L. quarebatur, ff. de testa. milii. limita tamen & intellige
nisi dicat rogo, ut restituat ex fideicommissario: nam tunc
erit fideicommissaria, & haeres institutus cogetur adire,
& restituere, & ita procedit dicta Guillel. de Cog. in leg.
precibus, C. de impuber. & aliis substit. secundum Socin. in
leg. 1. ff. de vulg. & pupill. colum. 15. verfic. circa tertiam
questionem, Bart. vid. etiam per Bald. in leg. humanitatis,
C. de impub. & aliis substit. colum. 12. verfic. mirabile dicam.

(3) Primeramente. Procedit etiam si vivo testatore dece-
dat, ut in leg. si pater filium, ff. de vulg. & pupill. leg. Tdais,
§. spendoforus, 16. ff. de fideicommissi. liber. gloss. & Bart. in leg.
gallus, §. quidam recte, ff. de liber. & posthu.

Molina
Cap. 13. lib.
De eo Casu
Hum. lib. 3
Cap. 7.

lar, ante que se cumpla la condicion, (5) eton-
ce, non vale el establecimiento, o la manda,
que asi fuesse fecha. Mas si aquel con quien la
mandava casar, queriendo ella cumplir el man-
damiento del testador, e el otro non quisiere;
(6) etonçe sera la muger heredera, o aura tal
manda, e non se le embargara (7) por esta razon.
E si la muger non quisiere cumplir la condicion,
non queriendo casar con aquel con quien le man-
dava el testador, non aura el heredamiento, nin la
manda. Fuera ende, si aquel con quien la manda-
va que casasse, fuesse pariente della, o tal ome, con
quien non deuta, nin podria casar, segund derecho.

LEY XV.

En que manera se puede cumplir, o non, la Condi-
cion que es puesta en el establecimiento de los
herederos, que son en poder de otro.

Seruo alguno leyendo establecido por herede-
ro de otro, que non fuesse su señor, lo con-
dicion; este atal non puede cumplir la condicion
sin mandado (1) de su señor, e si la cumple, non
vale. Mas si otro alguno que fuesse libre, e me-
nor de veinte, e cinco años, maguer estoviesse en
guarda de otro, si lo estableciese algund testa-
dor por su heredero lo alguna condicion, puede
cumplir sin mandado de su Guardador: (2) e
aura por ende (3) la heredad, o la manda.

LEY XVI.

En que caso la condicion que es puesta en el estableci-
miento del heredero, vale, si la cumple de fecho,
maguer estonçe non se puede cumplir de derecho.

Cumplir se pueden algunas condiciones ya
de fecho, maguer se non pueden cumplir de

derecho. E esto seria, (1) como si dixesse el testa-
dor: establezco a fulano ome por mio heredero,
si el tornare libre tal mio seruo que he. Ca, ma-
guer este atal, de derecho, non puede tornar li-
bre a aquel seruo, porque es ageno; e si el fizie-
re quanto es en el, e lo tornare libre, puede des-
pues entrar la heredad del testador, e auerla: e
por esta razon (2) sera verdaderamente libre el
seruo, e aura el otro la herencia.

TITULO V.

De como pueden ser establecidos otros Here-
deros en los Testamentos, en lugar de los que
y fueren puestos primeramente; e a que di-
zen en latin, Substitutos.

Establecen sus herederos los omes en los
testamentos, e ponen y condiciones,
alsi como mostramos en el titulo ante des-
te: e porque puede ser, que aquellos herederos
que primeramente son puestos en el testamento,
mueren ate que ayan fijos, o non cumplen aque-
llas condiciones, o aquellas cosas, que les man-
do el que fizo el testamento, tuvieron por de-
recho los Sabios antiguos que fizieron las leyes,
que en vn mismo testamento pudiesse ome esta-
blecer herederos (1) de muchas maneras. Porque
si los primeros mueren, o non cumplieren la
condicion, e la voluntad del testador, entrassen
otros en lugar (2) dellos, que lo fiziesse. E poren-
de

(2) Mandado de su guardador. Adde L. si pupillus ff. eo.
& L. conditionibus pupillus, ff. de condit. & demonst. & in-
telligit secundum Bart. ibi quando implemētum condi-
tionis non continet alienationem rerum minoris, nam si
alienationem facere deberet, necessario requiritur aucto-
ritas tutoris, vel curatoris.

(3) Aura por ende. In filio suo qui est haeres necessarius,
plane procedit, ut in dist. leg. conditionibus, ff. de condit. &
demonst. & declara ut ibi per Paul. de Castro; in alio
vero licet ad purificandam conditionem ipse minor possit
parere conditioni, non tamen possit adire sine auctoritate
tutoris, vel curatoris, ut in leg. potuit, C. de iure delib. L.
cum quidam, C. de administr. tut.

LEY XVII.

Si instituo quem haerem sub conditione, si seruum
haereditarium manumiserit: licet de iure antequam sit ha-
eres manumittere non possit: quia est alienus, tamen si de-
facto manumittit, acquirit haereditatem. Hoc dicit.

(1) Esto seria. Adde L. mulier, §. 1. ff. de
test. in fine, & in leg. si pater, penult. colum. versic. sed nota
quod ista conditio eodem titulo. Si tamen conditio potest imple-
ri de iure no sufficit, tunc implemētum defictio L. si seruus,
ff. de solut. uide per Doct. in leg. manius, ff. de condit. & de-
monst.

Titulo V.

(1) Herederos. Et non solum in haereditatibus, sed etiam
in legatis potest fieri substitutio, L. ut haereditas, ff. de leg.
2. L. unica §. in 1. & §. pro secundo, C. de cadu. tollens.
& etiam in donatione causa mortis, dist. leg. unica §. fin.
sed etiam in contradibus, & actibus inter vivos, ut in leg.
quociens, C. de donat. qua sub modo.

(2) En lugar. Dicitur enim substitutio secundus gra-
dus

tio deficeret casu fortuito. & ita considera Socin. ubi supra,
praedicta intellige, quando tertius iniuste non impediret,
nam si iniuste, tunc recurreretur ad ea, quae habentur
in leg. inde Neratius §. idem Julianus, 2. ff. ad leg. Aquil.
& dixi supra in gloss. 2.

(5) La condicion. Quid si non sit relictum sub conditio-
ne, sed sub modo, & modus deficiat per casum fortuitum?
Vid. L. si Titio, & ibi Bart. ff. de legat. primo, & per Bald. in
leg. generaliter, §. 6. 7. colum. C. de episc. & Cleric.

(6) El otro non quisiere. Sed an possit poenitere Docto. in
dist. leg. C. de instit. & substit. instant super hoc, & satis
placet resolutio Socin. in dist. leg. in testamento, 2. co-
lum. 4. versic. sextus casus, vid. per te, & nota, quod ubi
non esset conditio, seu modus, tunc haberet locum poen-
itentia, & agi posset ad implemētum modi, secundum
Bartol. in leg. quibus dibus, §. terminus, in fin. ff. de con-
dit. & demonst. vide Alexand. consil. 102. col. 2. volum. 1.

(7) E non se le embargara. Sed an dispoitio huius leg.
& similia procedat in contradibus. Doctores fuerunt var-
ii in dist. leg. 2. C. de instit. & substit. sed tenenda videtur
opinio Cyni. quod non, cum qua tenet ibi Alexand. col.
fin. & etiam Jaso. qui dicit esse magis communem, col. 3.

(8) Non deuta nin podia. Adde L. cum ica legatum ff. de
condit. & demonst.

LEY XVIII.

Alienus seruus, cui est apposta conditio, non potest
eam sine iussu domini implere, alias pro non impleta ha-
betur, minor tamen xxx. annis liberè potest conditionem
ei appositam citra curatoris voluntatem adimplere, & ha-
ereditatem vel legatum habere. Hoc dicit.

(1) Sin mandado. Concordat cum leg. sub conditione, ff.
ead. ubi gloss. opponit. de L. conditionibus, ff. de condit. &
demonst. & secunda sol. gloss. ibi videtur apparari hic.

de, pues que de suso hablamos de los primeros
herederos, queremos aqui dezir de los otros, a
quien llaman en latin, Substitutos. E mostrare-
mos, que quiere decir esta palabra. E quantas ma-
neras son de establecimiento. E quien las puede
facer. E como deuen ser fechas. E que fuerza han.
E en que tiempo desfallecen. E porque razon.

LEY I.

Que quier dezir Substitutus, e quantas maneras son
de Substituciones.

Substitutus, en latin, tanto quiere dezir, en
romance, como otro heredero que es esta-
blecido del fazedor del testamento en el segundo
grado, despues del primero heredero. E esto seria,
como si dixesse: Establezco a fulano por mio he-
redero, e si el non quisiere, o non lo pudiere ser,
sealo fulano en lugar del. E tal substitucion como
esta llaman en latin, vulgaris; que quier tanto de-
zir, (1) como establecimiento que puede fazer
qualquier del Pueblo, e a quien quisiere. Otra sus-
titucion (2) y a, a que llaman en latin, pupilla-
ris; que quier tanto dezir, como establecimiento
que es fecho tan solamente al moço que es menor
de catorze años, o a la moça que menor de doze
años. E otra manera y a de substitucion, que es lla-
mada en latin, exemplaris; que quier tanto de-
zir, como establecimiento otro de herederos, que

vel tertius omnium eorum, qui in locum instituto-
rum, deficientium, vel non aduentium instituantur, &
sic dicitur secundus gradus, quia sequitur primum, &
substitutio, quia sub prima institutione stat, ut in leg. 1.
ff. de uig. & pupill. L. 1. §. pro. gradu, ff. de bonorum poss.
secunda. tabul. Azo. C. de instit. & substit. in summa, in princ.
& infra, eod. leg. 1.

LEY II.

Substitutio est secunda institutio, seu secundus gra-
dus, vel tertius eorum, qui in locum institutorum defi-
cientium, vel non aduentium instituntur: & sunt sex ge-
nera substitutorum, vulgaris, scilicet, pupillaris, exem-
plaris, compendiosa, breuiloqua, fideicommissaria. Hoc
dicit.

(1) Dezir. Habes hic quare dicitur vulgaris, quia à
quolibet de vulgo fieri potest adive, & cuiuslibet de vulgo
fieri potest L. in ratione, §. quod vulgo, ff. ad leg. falci. sit
enim à milite, vel pagano patre, vel extraneo, femina,
vel masculo, dummodo sit habilis ad testandum, secundum
Azo. C. de impuber. & alius substitutio, in summa, & quia
potest fieri cuiuslibet, ut hic dicitur, & in §. fin. instit. de vulg.
substitu.

(2) Substitutio. L. ista enumerat species substitutio-
num, de quibus etiam per gloss. in rubric. ff. de vulga. &
pupill. & per gloss. in §. qua ratione instit. de pupill. substi-
tuto, & per gloss. in cap. Raynuntius, de testam. in gloss. 4.

(3) Breuiloqua. Habes hic, quod breuiloqua est species
substitutionis de per se, quod non. contra gloss. in cap. Ray-
nuntius, de testa. que non enumerat istam inter alias, So-
cin. in rubr. ff. de vulg. & pupill. concludit, quod substan-
tialiter, & essentialiter non sit ista nova species substitutio-
nis, quia nihil aliud est, quam vulgaris, & pupillaris, vel
vulgaris tantum, iuxta ea que not. Bart. in leg. Lucius,
colum. 1. ff. eod. formaliter tamen bene dicitur nova spes-
cies, nam in forma, in duobus differt à simpliciter vulgari,
primo, quia breuiloqua, de necessitate sit pluribus, vul-
garis non tantum. Secundo, quia vulgaris, vel est omnino
expressa, vel omnino tacita: breuiloqua vero semper est
expressa verbis generalibus.

es fecho a semejança del que es fecho al huerfa-
no. E puedenlo fazer los padres, e los abuelos, a
los que descien den dellos, quando son locos, o
desmemoriados; estableciendolos otros por here-
deros, si murieren en la locura. Otra manera y a,
que es llamada en latin, compendiosa; que quie-
re tanto dezir, como establecimiento que es fe-
cho por breues palabras. E aun y a otra substituc-
cion, que es dicha en latin, breuiloqua, (3) o reci-
proca; que quiere tanto dezir, como substituc-
cion que se faze breuemente en pocas palabras:
en la qual se contienen quatro substituciones, e
las dos son vulgares, e las dos pupillares. Otra
manera y a de substitucion, a que dizen en latin,
fideicommissaria. (4) E de cada vna destas maneras
de fstitutions diremos adelante cumplidamente.

LEY II.

Como la substitucion que es llamada vulgar, se fa-
ze por palabras de ntego; e a las vezadas ca-
lladamente.

Laramente se faze la substitucion, que es lla-
mada vulgaris, por palabras negativas, (1)
en esta manera; como si dixesse el testador: Esta-
blezco a fulano por mio heredero, (2) e si el non
lo fuere, fago mio heredero a fulano. Ca, si mu-
riessse aquel que fuessse establecido primeramen-
te, (3) ante que ouiesse tomado la heredad, o se
aya otorgado por heredero, sera heredero el se-
gun-

(4) Fideicommissaria. Dicitur ergo substitutio illa, quae
est fideicommissaria, ut hic vides, & in §. fin. ubi gloss. ma-
gistralis, instit. de pupill. substit. quae apertio, argo. rexi. ibi
vocat hanc substitutionem fideicommissariam, & sicut ad
id quod Doct. tradunt an in statutis appellatione substituc-
tionis veniat fideicommissaria, de quo late per Socin. in
rubr. ff. de vulga. & pupill. 2. colum.

LEY III.

Per verba negativa fit substitutio vulgaris, ut insti-
tuo talem haerem, & si haeres non erit, Titius sit haeres,
tunc si institutus ante aditam haereditatem moriatur: vel
nolit, aut repudiet haereditatem, erit Titius haeres, & etiam
tacite fit vulgaris substitutio, ut talem, & talem instituo,
& quis eorum sit vivus, sit haeres, quia tacite intelligi-
tur, quod si unus fit mortuus, vel nolit adire, alius habeat
haereditatem. Hoc dicit.

(1) Negativa. Sequitur dicta Azo. C. de impub. &
aliis substitut. in summa. colum. 1. & gloss. in §. qua ratione
instit. de pupilla. substit. gloss. tamen in dist. cap. Raynuntius,
de testa. dicit quod concipiunt verba affirmativa, &
utrunque dictum potest esse verum, & procedere secun-
dum extremum cui verba applicantur secundum Bartol.
in leg. 1. ff. de vulga. & pupill. colum. 4. versic. ulterius qua-
ro, cum quo communiter Doct. transeunt.

(2) Heredero. Quid si dicat rogo, ut restituat haeredita-
tem titio, an erit adhuc vulgaris? Bart. tenet, quod sic in
L. quarebatur, ff. de testa. milii. limita tamen & intellige
nisi dicat rogo, ut restituat ex fideicommissario: nam tunc
esset fideicommissaria, & haeres institutus cogeretur adire,
& restitueret, & ita procedit dicta Guillel. de Cog. in leg.
precibus, C. de impuber. & aliis substitut. secundum Socin. in
leg. 1. ff. de vulg. & pupill. colum. 15. versic. circa tertiam
questionem, Bart. vid. etiam per Bald. in leg. humanitatis,
C. de impub. & aliis substitut. colum. 12. versic. mirabile dicam.

(3) Primeramente. Procedit etiam si vivo testatore dece-
dat, ut in leg. si pater filium, ff. de vulg. & pupill. leg. Tdais,
§. spendo forus, 16. ff. de fideicommissis. liber. gloss. & Bart. in leg.
gallus, §. quidam restit. ff. de liber. & posth.

gundo, (4) Eslo mismo feria, (5) si fuisse biuo, e non quisielle recibir la herencia, o la desechalle. (6) E aun calladamente (7) se podria fazer tal substitution, como si el testador nombrasse dos omes por sus herederos, diziendo assi: Que qualquier dellos, (nombrandolos) el que fuisse biuo, que aquel fuisse su heredero; e fonce dezimos, que si fuesen binos amos, auran la eredad. E si el vno moriere tan solamente, aueria ha el otro que fuere biuo. E esto es, porque en tal establecimiento como este se entiende calladamente, que si el vno es muerto, o si fuere biuo, e non quisiere la herencia, el otro entrara en su lugar, e la deue auer toda.

LEY III.

Quando muchos herederos son establecidos en el Testamento, e Substitutos entre si, quanta parte aerece a cada vno dellos, si alguno dellos non quisiere ser heredero.

Si algun testador (1) estableciere tres omes por sus herederos, al vno en seys onças, e al otro en quatro, e el otro en dos; en tal manera, (2) que si alguno dellos muriese ante que entrasse la heredad, o non la quisiere, que los otros (3) heredassen en lugar del; e fonce dezimos, que si alguno dellos non quisiere ser heredero, o se muriese ante que tomasse su parte de la herencia, estos dos que fincassen biuos, deue cada vno dellos heredar los bienes del señor, que les fizo sus herederos, e la parte del otro, segund la quantia (4) en que el testador los establecio primeramente por sus herederos.

redassen en lugar del; e fonce dezimos, que si alguno dellos non quisiere ser heredero, o se muriese ante que tomasse su parte de la herencia, estos dos que fincassen biuos, deue cada vno dellos heredar los bienes del señor, que les fizo sus herederos, e la parte del otro, segund la quantia (4) en que el testador los establecio primeramente por sus herederos.

LEY IIII.

Por que razones desfalliese la Substitucion que es llamada Vulgar.

Desfalliese la substitution que es llamada en latin, vulgaris, (1) cada que aquel que es establecido por heredero primeramente, entra la heredad (2) del testador, ante que muera; (3) o si consiente, otorgando, e diziendo que quiere ser heredero, maguer non la tome. Ca e fonce el

substituto non ha derecho ninguno en los bienes del muerto, en que fuesse establecido el primero heredero; maguer este que primeramente fue establecido, muriese despues: esto le prueba (4) por las palabras del testador, que dice: Establezco a fulano por mio heredero, e si el non lo fuere, fago mio heredero a fulano. E porende, pues que el primero heredero entra la heredad, (5) o quiere ser heredero, non ha por que lo ser el sustituto, maguer muera el primero despues.

LEY V.

De la Substitucion que es llamada Pupillaris, como deue ser hecha.

Pupillaris, es llamada en latin, otra manera que ha de substitution, segund que de suyo (1) diximos. E fazenla los padres (2) a los

(4) Segundo. Qui habebit hereditatem cum fructibus, qui augeret hereditatem, ut in leg. ita tamen, §. 1. ff. ad trebell. leg. centurio, in fin. & ibi Ang. & Doct. ff. eodem. (5) Eslo mismo feria. Habes hic, quod substitutio vulgaris si heres non erit, comprehendit non tantum casum voluntatis, sed etiam casum impotentie, adde L. cum prope nas. C. de heredi. insti. aliquando ista verba si heres non erit solam includunt casum voluntatis, & non casum impotentie, ut in questione gloss. in leg. si mater, §. si filius, ff. de vulg. & pupill. & ibi per Bart. de ratione, adverte etiam, quod substitutio vulgaris facta in uno ex istis casibus voluntatis, scilicet, & impotentie comprehendit alium, ut in leg. gallus, §. si quid si tantum, ff. de liber. & postu. leg. fin. secundam lectionem Rainer. & Bart. C. de insti. & substit. tradit Bart. & post eum moder. in leg. 1. colum. 4. vers. hoc praemissis quare, ff. de vulg. & pupill. ubi Socin. colligit. 11. limitationes a colum. 11. usque ad colum. 15. vide ibi per eum, & etiam per Alex. & Jolo. & Guillel. Bene. in reperi. cap. Raynuntius, de testa. super verbo, si absque liberis moreretur, 2. fol. 4. v. 6.

4. colum. 2. vers. circa 7. question. Bart. vel nisi institutus repudiaret, antequam esset indignus, L. si antequam, ff. ad Sillaniam. vel nisi sit datus substitutus heredi indigno, in eo quod capere non possit, secundum Angel. per illum text. in leg. 3. C. de heredi. insti. & sequuntur ibi moderni, & idem Angel. in leg. in tempus, ff. de heredi. insti. titulum.

(7) Calladamente. Istud exemplum tacite vulgaris ponit. L. Titius, & Sejus, ff. de heredi. insti. cum leg. sequent. aliud exemplum est de vulgari tacita, quae est comprehensa sub pupillari expressa, ut in leg. jam hoc iure in principio, ff. de vulgari, & pupill. & in leg. quamvis, C. de impube. & aliis, & per Bart. in leg. 1. colum. 3. ff. de vulgari, & pupilla. & extinguitur pupillari expressa, eo quod filius decedit in vita testatoris extinguitur, etiam ista vulgaris tacita: ut in leg. quod si filius, & ibi vid. Bart. ff. de capti. & postu. reuer. & tradit Paul. de Cast. consil. 13. vol. 1. super primo dubio, sciendum, & vers. versio nunc ad quintum dubium, ubi dicit, fecus esse in tacita vulgari contra in compendiosa, vel reciproca, vide per Bart. in leg. 1. col. 2. vers. 2. principaliter quare, ff. eod. de vulgari, & pupill. & per Guillelm. in reperi. cap. Raynuntius super verbo, si absque liberis moreretur, fol. 4. v. 6. & per Socin. colligit. 11. limitationes a colum. 11. usque ad colum. 15. vide ibi per eum, & etiam per Alex. & Jolo. & Guillel. Bene. in reperi. cap. Raynuntius, de testa. super verbo, si absque liberis moreretur, 2. fol. 4. v. 6.

(6) La desechalle. Admittit ergo substitutus statim, quod haeres repudiat, quod procedit etiam, si institutus postea restituit adversus repudiationem secundum Bart. in leg. 1. ff. de vulg. & pupill. in 4. quae. princip. colum. 3. illius repetitio. & idem si ex beneficio iustitiae postea revocata ab institutione intra triennium iuxta leg. fin. C. de repudi. haere. Bart. in leg. 3. ff. de acqui. heredi. vid. per Socin. in reperi. dist. 1. 1. fol. 4. colum. 4. vers. circa primam questionem, an tamen ille, in quem transmissus institutus ius de liberandi, excludat substitutum: vid. ibi per Bart. concludentem, quod potentior sit ius transmissionis, quam ius substitutionis, & sic quod praefertur haeres haereditis substituto, & opinio Bart. communiter tenetur, licet passus sit disputabilis, secundum Alex. & Socin. ibi: quid autem si filius familias institutus repudiet, an admittatur pater, vel substitutus? Bart. tenet quod pater, ut in leg. fin. §. similitur modo, C. de bon. qualib. & tenet gloss. in princip. illius, leg. super verbo recusante filio, Bart. in dist. leg. 1. colum. 6. Cuius opinio communiter approbatur ibi per Doct. moriente vero filio ante aditam haereditatem substitutus admittitur, excludo parte secundum Bart. & communiter Doct. ibi: quod tamen limita 7. modis de quibus per Socin. ibi Cbar. 7. colum. 4. cum princip. sequent. Sed an fideicommissarius praefertur substituto vulgari repudiante instituto? Bart. ibi tenet quod sic: si fideicommissum repetitum a substituto, sed tu die idem esse, & si non sit repetitum secundum Joan. de Imol. ibi per text. in leg. facta, §. Julianus, ff. ad Trebell. ubi idem tenet Bart. & Alex. & est communis opinio, quod ius restitutionis praefertur iuris substitutionis, secundum Socin. ibi col. 1. Cbar. 8. vers. circa 6. questionem. Bart. Si tamen ipse haeres esset indignus, sicut praefertur substituto, quasi potentior sit ius indignitatis, quam ius substitutionis secundum Bart. ibi colum. 6. & eius opinio est communis, procedit tamen in haerede indigno, alius in incipit ut notatur per Doct. in leg. 1. C. de heredi. insti. & idem, quando indignus mortuus fuisset ante defunctum, vel ante aditam haereditatem, cessante fraude, secundum Socin. & alios moder. fol.

LEY IIII.

Partes adiectae in institutione censetur repetitae in substitutione. Hoc dicit.

(1) Si algun. Concordat cum leg. qui liberis, §. fin. ff. eod. & cum leg. si plures, eod. tit. & cum leg. 1. C. de impube. & aliis, & cum §. si ex disparibus institui. de pupill. substitui.

(2) En tal manera. Licet ista lex ponat exemplum in substitutione directa, idem tamen dicendum est in fideicommissaria, L. Lucius, §. pater, in fin. & §. manvia, & leg. quotiens in princip. ff. ad trebell.

(3) Que los otros. Non appetit utrum testator istos substitutos nominaverit propriis, vel appellatis nominibus, L. nonnumquam, ff. ad Trebellia. in hoc distinguit, & gloss. & communiter Doct. in l. 1. C. de impube. & aliis, & ibi Salicet. vers. 3. casu principali, ubi declarat in fine, quod dicantur nomina appellativa omnia illa, quae non sunt propria: ut si dicat vos invicem, vel quos invicem substituo, vel alios haeredes substituo, vel fratrem suum substituo, ut in d. leg. Lucius, §. manvia, ff. ad Trebell. & ratio

tio differentia, secundum Rapha. Fulgo. in dist. leg. 1. est, quia nomina propria exprimuntur cum copula, & quae dividit per virili, L. rei, §. cum in tabulis, ff. de duob. reis, leg. 1. C. si plures, una sententia, condemnata. ex quo inferitur, secundum Philip. Dec. & alios moder. in dist. leg. 1. quod data paritate terminorum non est differentia inter nomina propria, & appellativa, ut concludit Rapha. Cuma, in leg. tarpia, §. fin. ff. delegatis primo, unde si substitutio de haereditibus sit facta cum copula, & non haberet locum ista lex, sed pro virili concorrerent in substitutione, quod est bene notandum, sed quia ex communi usu loquendi ista copula nunquam ponitur inter nomina appellativa, sed inter propria, ideo lex fecit differentiam, si ergo testator in appellativa nominibus utatur copula, idem videtur dicendum, quod in propriis, ut si diceret primum, & secundum haereditem substituo: secus tamen si diceret quos haeredes, scilicet Petrum & Joannem substituo, quia tunc pro haereditatis portionibus succederent, ex quo in nomine appellativo haeredes, quod praesertim, deficit copula, ut vult Bald. in dist. leg. 1. & idem si in propriis nominibus deficeret copula, ut si duo haeredes ejusdem nominis essent veluti Joannes & diceret, quos Joannes substituo, secundum quod declarat Jolo. in dist. leg. 1. quia tunc succederent pro haereditatis portionibus, & ista differentia proprii nominis, vel appellativi procedit in institutionibus, secus in legatis, ut in leg. unica, §. sed ut manifestum, & ibi gloss. C. de caduc. tollen. in parte pro virili, quam sequitur Alex. & Jolo. in dist. leg. 1. & idem Alex. in dist. leg. quotiens, ff. ad trebell. & vide etiam in ista materia decisio. Neapolit. num. 309. incipit pater quidam.

(4) Segund la quantia. Limita nisi ex onere inuncto haereditibus aequaliter, aliud colligatur, L. quotiens, ff. ad Trebell. leg. utrum, §. fin. ff. de reb. dub. Limita etiam istam leg. per casum singularem, L. coheredi, §. qui discretus, ff. de vulgari, & pupill. de quo ultra Doct. ibi vide Alex. consil. 66. volum. 2. Decium consil. 186. & consil. 304. Limita etiam nisi constaret de mente testatoris alius, ut est videtur in questione illa, de qua per Bart. in leg. fin. ff. ad Trebell. Scilicet de filiis masculis universaliter institutis, filia vero in re certa, & per eundem in leg. Lucius, col. penult. vers. sed quare, circa hoc distum pulchra questione, ff. de vulgari, & pupill. & facit ad questionem majoris, quod prohibiciones, & vincula apposita in prima substitutione censentur repetita, in secunda vid. L. Cayo, in princip. ff. de ali. & circa, leg. leg. si tibi, & leg. sequent. ff. de adu. lega. leg. cum pater, §. ab instituto, ff. de lega. 2.

LEY IIII.

Expicit substitutio vulgaris adita haereditate per institutum. Hoc dicit. Habuit ortum a leg. post aditam, C. eod. titul.

(1) Vulgaris. Si tamen esset substitutio militaris, id est a milite facta (quam Alexand. in leg. in testamento, C. de testa. militi. vocat militarem) fieri posset etiam post aditam haereditatem: nam miles substituitur potest, etiam directo post aditam haereditatem si constat, quod uti velit privilegium militari, ut in leg. Centurio, ff. de vulgari, & pupill. & idem erit in aliis personis privilegii militum gaudentibus, ut Doctores regentes, & in universitate approbata legentes, advocati etiam & sacerdotes, ut adducit Guillelm. Benedic. in repetitio. cap. Raynuntius, de testa. fol. 17. colum. 3. in parte, si absque liberis moreretur, 2. ubi vid. in 4. colum. quid in substitutione ad pias causas.

(2) Entra la heredad. Gerendo se pro haerede, & not. quod per additionem primi gradus, omnes gradus expirant, ut probat videtur hic, & in leg. cum in testamento, ff. de heredi. insti. & in leg. si mater, §. fin. ff. de vulgari, & pupill. & si substitutio fiat pluribus, an uno tantum adente expiret quod ad omnes? Vide Bart. in leg. 1. in princip. col. 1. ff. de vulgari, & pupill. & latissime per Socin. Considerantem in hoc plures casus ibidem, fol. 17. col. 4. vers. circa secundam questionem Bartol.

(3) Ante que muera. Quia si non adita haereditate moreretur, admittetur substitutus, nisi institutus transmississet ius adeundi in ejus haereditem, quia tunc praefertur ejus haeres substituto, ut dixi supra eod. L. 2.

(4) Eslo se prueva. Dicit Azo. in summo, C. eod. in princip. col. 2. hoc parere Lipsi, & tonloribus.

(5) La heredad. Quid in institutione facta in usufructu, si sic instituto detur substitutus, & institutus agnoscat usumfructum, & moriatur, an expiret substitutio? Vide Alex. quod non in leg. 1. in princip. 14. col. ff. de vulgari, & pupill. per text. in leg. 1. §. fin. ff. de usufructu, accrescen.

LEY V.

Substitutio pupillaris fit quandoque expressè per verba si talis haeres erit, & infra etatem pupillarem decesserit, Titium sibi substituo: si enim infra dictam etatem moritur, succedet ei substitutus, etiam in bonis pupilli aliunde questis. Item fit tacite sic, quisquis mihi haeres erit, sic haeres filio meo, aut sic: si filius meus impubes non erit haeres, talcm ei substituo: nam licet ista sit vulgaris expressa, continet tamen tacitam pupillarem, quia est haeres fuerit, si moriatur in pupillari etate, admittitur substitutus: sed quando vulgaris sit disparibus in etate, ut uni puberi alii impuberi institutus: tunc non continet tacitam pupillarem, quia non possit ambos comprehendere: & idem si talis sit substitutus, cui non potest testator pupillariter substitui. Hoc dicit.

(1) Que de suso. Supra eod. L. 2.
(2) Lei padrei. Mater vero cum non habeat filium in potestate, non poterit pupillariter substitui, L. si mater ff.

fijos (3) e a los que descien den los (4) por la li-

ff. de vulg. & pupil. Quid autem si pater sit Monachus qui & testatur inter liberos iuxta formam authentic. si qua mulier. C. de Sacrosanct. Eccles. & supra ead. partita. tit. 1. L. 17. an possit filius substituere pupillariter. Specul. in tit. de statu monacho. versic. 14. dicit simpliciter quod non: ex quo filios non habet in potestate; & idem tenet Bald. in authentic. ingressi. col. 2. C. de Sacrosanct. Eccles. & in authentic. si qua mulier. col. 5. versic. 1. quarit. eod. tit. ubi. & dicit quod vulgariter recipiuntur, & per fideicommissum, etiam compendiose quantum attinet ad predictas substitutiones, poterit ei substituere, & etiam exemplariter si casus eveniat, vide ibi per eum. Nota etiam, quod etsi ad sit patria potestas, si tamen pater esset vilis persona, non posset filio pupillariter substituere, quia sicut auferretur ei administratio bonorum in vita: sic & in morte, secundum Bart. in leg. sed si unus. §. si in familia. ff. de injur. Bald. in leg. humanitatis. col. 7. versic. 7. differentia. C. de impuber. & alius substit. ubi de patre male vivente, & ibi vide in additione. Sed advertite, quod secundum Alex. & Jaso. in leg. 2. ff. de vulg. & pupil. communis opinio in hoc est contra Bart. duobus tamen casibus salvari potest opinio Bart. de quibus vide Joann. de Imol. in cap. Raynnotius de testa. in di. leg. 2. ubi tenet Alexand. substitutio tamen pupillaris facta extraneo: bene continet tacitam vulgarem secundum Bart. in di. leg. 1. in fin. princ. ff. eod. & Bal. in leg. fin. col. 1. C. de testat. & substit. poterit etiam pater pauper, & mendicis filio etiam valde diviti substituere, ut etiam voluit Bald. in leg. 1. C. de jur. ff. lib. 10.

(3) *A los hijos.* De legitimis, & naturalibus intellige ut in di. de pupil. substit. in princ. L. 2. & ibi Bart. col. 1. ff. de vulg. & pupil. & idem dic de legitimis tantum, ut in arrogatis. L. si arrogator ff. de vulg. & pupil. non sic in filio adoptivo, quando non transit in potestatem adoptantis, ut in di. de adop. §. sed cum nescia. & in leg. cum in adoptivo. C. de adoptib. naturalibus tamen filius pater non potest substituere L. Lucius. ff. de vulg. & pupil. neque alius filius putilis, nisi sine legitimis etiam post mortem patris, de voluntate tamen patris, secundum Bart. in leg. Gallus. §. & quid si tantum, ff. de lib. & post. Joann. de Imol. & Jaso. in di. leg. 2. ff. de vulg. & pupil. post Bart. ibi col. 3. & ita intelligit verba Bart. Socinus, ibi col. 3.

(4) *Los descendientes de ellos.* Nepotibus scilicet, pronepotibus, & ulteriores liberos, qui essent in potestate avi, secundum jus commune, & etiam secundum ista jura paritarum, secundum quae filius per contractum matrimonii non liberabatur a patria potestate: & sic ejus filii erant in potestate avi, ut habetur in §. 1. insti. de patria potest. & §. permissum. insti. de tutel. in princ. insti. quib. mod. jus pater potest. solvit. in princ. versic. si bi verb. & L. 1. tit. 18. par. 4. L. si uxor. & ibi B. C. de condit. insti. L. 1. §. idem ait, & ibi Bart. ff. de injur. & si filia femina transit in potestatem mariti: adhuc tamen pater retinebat patriam potestatem in ea, ut in leg. si in vita, & ibi Bal. C. de nupt. hodie tamen cum de jure hujus regni filius per contractum matrimonii liberetur a patria potestate, ut in leg. fin. tit. 1. lib. 1. fori. & L. 1. tit. 9. lib. 3. ejusdem fori, & tradit Doctor de Palat. Rub. in sua repetitione Rubrica, de donat. inter vir. & uxor. col. 186. in formis minoribus, & habetur hodie clarior in leg. 47. in L. de Toro, non poterit avus in Regno isto substituere pupillariter nepotibus, seu liberis ulteriores: exigitur tamen, quod filius sit velatus, ut dicit di. leg. Taurina: & sic, quod receperit solemnem benedictionem nuptiarum iuxta ea, quae habentur in cap. nostrata. & cap. femina, 30. quast. 5. & in cap. vir autem de secund. nupt. & L. 2. tit. 12. part. 4. & tenent aliqui ex Glossatoribus illarum T. Tauri cum ad liberandum a patria potestate copulative exigit illa L. contractum matrimonii, & solemnem nuptiarum benedictionem: illa tamen Taurina L. in illo verbo, & velado, semper mihi in-

na

gestit scrupulum, quae fuerit motiva, & finalis ratio illud statuendi, cum ante illam nihil de hoc erat curatum per dict. LL. fori, neque in ordinatione de Sepulveda, neque in consuetudine, & practica aliud exigebatur, quam contractus matrimonii, ut perinde filius a nexu patriae potestatis liberaretur: & potius videtur illud verbum, & velado, seminarium fuisse futurarum litium, prout audivi a quodam doctissimo viro, dum essem juvenis in studiis, quam aliquid utilitatis produxisset: nisi forte dicas, legem illam in verbo illo, non tam habuisse respectum ad solemnem nuptiarum benedictionem, quam quod post illam, ut experientia docet, filius scilicet habitaret a patre, & uxorem ducit in propriam domum. E quia tunc non aliter de honis patris, & ad se tota cura domus spectat, nimirum si illa L. Tauri voluit antiquas leges fori, & veterem Regni ex usu interpretationem ista declarare, ne quis intelligeret ex solis sponsalibus de praesenti non sequuta dicta separatione domus, filium a patria potestate liberari: non enim haec consideratio est parvi momenti: nam & secundum jura antiqua, si filius familias, qui dotem receperat cum uxore, seorsum a patre recedens, habitaret cum uxore, fructus dotis non acquireretur patri, sed erant filii, nam equum est, quod ibi esset dos, & dotis fructus, ubi erant onera matrimonii. L. cum bis. §. ubi dot. ff. de jur. dot. Si tamen filius habitaret cum patre: & sic pater onera matrimonii subiret alimentando filium, & uxorem: consequenter fructus dotis erant ipsius patris, ut adducit Bald. novel. in tractatu suo de dot. fol. 19. col. 1. circa intellectum eorum, quae tradit Bart. in leg. contra nupt. §. quatenus. ff. eam amota. Bene tamen crederem, quod attendita dispositione dict. leg. Tauri, si aliquando filius iam solemnitè ducta uxore, & nuptiarum benedictione recepta, maneat in domo patris, quod liber esset a patria potestate, licet legislator motus fuerit dicta consideratio: quia licet aliquando non concurrat: non ideo minus verificabitur illius leg. dispositio: L. nam ad ea. ff. de legi. & ejus, quod not. gloss. & Dicitur in leg. 1. §. sexum. versic. origo ff. de postul. Ceterum etiam, quod probato, quod filius uxorem duxit, & cum ea habitavit in propria domo seorsum a patre: quod hoc sufficeret ad exceptionem ejus a patria potestate: nam cum ista traditio communiter fiat, praemissa velatione, & benedictione nuptialis, satis per hoc probabitur exemptus a potestate, absque eo quod gravetur filius in probanda velatione in individuo: cum etiam ista materia probationum valeat argumentum a communiter accidentibus, ut adducit Bald. in leg. neque natales, col. 1. C. de probat. & in leg. cum dotem. C. de jur. dot. not. Socio. consil. 213. vol. 1. col. antepen. & consil. 249. ad fin. eod. volum. & praesertim quando factum esset antiquum, & ubi excursu diurni temporis dicta solemnitas praesumeretur, juxta nota. in leg. sciendum. ff. de verbo. obliq. late per Feli. in cap. sicut de ex judic. Similiter si filio pater omnem substantiam, aut filiam tradidit in dotem, & matrimonio, & nuptialis solemniter factis, pater remanet in domo, quasi gubernator patrimonii translatis in filium, vel filiam, etiam si in aliam domum vir, & uxor non separantur, erit liberatus, aut liberata a patris potestate filius, vel filia. Cum etiam si sit in domo patris, non ut subiectus, sed ut dominus est. Aliquo tamen casu, etiam stante dispositione dict. leg. Tauri, possit hodie in regno avus substituere nepoti pupillariter, scilicet, quando fuisset conceptus filio cum uxore sua habitante in domo patris, ante nuptiarum benedictionem: vel si contractus sponsalibus de praesenti, filius haberet filium ex uxore manente apud ejus patrem, antea quam eam traderet, & benedictionem nuptialem reciperet: nam cum tunc nepos sit in potestate avi, dato quod postea filius, sequenti benedictionibus liberaretur a patris patris potestate: tamen ejus filius remaneret in potestate avi, & posset sibi pupillariter substituere: argumento §. illud insti. quib. mod. jus pater potest.

na derecha, si fueren en su poder; (5) leyendo ellos de aquella edad (6) que diximos de suio, en la ley que habla en esta razon. E puedele facer tal substitution como esta, a las vezes manifestamente, e a las vezes callada. E manifestamente se faria, como si dixesse el testador: Establezco por mio heredero a fulano mio fijo, e si fuere mio heredero, (7) e muriere ante que sea de edad de catorze años, establezco a fulano que sea fu heredero. (8) Ca, si le muriere (9) el fijo, o el nieto, que así fuere puesto por heredero, ante de la edad en que puede fazer testamento; aura este sustituto en logar del, la herencia del padre, o del avuelo. Orrofi, calladamente se faria tal substitution, en esta manera: como si dixesse el fazedor del testamento: Establezco por mio heredero a fulano mio fijo, que es menor de catorze

Partida VI.

est. solvi. juxta principio insti. de pupillar. substit. intellige tamen, nepotis tenere substitutionem, quando per mortem avi substitutionem non est recusus filius in patris sui potestate, forte quia erat mortuus: alius secus, de quo dicit, ut per gloss. in di. princ. insti. de pupillar. substit. & per gloss. in leg. 2. §. posthumus. ff. de vulg. & pupil.

(1) *En su poder.* De hoc vid. per Bart. in leg. 2. col. 2. ff. de vulg. & pupil. versic. 3. dixi: & opinio gloss. Bart. Ang. Imol. ibi quod sufficit, quod sit in potestate tempore mortis testatoris, tenetur communitur, & servatur in practica, prout attestatur Angel. Aren. in suo tractatu testamentorum, in verbo pupillariter, licet ipse in §. 1. substit. de pupill. substit. tenuit contrariam sententiam, scilicet, quod duo tempora requiruntur, tempus scilicet, factae substitutionis, & tempus mortis: quae opinio a multis junioribus sequuta est, & a Paul. de Cast. Guma. Imol. & Jaso. in leg. 2. ff. de vulg. & pupil. prout etiam refert Doctor de Covarruvias studiosus vir, & laude dignus in lectura sua, cap. Raynnotius §. 5. de testa. verum, quia ex ista leg. paritarum, non bene penditur utrumque tempus requiri, non recedendum a communi opinione: cum enim testamentum morte confirmatur, & tunc filius repetitur in potestate, tunc videtur etiam fieri substitutio pupillariter. Ex hoc requisito inferitur, quod pater haereticus non poterit filio pupillariter substituere: cum non habeat filios in potestate, cap. 2. de haeretic. lib. 6. neque etiam pater schismaticus, secundum Bald. in leg. nam civium. ff. de bis. que sunt sui vel alieni. posthumo tamen, bene potest substitui pupillariter, si natus esset in potestate, L. 2. §. posthumus, versic. planè. ff. eod. L. fin. de collat. honor. miles etiam potest filio emancipato substituere pupillariter. L. miles ita, §. ex haeredito. ff. de testa. milit. licet tunc tantum valeat substitutio, quoad bona militis, non quoad bona pupilli, ut ibi dicitur: paganus vero, licet filio emancipato non possit pupillariter substituere: poterit tamen pater, habens unum filium emancipatum, & alium in potestate, ut remedio. L. cum ex filio. in principio ff. de vulg. & pupil. ubi vid. Bart. & Doct. nota etiam, quod licet non possit, filio non existenti in potestate, pupillariter substitui: valebit tamen substitutio jure fideicommissi, gloss. ubi Bart. & Alex. & est communis opinio in leg. verbis civilibus, ff. eod. Adverte etiam, quia requiritur, quod tempore mortis patris filius sit in ejus potestate, ut in leg. cohæredi. §. cum filio. ff. de eod. Quid tamen si exeat a potestate per dignitatem? Vid. per Bart. in di. leg. 2. col. 3. versic. quæro quid si exeat.

(6) *De aquella edad.* Ut supra eod. L. 1. & per Bart. in di. leg. 2. ff. de vulg. & pupil. in 2. requisito. Requiritur etiam, quod pater prius sibi faciat testamentum, L. 2. §. prius, ff. eod. ubi vid. per Alex. Requiritur etiam, quod filius instituat, vel exheredetur, di. l.

años, e a fulano, e a fulano, mis amigos. E despues desto dixesse así: Mando, que qualquier que sea mio heredero, sea heredero de mio fijo. En este manera leyendo fecha la substitution, si muriese este su fijo ante que fuese de la edad sobredicha, entendiendole, que los otros son sustitutos calladamente, (10) los que nombro (11) el testador en su testamento; e ellos heredaran los bienes de su fijo, a quien avia establecido por heredero primeramente de so vno con ellos. E aun dezimos, que se podria fazer la substitution pupilar calladamente, en otra manera; como si el testador, que estableciesse por su heredero a su fijo, o a otro qualquier que descendiesse del por linea derecha, que oviesse en su poder, e que non fuese de edad; e le diesse despues otro sustituto, en aquella manera que es dicha vulgar, di-

zient.

2. §. sed si eos. & L. infra proxima. Requiritur etiam, quod hæreditas adeatur ex primis tabulis, seu ex patris testamento, L. 2. versic. adeo. ff. eod. de vulg. & pupil. quod ultimum fortè hodie, de jure regni attenta leg. 1. tit. de los testamentos, li. 5. ordi. rega. non erit necessarium. Requiritur etiam, quod impubes, post mortem testatoris, sui juris efficiatur: neque recusus sit in alterius potestatem, ut in di. leg. 2. in princ. ff. eod. ubi Bart. in 4. requisito, & etiam de isto, & de aliis requisitis, 7. necessariis ad pupillaris substitutionis essentiam, vide magistraliter per Bart. & Doct. ibi.

(7) *Si fuerit mio heredero.* Ista forma verborum ponitur in leg. 1. §. 1. ff. de vulg. & pupil. non tamen ista verba sunt de substantia pupillaris substitutionis: quia ad ipsam sufficit dicere, si decesserit in pupillari ætate, ut not. Bart. in di. leg. 1. quando tamen ista verba ponuntur, faciunt, quod ista sit merè pupillaris substitutio, quoad verba, & quoad mentem: ita quod quoad verba, & quoad mentem, non continet tacitam vulgarem, licet ex legis interpretatione, tali casu continetur, tacita vulgaris, ut in leg. jam hoc jure, ff. de vulg. & pupil.

(8) *Que sea su heredero.* Quid si dixit testator, si filius meus in suam tutelam non venerit, talis sit mihi hæres, vel tali bona mea obveniant? Dic, quod adhuc dicitur pupillaris substitutio: vid. text. & ibi Bart. in leg. si ita scriptum, §. pen. ff. de honor. posses. secundum tabul. gloss. notabit. super verbo. Cajus Sejus, in leg. 1. ff. de vulg. & pupil. Et quid si testator dixit, Titius, & Sejus filii mei, uterque eorum vivat, hæres mihi esto, quæ est forma, L. Titius, ff. de haer. institut. an continetur sub talibus verbis pupillaris? Bart. in leg. Lucius, 1. col. ff. de vulg. & pupil. vult, istam substitutionem recipiam esse: & sic continetur pupillaris, illa enim verba (mihi hæres esto) non impediunt pupillarem, L. 1. ff. de vulg. & pupil.

(9) *Si se muriere.* Non repetit illud si hæres effect: & caute, nam sufficeret, quod decesseret in pupillari ætate, dato, quod paterna hæreditate se abstinuisset, ut hic probatur, & in leg. Julianus, ff. de acquir. hæred. & in leg. pater, ff. de privileg. credi Bart. in leg. 2. in princ. col. 5. versic. sed quæro, ff. eod. & cui incumbat onus probandi, quod pupillus decesserit: vel non decesserit in pupillari ætate? Videtur, quod sit fundata intentio substituti, dicentis pupillum, in pupillari ætate decessisse, nisi per adversarium de majori ætate, probaret per text. non in leg. ex falso, §. pen. ff. ad Trebell. & tenet Bald. consil. incipi. ex parte contingente, quem refert, & sequitur Decius in cap. in presentia, de probat. num. 50.

(10) *Calladamente.* Approbat opinionem Azo. C. de impuber. & alius substit. col. 1. scilicet, quod hæc verba (quifquis mihi hæres erit, sit filio meo impuberi hæres) continent vulgarem expresse, & pupillarem tacitam,

ziendo assi : Fago mio heredero a fulano mio fijo, e si non fuere mio heredero (12) este mio fijo, establezco por mio heredero en su lugar a tal ome. Ca, si por ventura esse fijo sobredicho fuessse heredero, e muriesse ante que fuessse de edad de catorze años, si fuere varon, o de doze años, si fuere hija, eñonce aquel que fuessse establecido por heredero sustituto en su lugar, heredara tambien la heredad del testador, como los otros bienes que viniere[n] al mozo de otra parte. E esto es, por razon de la llamada sustitucion (13) pupilar, que se entiende siempre en la vulgar, assi como sobredicho es. Eueras ende, quando el testador

tam, per leg. cum filio, & L. qui liberis, §. hac verba, ff. eod. gloss. tamen in §. qua ratione instit. de pupill. substit. vult, quod ista sit expressa pupillaris, & tacita vulgaris, & sic totum contra: & idem tenet Bart. in dist. §. hac verba, postea per concordia dicit, quod aut testator dixit, quisquis mihi fuerit haeres, sit filio meo impuberi haeres, prout fuit in casu, dist. L. qui liberis, §. hac verba, prout loquitur Bart. & dist. gloss. ad illum se referentes, & ista sit pupillaris expressa: si vero non dicatur impuberi: sed filio meo sit haeres, tunc procedat dictum Azo. & ista L. quae ita loquitur, bene tamen credo, quod respectu exclusionis matris, etiam si substitutio fieret modo, de quo in hac L. non adiecto illo verbo impuberi, quod excluderet substitutum matrem: cum quoad mentem, & quoad verba, partim sit expressa, sicut alias dicit soler, per Bart. & Doct. de substitutione reciproca, vel de compendiofa, in leg. Lucius, & in leg. Centurio, ff. eod. & per eundem Bart. in dist. leg. 2. in princ. col. 1. in fin. ff. eod. & facit ad dictam concordiam notabilis doctrina, Bart. in dist. leg. Centurio, col. 10. versio. sed quid, si dixi filio meo impuberi, ff. de vulgar. & pupill.

(11) Qui que numero. Hoc intellige, ut habetur in dist. leg. cum filio, & in leg. qui liberis, §. hac verba, ff. de vulgar. & pupill.

(12) Sino fuere mio heredero. Et sic comprehendit casum voluntatis, & etiam impotentiam, idem tamen dicit, quando in unum casum, ex his conciperetur, ut in leg. fin. C. de insti. & substit. ubi vid. per Bart. & Doct.

(13) La llamada substitution pupillar. Habes hic, quod vulgari expressa continetur tacita pupillaris. Adde leg. jam hoc iure, ff. de vulgar. & pupill. & procedit ista conclusio, etiam si mater sit in medio: quia adhuc tacita pupillaris comprehenditur in vulgari, secundum gloss. in leg. precibus, C. de impube. & alii, quam ibi communiter Doct. sequuntur: est tamen dubia, & incerta talis tacita pupillaris, matre existente in medio, quia si mater supervivat filio, & velit esse in pupillari aetate decedenti succedere, tunc talis tacita contenta in vulgari, non sortitur effectum: si vero nolit succedere, aut filius supervivens, matri decedat, adhuc in pupillari aetate, tunc tacita pupillaris consequitur suum effectum, secundum quod not. Jafon. in dist. leg. precibus, col. 4. & Alex. in leg. centurio, ff. de vulg. & pupill. & si mater esset negligens in non petendo tutorem filio, seu in non acceptando ejus tutelam, propter quod privatur successione filii, per leg. 2. §. confestim, ff. ad Tutel. L. sciant, C. de legit. haered. §. sed quem admodum instit. de legi. agna. success. hoc etiam casu admittitur substitutus, ex tacita pupillari, secundum Paul. de Cast. in dist. leg. precibus, & vid. ad praedicta Guillel. Bened. in dist. repet. cap. Raynunicus, super verbo, si abique liberis moreretur, 2. in materia substitutionis vulgaris, fol. 293. col. 1. & 2. & 3. & quod dixi in vulgari contineri tacitam pupillarem, limita, in eis de contraria testatoris voluntate apparet, ut in leg. quamvis, C. de impub. & alii substitut. & secundum quod tradunt Bart. & Alex. ibi ad istam declarationem voluntatis sufficerent duo tes-

que ouiesse dos fijos, e l vno mayor de catorce años, e el otro menor, e los estableciesse por sus herederos, diziendo assi: (14) Que qualquier que muriesse dellos en ante que entrasse en la heredad, o que non quisiesse ser heredero, quel otro que fuessse heredero en su lugar. Ca, si aquel que fuessse menor de catorce años, quisiesse ser heredero, e entrasse la heredad, e muriesse non seyendo de la edad sobredicha, non podria el otro aver la heredad por razon de la sustitucion (15) llamada, como quier que la ganaria por razon que es mas propinquo pariente. (16) E esto es, porque deue ser guardada e igualdad (17) entre ellos. E pues

tes. Contrarium tamen vult Bart. in leg. 2. in princ. colum. pen. vob. quare ergo, ff. de vulgar. & pupill. imò requiruntur tot testes, quot requiruntur in probatione ultimae voluntatis, & cum Bart. transit Decius in dist. leg. quamvis, col. 1. sed tenenda est opinio Bal. & Alexand. & idem voluit Bart. ubi supra, licet in contrarium, & non reddere fecerunt à Decio, qualiter autem dicatur constare de tali testatoris voluntate, vide Dec. ibid. Limita etiam, ut statim subditur in hac lege.

(14) Diciendo assi. Secus ergo, si separatim cuilibet substitueret vulgari: nam tunc in persona pupilli continetur etiam tacita pupillaris, ut voluit gloss. & ibi Doct. communiter, in dist. leg. quamvis, C. eod. & in dist. leg. jam hoc iure.

(15) Por razon de la substitution. Concordat L. jam hoc iure, ff. de vulgar. & pupill. & leg. in testamento. C. de test. mitti. L. quamvis, C. de impub. & alii substitut. sive ergo substitutio vulgaris fiat personis imparibus, sive reciproca, sive breviloqua, non continet pupillarem tacitam, ut dicitur in iuris. Quid autem, si & cum reciproca inungatur substitutio compendiofa, an tunc continebit substitutionem pupillarem in persona pupilli? Videtur dicendum, quod non, ex ratione istarum LL. Propter uniformem determinationem, & ista est de mente Bart. in leg. Lucius, 2. col. versio. sed quare, quando ista substitutio fit duobus, ff. de vulg. & pup. junctis his, quae dicit in praecedenti quilibet dicit enim, quod etiam cum substitutione reciproca conjungatur compendiofa, adhuc non continetur sub ea substitutiones imparis numeri, nisi aliud appareat de mente testantis, & idem voluit Angel. consil. 151. incipit quidam Nicholau, & dicit esse punctum novum, & istam dicit communem, & veram conclusionem. Socius, consil. 290. col. 2. vel. 2. incipit quam praesens consultatio.

(16) Propinquo pariente. Ab intestato intellige, si ipse reperitur proximior tempore mortis pupilli, non alias ut peobatur in leg. haereditatem, C. de impuber. & alii substitution.

(17) Egualdad. Notatur de aequalitate servanda, vid. concordantias per gloss. & Doct. in dist. leg. jam hoc iure, versio. sed si alter, & de multis, in quibus attenditur aequalitas, vid. per Joan. de Plate. in leg. in sacris, versio. fin. C. de proxi. sacror. scribit. libro 12. & quod servanda sit etiam in numero iudicum, adde Bal. in cap. 1. per text. ibi de controver. feudi, apud parer. text. Adde etiam de aequalitate concordantiam inter fratres, L. cum pater, §. cuiuslibet, ff. de leg. 2. cum gloss. ubi & voluntas patris testantis inter filios, taliter est interpretanda, quod inter eos resultet aequalitas, L. cum pater, §. pater pluribus, & ibi gloss. & Doct. ff. de leg. 2. sic etiam in successionebus ab intestato servatur aequalitas, ut cui non succedatur, neque possit succedere, in arbitri. quib. mod. natura. officio. sui. §. nullum, col. 7. & ibi Bar. similiter, & in contradiabus, tam in eis interpretandis, quam iustificandis, servanda est qualitas, Bal. in leg. 2. colum. 9. C. de rescindend. vendit. facit, L. si socius pro filia, ff. pro socio.

L E Y VI.

Como el padre puede dar sustituto al fijo en los bienes que heredare de la madre, maguer lo ouiesse desheredado de lo suyo.

Vede el padre estableciefcer otro heredero en logar de su fijo que fuessse menor de catorze años, en la manera que es llamada en latin, substitutio pupillaris, faziendo fu heredero (1) al moço sobredicho, assi como de suso diximos. E aun puede esto fazer, maguer lo desheredasse (2) de

Ad Hanc legem et se cumdam se quosqz ibe sequentiam de clausulis lib. 2. cap. 8.

Partida VI.

(18) Guisada cosa es. Cum enim una determinatio respiciat plura determinabilia, paciformiter debet ea determinare, ut hic, & in dist. leg. jam hoc iure, ff. eod. & L. Lucius, dist. leg. haereditatem, & L. quambis, C. de impuber. & alii substitut. L. in testamento, ubi vid. Decium, 3. not. C. de testam. militi.

(19) Otra persona. Quicumque extraneus, qui non sit de liberis existentibus in testatoris potestate, ut in dist. leg. quamvis, & in dist. leg. Lucius, & huic leg. ultra predictos casus, adde, quod ubi substitutio vulgaris sit cum dictione taxativa, non continet tacitam pupillarem, ut in dist. leg. jam hoc iure, versio. sed si alter, ibi in vulgarem tantummodo casum Salicet, in leg. precibus, col. 1. C. impub. & alii substit. ubi Alexand. col. 2. Item adde, quod quando prohibitus succedere testatori, daretur substitutus vulgari, veluti si filio legitimo testatoris substitueretur spurius eisdem testantis, quod tunc non includere tacitam pupillarem, cum substitutio sit nulla propter incapacitatem substituti, ut tradit Guillel. Benedic. in repet. cap. Raynunicus, de testam. super verbo, si abique liberis moreretur, 2. fol. 293. colum. 4.

L E X VI.

Potest pater, etiam ex heredero filio, pupillariter substituire, & succedet substitutus in bonis aliunde quæsitis pupillo: sed oportet, quod exheredatus sit major decem annorum, cum dimidio, qui dicitur proximus parenti, plias exhereditari non valet. Hoc dicit.

(1) Haciendo su heredero. Ponit aliud requisitum in pupillari substitutione, scilicet, quod filius instituitur, vel nominatur exheredetur, adde L. 2. §. sed si eos, ff. de vulgar. & pupill. & vid. circa hoc, quæ ponit Bart. in leg. 2. in princ. in 7. requisito, ff. eod.

(2) Lo desheredasse. Adde, §. non solum instit. de pupilli substitut.

(3) Por razon de tal tuerto. Debet enim exprimi causa, ut in leg. 4. tit. 7. infra ea. partit.

(4) De los otros su parientes. Vel etiam ex donatione amicum, ut quis forte pupillus erat gratiosus, ut dicit gloss. in dist. §. non solum, instit. de pupilli substitut. An autem ab isto substituto filii exhereditari possit aliquid relinquere, seu possit à testatore gravari, vid. leg. 3. titul. 9. infra ea. partit.

(5) Que este. An autem ab isto substituto filii exhereditari possit aliquid relinquere? Seu an possit iste à patre testatore gravari? Vid. in leg. 3. tit. 9. infra eadem partit.

(6) Dice años e medio. Semper istæ LL. partitarum taxant istam aetatem, de qua hic: ad declarandum jus commune, quando pupillus dicitur proximus pubertati, ut hic, & in leg. 4. titul. fin. infra ead. partit. & L. 9. infra titul. 1. & L. 8. titul. 7. partit.

(7) Porque non sencia. Adde, L. si quis in suo, §. legiti, C. de institio. testam.

L E X VII.

Per pupillarem substitutionem succeditur pupillo in omnibus bonis ei undecumque quæsitis, sicut si ipsemet hæredem instituisset: nisi substitutus sit incapax bonorum aliunde venientium. Hoc dicit.

(1) Otro testamento. Et sic reputatur diversum testamentum à paterno, sed intellige quoad quædam: nam quoad quædam etiam est unum, quod declarat gloss. & Bart. & Paul. de Cast. in leg. patri, & filii, ff. eod. & declarat etiam plenè Angelus Aretin. in §. igitur, institut. de pupilli substitut.

(2) Todos los bienes. Procedit hoc, etiam si fuerit substitutus in re certa, non dato alio coherede universali, ut est casus, in leg. coheredi, §. fin. ff. de vulgar. & pupill. & intellige etiam, quando filius facta talis substitutio, verbis directis: de quibus in leg. verbis civilibus, ff. eod. ut declarat Alexand. in leg. 2. colum. 10. ff. eod. tit. procedit etiam, etsi substitutus succedat ex tacita pupillari, ut not. Bart. per text. ibi indistinctè loquentem, in leg. sed si plures, §. ad substitutos, ff. eod. & ne detur inconveniens, ne pupillus pro parte decedat testatus, scilicet, si substitutus tantum admittatur ad bona paterna: & pro parte intestatus, si non admittetur ad alia bona pupilli. Quid autem, si succedat ex expressa vulgari, quæ continet tacitam pupillarem, an in ea veniant bona pupilli, sicut veniunt ex expressa pupillari? Quæstio fuit valde disputata inter Doct. antiquos prout læt tradit Alberic. in rubrica, ff. de vulgar. & pupill. colum. 14. & sequitur versio. alterius quæritur. & c. Et ibi dicit, quod opinio Dyni, quod omnia veniant, teneatur communiter per Doct. moder. quod tamen debet declarari, secundum Jacob. de Aret. ut repudiante pupillo hæreditatem patris, statim admittatur substitutus ad bona paterna, & decedente postea pupillo impubere, capiet bono ejusdem ex pupillari tacita, ut in leg. si pupillus, ff. de acquir. haered. & ita tenet Bart. & Doct. communiter in leg. 1. colum. 9. in 4. effectu vulgaris substitutionis, ff. eod. Adverte etiam, quod in ista substitutione pupillari, per quam succeditur pupillo, veniunt etiam bona testatoris, quamvis esset casus, in quo in tali pupillari expressa, non contineretur tacita vulgaris: de quibus casibus tradit Bart. & Alex. in leg. 2. in princ. in §. principali questione, ff. eod. Hoc probatur in leg. patrisfamilias primi tabulii, & ibi Bart. in princ. ff. eod. tenet Alex. in dist. §. ad substitutos, & nimirum ex quo per additionem impubertis bona ceperunt esse unita, L. sed si plures, §. filio, eod. titul. quid etiam succedat ex vulgari tacita comprehensa in expressa pupillari, an etiam veniant bona impuberis? Dynus tenuit, quod sic per text. in leg. qui fundum, §. coheredi, ff. ad leg. falci. Bart. in dist. leg. infra, in princ. col. 10. tenet idem in hoc dicendum, quod dictum supra fuit: quando succeditur ex expressa vulgari, & cum Bart. communiter Doct. tenent, prout attestatur Socin. in dist. leg. 1. col. 3. fol. 15. veniunt etiam in pupillari legitima filii cum prælegatis, L. ex tribus, C. de institio. testam. non tamen habebit substitutus bona per pupillum alienata ante suam mortem, secundum Angel. & Imol. in leg. Marcellus, §. res, qua, ff. ad Trebelli. dummodo alienata sint ex iusta causa, & debito modo: alias non tenebit alienatio: L. 1. §. sed nonnullos, ff. de tutel. & ra. dista. vid. per Alex. in dist. §. rei, qua, & Bald. in leg. nec ei, Socin. ff. de adopt. Item si bona alienata erant talia, quæ sine cula, & solemnitate alienari possent, iuxta leg. L. ex qua restaret, 22. C. de administ. test. alienatio non revocaretur: nam ut dicit Francil. de Aret. substitutio pupillaris, quæ inventa est favore pupilli, ut in dist. leg.

lo fuyo por alguna derecha razon, diziendo así: Desheredo tal mio hijo, por razon de tal tuerto, (3) o yerro, que me fizo: e establezco por su heredero a fulano, en los bienes que a aquel mio hijo vinieren de parte de su madre, e de los otros sus parientes; (4) así, que si el muriere ante que sea de edad de catorce años, que este (5) que establezco por heredero, aya en su lugar los bienes sobredichos. Pero, para poder el padre desheredar tal hijo como este, ha menester que el moço aya mas de diez años, (6) e medio, a que llaman en latin, proximus pubertati; que quier tanto decir, como que es cercano a ser de edad, e ha entendimiento. Ca, si menor fuisse, non lo podría desheredar de lo fuyo: porque non le meja (7) que puede facer tuerto a su padre maliciosamente, mas que lo fuya por necesidad, e por mengua de entendimiento.

L E Y VII.

Que fuerza ha la Substitucion pupilar.

TAL fuerza ha la substitucion que es dicha pupilar, que aquel que gana la heredad por razon della, deve auer los bienes del moço, en

*leg. ex tribus, C. de inofficio. testamen. non debet pupillo tol-
lere facultatem disponendi inter vivos, de rebus suis, &
sibi prejudicium inducere, L. quod favore, ff. de legi. quod
etiam patet, quia talis substitutio est testamentum pupilli,
ut dicit ista lex, & nemo, ex proprio testamento obli-
gatur ad non alienandum, ut in leg. nemo, ff. de regul. jur.
(3) Del moço. Probatur hic, matrem pupilli, etiam
quoad legitimam excludi per expressam pupillarem. Ad-
de L. Papinianus, §. sed neque impuberis, ff. de inofficio. tes-
tam. & clarius habetur in cap. si pater, de testam. lib. 6. in fin.
& hoc tenet Bart. & ceteri Doct. communiter, in dist. leg.
2. in princ. in 3. effectu pupillaris substitutionis, ff. eod. Ar-
chidiacono, tamen in dist. cap. si pater, dicit hoc procedere
jure forti, non jure poli, argum. cap. fin. 17. quæst. fin. jun-
ta. L. nam & si parentibus, ff. de inofficio. testam. Socin. in
dist. leg. 2. column. 8. versic. circa tertium effectum, referens
hoc dictum Archidiacono, in confirmationem ejus adducit,
quod videtur contradicere aequitati naturali, quod mater
excludatur in totum, ut patet ex pulchre adductis per
Bald. in L. precibus, post principium, versic. circa tertium, C.
de impub. & aliis, &c. & quando lex positiva contradicit na-
turali aequitati, non ligat in foro conscientie, ut voluit
notabiliter Inno. in cap. quia plerique, de inhum. Ecclæs.
unde inferitur, quod non possit substitutus in foro con-
scientie retinere legitimam debitam matri, & quod per de-
nunciationem evangelicam ad eam præstandam, cogi pos-
sit argumento notatorum per Bart. in extravagant. ad re-
primendum in verbo per denunciationem. Idem tamen
Socinus ibidem dicit istam opinionem Archidiacono. esse val-
de dubiam, quia lex positiva, quæ non est nutritiva
peccati, ligat, & debet servari in foro conscientie, alle-
gat Joann. Andr. post S. Thomam in cap. quantum de
usur. lib. 6. & quod non peccat, qui auctoritate canonis
aliquid facit, 23. quæst. 4. cap. qui peccat, nec lex ca-
nonica permittit aliquid cum peccato, ut in cap. fin. de
prescriptio. bona gloss. in cap. cum contingat, de jur. juram.
Subdit tamen Socinus, quod teneatur menti dictum Ar-
chidiacono. propter ejus auctoritatem: quia poterit aliquando
ratione concordari, aliquid consequi: & certe istud
dictum Archidiacono. videtur durum. Cum legitima etiam
filio debita, potest tolli per statum, ut est conclusio
Bart. in leg. Titio centum, §. Titio genero, ff. de condit. &
demonst. Cum quo multi Doctores tenent, licet communis
conclusio sit, quod possit minui: non autem in totum tol-*

cuyo lugar fue establecido por heredero, tam-
bien como si el mismo lo ouiesse establecido por
su heredero, en tiempo que pudiessse fazer testa-
mento. E por estas razones, tal substitucion co-
mo esta es como otro testamento, (1) que haze
el padre al moço sobredicho. E heredara tal sub-
stituto como este todos los bienes (2) del moço,
(3) onde quier que los aya; fueras ende, si este
que así es establecido por heredero del moço,
fuere ome tal, que non podiesse heredar (4) por
derecho los bienes de otro. Ca estonce non los de-
ue auer, si non en a quella manera que las leyes
de este (5) libro mandallen.

L E Y VIII.

Si muere el moço a quien es dado sustituto, como
puede heredar el sustituto lo fuyo.

Muriendo el moço, a quien el padre, o el
abuelo ouiesse dado otro heredero susti-
tuto, en la manera que dizen pupilar; si este sus-
tuto quisiere heredar tan solamente los bienes que
fueren del padre del huertano, e non los que ouie-
ra el moço de parte de su madre, o de los parien-
tes della; dezimos, (1) que si este sustituto fuisse

li, ut attestatur Decius, cons. 106. & pro tenai, &c. quæ
debet limitari, quando filius non haberet, unde se aletet:
nam si haberet, in totum tolli posset, secundum Abb. in
cap. Raynuntius, col. 5. de testam. & cum communiter ma-
tres habeant ad alimenta alias, & prout in plurimum
transfere ad secundas nuptias, justum fuit, & aequitati
consonum remedium legale, & canonicum providendi filio,
& patri ejus familie per paternam pupillarem sub-
stitutionem; & multo fortius hæc procederet in legitima
debita matri, ut in totum possit excludi, cui non est ita
debita legitima, sicut descendit, ut in dist. leg. nam &
si parentibus, & tradit latè, & pulchre Guillelm. Benedi.
in repetit. dist. cap. Raynuntius, in verb. & uxorem nomine Ada-
lasium, fol. 52. cum sequenti. Si tamen mater esset valde pau-
per, ita quod non haberet alimenta, tunc posset agere con-
tra substitutum pupillarem ad alimenta, qui est hæres filii,
ut in leg. si quis a liberis, §. item scriptum, ff. de libe. agnos. L. 6.
& quæ ibi dixi, tit. 19. part. 4. Et prædictam conclusio-
nem: quod mater excludatur per pupillarem expressam;
extende etiam, si substitutus sit turpis persona, ut probat
in dist. §. sed neque impuberis, junctam gloss. & ibi tenet
Angel. vid. quæ dixi supra eod. L. 5. in gloss. fin.

(4) Heredar. Debet enim substitutus esse capax tempo-
re testamenti, & mortis pupilli, & etiam tempore aditæ
hereditatis, ut in leg. si is, que hæres, & ibi Bart. ff. de
vulgar. & pupil. & quid si substitutus sit filius naturalis,
vel spurius testatoris? ibi L. si is, qui ex bonis, ff. de vulg.
& pup. ibi Bart. & Doctor.

(5) Deste libro. Fortè dicit, propter ea, quæ habentur
in leg. de tit. 13. infra ead. partem, & in dist. leg. si is, qui ex
bonis, ff. de vulg. & pupil. & L. 22. tit. 3. ead. partem.

L E X VIII.

Si pater instituat hæres dos filios, & uno institu-
to alium substituat, & mortuus institutus, necesse habet
substitutus pupillariter omnia bona pupilli agnoscere, nec
paterna potest repudiare, & alia adire, vel e contra, si
tamen alius tertius fuerit in testamento patris institutus,
& mortuus, dum viveret, convenit cum ipeperit substituto
de repudiando bona paterna, tunc mortuo pupillo,
substitutus succedit pupillariter in bonis pupilli mortui,
& potest, si velit paterna bona repudiare, & in tali casu ha-
bebit paterna bona tertius hæres patris, alius non. Hoc dicit.

(1) Dezimos. Ortum habet ista lex à leg. quidam eulo-
gio, C. de jur. deliber. & à leg. quæstium, & à leg. si pupil-
lus,

Leg. 1.
tit. 4.
lib. 5.
Recop.

establecido por heredero en vno con el moço (2)
en el testamento de su padre, e otro, si le fue da-
do por sustituto; (3) que estonce conuiene en to-
das guias, que sea otro heredero (4) en los bie-
nes del moço, maguer non quiera; o los desam-
pare todos. (5) Mas si el moço, quando era bivo,
e aquel que establecido por heredero en su lugar,
se acordassen de so vno, que non quieran entrar
los bienes del padre de aquel moço; si en aquel
mismo testamento ouiesse establecido el testador
a otro alguno (6) por heredero con ellos, eston-

ce, si muriesse el moço ante que fuesse de edad, e el
sustituto sobre dicho heredara por la pupilar sus-
titucion, e non entrara en los bienes del padre del
moço, si non quisiere; mas heredarlos a aquel que
fue establecido por heredero con ellos. Pero si
el testador diesse sustituto al moço, en la manera
que es dicha pupilar tan solamente, e non lo esta-
blesciesse por heredero de so vno con el fijo, así
como sobredicho es; si el moço quisiere ser here-
dero en los bienes de su padre, e entrare en ellos,
(7) conuiene que el sustituto sea heredero, tam-
bien

lus, ff. de acquir. hered. & à leg. pater, ff. de privileg. credi-
tis, & nota. per Azo. in summa. C. de impub. & aliis sub-
stit. col. 3. versic. an autem institutus.

(2) Con el moço. Idem esset dicendum, si pupillus esset
exhæredatus: & iste alius, sive sit extraneus, sive frater
pupilli, fuisse institutus in totum, quia in tali casu, ac-
ceptando paternam, cogitur acceptare pupillarem, secun-
dum Joan. de Imol. in leg. qui patri, ff. de acquir. hered.
in leg. quod supra quadrante, ff. ad leg. Falcid. ubi gloss.
reputata singularis voluit contrarium, sed cum Joan. de
Imol. tenent Alex. & Jason. in dist. leg. quidam eulogio,
quia militat ratio, L. sed & si plures, §. quos possum, ff. de vulg.
& pupil. quæ fuit ratio fundamentalis istarum L. se-
cundum Bart. post Dyn. in L. fin. ff. de acquir. hered. ubi
Bart. plene discit per latam distinctionem, quam facit
in tribus fin. colum. ubi videbis alios casus ultra postios
per istam leg.

(3) Sustitutus. Procedit hoc, sive sit expressa pupillaris,
sive tacita contenta in vulgari, quia etiam militat ratio,
dist. §. quos possum, de qua in præceden. gloss. & satis pro-
bat ista L. cum generaliter loquatur, & L. qui patri, ff.
de acquir. hered. ubi Alex. post Roma. & in dist. leg. quidam
eulogio, ubi etiam Jaso.

(4) Heredero. Ipse, si vivat, intellige, & etiam si de-
cesserit ante pupillum, quia adhuc ejus hæres cogitur adire
, seu acceptare pupillarem hereditatem, ut est casus
singularis, in dist. leg. qui patri, ff. de acquir. hered. Quid si
adivit coactus ad petitionem fideicommissarii hæredita-
tem paternam, an etiam tunc procedat ista L.? Vid. Alex.
post Bart. & Rapha. Cuma in leg. ita tamen, §. qui suspec-
tam, ff. ad Trebell. tenentes, quod sic: quia tunc etiam
militat ratio: dist. §. quos possum, licet Jaso. in dist. leg.
quidam eulogio, dicat, quod hoc non est sine magna du-
bitatione.

(5) Totus. Id est, ut nec paternam, neque pupillarem
substitutionem acceptet: nam si prius acceptet pater-
nam, non poterit postea desecere eam, & pupillarem, L.
sicut, C. de repud. hered. Bart. tamen, in dist. leg. fin. col.
3. ff. de acquir. hered. per leg. cum hereditate, ff. eod. vult,
quod si obvenit pupillari hereditate, vellet repudiare
paternam, quod potest hoc facere, ne & habeat pupilla-
rem: cujus dictum videtur approbati per istam leg. parti-
tar, sed tunc contrarium, prout etiam tenuit ipsemet Bart. si
contrarius, in leg. testam. C. de impub. & aliis, & Ang.
in leg. qui patri, ff. de acquir. hered. Joan. de Imo. in dist.
leg. fin. colum. 2. Paul. de Cast. in dist. leg. quidam eulogio,
col. 4. C. de jur. deliber. ubi etiam respondet ad dict. L. cum
hereditate, & istam leg. partem, intellige, ut dixi, vel
etiam potest intelligi: quod si est minor, cum adivit, &
restituitur contra aditionem, sic restitutus utramque hæ-
reditatem deserat, sed quid sit institutus, qui erat minor,
restituitur contra aditionem paternæ hereditatis, & sic
restitutus velit habere pupillarem ex substitutione, an
possit? Videtur hic probati, quod non. Contrarium ta-
men videtur de mente Azo. in summa. C. de impuber. & aliis
substit. col. 3. ubi dicit: quod si impubes adivit pater-
nam hereditatem, & decedit in pupillari ætate, & ejus
substitutus velit in integrum restitui, ut repudiet portio-

nem paternæ hereditatis delatæ sibi ex persona impube-
ris: quod fortè restituetur, sicut etiam pupillus poterat
restitui, ut in leg. non solum, ff. de integ. restit. licet Azo.
videtur loqui in casu, in quo erat alius cohæres pupilli,
seu in casu, in quo per existentiam sui hæresis tabulæ
pupillares erant confirmatæ, ut in leg. si filius, qui patri,
ff. de vulg. & pupil. hodie de jure regni videtur idem di-
cendum, & si ex testamento paternæ hereditatis maneret
sine aditione, per leg. 1. tit. 2. lib. 5. ordi. & quia etiam,
de jure communi loquendo, si quis restituitur contra hæ-
reditatis aditionem: cum tamen nudo nomine hæres re-
maneat, ut in leg. est sine §. sed quod Papinianus, ff. de mi-
nor. ex eo solo remaneat confirmatæ tabulæ pupillares, ut
tenet Bart. in dist. leg. fin. & est etiam de mente ejus in
dist. leg. si filius, qui patri, ubi etiam Joan. de Imol. &
Cuma. & alii moderni illud declarant super 1. lictus. il-
lius leg.

(6) A otro alguno. A contrario ergo, si nullus esset da-
tus cohæres, cujus aditione confirmaretur tabulæ pupilla-
res, non posset substitutus habere pupillarem heredita-
tem, ut probatur hic, & in leg. sed si plures, §. ex ass. ff.
de vulg. & pupil. sed opponitur de leg. si filius, qui patri,
eod. tit. nam cum institutus hic fuerit pupillus, cui datus
fuit substitutus cohæres cum eo institutus, licet uterque
repudiaverit paternam hereditatem, substitutus habere
debet pupillarem: cum existentia sui hæresis pupilli, confir-
matæ fuerint tabulæ pupillares: sed dice, quod talis
existentia per dationem cohæredis extranei fuit sublata,
ut in leg. apud Julianum, §. idem Julianus, ff. ad Trebell.
& sic de jure communi: cum non adeatur hereditas ex
testamento paterno, tabulæ pupillares evanescent: si ve-
rò cohæres fuisset, alter hæres suus, ut filius in potestate,
tunc procederet, quod habetur in dist. leg. si filius, qui pa-
tri, & ita declarat gloss. & Doctor. in dist. leg. sed si plu-
res, §. filio, ff. de vulg. & pupil. hodie tamen de jure
regni, cum etiam hereditate non adita, valeant relicta,
& quæcumque in testamento contenta, videtur, quod
etiam si non esset cohæres, qui adeat, substitutus habe-
re possit pupillarem hereditatem, per dist. leg. 1. tit. 2.
lib. 5. ordina.

(7) Entrare en ellos. Est enim tunc juncta, & facta una
hereditas patris, & pupilli: & ideo non potest illam sub-
stitutus separare, ut in leg. sed si plures, §. filio impuberi, ff.
eod. L. si pater, ff. de privileg. creditor. versic. at cum sub-
stitutus, si vero pupillus, qui solus fuit institutus, absti-
nuit se à paterna: tunc substitutus bene potest habere pu-
pillarem, dist. L. si pater, & L. si pupillus, in princ. ff. de
acquir. hered. si tamen pupillus, qui adivit, poterat resti-
tuiti, contra imixtionem, vel aditionem, poterit hoc bene-
ficio uti ejus hæres, ut in dist. leg. non solum, ff. de in-
teg. restit. Azo. ubi supra. Bart. post Dyn. in leg. fin. col. 3.
ad fin. in primo membro distinctionis, ff. de acquir. hered. sed
adverte in hoc: quia gloss. mag. in versic. vel melius, in dist.
leg. si pater, tenuit contrarium per text. ibi ino, quod ex
quo substitutus approbavit voluntatem testatoris, adven-
do ex pupillari, videtur etiam approbasse aditionem fac-
tam per pupillum, secundum voluntatem testatoris, & sic
quod dist. L. non solum habet locum in successione ab
in-

bien en la eredad del testador, como en los otros bienes del moço, si muriere ante que sea de edad; e de otra guisa non lo podria auer. (8)

LEY IX.

Como, aquel que porfijasse a alguna moça, puede dar sustituto.

Vela Dico... El porfijasse algund ome al fijo de otro, que fuesse menor de catorze años, en aquella manera que es llamada en latin, arrogatio; (1) e despues desto, le dexasse sustituto en su testamento otro alguno en lugar deste moço, en aquella manera que es dicha, substitutio pupillaris; tal sustituto como este non heredara en los bienes del moço. Fuera ende en aquella parte, que el moço deua heredar, de derecho, en los bienes de aquel quel porfijo; que es la quarta parte (2) de

todo lo del porfijador, e lo al que le ouiesse dado algund su amigo, (3) de aquel que lo porfijo, por amor de aquel su padre adoptiuo. Mas los otros bienes que viniessen a tal moço como este, de parte de su padre natural, e legitimo, o de otra parte, heredarlos han los parientes mas propinquos del; si su padre natural non ouiesse (4) ordenado alguna cosa en razon de ellos en su testamento.

LEY X.

Por que razones desfallce la Sustitucion pupilar.

Desafase (1) la sustitucion que es llamada pupilar, por quatro razones. La primera es, quando el moço viene a edad (2) de catorze años, e la moza a doze, a quien establese el sustituto. La segunda es, quando tal moço como este pierde la libertad que ha, e la Cibdad, e la familia.

Canillo - lib. 9. con. 2. v. cap. 110. n. 35. 92. et 98.

intestato pupilli, non autem in succedente sibi ex substitutione pupillari, & illam gloss. sequitur ibi Bart. dicens esse notabilem ad declarationem, dist. leg. non solum, & idem vult Joan. de Imol. in dist. leg. fin. cor. fin. ff. de acquir. haeredit. ubi dicit istam esse singularem limitationem ad dist. leg. non solum, & casum, in dist. leg. si pater, esse in hoc singulari, & non alibi Alberic. etiam in dist. leg. si pater, transit cum dict. gloss. post Din. Idem tenet Joan. de Imol. sibi contrarius, in dist. leg. si filius qui patri, & in leg. sed si plures, §. filio, ff. eod. ubi etiam Paul. de Cast. tene primam dictam Azo. & Bart. in dist. leg. fin. Alex. perpendit istam contrarietatem in dist. leg. quidam elegit, col. 2. ubi ipse pro concordia opinionum distinguit, quod, aut sumus in casu, in quo abique additione, seu immixtione pupilli, substitutio pupillaris erat confirmata: ut quia filius erat institutus in potestate, abique datione coheredis extranei: & sic existentia iustitiae confirmata erat pupillaris substitutio: & tunc non sequitur ex necessitate, quod substitutus agnoscendo hereditatem pupilli ex substitutione pupillari, videatur confirmare immixtionem factam a pupillo: & quod tunc merito procedat opisto Bart. in dist. §. filio, ff. in dist. leg. fin. secus vero, si erat necessaria immixtio pupilli ad confirmationem substitutionis, ut quia datus erat filio pupillo coheres extraneus. Ceterum iste articulus est valde mihi dubius: neque ista concordia domini Alexand. multum stringit, licet videatur colorata, & forte in puncto juris verior est opinio. Bart. in dist. §. filio, seu in §. si ex affe, & in dist. leg. fin. quae, ut dixi, fuit opinio Azonis, cum dicit, L. non solum procedat, si vero haeres minoris, succedat ab intestato, seu ex testamento: neque de necessitate sequitur, quod ad eundem ex pupillari substitutione, videatur approbare additionem factam per pupillum de hereditate patris, cum possit dici, quod approbat, ita tamen, ut saluum sibi remaneat beneficium restitutionis sibi competens ex persona minoris, per dist. leg. non solum, & L. si pater, in qua se fundat gloss. ibi non probat, quod per hoc excludatur substitutus a beneficio restitutionis: quo, & ipse minor in casu, in quo esse necessaria immixtio ad confirmationem tabularum pupillarium, possit restitui: ergo & ejus haeres, & procedit maxime sante hodie, dist. L. ordinis, ex qua non egerit additione ex testamento paterno tabulae pupillares.

(8) Non lo podria auer. Habita tamen utraque hereditate ex agnitione pupillaris poterit ex persona minoris restitui, ut dixi in gloss. supra proxima.

LEY IX.

Arrogatio filio, potest arrogans pupillariter substitueri in quartam solium bonorum arrogantis, & ea, que in testamento arrogantis ab amico eius arrogatus, est consequutus: in ceteris vero bonis succedent pupillo, venientes ab intestato. Hoc dicit. Habuit originem ista L. a 12. sed

plures, §. in arrogato, ff. de vulg. & pupil. (1) En latin, arrogatio. Idem si efficit adoptio, ex qua filius transfert in potestatem adoptantis, ut si dicitur a patre naturali avo, iuxta leg. cum in adoptivo, C. de adopt. §. sed hodie, instit. cod. L. 9. tit. 16. 4. partia. (2) In quarta parte. Quae debetur arrogato, ut in leg. 8. tit. 16. part. 4. & in leg. si arrogator, cum concordant. ff. de adoptione. & adverte, quod tunc debetur ista quarta, quando filius arrogatus esset impubes: secus autem esset, si esset pubes: quod satis probatur hic in ista leg. & in dist. leg. si arrogator, & in §. cum autem, instituta de adopt. & ita tenet, & declarat Salycet. in leg. pen. in princ. in 2. col. C. de adopt. & in L. 1. col. 8. vult tamen, 8. tit. 16. part. 4. de qua supra indistincte loquitur, ut arrogato filio debetur ista quarta, neque distinguit, siue sit pubes, vel impubes, unde videtur forte dicendum, quod illa sit intelligenda, secundum istam, scilicet, quando impubes fuit arrogatus, & quod alias ista quarta non debetur: sed quod tunc debetur arrogato filio puberi, tradit Salicet. in dist. leg. 2. vid. quae dixi in dist. leg. 8. (3) Su amigo. Adde dist. §. in arrogato, L. sed si plures, ff. de vulg. & pupil. dicitur ergo profectum quidquid habet filius contemplatione, siue occasione patris, vel alias, ut hic, & in dist. §. in arrogato, & ibi Bart. & Doct. late. Adde Bart. in leg. annua, §. 1. ff. de annui legat. Abb. in ca. sedes, col. 5. de rescript. Joan. de Plat. in leg. 3. C. de castren. omnium Palatinorum. peculio; lib. 12. Bald. in leg. cum te, C. de donat. aut. upp. adde L. pen. & ibi Bald. C. de jur. de iher. (4) Non ouiesse. Potuit enim pater naturalis, & legitimus ei substituire, supra cod. L. 5.

LEY X.

Expirat pupillaris substitutio per maximam, mediam, vel minimam capitis diminutionem pupilli: idem si in vita instituentis efficitur sui juris pupillus, aut iuxta ratione ab hereditate patris se abstinuit haeres: sed si iniusta, cogitur agnoscere eam: & si ab abstinentia in integrum restituitur, reintegratur substituto, qui per abstinentiam expiraverat. Item expirat si testamento patris posthumi agnatione, vel alias infirmatur: aut si pupillus ad aetatem XIII. & pupilla ad aetatem XII. annorum pervenerint. Hoc dicit.

(1) Desafase. Ortum habet: a notatis per Azo. C. de impuber. & alii substituit. in summa, col. 3. versic. expirat pupillaris substituit. & a gloss. in leg. in pupillari, ff. de vulg. & pupil.

(2) Viene a edad. Id est, quam primum attigerit 14. annorum ultimum diem in masculo, & 12. in femina, ut in leg. A qua aetate, ff. de testa. gloss. in leg. 2. ff. eod. Bart. & Alex. in leg. pupillar. ff. de vulg. & pupil. possit etiam pater minori tempore taxate metam pupillaris substitutionis, L. si quis ita, ff. eodem.

Esto seria, como si fuesse captiuo (3) de los enemigos de la Fe: (4) ca por tal prison perderia estas tres cosas sobredichas. Pero si al padre (5) acaeciesse este captiuero, non se desartaria poren de tal substitutione pupilar, que ouiesse fecha de su fijo que non fuesse captiuo. E la tercera es, quando pierde la Cibdad, (6) e la familia, e non pierde la libertad: e esto seria, como si fuesse desterrado para siempre en algun lugar cierto. La quarta es, quando pierde la familia, (7) e non la Cibdad, nin la libertad. Esto seria, como si este fijo atal fuesse emancipado, e non estuiesse en poder de otro, e el mismo consintiesse que le forfijasse otro (8) alguno. Ca estonce mudate en familia agena, por que era ante por si, e se mete en poder de otro, e se faze de la compania de aquel que lo profijo. E esto mismo seria, si tal moço como este saliesse de poder de su padre, por qualquier manera. (9) E por qualquier destas quatro razones sobredichas,

Ley 3. tit. 1. lib. 4. Recop.

desfallece la sustitucion que es llamada pupillar. E aun decimos, que desfallece, si el moço no quiere ser heredero (10) del testador, que le dio el sustituto. Pero si esto fuesse enganosamente (11) este aral, queriendo mal al sustituto, e poren de no quisiere ser heredero de los bienes del padre por razon del testamento: (12) estonce el Judgador deuele apremiar, que la reciba: e si non la quisiere recibir maliciosamente, non mostrando alguna razon derecha por que lo fazia, maguer muriesse ante que fuesse de edad, aura el sustituto la herencia del testador. (13) Otrofi decimos, que si despues que el moço desfallca la herencia de su padre, se arrepentiesse, diziendo que queria ser heredero, e pidiere a algun Judgador del lugar, que le entregue de la heredad: estonce, bien puede ser heredero: e maguer desfallecio la sustitucion, porque non quiso a primas entrar la heredad, afirmasse (14) por tal razon como esta, lue-

(3) Fuisse captiuo. Si intelligas filium fuisse captivum vivo patre, plane procedit, ut in leg. L. cornelia versic. si vero vivo patre, ff. de vulg. & pupil. notat gloss. in leg. pater, ff. de capti. & in leg. quod si filius, cod. tit. non tamen expirabit tacita vulgatis, contenta in expressa pupillari, ut vult gloss. & ibi Bart. in dist. leg. Cornelia, idem Bart. in leg. 1. col. 8. versic. ulterius quero, cod. tit. si vero intelligeres, mortuo patre, pupillum fuisse captivum: tunc licet de rigore juris, videatur substitutionem pupillarem expirare, ut in leg. si quis filio exheredato, §. irritum, ff. de injus. rupt. tamen de equitate confirmatur tabulae pupillares, ut in dist. leg. pater, in fin. & in dist. leg. L. Cornelia, hoc vive in captivitate decedat impubes, siue pubes: quia si non revertatur, fingitur decedisse praebula hora captivitatis.

(4) Enemigo de la fe. Sentit ista L. inter Christianos non habere locum iura captivitatis, quoad personas, vide per Bart. in leg. hostes, in fin. ff. de cap.

(5) Al padre. Adde dist. leg. lex Cornelia in principio, & dist. L. si pater, in principio; si vero pater, & filius sunt captivi, vide leg. si pater, ff. de vulg. & pupil.

(6) Quando pierda la Cibdad. Hae est media capitis diminutio, vide L. neque ei, §. eorum, de adopt. possunt enim hae potestades in pupillum doli capacem, L. si arrogari, ff. de tutela, L. impubertem, ff. de sur. L. impubertem, ff. ad L. Cornelianam, de sal. ratio est secundum Bart. post Guillel. de Cogn. in leg. in pupillari, ff. de vulg. & pupil. quia etiam si pupillus esset pubes, in tali statu non possit testari, L. exis, qui, §. fin. ff. de testa. L. 3. tit. 1. supra ead. part. unde testamentum factum irritaretur, ut in dist. §. irritum. Sed cum hodie per L. 4. Tauri possit testari, videtur, quod non procedat quod hic habetur, & sic quod substitutio pupillaris non expirat.

(7) Quando pierda la familia. Hae est minima capitis diminutio, & vide L. neque ei, §. eorum, ff. de adopt.

(8) Que le porfijasse otro. Tunc tamen in effectu non expirat pupillaris substitutio: quia ex stipulatione debetur haereditas illis, qui succedunt ex substitutione, si facta non esset arrogatio, L. non aliter, & L. bis verbis, ff. de adopt. & quid si moriatur arrogator, an reconvalescat pupillaris substitutio facta a patre naturali? Vid. gloss. ubi eleganter Bald. col. 1. ff. de adoptione. & quid si ex dispensatione Papa pupillus ingrederetur monasterium, vel traderetur monasterio a parente, an tunc expirat pupillaris substitutio? Vid. per Bart. & Imol. in dist. leg. in pupillari, ubi vide Alex. & Jaso.

(9) Qualquier manera. Et sic videtur, quod et si per dignitatem exeat, substitutio pupillaris expiret: cujus contrarium tenet Bart. in leg. 2. in princ. col. 3. versic. ulterius quero, quod si exeat, & c. ff. de vulg. & pupil. &

secundum hoc, etiam videtur intelligenda ista lex partitum, ut etiam tetigit in leg. 14. tit. 8. part. 4. est enim commodum filii impuberis, ut pater sic faciat testamentum per legem ex tribus, C. de inoffic. testam. licet forte ex verbis generalibus huius leg. possit dici contrarium, quantum ad substitutionem pupillarem & ex in authent. constit. qua de digni. in §. illud, colum. 6. libere filium a patris potestate, in quo se fundat Bartolus, non loquitur in substitutione pupillari: non tamen audent recedere a dict. Bart. cum quo communiter Doct. transunt: quia (ut dixi) substitutio pupillaris est favor, & commodum filii gloss. in dist. leg. ex tribus.

(10) No quiere ser heredero. Habes hic, quod substitutio pupillaris evanescit, pupillo repudiante paternam hereditatem: & sic, quod existentia sui haereditis non confirmat tabulas pupillares. Cujus contrarium probatur in leg. pater, ff. de privileg. credito, & in leg. si filius, qui patri, ff. de vulg. & pupil. & in leg. si pupillus, ff. de acquir. haeredit. unde videtur corrigere jus commune, quod non credo verum, quia ubi istae leges partitarum hoc non expriment, non est de earum intentione jus commune corrigere: imo debet suppleri, intelligi, & limitari per iura communia, unde intellige istam leg. quando pupillus fuit datus coheres extraneus: tunc iustas tollitur, ut in leg. apud Julianum, §. idem Julianus, ff. ad Trebell. quando vero existentia sui haereditis non esset sublata, fatendum est ex ea confirmari tabulae pupillares: cum neque per istas LL. partitarum iura iustitiae sint sublata in his, in quibus iustas est favor filiorum suorum, ut in leg. 21. & ibi dixi tit. 3. supra ead. part. & favor est, quod confirmetur testamentum pupillare, ut in dist. leg. pupilli substituit. in princ. vide late in ista materia Bart. & Alexand. & Doct. in dist. leg. si filius, qui patri, ubi etiam vide, an reviviscat iustas, si extraneus coheres repudiet, ut ex ea pupillaris substitutio confirmetur, & communis conclusio est, quod non, ut etiam tradit Socinus, ibi colum. 10. quem vide, an autem hodie etiam non adita hereditate conservetur pupillaris substitutio, ex leg. ordina. Vid. quae dicam infra cod. in gloss. super verbo, se desartaria.

(11) Enganosamente. Concordat cum leg. 2. versic. plane, ff. de vulg. & pupil.

(12) Del testamento. Volens ab intestato habere, & vide, quae in hoc notat Bart. in leg. si arrogator, in fin. ff. de adop.

(13) Del testador. Et etiam hereditatem pupilli, ut probatur in dist. leg. 2. versic. plane & ibi Paul. de Cast. nota.

(14) Afirmasse. Concordat cum leg. 2. versic. ergo si minor, ff. de vulg. & pupil.

Iuego que sea entregado della ; de guisa , que si muriese el mozo ante que sea de edad de catorze años , heredara el substituto los bienes del testador , e del mozo . Otrosi dezimos , que seyendo quebrantado por alguna razon derecha , el testamento que ouiese fecho algun testador , en que ouiese dado substituto el padre a su hijo , o alguno otro , en la manera que es dicha pupillar , que se delataria (15) la substitution potende . E aun dezimos que desfallece esta substitution pupillar , si

el padre fiziere despues otro testamento acabado . (16) Esto mismo scia , si despues que el padre fizio testamento , e dexo substituto a su hijo , le nasciese otro hijo , (17) o hija .

L E Y XI.

Como se haze la substitution que es llamada exemplaris , e como desfallece .

Exemplar substitution , diximos , que es aquella , que pueden hacer los padres , e las madres (1) , a sus hijos (2) que son locos , o sin memo-

(15) De delataria . Concordat cum leg . Papinianus , § . sed neque impuberis . ff . de iusticio . testam . de iure tamen communi per autem . ex causa , C . de liber . prate . communis conclusio est , quod constetur pupillaris substitutio , rupto testamento ex causa prateritionis , vel ex hereditationis , ut tenet Bart . in leg . 1 . § . 1 . & ibi communiter Doctores . ff . de vulgar . § . pupil . & in dicta authent . ex causa , post gloss . ibi Dyn . tamen , ut refert Bart . in dicta . § . 1 . tenuit contrarium dicens , quod autem . ex causa loquitur in legitimis , & fideicommissis , que etiam sine testamento possunt ab intestato relinqui , non in substitutione pupillari : que non tenet sine testamento paterno , L . 2 . § . adeo . & § . prius . ff . de vulgar . § . pupil . & supra ead . L . 6 . & istam opinionem . approbat ista L . partitarum , que etiam videtur fuisse opinio . Azo . C . de impuber . & alius substit . in summa . col . 2 . C . ad finem , quod tenet menti : nam licet ex leg . 11 . tit . 7 . § . leg . fin . tit . 8 . ead . part . approbatur id , quod habetur in dicta . authent . ex causa , tamen in substitutione pupillari procedit hodie in regno ista L . & opinio etiam Dyni contra communem . nunc comprobare . Jaso . in dicta . leg . 1 . § . 1 . ubi vide per cum . opinionem etiam Dyni tenet Bald . in authent . ex causa . colum . 9 . & 10 . C . de liber . praterit . nec obstat L . 1 . tit . de los testamentos . lib . 5 . in ordina . rega . quia ista L . tantum decidit casum illum , quando defuit heredis institutio , quia testator illam non fecit , vel si fecit , heres non adivit hereditatem , & iste casus , de quo in ista leg . partitarum , quando testamentum dissolvitur ex causa prateritionis , vel exhereditationis , non deciditur ibi : ideo remanet sub dispositione juris communis , L . commodissime . ff . de liber . § . post . L . si extraneus . ff . de condit . ob caus . nisi ad hoc respondeas , quod paria sunt , institutionem non fecisse , vel inutilem fecisse . cap . inter corporalia , de transitu . Episc . vel cleric . & facit bonus text . in leg . si aut nullum . C . de leg . here . & paria sunt nullo modo facere , vel inepte facere . L . 2 . & ibi notat Bar . in princ . C . de success . edi . Praterit h substitutio pupillaris tenetur vigore illius leg . ordi . etiam quando nullum instituit heredem ex verbo , ea las otras cosas , ibi posito , nam ista appellatio , ceterorum etiam continet tabulas pupillares , ut tradit Bart . in dicta . § . 1 . a fortiori tenet , quando instituit , & ex causa prateritionis ruptatur ex his , que dicit gloss . in dicta . § . 1 . item quod procedit ista L . ordina . in his , que necessario institutionem heredis exigunt , & non debet restringi ad ea , que ab intestato in codicillis fieri possent , de quo vide , que dixi in leg . 2 . tit . 7 . ead . part . in gloss . super verbo , no quisera , quid autem in substitutione exemplari Bald . vult in leg . humanitatis , colum . 5 . C . de impub . & alius substit . quod non possit fieri filio praterito . & vide ibi ad me .

(16) De delataria . Concordat cum leg . Papinianus , § . sed neque impuberis . ff . de iusticio . testam . de iure tamen communi per autem . ex causa , C . de liber . prate . communis conclusio est , quod constetur pupillaris substitutio , rupto testamento ex causa prateritionis , vel ex hereditationis , ut tenet Bart . in leg . 1 . § . 1 . & ibi communiter Doctores . ff . de vulgar . § . pupil . & in dicta authent . ex causa , post gloss . ibi Dyn . tamen , ut refert Bart . in dicta . § . 1 . tenuit contrarium dicens , quod autem . ex causa loquitur in legitimis , & fideicommissis , que etiam sine testamento possunt ab intestato relinqui , non in substitutione pupillari : que non tenet sine testamento paterno , L . 2 . § . adeo . & § . prius . ff . de vulgar . § . pupil . & supra ead . L . 6 . & istam opinionem . approbat ista L . partitarum , que etiam videtur fuisse opinio . Azo . C . de impuber . & alius substit . in summa . col . 2 . C . ad finem , quod tenet menti : nam licet ex leg . 11 . tit . 7 . § . leg . fin . tit . 8 . ead . part . approbatur id , quod habetur in dicta . authent . ex causa , tamen in substitutione pupillari procedit hodie in regno ista L . & opinio etiam Dyni contra communem . nunc comprobare . Jaso . in dicta . leg . 1 . § . 1 . ubi vide per cum . opinionem etiam Dyni tenet Bald . in authent . ex causa . colum . 9 . & 10 . C . de liber . praterit . nec obstat L . 1 . tit . de los testamentos . lib . 5 . in ordina . rega . quia ista L . tantum decidit casum illum , quando defuit heredis institutio , quia testator illam non fecit , vel si fecit , heres non adivit hereditatem , & iste casus , de quo in ista leg . partitarum , quando testamentum dissolvitur ex causa prateritionis , vel exhereditationis , non deciditur ibi : ideo remanet sub dispositione juris communis , L . commodissime . ff . de liber . § . post . L . si extraneus . ff . de condit . ob caus . nisi ad hoc respondeas , quod paria sunt , institutionem non fecisse , vel inutilem fecisse . cap . inter corporalia , de transitu . Episc . vel cleric . & facit bonus text . in leg . si aut nullum . C . de leg . here . & paria sunt nullo modo facere , vel inepte facere . L . 2 . & ibi notat Bar . in princ . C . de success . edi . Praterit h substitutio pupillaris tenetur vigore illius leg . ordi . etiam quando nullum instituit heredem ex verbo , ea las otras cosas , ibi posito , nam ista appellatio , ceterorum etiam continet tabulas pupillares , ut tradit Bart . in dicta . § . 1 . a fortiori tenet , quando instituit , & ex causa prateritionis ruptatur ex his , que dicit gloss . in dicta . § . 1 . item quod procedit ista L . ordina . in his , que necessario institutionem heredis exigunt , & non debet restringi ad ea , que ab intestato in codicillis fieri possent , de quo vide , que dixi in leg . 2 . tit . 7 . ead . part . in gloss . super verbo , no quisera , quid autem in substitutione exemplari Bald . vult in leg . humanitatis , colum . 5 . C . de impub . & alius substit . quod non possit fieri filio praterito . & vide ibi ad me .

(17) De delataria . Concordat cum leg . Papinianus , § . sed neque impuberis . ff . de iusticio . testam . de iure tamen communi per autem . ex causa , C . de liber . prate . communis conclusio est , quod constetur pupillaris substitutio , rupto testamento ex causa prateritionis , vel ex hereditationis , ut tenet Bart . in leg . 1 . § . 1 . & ibi communiter Doctores . ff . de vulgar . § . pupil . & in dicta authent . ex causa , post gloss . ibi Dyn . tamen , ut refert Bart . in dicta . § . 1 . tenuit contrarium dicens , quod autem . ex causa loquitur in legitimis , & fideicommissis , que etiam sine testamento possunt ab intestato relinqui , non in substitutione pupillari : que non tenet sine testamento paterno , L . 2 . § . adeo . & § . prius . ff . de vulgar . § . pupil . & supra ead . L . 6 . & istam opinionem . approbat ista L . partitarum , que etiam videtur fuisse opinio . Azo . C . de impuber . & alius substit . in summa . col . 2 . C . ad finem , quod tenet menti : nam licet ex leg . 11 . tit . 7 . § . leg . fin . tit . 8 . ead . part . approbatur id , quod habetur in dicta . authent . ex causa , tamen in substitutione pupillari procedit hodie in regno ista L . & opinio etiam Dyni contra communem . nunc comprobare . Jaso . in dicta . leg . 1 . § . 1 . ubi vide per cum . opinionem etiam Dyni tenet Bald . in authent . ex causa . colum . 9 . & 10 . C . de liber . praterit . nec obstat L . 1 . tit . de los testamentos . lib . 5 . in ordina . rega . quia ista L . tantum decidit casum illum , quando defuit heredis institutio , quia testator illam non fecit , vel si fecit , heres non adivit hereditatem , & iste casus , de quo in ista leg . partitarum , quando testamentum dissolvitur ex causa prateritionis , vel exhereditationis , non deciditur ibi : ideo remanet sub dispositione juris communis , L . commodissime . ff . de liber . § . post . L . si extraneus . ff . de condit . ob caus . nisi ad hoc respondeas , quod paria sunt , institutionem non fecisse , vel inutilem fecisse . cap . inter corporalia , de transitu . Episc . vel cleric . & facit bonus text . in leg . si aut nullum . C . de leg . here . & paria sunt nullo modo facere , vel inepte facere . L . 2 . & ibi notat Bar . in princ . C . de success . edi . Praterit h substitutio pupillaris tenetur vigore illius leg . ordi . etiam quando nullum instituit heredem ex verbo , ea las otras cosas , ibi posito , nam ista appellatio , ceterorum etiam continet tabulas pupillares , ut tradit Bart . in dicta . § . 1 . a fortiori tenet , quando instituit , & ex causa prateritionis ruptatur ex his , que dicit gloss . in dicta . § . 1 . item quod procedit ista L . ordina . in his , que necessario institutionem heredis exigunt , & non debet restringi ad ea , que ab intestato in codicillis fieri possent , de quo vide , que dixi in leg . 2 . tit . 7 . ead . part . in gloss . super verbo , no quisera , quid autem in substitutione exemplari Bald . vult in leg . humanitatis , colum . 5 . C . de impub . & alius substit . quod non possit fieri filio praterito . & vide ibi ad me .

(18) De delataria . Concordat cum leg . Papinianus , § . sed neque impuberis . ff . de iusticio . testam . de iure tamen communi per autem . ex causa , C . de liber . prate . communis conclusio est , quod constetur pupillaris substitutio , rupto testamento ex causa prateritionis , vel ex hereditationis , ut tenet Bart . in leg . 1 . § . 1 . & ibi communiter Doctores . ff . de vulgar . § . pupil . & in dicta authent . ex causa , post gloss . ibi Dyn . tamen , ut refert Bart . in dicta . § . 1 . tenuit contrarium dicens , quod autem . ex causa loquitur in legitimis , & fideicommissis , que etiam sine testamento possunt ab intestato relinqui , non in substitutione pupillari : que non tenet sine testamento paterno , L . 2 . § . adeo . & § . prius . ff . de vulgar . § . pupil . & supra ead . L . 6 . & istam opinionem . approbat ista L . partitarum , que etiam videtur fuisse opinio . Azo . C . de impuber . & alius substit . in summa . col . 2 . C . ad finem , quod tenet menti : nam licet ex leg . 11 . tit . 7 . § . leg . fin . tit . 8 . ead . part . approbatur id , quod habetur in dicta . authent . ex causa , tamen in substitutione pupillari procedit hodie in regno ista L . & opinio etiam Dyni contra communem . nunc comprobare . Jaso . in dicta . leg . 1 . § . 1 . ubi vide per cum . opinionem etiam Dyni tenet Bald . in authent . ex causa . colum . 9 . & 10 . C . de liber . praterit . nec obstat L . 1 . tit . de los testamentos . lib . 5 . in ordina . rega . quia ista L . tantum decidit casum illum , quando defuit heredis institutio , quia testator illam non fecit , vel si fecit , heres non adivit hereditatem , & iste casus , de quo in ista leg . partitarum , quando testamentum dissolvitur ex causa prateritionis , vel exhereditationis , non deciditur ibi : ideo remanet sub dispositione juris communis , L . commodissime . ff . de liber . § . post . L . si extraneus . ff . de condit . ob caus . nisi ad hoc respondeas , quod paria sunt , institutionem non fecisse , vel inutilem fecisse . cap . inter corporalia , de transitu . Episc . vel cleric . & facit bonus text . in leg . si aut nullum . C . de leg . here . & paria sunt nullo modo facere , vel inepte facere . L . 2 . & ibi notat Bar . in princ . C . de success . edi . Praterit h substitutio pupillaris tenetur vigore illius leg . ordi . etiam quando nullum instituit heredem ex verbo , ea las otras cosas , ibi posito , nam ista appellatio , ceterorum etiam continet tabulas pupillares , ut tradit Bart . in dicta . § . 1 . a fortiori tenet , quando instituit , & ex causa prateritionis ruptatur ex his , que dicit gloss . in dicta . § . 1 . item quod procedit ista L . ordina . in his , que necessario institutionem heredis exigunt , & non debet restringi ad ea , que ab intestato in codicillis fieri possent , de quo vide , que dixi in leg . 2 . tit . 7 . ead . part . in gloss . super verbo , no quisera , quid autem in substitutione exemplari Bald . vult in leg . humanitatis , colum . 5 . C . de impub . & alius substit . quod non possit fieri filio praterito . & vide ibi ad me .

(19) De delataria . Concordat cum leg . Papinianus , § . sed neque impuberis . ff . de iusticio . testam . de iure tamen communi per autem . ex causa , C . de liber . prate . communis conclusio est , quod constetur pupillaris substitutio , rupto testamento ex causa prateritionis , vel ex hereditationis , ut tenet Bart . in leg . 1 . § . 1 . & ibi communiter Doctores . ff . de vulgar . § . pupil . & in dicta authent . ex causa , post gloss . ibi Dyn . tamen , ut refert Bart . in dicta . § . 1 . tenuit contrarium dicens , quod autem . ex causa loquitur in legitimis , & fideicommissis , que etiam sine testamento possunt ab intestato relinqui , non in substitutione pupillari : que non tenet sine testamento paterno , L . 2 . § . adeo . & § . prius . ff . de vulgar . § . pupil . & supra ead . L . 6 . & istam opinionem . approbat ista L . partitarum , que etiam videtur fuisse opinio . Azo . C . de impuber . & alius substit . in summa . col . 2 . C . ad finem , quod tenet menti : nam licet ex leg . 11 . tit . 7 . § . leg . fin . tit . 8 . ead . part . approbatur id , quod habetur in dicta . authent . ex causa , tamen in substitutione pupillari procedit hodie in regno ista L . & opinio etiam Dyni contra communem . nunc comprobare . Jaso . in dicta . leg . 1 . § . 1 . ubi vide per cum . opinionem etiam Dyni tenet Bald . in authent . ex causa . colum . 9 . & 10 . C . de liber . praterit . nec obstat L . 1 . tit . de los testamentos . lib . 5 . in ordina . rega . quia ista L . tantum decidit casum illum , quando defuit heredis institutio , quia testator illam non fecit , vel si fecit , heres non adivit hereditatem , & iste casus , de quo in ista leg . partitarum , quando testamentum dissolvitur ex causa prateritionis , vel exhereditationis , non deciditur ibi : ideo remanet sub dispositione juris communis , L . commodissime . ff . de liber . § . post . L . si extraneus . ff . de condit . ob caus . nisi ad hoc respondeas , quod paria sunt , institutionem non fecisse , vel inutilem fecisse . cap . inter corporalia , de transitu . Episc . vel cleric . & facit bonus text . in leg . si aut nullum . C . de leg . here . & paria sunt nullo modo facere , vel inepte facere . L . 2 . & ibi notat Bar . in princ . C . de success . edi . Praterit h substitutio pupillaris tenetur vigore illius leg . ordi . etiam quando nullum instituit heredem ex verbo , ea las otras cosas , ibi posito , nam ista appellatio , ceterorum etiam continet tabulas pupillares , ut tradit Bart . in dicta . § . 1 . a fortiori tenet , quando instituit , & ex causa prateritionis ruptatur ex his , que dicit gloss . in dicta . § . 1 . item quod procedit ista L . ordina . in his , que necesario institutionem heredis exigunt , & non debet restringi ad ea , que ab intestato in codicillis fieri possent , de quo vide , que dixi in leg . 2 . tit . 7 . ead . part . in gloss . super verbo , no quisera , quid autem in substitutione exemplari Bald . vult in leg . humanitatis , colum . 5 . C . de impub . & alius substit . quod non possit fieri filio praterito . & vide ibi ad me .

(20) De delataria . Concordat cum leg . Papinianus , § . sed neque impuberis . ff . de iusticio . testam . de iure tamen communi per autem . ex causa , C . de liber . prate . communis conclusio est , quod constetur pupillaris substitutio , rupto testamento ex causa prateritionis , vel ex hereditationis , ut tenet Bart . in leg . 1 . § . 1 . & ibi communiter Doctores . ff . de vulgar . § . pupil . & in dicta authent . ex causa , post gloss . ibi Dyn . tamen , ut refert Bart . in dicta . § . 1 . tenuit contrarium dicens , quod autem . ex causa loquitur in legitimis , & fideicommissis , que etiam sine testamento possunt ab intestato relinqui , non in substitutione pupillari : que non tenet sine testamento paterno , L . 2 . § . adeo . & § . prius . ff . de vulgar . § . pupil . & supra ead . L . 6 . & istam opinionem . approbat ista L . partitarum , que etiam videtur fuisse opinio . Azo . C . de impuber . & alius substit . in summa . col . 2 . C . ad finem , quod tenet menti : nam licet ex leg . 11 . tit . 7 . § . leg . fin . tit . 8 . ead . part . approbatur id , quod habetur in dicta . authent . ex causa , tamen in substitutione pupillari procedit hodie in regno ista L . & opinio etiam Dyni contra communem . nunc comprobare . Jaso . in dicta . leg . 1 . § . 1 . ubi vide per cum . opinionem etiam Dyni tenet Bald . in authent . ex causa . colum . 9 . & 10 . C . de liber . praterit . nec obstat L . 1 . tit . de los testamentos . lib . 5 . in ordina . rega . quia ista L . tantum decidit casum illum , quando defuit heredis institutio , quia testator illam non fecit , vel si fecit , heres non adivit hereditatem , & iste casus , de quo in ista leg . partitarum , quando testamentum dissolvitur ex causa prateritionis , vel exhereditationis , non deciditur ibi : ideo remanet sub dispositione juris communis , L . commodissime . ff . de liber . § . post . L . si extraneus . ff . de condit . ob caus . nisi ad hoc respondeas , quod paria sunt , institutionem non fecisse , vel inutilem fecisse . cap . inter corporalia , de transitu . Episc . vel cleric . & facit bonus text . in leg . si aut nullum . C . de leg . here . & paria sunt nullo modo facere , vel inepte facere . L . 2 . & ibi notat Bar . in princ . C . de success . edi . Praterit h substitutio pupillaris tenetur vigore illius leg . ordi . etiam quando nullum instituit heredem ex verbo , ea las otras cosas , ibi posito , nam ista appellatio , ceterorum etiam continet tabulas pupillares , ut tradit Bart . in dicta . § . 1 . a fortiori tenet , quando instituit , & ex causa prateritionis ruptatur ex his , que dicit gloss . in dicta . § . 1 . item quod procedit ista L . ordina . in his , que necesario institutionem heredis exigunt , & non debet restringi ad ea , que ab intestato in codicillis fieri possent , de quo vide , que dixi in leg . 2 . tit . 7 . ead . part . in gloss . super verbo , no quisera , quid autem in substitutione exemplari Bald . vult in leg . humanitatis , colum . 5 . C . de impub . & alius substit . quod non possit fieri filio praterito . & vide ibi ad me .

(1) Las madres . Extende hoc , etiam mater transierit ad secundas nuptias , secundum Bal . in leg . humanitatis , col . 8 . C . de impub . & alius substit . contra Bart . in leg . ex facto , de vulg . § . pupil . cum quo contra Bart . transit Joan . de Imol . in dicta . leg . ex facto ; & Sali . in dicta . leg . humanitatis , & idem Imol . in cap . Raynuntius de testa . in materia exemplaris substitutionis , quod indubie procedit , si mater humaniter , & honeste circumstituta sit , non si corrupto animo tali , quod filius , si esset sane mentis , aliter testaretur , ut tradit Ang . Aret . in § . qua ratione , in § . de pupil . substit . cujus verba valde placent Guilliel . Bene . in rep . dist . cap . Raynuntius super verbo , si abique liberis moreretur , 2 . in materia exemplaris substitutionis . Poterit etiam mater filius filie barbaris non natis ex damna . o coitu , iuxta id , quod habetur in leg . 9 . Tauri exemplariter substituere , ut vult Bald . in dicta . leg . humanitatis , col . 10 . versic . 2 . videamus de personis , & tradit Guilliel . Bene . ubi supra , col . 4 . quid autem si mater , vel avus maternus concurrat in substituendo exemplariter , quis praeferatur ? Vid per Bald . in dicta . leg . humanitatis , col . 11 . versic . 5 . queritur . Quero si avus , ubi etiam in questione antecessenti vide per cum . Quid si pater , & mater ambo substituerint , qualiter , & in quibus bonis substitui succedent ?

(2) Filios . Sed an filio exheredato possit exemplariter substitui L . ista inferius , in forma hujus substitutionis videtur velle , quod non , & idem probari videtur in dicta . leg . humanitatis , ubi Bart . hoc tenet , & in dicta . leg . ex facto , & utrobique Doct . communiter . Sed in puncto juris forte verior est opinio , quod possit filio exheredato ita substitui : cum enim furiosus redit exheredari possit ex causa ingratitude commissa ante foretorem , L . nonnunquam , § . si vi . ff . de usucapio . L . fin . § . sed cum antiquitas , C . de curat . furio . Bart . in dicta . leg . ex facto , sicut enim pupillari substituitur filio exheredato , ut in leg . 6 . supra ead . sic etiam poterit exemplariter : cum etiam ista substitutio illa imitetur , ut hic habes , nec obstat ista L . in modo formalis : quia ex hoc non potest id inferri : cum idem dixit in leg . 5 . supra . ead . in forma pupillaris , atque dicta . L . humanitatis , ita urget , quod ex ea fundetur communis opinio , & contra communem tenet Decius , ibi colum . 4 . & Didacus a Covarruvias in suo commento , cap . Raynuntius , § . 6 . de testa .

(3) Locos o fin memoria . Adde L . ex facto , & dist . L . humanitatis . § . L . fin . § . fin . C . de curat . furio . poterit ergo substitui exemplariter furioso , vel mente capto , ut mutus , & furdis , qui testari non possunt : & etiam prodigis , quibus facta est interdictio , ut omnes dicunt in dicta . leg . ex facto , ff . de vulgar . § . pupil . Bald . etiam in dicta . leg . humanitatis , C . de impub . & alius substit . col . 11 . versic . 6 . queritur .

(4) Fazeze en esta manera . Fit etiam verbis generalibus , ut si dicat : instituo Titium , & Sempronium filios meos heredes , & eos invicem substituo : nam si uterque esset furiosus , vel mente capus , sub his verbis inest exemplaris substitutio , secundum Bart . in L . Lucius . ff . de vulg . § . pupil . ubi etiam Alex . col . pen . Jaso . col . 11 . vel si diceret , substituo filio meo Titium , licet nulli fiat furoris mentio , ut voluit Bart . in leg . ex facto , ff . de vulg . § . pupil .

(5) Murire en aquella locura . Institutio sub hac forma concepta , complectitur vulgarem , si filius , restituta sibi sana mente , noluerit esse heres , vel adhuc in furore existens fuerit ejus nomine hereditas legitime repudiata : comprehenditur etiam pupillaris , si ipse filius decesserit ante pubertatem in furore : erit enim tunc verum exemplaris , cum decesserit post pubertatem in furore , secundum Bartolom . cujus opinio est communis in dicta . leg . ex facto . col . 3 . ff . de vulg . § . pupil . Sed est pulchrum duxim , an substitutione concepta sub forma hujus leg . scilicet , si filius meus decesserit in furore , si coningat , quod filius intra pubertatem , cessante furore , decesserit , an succederet substitutus ex pupillari contenta in exemplari , & sic an tali casu in exemplari continetur pupillaris ? Quae investigatio magis est effectus , & utilitatis : quia in exemplari solum potest substitui , qui debet succedere aliis ab intestato , ut statim habetur in ista leg . in pupillari vero substitui potest quilibet extraneus , Alexan . in dicta . leg . ex facto , col . 6 . post Salice . in leg . humanitatis , colum . 7 . C . de impub . & alius substit . versic . nunc quero . vult , quod isto casu taliter facta substitutio , nullo modo valeat : ex quo testator expressit casum , si filius decesserit in furore , qui tamen non evenit , quod est bene notandum . An autem hoc possit limitari , nisi in taliter facta substitutione , datus esset substitutus extraneus , & non de illis , de quibus hic , & in dicta . leg . humanitatis , nam tunc videtur de mente testatoris substituire pupillarem : ex quo non posset substitutus capere ex exemplari : & qualis sit substitutio , ex mente , & postestare testatoris dependet , L . in testamento , C . de testa . milit . L . si ita quis , ff . de vulg . § . pupil . Cogita , quia etiam videtur posse dici , quod etiam isto casu tunc videatur substituire pupillarem , si filius decesserit in furore : non si sane mentis , utilis ergo erit , ut exemplaris substitutio sic fiat : filio meo furioso talem substituo , tunc enim comprehenditur expressis pupillaris , si filio impuberi facta sit exemplaris , secundum Bart . & Doct . ubi supra . & quod non se alstringat testator ad formam hac leg . positam : nota tamen , quod etiam exemplaris concipiatur in casu furoris , ut hic : trahatur etiam ad casum , si filius prodigus , vel mutus , vel furdis de-

(6) Murire en aquella locura . Institutio sub hac forma concepta , complectitur vulgarem , si filius , restituta sibi sana mente , noluerit esse heres , vel adhuc in furore existens fuerit ejus nomine hereditas legitime repudiata : comprehenditur etiam pupillaris , si ipse filius decesserit ante pubertatem in furore : erit enim tunc verum exemplaris , cum decesserit post pubertatem in furore , secundum Bartolom . cujus opinio est communis in dicta . leg . ex facto . col . 3 . ff . de vulg . § . pupil . Sed est pulchrum duxim , an substitutione concepta sub forma hujus leg . scilicet , si filius meus decesserit in furore , si coningat , quod filius intra pubertatem , cessante furore , decesserit , an succederet substitutus ex pupillari contenta in exemplari , & sic an tali casu in exemplari continetur pupillaris ? Quae investigatio magis est effectus , & utilitatis : quia in exemplari solum potest substitui , qui debet succedere aliis ab intestato , ut statim habetur in ista leg . in pupillari vero substitui potest quilibet extraneus , Alexan . in dicta . leg . ex facto , col . 6 . post Salice . in leg . humanitatis , colum . 7 . C . de impub . & alius substit . versic . nunc quero . vult , quod isto casu taliter facta substitutio , nullo modo valeat : ex quo testator expressit casum , si filius decesserit in furore , qui tamen non evenit , quod est bene notandum . An autem hoc possit limitari , nisi in taliter facta substitutione , datus esset substitutus extraneus , & non de illis , de quibus hic , & in dicta . leg . humanitatis , nam tunc videtur de mente testatoris substituire pupillarem : ex quo non posset substitutus capere ex exemplari : & qualis sit substitutio , ex mente , & postestare testatoris dependet , L . in testamento , C . de testa . milit . L . si ita quis , ff . de vulg . § . pupil . Cogita , quia etiam videtur posse dici , quod etiam isto casu tunc videatur substituire pupillarem , si filius decesserit in furore : non si sane mentis , utilis ergo erit , ut exemplaris substitutio sic fiat : filio meo furioso talem substituo , tunc enim comprehenditur expressis pupillaris , si filio impuberi facta sit exemplaris , secundum Bart . & Doct . ubi supra . & quod non se alstringat testator ad formam hac leg . positam : nota tamen , quod etiam exemplaris concipiatur in casu furoris , ut hic : trahatur etiam ad casum , si filius prodigus , vel mutus , vel furdis de-

(7) Deven los substitutos . Et si plures sint filii furiosi , posset unum tantum ex eis substituere , ut in leg . humanitatis , C . de impuber . & alius substit . dum tamen alios instituerit in legitima , vel exheredat , prout voluit gloss . fin . in dicta . leg . humanitatis , cum qua refert Alex . & est communis opinio , secundum Ang . in § . qua ratione . in § . de pupil . substit . in hoc etiam refert Decius in dicta . leg . humanitatis , in fin . ubi respondet ad leg . Papinianus , § . sed neque impuberis . ff . de iusticio . testam .

(8) Otro es esto . Qui etiam matrem pupilli furiosi excludet , ut factis hic innuitur , & tenet Bart . in leg . ex facto . § . de vulg . § . pupil . col . 6 . versic . iuxta hoc quero . & colum . 7 . versic . ultimo quero , cujus opinio est communis , & eam defendit Decius , contra Bald . & alios , in dicta . leg . humanitatis , in 6 . nota .

(9) Tornar en su memoria . Quid , si furor rediret ? Dic , quod adhuc substitutio capiet vires , ut tradit Bart . in dicta . leg . ex facto . colum . penult . ff . de vulg . § . pupil . & probatur in leg . cum filius . ff . de curato . furio . & in leg . qui tertiana . ff . de adit . edict . & procederet plane , si furor in brevi reverteretur , quod si post multum tempus , dubia esset opinio , Bart . & forte non procederet , prout voluit Bald . in dicta . leg . humanitatis , circa finem , versic . 4 . quero , & Angelus , in § . qua ratione , in § . de pupil . substit .

moria : (3) e fazese en esta manera , (4) diziendo asi : Establezco por mio heredero a fulano mio fijo , e si el muriere en aquella locura (5) en que agora es , establezco por tu heredero en su lugar a fulano ome . Pero si este loco a quien dan el substituto , ouiere fijo , o nieto , (6) o alguno de los otros que descienden por derecha linea del , deuenlos substituir (7) en su lugar , e non otros . E si alguno destos non ouiere , estonce le pueden dar substituto a su hermano , si lo ouiere ; e si non ouiere hermano , puedenle dar por tu substituto otro estaño . (8) E tal substitution como esta es dicha , exemplar ; porque es fecha a semejanza ,

Partida VI.

(3) Locos o fin memoria . Adde L . ex facto , & dist . L . humanitatis . § . L . fin . § . fin . C . de curat . furio . poterit ergo substitui exemplariter furioso , vel mente capto , ut mutus , & furdis , qui testari non possunt : & etiam prodigis , quibus facta est interdictio , ut omnes dicunt in dicta . leg . ex facto , ff . de vulg . § . pupil . Bald . etiam in dicta . leg . humanitatis , C . de impub . & alius substit . col . 11 . versic . 6 . queritur .

(4) Fazeze en esta manera . Fit etiam verbis generalibus , ut si dicat : instituo Titium , & Sempronium filios meos heredes , & eos invicem substituo : nam si uterque esset furiosus , vel mente capus , sub his verbis inest exemplaris substitutio , secundum Bart . in L . Lucius . ff . de vulg . § . pupil . ubi etiam Alex . col . pen . Jaso . col . 11 . vel si diceret , substituo filio meo Titium , licet nulli fiat furoris mentio , ut voluit Bart . in leg . ex facto , ff . de vulg . § . pupil .

(5) Murire en aquella locura . Institutio sub hac forma concepta , complectitur vulgarem , si filius , restituta sibi sana mente , noluerit esse heres , vel adhuc in furore existens fuerit ejus nomine hereditas legitime repudiata : comprehenditur etiam pupillaris , si ipse filius decesserit ante pubertatem in furore : erit enim tunc verum exemplaris , cum decesserit post pubertatem in furore , secundum Bartolom . cujus opinio est communis in dicta . leg . ex facto . col . 3 . ff . de vulg . § . pupil . Sed est pulchrum duxim , an substitutione concepta sub forma hujus leg . scilicet , si filius meus decesserit in furore , si coningat , quod filius intra pubertatem , cessante furore , decesserit , an succederet substitutus ex pupillari contenta in exemplari , & sic an tali casu in exemplari continetur pupillaris ? Quae investigatio magis est effectus , & utilitatis : quia in exemplari solum potest substitui , qui debet succedere aliis ab intestato , ut statim habetur in ista leg . in pupillari vero substitui potest quilibet extraneus , Alexan . in dicta . leg . ex facto , col . 6 . post Salice . in leg . humanitatis , colum . 7 . C . de impub . & alius substit . versic . nunc quero . vult , quod isto casu taliter facta substitutio , nullo modo valeat : ex quo testator expressit casum , si filius decesserit in furore , qui tamen non evenit , quod est bene notandum . An autem hoc possit limitari , nisi in taliter facta substitutione , datus esset substitutus extraneus , & non de illis , de quibus hic , & in dicta . leg . humanitatis , nam tunc videtur de mente testatoris substituire pupillarem : ex quo non posset substitutus capere ex exemplari : & qualis sit substitutio , ex mente , & postestare testatoris dependet , L . in testamento , C . de testa . milit . L . si ita quis , ff . de vulg . § . pupil . Cogita , quia etiam videtur posse dici , quod etiam isto casu tunc videatur substituire pupillarem , si filius decesserit in furore : non si sane mentis , utilis ergo erit , ut exemplaris substitutio sic fiat : filio meo furioso talem substituo , tunc enim comprehenditur expressis pupillaris , si filio impuberi facta sit exemplaris , secundum Bart . & Doct . ubi supra . & quod non se alstringat testator ad formam hac leg . positam : nota tamen , quod etiam exemplaris concipiatur in casu furoris , ut hic : trahatur etiam ad casum , si filius prodigus , vel mutus , vel furdis de-

(6) Murire en aquella locura . Institutio sub hac forma concepta , complectitur vulgarem , si filius , restituta sibi sana mente , noluerit esse heres , vel adhuc in furore existens fuerit ejus nomine hereditas legitime repudiata : comprehenditur etiam pupillaris , si ipse filius decesserit ante pubertatem in furore : erit enim tunc verum exemplaris , cum decesserit post pubertatem in furore , secundum Bartolom . cujus opinio est communis in dicta . leg . ex facto . col . 3 . ff . de vulg . § . pupil . Sed est pulchrum duxim , an substitutione concepta sub forma hujus leg . scilicet , si filius meus decesserit in furore , si coningat , quod filius intra pubertatem , cessante furore , decesserit , an succederet substitutus ex pupillari contenta in exemplari , & sic an tali casu in exemplari continetur pupillaris ? Quae investigatio magis est effectus , & utilitatis : quia in exemplari solum potest substitui , qui debet succedere aliis ab intestato , ut statim habetur in ista leg . in pupillari vero substitui potest quilibet extraneus , Alexan . in dicta . leg . ex facto , col . 6 . post Salice . in leg . humanitatis , colum . 7 . C . de impub . & alius substit . versic . nunc quero . vult , quod isto casu taliter facta substitutio , nullo modo valeat : ex quo testator expressit casum , si filius decesserit in furore , qui tamen non evenit , quod est bene notandum . An autem hoc possit limitari , nisi in taliter facta substitutione , datus esset substitutus extraneus , & non de illis , de quibus hic , & in dicta . leg . humanitatis , nam tunc videtur de mente testatoris substituire pupillarem : ex quo non posset substitutus capere ex exemplari : & qualis sit substitutio , ex mente , & postestare testatoris dependet , L . in testamento , C . de testa . milit . L . si ita quis , ff . de vulg . § . pupil . Cogita , quia etiam videtur posse dici , quod etiam isto casu tunc videatur substituire pupillarem , si filius decesserit in furore : non si sane mentis , utilis ergo erit , ut exemplaris substitutio sic fiat : filio meo furioso talem substituo , tunc enim comprehenditur expressis pupillaris , si filio impuberi facta sit exemplaris , secundum Bart . & Doct . ubi supra . & quod non se alstringat testator ad formam hac leg . positam : nota tamen , quod etiam exemplaris concipiatur in casu furoris , ut hic : trahatur etiam ad casum , si filius prodigus , vel mut

L E Y XII.

Como se haze la Substitucion, a que llaman en latin, Compendiosa, e que fuerza ha.

Compendiosa substitucion, de que de suso hablamos, se haze desta guisa, (1) como si dixite el testador: Fago mio heredero a fulano mio hijo, (2) e quando quier que el muera, sea su heredero (3) tal omc. En tal caso como este dezi-

L E X XII.

Substituto compendiosa sic a hæc verba: ralem filium meum instituo: & quodcumque moriatur talis sit hæres: quæ si sic milite, mortuo filio infra pupillarem ætatem, admittitur substitutus pupilli exclusi matre: sed post pubertatem: habebit mater tertiam bonorum patris, & omnia ejus bona aliunde habebit substitutus. Si verò miles eandem substitutionem extraneo heredi fecit: ad omnia bona quodcumque decedit, admittitur substitutus. Si autem per dicta verba eam fecit pignus, admittitur substitutus, matre exclusa, infra pupillarem ætatem: postea autem repellitur in totum substitutus: sed si eam fecit per verba substituo: aut dixi: volo, quod sit talis hæres: tunc post pupillarem mortuo, habebit mater tertiam bonorum patris, & alia, de quibus supra, & substitutus alia bona. Hoc dicit.

(1) Se haze desta guisa. Potest etiam fieri verbis generalibus, etiam non adjectis verbum quodcumque: ut si dicat, si decesserit filius meus, substituo Petrum: hæc enim indefinita æquipollet universali, L. si pluribus, ff. de lega. 2. tenet gloss. magna, in leg. in testamento, 1. C. de milit. item, si dicat, si sine liberis filius meus decesserit gloss. in cap. si pater, de testam. lib. 6. item etiam ita fit, si filius meus decesserit intra pupillarem ætatem, vel post: vel intra vicelimum quintum annum, L. centurio, & ibi Bart. ff. de vulgari. & pupilli.

(2) Mio hijo. Rõde ponit exemplum in filio: ut appareat sub compendio istam substitutionem amplecti diversa tempora pupillaris, s. ætatis, & pubertatis, L. precibus, & ibi gloss. C. de impuber. & aliter in capitulo, si pater, in verbo, absque deductione, de test. lib. 6. fit etiam à milite hæc substitutio extraneo, ut infra ead. leg. & ibi dicam.

(3) Sea su heredero. Ista sunt verba directa, ut dicit gloss. in leg. verbis civilibus, & in leg. Centurio, ff. de vulgari. & pupilli, vide per gloss. in leg. eam quam, in verbo directis, C. de fideicommissi. & Bart. in leg. 2. C. communia de leg.

(4) Cavallero. Idem in Doctore, vel Advocato, & Clerico, tenet Alex. qui late hoc examinavit in leg. Centurio, 1. & 2. colum. cum sequentibus, ff. de vulgari. & pupilli, qui licet in hoc ibidem impugnet Socin. tenenda videtur opinio Alexand. cum illud privilegium non datur militibus ratione simplicitatis, sed ratione exercitii militaris: quod militibus in Doctore, actu legeme, & Advocato, advocacionis officium exercent: & Clerico, qui est miles coelestis militie vide leg. 8. & quæ ibi dixi, titul. fin. 2. part. & de quo milite intelligitur, vide ibidem per Alex. & Bald. in leg. in testamento, in fine, C. de testam. milit. nam intelligitur de militibus causa reipublica, & quæ dixi in leg. 49. tit. 5. partis. 5.

(5) Ha madre. Idem si haberet aviam, vel alios descendentes, quibus deberetur legitima, ut in leg. nam & si parentibus, ff. de inofficio. testam. L. 6. in ordina. Tauri.

(6) Ante de catorce años. Et sic patet, quod in casu hujus leg. substitutio compendiosa facta fuit filio impuberi. Quod autem, si per verba directa, de quibus hic substituerat miles filio puberi, an etiam matre existente in medio, valeret: iure dicto, & excluderet matrem etiam à legitima? Gloss. in leg. precibus, super verbo fideicommissi, C. de impuber. & alius substit. vult, quod sic, & est de men-

mos, que si es Cavallero (4) aquel que la haze por tales palabras, e el hijo a quien dan el sustituto ha madre, (5) si se muriere el moço ante de catorce años, (6) e la hija ante de doze, e fionce el sustituto heredara todos los bienes del; e la madre non aura ninguna cosa (7) ende. E si el moço, o la moça, muere despues (8) de la edad sobredicha, e fionce aura la madre (9) la tercera parte (10) de la heredad, de todos los bienes que el

te Azo. C. eodem, in summa, & opinio illius gloss. est communiter approbata, & ibi per eam, vide rationem diversitatis.

(7) Ninguna cosa. Concordat cum leg. precibus, C. de impuber. & alius substit. & L. Papinianus, §. sed neque impuber, ff. de inofficio. testam.

(8) Muere despues. Sine liberis intellige L. cum avus, ff. de conditio. & demonstratio. L. cum acutissimi, C. de fideicom. L. 10. tit. 4. ead. part. ubi vide, quæ dixi.

(9) Aura la madre. Sed an habebit, ut succedens ab intestato in bonis filii, cum onere fideicommissi restituenti reliqua bona paternam substituto: vel an habebit, ex eo quod directa militaris post pubertatem non comprehendat legitimam filii, nec alia, de quibus, hic favore matris licet ex directa militari substitutus succedat in bonis patris, privilegio militari: non satis aperit ista lex, imo, cum hic non exprimat, quod substitutus capiat reliqua bona patris de manu matris, prout expressit in casu fin. huj. leg. videtur isto casu voluisse, quod substitutus directo per se capiat: & ista investigatio magis est effectus ob ampliores utilitates, quas habet directa substitutio, quam fideicommissaria, ut tradit Bart. & Ang. in leg. Centurio, col. 2. ff. de vulgari. & pupilli, ubi etiam Alex. & Iacobi Guillel. Benedic. in repet. cap. Raynarius, de testa. in verbo, si absque liberis moreretur, in tractatu compendioso, vide, quæ dicam in gloss. sequenti, & in gloss. super parte, & de linage de su padre.

(10) La tercera parte. Hæc erat iure isto partituro, & de jure communi legitima filii, L. 17. tit. 1. 6. partita, & in audent. novissima, C. de inofficio. testam. & ex hoc videtur reprobari hic communiti Doctorum opinio in leg. Centurio, ff. de vulgari. & pupilli, qui sequentes ibi Bart. volunt, quod substitutio compendiosa verbis directis facta à milite filio impuberi, post pubertatem valeat, ut directa militaris, & substitutus succedat in omnibus bonis patris, exclusa matre, etiam à legitima filii: licet Paul, de Cast. in dict. leg. precibus, colum. penult. concludat, nec per directam militarem post pubertatem posse legitimam tolli: nedum matri, si ipsa existat: sed neque aliis venientibus ab intestato ad successionem filii, quod etiam tenet Alexand. de jure novissimo authenticorum hodie procedere, licet non de jure antiquo digitorum, quo poterat miles filium privare legitima: quia etiam illo tempore poterat filium, etiam sine causa exheredare, L. fin. de inofficio. testam. sed hodie, dicto jure novissimo statutum fuit, quod non possit exheredari, etiam à milite, ut est magis communis opinio, juxta gloss. in leg. adversus, & in leg. fin. C. de inofficio. testam. tenet Bart. & Docto. in authentica, ex causa, C. de liber. prate, unde videtur, quod hodie non possit filio militis legitima tolli ex directa militari. Socinus verò, in dict. leg. Centurio, respondens ad hoc fundamentum Alexan. tenet opinionem Bart. & aliorum, dicens, quod licet facta sit correctio in actu odio, ut non possit filius exheredari: non sequitur, quod etiam facta sit correctio, quando filius est institutus, & gravatus per substitutionem directam: & in materia correctoria stricte proceditur. Decius etiam in dict. leg. precibus, colum. penult. numero vigesimo quinto, tenet idem cum Socin. dicens, quod etiam videtur, quod alia sit ratio, ut possit miles ex directa militari filium privare legitimam, quam illa quæ colligitur ex dictis Alexan. videlicet, quod hoc

el moço heredero de su padre, e todo lo al que gano de otra parte, onde quier que lo ganalle; otrofi las sepulturas que le pertenecien de linage de su padre: (11) mas todos los otros bienes (12) del finado (13) deve aver el sustituto. Mas si el Cavallero, non auiendo hijos, estableciere en su testamento por heredero alguno que non fuesse de los que descendiesen del, (14) e fionce el sustituto que fuesse y puesto por las palabras sobredichas, (15) aura toda la heredad (16) del heredero, Partida VI.

hoc fit ex natura ipsius directæ substitutionis: quæ est, quod omnia bona, absque diminutione in substitutum transferantur, hæc enim videtur peculiaris natura directæ substitutionis, unde secundum eum opinio, quod ex hac directa filius privetur legitima, indistinctè videtur verior, etiam de jure novissimo, vide ibi per eum, & per Socinum in dict. leg. Centurio, ebar. penultim. col. 3. approbat ergo hic in ista L. partituro favore matris existentis in medio opinio Azo. in summa, C. de impuber. & alius substit. col. 3. verfic. compendiosa substitutio, ut directa militaris favore matris obliquetur post pubertatem, & valeat jure fideicommissi: quam etiam tenet gloss. in dict. leg. precibus, in qua leg. satis hoc probatur, cui nulla responsio Doctorum tenentium contrarium satisfaciunt, & sic in fideicommissaria substitutione non comprehenditur legitima filii, ut in leg. quemiam in prioribus, & in leg. ex tribus, C. de inofficio. testam. L. 11. tit. 4. ead. partit. Adverte tamen, quod cum hoc fit favore matris, si mater non existat aliis hæredibus, filii existentibus, quibus non debetur legitima, tales hæres in totum excluduntur à bonis patris militis, ex directa militari, etiam quod legitimam debitam filio: per rationes, de quibus supra, si tamen miles substitueret per verbum commune, veluti per verbum (substituto) tunc post pupillarem ætatem, etiam matre non existentem in medio, traheretur ad fideicommissum, ut tradit Alexand. in dict. leg. Centurio, 14. colum. verfic. ex prædictis. Adverte etiam, quia in casu, quo mater debet habere legitimam filii, videtur intelligi debere, si filius hereditatem patris adivit, prout etiam habetur in dict. leg. precibus, nam si non adisset, succederet substitutus ex vulgari in compendio legitima: & matrem etiam à legitima excluderet: cum per vulgarem succedatur defuncto, non ei, cui facta est substitutio, inquit, de vulgari. substit. in princ. & quæ notantur per gloss. & Docto. in leg. fin. C. de inoff. & substit.

(11) De linage de su padre. Intelligi debet de omnibus sepulchris, tam familiaribus, quam hereditariis, L. quia perinde, §. restituta, ff. ad Trebell. L. familiaria, & L. vel quod ff. de religio. & sumpt. fun. & C. eod. L. si sepulchrum, & sic substitutio compendiosa, de qua in isto primo casu hujus legis post pubertatem filii, favore matris, obliquetur, & valet, ut fideicommissaria: quia si valet, ut directa militaris: jura sepulchrorum, tam, quæ habentur à genere paterno, quam reliqua transirent in hæredem directum, ut habetur in dict. leg. vel qua, & in dict. leg. si sepulchrum, quia tamen L. ista, isto casu voluit, quod ista substitutio obliquetur, & valetur jure fideicommissi, inde est, quod jura sepulchrorum ex parte patris, sive hereditaria, sive familiaria, manere debeant apud matrem succedentem fideicommissi, ut in dicta leg. quia perinde, quia fideicommissarius non est hæres, licet loco hæredis habeatur, idemque erit dicendum in jure patronatus Ecclesie: ut non transeat in substitutum fideicommissarium, ut not. Bart. in dict. leg. quia perinde, & ibidem Alexand. legens dict. legem, sub leg. quæ novis, §. nihil, eodem titulo, & in leg. Centurio, colum. 9. ff. de vulgari. & pupilli, Joan. de Imol. in leg. si patroni, in principio, ff. ad Trebellianum.

(12) Todos los otros bienes. Sed an przlegata, & donationes, quæ pater fecit filio, veniant ad substitutum, vel

quando quier que muriesse. (17) E si aquel que fizó la sustitucion por las palabras sobredichas, (18) non es Cavallero; e aquel a quien dan el sustituto, es menor de catorze años, si muriere este atal, ante que sea de edad de catorce años, seyendo varon, o muger de doce, aura el sustituto la heredad, e la madre non aura ende ninguna cosa. Mas si muriere despues desta edad, e fionce el sustituto non heredara ninguna cosa (19) de los bienes de aquel en cuyo lugar fue sustituto: ante los

manebunt apud matrem, colliges ex leg. Marcellus, §. quidam, & ibi per Alexand. ff. ad Trebellianum, & ex leg. cum virum, C. de fideicommissi. & nota, hic cum dicit, todos los otros bienes, nam probatur expressè matrem non posse deducere Trebellianicam, ut etiam voluit gloss. in leg. precibus, in gloss. final. C. de impuber. & alius substit. & sic habes ex testamento militis non deduci Trebellianicam, contra opinionem Bart. & Docto. in leg. 1. §. in filii, 6. ff. ad Trebellianum, quorum sententiam Socin. & Ripa. asserunt communem in dict. §. in filii, Jo. in leg. in testamento, 1. C. de testam. milita, & in hoc sequitur etiam L. opinio nem gloss. in dict. leg. precibus, in gloss. fin. cujus opinionem etiam assererat esse communem Alexand. in leg. Marcellus, in princip. in 3. notabi. ff. ad Trebellianum, vide quæ dicam infra eadem leg. gloss. fin.

(13) Del finado. Ex isto verbo poteris dicere, quod fructus inventi in hereditate tempore mortis testatoris, pertinent ad substitutum, ut in leg. Centurio, ff. de vulgari. & pupillar. si verò percepti fuerint per hæredem, & collecti post mortem testatoris, licet reperiantur non consumpti tempore mortis hæredis, non pertinent ad substitutum: cum illa non fuerint bona defuncti, sed hæredis, quæ non veniunt in restitutione. L. in fideicommissaria, in principio, & L. mulier, §. si hæres, cum §. sequenti, ff. ad Trebellianum, nec pertinent substituto ex directa militari, secundum magis communem conclusionem Docto. Angel. Paul. Alex. & aliorum in dict. leg. Centurio, contra Bart. ibi, quæ opinio satis probatur hic.

(14) Que non fuesse de los que descendien del. Prosequitur dict. Azo. C. de impuber. & alius substit. in summa, colum. 3. verfic. compendiosa, cum dicit, at ubi miles homini extraneo puberi, posteaque hæres exiit, substituit directo, non habetur illa consideratio, habet, vel non habet matrem: nam nihil ad legem, vel ad testatorem de matre ejus.

(15) Per las palabras sobredichas. Ex hoc collige, & ex dictis Azo. quæ retuli in gloss. præcedenti substitutionem à milite factam extraneo per verba quodcumque decesserit, dici compendiosam: licet non sit ibi temporis diversitas pubertatis, vel impubertatis: sed aditionis, vel non aditionis hereditatis: imò isto casu sub milite est propria species compendiosa: ut tradit Joan. de Imol. in leg. Marcellus, §. quidam, ff. ad Trebellianum.

(16) Toda la heredad. Non tamen venient przlegata, quæ relicta sunt à milite primo hæredi, secundum Alex. contra Joan. de Imol. ibi in leg. Marcellus, §. quidam, col. 2. ff. ad Trebell.

(17) Quando quier que muriesse. Potest enim miles, ex privilegio etiam post aditam hereditatem directæ substitui, & pro tempore habere unum hæredem, & pro tempore alium, L. milites, & ibi gloss. & L. miles ita, in princ. & in §. exheredato, ff. de testam. milit.

(18) Por las palabras sobredichas. Id est, verbis directis, quæ posuit supra. Si verò verbis obliquis conciperet substitutionem, omni tempore substituto esset fideicommissaria, ut in leg. coheredi, §. cum filia, ff. de vulgari. & pupilli, Bart. in leg. Centurio, eod. titul.

(19) Non heredara ninguna cosa. Et sic pubertatem talis substitutio expirat: ita ut neque valeat, ut fideicommissaria: quia compendiosa facta à pagano per verba directa

los deue auer la Madre, si la ouiere, o sus parientes del muerto los mas propincos. Pero si este, que non es Cauallero, dixesse asi, quando fiziesse su testamento: Establezco tal mio fijo por mio

heredero, e quando quier que el muera sin fijos, (20) dexole por sustituto eu su lugar a fulano ome; o, quierero que sea su heredero fulano; estonce, si el muriere despues de la edad sobre-

di-

non valet ultra tempus pubertatis, neque iure fideicommissi, L. verbis civilibus, ff. de vulgar. & pupil. & approbatur hic opinio Azo. C. de impub. & alii substitut. in summa, col. 3. verfic. compendiosa, quam etiam tenet gloss. in leg. in pupillar. & in dist. leg. verbis civilibus, & in leg. Centurio, ff. de vulgar. & pupillar. in leg. precibus, C. de impub. & alii substitut. & in §. qua ratione, institut. de pupil. substitut. & gloss. in cap. si pater in verbo, absque deductione, de testa. lib. 6. & istam opinionem, ut communem tenet Alexand. in dist. leg. Centurio, colum. 16. cum sequenti. & Jaso. nam. 19. cui opinioni satis fauet dict. cap. si pater, ubi habetur, quod compendiosa verbis directis factam ob causam, trahitur interdum ad fideicommissariam, innuens, quod regulariter non possit esse fideicommissaria, reprobat ergo hic opinio. Joan. Andr. in dist. cap. si pater, volentis, quod imo tunc trahatur ad fideicommissum: quam plerique Doctores sequuntur, quos refert Alexan. in dist. leg. Centurio, ubi latè insinuat Decius, etiam in dist. leg. precibus, colum. 6. num. 17. dicit istam opinionem Joan. Andr. majori niti equitate: quia conservatur voluntas testatoris, qui voluit etiam facere substitutionem fideicommissariam, faciendo compendiosam: in qua etiam fideicommissaria includitur, ut probatur in dist. leg. precibus, & licet utatur verbis directis, quæ non conveniunt fideicommissariæ verba testatoris, debent potius interpretari: ut voluntas testatoris seruetur, ut dicit Bart. in leg. in ambiguo, ff. de reb. dub. & subdit, quod ista opinio Joan. Andre. maximè debet seruari in curia Delphinensi, ubi ut plurimum æquitas abundat, & voluntas testatoris inspicitur, etiam coram arbitratore, vel si persona substituta effect multum dilecta testatori, vel esset pia causa substituta: ut tradit Joan. Baptif. de S. Seruente, in dist. leg. precibus, quem Decius refert; imita tamen istam legem partitatum tenentem primam opinionem: nisi testator in substitutione compendiosa adiecerit verbum (sine liberis) ut si dixisset, quandomcumque sine liberis decesserit: tunc enim, est concipiat substitutionem sub verbis directis, trahetur post pubertatem ad fideicommissum, ut infra, in ista leg. ubi dicam. Secundo limita, nisi in testamento apponatur clausula codicillaris, quæ hodie communiter apponitur in testamento: nam tunc trahetur ad fideicommissum, ut notabiliter voluit Bald. in dist. leg. verbis civilibus, ubi etiam Angel. Imol. & Alex. Decius in dist. leg. precibus, col. 20. & probatur in leg. si pater tuus, C. de fideicom. & ibi Paul. de Cast. & idem vult Gualt. Bened. in repe. cap. Raynuntius, de testam. super verbo, si absque liberis moreretur, in tractatu compendiosa, col. 18. si testator verba æquipollentia clausulæ codicillari apponat, vel favore liberorum subintelligeretur, & vide per Joan. Baptif. ubi sup. & ex prædictis bene inferitur, quod si substitutio compendiosa fiat in testamento pueri à pagano per verba directa, quod erit funditus nulla, & nihil habebit substitutus, ut etiam voluit gloss. in §. extraneo, insinuat. de pupil. substitut. tradit Alexand. in dist. leg. Centurio, colum. 19. verfic. & ex prædictis.

(20) *Sin fijos.* Iste fuit ultimus casus, quem in materia huius compendiosa posuit Azo. ubi supra, quid autem, si istud verbum non fuerit adjectum: sed per verbum commune, puta (substituto) paganus fecisset istam substitutionem: an tunc infra tempora pubertatis valebit iure dicto, & post pubertatem iure fideicommissi? Vel an omni tempore erit fideicommissaria ista L. non appetit: quia non posuit istum casum, si substituto tantum effect facta quandomcumque decesserit, non addens, si sine liberis decesserit, & Azo. ubi supra, dicit hanc substitutionem omni tempore esse fideicommissariam: quia verbum (substi-

tuo) adaptatur ad fideicommissum, L. generaliter, §. sine, C. de institut. & substitut. & quia talis interpretatio rem omni tempore valere suadet, L. quotiens, ff. de reb. dub. & idem voluit gloss. in leg. Centurio, ff. de vulgar. & pupil. & in leg. precibus, C. de impub. & alii substitut. etiam gloss. in dist. cap. si pater, & istam dicit communem opinionem Bald. in leg. Jam hoc iure, ff. de vulg. & pupil. & in aliquibus consiliis relatis à Decio in dist. leg. precibus, ubi etiam refert alios istam opinionem tenentes, gloss. tamen in §. qua ratione, insinuat. de pupil. substitut. tenet, quod si impubes moriatur in pupillari ætate, sit directa substitutio iure pupillaris ætatis, & ita valeat, & matrem excludat: post pubertatem tamen obliquetur, & istam opinionem comprobat, & sequitur post alios quam plures, quos refert Alex. in dist. leg. Centurio, col. 2. & sequenti, & multi alii à Decio relati in dist. leg. precibus, colum. 11. Bart. in dist. leg. Centurio, & in dist. leg. precibus, tenet primam opinionem, quando mater est in medio, & Bald. in dist. leg. precibus, colum. 2. & multi alii: ita quod Francif. de Arc. consil. 159. dicit istam esse magis communem opinionem: alii vero dicunt magis communem opinionem esse contra Bart. contra quos insurgit Decius in dist. leg. precibus, dicens, quod non facile iudicari potest, quæ sit communis opinio, refertque ibi quam plures opinionem Bart. tenentes subdens, quod hæc opinio Bart. habet magnam æquitatem: & per illum iusto federe distinctionis opiniones concordari possunt, & quia incertum est de communi opinione, iudex, qui habet iudicare de æquitate, deberet, si posset, componere cum matre, quod ipsa habeat solam legitimam debitam iure naturæ: & non Trebellanicam, & quod talis concordia, videtur iudiciali in rebus valde dubiis, Gualt. Benedic. ubi supra, colum. 24. & 25. adducit asserit opinionem suam in dist. §. qua ratione esse communem, ibique eam latè defendit, inducens aliquas absurditates, quæ resisterent, si opinio contraria teneretur. Ut dixi, lex ista partitatum non decidit istum casum: sed casum quando fuit in compendiosa adjectum, si sine liberis moreretur, in quo casu etiam loquitur dist. cap. si pater, de testa. lib. 6. voluitque L. ista in hoc multum esse ponderis, ut etiam si substitutio tali casu concipiat, etiam per verba directa, obliquetur post pubertatem iure fideicommissi: quia tamen non obliquatur, si non addito dicto verbo substitutio compendiosa etiam cum verbo (quandomcumque) conciperetur, ut ista L. dixit in præcedenti casu. Ergo videbatur concludendum, quod casus iste remaneat sub dispositione juris communis, & quod ista L. non decidatur: imò ista L. in finali casu posset induci contra opinionem gloss. in dist. §. qua ratione, cum velle videatur, quod verbum (substituto) quod est commune, tunc intra tempora pubertatis inducat directam substitutionem: post pubertatem vero fideicommissariam, quando fuit facta, si sine liberis moreretur, & non aliis. Ego vero arbitror opinionem gloss. in dist. §. qua ratione, esse veriorum, & magis accedentem voluntati testatoris, & dispositioni iurium, & menti huius leg. partitatum: nam est cum testator concipit substitutionem compendiosam sub verbo, si sine liberis moreretur, per verbum commune, vel directum: & postea dicit sensisse de tempore post pubertatem, & non de tempore ætatis pupillaris, in quo non est verisimile pupillum habere liberos: nihilominus disponit intra pubertatem valere iure directo, & postea iure fideicommissi à fortiori idem videtur dicendum, quando hoc verbum non fuisset adjectum, & verba communia conveniunt, tam directæ, quam obliquæ substitutioni: unde nimirum si mutatis temporibus mutetur ipsa substitutio ex mente testatoris.

dicha, (21) aura la madre del fijo, de las trespartes de los bienes la una, e las otras cosas (22) que de suso diximos; e todos los otros bienes (23) deue auer el sustituto, de mano della, quando quier que muera el moço.

L E Y XIII.

De la Substitucion a que dizen en latin, Breuiloqua; como se deue fazer, e que fuerça ha.

Breuiloqua substitutio, en latin, tanto quier dezir, en romance, como segundo stableci-

miento de heredero, que es fecho breuemente, (1) E tal substitucion como esta se haze (2) en esta manera. Como si algund testador ouiere dos fijos menores (3) de carotze años, a quieu estableciesse por sus herederos, diciendo asi: Fagovos mios herederos a amos a dos: e establecovos por sustitutos al vno del otro de so vno. E en la substitucion que es fecha desta manera continene quatro substituciones: (4) dos vulgares, e dos pupillares. Ca, qualquier destos moços sobredichos que

(1) *Despues de la edad sobredicha.* Id est, post pupillarem ætatem: à contrario ergo vult, quod si deccat intra pupillarem ætatem, substitutus admittatur in omnibus bonis, excluda matrem, & ceteris venientibus ab intestato ex pupillari contenta in compendiosa: reprobat ergo in hoc ista L. opinioem Azo. in summa, C. de impub. & alii substitut. circa finem, qui interpretatur talem substitutionem omni tempore fideicommissariam: quia talibus verbis non directis: sed fideicommissaria substitutio consuevit de jure, & de facto fieri. Et nisi verba directa traherentur ad fideicommissum, nullo tempore valerent magis, quam alio: quia etiam illud verbum (sine liberis) innuit, quod etiam in pupillari ætate substitueretur per fideicommissum: quia tunc liberos habere non potest, & istam opinionem Azo. tenet gloss. in leg. precibus, C. eodem, & pro ista opinioem Azo. & gloss. satis facit tex. in leg. credendum, §. si verò maritus, ff. qui pet. tuto. allegatus ad hoc per Baldum contra quamdam repetentem, ut refert Paul. in dist. leg. precibus ista verò lex partitatum videtur sequi dispositionem capit. de testam. lib. 6. ubi idem videtur probari, & ista conclusio de qua hic in ista lege tenebatur etiam per gloss. & Bart. in dist. leg. Centurio, ff. de vulgar. & pupil. & Alexand. colum. 5. & 6. Saliect. in dist. leg. precibus, & est de jure communi opinio communis, ut attestatur Gualt. Benedic. in dist. repetit. capit. Raynuntius, super verbo (si absque liberis) 2. in tractatu compendiosa antepenult. fol. & etiam Alexand. in dist. col. 6. & istam etiam partem tenet Oldrad. consil. 129. ubi vide.

(2) *Las otras cosas.* Bona scilicet filii, & jura sepulchrorum, de quibus dixi supra.

(23) *Todos los otros bienes.* Ex hoc videtur, quod etiam in testamento pagani de jure isto partitatum non poterit mater, ultra legitimam filii, deducere quartam Trebellanicam, licet gravatus fuerit filius sub conditione, ut hic fuit, si sine liberis decesserit: & licet diversis temporibus legitima, & Trebellanicam veniant deducenda, ut est quando filius non gravatur purè: sed sub conditione, vel ad diem incertum, quod videtur contra communem Doctorem assertionem in leg. Centurio, ff. de vulgar. & pupillar. dum ponunt effectus directæ substitutionis, quos non haberet substitutio fideicommissaria: unde inferitur, quod attento isto jure partitatum, & forti, & legum Tauri: quibus permittitur libera dispositio patri in quinta bonorum, vel filio habenti ascendentes legitimos, in tertia, non sit locus illi dispositioni, an filius, vel pater gravatus à filio possent deducere duas quartas, legitimam scilicet, & Trebellanicam, in quo articulo magis communis erat Canonistarum, & Legistarum opinio, ut tali casu possint duæ quartæ deducti ex dispositione capituli, Raynuntius de testam. tit. quod plenus tangam in leg. 1. & fin. tituli. 11. infra eadem partem, & licet à filio legaretur, vel restitui iuraretur per partem testantem quinta pars bonorum, vel à filio tertia, non posset filius, vel pater deducere Trebellanicam: quia ille, cui relictoque, iudicatur legatarius, ut tradit Bart. in leg. si quis servum, §. fin. cum sequentib. ff. de legat. secundo gloss. in leg. mulier, §. fin. ff. ad Trebell. L. E X XIII.

Breuiloqua substitutio sit sic: talem, & talem filios meos heredes instituo, & eos invicem substituo, & tunc

si ambo sunt impuberes, continet duas pupillares, & duas vulgares substitutiones: ita quod aliquo eorum non adveniente, admittitur alius pro vulgari: & si adest, & in pupillari ætate deccat, admittitur substitutus per pupillarem substitutionem. Hoc dicit.

(1) *Breuemente.* L. cum in testamento, §. hæc verba, ff. de hæreditibus institutis.

(2) *Se face.* Fit etiam reciproca verbis, de quibus in leg. si fundum, sub conditione, §. bis verbis, ff. de lega. 1. Bart. in leg. Lucius, colum. 1. ff. de vulg. & pupillar. ubi etiam vult, quod fiat etiam iuxta formam, L. Titius, ff. de hæreditibus institutis, quid autem si fiat ultimo morienti, an ex hoc inducatur reciproca substitutio, vide L. Titia, §. Soja, §. Soja, ff. de lega. 2. plenè per Doctores, signanter Socin. in leg. hæredes mei, §. cum ita, ff. ad Trebellanicam, & leg. vel singulis, ff. de vulgar. & pupilla. & §. vel singulis, insinuat. de pupil. substitutis. & ultra prædicta ad materiam dist. §. Soja libertis, quæ est multum prædicabilis, vide Socin. consil. 113. ad finem, volum. 1. & consil. 238. per ultimum, & fin. colum. 2. volum. 2. eodem volum. ubi latissime consil. 249. colum. 4. §. 6. & 7. & consil. 104. col. 5. & 7. 3. volum. ubi vide etiam Decium consil. 128. in primo dubio, & vid. quod not. Bart. in leg. quandiu 3. ff. de acqui. hæred. & not. consilium Alex. 91. volum. 1. & eod. vol. consil. 203. & consil. 14. volum. 4. colum. penult. & fin.

(3) *Dos fijos menores.* Adde legem jam hoc iure, ff. de vulg. & pupillar. & ponit de filiis gratia exempli, & ut ostendat quatuor substitutiones, sub ista breuiloqua contineri, nam etiam extraneis ita substitui potest, L. cum in testamento, §. hæc verba, ff. de hæreditibus institutis, item ideo hic dixit, *menores de carotze años*: quia alius effect, si unus filiorum esset pubes, alter vero impubes, ut in dist. leg. Jam hoc iure, & leg. 2. & leg. quamvis, C. de impuber. & alii substitut. leg. in testamento 1. C. de testam. milit. & potest contingere ista disparitas tripliciter: nam aliquando hæc substitutio fit personis disparibus ab initio, & semper, aliquando personis disparibus ab initio: sed non semper: puta, quia eis postea supervenit æqualitas: aliquando fit personis paribus ab initio, quibus postea inæqualitas contingit, quæ singula prosequere, ut per Gualt. Bened. in repet. cap. Raynuntius, de testam. super verbo si absque liberis, 2. in tractat. breuiloque, colum. 13. cum sequentibus. Et adverte, quia quando unus filiorum esset pubes, alter impubes, licet in breuiloqua, seu reciproca substitutione adungeretur compendiosa: ut quia testator dixerit, quandomcumque decesserint: tamen propter uniformem determinationem talis reciproca cum compendiosa non continet pupillarem substitutionem, ut est de mente Bart. in L. Lucius, colum. 2. verfic. sed quare quando, ff. de vulgar. & pupil. & tenet Ang. in consil. 151. incipit quidam. Nicholaus, & Petrus de Ancha, consil. 68. incipit substitutis, & ad plenum, & Socin. consil. 290. incipit, quoniam presentis consilii, vol. 2. col. 2. ubi dicit, istam esse veram, & communem conclusionem, & adde in ista materia, quæ dixit Alex. post Bart. in dist. leg. Lucius, col. 3. verfic. quid autem si restator.

(4) *Quatre substitutiones.* Item etiam poterit esse, quod continet octo, ut si fieret duobus filiis impuberibus mente capis, si substitutio conciperetur per hæc verba, quandomcumque decesserint, eos invicem substituo, & tunc

non quiera entrar la heredad, o si la entrare, e muriere ante que sea de catorze años, aura el otro toda la heredad.

L E Y XIII.

De la Sustitucion que es llamada en latin Fideicommissaria.

Fideicommissaria substitutio, en latin, tanto quiere dezir, en romance, como establecimiento

uineret duas vulgares, & duas pupillares, & duas exemplares. & duas fideicommissarias. Bart. in dist. leg. Lucius, col. 2. ff. de vulg. & pupil. & est communis conclusio secundum Alex. ibi, & ista substitutiones sunt expressae generaliter, licet tamen specialiter secundum Bart. in dist. leg. Lucius, & limita secundum Alex. ibi in verbo subsequenter, quare hic Bart. Quid autem, si cum reciproca non jungeretur compendiosa; est tamen clausula codicillaris in testamento, ubi tantum continetur reciproca, an virtute clausulae codicillaris substitutio reciproca comprehendat fideicommissariam? Socin. consil. 6. vol. 2. incipit, in praesenti consultatione, tenet quod sic in 1. & 2. vel. quem vide distinguentem in hoc post Philip. Corne. in leg. si pater, C. de fideicommissis, & volentem, quod in clausula codicillari dicitur, quod si non valet, vel valet iure directo, valet iure fideicommissi. Vide ibi per eum.

L E X XIII.

Fideicommissaria substitutio sic: talem heredem instituo, & rogo, vel mando, seu volo, quod post tantum tempus restitua hereditatem Titio: tunc institutus restituens potest sibi quartam Trebellanicam retinere: sed si adire recuset, vel restituere, cogitur per iudicem ad instantiam substituti hoc facere. Hoc dicit.

(1) En se. Adde §. 1. & §. fin. inquit, de fideicommissis, heredi, & quod habetur, in leg. fin. C. de fideicommissis.

(2) Eshabilesco. Est enim necessaria heredis institutio, ut in §. in primis inquit, de fideicommissis heredi, & hoc quando constat voluisse testatorem f. e. re. testamentum: alias secus, ut in §. praeterea, in h. co. hodie in regno indistincte tenent fideicommissum, & si constet testari voluisse, & nullam fecerit heredis institutionem, ut colligitur ex leg. 1. tit. 2. lib. 5. ordin. regni.

(3) Regole. Quaecunque verba sive deprecativa, sive praecipitiva sufficiunt, ut hic in leg. omne verbum, C. communis de lega. & in §. fin. inquit, de singul. reb. per fideicommissis, relit. leg. Scavola, ff. ad Trebellianum.

(4) Tanto tiempo. Intelligit si testator ita voluit, nam si iuberet statim hereditatem restitui, ad implendum ita esset, ut in §. cum igitur, inquit, de fideicommissis heredi, quid autem, si quis gravetur, de restituendo post certum tempus, veluti post mortem suam alteri: & interim sic gravatus deponatur, seu ejus bona publicentur, an filius capiet bona usque ad mortem naturalem condemnati, & postea restituer, vel an fideicommissarius possit statim condemnatione facta petere bona iure fideicommissi? Textus est, quod interim filius capiat in leg. status finis, §. Cornelio felici, ff. de jur. fisci, & leg. ex falso, ff. ad Trebellianum, facit leg. divi fratres, ff. de jur. patro. & quod hujus leg. argum. & dist. §. Cornelio Felici, notat Bald. in leg. antiquas, in fin. C. de usufructu. Limita tamen istam conclusionem, nisi testator prohibuerit alienationem, praecipiens, ut bona remaneant in familia, seu si constaret ipsum voluisse, quod bona etiam vivente instituto non transirent in alium: nam tunc statim admittitur fideicommissarius, & filius excluderetur. L. Imperator, in princip. & ibi Bart. ff. de fideicommissis, liberta. & tradit lat. & notabiliter Alexand. quem vide 1. volum. consil. 23. incipit optime considerantis. Item, & si gravatus restituere hereditatem post mortem suam, inter monasterium, licet consecratur mortuus mundo, ut in leg. Deo nobis, C. de Episcopis, & Clericis, non tamen admittitur substitutus, nisi eo naturali-

to de heredero, que es puesto en fe (1) de alguno, que la herencia dexa en su mano, que la de a otro; asi como si dixesse el facedor del testamento: Establezco (2) por mio heredero a fulano, e ruegole, (3) o quiero, o mando, que esta mi herencia, que yo le dexo, que la tenga tanto tiempo, (4) e que despues que la de, e entregue a fulano. E tal Establecimiento como este puede fazer todo ome (5) a cada vno del Pueblo, (6) solo

ter mortuo, L. cum pater, §. hereditatem, ff. de lega. 2. Bart. in dist. §. Cornelio Felici, quod intelligit, & limitat Bart. in dist. §. hereditatem, nisi intrasset monasterium minorum, qui nec in particulari, neque in communi possunt habere proprium, per Clementinum, ex vi de paradiso, de verbo. significa. & idem vult Joann. de Plat. in leg. 1. C. pan. sica. credi. praesert. ad fin. lib. 10. C. & fideicommissum, relicum simpliciter post mortem aliquorum, an intelligatur post mortem omnium, vel an admittatur substitutus, statim ad partem cuiuslibet morientis? Vide L. Lucius, §. Cajo, ff. ad Trebellianum, & leg. codicillis in princip. & ibi Bart. notabiliter, ff. de legat. 2. & leg. haeres mei, §. cum via, ubi Bart. & Docto. ff. ad Trebellianum, & communis videtur resolutio, quod si substitutio fiat post mortem plurium, etiam in tota hereditate substitutus admittatur, post mortem cuiuslibet ad illius partem: cum haec pluralitas resolvatur in plures singularitates, L. falsa, §. fin. ff. de condition. & demonstratio. leg. 2. ad fin. ff. de condi. inquit, quae tamen conclusio limitatur, nisi adit persona, quae ex verisimili mente testatoris sit substituto praefenda: tunc enim mors omnium erit expectanda, & inter substitutos censetur substitutio reciproca facta, ex ratione, L. penult. C. de impuber. & alius substitutio, ubi Alex. & Decius col. pen. Bart. & Imola in dist. §. cum ira, ubi Socin. fatetur hanc esse communem opinionem: & adde Curtium Junorem consil. 43. n. 9. Adverte etiam, quod fideicommissum in dubio videtur relicum ab ipso instituto, licet post ejus mortem relinquatur, L. coheredi, versio, quod si heredem, & ibi notat Bart. ff. de vulg. & pupilla. & probatur in leg. 12. sup. eodem. An autem fideicommissum relicum post certum tempus, vel sub conditione, possit restitui ante diem, vel pendente conditione? Vide notabi. & magistralem text. in leg. filiusfamilias, §. Divus Severus, ff. de legat. 1. & ibi Bart. & leg. post mortem, C. de fideicommissis.

(5) Todo ome. Ita quod habet testamenti factionem activam, ut subjicit: de quibus habes in leg. 13. tit. 1. ead. part. & per gloss. in leg. si quaramus, ff. de testam. per Abb. in rubric. de testam.

(6) A cada vno del pueblo. Et etiam ipsi civitatibus, & populis, L. omnibus, ff. ad Trebellianum, & etiam Collegiis, vel Ecclesiis, ceterisque pits locis, L. 1. C. de Sacros. Eccles. Item & fratribus ordinis minorum, non ut bona restituant: sed ut illa vendant, ut pretium in alimenta, seu aliam necessitatem suam convertant, secundum Bart. Alex. & Docto. in leg. apud Julianum, §. fin. ff. de legat. 1. quos sequitur Abb. in cap. recolentes, de stat. mona. ubi dicit, quod si emptorem non reperiret, teneretur illa bona dare pro Deo, vel aliter extra manus ponere, & omnino dimittere. Et adverte, quod si reliqueretur fideicommissum omnibus hominibus, talis civitatis, vel loci: videtur relicum non ipsi civitati, sed singulis habitatoribus civitatis, L. 1. in fin. ff. de colleg. illici. & per istum textum, hoc asserit Guillelm. Benedic. in repetit. cap. Raynuitius, de testamen. super verbo, si absque liberis mortetur, 2. colum. 4. sed contra hoc est textu, in leg. civibus, ff. de rebus dub. ubi habetur, quod legatum factum civibus, ipsi civitati videtur relicum: per civem namque civitatis civitas representatur, L. Lucius, §. civibus, ff. de lega. 2. & tenet Abb. in cap. requisisti, circa fin. de testa. & ut considerat Socinus in dist. leg. civibus, cum legata fiant ob me-

Leviti. tit. 6. lit. 5. Recop.

lo que no le sea defendido (7) por algunas leyes de este nuestro libro. Pero dezimos, que es-

te es rogado, (8) e establecido en esta manera, que deue dar, e entregar la herencia (9) al otro,

rita precedentia, ut in leg. nec adjecti, ff. pro soc. & in leg. qui substitutus in princip. ff. de lega. 1. ideo potius censetur factum legatum civitati, in quo possunt cadere merita precedentia: quae tamen non possunt considerari in particularibus civibus omnibus, unde in dubio, hoc est sequendum, secundum eum. Procederet ergo dist. Guillelm. quando ex conjecturis, alias constaret non civitati: sed hominibus civitatis fideicommissum fuisse relicum: quando tamen universitas, seu collegium esset reprobatur: tunc non collegio: sed civibus deberetur, L. cum senatus, ff. de reb. dub. si vero fideicommissum relinquatur canonicis talis Ecclesiae: tunc non Ecclesiae, sed ipsi collegio canonicorum acquireretur, secundum Abb. & Cardinal. quass. 10. in dist. cap. requisisti.

(7) Defendido. Ut quia est incapax passivè juxta id, quod habetur in leg. 4. tit. 3. supra ead. part. & per gloss. in §. legari, inquit, de lega. & ex ista leg. videtur approbati opinio gloss. in leg. cum quam, super verbo cogatur, C. de fideicommissis, quae ibi approbatur per Docto. communiter, ut non valeat fideicommissum universale relicum, ad incapax instituto, quando in totum erat incapax, & si gravetur, ut statim restituit, quod etiam videtur fuisse de mente Azo. in summa, C. ad Trebellianum, colum. 1. versio, quid si institutus, licet non bene se firmit, & ejus fundamenta resumpserit gloss. in dist. leg. cum quam, ubi Baldus hoc tenet expressè in spurio à patre instituto, & idem tenet Joan. de Imola in leg. si quis solidum, ff. ad Trebellianum, contra Nisio, de Nisip. qui tenebat contrarium. Adverte tamen, quia cum precipuum fundamentum gloss. & Docto. rum sit, quod cum instituto non valeat, quae est initiu, & caput testamenti, ut inquit, de lega. §. ante heredis, & supra ead. part. tit. 3. in summa nihil in testamento scriptum valere debeat, L. proximi, ff. de bit, qua in testam. delenta. atenta ista ratione, videtur, quod attentio jure regni, de quo in leg. 1. tit. 2. de los testamentos, lib. 5. ordin. regni, quod illa opinio communis non procedat: cum vellet dicta L. ordinament. quod etiam deficiente heredis institutione, legata, & fideicommissa debeantur: & licet illa L. dicat, si heredes non quisere acceptar, & idem videtur velle, & si adire non poterit propter incapacitatem, vel alias, sicut videmus subintelligi in illo verbo (substitutionis vulgaris) si haeres non erit: sive hoc eveniat ratione voluntatis, vel impotentiae: cum eadem sit ratio, ut tradit Bart. in leg. 3. §. fin. ff. de libe. & posthumis, ubi ponit exemplum in spurio instituto. Item etiam, quia substitutio in casu voluntatis includit casum impotentiae, L. Gallus, §. & quid si institutus, ff. de libe. & posthumis, L. fin. secundum testamentum Raye, & Bart. L. de instituto, & substituto, & dixi in leg. 2. supra eodem, in gloss. super verbo, esse misno, & quod dixi in spurio instituto, atque aequitate canonica capituli cum haberet de eo, qui dux, in matris, quam possit, per adu. quam etiam videri fuit sequi, L. 5. tit. 19. 4. partita, & ibi dixi non procederet dicta communis conclusio, eo quod sit capax respectu alimentorum, & ita tenet Alex. in dist. §. bi, qui solidum.

(8) Esse que es rogado. Et si conditio fideicommissi veniat post mortem gravati, tenentur haeres gravati, vide per Bart. in leg. sed si sic, ff. de leg. 2. & Alex. consil. 22. ad finem, 3. volum. & quod si dies credit vivente fideicommissario, qui postea decessit ante aditionem, vel coactionem? vide L. ille à quo, §. 1. ubi gloss. & Docto. ff. ad Trebellianum, & L. Sorys Saturninus, ead. titu.

(9) La herencia. Et an in restitutione talis fideicommissi veniant prelegata? vide L. Marcellus, §. quidam, & ibi Bart. & L. Lucius, §. pluribus, ff. ad Trebellianum, & tertigi supra ead. in leg. 12. & vide L. cum virum, C. de fideicommissis, ubi gloss. distinguunt, an prelegata precedent fideicommissum, vel sequantur: quae ibi communiter approbatur, & idem

per gloss. in dist. §. quidam liberis, ubi Alexand. dicit istam esse communem opinionem. Et adverte, quod eo casu, quo alias prelegata non veniunt in restitutione fideicommissi, ut est, quando facta fuit mentio de portione hereditatis, ut in dist. §. quidam liberis, tamen quando major pars hereditatis continetur in prelegatis, veniunt prelegata in fideicommissum: quia talia prelegata in effectu succedunt loco portionis hereditatis; secundum Bart. in dist. leg. quid ergo, 2. per illum text. ff. de lega. 1. & in leg. ex part. §. intestatus, ff. famul. heres, & in dist. §. quidam liberis, Bald. in dist. leg. cum virum, col. 2. & istam dicit esse communem opinionem Decius, consil. 254. incipit, viso pacto, ubi hoc eleganter extendit, est prelegata facta sint aliquibus, ut sciant de eis ad voluntatem suam, vide ibi per eum, debita tamen à testatore haeredi, licet prelegatur, non veniunt in restitutione fideicommissi: nisi specialiter dicatur, & tunc quarta Trebellianica ad talia debita sufficit, ut in leg. Lucius, §. maritus, ff. ad Trebellianum. donationes vero, etiam, quae morte defuncti confirmata fuerunt, non veniunt in restitutione fideicommissi, L. sequens quassio, ff. de leg. 2. nisi sint testamento confirmata, vel sit specialiter dictum, quod vero datur haeredi, causa conditionis implendae, non veniunt in tali restitutione, L. qui heredi, §. 1. & ibi Bart. ff. de condition. & demonstratio. & quid in donatione inter vivos, quae fit filio, vide per Bald. in dist. leg. cum virum, versio, quare, numquid in substitutione hodie: per leg. 17. in ordi. Tauri, in tertio teneret donatio facta filio in potestate, ut dixi in leg. 3. titu. 4. 5. part. unde non veniret in restitutione fideicommissi. Item non veniunt in restitutione fideicommissi ea, quae quis iudicio defuncti, non percipit L. cum qui, & ibi Bart. ff. de dot. praet. & non veniunt, nisi ex, quae quis habet ex ultima voluntate, L. uxorem, §. testamentum, ff. de lega. 3. & per Jaso. in dist. leg. cum virum: venit tamen, quod haeres debebat defuncto, vide L. penultim. in princip. ff. ad leg. Falcid. Quod autem de eo, quod capitur ex substitutione vulgari, pupillari, vel exemplari, compendiosa, vel ex jure accrescenti? Vide per Bartol. in dist. leg. Marcellus, §. quidam, ubi etiam vide per Paulum de Cast. quid si capitur fil. ex alio fideicommissio universalis, & adde, quod not. Bart. in leg. libero, §. finem, ff. de annu. lega. & Decius, consil. 80. incipit, vixi duobus consiliis, & Bart. in leg. ita tenent, §. qui suspensum, ff. ad Trebellianum, Bald. in leg. 17. in ordi. Tauri, & in dist. leg. cum virum, & an veniat haeres de lata seruo hereditario? Vide L. quidam ita, §. si quis, ff. ad Trebellianum, & an veniant fructus percepti, piente hereditate? Vid. per gloss. in leg. in fideicommissis, in princip. in verbo (non lucrum) ff. de usur. & per Alexand. in dist. leg. in fideicommissis, colu. 5. ubi concluditur, quod veniunt tales fructus in restitutione fideicommissi, & vide in materia regulam, quam ponit Bart. per gloss. ibi in leg. si patrem, ff. eodem, & eodem titu. L. debitor, §. fin. & an veniat dos per patrem data, vel promissa filiae? Vide L. à filia, & ibi Paul. de Cast. ff. eodem, & vide omnino, quod not. Bart. in leg. scavoia, ff. eodem, an autem veniat, quod ex pacto de re vendendo haeres habuit? Vide per Decium, consil. 238. incipit, propositur, quod nobis dominus, final. ubi consultit, quod sic: quia facta recuperatione, dicuntur esse apud heredem ex causa prima, allegat Bart. in leg. in diem, ff. de aqua pluvia, arce. debet tamen fideicommissarius, secundum eum solvere pretium, quod dedit haeres: quia videtur re emisse de suis pecuniis, prout in dubio praesumitur, ut not. Bart. per illum text. in leg. 2. C. pro socio, & an, quae reperiuntur in hereditate gravati praesumantur fuisse hereditatis, quae fuit relicta per fideicommissum, tangit Socinus consil. 249. colu. final. 2. volum. incipit materia praesentis consultationis, faciunt.

otro, (10) así como el testador mandó sacando ende la quarta parte (11) de toda la herencia, que puede tener para sí. E esta quarta parte es llamada en latin, trebellianica. E si este que así fuere establecido por heredero, non quisiere rescibir la heredad, o despues que la ouiere rescibido, non la quisiere entregar al otro, puede apremiar el Judgador (12) del lugar, que lo haga.

TITULO VI.

De como los Herederos pueden auer Plazo para consejarse, si tomaren aquel heredamiento en que fueron establecidos Herederos, o non: e como se deve fazer el Inuentario. Otrosi, como deve ser la muger guardada despues de muerte de su marido, quando dizen que finco preñada del.

Eligros, e trabajos muy grandes a las vezes vienen a los herederos, quando son dañosas las herencias en que fueron establecidos.

ta. per Andream de Iserno, de controuer. inter mascul. & femin. de benefici. colun. fin. & per Speculatorem. titu. de loca. §. nunc aliqua, versic. 39. & 62. & quest. 76. & que Decius, consil. 146. tertio dubio, & Alexand. consil. 35. colun. 8. 4. volum. Socius, consil. 167. antepen. & penult. colun. 2. volum. & an id, quod filius percipit, agens ad supplementum legitimæ, computetur in eo, quod sibi debet restitui iure fideicommissi? Vide Bartol. quod sic, per tex. ibi in leg. liberta. §. filium, ff. de ano. legat. (10) Al otro. Esti vivo teno fideicommissario, fideicommissum sic delatum, transmittitur ad heredem, secundum Bart. qui bene hanc conclusionem probat, & sequuntur ibi Doct. in leg. cum filio, in princ. ff. de leg. 1. & limita, & intellige, ut per Bart. & Paul. de Cast. in leg. quidam ita, in princ. ubi bonis text. ff. ad Trebell. fideicommissum vero conditionale ante eventum conditionis, non transmittitur, ut in leg. unica, §. si autem sub conditione, C. de cadu. toll. quod etiam gloss. in leg. unica, C. de bis, qui ante apert. tabul. voluit procedere, etiam si esset de liberis ad liberis, & ita communiter tenetur contra gloss. que contrarium voluit in leg. ii, cui, §. si. ff. de adto. & obligatio. ut adducit Bald. in leg. si no personam, C. de fideicommissi. & Gualt. Benedic. in repet. cap. Raynautius, super verbo, si alique liberis, 2. in tractatu fideicommissaria substitutionis, folio totius repetitionis. 322. col. 2. non potest tamen ius fideicommissi univ. salis cedi, & delegari, & sic procuratori in rem suam non potest fieri restitutio fideicommissi, ut probatur in leg. si mulier ita dicitur, §. ex asse, ff. de iure dot. dicit tamen Angel. in leg. apud Julianum, §. utrum, ff. ad Trebellian. & sequitur Paul. de Cast. in leg. restituta, in princ. cod. tit. quod procurator in rem suam, ut cessionarius, cui fideicommissarius cessit iura sua, bene potest petere, ut cedenti fiat restitutio ad commodum cessionarii, licet non possit petere, ut fiat sibi per dict. §. si ex asse, & quod ita optinuit Bonotus. Adverte tamen, quod de equitate juris canonice, ut inferius tangam, non videtur opus esse aliqua actuali verbali, vel reali restitutione fideicommissi: imò illo die fideicommissi cedente, hereditas transit ipso iure in fideicommissarium substitutum, ut est text. & ibi ad hoc ponderavit eum Bald. colun. 6. in cap. in presentia, de probatio. & secundum hoc iura iam competentia, fideicommissario cedenti, transiunt in cessionarium, qui possit petere: ut actualiter sibi tradatur. Cogita tamen, quia per hoc non videtur recedendum à dispositione, dict. §. ex asse, & à doctrina Aug. ad quod faciunt dicta Paul. de Cast. in leg. qui ita, §. 1. ff. ad Trebell. super gloss. qua incipit, ergo procuratori tamen fideicommissarii habenti, ad hoc speciale mandatum bene potest fieri fideicommissi restitutio: & tunc iura, in fideicommissarium transiunt: nec momento resident apud procuratorem dict. leg. qui ita, §. 1. C. ad Trebellian.

La quarta parte. Hæc vulgò dicitur Trebellianica, inducta fuit per Senatufconsultum Pegasianum,

ut in §. sed quia, in fin. de fideicommissi. heredi. & de ista habetur, ff. C. ad Trebellian. & in cap. Raynautius, de testam. & cap. Raynautius, de hoc etiam habetur in leg. fin. titu. 11. infra ead. part. ubi vid. que in materia hujus quartæ, Deo dante, dicam. (12) Apremiar el Judgador. Et sic, iudicis officio fit ista coactio, ut est in §. quia autem, in fin. de fideicommissi. hereditas. L. quia poterat, ff. ad Trebellian. quod si adiret, sponte, cogere hereditatem restituere, actione directa, vel vili, ex eo testamento, gloss. in leg. restituta, §. 1. ff. ad Trebellian. & in leg. ex ea, C. eod. tit. Bart. in leg. legatarius, §. 1. & in leg. non est cogendus, ff. ad Trebellian. & quando servus institutus pater cogere heredem adire, vide distinctionem Bart. in leg. si res aliena, §. servus, ff. ad Trebellian. & heres, qui coactus adiret, potest cogere fideicommissarium, & ejus heredem, ut hereditatem recipiat: & si heredem non reliquit, bona vendi debent, & creditoribus assignari, L. postulant, in princ. ff. eod. heres namque debet manere sine incommodo, L. quia poterat, eod. tit. ubi etiam habetur, quod heres, qui coactus adiret, non habet quartam Trebellianicam, adde L. ita tamen, §. qui suspellam, ff. eod. & ab illa leg. quia poterat, ut que ad leg. ex facto, videbis multa circa istam coactionem hereditatis, & in leg. nam quod, §. qui compulsus, videas per Paul. de Cast. ut que ad quod tempus possit petere recusans adire, ut possit habere hanc quartam, & legit illum §. sub leg. apud Julianum, an autem, qui coactus adiret non solum perdat quartam, sed etiam jus dicendi fideicommissum esse nullum, videtur de mente Bart. in dict. leg. apud Julianum, §. si de testamento, ff. ad Trebellian. quod etiam perdit istud jus dicendi nullum, quod Paul. de Cast. dicit ibi esse singulare: si tamen esset verum, & de veritate hujus dicti dicit se dubitare: & non decidit, tu vide illum text. nam ex eo deciditur ista questio, meo iudicio, ut licet heres coactus adiret, adhuc possit dicere de nullitate fideicommissi: hodie vero in regno isto propter dispositionem, L. 1. ordinati. tit. 2. lib. 5. L. 1. ex ipsa lege herede nolente adire, vel repudiante: hereditas vadit ad substitutum fideicommissarium, unde cessant hodie istæ subtilitates, & an fractus juris communis super coactione heredis adire nolentis, & illi circuitus inanes, in quo dict. L. ordinamenti sequuta fuit acquiescentiam canonice, de qua dixi in gloss. super part. al. otro, secundum quam equitatur, ut dicit Gualt. Benedic. in dict. versic. absque liberis, iudicatur in Parlamento Tholosæ, erant etiam de jure antiquo aliqui casus, in quibus aditiones transibant in fideicommissarium, etiam absque alia restitutione, quos vide in leg. per §. cum autem, & ibi per gloss. C. ad Trebellian. & per Alex. in leg. 1. §. sed & quoniam, ff. eo. in quibus, neque etiam in aliis hodie de jure regni non transit possessio, nisi restitutione facta, gloss. in dict. §. sed & quoniam, cum aliis allegat. per Bald. in dict. leg. pen. in quest. finali.

TITULUS VI.

blecidos: e mayormente, si las debdas, e las mandas, que son a pagar, son mayores, e montan mas, de quanto vale el heredamiento. E por deluier los herederos deste peligro, e deste daño, touieron por bien los Sabios antiguos, que pudiesen ante auer consejo, que rescibiesen la heredad, si les era pro, o daño, en tomarla. Onde, pues mostramos en los Titulos ante deste, de como los herederos pueden ser establecidos en los testamentos, queremos aqui dezir, de como pueden demandar plazo, para demandar consejo, si rescibiran la heredad en que los establecieron. E mostraremos, que cosa es este plazo. E a que tiene pro. E quien lo puede demandar. E a quien. E quando. E quanto tiempo deve ser otorgado, para tomar consejo. E en que manera deve tomar la herencia del finado, si el entendiere que le es prouechosa; o desecharla, si la non quisiere.

Ley 1. tit. 3. lib. 5. Recop.

LEY I.

Que cosa es el Plazo, quel heredero deve auer para consejarse, si tomara la herencia, o non: e a que tien pro, e a quien lo puede demandar, e quien non.

Forma in leg. fin. 2. pro comp. jur. 30. n. 2. pag. 823.

Deliberare, in latin, tanto quier dezir, en romance, como auer ome acuerdo por si mismo, o con sus amigos, (1) si es bien de fazer aquella cosa, sobre que tomo plazo para consejarse. E tiene grand pro (2) este deliberar.

Partida VI.

LEX I.

De liberare idem est, quod cum amicis consilium an recipiat hereditatem quis habere: & prodest ut informetur deliberans an sit ei lucrosa, vel damnoisa hereditas: quoniam deliberationem potest habere is cui hereditas est delata: sed si servus est institutus ejus dominus petere debet deliberationem, & si minor, ejus curator: & debet peti ante aditionem hereditatis. Hoc dicit.

- (1) Con sus amigos. Sequitur dicta Azo. in summa, C. de jure deliber. col. 1. versic. deliberare. (2) Grand pro. Deliberatio indiscussus hominum calores refrenat: & à malo iudicio retrahit, cap. anteriorum, in princ. & ibi Archidia. 2. quest. 6. & in auten. de appella. & intra que tempo. colla. 4. in princ. & vide Aristot. 6. ethicorum, cap. 7. & dicit Bald. in leg. cum precum, C. de liber. caus. quod ubi præcelsit deliberatio præsumitur, quod confessio fuit facta ex certa scientia, & adde Bald. in leg. accusationem, col. 3. C. de accusatio. & gloss. in cap. si quis iratus, 2. quest. 3. dicentem per tex. ibi, quod ibi non erratur, ex deliberatione aliquid fit. (3) A los otros. Idem dic in fideicommissario universalis, in quem transiunt omnia onera, secundum Bartol. & Paul. de Cast. quem vide in leg. 1. §. ait prator. ff. de jure deliber. licet legatario non datur, ut ibi dicit gloss. (4) La mayor partida de la herencia. Not. hoc quia non ita bene aperiebatur per LL. juris communis, quod terminus ad deliberandum peti debeat coram iudice, ubi est major pars hereditatis, facit L. si fideicommissum, in princ. ff. de iudic. (5) Ante que se otorguen. Adde L. si curatoris, C. de jure deliber.

miento a los que son establecidos por herederos en testamento de otro, e aun a los otros (3) que han derecho de heredar, por razon de parentesco, los bienes de alguno que muriese sin testamento. Ca en tal plazo como este pueden ver, si tomando la herencia, les viene ende pro, o daño. E deuen demandar los herederos plazo para esto, al Rey, o al Juez del lograr, do es la mayor partida de la herencia (4) del finado. E este plazo deuen demandar, ante que se otorguen (5) por herederos de palabra, o de fecho. Otrosi les pueden pedir, que les fagan mostrar las cartas, (6) e los escritos, que pertenescen a la herencia, porque ellos se puedan mejor consejar. E estas cosas, dezimos, que pueden pedir los herederos, quantos quier que sean, vno, o muchos. Fuera ende, si alguno dellos fuere siervo (7) de otro. Ca el que tal fuere, non lo puede fazer; ante lo deve demandar su señor por el. Otrosi, quando alguno de los herederos fuere menor de veynte, e cinco años, (8) non podria el demandar, por si, tiempo para demandar, e auer este consejo; mas deuelo demandar por el, aquel que lo ouiere en guarda.

LEY II.

Quando tiempo deve ser otorgado por plazo a los herederos, para auer el consejo sobredicho.

VN año (1) de plazo puede el Rey dar a los herederos, en que se coniecen, si quis-

tu, ff. si cui plus quam per L. facti, & facit secundum Angel. in dict. leg. Aristot. quod si actor in libello faciat mentionem de aliquibus instrumentis, possit petere reus: ut illa exhibeat: ut deliberare possit, & quod alias non tenetur respondere, & est practica Innocen. in cap. 1. de probat.

(7) Siervo. Et si delata sit hereditas monacho, Abbas, & non monachus petet tempus ad deliberandum: cum jura loquentia in servis, locum habeant in monachis secundum Innocen. in cap. cum olim, de privil. maxime quia, & Abbas solus potest adire hereditatem sine monacho, ut not. Innocen. in cap. 1. de probat. in fin. gloss. magna, Paul. de Cast. in leg. 1. ff. de jure deliber.

(8) Menor de veynte, e cinco años. Non ita bene expressum reperies de jure communi, nam L. ait prator. ff. eodem, loquitur in pupillo, & non in adulo: imò videbatur, quod sicut adulus per se potest adire hereditatem, ut in leg. puberem, C. de jure delib. leg. 11. infra eod. in fin. ita etiam possit petere terminum ad deliberandum: unde videtur, quod ista L. debeat intelligi in adulo habente curatorem, L. si curatoris, C. de integram rest. minor. nam si non haberet: sicut possit adire, possit etiam à iudice petere tempus ad deliberandum.

LEX II.

Quando tempus deliberandi petitur à Rege: Rex concedit annum: sed si petatur à iudice loci, ubi est major pars bonorum hereditatis: indulget novem menses, vel minus, si sibi vilium fuerit: non tamen minus, quam centum dies: & si hæres intra tempus deliberationis indultum moritur, ejus hæres habebit reliquum tempus, quod superest. Si vero post tempus illud moritur, si non erit mortuus de liberis ejus hæres repellitur, si autem erit de liberis, admittitur hæres ejus tempore lapsio non obstanti. Hoc dicit.

(1) Un año. Ortum habet à L. fin. §. & hoc quidem, C. de jure deliberand.

seren romar la herencia en que son establecidos, o non; mas los otros Juezes les deuen dar nueue meses. (2) Pero si entendieren: que en menor tiempo le podria acordar, bien les pueden menguar este plazo, dandoles cient dias

(2) Nueue meses. An procedit hoc, etiam si haeres sit de liberis testatoris, quibus ad agnoscendam bonorum possessionem dabatur annus, ut in leg. 1. per totum, & in S. largius, ff. de success. edict. Et iubetur iudici in praefixione huius termini imitari prioris edictum, ut in leg. si quis instituitur, §. 1. ff. de heredit. institut. doct. communiter velle videntur, quod non possit minus anno dari liberis: ut tradunt Alex. & Jaf. in rubric. C. de success. edict. sed Ludov. Roman. in leg. quando instituitur, ff. de acquir. heredit. & consil. 493, incipit, in causa consultationis proposita advertendum, vult, quod non habita distinctione inter haerem suum, vel extraneum: hodie tantum dentur novem menses per text. in leg. fin. §. sed quis quidam, C. de iure deliberandi. Ad quem tex. respondit Alex. & Jafon. ubi supra, quod loquatur in extraneo haerede, videtur de mente huius, L. paritatum, quod tam haeredi de liberis, quam extraneo tantum assignetur novem menses: & non annus ille, qui dabatur de iure priorio ex eo: quia ista L. ut patet ex sine loqui videtur in utroque: & quia ista L. paritatum non curatur de illis bonorum possessionibus, inductis a iure priorio.

(3) Cent dias. Adde L. itaque, ff. eodem, sed an post lapsum termini assignati poterit, si adhuc vivat, adire, tex. cum gloss. est, quod non in leg. quando instituitur, ff. de acquir. heredit. licet nullo assignato termino perpetuo possit adire, L. licet, C. de iure deliberandi. gloss. in leg. cum antiquioribus, C. eod. & tenet Azon. in summa eisdem tituli, Bald. in dist. leg. licet, in hoc tamen dicit latius, quod si iste terminus assignetur ad petitionem filii ex haereditate, servandum est, quod habetur in leg. scimus, §. illud, C. de in offic. testament. si vero ad petitionem creditorum, tunc post tempus praefixum videtur adire, ut in leg. scimus, §. penult. C. de iure deliberandi dicit tamen in hoc Bald. in rubric. C. de success. edict. unum verbum singulare, quod hoc non prodest omnibus, sed solum creditoribus ad quorum petitionem est terminus assignatus, argument. L. de atate, §. qui tacuit, ff. de inter. alio. versic. contumax, autem, & leg. fin. tene mentem hoc dictum Bald. non enim reperio docto. ibi qui in hoc ei contra dicant: si vero terminus statuatur ad petitionem substituti, tunc elapso termino videtur haeres repudiasse, seu habetur pro repudiante, ut in dist. leg. quando instituitur, & ibi gloss. & Bart. & idem Bartol. in leg. si quis suus, ff. de iure deliberandi, & in leg. filii mater, ff. ad Tertul. Adverte etiam, quod si haeres sit de liberis, videtur, quod ex lapso termini sibi praefixi ad deliberandum, non excludatur a successione per istam legem partitatum, in fine, ubi dicitur, quid autem si motu proprio haereditis, & non ad instantiam alterius petita esset dilatio ad deliberandum. Cynus, & Fulgo. in leg. fin. versic. fin autem hoc, C. de iure deliberandi, dicunt, quod tunc procedet ille tex. scilicet, quod habetur pro adente elapso termino, quod limita, & intellige, ut per Alexand. ibi, quando tempus ad deliberandum fuit datum integrum: fecus si fuerit per iudicem abbreviatum: quia tunc secundum eum etiam si datum esset ad instantiam substituti, non videtur repudiare, vide ibi per eum qui, & aliis modis etiam dictam limitat conclusionem. Adverte etiam, quod si haeres dicat: credo haereditatem esse respondendam: si cum his verbis transeat cursus trium mensium, inducitur repudiatio, vide in leg. fin. in princ. cum gloss. ibi super verbo, videtur, & ibi Bart. & Paul. & Alex. C. de iure deliberandi.

(4) Alomnos. Innuat, quod iste terminus non possit per iudicem abbreviari: non enim haeredes sunt praecipitarius, ut in leg. prima, §. largius, ff. de success. edict.

(3) a lo menos. (4) E si por aventura, alguno de los herederos muriese, ante que se cumpliesse el plazo que les era puesto, (5) aquel tiempo que le fincaua (6) despues de su muerte, deuelo auer su heredero, para confejarse. Pero

& ita tenet Bartol. in leg. si quis instituitur, ff. de hereditibus institutis, dicens, quod ex hoc mille processus de vastabuntur, & Bartol. sequitur ibi Joannes de Imol. & idem tenet Bartol. in leg. quando instituitur, ff. de acquirenda hereditate, quod tamen limita, & intellige, ut procedat quoad habendum haerem pro adente, vel repudiante, juxta id quod dixi in gloss. praecedenti: sed quoad hoc, ut curator detur bonis, qui respondeat creditoribus, minor terminus possit praefigi, ut in leg. prima, §. sane, ff. de success. edict. L. si curatoris, C. de iure deliberandi, & tenent doct. communiter, ubi etiam Jafon. & Alex. in rubric. C. de success. edict. ubi Alex. & Decius volunt, quod ex causa possit iudex etiam istum terminum abbreviare ex regula, quam tradit Bart. in leg. 2. ff. de re iudic. caput. cum sit romana, ubi etiam Decius de appellat., & causa possit esse si aliquid celeritatis requireret, ita, ut haereditis longa deliberatio damnum afferat: ut si iustus sit haeres dare aliquid alimenta ex die postquam haereditatem adiecit, qui interim periret fame, vel alius casus occurreret desiderans celeritatem, ut etiam tradit Bartol. in dist. leg. 2. & factis hoc placet.

(5) Que les era puesto. Idem dic, & si nullus terminus esset a iudice datus: tunc enim succedit respectu transmissionis iuris adendum annus legis, de quo in leg. cum antiquioribus, C. de iure deliberandi, & ibi gloss. in verbo, meruerit, quae communiter approbatur: sed pone, quod aliquis sciens haereditatem sibi delatam, stetit per 10. menses, quibus neque adivit, neque repudiavit: qui tamen intra duos menses, qui restabant ad complendum annum, petiit a iudice dilacionem ad deliberandum, juxta terminos huius, L. & sic iudex dedit ei novem menses, vel centum dies, nunquid infra istum terminum a iudice praefixum, licet annus legis sit elapsus, transmittit ius adendum ad suum haerem, ut hic dicit Baldus in dist. leg. cum antiquioribus, in quinta questione determinat, quod sic; ubi idem tenet Paul. de Cast. & idem Paulus in leg. fin. §. finali, C. de iure deliberandi, Iafon tamen ibi tenet contrarium, dicens in contrarium esse text. clarum, & apertum in dist. leg. cum antiquioribus ibi, cum dicit ita tamen, ut unius anni spatium eadem transmissio fuerit conclusa, junctis praecedentibus, in quibus imperator loquitur etiam quando novum spatium est imperatum a Principe, vel a iudice, & ita dicit, quod tenuit expresse Raphael. & Alex. in leg. fin. §. fin. ubi dicit Alex. in fin. gloss. in verbo, minime positam, in dist. leg. cum antiquioribus, hoc ita voluisse, Tu tene menti istam legem partitatum, quae videtur approbare dictum Baldi, & Paul. cum nullam mentionem faciat, quod transmissio ista concludatur anno: & quia dist. leg. cum antiquioribus, non clare, & aperte, ut dicit Iafon. est contra dictum Bald. imò vult illa L. quod, & si dilatio major anno detur a iudice, quod possit ex causa per iudicem fieri ex notat. per Bartolom. in leg. 2. ff. de re iudicata, & per Abbatem in cap. 1. col. 2. de dilatio. sicut etiam possit minuire ex causa, ut dixi supra in gloss. super parte, alomnos, tamen respectu transmissionis, non poterit prorogari annus ille per dictam legem: non vero negat illa L. quod si beneficium iudicis jungitur cum beneficio legali, procedat dictum Baldi.

(6) Que le fincaua. Et sic, si fuerint assignati centum dies, & decepsit haeres post quinquaginta, haeres eius poterit adire intra alios quinquaginta, & non postea: quia ubi habetur terminus a iudice ad deliberandum, non est tractandum de termino legali anni: & tantum transmittitur residuum illius temporis, quod defunctus a iudice habuit, ut etiam declarat Paul. de Cast. in dist. leg. cum antiquioribus, ubi etiam vult gloss. in verbo, meruerit.

Pero si se muriese despues del plazo, (7) ante que se ororgasse por heredero, si este atal era extraño, el su heredero non aura derecho ninguno en la herencia, tobre quel finado auia tomado plazo para confejarse. Mas si aquel que fino, descendiese de la linea derecha (8) del testador que lo establecio por su heredero, (9) entonces su heredero puede auer la herencia; maguer aquel a quien heredaua, sea muerto de Partida VI.

pues del plazo que le fue dado (10) para confejarse.

L E Y III.

Como, mientras durare el plazo en que se deve confejarse el heredero, non puede vender, nin enajenar, ninguna cosa de la herencia.

Vender, nin enagenar (1) ninguna cosa de los bienes del testador, non deute (2) el heredero, mientras durate el plazo que le fue

(7) Despues del plazo. Intellige de dilacione a iudice statuta, vel si non fuit statuta de annali dilacione a die scientiae delatae haereditatis, juxta dist. leg. cum antiquioribus. C. de iure deliberandi, & nota, quod vellemus opinio habetur pro scientia, L. in summa, §. item habeo, ff. de aqua pluvia, ardena, licet et non congruat distinctio scientiae, quae tunc habetur, cum quis novis cautus, & principia aliunde ad elementa, ut tradit Aristot. in princip. Metaph. ita Angelus in dist. leg. cum antiquioribus.

(8) Descendisse de la linea derecha. Nam haereditatem suorum parentum ex paterna, vel materna linea, quilibet de liberis perpetuo potest adire: & perpetuo potest transmittere, etiam ignorans delatam sibi esse haereditatem, L. licet, C. de iure deliberandi, & L. unica, C. de his qui ante apert. tabul. Et adverte: cum hic dicit, descendisse: nam ex hoc videtur decidere questionem illam, an liberi transmittant haereditatem ad ascendentes ex dispositione, dist. leg. unica, de qua per gloss. in leg. 2. C. ad officia, quae voluit, quod transmitteret etiam ad ascendentes: sed communiter Doctores, tenent contrarium ibi, & in dist. leg. unica, & in leg. si infanti, C. de iure deliberandi, & hoc quando transmissio consideratur ex potentia sanguinis, ut est in casu huius legis, & dist. leg. unica, nam si esset ex potentia iuratis, filius suus haeres nedum transmitteret haereditatem patris ad matrem, vel alios ascendentes: imò etiam ad quoscunque haeres extraneos, ut in leg. apud hostes, ubi gloss. C. de suis, & legit. haeres. Bartol. & Alexand. in dist. leg. si infanti, & alii multi relati a Decio consilio 331. col. 3. incipit, pro resolutione casus propositi, & consilio ducentesimo quinquagesimo, incipit, antiqua, & factis nota.

(9) Su heredero. De filio, vel alio ab eo descendenti intellige, qui etiam debet esse haeres: nam si esset ex haereditate, licet esset de liberis, non fieret in eum ista transmissio, gloss. & doct. in dist. leg. unica, & propterea ista L. dixit, su heredero. Item intellige de liberis legitimis, & naturalibus: nam ad adoptivos non fit haec transmissio, neque ad naturales non legitimos: quia appellatio liberorum in legali dispositione, non refertur ad naturales, L. generaliter, C. de institutio, & substituto. secundum Angelum in dist. leg. unica.

(10) Muerto despues del plazo que le fue dado. Tene perpetuo mentem istam legem, quae vult, quod ille qui est de liberis testatoris, & si decedat post terminum sibi a iudice praefixum ad deliberandum, non per hoc censetur exclusus ex lapso termini: imò, & adhuc transmittit ius adendum ad suos descendentes ex potentia sanguinis, prout hic habetur, & sic ista L. partitatum in hoc videtur advertari dictis Azon. C. de iure deliberandi, in summa, col. 3. versic. prater hac sciendum est, & gloss. in dist. leg. cum antiquioribus, super parte, beneficio, ubi gloss. dicit, quod suus, seu qui est de liberis testatoris, perpetuo adit, & perpetuo transmittit ad liberos suos, ut in leg. unica, §. in novissimo, C. de raducis tollend. & in dist. leg. unica, hoc ita dicit gloss. nisi repudiavit, per certum tempus adendum haereditatis non praeteriit, per tex. quem gloss. allegat in leg. quando instituitur, ff. de acquir. heredit. Bartol. etiam in leg. ex militari, §. 1. ff. de testament. milit. quando terminus ad delibe-

randum est statutus a iudice, vult idem esse in suo, quod in extraneo, ubi vero nullum tempus est statutum, tunc dicit ipse, quod remanet differentia inter suum, & extraneum: quia suus ad quoscunque, & quandocunque transmittit: extraneus infra annum tantum, & idem vult Alexand. in dist. leg. cum antiquioribus, numer. 4. & sic tam gloss. quam doctor. distinguunt, an terminus ad deliberandum sit legalis, ut annus: de quo in dist. leg. cum antiquioribus, ut tunc suus, vel qui est de descendentibus perpetuo transmittat, etiam elapso anno illos vel an sit terminus statutus a iudice, & tunc etiam in suo procedat, ut elapso termino habeatur pro adente, vel repudiante, secundum, quod habetur in dist. leg. quando instituitur, cum gloss. & dixi supra super gloss. in verbo, cient dias, & ut dixi tam gloss. quam doctor. movetur per tex. in dist. leg. quando instituitur, intelligentes eam tam in suo, quam in extraneo, & ut in ista L. partitatum vides, deciditur contrarium, imò, quod in hoc sit differentia inter suum, seu descendentes testatoris, & extraneum, Ludovic. vero Roma. quem etiam refert. Alex. in dist. leg. cum antiquioribus, in leg. vtrum, ff. de acquirenda hereditate, relinquebat cogitandum, an declino Bartol. quia licet filius petisset terminum ad deliberandum, potuisset ille renuntiare, & venire repta via per facultatem adendum sibi perpetuo concessam, leg. suum, juncta, L. licet, C. de iure deliberandi, & ergo haeres eius debet etiam idem posse facere: quia est ejusdem conditionis, cui erat transmittens, L. si quis filium, §. 1. ff. de acquirenda hereditate, & idem tenet Fulgositus, ubi vide Jafonem, in leg. qui se patris, C. unde liber. & vide per Jafonem, in leg. fin. C. de repudiandi haere. in 9. limitat. & dicit Roman. factis faveat ista L. partitatum, mentis igitur eam commenda, & non potest dici, quod in hoc corrigat aliquam, L. juris communi, dist. enim L. quando instituitur, licet in distincte loquatur: non tamen exprimit de suo haerede, seu de descendente, qui perpetuo potest adire, & transmittere, & quatenus dist. gloss. & doct. intelligebant eam etiam in tali suo haerede, reprobat hic per istam L.

L E X III.

Deliberatione pendente non potest haeres vendere rem haereditariam nisi ex mandato iudicis, & ex iusta causa. Hoc dicit.

(1) Vender, nin enagenar. Innuat prohibitionem venditionis non comprehendere omnem speciem alienationis: in contrarium videtur tex. in leg. statu liberi, §. 1. ff. de statu. liber. vide per Bald. & Jaf. in leg. fin. ff. de condi. ob causam per Abb. in cap. 1. de his que sunt a prael. & in cap. 1. de rer. permutat. & Joann. de Plat. in leg. quem admodum in princ. C. de agricol. & censu. lib. 11. & dixi, supra, §. part. tit. 5. L. 43.

(2) Non deute. Hoc dicit, quia si aliter faceret haeres, videtur adire unde se sibi praecipit. ita ad alienationem procedere debet, L. Arist. §. si major, ubi sine pat. iudicio, & ibi Bart. ff. de iur. de liber. ubi etiam dicit Paul. de Cast. quod, & requiratur, ut potestetur expresse, quod non facit animo adendum, argum. L. 4. ff. quib. mod. pignus, vel hypoth. solui, quod non credo, quia satis est adire super hoc iudicem, ex quo videtur tacite hoc protestari, ut probatur in dist. leg. nota.

otorgado para acordarle. Fuera ende, si lo fiziese por mandado del Juez por alguna razon derecha. E esto seria, como si mandasse vender alguna cosa, que fuesse menester para enterramiento (3) del finado, o para gouernar su compania, o para reparar, o fazer las casas; o para labrar la heredad, (4) si entendiere que es menester, o que se menoscabarian si asi non lo fiziese; o si ouiesse en pagar algun debdo a dia cierto, e si non, cacia por ende en alguna pena; o si acadesse que ouiesse de fazer alguna cosa otra, que si la non fiziesse, que vernia por ende dano, o menoscabo, a los herederos que ouiesse en la herencia.

LEY III.

Como el heredero, que tomo plazo para confejarse, deue tornar la herencia a los que la deuen auer, quando non la quisiesse.

Veriendo auer conjeio, si tomara la heredad, o non, el que fuesse estableci-

do por heredero; si acadesse, que la non quisiesse recibir, teniendo es de tornar (1) toda la herencia, e los bienes del testador, (2) a los que deuiere algo el finado, o a los que ouieren derecho de la auer. E si por auentura, non les quisiesse entregar en los bienes del testador, que passaron a el, entonces aquellos que han derecho de los auer, deuen jurar quantos son, e ser creydos por su jura; (3) estimandolos primeramente el Juez, segun su aluedrio, quanto suma deuen jurar.

LEY V.

Como el heredero, non queriendo tomar plazo para confejarse, debe entrar los bienes del defunto seguramente, faziendo Inuentario primero.

Inuentario, en latin, tanto quiere dezir, en romance, como escritura que es fecha de los bienes del finado. E fazen los herederos (1) tal escri-

ptor. §. 1. & hic, si tamen heres infra tempus deliberandi esset constitutus curator hereditatis, quod fieri potest iuxta L. si quis instituitur, ff. de heredit. instituen. §. fin. potest etiam sine iudicis licentia ista facere, ut declarat Bart. in leg. ait prator. ff. de jur. deliberand. & hoc quando heres est maior: si tamen sit pupillus, licet datus sit curator hereditatis, nihil potest minuire, si nec licentia iudicis, ut in dicta leg. ait prator. & ibi Bartol.

(3) Enterramiento. Sumprum est a dicta leg. ait prator. versic. ergo, & funeris causa, ff. de iure delib. ubi etiam de his que statim subicit ista L.

(4) Las casas; o para labrar la heredad. Angel. in dicta leg. ait prator. §. 1. inducit, ut pro bovibus emendis ad cultum agrorum, & pro xelificis faciendis, que sunt destructa, possit Prælatos Ecclesie vendere de bonis ecclesie: & intelligitur etiam de Prælati, qui non possunt alienare in consilio Præcipe, seu Papa: ut sunt communiter omnes magni Prælati.

LEY IIIII.

Si deliberans repudiet, tenetur bona hereditaria creditores, vel successores restituere, vel prævia judiciali taxatione jurabunt ipsi in licem super bonorum quantitate. Hoc dicit.

(1) De tornar. Innuit ista L. quod pendente dilacione, que datur heredi ad deliberandum, res hereditariae debent esse penes se. Idem probatur in leg. fin. versic. si autem hoc, & ibi not. Alex. post Fulg. C. de iure delib. & in verbo, quod si post deliberationem.

(2) Los bienes del testador. Quæ defunctus reliquit tempore mortis, non tamen ea que per dominationem inter vivos, seu alio contractu heres habuit a defuncto: sed contractus firmi permanent, licet heres repudiet, L. sicut, C. de alio, & oblig. etiam si fiant in testamento iuxta gloss. in leg. heredes palam in fin. ff. de test. quantumque, postea irritetur testamentum arg. L. fin. ff. de reb. eorum, secundum Bald. in leg. heredes, C. de omni agr. desert. lib. 11. ubi etiam Joann. de Plat. imò capere potest etiam prælegatum, L. qui filii, §. fin. & L. sequenti, ff. de leg. 1. & donationes rætae manent, ut in authent. unde si patens, C. de in offic. test. casus tamen est specialis, in dicta leg. heredes, in quo hereditatis renuntians perdit omnia, que quocunque titulo defuncto percepit, S. in herede scripto a debitore tributario fisci, quam L. Bart. & Joann. de Plat. inducunt in argumentum, quod institutus heres a debitore communis perusii, si repudiet ejus hereditatem, privetur

omnibus bonis, quocunque titulo a testatore acquisitis. Lucas tamen de Pen. in dicta leg. heredes, intelligit aliter istam L. scilicet, quod nulla sit specialitas in herede: nec illa L. dicat, quod heres volens pro minus idoneis præditi præstare tributa fisco, amittat alia bona, quam alias quocunque titulo sibi a testatore ob venerunt: imò vult illa L. quod amittat alia bona utilia, que a fisco quocunque titulo susceperat, & cum text. dicit ex eisdem bonis, exponit, scilicet fiscalibus, non testatoris: quia sic esset etiam in alio possessore, L. qui fundus, & L. sequenti, eod. tit. & L. quæ utilia, que statim sequitur post, dicta leg. heredes, cum aliis concordantiis allegatis ibi, per cum Angel. etiam in leg. 1. ff. de acquirend. hered. ubi gloss. allegat, dicta leg. heredes, dicit istam L. esse peregrinam, & quod loquatur cum ex dispositione legali aliquid defertur, quo casu, licet illud si dividuum: non tamen est licitum pro parte acceptare: & pro parte renuntiare, & ideo secundum eum, si ex forma statuti bona immobilia patris condemnati: filiis conservantur: ne cogantur mendicare, non possunt acceptare partem eorum, & partem repudiare: quinimo si civitas statusque habet privilegia fiscalia, ut Florentia, coguntur filii talia bona agnoscere, si obnoxia sunt debitis fiscalibus: & nisi illa agnoscant, priventur aliis bonis jam quæsitis a paterna substantia, ex alio capite, Alex. in dicta leg. 1. intelligit, dicta leg. heredes, pro ut Bart. & Plat. intelligunt, quando bona obvenierunt jure hereditario, & quod sit specialis casus favore fisci, unde non possit ad alium casum extendi. Tu cogita: quia lex illa utrumque intellectum patitur.

(3) Por su jura. Intelligit quando heres non fecit inventarium, prout loquitur, L. fin. §. pen. versic. quod si post deliberationem, C. de iure delib. de qua ista sumpta est.

LEY V.

Inventarium debet incipere heres infra xxx. dies postquam scit se heredem, & tenetur perficere infra tres menses: sed si omnia non sunt in eodem loco datur ei annus spaciū ultra illos tres menses: & convocatis legatariis debet scribi per notarium eis præsentibus: & si absint, vel præstes non veniant fiat eorum tribus probis testibus heredes cognoscendis. Et in ejus principio faciat heres signum crucis: deinde omnia bona hereditaria scribantur: & in fine subscribat heres se ibi omnia bona scripsisse. Hoc dicit.

(1) Los herederos. Quid de usufructuario omnium bonorum, an teneatur ad confessionem inventarii: ne alias infolidum teneatur creditoribus, & legatariis? Videtur, quod

Cavally
comar.
lib. 8. cap.
30.
Carpio &
Covear. lib.
3. Cap. 10.

critura como esta, porque despues non sean tenidos de pagar las debdas (2) de aquel que heredaron, fueras ende en tanta quantia, quanto montaren los bienes (3) que heredaran del finado. E deuen comenzar a fazer este inventario a treinta dias, (4) del que sopieren (5) que son herederos del finado, e hanlo acabar fasta tres meses. Pero

si todos los bienes de la herencia non fuesse en vn lugar, entonces bien les pueden dar plazo de un año, demas de los tres meses, (6) para reconofcerlos, e meterlos en escritura, E la manera de como debe ser fecha la escritura de tal inventario, es esta: que se deve escreuir por mano de algund Eicriano publico, e denen ser llamados (7) todos aque-

quod sic: cum onus æris alieni cum sequatur, licet non onus legatorum, ut tradit Bartol. in leg. fin. ff. de usufruct. leg. 2. & vide per Decium consil. 418, incipit visa, & iterum lecta in 4. dubio, ubi an possit sibi per testatorem remitti confessio inventarii de veritate tamen dicit Bart. in dicta leg. fin. videas omnino per Alex. in leg. usufructus, ff. ad leg. falcid. & per Guil. Bened. in repet. cap. Raynuntius, de testam. in verbo cetera bona, 6. & 7. fol. Et nota bene cum hic dicit herederos, nam succedentes non hereditario jure, ut illi quibus bona adscribuntur causa liberatam conservandam, vel monasterium occupant bona ingredientis, propter ingressum religionis: vel pater occupans bona filii jure peculii, vel fisco occupans bona confiscati, & si non faciant inventarium, non tenebuntur in solidum, & idem de executoribus hereditarii, qui tenent vicem herodum ut tradit, Joann. Andr. in addit. ad Specul. tit. de instrument. editio. §. nunc aliqua, in additione incipient. Jacob. de Aren. & Angel. in leg. 1. §. hac stipulat. col. 2. ff. si cui plusquam per legem falcid.

(2) Las debdas. Adde etiam legata, ut in authent. de hered. & falcid. §. si verò non fecerit, cella, 1. & infra eod. L. 7. & ex ista ratione, quam dicit ista L. videat probati, quod hæres coheredi, neque universalis fideicommissario, non teneatur facere inventarium, quod etiam tenentur Joan. Andr. in addit. ad Spec. tit. de instrum. editio. §. fin. in additione, super verbo, fecerit: contrarium tamen, respectu universalis fideicommissarii, tenet Socin. consil. 51. 3. volum. Incipit, visa testamento, ubi non allegato hoc dicto Joan. Andr. dicit, quod licet legem non caveatur, quod hæres fideicommissario universalis teneatur facere inventarium, tamen concludendum est ex mente Doct. quod teneatur hac ratione: quia teneatur reddere rationem, ut est casus, & ibi gloss. Bart. & Doct. in leg. cum talis, §. Titius, ff. de condition. & demonstrat. sed inventarium est caput rationum, L. 1. §. officio ff. de tutel. & ratio. distra. igitur tenetur facere inventarium, & satis hoc placet ex quo militat eadem, & major ratio, quam in legatis particularibus. Adde Alber. in dicta leg. fin. versic. fin autem dubio, col. 2. versic. item quaeritur, vid. quod dicit Alex. in leg. in ratione, §. quod unigo, col. 8. ff. ad leg. falcid. post Rayn. Cerna, ubi vult, quod licet hæres ad instantiam fideicommissarii universalis teneatur facere inventarium, tamen si non faciat, non teneatur ultra vires hereditarias, neque poterit ob hoc jurari in litem, contra heredem.

(3) Bienes. Adde L. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licet primo veniant) vide per Alex. in dicta leg. fin. versic. & si præstatam, C. de jur. delib. ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confessione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primo venientibus, quod an procedit, etiam si aliquibus defunctus extorlerat usuram (quibus dicebat Archie. in cap. sancti 14. quest. 5. prius esse solvendum

aquellos a quien mando el testador (8) alguna cosa en su testamento, que esten presentes, quando fizieren tal escrito. E si por aventura, alguno de aquellos que han de aver las mandas, fuellse a otra parte, (9) o fuere en el lugar, e non quisiere (10) venir quando le llamaren, estonce deuefe fazer tal escrito ante tres testigos, (11) que sean omes de buena fama, e aiales que conozcan (12) a los herederos. E en comienço de la carta deue el heredero fazer la señal de la Cruz, (13) e de si, a de comenzar el Escrivano a escreuir, diziendo asfi. En el nombre de Dios, (14) Padre, e Hijo, e Spiritu Santo: e de si, escreuir, e poner en el inventario, todos los bienes de la herencia. (15) E

en la fin de tal carta deue escreuir el heredero, de su mano, (16) que todos los bienes del testador son escritos en en este inventario lealmente, e que non fizo ningun engaño. E si por aventura el non sopiere escreuir, deue rogar a alguno de los Escrivanos publicos, que lo escriuan en su lugar, ante dos testigos.

L E Y VI.

Como, aquellos que han de reseibir debdas, o mandas, de las berencias del finado, si non se acasfieren al Inventario, pueden pesquerir, e saber, si son y puestos todos los bienes.

Legatarios llaman, en latin, a aquellos a quien manda el testador alguna cosa en su testamento.

creditores sunt sacerdotes, prelati, vel iudices asistentes in magistratu: licet tunc dicat esse viam, quod iudex laicus scribat superioribus illis sacerdotibus, vel prelati, si eorum copia de facili haberi potest. quod mox talem sacerdotem, vel prelatum, quod si sua putaverit interesse, compareat coram tali iudice laico ad videndum fieri inventarium.

(8) El testador. De citacione creditorum, non reperitur tex. qui de hoc faciat mencionem, sed gloss. in dist. leg. fin. in princ. super verbo, ceterorum, idem voluit, quod in legatariis, & gloss. in autent. de heredi. & falcid. in §. faciemus, in verbo, in fideicommissariis, & ista gloss. magis communiter approbatur secundum Alex. in dist. leg. fin. in princ. in 4. colum. qui etiam concludit, quando non sunt certi creditores, & legatarii, non sufficere generalem citationem, secus si essent incerti, & si aliqui fuerunt citati, alii vero non tenebunt inventarium, quoad non citatos, ut adducit Bald. in autent. si omni, C. si minor se ab heredi. abst. & an sufficiat citatio procuratoris absentium, vel una tantum citatio, vid. per Bald. in dist. leg. fin. §. cum igitur, colum. 5. quid autem si plenē, & fideliter heres fecit inventarium, desuit tamen ista citatio? Vid. per Bald. in autent. sed cum testator, col. 2. C. ad leg. falcid. qui vult non tenere inventarium, vide tamen in hoc Bart. consil. 154. incipit, maritus, colum. fin. vid. omnino, & ponit etiam Bald. ibi unum bonum verbum: nisi alia sit consuetudo loci in confectioe inventarii, & vide eundem Bald. in fin. principii, dist. L. fin. & Paulum in §. cum igitur, colum. 2. & adverte, quod heres debet ficere inventarium, coram iudice non ratione decreti, quia non est necessarium, sed propter citandos creditores, & legatarios, vide Bald. in leg. 1. columna 2. C. qui bon. ceder. post. & Speculat. tit. de instrument. editio. §. fin. col. 3.

(9) Fuessa a otra parte. Id est, absens effect, adde in authentico de heredi. & falcid. §. si vero absunt, colla. 1.

(10) E non quisiers. Nota hoc verbum, & sumptum est a dictis Azo. C. de jur. delib. in summa, col. 2.

(11) Tres testigos. Sumptum est ex dist. §. si vero absunt.

(12) Qui conozcan. Sumptum est ex dist. leg. fin. §. cum igitur, ubi vide per gloss. & Bart. casus, in quibus requiritur, quod testes cognoscant contrahentes, seu personas, de quibus testificatur, & ibi per Jaso. de tabellione vero, an debeat cognoscere contrahentes, vide L. 54. tit. 18. 3. parita, & que ibi dicit.

(13) La señal de la Cruz. Omissio illius solemnitas non vitaret inventarium, Bart. & Bald. & Paul. & Alex. in dist. §. cum igitur, & ista opinio est aequior, & benignior, secundum Alexand. in leg. 1. §. prius, ubi late dicitur hunc passum, ff. de vulgar. & pupil. opinio vero contraria, quod requiritur de necessitate ista solemnitas, est magis communis, mihi placet opinio Bart. per adducta Alexan. in dist. §. prius, & maxime per istas LL. paritatem, que conditionaliter non faciunt mencionem huius solemnitas, prout videbatur fieri in §. si presatam, dist. leg. fin. C. de jur. delib. quod erat precipuum fundamentum Doctorum tenentium pattem contrariam: & sic beneficii, pro ista parte, L. 1. §. in ff. de ventr. inspic.

(14) En el nombre de Dios. Similiter, est hoc omittitur, non vitaretur inventarium, ex his, quae dixi in gloss. praecedenti.

(15) Todos los bienes de la herencia. Et si res non sint suae L. non tantum, ff. de petitione heredi. Bald. in dist. §. cum igitur, col. 4. L. fin. C. de jur. delib. & per Alex. in leg. si de ead. §. si forte, ff. de acquir. poss. & instrumenta ponentur in inventario iuxta formam, L. chirographis, in fin. ff. de administ. tuto. Bart. in autent. sed cum testator, col. fin. C. ad leg. falcid. & adde Bald. in leg. si quis intra, C. de bonis damnatis, & ibi vid. quod tunc dicitur inventarium legitimum, quando omnia continet distincte, & clare. Et si heres unam rem subtrahit, an per hoc corrumpat totum inventarium, gloss. in autent. de heredi. & falcid. §. si vero non fuerit, super verbo lucrari, dicit, quod sic, quod intelligit Bald. in dist. autent. sed cum testator, col. penul. si intervenit dolus, secus si culpa, nam culpa non nocet, nisi extenuis, quatenus; quinimo secundum eum, nec nocet culpa levissima, & multo minus justus error, vide ibi per eum, qui dicit, utile esse facienti inventarium protestari, quod si quid invenerit in postumum, in inventario ponit: nam protestatio repellit doli praesumptionem, quod nota, quia alias praesumeretur, quod fraus interveniret, si postea res aliqua reperiantur, ut in dist. leg. si quis intra, & tangit Joande Pla. in leg. fin. ad fin. C. de bonis vacantibus, li. 10. nisi dolus excluderetur, ex alii consueturis, vide tamen, quae dico in leg. 10. infra ead. in 1. gloss. Et quid si non servaret protestationem, in quo quod postea devenit in notitiam, non posuit in inventario? Bald. ubi supra, dicit, quod non perdat beneficium, nisi quoad illam rem, vide ibi per eum, Item quando nihil reperitur in bonis defuncti, protestatio de hoc habetur loco inventarii, secundum Bald. in leg. fin. col. 2. C. qui bon. ceder. post.

(16) De su mano. In aliquibus tamen locis de consuetudine istud non observatur, prout dicit Spec. tit. de instru. editio. §. dicto, versic. fin. & credo, quod in isto regno ista subscriptio non est de consuetudine, & istam L. intellige, quando heres per se ipsum conficit inventarium: si vero conficeret per procuratorem, quod potest, ut in leg. fin. versic. fin. autem dubius, in fin. C. de jur. delib. & notat Bart. in autent. de heredi. & falcid. §. si enim colla. 1. tunc ipse procurator facit istam subscriptioem, ut declarat Paul. de Cast. in dist. §. cum igitur, col. 2. Intelligit tamen Paul. de Cast. & sequitur ibi Jaso. quando res non erant presentes in loco, ubi est heres, ut tunc demum possit inventarium confici, per procuratorem, ut cantat dist. §. cum igitur, in fin. & quod alias inventarium fieri non possit per procuratorem, & nota bene, quod non requiritur, quod inventarium fiat uno contextu, ut notat gloss. in dist. autent. de heredi. & falcid. §. Hoc nobis, super parte inventarium debet tamen fieri per eundem tabellionem, ut dicit dist. gloss. quam ad hoc dicit Bart. notabilem in leg. 1. in quass. 17. ff. de offic. consil. & alibi dixit Bald. quod confectio inventarii dicitur quod individuum, in §. vassallus, ff. de fund. fuer. contr. inter domi. & agn. L. E X V I.

Si legatarii in confectioe inventarii non assuerint, post.

L E Y VII.

Como, mientras haze el Inventario el heredero, non le deuen mouer pleyto los que han de reseibir las mandas: e que fuerza ha el Inventario, e que pro viene ende al heredero.

DE mientras que dura el tiempo que otorga el derecho al heredero para fazer el inventario, non pueden mouer (1) contra el pleyto, para demandarle ninguna cosa, a aquellos a quien ouie mandado algo (2) en su testamento, fasta que aquel tiempo sea cumplido. E esta es vna fuerza que ha el inventario. Pero por este tiempo sobredicho non se pierde su derecho, (3) a ninguno de aquellos que han de aver algo de los bienes del testador. E otra fuerza ha aun el inventario: que despues que es acabado, non es tenido el heredero de responder a los que han de recibir las debdas, (4) en los bienes del finado, nin a los que mandallo (5) el testador alguna cosa en su testamento; si non quanto montaren (6) los bienes

vid. L. 14. tit. 13. p. 1. Carleval in judicium. t. 3. sup. 3. n. 11. Caswell. ubi sup.

to. E si estos atales non se acertassen (1) quando escriuiesse el inventario, e por aventura dudbalen, que non eran escritos en el todos los bienes del testador, e fionce (2) pueden pesquerir, para saber la verdad, tomando la jura del heredero, que non encubrio ninguna cosa, nin fizo engaño ninguno, en aquel escrito. Otrofi puede hacer jurar a los testigos, que se acertaron quando se fizo el inventario, si fue fecho bien, e lealmente. E aun demas desto, pueden pesquerir en los seruos de la heredad, metiendolos a pena, e a tormento; que les muestren toda la heredad, e les digan todos los bienes del testador quantos eran. E por esta carrera pueden entender, si fue fecho por el heredero lealmente el escrito, o non. E esta pesquisa deue fazer el Jugador del lugar, a la demanda de los legatarios sobredichos.

possunt iudicem requirere, ut per sacramentum heredis, & testium requiratur, an legaliter fuit confectum, & etiam per questionem fervorum hereditarium. Hoc dicit.

(1) Non se acertassen. Sive quia erant absentes, vel quia venire noluerint; ut supra, L. proxima, & melius probatur in autent. de heredi. & falcid. §. si vero absunt, colla. 1.

(2) Fionce. Non ergo procedit, quod hic habetur, si legatarii fuerint presentes confectioe inventarii: ut postea admittatur ad petendum ea, quae disponit ista L. Bald. tamen per tex. ibi in leg. fin. §. licentiam, in fin. C. de jur. delib. vult contrarium, notans expressē ex illa leg. quod presentia legatariorum testium idoneorum, non impedit contra inventarium posse probari, & est ratio secundum eum: quia res possunt eis incisi occultari, L. tres fratres, ff. de post. & L. de his, ff. de transactio. potest dici, quod ista L. paritarum, & dist. §. si vero absunt, de quo sumpta est, suppletur a dispositis, in dist. §. licentiam, L. fin. C. de jur. delib. & sic remedium, de quo hic, etiam competat legatariis, & creditoribus, qui fuerint presentes, si eo uti velint: maxime si de novo supervenit scientia, quod aliqua res fuerit occultata, argum. cap. infinuante, de offic. lega.

L E X VII.

Durante tempore confectioe ad confectioem inventarii, non tenetur heres creditoribus, vel legatariis respondere: salvum tamen remanebit eis debitum a testatore, nec tenetur heres ante legatariis satisficere, quam omnibus creditoribus satisfecerit. Item uter falcidia contra legatarios, si ei non remanet quarta pars hereditatis: & si primo legatariis, quam creditoribus satisficiat, si non remanet, de quo extra quantam satisficiat creditoribus, non contra eum, sed contra legatarios creditores agent, & his non sufficientibus contra heredem, quatenus accedit falcidia retenta. Hoc dicit.

(1) Non pueden mouer. Extende etiam si hereditas sit locupletissima, secundum Bald. in leg. fin. §. cum igitur, in princ. C. de iure delib. aut. Extende etiam, est scriptura inventarii res redacta in publicam formam, si ibi dicatur inchoatum fuit presens inventarium, si ibi non dicatur, quod fuit perfectum, & consumatum, si adhuc tres menses ad hoc dari, non sint elapsi: ex quo non apparet, quod heres habuerit pro perfecto, & absoluto, secundum Joande Imol. in leg. 1. §. de stipulatio, ff. si cui piusquam per L. falcid. colum. 5. post Angel. ibi col. 6. & satis placet, ex quo ibi non est subscriptio heredis iuxta formam, L. 5. supra ead. licet Alexan. in dist. §. donec, dicat in contrarium facere, L. si is, qui, ff. de testament.

(2) Mandado algo. Idem dicit in creditoribus hereditariis: de utriusque enim loquitur, L. fin. §. donec, C. de jur. delib. de qua ista sumpta est, & vult etiam ista L. cum inferioribus subdit, a ninguno de aquellos que han de aver algo. Et limita istam leg. & dist. §. donec in his, qui agunt, ut contra heredem non audiantur, durante isto tempore confectioe inventarii, & secus est in his, qui conveniunt non ut heredem: sed ut quemlibet alium, ut veluti, si agant rei vindicatione, L. de ead. §. fin. ad exhibend. L. Neufenius, §. fundum, ff. de re jud. item limita in herede convento ad restitutionem utrarum, quae defunctus iustitiae restitui, vel cavet secundum formam capit. quamquam, de usufr. lib. 6. quia agitur de periculo animae, secundum Alber. post Richar. in dist. §. donec, & idem, si heres conveniretur pro expensis fuerit, vel pro alimentis relictis pauperibus, qui fame perirent, secundum Angel. & Joande Imol. in leg. 1. §. hac stipulatio, ff. si cui piusquam per leg. falcid. limita etiam ipse heres voluntarie convenient debitoribus hereditariis, quod facere potest, etiam durante tempore, secundum Bart. in dist. §. donec, nam tunc poterit reconveniri a conventis, secundum Ang. in dist. §. hac stipulatio, colum. 6. versic. 3. fallit per leg. 2. §. sed si agant, ff. de judi. secus si necessitate compulsus eos conveniret, ut quia debitoribus hereditariis fugiebant, cum pecunia: vel domus vicinas minabantur ruinam, super domum hereditariam, ut tradit Ang. ibid.

(3) Su derecho. Impeditio namque impedimento juris, vel facti, non currit effectualiter praescriptio, ut hic, & in dist. §. donec, & in leg. 1. §. fin. C. de anna. except. & in cap. quia diversitatem, de concessio. preben. & vi. notan. in tractatu praescriptio. fol. 31. colum. 2. & 3. & Cbar. 57. col. 4. & Cbar. 62. col. 3. & 4. ubi late, & vid. quod tradit ad limitationem Alex. consil. 1. ad fin. §. volum. limita etiam ut notat per Jaso. in L. si stipulatus fuerim, §. 1. col. 1. ff. de verb. obi.

(4) Las debdas. Adde L. fin. §. est presatam, C. de jur. delib.

(5) A los que mandallo. Adde §. si vero non fuerit, in autent. de heredi. & falcid.

(6) Quanto montaren. E not. quod illud, quod heres solvit in penam contumaciae, non nocet legatariis, & licet conficiat inventarium, non proderit sibi quominus teneatur solvere de suo, si nihil restat in hereditate, solum debitis, & legatis, ut in leg. cum pater, §. 1. & ibi notat Paul. de Cast. ff. ad legem falcid. limita etiam istam leg. ex eo quod non obilitet voluit Angel. consil. 31. incipit, Dominus Philippus, colum. 3. ubi dicit, quod istud beneficium inventarii, quod datur heredi, competit, quatenus agitur contra heredem immediate ex causa hereditaria, &c.

nes, e la heredad, que fueren escritos en el inventario. Otrosi dezimos, que non es tenuto el heredero que fizo tal escrito, en la manera que de fuso diximos, de dar, o de pagar las mandas que fizo el fazedor del testamento, fasta que sean pagadas todas las debdas (7) primeramente, que el finado debia. E aun dezimos, que puede despues retener para si la quarta parte de los bienes que fincaren, despues que fueren pagadas las debdas; a que llaman en latin, falcidia. (8) E si tantos bienes non le fincassen, despues que fueren asi pagadas las debdas, de que el heredero podria ser entregado cumplidamente de la falcidia; estonce puede retener para si, e sacar, la quarta parte de cada vna de las mandas del testador, fasta que aya su derecho, asi como sobredicho es. Pero dezi-

secus si debitum hereditarium sit reformatum ex concordia, & conventione facta cum heredem: quia si haeres postea conveniat immediate virtute conventionis, non habebit beneficium inventarii, quia istud solum datur, cum ex causa hereditaria haeres convenitur, & talis causa renovata non dicitur hereditaria, allegat. L. cum hereditas, ff. ad Trebellian. & in simili casu tradit Aretinus, consil. 148. incipit, in questione proposita, colum. penult. & tradit Decius ista referens, consil. 137. incipit, & diligenter pro tenui facultate mea, colum. penult. num. 4. ad autem haeres vendens res hereditarias pro solvendis debitis, vel legatis tenetur se obligare de evizione: cum fuerit inventarium, vide notabiliter per Joann. Andre. in additio. ad Specul. tit. de instrument. editio. §. fin. col. 4. & §. in additione super parte fecerit, ex cuius dictis colligitur heredem tali casu non compelli vendere proprio nomine, sed ut haeres, cum beneficio inventarii, ne damnum patatur, propter peculium evizionis, & vid. per Cito. in dict. §. ut presatam, ubi etiam vid. Jaso. in versis 4. utilitas est, ubi etiam Alber. colum. fin. versis, item queritur, ubi etiam vide per eum, quod ista exceptio beneficii inventarii, si omnia sicut sententiam, non potest opponi in executione sententiae, vide ibi per eum, versis, sicut etiam queri, ubi dicit, quod ita communiter Doctores tenent: sed contrarium tenent Joann. Andre. in addit. ad Specul. tit. de instrument. editio. §. fin. col. 7. in additione, incipit secundum Uber. & ista opinio Joann. Andre. est magis communis, vid. per Doct. in leg. ex diverso, §. 1. ff. solu. matrim. per Bald. in leg. ab executione, colum. penult. C. quorum appet. non recit.

(7) Las debdas. Adde L. fin. §. Esti presatam in verbo licentiam, & ibi gloss. in verbo accommodare, C. de jur. deliberand.

(8) Falcid. Vide in leg. 1. tit. 11. infr. ead. partit.

(9) Que las debdas. Vel si solvisset creditoribus primo venientibus, ut in dict. versis, est presatam, haec enim est una ex utilitatibus inventarii, quod sibi non imputatur si solvat primo venientes, & intellige, quando haeres ignorabat res creditoribus posteriores, & sic solvit bona fidei: alius secus, si cautionem non exigeret, ut in leg. dolo, ff. ad leg. falcid. & tenet gloss. parva, in dict. §. est presatam & ibi Bart. unde etiam Paul. de Cast. in dict. §. est presatam, referens Archi. in cap. non fact, 14. quesi. 5. dicit, quod haeres usufructus, licet confect inventarium, non debet solvere primis venientibus nisi recepta cautione, de restituendo: quia licet, vel scire potest alios subesse, & sic esset in dolo, quoad illos: & non haberet dictum beneficium inventarii, quod dictum intellige, quando dolo vero, vel presumpto haeres solvisset, secus si bona fidei ignorans alios creditores usufructus, secundum Alexand. in dict. §. est presatam, referentem Lapsium, & Domin. in cap. quamquam, de jur. lib. 6. & Hobb. in sum. de test. §. at quid haeres, quid autem executoribus datus ad restitutionem damnorum, vel ablatum cum post testatorum, vel heredibus ad hoc gravatis,

mos, que si el heredero, despues que ha fecho el inventario de todos los bienes del testador, pagasse ante las mandas, que las debdas (9) del finado, de manera, que le non fincasse a el mas de la quarta parte (10) de la heredad, estonce aquellos que deuen auer las debdas, non pueden primeramente demandar al heredero, que gelas pague; mas deuenlas demandar a los que recibieron las mandas, e ellos son tenudos de les tornar aquellos que recibieron, de que se puedan pagar las debdas: e si fueren tan pocas, que non cumplieren a pagar las debdas; estonce, por lo que finca dellas, deve el heredero fazer pagamiento, a aquellos que lo han de recibir, de aquella quarta parte (11) que retuvo para si. E esto es, porque el se deuia guardar de fazer pagamiento de las mandas,

an possint solvere primo venientibus? Joan. And. in addit. ad Spec. tit. de instrument. editio. §. nunc vero aliqua, colum. 33. in addit. incipit, questio facta, Refert Jaco. de Rave, dicentem fatuum talem exsecutorem solventem primo venientibus simpliciter, vel sine cautione, vide ibi, cuius dictum sequitur Paul. de Cast. in dict. §. est presatam innuens eandem rationem ex eo: quia scire debet alios subesse damnificatos, & intelligeret iuxta declarationem procedentis dicti, numquid autem alii creditores possint retractare solutiones factas aliis creditoribus? Vid. in dict. §. est presatam, & que dicit Paul. de Cast. in leg. iustores, ff. de condition. indeb. Et quid in creditoribus eisdem temporis, an possint parere se admitti ad communionem cum his, quibus facta est solutio. Oldrad. dicebat, quod sic per leg. & si non expedierit, §. 1. ff. de bono. autorita. Judi. possiden. Alber. vero, in dict. §. & si presatam, inducit in contrarium, L. pupillus, in fin. ff. de bis, que in frad. credi. & sic, quod nihil abstrahatur a creditoribus, qui vigilaverunt ad suum debitum consequendum; dictum Ordral. procederet, quando utroque creditore instante, haeres uni gratificavit, alias procedere posset dictum Albertic. per dict. leg. pupillus. & ita est de mente Bald. in dict. §. & si presatam, in fin. versis, licet paulo ante referens dict. Oldral. simpliciter pertransierit, & ista inducit Angel. in leg. fin. §. licentia, C. ead. pro mercatoribus, qui conflant, & concurrunt contra mercatorem cessantem fugitivum, si sunt aliqui inter eos, qui de proximo ante fugam, solutionem receperunt, an debeant receptum communicare cum aliis, prout pluries dicit se vidisse de facto petrosi, vide, que dixi in leg. 1. tit. 14. §. partit. & in leg. 9. tit. fin. ead. partit. & an contra emptores rerum hereditarium, quibus haeres vendidit, creditores habeant recursum? Vid. in dict. §. & si presatam, & vide ibi Paul. de Cast. in versis, §. utilitas.

(10) Quarta parte. Not. istam leg. per quam limitatur, quod not. Cito. in leg. 2. C. qui petit. in pigno. habeant. & Bart. in leg. 1. cui, §. postquam, ff. ut in possess. legati. vel fideicom. ubi dicunt, quod quando hereditas est solvendo, dato, quod haeres fecerit inventarium, creditores non possunt inquietare legatarios, quibus primo solum est, sed agere debent contra heredem: nam procedet, quando apud heredem, solutus legatis, remanet plus quarta falcidia: secus si apud heredem tantum remanet quarta illa, nam tunc agitur contra legatarios, & non contra heredem, nisi quando quod redderet legatarii, non sufficeret ad solutionem debitorum, ut infra subditur: videtur tamen, quod tali causa legatarii haberent recursum contra heredem, ut concurrant cum eo in dicta. 4. ita ut solutis debitis de residuo hereditatis solvantur legata deducta falcidia, de quolibet legato.

(11) Quarta parte. Nam quando hereditas non est solvendo, neque valent legata, neque haeres detrahit falcidiam, L. 1. §. pen. ff. ad Trebellian. gloss. in leg. fin. §. & si presatam, C. de jur. deliber. super parte falcidia.

das, ante que pagasse las debdas; (12) pues que sabia, (13) que non abundauan los bienes, para pagarlo todo.

L E Y VIII.

Quales expensas non es tenuto el heredero de poner en el inventario

Las despesas que el heredero fiziere en razon de soterrar (1) aquel cuyo heredero es, o las que fiziere derechamente en otra manera qualquier, non es tenuto de las contar, nin escrivir en el inventario; pero si acaciere alguna contienda sobre estas despesas, deve el heredero prouar con testigos ante quien las fizo, o por su jura. (2) E si aquel que es citablecido por heredero

Partida VI.

(12) Las debdas. Legata enim debentur se alieno deducto, L. creditoribus, ff. de separati. bono. L. si uniuersa, C. de leg.

(13) Sabia. Vel debebat scire idem enim, & si ignoraret, nam creditores agunt contra cum ratione talis quartae, etiam si non per modum quotae: sed in una re, vel in certa quantitate heredi remansisset, ut declarat Paul. in leg. 1. §. si is, qui, & in §. si haeres, & in §. idem Julianus, ff. ad Trebellian. nam res alienam praeterit quartae, L. in imponenda, & L. irritum, C. ad leg. falcid.

L E X VIII.

Expensas funeris testatoris, vel alias iustas non tenetur haeres scribere in inventario: sed probet eas per testes, vel proprio juramento, & quod haeredi debetur, ad defuncto consequitur haeres factu inventario, sicut ceteri creatores. Hoc dicit. Habuit ortum in leg. fin. §. in computatione, C. eod. tit.

(1) Soterrar. Idem in expensis, quas fecisset in curando defunctum, Bald. in leg. in restituenda, C. de petitio. haered. vel in insinuatione testamenti, ut in leg. fin. §. in computatione, de qua ista sumpta est, C. de jur. deliberan. vel in go, quod soluit haeres proeneris, vel similibus cum venderet res hereditarias, secundum Bart. in leg. ubi pariter, §. fin. ff. ad Trebellian. & quid de expensis, quas haeres fecit, aliquid cum alio contentente, se haeredem, vel creditorem hereditarium? Vid. per Angel. Paul. & Alex. & Jaso. in dict. §. in computatione, tenentes, quod deducantur, quando haeres obtinetur, & hereditas non esset solvendo ad omnia contra Bald. ibi aliter volentem.

(2) Su jura. Approbat opinionem gloss. in dict. §. in computatione, super verbo approbavit, contra quam ibi tenebat Cito, & Alberic. & intellige, quando expensae essent parvae, secus si magna: nam tunc requirerentur testes, vel instrumenta, secundum Bart. & communiter Doctores, ibi & appellat Angel. ibidem minutas expensas, sumptus quotidianos: puta carnium, oleis, porinae, & similibus, nam ad hoc difficulter habentur testes continuos, & tandem concludit arbitrio boni viri hoc relinquendum: omnibus hinc inde pensatis.

(3) Le finca. An ipso jure, vel quoad effectum gloss. in dict. §. in computatione, dicit, quod quoad effectum quasi impossibile videatur, quod haeres sibi ipsi sit obligatus, vid. ibi per Alex. & in leg. debitori, C. post. ubi tenet opinionem gloss. & dicit magis communiter teneri per Doctores. si tamen aditio hereditatis facta sit cum beneficio inventarii, vel ante aditam hereditatem fiat inventarium, tunc confusio aditionum impeditur videtur ipso jure, quia si confusio inventarii resoluitur, quoad effectum conclusionem factam, a fortiori, videtur impedire confusionem fieri, argumento, L. patre furioso, ff. de bis, qui sunt sui, vel alien. jur. secundum Decium, in dict. leg. debitori, & nota dict. Bald. in dict. leg. debitori, colum. 2. quod haeres, qui sollemniter fecit inventarium citatis creditoribus, & legatariis, potest implorare officium iudicis, super separatio-

ro, ouiesse alguna demanda, o le deuiesse alguna cosa aquel que le citablecio por su heredero, en saluo le finca (3) la demanda, o aquello quel deuia el testaeor, si el inventario fiziere asi como sobredicho es.

L E Y IX.

Que pena deve auer el heredero, que maliciosamente face el inventario.

Maliciosamente faziendo el heredero inventario, encubriendo, o furtando alguna cosa, de los bienes del testador; si esto le fuere prouado, deve pechar doblado, tanto quanto encubrio, o furto, a aquellos que deuan rescibir (1) algo de los bienes del muerto. E mandamos, que

M

ne bonorum, ut pro eius debito aliqua res sibi assignetur, imo etiam secundum Bald. in dict. §. in computatione, col. 1. versis, ex hoc sequitur, haeres possit sibi ipsi solvere eligendo rem, in qua vult sibi esse solum, pro debito argument. L. creditoris, ff. de distract. pigno. quod secundum Decium, ubi supra de plano procedit aliis creditoribus consentientibus, si vero contradicerent, nullam deberet haeres in hoc habere prerrogativam, imo similem cum aliis creditoribus debet habere fortunam, ut in dict. §. in computatione, limita istam leg. nisi haeres institutus sit animo compendandi, cum eo quod sibi testator debebat L. si compendandi, C. de heredib. instit. limita etiam in quasi debito ex dispositione legali, ut est illud, quod pater tenetur dotare filiam, L. qui liberus, ff. de ritu nup. nam si filia institueretur a patre, & gravaretur legatis, non deduceret primo dotem; & postea falcidiam: sed primo falcidiam, & si ad dotem sufficeret, de illa deberet se dotare: & si non sufficeret, detraheret quatenus deberet, per nota. in leg. mulier, §. cum proponeretur, ff. ad Trebellian. ita tenet Paul. de Cast. in L. si debitor, ff. ad legem falcidiam, & vide etiam, quod idem Paul. not. in leg. quod de bonis, §. quod avus, ff. ad legem falcidiam, ibi nota istud verbum, & tene mentis. Adverte etiam, quod contra fideicommissarium universalem, etiam non confecto inventario, haeres detrahit, quod sibi debebat. Vide Paul. de Cast. in leg. ita tamen, §. si ex Trebelliano, ff. ad Trebellian. & Socin. consil. 44. vol. 3. incipit, non parva difficultas, alia in ista materia vide per Alexand. & Doctores. post gloss. in dict. §. in computatione.

L E X IX.

Si quid extra inventarium fraudulenter occultat, haeres tenetur ad ejus duplum his qui aliquid iuris habent in bonis testatoris, & causa inventarii non durat ultra annum: licet alii civiles instantis usque ad triduum: criminales usque ad biennium durent. Hoc dicit. Concord. L. fin. C. eod. tit. §. licentia, cum §. sequent.

(1) Rescibir. In leg. fin. §. licentia, versis, illo videlicet, de quo ista L. sumpta est, adicitur, vel hereditatis quantitas impurare compellantur, fingit enim hereditatem locupletem ita, ut ex ea etiam ultra rem illam occultatam, vel surreptam ab herede, remanet: unde integre satisfiat creditoribus, & legatariis: & sic melius erit haeredi, quod istud duplum impuret hereditati, quia sic manebit sine pena, quia, quod ipse creditoribus, & legatariis solvat istam penam dupli, ut exponit ista L. partitarum, videtur tamen, quod ista L. suppleri debeat ex illa, quod etiam iudici videtur ex ista L. cum dicit maliciosamente, & sic quando haeres animo fraudandi creditores, vel legatarios surripit, vel occultat rem hereditariam: secus quando nullum ex hoc generaretur praedictum, & sic fraudus, seu occultatio non induceret detrimentum, arg. leg. pen. C. de revocan. bis qua in fraud. alie. sunt, & L. 7. tit. fi. 3. p. 2. & quod

tales contiendas como estas, que acaescen en razon del inventario, (2) que las libren los Judgadores, que lo ouieren de fazer, a lo mas tarde, fasta un año; como quier que los otros pleytos que son llamados en latin, civiles, pueden durar, a lo menos, fasta tres años, (3) e los criminales, fasta dos años. (4)

Como deve pagar las mandas, e las debdas, cumplidamente, el heredero, si non fizo el inventario, al plazo que fue puesto.

Si el heredero, de que ouiere entrado la heredad del testador, non fiziere el inventario, (1) fasta aquel tiempo que de suso diximos, dende adelante, fincan obligados, tambien los sus bienes que ouiere de otra parte, como los que ouo del testador, para pagar cumplidamente las debdas, e las mandas, (2) del fazedor del testamento:

Cavillo
lib. 3. con
trou. Cap.
4. n. 6. 4.
et 8.

que ibi dixi. Adde etiam, quod, & ultra penam dupli puniatur hares furtipiens, vel occultans, ut perdat falcidiam quoad omnes legatarios, ut in authent. de hered. & falcid. §. sancimus, & ibi gloss. super verbo furtipie, & illud jus autenticozum est rationale: quia cum talis subtrahitio inducat, & augmentet falcidiam, quoad omnes equum est, ut respectu omnium puniatur: & sic à nemine falcidiam detrahat, & bene potest stare pena hujus dupli, de qua hic cum pena amissionis falcidiae, de qua in dist. §. sancimus, ut declarat Sall. quem vid. in dist. verbo. illo videlicet.

(2) Del inventario. Not. hoc verbum, ex quo declaratur tex. in authent. de hered. & falcid. §. illud quoque, colla. 1. de quo ista L. sumpta est, nam largius, quam hic disponitur, gloss. & Doct. intelligunt illum §.

(3) Tres años. Nota bene: quia habes hic approbatam de isto jure partitarum declinationem, L. propterandum, in prin. C. de judic. & non reperies alibi in isto libro partitum. Video tamen ista in delictuoduo abissi, & sicut observatur in curis ecclesiasticis, ut instantia non expiret triennio, ut voluit gloss. in dist. L. propterandum, in prin. trienni, in §. gloss. in cap. fin. de dol. & cont. gloss. & Doct. in cap. ventrabilis, de judic. sic etiam video in Curis regalibus, & certe bene, cum per hoc paratur laboribus, & expensis partium, & breviori via justitia ministraretur.

(4) Dos años. Adde L. 7. tit. 29. part. 7. capus dispositio, & etiam istius in hoc in delictuodine abjerunt, videque ibi Deo dante dicam.

Hares intra tempus juris inventarium non conficiens tenetur creditoribus, & legatariis etiam ultra vires hereditarias, & falcidiae commodo privatur. Hoc dicit, Habuit ortum à L. fin. C. de jure delib. §. si vero postquam.

(1) El inventario. Quid si fecit, sed omisit ponere aliquam rem in inventario fraudulenter, vel maliciose, an tenebitur in solidum creditoribus, vel legatariis, ac si nullum fecisse? Bart. in leg. Paulus, ff. ad legem falcid. tenet quod ex hoc hares perdat beneficium inventarii in omnibus. Angel. vero ibi tenet, quod solum perdat beneficium inventarii quoad falcidiam, non vero, ut ex hoc teneatur ultra vires hereditarias, & idem tenet Paul. de Cast. & Joann. de Imol. & Alex. & idem tenet S. lic. in leg. fin. §. illo videlicet, C. de jure delib. in fin. ubi dicit de hoc fuisse questionem arduam: & ita se consultasse, solum ergo tenetur creditoribus, & legatariis in duplo rerum occultatarum, ut supra eod. L. proxima, & in amissione falcidiae, quod autem si imperfecte fecit inventarium, quia non designavit res prout habetur, in leg. 100. tit. 18. §. pari, sed simpliciter dixit pono in inventario res, que sunt in tali loco, an gaudebit beneficio inventarii? Videtur dicendum, quod non, cum hoc ita sit substantiale, & probatur in leg. fin. §. si vero postquam, C. de jure delib. ubi secundum formam presentis constitutionis parca enim suot non facere, vel inutiliter facere, cap. inter corporalia, de translatio. episcopi, vel elib. cum similib. & adde, quod supra dixi in leg. §. in gloss. super verbo, totus las bienes.

(1) Las mandas. Limita nisi agentes contra heredem, in solidum constituerentur, quod in hereditate non remanet ultra id, quod hares asserit: quia contra omnem presumptionem juris, & de jure facientem contra heredem non conscientem inventarium, quod occultaverit bona, admittitur probatio in contrarium per confessionem patris, ut notant Cinus, & Bart. in authentica, sed jam necesse, C. de donat. ant. nupt. & gloss. in corpore unde summitur, illa authent. & ita tenet Bald. singulariter, in leg. filium quem habentem, col. penult. C. famul. heres. & licet Bald. ibi loquatur de legatariis ex ejus mente, & ex dicta ratione, idem vult in creditoribus, & ita etiam vult Alexand. in leg. fin. §. si prafatum, col. 1. C. de jure delib. ubi etiam Jason. col. 2. verba limita tamen, dictum Bald., non caret serupulo, prout etiam tradit Socin. in leg. §. si in qui ante, ff. ad trebel. & Alexand. in leg. in ratione, §. quod vulgo, col. 8. num. 13. ff. ad legem falcid. & quia heres aduendo videtur qua si contrahere cum creditoribus, & legatariis, L. apud Julianum, §. finali, & L. sequenti, ff. quib. ex caus. in posse. cau. & in §. hares, iustit. de obligat. qua ex quasi contractu nascuntur, & sic ex suo quasi contractu ex propriis bonis tenetur, hoc etiam vult ista L. partitarum, ibi cum dicit, tambien las sus bienes que ouiere de otra parte, como las que ouo del testador.

Præterea, §. sancimus, in authentico, de hered. & falcid. qui videtur esse fundamentum disti Bald. non videtur se omnino fundare in illa presumptione subtractionis, ut patet cum dicit forte, & sic inuit, quod idem sit, si non subtraxerit, & videtur illa ratio impulsiva, & non finalis, text. cum gloss. & ibi Joann. de Imol. in clementina 1. de appellat. gloss. in leg. in commutati, §. sicut, ff. commoda, hoc etiam suaderi videtur ex L. final. §. si vero postquam, C. de jure delib. ubi non fit fundamentum in presumptione furtipionis, & occultationis rerum hereditarium, imò quia ex quo non fuit hares usus beneficio inventarii remanet in antiqua dispositione juris communis, ex ejus dispositione tenebatur creditoribus, etiam ultra vires hereditarias, L. qua dotis, ff. solut. matrim. L. si te bonis, C. de jure delib. & quia in pupillo cessat dicta presumpcio usurpationis, & nihilominus in pupillo etiam non doll. cap. procedit, ut teneatur ultra vires hereditates, §. pupillus, in dist. authentico, de hered. & falcid. ut etiam adducit idem Alexand. in leg. fin. §. fin. C. de jure delib. in illa questione, an Ecclesia non conficiens inventarium teneatur ultra vires hereditarias, hoc etiam probari videtur ex §. si vero non fecerit, in authentico, de hered. & falcid. ibi licet parè substantia mortentis transcendat mensuram legatorum dato, & ibi licet dabit et penam exactio sue malignitatis: cum transierit leges, ex quibus caute omnia agens nihil poterat damnificari, forte potest distinguere inter creditores, & legatarios, ut dictum Bald. procedat in legatariis prout re vera ipse loquitur, & non increditoribus: & est ratio differentia maxima: quia creditores tractant de damno: legatarii vero de lucro. Item quia hares reputatur eadem persona cum defuncto, ut in authentico, de jur. rejurand. à mori. prafit. & sicut defunctus tenebatur in so-

En que manara deve el heredero tomar la heredad, si entendiere que le es provechosa.

Tomado auiendo acuerdo el heredero, si le place de recebir la herencia, en que es establecido por heredero de otro, o le pertenecia por M 2 ra.

to: è non puede retener, nin sacar para si, la su quarta parte de los bienes del testador, de las mandas; (3) ante las deve pagar enteramente, pues que non fizo el inuentario a la fazon que deuia.

solidum, sic, & ejus hares, qui non fecit inventarium, quæ ratio cessat in legatariis, quibus defunctus in nihil tenebatur, & quia de jure communi antiquo ita erat constituta in hoc differentia inter creditores, & legatarios, nam respectu creditorum hares tenebatur in solidum, etiam si constaret hereditatem non esse solvendo, dist. leg. qua dotis, legatariis vero non tenebatur ultra vires hereditarias, ut in leg. 1. §. si in qui ante, ff. ad Trebellian. L. in ratione, §. quod vulgo, ff. ad legem falcid. gloss. in disto §. si vero postquam, de jure tamen authenticozum additum fuit, ut etiam similiter legatariis tenebatur in solidum, non factu inventario: ut in dist. §. si vero non fecerit, & in authent. sed cum testator. C. ad leg. falcid. & distam authent. quodammodo se fundat in presumptione subtractionis, & sic in legatariis habere potest locum dictum Bald. attento jure communi, ista tamen, L. partitarum resistit cum equiparet in hoc creditores, & legatarios nihil asserens de tali presumptione: imò expresse disponens, ut de propriis bonis hares teneatur, & in rigore juris istud videtur verum, tam in legatariis, quam in creditoribus, tu cogita, quia dictum Bald. falcitum maxima requirit, & Docto, magis communiter cum eo transeunt, & adde Paul. in leg. in ratione, §. quod vulgo, ad fin. ff. ad leg. falcid. an autem in foro conscientie hares teneatur ad debita ultra vires hereditarias? Bart. tenet, quod non, in rubrica, ff. de acquir. hered. verbo. ff. ex hoc sequitur, allegat Hostien. in summa, de test. §. pen. verbo. quid si bona, & Joann. Ande. in cap. quæquam, de usur. lib. 6. in novella, & quod ita tenent Theologi, ut dicit se vidisse in multis sententiis eorum, & idem tenet Bald. in dist. leg. filium quem habentem, col. pen. allegat. cap. parrogiano, de sepult. subdens, quod si legatarius plus extorqueret, teneatur ad restitutionem in foro conscientie: quia ille fortis non sequitur jus civile, quia jus civile fundat se in fictione, non in veritate, & ibi lubdit, quod licet ad petitionem haredis, super talibus articulis, quod nulla alta bona manerent, nisi talia non cogantur legatarii respondere: tamen iudex optime faciet, si interroget ex officio, ut obviet iniquæ extorsioni, L. illicitas, in prin. ff. de offic. prafit. Joan. de Imol. in dist. rubrica, ff. de acquir. hered. postquam retulit Angel. in leg. 1. §. hoc stipulatio, ff. si cui plusquam per legem falcid. volentem, quod etiam in foro conscientie hares teneatur ultra vires hereditarias, distinguit, quod si hares solebat vires hereditarias, non sufficere, & nihilominus adit: quia tunc videtur obligari ex suo, quasi contractu, teneatur etiam in foro conscientie, quod videatur le creditoribus obligasse, si autem ignoravit, vel dubitavit, an sciverit, vel ignoraverit, & tunc non teneatur ultra vires hereditarias: quia tunc non videtur se obligasse ultra vires, cum sententia Bart. transt. Alex. in dist. rubrica, ubi Jason. dicit, ita esse communem opinionem, Fredericus vero de Senis, consil. 21. & Joann. de Imol. L. si contra-rius, in L. gerit, ff. de acquir. hered. & Paul. de Cast. in dist. rubrica tenent contrarium: dicentes, nullam in hoc esse differentiam inter forum conscientie: & judiciale, lex, & enim humana que iusta etiam in foro anime est servanda, secundum S. Tho. 1. 2. quest. 96. art. 4. gloss. communiter approbata, in cap. que in Ecclesiis, de consue. articulus iste est satis disputabilis, & totum pondus ad declinationem consistit, an lex humana se fundet in presumptione, vel non: quia si ex presumptione, non obligaret in foro anime ubi veritas attenditur, quod autem istæ leges de confessione inventarii disponentes, non se fundent ex sola presumptione, satis liquet ex supra

distis, Aretin. in dist. rubrica distingubat inter creditores, & legatarios, ut etiam dixi in quasi, preedenti, quæ distinctio forte potest procedere attento, quod dictas, §. si vero non fecerit, moveatur ex presumptione, & quod saltem suspicans ita statuit: sed attenta dispositione hujus L. partitarum, quæ non se fundat in tali presumptione, videtur de rigore idem debere dici in legatariis, quod in creditoribus, benignior tamen est sententia ita distinguens: cum forte ista L. partitarum habuerit eundem intentum, quem dictus §. si vero non fecerit, de qua ista sumpta est, tu cogita alios casus in quibus hares non convenitur in solidum, licet non fecerit inventarium, vide per Alex. in dist. §. & si prafatum, & quid de Ecclesia, vide eundem, in dist. leg. fin. §. fin. per gloss. & Doct. in cap. 1. de testament.

(3) De las mandas. Non ergo perdet Trebellianicam, vide per Bartol. & Doct. in leg. Marcellus, §. quod autem, ff. ad Trebellian. & Bald. in authent. sed cum testat. C. ad leg. falcid. col. 1. neque obstat §. Sancimus, & §. si vero non fecerit, in authent. de hered. & falcid. cum dicit de fideicommissariis: nam intelligitur de fideicommissis particularibus, non de fideicommissis universalibus unde constitutiones loquentes de falcidia amittenda, corrigentes in hoc jus commune, non sunt trahende ad Trebellianicam, vide late per Alexand. in dist. leg. Marcellus, in princip. col. pen. & fin. verbo. 3. quibus hic Bartol. ubi refert plures, qui tenebant contrarium, sed ipse resistit, quod non amittat Trebellianicam dicens esse magis communem opinionem, & facis in istam partem contra hanc, L. partitarum, & vide que dixi supra eodem, L. §. in gloss. 1. contrarium tamen opinionem, imò, quod hares non conficiens inventarium, prius Trebellianica, dicit magis communem, & veriorum Decius consil. 236. in §. dubio ubi plures, istam partem tenentes refert, & idem vult Didacus à Covarruvias in cap. Raynuntius, §. 2. limit. 16. de cess. neque perdet legitimam debitam jure nature, gloss. in §. si vero non fecerit, in authent. de hered. & falcid. tenebatur tamen dato, quod non perdat legitimam solvere debita, & credita de suo, ut declarat Bart. in disto §. si vero non fecerit, & adde gloss. in dist. leg. fin. §. pen. in gloss. fin. in fin. C. de jure delib. ubi Alexand. dicit istam opinionem magis communiter teneri, quæ opinio approbatur per L. 7. tit. 11. infra eod. part. diminuantur ergo legata ratione legitime, sed sic diminuta solvantur ultra vires hereditarias, ut per Bartol. & Alberic. in dist. authent. sed cum testator. C. ad leg. falcidiam, ubi declarat Albericus, quæ utilitas est filio detrahente legitimam cum de residuo, & proprio teneatur solvere legata integraliter. Adde etiam Baldum, in leg. 1. C. de bon. autor. justic. possi. gravato ergo filio legalis, deductur legitima, & tenebunt legata respectu quintæ partis, & integraliter solvet illa filius, licet excedat quintum, interesse ergo affectionis ad bona paterna, erit utilitas, quæ ex hoc consequetur filius, & quia propria bona filii augentur ex deductione legitime.

Potest hares declarare se verbis hereditatem adire, vel etiam factis, ut colendo prædia, & alia, quæ citra jus, & nomen heredis, & domini fieri non possunt. Sed si quis, non ut hares, sed pietatis causa faciat, ut servos hereditarios curare, vel res, ne periantur, custodire, non videtur propter hoc adire: debet tamen (ne de hoc dubitetur) prædicta non ut hares se facere protestari. Hoc dicit.

razon de parentesco, deuelo dezir llanamente, (1) otorgandose por heredero. E ann le puede esto fazer por fcho, maguer non lo diga paladinamente. Elto seria, como si el heredero vllasse de los bienes de la herencia, assi como heredero, e señor; labrando la heredad, (2) o arrendandola, (3) o desfrutandola, (4) o viandola della en otra manera qualquier semeiante destas. (5) Ca por tales señales, o por otras semejantes, se prueua que quiere ser heredero: e es tenudo de guardar, e de fazer todas aquellas cosas, que heredero deue fazer. E esto ha logar, non tan solamente en

el que es estabiecido por heredero, mas en otro qualquier, que ouiesse derecho de heredar algund ome, que muriesse sin testamento. Pero si algund ome, que ouiesse derecho de heredar los bienes de otro, vllasse de la heredad, o de los bienes del muerto, non con entencion de ser heredero, mas mouiendose por piedad; (6) assi como en fazer guarecer los seruos que fueron del testador, si tuessen enfermos; o en darles a comer, o les dar otras cosas que les tuessen menester; o en guardar la heredad, e los bienes della, porque se non perdiesen, nin se menoscabassen; por tal vno como

(1) Deuelo dezir llanamente. An autem aditio hereditatis solo animo consistens non declarata per actum verbi, vel facti, obligat heredem in foro conscientia ultra vires hereditarias? Tangit Angel. Aretin. in §. fin. instituta. de heredum qualitate. & differet. & vide, que dixi in precedenti leg. requiritur ergo, ut hic vides, quod animus aduendit declaratur per actum verbi, vel facti, gloss. & Bart. in leg. gerit. ff. de acquir. hered. & gloss. in dicto §. fin. & requiritur actus exterior ad declarandum animi motum: nam consilium in corde retentum, non facit quem heredem: quia consensus mentalis tantum, neque verbo, neque facto demonstratur non accommodatur actibus hominum, neque redditus actus ipsos essentialiter perfectos, verba sunt Bald. in leg. potuit, colum. 1. C. de iure deliberandi. & ibidem, colum. 3. verfic. non paritur, dicit, quod si positio fiat alieu, quod animo adiuu hereditatem, non tenetur ei responderi, nisi positio (oner de animo aliquo) declarator, & an per hac verba (ego sum heres talis) inducatur aditio? Bald. tenet, quod sic, in dicto leg. potuit, colum. 2. verfic. 6. quaritur post Bart. in leg. si filius familiaris, ff. de tutel. & ibidem vide per Bald. col. 3. verfic. 8. quaritur de aditione facta per hac verba, adeo si de iure possum, vel predecessor meus non adiuu, & post tempus datum ad deliberandum, si quis dicat, puto mihi hereditatem expedire: videtur ex hoc adire, L. omnes, & ibi not. Bart. ff. ad Trebellian. & idem si dicat, volo adire, gloss. & Bart. in leg. serui electione, in princ. ff. de legatis primo, vide Bart. & Doct. in dicto leg. gerit. (2) Labrando la heredad. Sumpsum est a §. fin. instituta. de heredum qualitate, & differentia, facit, quod not. gloss. in leg. 3. C. finium regundorum. (3) Arrendandola. Ex eod. §. fin. sumpsum est, & ibi not. Bald. (4) Desfrutandola. Adde L. si filius ff. de tutel. & ibi Bart. & not. hoc, quod colligere fructus hereditatis inducit aditionem, quod limita, nisi possit capi alia conjectura, quod non animo aduendi forte fecisset, prout declarat Bart. in leg. gerit. colum. 6. verfic. ad secundum, & col. 7. ibi fructus colligi fecit, & reponi, ff. de acquir. hered. & probatur in leg. 1. C. de repudian. hereditat. & tene menti illam leg. paritarum: nam Bart. dicto colum. 7. volebat, quod cum iste actus colligendi fructus poterat fieri licet utroque modo nomine suo, vel nomine alieno, quod stare super hoc declarationi heredis: nam ista L. vult contrarium: imo quod cessante protestatione, de qua infra in istam leg. probatur aditio, & ita etiam Joan. de Imol. tenet contra Bart. in dicto leg. gerit. colum. penult. per dicto leg. 1. C. de repudian. hered. oporteret ergo probari de protestatione, ut dixi, vel quod probetur, quod actus iste colligendi fructus non fuit animo aduendi, ut expresse habetur in dicto leg. 1. & tradit Bartol. in dicto col. 6. verfic. ad secundum & Bald. in dicto L. 1. quem vid. (5) Semeiante destas. Ut si possideat tres hereditarias, ut in leg. gerit. ff. de acquir. hered. & in leg. cum, qui bonis, eod. tit. & not. Bald. in leg. 1. colum. 11. C. qui admitt. in secunda quest. Alexand. consil. 32. volum. 3. incipit verbo processa, & adverte, quod licet filius, accepta pecunia, faciat pacem cum occisoribus patris, non per hoc vi-

detur se immiscere, seu adire hereditatem paternam, neque propter illud, quod accepit, possit conueniri a creditoribus patris, secundum Nicol. de Neapo. in leg. cum minor. ff. de tutel. & ratio distrahens. limitat tamen, nisi statutum diceret, quod occisores debent habere pacem ab heredibus defuncti: quia tunc filius, accipiendo aliquid, videtur hereditatem adire, adde L. quatuor, & ibi per Bart. ff. de sepul. viola. quod faciens pacem, accepta pecunia de morte patris, seu agens actione iniuriarum, pro iniuria illata patri, non videtur adire, vid. etiam per Salicet. in leg. cum, qui, C. arbit. tutel. & ibi etiam per Bal. & alios: ubi est text. elegans, quod etiam si filius consequatur interesse a tutoribus suis, pro eo quod abstinerunt cum ab hereditate paterna locuplete, non tenetur creditoribus patris, & adde Bart. in leg. si filius, qui patri, in fin. ff. de vulgar. & pupillar. & vid. Joan. de Plate. in leg. fin. C. de primipil. lib. 12. adde Jaso. in leg. ea. §. cato. gen. colum. ff. de verbo. obliga. nota etiam, quod & legatarius ex facto, non videtur acceptare legatum, nisi sit factum tale, quod fieri non possit citra jus, & nomen legatarii, secundum Bartol. in leg. ver procuratori, §. sed si non verò, ff. de solutio. sed an pater, qui mortua uxore, retinuit diu penes se dotem paternam, videtur per hoc adire nomine filiorum, Bald. notabiliter dicit, quod non in leg. dos a patre profecta, C. solut. matri. contra 2art. in leg. gerit. ff. de acquir. hered. colum. 8. verficulu venio, ad quartum mouetur, quia ista mens est in corde retenta, que non accommodatur actibus hominum, & quia aditio hereditatis requirit actum verbi, vel facti, in casu autem isto nihil simpliciter gestum est a patre, inducit etiam L. si prateritis, ff. de honor. possid. contra tabul. vide ibi per eum, & per eundem in leg. cum antiquioribus, colum. 1. C. de iur. delib. & in leg. si certis annis, ad fin. C. de pat. per Bart. in dicto leg. gerit. & ibi vid. distinctionem Joan. de Imol. colum. penult. & fin. dic etiam, quod similis modus erit, si soluat creditoribus; nam ex hoc videtur adire, L. 2. C. de iur. delib. & vide quod notat Jaso. in leg. frater a fratre, colum. 17. ff. de condit. indeb. & idem, si soluat legata, vel solvere permittat: nam videtur adire, secundum Paulum de Castre. in leg. quod de bonis, §. 1. ff. ad leg. falcid. filius etiam recipiendo, quod patri erat debitum, licet naturaliter tantum videtur adire, ut vult Bart. & vide ibi per Jaso. colum. 17. in dicto leg. frater a fratre, ff. de condition. indeb. & ibi multum exaltat dictum Bart. & nota bene, quod oportet, ut allegetur quod heres fuit visus adire, seu adiuu: quia ita demum precluditur procederet, quod actibus, que fieri nequeunt, citra jus, & nomen heredis inducatur aditio, si hoc allegetur, ut tradit Alexand. consil. 94. volum. 2. colum. 2. verfic. plus dico, incipit consilium in causa, & lre vertente coram arbitris, vide ibi per eum. Et quid si heres det elemosinas pro anima defuncti, an ex hoc videatur adire? Vide per Bart. in dicto leg. gerit. colum. 7. verfic. sed quare, & verfic. quare, & per Bald. in leg. cum te, in 1. dicto colum. fin. C. de donation. ante nup. quid autem de tutore gerente pro hered. Vid. Bal. in leg. potuit, C. de iur. delib. (6) Por piedad. Concordat cum leg. pro herede, verficulu ceterum, & verfic. seruus, ff. de acquir. hered.

L E Y XII.

Como el fijo se otorga por heredero del padre, por algunas cosas que haze; maguer non lo diga por palabra.

vela di-
cons. 11. n.º
Ley 1. 38. pag.
111. 8.
lib. 5. 112.
Recop.

Si el fijo, de algund ome que fuesse finado, non quisiesse recibir (1) la heredad de su padre, entendiendo que era mucho cargada de deudas; e maliciosamente (2) comprasse los bienes (3) del padre, faziendo esta compra (4) fazer a otri para si; o si traspusiesse, o furtasse (5) algunas co-

fas

mo este, dezimos, que non se muestra que quiere ser heredero: pero, porque de tal vllanza, como sobredicha es, non nazca ende dubda, si la fizo con entencion de ser heredero, o non; este atal deue decir, (7) e afrontar manifestamente a otros algunos omes, como lo haze por piedad, e non con voluntad de ser heredero.

L E X XII.

Si quis de descendentibus in potestate testatoris constitutus fraudulenter abstineas bona hereditaria per eum, aut alium subtrahi fecerit, videtur per hoc adire alia bona: sed si heres fuit extraneus, ut fur de subtractione tenetur. Hoc dicit.

(1) Non quisere recibir. Videtur in istis verbis lex ista approbare intellectum gloss. & Dyn. in leg. 1. qui bonis, ff. de acquir. hered. ad illam leg. scilicet, quod illa loquatur, quando ante abstentionem filius mercatus est bona patris, quasi velit, quod secus esset, si post abstentionem, & merito, quia etiam si post abstentionem furto subtrahat res paternas, non videtur se immiscere hereditati, & abstentionem revocare, ut in leg. si seruum, §. fin. ff. de acquir. hered. a fortiori debet hoc procedere, si non furcipit: sed emat post abstentionem, licet mala fide, & maliciose emat; & cum dicit, L. dicit se abstinuit, dicitur Dynus, 1. abstinerere poruit. Sed Doct. communiter in dicto leg. si is, qui bonis, & in leg. 2. C. de repudian. hered. tenent contrarium, & intelligunt dicto leg. si is, qui, prout jacet, non violando litteram abstinent, & sic, quod dispositio illius leg. procedat etiam post abstentionem, quod etiam voluit gloss. 2. in dicto leg. 1. C. de repud. hered. ex eo enim, quod filius, licet post abstentionem emit res hereditarias, presumatur, mala fide fecisse in damnum creditorum, & abstentionem procedentem non fuisse veram: sed fictam, & simularam, & quod censetur revocata abstentionem, & ad leg. si seruum, §. fin. respondet, quod ibi non constat, quod mala fide abstinuit, sicut constat in casu isto, ex quo inferit Alexand. in dicto leg. 2. in fin. quod si in casu, dicto leg. si seruum, §. fin. hereditas, vel meliora bona hereditaria consistebant in illis rebus, quas filius furto subtraxit post abstentionem: presumereur similiter abstentionem fuisse factam mala fide, & quod intelligi debeat revocata, sicut in casu dicto L. si is, qui, quod dicit esse notandum, & a Doct. non ita tradit, voluntque Doct. quod etiam ista mala fides in tribus casibus presumatur. Primus, quando post abstentionem reperitur omnia bona possidere, ut dicto L. si is, qui, L. omnes, §. Lucius, ff. que in fraud. credit. Secundus, quando aliquid emit per interpositam personam mercatus est, dicto L. si is, qui. Tertius, quando inuenitur incontinenti post abstentionem possidere: ita Cynus, & Albericus, post Joac. de Aren. in dicto leg. 2. ubi etiam addit Angel. quartum casum, scilicet, et non omnia bona emisset: sed tantum meliora, vel pretiosiora: quia paratio fraudis est, per leg.

summa cum ratione, in principio, ff. de pecul. Alexand. ad hoc dicit melius facere notata per gloss. & Bart. in leg. no-men, §. 1. ff. de lega. 3. Alias etiam presumptiones male fidei, vide ibi per Bald. tu nota istam leg. paritur, que sumpta fuit a dicto leg. si is, qui bonis, videtur certe approbare intellectum gloss. ibi, licet illa gloss. communiter a Doct. reprobetur, bene tamen esse concedendum, quod si ex aliquibus conjecturis constaret de simulata abstentione, idem esset dicendum: cum ficta, & simulata abstentio perinde haberi debeat, ac si facta non esset, & ex quibus presumatur simulata, relinquendum esset arbitrio iudicis, ex conjecturis traditis per Doct. ubi supra, & non quolibet earum sufficeret, prout etiam inferius dicam in ista leg.

(2) Maliciosamente. Secus ergo, si bona fide, ut in leg. 2. C. de repud. hered. & ista fraus presumitur, ut subijcit ex emptione bonorum per interpositam personam. (3) Los bienes. Idem si meliores res, seu majorem partem bonorum, ut dixi in gloss. 1. (4) Faziendo esta compra. Duo ergo requirit L. ista, ut ejus dispositio procedat, omnium bonorum empta, & quod per interpositam personam fiat, & idem videtur per leg. si is, qui bonis, de qua sumpta est, Jacob. tamen de Aren. Cynus, Albericus, Bart. & communiter Doct. in dicto leg. 2. C. de repud. hered. & in dicto leg. si is, qui, tenent quodlibet istorum sufficere, Primum de emptione omnium bonorum, per dicto leg. omnes, §. Lucius, ff. que in fraud. credit. Secundum, per leg. pupillus, §. sed per interpositam, ff. de administ. tutor. & per dictam leg. si is, qui, L. tamen ista paritarum, imò & dicto L. si is, volunt contrarium: non obstant L. omnes, §. Lucius, neque L. 7. tit. fin. §. paritatis: quia loquuntur in eo, qui jam erat obstrictus creditoribus: hic vero filius, nec dum erat eis obligatus: quia vel non adierat, ut in casu hujus leg. vel se abstinerat in casu dicto leg. si is, qui, secundum quod communiter Doct. intelligunt, & sic non videtur trahenda dispositio, dicto §. Lucius, ad nostrum casum, praterca, quia dispositio dicto §. Lucius, procedit, quando omnia bona sunt empta valde minoris pretio, quam valeant, ut dixi in dicto leg. 7. neque etiam text. in dicto §. sed est per interpositam, induci potest ad casum hujus leg. neque dicto L. si is, qui, quia ibi prohibitum erat rem pupilli tutorem clam emere, quod hic cessat, & licet filio nolenti, se immiscere, vel abstineri, emere per se, vel per interpositam personam, aliquas res ex hereditate, & licet prohibitum reperitur emere omnia per interpositam personam, non reperitur ei prohibitum emere unam, vel aliquas particulares res per interpositam personam: unde non sine mysterio, dicto L. si is, qui, & hac lex duo ista copulative requirunt: aliqua tamen possunt concurrere cum quolibet istorum, que probarent, seu arguerent fraudem, & tal casu hoc relinquerent arbitrio iudicis: cum dolus ex perspicuis indicis proverit, L. dolum, C. de del. & L. ista ad arguendam fraudem gratia exempli ponat ista duo. (5) Traspusiesse, o furtasse. Concordat cum leg. si seruum, §. fin. ff. de acquir. hered. & in hoc etiam clare patet, quod L. ista in casu precedente loquitur, quando filius non se abstinerat.

fas de la heredad, o de los bienes della; dezimos, que por razon de aquello que encubrio, o furto, se entendio que rescibio la heredad de su padre, e que es obligado por ella; de manera, que non la puede despues defechar, (6) si alguna dellas le fuere provada. E esto ha lugar en el hijo, (7) o en los otros herederos que descendiesen por linea derecha del finado, e que eran en su poder (8) a la fazon que fino; mas en los otros herederos, que son dichos estranos, (9) que non descendien por la linea derecha, non seria assi. Ca, maguer alguno esto fiziesse, non seria obligado por ende, a rescibir la heredad; como quier que les seria demandado, que tomen a la herencia lo que tomaron della, assi como en manera de furto.

(6) Defechar. Nota hoc ad limitationem, L. fin. infra eod. & L. fin. C. de repud. hered. ut dispositio illius L. non procedat, e contra, si filius velit revocare immixtionem, & adde L. fons heres, & ibi laso. colum. 1. C. de repud. hered. imo & plus probatur hic, quia etiam si talis immixtio sit involuntaria, vel que a lege. potius inducitur, non possit a filio revocari.

(7) En el hijo. Cum enim filio in potestate beneficium abstinendi, sicut indultum ex beneficio specialia, contra rigorem juris civilis, ut in §. sed his permittitur prior. in fine de hered. qualis. & differens. facillius amittit filius jus abstinendi quam extraneus jus repudiandi, cum facilius perdat beneficium ex jure specialia, quam concessu ex jure communi, L. ejus militis, §. militis missus, ff. de testamen. milit. istam rationem ponit gloss. in leg. ff. qui extraneus, in princ. ff. de acquir. hered.

(8) En su poder. Vide, que dixi in leg. 22. titul. 3. supra ead. partit. de aliquibus effectibus sicutatis, qui etiam adhuc hodie durant.

(9) Estranos. Concordat cum leg. si quis extraneus, in princ. ff. de acquir. hered.

L. E. X. XIII.

Paterfamilias compos sue mentis major viginti quinque annis, qui scit cum, cujus fuit hereditatis jam defunctum, & sibi delatam hereditatem potest adire, filius tamen familias, vel servus jussu patris, vel domini precedente, adire debet hereditatem adventitiam tamen hereditatem bene potest filius familias adire sine jussu patris, & filio absente, pater potest adire: furiosus vero, vel demens, hereditatem non adit, nec infans, sed pater nomine infantis, vel curator nomine furiosi, & mortuo infante, adire potest pater, & acquirere sibi; minor autem quatuordecim annorum major infante, adire debet cum auctoritate patris, vel curatoris, vel judicis, si patrem, vel curatorem, habeat. Si vero sit major quatuordecim annorum, sed minor 25, & careat curatore, adire potest salvo sibi restitutionis beneficio. Hoc dicitur.

(1) Puede ganar. Prosequitur L. ista dist. Azo. C. de jur. delib. & de acquir. hered. in summa, col. 4. versic. potest hereditatem adire.

(2) Mayor de veinte, y cinco años. Hoc dicitur quia minores non possunt hereditatem adire: nisi ut infra ista L. sequitur.

(3) Non puede el. Concordat cum §. item vobis, versic. sed si servus, in fine per quas pers. nob. acquir. & cum leg. si quis mihi bona, in princ. & §. 1. ff. de acquir. hered. & L. placet, ff. eod.

(4) Otorgamiento. Otorgamiento, in vulgari nostro idem est, quod licentia L. 33. tit. 4. 1. part. & licentia idem videtur, quod jussus, vel perceptum, ut declarat Bart. in leg. si

L. E. Y. XIII.

Quales omes, que son estabescidos por herederos, pueden tomar, e ganar la herencia por si; e quales, por otorgamiento de otri.

Puede ganar, (1) e entrar la herencia, que pertenece por testamento, o de otra manera derecha, todo ome que non es sieruo, e que non es en poder de padre, e que non es dememoriado, e que es mayor de veinte, y cinco años, (2) e que sabe que aquel cuya heredad quiere entrar, que es muerto. Ca, maguer el sieruo puede ser estabescido por heredero, non puede el (3) para si ganar, nin aver la heredad, mas para su señor, e con otorgamiento (4) del. E esto mismo, dezimos, del hijo que es en poder de su padre: ca, si aquel que lo estabescio por su heredero, lo faze con intencion que gane la heredad para su padre, (5) entonces non puede el hijo (6) ganar la heredad para si, mas para el padre, e con su otorgamiento, (7) E tal heredad como esta

quis mihi bona, §. jussum, ff. de acquir. hered. ubi Bart. voluit, quod si licentia debet, in aliquo actu intervenire, requiritur, quod procedat, sicut etiam in jussu, bene facit text. in cap. licet de regu. & adde Joan. Ad. in cap. cum in veteri, de elect. ubi dicit, quod ubi requiritur licentia, satis est, quod interveniat ante, etiam ex intervallo ab ipso actu. Habes ergo hic, & in dist. §. jussum, quod non potest servus hereditatem adire, nisi procedat licentia, seu jussu Domini, & idem dicit in repudiacione hereditatis, secundum Bart. in leg. qui in aliena, in princ. & in leg. ii. qui heres, §. fin. ff. de acquir. hered. & est communis conclusio, secundum Alexan. in dist. §. jussum, quamvis Salicet. tenuerit contrarium, in leg. fin. in princ. C. de bon. qua. libe. facit hoc text. in leg. servus dotalis, ff. solut. matrim. Satis autem dicitur procedere, si dominus, & servus simul agnoscant, vel repudient hereditatem, L. ii. qui heres, §. fin. ff. de acquir. hered. & tenet Angel. in dist. §. jussum, & satis probatur hic, & que sit ratio, quod iste jussus, seu licentia debet procedere, neque sufficit rati habitio sequens, vide per Bart. & Alexan. in leg. qui in alien. in princ. ff. de acquir. hered.

(5) Para su padre. Adde L. aditio, ff. de acquir. hered. & L. sed si plures, §. in arrogato, ff. de vulgar. & pupillar. & gloss. in leg. cum oportet in princ. super verbo, ex ejus suisstantis, C. de bon. qua. libe. & ibi vide per Bald. colum. 2. versic. quare, quando dicitur relinquere filio contemplatione patris, & vide L. filio, ff. de condit. & demonstrat.

(6) Non puede el hijo. Approbatur, ut hic videtur communis opinio gloss. & Doctor. quod in profectitia hereditate jura antiqua remanent incorrecta, gloss. in leg. 1. C. qui admittit in leg. fin. ff. de acquir. hered. & communiter Doctor. in leg. ii. qui heres, §. fin. ff. de acquir. hered. & Joann. de Imol. & Paul. de Castre. in dist. §. jussum, licet contrarium voluit Bart. in leg. fin. §. familiarique modo, C. de bon. qua. libe. quem ibi sequitur Paul. de Castre. in princ. illius leg. colum. 1. idem tamen Paul. in dist. leg. ii. qui heres, §. final. & in dist. §. jussum, sequutus est communem opinionem, & hinc dicitur Bald. in dist. leg. cum non solum, in princ. colum. 3. versic. quare filius meus, quod quando filius meus est institutus mea contemplatione, si filius non vult adire, pater non habet beneficium illius leg. ut reculeant filio, pater possit adire. Subdit tamen ibi Bald. unum verbum satis notabile, quod si filius esset abiens, vel pater de facto non possit cum compellere, vel si filius esset furiosus, succurrendum esse patri de acquirent illius L. allegat. in argument. L. neque infantis, §. fin. ff. fidei commiss. liberta.

(7) Con su otorgamiento. Adde dist. §. jussum, & L. qui in aliena, in princ. ff. de acquir. hered.

ta es llamada en latin, profectitia. Pero si tal hijo como este sobredicho touiesse herencia de parte de su madre (8) o de otro alguno, que le estabesciesse por su heredero, con intencion (9) quel hijo aya la heredad, e non el padre, e entonces bien puede el hijo (10) ganar la heredad, e auerla, sin otorgamiento de su padre: e aun si el hijo non fuesse en el lugar, (11) puede el padre entrar la heredad en nome de su hijo: e tal heredad como esta dicen en latin, aduentitia; de la qual es el señorio, del hijo, e el usufruto, del padre mientras viviere, por razon del poderio que ha sobre el. E tal heredad como esta non puede el padre (12) fazer, que la non aya el hijo; e otrofi el hijo non

puede contrastar al padre, (14) que non aya el usufruto della. Mas si el heredero fuesse dememoriado, o loco, o menor de siete años, (15) non podria ganar por si mismo la heredad quel pertenesciesse, nin auerla; pero aquellos que le oniesen en guarda, (16) la pueden entrar en nome del, si entendieren que le es prouechosa. E si el menor de siete años, que es estabescido por heredero de otri, fuesse en poder de su padre, (17) bien puede el padre (18) entrar la heredad en nome del hijo. E si por auentura, muriesse el moço ante que fuesse de edad de siete años, ante quel padre la entrasse; entonces puede aun el padre, entrar, e tomar la heredad que era dexada al hijo, (19) e auerla

(8) De su madre. Vel ab avo, vel avia, ex linea materna, seu pro avo, vel pro avia LL. 1. & 2. C. de bon. mater. L. 1. C. de bon. que libe. & idem videtur si ab avunculo, vel alio cognato ex parte matris, L. sed si plures, §. in arrogato. & ibi Bart. & Doctor. ff. de vulgar. & pupillar. & adde autem. item hereditas, C. de bon. qua. libe.

(9) Con intencion. Quia non fuit contemplatione patris, ut supra dixit in profectitia, sed contemplatione ipsius filii, vel matris filii.

(10) Puede el hijo. Concordat cum leg. fin. C. de bon. qua. libe. & sic est correctio hodie, L. qui in aliena, in princ. ff. de acquir. hered. quatenus loquitur in hereditate filii sibi delata per Orficiatum, & ita post Dyn. ibi tenet Paul. de Castre. & adde gl. in dist. leg. fin. super verbo recusante, in princ. & distinguo in hoc circa etatem filii, ut habetur in dist. leg. fin.

(11) En el lugar. De longa absentia intellige, ut in leg. fin. §. ubi autem voluntas, C. de bon. qua. libe. absens enim, & infans equiparantur: unde sicut adit pater filio constituto in infantili etate, ut in dist. leg. fin. §. ubi autem parvulis etas, & L. fin. infanti, C. de jur. delib. sic etiam si longè sit abiens.

(12) Non puede el padre. Quid in alia hereditate, in qua esset institutus pater, an possit pater excludere ab ea filium repudiando, vel nolendo eam adire, vel in tali casu filius possit eam adire, sicut pater potest recusare filio in casu hujus leg. dist. L. fin. Vide per Jason. in leg. cum proponas, col. 8. C. de hered. instit.

(13) Non puede contrastar al padre. Vide in dist. leg. cum non solum, in princ. & in §. fin. autem, C. de bon. qua. libe. & L. qui heres, §. fin. ff. de acquir. hered. & quod hic dicit, que non aya el usufruto. Adde, quod imò recusante filio, adire hereditatem adventitiam sibi delatam, pater poterit eam adire, & pleno jure sibi querere, ut in dist. leg. fin. in princ. & §. fin. autem in secunda, quid autem in querela inofficiosi testamenti delata filio, an pater, recusante filio, possit illam intentare? Paul. de Castre. in leg. Papinianus, in princ. ff. de inoffic. testamen. relinquat super hoc cogitandum, eo quod querela sit odiosa: videtur, quod hanc questionem decidat textus ille, ut invito filio pater non possit movere querelam inofficiosi, cui legi videtur standum etiam in hereditate adventitia. Cum quoad querelam non reperitur correctio, unde per illum leg. dicebat Angel. ibi quod invito Monacho exheredato a patre, Monasterium non intentat querelam, & ibi etiam in alta questione, dicit Angel. quod dist. L. fin. corrigens jura antiqua, non est extendenda etiam ad casum similem, limitat etiam Bald. in leg. 2. C. ad Orficia, dist. leg. final. volentem patrem possidere hereditatem adventitiam delatam filio, recusante filio: ut procedat, quando filius fuerit institutus in totum: secus si pro parte, tunc enim cum vocatur coheres per jus accedendi, ipse præferretur patri venienti ex privilegio dist. leg. fin. cum potentius sit jus commune, quam privilegium: hoc tamen dictum impugnat Joann. de Imol. in leg. si paterfamilias Titium, col.

7. ff. de hered. instituent. & inducit dist. gloss. in verbo, recusante, in dist. leg. fin. in princ. que vult patrem præferri substituto, vide ibi Imol. qui etiam respondit ad dist. leg. 2. §. si quis ex liberis, ff. ad Tert. in qua Bald. se fundat, vide ibi per cum.

(14) Mas si el heredero fuesse dememoriado, o loco. Adde L. qui servum, & gloss. in leg. si potest ff. de acquir. heredit. & gloss. in leg. mutum, primo responso, ff. eod. adicit tamen hereditatem ejus curator, ut in leg. fin. §. tali itaque & ibi gloss. de curato. furio. & vide ibi in §. fin. autem, ubi pater, quod hoc debet intelligi, agnoscendo bonorum possessionem; & sic improprie gloss. ibi, & in leg. pupillus, ff. de acquir. heredit. dixit adit, ut declarat Angel. Imol. & Alexan. in dist. leg. pupillus, ubi Alex. quod isto casu hodie erit necessaria bonorum possessio, & si furiosus in furore decedat, habetur pro non agnita, vide in dist. §. tali, qui est valde notabilis, si tamen furiosus esset sub potestate patris cum sit pater ejus legitimus administrator, poterit adire hereditatem pro furioso, quantum ad querendum hereditatem perfectè ipsi furioso, sicut tutor infanti secundum Bartolum, quem sequuntur ibi Angel. Alexan. & alii, in leg. si infanti, C. de jure delib. super gloss. in verbo, questio, vide ibi per Alexan. & adde Bart. in leg. si infanti, in fin. C. qui admittit ad bonorum possessionem poss. & nota bene ad limitationem eorum, que habentur in dist. §. tali.

(15) O menor de siete años. Adde L. pupillus, si fari potest, ff. de acquir. hereditat. & L. infanti, C. de jur. delib. & dist.

(16) Pero aquellos que lo oniesen en guarda. Adde dist. leg. si infanti, C. de jure delib. & adde in ipse infans tutore actore, possit adire? Communiter concluditur, quod sic: si pupillus fari possit, gloss. Bart. & Alexan. in dist. leg. pupillus, ff. de acquir. heredit. & non repugnat L. ista partitarum: cum dicit, non potestis ganar por si mismo: nam intelligi debet, quando ipse solus sine tutore, non quando tutore actore. Si vero infans, neque tutorem, neque patrem habuit: & in infantili etate decedit, vide, que habentur in dist. leg. si infanti, C. de jure delib. ubi vide per Bald. in 4. colum. an transmittat per existentiam sicutatis, vel per beneficium restitutionis, vide per cum, ubi supra, colum. 3. & in leg. unica, §. in novissimo, C. de caducis tollendis, & an transmittat, per leg. unicam, C. de bis, que ante apertas tabullas, vide ibi per Bart. notabiliter.

(17) Fuisse en poder de su padre. Idem dicit, si infans esset emancipatus, ut in leg. si infanti, versic. etas verè, C. de jur. delib.

(18) Bien puede el padre. Adde, dist. L. si infanti, C. de jur. delib. & idem dicit in avo, vel alio ascendente per lineam patris. Ut ibi habetur.

(19) La heredad que era dexada al hijo. Videtur velle ista L. quod pater debeat adire hereditatem delatam filio infanti, non aditam, vivente filio: dicit tamen, quod factis erit, quod pater debeat hereditatem infantis abique eo, quod aliter debeat hereditatem, que delata erat in-

la para si. E esto es por razon del fijo, que la auia ya como ganada. E otrosi dezimos, que ningund moço que fuere menor de catorze años, que esto uiesse en poder, o en guarda de otro, non puede ganar, nin tomar la herencia, en que le estableciessen por heredero, amenos de otorgamiento de su padre, (20) o de aquel que lo ouiesse en guarda. (21) E si por ventura non esto uiesse en poder de ninguno, non la puede otrosi ganar sin otorgamiento del Juez del lugar. (22) E si el que fuesse establecido es menor de veynte, e cinco años, e mayor de catorce años, e non esta en guarda, nin en poder de otro; e citonçe bien puede por si (23) entrar la heredad, e auerla: mas si por auentura, despues que la ouiesse entrada, entendiessse que non era su pro de la tener; bien se puede arrepentia, e desampararla. E esto puede fazer por derecho de restitucion; (24) porque non era de edad cumplida de veynte, e cinco años, quando la rescibio.

fanti, que numquam fuit adita, ut intelligunt Angel. & Paul. de Castr. & Alexand. in dist. 17. si infanti, ubi Alexand. in 4. nota. Si vero neque hereditatem infantis, pater adiret, non transmitteret hereditatem sic delatam, si moretetur pater post annum datum ad deliberandum, ut vult Bald. in leg. cum antiquioribus, colum. 3. versic. 7. quaeritur, C. de jur. delib.

(20) De otorgamiento de su padre. Concordat cum leg. fin. §. si autem in secunda state. C. de bon. qua lib. §. ubi autem voluntas, & L. ii, qui, §. fin. ff. de acquir. heredit.

(21) En guarda. De tutore dicit, adde L. pupillus, ff. de acquir. heredit. & L. potuit, C. de jur. delib.

(22) Sin otorgamiento del juez del lugar. Concordat cum leg. bonorum, C. qui admittit, & L. si infans, in fin. C. de jur. delib. & approbatur hic opinio illa, quod etiam quoad additionem hereditatis auctoritas iudicis supplet defectum tutoris, quae fuit opinio Azo. C. de jur. delib. in summa, colum. ped. licet non allegat. LL. praedictas, tenet etiam Bart. in leg. si curatorem, C. de in integr. restit. minor. Bal. & Salicet. in leg. potuit, C. de jur. delib. gloss. in §. neque infans, de auctorib. tutor. Alexand. in dist. leg. bonorum, licet contrarium tenuit Paul. de Castr. ibi & Angel. in leg. fin. C. unde legatus, & in leg. restituta, §. fin. ff. ad Trebellian. & nota, quod si pater recuset adire hereditatem adventitiam delatam filiofamilias pupillo, tunc ipse pupillus, etiam sine tutore, neque auctoritate iudicis, poterit adire, ut est text. in leg. fin. §. si autem in secunda, C. de bon. qua lib. & tenet Alexand. in dist. leg. bonorum, in prima limitatione & est communis opinio, secundum Decium ibi, licet Jason. contradicat.

(23) Por si. Adde L. impuberibus, & L. ei, qui se, & L. necessarius, ff. de acquirend. hereditat. & L. puberem, C. de jur. delib.

(24) De restitucion. Adde dic. L. necessarius, ff. de acquir. heredit. & L. 1. C. si minor se ab heredita. absti. & an detur istud beneficium restitutionis minori, & si non probet hereditatem esse damnosam? Iam questionem tractat Joan. Andr. in addit. Specul. tit. de restit. in integ. §. quis autem, in princ. in 2. addit. super parte minorum, & ibi refert opiniones contrarias, dicit enim, quod Guillelm. in dist. leg. 1. C. si minor se ab heredita. absti. tenet minorem, qui adivit, restitui etiam si de bonis suis nihil diminuat, Allegat. L. si hereditatem, ff. manda. & L. quis poterat, ff. ad Trebellian. & quod dicit, quod aliqui contra, sed male. Refert etiam, quod Cynus post Jacob. de Are. tenet contrarium & ibi refert eorum motiva, & tandem dubius videtur residere Joan. Andr. neutram sententiam firmans, licet respondeat aliquibus motiuis Cyni. & Jaco. de Aren.

L E Y XIV.

Como deve ser cierto el heredero, de la muerte de aquel quel establecio, ante que entre la herencia; otrosi, si es atal ome que gela podria dexar.

Cierto deve ser, el que es establecido por heredero, o ha derecho de heredar los bienes de otro por parentesco, de la muerte (1) de aquel a quien quiere heredar, Ca, de mientra que dudbare (2), si es viuo, o muerto, non puede entrar, nin ganar la heredad del; nin la puede renunciar, maguer quiera. E otrosi, el que fuesse establecido por heredero fo alguna condicion, non puede entrar la heredad, nin desampararla, (3) fasta que la condicion sea cumplida. (4) E aun dezimos, que todo ome que estableciessen por heredero, deve ser cierto de la persona de aquel que lo establece, si es ome que pueda fazer testamento, o non. (5) Ca, si tal ome fuere, a quien defendan las leyes del-

Ley 14. tit. 4. lib. 5. Recop.

primam opinionem tenuit Bald. post Jacob. Bruttica in dist. leg. 1. & etiam Salicet. in authentica, si omnes, eod. tit. qui pro hac opinione allegat text. in leg. descendente, ff. de auctoritat. tutor. Joan. de Imol. veto in dist. leg. necessarius, tenet secundum opinionem Cyni, & Jacob. de Aren. & vult, quod non sufficiat minori probare, quod sunt creditores in hereditate, quia non sequitur, sunt creditores, ergo, ego sum laesus, quia potest esse, quod hereditas sit locuples: subdit tamen Imol. quod si minor probaverit aliquos creditores esse in hereditate, quorum creditum ascendit usque ad mille, & in hereditate non dicit esse ultra centum, quod obtinebit, & volens dicere, contrarium probet, allegat. text. cum gloss. in leg. cum de leg. falsicia, ff. de probatio. & in ista sententia Imolae residere videtur Alexand. in dist. leg. necessarius per text. ibi, dicens istam opinionem esse veterem ista leg. partitarum satis facit pro prima opinione ibi, cum dicit, mas si despues que la ouiesse entrada, entendiessse que no era su pro de la tener, & C. & sic innuit in hoc itari arbitrio restituere testatorem, an hereditas sit damnosa, vel non.

L E X XIII.

Dubitans testatorem mortuum esse: vel an potuit condere testamentum: non potest adire eius hereditatem: idem si est institutus sub conditione a pendente, non potest etiam interim repudiare hereditatem: sed si de sua conditione dubitet haeres, an sit sui iuris, vel non, potest adire. Hoc dicit.

(1) De la muerte. Concordat cum leg. qui hereditatem, & L. neminem, & C. haeres institutus cum leg. sequenti, ff. de acquir. heredit. & not. quod neque executoribus testamenti currit tempus, nisi ex quo sunt certi de morte testatoris, vide Bald. in capis. 1. §. 1. colum. fin. quo tempore miles & dicitur haeres esse de hoc certus, si de hoc sit communis opinio, ut in leg. cum quidam, §. quod hic com. de acquir. hereditat. & tenet Alexand. post Roma. in dist. leg. qui hereditatem.

(2) Que durare. Adde L. ii, qui, §. si quis dubitet, ff. de acquir. heredit. juri ergo, quod quis dubitat sibi competere non potest renunciari, secundum Alberic. ibi.

(3) Desampararla. Limita, nisi repudiet coram iudice, veluti ad instantiam creditorum, L. in plurium, ff. de acquir. heredit.

(4) La condicion sea cumplida. Concordat cum leg. ii, qui haeres, 1. responso, ff. de acquir. heredit.

(5) Que pueda fazer testamento. Adde L. haeres institutus, versicul. quod si de conditione testatoris, ff. de acquirend. heredit.

deste libro, que non pueda fazer testamento, non puede el heredero entrar la herencia de tal ome. E como quier que la entre, non gana derecho ninguno en ella. Mas si el heredero dudbasse de la condicion de si mismo; (6) si por si, segund derecho, podria ganar la heredad, o non; tal dudba non le empece. E esto seria, como si dudbasse, si era salido de poder de su padre, o non; o si era fivro, o furro. Ca, maguer dudbasse en alguna de estas cosas, o en otra semejante dellas, non se le embarga por ende, que non pueda entrar, e ganar la heredad; pues que cierto es, que el testamento vale, e que lo fizo aquel que avia poder de lo fazer.

L E Y XV.

Como el heredero deve rescibir la herencia llanamente, sin condicion, e por si mismo, e non por otra persona.

Siendo algun ome establecido por heredero en parte cierta, maguer el non sepa quanta es, bien puede entrar la herencia; (1) solamente, que la entre con condicion (2) de la auer, quanta quier que sea. E esto deve fazer puramente, sin ninguna condicion: (3) ca si condicion alguna y Partida VI.

(6) De si mismo. Adde L. sed & si de suo, ff. de acquir. heredit. & eod. tit. L. ii, qui potuit, §. fin. & L. qui se pupillam.

L E X XV.

Non valet aditio sub conditione facta, nec potest fieri per procuratorem, nisi sit Rex, vel communis haeres instituta: sed aditione facta, potest possessio bonorum per procuratorem recipi. Hoc dicit.

(1) Puede entrar la herencia. Concordat cum leg. si quis extraneus, §. sciendum, & L. ex senisse, ff. de acquir. heredit. & ibi gloss.

(2) Con condicion. Id est, eo proposito, vide L. qui iure: ff. de mitti. test. & gloss. in dist. §. sciendum, & in dist. leg. ex senisse, que communiter approbatur. Quid tamen si de tali proposito non constaret? Dic. quod in dubio, si sibi utile erat, habere etiam aliam partem praesumendum est, quod illam voluerit: secus si esset damnosum illam habere, ubi autem non appareat de utilitate, vel damno praesumitur, quod si adivit minorem, veit adire majorem, ut in dist. leg. ex senisse, voluit gloss. secus e contra, secundum Bart. & Joan. de Imol. in dist. leg. ex senisse, licet Bald. ibi isto ultimo casu voluit contrarium, eo quod in majori parte inest minor, & procedit dispositio huius leg. siue dubitet de quota, siue erret: nan quando adiens talis erat propositus, ut hic dicitur, error nihil nocet, ut tenet gloss. & Doct. communiter in §. sciendum. & tale propositum, seu voluntas ex eo ostenditur, si is, qui fecit aditionem, dixerit, quod eam facit omni via, jure, modo, & forma, quibus melius potuisset, ut tradit Decius, consil. 14. & pro tenui facultate mea diligenter consideratis, & ibi allegat ad hoc quoddam consilium Ancharr. Vide ibi per eum.

(3) Sin ninguna condicion. Nam adus legitimi non recipiunt conditionem, neque dicit, L. adus, ff. de regul. jur. & cap. adus, eod. tit. lib. 6.

(4) Que me pueda aprovechar. Sumptum est a leg. com. qui, §. fin. ff. de acquir. heredit. & procurator constitutus adendum sub tali conditione, non acquirit, etiam si simpliciter ipse curator adeat secundum Bald. in rubrica, C. qui admittit, ad fin. 4. colum. & ibi additio, postea tamen constituit sub illa conditione ad petendum bonorum possessionem, secundum Bald. ibi, & Joan. de Imol. in leg. Paulus, ff. de acquir. heredit.

puiesse, como si dixesse: Quiero entrar la herencia de fulano, que me establecio por heredero, fo tal condicion, que si yo fallare que es atal que me puedo aprovechar (4) della, fere heredero; o si dixesse: So heredero della, falla tal tiempo; (5) o otra condicion qualquier, que el puiesse, semejante destas, quando la entrallé, non valdria, nin ganaria por ende la heredad. Otrosi dezimos, que el heredero non puede ganar la herencia por Procurador, (6) fueras ende, si fuesse Rey, (7) o Concejos (8) ante ha menester, que el por si mismo venga dezir, e otorgar, si la quisiere recibir, o non. Mas despues que ouiere el otorgado que quiere ser heredero, bien podria entrar, e tomar la posesion della (9) por Personero.

L E Y XVI.

Como, quando algund ome muere sin testamento, e dexa su muger que es preñada, non deuen los parientes del finado tomar la herencia, fasta que sean ciertos, si es asil, o non.

In testamento (1) muriendo algund ome, dexando su muger preñada, o caydango que lo era

Ley 16. tit. 4. lib. 5. Recop.

(5) Fasta tal tiempo. Vitiatur enim hereditatis aditio, que sit ulque ad talem diem, vel tempus, dist. regula, adus, ff. de regul. jur.

(6) Por procurador. Concordat cum leg. Paulus, alias incipit per procuratorem, ff. de acquir. heredit. & intellige, siue sit generalis, siue specialis.

(7) Rey. Adde L. 1. §. fin. §. de officio. procura. casa.

(8) Concejos. Nota bene, quia non memini ita vidisse expressum in iure communi: bene tamen facit, quod notant Bart. & Angel. in dist. leg. per procuratorem, quod ubi aliqua opera requiritur in additione, ut est quando Monachus vult adire hereditatem, quod non potest nisi praecedat jus abbatum, vel pupillus, qui non potest, nisi cum tutore auctore, vel filius, qui non potest sine iusta paterno, postea tunc constituit procurator, & idem dicit Bald. in muliere, quae non potest adire sine consensu conjunctorum, in leg. 1. in 30. oppo. C. qui admittit, ubi etiam idem dicit in Ecclesia: cum enim non possimus aliquid facere sine ministerio, & adminiculo alieno, licitum est constituit procuratorem, bene tamen esset concedendum, quod civitas, vel collegium possit per se contrahere, & sic etiam adire hereditatem abique eo, quod ad id constituat Syndicum, ut not. Paul. de Castr. post Bart. in leg. 1. §. fuit quaesitum, ff. ad Trebellian.

(9) La posesion della. Idem si constitueretur procurator ad agnoscendum, & petendum bonorum possessionem, quae juris est, L. 3. §. adquirere, ff. de bonorum possess. & per gloss. & Doct. in dist. leg. per procuratorem.

L E X XVI.

Si dubitatur, an uxor instetati remansit pregnantans, vel non, nullus potest ingredi hereditatis bona, & si peperit filium, ille erit haeres: alias proximior. Hoc dicit. Habuit ortum a leg. cum quidam, §. quod dicitur, cum sequent. ff. de acquir. heredit.

(1) Sin testamento. Idem dicit, si cum testamento, si posthumus fuit praeteritus, vel exheredatus, cuius exhereditatio pro praesertione habetur: cum posthumus non possit committere causam ingratitudinis. L. si quis in suo, §. legis, C. de inofficio. testam. L. non putavit, §. non quavis, ff. de bonor. possess. contra tabul. gloss. in leg. si posthumus, ff. de libe. & posthum. in gloss. 1. Cum enim posthumus si nateretur, rumperet testamentum, ut in leg. 20. titul.

era; (2) dezimos, que nin hermano, nin otro pariente del muerto, non deve entrar (3) la heredad del finado; ante deve esperar, fasta que la muger encaesca. (4) E effonce, si el fijo, o la fija nasciere biuo, (5) el aura la heredad, e los bienes del padre. Pero si fopiere cierto, (6) que la muger non finca preñada, effonce puede el mas propinco pariente entrar la heredad del muerto, como heredero del; parandose a pagar las debdas, e fazer las otras cosas, que era tenudo de dar, e de pagar el señor, cuyos fueron los bienes. E esto deve fazer con otorgamiento (7) del Juez del lugar.

L E Y XVII.

Que guarda deuen poner los parientes del finado, quando su muger dice que es preñada del.

Mugeres y ha algunas, que despues que sus maridos son muertos, dicen que son preñadas dellas: e porque en los grandes heredamientos que fincan despues de muerte de los omes ricos, podría caescer, que se trabajarian las mugeres de fazer engaño en los partos, mostrando hijos agenos, diciendo que eran suyos; porende mostraron los Sabios antiguos manera cierta, por que se puedan los omes guardar desto. E dixeron, que quando la muger dixelle que fincaua preñada de su marido, que lo deue fazer saber (1) a los parientes mas propinquos (2) del; diziendoles, de como era preñada de su marido. E esto deve fazer dos vezes en cada mes, desde el tiempo que su marido fuesse muerto, fasta que ellos embien catar, si es preñada, o non. E si por

Proximo supra ead. parit. cum ibi allegat. ita, & antequam nascatur, impedit institutum adire, ut in leg. cum quidam. §. quod dicitur, ff. de acquiren. hered. si vero posthumus fuisset cum alio institutus: tunc adire possit institutus, si esset alter filius pro dimidia, vel quarta; secundum quod gloss. & Joan. de Imol. & Paul. de Cast. declarant in dist. §. quod dicitur, si esset extraneus pro quinta parte, secundum leges Regni, nam reliqua bona sunt legitima filiorum.

(2) O cuidando que lo era. Item si sciret esse pregnantem: nam in hoc non est vis, ut in dist. §. quod dicitur, sed hoc posuit ista L. gratia exempli innuens, idem non testatur pater: quia sciebat, vel credebatur uxorem pregnantem.

(3) Non deus entrar. Ut in dist. §. quod dicitur.

(4) Encaesca. Vulgare antiquum Hispanorum, i. pariat.

(5) Nasciere biuo. Hodie per L. Tauri requiritur, quod etiam sit baptizatus, & vivat per 24. horas, & quod tali tempore nascatur, quod sit possibile cum vivere naturaliter, ut in leg. 13. in ordin. Tauri, per quam leg. fuerunt subflata multa dubia, quae erant de jure communi, & proprie istam leg. paritarum, & L. 3. tituli. 6. libri. 3. for. LL.

(6) Sepiere cierto. Quia mulier dicebat se non pregnantem: & ita etiam accitatur obstetrices, vide in dist. §. quod dicitur, vel erat de hoc communis opinio, vide ibi per Paul. de Cast.

(7) Con otorgamiento del Juez del lugar. Istud non habetur in dist. §. quod dicitur, neque Doctor. quos ego viderim, id tangunt: id tene menti istam leg. quae hoc addit, forte ne ex additione huius consanguinei, & occupatione bonorum, orti possit discordia. Cum forte uxor, quae a defuncto reputata fuit pregnantis, esset in possessione bonorum, unde oportuum fuit, ut iudici constaret:

aventura los parientes dudaren en esto, deuen embiar cinco buenas mugeres, que sean libres, que le caten el vientre, de manera que non la tangan contra su voluntad; (3) e de si, puedan embiar quien la guarde, si quisieren. E la guarda desta muger deve ser desta guisa. Ca el Juez de aquel lugar, do esto acaeliere, si los parientes del muerto lo demandaren, deve catar casa de alguna buena dueña, e honesta, en que more esta muger, fasta que para. E ella, morando en casa desta buena dueña, quando asmare que deve parir, deueo fazer saber a los parientes del finado, treynta dias ante que encaezca; porque ellos embien otra vez algunas buenas mugeres, e honestas, que le caten el vientre. E en aquella casa do ouiere a parir, non deve auer mas de vna entrada; e si mas tuuiere, deuenlas cerrar: e a la puerta de aquella casa, do esta la muger que dicen que es pañada, pueden poner los parientes del finado tres omes, e tres mugeres libres, e ayan ellos dos compañeros, e ellas dos compañeras, que la guarden. E cada que ouiere esta muger a salir de aquella casa, a otra que sea dentro en aquella morada, para entrar en baño, o por otra cosa qualquier, que sea menester; deuen catar aquellas que la guardan, toda la casa, do quier que entrare, o el lugar do se quisiere banar, de guisa, que no sea dentro otra muger que fuere preñada, o algund niño acondido, o otra cosa alguna, en que pudiesen recebir engaño. E quando algund ome, o muger, quisiere entrar a ella, deuenla escodriñar (4) de manera que en su en-

an uxor pregnantis esset, vel ne: ut sic ejus auctoritate haeres institutus ingrederetur hereditatem.

L E X XVII.

Hac L. late posit formam, quae debet seruari, quando mulier post mortem viri dicit se pregnantem: ut evitetur dolus, & fraus, ne alienus partus supponatur. Hoc dicit. Habuit ortum a leg. 1. ff. de ventre inspic. §. de inspicendo.

(1) Lo deve fazer saber. Si non malicia: sed imperitia mulieris hoc factum non esset, remittendum esset, ut in L. dictum, ff. de vent. inspi. cum videamus istud non esse in usu, nisi quando periretur a propinquis defuncti, & mos regionis inspicendus est, & secundum eum, observari ventrem, & partum, & infantem oporteret, L. editum, ff. eod. & infra ead. L. in finem.

(2) Mas propinquos. His scilicet, quos proxima spes successioni contingit, non autem substituto, L. 1. §. denantari, ff. de vent. inspi. facit ad questionem, an sententia lata contra possessorem majoris, & bonorum ejus praevaleat alii post eum vocatis ad majoriam: de quo vide, quae dixi in leg. 10. tit. 22. 3. partida.

(3) Que non la tangan contra su voluntad. Concordat cum leg. 1. vers. mittantur, ibi cum dicit, & nequa eorum, dum inspicit invita mulierem ventrem tangat, hoc forte ne sequatur abortus ex tactura ventris, datur enim licentia inspicendi ventrem, etiam invita muliere, sed non tangendi ventrem, ea invita.

(4) Escodriñar. Facit, ut custodes, qui ponuntur in limitibus regni, possint transeuntes perquirari, ne secum deferant ex regnum res veritas extrahi, vide per Joan. de Plate, in leg. 3. C. de cons. publ. lib. 12. per text. ibi dum tenet, quod resistentes tali scrutinio, debet acciperi puniri. Facit etiam, ut officiales possint de nocte per-

scruta-

L E Y XVIII.

Como puede el heredero desfiar la herencia, que le pertenescie por Testamento, o por razon de parentesco.

Renunciar puede el heredero la heredad, en dos maneras, por palabra, o por fecho: por palabra, como si dixesse, ante que entrasse la heredad, que non la queria recibir; (1) e de fecho, como si fiziesse algun pleyto, o postura, o alguna cosa, en la heredad, o en los bienes della, non como heredero, mas como extraño, e como ome que lo quiere aver por otra razon; (2) o si fiziesse alguna cosa en la heredad, por que se entendiesse, que non auia voluntad (3) de la recibir como heredero. Otrofi dezimos, que auiendo el heredero desfiada la heredad, que le pertenesciesse por testamento, o por razon de parentesco, non la puede (4) despues demandar, nin auer. Fuera ende, si el heredero fuesse menor de veynte, e cinco años. Ca, si este atal entendiere que fizo mal en renunciarla, e la quisiesse demandar, e cobrar despues, bien lo puede N 2

trada, otrofi, non pueda ser fecho engaño. Otrofi dezimos, que sintiendo la muger en si misma tales señales, porque entendiesse que era cerca el parto, deueo aun fazer saber a los parientes otra vez, que la embien a catar, e guardar, si quisieren. E quando fuere cuytada por razon del parto, non deve estar en aquella casa, do ella esta, ome ninguno: (5) mas pueden estar y fasta diez mugeres buenas, que sean libres, e fasta seys sirvientas, (6) que non sea ninguna dellas preñada, (7) e dos otras mugeres sabidoras, (8) que sean viadas de ayudar a la muger, quando encaesce. E deuen arder en aquella casa cada noche tres lumbres, (9) fasta que para, porque non pueda y ser fecho algund engaño acondidamente. E quando la criatura fuere nascida, deuenla mostrar a los parientes del marido, si la quisieren ver. E seyendo guardadas estas cosas en la muger, de que fuere dubda si era preñada, o non, heredara el fijo que nasciere della, despues de la muerte de su marido, los bienes del. E si esta muger sobrelicha, de que fuere dubda, si era preñada, o non, non se quisiesse dexar catar el vientre, o non quisiere que la guardassen, assi como sobrelicho es, o en otra manera que fuesse guisada, e viada en el lugar do biue, maguer pariesse, e biuiesse el fijo, non le entregarian (10) de los bienes Partida VI.

scrutari desferentes arma prohibita deferri. Vide L. omnis seruitus, & ibi Joan. de Plat. C. de aqua duct. lib. 11. & quae traduntur per Bart. Bald. & alios in leg. requirendi, C. de feruis fugiti.

(5) Hinc niquno. Nota hoc, quia non ita clarè dicitur in leg. 1. ff. de vent. inspic. vid. in vers. mittantur autem mulieres, & facit, quod viri, seu masculi non debeant adesse in partu mulierum, sed tantum feminarum.

(6) Sirvientas. In dist. leg. 1. vers. mittantur, has vocat ancillas.

(7) Preñada. Et ideò omnes mulieres, quae ibi futurae sunt, debent excuti, ne quae earum pregnantis sit, vel ne aliquem parvulum possit secum deferre, & submittere, vide in dist. leg. §. mittantur.

(8) Mugeres sabidoras. De obstetricibus dicit, nam & scientia, & experientia requiritur in obstetricando, ut hic, & habetur etiam exodi. cap. 1. vers. 19. ibi, non sunt Hebrae, sicut Aegyptia mulier: ipsa enim obstetricandi habens scientiam. Et confert, ut ad Proto-Medicos Regni, istarum, sicut & Medicorum examinatio competat, L. 1. vers. sed obstetrices, ff. de variis, & extraordina. cognitio. L. item obstetric, ff. ad leg. Aquil.

(9) Tres lumbres. Quia tenebrae ad subsiciendum partum aptiores sunt dist. L. 1. vers. tria lumina.

(10) Non le entregarian. Ex facto ergo matris generatur filio praevaleat in possessorio, non in petitorio iudicio, ut hic, & in leg. 1. §. fin. cui, ubi gloss. & Docto. ff. de vent. inspi.

L E X XVIII.

Potest haeres verbis, vel factis hereditati renunciare, & si unus ex heredibus adire, & alius repudiet, nec sit substitutus, potest is, qui adire, eligere, si vult, partem repudiantis, & totam habere hereditatem. Vel dimittere partem, quam prius adivit. Item semel repudians hereditatem, non potest amplius illam re habere, nisi sit minor. Hoc dicit.

(1) Recibir. Non autem videtur repudiare hereditatem, qui importunatus à creditoribus dicit, nolo idas brigas, secundum Bald. in leg. 2. C. qui bon. ced. piff. no-

ta tamen, quòd qui repudiat onus hereditati annexum, videtur repudiare hereditatem, vide in leg. proinde, ff. si cer. pet. ubi Salicet. repudiare etiam videtur hereditatem, qui post terminum ad deliberandum dicit sibi non expedire, seu quod non putat sibi expediens, hereditatem adire, L. sed & si alio, & ibi Bart. ff. ad Trebellia. & repudians hereditatem simpliciter videtur repudiare, tam ex testamento, quam ab intestato, vide gloss. singulariter in leg. 1. §. sed videndum, in verbo, succedat, ff. de successio. edit. & per Bald. in leg. 12. colum. 2. C. quando non parent. partes, & Pal. in leg. quando 1. ff. de acquire. heredit. L. penult. infra ead. quam vide non tamen videtur repudiari hereditas, si repudiatur officium commissarii relicto in testamento, secundum Bald. in leg. cum proponas, C. de fideicommiss. libera.

(2) Razon. Unde si petat sibi debitum, videtur repudiare hereditatem, L. si praeteritis, ff. de bon. poss. contra tabul. vide per Bald. in leg. ut debitum, C. de heredit. actio. ubi bonus text. vel si foror permittit fratres diu possidere hereditatem paternam, & cum aliquo egebat, petebat ab eis, ut à fratribus excluda, intelligitur renunciando tacite potentia succedendi, licet solus cursus longi temporis, non sufficeret, L. licet, C. de jur. deliber. si autem filius diu cum fratribus, ac nunquam quicquam habuit commune ab eis petendo, vel cum eis rationem calculando de alijs gestis inter eos, hoc solum disturbum silentium tacitam repudiationem non inducit, secundum Bart. & Angel. in leg. recusare, ff. de acquire. heredit. ubi etiam Joan. Imol. per dist. leg. licet, quod videtur bene notandum ad limitationem, L. 2. tit. 1. lib. 2. for. LL. quae est inserta ordinatio regalibus, lib. 3. tit. de las prescripciones, & adde, L. fin. & quod ibi not. Bart. & Paul. ff. pen. dote.

(3) Voluntad. Ut si patiarur rem hereditatem perire, vel destrui, L. 2. C. de infantib. expof. Albert. & Joann. de Imol. in dist. leg. recusari.

(4) Pueda. Adde L. sicut, C. de repud. heredit. & quae ibi notant Bart. Paul. & Alexand. & de forore renuntiant hereditati in unum ex fratribus, ex prof. omnibus, vel illi tantum? Vide Paul. de Cast. in leg. prima, §. in

de

fazer; (5) por razon que non era de edad cumplida; quando la defecho. E otrofi dezimos, que aquel que se ouiesse vna vez otorgado por heredero de otro, non puede despues desamparar (6) la herencia. Pero quando dos omes (7) fueren el-

tablecidos en vno por herederos, e el vno dellos otorgasse (8) que lo queria ser, e el otro non la quisiesse, (9) non auiendo substituto; (10) dezimos, que este que la entro, en su escogencia (11) es, de tomar la parte del otro, e deue auer

de Neratius, ff. ad Trebellian. vide in hoc, L. fuit, questionis de acquirenda hered. & Bald. in leg. si defunctus, C. de iuris, & legitim. hered. & in leg. pultum, 2. questionis, C. de collatio. & Joan. And. in additio. ad Speculat. tituli de testamento, §. 1. in additio. incipienti Ubertus, & vide Socin. consil. 91. colum. 3. 1. volum. & consil. 147. & consil. 91. in 1. dubio, 3. volum. & vide L. si auiam, C. de jur. deliberanda.

(5) Fazer. Adde leg. 1. & 2. C. si ut amif. heredit. vel bono. poss. & L. fin. C. si minor. ff. ab hered. abstinu.

(6) Desampar. Adde dist. leg. ficut, C. de repudian. hered. & limita, nisi ex beneficio minoris etatis, ut supra in casu procedenti, L. 1. C. si min. ff. ab hered. abstinu. & L. necessarius, ff. de acquir. hered. & supra, col. L. 13.

(7) Omnes. Sive sint sui, vel extranei, vel unus suus heres, alter extraneus, gloss. & Docto. communiter in leg. cum heredit. ff. de acquir. hered. de qua ista sumpta est: nam propter beneficium abstinendi, idem habet suus, quod emancipatus, L. nam neque emancipatus, ff. de leg. primo. L. pro hered. §. Papinianus, ff. de acquir. hered.

(8) Otorgasse. Quid si repudiasset partem suam, & postea cohæres similiter repudiasset partem suam, an possit primus repudiari adire totam hereditatem? Videbatur, quod sic, quia aditio, & repudiatio sunt conuertibilia, L. si potest, ff. de acquir. hered. quod bene procederet in suo, qui abstinuit, & postea uellet adire, seu abstinentionem reuocare, iuxta leg. fin. infra eod. & L. fin. C. de repudiand. hered. in emancipato uero, seu extraneo herede non uidetur, quod possit procedere, ut supra ista L. ibi, otrosi dezimos, & L. ficut, C. de repudian. hered.

(9) Quilibet. Post aditionem cohæredis: nam si cohæres adisset post repudiationem alterius, tunc non procederet ista L. sed indistincte cogerebatur habere utranque portionem, L. si duo, ff. de acquir. heredit. intelligitur enim quando cohæres postea repudiat ipso jure, sine aliquo beneficio restitutionis: nam si aduerat, & postea repudiat beneficio restitutionis: non cogitur cohæres, qui aditit habere portionem repudiantis, vel dimittere suam. Sed potest habere suam, & aliam dimittere creditoribus, L. si minor, ff. eodem, quid autem in fideicommissio, uide L. antepenultimam, & penultimam, ff. ad Trebellianum, & ibi Bartol.

(10) Substituto. Nam substitutus præferretur conjunctio, L. 2. §. si duo, ff. de bono. poss. secundum tabul. L. penultimam, ff. de iustiss. rap. & in aubent. hoc amplius, C. de fideicommiss. & in L. unius, §. in primo, & in §. pro secundo, C. de cadu. tol. & notatur in leg. qui patri, ff. de acquir. hered. & non solum expressa substitutio: uerum etiam tacita potestior est, quam jus accrescendi, gloss. in leg. fin. & ibi Bald. C. de iustiss. & substitutus si tamen substitutus repudiaret (quia, & tunc accresceret illi portio cohæredi, ut in dist. §. si duo) procederet adhuc prout ista L. quid autem si, & ipse cohæres, qui prius aditit, erat substitutus cohæredi repudianti, an etiam tunc procederet hujus L. dispositio? Bart. in leg. in testamento, C. de iustiss. & alius substit. uult, quod tunc non procedat ista dispositio, quia tunc deuoluitur ex expressa dispositione defuncti, quam ignorare non potuit, & sic ei invito illa portio repudiata accresceret, quia eo ipso, quod aditit, censetur obligatus, seu se obligasse ad recipiendum aliam partem, in qua erat substitutus uulgariter, sicut etiam obligatur ad recipiendum hereditatem pupilli, in qua est substitutus pupillariter, L. qui patri, ff. de acquir. hered. & idem tenet Angel. in dist. leg. cum hereditate, non allegans Bart., & ibi hoc

dictum approprians forte, ut dicit Paul. quia non uidebitur ibi Bart. & est singularis limitatio, secundum Paul. de Castro. ibi, idem etiam tenet ibidem Joan. de Imol. motus ex eo, quia iste casus potuit per heredem provideri, & non fuit inopinatus, aduerte tamen quod gloss. in dist. leg. in testamento, tenuit contrarium: imò, quod etiam si cohæres sit substitutus, adhuc habeat locum dispositio dist. leg. cum hereditate, intelligens dict. leg. testamento, cum dicit, inuis accresceret, scilicet, si uoluit dimittere partem suam iuxta dispositionem istius L. & dist. leg. cum hereditate, & opinio gloss. confirmatur, quia si ratio istius dispositionis, ut Docto. uolunt, est casus inopinatus, ista hoc est, invocato per jus substitutionis, sic ut etiam in iure accrescendi cum qualibet uia heres sciret, seu scire deberet partem hereditatis repudiatam sibi accrescere: & expressio eorum, que tacite insunt, nihil operatur, L. 3. C. de fideiuss. L. hac uerba ff. de lego. 1.

Præterea etiam succedere per jus accrescendi ex dispositione testatoris uenit: sicut & quando ex substitutione, L. si Titio, & Mauius, §. Julianus, ff. de leg. 2. licet huic rationi possit responderi, quod non exprimitur per eundem modum, qui tacite inest quando cohæres est substitutus imò additur sibi jus ex substitutione unita cum iure accrescendi, nam, & si repudiaret partem suam, possit uenire ad partem cohæredis per jus substitutionis: & ita demum habebit partem suam per jus accrescendi, L. si tu ex parte, ff. de acquir. hered. & tamen si non esset substitutus, & repudiaret partem suam, perpetuo esset exclusus, opinione etiam gloss. aliquibus rationibus defendit Arctius in dist. leg. cum hereditate. Et rationibus, quas adducunt Doct. tenentes cum Bartol. respondet etiam Decius in dist. leg. testamento, & licet iste articulus sit dubius, mihi magis placet opinio gloss. in dist. leg. testamento, cum enim substitutio fiat inter heredes ad commodum ipsorum, non debet redundare in odium, L. quod favore, C. de legib. & in odium esset, si præcisè cogerebatur acceptare portionem repudiantis, & ista opinio uidetur æquior licet tu posses etiam istam L. part. inducere pro opinione Bartol. Angel. & aliorum cum dicit, non auendo substituto. Si intelligere uelis, & si ipse cohæres esset substitutus, sed non uidetur sensus germanus literæ, & L. 8. tit. 3. supra ead. part. potest induci pro opinione dict. gloss. nisi intelligas, ut ibi dixi in gloss. super uerbo, o las desampare todas, nihilominus opinio Bart. est magis communis, & pro se habet dist. leg. testamento, que multum facit. Unde in practica non esset ab opinione Bart. recedendum.

(11) Escogencia. Intellige quando erant creditores, à quibus iste heres possit conveniri, & uexari: cum & hæc uideatur ratio finalis hujus, L. ut pater in dist. leg. cum hereditate, à qua ista sumpta est, si uero nulli essent creditores, neque legatarii, hoc non procederet secundum Bart. & Paul. in dist. leg. cum hereditate, ex quo Bart. ibi infert ad questionem notabilem, uid. ibi per eum, & an si coheredum esset inuentarium, procedat dispositio hujus L. Bart. & Paul. quod non in dist. leg. cum hereditate, ubi contrarium tenet Joan. de Imol. & magis mihi placet: cum hæc L. non distinguit, fiat uel non inuentarium: & quia ut dicit Imol. licet fecit inuentarium pro sua parte, non tamen fecit pro parte cohæredis, in quo sentit Imol. quod si de qualibet portione factum fuit inuentarium, non procederet illa L. neque ista: & sic isto casu procederet opinio Bart. & Paul. de Castro, & quia adhuc militat alia ratio, ne sumptibus,

auer toda la heredad; o dexar la suya, (12) que auia entrada.

L E Y XIX.

Como, aquel que es estabescido por heredero en Testamento de otro, que era su pariente, si desechare la heredad por razon del Testamento, non la puede despues cobrar por parentesco.

Calpio de test. lib. 2. cap. 11. n.º 14. A. 9. ec. 46.

Quando alguno es puesto por heredero en testamento de otro, de quien el fuesse el mas propinco pariente, si el, sabiendo que era asi estabescido por heredero en el testamento, desechasse la herencia, diciendo que la non queria tomar por razon del parentesco; si estonce non se otorgasse luego por heredero por razon del testamento, non lo podria despues fazer: porque fe entiende (1) que la desamparado del todo. Mas si el heredero, non sabiendo que era escrito en el testamento del fi-

nado, desechare la herencia, diciendo, que non la queria ganar por razon que era pariente mas propinco del muerto, e honce, bien la podria (2) despues cobrar por razon del testamento. E esto es, porque non podria renunciar el derecho que auia en la heredad por razon del testamento, pues que lo non sabia. (3) E otrofi, non podria desecher el derecho que auia el en la heredad por razon del parentesco, amenos de renunciar (4) primeramente el derecho que auia en ella por razon del testamento. E porende, tal renunciacion non le empece, si quisiere auer la heredad despues.

L E Y XX.

Fasta quanto tiempo puede el fijo, o nieto, cobrar la heredad, que ouiesse desechada.

Desechando (1) el fijo, (2) o el nieto, la

L E X XIX.

Si institutus in testamento alterius sit ejus propinquior consanguineus: & hoc sciendo repudiet hereditatem ratione propinquitatis si statim non adeat ratione testamenti excludit utraque uia, si autem ignorans scriptum heredem, renunciet ab intestato, non excluditur ex testamento, quia non potuit quod sibi ignorans competeat renuntiare. Hoc dicit.

(1) Se entiende. Probatum hic dictum gloss. in leg. 1. §. sed uidentium, ff. de success. edicti. de quo dixi supra eodem, in leg. 18. in gloss. 1. parit etiam hic, quod ad destructionem consequentis legitur etiam deductio antecedentis, L. illud, ff. de acquir. heredit. L. ad rem mobilem, & L. ad legatum, ff. de procurator. & ad istum Brocardum, qui uult conueniens, &c. uide notabile consilium Decii. 77. incipit uiso punto supra scripto.

(2) La podria. Adde, L. neque is, §. heres instituitur, ff. de acquir. hered. exclusus enim ab uno remedio, non uidetur exclusus ab alio, L. si filius qui patri, ff. de bono. liber. L. si domus, ff. de seruis. urban. prædior.

(3) Non sabia. Quia non uidetur quis renuntiare iuri, quod quis ignorabat sibi competere, ut hic, & in leg. mater, ff. de inofficio. testam. L. Clodius, ff. de acquir. hered. & idem si dubitaret sibi competere, L. manifestissimi, §. si autem, necius, C. de furi.

(4) De renunciar. Hereditati enim nondum delatæ renuntiare non potest: ut hic, & L. si ita scriptum, §. si sub conditione, ff. de legatis secundo, L. i. qui heres, ff. de acquir. hered. nisi talis renuntio fiat per pactum, L. 1. C. de pactis, L. de fideicommissio, C. de transact.

L E X XX.

Filius, uel nepos maior ætate ascendentium hereditatem repudiatis, potest eam habere si bona non sunt alienata usque ad triennium, sed si alienata sunt, non potest nisi sit minor. Hoc dicit.

(1) Desechando. Et sic, L. ista loquitur in repudiatione expressa, quid autem in tacita per lapsum temporis datum ad se immittendum, uel abstinendum? Gloss. & Bart. in leg. tertia, C. de jur. & fa. igno. uolunt, quod non habeat locum dispositio, L. fin. C. de repudian. hered. de qua ista sumpta est, & tenet Bald. & Paul. in leg. si quis suus, ff. de jur. delib. Alexand. & Jafon. in sexta limitatione, in dist. leg. fin. contrarium tamen uidetur probari, in leg. 2. in fine, supra eodem tit. uide que ibi dixi in gloss. fin. quid autem si filius repudiaret legitimam, an habeat locum ista lex? Bald. uult, quod non in dist. leg. fin. uide tamen Joann. de Imol. qui uult contrarium, in leg. quia poterat, ff. ad Trebel. per L. ita tamen, §. si patronus, ff. eodem.

(2) El fijo. De suo in potestate loquitur iuxta L. fin. C. de repudian. hered. de qua sumpta est hæc L. & L. si quis suus, ff. de iure deliberand. licet gloss. in dist. leg.

bus, & laboribus in respondendo creditoribus hæres uertur: & uerecundi, & honesti uiri est lites execrari, L. 4. ff. de alienat. judic. mut. causi. fall. & hinc dicebat Bald. in dist. leg. cum hereditate, quod etiam si essent creditores, licet non tot, quod absorbeant vires hereditatis: quod adhuc habebit locum beneficium illius L. quia interest heredis ad uitandas vexationes, L. minoribus, ff. de minor. uide ibi, per Imol. qui uult in hoc contrarium, & Doct. in dist. leg. cum hereditate, ponunt duplicem prædicam circa istam electionem, uide ibi per eos, signanter Paul. & Joan. de Imol. post Bart.

(12) La suya. L. cum hereditate, addit de credi oribus, ut si dicant, se contentos portione adeuntis, & quod non conuenient cum uira vires hereditarias in casu quo non conficit inuentarium, nisi pro illa dimidia, & quod repudiatum accipiant ipsi creditores, uel dato quod maneat apud heredem, non conuenient cum per illa ultra vires hereditatis: quod tunc compelleretur hæres habere utramque portionem, uel dimittere repudiatam creditoribus, & responderet pro altera quam aditit secundum duas prædicas postas ibi per gloss. & Doct. & est bene aduertendum, quod L. ista partitum, nihil de hoc dicit, & merito, nam utitur illa L. cum hereditate, in hoc uerbis obcuris, & que uix bene intelligi possunt, suppleendum tamen uidetur huic, L. cum ut dixi ratio finalis recedendi à regula juris fuit, ne ut in inopinato casu hæres uertur à creditoribus, & legatariis, & conueniat ultra vires hereditatis, que ratio cessat, si creditores contententur iuxta prædica. Solum enim propter creditores deferretur heredi ista electio, ut ubi patet, ex quo infert Bartol. quod si non essent creditores, neque legatarii, licet in hereditate essent alie implicationes, que forte requirunt laborem animi, & perlonge, non tamen propter hoc deferretur heredi ista electio cum enim ex benignitate hæc electio concedatur contra regulam juris disponentes, quod qui semel est hæres, non potest desinere esse hæres, L. & si sine, §. sed quid Papinianus, ff. de minor. & quod pars cohæredis repudiantis cohæredi iure accrescat, L. qui ex duabus, §. fin. ff. de acquir. heredit. restringenda est, ut locum non habeat: si creditores contententur prædictis, & tene mentem circa materiam hujus L. notabile dictum Baldi in leg. mater, in fine C. ad Tertullian. ubi uoluit, quod in casu, quo mater priuatur proprietate bonorum filii: cui successit propter transiitum ad secundas nuptias: & tantum sibi remanet usufructus, quod si mater sit gravata solvere legata relicta in testamento filii de propria burti, que postea nobat: quod tunc cedendo usufructui, liberaretur, allegat dist. leg. cum hereditate, quod dictum non uideo, quod possit esse aliquid effectus, cum mater succedens in testamento, succedat pleno iure, ut in aubentica, ex testamento, C. de secund. nupt.

ONOMIA
RAL DE

(3) la heredad de su padre, o de su abuelo, despues de la muerte dellos, seyendo mayor de edad de veinte, e cinco años, (4) si la heredad, o los bienes della non fueren enagenados, bien los puede despues cobrar, (5) e auer, fasta tres años. Mas si las cosas de la herencia (6) fueren enagenadas, non las podria despues cobrar, nin auer. Fuera de ende, si fuere de menor edad, assi como de suyo diximos. (7)

TITULO VII.

De como, e por que razones, puede ome desheredar en su Testamento a aquel que deue heredar sus bienes. E otrosi, por que razones puede perder la Herencia, aquel que fue se establecido por Heredero en el, maguer non lo desheredasse.

Graucemente yerran los omes, a las vegas, contra aquellos en cuyos bienes deuen ser herederos; por que los han,

leg. fin. voluit, quod procederet etiam in filio emancipato per L. nonnunquam, ff. de collatio. honor. que satis urgebat; communiter tamen docet, tenent contra illam gloss. & quod illa, L. fin. non procedat in filio emancipato, ut auctore Alexand. ibi. & idem voluit gloss. in leg. si emancipata, ubi bonus text. C. de iur. & fact. ignor. Pauli de Cast. in dicta leg. si emancipata, tenet contra communem opinionem, quia emancipato ita de equitate pratoria debita est hereditas patris, sicut filio in potestate, & quia hodie praterito filio emancipato, ita redditur testamentum nullum, si praterito facta fuit sine causa expressione, sicut si filius in potestate esset prateritus sine causa, ut in authentico, de hered. & succ. s. exheredatus, que tamen fundamenta dicit fragilia, Alexand. in dict. leg. fin. faceret tamen post Cinum, & Ray. in dict. leg. fin. & Bald. in dict. leg. si emancipata, quod emancipatus infra annum poterit revocato repudiationem suam, argum. dict. leg. nonnunquam, idemque esse in quocumque descendente qui non esset suus, vel emancipatus eadem ratione, sicut in hereditate materna poterit repudiatio revocari per filium intra annum, L. si filii mater, §. 1. ff. ad Tertullian. & ibi Bart. & idem Bart. in dict. leg. si quis suus, licet contrarium tenuerit, in dict. leg. fin. Primum tamen tenet Alex. in leg. qui se patris, col. 4. C. unde liberi, & in dict. leg. fin. post Cin. & Ful. gloss. ibi, & Jacob. de Rave. Cin. & Bal. in leg. 2. C. de iur. & fact. ignor. & ad L. 2. C. de iur. & fact. ignor. que videtur obitare, responde, ut per Alex. ibidem post gloss. in dicta leg. 2. quod ibi erat elapsus annus, vel lequens adiverat.

(3) El nieto. Intellige de eo, qui est suus hæres, avo: veluti quia est in potestate avi, ut in §. 1. institui. de nupt. tenet Bart. in leg. si quis suus, ff. de iure delib. & in dict. leg. fin. unde cum hoste, per L. Tauri filius per matrimonium liberetur a patria potestate filii ab eo geniti: cum non sint in potestate avi, non habebunt in successione avi beneficium huius, L. habebunt tamen beneficium, L. nonnunquam, ff. de collatio. honor. ut & ibi tenet gloss. & ut hic videt: cum istud privilegium deur descendentes ratione fuerit, non procedet hæc L. & contra in successione descendendum quoad ascendentes, quia cessat ibi fuitas, tenet gloss. fin. in fine, in leg. non iustam, C. ad Trebellian. possent tamen ulque ad annum revocare abstentionem per dicta, L. filii, mater, §. 1. ff. ad Tertullian. tenet Jason. in dict. leg. fin.

(4) De veynte, e cinco años. Quid si esset minor tempore abstentionis? Dic ut in dict. leg. fin. aqua ista sum-

a su finamiento, a desheredar dellos. Onde, pues que en los Titulos ante deste mostramos de los establecimientos de los herederos, como pueden ser fechos, e de todas las otras cosas que les pertenescen; queremos aqui dezir, de los desheredamientos, que los omes fazen a las vegadas a su fin, con pesar que reciben de aquellos, de quien deuen recibir servicio, e plazer. E mostraremos primero, que cosa es desheredamiento. E quien lo puede fazer. E a quien. E como deue ser fecho. E por que razones. E que fuerza ha. E otrosi diremos, por quales yerros puede perder la herencia, aquel que fue establecido por heredero en el testamento, maguer non fuere desheredado.

LEY

ista est, & adverte, quia ista L. videtur reprobare opinionem gloss. & Bartol. in dict. leg. fin. volentium per text. ibi, ubi etiam idem tenet Alberic. & Bald. quod etiam si maior vigintiquique annis, repudiet hereditatem paternam: si tamen repudiet intra vigesimum nonum annum, & sic intra quadriennium, quod adhuc habebit aliud triennium, quod etiam tenet ibi Paulus de Castro, reprobara opinione aliorum, qui dicebant, tunc non dari nisi tantum triennium: que videtur fuisse opinio Azo. quam approbat ista L. tene ergo mentis istam legem partitarem, & text. in dict. leg. fin. non probat opinionem gloss. & Bart. & Paul. quia loquitur in tempore, quo filius vult abstentionem, vel repudiationem revocare, & sic, quod si reperit se in minori ætate, vel intra quadriennium tempore talis revocationis, non vero si tempore repudiationis cum etat maior, & fecit illam intra quadriennium: quia cum tunc nulla tempora restitutionis ei supersint, illico currit triennium, ut etiam habetur in dict. leg. fin.

(5) Despues cobrar. Limita nisi suus hæres haberet substitutum, nam per dationem substituti vulgaris tollitur fuitas, L. apud Julianum, §. idem Julianus, ff. ad Trebellian. L. si filius hæres, ff. de liberis, & posthum. & tenent Alexand. & Jason. in dict. leg. fin. post gloss. ibi, in casibus tamen specialibus, in quibus per dationem substituti non tollitur fuitas, adhuc procederet ista L. secundum Alexandrum ibi, & sic videtur, quod si filius repudiasset majoriam, in qua fuit institutus, non posset ponente, cum semper in majoria habeat substitutum. Item limita, si haberet conjundum, qui adiverat, quia tunc jam non esset res integra, secundum eundem Alexandrum ibi, secus si non adiverat, & idem dicit, §. legitimus jam adierat, secundum Bald. in leg. secunda, C. de iur. & fact. ignor. quasi equiparentur isto duo casus, bona jam esset distracta, vel hereditatem per aditionem jam alteri esse acquisitam, pro quo Alexand. in dict. leg. fin. allegat, L. filii mater, §. 1. ff. ad Tertul.

(6) De la herencia. Omnes vel aliquæ eorum ita quod eorum distractio ponderosa sit: non enim venditio unius vegetis vini, vel unius facci tritici faciet hereditatem in eodem statu non esse, secundum Angel. in dict. leg. fin. argu. L. cui dem abest, ff. de adilit. adit.

(7) Diximos. Supra eodem L. 18. & adde, L. fin. C. eodem, & ad contrarium de L. quod si minor, §. scavo-la, ff. de minor. responde ut per Alberic. in dict. §. scavo-la, ubi optime loquitur.

TITULUS VII. DE EXHEREDAT. LIBERO.

LEY I.

Que cosa es Desheredamiento.

Desheredar, (1) es cosa que tuelle a ome el derecho que auia, de heredar los bienes de su padre, o de su auuelo, o dotro qualquier quel tenga por parentesco. E esto serio, como si el testador (2) dixesse: Desheredo mio hijo; o, Mando que sea estaño (3) de todos mis bienes,

LEY I.

Exheredatio est conlanguinei ab hereditate in qua jus habet succedendi expulsi, & fit per hæc verba, exheredo filium meum propter talem causam, & alienum eum facio à bonis meis. Hoc dicit.

(1) Desheredar. Sequitur dicta Azo. C. de liber. prateri. in summa, versic. exheredare.

(2) El testador. Sive sit masculus, sive femina: cum neque patri, neque matri permittatur hodie exheredare, vel praterite filium sine intertione iuste cause, ut in authent. non licet, C. de liber. prater. & in authent. ut cum de appellatio. cognosci, §. aliud quoque capitulum, colla. 8. unde hodie etiam contra testamentum matris, in quo filium non rite exheredavit, daretur bonorum possessio contra tabulas, licet enim de iure antiquo, Digestor. filius contra testamentum matris non habebat bonorum possessionem contra tabulas, ut in leg. illud, §. ad testamenta, ff. de honor. posses. contra tabul. & §. liber. insti. de exhered. libero, tamen post iura authentico-rum, & iura ista partiarum cum eodem iure detor bonorum possessio contra tabulas, quod datur jus dicendi nullum, ut inquit Bart. in leg. post mortem, §. fin. ff. de honor. posses. contra tabul. per L. 1. in princ. eod. tit. & filio exheredato à matre sine expressione cause datur jus dicendi nullum, per dict. §. aliud quoque capitulum, & infra eod. L. 10. & dict. authent. non licet, dabitur ergo etiam bonorum possessio contra tabulas, contra testamentum foeminarum, & hoc etiam voluit Alexand. cons. 89. col. 2. vol. 2. incipit viso puncto.

(3) Que sea estaño. Adde L. si quis filium, C. de liber. prater. & facit ista L. quod per exheredationem fiat extraneus exheredatus etiam à bonis quo titulo majorie fratris majori fuerint relicta, & ejus descendens, & his deficientibus, aliis fratribus: ut in tali substitutione non veniat exheredatus, vide ad hoc bonum text. in authent. de hered. & succ. §. & hac quidem, in ver. exheredator. Et quid si maledictus filium cum expressione cause, an ex hoc dicatur rite exheredatus? Bald. quod non, in proximo decretalium, col. fin. versic. item quare nunquid pater maledicendo filium, quod dictum retulit, & sequutus fuit Jason. in dict. authent. non licet, col. 1. C. de liber. prateri. & in aliis locis relatis per Guilelm. Benedic. in repetition. cap. Raynuntius, de testament. super verbo in eodem testamento relinquens, num. 213. Idem tamen Jason. in leg. si pater tuus, C. de heredib. insti. col. 2. tenet contra dictum Bald., ex quo maledictio non est in genere, sed in specie. Allegat, L. Quotiens, §. si quis nomen, ff. de hered. insti. & ibi gloss. & forte hoc esset verius dum tamen ex conjecturis constet patrem animo exheredandi filium maledictionem protulisse, cum lex non sit imponenda verbis, sed rebus, L. 2. C. communia de legat.

(4) Que le deniesse de heredar de derecho. Ex ista L. videtur comprobari dictum Bald., in repet. L. pater filium, col. 6. ff. de insti. test. & in repet. L. in suis, ff. de liber. & post. & in leg. postumorum, ad fin. ff. de insti. nupt. test. quod quando exheredatur, vel prateritur sine causa expressione, ille qui non tenet primum locum in successione: valeat exheredario, vel praterito, & ratio hujus dicti est, quia ille qui non tenet primum locum, non est institutus, neque exheredandus; L. Gal-lus, §. in omnibus, ff. de liber. & postum. L. si quis si-

porque tal yerro me hizo. E esto mismo seria, si tales palabras dixelle contra su nieto, o contra otro qualquier, que le deuiesse heredar de derecho (4).

LEY II.

Quien puede desheredar, e a quien.

Todo ome que pueda fazer testamento, a poder de desheredar (1) a otri de sus bienes.

lio exheredato, in princ. ff. de insti. nup. ex quo dicto resultat, quod si filius emancipatus exheredavit filium: & etiam exheredavit, seu praterite patrem: cujus prateritio habetur per exheredatione, ut in dict. leg. pater filium, & ibi not. Bart. & mortuo testatore filius in iudicio inofficiosus querelæ fuit exclusus per sententiam à querela, & per hoc fuit aperta via querelandi patri qui tempore mortis non tenuit primum locum, cum prederetur à filio testatoris, quia pater non poterit succedere abintestato, neque dicere testamentum nullum: & habebit necesse intentare querelam inofficiosi testamenti, tanquam rite exheredatus quavis in sua exheredatione, vel prateritione non fuerit iusta causa, ut etiam tradit, & not. Alex. in authent. non licet, num. 3. & 6. C. de liber. prater. & eadem ratione idem videtur dicendum, si pater filium rite exheredat causa iusta: ne-potem vero ex eo exheredat sine expressione cause, quod excluso filio à querela, nepos non poterit rumpere testamentum per jus dicendi nullum, vel per contra tabulas. Sed habebit necesse intentare querelam inofficiosi testamenti tanquam exheredatus, cum exheredato etiam de iure antiquo sine cause expressione non datur contra tabulas, neque jus rumpendi testamentum, ut in leg. non putavit, in princ. ff. de honor. posses. contra tabulas, si vero nepos esset prateritus à patre: tunc ejus prateritio non haberetur pro exheredatione, imo competeret nepoti jus dicendi nullum, vel contra tabulandi, ut not. gloss. in leg. illud, §. 1. ff. de honor. posses. contra tabulas, & in leg. si i qui, ff. de insti. testam. & que habentur in leg. Gallus, in princ. & per totam L. ff. de liber. & postum. & procederet hoc, si filius exheredatus decesserit vivo patre, avo, nepotis: secus si superviveret: nam tunc nepoti opus esset querela, ut in leg. si quis filio exheredato, in princ. & ibi gloss. ff. de insti. nup. & tradit novissime late, & plane Rod. Suar. in repet. L. quoniam in prioribus, in 10. ampliation. fol. 11. versic. superest, & fol. sequenti, post Bald. & Doct. in leg. si quis filium, C. de insti. test.

LEY II.

Evacuato testamento, seu annullato, vel infirmato evacuatur exheredatio in eo facta, & potest fieri exheredatio cullibet ascendendum, & descendendum, dum tamen sit major decem annis cum dimidio. Item collateralis potest prateriri. Hoc dicit.

(1) Ha poder de desheredar. Prosequitur dicta Azo. C. de liber. prater. in summa, col. 1. versic. potest exheredare, & colligitur hic ad validitatem exheredationis opus esse, quod fiat in testamento: quia in codicillis neque dari, neque adimi hereditas potest, L. quidam, §. fin. ff. de condit. insti. & insti. de codicillis, §. codicillis, & L. non codicillum, C. de testam. quid autem si exheredatione facta in codicillis: codicilli testamento confirmantur: an tenebit exheredatio? Azo. videtur velle, quod non, ubi supra versic. quod dixi in testamento, quod est dictum singulare: cui adde, quod notabiliter Joan. And. in addition. ad Spec. tit. de instum. addit. §. compendiose, col. 13. in addition. super parte habetur, & Azo. ibi loquitur sub dubio forè, & vidi femel hoc in causa arduissima, in casu quo paterfamilias exheredaverat extra testamentum in quadam scriptura: & postea contentum in dicta scriptura approbavit in testamento, &

nes. Pero si el testamento en que fuesse algu- no deferedado, se rompiesse (2) por alguna de- reccha razon, o le reuocasse aquel que lo hizo, o se desatasse por razon que los herederos que eran escritos en el, non quiescien entrar la here- dad (3) del testador; entonces, el que fuesse de- feredado en tal testamento, non le empeseria. Ca, pues que el testamento non valiesse, non valdria el deferedamiento, que fue fecho en el. Otrofi dezimos, (4) que todos aquellos que de- scenden por la linea derecha, pueden ser deshere- dados de aquel mismo de quien descenden; si fizieren por que, e fueren de edad de diez años, e medio, (5) a lo menos. E aun todos los otros que suben por la linea derecha, pue- den ser desheredados de los que descenden de- lla, en los bienes que pertenescen a los hijos, o a los nietos tan solamente, por esta misma razon. E todos los otros parientes que son en la linea de trauieslo, (6) maguer que los unos pueden heredar a los otros seyendo los mas pro- pinquos, si non ouieren hijos, e muriendo sin tes- tamento; con todo esto, qualquier que haga tes-

tamento, puede desheredar en el a los otros, si quisiere, tambien a sin razon, como con ra- zon: e puede a otro extraño establiecer por su heredero, e heredara todos sus bienes; maguer non quieran estos parientes tales, e aunque el testador non fiziesse mencion dellos en su tes- tamento.

L E Y III.

Como dese ser fecho el Desheredamiento.

Ciertamente, (1) nombrandolo por su nome, o por sobrenome, o por otra señal cierta, deue el testador desheredar a qualquier de los que descenden del por la linea derecha, quan- do lo quiere fazer; quier sea varon, o quier sea muger, (2) o sea en su poder, o non; (3) de manera, que ciertamente pueda saber, qual es aquel que deshereda. Pero manera y a, en que desheredaria el testador alguno de los que descendiesen del, non nombrandol por su nome. E esto seria, como si el testador ouiesse un hijo (4) tan solamente, e dixesse: Desheredo mio hijo. Ca assaz se entiende, que deshereda- do es, pues que non ha mas de aquel hijo. Mas si

& rescibatur in dubium validitas dicte exheredationis, & pronuntiatum fuit valere dictam exheredationem: & bene, ex quo testator in testamento in hoc expresse se reseruit ad exheredationem contentam in scriptura, per L. si testator. & ibi Joan. de Imol. ff. de heredi. insti. Alex. & Jason. in leg. de hereditat. C. de codi.

(2) Se rompiesse. Modis de quibus, in leg. 1. ff. de inoff. nupt. & in leg. 18. & 19. cum sequentibus, tit. 1. supra ead. partem. absurdum enim est vigere exheredationem, ubi testamentum non valet, L. si patronus, §. ex testamento, ff. de bon. liber. & adde que habentur in leg. fin. ff. de liber. & posthum.

(3) Enter la heredad. Concordat cum L. filium, §. sed cum exheredatio, ff. de bono. poss. contra tabulas, & cum L. si patronus, §. ex testamento, ff. de bono. liber. hodie tamen de jure regni ordinamentorum, lib. 3. tit. 2. leg. 1. tenebit exheredatio: licet non adeatur hereditas ex testamento nisi dicta, quod illa L. tantum procedat in his, que abintestato sine testamento poterant fieri, prout dicebat Dynus ibi relatus a Bart. & Doct. in leg. 2. ff. de vulg. & pupil. que certe esset magna restrictio ad dictam L. ordinament. de cujus intentione fuisse videtur idem velle disponere in casu, quo non adeatur hereditas per herediem scriptum, quod disponebatur a jure antiquo juris communis, & partitarum in casu, quo testamentum rumpebatur ex causa preteritionis, vel exheredationis: ut in authent. ex causa, C. de liber. prater. & in corpore unde sumitur, & L. fin. tit. 8. ead. part. nam etiam tutela non poterat ab intestato relinqui, Leg. 1. ff. de testam. tutel. & tamen tutela dato conservatur per dict. authent. ex causa, & siue igitur, in authent. ut cum de appell. cogn. neque videtur justum, neque consonum rationi, ut in manu heredis scripti esset eludere ex heredationem filii ingrati non adendo: licet istam rationem parui pendebant, L. L. juris communis, & partitarum, stante tamen, dict. dispositione ordinis, urgere videtur ista ratio, & quia nemo aunderet afferere stante, dict. leg. ordinis. vitiati dationem tutelae non adita hereditate, quae tamen ut dixi, non poterat ab intestato relinqui, cogita tamen, quia articulus est dubitabilis, & vide que dixi in leg. 4. tit. infra proximo, & quod not. Bartol. in leg. illud, in principio, ff. de bono poss. contra tabul.

(4) Decimoi. Prosequitur dicta Azo, ubi supra.

(5) De diez años, e medio. Nam ante istam etatem

non potest committere ingratitudinem: & sic neque poterit exheredari, L. si quis in suo, §. legi, C. de inoff. testam. & post decimum annum cum dimidio L. ista reputat eum doli capaxem, quia committere posse, omne delictum prater vitium carnis, ut in leg. auxilium, §. 1. & ibi per gloss. & Doct. ff. de minor. L. 9. tit. 1. part. 7.

(6) De trauieslo. Concordat cum L. frater, & L. fratris, C. de inofficio. testam. & in fratre, vide L. 12. infra eodem.

L E X IIII.

Certus, & indubitatius debet esse exheredandus si- ve nominatum, siue per signa, idem si habeat unicum filium dicendo, filium meum exheredo: sed si haberet plures per hac verba nullus esset exheredatus, potest etiam pater cum conuio filium exheredo: ut si dix- erit non nominandus, vel non filius meus, lato, gli- diator, ex adulterio natus, & exheredatio debet fieri pure sine conditione, & a tota hereditate, alias non va- let. Hoc dicit.

(1) Ciertamente. Concord. cum leg. 1. ff. de liber. & posthum. & instit. de exheredat. liber. §. uniuersum.

(2) Quier sea varon, o quier sea muger. Adde leg. ma- ximum vitium, C. de liber. prater.

(3) Poder, o non. Adde, dict. leg. maximum vitium, & §. sed hac quidem vtiestas, instituta, de exheredat. liber.

(4) Va hijo. Adde L. 2. ff. de liber. & posthum. per quam dicebat ibi Bart. quod quando non precessit nisi unicum tantum testamentum, sufficit generalis reuo- catio, & si nihil dicat de clausula derogatoria, in primo testamento contenta, quod dictum reprehendunt ibi, Angelus, & Joannes de Imola, & Paulus de Castro, & Alexand. consil. 25. 3. volum. ubi dicit communiter tene- ri contra Bartol. in hoc: sed adverte, quia Bartol. in dict. leg. 2. refert se ad id quod dixit in leg. si quis in principio testamti, ff. de legatis tercio, col. 4. ubi formaliter dicit, sed quero si esset ponere casum, in quo sufficeret reuocatio generaliter facta, dicens cassas om- ne aliud testamentum, in quo sunt verbo derogatoria, & hoc voluit prevallere? Respondeo sic, si unum tantum precessit, & in istis terminis recte loquitur Bart. ut probatus in leg. 22. tit. 1. supra eadem partem, & que ibi dixi, vide etiam Soc. consil. 2. volum. 3. incipit, in causa testamentaria, ubi in fin. colun. 3. & in 4. col. defendit dictum Bart. in dicta leg. 2. sed ego re-

trin-

deue desheredar, e non de vna cosa (9) tan so- lamente; e si assi non lo fizicsien, non valdria.

L E Y IV.

Porque razones puede el padre, o el abuelo, debe- recdar a los que descenden dellos.

Ciertas razones son, porque los padres (1) pueden desheredar (2) sus hijos; assi como quando el hijo a sabiendas, e fastidamente, me- te manos y radas (3) en su padre, para ferirle, o para prenderle; o si le deshonrasse de palabra gra-

L E X IIII.

Ingratitudinis multae sunt species: xiv. assignantur, quibus liberi exheredantur, vel praeuertuntur a parentibus, ut in hac leg. cum duabus legibus sequentibus. Hoc dicit.

(1) Padres. Intellige de omnibus parentibus ascenden- tibus, ut in authent. ut cum de appellat. cognoscitur, §. aliud quoque capitulum, collat. 8.

(2) Desheredar. Et adde, quod etiam istae cause exclu- dunt filium a jure, agendi ad supplementum, & a reme- dio, L. hac editali, in princ. C. de secunda. nupt. secundum Bald. ibi, colun. 3. & ex eisdem causis non cogitur pater ad alimenta filii, ut in leg. si quis a liberis, §. idem iudex, ff. de liber. agnoscent. L. 6. titul. 19. part. 4. & ex istis etiam causis filius perdit privilegium filii, unde si pater eum occideret, non teneretur, L. puerperia, de parricidiis, & idem si pater committeret aliquam causam ingratitudinis, ex qua posset a filio exheredari, quia ut in dict. leg. 6. perderet jus petendi alimenta: & etiam per- deret jus paterum, & filius patrem occidens, non tene- retur poena parricidii, secundum Bart. in leg. divus, ff. ad leg. Pompej. de parricidiis, ubi idem dicit de collate- rialibus. An autem extralittas causas hic expressas ex aliis aequo gravibus, vel gravioribus filius possit exheredari? Vide per Jasonem in authent. non licet, C. de liber. pra- terit. colun. 2. ubi dicit, communiter teneri, quod sic, vi- de ibi late per eum, licet Alexand. ibi, tenuit contra- rium, & pro dict. Alexand. satis arget, L. 8. infra ead. & ibi dicam. An autem sit iusta causa exheredationis, si filius ignominiosam uxorem duxerit? Vide gloss. & Bart. quod non in leg. 3. §. si emancipatus, ff. de bonorum poss. contra tabul. & vide, que dixi in leg. 10. & 11. ubi bo- nus textus, titul. 1. 4. part. 2. & quid si post ingratitu- dinem commissam filius fuit gratus patri, faciens sibi mag- na servicia? Vide per Bald. & Salicet, in leg. liberi, C. de inofficio. testam. & si pater exheredavit filium ex ius- ta causa, & postea se reconciliavit cum eo, quod videat- ur adempta exheredatio, vide per Bart. in leg. 3. §. non solum, in fin. ff. de adimendis legatis.

(3) Manos y radas. In §. causas, in authent. ut cum de appellat. cognoscitur, unde ista sumpta est, dicitur, si quis parentibus suis manus intulerit, ex quo videtur, quod non sufficeret, si levaret manus minando, si non esset in- ferendo: sunt enim hae diversae, ut pater ex leg. item, apud Labeonem, §. si quis pulsatus, ff. de injur. & ibi An- gelus, qui dicit, non teneri tanta poena, manus levans contra aliquem, sicut si actum consummasset per notat, per Cynum, & Doctores, in leg. si quis non dicam vapere, C. de Episcopis, & Clericis, in contrarium tamen facit ista lex partitum, cum subdit, para ferirle, o para prenderle, & etiam L. 6. tit. 9. part. 7. ibi, alzando la mano con palo, o con otra cosa para lo ferir, maguer non lo fiera, fa- zale le muy gran deshonra. Primum videtur verius, cum L. istae requirant manus iniectionem, seu illationem: quae non verificatur in minatione, vel levatione manus: quae non est ita gravis injuria, & istud verbum, meta manus y radas, non bene verificatur, nisi realiter manus inferan- tur in parentem, facit etiam capit. fin. de donat. ibi im- pias

si ouiere mas hijos, non seria desheredado nin- guno dellos por tales palabras (5). Otrofi dezi- mos, que quando el testador ha vn hijo tan sola- mente, a quien quiere desheredar, e dizele mal, que lo puede fazer, diziendo assi: El malo, o el ladrón, (6) e el matador, que non merece ser llamado mio hijo, (7) desheredelo, por tal yerro que me hizo. Ca tal desheredacion como esta tanto vale, como si lo nombrasse señalada- mente, quando le desheredasse. E qualquier a quien desheredassen, deue ser desheredado sin ninguna condicion, (8) e de toda la heredad lo Partida VI.

stringerem ad formam, & modum, quo posuit in dict. leg. si quis, in principio testamti, & per hoc, quod hic dicitur, & in dict. leg. 2. dicit etiam Bart. in leg. 1. §. & ideo, ff. de his que in rebus, delem. quod licet quando in instrumentum sunt plures superscriptiones, ut tollatur suspicio instrumenti requiritur, quod notarius dicat que supra scripta sunt in tali, & tali parte, mea propria manu subscripti, & addidi, si tamen est unica tantum superscriptio, sufficit, si dicit, quod superscrip- tum est, nam ad illum tantum refertur, vide etiam in simili, quod not. Bald. post Guliel. in leg. in ipsius in fine, C. famul. hereticum, dicit etiam Bartol. in leg. 1. §. inter, ff. ad legem Cornelianam, de falsi, quod generalis sub- scriptio habet vim specialis subscriptionis quando testa- mentum habet solum unum casum. Adde etiam in si- mili, quod notat Paulus de Castro, sic limitans illum textum in leg. Lucius, §. maritus, & ad Trebellianum, in versis ibid., spaciabat dubium, & vide leg. fundus quem, cum leg. sequenti, ff. de usufruct. legat. quando enim non de alio, nisi de uno necessitas non cogit sentit, clausu- la generalis ad illud refertur, ut in questione notabil. tradit Bald. in leg. cum quam, 9. col. C. de fideicommiss. versic. denum quaro, & dicebat Baldus in leg. liberti, col. 8. C. de oper. liber. quod si filia quo cessit ius, quod habebat super bonis patris, nullum aliud ius habebat, nisi jus dotis matris, quod illud videtur cedere per L. fundus qui locatus, ff. de fundo instruit. & licet alias sti- pulatio intelligi debeat de eo, quod de presenti debet pure, & non de debito conditionali, vel in diem, ut in leg. si stipulatus fuerim, §. 1. ff. de verborum obli- gationibus, si tamen nullum aliud debitum purum sub- esset, tunc comprehenderetur debitum in diem, vel sub conditione, ne alias dispositio reddatur inutilis, ut tradit Jason. in dict. §. ad finem, colun. 1. versic. 2. principaliter limitat. argument. dict. leg. fundus, qui locatus, vide etiam in ista materia multa alia per Felinum in cap. 1. colun. 5. & 6. de rescript. qui tamen non adducit praedicta, que tu nota ex longo studio collecta.

(5) Palabras. Adde dict. leg. 2.

(6) El malo, o ladrón. Concordat cum leg. si pepererit, in princ. ff. de liber. & posthum.

(7) Ser llamado mio hijo. Quid si exheredit eum dicens, non esse suum filium? Vide leg. 1. §. idem ait, & ibi gloss. & Bart. ff. de Carthonia. editu. & L. si posthumus, §. fin. ff. de liber. & posthum. & dict. 1. & si pepererit, in prin- cipio.

(8) Sin ninguna condicion. Prosequitur notata per Azo, ubi supra, colun. 2. versic. exheredatio autem debet fieri pure: & etiam si conditio tacite iustit, non tenet ex- heredatio conditionalis, L. si quis sempronianus, ff. de he- redit. insti.

(9) E non de una cosa. Concordat cum leg. cum quidam, ff. de liber. & posthum. & sic in exheredatione non est lo- cus iuri accrescendi, secundum Bald. ibi, eo, quia exhe- redatio inducit privationem, non positionem: & ideo non est habilis, ad recipiendum incrementum, vide ibi per Alexand. duas limitationes in ista materia.

grauemente, (4) maguer non lo firielle; o si lo acualle (5) sobre tal cosa, de que el padre deue morir, o ser desherado, (6) si gelo prouafsen; o enfamandolo (7) en tal manera, por que valiesse menos. Pero si el yerro de que se acusa a fuele aral, que tangesse a la persona del Rey, o al por communal de la tierra, eñonce, si lo proualle el hijo, non lo puede el padre deshere-

dar porende. Otrosi dezimos, que el padre puede desheredar al hijo, si fuere fechizero, (8) o encantador, (9) o fiziesse vida con los que lo fuesen; o si se trabajasse de muerte de su padre (10) con armas, o con yeruas, (11) o de otra manera qualquier; o si el hijo yoguiesse con su madrestra, o con otra muger que touiesse su padre paladinamente por su amiga; (12) o si enfamalle (13)

pias manus iniecerit, & etiam ista L. cum loquitur de injuria verbali, inferius dicit, maguer non le firielle, & sic sentie primum procedere, cum actualiter manus sunt injectae, facit etiam L. 1. ff. de obsequ. a liber. & liber. parent. & patro. praesanti, ibi, vel impias manus eis inferit.

(4) Palabras grauentos. In dist. 5. causas, dicitur si grauem, & inhonestam injuriam eis ingesserit, unde tenentur istam leg. partitarem, quae hoc exponit in injuria verbali graui, sic etiam Josan. Andr. in dist. 5. cap. finali. de donato. super gloss. in verbo atrocis, colum. 3. exponit illum textum, cum dicit, Atrocis injurias de verbali contumelia, quem ibi sequuntur alii Doctores, sic etiam intelligit, dist. 5. causas. Alexand. consil. 203. volum. 2. incipit super themate, quae autem sit grauis injuria verbalis, collige ex notatis in S. atroc, infra de injur. & in leg. 20. tit. 9. 7. partit. & ut hic vides, non qualibet injuria verbalis sufficit pro silum sufficeret, sed debet esse grauis, & si vocavit patrem proditorum, dicitur grauis injuria, secundum Alexand. in dist. 5. consil. dicens, quod tali casu non potuisset esse quasi grauior injuria, cum ex hoc, si verum esset, patet esse decapitandum, nam censetur, quod esse graue, vel leve ex qualitate poena, L. 2. ff. de public. judic. L. auxilium, ff. de minor. gloss. in leg. adeo, ff. de regul. jur. cum aliis ibi per Alexand. allegatis, & multum est in hoc attendenda consuetudo regionis, ut cognoscatur, quae sit leuis, vel grauis injuria, Angel. in leg. leuis, ff. de accusatio. L. seculari, §. sunt quaedam, ff. de extraordin. crimin. qui est ad hoc melior text. quam sit in jure, secundum Bald. in leg. 2. in fine, C. de noxalib. idem si filius vocaret matrem affatratricem, quae vulgo dicitur, bechizara, vide gloss. juncto text. in leg. 1. ff. de obsequ. a liber. parent. praesanti. & adde de injuria facta parentibus, leg. 1. tit. 9. lib. 8. ordin. regali.

(5) Si lo acualle. In dist. 5. dicitur si eos in criminalibus causis accusauerit, quae non sunt aduersus Principem, vel republicam.

(6) Morir, o ser desherado. Non ponitur hoc verbum in dist. 5. causas, & per hoc videtur, quod loquitur de accusatione in capitalibus causis, juxta leg. 2. ff. de public. judic. requiritur ergo, quod delicti accusatio sit talis, ex qua veniat imponenda mors naturalis, vel civilis: ita quod perdatur vita, vel civitas, unde etiam si esset poena abscissionis membri, cum improprie dicatur poena capitalis: cum ex eo non perdatur vita; vel civitas: ut notat Bart. in dist. 5. 2. non possit filius exheredari, licet de crimine inferente amissionem membri parentem accusaret, in contrarium tamen facit, L. 3. tit. 2. 3. partit. ibi, fuerat ende si entendiesse, que la manda era tal, de que podiesse nacer muerte, o perdimento de miembro, o enfamamiento, &c. Item etiam, L. 18. tit. 4. eadem partit. ibi, de muerte, o de perdimento de miembro, o de excomunicacione de tierra. Item etiam, L. 12. tit. 5. eadem partit. ibi, sobre que pueda venir sentencia de muerte, o de perdimento de miembro, o de enfamamiento de tierra para siempre. Item, & expressim, l. 8. infra sed. ibi, o perder algun miembro, & in multis aliis legibus istarum partitarum, ubi reperies semper equiparari poenam mortis, vel abscissionis membri. Facit etiam ista eadem leg. cum inferius dicit, enfamandole, unde istam partem credo veriorum, & quia text. in dist. 5. causas, non dicit in capitalibus, sed in criminalibus causis, & si pro injuria verbali graui po-

test exheredari filius, quanto fortius ex accusatione ad membri abscissionem? Unde supplenda est in hoc L. ista per alias leges, & quod dicit, desherando, intellige de perpetuo exilio; hanc enim est mensuram legum partitarum cum loquitur de exilio, & si crimen esset leve: de quo accusaret filius patrem: non videtur, quod procederet hanc poena, si ex eo non sequeretur infamia, argum. l. si magnus, & l. si foretem, C. qui accusa. non poss. & etiam istius leg. partitarum.

(7) Enfamandole. Ex hoc patet, quod si ex accusatione, seu condemnatione possit sequi infamia contra patrem, potest filius exheredari, unde procedit hoc, etiam si patrem non accusaret de crimine capitali, sed de alio inferente infamiam, & forte procederet ex generalitate hujus leg. & ex eo quod habetur in lege, sed si hac, §. prator. est, ff. de in jus vocando, si lequeretur tantum infamia apud bonos, & graves, & facit l. 2. tit. 5. & l. 2. tit. 6. infra 7. partit.

(8) Si fuere fechizero. In dist. 5. causas, habetur, si cum maleficis hominibus, ut maleficis versatur, gloss. verò in cap. quintavallis, de jur. juran. posuit separatim istos duos casus. Si cum maleficis versatur: si maleficis efficiatur, & istud intellectum approbat hic ista L.

(9) Encantador. Qui sunt incantatores, habes in leg. 1. §. Medicis, ff. de var. & extraordin. cognit. ibi non tamen si incantavit, vel imprecatus est, (ut vulgari verbo impositorum utat) si exortizavit, non sunt ista medicina genera, tamen si sint, qui hos sibi profuisse cum predicatione affirmant, de his etiam vid. C. de malefic. & mathematic. per totum, ubi Angel. in leg. errorum, notat per Incantationem animum mulierum ad libidinem secti, & subdit, ideo non trahitur, cum audis istas facturas fieri, quia verae sunt, vide etiam ibi in leg. multi, ubi Angel. sumat qui Daemones incantavit, alius invocavit, vel per imagines carceras incantavit, ponitur, ibique subdit super gloss. nota bene contra facientes imagines carcer, qui pingendo eas, vitas hominum labeficiant: & ideo non deheredes ista.

(10) Se trabajasse de muerte de su padre. In dist. 5. causas, habetur, vel vitae parentum suorum per venenum, vel alio modo insidiari tentaverit, & punitur hic attentatum, licet non sit sequutus effectus.

(11) Con yeruas. Venenosis scilicet, ut in leg. ejusdem, §. 1. ubi Bart. distinguit genus veneni, ff. ad leg. Cornel. de Sicar. l. quod sapit, §. venena, ff. de contrabendo. emptio. l. capitalium, §. veneni, cum gloss. ff. de poen.

(12) Por su amiga. Vide, quae dixi in leg. fin. tit. 24. supra 4. partit. in gloss. antepen.

(13) O si enfamasse. Supra dixit de ista infamia, quae sequeretur ex accusatione criminali: nunc verò loquitur de infamia extrajudiciali. Adverte tamen, quod in dist. 5. causas, unde ista L. sumpta est, hoc non sic habetur: sed dicitur ibi, si delator contra parentes filius extiterit: & per suam delationem graui eos dependia fecerit subitanei, unde videtur dicendum, quod ista L. partitarum restringatur ad formam, & dispositionem illius, de qua sumpta est, vel dic, quod haec L. aperta declarare illam: & sic, si ex diffamatione, vel ex delatione filii patrem subitineat magna jacturam suorum honorum: filius possit exheredari, & iste videtur versus sensus hujus litterae, vel dic, quod etiam haec L. velit, quod non solum quando ex tali diffamatione, vel delatione adualiter patrem sub-

el hijo a su padre, o si le buscasse tal mal, (14) por quel padre ouiesse a perder gran partida de lo suyo; o a menoiabiar. Ca por qualquier destas razones que sean puestas en el testamento (15) del padre, o del auuelo, si fuere prouado, deue el hijo, o el nieto, perder la herencia, que pudiera auer de los bienes dellos, si non ouiesse fecho por que. Otro si dezimos, que leyendo el padre preso, por debda que deuielle, o de otra manera, si el hijo non le quisiere fiar en quanto pudiere, (16) para sacarlo de la prison, (17) que le puede desheredar el padre. E esto se entiende de los hijos varones, e non de las mugeres. Ca a las mugeres (18) defendiende el derecho, que non pueden fiar a otri. E aun puede el padre desheredar el hijo, si le embargare que non haga testamento. Ca, si el padre fiziere despues otro testamento, puedelo desheredar en el por esta razon.

Partida VI.

substituere talem jacturam, verum etiam si ex parte filii diffamanti, vel desherentis fuit data occasio, ut hoc fieri possit, filius possit exheredari, & probatur ibi, cum dicit: porque el padre ouiesse a perder, &c. & idem erodrem, si ex tali diffamatione, vel delatione immineret periculum patenti subitendi aliquam poenam corporalem a iudice per sententiam: cum talis poena sit maior quavis pecuniaria, L. in ferrosum, infra ff. de pan. si vero crimen, de quo filius diffamaret parentes, esset leve, unde ista legui non possent: non videtur, quod filius possit exheredari ex diffamatione extrajudiciali circa accusationem arg. l. 8. tit. 6. 7. partit. & hujus leg. supra, cum dixit de injuria verbali graui: tu ergo, quia passus iste in terminis, quibus L. ista loquitur, dignus est consideratione, vel dic, quod si ex diffamatione filii etiam extrajudiciali patenti lequeretur infamia facti juxta formam, l. 2. tit. 6. 7. partit. quod etiam ex ista causa filius possit exheredari ex verbis, & mente istius leg. partitarum, hic, & superius, cum dixit: enfamandole, &c. licet de jure communi hoc non ita reperitur cautum, quando infamia lequeretur circa accusationem: sed potest dici, quod cum diffamare aliquem, sit cum injuria, ut in leg. item apud sabonem, §. ait prator, ne quid infamandi causa, ff. de injur. hoc idem comprehendebatur de jure communi, cum in dist. 5. causas, dictum fuit, si grauem, & inhonestam injuriam eis ingesserit: bene tamen placet, ut dixi, quod diffamatio de crimine leui non sufficeret ad exheredationem per tradita.

(14) Le buscasse tal mal. Desherendo parentem, ut dixi, & habetur in dist. 5. causas, & ex generalitate hujus leg. partitarum idem esset, si alio modo, quam ex delatione hoc damnum procuraret parentibus.

(15) Puestas en el testamento. Et non tenetur exheredans in testamento, exprimere locum, & tempus commissae ingratitudeis, vel delicti per filium, quia hoc non reperitur iure expressum: hertes tamen debet probare locum, & tempus, arg. L. item exigit, ff. de dol. & L. prator ait, in princ. ff. de injur. & cap. presentium, de testib. lib. 6. & secundum Alexand. ubi refert consilium quoddam Bal. in consil. 203. 2. volum. versic. confremo, & idem tenet Socin. 3. volum. consil. 108. colum. fin.

(16) En quanto pudiere. In dist. 5. causas, dicitur in quantum esse qui petitor, probatur idoneus, unde non esset inspiciendum, an se obliget ultra quintam partem bonorum, dato quod habeat filios legitimos: non enim hoc est donare, sed id facere, ed quod filius ex debito pietatis, & ne exheredetur, tenetur, facit L. non usque adeo, ff. si quis a parente fuerit manumissus, vide per Bald. in leg. 2. C. si in fraud. patro.

(17) De la prison. Idem habet excommunicatione, cum sit grauius ligamen anime, quam corporis, secundum

E demas dezimos, que aquellos a quien tiene el padre en voluntad de mandar algo, e non lo puede fazer (19) por embargo que le hizo el hijo, puedenlo acular por esta razon; e si lo prouaren, deue perder el hijo (20) aquella parte que deuia auer de la herencia del padre, e ser del Rey. E cada vno de los otros a quien queria mandar algo en el testamento, deuelo auer, segund que fallaren, en verdad, que el testador auia voluntad de les mandar, si el testamento ouiesse fecho.

L E Y V.

Como el padre puede desheredar al hijo, si se fiziere jugar contra su voluntad: e de las otras razones por que lo puede fazer.

IVglar (1) se faziendo alguno contra voluntad de su padre, es otra razon por quel padre puede

Joan. Fab. in autem. si captivi, C. de Episc. & Cleri. (18) Ca a las mugeres. Nota istud text. ad id quod dixi in leg. 3. tit. 5. partit. in gloss. quod ob piam causam mulier non possit pro alio fidejubere, non etiam, quod licet renutiando velleyano, & legibus dispositio mulierem non fidejubere pro alio, perdat hoc beneficium, ut in dist. leg. 3. non tenent licet non renuntiet, poterit a patre in hoc casu exheredari per istam leg. quae noluit eam adstringere ad talem renuntiationem, quod multum nota ad similia.

(19) E non lo puede fazer. Quia decessit in ipsa prohibitione sine possibilitate sciendi liberè testamento, ut declaratur in dist. 5. causas, ibi si autem in ipsa prohibitione.

(20) Perder el hijo. Sequitur gloss. in dist. 5. causas, & L. 1. ff. si quis aliquem test. prohib. & L. 2. C. eodem, & vide supra eadem partit. tit. 1. lib. 26. & 27. & quae ibi dixi.

L E X V.

Octava causa exheredationis est: si quis se fecit joculariorem: patre hoc officium non exercente, nona, si pro pretio cum homine, aut cum fera bestia propugnauit, decima, si patre filiam majorem virginis quinque annis maritare nolente, ipsa meretricalem vitam elegit: undecima, si filius patrem furiosum alimentem, seu custodire noluit. Hoc dicit.

(1) Juglar. Istos in dist. 5. causas, appellat mimos, ut sunt saltantes, & repertantes in scena, nona, si pro pretio cum homine, aut cum fera bestia propugnauit, decima, si patre filiam majorem virginis quinque annis maritare nolente, ipsa meretricalem vitam elegit: undecima, si filius patrem furiosum alimentem, seu custodire noluit. Hoc dicit.

(2) Juglar. Istos in dist. 5. causas, appellat mimos, ut sunt saltantes, & repertantes in scena, nona, si pro pretio cum homine, aut cum fera bestia propugnauit, decima, si patre filiam majorem virginis quinque annis maritare nolente, ipsa meretricalem vitam elegit: undecima, si filius patrem furiosum alimentem, seu custodire noluit. Hoc dicit.

Hic leo rati te immen quod parente neus potane filiam impu hui faul tantu, et pro filij ac rini qualitate: Coniugium, et Delectand per L. 1. no. 2. lib. 5. Re cop. ubi don a patre tra tendo racoa tra; e cupy imoleca ti De Olammu in Concord. Vis. F. n. 7d. et leg. Sanchez & Matrim. lib. 5. sup. 2d. per tot.

de desheredar su hijo; pero si el padre fuere ju- gular, (2) non podria esto fazer. Eslo mismo se- ria, si el hijo, contra la voluntad del padre, li- dialle por dineros (3) en campo con otro ome, o se auenturasse, por precio, a lidiar con al- guna bestia braua. E otrofi, quando el padre quisiesse casar su hija, e la dotasse, segund la riqueza quel ouiesse, e segund que perteneciese (4) a ella, e a aquel con quien la queria

cepto, seu causa quæstus: requiritur enim, quod assue fecerint se in arte ista: ut declarat Innocen. & ibi Abb. loquentes quoad promotionem ordinum in cap. cum deco- rem, de vir. & benefi. Clericor. secus autem secundum eos, ubi in occulto hoc fecerint, maxime ad complacientiam infirmi. Idem dicit Innocen. si semel, vel pluries in publico hoc fecerit: dummodo non assue fecerit: sed quod Abba. ibi limitat, nisi in publico saltem bis illam artem causa quæstus exercuerit: nam efficeretur infamis, argumens. L. palam, ff. de rit. nuptia.

(2) El padre fuere juglar. Nam nihil doloso, nihil Cathilina Cethego, ut etiam tradit gloss. in dist. §. causas. (3) Lidiarse por dineros. Ut erant arenarii, L. in arenam, C. de inoffic. testam. & in dist. §. causas, sunt enim infames, qui causa quæstus in certamina descendunt, dist. leg. 2. in fin. ff. de bis, qui notant. infra.

(4) Segund la riqueza quei ouiesse, e segund que perteneciesse. Et. Tene menti illam L. ut scias qualiter dicatur, quod pater doret competenter filiam, & adde L. si filia pater, ff. de legat. 3. non ergo legitima erit meta dotis, vide quod dixi in leg. 8. tit. 4. in gloss. super parte a otro, circa finem, §. parti.

(5) Que non queria casar. Hoc idem habetur in dist. §. causas, ibi, & illa non consentierit: quid tamen si hoc non contigit, scilicet quod pater antea quam filia peruenisset ad ætatem: 25. annorum, non se obtulit maritare, & dotare filiam: quia forte facultas non se obtu- lit, vel alias hoc fieri non potuit: seu factum non fuit etiam negligenter per patrem: an tunc filia luxuriosam vitam eligens ante 25. annos, possit exheredari a patre? Ita licita videtur inuere, quod non, quod vero subditur (pero si el padre alongasse el casamiento) innuit contra- rium, cum pater non videtur negligens, neque culpa- sus usque ad illam ætatem, & ita intelligit hoc gloss. in dist. §. causas, & est gloss. sup. super parte si alicui: & est de mente gloss. in cap. quintavallis, de jur. jur. & probatur in leg. si filiam, cum autentica ibi posita, C. de in- offic. testam. & ad illam L. & ad dictum §. causas, in verbo si alicui, potest dici, quod intelligatur, quando pater hoc fecisse, etiam quando filia haberet ætatem 25. annorum: & per eam steterit nolens nubere cum eo, quem pater volebat, & si filia esset minoris ætatis supplendum ad hoc esset maxime, quia idem esset si pater ante dictam ætatem ad hoc se non obtulisset.

(6) En puteria. In dist. §. causas, non ponitur istud verbum: sed dicitur luxuriosam vitam degere elegerit, unde videtur, quod L. ista partiturum requirit, ut locum possit habere exheredatio, quod filia in lupanari turpi- ter vivat; ad hoc L. ancillarum, ff. de petitio. heret. & sic quod in loco publico meretricetur, quod videtur durum, cum sufficere debeat ad causam exheredationis, quod filia vitam luxuriosam etiam extra locum lupanaris faciat: & istud videtur verius, & iuxta LL. juris communis, & mentem ipsarum, de qua ista sumpta est, intellige ergo istam legem juxta dictas LL. juris communis dist. §. filiam, C. de inoffic. testam. & dist. §. causas, & quod hic dicit (en puteria) non intelligas pro loco publico lupanaris, sed intellige, quod filia faciat malam vitam meretricando, & sic quod intelligatur (en puteria) id est luxuriose viven- do, seu meretricando, & probabitur filiam luxuriose vi- vere per locum a communiter acciditibus, ut quia pas- sim juvenes accedebant ad juvenulam cum fama publica, secundum Bald. 2. vel. consilium, consil. 253. neque ex-

cafar; si ella contra su voluntad del padre, di- xesse que non queria casar, (5) e despues desto fiziere vida de mala muger en puteria, (6) po- dria y a el padre desheredar (7) por tal ra- zion. Pero si el padre alongasse el casamiento de su hija, de manera, que ella passasse de edad de veinte, e cinco años, (8) si despues desto fiziesse ella yetro, o enemiga de su cuerpo, o se casasse contra voluntad de su padre, non po- dria

culabitur secundum eum: si dicat, quod non potuit cog- nosci, quia erat arcta: nam licet stuprum non sit con- summatum, sufficit conatus, allegat cap. 1. §. item si fi- delis, quibus mod. feud. amitta. & quod sine contactu cor- poralis immixtionis potest vita luxuriosa, indecens, & inhonesta intervenire, L. non tantum, §. si immanipatus, ff. de contr. tabul. L. atleas, §. pomponius, ff. de bis, qui notant. infra.

(7) Desheredar. Sed an mater, quæ similiter esset mer- etrix, posset filiam ob meretricatum exheredare? Bald. post Barr. per text. ibi in leg. in arenam, C. de inoffic. testam. dicit, quod non, idem tamen Bald. in leg. si filiam, C. eod. dicit, quod si tempore mortis mater erat correctæ, & ad honestam vitam redacta, quod tunc po- terit filiam exheredare, cum non debeat tunc reputari turpis persona: & ultima consuetudo inspicenda sit. L. melia, §. 1. ff. de adimen. legat. & idem tenet ibi Angel. post Guilliel. per leg. imperialis, in princ. & §. tales, C. de nupt. quid autem in ipsa filia, quæ ob luxuriosam vitam poterat exheredari, si ipsa ante testamentum patris, eo vivo, ad honestam vitam rediit, an eam tunc poterit exheredari? Videtur quod non, ex nota per Specul. tit. qui filii sunt legitimi, §. 1. col. 4. versic. quid si ipsa po- nitur de peccato, ubi concludit, tali casu patrem teneri ad alimenta: & sic vult, quod non possit exheredari cum ista ambulent pari passu, L. si quid a liberi, §. si quis ex bis, ff. de liber. agnos. & similiter tali casu pater tenetur eam dotare, secundum Abb. in cap. quintavallis, col. 2. de jur. jur. quia causa dotis non minus favorabilis est, quam causa alimentorum: Bald. novel. in suo tractat. de dote, fol. 13. col. 2. in 16. speciali privilegio, vult idem in dote: licet non alleget Abb. ubi supra, & respondet ad dist. §. causas, versic. si alicui, dicens, quod illa dispo- sitio non debet extendi ad istum casum dotis, ne matri- monium impediatur: & sic innuit, quod licet filia tali casu adhuc possit exheredari, deberet, tamen dotari: ne matrimonium impediatur, Alexand. vero de Imol. rela- to dist. Hostien. in leg. 1. col. 9. num. 33. infert ex eo, quod filius, qui ingratitudinem commisit, adeo quod ex- heredari possit: si tamen vivo petre penitentiam agat, vel ante testamentum conditum, non poterit exheredari, & satisfacit pro hoc dicto, seu illatione Alexand. dist. §. causas, in versic. si pater, ibi, & in hac professione per- manserit, & facit quod non. Bald. in leg. fratres, versic. quanto quid si instituitur, C. de inoffic. testam.

(8) Que ella passasse de edad de veinte, e cinco años. Quid si de consuetudine patriæ, filia maritatur usque ad vigesimum annum, & filia post istud tempus nupserit, patre ignorante, vel contradicente, cum indigno: an propter hoc possit exheredari? Bald. novel. in tractatu de dote, in 16. speciali privilegio, fol. 13. col. 2. tenet, quod non: ne alias per indidendum tollatur ipsi filie li- bertas matrimonii, quam libertatem non potest impedi- ro jus civile, ut notatur in cap. 1. de sponsal. ubi Abb. hoc tenet, secus tamen secundum eum, si filia non ex- pectavit tempus consuetum, secundum morem patriæ, vide ibi per eum: (licet non in ista materia) quod attendi debeat consuetudo patriæ circa ætatem, quæ mulieres ma- ritentur? Vide per Alex. consil. 20. col. 2. vol. 2. incipit, viso processu, etas tamen ista 25. annorum expectabitur, adhuc etiam stante dicto more reglousi, si filia inhone- stam vitam elegerit meretricando, secundum Bald. no- vellum ubi supra.

L E Y VI.

Como el padre, o el auuelo, pueden desheredar a sus hijos, o a sus nietos, si non le quisieren sacar de captiuo.

dria el desheredarla por tal razon: porque se- meja, que el fue en culpa del yerro que ella hizo, porque tardo tanto que la non caso. E otrofi dezimos, que seyendo algund ome furio- so, o loco, de manera, que andouiesse desme- moriado, e sin recabdo; si los hijos, o los otros que descendiesen del por linea derecha, non le guardassen, o non pensaren del, en las cosas quel fuere menester; si otro extraño se movies- se (9) por piedad, e que ouiesse duelo del, do- liendose de su locura, e de su mala andança, e lo lleuasse a su casa, e pensasse del. Si este aral, despues desto, rogasse, e afrontasse a aquellos que descendiesen del furioso sobredicho, que pensassen de su pariente; si ellos non lo quies- sen fazer, e el furioso muriesse sin testamento, este sobredicho que lo lleuo a su casa, e que penso del, deve auer todos sus bienes del fu- rioso: e los parientes que lo desampararon, non deuen auer ninguna cosa. E si por auentura, este aral tornasse en su memoria ante que mu- rieresse, podria desheredar, por esta razon, a aquellos que lo deuen heredar por derecho, si non errassen contra el. E aun dezimos, que si este aral que fuera desmemoriado, ouiesse fecho testamento en antes que cayesse en la locura, e en aquel testamento ouiesse establecido por here- deros a sus hijos, o algunos de los otros que descendiesen del por linea derecha; si el furioso muriesse despues en casa del extraño que pensa- ua del, non vale el testamento quanto es en el establecimiento de los herederos: ca non de- uen ellos (10) auer la heredad, mas aquel es- traño que penso del, e la ayudaua, en cuyo poder murio. Mas bien valdria el testamento, quanto en las otras mandas que el testador so- bredicho ouiesse fecho en el.

Captiuando (1) algund ome, o muger, que ouiesse hijos, si los hijos fuessen negligentes, (2) non auiendo cuydado de redemir su padre, o su madre, o lo dexassen captiuo, po- diendolo redemir, si despues desto latiere este atal de poder de los enemigos, puede por esta razon desheredar sus hijos. Mas si por auentu- ra muriesse en poder de los enemigos, aque- llos que le deuen heredar, que fueron negli- gentes (2) en sacarle de captiuo, non deuen he- redar (3) ninguna cosa de los sus bienes. Mas el Obispo de aquel logar, onde era natural este que murio en la captiuidad, deve entrar todos sus bienes, e fazer ende escrito cierto de quan- tos son; e despues desto, deuelos vender to- dos, e dar el precio en redencion de captiuos. (4) Ca, pues que este que era señor, non le aproueche de sus bienes, nin fue redemido de- llos, bien es que sean otros redemidos (5) en su logar. E lo que diximos en esta ley, de los hijos, entiendase tambien de los otros parientes, que auian deudo de parentesco con el capti- uo. Otrofi dezimos, que si alguno, ante que cayesse en captiuidad, ouiesse fecho testamen- to, en que ouiesse establecidos algunos por sus herederos; si muriesse en poder de los enemi- gos, non lo queriendo ellos redemir, non val- dria el testamento quanto en el establecimiento de los herederos, mas valdra (6) en las otras cosas, segund diximos en la ley ante desta, que fabla del furioso. E la pena, que diximos en esta ley; e en la que fabla del furioso, deuen auer tan solamente los parientes, e los herede- tos,

(9) Otro extraño se mouiesse. Quid si nullus procura- ret furiosum? Dic quod etiam adhuc hereditas est auferenda filiis, ut not. gloss. in authentica liberi, C. de epis- copo. audien.

(10) Non deuen ellos. Intellige si sunt majores decem & octo annorum, ut infra eodem, L. proxima.

L E X VI.

In hac L. ponitur xlii. causa exheredationis, si fi- lius patrem captiuum redimere valens nolit. Hoc dicit.

(1) Captiuando. Sive captiatur ab hostibus, siue a la- tronibus, seu piratis, seu alia privata persona, quia ille qui patitur quem in carcere mori, videtur cum necare: secundum Bald. in authentica, si captiuo, C. de Episcopis, & clericis. Et idem dicit, si condemnatus a iudice detineatur in carcere, ut tadio carceris affectus veniat solutu- rus, L. 1. C. qui bonis ceder. post leg. 3. §. tutores, ff. de suspens. iuro. Bald. ibidem, col. 1. quia ex quo car- cer pecunia redimatur, habeat locum ista L. secus, si detineatur in carcere, ut quia est ei inflicta poena per- petui carceris, vel ad tempus: quia non cadit iustitia, nisi inuentiarum compositio: vel si detineatur pro investi- gatione delicti, L. 2. C. de exhiben. reis, Bald. in dist. authent. si captiuo, & etiam Paul. de Cast.

(2) Negligentes. Quid si ipso carceratus, vel captiuus, fuit similiter negligens, quia ipse poterat se redimere si- ne aliorum auxilio, & neglexit? Bald. in dist. authent. si captiuo, dicit, quod tunc parcendum est aliis, si cum non redimant, argum. L. 5. ff. mand. & c. 2. de fidejuf.

Si tamen constaret, quod ipse nolisset redimi: tunc di- cretetur filius, vel conjunctus negligens, si ipse non redimant: & ipse, vel hæres scriptus priuaretur hereditate ejus, argum. L. si qui reipub. causa, 44. & quod ibi notat. ff. ex quib. caus. major. & c. secundum Bald. ubi supr.

(3) Non deuen heredar. In dist. §. causas, versic. unum de præditiis, dicitur, illos ad successionem ejus venire non patitur, in authent. si captiuo, C. de Episcopis & cler. dicitur sed etiam lege denegatur ejus successio, ex quo patet, quod tales filii, vel conjuncti, seu hæredes scripti sunt in successibiles ipsi captiuo, ipso jure ab- que alia sententia, unde super vacua est questio quam in hoc ponit Bald. in dist. authent. si captiuo, an isti sint indigni, & in successibiles ipso jure, vel per sententiam, ut etiam advertit ibidem Paul. de Cast.

(4) El precio en redencion de captiuos. Non ergo hæ- reditas deuoluitur ad sequentem in gradu: ex quo L. ista auferet existentem in primo gradu, ad quem hereditas pertinet, & defert eam ad Episcopum, vel Ecclesiam in redemptionem captiuorum: quia cum L. privat. potest, in quem vult, conferre secundum quod declarat Paul. de Cast. in dist. authent. in captiuo.

(5) Bienes que sean otros redemidos. Nota istam ratio- nem, quæ etiam ponitur in iuribus, unde ista L. sum- pta est, scilicet in dist. authent. ut cum de appellat. cog- nosce. §. si unum de præditiis, & potest ad alia induci.

(6) Mas valdra. Tenet enim ejus testamentum, licet capti ab hostibus, quia fingitur decessisse præambula ho- ra captiuitatis, L. lex cornelia, ff. de vulgar. & pupil.

ros, que son mayores de diez, e ocho años, (7) e non los otros que fueren menores desta edad, maguer errassen asi como sobredicho es. E non se pueden ende escusar los herederos sobredichos, maguer digan, que non recibieron mandado de los cativos, para vender, (8) o obligar sus cosas, por razon de quitallas. Ca sin su mandado las podrian ellos vender, e obligar, tambien como las sus cosas proprias: asi como dize en el Titulo de los Captiuos, en las leyes (9) que fabled en esta razon.

LEY VII.

Como el padre puede desheredar al hijo, que se tornare Moro, o Judío, o Herege.

Herege, (1) o Judío, o Moro, tomándose el hijo, o el nieto, si el padre fuese Christiano, bien lo puede desheredar por esta razon: mas si el padre fuese Herege, o de otra Ley, e los hijos, e los nietos fuesen Catholicos, (2)

estonce el padre es tenuto de establecer (3) a estos hijos aiales por herederos, maguer non quiera. E si por aventura el padre ouiere hijos que fuesen Christianos, e otros que lo non fuesen; otrosi los Catholicos deuen heredar (4) del padre, e los otros non auran ende ninguna cosa. Pero si despues desto se tornassen a la Fe, (5) deuenles dar su parte de la heredad. Mas los frutos (6) que ouieren llenado los Catholicos, entre tanto que los otros hijos fuesen Hereges, e non creyan en la nuestra Fe, non los pueden demandar. E si por aventura el padre, e los hijos, fuesen Hereges, e los otros parientes (7) mas cercanos fuesen Catholicos; estonce, los que creen bien, auran la heredad, e non los otros. E si por aventura alguno fuese Herege, el, e todos los otros parientes que ouiere, tambien los que descienden por la línea derecha, como los que suben por ella, e otrosi los de las líneas de trauiello, fasta el dezeno grado; si es-

(7) Mayores de diez e ocho años. Et non competit eis restitutio in integrum si post istam aetatem, etiam ante 21, annum negligent, secundum Bald. in dist. authent. si captiuus, col. 2. & sufficit, si pater existente captiuo, ista aetas compleatur, secundum eum ibidem, quia obsequium filii, erga patrem habet tractum successivum, non instantaneum.

(8) Pende. Istud verbum non ita exprimitur in dist. §. si unum de praedictis, neque in dist. authent. si captiuus, ubi dicitur: qui autem redimere dicitur, si proprias non habent pecunias super rebus istis, in eam causam reddere contrahunt. Et sic limita istam L. quam ista filii, vel consanguinei proprias non habent pecunias, & inducit Bald. in dist. authent. si captiuus, ad fidelissimum, non habentem unde solvat, & timentem se poni in carcerem, quod possit, vendere bona principalis, L. si procuratorem, §. si ignorantes, ff. manda.

(9) En las leyes. Non ita bene sicut hic ibi hoc explicatur.

LEY VIII.

Hac L. ponit xiii. causas exheredationis, si filius fiat herecticus, Judaeus, vel Maurus. Hoc dicit, Habuit originem ab authent. ut cum de appell. regna. §. causas, versic. si quis de parentibus.

(1) Herege. Adde dist. §. causas, versic. si quis, de praedictis, & cap. excommunicamus, §. credentes, de hereticis.

(2) Catholicos. Adde L. cognovimus, C. de hereticis, & in dist. §. si quis, de praedictis, & sic habes, quod filii catholici succedunt patri heretico. Contrarium tamen cavetur de iure canonico, ut in cap. vergentis, de hereticis, & in cap. filii, & in cap. quicumque, §. hereticus, de hereticis, lib. 6. habetur etiam in authentica gazariis, C. de hereticis, idem tamen, quod in ista L. partitaram, habetur etiam in leg. 2. tit. 26. 7. partita. An autem in hoc servavimus ius canonicum, vel istas LL. partitaram? Diverse opiniones fuerunt circa hoc, Nam gloss. 23. q. 7. in summa dixit correctas esse leges in hoc disponentes, ut orthodoxi filii haberent bona parentum haereticorum. Et sequuntur ibi Archidiaconus, & Joan. de Fantu. Gofred. autem tenuit contrarium, scilicet, quod in bonis temporalibus serventur leges, & non canones, nisi in terris subiectis Romanae Ecclesiae, etiam quoad jurisdictionem temporalem, ita notavit in summa, tit. de hereticis, §. quid si hereticus filius habeat, & istud etiam voluit Joan. And. in dist. cap. vergentis, ubi dixit, quod in terris imperii serventur in hoc LL. seculares, quae majori aequitati videntur, Abb. vero ibidem dicit mirandum esse de opinione, Joan. And. quia non habet in

se rationem, & probabilitatem, cum in dist. cap. vergentis, Papa expresse faciat mentionem de terris imperii, & mandet Principes seculares ad hoc compelli: neque curandum est in hoc casu de legibus, cum crimen heresis sit mere ecclesiasticum, ut in cap. inquisitionis, §. prohibemus, de hereticis, lib. 6. & perne impositione spectat ad iudicem ecclesiasticum, non ad secularem, §. in hoc, 24. quae 2. & istud etiam tenet Alberic. in dist. leg. cognovimus, C. de hereticis, & tenet gloss. quam ibi Doct. communiter sequuntur in dist. cap. vergentis, hoc etiam voluit gloss. fin. in cap. cum secundum leges, de hereticis, lib. 6. Adverte tamen, quia de iure antiquo minus dubitationis ista quaestio habere videbatur, stante dispositione, dist. authentica gazariis. Attentis vero istis LL. partitaram majus dubium videbatur: sed adhuc tenendum est, quod iuris canonici dispositio in hoc servetur, cum istud crimen sit sumere ecclesiasticum: & ius canonicum hanc penam filii infligit, considerans poenam filiorum esse parentum, L. isti quidem, ff. quod met. caus. & cum idem sit in crimine Laesae Majestatis temporalis, quanto magis divinum: ut in dist. cap. vergentis, & ita in practica servatur, & adde Joan. Lup. de palat. rub. in repetitione cap. per vestras, super text. col. 340. in formis minoribus, versic. ex istis, ubi vide per eum, an filii de equitate debeant alimenta habere a fisco, vel filiae dotes? Et ibi etiam quid in filiis ante delictum haereticis a patre commissa natis.

(3) Establiet. Innotuit haereticum posse condere testamentum, vide L. 16. tit. 1. supra ead. part. & quae ibi dixi.

(4) Los catholicos deuen heredar. Vide supra in gloss. 2. 2.

(5) Tornassen a la fe. Innotuit hic, quod bona debent restitui haereticis revertis ad fidem; adde gloss. 23. quae 7. in summa, quae dicit: quod licet bona sint ablata haereticis: si tamen revertantur ad fidem, ex misericordia eis restituntur, ut in cap. ipsa pietas 23. quae 4. & nota, cum dicit (de misericordia) nam de rigore non sunt eis restituenda, ut voluit Archidiaconus, in cap. si vos 23. quae 5. Adde etiam quod habetur in cap. ad abolendam, de hereticis, & in cap. ut officium, §. si vero, de hereticis, lib. 6. & cap. ut commissi, §. necnon, & ibi Archidiaconus, eod. tit. & lib. & vide Dominus, in cap. cum secundum leges, de hereticis, lib. 6. & pragmaticam Regum catholicorum datam Cortobae, anno Domini 1487.

(6) Los frutos. Facit ut ei qui subvertit bona restitui, veluti bannito, vel alias damnato, non debeant restitui fructus, & adde Alberic. in authent. idem de restitutio, C. de hereticis.

(7) Parientes. Hoc etiam corrigitur per ius canonicum: quia nec filii reservantur bona parentum haereticorum, ut dixi supra in gloss. 2.

te Herege atal fuere Clerigo, (8) estonce heredara la Iglesia todos sus bienes, si los demandare fasta vn año, (9) despues que fuere dado por Herege. E si passare vn año, e la Iglesia non los demandare, estonce auerlo ha el Rey. E si este atal fuere lego, aura el Rey otrosi todos los bienes.

LEY VIII.

Que fuerza ha el Desheredamiento, quando es fecho derechamente.

Si el padre deshereda su hijo por alguna razon qualquier, de las que diximos en las leyes

ante desta, si fuere pronada, (1) dezimos que deve perder porende el hijo la heredad del padre. Otrosi dezimos, que como quier que el padre pusiese muchas razones, destas sobredichas, contra su hijo, quando lo desheredare; si non pudiere todo prouargelo, el, o el heredero que fuesse escrito en el testamento, abonda que sea probada la vna cosa (2) tan solamente. Mas si por alguna otra razon qualquier, (3) que non fuesse de las sobredichas en estas leyes, desheredasse el padre a su hijo, non le valdria tal desheredamiento.

LEY

(8) Clerigo. Adde cap. excommunicamus, §. 1. de hereticis, ubi vide Abb. & Joan. de Ana. ubi videbis quid faciendum de bonis clerici haereticis.

(9) Fasta un año. Nota de annali praescriptione, ut etiam not. gloss. in dist. §. causas, versic. si quis de praedictis. An autem leges istae regis hoc tempus Ecclesiae praescribere possint, non est sine dubio ex his, quae habentur in cap. quae in Ecclesiarum, & in cap. Ecclesia S. Mariae, de consuet. licet in contrarium adduci possent ea, quae cumulat Guillel. Benedic. in repet. cap. Raynuntius, lup. verbo, & auctorem nominat Adelapham, num. 240. cum sequenti. Vide quae dicam in leg. 2. tit. 26. part. 7. in gloss. pen.

LEY VIII.

Legitima causa exheredationis a testatore inserta, & ab herede probata tenet exheredatio: & si plures causas inferantur, sufficit unam legitimam probari. Hoc dicit,

(1) Si fuere pronada. Adde L. omnimodo, C. de inoffic. testamento, & in authent. non licet, C. de libert. praeter, & in corpore, unde sumitur in authent. ut cum de appellat. cognos. §. si vero igitur, & dicit Angel. in authent. de nupt. §. ingratitudeinem, collat. 4. quod sit cautus Advocatus, ut semper contra filium exheredatum faciat causam ingratitudeinis probari: nam etiam si pater in exheredatione filii, causam ingratitudeinis non inferuerit, licet testamentum ob hoc non tenet, & succedatur ab intestato, ut pote exheredatione non legitime facta; tamen adhuc filius exheredatus, probata causa ingratitudeinis, excluditur a successione intestati per text. in dist. §. ingratitudeinem. Et istud dicit Angel. dicit singulariter Jason in dist. authent. non licet in 7. limitatione, & transibit ibi cum eo. Ego tamen tempore dubitavi de veritate huius dicti, quia videtur contra text. in dist. authent. ut cum de appellat. cognos. §. alind quoque capitul. collat. 8. & §. si vero igitur: & contra LL. 4. & 10. titul. 7. part. 6. & quia ingratitude non excludit a successione intestati, L. cognatis, ff. unde, cognati, & tenent Guillelm. Barr. Bald. & alii, in leg. fratres, C. de inoffic. testam. ubi respondent ad dist. §. ingratitudeinem, & tenet etiam, & late probat hoc Franciscus de Areti. in leg. 3. §. filius quoque, ff. de liber. & postum. tenet etiam Socin. consil. 101. incipienti, viso processu in causa querele, 3. volum. colum. fin. de iure tamen isto partitaram ingratitude excludit fratrem etiam a successione intestati, ut in leg. 12. infra eod. ubi vide, & quae dixi in leg. 10. infra eodem.

(2) Una esca. Adde dist. §. si vero igitur, & §. si tales, in authent. ut cum de appellat. cognos. & facit ad illud dictum singulare Innocent. in cap. in presentia, de reuoc. quod sententia lata expressa dupli causa, si una sit vera, licet alia sit falsa, tenet sententia ex causa vera, & adde Bald. in leg. 2. §. ignominia, ff. de his, qui notan. infra, & inducit Bartol. dist. §. si vero igitur, quod si in libello plura simul narrentur, vel mandantur: quorum alterum per se sufficit non esse necesse omnia probari: sed alterum tantum, & remittit ad nota in cap. licet causam, de probat. & in 2. de script. ubi vide Abba. & late per Felin. col. 16. & 17. cum sequentibus. An autem videatur quis se adstringere ad probandum eo modo, quod in libello narrat?

Vide Bart. in leg. habebat in princ. ff. de instito. & in dubio nemo videtur se adstringere, nisi quatenus agere desiderat, ut tradit Bald. in leg. adita, in 2. testu. colum. 2. C. de edend. & nota etiam, quod licet quis se adstringat ad probandum, non per hoc fundat intentionem adversarii agentis, Bald. in leg. 1. C. si advers. creditis, & vide, quod notat Jaso. post Salice. in leg. cum virum, C. de fideicom. Item nota, quod licet pars se adstringat ad probandum per testes, & instrumenta, poterit congruo tempore facere positiones, Bald. in leg. 2. §. quod observari, C. de iura. calumniam, vide notab. in ista materia per Bald. in leg. 1. penul. colum. C. de condi. indeb. ubi ad intellectum, dist. cap. licet causam, in verbo, si adstringit, & ibi dat regulam, quod ad qualiter probandum, numquam videtur quis se adstringere, nisi quando qualitas mutat speciem actionis, vel exemptionis, vel facit aliquem admitti ad id, ad quod alias non admitteretur, & dat etiam aliam regulam, quod quando plura requiruntur loco unius causae finalis: tunc omnia sunt probanda conuexim. Secus si resultent plures causae finales, vide ibi per cum, & in causa criminali adstringere se ad ea, quae non sunt de natura punitionis, nihil operatur gloss. in dist. cap. licet causam, & Bald. in dist. leg. penult. vide etiam in ista materia, quod notat Bald. in leg. 2. colum. 1. C. de proba. & in leg. 2. colum. 6. C. de servit. & in leg. frustra, & in leg. cum te minore, C. eod. titul. & in leg. testium, colum. 3. C. de test. & in leg. si non, C. de contra. empti, & Bart. in leg. qui uxori, §. quid tamen, ff. de adult. & quod dicit Bald. in leg. 1. 14. & 15. colum. C. qui accusa. non poss. & in leg. fin. C. de fal. & in leg. fin. colum. 12. C. de edict. di. vi Adrian. Toll. & in leg. minoribus, C. de bis, quibus ut indignis, & Joan. de Plate. in leg. 2. C. de delato. lib. 10. nota hac, quia collegi longo studio, & poterunt prodesse, cum casus se obtulerit.

(3) Otra razon qualquier. Nota valde istam legem, nam per ea videtur reprobari illa communis opinio, de qua dixi in leg. 4. in gloss. 1. supra isto titul. scilicet, quod ex aliis causis aequae gravibus, vel gravioribus: quam in istis legibus expressis, filius possit exheredari: nam hic aperte confunditur illa communis opinio, cum dicit, otra razon qualquier, & satis bene etiam, quod dicitur in dist. §. alind quoque capit. in princ. in authent. ut cum de appellat. cognos. per quem tex. hoc idem voluit Alexand. in dist. authent. non licet, colum. 2. num. 4. Sed ista L. partitaram probat hoc clarius, cum dicit, qualquier, de cuius dictionis natura est, quod intelligatur universalliter, nihil excipiendum, ut in cap. solita, de majori. & obediens, tradit late Jason. in leg. quodcumque, ff. de verborum obligationibus, non enim legitur, ita generaliter intelligendum aliqua inhumanitas imo favor, & exclusio exheredationis, quae est odiosa, ut not. gloss. per text. ibi in leg. 2. ff. de liber. & postum. neque sequeretur aliquid absonum: neque oporteret per aliam legem aliquam restrictionem facere; imo expresse excluduntur omnes aliae ingratitudeines per LL. expresse, ut in dist. §. alind quoque capitulum, & sic cessant limitationes, quae dantur ad id, quod habetur in dist. cap. solita, hanc etiam opinionem ultra Alex. ubi supra, tenuit Hofstein. in summa de testam. §. qualiter

LEY IX.

Como, quando el fijo es desheredado en el comiençamiento del Testamento, o en la fin, se entienda que es desheredado en todos los grados de la herencia.

Rados llaman, en latin, al establecimiento del heredero que es fecho primeramente, e a la sustitucion que hazen despues, quando dan sustituto a aquel heredero: e esto es puef- to por semejanza. (1) Ca, asi como ha en la es- calera muchos grados, que el vno esta ante del otro, asi en los establecimientos de los herederos ha grados, que esta vno ante quel otro, en

inferretur, in 6. eorum. ibi sed & si alia causa, quem Felin. dicit ad hoc a nemine allegatum, in cap. pastoralis, eorum. 1. de scriptis, & facit, quod nota Salicet. in leg. fratres, in tenia apposi. C. de inofficio. testam. quid autem de filio, vel filio, que nupit contra voluntatem patris, an possit exheredari? Vide leg. antepenult. & pen. titul. 1. 4. partita, & que ibi dicit, quid autem si exhereditatio fieret in favorem filii, vel ipsi filio volente? Vide per Alexand. quod tunc etiam extra istos casus tenet in au- thent. non licet, colum. 1. & 2. C. de liber. prater.

LEY IX.

Exhereditatus ante substitutionem, vel post omnes gradus substitutionis videtur ab omnibus gradibus exhereditari. Hoc dicit.

(1) Por semejanca. Adde L. Jurisconsultus, §. gradus, ff. de grad. affinitat.

(2) Ante del primero grado. Azo. C. de liber. prater. in summa, dicit. Item filius debet exhereditatio ab omnibus heredibus, non ab unius persona tantum. ff. de liber. & posthum. l. 3. §. filius. Item fieri potest ab omnibus gradibus heredum, quod est, si fiat exhereditatio ante gradus omnes, vel post gradus omnes, vel iuxta gradus, & est tunc inter gradus: quando persona precedens exhereditationem, est in alio gradu, quam persona, que sequitur exhereditationem, dicit §. filius, & ante, & §. in eodem, & C. eod. l. 1. & vide de hoc per gloss. & Doctor. in d. leg. 1.

(3) O despues. Adde dicit §. filius, & dicit. l. 1. C. de liber. prater.

(4) Entiendese. Ita quod dicebat gloss. in dicit leg. 1. quod nec probatio in contrarium admitteretur, cum exhereditatio facta fuit post omnes gradus. Sed communiter Docto. ibi tenent contrarium, & in dicit §. filius. Si vero exhereditatio fiat a persona unius ex heredibus, non valet, ut dixi in gloss. 1. cum enim exhereditatio fit ab hereditate ex latio, ut in leg. quidam cum filium, ff. de verbor. obligatio. non valet, si a persona tantum fiat, argu. l. cum quidam, ff. de liber. & posthum. & quia si respectu illius, a quo fit, valet: & respectu alterius non valet: efficit dicere, quod quis decederet pro parte testatus, & pro parte intestatus, contra regul. l. ius nostrum, ff. de regul. juris. Si tamen unus tantum esset institutus, tunc valet exhereditatio, licet ab illius persona etiam proprio nomine nominata fieret, arguendo a contrario ex dispositione dicit §. filius, & l. non paravit, §. si ab uno ex heredibus, ff. de contr. tabul. l. si a primo, ff. de liber. & posthum. & idem efficit, si plures essent instituti, & ab omnibus etiam proprio nomine nominatis fieret exhereditatio, ut probatur in leg. penult. ff. de inofficio. rupto. item ex ista leg. cum eorum concordia. Nota, quod clausula in principio, vel in fine apposta, refertur ad omnia in scriptura contenta, & adde l. si quis ex argentariis, §. si institum, ff. de eodem, & l. talis scriptura, & ibi plenè nota, ff. de leg. 1. item clausula in medio capitulorum posita, refertur ad precedentia, & sequentia, ut in dicit §. filius, & cap. 2. requirit, de appellat. & procedunt prædicta etiam in po-

que son llamados sustitutos: onde, si el padre deshereda su fijo, en ante del primero grado, (2) o despues (3) de todos los grados de los herederos institutos, e institutos en su testamento, entiendese (3) que es desheredado de todos estos grados sobredichos.

LEY X.

Como, el Testamento en que el padre non deshereda a su fijo, nin habla del, non vaie.

Preteritio, en latin, tanto quiere dezir, en romance, como passamiento que es fecho ca- liadamente, non faziendo el testador mencion en el testamento, de los que auian de heredar lo

ley 10. tit. 4. lib. 3. Recop.

nalibus dispositionibus, quando ipsamet clausula continet dispositionem pœnalem, adeo quod non potest dispositio censeri repetita sine pœna, sed quando pœna efficit distincta a dispositione, tunc non refertur ad capitula sequentia, gloss. magna in Clement. 2. ad fin. juncta gloss. fu. de vita, & honest. Clerico est tamen gloss. contraria in cap. de multa, de præben. quam dicit veriorum ibi Abb. colum. fin. ubi nota, quod si in fine aliquid statuti finalis sit aliqua additio, quod pœna apposta in principio videtur repetita in illa additione, ex quo enim adicitur, videtur, quod sit pars illius statuti, quod intelligit, cum ponitur in statu verbum adjectives, vel simile, vide latè in materia per Alexand. in dicit leg. talis scriptura, & per Felin. in cap. causamque, de scriptis, ubi etiam Abb. colum. 2. vide etiam per Abb. in cap. Ecclesia vestra, & not. ubi bonus text. de electio. & quod dicit gloss. in cap. constituimus, 3. quasi, 3. & vide, quod dicit Bal. notabiliter in leg. 1. C. de legiti. hered. & in §. penult. si de stu. fuer. contro. inter domi. & agnatum, & per Bart. in leg. si servus, §. si quisque differentia, ff. de bonorum rapto. & in leg. mortui, §. hoc quinquagesimum, ff. de adult. & in leg. si legatum, ff. de annui legat. & in leg. fin. §. pen. ff. de li- bera. lega. Adde etiam de pœna in fine apposta Joan. de Pla. in leg. pen. C. de aqua ductu, lib. 11. Et quod etiam de clausula in fine apposta dicit Bart. in authent. ad licet matri, & avia, §. fin. colla. 8. & notabiliter per eundem Bart. & Paul. in leg. fin. ubi bonus text. ff. de reb. dub. & Bald. in leg. 1. ff. de constitut. princ. & quod dicit Bald. in leg. quisquis, C. pœt. pet. & adde, quod habetur in cap. inquisitioni, de appel. Et nota, quod quando commodè non possunt referri verba clausula sequentis ad precedentem non fit ista relatio, seu repetitio, l. 1. §. hoc edito, ff. de posthum. gloss. & Docto. in leg. si idem cum eodem, ff. de juris. omni. judic. Item quando precedentem clausula habent suam propriam, & specialem determinationem generalis clausula sequens, non refertur ad illas, l. de- li clausula, ff. de verb. ob. l. talis scriptura, & ibi Bart. ff. de lega. 1. cap. cum dilecti, de dona. unde Card. & Imol. Bald. in leg. 1. C. de leg. hered. & quando verba, que sunt in ultima clausula, non sunt per se principaliter posita, sed ad aliam dispositionem qualificandam, ut quia con- ditionalis modus inferior legato ultimo loco apposto, tunc ad ultimo loco positum, tantum refertur, l. filium, ff. quando dies lega. cedit. Bart. in leg. fin. ff. de reb. dub. Item neque referuntur quando ex tali relatione annulla- retur precedens dispositio, Paul. de Cast. in dicit leg. fin. & in leg. 1. C. de liber. prater. Item si clausula apponitur in medio aliquid cap. ad solum illud cap. refertur, dicit l. 3. §. filius, gloss. Bart. & Docto. communiter in dicit leg. 1. C. de liber. prater. Abb. in dicit cap. 1. requirit, & eleganter consil. 71. incipit, illud de jure queritur. In his locis repetitis in ista materia nota notanda, que spar- sim dispersa hic collegi: que cum casus occurrerit, dabunt tibi honorem.

LEY X.

Si in exheredatione causa specialiter non designatur, vel designata, non probatur: repellitur institutus: & loc-

ca-

fuyo por derecho. E esto seria, como si el padre estableciere algund extraño, (1) o tro su pariente, por su heredero, non haciendo enmiente de su fijo, heredandolo, nin desheredandolo. (2) Pero el testamento que fuere fecho en esta manera, non valdria: (3) e porende ha menester; que quando el padre quisiere que vala su testamento, Partida VI.

e ouier labor de desheredar su fijo en el, que muestre razon cierta por que lo hace, nonbrandola; diziendo señaladamente (4) que por aquella razon lo deshereda. Ca, de otra guisa, non valdria (5) el testamento. Pero dezimos, que maguer diga el padre en su testamento razon cierta, por que deshereda su fijo, o su nieto, que non due-

cedit exheredatus: licet hæres, quando non est expressa causa per testatorem, se offerat iustam causam exheredationis probaturum: & idem si filius est præteritus. Hoc dicit.

(1) Extraño. Idem dicit, si institueret alios filios, & unum præterit, l. si post mortem, §. fin. ff. de bono. poss. cont. tabul.

(2) Heredandolo, nin desheredandolo. Habes hic, quod præteritus dicitur, qui non fuit institutus, neque exheredatus, unde licet de eo aliàs facta sit mentio in testamento, dicitur filius præteritus, l. quidam, & ibi not. Bart. C. de pœniam. Idem Bart. in leg. 3. C. de liber. prater. Bald. in authent. ex causa, col. 1. C. eod. & procedit etiam, si relinquere hereditas filio præterito per fideicommissum, l. ita tamen 27. §. qui rogatur, 12. & ibi Bart. & Paul. ff. ad Trebell. An autem filius, cui pater in vita dedit suam legitimam, possit adhuc tanquam præteritus dicere testamentum nullum? Bart. in leg. Gallus, §. quid si tantum, col. 4. versic. præterito postea, dum allegat, l. Papius, §. quarta, ff. de inofficio. testam. velle videtur, quod non, & ibi etiam notant alii Docto. post eum: ille enim, cui non debetur legitima, non potest regulariter impugnare testamentum, eo quod tunc nulla sibi sit injuria, & ita etiam consulendo tenet Alexand. consil. 180. incipit vixi duobus instrumentis, volum. 3. col. 2. Decius, consil. 86. num. 2. tu adde, quod hoc probatur in leg. cum queritur, C. de inofficio. testam. & limita, nisi turpis persona esset a patre instituta: nam tunc filius, etiam si sibi sit relicta integra legitima, poterit agere querela ad restituendum, odio instituti, per leg. Pantonius, ff. si quis a pat. fuer. manu. Idem tenet Paul. in leg. fratris, C. de inofficio. testam. si cum etiam esset in fratre, instituta turpi persona, secundum eundem Paul. quod non. Contrarium tamen in fratre voluit Salicet. in leg. fratris, C. de inofficio. testam. 4. quasi. ad fin. idem etiam volens in filio, & respondet ad leg. Pantonius, quod loquitur: quando pater ex toto erat præteritus, & istud etiam in fratre tenet Bart. in §. 1. in authent. de heredi. & salci. & Angel. in dicit leg. fratris, & istud videtur verius, tam in filius, quam in fratribus.

(3) Non valdria. Intellige, si filius præteritus sit in potestate, ut in leg. inter cetera, ff. de liber. & posthum. & l. 1. ff. de inofficio. rupt. si emancipatus, hodie per iura authenticorum, & per istam leg. indistinctè loquentem, & tenet Bart. in dicit leg. 1. & in leg. Gallus, §. in omnibus, ff. de liber. & posthum. Limita tamen istam leg. per text. singularem, secundum Bart. ibi in leg. fin. duobus, §. si prius, ff. de bo. poss. cont. tabul. & per illum text. inferrebat quidam solennis Advocatus, & latus doctus, quod si pater habens facultatem faciendi majoriam in primum filium, vel secundum, & eorum descendentes, quod si fecit per viam testamenti majoriam in primum filium, & ejus descendentes. Et deinde mortuo isto filio, relicto nepote ejus filio, pater fecit secundum testamentum, in quo poterit quemdam alium filium Monachum novitum forte in ordine §. Francisci: & fecit illam majoriam in secundum filium, quod tunc ibi majoria secundo loco facta, & non prima per illum text. quod procederet, si teneremus opinio. Paul. de Cast. consil. 327. incipit, duobus factis, volum. 1. quasi. §. si quis autem, l. hac consultiissima, C. de testam. procedat, & si in primo testamento essent instituti venientes ab intestato, cujus contrarium tenet Alexand. in dicit §. si quis autem, in fin. ut dixi in leg. 22. titul. 1. supra eadem partit. forte tamen con-

servaretur majoria secundi testamenti, quando non esset facta per viam institutionis, per authent. ex causa, C. de libe. prater. secus si per viam institutionis, cogita. Et quid si pater tendens ad mortem, fecit majoriam in filium, ipsumque gravavit, ut daret mille filio spurio: contigit, quod testamentum, in quo facta est majoria, rumpitur ex causa præteritionis, vel allegatur aliàs, quod ille spurcius non potest habere: quia haberet plenum filii legitimi: & sic est obtentum cujus lucro cederent ista mille, an majorie, vel ad lucrum aliorum filiorum? Et videtur, quod lucro filiorum per text. in leg. bi, quibus secundum secundam testamentum, gloss. & Bart. in leg. 3. §. item si quis, ff. de lega. prest. Quid autem si filius præteritus taceat per annum, an excludatur a jure dicendi nullum? Gloss. in leg. si impubes, §. fin. ff. de carbonia. edit. vult, quod excludatur: & cum illa gloss. tranfit Bart. in leg. filio præterito. colum. pen. versic. si verò tanto tempore non taceat, & hoc etiam tenet idem Bart. in leg. uxoris, C. de posthu. heredi. instit. & l. nonnunquam, Bald. verò in leg. 1. C. de legit. hered. argumento illius leg. dicit Bart. pessime locutum in hoc, in dicit leg. filio præterito, & ponderat, quod gloss. in dicit §. fin. si impubes, dixit interim, ex quo pater fuisse de mente gloss. quod adhuc dicit postea testamentum nullum, interim tamen donec dicitur nullum, & postquam per cursum anni præteritus esset exclusus a contra tabulas, bene valet testamentum acquirere præteritis: ita quod interim institutus etiam movet adiones, & lucretur fructus hereditatis: & istud dicit esse casum singularem in dicit §. fin. incipienti quaesitum, & idem tenet Bald. in leg. 2. colum. 1. C. de bonorum poss. cont. tabul. ubi Alexand. col. 9. versic. juxta prædicta esse videndum, tenuit idem post Bald. Ang. Paul. de Cast. & Ludovic. & Francisc. de Rampo. & Imol. in dicit leg. filio præterito, & alios per eum relatos, ubi latè de intellectu, dicit §. quaesitum, & cum per præteritionem filii, testamentum sit nullum: non potest hereditas adiri, vide in leg. ventre, ff. de acquir. hered. & in leg. illud, §. fin. ff. de cont. tabul. & que notat gloss. & ibi Docto. in leg. 2. C. de bono. poss. cont. tabul. in gloss. fin. Et quid si filius præterita nolit dicere testamentum nullum: an possit petere dotem ab extraneo herede instituto? Vide Bald. quod sic in leg. fin. C. de dot. promissio. an autem præteritus possit approbare testamentum in præjudicium fratrum, quibus est aperta via? Vide per Bald. in dicit leg. 1. C. de bono. poss. cont. tabul. colum. 1. ubi tenet, quod non per leg. si post mortem, §. fin. ff. de bonorum poss. cont. tabul. in quo sunt opiniones, vide per Alexand. in dicit leg. 2. col. 2. versic. subsequenter queritur.

(4) Señaladamente. Adde dicit, authent. non licet, & in corpore, unde sumitur, & intelligit, & limita, quando filius venit per modum heredis: secus enim, si beneficio leg. vocetur ad aliquid: nam tunc repellitur ingratum, etiam nulla fieret expressio causæ, ut in leg. fin. & ibi Baldus, 2. lectu. C. de secundis nup.

(5) Ca de otra guisa, non valdria. Approbatur hic opinio Joan. de qua in authent. ex causa, C. de liber. prater. & est opinio communis, de qua per Bart. & alios, in leg. 1. ff. de testam. & per Bald. & Saly. in dicit authent. ex causa, & reprobat opinio Fulgosi, ibi & Joan. de Imol. in dicit leg. 1. qui dicebant, quod etiam hodie, quando filius est exheredatus sine expressione causæ legitimæ nihilominus valet testamentum: & opus sit illud per querelam restitueret.

fer creydo, a menor de la prouar (6) el mesmo, o aquellos que establecio por sus herederos. E si por ventura, el padre non dixesse en su testamento razon cierta, por que deseredaua a los que descien den del, o por que non fazia enmiente dellos (7) en su testamento, non la podria despues mostrar (8) el heredero, nin deue ser oydo sobre esta razon; & maguer diga, que el prouara contra el fijo, que erro en tal manera contra el padre, por que deuia ser deseredado: ante dezimos, que el fijo deue auer la heredad de su padre; e el otro otraño, que fue escrito en el testamento, non deue auer ninguna cosa,

Por quales razones puede el fijo deseredar al padre, de los bienes que ouiesse apartadamente; e por quales non.

Ocho razones son ciertas, por que los fijos pueden, por qualquier dellas, deseredar sus padres, e sus madres, o los parientes de quien descien den, de aquellos bienes que fueron suyos propriamente. E pues que en las leyes ante desta mostramos las razones por que los padres pueden deseredar los fijos, por ende conpiene que mostremos, quales son estas ocho razones. E dezimos, que la primera razon es: si el padre se trabaxa de la muerte de su fijo, acusandole que auia fecho tal yerro, por que deue morir, o perder algun miembro; (1) fueras ende, si la acusacion

(6) De la probar. Vide, que dixi in leg. 8. supra eod. & est liquido probanda ingratitude, ut in dist. leg. fin. C. de secum. nupt. ubi Bald. quod non possit in defectum probationis deferri iuramentum, ex quo lex exigit liquidam probationem: & ratio hujus leg. est ideo, quia si filii habent legitimam a lege: & ideo est probanda: & non statim solo dicto testatoris, alias vero staretur etiam sine alia probatione, ut in leg. diu. & ibi Bart. ff. de adim. lega.

(7) Oportet non facia enmiente dellos. A contrario ergo si praterito fieret causa legitima ingratitude in infera, teneret testamentum; & probata causa filius excluderetur, vide per gloss. in aubent. de hered. & falsid. §. exheredatos, & formam apponendi causam in prateritione ponit Bald. in aubent. ex causa, colum. 6. C. de liber. prater. ut si testator dicat, talem filium meum ideo non institui, quia me vulneravit: vel si dicat, ideo cum praterito, quia me inrituio, neque exheredo, quia, &c. si enim apponeret verba privativa, tunc esset exhereditatio, & non prateritio, & cum ista L. prateritarum indistincte loquatur, videtur, quod etiam hoc procedat, est filius in potestate sit prateritus: dummodo causa legitima prateritionis inferatur, gloss. tamen in dist. §. exheredatos, super verbo noluit, tenet contrarium in filio in potestate: imo, quod testamentum, ipso jure, non valeat, si prateritur filius in potestate etiam causa expressa, quam gloss. ad hoc dicit singularem Alexand. in dist. aubent. non licet, colum. 4. ubi dicit, hanc esse communem opinionem: licet asserat bene esse fatendum, secundum Angel. ibi, & Paul. de Cast. in aubent. ex causa C. de liber. prater. & in leg. 3. eod. tituli, quod si causa expressa in prateritione probaretur, excluderetur filius a jure dicendi nullum: sicut excluditur a querela, quando probatur causa expressa in exheredatione: vide ibi late per Alexand.

(8) Non la podria despues mostrar. Nota bene ad id, quod dixi in leg. 8. supra eod. in gloss. 1. & adde in aubent. ut cum de appellat. cognoscit. §. siue igitur, quid autem si nullo coadito testamento, pater decedat: an ingratitude probata per succedentes ab intestato repellat filium integratum a successione intestati? Ista L. non aperit, quia loquitur, quando fuit conditum testamentum, & in eo non fuit servata forma in exheredatione, vel prateritione filii, quo casu vult, quod licet res reducatur ad causam intestati, filius succedat patri, & non haeres scriptus, quando vero non fuit a patre factum testamentum, sed decessit ab intestato, L. ista nihil dicit, quo casu videtur dicendum, quod si ingratitude possit probari per succedentes ab intestato, repellatur filius: sicut etiam repellitur frater, in successione ab intestato fratris, ingratitude probata, ut infra eod. L. 12. in fin. & isto casu saluari potest dict. Angel. in §. ingratitude in aubent. de nupt. de quo dixi supra eod. in leg. 8. in contrarium tamen facit, L. omnimodo, C. de inoffic. testam. ubi habetur expressis, quod ingrati non repelluntur a successio-

ne, nisi testator eos exheredaverit: nam si nullam eorum, quasi ingratorum, fecerit mentionem: non licebit ejus heredibus, ingratos eos nominare, sed potest responderi, quod illa L. similiter loquitur, quando fuit conditum testamentum: & non loquitur, quando succeditur ab intestato, quia testator non fecit testamentum: licet adhuc possit intrare, si filius non repellitur a successione, redacto testamento, in quo filius non fuit ritè exheredatus ad causam intestati, & sic in casu, quo pater ostendit signa ingratitude, ut in leg. ff. de fundus, C. de suis, & legit. heredi. a fortiori non debet excludi, quando nulla mentio facta fuit, neque exhereditationis, neque ingratitude. Item quod id, quod L. duodecima statuit in fratre, non videtur extendendum ad filios, seu alios descendentes, seu ascendentes, quibus debetur legitima, & hereditas est eis, quasi debita, L. scriptio, ff. unde liberi, & inter quos est major pietas, quam inter fratres, & istud videtur tenendum tamquam æquius, & verius.

L E X XI.

Hæc lex ponit octo casus ingratitude, in quibus filius potest parentem exheredare: & habuit ortum ab aubent. ut cum de appell. cognosc. §. & hoc quidem.

(1) Oportet aliquem membrum. Hoc non dicitur in §. siue igitur, in aubent. ut cum de appellat. cognosc. a quo ista L. sumpta est, solum dicitur, si parentes liberos in interitum vitæ tradiderint, unde tu nota istam L. in hoc, & ad id, quod dixi in leg. 4. supra eodem. An vero etiam sit iusta causa exheredationis in filio contra parentem, si pater cum criminaliter de gravi crimine accusaverit, inferente exilium, vel infamiam, licet non possit sequi mors, vel membri mutilatio: prout etiam habetur in filiis supra eodem, in dist. leg. 4. & in §. causas, in aubent. ut cum de appellat. cognosc. videtur, quod sic ex natura correlativorum: nam pater, & filius sunt correlativa, quia non potest stare unum sine alio, quæ est regula cognoscendi correlativa, ut tradit Jason in leg. 4. §. casus, colum. 1. ff. de verborum obligatio. ubi ponit exemplum de patre, & filio: & domino, & servo: & etiam in pœnalibus, & in correctivis sit extensio de uno correlativo ad aliud, ut late dicit Jason in leg. fida. C. indistincta viduit. tollen. in contrarium tamen facit ista L. & dist. §. siue igitur, quæ voluerunt diversificare istum casum inter patrem, & filium: & quia major reverentia debetur a filio patri: & gravius est filium accusare parentem, quam parentem filium, & quando in correlativis est diversa ratio dispositum, in uno, non extenditur ad aliud. Bart. in dist. leg. per leg. fin. C. de resistend. venditio, unde etiam dicebat Bald. in leg. quicumque, colum. 4. C. de servi. fugiti. quod si statuto cavetur, quod filii banonitum expellantur de civitate, non expellantur filie feminæ: quia non est eadem ratio præsumenda. Ex quo minor audacia est in mulieribus, ut in leg. quisquis, C. ad leg. Jul. majest. præsumitur etiam

cion fuesse fecha sobre cosa que tocalle a la Persona del Rey. E la segunda razon es: si el padre se trabaxa (2) de muerte de su fijo, quitiendolo matar con yervas, o con fierro, o con algun maleficio, o de otra manera qualquier que fuesse. La tercera es: quando el padre yoguiere con la muger, o con la amiga (3) de su fijo. E la quarta (4) razon es: quando el fijo quiere fazer testamento, de los bienes de que ha poder de lo fazer con derecho, e el padre lo estorua por fuerza, de guisa, que lo non puede fazer. La quinta es: si el marido se trabaxa de muerte de su muger, o la muger de muerte de su marido, dandole yervas, o de otra manera qualquier. Ca, por tal razon, puede el fijo deseredar (5) qualquier de los que desto se trabaxasse. E la sexta razon es: quando el padre non quiere proueer al fijo desmemoriado, (6) o loco, de las cosas que le son menester. La setena es: quando el fijo cayesse en catiuo, e el padre non le quiesse redennir. Ca deseredarle puede por tal razon el fijo. E todas aquellas cosas que dichas son en las leyes (7) deste Titulo, que fabled del padre, quando cae en catiuo, que deuen ser guardadas en los bienes del padre, estas mesmas han lugar, e deuen ser guardadas, en los bienes del fijo que cayere en catiuo, si muriesse en catiuidad; o si saliesse ende, ante que muriesse. La octava razon es: quando el padre es herege, (8) e el fijo es Catholico. Ca

Partida VI.

etiam, patrem non ita pravè filium accusaturum: cum nullus amor vincat paternum, L. fin. C. de cura. furis. L. isti, quidem, ff. quod met. caus. facit optime, L. si filius, & quod ibi Bald. C. de patri. potesta.

(2) Se trabaxa. Adde, quod habetur supra eod. L. 4. & in dist. §. siue igitur.

(3) Amiga. Adde dist. §. siue igitur, & supra eod. L. 4.

(4) La quarta. Adde dist. §. siue igitur, & supra eod. L. 4.

(5) Desheredar. Nota istam causam, & an possit hoc casu filius accusare parentem, qui tale delictum commisit? Vide, quæ not. Salycet. in leg. 2. tit. 1. 7. parti. & quæ dicam in leg. 2. tit. 1. 7. parti.

(6) Desmemoriado. Adde dist. §. siue igitur, & aubent. liberi. C. de Episcop. audi. & supra eod. L. 5.

(7) En las leyes. Supra eod. L. 6. & in dist. §. siue igitur, & aubentiam, si captivi, C. de Episc. & Cleri.

(8) Herege. Adde dist. §. siue igitur, & supra eod. L. 7.

(9) Señaladamente. Adde dist. §. siue igitur, & in aubent. non licet, C. de liber. prater.

(10) Non valde el testamento. Approbat opinionem communem, de qua per Alexand. in aubent. ex causa, colum. 3. C. de liber. prater. contra Joan. de Imol. qui aliud voluit in leg. filii prateriti, ff. de inoff. nupt.

(11) Mas las mandas, e las otras cosas. Adde dist. §. siue igitur ad fin. in aubent. ex causa, C. de liber. prateriti, vel exheredat. & L. fin. tit. 8. infra. ead. part.

L E X XII.

Potest frater fratrem suum in testamento suo praterire, seu exheredare cum causa: vel etiam sine causa, nisi male vici, aut diffamatum instituat: vel servum: tunc enim per querelam inofficiosi, rupto testamento, succedet frater, nisi in fratris morte capravit, aut eum criminositer de casu mortis, vel membri accusavit, vel majorem partem bonorum eum perdere fecit, aut posse suum ad hoc posuit: nec in aliquo istorum casuum vivus potest succedere fratri ab intestato, si probetur. Hoc dicit.

puedelo deseredar el fijo por esta razon. E sobre todo dezimos, que quando el fijo quiere deseredar a su padre, que ha menester, que diga señaladamente (9) alguna de las ocho razones sobre dichas, por que lo faze, e que sea averiguado e si non lo fiziere asi, non valdra el testamento (10) quanto en el deseredamiento del, y mas las mandas, e las otras cosas, (11) que el testador estableciesse en el testamento, son valederas.

L E Y XII.

Como el ome puede deseredar a sus hermanos, con razon, o sin ella.

Las razones por que pueden ser deseredados los parientes que descien den, e que suben, por la linea derecha, mostramos fasta aqui. E agora queremos mostrar, en que manera pueden ser deseredados los que estan en la linea de traviesio, asi como los hermanos. E dezimos, que el vn hermano puede deseredar al otro con razon, e sin razon. (1) E aunque non fiziesse mencion del en el testamento, puede dexar lo suyo a quien quisiere, quando non ouiere fijos, nin otros que descendiesen del de la linea derecha, nin padre, nin auuelos; fueras ende, si estableciesse por su heredero atal ome, que fuesse de mala vida, o enfamado. (2) Ca estonce non valdria el establecimiento de tal heredero; ante dezimos, que el hermano (3) puede quebrantar el testamen-

P 2

10,

(1) Sin razon. Adde L. 2. supra eod. & L. fratres, & L. fratris, C. de inoffic. testam. & aubent. de heredib. & falsid. in princip. & in leg. 1. ff. de inoffic. testam. & inoff. eod. §. foror.

(2) De mala vida, o enfamado. Adde dist. leg. fratres, ibi si scripti haeres infamie, vel turpitudinis, vel levis notæ macula asperguntur; & L. 2. tit. infra proximo, & dicuntur turpes personæ meretricies, ut in leg. Pantonius, in princip. ff. qui a paren. fuer. mans. & omnes infames: si ve sit infamia facti, vel juris; gloss. & Doctores in dist. §. foror. & in dist. leg. fratres, Joan. Fabr. etiam in dist. §. foror. dicit comprehendere etiam excoriatores equorum, Lufores, ebrri, brigoti, dissoluti, & male vite, & inhonestæ: unde etiam mulier, quæ passa est secum commisce- licet sine quaest, sed solum ardore libidinis, dicitur turpis secundum eundem Joan. Fabr. item & usurarii secundum Bald. & Saly. in leg. improbum, C. de bis, qui notan. infra. item filius ex Sacerdote, secundum Jaf. qui alios refert in dist. leg. fratres, ad finem, & idem si frater instituerit suam concubinam, vel aliquem exbaniatum, aut damnatum de vulnere, seu aliqua violentia, vel de alio maleficio infamiam irrogante, ut tradit Angel. in dist. leg. fratres, in princip. & in leg. 1. in fin. ff. de inoffic. testa. & adverte, cum Angel. dicit condemnatum de vulnere: nam si non esset condemnatus ex eo, quod tantum vulneravit, non censetur vici persona: quia hoc non probatur jure, ut dicit Philipp. Corn. consil. 176. in causa querela, 4. volum. 8.

(3) El hermano. De utroque conjuncto intellige, vel falsum consanguineo ex eodem patre, non de uterino tantum, prout habetur in dist. leg. fratres, de qua ista sumpta est, item intellige de fratre nato ex legitimo matrimonio, secundum Bald. & Salyc. & Jaf. in dist. leg. fratres, & Ang. in leg. 1. ff. eod. non ergo procedit in fratre naturali: licet legitimatum per scriptum Principis, secundum Salycet. & Jalo. in dist. leg. fratres, per leg. communium, in prin. C. de natura. liber. intellige etiam de fratre primi gradus, non de filio fratrum, L. fratres, C. de inoff. testa.

Cavillo lib. 2. comen. cap. 19. n. 19. et 27.

to, (4) e auer la heredad (5) de tu hermano, prouando esto ante el Judgador asi como deue. Pero tres razones (6) ion, por que se non quebrantaria el testamento en que el hermano ouiesse establecido por tu heredero a ome, maguer fuesse enamado, (7) o de mala vida. La primera (8) es: si el testador ouiesse deseredado a aquel su hermano, por razon que se ouiesse trabajado de su muerte en alguna manera. La segunda es: si en algun lugar, o tiempo, le ouiesse acusado criminalmente, a muerte, o perdimiento de miembro. La tercera es: si le ouiesse fecho perder la mayor partida de sus bienes; e aunque los non perdiesse, si non finco por el de gelos fazer perder. Ca, por qualquier destas tres razones sobredichas, que fueren aueriguadas, puede el vn hermano deseredar al otro,

(4) El testamento. Item dic, si faciat frater donatorem inofficiosam turpi persona, vide gloss. & ibi Bart. in autem, de impresi. donatione, col. 7. in gloss. super verbo finium: & intellige siue frater sit prateritus, siue exheredatus secundum Salycet. & Paul. de Cast. & alios in dist. leg. fratres, an autem rupto testamento per quem relam a fratre prateritus, vel exheredatus, debeatur legata per autem, ex causa, C. de liber. prater. & ut habeatur supra eod. L. prax. & L. fin. tit. 8. inf. a ead. part. Salycet. disputat, in dist. leg. fratres, quass. 4. & dicit de rigore iuris non deberi, sed quod pars contraria est equior: & quod iste articulus egeret decisione principalis, vide ibi late per Jilum, dum tenet communem opinionem esse, quod legata non debeantur, & sic quod dist. autem, ex causa, non habet locum in fratribus turpi persona instituta, & bene facit ad hoc, dist. leg. fin. tit. 8. infra eodem.

(5) La heredad. Approbatur hic opinio Guillel. relati a Paul. de Cast. in dist. leg. fratres, ut non solum reuocetur testamento per querelam, quoad legitimum facti debitum: sed etiam, quoad omnia bona, & idem tenet Bart. seu ille, cujus est illa lectura, in autem, de heredibus & fidei. in princ. col. 3. per L. Pantanius, ff. si quis a parent. fuer. anuomis. in princ. & quid si aliquid fuit fratri relicto, an tunc agat tantum ad supplementum, sicut etiam agit filius, per L. uniuersum, C. de inoffic. testam. L. 5. tit. 8. ead. part. gloss. quod tantum agit ad supplementum in dist. leg. omnimodo, super verbo personis, & ista est magis communis opinio, ut attestat Corneus, consil. 176. in causa querela, 4. vol. & tenet Bart. in dist. autem, de heredib. & fidei. in princ. col. 3. licet contrarium tenuerit Guillel. & Salycet. in dist. leg. fratres.

(6) Tres razones. Sumptum est ex autem, de sup. §. ingratitudinem, col. 4. an autem villas vitas, & infamia, que ante dictum §. ingratitudinem, repellat fratrem agentem querela ut in leg. in arenam, C. de inoffic. testam. hodie cum repellat? Salycet. disputat, in dist. leg. fratres, in tercia oppos. & concludit quod sic, & quod talis causa non fit correcte, cum sit quodam causa intrinseca, a lege inventa, per correlationem ad turpitudinem instituti, unde potest dici innata per regulas iuris naturalis, & ceteris: quibus dicitur nihil dolosus dolo, licet ergo repellatur secundum eum alia causa similes istis expressis, que ex rei natura non veniunt, sed a facto extrinseco, non repellitur dicta causa extrinseca, & velut innata.

(7) Ensamado. Approbat quod gloss. in tercio intellectu dicit in dist. §. ingratitudinem.

(8) La primera. Aliquantulum latius ponuntur hic ista tres cause, quam in dist. §. ingratitudinem, ubi tantum dicitur, qui mortem voluit fratri, aut criminalem inducere contra eum inscriptionem, aut substantiam eius pro-

maguer establecieste a ome mal enamado por heredero. E aun dezimos, que si pudiere ser prouado, quel hermano erro contra el otro en alguna de las tres maneras que diximos, que si el hermano a quien es fecho el yerro, muriesse sin testamento, (9) non podria el otro que ania errado contra el, demandar, nin heredar ninguna cosa de los bienes del, por razon del parentesco.

L E Y XIII.

Por que razon deuen perder los herederos la be-
rencia, que deuan auer.

Sus razones principales mostraron los Sabios L. 11.
antiguos, que por cada vna dellas deue per-
der el heredero la herencia del finado. La pri-
mera (1) es: quando el señor de los bienes fue muer-

peravit inferre iacturam, ideo tene menti istam L.

(9) Sin testamento. Habes hic quod ingratitudo ex causis supra scriptis repellit fratrem etiam a successione ab intestato: & sic approbat ista L. primum intellectum gloss. in dicto §. ingratitudinem, quem etiam ibi tenuit Angel. Barrol. tamen & Bald. & alii post Guillel. in leg. fratres, C. de inoffic. testam. reprobat communiter dictum intellectum: & tenent quod ingratitudo non repellat fratrem a successione ab intestato, & etiam Angel. in leg. 1. in fin. ff. de inoffic. testam. ut etiam dixi in leg. 8. supra eod. in gloss. 1. Ideo tu tene menti istam L. partitum approbantem, dist. gloss. cuius opinionem etiam tenet Salycet. in dist. leg. fratres, quass. 8. de cuius mente etiam est, quod hoc procedat, si frater ostendit se ingratitudinis contra fratrem ingratum, per L. si defunctus, C. de legitim. hered. & si ingratitudo duravit, que esset magna relictio ad istam L. indistincto & generaliter loquentem, & forte sufficeret quod ingratitudo tacite, vel expresse non sit a fratre remissa: & quia L. si defunctus, non loquitur in fratre, sed in avia: ubi requiritur exheredatio, vel prateritio cum infertione cause, & in autem, de hered. & fidei. §. exheredatus, & supra eod. L. 4. & 10. & ut hic vides iuncta, L. 10. supra eod. LL. ista partitum aperte voluerunt constituere differentiam inter exheredationem, vel prateritioem, que fit inter ascendentes & descendentes abque infertione cause: & inter eam, que fit inter fratres ut primo caso, & si ingratitudo probetur, non excludantur descendentes, vel ascendentes a successione ab intestato, quando non fuit facta exheredatio, vel prateritio cum infertione cause, frater vero repellatur propter ingratitudinem a successione intestati, & si in prateritioem nulla sit inferta causa, & adde, que dixi supra eod. in leg. 10. in aliis vero cognatis, ingratitudo non repelleret a successione intestati ut in leg. cognatis, ff. unde cognati, & per Salycet. in dist. leg. fratres.

L E X XIII.

Ponuntur in hac L. sex casus in quibus haeres institutus perdit hereditatem, primus si quis ope, vel consilio familie interficiat, & ante additionem haeres sciens querelam iudicalem non appouit. Si autem ab extraneo interficitur: potest haeres adire, & intra quinquennium conueni alia auferatur ei hereditas, & applicetur regi.

(1) La primera. Hic tradat materiam senatus consulti syllania. in quo continetur, quod neque adire hereditatem, neque honorum possessionem petere haeres debet, nisi vindicauerit necem defuncti, & questionem habuerit de familia, & supplicium ex ea sumserit, idest poenam capitalem postulauerit imponi cum domino proterit succedere: neque enim haeres per compendium suum familie facinus debet occultare in leg. 3. §. quod ad causam sequentibus, & §. non tantum, ff. ad syllania, C.

muerto (2) por obra, o por consejo, de algunos de su compania; si el heredero, sabiendo (3) esto, entrasse la heredad, (4) ante que fiziesse querrela (5) al Juez, de la muerte de aquel cuyos bienes queria heredar. Mas si al testador

ouiesse muerto otros estraños, (6) que non fuesse de su compania, bien podria fu heredero entrar la herencia, e despues fazer querrela de la muerte del, fasta cinco años. (7) E si fasta este tiempo non la fiziere, deuela perder, (8)

in leg. si ea, C. de bis quibus, ut indig. & licet L. ista precepit, dedit tamen beneficium heredibus, ut si ipsi interim deceissent, transmittant jus aduendi ad successores suos, L. pen. C. de bis quibus ut indig. & in dist. leg. 3. §. eleganter, & §. fin. & tradit Azo. C. de bis quibus, ut indig. in summa.

(2) Muerto. Quid si non apearat? Vide L. & si certus, §. si unus, & ibi Angel. ff. ad Sylla.

(3) Sabiendo. Nam secus si ignoraverit ut in leg. si ideo, & in leg. cum fratrem, C. de bis quibus, ut indig.

(4) Entrasse la heredad. Approbat opinionem Hugo. relatum per gloss. in leg. in cognitione, ff. ad Sylla. & reprobatur opinionem Joann. & Azon. de qua etiam ibi per gloss. & opinionem Hugo. approbat gloss. in leg. si ea, C. de bis quibus ut indig. in leg. 3. §. quod ad causam, ff. ad Syllania. & pro ista opinione est text. in leg. necessarios, §. non alias, ff. eod.

(5) Querrela. Inuit sufficere accusationem proponi abique eo, quod expectetur quod supplicium sumatur ab occisioibus, vel seruis, qui dominum non iurantur, adverte tamen, quod Salycet. in leg. cum fratrem, C. de bis quibus, ut indig. in 2. oppos. querit de hoc, an quando defunctus necatur a familia, sufficit questionem prius haberi de familia, & ea habita, statim hereditas adiri potest, an vero necesse sit supplicium expectari? In quo dicit, quod text. videtur contrari: nam in leg. 3. §. quod ad causam, & in leg. necessarios, §. 1. ff. ad Sylla. videtur text. requirere quod supplicium expectetur: sed in dist. leg. 3. §. non tantum, & in leg. si ea, C. de bis quibus, ut indig. videtur text. exigere solum questionem haberi, & referit quod quidam illos text. suppleunt per primos, & sic volunt, quod supplicium semper debet expectari in necato palam, si vero clam, quod tunc sufficit questionem haberi, ipse vero Salycet. quando necatur palam a familia, vult, quod ante vindicatum mortem defuncti, haeres non possit adire: & sic quod supplicium expectetur, si vero clam, dicit necessario prius haberi questionem de familia, & questionem habita, si confelso aliqua sufficiens habetur, tunc, expectetur supplicium, alias si nihil sufficiens est tortura ab eis habetur, tunc possit adire impune, neque aliter sit de supplicio querendum, & cum dictis Salycet. transit ibi Alexand. & certe haec distinctio est satis egra ad concordiam dictarum LL. & secundum eam videtur haec L. intelligenda, & limitanda, & supplenda per alias leges, & nota hoc bene, qui iura & Doct. videtur loqui diversimode, & etiam ista L. breuiter in hoc transit: & si casus occurrerit, cum hic notula subleuabis liborem in intellectu dictarum LL. & Doct. & etiam huius L.

(6) Estraños. Non distinguit ista L. siue clam, siue palam occisus sit ab extraneo: & sic videtur, quod utroque casu ante vindicatum mortem defuncti, haeres possit adire, cuius sententia fuit Azo. ut patet ex dictis eius, C. de bis quibus ut indig. & referit gloss. in leg. cum fratrem, C. de bis quibus, ut indig. sed opinio Azo. videtur esse contra casum in leg. minoribus, ad fin. C. eod. ut in dist. leg. cum fratrem, dicunt Bart. Salycet. & Paul. de Cast. Et sic volunt, quod quando occiditur palam ab extraneo, haeres non possit adire ante vindicatum mortem defuncti, & supplicium sumptum, & cum ista L. non dicit, siue palam, siue clam occisus fuerit ab extraneo, limitari; & intelligi debet iuxta id, quod habetur in dist. leg. minoribus, & ita limitatur, & intelligitur infra ead. L. ibi la segunda razon ei.

(7) Fasta cinco años. Istud quinquennium non arctat haeres ejus, qui occisus fuit a familia sua: quia solum

tali casu statuitur, quod haeres non adeant ante questionem de familia habitam & mortem ultimam, ut dixi supra in gloss. super parte querela, & ita vult Paul. de Cast. in leg. 1. col. 2. C. de bis quibus, ut indig. ibi cum dicit ante autem quam adeat, non videtur, quod debeat sibi aliud tempus prefigi: cum senatusconsultum imponat sibi hanc necessitatem, antequam adeat, unde sufficit sibi abstinere ab additione, absque eo quod compellatur citius vindictam facere, & idem videtur dicendum quando occisus fuit palam ab extraneo: quia cum sibi iubeatur, ne adeat ante ultimam mortem defuncti ut dixi supra in gloss. prox. idem erit tunc dicendum, sicut in occisio a familia, & idem tenet Salycet. in dist. leg. 1. in 4. oppos. ibi ante aditam hereditatem statuere non potest, quia totum tempus anterius est ei pro dilacione datum ad accufandum: neque punitur si non accufat, nisi adeat, & tene menti istam L. partitum praesigentem hoc tempus quinquennii hereditatis: nam de iure communi hoc non ita reperitur: imò ut dicit Azo. C. de bis quibus, ut indig. in summa, quod cum non sit determinatum tempus, iudex statuet suo arbitrio, vel quod forte inerit tempus, quo quis possit accufare, vel esse tempus quinquennium, ut ff. ad Syllania. L. in cognitione, & istud ultimum approbat hic, gloss. etiam in dist. leg. 1. voluit tempus esse arbitrium, vide ibi per Doct. tene ergo menti istam L. partitum, ita prolixum tempus statuentem, & forte ex causa posset a iudice arctari, L. si quis homicidii, C. de accusationibus, & in iur. prator edixit, §. si dicatur, ff. de injur. & quia ex causa dilacionis a iure statuta moderantur iuxta not. in cap. 1. de dilacione, ubi Abb. col. 2. & in cap. cum sit romana, de appellacione.

(8) Deuela perder. Adde L. prater veneni, ff. ad Syllania, & L. 1. & L. cum fratrem, C. de bis quibus, ut indig. & L. 1. tit. 3. lib. 3. ordin. rega. ubi etiam ab hac poena, L. illa excipit minores, & feminas, & requirit, quod occisus sit in provincia, ita quod possit accufari, & adde L. minoribus, C. de bis quibus ut indig. in leg. 3. §. si quis ignorans, ff. ad Syllania. ubi idem habetur in rustico: licet contrarium, & male tenuit Paulus de Cast. in dist. leg. 1. secundum Alexand. ibi ad fin. & Jason. in leg. si ea, C. eod. & habetur in rustico infra eadem L. ibi la segunda razon. Item limita, nisi sit prateritus ab alio in accufando, L. sororem, C. eodem, limita etiam in filio instituto herede: quia si ejus pater occidit testatorem, filius institutus non debet accufare patrem, nec tenetur aliquid necem defuncti contra proprium patrem, & si adeat, nec multa, non reddatur indignus secundum Alberic. post Prileum ab eo relatum in rubrica, C. de bis quibus ut indig. allegat text. notabilem, in leg. si adulterum cum incesta, §. liberto, ff. de adulter. quod dicit singulariter Jason. in dist. leg. 1. col. 2. dicens, quod ab alio, non didicet nisi ab Alber. ego etiam didici a Joan. Andr. in additio. ad Speculat. in rubrica, de successione ab intest. col. 1. ubi refert, dicit. questionem Pilei, & addit Jason. in dist. leg. 1. idem dicendum e contra, si filius occidisset, & pater fuisset institutus per rationem dist. §. liberto. in fin. & limita etiam ut infra ead. L. proxima, quid autem si ipsemet haeres occidit, an teneatur se deserre? Bald. dicit quod non in leg. 1. C. in quibus causis in integr. restit. non est necess. & ibi quod nullus nisi sicus potest referre istam questionem hereditibus vindicantibus necem defuncti: haeres tamen qui occidit, licet non inducatur indignus ex eo, quod se non desert, erit tamen indignus ex eo, quod occidit secundum Bald. ubi supra, & habetur infra ista L. ibi la tercera, vide etiam in ista materia, LL. 15. & 16. infra eod. filius vo-

e deuegela tomar el Rey, assi como a ome que la non merefce. (9) La segunda razon es: quando el heredero abre el testamento (10) de aquel que lo establiecio, ante que fizicse la acusacion de los matadores del, seyendo fabidor de los que le abian muerto. Pero si non lo supicse, o

fuesse Aldeano necio, (11) estonce non perderia la herencia por esta razon. La tercera es: si fuefle fabidor en veadad, que el testador fuefle muerto por obra, o por consejo, o por culpa del heredero. (12) La quarta es: quando el heredero yoguiesse (13)

con

ro non tenetur ulcisci mortem defuncti, secundum gloss. singulariter in leg. reculare, §. si fisco, in verbo vindicaverit, ff. ad Trebellian. Adverte tamen, quod Andr. de Her. in tit. qua sunt regal. in versis. & quod indignis, vult contrarium: imo quod fisco accuset occisores de homicidio, si non sit alius, qui accuset, per text. in leg. 1. C. ubi causi fisco. ubi cum dicit, neque bona a fisco peti posse priusquam de crimine confiteri apud eum, cui convictis penam interrogare licet: & tene menti illum text. & dicta Andr. de Her. quia opinio, dicta gloss. communiter ibi tenetur per Doct. non tamen allegant, neque respondent ad text. in dict. leg. 1. adde etiam, quod & illa pena privationis procedit in his qui loco heredi sunt, ut in leg. et qui, cum L. sequenti, ff. de his qui, ut indigni, ubi vide per Bart.

(9) Que la non merefce. Habes hic quod regulariter applicari debet fisco id quod auferatur ab indigno, & adde L. Papiannus, §. meminisse, ff. de inoffic. testam. & ibi per Paul. de Cast. & leg. qui contra, & ibi Bald. C. de inoff. supra. Limitat tamen, ut in leg. fin. infra eod. & que ibi dixi.

(10) Abre el testamento. Non sufficeret sola apertura testamenti, nisi etiam hereditatem adeat, ut ex hoc patet ad hereditatem: ut tene Bartol. in leg. in cogitatione, ff. ad Sillaniam. & dixi supra ead. L. in gloss. super verbo contra hereditatem: idem supradictum hic est, & hereditatem adierit: nisi forte velis dicere, quod per istam L. peritiam, concordantur opiniones Hugo. & Joan. & Azo. de quibus dixi in dict. gloss. videlicet, ut opinio Hugo. procedat, quando heres ignorat occisores: ut non sufficiat apertura tabularum, opinio vero Joan. & Azo. procedat, quando heres scivit, qui essent occisores: ut tunc sola apertura sufficiat, sed magis placet primum dictum, ut suppletur ista L. per dict. §. non alius.

(11) Aldeano necio. Not. bene, quia non paritur rusticus: nisi quando est ignorans, seu quando est rusticus opere, & conversatione, L. alidena, §. de rusticis, ff. de excusation. tuto. L. sine. C. de testam. Bald. in leg. 2. col. 4. C. de rescindenda venditione rusticus namque, qui sagax est, non excusatur praxera rusticitatis, secundum gloss. not. in dict. §. de rusticis, & not. Bald. in leg. 1. C. de interditi. matrim. inter pupil. & tut. in utraque l. ubi gloss. praefumit contra rusticum facientem actum clam.

(12) Del heredero. Azo. in summa, C. de his, quib. ut indigni, col. 2. sic dicit, multo magis auferetur hereditas heredi: si ipsemet occiderit testatorem: nam auferitur ei, si ejus negligentia, & culpa, testator descenderit, ff. eod. L. indignum, tu adde. L. cum ration. in fin. ff. de bon. damnatorum, & L. Lucius, Titius, in fin. ff. de jur. fisci. & ibi Bartol. & L. sequenti, in princ. & §. fin. ff. ad Sillan. & ibi Bartol. & L. 8. tit. 1. infra 7. partit. & L. novelle. tit. 9. lib. 3. for. L. & L. his consequenter, §. 1. ff. familiarit. ubi colligitur, quod licet hereditas possit ab occidit defuncti auferri, velut ab indigno: nihilominus interm, antequam fisco auferat, ipse est heres cum effectu, & exercet adiones hereditarias, & not. Bald. in leg. hereditas, col. 2. C. de his quibus ut indigni, ubi etiam ait, quod si non occidit, sed vulneravit succedet effectus, ex quo non repetitur ex hereditas: ut in authent. ut cum de appell. cognof. §. causi, & in leg. fin. C. de reg. dona. vide etiam ibi per cum, quid si non occidit testatorem, sed ejus uxorem, vel liberos, vel fratrem testatoris: & an portio fratris interfectus accretet alteri fratri, vel an conficietur? Vide ibi per cum. Adverte etiam, quia si fratre occidit fratrem: hereditas occisi debet confiscari, non venire ad sequentes in gradu: ut etiam ex ista

L. paritarum colligitur, quia ipsum jus adeundi transit ad fisco, ut in dict. leg. his consequenter, §. 1. nam jur. sanguinis non absorbetur propter crimen, sed succedit fisco, secundum Bald. in leg. eam quam, col. 3. vers. hac faciunt ad questionem, C. de fideicom. & idem secundum cum si filius patrem interfecit: quia non succedit nepos, sed fisco: in feudo tamen paterno, si frater occiderit fratrem suum, feudum non confiscatur, sed transferretur ad alios agnatos: ut not. gloss. in cap. 1. §. vasa. feud. privetur cui desira, Bald. in cap. 1. §. similiter, n. 4. quib. mod. feud. amit. ex quo inferes ad inopiam, & sic filius occisoris succedit in majoria, vide bonum text. in leg. post legatum, §. si pater, ff. de his quibus ut indigni, & L. in servitute, §. si quis bonorum possessionem, ff. de bon. liber. & in ead. L. in §. si patrem filius, & L. divi fratres, & ibi Bart. ff. de jur. patron. & L. 1. §. si filium, ff. de bon. posses. contra tabul. & Bartol. in authent. ut cum de appell. coz. §. si quis de pradi. tit. col. 8. gloss. & Bart. in leg. 1. ff. si quis alii, test. probi. sed an si filius occisoris moriatur sine filiis, succedat pater occisor? Et text. videtur quod non in dict. leg. Lucius, ff. de jur. fisci. adverte tamen, quia ista L. loquitur in bonis que habentur a patre, non in his que habentur ab antiquioribus titulo majoria, sed ad ea que habentur de progenitoribus antiquis: quod indignus paterna hereditate perdat illa facit, L. si ex patris, §. Julianus, ff. de bon. liber. Item ex hoc patet fuit exclusus propter delictum perpetuo debet esse exclusus, quia causa exclusionis fuit perpetua, facit ad hoc quod not. Bald. in §. quin etiam Episc. vel Abbatem Soc. consil. 9. v. 1. vol. col. 10. Petrus Parisius consil. 72. vol. 4. num. 101. cum tribus seq.

(13) Yoguiesse. Azo. in summa, C. de his qui, ut indigni, col. 2. dicit forte idem, & si gravissimam injuriam ignorantem testatori fecerit, puta cum uxore sua concubuit: nam etiam tunc adimeretur ei legatum: & forte adimeretur ei hereditas, ut ff. de adimen. legat. L. 2. §. fin. sed argumentum contra est in eod. tit. L. ex parte Bald. etiam in leg. fideicommissum, C. de fideicommissis, dicit, quod si non offenderit testatorem vivum, sed ejus memoriam, ut quia stupravit viduam? Et concludit post gloss. quod perdit legatum, & multo fortius, si testator vivente, cum ea adulteretur, sive ergo hoc fiat testatore vivente, sive eo mortuo: videtur, quod procedit, quod hic habetur, & ista L. loquitur indistincte, unde utrumque casum complectitur, Bart. etiam in dict. leg. ex parte, concludit, quod propter causas inimicitie tantum possit quis a successione repelli quando heres indistinctus praebuit causas inimicitie, ut quia occidit filium testatoris, vel fecit sibi aliquid gravissimum, si tamen testator, vel extraneus dedit causas inimicitie, & non ipse institutus, tunc habet locum, quod habetur in dict. leg. ex parte, quia non repellitur ab hereditate, & ita soluit, quod Azo. reliquit insolutum, hoc etiam quod in ista L. disponitur: tenet gloss. in leg. sororem, C. de his quibus ut indigni. Adverte tamen pro intellectu hujus, L. quia videtur, quod intelligi debet, quando heres post mortem defuncti concubuit cum ejus uxore: nam si vivente testatore hoc fieret, & eo ignorante: tunc revocaretur institutio, & legatum expresseumpta voluntate testatoris: quod si scilicet, revocasset, ut not. gloss. in dict. leg. fideicommissum, C. de fideicommissis, & quia tunc legatario, vel herediti instituto, adhuc non erat aliquid questum, neque testamentum confirmatum, non potest dici, quod auferatur ab eo, tanquam ab indigno, ita dicit notabiliter Bart. in leg. 1. ff. de his quibus ut indigni, Bart. tamen loquitur ibi

con la muger (14) de aquel que le establiecio por heredero. La quinta es: si el heredero acusasse el testamento, o la escritura, en que fue establiecio, diciendo que era falso; (15) siguiendo esta acusacion, fasta que diessen juicio (16) sobre ella. Ca, si fuefle fallado el testamento por verdadero, perderia el porende la herencia. Esto mismo seria, si el heredero fuefle Peronero, o Abogado, (17) para seguir tal acusacion como esta,

contra el testamento en que fuefle establiecio. Fuera ende si lo fiziesse por poro, o por mandado del Rey, (18) o si fuefle Guardador (19) de algund huerfano, e razonasse contra el testamento por pro del: ca estonce non le emperceria. La sexta (20) razon es: quando el testador rogasse al heredero, en poridad, (21) que diesse aquella heredad en que le establieciesse, a algun hijo, (22)

vid. Joan. Garciaz tra. de racione fideicommi. et d. 6. m.

8. lib. 9. Re cop. et ibi notatq. et Arredo

ibi in legato: & aliud videtur dicendum in hereditate, quia non potest adimi voluntate nuda, sine solemnitate: ut in dict. leg. ex parte. & in leg. militi codicillis, §. veteranus, ff. de testam. mili. & tenet Paul. de Cast. in leg. fideicommissum, C. de fideicommissis, ubi vult, quod hereditas tunc applicetur fisco, auferendo ab herede, ut ab indigno: prout etiam voluit Bald. Alex. vero in leg. sororem, C. de his quibus ut indigni, dicit hoc, quod applicetur tunc fisco, esse contra text. in dict. leg. ex parte, & contra mentem gloss. & Doct. in dict. leg. hereditas, C. de his quibus ut indigni, quod reprobant solutionem, secundum gloss. ad dict. leg. ex parte, & sic vult, quod tunc hereditas non applicetur fisco, sed remaneat pones herede, unde articulus iste redidit dubius, ex confictu istarum opinionum videtur dicendum, quod ista L. indistincte procedat, ut dixi, & est de mente Bartol. in dict. leg. ex parte, & de mente Doctorum in dict. leg. fideicommissum, ubi ut dixi Bald. tenet expressis, & fuit etiam de mente Azo. & quia L. ista generaliter loquitur, & quia videtur absurdum, ut hereditas maneat apud heredem ita indignum.

(14) Con la muger. Idem videtur si cum filia, vel nuru: ut in leg. 9. tit. 26. 4. part. & que ibi dixi.

(15) Que era falso. Adde L. qui cum major. §. accusasse, ff. de bon. libert. & L. alia causa, C. de his quibus ut indigni, & vide per Azo. C. de his quibus ut indigni, in summa, col. 4. versis. est secunda causa, ubi hoc intelligit in herede majore viginti quinque annorum: nam minori etati ejus qui accusavit, pariter L. post legatum, §. atati, ff. de his qui ut indigni, & arg. L. minoribus, C. eod. quid autem si non dicat falsum, sed intentet bonorum possessionem contra tabulas, an procedat quod hic habetur? Vide per Alexand. in dict. leg. alia, & gloss. & Doct. in leg. 1. qui contra, ff. de vulg. & pupil. & not. quod in impugnatione aliquid instrumentum extra testamentum, vel codicillos, non procederet quod his disponitur L. qui Roma, §. Seja, ff. de verb. oblig. Paul. & Alex. in dict. leg. alia.

(16) Diessen juicio. Imponente suam liti intelligit: nam si appellavit, & pendente appellatione, destitit: idem est, ac si prima instantia distulisset, arg. L. qui cum major. §. accusasse, ff. de bon. libert. & leg. Papiannus, §. meminisse, ff. de inoffic. testam. ita etiam declarat Azo. ubi supra: sufficit enim, ut evitet istam penam, sive a principio, sive pendente appellatione desista, & ita est intelligenda, & limitanda, L. ista partitum ad terminos juris communis, unde sumpta est. Quid autem si desistat post conclusionem in causa? Cynus in dict. leg. alia, voluit, idem esse, ac si lata esset sententia: quia causa confetur consumpta post conclusionem in causa per L. quamvis inhabitari, C. de adulter. unde cautela est secundum eum, quod expediet sententiam, & postea appellat: & deinde ante conclusionem in causa renuntiet, seu desistat: quia sic non parietur penam privationis, per dict. §. accusasse, & idem tenet ibi Bald. allegans gloss. notabilem, in leg. 1. in princ. in gloss. secunda, ad fin. ff. de adion. empt. si tamen ille, qui desistit ante sententiam post conclusionem in causa non agebat litem improbam, & ita ex actis appareat, excusaretur renuntians post conclusionem in causa secundum Paul. de Cast. & Alex. in dict. leg. alia per text. in dict. §. meminisse, ibi litem improba, perseveraverit: per quem text. etiam deciditur,

quid si sententia esset lata contra absentem contumacem. (17) Peronero, o Abogado. Adde, L. post legatum, §. sunt qui putant, ff. de his quibus ut indigni, & leg. fin. 1. racion. ff. de inoffic. testam.

(18) Del Rey. Vide in §. sunt qui putant, versis. advocatum fisci, & nota istam leg. paritarum, cum dicit, por pro, o mandado del Rey, nam ex disjunctiva vult, quod & si non necessitate ex necessitate officii, excusetur procurator, vel advocatus fisci assumens hoc officium solum pro utilitate fisci, excusabitur ergo quicumque procurator, vel advocatus, est non sit ille, qui ad ista est deputatus a Rege: & sic extenditur dispositio, dict. versis. advocatum fisci.

(19) Guardador. Adde §. tutor. in fin. de inoffic. testa. & L. cum quedam mulier, ff. de administrat. tutor. ubi vide Bald. idem volentem in quolibet legitimo admistratore. (20) La fista. Adde, que tradit Azo. C. de his, quibus ut indigni, in summa, col. 4. versis. est alia causa tertia.

(21) En poridad. Secus, si palam, ut in leg. non intelligitur, in princ. ff. de jur. fisci, ubi vide bonum textum, quando dicitur fieri clam, vel palam, & nota, quod licet fiat promissio de restituendo incapaci in publico instrumento: si tamen rogantur testes, & tabellio, ut teneant in secreto: dicitur fieri clam, secundum Bart. in leg. non intelligitur, §. tacite, ff. de jur. fisci, & in leg. in fraudem, ff. de his, quibus ut indigni, ubi ponit haec verba. Idem dicerem, si fieret instrumentum publicum adhibitis testibus: & notario, in quorum fidem posuit, quod hoc secretum tenerent: tunc enim satis est tacitum fideicommissum, id enim dicitur fieri clam, quod taliter sit, quod non potest devenire in notitiam adversarii, secundum Bart. in dict. §. tacite, & adde Decium, consil. 399. colum. fin. & in dubio, quando non certificavit personam, cui restitueretur, est aliquis presumptio, quod reliquerit incapaci: non tamen tanta quod sufficiat, nisi aliter probetur, secundum gloss. in leg. Lucius, §. in testamento, ff. de legat. 1. & ibi Bartol. & idem Bartol. in leg. quem heredi, in fin. ff. de reb. dub. & licet non sufficiat hoc ad probandum tacitam si hem fuisse accommodatam: si tamen testator rogat heredem, ut restituat, cui vellet: non poterit hoc casu sparium eligere: quia tunc videretur capere a testatore, L. unum ex familia, in principio, ff. de lega. secundo, & tenet Bartol. in leg. fin. colum. 2. ff. de his, quibus ut indigni, vide etiam in ista materia per Salycet. in leg. etiam, versis. item quare, C. de fideicommissis, qualiter hoc probetur: & quid si testator habens filium sparium, instituit uxorem, & roget, ut post mortem restituat, quibus velis: que postea instituit sparium filium testatoris, an praesumatur, quod per eam fuit tacita fides ad hoc accommodata? Bart. dixit, quod non, in dict. §. in testamento, qui etiam ita consuluit per multas rationes in concilio, quod incipit, Cecus despolet, ad de que notat idem Bart. in leg. si bis, qui, ff. de vulg. & pupil. & tradit Alexand. concil. 51. incipit, vijo terna ad fin. in 2. volum. & que notat Bald. in leg. eam, quam, col. 10. versis. subjungitur tali, quest. C. de fideicom.

(22) Fijo. Spurio, & incapaci, ut sequitur, & adde L. non intelligitur, §. tacite, ff. de jur. fisci, & Bald. in leg. etiam, versis. modo quo, C. ad leg. falcid. Sed an si testator filio spurto reliquit palam applicetur fisco? Vel remaneat apud heredem scriptum, vel ad quos bona debeant devenire? Vide Bart. in leg. fin. colum. 2. versis. qua-

o a otro, que lo non podia heredar, (23) por que le era defendido por la ley. Ca, si el here-

dero cumplierse tal ruego, (24) o mandamiento del testador, e la entregalle al otro, perderia (25) por-

ro, & revoco in dubium, ff. de his, quib. ut indigni, ubi etiam tradat, an sit aliquis modus relinquendi filio spurio, vide ibi per eum.

(23) Que lo non podia heredar. Quid si poterat capere tempore testamenti, sed non tempore mortis: vel e contra? Vide L. non intelligitur, §. quando autem, ff. de iure fisci, & L. in fraudem, §. 1. ff. de his, quib. ut indigni.

(24) Cumplisse tal ruego. Et inferius dicit, eia entregasse, inuit aperte ista L. quod ex sola accommodatione racione fidei de dando incapaci, si hares ei non traderet hereditatem; non auferret hereditas ab hærede, ut indigno, neque perderet hereditatem, & secundum hoc superflua esset disputatio Bart. in dist. leg. fin. ff. de his, quib. ut indigni, quid debeat facere in conscientia ille, qui est tacite rogatus de dando incapaci, ubi concludit legaliter, ut ipse dicit loquendo salva ratione Theologorum, quod debeat dare fisco secundum conscientiam, neque potest dare spurio, vel retinere: quia tenendo, dicitur malafidei possessor, L. cum, qui, ff. eod. malefici est omne, quod non est ex fide peccatum est ut in cap. fin. de prescrip. ex quo Bart. vult aperte, quod ex sola tacita fide, etiam abique traditione, hares pariatu istam penam, quod tamen dicitur Bart. cum dicit non posse retinere in conscientia, & quod tenetur pandere fisco, non caret scrupulo: cum veras hares sit, & in penam, LL. hanc hereditatem fisco defertur: & pena in foro conscientie non solvitur gloss. vulg. & notabi. in cap. fraternitas, 12. quæst. 2. & contra hoc dictum tenet Dicit. à Covarruv. in suo epito. matrimoniar. 2. parti. cap. 8. §. 4. versic. 5. hinc constat, quod secundum cum ipse spurio possit in foro conscientie talia bona retinere, si sibi ab hærede tradantur, etiam si præcelsi fides de restituendo, vide ibidem versic. 3. inferius, sed forte dictum Bart. verius est, ex quo iste hares non habet voluntatem defuendi, neque sibi relinquere, nisi fidem tacitam præstet, unde non potest dici, quod sit verus hares. Item quod subdit didicus Didacus, quod spurio potest retinere, salva conscientia, si sibi ab hærede tradatur, videtur contra ea, quæ dixi supra ead. leg. in gloss. super parte, en portidad, quod scilicet ille spurio non ab hærede videtur capere: sed à testatore: & cum sit incapax etiam in foro conscientie: tenetur restituere, prout etiam ipse Didacus fatetur, quod spurio non potest cum bona conscientie retinere res sibi à patre donatas, vel relictas, ut tradit ubi supra, versic. 4. & respondet ad gloss. dist. cap. fraternitas. Tu cogita super his, & adde Lucam de Penn. in leg. 1. C. de his, qui se deser. lib. 10. col. 2. ad fin. ubi ponit questionem, an ille, qui commissit aliquod crimen, propter quod debeat perdere bona sua, si crimen sit occultum, teneatur ipse se deferre in foro conscientie, & hoc revelare: & ibi refert distinguentem Bar. an bona publicentur ipso iure, vel per sententiam: tu vide in hoc de confessione ipso iure, quod non liget in foro conscientie, ut teneatur se prodere, quæ tradit Didacus à Covarruv. in dista suo tracta. matrimoniali, part. 2. cap. 6. §. 8. & Jaco. Septimacensis, in suo tracta. de heresi. cap. 9. num. 27. cum sequentibus, & hoc etiam probari videtur ex leg. non intelligitur, in princ. ff. de iure fisci ubi totum pondus sit in accommodatione tacite fidei de restituendo incapaci, & idem probatur in §. quando autem, probatur etiam in dist. leg. cum qui in princ. ff. de his, quib. ut indigni, ubi habetur, eum qui tacitum fideicommissum in fraudem legis suscepit, eos quoque fructus, quos ante litem motam percepit, restituere cogendum, respondit, quia bonæ fidei possessor fuisse non videtur, pondera verbum (quoque) nam expresse sentit de hærede, qui possidebat, & adhuc non restituerat convento, item quia reputat eum malæ fidei possessorem, & sic teneatur ad fructus etiam ante litem motam, hoc etiam probat text. iuncta secunda expositione gloss. ibi in leg. etiam, C. ad leg. falbid. & ibi Salycet. expresse not. dicens not. quod

non expectatur, ut fidei accommodator solverit, sed sufficit, ut solam fidem accommodaverit, ut patet ex secunda expositione, quam facit gloss. super verbo, admittit, quod tenet cordi, hæc sunt verba Salycet. probatur etiam hoc in leg. Imperator, §. fin. ff. de fideicommissa. liberta. hoc etiam probatur in leg. in tacito, ff. de lega. 1. ubi Joan. de Imol. nota tria requisita per illum leg. ut quis dicatur in fraudem fidem accommodare, scilicet, quod factum sit clam, & quod hares secreta cautione obligaverit, & quod sit fides accommodata de restituendo non capaci, & quod nisi prædicta interveniant, non habet locum aliqua pena, & sic, quod solvat incapaci, vel ne, non est in consideratione, ibique refert Jacob. de Aren. Rayner. & Bald. inferentes, quod si non interveniat cautio aliqua, sed forte nuda sollicitatio, vel nulla penitus apparatus cautio, quod tunc non habet locum aliqua pena, & quod sic Doctores prædicti videntur sentire, quod licet hares accommodasset tacite fidem: si tamen se non obligavit cautione privata, vel chirographo, non habet locum pena: & per consequens non applicabitur fisco, quod dicit esse singulari in materia si esset verum, ipse tamen tenet in hoc contrarium per dist. leg. non intelligitur, §. tacite, cum ibi notat per Bart. & per Bart. in leg. fin. ff. de his, quib. ut indigni, ubi gloss. & Bar. videtur velle, quod necdum per cautionem privatam recognitam potest probari de accommodatione tacite fidei: sed etiam per confessionem ejus, qui dicitur rogatus, & illud dictum Imol. videtur verius maxime stare, L. ordinat. huius regni incipienti, & comp. quier, hæc omnia probant peccatum hæredis, à quo pena privationis descendit, consistere in sola fidei accommodatione tacite de restituendo non capaci, unde videtur, quod ista L. partitorem supplenda sit juxta LL. juris communis, de quibus sumpta est, cum in hoc nulla diversitas opinionum fuit inter Glossatores, neque alios scribentes in iure communi, Et sic, quod si hares rogatus solvit non capaci, conficitur hæreditas, ut hic, & idem si non solvit, sed tacitam fidem accommodabit de dando non capaci per dist. LL. & sic secundum utramque expositionem gloss. in dist. leg. etiam, & quod ista L. in hoc non corrigere, quæ erant de iure communi, patet ex leg. 5. tit. 11. infra ead. partit. ubi puniuntur hares ex sola accommodatione tacite fidei, nisi sit situs in potestate, vel servus testatoris, vel dic. quod ista L. partitarum decidat casum singularem, qui non ita clarè reperiebatur decisis de iure communi, scilicet quod si hares secreto fuit rogatus de restituendo incapaci, non tamen constat, quod hares suam fidem ad hoc accommodavit: si tamen hares proceffit ad actum restitutionis in persona indigni: tunc talis hæreditas restituatur applicatur fisco: & hares perdit jus, quod in hæreditate habebat: ut enim hic vides, non dicitur, quod hares fidem accommodavit, sed quod rogatum tacitum testatoris implevit, restituendo incapaci, & licet de hoc videatur casus singularis in leg. si possulante, §. fin. ff. ad Trebellian. non tamen est ita clarus, & Bald. illum text. ad hoc allegavit in leg. eam, quam, col. 6. C. de fideicom. versic. sed quæro, ubi querit, quid si dignus rogatus est restituere indigno, vel in minori parte digno? Et respondet, quod si rogatus accommodavit tacitam fidem, succedit fisco: sed si non accommodavit, non succedit, quod dicit esse verum, si res sit in acta verbi, sed si rogatus proceffit ad actum restitutionis in persona indigni, seu incapaci, tunc illud, quod restitutum est indigno, applicatur fisco, per dist. leg. si possulante, §. fin. quem text. dicit unicum in iure, casus ergo ille, quando hares accommodavit tacitam fidem de restituendo incapaci, non decidit hic, & remanet sub dispositione juris communis, L. commodissima, cum similibus, ff. de libe. & postu.

(25) Perderia. Libertates tamen in testamento relictæ debentur, L. Imperator, §. fin. ff. de fideicommiss. liberta.

por ende el derecho que avia en la heredad. E por qualquier destas seis razones sobredichas pierde el heredero la herencia, e devuela auer el Rey: e por estas mismas razones quel heredero deveu perder la herencia, por estas mismas perderian las mandas (26) aquellos a quien fuessen fechas.

L E Y XIII.

Que galardon deve auer aquel que non puede ser por derecho estabescido por heredero, nin rescibir manda, si alguno lo faze su heredero, o le manda algo, e el mismo lo descubre ante que sea acusado dello.

Si alguno de aquellos a quien descienden las leyes deste nuestro libro, que les non pueden fazer mandas, nin estabescer por herederos, acaesciere que gela fagan encubiertamente, segund diximos en la ley ante desta, si cite atal fuere a la Corte del Rey, (1) e dixere así: Tal manda que me fizo fulano ome, segund me fazen Partida VI.

& non veniunt prælegata in bonis, quæ auferuntur ex causa fideicommissi. L. cum, qui, §. fin. ff. de his, quibus ut indigni, & numquid ille, qui tacitam fidem accommodavit in uno nomo, censetur indignus tota hæreditate? Bald. quod sic in leg. etiam, C. ad leg. fisci, sed in contrarium est textus in leg. hares, qui certam, ff. de his, quib. ut indigni. Quid autem sit testator, qui tacite rogavit, erat Prebyter: hares vero institutus laicus, qui bona restituit, seu tacitam fidem accommodavit: cui fisco, an Ecclesie, vel imperii bona applicentur? Bald. in leg. si quis presbyter, C. de Episcop. & Cleric. versic. 2. inductur, ista L. dicit, quod fisco regio, ex quo bona auferuntur de manu hæredis laici, & cui erat jus questum: si tamen hares esset presbyter, applicentur Ecclesie secundum eum, qui arguit à sententia iudicis ad sententiam legis: quia cum per sententiam iudicis bona Clericorum non possunt fisco Imperii applicari, sic idem est dicendum in sententia legis: & cum dicit Bald. transibit ibi Paul. de Cast. & Joan. de Plat. in leg. 1. col. 2. C. de bon. vacan. li. 10. & nota, quod licet testator roget secretè hæredi, ut de bonis propriis det tantum incapaci, habebit locum hæc pena, si tantumdem hæredi à testatore relinquatur, quantum rogatur restituere secundum Joan. de Plat. in leg. 1. circa fin. versic. item limita, C. de delato. lib. 10. per leg. sed si hoc, §. 1. ff. de condit. & demortu.

(26) Las mandas. Nota bene istam regulam, quæ etiam probatur ex iuribus allegatis superius in quibus ex prædictis sex causis.

L E X XIII.

Si incapaci testator aliquid reliquit fraudulenter iure institutionis, sine aliis, & si antequam recipiat regis curia, hoc revelat: habebit in præmium medietatem hereditatis, vel legatam ad minus. Hoc dicit.

(1) A la Corte del Rey. Non aperit coram quo delatio sit faciendâ, & de iure communi ista delatio fieri debebat coram procuratore Cæsaris, ut in leg. 1. C. de his, qui se deser. lib. 10. & in leg. 1. & 2. C. ubi cau. fiscal. forte in regno sufficere, seu fieri deberet coram his, qui præstant in iudiciis terum fiscalium, & patrimonio regi: qui vulgò dicuntur Contadores Mayores, qui videntur successisse in locum procuratoris Cæsaris eum cognoscant de causis fiscalibus, & inter fisco, & privatum, prout de iure communi faciebatur procurator Cæsaris, & sic in audientia istorum debet fieri ista delatio, & non videtur sufficere, si fiat coram procuratore fiscal, prout etiam tradit Lucas de Penna, in leg. 1. ad finem, C. de his, qui se deser. lib. 10. vel dic, quod potest fieri ista delatio coram procuratore Regis, vulgò dicto, Mayordomo Mayor: ad istum namque

entender, non la puedo auer segund derecho: fazed della lo que touiederes por bien. Por esta bondad que fizo, en descubrir (2) lo que le era mandado en portidad, que lo non quiso rescibir (3) contra defendimiento del derecho, dezimos, que deve auer la meytad, (4) a lo menos, de lo que le fue mandado, o de la herencia, (5) en que fue estabescido por heredero en testamento de otro.

L E Y XV.

Por que razones se puede escusar el heredero, que non pierda la herencia, moquer non sea vengada la muerte del testador, a quien hereda.

Vengança, diximos, que es tenido de demandar el heredero, de la muerte del testador. E si non lo fiziesse así, que pierde por ende la heredad que devia auer del. Pero cosas y ha, en que la non pierde por tal razon. Esto seria, como si el heredero querrelasse la muerte; mas el Juez, o el Señor de la tierra, non qui-

perinet inquirere, & scire reus, & iura Regis, ut habetur in leg. 17. tit. 9. 2. partis. & videtur successisse in locum procuratoris Cæsaris, & huic dicto consociare videtur, L. 16. infra eodem, non tamen ut videmus, de facto cognoscit de causis, sicut cognoscebat procurator Cæsaris, vel dic, quod sufficere, si delatio fiat in Regio Consilio: & cum ista L. non exprimat coram quo fiat, sed tantum dicat, ad Curiam Regis: videtur, quod sufficere in quocumque Auditorio Regali se deferat: ita quod etiam procurator fisci notificetur, ut causam prosequatur, ut notat gloss. in leg. 1. in princ. super parte recessum, ff. de iure fisci.

(2) En descubrir. Statuitur præmium se deferenti, ut hic, & in leg. 1. C. de his, qui se deser. lib. 10. & in leg. edicto, ff. de iure fisci, & in leg. Senatus, §. 2. & in leg. cum racionem, ff. de iure fisci, sic etiam revelantibus prodicionem præmium assignatur in leg. qui quis, C. ad leg. Juliam majest. leg. in testament. & ibi Bald. ubi etiam de revelandis occisoribus, ff. de heredi. institut. Adverte tamen, quod quidam sunt ita totaliter incapaces, quod & si se deserant, non consequuntur præmium, ut hæretici: damnati in metallum: deportati, ut notat gloss. 1. in leg. 1. in princ. ff. de iure fisci. & vide eod. tit. L. edicto, §. 2.

(3) Que lo non quiso rescibir. Innuat, quod si jam recepit, quod & si se deserat, non consequetur præmium: contrarium tamen habetur, in leg. edicto in principio, ff. de iure fisci, & ita etiam est intelligenda ista L. cum sit eadem, imò, & major ratio, cum durius sit relinquere jam habita, & possessa, quam habenda, & nota, quod ista confessio sufficit quoad sui præjudicium, licet quoad præjudicium aliorum, non sufficit abique alia probatione, ut declarat Bartol. in dist. leg. edicto, in principio.

(4) La meytad. Adde, dist. leg. cum racionem, & L. senatus, §. senatus Adriani, ff. de iure fisci, L. tamen, 1. C. de his, qui se deser. dicit tertium quæ loquitur in hærede rogato, non in fideicommissario, ideo distingue, ut per Alberic. & Bartol. in dist. §. senatus, & per Joann. de Plat. in dist. leg. 1. & per Angel. Aret. in princ. instit. de fideicommiss. heredit.

(5) Herencia. Intellige dimidiam dotantis, ut in dist. leg. cum racionem, & vide in materia distinctionem Bart. & aliorum quos supra in gloss. proxima retulit.

L E X XV.

Si hares accusat occisorem ejus cui successit, & iudex ei iustitiam non administravit: aut succumbens, non appellatur, vel si occisor non invenitur: aut hares est minor, xxv. annorum, nec accusavit non auferretur ei hæreditas propter hoc. Hoc dicit.

quisiſſe (1) llegar la querrela a derecho. Eſto miſmo ſeria, ſi acuaſſe a aquellos que ſoſpechaſe que le auian muerto, e dieſſen la ſentencia contra el heredero, aſſoluendo los acuaſados, e quitandolos de la acuaſacion que auian fecho dellos. Ca, maguer non ſe acuaſe (2) de tal juyzio, non perderia por ende la heredad. Otro tal ſeria, ſi el heredero fueſſe menor (3) de veinte, e cinco años; o ſi aquellos que ouieſſen muerto al teſtador, non podieſſen ſer fallados, (4) para fazer juſticia dellos. Ca, por qualquier deſtas razones ſobredichas en eſta ley, que non fueſſe tomada vengança de la muerte del teſtador, non perderia la heredad por ende: porque ſe entien- de que non ſinco por el.

LEY XVI.

Como, quando el Rey, o ſu Mayordomo, reuocada las herencias de los herederos, que non las mereſcen, a que dizen en latin, Indigni, es tenuto de pagar las deudas, e las mandas, a los que fueren ſeñores dellas.

La deſconocencia, e el yerro que el heredero haze, en non querer vengar por juyzio la muerte de aquel a quien hereda, non deue empesçar a los otros, que non auian cul-

(1) Non quiſiſſe. In ſupremo domino, vel iudice ex cuius negligentia non eſt ſuperior, cui ſeriet querela de negligentia, vel iudiciis malitia plane procedit, ſi vero eſſet iudex inferior, querelandum eſſet coram ſuperiori, nam ſi inferior gravat denegando juſ, poteſt adici ſuperior: ut cogat iudicem, ut patri petenti reddat juſ, ut in auctent. ut diſſent. iudic. §. ſi vero, col. 9. vel ut ipſe ſibi juſticiam faciat cum ex negligentia devoluatur juſticiatio ad ſuperiorem, ut in auctent. de quaſtio. §. ſi vero forſan. & ibi Bart. col. 6. & per Joann. de Plat. in leg. nemo carcerem, C. de exatior. tribu. lib. 10.

(2) Non ſe acuaſe. Adde L. propter veneni, §. ſi. ff. ad Syllan. & intellige ſecundum Bart. ibi, quando ſententia eſt bene lata: vel eſt dubium, quia tunc preſumitur pro ſententia, vel ſi excuſaretur propter inopiam, alias ſi male eſſet lita appellare tenetur, & etiam tenetur ſi pars adverſa appellavit, ei reſpondere ſecundum gloſſ. & Angel. ibi & ſi appellavit proſequi tenetur, L. minoribus, C. de his quibus ut indigni.

(3) Si el heredero fueſſe menor. Adde L. minoribus, C. de his quibus ut indigni.

(4) Non podieſſen ſer fallados. Adde L. tertiam, §. ſi qui ignorans, ff. ad Syllaniam.

LEY XVII.

Hereditate per regem ab heredede defuncti necem, non vendicante, eviſta hæres ſatisfacit creditoribus, juxta vires hereditarias, & legataris tentata ſalcidia quam erat hæres habiturus. Hoc dicitur.

(1) Decimus. Proſequitur nota, per Azo. C. de his quibus ut indigni, in ſumma, col. ſin. verſic. & eſt ſciendum.

(2) El mayordomo. Facit ad id, quod dixi ſupra eod. L. 14. in gloſſ. 1.

(3) Las deudas. Adde L. non poſſunt, ff. de juſ. ſic.

(4) La que el reſcibio. Et ſic, ſic ſic non conſolatur inventarium, non tenebitur ultra vires hereditatis ut hic & in diſt. leg. non poſſunt, & in leg. 1. §. an bona, ff. de juſ. ſic. ubi hoc notat Bart. & Alber. in diſt. leg. non poſſunt, colligit, quod ſi alicuius malefactoris bona ab ſicco perveniant, non tenetur ultra quam ad eum pervenit, & intellige quando jure devolutionis quia va-

pa. E porende dezimos, (1) que el Mayordomo, (2) o el Procurador de la Camara del Rey, que ouiere a recabdar los bienes que eſtos atales deuen heredar, aſi como ſobredicho es, porque los non mereſcen auer, que deue pagar las deudas (3) que fincaren del teſtador, falta en aquella quantia, que montare lo que el reſcibio (4) de la herencia. Otroſi dezimos, que deue pagar las mandas (5) que fueren eſcritas en el reſtamento del finado, falta en aquella ſuma, que montare lo que la Camara del Rey reſcibio de aquellos bienes; tirando ende la quarta parte (6) para el Rey, ſegun que la deue retenir para ſi el heredero: e eſta quarta parte ſe deue ſacar de las mandas, quando non fincare tanto de la heredad, de que ſe podieſſe entregar della.

LEY XVIII.

Por quales razones, la herencia que el heredero perdieſſe por yerro que ouieſſe fecho, non la deue auer el Rey.

Cuydarian (1) algunos, que todas las coſas que ſon tomadas a los que las non mereſcen, que deuen ſer de la Camara del Rey. E por ende dezimos, que coſas y ha, (2) en que non ſeria. E eſto ſeria, como ſi dixieſſe el teſtador, e man-

cantia, ſeu confiscationis ſicco ſuccederet: quia tunc non dicitur in hereditate ſuccedere, L. 3. §. eadem conſtitutio, ff. de ſuſceommiſſar. liber. cum gloſſ. ibi, & ideo non tenetur ultra vires hereditatis, ut in diſt. leg. 1. §. an bona, & hic, & ita intelligit Bart. in rub. ff. de acquir. hered. verſic. & hoc apparet: unde ſecus eſt, quando ſicco ſuccederet, ut hæres, & jure hereditario.

(3) Las mandas. Adde L. cum ſicco, ff. ad Syllaniam, & L. dicitur, ff. de juſ. ſic.

(4) La quarta parte. Adde L. Marcellus, §. final. ff. ad Trebellian.

LEY XIX.

Si legatarius conſtitutus tutor in teſtamento recuſet officium, perdit legatum, pupillo applicandum: & ſi teſtamentum celar perdit legatum heredi acquirendum. Item hæres tanquam filius inſtitutus, ſi apparet non eſſe filium, perdit hereditatem conſanguineis defuncti proximioribus applicandam: quibus non exiſtentibus regi applicatur, ideam ſi infidelis, vel hæreticus inſtituatur. Item filio patrem furioſum alimentare nolente, applicatur hereditas extraneo de eo curante, & hærede captivum non redimenne diſtribuitur hereditas in redemptione captivorum. Hoc dicitur.

(1) Cuydarian. Proſequitur nota per Azo. in ſumma, C. de his quibus ut indigni, col. ſin. verſic. præter hoc ad majorem notitiam hujus tituli, & vide notab. per Bartol. in leg. ſu. pen. & ſu. col. ff. de his quibus ut indigni, & per gloſſ. in leg. hereditas, C. eod.

(2) Coſas y ha. Regula ergo erit ex iſta L. quod quidquid auferatur ab indigno, applicatur ſicco, adde L. Papiinianus, §. meminiffe, & ibi gloſſ. & Bart. & Paul. ff. de inſtit. teſtam. ubi Paul. limitat, & intelligit, quando propter ſuum delictum erat indignus, alias ſecus, ut in leg. penult. C. de lega. 1. C. de ſecundis nupt. L. ſi pater, C. de hereditibus inſtituend. idem tenet Bart. in leg. auferitur, in principio, ff. de juſ. ſic. & adde ad diſt. regulam, L. qui contra, & ibi Baldo. C. de inſtit. nupt. hæc regula, limitatur, ut hic vides in multis caſibus: tu etiam limita in herede indigno inſtituto, qui non adeat, ſed repudiet hereditatem: nam tunc hereditas non applicatur ſicco, ita Bart. per text. ibi in leg. ejus, §. 1. ff. de juſ. ſic. cum enim indignus non acquiſierit, non poteſt dicitur.

Item male gat. 36. n. A. ec 14. pag. 129. Cavallo lib. 2. Comaov. Cap. 16. n. AA.

mandarle a algun ome alguna coſa ſeñaladamente; e deſpues dello dixieſſe, que rogaua a aquel ome, que fueſſe Guardador de ſus ſijos; a que llaman en latin, Tutor. Ca, ſi eſte atal non quiſieſſe ſer Guardador de los mogos, non mereſcia auer la manda. Pero tal manda que ſe roma a eſte, por razon que era deſconociente al fazedor del teſtamento, ſera de los huerfanos (3) ſobredichos, e non del Rey. Otroſi dezimos, que ſi algun ome furtaſſe el teſtamento en que le ouieſſe fecho alguna manda, que la pierde (4) por eſta razon, e que deue ſer de los herederos del teſtador, e non del Rey. E aun dezimos, que ſi el teſtador eſtableſciere por ſu heredero a alguno, cuydando ſin dubda ninguna, que era ſu ſijo; que ſi deſpues de la muerte del teſtador fueſſe ſabido en verdad, que non lo era, perderia (5) por ende el heredero tal heredad: porque non la mereſce auer, pues que ſabido es verdaderamente, que non es ſu ſijo del finado. Pero tal herencia como eſta non ſeria del Rey, mas de los parientes mas propincos del teſtador, ſi los ouieſſe. E ſi parientes non ouieſſe, eſtonce deue ſer del Rey. Eſto meſmo ſeria, ſi algun Chriſtiano eſtableſciere por ſu heredero a algun Herege, o Moro, o Judio. (6) Ca, la heredad en que fueſſe eſtablecido por heredero alguno deſtos ſobredichos, auerla y an los mas propincos parientes (7) del teſtador, e non el Rey, maguer eſtos atales non la mereſciere auer. Otroſi dezimos, que quando algun ſijo fueſſe ſin piedad, que non quiſieſſe penſar de ſu padre, que fueſſe furioſo, o deſmemoriado, por Partida VI.

diendolo fazer, e paſſeſſe otro eſtraño del, ſegun diximos de ſuſo en las leyes (8) que ſeñalan en eſta razon; que por ende pierde la heredad, como ome que la non mereſce auer. Con todo eſto, tal herencia como eſta non ſeria del Rey, mas de aquel eſtraño ſobredicho, que penſo del, dandole lo que le era menester en ſu vida. Eſto miſmo ſeria, ſi algun ome yoguieſſe en catiuo, e el ſijo, o el otro que lo ouieſſe a heredar, non lo quiſieſſe ſacar de catiuo, aſi como de ſuſo diximos. Ca, maguer eſte atal perdiere la heredad, e non la mereſciere auer por tal razon como por eſta, non ſeria del Rey; mas deue ſer dada para ſacar catiuos, aſi como ya diximos. (9)

TITULO VIII.

De como puede quebrantar el Teſtamento aquel que es deſheredado en el a tuerto; a que dizen en latin, Querela inofficioſi Teſtamenti.

Deſheredan a tuerto, a las vegadas, los que ſuben por la liña derecha, a los que deſcienden dellos. Otroſi, los que deſcienden por la liña derecha, heſheredan en eſta manera meſma a los que ſuben por ella. E por ende, deſpues que en el Titulo ante deſte moſtramos las razones, por que ome puede deſheredar a aquellos que auian derecho de heredar ſus bienes, ſi les ouieſ-

Levi 1. y tit. lib. Re.

ci, quod auferatur ab eo, Bald. tamen in leg. tam quam, C. de ſuſceom. col. 2. verſic. quare quid ſi teſtator, limitat hoc niſi indignus repudiaverit in fraudem ſicci, quod dicit, præſumi ſi hereditas erat locuples, vel expediens ſicco, allegat, L. cum ſicco, ff. ad Syllaniam, quod tamen ipſe limitat, quando indignus vivat adhuc tempore mortis teſtatoris: ſecus, ſi deſceſſante morte: quia ratio- nis indignitatis, nihil poſſet auferri: cum dies indignitatis non ceſſeret. L. ſu. §. ſi. ff. de his quibus ut indigni, quod habetur tamen per gloſſ. & Bart. in leg. ſi ſequens, in princ. ff. ad Syllaniam, videtur hiſ diſtis obſtare, com loquitur ibi quando hæres fuiſſet jam negligens in viſitanda nece defuncti: & ſic ex negligentia jam erat juſticiatum ſicco: & ſic eſt præſumptio, quod in fraudem ſicci non adeat: & ſic vult quod hereditas indiſtincte auferatur ab indigno, ſive adeat, ſive non adeat. Idem etiam tenet Bartol. in leg. 1. in 4. quaſt. princ. verſic. item quare, quid ſi hæres inſtitutus eſt indignus, ff. de vulg. & pupilli, ubi Alexand. col. 1. dicit iſtam eſſe communem opinionem, Sacin. etiam ibidem 34. col. verſic. circa 7. quaſt. Bart. aſſerit hanc eſſe communem conſuſionem, quod ſicco auferat hereditatem ab indigno etiam excluſo ſubſtituto: quam limitat ut non procedat in eo, qui nullo modo eſt capax, qui tunc ſicco non ſuccedit, L. 1. C. de heredi. inſtit. Secundo limita, ut procedat quando inſtitutus recuſavit, vel in fraudem ſicci diſtulit adire: ſecus, ſi mortuus fuiſſet hereditate ſine fraude non adita: quia tunc ſicco non admittitur, ſed ſubſtituitur. Tercio limita, niſi inſtitutus repudiaret, antequam fieret indignus, L. antequam, ff. ad Syllaniam, & voluit Bart. in diſt. leg. ſi ſequens, Quarto limita, niſi datus eſſet ſubſtitutus heredi indigno in eo, quod capere non poſſet, ut tenet Angel. per illum text. in leg. 2. C. de heredi. inſtit. & in leg. in tempo, ff. eod. & licet Socin. contra iſtam ultimam limitationem arguat ex eo, quod expreſſio ejus quod tacite inſtituitur,

hil operatur: & non ſolvat: poteſt dici, quod iſta expreſſio eſt per alium modum quam tacite inſtituitur, cum dicit in eo quod capere non poſſit, quod verbum poteſt comprehendere etiam in capacitate ſuperuenientem ex indignitate: quod non comprehendit id quod tacite inſtituitur, ſcilicet ſi non adiecit, vel adire non poterit, quod reſeruat ad aliam incapacitatem, que non proveniat ex indignitate ad quam L. in iſto tacito non habuit conſiderationem: teſtator vero exprimeſſit ſic.

(3) Sera de los huerfanos. Adde L. poſt legatum, §. amittere, ff. de his quibus ut indigni, quando enim indignitas alicujus reſpicit favorem certæ perſonæ: illud quod ſibi auferatur à lege, applicatur illi perſonæ, L. pen. C. de lega. & in diſt. §. amittere, ubi Bart. quid autem ſi pœna privationis imponatur à teſtatore? Vide L. uxorem, §. hæres, de lega. 3. & quid ſi teſtator alias erat legaturus, & ſi non eſſet tutor? Vide per Ang. & Alexand. poſt gloſſ. ibi in leg. pen. C. de legat.

(4) La pierde. Concord. cum L. ſi legatarius, C. de legat.

(5) Perderia. Adde L. ſi pater, & L. nec apud, C. de heredi. inſtit. vide in materia, L. 12. tit. 3. ead. parti. & que ibi dixi.

(6) Herege, moro, o judio. Habes hic expreſſum, quod judæus, nec paganus non poteſt hæres inſtitui, nota ad ea que dixi in leg. 4. tit. 3. ſupra ead. parti.

(7) Los mas propincos parientes. Nota bene, nam text. in auctent. idem de uſtorianis, C. de heretic. quem ad hoc allegat Azo. C. de his quibus ut indigni, in ſumma, col. ſin. non ita bene probat.

(8) Leyes. Vide ſupra eod. L. 5. ibi, e otroſi decimos.

(9) Diximos. Supra eod. L. 6.

TITULUS VIII. DE INOFFIC. TESTAM.

quisiſſe (1) llegar la querrela a derecho. Eſto miſmo ſeria, ſi aculaſſe a aquellos que ſoſpechaſe que le auian muerto, e dieſſen la ſentencia contra el heredero, aſſoluendo los aculaſdos, e quitandolos de la aculaſcion que auian fecho dellos. Ca, maguer non ſe acaſſe (2) de tal juyzio, non perderia porende la heredad. Otro tal ſeria, ſi el heredero fueſſe menor (3) de veinte, e cinco años; o ſi aquellos que ouieſſen muerto al teſtador, non podieſſen ſer fallados, (4) para fazer juſticia dellos. Ca, por qualquier deſtas razones ſobredichas en eſta ley, que non fueſſe tomada vengança de la muerte del teſtador, non perderia la heredad porende: porque ſe entien- de que non ſinco por el.

LEY XVI.

Como, quando el Rey, o ſu Mayordomo, reuocada las herencias de los herederos, que non las mereſcen, a que dizen en latin, Indigni, es tenuto de pagar las deudas, e las mandas, a los que fueren ſeñores dellas.

La deſconocencia, e el yerro que el heredero haze, en non querer vengar por juyzio la muerte de aquel a quien hereda, non deue empesçar a los otros, que non auian cul-

(1) Non quiſiſſe. In ſupremo domino, vel iudice ex cuius negligencia non eſt ſuperior, cui ſerret querrela de negligencia, vel iudiciis malitia plane procedit, ſi vero eſſet iudex inferior, querelandum eſſet coram ſuperiori, nam ſi inferior gravat denegando juſ, poteſt adici ſuperior: ut cogat iudicem, ut patri petenti reddat juſ, ut in auctent. ut diſſent. iudic. §. ſi vero, col. 9. vel ut ipſe ſibi juſticiam faciat cum ex negligentia devoluatur juſticiatio ad ſuperiorem, ut in auctent. de quaſtio. §. ſi vero forſan. & ibi Bart. col. 6. & per Joann. de Plat. in leg. nemo carcerem, C. de exatior. tribu. lib. 10.

(2) Non ſe acaſſe. Adde L. propter veneni, §. ſi. ff. ad Syllan. & intellige ſecundum Bart. ibi, quando ſententia eſt bene lata: vel eſt dubium, quia tunc preſumitur pro ſententia, vel ſi excuſaretur propter inopiam, alias ſi male eſt lita appellare tenetur, & etiam tenetur ſi pars adverſa appellavit, ei reſpondere ſecundum gloſſ. & Angel. ibi & ſi appellavit proſequi tenetur, L. minoribus, C. de his quibus ut indigni.

(3) Si el heredero fueſſe menor. Adde L. minoribus, C. de his quibus ut indigni.

(4) Non podieſſen ſer fallados. Adde L. tertiam, §. ſi qui ignorant, ff. ad Syllaniam.

LEY XVII.

Hereditate per regem ab heredede defuncti necem, non vendicante, eviſta hæres ſatisfacit creditoribus, juxta vires hereditarias, & legataris tentata ſalcidia quam erat hæres habiturus. Hoc dicitur.

(1) Decimus. Proſequitur nota, per Azo. C. de his quibus ut indigni, in ſumma, col. ſin. verſic. & eſt ſciendum.

(2) El mayordomo. Facit ad id, quod dixi ſupra eod. L. 14. in gloſſ. 1.

(3) Las deudas. Adde L. non poſſunt, ff. de juſ. ſic.

(4) La que el reſcibio. Et ſic, ſic ſic non conſolatur inventarium, non tenebitur ultra vires hereditatis ut hic & in diſt. leg. non poſſunt, & in leg. 1. §. an bona, ff. de juſ. ſic, ubi hoc notat Bart. & Alber. in diſt. leg. non poſſunt, colligit, quod ſi alicuius malefactoris bona ab ſicco perveniant, non tenetur ultra quam ad eum pervenit, & intellige quando jure devolutionis quia va-

pa. E porende dezimos, (1) que el Mayordomo, (2) o el Procurador de la Camara del Rey, que ouiere a recabdar los bienes que eſtos atales deuen heredar, aſi como ſobredicho es, porque los non mereſcen auer, que deue pagar las deudas (3) que ſincaron del teſtador, falta en aquella quantia, que montare lo que el reſcibio (4) de la herencia. Otroſi dezimos, que deue pagar las mandas (5) que fueren eſcritas en el reſtamento del finado, falta en aquella ſuma, que montare lo que la Camara del Rey reſcibio de aquellos bienes; tirando ende la quarta parte (6) para el Rey, ſegun que la deue retenir para ſi el heredero: e eſta quarta parte ſe deue ſacar de las mandas, quando non ſincare tanto de la heredad, de que ſe podieſſe entregar della.

LEY XVIII.

Por quales razones, la herencia que el heredero perdieſſe por yerro que ouieſſe fecho, non la deue auer el Rey.

Cuydarian (1) algunos, que todas las coſas que ſon tomadas a los que las non mereſcen, que deuen ſer de la Camara del Rey. E porende dezimos, que coſas y ha, (2) en que non ſeria. E eſto ſeria, como ſi dixieſſe el teſtador, e man-

cantia, ſeu confiscationis ſicco ſuccederet: quia tunc non dicitur in hereditate ſuccedere, L. 3. §. eadem conſtitutio, ff. de ſubſtituſſar. liber. cum gloſſ. ibi, & ideo non tenetur ultra vires hereditatis, ut in diſt. leg. 1. §. an bona, & ibi. & ita intelligit Bart. in rub. ff. de acquir. hered. verſic. & hoc apparet: unde ſecus eſt, quando ſicco ſuccederet, ut hæres, & jure hereditario.

(3) Las mandas. Adde L. cum ſicco, ff. ad Syllaniam, & L. dicitur, ff. de juſ. ſic.

(4) La quarta parte. Adde L. Marcellus, §. final. ff. ad Trebellian.

LEY XIX.

Si legatarius conſtitutus tutor in teſtamento recuſet officium, perdit legatum, pupillo applicandum: & ſi teſtamentum celar perdit legatum heredi acquirendum. Item hæres tanquam filius inſtitutus, ſi apparet non eſſe filium, perdit hereditatem conſanguineis defuncti proximioribus applicandam: quibus non exiſtentibus regi applicatur, ideam ſi infidelis, vel hæreticus inſtituatur. Item filio patrem furioſum alimentare nolente, applicatur hereditas extraneo de eo curante, & hærede captivum non redimenne diſtribuitur hereditas in redemptione captivorum. Hoc dicitur.

(1) Cuydarian. Proſequitur nota per Azo. in ſumma, C. de his quibus ut indigni, col. ſin. verſic. præter hoc ad majorem notitiam hujus tituli, & vide notab. per Bartol. in leg. ſin. pen. & ſin. col. ff. de his quibus ut indigni, & per gloſſ. in leg. hereditas, C. eod.

(2) Coſas y ha. Regula ergo erit ex iſta L. quod quidquid auferatur ab indigno, applicatur ſicco, adde L. Papiinianus, §. meminiffe, & ibi gloſſ. & Bart. & Paul. ff. de inſtit. teſtam. ubi Paul. limitat, & intelligit, quando propter ſuum delictum erat indignus, alias ſecus, ut in leg. penult. C. de lega. 1. C. de ſecundis nupt. L. ſi pater, C. de hereditibus inſtituend. idem tenet Bart. in leg. auferitur, in principio, ff. de juſ. ſic. & adde ad diſt. regulam, L. qui contra, & ibi Baldo. C. de inſtit. nupt. hæc regula, limitatur, ut hic vides in multis caſibus: tu etiam limita in herede indigno inſtituto, qui non adeat, ſed repudiet hereditatem: nam tunc hereditas non applicatur ſicco, ita Bart. per text. ibi in leg. ejus, §. 1. ff. de juſ. ſic, cum enim indignus non acquiſierit, non poteſt dicitur.

Item male gat. 36. n. A. ec 14. pag. 129. Cavallo lib. 2. Comaov. Cap. 16. n. AA.

mandándole a algun ome alguna coſa ſeñaladamente; e deſpues dello dixieſſe, que rogaua a aquel ome, que fueſſe Guardador de ſus ſijos; a que llaman en latin, Tutor. Ca, ſi eſte atal non quiſieſſe ſer Guardador de los mogos, non mereſcia auer la manda. Pero tal manda que ſe roma a eſte, por razon que era deſconociente al fazedor del teſtamento, ſera de los huerfanos (3) ſobredichos, e non del Rey. Otroſi dezimos, que ſi algun ome furtaſſe el teſtamento en que le ouieſſe fecho alguna manda, que la pierde (4) por eſta razon, e que deue ſer de los herederos del teſtador, e non del Rey. E aun dezimos, que ſi el teſtador eſtableſciere por ſu heredero a alguno, cuydando ſin dubda ninguna, que era ſu ſijo; que ſi deſpues de la muerte del teſtador fueſſe ſabido en verdad, que non lo era, perderia (5) porende el heredero tal heredad: porque non la mereſce auer, pues que ſabido es verdaderamente, que non es ſu ſijo del finado. Pero tal herencia como eſta non ſeria del Rey, mas de los parientes mas propincos del teſtador, ſi los ouieſſe. E ſi parientes non ouieſſe, eſtonce deue ſer del Rey. Eſto meſmo ſeria, ſi algun Chriſtiano eſtableſcieſſe por ſu heredero a algun Herege, o Moro, o Judio. (6) Ca, la heredad en que fueſſe eſtablecido por heredero alguno deſtos ſobredichos, auerla y an los mas propincos parientes (7) del teſtador, e non el Rey, maguer eſtos atales non la mereſcienſen auer. Otroſi dezimos, que quando algun ſijo fueſſe ſin piedad, que non quiſieſſe penſar de ſu padre, que fueſſe furioſo, o deſmemoriado, por Partida VI.

diendolo fazer, e paſſeſſe otro eſtraño del, ſegun diximos de ſuſo en las leyes (8) que ſeñalan en eſta razon; que porende pierde la heredad, como ome que la non mereſce auer. Con todo eſto, tal herencia como eſta non ſeria del Rey, mas de aquel eſtraño ſobredicho, que penſo del, dandole lo que le era menester en ſu vida. Eſto miſmo ſeria, ſi algun ome yoguieſſe en catiuo, e el ſijo, o el otro que lo ouieſſe a heredar, non lo quiſieſſe ſacar de catiuo, aſi como de ſuſo diximos. Ca, maguer eſte atal perdielſe la heredad, e non la mereſcieſſe auer por tal razon como por eſta, non ſeria del Rey; mas deue ſer dada para ſacar catiuos, aſi como ya diximos. (9)

TITULO VIII.

De como puede quebrantar el Teſtamento aquel que es deſheredado en el a tuerto; a que dizen en latin, Querrela inofficioſi Teſtamenti.

Deſheredan a tuerto, a las vegadas, los que ſuben por la liña derecha, a los que deſcien- den dellos. Otroſi, los que deſcien- den por la liña derecha, heſheredan en eſta mane- ra meſma a los que ſuben por ella. E porende, deſpues que en el Titulo ante deſte moſtramos las razones, por que ome puede deſheredar a aquellos que auian derecho de heredar ſus bienes, ſi les ouieſ-

Levi 1. y tit. lib. Re.

ci, quod auferatur ab eo, Bald. tamen in leg. tam quam, C. de ſubſtituſſar. col. 2. verſic. quare quid ſi teſtator, limita hoc niſi indignus repudiaverit in fraudem ſicci, quod dicit, præſumi ſi hereditas erat locuples, vel expediens ſicco, allegat, L. cum ſicco, ff. ad Syllaniam, quod tamen ipſe limitat, quando indignus vivat adhuc tempore mortis teſtatoris: ſecus, ſi deſceſſante morte: quia ratio- nis indignitatis, nihil poſſet auferri: cum dies indignita- tis non ceſſet, L. ſi. §. ſi. ff. de his quibus ut indigni, quod habetur tamen per gloſſ. & Bart. in leg. ſi ſequens, in princ. ff. ad Syllaniam, videtur hiſ diſtis obſtare, com loquitur ibi quando hæres fuiſſet jam negligens in viduanda nece defuncti: & ſic ex negligentia jam erat juſticiarius ſicco: & ſic eſt præſumptio, quod in fraudem ſicci non adeat: & ſic vult quod hereditas indiſtinde auferatur ab indigno, ſive adeat, ſive non adeat. Idem etiam tenet Bartol. in leg. 1. in 4. quaſt. princ. verſic. item quare, quid ſi hæres inſtitutus eſt indignus, ff. de vulg. & pupilli, ubi Alexand. col. 1. dicit iſtam eſſe communem opi- nionem, Sacin. etiam ibidem 34. col. verſic. circa 7. quaſt. Bart. aſſerit hanc eſſe communem conſuſionem, quod ſicco auferat hereditatem ab indigno etiam excluſo ſubſtituto: quam limitat ut non procedat in eo, qui nullo modo eſt capax, qui tunc ſicco non ſuccedit, L. 1. C. de heredi. inſtit. Secundo limita, ut procedat quando inſtitutus re- culavit, vel in fraudem ſicci diſtulit adire: ſecus, ſi mortuus fuiſſet hereditate ſine fraude non adita: quia tunc ſicco non admittitur, ſed ſubſtitutus. Tertio limita, niſi inſtitutus repudiaret, antequam fieret indignus, L. ante- quam, ff. ad Syllaniam, & voluit Bart. in diſt. leg. ſi ſequens, Quarto limita, niſi datus eſſet ſubſtitutus heredi indigno in eo, quod capere non poſſet, ut tenet Angel. per illum text. in leg. 1. C. de heredi. inſtit. & in leg. in tempo, ff. eod. & licet Socin. contra iſtam ultimam limitationem arguat ex eo, quod expreſſio ejus quod tacite inſtituitur,

hil operatur: & non ſolvat: poteſt dici, quod iſta expreſ- ſio eſt per alium modum quam tacite inſtituitur, cum dicit in eo quod capere non poſſit, quod verbum poteſt compre- hendere etiam in capacitate ſuperuenientem ex indigni- tate: quod non comprehendit id quod tacite inſtituitur, ſcilicet ſi non adiecit, vel adire non poterit, quod reſeruat ad aliam incapacitatem, que non proveniat ex indignitate ad quam L. in iſto tacito non habuit conſiderationem: teſ- tator vero exprimeſſit ſic.

(3) Sera de los huerfanos. Adde L. poſt legatum, §. amitte- re, ff. de his quibus ut indigni, quando enim indignitas alii- cuius reſpicit favorem certæ perſonæ: illud quod ſibi auferatur à lege, applicatur illi perſonæ, L. pen. C. de lega. & in diſt. §. amittere, ubi Bart. quid autem ſi pena pri- vationis imponatur à teſtatore? Vide L. uxorem, §. hæres, de lega. 3. & quid ſi teſtator alias erat legaturus, & ſi non eſſet tutor? Vide per Ang. & Alexand. poſt gloſſ. ibi in leg. pen. C. de legat.

(4) La pierde. Concord. cum L. ſi legatarius, C. de legat.

(5) Perderia. Adde L. ſi pater, & L. nec apud, C. de heredi. inſtit. vide in materia, L. 12. tit. 3. ead. partiis, & que ibi dixi.

(6) Herege, moro, o judio. Habes hic expreſſum, quod judæus, nec paganus non poteſt hæres inſtitui, nota ad ea que dixi in leg. 4. tit. 3. ſupra ead. partiis.

(7) Los mas propincos parientes. Nota bene, nam text. in auctent. idem de uſtorianis, C. de hæretic. quem ad hoc allegat Azo. C. de his quibus ut indigni, in ſumma, col. ſin. non ita bene probat.

(8) Leyes. Vide ſupra eod. L. 5. ibi, e otroſi decimos.

(9) Diximos. Supra eod. L. 6.

TITULUS VIII. DE INOFFIC. TESTAM.

ouicellen errado; queremos mostrar en este, las razones por que el heredero puede quebrantar el testamento, en que fuese deheredado a tuerto. Otrosi, como puede cobrar su derecho. E diremos, quien es aquel que puede fazer la querrela, para desatar el testamento. E que quiere dezir tal querrela. E contra quien deve ser fecha, e ante quien. E por que razones, e en que manera. E otrosi, por quales razones non se quebrantaria el testamento, maguer fiziesse querrela para quebrantarlo. E que fuerza ha atal quebrantamiento como este sobredicho.

LEY I.

Quien es aquel que puede fazer la Querrela para desatar el Testamento: e contra qual ome, e ante quien, e por que razon, e de que manera.

El hijo, o el nieto del testador, o alguno de los otros que descienden del por la linea derecha, que ouicellen derecho de heredarle (1) si muriesse sin testamento; si lo ouicellen deheredado a tuerto, e sin razon, puede fazer querrela delante el Juez, (2) para quebrantar el testamento en que lo ouicelle deheredado: e el Juez de-

LEY I.

Possunt opponere querelam inofficiosi testamenti descendens exhereditati, & est querela sic dicta: quia parentes fecit contra pietatis officium, & idem de ascendente iniuste exhereditato, & proposita querela contra heredem scriptum citabit cum iudex, & pronuntiabit quod testamentum non valet, & hereditas sit querelantis, sed si est praeteritus descendens, vel ascendens, non est necessaria querela: quia ipso iure est nullum testamentum. Hoc dicitur.

(1) Que ouicellen derecho de heredarle. Nam querela inofficiosi testamenti datur filio, & nepoti, & omni descendenti, qui tempore mortis ab intestato posset succedere, non obstante praecedente persona, ut tradit Azo. C. eod. in summa, col. 2. versic. datur autem querela, & not. gloss. in leg. pater filium, ff. eod. nam qui non tenet primum locum, non est instituendus, neque exheredandus, L. gailus, §. in omnibus, ff. de liber. & posthumi. L. si quis filio exhereditato, in princ. ff. de injuri. rapt. vide que dixi in leg. 1. tit. supra proximo, in gloss. supra parte que le ouicelle de heredar, & non potest quis admitti ad querelam, nisi pro ea parte, que sibi ab intestato defertur, L. mater decedens, & ibi Bartol. & Paul. ff. eodem, ubi vide quid si defuncto admittatur? Si ergo filius praecedat, nepos ex sua persona, non potest agere querela: licet ex persona patris poterit: si pater decedit etiam querela non praecipitara, ante aditam hereditatem, ut in leg. si quis filium, C. de inofficioso testamento, & in querela locus est successorio editio, L. si in principio, ff. eodem, & tunc si querela erat jam in esse producta: quia adita erat hereditas, ager nepos etiam ex persona sua per successorium editum, ut declarat Jason. post Rapha. in dict. leg. si quis filium, in fine, de iure tamen ordin. hujus regni, cum ad validitatem exheredationis non requiritur aditio hereditatis, ut dixi supra tit. proximo in leg. 2. semper sequens in gradu poterit intentare querelam ex persona sua.

(2) Querrela delante el Juez. Ixi querela potius dicitur officium iudicis, quam actio, Paul. de Cast. in leg. nam, & si parentibus, §. 1. & L. qui repudiantis, §. 1. ff. de inoffic. testam. ubi gloss. & au ista querela possit obici in modum exceptionis per viam reconventionis, vide Bald. in leg. cum Papinianus, C. de sentent. & si filius conveniatur petitione hereditatis ab haerede scripto

ue oyr su querrela, e fazer emplazar (3) al que es establecido por heredero (4) en el testamento de su padre: e si fallare que fue deheredado a tuerto, o que en el testamento non fue fecha mencion del, (5) deve el judgar que tal testamento non vala, (6) e mandar entregar la herencia (7) al hijo, o al nieto, que se querello. E tal demanda como esta es llamada en latin, Querela inofficiosi testamenti; que quier tanto dezir, como querrela que se hace de testamento que es fecho contra officio de piedad, (8) e de merced, que el padre ouiera auer del hijo. Pero si el testador sobredicho, quando estableciesse el heredero, non fiziesse emiente en el testamento, de aquel que auia derecho de heredar, heredandolo, nin deheredandolo; tal testamento como este non se quebrantaria; pero non vale, nin es nada. (9) E porende, pues que non deve valer, non se puede quebrantar: (10) e deve ser entregada la herencia al hijo, o al nieto, de que non fue fecha mencion en el. E lo que diximos en esta ley, de los descendientes, entiendese tambien, de los ascendientes (11) que fuesen deheredados a tuerto, e sin razon; o si non fuesse fecha ninguna mencion dellos en el testamento de los descendientes.

LEY

deber oponere de ista querela alias non posset post sententiam latam querelare, vide per Bald. in leg. 2. col. 2. C. sententiam rescindi non posse.

(3) Emplazar. Et contra absentem contumaciter poterit procedi ad definitivam, etiam lite non contestata, ut tradunt Bart. & Paul. de Cast. in leg. qui repudiantis, §. 1. ff. eodem, licet gloss. ibi contrarium voluit.

(4) Por heredero. Aliquando tamen querela ista intentatur contra alium, quam contra scriptum haereditem, ut in casu, L. filium, ff. de honorum possessione contra tabul. & in leg. 1. C. de inofficioso testam.

(5) Mencion del. Vid. supra tit. prox. in leg. 10.

(6) Non vala. Adde L. Papinianus, §. fin. ff. eod.

(7) La herencia. Intellige pro ea parte que sibi ab intestato defertur, ut dixi supra, & natura querelae est, quod non detur contra illum qui erat successurus ab intestato, & non habet ultra quam sibi tangat ab intestato, dict. leg. mater decedens, & ibi Paul.

(8) Contra officio de piedad. Adde L. 2. ff. de inoffic. testam. cum L. sequenti, & ista querela est quasi accusatio quedam damnans quasi meritoriam defuncti, quasi de animi feritate fecerit testamentum, sicut belluae quae devorant filios proprios, secundum Bald. in leg. 1. col. 3. C. qui res iudic. non nocet. & nota hic, quod officium inter patrem, & filium dicitur pietas, adde, L. pen. ff. de obse. à libe. paren. praesent.

(9) Nin es nada. Adde, L. inter cetera, ff. de liber. & posthumi. & L. 1. ff. de injuri. rapt. & intellige in filio etiam emancipato praeterito sine inscriptione causae, ut in auctent. de heredi. & faic. §. exhereditato, & per Bart. in dict. leg. 1. & supra tit. prox. L. 10. & idem erit in praeterito à matre, vel ascendentibus per lineam maternam; nam licet praeterito matris habeatur pro exheredatione, ut in §. fin. instit. de exhereditato. liberi si tamen praeterit sine causa, testamentum est nullum, ut in auctent. ut cum de appellat. cognoscitur, §. aliud quoque capitulum, col. 8. gloss. & Doct. in leg. filium, C. de inoffic. testam.

(10) Non se puede quebrantar. Nam evacuari, & rescindi non potest id quod nullum est, ut hic, & in leg. nam, & si sub conditione, versic. post desol. ff. de injuri. rapt.

(11) Ascendentes. Adde, L. pater filium, cum L. sequenti, ff. eod. & §. si filius igitur, in auctent. ut cum de appell. cognos. col. 8.

LEY II.

Si puede el hermano quebrantar, o non, el Testamento que ouicelle fize su hermano, en que non fiziesse mencion del.

El testador que non ouicelle pariente, de aquellos que descendiesen por la linea derecha, o sobriellen; e fionce, maguer ouicelle hermanos, (1) o otros parientes de la linea de trauicillo, bien puede establecer otro por su heredero en su testamento, e fazer de lo suyo lo que quisiere. E como quier que non haga emiente del hermano en el testamento, nin le dexa ninguna cosa de lo suyo, non le pertenece al hermano, de fazer querrela del testamento que el otro su hermano ouicelle fecho, nin lo puede quebrantar: Fuera ende, si aquel que fuesse establecido por heredero, fuesse ome de mala fama, (2) o ouicelle seydo fieruo del testador, o otro quel ouicelle aforrado; e despues lo estableciesse por su heredero, por falago (3) que le fiziesse el aforrado, non lo mereciendo el, nin auiendo derecha razon por que lo deuiesse fazer. Ca, seyendo el derecho tal como sobredicho es, e fionce bien podria el hermano querellar ante el Juez, e quebrantar el testamento, en que fuesse establecido por heredero. Pero si este hermano sobredicho ouicelle fecho contra el testador, alguna de las cosas por que los hermanos pueden ser deheredados, segun diximos en el Titulo (4) de los Deheredamientos, e fionce non se podria querellar, nin desatar el testamento del hermano. E sobre todo dezimos, que los otros

LEY II.

Testator non habens liberos descendentes, licet habeat fratres, potest libere quem velit haereditate instituire, & etiam si in testamento nihil fratri reliquat, non potest de inofficioso agere, nisi hominem infanrem, vel servum testatoris manumissum: blanditiis hoc fauorem, alii autem consanguinei transuersales de inofficioso agere non possunt. Hoc dicitur.

(1) Maguer ouicellen hermanos. Adde, L. 2. & L. 12. supra tit. 1. & L. 1. ff. de inoffic. testam.

(2) De mala fama. Vide supra tit. 1. L. 12. & que ibi dixi.

(3) Por falago. Sequitur expositionem gloss. in leg. fratres, C. de inoffic. testam. Bald. vero ibi intelligit de libertate ingratu erga patronum, qui reputatur vilis persona propter ingratitudinem asecutus libertatis, & ita etiam intelligit ibi Jason. & sic, cum ibi dicitur perperam, & non bene merentes: intelligunt de ingratu quae certe videtur bona expositio: cum casante ingratitudine, blanditiis non videntur ad hoc efficaces, imò conceduntur, ut in leg. fin. C. si quis. atque testam. prohibitu. L. 27. tit. 1. infra ead. partit. quando quis blanditur alii ad suum commodum tantum, si enim blandiretur in perniciem alterius suggerendo falsas causas testatori ad hoc, ut testator prius haereditate eum, cui illam volebat relinquere, aliud esset, ut in leg. non est enim, ff. de inoffic. testam. ubi Angel. dicit per hoc se obtinuisse, semel circa quandam magnam haereditatem in fauorem pauperum, quibus erat relicta: & agnati testatoris persuaserunt ei quod elemosyna non erat bona, neque acceptabilis Deo: & quod illi quibus relinqueretur non erant bonae conditionis: & in tantum induxerunt testatorem, quod mutavit propositum, & ipsos haereditis reliquit, & quod ab illis haereditas hoc fuit revocata, & illis pauperibus concessa, allegat ad hoc notat. per Cyn. in leg. quidquid, C. arbit. tute. tu tene

parientes, que son de la linea de trauicillo, (5) non pueden fazer querrela, para desatar el testamento; nin han que ver en sus bienes, auiendo fecho manda, o otro ordenamiento dellos.

LEY III.

Por que razones non puede el hermano quebrantar el Testamento de su hermano, maguer estableciesse su fieruo por su heredero.

Como quier que diximos en la ley ante desta, que si el testador estableciesse por su heredero ome que fuesse de mala fama, quel hermano se puede querellar, e quebrantar el testamento; razon y ha, en que lo non podria fazer. E esto seria, como si el testador estableciesse por su heredero algun su fieruo: (1) ca este atal, maguer quiera, o non, puedelo apreniar segund derecho, que sea heredero. E porende lo llaman en latin, heredero necessario: (2) e maguer este atal sea ome vil, e non de buena fama, (3) por todo esto, non puede el hermano querellarle, nin quebrantar el testamento, en que fue establecido por heredero.

LEY III.

Por que razones non pueden quebrantar el Testamento, los que son deheredados en el.

Muchas razones son, por que non se quebranta el testamento, en que alguno fuesse deheredado. Ca, qualquier de los que descendiesen por la linea derecha del testador, que fiziesse tal tuerto, por que mereciesse ser dehe-

rentem istam L. partitorum volentem, quod non requiratur, quod libertus fuerit ingratus, sed quod sufficiat, quod non sit ita meritis, quod defunctus ei haereditatem reliquerit, si blanditiis ipse testator induxit: cum testator haberet fratrem utrinque conjunctum, vel consanguineum tantum, & nota bene, & sic blanditiis non probate in libertu non bene merente, qui blanditur testatori ad exclusionem fratris.

(4) En el titulo. Vide in leg. 12. supra tit. 1. (5) Lina de trauicillo. Adde L. 2. supra tit. 1. & ibi dixi.

LEY III.

Servo testatoris necessario haerde instituto non admittitur frater ad inofficiosi querelam. Hoc dicitur.

(1) Su fieruo. Concord. cum L. fratres, in fin. C. eod. differ. & C. de necessar. seruo. haerde. instit. per totum, & L. pignori, cum alio, ff. de haereditibus instituend.

(2) E non de buena fama. Quid tamen si iste seruus blanditiis testatorem induxit, ut eum institueret: an erit idem quod in libertu, de quo supra L. proxima? Videtur quod sic, ne mellioris conditionis esset seruus praesertim vilis, & malae famae, quam libertus. Tu dic contra: cum haec L. neque illa de qua sumpta est, in hoc non distinguant: & quia propter interesse honoris defuncti statutum fuit, ut seruus institutus esset necessarius haeres, ut creditores habeant quem convenienter, L. & quis, ff. de interrogat. adionib.

LEY III.

Iuxta exheredationis causa opposita, & probata remanet testamentum firmum: idem si iniuste exheredatus infra quinquennium post aditionem haereditatis querelam non proponat nisi minor sit qui infra gratem xxv. anno, & postea per quadriennium potest cum proponere. Hoc dicitur.

redado, segund diximos en el Titulo de los De-
feredamientos, e le deferredalle el testador por
tal razon; si el heredero esto pudiere probar,
que el otro fizo el yerro por que le deferreda
el testador, estonce non se quebrantaria el testa-
mento. Esto mismo seria, en los otros que fuesen
deferredados por razon de tal yerro, quier fuesen
de los ascendientes, quier de los otros de la
linea de trauieslo. (1) Otrofi dezimos, que si alguno
que fuesse deferredado, callasse, e non querellasse
fasta cinco años, (2) despues que el heredero
opiesse entrado en la heredad (3) del testador;
que de los cinco años en adelante non se po-
dría querellar; e maguer se querellasse, quierien-

do mostrar razon por que non deuia ser dese-
redado, non deue ser oydo. Fuera ende, si
fuesse menor de veynte, e cinco años. (4) E
este atal puede fazer tal querrela, fasta que sea
de edad cumplida, e aun en los quatro años
que se siguen despues.

L E Y V.

Como, si el padre da a su hijo su parte legitima,
puede fazer de lo otro lo que quisiere.

Si el padre, faziendo testamento, dexa a su
hijo su parte legitima, (1) si esta parte le
dexa como a heredero, (2) e estableciesse en
esse mismo testamento a otro, en los bienes o-
tros

(1) Linea de trauieslo. De fratribus intellige, ut supra
cod. L. 2.
(2) Cinco años. Adde L. si quis filium in fin. & L. sci-
mus, §. illud, C. cod. quid autem in iure agendi ad sup-
plementum, an excludatur quinquennio, sicut excludit
querrela? Communis opinio est, quod non: sed com-
petat perpetuo ad xxx. annos, ut tradit Jason. in dist.
leg. si quis filium, licet Bart. ibi, & in consil. incipi. qui-
runt utrum iuri agendi ad supplementum, tenuit con-
trarium, i. quod excluditur quinquennio.
(3) Entrada en la heredad. Non enim nascitur querela
ante aditam hereditatem, L. Papinianus, §. si conditioni,
ff. cod. & ratio secundum Angel. ibi est, quia ordinatur
ad rescissionem testamenti, quod non habet efficaciam
ante aditam hereditatem: ideo proprie non cadit impug-
natio, unde secus est in iure contra tabulandi, quod etiam
non adita hereditate proponitur, L. ut liberis, C. de col-
latione. L. quod vulgo, ff. de honor. poss. contra tabul. &
est ratio, quia in tali iudicio de iure testamenti non qua-
runtur, sed solum de iure contra tabulantis, ut in leg. fi-
lio, §. v. ff. de inoffic. testam. & sic poterit inferri, quod
cum hodie de iure ordi. huius regni ad substantiam con-
tentorum in testamento non requiratur adicio hereditatis:
quia tunc querela non ordinatur ad rescissionem testamen-
ti: sed tantum pro iure querelantis, poterit querela etiam
non adita hereditate proponi, sicut etiam de iure anti-
quo poterat bonorum possessio contra tabulas, dabitur
ergo curator hereditati iacenti, contra quem filius ex-
heredatus proponet querelam, & sic statim a die mortis
testatoris, vel dationis curatoris incipiet hodie de iure regni
currere illud quinquennium, vel die, & melius, quod si
haeres scriptus in testamento, in quo filius est exherede-
datus, repudiet: poterunt adire hereditatem alii venien-
tes ab intestato: prout vult, dist. leg. ordin. in casu in
quo, in testamento nullus est haeres scriptus, cum idem
fit nullum esse scriptum, vel scriptum: & non adire, &
contra tales aduenies ab intestato exheredatus movebit
querelam infra quinquennium a die hereditatis adire per
eos, neque debet esse mirum, ut querela detur contra alium,
quam contra heredem scriptum; contra, L. primam, & L. circa,
ff. de inoffic. testam. & habetur supra cod. L. 2. quia
tales succedentes ab intestato, succedunt in locum ha-
redis scripti, qui propter eius repudiationem, heredita-
tem habuerunt, & ex beneficio, dist. leg. ordin. succeditur
in locum heredis: & ideo potest contra eos dari que-
rela: sicut etiam potest dari contra fideicommissarium
universalem, L. 1. C. de inoffic. testam. & sicut etiam in
casu, L. filium, §. sed cum exhereditatio, verfic. sed quem-
admodum, ff. de bon. poss. contra tabul. datur exheredito
querela contra preteritum, qui advocavit hereditatem: &
succesit in locum heredis scripti, ut ibi declarat Bart.
(4) Menor de veynte, e cinco años. Adde, L. adolescen-
tia, C. in quibus causis, in integr. restit. non est neces.

L E Y V.

Si pater legitimam iure institutionis relinquit filio de

omnibus aliis bonis potest adhibere facere, sed si iure
legati legitimam ei relinquit, si eam filius non acceptat,
vel acceptans protestetur saluam esse querelam, poterit rum-
pere testamentum per querelam nisi inter liberos testa-
tor circa testamenti factionem disponat. Si vero iure in-
stitutionis minus legitima sibi relinquat, poterit ad sup-
plementum agere. Hoc dicit.

(1) Su parte legitima. Excluditur a querela filius, cui
est relicta sua legitima pars, ut hic, & in leg. cum qua-
runtur, C. cod. & infl. cod. §. igitur quartam, & L. penul.
C. de collatione. adde quae dixi in leg. 10. in gloss. 1. supra
tit. 1. & not. quod si simpliciter instituitur filius in legi-
tima, talis institutio dicitur universalis: & perinde ha-
betur ac si instituitur in omni hereditate; excepta
quinta iuxta, L. fore, & LL. Tauri, ita probat text. se-
cundum Angel. ibi in leg. ita tamen, §. si patronus, ff.
ad Trebellian. ubi ipse & Paul. de Cist. refert, quod alii
tenuerunt contrarium, quia legitima non dicitur quarta
pars hereditatis, sed quarta bonorum, quod patet quia
non debetur nisi de eo, quod remanet deducto xte alie-
no, L. Papinianus, §. quoniam autem quarta, ff. de in-
offic. testam. sed institutio in quarta bonorum non est uni-
versalis, dato alio coherede in hereditate, vel in univer-
so, L. cogis, §. & generaliter, ff. ad Trebellian. sed primum
probat in dist. §. si patronus, secundum Angel. est au-
tem effectus maximus, secundum Paul. ibi: quia si vide-
tur institutus in quarta hereditatis: acceptando, poterit
pro rata conveniri a creditoribus: & secus esset si in qua-
rta bonorum, & dicitur Angel. teneri ibi Paul. qui res-
pondeat ad illud quod legitima non debetur nisi deducto
xte alieno, quia licet hoc sit re vera, tamen est quarta
hereditatis. Alexand. tamen ibi dicit, quod magis commu-
nis opinio est, quod legitima sit quarta bonorum, &
quoad effectum per dist. leg. Papinianus, §. quarta, &
tenet Bald. in leg. ex facto, la grande, ff. de heredit. in-
stituent.

(2) Como a heredero. Habes hic, quod legitima debet
relinqui filio tituli, institutionis, idem in legitima debita
parentibus, ut tradit Bart. in autent. ut cum de appel.
cognosce in §. siue igitur, col. 8. & ista est communis opi-
nio, secundum Jason. in autent. novissima, col. 11. C.
de inoffic. testam. contra Bart. ibi, qui tenuit ibi contra-
rium, sed an in dubio alio non expresso cum filio a pa-
tre relinquitur aliquid pro legitima, intelligitur tit. in-
stitutionis? Communior videtur opinio inter Doctores, in-
quientes de iure communi, quod sic prout dicunt Bart.
Bald. & Rapha. Fulgo. in autent. unde si parent, C. de
inoffic. testam. Bald. in leg. humanitatis, ubi boni text.
C. de impub. & aliis substituitur, & hanc esse communem
opinionem attestantur ibi Alexan. & Decius, contrarium
opinionem tenet Silyc. in leg. quoniam, C. de heredit. in-
stit. quest. fin. Joan. de Imol. in leg. bis verbis, & in leg.
1. §. si ex fundo, ff. de heredit. instit. Alexand. in leg.
nam quod, §. non omnis, ff. ad Trebellian. Jason. in au-
tent. novissima, C. de inoffic. testam. Guilliel. Bened. in
rep. capit. Rayonantius, in verbo delinquens, 1. de testamen-
to.

Leyes
1. y 8.
tit. 8.
lib. 5.
Recop.

ros que ouiesse, o ordenasse dellos en otra ma-
nera qualquier; estonce, maguer se querellasse el
sijo, non podria quebrantar el testamento. Mas
si aquella parte le dexasse en el testamento, non
como a heredero, mas como en razon de manda,
estonce podria quebrantar (3) tal testamento E
esto se entiende, si el sijo non rescibiesse aque-
lla parte que le era mandada. Ca, si la reici-

biesse, (4) e non lo protestasse, (5) diziendo,
que le fincasse en salvo la querrela (6) que auia
de tal testamento, non podria despues quebran-
tarlo. Por si el padre non fizesse testamento, e
partiesse (7) lo que ouiesse entre sus hijos, fa-
ziendo codicilo, o alguna escritura, en que mos-
trasse su voluntad; maguer en tal escritura non
dexasse al sijo, aquella parte que le mandaua,
esto

& huic opinioni faver ista L. partitatum in verbo isto,
& inferius cum subdit mas si aquella parte le dexasse en
el testamento non como a heredero, &c. & hanc conclusio-
nem, quod filius debeat institui multipliciter limitat Guil-
lielm. ubi supra vide ibi per eum per totam illam par-
tem, querit etiam Bald. in capis. per tuas, de probatione.
de questione quom dicit tunc esse de facto si primo pa-
ter instituit aliquem tanquam verum filium ex uxore, &
postea mutavit testamentum, & instituit eum in modica
quantitate, non nominando ipsum, ut filium, sed tanquam
nutritum in domo: nunquid possit tanquam prateritus
rumperre testamentum? Vide ibi per eum qui arguit ad
partes, & relinquit indecisiu: quia pendebat defecto: &
quia erat questio multum ardua, & de isto dicto Bald.
meminit Alexand. consil. 87. incipit in causa mora con-
tra Angel. 3. vol. Adverte etiam quod filia potest institui
in dote, gloss. in leg. 3. §. sed utrum, ff. de minor.
& est communis opinio, prout attestatur Alex. in dist.
consil. 179. 5. vol. colum. penult. & in consil. 168. cod.
5. vol. & quid si testator in codicillis declaret, quod id
quod relinquit filio in testamento, valeat iure institutio-
nis? Bald. in leg. non codicillam, C. de testam. vult, quod
non sufficiat, quod multum nota, & forte, secundum
leges regni quod testamentum sit nuncupativum: &
in codicillis interveniunt tor testes, quop in testamen-
to, contrarium esset dicendum, quod autem si pater sub-
stituat filio vulgariter dicendo, si filius meus haeres non
erit, talem substituto, an tunc filius dicatur prateritus,
vel institutus? Vide Bald. post gloss. & Bart. in leg. an-
tequam, C. communis, de successione. Quid autem si pater
relinquit filiae centum, neque dicit iure institutionis: &
prohibet eam plus petere, vel habere: nunquid filia dicitur
praterita? Bald. dicit quod non in leg. si adulta,
C. de heredit. actio. cum videatur relinquere animo com-
pensandi cum legitima, allegat, L. si debitor, ff. ad legem
falcidiam, alii etiam tenuerunt cum Bald. ut refert Guil-
lielm. ubi supra in tertia limitatione: Salycet. tamen te-
net contrarium in dist. leg. si adulta, & sequitur Guilliel.
& videtur verius, & probatur aperte in ista L. partita-
tum, quid autem si pater diceret, relinquo centum filio
meo, iure falcidia, an importer idem quod tit. institu-
tionis? Gloss. dixit quod sic, in leg. si patronus, §. 1. ff.
de donation. super verbo de illo, quam ad hoc allegat Bart.
in leg. fin. ff. de pecul. legat. qui hoc non probat: sed
tantum probat quod etiam legitima debita iure natura
dicitur falcidia, dictum Bart. tendit ad suam opinionem,
quod satis dicitur relinquit iure institutionis, quando re-
linquitur pro legitima, & secundum hoc inducit illam
gloss. satis tamen placet dictum Bart. cum testator dice-
ret relinquo iure legitime, quod videtur tit. institutio-
nis, ex quo se refert ad jus, quod debet relinqui: legiti-
ma, & non ad legitimam tantum iure legati: & adde
quae dicam infra cod. L. in gloss. super parte como a heredero.

(3) Quebrantar. Dicendo de nullitate contra testamen-
tum: cum tale testamentum, in quo deficit institutio fi-
lii est nullum, ut in autent. ut cum de appellat. cognosce.
§. aliud quoque capitulum, & §. siue igitur, col. 8.
(4) Ca si la rescibiesse. Adde L. si pater, §. fin. & L.
nihil, & L. penul. & fin. ff. de inoffic. testam. & L. si
ex modica, §. fin. cum L. sequen. ff. de bonis liber. & Bald.
in leg. 1. col. fin. verfic. item pone filio legatum, C. de iure
fisci, lib. 10. & limita, nisi tale legatum recepisse, ut
alii, illico restituere: ut habetur in dist. §. fin. qui text.

secundum Angel. ibi allegatur pro casu quod filius ex-
heredatus, vel prateritus relictuus executor in testamen-
to, licet acceptet fideicommissariam, non excluditur proin-
de a iure querelandi, vel dicendi nullum, & hoc dicit
ibi Angel. quod tenebat Bald. ipso Angel. audiente, idem
tamen Angel. ibi tenet contrarium volens, quod si ex
hac acceptatione inducatur agnitio, & approbatio testa-
menti, licet non acceptet fideicommissariam, ut querat
sibi, sed ut impleat votum testantis: mihi vero magis pla-
cet opinio Bald. cum enim ex causa prateritionis, vel
exheredationis rumperat testamentum quoad institutio-
nem, non quoad legata, & caetera in testamento con-
tenta: ut in autent. ex causa, C. de liber. prater. & in-
fra isto tit. L. fin. possunt ista stare simul agnoscere tes-
tamentum quoad executionem relictorum, & impugna-
re quoad institutionem, & quia videtur pro hoc casu
in dist. §. fin. ubi etiam Paul. inclinat in opinionem Bald.
allegans pro eo determinationem, Joan. Andri. in addit.
ad Specul. tit. de instrum. edition. §. nunc vero aliqua in
addition. quae incipit admittatur.

(5) E non lo protestasse. Not. hoc de protestatione,
quia non ita exprimebatur clare in LL. de quibus ista
sumpta est, & induci potest ad questionem de filio re-
cipiente rem a patre sub certo gravamine, quae tamen erat
res antiquae majoris, quod ex hoc sibi filius praesudicet,
de qua questione vide quod nor. Bald. in cap. unico, de
stud. guardia, §. fin. unico, C. de liber. prater. & in-
fra si talis recognitio fiat per errorem, vel impressionem,
aliter quam morte solito, non nocet sibi, neque posteris, &
dicit etiam Bald. in cap. 1. qualiter iurare debet vass. dem.
fidei. quod nova iuramenta extorta contra antiquam con-
suetudinem praesumuntur impraeserta, quod tu nota.

(6) La querrela. I. jus dicendi nullum, quia non fuit
relictuum iure institutionis, ut in dist. §. aliud quoque ca-
pitulum, vel dic, quod intelligatur proprie de querela
inoficiosi testamenti: & sic quod per istam L. limitetur
conclusio Doct. per dist. text. quod testamentum sit nul-
lum, si filius non instituitur, vel aliquid sibi relinqua-
tur iure legati, vel fideicommissi: ut non procedat, quan-
do filius simpliciter acceptavit legatum sibi relictuum pro
legitima: nam tunc tenebit testamentum, neque pote-
rit rescindi per querelam, nisi protestetur, cum recipit
quod saluum sit sibi ius querelae, imo etiam ulterius pro-
bari videtur ex ista L. quod etiam si filius non acceptet
legatum relictuum sibi pro legitima tamen: adhuc ad res-
cissionem testamenti opus erit integrare querelam, & sic
quod non competat sibi jus dicendi nullum, & isto ca-
su poterit procedere opinio communior, de qua dixi su-
pra in gloss. 2. obstat tamen ad hoc text. in dist. §. aliud
quoque capitulum, ibi nec si per quamlibet donationem,
vel legatum, vel fideicommissum, vel alium quencun-
que modum eis dederint legibus debitam portionem, un-
de cum ista L. superius dixi quebrantar, expono ut dixi
supra in gloss. 3. dicendo testamentum nullum.

(7) Partiesse. Prosequitur nota, per Azo. C. de inof-
fic. testam. in summa, eorum. fin. verfic. si autem non fa-
ciat pater perfectum testamentum, & concordat cum L. pa-
rentibus, C. cod. & L. fin. C. famul. verfic. & vide per
Alexand. consil. 168. 5. volum. incipit ponderari narra-
tis in ibemate, col. 2. ubi probat, quod talis divisio non
requiritur, quod fiat tituli institutionis, & quod ita de-
beat limitari, dist. §. aliud quoque capitulum, & distin-
gui per dist. leg. fin. & ita approbat hic.

como heredero, por todo esso, non se podria querellar, para quebrantar aquel testamento. Otrosi dezimos, que dexando el padre al hijo alguna cosa en su testamento como a heredero, (8) maguer non le dexasse toda la su parte legitima, que deca auer segun derecho, por todo esso dezimos, que non podria quebrantar el testamento; mas podria demandar, que aquello que le menguava de la su parte, que deua auer, que gelo cumpliesen: (9) e los otros, que son escritos por herederos (10) en el testamento, son tenudos de lo fazer.

L E X VI.

Como, a quel que otorga, o consiente en el Testamento, en que lo deshereda su padre, non lo puede desfatar despues.

EN qualquier manera, que otorgasse, o consintiese el hijo, o el nieto, en el testamento en que lo ouiesse desheredado; asi como si le ouiesse dexado manda en el, o a su hijo, (1) o a otro alguno que facille en su poder, e la recibiesse;

Leg. tit. 3. lib. 5. Recop.

Vela Dis- cent. 16. n. 21. pag. 203.

(8) Como a heredero. Approbat gloss. in leg. omnimodo, C. eodem, in verbo. vel fideicomisso, quid autem, si testator, qui per verbum relinquo aliquid, dar filio suo, adiciat quod vult, quod testamentum valeat omni meliori modo, via, & forma, &c. an per hoc sustentetur testamentum, & censetur relinque iure institutionis? Bald. notabiliter vult, quod sic in leg. quatuor, colum. 2. C. de heredi. instit. ex eo, quod verba sunt trahenda, & aptanda personis, quibus loquitur secundum qualitates personarum, allegat, L. qui iure militari, ff. de testam. milit. & alia, que ibi videbis: & quia vulgares homines illiterati nesciunt vulgarizare aliud verbum, quam relinquo, & durum, & contra equitatem est dicere, quod verbum generale non aperitur in ea specie, in qua magis saluatur. Subdit tamen, quod si testator expresse dixerit, relinquo iure legati: tunc filius esset prateritus. Et satis placet istud dict. Bald. quia consonat rationi, & L. ista partitatum non repugnat, imo confert, cum superius dixit, mas como en razon de manda.

(9) Gelo cumpliesen. Concordat cum leg. omnimodo, C. de inofficio. testam. & procedit etiam filius pater, qui instituit minus legitima, prohibebat plus petere, nam adhuc agit ad supplementum, ut in §. ceterum, in authent. ut cum de appellat. cognof. & Doctor, communiter in dict. leg. omnimodo. Et si restituit minus legitima sic acceptatum. Et adde Paul. in leg. quod de bonis, §. cum fideicommissum, ff. ad leg. falcid. Item procedit hoc non solum in liberis, sed etiam in parentibus, & in fratribus instituta turpi persona, gloss. & ibi vide Jaso. in dict. leg. omnimodo, & adverte, quod licet istud jus agendi ad supplementum succedit loco querelae, ut in dict. leg. omnimodo, non tamen tollitur quinquennio, sicut tollitur querela, ut supra proxima, & ita est communis conclusio contra Bart. in leg. si quis filium, C. de inofficio. testam. ut dixi supra L. proxima, & tradit novissime Roder. Suar. in commento, L. fori, §. ista sub repet. L. quam in prioribus, in 3. limitatione, fol. 66. col. 3. etiam ergo hoc remedium perpetuum usque ad triginta annos, etiam statum L. Taurina 63. qua cavetur actionem personalem competentem ad petendum debitum praescribi viginti annis, nam talis lex non extenditur ad supplementum legitime, vel ad legitimam, pro qua datur petitio hereditatis: & ita loquendo in simili statuto concludit Philipp. Corneus, consil. 274. in hac consultatione, colum. 1. & 2. in 1. volum. & Bald. in suo tractatu praescriptionum, fol. 36. col. 4. versic. 23. quero, & istud jus agendi ad supplementum transmittitur ad haeres, ut nor. Bald. in leg. unica, §. in novissimo, C. de caduc. tollend. Salicet, in leg. scimus, in princ. versic. quaro, cum gloss. C. de inofficio. testam. Decius ubi refert aliqua consilia Alexand. consil. 81. num. 1. ut tamen excluditur haeres triginta annis, si non petat supplementum: sic excludentur, & haeres: quia cursu talis temporis induci videtur repudiatio, ut tradit Roderic. ubi supra: cum laborat in respondendo, quomodo excludi possit lapsu temporis haeres, cum repletio fiat ipso iure, tu vero posses etiam respondere ad hoc, quod repletio etiam fit ipso iure: dum tamen petatur a parte, ut dixi gloss. notabilis in dict. leg. scimus, in princ. quam ibi approbat Alberic. Bar. & Paul. de Cast. & idem vult Bald. ibi quoad immutabilem acquisitionem, que non

fit nisi per agnitionem. Solus Salicet, ibi vult, quod suppletio fiat ipso iure, & si nihil petatur a parte, & sic quod fiat pure, & non conditionaliter si petat, movetur quia si aliter diceretur, gravamen inest: quod est contra leg. quoniam in prioribus, C. eod. neque tunc secundum eum transmittitur ad haerem, si supplementum non fuisset petitum, L. si ita legatum, §. illi si vult, ff. de leg. 2. tandem fatetur Salicet, quod in essentia repletio non prodesset: nisi petatur per filium, vel eius haerem, in quem transmittit: & ita simpliciter transit ibi Jaso. & ut vides, opinio gloss. est magis communis, unde admirari non desino, qualiter Roderic. ubi supra dixerit gloss. illam communiter reprobari: cum Solus Salicet. reprober eam, motus forte fragili fundamento: illa namque tacita conditio a lege subintellecta, si filius petierit, non impedit transmissionem, ut in leg. conditionis extrinsecus, ff. de condit. & demonstra. Sed pone quod pater per via legati fecit majoriam in unum filium, & alium filium haerem universalem instituit, & filium Monachum forte preterivit, vel ei minus legitima reliquit: modo iste filius Monachus, vel qui alias vult agere ad supplementum, vult agere, tam contra illum cui fuit restituta majoria, quam contra haerem universalem institutum, ut suppletur legitima, an possit? Et videret, quod sic, imo quod ab utroque repetat per textum singularem in leg. si libertus sub conditione, §. libertus, in fin. ff. de bonis libertor. neque obstat, L. 1. C. si cert. per. quia illa procedit respectu creditorum: hic vero loquitur de supplemento legitima.

(10) Herederos. Et sic videtur velle ista L. quod onus supplementi spectet ad haeres tantum, prout etiam vult text. in authent. ut cum de appellat. cognof. §. ceterum, sed Bart. in leg. Papinianus, §. quarta, ff. de inofficio. testam. tenet, quod debeat fieri tam ab haeredibus, quam a legatariis pro rata, & ibi respondere ad dict. §. ceterum, quod non dicat simpliciter ab haeredibus, sed subiungit secundum alias nostras leges, secundum quas debet fieri, tam ab haeredibus, quam a legatariis: ut habetur in legitima patroni, in leg. si libertus sub conditione, §. libertus, ff. de bonis libertor. Ut hic vides, L. ista partitatum loquitur simpliciter, videtur dicendum cum Salicet. post alios, quod cum legitima filii debita censetur ut as alienum, ut in dict. §. quarta, omne as alienum primo ab haereditate deducetur, secundo vero ad as alieni similitudinem legitima filii deducetur, ex residuo vero solvantur legata, detracta falcidia iure institutionis haeredi debita, & per hunc modum potest dici, quod detrahatur de utroque: ubi vero portio remanens haeredi ita sit opulenta, quod sufficiat ad repletionem legitime filii, & pro sua falcidia: tunc integra legata solvantur, & nihil eis minuatur. Et ita videtur intelligenda ista L. partitatum.

L E X VII.

Qualitercumque exheredatus consentiat testamento, ut puta legatum recipiendo, ei, vel suo iuri subiecto relicto, vel si testamentum, ut procurator, vel advocatus defendat, excluditur ab ista querela. Hoc dicit. Habuit ortum a leg. parentibus, C. eod. tit. & leg. penult. & fin. ff. eod. tit.

(1) A su fijo. Adde L. nihil interest, ff. eod.

se; (2) o si el fuesse Abogado, (3) o Personero, en defendiendo el testamento, o alguna de las mandas que fuesen en el escritas; o consentiesse en el testamento en alguna otra manera semeiante destas, (4) non podria despues querellarse, (5) para quebrantar el testamento, nin deue ser oido.

L E X VII.

Que fuerza ha el Juicio que es dado para quebrantar el Testamento.

Quebrantado seyendo el testamento por alguna de las razones sobredichas en las leyes deste Titulo, (1) tal fuerza ha este quebrantado Partida VI.

(2) Rescribisse. Adde L. supra proxima, ibi, ca si la rescibisse, cum concordant, ibi allega.

(3) Abogado, o personero. Concordat cum leg. fin. ff. eod. de inofficio. testam. Ut in casu, L. penult. §. si bares, ff. de inofficio. testam. in verbo. dixerunt, & versic. quid ergo, & in casu, L. si proponat, §. fin. eod. tit. & in casu L. parentibus, C. eod.

(4) Querellarse. Et in fine etiam subditur, ni deus ser oido, & sic exheredatus agnosces iudicium defuncti repellitur a querela, & nihil habebit de bonis testatoris, & si petat legitimam. Nam, quod dicitur, quod agnosces iudicium defuncti, non praedicitur sibi in legitima: ut habetur in leg. si quando, §. generaliter, C. de inofficio. testam. procedit, ut ibi habetur, quando filius fuit in aliquo institutus: tunc enim & si recipiat, quod fuit restitutum sine aliqua profectione, remanet sibi saltem jus legitime, prout novissime post alios adducit Roderic. Suar. in repet. L. quoniam in prioribus, in nova ampliatione. Requiritur enim tunc specifica renuntiatio legitime secundum Bald. & alios in dict. §. generaliter, & secundum Alexand. consil. 8. volum. 3. & vide in materia elegans consilium Petri de Anchara, consil. 152. incipit plura sunt dubia, si vero filius fuisset exheredatus, tunc agnosces iudicium defuncti, repellitur a querela, & etiam a iure petendi legitimam, seu supplementum legitime, ut declarat Paul. de Cast. in leg. Papinianus, §. si conditioni, ff. de inofficio. testam.

L E X VII.

Rupto testamento per sententiam, que transit in rem iudicatum haereditatis institutio remaneat nulla, & succedent venientes ab intestato: legata tamen, & libertates valida remaneant. Hoc dicit.

(1) Deste titulo. Sive ex causa exheredationis, sive ex causa praeteritionis, ut supra cod. L. 1. & in authent. ex causa, C. de libe. preter. & quod hic dicit, quebrantado, intellige, largo modo, ut procedat etiam evacuato, seu annullato testamento ex causa praeteritionis.

(2) Pierde. Adde L. Papinianus, §. fin. ff. eod. & L. mater decedens.

(3) Fijo, o nieto. Adde L. mater decedens, ff. eod.

(4) Segun derecho. Non aperit quam partem, intellige ergo de ea quam habiturus esset ab intestato, secundum opinionem Ynerril, de qua per gloss. in dict. leg. mater decedens, quom approbant ibi Alberic. & Paul. de Cast. & satis hoc vult L. ista partitatum cum relicto testamento, & redacto ad causam intestati, de iure debent filii in viriles partes succedere.

(5) El fijo. In parte vide L. 11. ad fin. supra tit. 1. & quid in fratre praeterito, vel exheredato turpi persona instituta? Bald. in leg. frater, in 3. quass. C. de inofficio. testam. tenet, quod idem erit: & quod legata conserventur Ang. vero in authent. ut cum de appellat. cognof. §. fin. colla. 8. & Imol. in leg. filio praeterito. tenet contrarium, quia cum istae LL. sint correctoriae, & solum loquantur in filiis, & parentibus, non debent extendi ad fratres: & sic isto casu

brantamiento, que luego que la sentencia es dada por el Jucz, para quebrantarlo, si non se al-gare, o algandose, si fuere dado el juicio de al-gada contra el heredero; contra quien fuere dada, pierde (2) porende aquella parte en que era establecido por heredero. Fuera ende, si fuesse fijo, o nieto, (3) del que fiziesse el testamento. Ca ciron-ce este atal, maguer se quebrantasse el testamen-to por querella de alguno de sus hermanos, aora la su parte, que deua auer segun derecho. (4) Otrosi dezimos, que como quier que el fijo, (5) o el nieto, que fuesse desheredado (6) en el testamento, lo quebrantasse (7) por algunas de las razones sobredichas, con todo esso, las man-das

rumperent etiam L. Papinianus, §. fin. ff. de inofficio. testam. idem tenet Paul. de Cast. in leg. si patroni, §. fin. ff. ad Trebell. ubi etiam idem tenet Alex. col. penult.

(6) Desheredado. Vide, que dico in gloss. sequenti, & quid si pater, vel mater praeterat filium, quem ignorabat habere, an procedat ista L. & dist. authent. ex causa in hoc fuerunt contrariae opiniones, de quibus latè vide per Alexand. in dict. authent. ex causa, colum. 10. 11. & 12. ubi concludit aequiore esse opinionem Bartol. & aliorum tenentium, quod tunc legata non conserventur cum limitationibus Angel. quas ibi refert, sed veliore esse opinionem contrariam in puncto juris, que fuit Bald. & aliorum, vide ibi latè per eum.

(7) Lo quebrantasse. Sive per querelam, sive per jus dicendi nullum, vel per bonorum possessionem contra tabul. sic etiam Docto. communiter intelliguntur text. in §. siue igitur, in authent. ut cum de appellat. cognof. dum loquitur de reclamatione, ut accipiat diversimodè, id est, ipso iure, quando a principio testamentum fuit nullum. Et de reclamatione per remedia reclamationis, quando fuit validum, facit text. cum gloss. in leg. 2. ff. de offic. proconsul. & satis hoc probatur in leg. 11. tit. supra proximo, ad finem legis, verbum enim semel positum aliquando proprie, vel improprie ponitur, gloss. in dict. L. 2. & sic etiam si filius in potestate praeteratur, conservatur legata per istam legem, & per dictam authent. ex causa, & in corpore, unde sumitur, licet Oldrad. consil. 138. incipit, etema tale est. Durandus habens quatuor filios in prima questione contrarium tenuit per fundamenta, que ibi videbis: & tenuerunt etiam alii Docto. antiqui, inter quos fuisse videtur Azo. C. de inofficio. testam. in summa, colum. penult. versic. hodie autem non videtur. Et fundamentum istorum est, quia cum tunc legata non pendant ab institutione per se ipsa detecta nullitate subsistere non possunt, & quod text. in dict. §. siue igitur, dum tradit de conservatione legatorum, non loquitur de praeteritis, sed de exheredatis, vel de emancipatis praeteritis, qui laborant in rumpendo per contra tabulas, magis communis opinio tamen est in contrarium, secundum Alexand. in dict. authent. ex causa, colum. 10. versic. extra gloss. est videndum, qui respondet motibus antiquorum, & Joan. de Imol. qui tenuerunt contra communem, & sustentat opinionem communem, ista tamen L. partitatur, videtur velle, quod tunc legata, & cetera hic contenta conserventur, quando fuit filius exheredatus, patet expresse, cum dicitur que como quier que el fijo, o el nieto fuere desheredado. Et sic aperit videtur approbare opinionem Azo. & Oldrad. & aliorum antiquorum nisi sustentando communem opinionem dicas, quod istud verbum, exheredatio, large sumitur pro exclusione ab haereditate facta tacite, vel expresse, prout respondet Bartol. in leg. filio praeterito, colum. 2. ff. de inofficio. testam. & quia negari non potest, quin ista L. & dist. §. siue igitur, in versic. fin. autem hac observata, habeant locum, quando filius fuit exheredatus a patre sine expresse causae, quod tunc legata conserventur, ut dicit gloss. in dict. authent. ex causa

de la cosa señalada, que le dexo el testador. Fuera ende, si le fuesse defendido señaladamente en el testamento, que non ouiesse la manda, (2) si dexasse la herencia; non queriendo ser heredero della.

LEY III.

Como, el fazedor del Testamento, puede obligar a aquellos a quien manda algo en el, que den a otro, fasta en aquella quantia que les dexa.

Vede el testador mandar, e obligar en su testamento, o cobdicio, a aquel que estableciere por su heredero, (1) que de, o pague al-

C. de donat. & L. 2. C. de reuocant. his qua in fraud. credit. aliena. sunt, quod procedit nec dum in donacione rei particulari, sed etiam in donacione tertie, vel quinte partis bonorum prout late consuluu Decius, consil. 237. Incipit in casu proposito, & forte ratio illius decisionis fuit, quia cum omnia bona, excepta quinta parte, sint legitima filiorum, iuxta LL. huius regni, si legatarius, vel donatarius partis bonorum haberet talem partem liberam ab onere creditorum, filius feret prauidicium in sua legitima, ex qua deberent solvere creditoribus; cum legitima intelligatur deducto aere alieno, L. Papinianus, §. quarta, ff. de inoffic. testam. Et ideo ne fiat prauidicium filio in legitima legatarius, vel donatarius tertie partis, vel quinta bonorum in effectu tenetur ad debita, quia debet detrahi omne aere alienum, ut tradit Paul. de Castro, in dist. leg. si quis seruum, §. si sicut enim reuocantur legata propter aere alienum, ut in leg. fin. §. licentia, C. de iur. deliber. sic etiam reuocantur propter debitum bonorum subsidium, L. ex falso. versic. unde scio, ff. de hered. insti. & not. gloss. in dist. leg. 1. C. si cert. pet. quae ratio ita militat, si tertium, vel quintum assignetur in omnibus bonis, siue in certa re particulari. Et haec not. per declaratione, & intellectu, dist. leg. Tauri, & eorum, que tradunt Doct. in locis de quibus supra, nam ubi cessaret istud prauidicium in legitima filiorum: si donaretur, vel legaretur certa res, tunc nihil detraheretur de re donata, vel legata ratione aere alieni. Sed haec tenetur, quando hereditas esset solvendo, nam si non esset solvendo, tunc procederet, quod habetur, in dist. leg. fin. §. si praesentam. versic. licentia, C. de iur. deliber. non ergo est dicendum, quod dist. leg. Taurina, corrigat, LL. iuris communiti, & dicta Doct. prout in hoc dixit quidam ex interpretibus dictarum, LL. Tauri, imo ejus dispositio conformis est cum iure communi: & cave ne decipiaris, cum legeris dictum consilium Decii: cum vult, quod de donacione tertie, vel quarte partis bonorum non detrahat aere alienum pro rata: sed quod totum onus spectet ad heredem: quia hoc esset fallum, & contra text. in dist. leg. si quis seruum, §. fin. cum leg. sequenti, & contra gloss. ibi communiter approbatam: que licet loquatur in legato, idem est dicendum in donacione, cum legatum sit donatio, supra eodem L. 1. & quia est eadem ratio: cum bona intelligantur deducto aere alieno, & Bart. quem ad suum propositum allegat Decius in dist. §. fin. non negat, imo asserit, quod de tali legato deducendum sit aere alienum, & quando facit differentiam in legato omnium bonorum, & partis bonorum est, respectu Trebellianice, & respectu deducendi pro rata aere alienum, ut in legato omnium bonorum, intelligatur non deducto aere alieno. Et sic uniuersaliter transeat in eum debita, & credita: secus autem in legato partis bonorum, ut tunc deducatur aere alienum.

(1) Que non ouiesse la manda. Adde L. sed si non, ff. de legat. 1. cum LL. sequenti. quas vide.

LEY III.

Possam gravare heredem meum ex testamento, vel

guna cosa a otro. Este mismo mandamiento puede fazer todo como, a aquellos que han derecho de heredar lo suyo si muriere sin testamento. (2) E estos herederos lo deuen cumplir, luego (3) que son apoderados de la herencia del finado. E aun dezimos, que si el testador mandasse a alguno de aquellos a quien el ouiesse dexado de lo suyo señaladamente, que de dexasse, que le mandana, que diesse alguna cosa a otro; tenudo es de lo cumplir, (4) fasta aquella quantia, (5) que montasse aquello que el auia dexado por manda. E non tan solamente son obli-

ga- ab intestato aliquid ali dare, & etiam legatarium, ut que ad legati valorem, sed si filium majorem decem annorum cum dimidio exheredo, et dato substituto pupillariter non possum substitutum in aliquo dando gravare. Item heres heredis, vel legatarii tenetur sicut is cui successit. Hoc dicit.

(1) Su heredero. Adde L. 1. §. sciendum, & L. si ita fuerit, ff. de lega. tertio, & inflit. de legat. in princ.

(2) Sin testamento. Adde distam leg. si non fuerit, & L. si quis, & L. consueuntur, in princ. ff. de iur. codicillo. & filio tamen preterito, licet factus haeres erit, fideicommissum relinquere non potest, L. ex filio, & ibi vide Bart. ff. de legat. tertio, L. quidam, C. de fideicommissis. dicebat tamen Bald. in leg. 1. C. de honor. possess. contra tabul. in 2. oppos. quod si testator gravat preteritum sub conditione, si haereditas ad eum pervenit, quod valet: secus si eum non putat successurum, & tamen gravat, argu. L. sed si sic, ff. de legat. 3. quod dictum videtur contra dist. leg. ex filio, & idem Bald. contrarium ibi voluit, quia ex quo praeteritus nominatim est gravatus, non tenet legatum, neque conservaretur per auctor. ex causa, & L. fin. supra tit. 1. Si tamen generaliter gravaret venientes ab intestato, ut puta, si apposuit clausulam codicillarem, tunc praeterito succedente, valet etiam legatum. Et idem vult Angel. in dist. leg. 1.

(3) Cumplir luego. Nam haereditatis addictio mortui legatarii quidem petitioni facit licet cessione diei non, L. haereditis, ff. quando dies legat. ced. & rei legatæ vere dominium tranfit ab adita haereditate, & quæ rei legatæ accedunt, L. si sibi homo, §. cum servus, ff. de legat. 1. & ibi vide per Bart. quid de fructibus, & accessionibus rei legatæ ante aditam haereditatem, & vide etiam in materia Bart. late in leg. in fideicommissaria, in princ. ff. ad Trebellian. & L. si quis bonorum, & ibi Bart. Ang. & Imol. ff. de legat. 1. & Bart. & Imol. in leg. servo legato, in princ. ff. de legat. 1. & Bald. in leg. grege, ff. de legat. 1. & in leg. fin. §. sed quia, C. communita de legat.

(4) Tenudo es de lo cumplir. Adde dist. leg. 1. §. sciendum, ff. de legat. 3. & L. ab eo, C. de fideicom.

(5) Fasta aquella quantia. Adde L. 6. in fine cod. nam in eo quod excedit, non tenet gravamen, ut in dist. leg. ab eo, & in leg. cum quis uxori, §. 1. ff. de dot. prelegat. & L. falsa, §. si Titius, ff. ad Trebel. quid autem de fructibus, quos habuit: an etiam in illis possit gravari? Videtur quod sic, ut in dist. §. 1. & ibi vide Bart. hoc intelligentem, quando constaret hoc fuisse de mente testatoris, alias secus, ut in leg. quod his verbis, in princ. ff. de legat. 3. & adde L. filius familias, §. apud Marcellum, ff. de legat. 1. & L. sicubi, §. titia, ff. de alimo. & cibis. legat. & text. not. ubi vide gloss. fin. & ibi Paul. de Castro, in leg. quod de bonis, §. quod avni, ff. ad leg. fal. & ad istam L. adde etiam, L. Imperator, §. si centum, ff. de lega. 2. ubi ponit regulam, quod oneratus in quantitate non potest ultra gravari, quod fit quantitas, & ejus usus, & L. si cui, ff. de fideicommissis. liberi, & eod. tit. L. generaliter, §. si quis alienum, ubi bonus text. in leg. si debitor, in princ. & in §. in fideicommissaria, & in istis LL. habetur una limitatio in ista materia, ut procedat,

gados a cumplir esto que diximos, los sobredichos en esta ley, mas aun los herederos dellos. (6) Fuera ende, si el testador desheredasse su hijo menor de catorze años, e mayor de diez años, e medio, (7) por alguna razon derecha; e estableciessse a otro por heredero del moço, en los bienes que le viniessen de parte de su madre, en tal manera, que si el moço muriesse: ante que fuessse de edad de catorze años, esse que

fuesse establecido por heredero, lo heredasse; e mandasse a este atal, que de los bienes que heredasse del moço, diesse alguna cosa a otro: tal mandamiento como esse non obliga al substituto, (8) nin es tenudo de lo cumplir. Ca assaz abonda (9) al padre, de poder desheredar su hijo, e estableceter otro por heredero en lugar del, en los bienes que el hijo gano de otra parte.

LEY

dat, quod quantitas cum quantitate compensatur, secus si cum specie propria, veluti si pecunia accepta, rogatus sit servum proprium manumittere, vel rem propriam quamquam majoris pretii restituere: nam legatario percipio, tenetur: & si plus res sua, vel servus valeat, ut infra eod. L. 6. & in dist. §. si centum, & in dist. LL. ff. de fideicommissis. & idem dicendum si legatarij speciem propriam animo compensandi cum debito, quod legatario debebat: nam legatarij percipio, non poterit legatarius dicere, quod species sibi legata valet minus, quam quantitas sibi debita: & quod ideo petit residuum, gloss. not. in leg. creditorum, ff. de legat. 2. quæ ad hoc allegat, dist. §. si centum, & illam gloss. dicit ibi singulariter notandum Rapha. Cuma, & Joan. de Imol. dicit eam menti tenendam, cum qua secundum eum traufertur Dinus, & Bartol. idem tamen Joan. de Imol. sub dubio forte dicit, quod dict. gloss. videtur contra L. civitatibus, §. fin. ff. de legatarij 1. cum ibi not. Paul. de Castro, in leg. cum ab uno, ff. de legat. 2. & in leg. si compensandi, C. de hered. insti. distinguit, quod, aut testator legat aliquid animo compensandi, & plus non didicit, & tunc datur, quod legatarius legatum agnoscat, non tenetur compensare, nisi pro rata valoris rei legatæ, L. penult. §. fin. ff. de alimentis, & cibis. legatis. Aut adiecit testator, quod nihil amplius petere possit: & tunc si agnoscat legatum creditor nihil amplius petere poterit, dato quod legatum minus valeat, quam sit debitum, & cum hoc dicto Paul. videtur transire Alexand. consil. 132. incipit viso instrumento divisionis, 2. volum. Consideranda sunt verba, quibus debitor legat speciem animo compensandi cum quantitate: nam si diceret, lego pro debito, seu loco debiti, satis apparet, quod prohibeat, ne plus petat, vide in hoc, quod tradit Salicet. in leg. fin. C. de bis que sub mod. legat.

(6) Los herederos dellos. Dupliciter potest hæc litera intelligi, vel quod hæres heredis tenetur ad legatæ, sicut etiam ipse hæres, qui hæres heredis testatoris est hæres L. si quis filium, §. fin. ff. de acquir. heredit. L. fin. C. de codicil. vel quod etiam ab herede heredis, vel legatarii possit legari, vel fideicommissi, L. si fuerit, §. 1. cum L. sequenti, ff. de legat. 3. & in hunc sensum loquutus est Azo. C. eod. in summa ad fin. 1. col. cujus dicta prosequitur ista lex.

(7) Diez años, e medio. Nam ante istam ætatem non potest committere causam ingratitudinis, ut habetur supra tit. 7. in leg. 2. & not. gloss. in §. non solum, instituta, de pupillar. substit.

(8) Substituto. Concordat cum L. ab exheredatis substituto, ff. de legatarij 3. & cum L. cum quidam, C. de leg. & adverte quia ista L. non exprimit, an hoc procedat, & si pater filio exheredato aliquid legaverit, ut neque respectu talis legati substitutus exheredati possit gravari, quod tandem clare exprimit dist. leg. cum quidam, & L. qui fundum, §. qui filios, ff. ad legem falcidiam, quæ extensio ita fuit mirabilis doctoribus scribentibus in distis legibus, quod neque ipsi, neque gloss. sciverunt dare rationem illius dispositionis, & merito. Cum illa dispositio adversari videtur iuris dispositionibus, quod quando pater filio exheredato legat, potest eum gravare ra-

tione talis legati, L. coheredi, §. cum filia, ff. de vulg. & pupilla, & L. ab eo, C. de fideicommissis. si ergo potest legare ab exheredato, multo fortius ab ejus substituto, L. si fuerit, §. 1. ff. de legat. 3. & supra in ista L. quod satis colligitur, ex quo forte videtur dicendum, hoo cum talis extensio caret ratione, & ista L. partitum illam hic non exprimit, quod non sit servanda, in his regnis talis dispositio tanquam ratione carens, & non approbata istis LL. partiarum, in contrarium tamen videtur, quia ista L. sumpta est a dictis Azo. C. de legat. in summa, ad fin. 1. col. nam contractat, a quo possit legari, subjungit. Item ab herede heredis mei, & ab herede legatarii mei, ut ff. de legat. 3. L. si fuerit, §. 1. nisi in casu quando filium impuberem exheredavi, & eidem substitui, item et legatum reliqui: nam licet exheredatum, cui reliqui legatum, possum onerare: non tamen onero substitutum ejus, ut infra eodem L. cum quidam, hæc sunt verba Azo. & sic ista L. cum poluerit dictam regulam, quod ab herede heredis, vel legatarii possum legare, excipit istum casum, & licet non exprimat quantum datum fuit legatum exheredato, satis hoc videtur in cludere, cum istum casum ponit pro fallentia regulæ, quia alias non esset casus fallentis in casu, quo ab herede legatarii legaretur, & cum L. ista non reprobat talem dispositionem juris communis, neque hoc dicit, videtur velle, quod illud remaneat: nam si aliud voluisset, expressisset: prout fecit in casu, L. 9. tit. 14. infra eod. part. & limita istam L. dupliciter. Primo per text. in dist. leg. qui fundum, §. qui filios. Secundo, per text. in leg. in ratione, (undecima), §. fin. ff. ad legem falcid. secundum Bald. Angel. & Alex. in dist. leg. cum quidam, ubi etiam Jafon. adducit aliam limitationem, quæ secundum eum fuit Joan. Fab. in §. non solum, instituta, de pupill. substituto, quando filius fuit exheredatus bona mente, & ad provisionem filii, ut tunc possit legari etiam ab ejus substituto in relictis sibi, quod Joan. Fab. non dicit, sed Angel. de Are. hoc infert attenda ratione, dist. leg. cum quidam, quæ fuit in exheredantis odium, & licet Jafon. ibi dubitet de hoc dicto ex eo, quia ratio injuria exheredationis non videtur bona ratio, nam cum filius exheredatus sit ille: qui immediatè patitur injuriam exheredationis, ipse est a quo non deberet posse legari, attenda injuria exheredationis, non ab ejus substituto, qui nulla injuria afficitur, tamen dictum Angel. videtur sustentabile, ex quo L. ista partitum approbare videtur dictam rationem, ut dicam in gloss. sequenti.

(9) Aheredana al padre. In istis verbis, que hic ponuntur, videtur approbari illa ratio, quod dispositio, dist. leg. cum quidam, & dist. §. qui filios, L. qui fundum, ff. ad L. falcid. sit in odium exheredantis: quæ fuit opinio Azon. quam ibi ponit gloss. quæ secundum Alexand. ibi est magis communis. Et certe ratio ista applicata ad casum hujus L. in qua nihil exprimitur de legato factio filio exheredato, satis concludit, quando vero legatum est relictum non solum, non concludit, imò auget difficultatem, quia si hoc est in odium exheredantis, a fortiori non deberet valere fideicommissum ab ipso exheredato, quam si fieret ab ejus substituto, ut dixi in gloss. precedenti.

LEY III.

Como, el fazedor del Testamento, puede obligar a los herederos de aquellos a quien manda algo en el, que den a otro, fassa en aquella quantia que les dexa.

Si el testador, quando estableciere por su heredero a alguno, dixere en su testamento asi: Quien quier que sea heredero de mi heredero, mando que de a fulano tantos maravedis; o si dixere: Ruego a aquel que ha de heredar lo mio, que mande a su heredero, que faga, o de tal cosa (1) a otro: que tal manda, dezimos, que vale, e es tenuto de la cumplir aquel que heredare los bienes del heredero del testador. Mas si en el establecimiento del heredero dixere el testador: Establezco a tal ome por mi heredero; e si acaciere que fulano (nombandolo señaladamente) heredare los bienes de este mi heredero quando muriere, mando que de tal cosa, o tantos maravedis, a tal ome: de-

LEY III.

Possum meum heredem, vel legatarium gravare ut heredi suo quid dare, vel facere mandet, sed si dico, mando quod si talis fuerit haeres mei heredis det tali tantum, non valet, quia non iudicio meo est haeres, & quia quem non honoro, oheras non queo. Hoc dicit,

(1) De tal cosa. Et dato, quod ipsa haeres rogatus a testatore non roget haerem suum, ut deo vel faciat, debetur fideicommissum, ut ista L. vult, & etiam, ff. de legat. 3. L. si fuerit, §. si quis, & ibi not. Bald. & facit ad questionem, ut si condens majoratum gravet successorem, ut etiam ipse talem rem, vel quantitatem ponat in majoratum, quod licet ipse successor non ponat, haberi debeat pro apponita, ex quo successor habuit majoratum, vel saltem compellitur ipse, vel haeres ejus, ut ponat, quod videtur intelligendum, juxta ea quae dixi supra in leg. proxima, in gloss. super verbo, fassa aquella quantia.

(2) Non valet. Adde L. sed, §. si sic, ff. de legat. 3. & sic habes, quod nominatum a persona non honorata, non potest relinqui fideicommissum: licet postea a causa fortunae ille succedat praeter iudicium testatoris, ex quo infert Bald. in dicit. leg. sed, §. si sic, quam legit sub. L. si fuerit, §. si quis, quod si testator dicat institui filium meum haerem, & si decesserit cum filia haerede, rogo quod illa filia det centum, quod non tenet istud fideicommissum, debet ergo secundum eum verba gravaminis dirigere in ipsum filium institutum hoc modo, si decesserit cum filia haerede, rogo ipsum filium institutum, quod det centum, quod dicit multum esse advertendum in forma gravaminis, quod dictum, vel est corruptum in meo libro, vel non videtur esse verum, nam ex quo ego possum legare, & fideicommittere ab haerede haereditis mei, ut supra L. proxima, & in dicit. leg. si fuerit, §. si sic, talis filia haeres potest sic gravari, quando vero non adijceretur cum filia haerede: sed tantum, cum filia, tunc procedere posset dictum Bald. & in materia majoratum debet attendi ad formam gravaminis, & fideicommissi juxta ea quae not. Bart. in dicit. leg. sed, §. si sic, & in leg. centurio, col. 12. versic. quare ulterius, ff. de vulg. & pupilla. Et quia est dubia illa decisio Bartol. vide late per Alexand. consil. 103, 1. vol. 1. & consil. 183, 2. vol. 1. & consil. 184, versic. & licet Bart. & 3. vol. consil. 24. & Decium consil. 27. dicentem, quod in illo puncto communis opinio est contra Bart. & idem dicit, consil. 421. Paulus tamen in consil. 3, vol. 1. consiluit secundum illam doctrinam Bart. & Alex. licet se fundet ex aliis etiam mediis, consil. 64, 3. vol. ubi refert Rapha. dicentem opinionem Bart. esse communem, sunt etiam consideranda verba fideicommissi, an grava-

zimos, que tal manda non vale, (2) nin es tenuto aquel a quien nombro, de la pagar. E esto es, porque este atal non es heredero del otro, por juyzio del testador, mas por aventura: (3) e porende aquel non es obligado de pagar tal manda. Ca ningund ome non puede obligar a otro, que de alguna cosa por el, si non le ouiere el dado algo (4) de lo suyo.

LEY V.

Por que razon el heredero non es tenuto de pagar las Mandas, que el señor de la herencia ouiere dexadas.

Diximos (1) en las leyes ante desta, que todo heredero es tenuto de cumplir las mandas de aquel cuyos bienes hereda, quier los herede por razon de testamento, o sin testamento. Pero casos y a, en que non seria asi. E esto seria, como si algand ome, que non fiziese testa-

men videlicet sit scriptum in rem, & sic haereditas sit gravata vel ne: nam tale gravamen in rem scriptum afficit rem ad quemcumque vadat: ut in eleganti quaestione tradit Bald. in leg. prescibus, col. penult. versic. extra queritur, C. de impuber. & aliis subdit. & beneficii, L. plane, 29. §. qui rogatur, in fin. ff. de legat. 1. quod quando ab initio fideicommissum est utile: quia est impositum, cui potest imponi: licet alii acquiritur haereditas facta illius, cui erat impositum: non ideo expirat oneris impositio, argu. L. a parte, ff. de legat. 3. & L. si alienus, ff. de legat. 2. & not. Alber. post Din. in dicit. leg. sed, §. si sic, & adverte quod quando aliquid est relictum alicui ad certum tempus: & post illud tempus alii, videtur gravari primus legatarius: licet verba gravaminis ad eum non referantur, L. codicillis, in prin. & ibi Bart. ff. de usufruct. legat.

(3) Por aventura. Sic, & alias, not. gloss. quod non proficit fieri fito, in leg. 2. ff. de condi. & demonst. & tradit gloss. in cap. remittuntur, §. hinc notandum, super parte non nisi, 23. questio, 5. & ignoranter praesentans bonitatem non gaudet praemio serviti, L. si quis, versic. quod si servus, & ibi Bart. ff. de acquir. rer. domi. & in leg. genero, ff. de his qui notant. infra, & per Bald. in leg. si quis haerem, C. de insti. & subdit. vide tamen in hoc, quod de interficiente ex bannitum, etiam si ignoret bannum, notat Bart. per text. ibi, in leg. inter omnes, §. rell. versic. ultimo bene, §. allego, ff. de furt. & adde de eo, qui in veritate est iudex delegatus: sed ipse non scit, an teneat septentia, Bart. in leg. multum, ff. de condi. & demonst. & Nicho. de Neapo. in leg. quero, ff. de eo qui pro tuto, & de processu contumaciae punitivos, an valet, quando iudex non constitit de contumacia? Bartol. tenet quod non, quia ignorat fundamentum sui processus, vide per eum dicit. leg. multum interest, & in leg. si finita, §. Julianus, ff. de damn. insti. per Abb. in cap. quantum contra falsam, col. 6. de probat. & an in contradiibus oporteat conditionem potestativam impleri ex proposito? Vide Jason. quod non in leg. cum filius familiaris, in §. in hac, in prin. ff. de verbo. oblig.

(4) El dado algo. Vide supra in leg. proxima.

LEY V.

Si quis ab intestato moriturus dicat coram testibus, quod Titius, qui est ei ab intestato successurus, det. p. c. aureos: si ille nolit esse haeres, alius ulterius gradus succedens nocet solveret, secus si sit ejusdem gradus, idem dicendum est de libero. Hoc dicit.

(1) Diximos. Prosequitur dicit. Azco. C. eod. in summa, col. 2. versic. licet autem dixerim.

tamento, dixesse asi ante testigos: A fulano, (2) que es mi pariente mas propinco, que ha derecho de heredar lo mio, mandole, que de tantos maravedis a tal ome. Ca, si este atal non quisiese ser heredero de los bienes de aquel que le esto mandava, e lo entrasse otro, que fuesse mas cercano pariente despues del, (3) non seria obligado este postrimero heredero de pagar tales mandas; como quier que lo fuera el primero, a quien el auia nombrado, si ouiere recebido la heredad. Mas si este (4) que tomo la herencia del muerto, era en egual grado de parentesco que el otro que la detecha, estonce dezimos, que es tenuto (5) de cumplir la manda sobre dicha; tambien como lo fuera el otro, si ouiesse tomado la herencia del finado. Otrosi dezimos, (6) que si algund ome que fuesse aforrado de su señor, non ouiesse hijos (7) que heredassen lo suyo, nin fiziesse testamento: mas dixesse asi: Ruego a fulano, que fue mi señor, que ha derecho de heredar (8) lo mio, que de tantos maravedis, o tal cosa, a tal ome. Ca, si acaciere, que este señor atal muriesse, en ante que entrasse la heredad del aforrado, maguer la entrassen sus hijos despues, non son te-

nudos de pagar las mandas que el aforrado ouiesse asi dexadas; como quier que lo fueran, si su padre ouiesse entrado tal herencia, ante que muriesse.

LEY VI.

Si el fazedor del Testamento diese su seruo a otro, en manera que le aforrasse, e le mandasse que diese alguna cosa a otro, como non es tenuto de lo fazer.

Si el fazedor del testamento diese su seruo a otro, en tal manera, que lo aforrasse luego; e por esta razon, que gelo dava, lo quisiesse agraviar, rogandole, e mandandole, que diese alguna cosa a otro; dezimos, (1) que non le puede agraviar, nin es tenuto (2) de pagar la manda, aquel a quien diese el seruo en esta manera: mas si gelo diere, diziendo asi; que le daua el seruo, fo tal condicion, que le seruiesse del, e le fiziesse libre, fassa algund tiempo, (3) o dia cierto, estonce bien lo podria rogar, que diese alguna cosa a otro: e aquel que recibiesse el seruo en esta manera, tenuto es de pagar tal manda como esta, fassa aquella quantia, (4) que montare la ganancia quel vino por razon del seruo, o del serui-

buertint originem in persona nominatim gravati: quia non erat in rerum natura tempore gravaminis: quod in casu hujus L. cessat cum hic vivebat, sed repudiavit hereditatem, vide plene per Alex. in dicit. leg. licet Imperator, col. 2. & 3. ubi refert Rapha. & Christofor. de Cast. idem tenentes cum Paul. & dicit utraque opinionem esse sustentabilem. Sed quod non sit recedendum à communi opinione, tene ergo menti istam L. pariterum, quae decidit istud dubitum contradictam communem opinionem.

(6) Dezimos. Concord. cum dicit. leg. 1. §. fin. versic. sed & si a paterno, ff. de legat. 3.

(7) Hijos. Vide in leg. 10. tit. 23. 4. part. ubi etiam ponit de fratre.

(8) Heredar. Vide in dicit. leg. 10. & in §. sed nostra, instit. de success. libert.

LEY VI.

Legato seruo, ut statim legatarius eum manumittat, non potest legatario hujus pretextu aliquid onus imponi: secus si potest tempus esse manumittendus: tunc potest apponi ejus consideratio servitii commodo, nec etiam seruo in testamento manumisso, cui nihil aliud relinquatur potest onus imponi: sed legatarius rogatus servum suum manumittere, si legatum recepit, etiam si minus valet: tenetur: sed si est alienus, non tenetur pro eo plusquam recepit, dare. Item legatarius quantitas non potest in majori quantitate gravari. Hoc dicit.

(1) Dezimos. Prosequitur dicit. Azco. C. eod. in summa, col. 2. versic. si tamen servum tibi legavero.

(2) Nin es tenuto. Concord. cum L. plane si filium, §. fin. ff. de legat. 1. nam non est locupletior qui liberum habet, ut ibi per gloss. his enim demum pecuniam ex causa fideicommissi prestare cogendus est, qui aliquid ejusdem generis, vel simile ex testamento consequitur, verba sunt illius L. quae regula, secundum Bald. ibi non ita bene alibi reperitur. Joann. de Imol. Paul. etiam de Cast. ibi notat, quod ex jure patronatus non dicitur quis locupletior, ut propter ipsum possit peculiariter gravari. Adde quod not. in leg. naturalis, §. fin. ff. de praescrip. verb.

(3) Fassa algund tiempo. Concord. cum L. si mulier, §. Julianus, ff. de legat. 3.

(4) Fassa aquella quantia. Adde L. 3. supra eod.

(2) Fulano. Hic ponitur casus, L. 1. §. fin. ff. de legat. 3.

(3) Despues del. Id est, qui erat in gradu sequenti. Et sic collige, prout not. gloss. in leg. si Titio, & Marcio, §. Julianus, & ibi not. Bald. ff. de legat. 3. quod ab intestato ille demum videtur venire ex tacita voluntate defuncti, qui est proximior tempore mortis: non ille qui est ulterior in gradu. Adde tamen, secundum Bald. quod vocatur in leg. 1. §. vel maxime, ff. de colla. bono.

(4) Mas si este. Hic ponitur casus, L. si Titio, & Marcio, §. Julianus, ff. de legat. 2. & approbatur hic, secunda positio, gloss. qui fuit Azon. quam etiam tenent Dinius, & Alberic. ibi.

(5) Tenudo. Videbatur dicendum contrarium, ex quo legatum nominatum fuit relictum nomine proprio ab eo, qui repudiavit: unde portio hereditatis ejus sine onere transire debebat ad coheredes abintestato, ut in leg. Celsus, §. quod alienus, ff. de legat. 2. & ita tenet Bart. in dicit. §. Julianus, & etiam Joann. de Imol. & est communis opinio, prout attestatur ibi Paul. de Cast. & idem Paul. in leg. licet Imperator, ff. de leg. 1. unde dicendum est, quod ista L. sit expressa contra illam communem opinionem: & quod approbetur hic opinio Azco. de qua per gloss. in dicit. §. quod alienus, scilicet quod ille, §. corrigatur: si intelligatur in haereditate caduca, vel quasi caduca, per relictum Severi, de quo sit mentio in leg. si Titio, & Marcio, §. Julianus, ff. de legat. 2. & in leg. non Julianus, C. ad Trebelli. quam opinionem Azco. tenet Paul. de Cast. in dicit. leg. licet Imperator, & in dicit. §. quod alienus, & sic attenda dispositione hujus L. est dicendum, quod quando aliquis est institutus, vel nominatus de his, qui succedunt abintestato: & si legata nominatim, & proprio nomine fuerint relicta à tali haerede instituto, vel abintestato succedenti: licet de rigore verborum non debeantur à substituto, vel alio succedente ab intestato, & si sit in pari gradu cum eo, à quo est legatum, ut in dicit. §. quod alienus, tamen ex restricto dicti Imperatoris, qui fuit interpretatus contra iura de acquitate, & ex conjectura mente defuncti debentur, ut in dicit. §. Julianus, quam aequitatem, amplectitur ista L. pariterum istam opinionem, ut dixi, ut procedat etiam de jure communi, late comprobatur Paul. in dicit. leg. licet Imperator, ubi etiam aliter responderet ad dicit. §. quod alienus, ut procedat quando legata non ha-

L E Y VII.

Como el heredero deue saber el ruego del testador, mandandole dar a otro, fasta en aquella quantia que recibio del.

cio que recibio del, desde el dia que lo recibio, fasta el dia que lo aforro. Otrofi dezimos, que si el señor franqueasse por si su seruo, e non le diese ninguna cosa de sus bienes, que por razon del aforramiento (5) non lo puede agrauar, mandandole que de alguna cosa a otro, en razon de manda. E aun dezimos, que si algund ome rogasse a otro, que aforralle su seruo, dexandole en su testamento alguna cosa de lo suyo porque lo fiziesse, si despues desto recibiesse el señor del seruo aquello que le auia mandado, maguer el seruo valiesse mucho mas que aquello que auia recebido, tenuto es de aforrarlo: (6) porque semeja, (7) que pues que lo recibio, que se tuuo por pagado dello. Pero si tal seruo fuessse ageno, (8) e valiesse mas que aquello que le dieron, de guisa, que el señor non lo quisiesse dar por tanto; estonce, aquel a quien rogaron que lo aforralle, non es tenuto de dar por el, mas de aquello que recibio. E si por este precio non lo puede auer, deuenlo guardar, e trabajarle (9) todavia, de lo auer por aquel precio, si pudiere: ca tales cosas son, que non puede ome acabar en vn dia, que las acaba en otro. Mas si algund testador dexasse marauedis ciertos en su testamento a algund ome, e mandasse a aquel a quien los dexo, que diese a otro mas de aquello que el le auia dexado, decimos, que este aral non es tenuto de pagar ninguna cosa, demas de aquella quantia que recibio, maguer ouiesse recebido (10) aquello que el testador le mando.

EN vno con su fijo estableciendo el fazedor del testamento a otro por su heredero, diziendo asi: Ruegote, que quando tu murieres, que establezcas (1) a este mio fijo por heredero en uno con tus fijos. Si este atal recibiesse la heredad del testador sobredicho, tenuto es de complir tal ruego como este, fasta quanto monta la herencia en que fue establecido por heredero, con los frutos que recibio della. Otrofi dezimos, (2) que faziendo algund ome alguna manda a otro, de cosa cierta, diziendole asi: Ruegote, que despues que auras recibida, e auida tal cosa, que yo te mando dar, que la des a fulano. En tal caso como este dezimos, que tenuto es este a quien es fecha tal manda, si la ouiere, de la dar al otro, a quien el testador mando que fuessse dada. E si auer non la pudiere este que recibio el ruego del fazedor del testamento, deue otorgar al otro el derecho que en ella ha, porque la pueda demandar, e auer. E si acaciere, que a este atal ouiesse el testador mandado alguna cosa otra, apartadamente para si, demas de aquello que le ouiesse rogado quel diesse al otro, si ouie ya recibido aquella suya, e fuessse negligente en demandar lo que deuia auer por el otro, si se perdiessse por su culpa, (3) dezimos que estonce tenuto es de la pechar. Mas si apartadamente non

(5) Por razon del aforramiento. Adde dist. leg. plane si filium, §. si. ff. de legat. 3. cum enim libertas sit res in extimabilis, non potest gravari onere pecuniario, vel extimabilis: & ex hoc allegatur illa L. quod finiti ad infinitum nulla est proportio, secundum Bald. & Paul. ibi.

(6) Aforrario. Concordat cum L. si legatario, §. cum L. generaliter, §. si quis alienum, ff. de fideicommissis, libet. §. L. si debitor, in princ. §. in fideicommissaria, eod. tit.

(7) Porque semeja. Adde L. Imperator, §. si centum, ff. de legat. 2. §. in leg. sed si non seruus, ff. ad leg. falci. & dixi supra eod. in leg. 3. & facit hoc, secundum Bald. in dist. leg. Imperator, §. si centum, quod damnatus in testamento vendere rem, non possit inuentate remedium, L. 2. C. de rescindend. vendit. quod Imol. ibi intelligit, & limitat: quando effect a testatore designatum pretium certum, vide ibi per eum.

(8) Ageno. Adde L. si cui, §. L. generaliter, §. si quis alienum, ff. de fideicommissis, libet.

(9) Trabajarle. Adde L. debitor, C. de fideicommissis, libet. ubi ponitur etiam ista ratio, quam hic ponit ista L. que potest induci, ut gravatus per fideicommissum, ut emat talem rem, & ponat eam in majoria, quod licet dominus rei ad eo requisitus, ut vendat, noluit vendere: & ita respondet, quod propter hoc non liberatur gravatus, sed teneatur ad tale gravamen si in posterum res talis possit haberi, ut ponatur in majoria, vide etiam per Bald. in dist. leg. debitor, ubi hoc inducit ad alia, qua sunt notanda, neque obstat, L. pater filium, §. tuscullanus, ff. de legat. 3. quia ibi desuit spes possibilitatis adimplendi iusta defuncti propter dissolutionem collegii.

(10) Maguer ouiesse aquello recebido. Nota hac verba, & adde que habentur supra eod. L. 3. an autem possit deducere sumptus, quos fecit in consequendo legatum? Videtur, quod sic, argu. L. si legatarium, ff. de legat. 3.

an autem filia possit gravari in dote recepta, ut eam restituat, vide L. fin. §. fideicommissi, alias incipit filia, ff. de legat. 2. & quod ibi dicit Bartol. & Bald. in leg. cum virum, C. de fideicommissis.

L E Y VIII.

Possam rogare illum, quem cum filio meo institui heredem, ut filium meum cum suis instituat: & teneatur quatenus ei accedit cum fructibus inde perceptis. Item legatarius certe rei: rogatus eam alii restituere, teneatur, si eam habet: alias ad cedendum actionem tenetur substituto: & si pluraquam res illa ei relinquuntur, & habeat, & sua culpa res restituenda perditur, vel negligentia in petendo imputetur, tenebitur substituto, sed si aliud ei legatum non fuit, non teneatur, nisi de dolo. Hoc dicit.

(1) Que establezcas. Potest enim quis gravari, ut aliquem heredem instituat: ut hic, & in leg. Imperator, §. cum quidam, ff. de legat. 2. de quo ista L. sumpta est.

(2) Dezimos. Concordat cum L. Imperator, in princ. de legat. 2. §. cum L. si legatarius, ff. de legat. 3.

(3) Por su culpa. Concor. cum L. si serui legatus, 108. §. cum quid, 12. ff. de legat. 1. & intellige de culpa levi, quia est ad similitudinem contractus: ut ibi habetur, & teneat ibi Albericus habes ergo hic, & in dist. §. cum quid, de qua culpa teneatur legatarius fideicommissario: de qua autem teneatur haeres legatarius, & fideicommissarius, dic. ut in leg. cum res, §. culpa, ff. eod. de qua vero teneatur executor legatarius, vide per Bald. in dist. §. cum quid, ubi concludit, quod si erat mixtus executor, ut quia aliquod commodum sibi remanebat ex testamento, tunc teneatur etiam de levi culpa, si autem sit merus executor, ut quis nullum commodum habeat ex testamento, & quia tunc solum teneatur de dolo, & lata culpa per illum text. iuncta L. quod nerva, ff. de possi. &c.

L E Y VIII.

non le ouiesse mandada ninguna cosa, maguer por su culpa se parasse mal la manda, quel deuia recabdar, e el otro deuia auer, estonce non seria tenuto de lo fazer emienda ninguna por esta razon. Fuera ende, si le fuessse prouado, que se perdiere por algund engaño (4) quel ouiesse fecho.

Como, quando el fazedor del Testamento dexa a algund ome por su heredero, non puede dexar Mandas al seruo del.

SI el señor de algun seruo fuessse establecido por heredero de otro, non podria el fazedor del testamento despues mandar ninguna cosa de las suyas al seruo del heredero: (1) fueras ende, si gela manda con condicion: o fasta dia, o tiempo cierto, diziendo asi: Mando tantos marauedis, o tal cosa, a tal seruo de mio heredero, si acaciere quel aforrare su señor falta tal dia; o poniendole otra condicion semejanre desta. Ca, si acaciere que se cumpla la condicion, aura el seruo la manda, e

Partida VI.

& facit ista L. ut possessor majoritatus teneatur ipse, & eius haeres ad restitucionem damnorum, que culpa sua emerunt in rebus majoritatis. Sic etiam praelatus tenetur restitue Ecclesie omne damnum quod contigit propter eius negligentiam, gloss. in authent. idem de rebus, C. de hereticis. Et not. Joann. de Plat. per text. ibi in leg. uenia, C. de colo. illirici, lib. 11. in fin. Adde etiam de praelato dimittente per negligentiam rem Ecclesie preteritibi, gloss. in cap. placuit, 2. 16. q. 3. & Abb. in cap. ex presertim, de sign. in 3. notab. §. in cap. 2. de donat. §. in cap. 1. col. 3. de in integr. restitut. & per Francis. Balb. in tractatu prescript. charta 43. col. 2. & dicebat gloss. in cap. sepe sit. 12. q. 2. clericum posse privati Ecclesie, si negligit agros, vel alias utilitates Ecclesie. An autem compensetur tale damnum illatum in rebus majoritatis, vel Ecclesie cum lucro, siue melioramentis in alia re factis? Vide que notantur in leg. si negotia, ff. de nego. gest.

(4) Engaño. Vel lata culpa, quia est ad similitudinem contractuum bone fidei, ut in dist. §. cum quid, §. L. si ut certo, §. interdum, ff. commoda.

L E Y VIII.

Servo haeres non potest pure legari, sed ad diem, vel sub conditione, sic: & si liber fuerit cum cesserit dies legati, habebit illud: sed si seruo instituto eius domino quid legetur: & ante aditionem efficitur libet, habebit dominus legatum, & seruo haereditatem. Hoc dicit.

(1) Al seruo del heredero. Idem dic si legetur seruo testatoris, ut in leg. serui, C. de legat. & idem dicendum in monacho, & monasterio, vel e contra: sicut hic dicitur de seruo, & haerede Joan. Fab. in §. an seruo, in fin. instit. de legat. sed an ad alimenta valeat relictum proprio seruo? Vide L. seruos, & ibi Bart. ff. de aliment. §. cibari. legat. An a patre possit legari filio? Vide in leg. filium, ff. de aur. §. argen. legat. §. in leg. ubi pure, in princ. ff. ad Trebel. §. in leg. cum filio, ubi per Bart. col. 1. in fin. ff. de leg. 1. ubi Bart. vult, quod si pater ad quem pervenit hereditas, mediante filio, gravetur restituere haereditatem filio, quod censetur rogatus restituere post mortem patris, non ante, allegat. L. epistolam, §. 1. ff. ad Trebellian. ubi etiam Paul. de Cast. refert hoc dictum Bart. licet si pater esset institutus, & gravatus restituere, videretur gravatus pure. Et sic non valeret de iure digestorum, per §. an seruo, instituta, de legat. de quo ista L. sumpta est, nisi appouerit verba per que voluerit deferre in tempus, quod esset effectus sui iuris: de ju-

L E Y IX.

Como, la persona de aquel a quien es fecha la Manda, deue ser nombrada ciertamente.

LA persona de aquel a quien es fecha la Mandada, deue ser pueñta, e nombrada, ciertamente; de guisa, que puedan saber qual es, o por su nome, o por otras señales: ca si cierta non fuessse, non valdria la manda. E esto seria, como si el testador ouiesse dos amigos, (1) que oviesse el vno nome asi como el otro, e dixesse asi: Mando a fulano mio amigo tantos marauedis; o tal cosa: e non dixesse el sobrenome de aquel a quien lo mandava. Ca, pues que non se puede saber (2) ciertamente, qual

de

re vero novo tanquam adventitia quo ad proprietatem filio quareerentur. & sic valeret gravamen, ut etiam vult Joan. Fab. in dist. §. an seruo.

(2) Mas si el seruo. Ratione diversitatis inter istum, & primum calum ponit text. in dist. §. an seruo, quia in casu isto hereditas delata seruo est separata a legato mihi factio, quod non est quom seruo meo est legatum a me instituto: quia legatum quod separatur ab hereditate. Et ibi declarat Ang. scilicet quod quando dominus est haeres institutus, & legatum eius seruo, haereditas, & legatum pendet a sola voluntate domini: quando vero institutus est seruo, tunc non pendet a sola voluntate domini: quia etiam concurrere debet voluntas servi in aducendo, ut in leg. cum proponas, C. de hered. instit.

L E X IX.

Si legatur Titio, & sunt duo Titii: nec de quo fenso testator apparet, non valet legatum propter incertitudinem: sed ubi de persona constat, error nominis, vel pronominis non nocet. Hoc dicit.

(1) Dos amigos. Concordat cum L. si quis seruum, §. si inter, ff. de legat. 2. §. cum L. si fuerit, ff. de reb. dub. & exponit Alberic. in dist. §. si inter, quando erant amici testatoris pari amicitia, bonus text. licet ipse non alleget, in dist. leg. si fuerit, ubi expresse not. Sochinus, quod debetur majori amicitia conjuncto: licet postea arguatur in contrarium, quod dist. §. si inter, indistincte loquatur, & non bene se firmat: fecus vero, si unus non est amicus, alter sic: cum propter meritum, & amicitiam legetur, L. neque adjecti, ff. pro soc. & bene confert quod not. idem Alberic. in leg. si seruos plurium, §. fin. col. 2. ff. de leg. 1. ubi inducit illum text. ad questionem, quam dicit abusive de facto de quodam, qui fuerat electus ad quoddam officium, qui vocabatur Lanfrancus fustini: & duo erant qui tali nomine vocabantur, & petebant se admitti ad tale officium: quod si unus erat consanguineus electoris, alter non, quod preferendus sit consanguineus. Capitur enim conjectura ex consanguinitate, & amicitia, ut in di. §. fin. & lubit ibi notabile verbum, quod quando elector declarat, de quo sentierit, standum sit eius declarationi in dubio, argu. L. in pratoris, ff. de prator. stipulati. §. in leg. in ambiguis, §. 1. ff. de regal. iur.

(2) Non se puede saber. Facit ad questionem de partu gemino, de qua recit in leg. 2. tit. 13. part. 2. de incertitudine vero circa res, vide gloss. & Doctor. in dist. §. si inter.

de aquellos sus amigos quisiera el testador que ouiese aquella manda, por ende non vale, nin es el heredero tenudo (3) de la cumplir. Pero si fuere cierta la persona de aquel a quien fuere mandada, maguer errasse (4) el testador en el nome, e en el sobrenome, de aquel a quien la fiziesse, non empece tal yerro, nin se embarga por ende la manda.

LEY X.

En quales cosas pueden ser fechas las Mandas.

De las personas (1) que pueden fazer mandas diximos en las leyes ante detta, e otro de los que las reciben. E tal manda co-

(3) Nin es el heredero tenudo. Posset tamen ipse si vellet eligere cui solvat, ut probat text. cum gloss. in dist. §. si inter. Et si ita solveret heres, legatarius possideret tit. pro legato, & non titulo pro donato, ut ibi declarat Barr. quod optime confert ad questionem in materia majoris, ut si aliqua incertitudo oriatur ex verbis institutionis majoris, quis sit vocatus ad constituendum, & de communi assensu illorum qui preteruntur jus ad bona majoris, declaratur quis eorum succedat, quod videtur succedere eis, majoris, & cum vinculis, & gravaminibus in institutione majoris expressis, & non ut pro donato, tene mentis, & ut hic videtur approbatur gloss. dist. §. si inter, cum gloss. expulsi dictum verbum debet, id est, potest & est magis communis expulsiio licet Bald. ibi, quod necesse habeat heres alterum eligere, seu alteri gratificari: quia convictus est per probationes, Cujus dist. Joan. de Imol. ibi dicit forte esse verum, quia probatio est facta cum herede, non autem est facta per unum legatarium cum alio: & res inter alios acta alius non nocet, L. 1. §. 2. C. quibus res iudic. non nocet, poteris tamen ex dicto Imol. esse causus, ut cum heres super solutione talis legati vocetur in jus per unum ex istis legatariis, quod faciat alium legatarium evocari, & amborum processus cumulari, ut sic probationes fiant tam cum herede, quam cum legatario. Quid autem si alter ex amicis petit: alter non, vel repudiat? Vide per Barr. in dist. §. si inter, & si quis opponat contra hoc, quod in ista L. habetur de cap. apud, & de rescript. lib. 6. ubi habetur, quod si sunt duo impetrantes in eadem Ecclesia, in omnibus pariter, & eandem datam habentes, quod capitulum, debeat, & teneatur alterum eligere, solve, ut per Paul. de Cast. in dist. §. si inter, quod ibi quilibet eorum habeat voluntatem Papae: hic vero non quilibet habeat voluntatem testatoris, sed unus tantum, de quo erat incertitudo.

(4) Maguer errasse. Concord. cum §. si quis in nomine instituit, de legat.

LEY XI.

Si testator rem alienam quam legat fecit esse alienam, tenetur heres eam emere, & legatario de scientia testatoris probanti dare: & si non potest eam habere, solvat iuxta estimationem arbitrio duorum bonorum virorum. Si vero ignoravit alienam, non valet legatum, nisi seruo alieno liberaretur, aut uxori, vel consanguineo relinquantur legatum. Hoc dicitur.

(1) De las personas. Prosequitur not. per Azo. C. eod. in summa, col. 3. verfic. bucuque satis de personis.

(2) De aquel que es heredero. Concord. cum §. non solum instituit, de legat. & L. unum ex familia, §. si rem tuam, ff. de legat. 2. ubi habetur, quod hoc procedit, etiam si testator legat rem heredi, ut suam scienter, vel ignoranter: & etiam si testator in tali re heredis jus aliquod, vel partem habeat: nam & quoad totam rem valet legatum, L. cum filius, §. dominus, ff. de leg. 2. ubi Barr. & Doct. quod plane procedit ubi testator simpliciter legat rem heredi: secus si diceret testator talem meam le-

mo esta es llamada en latin, de legatis primo. E agora queremos mostrar, de quales cosas pueden ser fechas las mandas, a que dizen en latin otrosi, de legatis secundo. E dezimos, que el testador puede fazer mandas, tambien de las cosas suyas, como de las de aquel que estabiese (2) por su heredero. E por ende tenudo es el heredero, de dar, e de pagar las cosas que assi dexasse, o mandasse, aquel que lo estabiese; quier sean suyas del heredero, quier del testador. Otrosi dezimos, que si el fazedor del testamento mandasse cosa agena a otro, sabiendo que non era suya, nin de su heredero, tenudo es el heredero de la comprar, (3) e de dar-

go, secundum Joan. de Imol. in dist. §. si rem, & Barr. & Jason. in leg. serui electione, §. si. ff. de leg. 1. non tamen rei heredis legata ipso iure transferuntur dominium si- cut quando legatur res propria, ut not. gloss. in leg. Pa- pinianni, ff. de seruis, reprobata gloss. quae voluit contra- rium, in leg. 2. C. cum unum de legat. quae communiter reprobatur per L. si quis inquilinus, §. cum seruum, ff. de legat. 1. an autem testator possit obligare rem heredi- dis? Variis fuerunt opiniones de quibus per Alexand. in leg. si heredis seruus, col. 2. ff. de legat. 1. ubi Alex. dicit conclusivo, quod aut defunctus nomine heredis obli- gavit bona heredis: & tunc procedat opinio, quod pos- sit obligare: quae fuit opinio Petri, & Ang. in leg. asidui, C. qui potior, in pign. habere, & Bald. & Angel. in dist. leg. si heredis, aut non obligavit nomine heredi- dis: & tunc procedat opinio contraria, quae fuit Cyn. & Salic. in dist. leg. asidui, per text. in leg. si Titio, ff. de pign. & per L. rem alienam, 2. respons. ff. de pign. actio. idem tamen Alex. consil. 173. col. 2. incipit, vi- lo themate. Quod etiam est repetitum, 3. vol. consil. 91. indistincta tenet testatorem posse obligare rem heredi- dis: quod heres adeundo hereditatem testatoris, videtur dictam obligationem approbasse, L. cum a matre, C. de rei vendic. L. si creditoribus, C. de seruis, pign. dat. man. & pignus solo consensu etiam abique traditione constituitur, L. 1. ff. de pign. actio. L. 3. ff. in quib. causis pign. tacite contrahi. Potest etiam testator prohibere alienationem rei heredis, sicut prope, ut probatur in leg. si quis ita sit legatus, §. 1. ff. de manumis. testa. quem text. ad hoc allegat Paul. de Cast. in dist. §. si rem tuam. Et facit ut testator possit gravare heredem: ut rem ponat in majoritatu facto per testatorem, vel ab alio, a quo testator habuit: & prohibere ejus rei alienationem, si- cut si esset propria facit, L. uxorem, in princ. ff. de leg. 3. facit etiam ista L. ut habens a rege licentiam faciendi majoritatum sub vinculis, & gravaminibus sibi placitis possit majoriam etiam facere de rebus heredis, quod bene nota.

(3) De la comprar. Concord. cum §. non solum instituit, de legat. & C. eod. L. cum alienam, ff. de legat. 3. L. non dubium, §. si. ff. in meo, §. fundo, ff. de leg. 2. ubi habetur, quando usufructus fundi legati erat alienus. An autem dispositio istarum LL. procedat de iure canonico? Doct. late insunt in dist. leg. cum alienam, & in cap. filius noster, de testa. propter varios intellectus illius, cap. & videtur quod praedicta dispositio procedat in utroque foro, ut in cap. si Episcopus 12. quae. 1. & quod dist. cap. filius, procedat in suo casu speciali, in quo loquitur, videlicet quando res aliena est legata Ecclesiae in precium sepulture, prout text. ille cantare videtur, quod videtur quodammodo execrabile iuxta text. in cap. abolenda, de sepul. & idico Papa, ibi noluit tale legatum rei alienae admittere, etiam quoad estimationem ne locus sacer, vel religiosus ad sepulchrum vendi videretur. Et licet non ita distiuncte istum intellectum voluit tenere Ang. in dist. leg. cum alienam, vult etiam, licet non

darla a quien fue mandada. Mas si el testador, a la fazon que la mando, cuydasse que era suya, e fuesse agena; entonces el heredero non es tenudo de la comprar, nin de darle la estimacion

ya, e fuesse agena; entonces el heredero non es tenudo de la comprar, nin de darle la estimacion

non ita clare, Didacus a Covarruvias in relecto sua dist. cap. filius noster ad fin. dicens: ita colligi per lecta episto- la Beati Grego. de qua illa Decretalis sumpta est, & quod ad hoc ipse animadvertit, & certè Angel. ut credo jam animadverterat in dist. leg. cum alienam. Contra istum intellectum tamen facit quod relinquere aliquid Eccle- siae etiam gratis sepulture, non est prohibitum, ut probat text. in dist. cap. filius, & ibi notat Abb. neque hoc prohibetur aliquo iure: ex quo non intervenit venditio sepulture ex conventionem, sed liberaliter testator clar- gitur, unde nulla, L. divina, neque canonica hoc votat. Papa tamen ibi movetur, ne quid fiat contra leges Dei, & sic patet quod dictus intellectus procedere non possit, praeterea, si locus sepulture, de quo in dist. cap. erat sacer, seu religiosus, etiam per LL. seculi, non potest ven- di: quia non est in commercio, L. in tantum, §. sacra, ff. de rer. divis. L. 13. infra eod. & sic Papa, ibi non potuit ex hoc moveri contra leges civiles execrando ven- ditionem loci ad sepulchrum: cum etiam ipse LL. hoc execratur, unde per nunc magis placet intellectus Bald. quem dat ad illum text. in repetitioe, L. 1. col. 14. vers. item povi, 3. casum, C. de sacros. Eccles. quod licet attentio iure civili, legatum factum Ecclesiae dicatur factum con- junctae personae, & sic etiam si ignorando rem esse alienam, fiat a testatore, debeat, ut in dist. leg. cum ali- enam. Hoc tamen non procedat de iure canonico, ex eo quod Deus istas presumptiones, & improprietas, quod alias esset relicturus, & si sciret rem alienam, non curat, ne eatur per istas simulationes, & istum dicit esse casum illum, cap. quod secundum eum canonice simplices non intelligunt, & licet Abb. in dist. cap. filius, in 3. testa- reprober istum intellectum motus ex quibusdam levibus fundamentis, mihi ista placet: nam in primis iste intel- lectus non divinat, licet enim ibi non fiat mentio de ig- norantia in dubio, illa praesumitur, & non scientia, L. verius, ff. de probat. imò, ut in ista L. habetur, legatari- us tenetur probare scientiam, & sic de iure ignorantia praesumitur. Item nihil repognat, quod etiam iura civi- lia intelligantur etiam de conjunctione spirituali, quae maior, & favorabilior est quam carnalis, ut in cap. inter corporalia, de translat. Episc. vel dicti. & quia etiam si te- stator ignoranter legat rem alienam non conjuncto, si tamen diligit eum, ut proximum, seu conjunctum, te- net legatum, ut dixit Guill. de Cug. in dist. leg. cum alienam, & sequitur ibi Alex. procedit etiam, quando lega- tum fit ad pias causas, seu pro anima: ut late tradit Alex. in dist. leg. cum alienam, col. 2. Item, licet non reperitur expressum de iure civili, quod debeat estimatio, quam legatur res aliena Ecclesiae a testatore ig- norante rem esse alienam, satis hoc constat: cum expre- ferit in conjunctis, & cum exprefferit quam legatur pro libertate, & placet iste intellectus, quam heres a quo fieret, Ecclesiae legatum rei alienae, erranter esset filius, & non ita dives, prout fuit in casu, dist. cap. filius no- ster, argu. cap. fin. 17. quae. ult. quia noluit Papa ta- le lucrum cum damno filiorum extorquere: licet de ri- gore juris civilis poterat, & sic quod cum isto tempe- ramento procedat intellectus Bald. tu qui majus oclum habueris labora, si possis alium meliorem intellectum in- venire ad illud, cap. erga quod ita Doct. illustres in- fudarunt, neque obliuiscaris unum intellectum, ex ibi traditis per Doct. quem etiam tenet Archi. in cap. una sola, 33. quae. 2. secundum quem poteris inferre, quod si legatur res alicuius majoris, non debeatur estimatio, vide L. si quis inquilinus in princ. ff. de legat. 1. & cogi- ta circa praedicta, si possit dici, quod res est prohibita alienari, ex facultate Principis, & non debeatur esti- matio, L. apud Julianum, §. constat, & ibi gloss. Barr. & Doct. ff. de leg. 1. si vero majoria esset facta sine fa- cultate, in casu quo possit fieri, & tunc si legatum

factum fuit, scienter, debeatur estimatio, ut not. gloss. & Barr. in leg. unum ex familia, §. si fundum, ff. de legat. 2. ubi vide Paul. de Cast. & in casu in quo non debeat estimatio, si legaret rem majoris, vel talem rem aliam, quae non esset majoris, teneret legatum per text. in leg. fin. §. si quis, qui & a quibus, gloss. notabilis, in cap. mulierum, 26. quae. 2. in verbo aut certe, & L. non uti- que, in princ. ff. de eo quod certi, loco, & ad questionem praedictam, quod legata res majoris, scienter, debeatur esti- matio, vide Joan. Fab. in §. non solum, in fin. instit. de legat. loquentem in re feud. & ibi vide ad intellectum, dist. cap. filius, in 2. col. ubi in hoc potest dici. Sed pone quod testator per viam legati reliquit possessori majoris aliquam rem, & gravavit eum, ut praestaret alteri aliquam rem majoris, & quod alias, si non praestaret, periret lega- tum: an teneat tale gravamen? Videtur, quod non cum hoc sit impossibile, & ipse incidere in poenam stante dispositione majoris, quod non possit permutari, tu dic quod saltem debeatur estimatio, secundum Bald. in leg. apud Julianum, §. constat, ff. de legat. 1. ubi & Joan. de Imol. dicitur, quod licet gravamen sit de impossi- bili, debet impleri voluntas testatoris in aliud simile, & sic dico, quod debeatur estimatio, ut in leg. non dubium, §. si quis, ff. de legat. 3. & vide quae dixi in leg. 10. tit. 26. in gloss. magna, vers. quid autem si alicui, 4. part. Sed pone, quod pater fecit majoriam per viam testamenti, de re unius filii qui erat in ejus potestate in alium filium, moritur postea iste filius cuius erat res, an re con- valeat relictum hoc in majoriam? Vide in ista questio- ne ad ejus decisionem Barr. & Doct. signanter Paul. de Cast. qui subtiliter, considerat post gloss. 1. ibi in leg. seruum filii, ff. de leg. 1. in princ. Quid autem si pater rem quam posuit in majoria emerat, & non solvaret praetium in to- tum, vel pro parte, an teneatur ad praetium solvendum ille cui reliquitur majoria, vel heredes defuncti? Bald. dicit, quod heres in leg. cum alienam, C. de legat. vers. dabitur tamen. Et si vincatur res majoris an heredes teneantur, vid. text. in leg. cum pater, §. evictus, ff. de legat. 2. Bald. in dist. leg. cum alienam, C. de legat. vers. ulterius, in fin. Quid autem si quis legat fundum dota- lem, an debeatur estimatio gloss. in leg. dotalem, ff. de testa. mili. dicit, quod non, Barr. tamen ibi tenet con- trarium, & Bald. novel. in tractatu de dote, part. 7. pri- vil. 22. fol. mibi 34. col. 4. Paul. Alex. & Jason. in leg. apud Julianum, §. constat, ff. de legat. 1. Bald. in dist. leg. cum alienam, ubi hoc dicit communiter teneri: & procedit secundum Doct. ut Bald. dicit in leg. 3. C. de iure dati, col. 2. versic. sed tunc quare, & si maritus se ille, qui legat rem dotalem. Idem tamen Bald. & Ang. in dist. leg. dotalem, & Salicet, C. cum alienam, C. de legat. & Joan. de Imol. in dist. §. constat, intelligunt quando extraneus legaret: secus si maritus, qui tantum videtur legasse jus suum: licet ejus morte perituum, iux- ta illam opinionem, quae est magis communis, de qua per Barr. & Alex. in leg. quod in rerum, §. 1. ff. de leg. 1. quae opinio, quando testator sciebat verè, vel praesump- tive, jus suum per ejus mortem expirare, mihi videtur insipida, unde contra eam tenent Joan. de Imol. Et mul- ti alii relati per Alex. & ipsemet Alex. in dist. leg. quod in rerum, secundum quam opinionem procederet, quod dixi: & si maritus sit, qui legaret fundum dotalem. Quid autem, si legatur res furtiva? Dic, quod tenet legatum, quia potest redimi a domino, secundum Bald. in leg. 1. in fin. C. de usufructu, pro empto, si vero legatur res feud- dalis per errorem juris, credens se legare posse, non de- betur aliquid, L. scito, ff. de usufructu, legat. si ex certa scientia valet legatum, ut debeatur estimatio, secundum Bald. post Odofred. de feud. successione, in princ. vide in hoc per eundem Bald. in cap. 1. §. denare, qualiter feud. alie. po. col. 1. versic. sed ego quare, ubi dicit: nihil debetur, quia

cion della. E para saber la verdad, si el testador sabia que aquella cosa era agena quando la mando, ha menester, que aquel a quien es fecha la manda, que lo prueve; (4) e si lo pro-uare, deuela comprar el heredero, e dargela, si gela quisieren vender. E si por auentura non la pudiere auer por compra, o le demandasen por ella mayor precio de lo que vale; estonce el heredero deuele dar tanto por ella, a aquel a quien fue mandada, quanto apreciaren (5) dos omes buenos, que podria valer. Mas si non pudiere probar, que el fazedor del testamento sabia que aquella cosa que mandaua era agena, estonce non deue auer. (6) ninguna cota, por razon de tal manda, aquel a quien fue mandada. Fuera ende, si fue fecha manda de tal cosa, a tal persona, que ouiesse allegança (7) con el fazedor del testamento; assi como si la fiziere a su muger, o a algund ome que fuere pa-

riende del mismo: ca en tal caso como este, entendiense, que si el testador sopiesse que la cosa que mandaua a alguna de las personas sobredichas, que era agena, que le mandaria dar, o comprar de sus bienes propios, tanto quanto amallasen que podria valer aquella cosa agena. Ello mesmo seria, si el fazedor del testamento mandasse aforrar algun seruo ageno, cuydando que era suyo: ca tenuto es el heredero, de comprar tal seruo como este, e de aforrarlo. (8)

LEY XI.

Como, el fazedor del Testamento, puede fazer Manda de alguna cosa, que fuesse empenhada.

Manda (1) faziendo el testador de alguna cosa suya, (2) que el sabia (3) que era empenhada, o obligada a ottri, por menos de lo que valiesse; tenuto es el heredero de la quitar, de los bienes del finado, e de darla a aquel a quien fue

quia ex quo testator legat jus suum, quod morte finitur, inuitis est legatum, L. uxor patris, C. de legat. Et si quis tantum habens habitationem, eam legat? Dic quod non valet, ut per Bald. in leg. habitatio, C. de usufructu, per dict. L. uxor patris, circa eorum L. materiam vide per Alex. consil. 9. 2. vol. col. fin. & quod not. Abb. in cap. quid autem, de iure patr. & in donante, an videatur tantum donare jus quod habet in re? Vide Alex. consil. 47. vol. 3. quando tamen quis habet aliquam partem, vel aliquod jus in re quod illud tantum videatur legare, vide L. serui electione, §. fin. ff. de legat. 1. & tex. not. in leg. qui concubinam, §. qui fundum, ff. de legat. 3. & L. fidei, & ibi Bart. ff. de usufructu, legat. & L. si dominus, §. fin. ff. de legat. 1. & eod. tit. L. quod in rerum, §. 1. & limita istam L. nisi testator credidisset rem quam legabat, esse suam ex aliquo tit. special. qui jam extinctus erat, ut in leg. fidei, ad fin. ff. de usufructu, legat. & ibi gloss. & Bart. Ex adde quod tradit Abb. in dist. cap. filius noster, de eo, qui habet jus pignoris tantum in re quam legat. Et aduerte, quod leges disponentes, quod videtur quis legare respectu juris, quod habet, in re aliena procedunt, quando testator sciebat illud jus, nam si ignorabat, tota res, vel ejus limitatio dicitur, tex. est, & ibi Bart. & Paul. de Cast. in leg. seruum filii, ff. de legat. 1. in §. 1. & vide eundem Paul. in leg. si domus, §. de evictione, & §. fin. ff. eod.

(4) Que lo prouene. Et sic legatario incumbit probatio, quod testator sciverit rem esse alienam, ut hic, & in §. non solum, in fin. de legat. & quando presumatur scientia, vel ignorantia in testatore in ista materia, vide per Bald. in dist. leg. cum alienam, col. fin. versic. dubitatur.

(5) Quanto apreciaren. Adde dist. §. non solum, in fin. de legat. & L. non debium, §. 1. & L. qui concubinam, §. fin. ff. de legat. 3. & L. alienus, ff. ad, L. falci.

(6) Estonce non deue auer. Limita nisi legauerat rem alienam, quam suam putabat animo compensandi, etiam cum debitor naturali tamen, quia ceteris, velle sibi debent estimationem, si res evincatur, & quod in omnem casum voluerit eam habere, ita notabiliter Paul. de Cast. in leg. hares precepto, ff. ad Trebell. per tex. ibi quem dicit esse expressum casum.

(7) Allegança. Concordat cum dist. leg. cum alienam, & cum L. pradia, C. de fideicom. & L. quintus, §. fin. ff. de aor. & argen. leg. & vide per gloss. in dist. leg. cum alienam, que dicitur conjunta per suam, & ulque ad quem gradum, vide ibi per Alex. & an sufficiat quod sit conjunta persona tempore testamenti, licet postea desierit? Vide per Bald. in dist. leg. pradia, col. fin. ubi vult quod sic, vide ibi per cum, & an si filius instituitur in re certa aliena, possit dicere testamentum nullum? Vide Bald. notabiliter in leg. scimus, in princ. C. de inoffic. testam.

col. 2. versic. extra quart, ubi post Guillel. vult, quod non, etiam si isto casu error induxit partem ad relinquendum rem alienam, quod limitat nisi res non esset in commercio, vel non esset in rerum natura, an autem re evicta agat legatarius de evictione? Vide in leg. si domus, §. de evictione, ff. de leg. 1. & in leg. cum pater, §. evictis, & ibi Bart. ff. de legat. 2. & per gloss. & Doct. in dist. leg. cum alienam. Limita tamen singulariter, & intellige, quando legans sciebat jus, quod habebat in re legata, si vero credebatur nullum jus habere, & legavit rem alienam: tunc non restringitur ad jus, quod habebat, sed debetur pleno jure, secundum Bart. & Paul. de Cast. in leg. seruum filii, §. si quis rem, ff. de legat. 1. quod nota ad majoriam, si aliquis forte habens jus pignoris, quod ignorabat, de tali re constitueret majoriam. Et vide etiam per Paul. in leg. si domus, §. de evictione, & §. fin. ff. de legat. 1. Et vide omnino ad predicta que dicit Paul. in leg. unum ex familia, §. sed si fundum, ff. de legat. 2.

(8) Aforrarlo. Concordat cum L. Paul. 1. respon. ff. de fideicommissa libe.

L E X XI.

Testatore rem suam pignoratam minori pretio valoris scienter legante, tenetur eam hares luere de bonis defuncti, & legatario dare: idem si pro majori quam valet, vel pro tanto etiam ignoranter testator pignori data, tenetur enim hares luere de bonis testatoris: sed si pro minori pretio erat pignoratam, testator ignorante, luetur pecunia legatarii. Hoc dicit. Habuit originem a §. sed & si rem suam, in fin. cod. tit. & a L. si res obligata, ff. de legat. 1.

(1) Manda. Concordat cum L. si res obligata, ff. de legat. 1. & cum L. pradia, C. de fideicommissis, & cum §. sed & si rem, in fin. de legat.

(2) Suya. Quid si legaret rem alienam, que erat obligata? Vide per Bart. in leg. si tibi homo, in princ. ff. de legat. 1. Et poteris illum tex. qui est singulariter inducere ad quemlibet an si possessor majoris leget majoriam sequenti in gradu, quod operetur hoc, ut si res majoris erat obligata jure pignoris alieni ex facultate Regis quod hares defuncti legantis teneatur luere talem rem per illum text. qui non est alibi, secundum Paul. de Cast. ibi post Dinum.

(3) Que el sabia. Et in facto proprio presumitur scientia L. quanquam, ff. ad Velleja. quod limita, nisi in facto antiquo, vel multum implicito, secundum Bart. in dist. leg. si res obligata. Et istud de facto antiquo sublimita tripliciter, ut per Alexand. ibi, quid autem si testator obligavit rem post testamentum? Dic, quod tunc hares tenetur eam luere indistincte, L. 3. C. de legat.

fue mandada. Otrofi dezimos, que si tal cosa era empenhada, por tanto, o por mas de lo que valiesse, que estonce la deuria quitar el heredero del testador, de los bienes de la herencia; quier sopiesse que tal cosa era empenhada, (4) o non, (5) quando la mandauan. Mas si por menor precio, de quanto valia, yazia tal cosa en peños, si el testador non lo sabia quando la mando, deuela quitar, de lo suyo, aquel a quien es fecha la manda. (6)

LEY XII.

Como, de las cosas que non son aun nascidas, puede ser fecha Manda.

Pueden fazer manda los fazedores de los testamentos, de las cosas que son nascidas a la fazon que las mandan, e aun de las que

pueden nacer (1) despues que las mandaren; assi como los frutos de la tierra, e de los arboles. Otrofi, de losijos de los seruos, e de los ganados, e de las bestias. Pero dezimos, que si los fazedores de los testamentos fiziesen manda de tal cosa, de que non fuesen ciertos (2) si era biua, o non, assi como de seruo, o de otra cosa, que fuesse en otra parte; estonce el heredero deue dar recabdo a aquel a quien fue mandada tal cosa, que si la pudiere auer por alguna manera, se gela de. E aun dezimos, que el heredero se deue trabajar, a su costa, (3) por cobrarla.

LEY XIII.

De quales cosas non puede ser fecha Manda. As cosas sagradas (1) que pertenescen a la Yglefia, otrofi las cosas que son señaladamen-

(4) Empeñada. Intellige siue sit obligata pro debito hereditario, siue pro debito alieno alicujus tertii, secundum communem opinionem contra Bart. in dist. leg. si res obligata, cum illa L. & ista, indistincte loquantur: & eo casu quo erat obligata pro debito alieno, & onus luendi spectat ad legatarium: tenetur hares cedere legatario actionem, quam habebat hares contra illum tertium, per L. apud Julianum, §. idem Julianus, ff. de leg. 1. Si vero res fuit obligata pro debito heredis ante mortem testatoris: tunc distinctio hujus L. non habet locum: quia indistincte tenetur hares ad luendum, cum non luendo videatur esse in dolo, & culpa, L. cum res, §. culpa, ff. de legat. & ita tenent Angel. & Raphael. & Paul. de Cast. & Alexand. in dist. leg. si res obligata, licet Joan. de Imol. ibi voluerit, quod etiam in isto casu procedat distinctio illius L. & ejus dispositio, cum indistincte loquatur. Sed opinio praeceptorum videtur verior, & aequior, quam etiam tenuit Bart. in leg. pradia, C. de fideicommissis, & pro ista opinione facit ista L. partiarum, ibi cum dicit (de los bienes del finado) nam si pro debito heredis fuerit obligata: etiam de propriis bonis hares tenetur, & sic erit ista una limitatio hujus L. alias duas limitationes ponit Bald. in dist. leg. pradia, scilicet quando res esset obligata facto legatarii, & quando quid universale, ut peculium, vel apotheca, puta, pannorum, legatum esset: nam tunc onus luendi non spectat ad heredem, sed ad legatarium.

(5) O non. Quia legatum esset quasi inutile, si legatario incumberet onus luendi. Et ideo tunc spectat ad heredem, etiam si testator ignorauerit rem fuisse obligatam, & ita etiam intelligebat gloss. dist. leg. si res obligata, ubi ista est communis opinio, Doct. & Azo. C. eod. in summa, col. 3. licet contra dictam rationem facit, L. & si aquo, ff. de legat. 1. pro ratione praedicta tamen optime facit, L. qui concubinam, §. qui dicitur, ff. de legat. 3. ubi bonus casus, Ang. vero quem sequuntur Rapha. & Paul. de Cast. & Alex. in dist. leg. si res obligata, aliter intelligit istam L. videlicet, quod si aliquid potest esse superfluum solum aere alieno, tunc indistincte hares luere tenetur, quoniam videtur esse in culpa non luendo, & faciendo, sicut quilibet diligens pater familias fecisset, licet testator hoc ignorauerit: quando vero nihil superfluum, deducto aere alieno: tunc quia hares non potest dici esse in culpa, non tenetur hares luere: eo quod in effectu esset legare rem alienam. & que quodammodo videtur exiisse de patrimonio testatoris, nisi quando legatarius esset conjunta persona, & occasionem huic varietati inter istos Doct. dedit litera illius text. ubi gloss. supplet tex. cum dictione non, cum tex. dicit, vel potest aliquid esse superfluum, supplet gloss. vel nisi non potest aliquid esse superfluum, & sic, ut litera text. intelligeretur quod Ang. dicitur a lectura gloss. sed revera ibi in litera debet esse illud, non, & ita vidi in alia

impresione, & illam literam cum suppletione non sequitur ista L. partiarum tene menti.

(6) La manda. Limita, & intellige, nisi esset conjunta persona, seu talis cui alias testator relictaurus esset: nam tunc hares luere tenetur, ut in leg. pradia, C. de fideicommissis, & gloss. & Doct. comiter in dist. leg. si res obligata.

L E X XII.

Possunt legari fructus nasciturus. Et si res de qua dubitatur an vivat, legatur, caveat hares de ea restituenda cum eam habuerit, & quare eam suis expensis. Hoc dicit. Habuit originem ab in fin. cod. tit. §. eod. quoque, & ff. de leg. 1. L. quod in rerum, in princ.

(1) Nascere. Prosequitur ista L. not. per Azo. C. eod. in summa, col. 3. versic. item legari potest, & concordat cum L. quod in rerum, in princ. ff. de legat. 1. & ibi gloss. allegat concordantias.

(2) Certos. Et sic tempore testamenti jam dubitatur esset in rerum natura, vel ne, unum tunc sufficit cavere legatario: ut hic, & in leg. seruo legato, §. fin. ff. de legat. 1. & not. gloss. communiter approbata, in leg. cum seruis, ff. eod. si autem (ciatur, quod res sit in rerum natura: sed sit in loco remoto, debet hares suo sumptu eam rem perquirere, & dare legatario, ut in dist. leg. cum seruis, per quem limitatur, L. cum res, §. 1. ff. eod. & quod notatur per gloss. in leg. quod legatur, ff. de jud. quod satis sit heredi praestare legatario rem eo loco, quo erat tempore testamenti: nam hoc fallit, quando res tunc temporis fuisset in loco multum longinquo: ne alias si diceremus legatarium suo sumptu cogi prosequi rem legatam inutile redderetur legatum, & ita not. Joan. de Imol. & Alexand. in dist. leg. cum seruis, ubi attestatur Alex. ita communiter teneri, quod tum ibi limitat Paul. de Cast. ut procedat quando testator sciverit rem esse in longinquo: secus si ignoraverit: & ita intelligit, dist. leg. cum res, §. 1. & cum ista limitatione Paul. de Cast. transit ibi Alex. asserens probati, in leg. seruis legatus, in princ. ff. eod. & mihi satis placet nisi in casu quo propter expensas prosecutionis legatum totaliter redderetur inutile, argu. L. si res obligata, ff. eod. & L. supra proxime, & que ibi dixi: tunc enim sumptu heredis debet perquiri: quando vero seruis legatus fugit post testamentum, vel mortem testatoris, vide per gloss. in dist. leg. cum seruis, & ibi Bart.

(3) A su costa. Adde dist. leg. seruo legato, §. fin. ff. eod. & facit ad id quod dixi supra in fin. gloss. praecedentis.

L E X XIII.

Res sacra aut Principis, vel adibus affixa, seu seruis christianis, in fideli non potest legari: nec debetur estimatio: idem si res legata postea sine haresis culpa venit ad casum, quo legari non possit. Hoc dicit.

(1) Cofas sagradas. Prosequitur dicta Azo. C. eo in sum-

mente de los Reyes, (2) así como los Palacios, e las huertas, e los cilleros; que son cosas que non deuen ser vendidas, nin enagenadas en ninguna manera, sin mandado dellos. (3) Otroí, las plaças, e los exidos, e las otras

cosas que son comunales (4) de las Ciudades, e de las Villas, e otras cosas semejantes, non se pueden mandar. (5) Otroí dezimos, que nin los marmoles, (6) nin los pilares, nin las pilas, nin las puertas, nin madera, nin ninguna

summa, col. 4. *vers. licet autem dixerim*, & adde, L. *liberi domini*, ff. de contr. emptio. *U. L. apud Julianum*, §. *constat*, ff. de legat. 1. *U. L. 15. tit. 3. part. 5. U. 3. part. L. 7. tit. 28.*

(2) De los Reyes. Rex habet duplex patrimonium, unum quod dicitur privatum, & appellatur patrimonium Caesaris quod habet tanquam Titius, non tanquam Princeps, seu Rex, vel Imperator; aliud est patrimonium fiscale quod habet tanquam princeps, *L. procurator*, & ibi Cuius, C. de eden. l. 2. *U. hoc interdictum*, ff. ne quid in loc. pub. *U. L. 1. ff. de offic. proc. casu. l. 1. U. 2.* cum ibi notatis, C. *si advers. fisco*, *L. procurator*, C. ubi caus. fiscal. & tradit Alexand. 4. *vol. consil. 6.* ponderatis his que in supra scripto, cui adde que dixit Lucas de pen. in rubric. C. de feud. rei priv. lib. 11. dixit etiam Bald. in leg. 1. C. de hered. vel alio. vend. de dupli. patrimonio Principis quod unum appellatur fiscale, puta, introitus, & exitus camere fiscalis; aliud appellatur totius patrimonii regalis de rebus que sunt in eterno patrimonio Principis, videtur ergo intelligenda ista L. de his que sunt in perpetuo patrimonio regis, & non in his que ad aliquem Principem competenter iure privati patrimonii, veluti ad titulum vid. L. 1. tit. 17. 2. part. & que ibi dixi, item, non procedit in his que iure confiscationis Principi applicentur: ita quod non essent redacta in formam patrimonii Principis prout exprimit etiam text. in *dist. §. constat*, & in terminis quod ea que confiscantur non dicantur de dominio, seu patrimonio Principis tenet And. de Her. de prohib. feud. alien. per Feder. *vers. neque hominum*, col. 3. & idem vult Carolus Molendinus in gloss. *sub consuet. parisiens.* §. 3. num. 14. ubi dicit, quod dominium regis est inalienabile, & extra commercium privatorum: quam non est Principis, sed maiestatis sue, & republice: tamen feuda, & subfeuda, & alia quecumque immobilia ab eodem dominio dependentia, que iure confiscationis, vel commisi ad Regem deferuntur, possunt libere per eum alienari, & in perpetuum concedi: quoniam humilium accepiones, & obventiones licet dependent, & moverentur a dominio regis, & per confiscationem, vel commissum facte sunt Principis: tamen non sunt de dominio antequam dominio in corporentur, & ideo possunt per Principem alienari. Allegat, etiam And. de Her. ubi supra, & in cap. 1. in princ. col. 2. de his qui feud. har. poss. & constitutionem regni Sicilie Federici secundus, que incipit constitutionem, & ibi Martineum de Altit. & licet L. ista declaret aliqua eorum que sunt in patrimonio Principis veluti palatia, & hortos Principis intellige, ut dixi quando essent in perpetuo patrimonio Principis, non de aliis: licet sine eius consensu non possent alienari cum in hoc non interveniat consensus, ut consensus Principis: sed ut consensus cuiuslibet privati, & non bene quia Docto. non ita bene declarat. Item etiam rebus hic enumeratis. Adde redditus regales de quibus in leg. 6. tit. 28. 3. part. sunt enim, & illa in perpetuo patrimonio Regis, & regni, & sunt imperprescibilia, ut ibi habetur, & dixi late, & quia magis furiosus videretur ille qui legat redditus tales, quam ille qui legat fundum albanum, vel hortos Sallustianos Principis qui reputatur in *dist. §. constat*, videri furcibus, & ut dicit And. de Her. in *dist. vers. neque dominus feud.* col. 1. sub appellatione domini Principis etiam de eius numero sunt panes civiles bobanae gabellae demonia ad victum Principis ordinata, prout etiam dixit, *dist. leg. 6. §. constat*, ff. eod. & a contrario videtur hic, quod patrimonium regale possit alienari per Principem, seu de eius mandato, & sic arguebat And. de Her. in *dist. cap.*

imperialem, in *dist. vers. neque dominus feud.* col. 1. qui tamen concludit, quod si in grave prejudicium regni, & dignitatis hæ alienationes ferent, & dignitas regis graviter lederetur, non valeret, iuxta ea que habentur in cap. *intellebo*, de jur. jur. vide que dixi in leg. 10. tit. 18. 3. part. *U. in L. 28. tit. 11. eod. part.* habes etiam hic, & in *dist. §. constat*, quod reputantur impossibilia ea que dependent ex sola voluntate Principis, & vide ibi per Bar. & Paul. de Cast. Alex. & Jason. inferentes ad aliquas questiones quas ibi vide & per Bald. in leg. cum alienam, col. 2. C. de legat. *vers. item dubitatur*, & adde Bald. in leg. 1. col. 3. C. de inflit. dicentem, quod si relinquatur sub aliqua conditione, que non potest existere, nisi per dispositionem Principis quod talis conditio habetur pro non adjecta, nisi quando effect talis conditio que esset de substantia, ut si pater reliquit filio sub conditione legitimacionis, *L. in tempus*, ff. de hered. institut. & adde Bar. in leg. *continui*, ff. cum quis in fin. ff. de verb. obligat. quod id quod non potest obtineri, nisi fiat nova lex, per civitatem reputatur impossibile, quod Doct. limitant, nisi in eis que de facili Princeps concedere consuevit, ut not. Paul. in leg. *continui*, §. cum quis, ff. de verb. oblig. Alex. & Jason. in *dist. §. constat* per L. *quidam relegatus*, in princ. ff. de reb. dub. *U. L. interdicti*, ff. de condit. & demost. & per text. in *dist. §. constat*, & per illam L. & istam potest dici, quod si possessor majoris legat rem aliquam majori alicui, etiam si leget eam scienter, non debeatur estimatio quando in tali maioria intervenit prohibitio Principis, ne res illa alienentur: quia cum sine Principis licentia non possint alienari, non debetur estimatio, quid tamen si legaret talem rem, & aliam que non erat majoris: sed libera alternativa? Videatur quod tunc debeatur res illa que est libera per text. in leg. *fin. §. fin. ff. qui, U. & quib.* & facit gloss. not. in cap. *multorum 27. quest. 2.* in verbo *aut certe*, *U. L. non utique*, post princ. ff. de re quod cert. loc. licet in contrarium faciat, *L. que sub conditione*, §. sed si sub iurejurando, ff. de condi. inflit. & quod ibi Bar. dicit in *fin. principii*.

(4) *Res son communales*. L. in publico usu: ut plateæ: forum, & illa quibus promiscue utuntur, ut hic, & in *dist. §. constat*, locus fore de aliis cujus usus non est publicus, licet sint in patrimonio populi, ut in leg. *sed, U. celsus*, ff. de contrab. emt. *U. L. fin. C. de venden. reb. civit. lib. 11.* & vide que dixi in leg. 15. tit. 5. 5. part.

(5) *Non pueden mandar*. Et sic, neque debebitur estimatio, quod limita nisi de voluntate testatoris tacita, vel expresse aliud constaret, ut in §. *si quis inquilinus*, & ibi not. gloss. ff. de legat. 1. & gloss. in §. *non solum*, in *vers. sed si talis*, instituta de legat. & tenet Alberic. in *dist. §. constat*, sed illa gloss. communiter reprobat, secundum Bald. & Joan. de Imol. lib. Adverte tamen, quia Alberic. ut dixi, tenet illam gloss. & idem vult in *dist. leg. si quis inquilinus*, ubi idem videtur velle Paul. de Cast. tenet etiam Joan. Faber in *dist. §. non solum*, & Azon. C. eod. in *summa*, col. 4. forte potest dici, quod in re sacra cujus non est estimatio, si legetur, non debetur estimatio, & si testator voluerit, ut dicitur estimatio: in alia vero te que de per se esse estimabilis nihil repugnat si talis res legetur, licet non sit in commencement: quin debeat estimatio, si de voluntate testatoris constet voluisse debere estimacionem, de qua voluntate debet constare manifeste, ut dixi gloss. in *dist. §. non solum*, ut si dixisset, lego talem rem, vel ejus estimacionem.

(6) *Marmoles*. Et an appellatione faxorum contineantur marmora, gloss. quod sic, & ibi not. Joan. de Pla-

na de las otras cosas, que son puestas, e ayuntadas a las casas, (7) e a los otros edificios, non pueden ser mandadas en testamento a otro. E si algund ome fiziesse manda della, o de otras semejantes, non vale, nin es tenuto el heredero, de dar aquella cosa, nin la estimacion della. (8) E esto es defendido, porque tales cosas como estas fazen mas apueltas (9) las Villas, e los Lugares, do son: e porende non se deuen, por tal razon, arrancar en ninguna manera. E aun dezimos, que quando el fazedor del testamento mandasse su fierro Christiano a otro que fuesse Judio, o Moro, o Herege, que tal manda non es valedera. (10) E si por aventura, algun testador mandasse a otro en su testamento alguna cosa, que fuesse de tal natura, e de tal condicion, quando la mandava, que lo podia fazer de derecho, e despues desto se camiasse a otro estado, que fuesse atal, que si eñonce fuesse por fazer el testamento, que la non podria mandar; dezimos, que non valdria tal manda. (11) E esto seria, como si mandasse alguna cosa, que non fuesse sagrada quando la mandava, e acaciesse que la sagraden def-

pues, sin mandado, e sin culpa del heredero, (12) Ca eñonce, el heredero non seria tenuto de dar la estimacion de tal manda. E esto mesmo seria en las otras cosas semejantes destas, quando la cosa que fuesse mandada, mudassu estado, o su condicion, sin culpa del heredero.

L E Y XIII.

Como, Castillo, o otro lugar, que fuesse dado a algun ome, por servicio señalado que el fiziesse por ello, non puede ser fecha manda del a otros, que non supiesse fazer aquel servicio. Castillo, (1) o Villa, o Aldea, o alguna heredad, que diesse Emperador, o Rey, a algunos omes, porque le fiziesse algun servicio señalado, (2) de las rentas que lleuassen dando, obligando para siempre aquella cosa por aquel servicio; asi como si la diesse a Caualleros, que le seruiessen con armas, segun que conuene a Orden de Caualleria; o si la diesse a Marineros, que le fiziesse servicio con Nauios sobre Mar; o Almoguares, (3) o Ballesteros: si la cosa fuesse dada por alguna destas razanes sobredichas, o por otras que les se-

tea in leg. pen. C. de metallis. lib. 11. ubi vid. an liceat invito domino prædii intrare, & ibi querere marmora? & adde L. 8. tit. 12. lib. 6. in ordinatio. rega.

(7) *Ayuntadas a las casas*. Concord. cum L. *cetera*, ff. de legat. 1. *U. L. nutu*, §. *fin. ff. de legat. 3.* ubi illa L. singulariter limitat quando res affixæ sine deformatione edium removeri possent, & adde text. not. in leg. *fideicommissa*, §. *si quis illicite*, ff. de legat. 3. ubi etiam ista regula limitatur in his que illicite essent affixæ, quod autem in affixis parve domuncule? Vide, *L. fenatus*, §. *marcellus*, ff. de legat. 1. item limitatur in casu, §. *sed si quis*, *dist. leg. cetera*, *U. in casu*, §. *marcellus*, cum ibi not. ff. de donat. inter vir. *U. uxor*.

(8) *Nin la estimacion*. Reprobat opinionem gloss. in *dist. leg. cetera*, in princ. super verbo *non possunt* que voluit, quod licet legatum rei ædibus affixæ non valeat quoad ipsam rem: valet tamen quoad ejus extimacionem, & illa gloss. communiter tenetur ibi per Doct. ut attestat Alex. in *dist. leg. cetera*, §. 1. & ibi etiam Jaso. Raphael. vero tenet contrariam opinionem, imò quod non deberetur extimatio per aliqua fundamenta que ibi referunt Alex. & Jaso. qui tamen fatentur per hoc non esse recedendum a communi opinione, tu tene menti istam L. partitaram contra illam gloss. & communem opinionem, & tene opinionem gloss. que fuit Azon. in leg. *qui datem*, ff. *solus mat.* quam opinionem etiam alii alii tenebant prout refert Jo. de Imol. in *dist. leg. cetera*, in princ. & forte ratio hujus L. fuit ne hæres de facto videns se teneri ad extimacionem avelleret res affixas domui, ut eas postius quam extimacionem solveret, & sic civitas deformaretur, ut subdit. Et limita istam L. partitaram in casu, *dist. leg. cetera*, in §. *item quæri potest*, in *vers. si dubius*, ut sic sit ille casus specialis, prout etiam dicebat Rapha. in quo specialiter fuit statutum debere extimacionem, propter dubium quod in casu illo resultabat ex his que dicta erant in princ. illius §.

(9) *Apuestas*. Adde L. 16. tit. 2. 3. part. & que ibi dixi, *U. L. 17. tit. 28. eod. part. U. L. 20. U. L. pena*, tit. *fin. eod. part. U. L. 3. C. de præd. U. rebus nauticis*, lib. 11. ubi etiam vide Joan. de Plat. & vide in materia, *L. fin. & ibi Joan. de Plat. C. de jur. rei publice*, lib. 11.

(10) *Non es valedera*. Adde L. *unicam*, C. *ne christian. mancip. U. L. fin. tit. 21. 4. part. U. L. 22. tit. 11. 5. part. U. cap. mancipia*, 54. *dist. & not. hic*, quod dicitur de

hæretico, & etiam dicitur in *dist. leg. fin. U. in rubric. C. ne christian. mancip.* & vide gloss. notabilem in ista materia in §. *hoc tuos*, 54. *dist. & isto casu* neque extimatio debetur, *L. mortuo*, §. *labro*, ff. de legat. 2. & gloss. in leg. *sed si res*, ff. de legat. 1. hinc Bar. in leg. *apud Julianum*, §. *constat*, ff. de legat. 1. dicit ponens aliud exemplum, quod si per statutum est prohibitus forensis acquirere immobilia, quod si legerit forensis, non tenet legatum etiam respectu extimacionis, sed contra Bar. tenent communiter Doct. in *dist. §. constat*, ubi vide per Alex. in forensi enim non est incapax ratione delicti, ut in iudicio, vel hæretico cui legatur christianum mancipium, & satis facit per dicta opinione communi, quod disponitur, *infra eod. in leg. sequenti*.

(11) *Tal manda*. Concord. cum L. *inter stipulantem*, §. *sacram*, ff. de verb. obligat. *U. cum L. cetera*, §. *fin. cum L. sequenti*, ff. de legat. 1. quid autem è converso, si a principio tempore testamenti non potuit legari, ut quia res erat sacra, vel ædibus affixæ: & postea tempore mortis testatoris, vel aditæ hæreditatis istud impedimentum cessabat? Vide in *dist. leg. cetera*, §. 1.

(12) *Del heredero*. Adde *dist. leg. cetera*, §. *fin. & quod ibi not. Joan. de Imol. & que habentur in dist. §. sacram*.

L E X XIII.

Si feudum incerto servitio deputatum leger testator ei quem scit illud servitium facere non posse: valet legatum quantum ad estimacionem, sed si legatarius impotentiam ignoravit, nihil debetur: nisi si quis testator possit legatarius deservire. Hoc dicit.

(1) *Castillo*. Ortum habet a L. *fideicommissa*, §. *si seruo*, ff. de legat. 3. *U. & L. filius familias*, §. *cum quid alicui*, ff. de legat. 1. & à not. per gloss. in leg. *sed si res eod. tit. & per Azo. C. eod. in summa*, col. 4.

(2) *Señalado*. Habes hic, quod Castra & Villæ, seu Oppida regni possunt per Regem dari aliquibus militibus, ut ex redditibus possint deservire Regi, & regno in aliquo servitio designato: neque tunc dicitur donatio, ut si dicitur contineri sub legibus regni prohibentibus donationes tallum, sed concessio in feudum, ut in leg. 2. tit. 25. 4. part. facit L. *quod autem*, §. *si vir U. uxore*, ff. de donat. inter virum *U. uxore*, vel potius hic dicitur contractus inominatus, do ut facias, quam donatio, *L. naturalis*, ff. de præscript. verb. *L. fin. tit. 6. 5. part.*

(3) *Almoguares*. De his habes, 2. part. tit. 22. *L. pen.*

mejor, si fiziese manda, alguno de aquellos a quien era dada, a tales omes, que non supiesen fazer aquel serucio a que era obligado; dezimos, que si aquel que haze tal manda, fuese estonce cierto, que aquellos a quien mandava tal cosa como esta, que non eran omes que supiesen cumplir aquel serucio, que semeja que su voluntad fue, que ouiesesen tanto de sus bienes, quanto vale aquella cosa que les manda. E porende el heredero es tenuto de dar la estimacion (4) de tal manda, e non la cosa mandada. Mas si non fuese cierto, quando la manda faze el testador, fuesen tan sabidores, e tan buenos para cumplir el serucio sobredicho, como era aquel que hizo la manda. Ca estonce, deuse cumplir en todas guias,

LEY XV.

Como pueden ser fechas Mandas, de las cosas que non son corporales.

Azerie puede manda, non tan solamente de las cosas corporales, asi como de las heredades, e de las otras cosas que puede ome tañer, e ver; mas aun, se puede fazer de aquella que lo non son, (1) asi como de los derechos que ome ha contra sus deudores. (2)

(4) De dar la estimacion. Si legatarius tamen erat conjunta persona deberetur estimatio, & si testator ignoravit illum cui legabat esse inhabilem ad hoc, argumentato, L. cum alienum, C. de legatis, supra eod. L. 10. & tenet Alex. in leg. apud Julianum, §. constat in fin. ff. de legat. 1. post Petr. de Bella-periti. & Nico. de Neap. & Rapha.

LEY XVI.

Possunt legari incorporalia, & nomina debitorum, & si postquam testator legaverit rem exegerit, videtur revocasse legatum, secus si eo non petente debito, solvat. Hoc dicit.

(1) Que lo non son. Adde L. cetera, in principio, ff. de legat. 1. & C. tam autem, instituta eodem.

(2) Contra sus deudores. Et ex tali legato acquiritur utilis actio etiam sine cessione, C. eod. L. ex legato nominis, & quid si legatario agenti opponat debitor quod testamentum est falsum, vel non solenne, ad ad evitandum eius calumniam heres possit agere directis actionibus? Vide Bald. quod sic in leg. 1. col. fin. C. commun. de legat. & facit ibi L. quod majoria potest constitui in istis relictibus annuis, quid dicitur juro, vel centos, & an si isti relictus dependunt ad majoriam, veniant relictus illi, qui jam concurrerant vivo testatore, seu vivo eo qui condidit majoriam, vide L. nomen debitoris, in princ. ff. de legat. 3. & Paul. de Cast. in leg. si tibi homo, §. cum servus, ff. de legat. 1.

(3) De seruidumbre. Vide de hoc plenus in leg. pecoratus, ff. de servit. rusticis, peccatis, & ff. de servit. legat. per totum, & in leg. fin. ff. communia pradio.

(4) E recibida. Concordo, cum dicit, §. tam autem, & ibi per gloss. & nota cum dicit e recibida, nam per solam petitionem, etiam sequuta sententia, non diceretur legatum ademptum, L. nepoti, §. 1. & ibi Bart. ff. de fund. insti. & ibi vide per Bart. an per notacionem extinguatur legatum nominis.

(5) De su grado. Adde L. fideicommissa, §. si rem, ff. de legat. 3. & gloss. in dicit, §. tam autem.

Ca bien los puede mandar a otro en su testamento; si quisere. Eso mismo, dezimos, que puede fazer, de los otros derechos que ouiesse, por razon de seruidumbre, (3) en personas, o en casas, o en campos agenos. Pero si aquella debda, o cosa, de que hizo la manda el testador, en su vida la ouiesse ya demandada, e recibida (4) de aquel que gela deuia, estonce non le valdria tal manda, nin seria tenuto el heredero de dar la estimacion dellas: porque se entiendo que la teouco, pues que la demando, e que gela dieron. Mas si el deudor, de su grado, (5) pagasse aquella debda al testador sobredicho, a quien la deuia, non gela demandando, estonce el heredero tenuto seria de dar la cosa, o la estimacion della, a aquel a quien fue mandada. E esto es, porque pues el deudor gelo pago de su grado, non gela demandando el hazedor del testamento, semeja que su intencion fue, de la recibir, como para guardarla, para aquel a quien la auia mandada.

LEY XVII.

Como, aquel que manda la cosa que tiene en peños, non se entiendo que le quita la debda.

EN peños teniendo algun ome cosa de otro, por dineros que ouiesse prestado sobre ella, si este atal (1) a quien fuesse obligada, fiziesse manda de aquella cosa a aquel mismo que gela obligara, vale (2) tal manda. Pero a sus he-

LEY XVIII.

Creditor pignus debitoris legans non videtur debitum legare, sed pignus. Hoc licet.

(1) Este atal. Quid e contra, si debitor legat rem pignoratam creditori? Vide L. creditor, C. de legat. & L. creditorem, ff. de legat. 2. ubi habetur, quod valet legatum, & per hoc creditor non repellitur a petitione debiti, & vide infra eod. in gloss. fin. vrsi. & quid si debita.

(2) Vale. Quoad remissionem pignoris, non quoad liberationem debiti, ut subiecit, nisi alia fuerit voluntas testatoris, que non presumitur nisi a legatario probetur, ut in leg. 1. §. 1. ff. de libera. legat. & in leg. si mulier, §. fin. ff. de legat. 3. de quibus ista L. sumpta est, & a dicitur ibi per gloss. non tamen ob tale legatum debitor cui remissio pignoris legata videtur potest gravari, quia remissio pignoris non continet commodum pecuniarium, L. si pignus, ff. que in fraud. credit. & non dicitur donatio, ut colligit Bald. in dicit, §. fin. & adde, ut per gloss. in leg. creditor, C. eod. quid autem si creditor legans in casu hujus L. putaret eam rem esse suam, an tunc videatur remittere pignus? Bart. dicit, quod non, in leg. si tibi homo, in princ. ff. de legat. 1. nisi quando legaret conjuncte persone, per L. cum alienam, C. eod. quam limitationem recte impugnat ibi Alex. post Paul. de Cast. & facit optime text. in leg. unum ex familia, in §. si rem in ratione sui, ff. de legat. 2. quia si testator habuit animum legandi dominium rei quanto fortius videtur jus pignoris legasse? Quid autem si tibi lego rem tuam, que est alteri obligata? Hic est casus, dicit leg. si tibi homo, in princ. ut legatum valeat, & hares cogatur rem liberare, qui casus non est alibi, secundum Din. Bal. & Alex. ibi, & procedit ille casus, secundum Bart. ibi quando testator scivit rem esse alienam, & non ignorabat eam alteri esse obligatam, secus, si putavit esse suam, vel ignoravit alteri esse obligatam, vide ibi per Bartol. Paul. & Alex. facit text. in ratione sui in leg. si rei obligata, ff. de legat. 1.

herederos en salvo les sinca su derecho, para poder demandar a aquel que la empeño, los Partida VI.

dineros (3) que el testador le auia prestado sobre aquella cosa.

T

LEY

(3) Los dineros. Bartol. in dicit leg. si tibi homo, in princ. limitat, ut hoc non procedat quando equivaleret quantitas debiti extinctioni rei legatæ, id est res esset obligata pro tanto, quod non sit verisimile, quod debitor eam suat, quia tunc videtur testator etiam remittere debitum principale. Allegat text. in leg. qui habebat, in princ. ff. de legat. 3. & cum Bart. transeunt Nico. de Neapol. & Rapha. ibi, & Petr. de Anchar. & Joan. de Imol. in cap. filius, de testament. Angel. vero, & idem Imol. & Paul. de Cast. & Alex. in dicit leg. si tibi homo, in princ. tenent contrarium, & istud videtur verius, maxime stante ista L. paritarum, ita hoc generaliter disponente.

Sed quid si debitor legat creditori rem pignoratam? Dixi supra, in gloss. 1. non enim debitor videtur legare animo compensandi unde creditor habebit utrumque, & procedit etiam si vir legat uxori cui erat obligatus ad dotem, ut in leg. 1. §. sciendum, C. de rei uxori. ubi, nisi exprimat, quod legat animo compensandi, seu pro dote, ut ibi, vel si dicat aliquid simile ex quo talis ejus intentio colligatur, ut in leg. cum pater, §. qui dotale, ff. de legat. 2.

Quid autem si vir legat uxori mancipia, que extimata recipit in dotem, an possit mulier habere mancipia, & extinctionem? Gloss. dicit, quod sic in leg. si tunc, ad in princ. ff. de legat. 2. & tenet Bart. quem videt, in leg. 1. §. mila, ff. de dot. prelegat. Et vult illa gloss. quod etiam hoc procedat etiam si testator dixerit quod legabat talem rem, seu talia mancipia que si ibi in dotem data fuerint: talia enim verba, secundum Imol. ibi videtur adjecta causa demonstrationis, non taxationis.

Quid autem si testator dicat quod petere non possit, an per hoc videatur legare animo compensandi? Respondeo ex notatis per Bald. in leg. quoniam novella, col. fin. versio. 3. queritur, C. de inoffici. testam. Et ex his que dicit in leg. si adita, secundo notat, C. de heredit. abis, in verbo, sed non quid per hoc verba, & idem Bald. in leg. liberti, col. 8. C. de oper. liber. vide ibi omnino.

Quid autem si pater legavit filia ducenta pro ea maritanda, qui postea eam maritavit datis centum nomine debiti, utrum filia possit petere residuum? Vide Bartol. in leg. lucius titius, ff. de legat. 2. ubi post Din. vult quod non, sed videas ibi per eum, & per Alexan. in additio. videas etiam per Alex. in leg. hujusmodi, §. cum pater, ff. de leg. 1. ubi ultra Oldr. refert multos qui tenent contrarium, imò quod filia possit petere reliqua centum, sed opinionem Bartol. & Din. tenet ibi Joan. de Imol. & in cap. filius de testam. per L. liberti quot. ff. de alimen. & cibor. legat. & idem tenet ibi Raphael. & etiam Nicol. de Neapol. in dicit leg. lucius: & videtur aqua opialo, licet forte in puncto juris contracta opinio possit esse verior. Et istam dicit esse communem opinionem Jas. in leg. filia legatorum, C. de legat. & Socia, consil. 101. in princ. incipit vixi duobus testamentis, 3. volum.

Quid vero si pater primo dotat filiam, & postea legat? Vide, L. ista, §. qui in vita, ff. de legat. 2. & vide, L. si cum dote, §. si pater, & ibi Bart. ff. solut. mar. & que late tradit Jason. post Bald. ibi in aut. preterea, C. unde vir. & uxor. & vide etiam in leg. hujusmodi, §. cum pater, ff. de legat. 1. & adde quod not. Bald. in dicit §. sciendum, & in leg. quoniam in prioribus penul. & fin. col. C. de inoffici. testam. licet enim distinctio an debitor sit necessarius qui legat, vel voluntarius? Ut in dicit §. sciendum, & in dicit §. cum pater, & in dicit leg. creditorem, vide etiam not. per Bald. in leg. si uxor, C. de honor. autorit. judic. post. versio. quæra nunguid in dubio, ubi concludit, quod aut est debitum ex necessitate

legis inductum, & videtur relictum animo compensandi, ut in dicit. authent. preterea, & in dicit leg. si cum dote, §. si pater, aut ex necessitate contractus, & secus: aut mixta ratione, legis & contractus, ut in statuto disponente, quod maritus lucratus certam partem dotis, & tunc, aut legatum recipit functionem cum dote, & sic compensatio, secundum Jacob. de Arret. & Bart. sed secundum Freder. de Scal. cujus opinionem Bald. ibi dicit esse veriolem, non fit compensatio, quia ille qui consequitur commodum ex contractu, consequitur ex sua providentia: legatum autem consequitur ex providentia aliena, & sic separata sunt cause, L. si debitor, ff. ad leg. fal. si autem non recipitur functionem, ut quia dos est in pecunia legatum in specie, tunc non fit compensatio, quia qualitas rerum non patitur, L. 2. §. 1. ff. si certum petat.

Quid autem e contra, si debitum est voluntarium relictum vero necessarium ex dispositione L. nunquid fiet compensatio? Bald. ibidem quod non per casum illius L. quem dicit singularem, vide ibi per eum.

An autem hoc quod dicitur in legato procedat in dato inter vivos, ut videatur dari animo compensandi quando debitor est necessarius? Jason. dicit quod sic in authent. preterea, col. 11. C. unde vir. & uxor. versio. item adde quod ex decisione Bald. (de quo etiam in hoc meminit Doctor. de segura, in repetitio. L. coheredi, §. cum filia, fol. 17. col. 2. ff. de vulga. & pupill. vide etiam nota per Jason. in leg. frater a fratre, col. 18. in 1. leura, ff. de condi. indeb. versio. & ex his habes colligere singularem doctrinam: ubi hoc declarat, limitat, & intelligit.

Vide etiam de promittente dote nomine mulieris, an videatur animo compensandi cum eo quod sibi debet per Bart. in leg. uxorem, §. pater naturalis, ff. de legat. 3. & ubi potest capi alia conjectura quam donationis, non presumitur donatio, vide per Bald. in leg. fin. C. de dot. promiss. Adverte tamen quia ad id quod dictum est, quod etiam data inter vivos computentur in debito necessario, seu videantur data animo compensandi cum tali debito, obitare videtur text. in leg. etiam, §. si debita, in versio. sed & si non mortis, ff. de bon. liber. ubi videtur exigi, quod dentur contemplatione debiti, & sic quod consistit de animo compensandi, & L. si vero, §. ceterum, ff. eod. ubi bonus textus. & vide in hoc que eleganter tradit Soci. consil. 95. incipit, circa primum presentis consultationis articulum in 3. & dubitatione, 1. vel, forte potest dici, quod si præcessit promissio dotis ab eo qui tenetur dotare obligatione legali, & sic necessario si postea donec inter vivos, videatur donare animo compensandi, dicit leg. hujusmodi, §. cum pater. Si vero nulla promissio præcessit, neque pater dote jam datam filie exegerit, juxta text. in dicit leg. si cum dote, §. si pater, quod tunc aliud sit in donatione quam in legato, & sic quod non videatur donare animo compensandi, per text. in dicit leg. etiam, §. si debita, & L. si vero, §. ceterum, ff. de bon. liber. & ad hoc confort quod not. Bart. in dicit leg. hujusmodi, §. cum pater, versio. quæra, quid e contra, ubi dicit, quod si pater primo legat simpliciter, & postea dotat, quod tunc filia debet habere utrumque, argumento, L. quinquaginta, ff. de prob. & quod notatur in leg. plane, §. 1. ff. de legat. 1. dicit tamen istud Bart. communiter reprehenditur, secundum Jason. in dicit leg. filia legatorum, quia pater simpliciter legans filie, in dubio, videtur legare pro dote, ut singulariter dicit Bart. in leg. quod autem in stipulationem, per illum text. ff. de prob. det. qui tamen nec L. talis, §. 1. hoc non probat in casu quo primo legat, dote dotaret, sed si dicit legat pro dote perinde, est ac si diceret animo compensandi cum dote, text. est, in leg. unica, §. 1. C. de rei uxori. abis, & ibi not. Bald. in dicit, quod aut do-

LEY XVII.

Por que razones se entienda que es reuocada la Mandata, quando el fazedor del Testamento la enageno, despues que la ha fecho.

Vina, o tierra, o otra cosa semejante (1) destas, que fuesse suya del testador, si la mandasse a alguno en su testamento, e despues desto en su vida la vendiesse, (2) o la camiasse, en saluo finca aquel a quien la mando, de demandar la estimacion de aquella cosa. Fuera de demandar la estimacion de aquella cosa. Fuera de demandar la estimacion de aquella cosa. Fuera de demandar la estimacion de aquella cosa.

donar, vel legat filia que tunc erat nubilis atatis, & videtur donare, vel legare pro dote, si vero adhuc non erat talis atatis tunc, secus, & sic non potest dici, quod animo compensandi: cum tunc pater non potest cogi ad dotandum. L. quod pupilla, ff. quando dies legat. red. & tunc cessat necessitas legalis, ut in dist. §. si pater, ita Alex. in dist. §. cum pater, col. 3. versic. 3. potest limitari, & an maritus legans uxori videatur legare animo compensandi cum arbitrio sibi promissis? Vide Roderic. Suarez, in repet. L. 1. tit. de las arras, fore legum, versic. sed pater quassationem valde quassationem, tunc ista mentis quia sunt longa lectioe collecta.

LEY XVIII.

Si rem legatam donat testator, videtur reuocasse legatum, secus si vendat, aut per mutet, quia debetur estimatio. Hoc dicit.

(1) Semper. Et sic innuit, quod non esset idem in re mobilis, sed contrarium credo cum nulla sit in hoc ratio diuersitatis, & L. fidei commissaria, §. si rem, de qua ista sumpta, est loquatur generaliter, & in quacunque re, & etiam, §. si rem, in dist. de legat. & leg. rem legatam, ff. de adimen. leg.

(2) Vendisset. Ex necessitate rei familiaris, vel quia res esse peritura, ut dicit gloss. in dist. leg. fidei commissaria, §. si rem, nam si venderet causa negociandi idem esset quod in donatione, ut dicit gloss. in dist. leg. rem legatam, ff. de adimen. legat. & ibi Bart. & Bald. in dist. §. si rem, & si res sub conditione legatur, tunc non fit distinctio, alienet ex necessitate, vel ex voluntate, nam per alienationem legatum extinguatur, L. si fidem, qui meus erit, ff. de legat. 2. L. si scribit, §. 1. ff. de aur. & argen. legat. Bart. in dist. leg. rem legatam, Bald. in leg. qui post testamentum, C. de legat. ubi vide Alex. in addit. hoc notabiliter limitantem, licet si testator legaret fundum, & postea alienat usufructum etiam ex necessitate in nullo videtur legatum reuocatum, secundum Jacob. de Belouit, quem sequitur Bald. in dist. leg. qui post testamentum, super gloss. secur. in fine, & vide etiam in ista materia alia per Bart. in dist. leg. rem legatam, & per Bald. in dist. leg. qui post, & dum text. in dist. leg. qui post, disponit, quod per pignorationem rei non extinguatur legatum, Doct. limitant nisi pignoratitio esset pro tanto, quod non esset spes iustionis, L. qui habebat, in princ. ff. de legat. 3. & intelligit, ut per Paul. de Cast. in dist. leg. qui post, nisi etiam tunc interesse affectionis preterderetur, ut quia fuit suorum maiorum, & sic habito respectu ad hanc affectionem, non conlebitur obligata pro tanto quantum valet, quia non est verisimile, quod velit illam dimittere apud creditorem, & sic isto casu non habebit locum distinctio, L. qui habebat. Quid si testator iussit Ecclesiam fieri in domo sua quam postea vendidit, & emit illam: an in domo empta debeat fieri Ecclesia? Bart. consuluit, quod sic, si ibi commode fieri possit, ut patet ejus consil. 26. incipit testator, & si ibi commode fieri non possit, tunc auctoritate Episcopi convocatis his quorum interest construatur alibi, vide ibi per cum.

Mas si el fazedor del testamento, (3) despues que ouiesse mandada alguna cosa, la diess en don (4) a otro, e fonce se entienda, que reuoca la manda que auia fecho della; e por ende, non la puede despues demandar al heredero,

LEY XVIII.

Como vale, o non, la Mandata que el testador faze, de dineros que cuyda tener en el arca.

Teniendo algun testador dineros en su arca, si cuydando que eran diez maravedis, dixesse asi: Diez maravedis, que estan en aquel arca (1) mia, mandolos a fulano. Si los maraue-

(3) Del testamento. Secus si heres etiam ex permissione testatoris alienaret, L. postquam, §. si. ff. ut legat. nomine cavea.

(4) En don. Adde dist. leg. rem legatam, ff. de adimen. legat. & quid si mulier res quas in testamento legauerat postea dedit marito in dotem: an videtur reuocatum legatum? Vide per Alex. consil. 31. incipit ponderatis his que in themate, 3. vol. versic. ult. etiam non obstat, ex cuius fundamentis vult, quod non videatur reuocatum legatum, licet Jas. in dist. leg. qui post, dicit se nullatenus hoc audere affirmare, sed certe fundamenta Alex. satis urgent. Et nota quod sicut reuocatur legatum ex alienatione voluntaria, sic etiam reuocatur donatio causa mortis, cum legato comparatur, L. marcellus, §. 1. ff. de donat. caus. mort. Bald. post Din. in leg. si fidem qui meus erit, in princ. ff. de leg. 1. & Alex. in dist. leg. qui post testamentum, C. eod. & procedit ista L. etiam, si post voluntariam alienationem testator redimat, nam non reintegrabitur legatum, L. prodis, §. libera, ff. de fund. instru. L. cum seruus, & ibi Bart. ff. de adimen. legat. quod tamen fillit in casu, L. seruum, alias incipit, seu allegatur verum, ff. de manu. test. Ex vore, scilicet libertatis, unum idem dicendum esset in legato ad pias causas ex nota, per Joan. de Imol. in leg. 3. §. 1. ff. hanc. in dist. ubi etiam Bald. & tenet Angel. in §. si rem, in dist. de legat. Sed quid si res legata fuit alienata ex causa voluntaria non tamen fuit tradita, vel pretium non fuit receptum? Bald. in dist. leg. qui post, per text. in leg. prodis, §. libera, ff. de fund. instru. legat. tenet, quod solus contractus non extinguat legatum, & sequitur Angel. & Paul. de Cast. contrarium tenuit gloss. & Bart. in dist. §. libert. Sal. Alex. & Json. in dist. leg. qui post testamentum, quia etiam ubi alienatio testatoris non tenuit, reuocatur legatum, ut in leg. legatum, §. pater heres, ff. de adimen. leg. a fortiori reuocabitur isto casu, & adde Bald. in rubr. C. de verb. sig. vers. sed quid si testator alia etiam? Vide per Bald. & Paul. in ista materia in dist. leg. qui post testamentum, si autem rei legatæ fiat translatio in aliam speciem, vide L. Seia, ff. de aur. & argen. legat. & si rei legatæ aliquid addatur, vide L. statuum, eod. tit.

LEY XVIII.

Si testator legat centum que putat in arca sua habere: siue sint tot, vel minus, teneatur ea habere legatio dare, & si plures sint quam centum, non teneatur habere plus dare. Item si tempore mortis testatoris dicta centum erant in arca, & postea fuerunt diminuta, teneatur habere usque ad quantitatem legatam. Hoc dicit. Habuit originem a L. si seruus legatus, §. qui quinque, ff. de leg. 1.

(1) In aqua arca. Quid si dixit, que habeo penes me deposita? Videtur, quod sit idem dicendum per text. in leg. 1. §. adeo, versic. nam & si quis, ff. de dot. prelegat. ubi videtur casus de hoc, Bartol. tamen, ibi dicit post Oldrad. quod in dubio videatur testator se referre ad quantitatem, & non ad certum corpus, quando non fuit designatus certus locus, L. Lucius, 88. §. quisquis, 10. ff. de

uedis fueren tantos, (2) vale la manda. E si por ventura uesien menos, vale otrofi quanto en aquello que y fallaren, e el heredero non sera tenuto de dar mas. E si fuesse mayor quantia de diez maravedis, non es tenuto de dar mas. E si los diez maravedis sobredichos fuesen en el arca quando murio el testador, e por culpa del heredero se menoscabaron despues, tenuto es el heredero de dar falta en aquella quantia sobredicha.

LEY XIX.

Como deve valer la manda que el testador fiziese a alguno, cuydando que le deuia algo, e non fuesse asi.

Cierta quantia (1) de maravedis mandando el testador en su testamento a otro, diciendo asi: Cient maravedis, que yo deuo (2) a fulano, mando que gelos den. Si por auentura acaciere, que le non deuiess (3) ninguna cosa, tenuto es el heredero del testador, de dar la quantia sobredicha, a aquel a quien la manda: porque le entienda, que gelo quiso dar. Partida VI.

legat. 2. & ideo, & si nihil, vel minus reperitur in deposito tota quantitas debetur, quam fuit opin. Roger. glossatoris ibi, nisi probetur ab hered. quod testator erravit credens apud se deposita, nam tunc cum causa legandi erat obligatoria, coheret legato, & viciatur legatum eo ipso, quod error probatur, ut ibi per Bart. & gloss. in dist. §. quisquis, sed contra dispositionem huius L. & L. si seruus legatus, §. qui quinque, ff. de legat. 2. videtur text. in leg. fin. in princ. ff. de vino triti. & ole. lega. sed responde, ut per gloss. & Bart. ibi. Et quod si testator dixit ex decem que legavi titio volo, quod præles quinque Sejo nunquid per hoc probetur aliquid legatum titio? Vide per Bald. in leg. 1. col. fin. versic. quanto testator, ff. de fals. caus. adject. legat.

(2) Fueren tantos. Non aperit de tempore testamenti, vel mortis, & videtur, quod intelligi debeat de tempore testamenti, L. si ita, ff. de aut. & argen. legat. unde si tempore testamenti non erant, nisi quinque, illa solum viciatur legata, & si alia fuerunt addita non deberentur, dicit tamen Paul. de Cast. in dist. qui quinque, quod si testator putabat esse decem, & postea reperitur addita, tota deberentur, secus si testator sciebat tantum esse quinque, & quod probatio talis scientie incumbere debeat heredi super, quo tamen relinquit cogitandum, sed dictum Paul. videtur rationale, imò etiam de mente Alberic. ibi est, quod istud referatur ad tempus mortis, & sic, quod ista verba, licet sint presentis temporis, referuntur ad futurum, sed intelligo, quando non constaret, quod testator sciebat tantum esse quinque, & pro hoc facit ista L. partiarum cum dicit cuidando que eran diez maravedis. Si vero tempore testamenti erat tota summa, sed testator consumpsit, & reposuit, tunc tota debetur, secundum Bart. & Doct. in dist. §. qui quinque, & vide per Bart. in dist. leg. si ita, ff. de aur. & argen. legat. ubi vide de verbis legatis uxori, & de frumento legato consumpto, & alio subrogato, & per Bart. & Paul. in dist. §. qui quinque.

LEY XXI.

Si lego tibi centum, que debeo tibi, licet ea non debeam, habebis tamen ea de bonis meis: si tamen ea debeam, vel partem, tenebitur habere solum ad id quod erit debitum. Hoc dicit. Habuit originem a L. si creditorem, & a L. legavi, ff. de libere. lega.

(1) Certa quantia. Concord. cum L. 2. C. de fals. caus. adject. legat. & cum L. legavi ff. de libere. lega. & L. si sic, §. 1. ff. de legat. 1.

E si gelos deniesse el testador, por tal manda como esta non seria el heredero tenuto de darle mas, de aquello que le deuia por razon del deudo.

LEY XX.

Como non le empece a la Mandata, falsa, o mentiroso razon, que sea puesta en ella.

Alia, o mentiroso razon diziendo el testador, quando fiziesse la manda, non le empece, nin se embarga por ella. E esto seria, como si dixesse: Mando a fulano ome, que me fizo tal honra, o tal seruicio, tantos maravedis; o, tal cosa. Ca, maguer non fuesse verdad (1) que le ouiesse fecho aquella honra, nin aquel seruicio, non se embargaria la manda (2) por esta razon; ante es tenuto el heredero de la complir.

LEY XXI.

De las condiciones, e razones, e maneras ciertas, que pueden ser puestas en las Mandas.

Condiciones, e razones, e maneras ciertas ponen los omes, quando fazen sus mandas: T 2

(2) Que yo deuo. Quid d contra, si creditor legat debitori? Vide dist. leg. legavi, & per gloss. ibi, & in dist. leg. 2. & in dist. leg. si sic, §. 1. & in leg. fin. in princ. & ibi Bart. ff. de libere. lega.

(3) Que lo non deuiess. Et sciat testator nihil ei debere, secus si putaret esse suum debito rem, quia tunc cessare videtur causa finalis legati, & non valeret legatum, L. 1. C. de fals. caus. adject. legat. L. titia, §. Cajur, ff. de legat. 2. & not. Alex. post Petr. in dist. leg. si sic, §. 1. ff. de legat. 1. qui etiam allegat ad hoc Bart. in leg. demonstratio falsi, §. 1. ff. de condit. & demonstr. L. X XX.

Causa falsa non viciat legatum. Hoc dicit. Habuit otiginem ab instit. eod. tit. §. longi.

(1) Non fuisse verum. Hoc ideo est, quia causa expressa erat talis, que etiam si vera esset non compelleret testatorem invitum ad dandum L. in summa, §. id quoque quod est causam, ff. de condit. indeb. secus ergo, si causa expressa esset talis, que etiam sine legato compelleret ad dandum, ut si diceret, lego tibi decem que in negotiis meis impendisti, nam tunc præsumitur causa finalis, L. si cum te, ff. de part. & est ratio differentie, quia primo casu, etiam si causa sit falsa, non curatur de errore testantis, sed tantummodo attenditur utrum testator esset alius relicturus, vel non, ut in leg. cum tale, §. falsam, & ibi Bart. ff. de condit. & demonstrat. Angel. Aretin. in §. longi, in dist. de legat. de quo ista L. partiarum sumpta est, in secundo vero casu, probando simpliciter, testatorem errasse viciatur legatum, ut in leg. 1. cum gloss. C. de fals. caus. adject. legat. Sed quid si testator poterat compelli ad dandum, non tamen leger illud ad quod poterat compelli, sed aliud, ut si diceret, quia expendisti decem in negotiis meis lego tibi fundum, vel liberum? Joan. Fab. in §. hinc proxima, in dist. de legat. dicit, quod ista causa videtur tunc impulsiva; & non finalis, si notabiliter excedat pretium ad quod crederetur teneri, quia tunc videtur donare voluisse, arg. dist. §. id quoque.

(2) La manda. Quid autem in contractibus an falla causa viciet? Vide per Bald. distinguendum, in leg. fin. C. de fals. caus. adject. legat. & Bart. in dist. leg. demonstratio, §. non ff. de condit. & demonstrat.

LEY XXI.

Potest legari pure, vel sub conditione, que fit per

das: e las condiciones se fazen por esta palabra, si; (1) como quando dize el que haze la manda: Mando a fulano tal cosa, si me fiziere tal cosa; o, si me fiziere tal servicio; o, si me le ha fecho. (2) E tal condicion como esta puede ser puesta en las mandas, tambien en el tiempo pasado, como en el por venir. (3) E si se cumple, o es cumplida, vale la manda sobre que es puesta, e puede luego pedir la cosa mandada aquel a quien la mandaron; mas ante que se cumpla (4) la condicion, non la puede, nin deve demandar. Otrou, los fazedores de los testamentos ponen razones en las mandas, quando las hazen. E a esta razon llaman en latin, causa. (5) E esto es, como quando dize el testador: Mando a fulano cient maravedis, por

servicio que me fizo. E tal razon como esta ca-ta siempre al tiempo pasado. E la manda que es asi fecha, dezimos, que maguer la razon que es puesta en ella non sea verdadera, (6) vale: e puede luego demandar tal manda aquel a quien es fecha, e deve ser entregado della. E a las vegadas hazen las mandas de otra guisa, a que llaman en latin, modo; que quier tanto dezit, como manera. (7) E esto es, como quando dize el testador: Mando a fulana muger mil maravedis, porque case con tal ome. E la manda que es fecha en esta manera, o en otra semejante della, vale: e deve ser luego entregado (8) della aquel a quien es fecha, dando recabdo, (9) que se trabajara de cumplir lo que el testador le mando: e gana el fe-
no.

fi, & ante conditionis implementum non solvetur legatum. Item sub modo, & fit per ut: & debes statim solvi cavente legatario de modo implemento, & modo impleto, aut implere nequeunt legatario quærit legatarius dominium rei legatæ. Item legatur sub causa, quæ fit per quia, & respicit tempus præteritum, & debetur etiam si causa non sit vera, quia falsa causa non vitiat legatum. Hoc dicitur.

(1) Per esta palabra, si. Adde leg. 2. tit. 4. 4. part. & late per Bart. in leg. 1. vers. videndum est ergo, ff. de condit. & demonstr. ff. in leg. sub conditione, ff. de fin. l. qui promissit, ff. de condit. indeb. l. huiusmodi, in fin. ff. de verb. obligat. & l. quodcumque, §. non ita, aliquando tamen dictio, si, potius importat conditionem, quam conditionem, quando apponitur in eo quod est de ordine necessario, ut si Papa mandet per scripturam titium condemnari sejo, ad decem. Si sejos probaverit illa sibi deberi, nam valebit sententia condemnatoria, licet illud non fuerit probatum, secundum Innoc. in cap. prudentiam, de offic. de legat. Bald. in leg. prescriptione, C. si contra iam vel utilit. public. tradit Alex. consil. 2. 2. vol. ubi vide, & adde l. mudo, §. sub conditione, ff. de test. & l. si demum cum petiere, ff. de verb. oblig. l. pen. C. quando dies legat. ced. l. quod puto, ff. eod. & de verbis, seu dictionibus importantibus conditionem, vide per Bart. in dist. leg. 2. per totum, & de dictione, ut; adde Bald. in leg. si mulier, C. de iur. delict. & de dictione. Secundum, adde Bald. in leg. pen. C. de institution. & substitutione, & de dictione, ita, adde Bald. in prelatiis feudorum, col. 11. adde etiam de dictione si, & cum per Ja. in leg. stipulatio ista, §. incertam, ff. de verb. oblig.

(2) Si me le ha fecho. Nam etiam conditio concipitur in præteritum, l. conditio in præteritum, ff. de verb. obligat. Vide, l. 3. in princ. & ibi Bart. ff. de adim. leg.

(3) Venit. Et licet conditio concipiat per verba futuri temporis; sufficit, quod fuerit impleta testatore ignorante tempore quo actus geritur, ut in leg. hæc conditio sita mixta, §. fin. cum l. sequenti, ff. de conditione. & demonstr. l. si ita sit scriptum, §. fin. ff. de legat. 2. l. quidam relegatus, in princ. ff. de reb. dub. unde si Papa mandat alicui provideri in certa Ecclesia de prima vacatura, poterit provideri de ea quæ tunc vacabat tempore datæ, saltem si Papa ignorabat tunc vacare: ut tenet Cynus, in leg. cum uxori, C. quando dies legat. ced. Angel. & moder. in leg. Titius, §. 1. per illum text. ff. de libe. & posthum. & adde quod not. Bald. in leg. fin. col. fin. C. de sentent. que sine cert. quant. profer. unde si Princeps concedat licentiam faciendi majoriam consuehendæ etiam jam factam, argu. l. si qui sibi exheredat, §. irritum, vers. qua ratione, ff. de insti. rupt. ubi Bald. colligit, quod permittens de novo facere, videtur confirmare jam factam, nisi aliqua ratio in contrarium subsisteret, secundum Paul. de Cast. in dist. §. irritum, & in dist. leg. hæc

conditio, §. si sic, ubi vide ad questionem quam dicit le habuisse de facto.

(4) Cumplia. Concordat cum l. unica, §. fin. antem aliquid. C. de caduc. tollen. & cum l. cedere diem, ff. de verb. signif. & cum l. 1. tit. 4. part. 4. & l. 26. tit. 5. part. 3. & ead. part. tit. 11. l. 14. l. huiusmodi cum similibus, ff. quando dies legat. ced. l. qui heredi, §. fin. ff. de condit. & demonstr.

(5) Causa. Habes hic, quod, raxon in nostro vulgari, idem est quod causa in latino sermone, & quid sit causa? Vide per Bart. in leg. demonstratio falsa, §. quod autem, in princ. ff. de condit. & demonstr. ubi Bart. diffinit quod causa est quid præteritum, vel instans quo impellitur, ut aliquid disponatur, & Bald. in rubr. C. de insti. & substit. dicit, quod causa est adiectio, motivum finale, vel impulsivum testatoris ostendens, & satis cum ista diffinitione Bart. & Bald. consonat ista lex.

(6) Verdadera. Vide supra in leg. proxima.

(7) Manera. Adde l. 2. tit. 4. 4. part. & modus est adiacens determinatio: non dispositio, sed executioni ejus, secundum Bald. in leg. si plures, col. 7. C. de conditione. inferi. & quo modo cognoscatur modus à conditione, vide per Bald. in leg. cum eorum, C. de sentent. & vide quod dicit in leg. cum res, C. de donat. & quod dicit Bart. in leg. licet, ff. ut legat. nomi. cavea. & quando est modus licet testator utatur verbo, ea conditio, nihilominus est modus, secundum Bart. in leg. quibus diebus, §. fin. col. 2. ff. de condit. & demonstr. & vide per Socin. consil. 21. 3. vol. col. pen. & fin. & per Alexand. consil. 102. 1. vol. col. 2. & tot. vol. consil. 119. col. 1. & Oldra. consil. 118. col. 2.

(8) Entregado. Adde l. liberto, §. lucius, ff. de annis legat. & l. quibus diebus, §. fin. & l. eas, ff. de conditione. & demonstr. & per gloss. in leg. 1. C. de bis qui sub modo. Et limita nisi testator expresse, vel tacite voluit ante impleri, quam emolumentum consequatur, l. rhabui ancilla, §. stichus, ff. de fideicommissum. liberto. Bart. in dist. leg. quibus diebus, §. fin. col. 3.

(9) Recabdo. Adde dist. leg. quibus diebus, §. fin. & l. eas, ff. de condit. & demonstr. l. si tibi legatum est, ff. de legat. 3. & debet esse cum indeiussore, ut in dist. §. fin. ubi vide per Doct. & utrum indeiussor debet cavere, de modo implendo? Vide Bart. in dist. §. fin. col. 2. vers. quæro, ubi vide casus in quibus non est necesse cavere, & quando modus non est causa finalis, non cogitur quis cavere, l. Titio centum, in princ. ff. de conditio. & demonstr. & ex quo modus implendus respicit commodum alterius, non dicitur continere causam finalem dispositionis, dist. leg. Titio centum, in princ. & per Bart. in leg. si fundum per fideicommissum, §. Julianus, ff. de leg. 1. alias insipit, l. si Titio, & adde Paul. de Cast. in leg. ff. de condit. ob caus. quod qui dicit causam finalem debet hoc probare.

florio (10) de la cosa que le es asi mandada, luego que cumpliere lo que le manda fazer el testador. E esto mismo seria, quando se trabaxare, quanto pudiere, (11) aquel a quien era fecha la manda, para cumplir lo que manda el testador, maguer non se cumpliesse. E cada vna destas tres maneras sobredichas, ha su manera cierta, en latin, por que se pone. Ca la primera se feze con, si; la segunda con, quias; (12) e la tercera con, vt.

L E Y XXII.

Como vale la Manda, o non, si la condicion que es puesta en ella, non se cumple por ocasion, o por otra manera.

Si la condicion que es puesta en la manda, fuessse en poder de la acabar de aquel a quien fue fecha, dezimos, (1) que trabaxandose el, de la cumplir, quanto pudiesse, maguer non se cumpla por ocasion de aventura, e sin su culpa,

estonce valdria la manda, tambien como si la condicion fuessse cumplida. E esto seria como si el testador mandasse alguna quantia cierta de maravedis a algund ome; Si aforrassse su seruiuo. Ca, si el seruiuo se muriesse, (2) de su muerte, ante que lo aforrassse, o de otra manera por alguna ocasion, non lo matando otro, vale la manda. E esto se entiendo, quando el embargo de tal ocasion, como sobredicho es, auiene en la persona de aquel que deve cumplir la condicion, o en la persona de aquel en quien se deve cumplir. Mas si el embargo auiniessse por otra persona alguna de fuera, asi como si matasse algund ome al seruiuo, (3) ante que lo aforrassse su señor; estonce non valdria la manda, nin es el heredero tenudo de la cumplir. Pero si algund testador mandasse aforrar su seruiuo, so tal condicion, que fiziesse algund seruiuo a otro; si este atal se trabaxasse quanto pudiesse, para cumplir aquel seruiuo, e gelo em-

(10) Señorío. Et infra luego que cumpliere, ex istis verbis inuicitur, quod ante implecionem modi, legatarius, cui est sub modo relictum, & si præstiterit satisfacionem, de qua hic: non acquirit dominium rei legatæ, quod nullibi, si bene memin. vidi in iure communi expressum: licet in legato sub conditione sic, ut in leg. si sur. ff. de usufruct. in leg. & post litem, §. res, ff. famul. heres. l. 1. §. servus, ff. ad hylaniam. imò contrarium videtur de mente legatorum, ff. quibus diebus, §. terminus, col. 4. ff. de condit. & demonstr. dum tradit, quæ remedia competant hered. qui rem legatum sub modo tradit legatario, si legatarius non implet modum. Facit etiam, l. 1. C. de donat. qua sub modo. per locum ab speciali ubi in casu illo datur utilis rei vindicatio, & non conditio ob causam, & not. gloss. in leg. 1. C. de bis qui sub modo, & in rubr. ff. de condit. & demonstr. dic ergo, quod ista l. intelligatur, quod tunc acquirat dominium, scilicet irrevocabiliter, nam si non implet modum privabitur legato cum fructibus receptis, ut in leg. liberto, §. lucius, ff. de annu. legat. revocabiliter tamen bene tranfit dominium præstita satisfacione, dist. leg. quibus diebus, §. fin. l. à Titio, cum similibus, ff. de sur.

(11) Pudiere. Adde l. Titius, ff. de condit. & demonstr. & ibi gloss. & l. 1. C. de insti. & substitut. l. si fundum per fideicommissum, §. 1. alias, l. si Titio, ff. de legat. 1. & in leg. in testamento, ff. de conditione. & demonstr.

(12) Con, quia. Sumpta sunt hæc ab Azo. C. de fals. caus. ad test. legat. in summa.

L E X XXII.

Si conditio potestativa per casum in personam impletis, vel ejus in quo debet impleri deficiat, habetur pro impleta, sed si facta teritil casus venit, in persona ejus in quo impleri debet, habetur pro defecta, nisi sit conditio libertatis apposta, cujus favore habetur pro impleta, sed conditio mixta casu aut factu legatarii deficiens habetur pro defecta, si autem factu ejus in quo erat implenda defecit, habetur pro impleta. Hoc dicitur.

(1) Decimar. Prosequitur ista l. dist. Azo. C. de condit. infer. in summa, ad fin. 1. col. & col. 2. & gloss. in leg. 1. C. de insti. & substit. & vide supra ead. part. titul. 4. l. 14.

(2) Se muriesse. Quid si legatarius decesserit, an poterit conditio ista de manutendo servum per heredem ejus impleri, quod est dicere, an jus implendi conditionem transeat adive in heredis implere debentis? Est satis dubia questio, de qua per Bart. in leg. cui fundus, & l. à testatore, ff. de condit. & demonstr. & in leg. si pu-

nam, ff. quando dies legat. ced. ubi dicit, quod de ista questione in ultimis voluntatibus saepe dubiavit, credendum, quod in casu huius, l. ista facultas non tranfiteretur in heredem, licet conditio haberet precedentem dispositionem, ex notatis per Sallc. in leg. si plures, vers. 3. quæro, C. de condit. inferi. & per Jalon. in leg. si decem cum petiere, col. 3. vers. in quantum, Bart. ff. de verb. obligat.

(3) Al seruiuo. Non aperit ista l. an servus occidatur à tertio vivo testatore, vel post mortem testatoris, & sic cum generaliter, & indistinctè loquitur, generaliter videtur intelligenda, & quia etiam ita intelligit gloss. communiter approbata in leg. inde Neratius, §. idem Julianus. In verbo, quam retrosum, ff. ad leg. aquil. & ita etiam videtur, quod debeat intelligi, l. 14. tit. 4. supra ead. part. ubi vide quæ dixi, & adde Azo. C. de condit. inferi. in summa, in princ. 2. col. & not. istam l. ad intellectum, dist. §. idem Julianus. Forè tamen dici possit, quod lex ista partitarum non decidat casum illum, quando servus à tertio fuit occisus, vivus testatore: sed illum tantum, quando post mortem: cum ista l. prosequatur dicta Azo. ubi supra, ex cuius dictis expresse patet, quod loquitur quando fuit occisus post mortem testatoris; dicit enim, si impediatur per alium, nihil consequor: sed impediens tenetur, secundum qualitatem delicti, vel lege aquilla. vel conditione furtiva, vel actione in factum, ut ff. ad leg. aquil. l. inde Neratius, §. idem Julianus, & de condit. furti, l. 3. & de condit. caus. dat. l. 3. §. uti, & ff. de condit. & demonstr. l. quibus diebus, 1. responsio, & l. questum, sed illo non existente solvendo forè æquum erit me admitti ad legatum, ut ff. de eo per quem factum erit, in leg. uti, & sic Azo. aperit loquitur de occiso post mortem: nam si testatore vivo, non competeret legatario actio contra occisorem, ut aperit dicit text. in dist. §. idem Julianus. unde non potest dici, quod questio ista, si occidatur servus vivo testatore, determinetur per istam l. partitarum, neque per dist. leg. 14. quæ expresse non loquitur in isto casu, & non potest negari: quin sit magna æquitas, ut in casu quo non competit actio contra occisorem ad extimationem hereditatis, quod conditio debeat haberi pro impleta, sicut etiam est in casu, quando occiditur post mortem testantis, & occisor non est solvendo, & sicut etiam est in casu, quando servus naturaliter mortuus vivo testatore, ut in dist. §. idem Julianus. cum ubique eadem ratio æquitatis videatur, prout ponderant Jo. de Imol. & Socin. in leg. in testamento, 31. ff. de conditione. & demonstr. & ibi respondent ad dist. §. idem Julianus. quod ille text. non dicat conditionem non haberi pro impleta, quando servus occiditur testa-

embargasse otro alguno, valdria la manda, e seria forro (4) el seruo, tambien como si ouiesse cumplida la condicion. E esto es, porque las leyes siempre ayudaron a la franqueza, e a la libertad, de los omes. Otrozi dezimos, (5) que quando algun testador fiziere manda lo alguna condicion, que fuesse en poder de la cumplir de aquel a quien fue fecha, e de otro alguno, si acaciesse que se non cumpliesse la condicion por culpa de aquel a quien fue fecha la manda, o por alguna ocasion que auiniere, que la embargasse de guisa, que non se pudiesse cumplir; que estonce non valdria la manda. E esto seria, como si el testador dixesse asi: Mando a fulano ome mill marauedis, si casare (6) con tal muger. Ca, si aquel a quien fue fecha la manda, non quisiere fazer el casamiento con aquella muger, o si muriesse alguno dellos en ante que calassen; dezimos que non valdria la

manda. Mas si embargasse por culpa de la muger, que non quisiere casar con el, e fuesse valdria la manda, e seria tenudo el heredero de la cumplir. E esto ha lugar en todas las otras cosas, en que tal condicion como esta fuesse puesta, segun que aqui diximos.

L E Y XXIII.

Quando el fazedor del Testamento manda algun seruo, o otra cosa, en general, cuya deue ser la escogencia.

Generalmente mandando el fazedor del testamento vn seruo a otro, non lo señalando, si el heredero deue dar aquel seruo, (1) el heredero deue dar aquel seruo, (2) o otro tan bueno como el, (3) aquel a quien es mandado. Mas si el testador ouiesse muchos seruos, (4) estonce es en escogencia de aquel a quien fue fecha la manda, (5) de tomar vno

de los seruos, que sea comunalmente bueno, (8) e dargelo: e lo que diximos del seruo, deue ser guardado en las bestias, (9) e en las otras cosas semejantes, (10) que fuesen asi mandadas. Pero si el fazedor del testamento mandasse a otro vnas casas, (11) e non las señalasse, deue el her-

toro vivo, sed solum negat actionem competere pro pretio hereditatis, contra occidentem, & tamen tali casu conditio debeat haberi pro implera: cum sit eadem ratio, ac si esset naturaliter mortuus, vel si esset occisus post mortem, & occidens non esset solvendo, ex quo illa litera illius, & ad hoc non repugnat, argu. L. illud, cum similibus, ff. ad leg. aquil. & L. 1. §. hoc interdum, ff. de fonte, cogita tamen: quia L. ista aperit facit differentiam, an seruus moriatur naturaliter, vel occidatur a tertio quoad effectum an conditio habeatur pro implerta, vel ne? Et loquitur generaliter, & indistincte, sed quod dixi post Imol. & Soc. fulciunt maxima equitate. (4) Serua seruo. Adde L. cum ita datur, ff. de condit. & demonstr. & L. fin. C. de condit. inferi. & est favore libertatis, ut subiicit.

(5) Otrou dezimos. Prosequitur dicta Azo. ubi supra col. 2. vers. in 2. casu. (6) Si casare. Adde L. 14. tit. 4. ead. part. & que ibi dixi.

L E X XXIII.

Seruo vel alio animal in genere legato, si testator habet unum, ille est dandus, si plures eligat legatarius non meliorem, nec majordomum, vel dispensatorem: quia sciunt hereditaria negocia: sed si nullum habet, emet haeres meliorem, quem ipse elegerit, domo autem in genere legata, vel adificio: si unam habet testator, illa debetur: si plures habet quam haeres elegerit, si vero nullam habet, non valet legatum. Hoc dicitur.

(1) Mas de uno. Facit in arg. ad facultatem regiam allicui concessam, ut possit facere majorem in unum ex filiis, quod etiam si unum tantum filium habeat, possit in illum personam facere majorem, & pro hoc optime facit, L. 1. §. proximus, ff. unde cogn. & melius facit, L. si tibi optio, §. 1. ff. de optio legat. Juncta gloss. ibi, & quod dicit Alex. allegando illam L. in leg. serui electione, in princ. ff. de leg. 1. neque obstat, L. utrum, §. ff. de assignat. liber. & gloss. in §. 1. in fine de assign. liber. quia ibi ideo quia in uno tantum liberto assignatio non erat necessaria, & sic esset superflua, hic vero etiam in unico filio ad effectum majoritatis, & vinculationis bonorum, adhuc uno tantum existente est necessaria.

(2) Aquel seruo. Quia cum talis seruus reperitur in patrimonio testatoris, ille videtur legatus, licet in genere seruus sit legatus, L. si domus, in princ. ff. de legat. 1. facit, L. 3. & ibi expresse not. Bart. ff. de vno triti. vel oleo legat. & L. si quis argentum, in princ. ff. in versis. similitque modo, C. de donat. & ibi not. Bald. quod promittens certam quantitatem frumenti in genere, videtur promittere de suis fundis, si fundus habet: & quod legatum intelligatur de his, quae sunt in domo, seu hereditate adde L. Titia, §. Sempronius, & L. si uxori, & ibi

Bart. ff. de aur. & argen. legat. (3) Como ei. Forte debet intelligi, si relictus in patrimonio non possit dari forte: quia esset mortuus: quia cum homo in genere fuerit legatus, genus perire non potest, L. incendium, C. si cert. per. Sed contra hoc videtur: quia cum unicum tantum seruum habeat, perinde videtur ac si in legato illum specificè demonstrasset, L. 1. ff. de liber. & possib. L. fundus qui legatus, ff. de fund. inst. unde si quis legat seruum in genere: & habeat seruos in patrimonio, & illi postea perierint, exiungitur legatum, & ita expressè firmat Raphael. Cum in dist. leg. legato generaliter, & in leg. si ita legatum, in princ. eod. tit. & Alex. post eum in dist. leg. legato, col. 3. vel dic, quod si talis seruus esset multum expeditus hereditati, veluti si erat actor, vel castaldio quem dando totius domus hereditarie aduersionem induceret, ut ff. de officio praesid. L. fin. & L. legato generaliter, in princ. ff. de legat. 1. quod tunc poterit haeres praestare alium aequè bonum, ut hic, facit quod not. Paul. de Cast. in dist. leg. si domus, in princ. ubi quaerit, quid si testator legat domum, & non habeat nisi unam, & de illa non est verisimile, quod senserit, quia reliquit filios, qui illam domum ingrediebantur, & ea indigebant, an valebit legatum in illa domo? Et tenet quod non, quod est singulariter notandum, licet Alexand. ibi videatur hoc dictum impugnat, ne legatum domus sit elisorium per illum text. tamen in legato serui cessat istud inconvenientis, quod esset in domo quae consuevit habere fines facti hominis, & non à natura, ut homo, vel equus.

(4) Muchos seruos. Quid tamen si testator habens plures equos legat dicens, lego tunc equum meum? Vide per Bald. in leg. 1. vers. sed quid si testator. C. de verbos. signific. ubi, concludit, quod intelligatur de eo quena testator habeat in usu per L. si uxori mundus, §. 1. ff. de aur. argen. legat.

(5) Fecha la manda. Concordat, cum leg. legato generaliter, ff. de legat. 1. & L. si seruus legatus, §. cum homo, eod. tit. & §. si generaliter, instituit, de legat. & ibi per gloss. limita, nisi verba executiva legati designant ad heredem, ut si testator dicat, quod haeres det seruum quem legat in genere: quia tunc haeres erit electio, secundum Bart. in dist. leg. legato generaliter, per L. plane, §. si ita, ff. eod. & per L. qui concubinam, §. 1. ff. de legat. 3. & cum Bart. tranfit Rapha. Cum, & alii modet. ibi Anto. & Joan. de Imol. in cap. indicante, de testam. Petrus tamen, & Cynus tenebant contrarium, quibus videtur adhaerere Alex. in dist. leg. legato generaliter. Item limita, nisi testator senserit de certo, non tamen constat de quo, quia tunc electio est haeres, ut in dist. leg. legato generaliter, §. 1. L. si quis à filio, §. si plures, eod. tit. quia tunc est potius declaratio, quam electio.

(6) El mejor. Poterit ergo eligere mediocrem, & etiam pessimum, si voluerit, etiam haere inuito, secundum Joan. de Imol. Paul. & Alexand. in dist. leg. legato generaliter, licet Angel. ibi tenuit contrarium, sed opinio Imol. & aliorum factis probatur in ista L. partitatum, cum dixit, qual quisque fueras ende que non puede escoger el mejor, not. ergo, quod habens electionem rerum, non potest eligere meliorem, quod fallit ubi dux tantum essent res, super quibus fieri deberet electio: quia tunc melior capi poterit, L. qui duobus, ff. de legat. 1. Bald. in leg. fin. §. 1. C. communia de legat. vers. pone, quod sunt in hereditatem, & procedet, quod hic dicitur: quod non potest legatarius eligere meliorem: etiam si expresse per testatorem electio sit data legatario, secundum gloss. ibi & Bart. & tenet communiter Docto. in leg. 2. ff. de optio. legat. vide etiam per Bald. & Doct. in dist. leg. fin. §. 1. C. communia delegat. & quia in hoc fuerunt opiniones, dic per concordia, quia, aut testator qui dedit electionem legatario reliquit seruos in patrimonio, quia tunc potest ex virtute talis electionis expressè legare, eligere meliorem, si vero non reliquit, tunc non potest: & sic procedat opinio gloss. & Bart. in dist. leg. 2. ff. de optio. legat. istam concordiam ponit Imol. in dist. leg. legato generaliter, col. 2. ubi etiam tenet Jason. referre Aretin. & alios modernos ita tenere, Alexand. tamen ibi videtur transire cum dictis Bart. in dist. leg. 2. ff. de optio. legat. nullam faciens mentionem de ista concordia Joan. de Imol. & mihi magis placet, ut indistinctè procedat, quod legatarius non eligat meliorem, siue à testatore, siue à lege detur electio cum testator dando electionem legatario, de his seruis, vel iumentis, quae habet in patrimonio, exprimat, quod tacite de iure inest: ideo nihil debet operari, L. hac verba, cum similibus, ff. de legat. 1. L. non velle, C. de fideiussor. propter auctoritatem tamen Imol. & aliorum, tu magis cogita, & facit per opinionem contra Imol. quia etiam si electio expressè detur à testatore haeredi, non possit eligere pessimum: sed debet adhuc eligere mediocrem, ut in leg. haeres generaliter, ff. de legat. 1. ergo idem debet esse, si detur legatario, quod non possit eligere meliorem, & adverte, quod ista locum habent, ubi electio datur legatario, vel haeredi in his rebus, quarum aliquam expedire potius non habere, ut est in leuis, vel iumentis, vel similibus, in rebus vero inanimatis quarum nulla inutilis est legatario: tunc in legato dubio comprehenditur, & conferre legata minima res, L. apud Julianam, §. Seso, ff. de legat. 1. L. numis, ff. de legat. 3. L. semper in obscuris, ff. de regulis iuris, Doct. communiter in dist. leg. legato generaliter, §. 1. in legatis tamen piis id intelligitur, quod majus est non quod minus, L. Titia, §. Seso, & ibi Bart. not. ff. de aur. & argen. legat. Abb. in dist. capite, indicante, colum. fin. ubi etiam Barb. num. 12. hanc asserit communem opinionem, Bald. tamen novell. in tractatu de dote, part. 6. in 73. privilegio, dubitat de hoc, & vult contrarium motus ex text. in dist. §. Seso, ubi consultus ponderat consuetudinem donorum quae in templo illo ponbantur, quia erant tantum, vel aurea, vel argentea, & disponit, quod debeat esse argentea, & sic ille text. potius probat contrarium, Imo, quod id quod est minus, debeat, hoc idem tenet Decius, in leg. semper in obscuris, ff. de reg. jur. qui ad istam partem ponderat cap. ex parte de censib. & certe, dist. §. Seso, multum urget per opinionem Bald. novell. prout communiter habemus, in libris. Si tantum illa L. aliter debet haberi, prout ex castigacionibus Holoandri,

(7) De los seruos, que sea comunalmente bueno, (8) e dargelo: e lo que diximos del seruo, deue ser guardado en las bestias, (9) e en las otras cosas semejantes, (10) que fuesen asi mandadas. Pero si el fazedor del testamento mandasse a otro vnas casas, (11) e non las señalasse, deue el her-

edero, que sea comunalmente bueno, (8) e dargelo: e lo que diximos del seruo, deue ser guardado en las bestias, (9) e en las otras cosas semejantes, (10) que fuesen asi mandadas. Pero si el fazedor del testamento mandasse a otro vnas casas, (11) e non las señalasse, deue el her-

edero, que sea comunalmente bueno, (8) e dargelo: e lo que diximos del seruo, deue ser guardado en las bestias, (9) e en las otras cosas semejantes, (10) que fuesen asi mandadas. Pero si el fazedor del testamento mandasse a otro vnas casas, (11) e non las señalasse, deue el her-

edero, que sea comunalmente bueno, (8) e dargelo: e lo que diximos del seruo, deue ser guardado en las bestias, (9) e en las otras cosas semejantes, (10) que fuesen asi mandadas. Pero si el fazedor del testamento mandasse a otro vnas casas, (11) e non las señalasse, deue el her-

(6) El mejor. Poterit ergo eligere mediocrem, & etiam pessimum, si voluerit, etiam haere inuito, secundum Joan. de Imol. Paul. & Alexand. in dist. leg. legato generaliter, licet Angel. ibi tenuit contrarium, sed opinio Imol. & aliorum factis probatur in ista L. partitatum, cum dixit, qual quisque fueras ende que non puede escoger el mejor, not. ergo, quod habens electionem rerum, non potest eligere meliorem, quod fallit ubi dux tantum essent res, super quibus fieri deberet electio: quia tunc melior capi poterit, L. qui duobus, ff. de legat. 1. Bald. in leg. fin. §. 1. C. communia de legat. vers. pone, quod sunt in hereditatem, & procedet, quod hic dicitur: quod non potest legatarius eligere meliorem: etiam si expresse per testatorem electio sit data legatario, secundum gloss. ibi & Bart. & tenet communiter Docto. in leg. 2. ff. de optio. legat. vide etiam per Bald. & Doct. in dist. leg. fin. §. 1. C. communia delegat. & quia in hoc fuerunt opiniones, dic per concordia, quia, aut testator qui dedit electionem legatario reliquit seruos in patrimonio, quia tunc potest ex virtute talis electionis expressè legare, eligere meliorem, si vero non reliquit, tunc non potest: & sic procedat opinio gloss. & Bart. in dist. leg. 2. ff. de optio. legat. istam concordiam ponit Imol. in dist. leg. legato generaliter, col. 2. ubi etiam tenet Jason. referre Aretin. & alios modernos ita tenere, Alexand. tamen ibi videtur transire cum dictis Bart. in dist. leg. 2. ff. de optio. legat. nullam faciens mentionem de ista concordia Joan. de Imol. & mihi magis placet, ut indistinctè procedat, quod legatarius non eligat meliorem, siue à testatore, siue à lege detur electio cum testator dando electionem legatario, de his seruis, vel iumentis, quae habet in patrimonio, exprimat, quod tacite de iure inest: ideo nihil debet operari, L. hac verba, cum similibus, ff. de legat. 1. L. non velle, C. de fideiussor. propter auctoritatem tamen Imol. & aliorum, tu magis cogita, & facit per opinionem contra Imol. quia etiam si electio expressè detur à testatore haeredi, non possit eligere pessimum: sed debet adhuc eligere mediocrem, ut in leg. haeres generaliter, ff. de legat. 1. ergo idem debet esse, si detur legatario, quod non possit eligere meliorem, & adverte, quod ista locum habent, ubi electio datur legatario, vel haeredi in his rebus, quarum aliquam expedire potius non habere, ut est in leuis, vel iumentis, vel similibus, in rebus vero inanimatis quarum nulla inutilis est legatario: tunc in legato dubio comprehenditur, & conferre legata minima res, L. apud Julianam, §. Seso, ff. de legat. 1. L. numis, ff. de legat. 3. L. semper in obscuris, ff. de regulis iuris, Doct. communiter in dist. leg. legato generaliter, §. 1. in legatis tamen piis id intelligitur, quod majus est non quod minus, L. Titia, §. Seso, & ibi Bart. not. ff. de aur. & argen. legat. Abb. in dist. capite, indicante, colum. fin. ubi etiam Barb. num. 12. hanc asserit communem opinionem, Bald. tamen novell. in tractatu de dote, part. 6. in 73. privilegio, dubitat de hoc, & vult contrarium motus ex text. in dist. §. Seso, ubi consultus ponderat consuetudinem donorum quae in templo illo ponbantur, quia erant tantum, vel aurea, vel argentea, & disponit, quod debeat esse argentea, & sic ille text. potius probat contrarium, Imo, quod id quod est minus, debeat, hoc idem tenet Decius, in leg. semper in obscuris, ff. de reg. jur. qui ad istam partem ponderat cap. ex parte de censib. & certe, dist. §. Seso, multum urget per opinionem Bald. novell. prout communiter habemus, in libris. Si tantum illa L. aliter debet haberi, prout ex castigacionibus Holoandri,

L. illa legitur, & tradit Didacus à Covarruias in relectione sua in dist. cap. indicante, text. erit expressus pro contraria opinione, quam Barb. asserit communem: mihi satis est persuasum, quod ista materia residere debeat in iudicis arbitrio, qui attenda qualitate legantis, & Ecclesiae cui legatur, hoc decidat, quid enim, si legans sit pauper homo, vel multos filios habens, quibus oportet hereditatem relinqui, nonne tunc potius etiam in legato pio iudicabitur id comprehendit, quod est minus, quam quod majus? Arg. cap. fin. 17. questione ultim. & bene facit ad hoc pulchrum, dictum Bald. in leg. 1. versis. sed pone quod testator, C. de verb. signific. ubi quaerit si testator legavit equum suum armatum: quem tamen testator diversis modis armavit: nam quando ibat ad torneamenta, ponebat sibi phaleras, id est ornamenta cum perlis, & auro, quando vero accedebat ad praelium ponebat phaleras de corio, & respondet quod minores, vel mediocres debebantur, quia tenere medium est viri prudentis, & legis à sapientibus instituta, ut in leg. qui lancem, ff. de aur. & argen. legat. nisi propter eximiam nobilitatem testatoris atque legatarii amplius presumat, ut ff. de donatio. L. filius, & L. uxori, in fin. ff. de legat. 3. L. plenum, §. equitii, ff. de usu, & habitus, hoc etiam expressus tenet Bald. in leg. 3. C. de furt. ad fin. versis. extra notat. ubi dicit, quod si testator mandat in Ecclesiam unum calicem, neque exprimit pretium, neque materiam, quod intelligitur de calice honorabilis, secundum consuetudinem illius Ecclesiae, & facultates testatoris: quia in relictis incertis ad pias causas, semper est connexus tacite arbitrium boni viri, argu. L. fideicommissa, ff. de fideicommissis, libere. allegat etiam ad hoc, dist. leg. Titia, §. Seso.

(7) Del beradero. Adde L. bujusmodi, §. si cui homo, cum ibi not. ff. de legat. 1. & L. Titia testamento, §. 1. ff. de aur. & argen. legat. gloss. in dist. leg. legat. generaliter, quae tamen non allegat dicta iura, & vide per Bart. in leg. 4. ff. de vind. triti. vel oleo legat. quod limita, nisi verba executiva legati à testatore prolata designant, seu sint relata ad legatarium, ut si dixisset, quod legatarius recipiat sibi seruum, vel bovem, quem in genere legat, ut dixi supra in gloss. super verbo, a quoniam fue fecha la manda, vide ibi.

(8) Bueno. Et sic non potest dare pessimum: sed mediocrem, ut hic, & in leg. si haeres generaliter, 110. ff. de leg. 1. (9) Bestias. Veluti equis, vel aliis iumentis, bobus, vel aliis similibus, & quid si dixit, lego equum meum, cum plures haberet? Dixi supra, in gloss. super parte. El mejor.

(10) Semejantes. Quae habeat terminos à natura, sicut homo, equus, vel bos, secundum Bart. in leg. si domus, in principio, ff. de legat. 1. locus ergo erit si legatur laux, vel scutella, seu quid simile inanimatum, quod facti hominis fines habere consuevit, ut in dist. leg. legato generaliter, in fin. & per gloss. in cap. indicante, de testam. & not. in leg. qui lancem, ff. de aur. & argen. legat. neque in his haeres cogitur eligere mediocrem, sed potest dare id quod est minimum gloss. & communiter Doctores in dist. leg. legato generaliter, ubi latè per Jas. quid autem si testator, qui legavit scutellam, vel vestem nullam scutellam, vel vestem habeat in patrimonio? Alberic. tenet in L. si domus, in princ. ff. de legat. 1. quod tunc non valet legatum, nisi ex aliquo adjuncto possit constare ad quod possit terminari, vel referri, vide ibi per eum, & quae dico inferius, in gloss. proxima.

(11) Fuas casas. Idem est dicendum, si legaret fundum.

heredero darle vnas casaf, de las del testador, qual quisiere: (12) e si non ouiesse mas de vnas casaf, (13) aquellas mismas deue entregar, a aquel a quien fuessen assi mandadas. E si por auentura, el fazedor del testamento non ouiesse casaf ningunas, entonces el heredero non es tenuto de comprar otras; ante dezimos, que non vale tal manda, (14) ca semeja, que lo fizo por elcarnio, mas que por otra cosa: e lo que diximos de las casaf, ha lugar en todos los otros edificios, (15) que fuessen assi generalmente mandados a otri.

En que manera deue ser dado el gouerno, a aquellos a quien es mandado en el Testamento.

Gouernos mandan dar los fazedores de los testamentos a otros, que non dizen quanto, nin en que manera los deuen dar los herederos: en tal caso como este dezimos, (1) que si el testador, que mando gouernar a otro, era viado en su vida (2) de dar cierta quantia de pan, o de dinero, por gouerno, a aquel a quien fizo la manda, tenuto es el heredero de darle otro tanto. E si por auentura non daña como cosa cierta, entonces deue dar, segun quel ome fuere (3) aquel a quien fuisse fecha la manda del gouerno, e segun fueren los

dom: nam heres debet dare unum fundum ex his, que testator reliquit: unde quod hic disponitur in domo, habet etiam locum in fundo in genere legato, ita vult gloss, relata ad text. in leg. si domus, ff. de legat. 1. de qua ista sumpta est. & hoc tenent Jacob. de Aren. Petrus, & Cynus Bald. Raphael. Joana. de Imol. Paul. de Cast. & Alexand. ibi. & ita intelligunt, L. cum poss. §. gener. ff. de iur. dot. contra gloss. ibi licet opinionem gloss. in §. gener. sequantur. Bart. Angel. & Imol. in leg. ita stipulatus, in obliua opposi. ff. de verborum obligat. & Angel. in dist. leg. si domus, ut sit differentia inter legatum fundi, & domus: sed magis placet prima opinio, eo quia testator videtur sensisse de uno ex suis fundis, & in eodem modo & forma, prout erat in usu testatoris. Quid autem si legator planetam, vel vestem, vel quid simile? Vide quod dixi supra in gloss. proxima ad finem, contra id tamen, quod ibi dixi, tenet Paul. de Cast. in dist. leg. si domus, in principio dicens hoc esse durum, & vult, quod in aliis rebus a domo generaliter legatis, legatum valeat, & intelligatur, secundum consuetudinem regionis, L. si seruis plurium, §. fin. ff. de legat. 1. L. Titia, §. 1. ff. de aur. & argen. legat. illud tamen quod in dist. gloss. dixi tenentur communitur, & tenet gloss. in leg. quod in rerum, §. fin. ff. eod. in verbo eam, limita tamen, nisi legatum esset pium, ut dixi supra in gloss. super parte, Allegando Bald. in leg. 1. C. de verbor. significati, & pro opinione Paul. de Cast. videtur facere ista L. partitum quatenus ad finem dicit, quod dicta in domo procedant in aliis edificiis, & non extendit ad res mobiles in genere legatas, que fines habeant factio hominis, & certe dura videtur illa communis opinio, quod legatum sit derelictum, sicut est in domo, siquis in genere vestem legat alicui, vel capiam, vel quid simile.

(12) Qual quisieret. Concord. cum dist. leg. si domus, in principio, si tamen testator duas habebat domos, unam in domicilio: aliam extra, legasse intelligitur illam, quam habebat in domicilio, argumen. L. que conditio, §. 1. ff. de condit. & demonst. secundum Bald. in dist. leg. si domus, in principio, & sequitur ibi Alexand.

(13) Cofui. Not. istam L. & videtur satis rationabile arg. L. 2. ff. de liber. & post. & L. fundus qui locatus: ff. locati, & facit ista L. contra id quod dixit Paul. de Cast. in dist. leg. si domus, in principio, de quo dixi supra in gloss. super parte, et mejor. quando testator reliquisset domum, & unicam tantum habebat, quam filii ejus heredes indigeant, quod illa non sit dauda, & quod legatum non valeat: nam hic probatur contrarium, & contra Paul. tenet Alex. in dist. leg. si domus, ad fin. in principio, & in dist. leg. legato generaliter, & bene: unde de filiis illam sibi domum acquireret, & conducent, nisi aliter de mente testatoris appareat. Nota conferunt ad questionem, testator habens duos filios fecit maiorem in primogenitum de certis rebus, & postea edificavit migram domum, quam debebat, quod si volebat eum pro maiora, & deinde in suo testamento dixit, quod lega-

bat filio secundo domum non designans quam domum: nam si constat de voluntate patris, quod dictam domum voluit esse maiorem legatum domus in secundo filio erit derelictum per dist. leg. si domus, in princ. si de hoc non constaret, deberet domus dari secundo filio per istam, & illam legem, nota etiam, quod si testator fecit maiorem de domo sua in qua habitabat venient etiam domus alienae que erant appendices illius domus, Bart. in leg. praedicti, §. qui domum, ubi & bonus text. ff. de legat. 3. ubi etiam habetur de horto, & vid. per Alex. consil. 26. vol. 4. & Joana. Cicer. in test. primogenitura, lib. 2. q. 4. & Andream Tiracellum in tractat. de nobilitate, & iure primogenituram, quest. 71.

(14) Non vale tal manda. Limita, nisi testator daret legatum electionem de domo, quam velit: nam tunc etiam, si nullas domos testator in patrimonio reliquerit, tenet legatum per L. Titia, §. 1. in fine, ff. de aur. & argen. legat. & tenet Alberic. post Nicho. de Neapo. in dist. leg. si domus, in princ. limita etiam, secundum Paul. de Cast. in dist. leg. si domus, in principio, quod non habeat locum in legato habitacionis in genere: quia licet testator nullas reliquerit habitaciones in patrimonio debet praestari habitatio, secundum qualitatem legatarum, & tenebitur haeres solvere pensionem talis domus, per text. in leg. cum antiquitas, C. de usufructu, quod multum ibi exalat Alexand. dicens, quod multi dixissent contrarium.

(15) Otrou edificios. Nota bene, & adde gloss. in dist. leg. quod in rerum, §. fin. in verbo eam, que hoc exemplificat in navi.

Legatis alimentis, sine quantitate praestabuntur sicut testator consuevit: & si non consuevit, secundum legatum personam, & facultatem hereditatis. Hoc dicit.

(1) Dezimos. Sumpta est ista L. a L. si cui annuum, ff. de ann. legat. & a L. cum alimenta, ff. de aliment. & cibor. legat. in principio.

(2) Viado en su vida. Quid si est diversitas in usu, nam aliter praestabat tempore mortis, aliter ante? Dic, quod inspicitur tempus mortis, L. melia, §. 1. ff. de aliment. & cibor. legat. & an comprehendit hoc legatum ea que non ordinari, sed extraordinarie testator solitus erat praestare? Vide L. Sio, §. medico, ff. de ann. leg. & vid. quod notabiliter per istam L. consiluit Oldradus consil. 129. incipit in questione, qua quaeritur, an illud, quod solitum est praestari Archidiacono, &c. & quod etiam per istam L. not. in consil. 116. incipit circa primum articulum, an obitus inmensae facultatis computentur.

(3) Qual hombre fuere. Nam pro modo tractis: quia aliter puero, & aliter iuveni, vide L. cum unus, §. finali, ff. de aliment. & cibor. legat. aliter militi, & aliter rustico, dist. leg. si cui annuum, & tradit Joana. de Platea in leg. super creaturis, C. de iur. fisci. lib. 10.

los bienes (4) que heredo del testador.

Como aquel a quien es mandada escogencia de alguna cosa, non se puede arrepentir, despues que la ouiesse escogido.

Escogencia otorgan los testadores a las vedas a algund ome, que escija de dos cosas, quel manda, la vna, qual quisiere. E quando la manda es fecha en esta manera, dezimos, que si

(4) Los bienes. Adde L. cum alimenta, ff. de aliment. & cibor. legat. & limita, ut in casu, L. cum unus, §. fin. ff. eod. & Luges, que dicitur, quod alimenta, que que debent moderari, secundum facultatem patrimonii, ut in leg. super alimentorum, ff. ubi pupil. educat. debent intelligi non respectu valoris, sed respectu reddituum, L. Imperator, in fin. & ibi notat Bart. ff. ad Trebell. & in dist. l. ius alimentorum, in princ. unde si fructus non sufficiunt ad alimenta, non propterea haeres tenebitur immobile vendere, ut est textus singularis in leg. qui bonis, versu. dummodo, ff. de test. bonor. quem ad hoc dicit singulariter Joana. de Plat. in leg. super creaturis, in fin. C. de iur. fisci, lib. 10. illam etiam legem ad hoc dixerunt singulariter Bald. & Angel. in locis relatis per Alexand. in dist. leg. Imperator, in 4. nota, quod tamen limita secundum Joana. de Imola in dist. leg. Imperator, quando debentur alimenta alteri, quam illi, qui est futurus dominus honorum: nam si debeantur tali futuro domino, possent fieri alienatio, & valerent per leg. 1. §. mulier, ff. de vent. in possess. mit. & sequitur Alexand. ibidem, & potest induci ad maiorem bonam, ut tali casu non obstat prohibicio alienationis possent vendi, facit auctori. res qua. C. communia de legat. ubi Bart. contra gloss. ibi, item, si tractetur de alimentis seruis hereditariis, si fructus non sufficiunt, possunt vendi corpora hereditaria, L. diuus, ff. de petitio. heredi. ubi hoc notat Angel. limita etiam in casu authenticae, contra rogatur, ubi etiam Ang. C. ad Trebell.

Optone alienus rei legata, legatarius semel eligens non potest variare, sed si legitur in optone tertio eo intra annum non eligente, eligit legatarius. Hoc dicit.

(1) Arrepentir. Concord. cum leg. serui electione, in princ. ff. de l. i. & l. apud hystum ff. de optio. legat. & sic habes, quod non licet variare electione semel facta, & plane procedit in ultimis voluntatibus, que non debent esse in pendenti, l. fin. ff. communia praedio, secus vero est in contractibus, l. si quis stipulatus sit fidei, & l. cum qui certarem, §. fin. ff. de verbor. obligat. & intellige istam L. quando electio valuit: nam si non: poterit variare, l. 2. ff. de optio. legat. & requisita ut electio teneat: ponit gloss. in dist. l. serui electione, in princ. ubi per Bart. & Doctores, & an possit variari ab eo, qui habet potestatem eligendi ex relicto, seu ex litteris ad beneficia? Vide per gloss. in cap. gratia, de rescriptis, lib. 6. ubi deciditur, quod non, & ibi Joannem Andr. in nouella, & an facta electione liceat variare? Vide in cap. publicato, de electio. & que tradit Alexand. in dist. leg. serui electione, in princ. in colum. fin. ubi etiam vide quid in declaratione iudiciali, & an quod disponitur in dist. cap. publicato, procedat in aliis officis, que deferuntur per electionem: vide per Abb. in cap. penul. de postula. praed. & in cap. cum inter canonicos, colum. fin. de election. & de compromissariis ad eligendum, adde Abb. in cap. causum, que. de electio. & an postulatione praesentata superiori, vel postulato, habeat locum praesententia? Vide textum & ibi Abb. in decimo not. in cap. bono, quarto, de postula. praed. & per Bald. in leg. 2. colum. 6. C. de seruit. & an pater, qui recepit emphyteosin pro se, & uno filio nominato, possit postea variando alium nominare? Vide Bald. in l. 1. colum. fin. C.

escogere vna vez para si alguna cosa de aquellas que el testador le ouiere mandado, que non se puede despues arrepentir: (1) maguer quiera dexar aquella que escogio, e tomar otra. Mas si la escogencia de la cosa que mandasse a otri el fazedor del testamento, fuesse puesta en aluedrio, o en mano de otro, si este arai a quien fuessse otorgado poder de la escogier, non la escogiere fasta vn año, non pudiendo, o non queriendo, del año en adelante (2) la puede escoger aquel a quien fue

per quas person. nob. acquirit. & qui elegit viam contractus, non potest postea redire ad viam distractus, vel e contra, L. commissoria, & ibi Bald. C. de postis, inter emptor. & vendit. L. 38. titul. 4. partit. 5. & quando in electione rerum alternativè debitarum admittatur variatio, vide dist. leg. si quis stipulatus sit fidei, & ff. de verborum obligat. l. 1. qui ex pluribus, & dist. L. cum qui certarem, §. 1. eod. titul. & ibi Bart. & an quod semel approbavi, possim postea reprobare, vel e contra? vide per Bart. in leg. quo enim, §. Julianus, ff. rem rat. habet. & L. si cui simpliciter via, & ibi Paul. de Cast. ff. de seruit. & vide etiam quod habetur in leg. 2. titul. 9. 7. partit. & in leg. fin. tit. 2. lib. 6. ordin. regali, & de libello semel declarato, vide, quod non potest variare, qui jam elegit locum, ubi conuenit eum, qui sibi erat obligatus respondere, omni loco, vide Bald. in l. fin. §. sed & si quis, C. communia de legat. & an qui noluit recipere, quod sibi offerbatur, possit postea penitere? Vide Bald. in l. si plures, colum. fin. C. de conditio. insert. & de executor testamenti, qui renuntiavit officio. Vide per Bald. in l. debet, C. de fideicommissa. liberta. qui tenet, quod possit penitere, si Episcopus assentiat, & nota, quod in casibus, in quibus permittitur variatio, non permittitur, nisi semel, Bald. in auctentic. habita. colum. 5. C. de filius pro patre tradit. Alexand. in leg. fin. ex tota. §. fin. ff. de legatis, 1. Rochus in tract. de iur. patronatus, Cbar. 7. colum. 4. quod post sua quantum alicui, non liceat variare, vide Abb. ut supra, in dist. cap. bona, 4.

(2) Del año en adelante. Adde L. fin. §. 1. C. communia de legat. & facit ista L. ad questionem, quod si mulier dec marito facultatem eligendi unum ex filiis ad maiorem partem institutam, vel meliorem unum ex eius filiis, quem maritus elegerit, quod si maritus non eligat intra annum, quod sit exclusus a tali electione, & si post annum eligat, vel nominet filium, quod talis electio, vel nominatio non teneat, sed contrarium est verum: quia quando datur electio personarum, non finitur anno facultatis ad hoc datæ sed durat perpetuo, quousque lis contestetur super tali electione, ut tenet Bart. in dist. leg. final. §. 1. per text. in leg. cum quidam, ff. de legatis secundis, ubi etiam Joannes de Imol. neque in isto casu Bald. in dist. leg. final. §. 1. colum. 4. versu. quando testator dicit contrarium, imò si rectè inspicatur, vult idem: dicit enim, quanto testator reliquit uni ex familia, quem maritus elegerit, an post annum electio remaneat heredi? Respon. no, ut ff. de legatis 2. L. cum quidam, que lex intelligitur, quando legatur amico, vel consanguineo: secus si legatur pia causa, puta, uni Monasterio, quod citius elegerit, non post annum, devolvitur Episcopo, qui est legitimus executor ad pias causas tantum, in aliis autem causis non est reperiendus legitimus executorum, ut supra de Episcopi, & Cleric. L. nulli, hac sunt verba Bald. & sic potius sentit, quod in casu extra causas electio, elapso etiam anno, remanet apud ipsum, ex quo a iure non datur legitimus executor, & etiam elapso anno ante interpellationem, per litis contestationem, facultas eligendi durat, secundum Bartol. in dist. leg. cum quidam, & alios, quos refert Jalon. in dist. §. 1. Angelus tamen ibi in eo, quod attinet ad

fue mandada la cosa. (3)

LEY XXVI.

Quando es mandada escogencia de alguna cosa del testador a dos omes, si se desauencien, que es lo que deue fazer el juez en esta razon.

Si a dos omes (1) fiziere el testador manda de vna de sus cosas, poniendola a escogencia dellos, que puedan tomar la que mas quisierden como si dixesse, que les mandaua vno de sus siervos, o vno de sus cauallos, o otra cosa semejan- te, qual ellos quisieren escoger: si acaciere, que auenga desauenencia entre ellos, de manera, que el vno non se pagasse de lo quel otro escogiesse; e honce, puede mandar el Judgador echar fuertes, e aquel a quien cayere la fuerte, (2) de- uela escoger, e auer. Pero tenudo es de dar al otro la estimacion de la su parte, que auia en

aquella cosa: e esta estimacion deue ser fecha por alvedrio de dos omes buenos. E esto mismo seria, si tal cosa como sobredicha es, fuesse mandada a vno, poniendola en su escogencia. Ca, si acaciere que este atal muera, ante que elcoja, finca a sus herederos (3) la escogencia della. E si se desacordaren los herederos en escogerla, denen echar fuertes, e fazer asi como sobredicho es.

LEY XXVII.

Como la Manda, que es fecha, de Minera de metales, o de Pedrera, non passa en los herederos de aquellos a quien la fazen.

Minera de metales, o Pedrera, auiendo al- gund testador en alguna su heredad, si fi- ziese manda en su testamento a algund ome; que tajasse piedra (1) en aquella Pedrera, o que ca- uasse alguno de los metales, para aprouecharse de-

ad pias causas, veluti cum electio pauperum fuit commissa, tener contrarium, imo quod elapso anno devolvatur ad Episcopum, etiam debens eligere: non fuerit interpellatus: & dicit ita communiter teneri, & servari de consuetudine: & in eandem sententiam videtur inclinare Bald. in dist. 4. ad litem. verfic. pone, quod infra annum: sed quidquid sit in piis causis, in quibus opinio Angeli, & Baldi fati sustentabilis videtur: quia cum dies sit praefixus executioni testatorum piourum: per consequens videtur praefixi electioni sine qua executio fieri non possit, & sic cessat ratio dist. l. cum quidam, in questione supra forma nullum est dubium, cum lapsus anni non excludat dictam facultatem eligendi, quod etiam voluit Bald. in l. captatorias, colum. final. C. de testament. mili. neque pre- dictae assertioni resistitur L. Taurina trigematerria: quia in praefixione termini, de qua ibi non comprehenditur iste casus, imo L. illa vult ito casu commissarium semper est obligatum ad faciendum declarationem sibi commissam a defuncto, & si sine declaratione potest a ju- re suppleri, L. illa habet pro facta, elapso illo termino, talem declarationem: si vero declaratio sit necessaria, ita quod a lege non possit suppleri, ex mente illius L. videtur, quod sit adhuc fienda etiam elapso illis terminis, de quibus ibi, & ad istam L. partitarum, & similes respon- detur, quod procedunt in electione rerum, non in elec- tione personarum. Quid autem si mater dedit marito fa- cultatem faciendi majorem in unum ex filiis, an possit eligere filium in potestate, & acquirere sibi usufructum? Videtur quod non, ex dicto Bald. in leg. tutor. §. 1. ff. de execu. tuto. quod esset limitandum, nisi omnes essent in po- testate, vel si eligeretur filius major, nam de mente ma- tris, & consuetudine videtur, quod ille posset eligi, & sic, quod etiam pater habet usufructum.

(3) La casa. Que consistebat in specie: nam secus si in genere: quia tunc non transferretur electio in legatarium, sed in arbitrium boni viri, l. 1. ff. de legat. 2. habes etiam hic, & in dist. leg. fin. §. 1. ubi notat Angel. quod si electio rerum, vel personarum conceditur tertio, non dicitur voluntas cap- tatoria. Adde dist. leg. cum quidam, ff. de legatis 2. & l. cum pater, §. hereditatem, & §. a filia, ff. de legatis 2. & l. unum ex familia, in princip. & §. 1. & ibi Bart. eodem tituli. L. cum quidam, §. utrum, ff. de verbis obligacionib. optimus textus in leg. heredes mei, §. final. ff. ad Trebell. & l. ex facto, §. si quis rogatus, eod. tituli, & l. fideicom- missaria, §. fin. ff. de fideicommissar. lib. 2. Adverte etiam, quod si electio est commissis per modum conditionis, tunc non procederet ista L. ut si dicat, si tuus arbitratu fuerit, ut in dist. leg. 1. ff. de legatis, 2. & l. qui heredi, §. fin. ff. de condit. & demonstrat. L. centesimis, ff. de verborum obligacionib. & hoc si arbitrium per modum conditionis appositum respiciat substantiam ipsius negotii, seu ipsum

totale negotium: aliis casibus visat, quatenus respicit non ultra, l. 3. ff. locati. Albetic. in dist. l. fin. §. 1.

LEY XXVIII.

Si duobus legatur servi optio: & discordent in electione: mandet Juxdex forte ditrim, ut quem fors pepererit, eligat, & habeat rem: estimationem partis alteri arbitrio bonorum virorum solvendo: idem est, si uni optio legata (eo ante electionem restitit pluribus heredibus de- functo) si heredes super optioe discordent. Hoc dicit.

(1) A dos omes. Conjunctim, vel divisim, ut legitur, & idem si separatim res duobus legatur, ita quod uni deberetur res, alteri estimatio, L. si plurib. ta, ff. de legat. 1. & unus velit rem, alter similiter; & sic uterque velit rem: quia forte ditrimetur, cui res praeretur, & cui estimatio tenet Jal. in leg. fin. in princip. C. communis de leg. (2) La fuerza. Adde dist. l. fin. in prin. C. Communis de legat. & quae ibi Bald. tradit de forte, & etiam Paul. de Call. in leg. in tribus, ff. de judic. & quod habetur proverb. 18. v. 18. contradiciones comprimit fors, & inter potentes quoque disjudicat. Et vide in ista materia Joan. Cister. in suo tractat. primogenitura, lib. 1. quest. 9. ubi tractat, an in questione de partu gemino sit ad iudicium fortis recur- rendum, ubi multa accumulata.

(3) Finca a sus herederos. Et sic legatum optionis non est conditionale, §. optiois, infra de legat. si enim fuerat conditionale, non transmitteretur ad haeredes, L. unica, §. fin. autem aliquid, C. de caduc. toll.

LEY XXIX.

Licet ad haeredem legatarij transmittatur legatum, ex quo fuit legatario jus acquisitum, fallit in legato solio- nis minora, vel lapidicinarum scindenda, quia non tran- sit ad haeredem, nisi hoc testator specialiter exprimat. Hoc dicit.

(1) Que tajasse piedra. Adde L. idem Julianus, §. si quis, ff. de legat. 1. & sic habes, quod concessio facti indeter- minati, tam qualitate, quam tempore emanans a privato censetur personalis, secus si tale factum esset determinatum, ut si testator concessisset facultatem incidendi decem currus lignorum, ex nemore suo: nam tunc talis facultas transferret ad haeredes legatarij, secundum Cyn. & Alber. & alios signanter per Alex. in dist. §. si quis. Quod tamen limita- tur Alexand. nisi legatum esset annuum, quia ad haeredem non transit, L. 4. ff. de annu. leg. & per haec dicit Alexand. posse li- mitari doctrinam Bartol. in leg. si sic, 133, ff. de verb. obli. & doc. in leg. veteris, C. de contrah. & comitten. stipu- lat. ubi dicunt, quod stipulatio facti affirmativa est trans- fitoria ad haeredes per dist. leg. veteris, cum similibus: quia hoc est verum, si factum erat determinatum, & certum, secus si indeterminatum. Quid tamen, si ista concessio fue- rit

dello: valdria tal manda, quanto en la vida de aquel (2) a quien fuesse fecha. Mas despues que el fuesse muerto, non valdria la manda, nin auria poder de facer ende ninguna cosa el heredero de aquel a quien la ouiesse fecha. Fuera ende, si el testador dixesse señaladamente, quando fiziesse la manda sobredicha, que la fazia tambien a el, como a sus herederos. (3)

LEY XXVIII.

Porque palabras pueden ser dexadas las Mandas: a que dizen en latin, de legatis tertio.

De legatis tertio, en latin, tanto quiere dezir, (1) en romance, como vna razon que es escrita en el derecho, que muestra, por que palabras pueden ser dexadas las mandas. E dezimos, que por todas palabras que ay an entendi- miento, (2) que sean guifadas, e conuenibles, para espaldinar las cosas que el fazedor del tes- tamento quiere mandar a otri, pueden ser otor- gadas, e puestas las mandas, en los testamentos, o en el codicilo que alguno fiziere: ca, si de otra guisa las dixesse, non valdria la manda: e Partida VI.

esto seria, como si el testador ouiesse voluntad de mandar oro a alguno, e dixesse, que le man- daua laton, creyendo quel oro auia tal nome: ca estonce non valdria tal manda, maguer aquel a quien fuesse fecha, quisiesse prouar, que su in- tencion del testador era de mandarle oro, e non laton. E esto mismo dezimos que seria, en to- das las otras cosas que han nomes generales, en que acuerdan los omes comunamente en cada tierra en nombrarlas; asi como plata, o vino, o pan, o paños, o vestiduras, e todas las otras co- sas semejantes destas. Ca, en qualquier destas cosas sobredichas, si el testador errasse el nome de la cosa que mandasse, diziendo otro nome, e non el suyo, cuydando (3) que aquel que el le dezia era su nome, non valdria la manda. Pero en las cosas que han nomes señalados, asi como son los omes, non seria asi. Ca, maguer el testador errasse en el nome de algun ome, (4) diziendo otro nome, e non el suyo, cuydando que aquel era su nome que el le dezia, valdria la manda, e non se embargaria por tal yerro: si fuere prouado, que su entencion era, del testador, que aquella persona que nombro, ouiesse la manda. Otrofi de-

LEY XXVIII.

Fiunt legata per verba intelligibilia, ut mando, vel credo te datum centum Titio: vel volo, quod des, & si- milita: & error in nomine communi: ut argentum pro au- ro nominando visat legatum: secus in nomine proprio si de persona constat. Hoc dicit.

(1) Tanto quiere dezir. Vide de hoc per gloss. ff. de le- gat. 3. in rubrica, & L. ista potius sequitur dicta Odo- fred. quam illius gloss. dicit enim Odofredus (ut refert Al- betic. in rubric. de legat. 1.) quod in illo titulo tractatur de personis legantium, & eorum quibus legatur in tit. de lega. 2. tractatur de rebus prohibitis, & concessis legari, in tituli de legat. 3. tractatur mixtum de personis, & rebus circa legata, & interpretatione verborum, & profequi- tur ista L. notata per Azon. C. de legat. in summa, colum. 6. verfic. relinqui potest.

(2) Entendimiento. Si verba tamen sunt ita obscuri, quod nullum intellectum possunt sustinere: non valet scriptura, L. qui tutela, §. penult. ff. de regul. jur. Bald. in leg. voluntatis, col. 1. C. de fideicommiss. & vide leg. 2. ff. de his, quae pro non scriptis habentur.

(3) Cuydando. Concordat cum ista leg. si quis infandi vo- cula, in princip. ff. de legat. 1. ubi Angel. limita quatuor modis. Primò, si res, in cuius appellatione erratur, erat praesens, & singulariter demonstratur, ut si dixerim, lego tibi hunc equum demonstrato bobbe, gloss. quae non est alibi in leg. quae extrinsecus, ff. de verbis obligat. secundò, ubi nomina sunt multum conformia, ut in leg. liberum, §. si quid tamen, ff. de legat. 3. Tertio, si erro errantis lu- stineri possit per communem usum loquendi alicujus ci- vitatis, vel castri, L. labes, verfic. neque mirum, ff. de suppellect. lega. & pro hoc facit ista L. partitarum: cum dicit, comunamente en cada tierra. Quarto, limita, si dis- ponens ante dispositionem voluntatem suam declarasset, quod cum uteretur uno appellativo nomine, intelligeretur de vero, & proprio convenienti rei in dispositione de- ductae gloss. in dist. leg. si quis infandi vocabulo, Quintò li- mita, ut procedat in nominibus appellativis omnino di- versis, ut litem, quis, & mulus, bos, & asinus: sed si non essent omnino diversa, sed haberent fe, exceden- tia, & excessiva, ubi testator voluerit legare ducenta, & dixerit centum, nam si constaret de errore, valebit dispo- sitio in ducenta, gloss. in leg. qui quartam, in prin. & ibi Imol. Bald. & Paul. de Castro, & probatur in leg. quatuor, §.

ret Civitatis in terminis hujus leg. partitarum, vel similibus, an censeri debeat perpetua? Videtur, quod sic, ut probatur in leg. vestigalia, C. de vestig. ubi Bald. notat, quod privilegia concessa civitatibus presumuntur perpetua, facti bonis text. in l. forma, §. quamquam, ff. de cen- si. est enim idem populus per iurisdictionem, L. propone- batur, ff. de judic. L. ficut, §. in decurionibus, ff. quod cu- jusque universita. nomi. sic etiam privilegium concessum Ecclesiae perpetuo intelligitur concessum: quia Ecclesia nunquam moritur, 13. quest. 2. capit. liberti.

(2) En la vida de aquel. Sed an poterit cedere lapidem, semel tantum, vel an pluries per totum tempus vita? Ista L. innuit, quod pluries per vitam, & hoc tenet Paul. de Castro, & post eum Jaso. in dist. §. si quis alicui.

(3) A sus herederos. Expresio ergo haeredum ostendit concessionem esse realem, non personalem, & de mate- ria quando concessio presumatur realis, vel personalis, vide pulchras remissiones per Alexand. in dist. §. si quis, & adde, quod in dubio potius debet praesumi pactum reale, quam personale, secundum Alberic. in leg. Jurisgentium, §. partiarum, 2. & fin. colum. ff. de pact. Bart. in leg. pater filia, ff. de servitu. leg. & Joan. Faber. in §. a qui si agat, colum. 2. in fine, de adio. verfic. quid si per pactum, & ibi vide, quod in privilegiis principum, de quibus vide etiam per Bald. in dist. §. si quis, & per Joan. de Imol. Quid autem si testator dixit lego titio, & haeredi suo, quod possit cedere lapide in fundo meo nunquid transibit ultra primum haeredem? Cy. dicebat, quod non per leg. antiquita- tas, C. de usufructu. contrarium tenet Alberic. in dist. §. si quis, & ibi respondet ad leg. antiquitas, quod ibi ideò est, quia alias proprietates redderetur inutilis: in casibus vero, ubi hoc cessaret, transibit ad omnes haeredes: si tamen ex fundo nulla perciperetur utilitas alia, quam cadendi la- pidem: tunc idem esset quod in usufructu, secundum eum. Adverte etiam, quia si concessio cadendi lapidem, de qua hic fuerit contemplatione alicujus praedii, quod legatarius habet vicinum, ad cuius utilitatem fuisset factum dictum legatum: tunc etiam non fiat mentio de heredibus, tran- siet ad eos ratione praedii, L. vicini, & L. quid ergo, ff. de servitu. rusticor. praediorum. Dyn. & Alberic. & Angel. in dist. §. si quis, intelligit tamen, quod concessio fiat ex- pressè ratione praedii: nam tunc dicitur servitus praedii- alis, secundum quod declarat Paul. de Castro, in leg. pen- ff. de servitu. rustic. praedii. Jal. in dist. §. si quis alicui, su- per gloss.

zimos, (5) que quando los fazedores de los testamentos vian tales palabras en las mandas, diziendo: Mando; e quiero, que fulano aya tal cosa; o Plazeme; o, Tengo por bien, que la aya; o dize al heredero: Cero que tu daras tal cosa a fulano; o Dexolo en la tu fe, que lo cumplas; o dize el testador: Quiero que el mio heredero haga tal cosa. Ca, vlando el testador qualquier de estas palabras sobredichas, quando fiziesse la manda, o otras semejantes dellas, porque pueda ser entendida la entencion, (6) o la voluntad del, valdria la manda que asi fuesse fecha.

Como vale la manda, o non, que es puesta en aluedrio del heredero.

Vsando el testador a dezir tales palabras, quando fiziesse la manda: Dexo a fulano tal cosa, si entendiere mi heredero, (1) que es derecho que la aya; o si dixesse: Dexolo en aluedrio de mi heredero, que si el entendiere, que sera bien que aya fulano tal cosa que le mando, que gela de. Ca, en qualquier destas maneras, vale la manda que asi fuesse dexada. Fuera ende, si el heredero demuestra alguna derecha razon, (3) por que non la quisiere dar, nin otorgar. Mas si dixesse el testador: Mando a fulano tal cosa, si mi heredero quisiere, (4) o touiere por bien,

Cavillo lib. 2. con trov. cap. 6. n. 37. et So. et Caspio lib. 1. Cap. 2. n. 10. et cap. 11. n. 21. d. 9. et 16.

S. sed si non in corpore, ff. de heredib. instituta. Et nota bene istam leg. & dist. L. si quis ad limitationem, L. non aliter, ff. de legat. 3. Et que notat gloss. in leg. voluntatis, C. de fideicommissis.

(4) De algun ome. Adde dic. L. si quis infundi vocabulo, & L. si quis in nomine, C. de testam. & in §. si in nomine, infra de legat. & limita tripliciter, ut per Alex. in dist. leg. si quis, in princ. colum. 1. & de errore consensum, vide ibi per Imol. & Alexand. & adde in ista materia text. nota. & ibi Bart. in leg. pen. ff. de reb. dub. & L. 9. & que ibi dixi supra cod.

(1) Decimus. Concordat cum leg. 2. C. communia de legat.

(6) La entencion. Tantum ergo valet tacita voluntas conjecturata, quantum expressa, adde L. cum preponatur, ff. de leg. 1. L. inter vestem, ff. de auct. & argum. leg. & tradit plane Curtius Senior. consil. 51. in 1. & 2. colum.

L E X XXIX.

Si legatorum relinquatur in liberam voluntatem heredes, seu per verba importantia arbitrium boni viri: quia tunc debetur, si heres causam probabilem non ostenderit, cum dare nolit. Item captatoria voluntas non tenet in legatis, neque in institutione heredis, tenet tamen legatum unum factum, si tertius tale quid fecerit. Hoc dicit.

(1) Mi heredero. Concordat cum leg. si legatum, in princ. ff. de legat. 1. & not. gloss. in leg. senatus, §. penult. cod. tit. & adde nota. per Azo. que hic prosequitur ista L. in summa, C. eod. colum. antep. versic. item legari potest, si existimaverit, &c. vide etiam in leg. fideicommissa §. si fideicommissum ff. de legat. 3. & habes hic, quod verba, si existimaverit iustum, si arbitratu fuerit, important arbitrium boni viri, & de his, & de aliis hoc importantibus, vide in dist. leg. si sic, & in dist. leg. fideicommissa, & §. si fideicommissum, vers. quamquam, & L. fideicommissa, in princ. ff. de fideicommiss. liber. & de quibusdam aliis, vide per Bart. in dist. legibus, & per alios Doctores. & signanter per Alexand. in dist. leg. si sic, col. 1. & 2. ubi etiam vide quid de verbo iudicio tuo, & de verbo liberit, & de verbo facias tuo sensu, & de verbo committo prudentie tue, & de verbo liberam facultatem, & de verbis, facias quidquid tibi visum fuerit expedire, & de verbo conscientia tua committimus, & de verbo licentiam, & verbo potestatis, & de verbo promitto tare tuo jaramento, seu verbo tuo: & de verbo pono rem in manum tuam, & his verbis pro tua voluntatis arbitrio: & de verbis commito me misericordie tue: & verbo videbitur, vide ibi per Alex. & de Abb. in cap. 1. col. 4. de sequela. poss. & fruct. & Bart. in leg. alio. volum. 3. ff. de aliment. & cibis, leg. & Bald. in leg. 1. testur. C. de dot. promiss. & per Cardin. Alexan. in cap. humanum genus, col. 3. i. distinctio. & per Bald. in leg. captatoria, C. de testam. milit. & de illo verbo facias, quod tibi videbitur expedire, Adde Bald. in verbo nomina. de pace constantia,

& plenissime per Bald. in extravag. ad reprimeandum, in gloss. super parte videtur, ubi etiam vide de verbis importantibus liberam voluntatem, & ibidem quid si apponantur verba significantia tam liberam voluntatem, quam arbitrium boni viri, & ibidem an ex concessione liberam facultatis, possit rejicere exceptionem prescriptionis, & adde Bart. in leg. Lucius Titius, ff. de fideicommiss. liber. & de verbo si tibi placeat, vide L. Tuis ancilla, §. si, corre, eodem. tit. & ibi Bart. & per Bart. in leg. 1. §. si plures, col. 7. in repet. ff. de exercit. & de illo verbo iudicio tuo, adde Bart. in dist. leg. Tuis, & Lucius Titius, in testamento. & que tradit Felin. in cap. 1. 19. 20. & 21. colum. de consil. ubi plene de his verbis cum aliquibus notabilibus declarationibus, vide etiam ad declarationem, quod notat Bald. in leg. 1. colum. 14. ff. de legat. 1. & de sic. quandoam Neapulis. & ex his, quando casus occurrit, poterit bene instrui, idco non parvi pendas, & quid in contrariis an hinc verba, si approbaveris & imaveris, vel iustum putaveris, vel similia, important arbitrium boni viri, vel liberam voluntatem, vide in leg. in vendendis, C. de contrahend. empt. & per Alberic. in dist. §. si fideicommissum, ubi dicit, quod veritas est, quod important in contrariis memoratam voluntatem, nam in contrariis substantiis contractus non possunt comitti in arbitrium contraherentis, etiam ad arbitrium boni viri, L. quod sapit, §. 1. ff. de contrahend. empt. licet accidentaliter sic: L. hoc venditio, ff. eodem.

(2) En aluedrio. Et sic verbum arbitrium, importat arbitrium boni viri, limita tamen secundum Imol. in leg. si in familiaris, ff. de donat. nisi daretur arbitrium ei, qui alias haberet: quia tunc intelligitur de libero arbitrio, ut verba aliquod operentur argu. L. si quando in princip. cum simili, ff. de legat. primis. & sic per heredem stat, quia non vult arbitrari, perinde est, ac si arbitratu esse deberet, secundum Papl. de Castr. in dist. leg. si sic. Sed vide ibi per Imol. col. 2. dicentem, quod non sufficeret praeceptum a Iudice factum, ut arbitretur, ut sic eo existente in mora, dispositio habeatur pro purificata, sed adverte, quia Imol. loquitur, quando in arbitrium tertii fuit collatum, Paul. vero, quando in arbitrium heredis, quod etiam voluit Bart. in dist. leg. 1. ff. de legat. 2. ubi etiam Paul. col. pen. & Alex. col. 3.

(3) Alguna derecha razon. Ut quia legatarius erat demeritus testatori, L. fideicommissa §. quamquam, ff. de legat. 3. vel quia forte res legata erat, ita magna, quod quasi absolveret totum patrimonium relinquens, L. quidam testamento, ff. de legat. 1. vel quia patrimonium erat tenore, & hinc testatoris egerent, argum. cap. fin. 17. quod fin. est res certa non esse: sed quid incertum debet arbitrari juxta id, quod dicunt gloss. & Bart. in dist. l. 1. ff. de legat. 2. ubi Bart. colum. penult. versic. quero qualiter bonus vir.

(4) Quisere. Adde dist. L. senatus, §. pen. ff. de legat. 1. & L. fideicommissa §. quamquam, ff. de legat. 3. quid tamen,

bien, (5) que la aya: estonce en voluntad es el heredero, de cumplir la manda, que asi fuesse fecha, o de reoocarla, si quisiere. E esto es, porque, vlando el testador a dezir tales palabras, quando fazia la manda, semejava, que en todas guisas la ponía en el aluedrio del heredero. Mas si el testador dixesse: Mando a fulano ome mil maravedis, si quisiere tal ome; (6) (cierto) diziendo el nome de cada vno dellos señaladamente; non valdria tal manda: porque es fecha a vno, e es puasta señaladamente en aluedrio de otro. E por ende dixerón los Sabios antiguos, que las mandas, e los establecimientos de los herederos, devien ser fechos segund su voluntad del fazedor del testamento, e non deuen ser puestas en juicio, e en plazer, de otro. Mas si el testador fiziesse la manda, diziendo así; que mandava a vno mil maravedis, si otro, que nonbraua señaladamente, fiziesse (7) alguna cosa; (ciertamente) como quier que aquella cosa en voluntad, e en aluedrio del otro, era de la fazer, o non, valdria la manda, si aquella cosa que nonbrasse, se cumpliesse.

Si vale la Manda que el testador haze, diziendo: Mando que mi heredero de a fulano tantos maravedis, (o tal cosa) quando el quisiere.

Echa seyendo la manda por tales palabras, que dixesse el testador: Mando a fulano ome mil maravedis, que los aya, quando el mi heredero (1) quisiere: si acaciere, que este heredero muriesse, e non pagasse eltos maravedis, en su vida, nin señalasse dia (2) a su heredero, a que los pagasse; aquel que ouiesse de heredar los bienes del heredero del testador, seria tenuto de pagar la manda, luego que entrasse la heredad, sin alongamiento ninguno: porque aquel cuyos bienes hereda, non lo contrato (3) en su vida. Mas si el testador dixesse así: Mando a fulano cien maravedis, que los aya si quisiere; estonce valdria la manda. Pero si este atal, a quien fuesse fecha la manda, non dixesse en su vida, que la queria, (4) e se muriesse; estonce, el su heredero ha

Carpio w. Feo. lib. 2. Cap. 13. coo n. 22. uique ad 28. l. ec aliq

men, si diceret: lego tibi, quod Titius, vel heres declaraverit se velle, quia talis voluntas requirit declarationem, & sic factum heredis, dicit Angel. in leg. centesimis, §. fin. ff. de verbis. obligat. quod tunc valeret perinde, ut valet, cum dicitur, si capitolium atenderit: vel tale quid fecit, ut in leg. nonnumquam, ff. de condit. & demonstrat. & infra, ista L. ad fin. & Angel. sequitur ibi simpliciter Paul. de Castr. ubi Imol. de hoc dicto dubitat, & istud dictum dicit non esse verum Alex. in dist. leg. 1. ff. de leg. 2. colum. 5. ex eo, quia etiam verbum, si voluerit, intelligitur de voluntate declarata, ut est text. in l. si ita, §. illi si voluit, ff. de leg. 1. ergo idem dicendum est, & si illud exprimitur: quia exprimitur, quod tacite inest, & magis placet hoc, & adde Bald. in l. voluntatis, colum. 1. C. de fideicommiss. qui intelligit, & limita dicta iura, quando voluntas adicitur verbo substantivo, vel effectivo: lecus si in verbo executivo voluntatis substantiva, vel declaratio ponitur. Allegat L. tertium, C. de dot. promiss. & videtur in effectu idem, quod dixit Angel. Alex. tamen in additione ad Bald. ibi dicit, quod istud dictum Bald. videtur contra leg. cum quidam, ff. de legat. 2. & que ibi dicit idem Bald.

(5) O touiere por bien. Nota hoc, quod idem importat hoc verbum, sicut si voluerit, & est hoc contra Bald. in leg. fideicommissa §. quamquam, ff. de legat. 3. dicentem, quod omne verbum intelligitur sonare in arbitrium boni viri, praxer verbum volo, & facit ad istam, L. L. fideicommissaria libertas, ibi, si ei liberit, ff. de fideicommiss. liberis.

(6) Tal ome. Est enim voluntas captatoria, ut ff. de legat. 1. L. captatoria, Adde L. 11. & que ibi dixi sit, supra ead. partit. & adverte, cum dicit: si quisere: nam lecus esset, si legatorum fuisset collatum in arbitrium alicuius, quia intelligeretur de arbitrio boni viri, & legatorum teneret, L. 1. ff. de legat. 2.

(7) Fiziesse. Adde L. si quis in princip. ff. de heredib. instit. & L. nonnumquam, ff. de condit. & demonstr.

L E Y XXX.

Si lego tibi mille, quia habeas, quando heres meus voluerit: nec heres in vita declaravit quando, ejus heres tenetur statim ad legatum. Si autem lego tibi, si volueris, nec in vita declaras te velle, non dabitur tuo heredi, hoc dicit.

(1) Quando el mio heredero quisiere. Concordat cum leg. fideicommissa §. si fideicommissum, ff. de legat. 3. & cum no-

tat. per Azo. C. de leg. in summa, col. antep. in vers. item legari potest.

(2) Nin señalasse dia, &c. Nota hoc verbum: quia non ita declaratur in dist. §. fideicommissum ver. hoc autem, de quo L. ista sumpta est.

(3) Non lo contrato. Et sic moriendo, videtur velle, quod est favore ultime voluntatis: quia fecus in contrariis, ut in leg. centesimis, §. fin. ff. de verbis. obligat. Bart. & Bald. in dist. §. si fideicommissum, in versic. hoc autem, & videtur velle ista lex, quod si heres declaravit, se nolle dare legatum, quod tunc neque ipse, neque heres ejus tenentur, quod nota: quia non ista bene aperitur in dist. versic. hoc autem. In contrarium tamen videtur L. uxorem, §. Scavola, ff. de legat. 3. ubi habetur, quod heres gravatus, cum voluit, vel voluerit, videtur gravatus post mortem, si ipse ante non declarat se velle, & sic non in potestate ejus, quod nolit. Hoc etiam patet ex dictis Bart. in dist. leg. centesimis, §. fin. ad fin. 1. colum. ubi dicit, quod in ultimis voluntatibus idem est dicere, cum voluerit, vel cum voluit, heres det, quod est dicere: det post mortem suam, & sic post mortem debetur, tanquam adveniente die per text. in dist. §. Scavola, & sic illud legatum dicitur conditionale, ut habetur in dist. §. si fideicommissum est, propter diem incertum mortis, L. dies incertum, ff. de condit. & demonstrat. in contrariis vero facit tali casu diem, & conditionem, ut declarat Bart. in dist. §. si quem, sequitur ibi Angel. & fuerunt verba Petr. ibi. Sed certe ista L. partitatum multum urget, contra ista dicta Bart. & aliorum, & ad dist. leg. uxorem, §. Scavola, potest dici, quod intelligatur, si heres non contraxerit in vita, prout ista L. dicit, & pro hoc facit, quia regulariter inter, si, & cum, non est differentia L. qui promissit, cum ibi notat, ff. de condit. indib. & tamen si testator dixerat: si heres meus voluit, vel voluerit, poterit contradicere, ut supra, L. proxima, & ubi Bart. in dist. leg. centesimis, §. fin. in princip. colum. 2. igitur idem dicendum, si dixerit: cum volueris: in hoc tamen erit speciale favore ultime voluntatis, quod non contradicente herede, a quo sic fuit legatum, in vita, debebitur post ejus mortem, ut hic, & in dist. §. Scavola, cogita tamen contra secundum istum intellectum, videtur heri aliqua differentia, dist. §. Scavola, qui vult hoc restitutum videri post mortem.

(4) Que la queria. Concordat cum leg. si ita expressum, ff. de conditionib. & demonstrat. L. si ita legatum, §. illi si voluit, ff. de legat. 1. Quid autem, si dixerat cum voluerit

ha derecho ninguno en ella, nin la puede demandar despues.

LEY XXXI.

Como se pueden fazer las Mandas, sin condicion, e a dia cierto.

Clarillo lib. A. contravi. Cap. 56. ped. tot pag. 511. et maxime 2980.

Pramente (1) pueden fazer los testadores sus mandas; que quiere tanto dezir, como sin ninguna condicion. E esto seria, como si dixesse algun testador: Mando a fulano tantos maravedis; o, tal cosa. E aun la podria fazer a dia cierto, o de dia cierto en adelante. E esto seria, como si dixesse el testador: Mando, que den a fulano tantos maravedis el dia de Sant Juan Bautista, este primero que verna; o si dixesse: Mando, que del dia de Sant Juan en adelante que gelos den. E aun la podria fazer lo condicion. E esto seria, como si dixesse: Mando a fulano tantos maravedis, si fiziere tal cosa. Otrofi dezimos, que si el testador quando fiziese la manda, dixesse tales palabras: Mando, que den a fulano mill maravedis, quando fuere de edad (2) de catorze años: si acaciere, que aquel a quien la hace, llegare a aquella edad,

valdra la manda; e si muriere en ante, non la puede demandar su heredero, nin ha derecho de la aver. Pero caso y ha, en que valdria la man- que fuese fecha por tales palabras, maguer non se cumpliesse la condicion. E esto seria, como si dixesse el testador: Mando que aforren a fulano mi sieruo, quando mi hijo fuere de edad de catorze años. Ca, maguer el hijo non llegasse a aque- lla edad, nin se cumpliesse aquella condicion, val- dria la manda, e seria forro; por razon de la fran- queza que es otorgada a la libertad. (3)

LEY XXXII.

Como las Mandas deuen ser judgadas por las leyes deste libro, maguer el testador lo defendiese.

Non puede ningun testador fazer manda, en ninguna manera, que por el derecho de las leyes deste nuestro libro non deua ser judgada. E porende, maguer el defendiere señaladamente, que ninguna ley, ni ningun derecho non pudie- se contrair, nin embargar la manda, que faze con todo esto, si la fiziere contra derecho, (1) o co- mo

ley 3. tit. 1. lib. 2. Recop. ley 3. tit. 6. lib. 5. Recop.

rite? Dic, quod tunc non est necesse, quod legatarius ante mortem suam delectaret se velle, secundum Bart. in leg. 1. ff. de legat. 2. per leg. novem, §. Scævola, ff. de legat. 3. que lex, licet loquatur, quando ista verba cum voluerit, fuerunt relata ad heredem: tamen eadem videtur ratio, si referantur ad legatarium, secundum Alexand. in dist. leg. 1. colum. 5. licet Joan. de Imol. ibi velit in hoc facere differentiam, & tenere contra Bart. ut videbis ibi per eum, & per Alexand. col. 4. §. 5. & adverte, quod per istam leg. videtur non posse sustineri, quod Raph. Cuma. dicebat in leg. si ita, §. illi si voluit, ff. de leg. 1. & in leg. 1. ff. de leg. 2. & in leg. Causis, §. fin. ff. de verbo obligat. & sequitur cum Alexand. in dist. leg. 1. colum. 5. quod istud tale legatum, cum legatarius voluerit, censetur esse purum, sicut cum lego tibi cum petieris, L. Titia, ff. de condition. & demonstrat. L. si decem cum petieris, ff. de verbor. obliga. nam, ut hic vides, tale legatum non est purum: quia si purum transmiseretur ad heredem, etiam nulla declaratione sequuta, quam tamen declarationem exigit ista L. & quod alias ejus heres habere non possit: sed dic, quod ista L. non loquitur, quando dixit, cum legatarius voluerit: sed si voluerit, unde tene- menti in practica dictum Raph. & sic erit differentia, an ista verba, cum volueris, referantur ad heredem, vel legatarium.

LEY XXXI.

Puede, & conditionaliter, & ad diem, vel post diem potest legatum fieri: est legatum quod duntaxat Petro mille quando fuerit 14. annorum: & ante moriatur; non habebit ejus heres legatum: sed si lego tibi libertatem, quando filius meus habebit 14. annos: filio ante illam aetatem mortuo, valet legatum favore libertatis. Hoc dicit.

(1) Puramente. Sequitur dicta Azc. C. eod. in summa, in fin. col. 6. ver. relinquatur legatum puri.

(2) Quando fuere de edad de catorze años. Concordat cum leg. si cui legatur, ff. de legat. 1. §. hoc autem legatum, & L. si Titio, ff. quando dies lega. ced. & adde, quod idem esset, si apponeretur tempus certæ ætatis, casusdam ter- tii, L. si ita scriptum, ff. de manumiss. test. quod limita, nisi apponeretur tale tempus ad extinguendum legatum, ut si dixerim, lego Titio centum annos, iugulque Titius erit ætatis 14. annorum: nam tale legatum non est conditionaliter, neque extinguitur Titio ante dictum tem- pus decedente, ut est textus qui non est sibi, secundum Bald. ibi in leg. ambiguitatem, C. de usufructu. Sed quid si le- gatur in tempus certæ ætatis gravati? Bart. in dist. §. hoc

autem, tenet, quod non sit conditionale, & quod non pereat legatum, quamvis gravatus non perveniat ad ta- lem ætatem per leg. libertatis quos, §. ab hereditibus, ff. de alle- ment. & circum. lega. & cum Bart. transcutit Angel. Bald. & Paul. de Cast. in lestru. Paduana, ibi, & Lud. Rom. in leg. in illa, ff. de verb. obligat. Dynus vero, Rapha. & Joan. de Imol. ibidem & Cynus, & Bald. in leg. ex bis, C. quando dies lega. ced. & Paul. de Cast. in lestru. Bononin. & Salicet. in leg. unica, §. fin. autem aliquid, C. de cadu- tollend. tenent contrarium per text. in dist. §. hoc autem, & respondent ad dist. §. ab hereditibus diversimode; prout vi- debis latè per Alexand. in dist. §. hoc autem, qui dicit istam ultimam opinionem esse veriorum per plura jura, quibus Bart. ibi nititur respondere: sed secundum Alexand. tales responiones sunt cum maxima violentia, ibique Alexan. allegat alia jura contra opinionem Bart. ut poteris ibi vi- dere, & signanter alleg. L. si quis à filio in princ. ff. de lega. 1. cum gloss. ibi, quæ satis probat opinionem aliorum, contra Bart. Quid autem si dies non fuit præfixus substantiæ legari: sed ejus præstationi, vel executioni? Vide L. ex bis, C. quando dies lega. ced. & per Bart. in dist. §. hoc autem & ibi etiam per Alexand. adde etiam text. notabili- lem in leg. codicillis, in princ. & ibi Bart. ff. de ann. lega. quod in dubio præsumitur, quod testator habuit respectum, ad tempus simplex: & non se retulisse ad tempus certæ ætatis legatarii, ut videbis in casu dist. L. codicillis, quæ est L. singularis secundum Paul. & Alexan. in dist. §. hoc autem.

(3) A la libertad. Adde L. si ita scriptum, ff. de manumiss. test. & L. fideicommissaria, ff. de fideicommiss. libet. in §. etiam, & idem potest dici in legato ad pias causas: cum valeat argumentum de libertate ad pias causas, Bart. in leg. proximi ad fin. ff. de bis, que in testa. deien. tradit Alexan. in leg. captivarias, C. de testam. milit. & dixi supra eod. L. 17.

LEY XXXII.

Non potest quis contra juris dispositionem testari: nec de sepultura quid injustum, vel inconsumum ordina- re: & habebit legatarius sibi relictum, etiam injustum, vel inconsumum in sepultura non facit. Hoc dicit. Habuit ortum ista lex à leg. nemo potest, ff. de legat. 1.

(1) Contra derecho. Nota hic bona verba Angel. in leg. nemo potest, ad finem, ff. de legat. 1. de qua lex ista sumpta est, quod legibus prohibitis non derogatur per testam- tem, neque etiam per contrahentes, L. cum lex, ff. de de- jussu. Similiter legibus respicientibus ordinationem testa-

mo non deviere, (2) en alguna manera, non val- dra. (3) E deve ser reuocada, e judgada por las

leyes deste nuestro libro. Otrofi, si el testa- dor mandasse fazer, de su cuerpo, e de sus hues.

menti, & ejus substantiam non derogatur: quia sine illis non potest esse testamentum, L. 2. ff. de testam. similiter neque derogatur legibus concernentibus durationem obligationis personalis, quæ contrahitur ad legata, vel fideicommissa: si ve voluerit testator derogare per adjectionem temporis, si ve loci, si ve per adjectionem conditionis, legibus autem aliquid introducentibus merè in favorem testantis renunciari potest, L. 2. C. ut in possess. lega. unde etiam dixit Bald. in leg. 1. in fin. 4. colum. C. de bis, quæ pona nomi. quod quando lex disponit ad executionem voluntatis, potest testator illud remittere: si verò ad necessitatem favoris heredis, & non potest remittere: eum tamen ipse heres potest expressè, & tacitè, ut nota, in leg. 2. ff. de usufructu. & hinc est, quod testator potest remittere tacitam hypothecam, quæ oritur pro legatis, gloss. singularis in leg. 2. C. ut in possess. lega. & illam sequuntur magis communiter Doctores, ibi, & in dist. leg. nemo potest, prout attestatur Alexand. ibi, colum. 4. & per istam gloss. dicit Bald. ibi, quod testator potest remittere, ne domini- nium transeat in legatarium sine possessione, vide etiam ibi per Bald. numquid testator possit facere, quod legatario curat præscriptio annalis, quæ de jure communis est perpetua, vel quod legatario non curat minor præscriptio centum annorum? De quo etiam vide per Bart. & Alexand. in dist. leg. nemo potest, & ex prædictis etiam deducitur, quod potest testator dare legatario licentiam capiendi rem propria auctoritate, contra L. non dubium, C. de legat. vide per Bart. in dist. leg. nemo potest, ubi etiam Alexand. colum. 3. est testator solum dicit, vim fieri veto legatarii meo, videtur eis dare licentiam capiendi propria auctoritate. Bald. in leg. 1. in lestru. antiqua, C. communitas de leg. per textum singularem, secundum Jacobum de Azo. in leg. permisceri, ff. de acquirend. possess. facit etiam textus, & sic notat Angel. in leg. bis heres, ff. de rei vindicatione, & an possit remittere consuetudinem inventarii? Vide ibidem Bartol. quod sic in dist. leg. nemo potest, ubi Alexand. col. 4. tradit etiam de inventario heredis, quatenus tangit præjudicium legatariorum. Quid autem, si testator prohibuit heredem alibi conveniri pro legatis, quam in certo loco, si heres dolo, vel mora interveniente non venit ad locum illum, dic, quod tunc poterit alibi conveniri, L. bona fidei, ff. de eo quod certo loco, & ibi Bart. Bald. & Fulg. poterit etiam testator prescribere tempus illud tempus mero jure excludatur, secundum Ang. in leg. si quis heres ita scriptus, ff. de acquirend. heredit. per illum textum, & per nota, per gloss. in leg. erectionum, C. de jure delibrandi, ubi etiam Paul. responderet ad dist. leg. nemo potest, & sequitur Alexand. in dist. leg. nemo potest, in fin. adde etiam, quod neque possunt facere contrahe- teres, quod legum dispositio non habeat locum in actibus eorum, L. fin. ff. de stipulatio. servor. & notat Bald. in cap. 1. §. & quia videmus, colum. 6. de bis, qui seu. dar. poss.

essent extra regnum, licet ibi esset latius facultas dispo- nendi ex his, que notat Bart. per textum, ibi in leg. ex castrensi, ff. de castrensi. pecul. ad eum Principem, ut super hoc rescribat: cum clausula non obstante, qui stylus emanasse videtur, post editionem Iliarum LL. partiarum, quod patet, quia in istis legibus in titulo 18. 3. partitè, nulla fit mentio formulæ talis licentiæ, & talem formulam consulti latè ordinandam Roderic. Suarez in repetit. leg. quoniam in prioribus, in 2. limitatione illius leg. fol. 65. col. 4. tertius repetitionis, ubi ipse illam ordinat subdens, quod si alias sub nube, & implicite aliquis impetraret à Prin- cipe libertatem testamenti factioem, non specificè ad supra dicta contenta in ejus formula, neque cum derogatione dictarum LL. non possit vigore talis facultatis facere majoriam in præjudicium filiorum, & ibidem parum antea, fol. 64. colum. 2. versic. ex ante dictis, damnat istam formulam consuetam, quatenus dicit: do ex licentia & facultate, para que de todos vuestros bienes, & de qualquier parte dellas podays ban- zar y bagays mayorazgo en una de vuestros hijos qual quisiere- des y por bien suya, &c. Quatenus enim dicit, de om- nibus bonis: asserit talem licentiam esse valde injustam, & conscientie concedentis onerosam: cum per eam ex- pectè tollatur legitima illis filiis, quod aperte est contra jus naturale, ut ipse in ea limitatione ante hoc latè de- duxit. & ibi allegat notantem Bald. in leg. fin. colum. 2. C. de fructu, & liti. expen. quod Princeps potest alicui concedere potestatem testandi diminuta legitima, & quod privi- legium concessum ad minuendum legitimum, non est inju- stum: sed ad tollendum in totum licet: cum legitima sit de jure naturali, loco alimentorum: non tamen ejus me- ta: sed de arbitrio legislatoris, ibique col. 3. dicit, quod patet, qui vigore talis facultatis, faceret majoriam in unum ex filiis, privando alios bonis suis, sine justa causa, de qua in §. causas, in autem, ut cum de appellatione cognosc. peccaret, neque esset tutus in foro conscientie: neque excularetur pretextu talis facultatis, allegat gloss. in cap. non est de ver. & alia, que ibi videre poteris: tandem concludit colum. 4. dictam clausulam esse injustissimam, consiliumque ab ea abstinendum, & idem ego consulerem, si in tali facultate non contineretur illud quod communi- ter solet etiam apponi; scilicet, quod ita hoc fiat, ut re- serventur alimenta aliis filiis, licet non sit tanta portio, quanta alias sibi juxta LL. regni competeret: hac tamen clausula apposta, ut semper apponitur, non bene percipio, quid scrupuli esse possit: ex ea namque evidenter constat Principem nolle in totum tollere legitimum: sed diminue- re, prout etiam dixi in leg. 1. titulo 4. supra eadem partit. in gloss. 1. ubi vide.

Sed an vigore hujus facultatis possit diminueri legiti- mam filii, qui esset Clericus in minoribus tempore da- tæ licentiæ? Videtur, non ex his, quæ tradit Bal- dus in cap. cum venissent, colum. 2. versic. oppono, dicitur hic de eo qui mittitur in possess. causam rei servand. vide quæ habentur in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, de consuet. & quæ dixi in leg. 4. titulo 15. 4. partit. super gloss. in parte, in cuyo schorio. Et cogita in hoc, nam ex hoc subvertentur multe facultates ad majoriam, seu ipsa majoria: si tamen post datam facultatis regiæ fieret Clericus: vide cap. si ex tempore, de rescript. lib. 6. & quod notat Bart. in leg. usu- fructus, in fin. ff. de stipul. ser.

Sed quid si aliquis sine licentia Principis fecit majoriam de bonis suis, & etiam de aliquibus bonis filiorum, seu quæ aliquo modo ad filios spectabant, qui filii, ne de facto sibi præjudicaretur, impetraverunt à Principe revo- cationem, ista majoria respectu bonorum filiorum, an ex hoc videatur Princeps approbare majoriam respectu bono- rum patris: quoniam sciens Princeps sine ejus licentia factam majoriam, revocavit tantum quoad bona filiorum, vide- tur, quod sic ex dictis Bartol. & Paul. de Castro, in le-

ge legata inuilliter, ff. de legat. 1. vide ibi Paul. de Castre. vers. ff. inducitur, per Diumm.

Adverte etiam, quod ipse Rex, de bonis patrimonialibus extra regnum poterit, cum non recognoscat, superiorem facere majoriam inter filios, L. Cesar, ff. de public. & vestigal. L. donationes quas, C. de donationibus inter virum, & uxorem, Bald. in §. item sacramenta, de pace jur. form. 4. colum. vers. scilicet, 2. utrum Rex, bonus text. in cap. si Romanorum in princip. 19. distinctio. L. omnium, C. de testamentis.

Et an habens facultatem ad faciendum majoriam de certis bonis ex auctoritate regia possit vigore legis regni facere majoriam in terra bonorum de aliis bonis? Videbatur, quod sic, per textum, & quod ibi notat Bald. in leg. sui, C. de repud. hered. quod privilegium non confunditur cum jure communi, in contrarium tamen facit, quod non est verisimile Principem voluisse gravare filios dupli- ci onere, L. navis onusta, §. 1. ff. ad leg. Rhod. de jactu. cap. mandatum, de re scriptis.

Et an tenet majoria facta cum facultate primegeniti filii Regis parte vivente, si majoria fiat postquam primogenitus successit in regno: vide, quod notat Bartol. in leg. cum vis, ff. de usufructu, & in leg. hereditatem, ff. de offensi. pecu.

Et quid si deus facultas ad faciendum majoriam in unum ex posteris suis, an videatur, data, ut possit etiam in descendentes ex femina? Text. facit, quod non in leg. ff. de jur. immu. vide ibi per Doctores.

Quid si Rex dedit licentiam faciendi majoriam in secundum filium sub conditione, si filius major consentiret, & ante consentium filii majoris moritur Rex, postea consentire filius major, & sit major in secundum, an tenet? De, quod sic, quia non apponitur conditio concessio- nis, sed executioni adus, L. 1. in fin. ff. quod quisque jur. vide Bald. in cap. 1. in princ. colum. 2. hic finitur lex. Jolo. in leg. si quis neque causam, ff. si certum petatur.

Adverte etiam, quod videtur, quod ut plenior sit facultas, oportet, quod in ea fiat mentio etiam de aliis filiis posthumis nascituris: quia licentia filios gravandi in legitima, non extenditur aliis ad posthumos, ex notatis per Bart. in leg. Titius, ff. de liberis, & posthu. in fin. princ. reprobandus, gloss. ibi, & videtur text. in leg. ex facta, in princ. ibi nam verisimile est, ff. de vulg. & pupil.

An autem virtute talis facultatis, quod possit facere majoriam in unum ex filiis, quem vellet, possit illam facere in filium spurium, quod certe statibus legitimis, crederem, quod non per text. nota. in cap. dicit aliquis, 32. quast. 4. & quia Princeps intellexisse videtur de filio legitimo, & naturali, L. filium diffinitum, ff. de his, qui sunt sui, vel alien. jur. L. fin. ff. de jure delib. & ibi Paul. de Castre. & in autem, ut liceat matri, & avia, §. ad hoc, & per Fabri. in §. fin. instit. de adoptio.

Quid autem, si Princeps ex certa scientia, & de plenitudine potestatis, dedit licentiam faciendi majoriam, in quendam filium spurium, vel naturalem, non obstantibus filiis legitimis, quibus Princeps tantum voluit relinqui alimen- ta, an tenebit talis constitutio majorie per maxime, si Princeps potuit moveri ad id concedendum propter stre- nuitatem, & bonitatem talis filii bastardi? Et videtur quod non teneat, neque Princeps hoc possit: quia neque legiti- matio filiorum spuriorum, neque naturalium potest fieri, ex receptio Principis legitimis, & naturalibus stanti- bus, ut in autem, quibus mod. natura. officium, legit. §. si quis ergo non habens, & dicebat Bald. in cap. 1. §. filii nati, si de feud. fuer. controver. inter domin. & agna. quod Imperator, qui legitimat spurios, existentibus filiis legitimis, ut cum eis equaliter succedant, videtur quoddam pecus non habens præ oculis justitiam publicæ honestatis, neque con- siderans, quod per solas nuptias conferat, ut elegans ge- nus humanum.

Præterea, & hoc videtur de jure divino prohibi- tum, Genes. 21. cap. vers. 10. cum dicit: Ejice ancillam, & filium ejus, non enim habet filius ancillæ cum filio liberæ: & istud idem habetur, in cap. non omnis 32. quast. 2.

ubi etiam adicitur istud a domino constitutum, prius quam initium Romani juris existeret, adducitur quoque auctoritas Apost. ad Galat. 4. cap. vers. 30. ubi etiam allegat illud Genes. 21. facit ad idem, quod habetur, in sum. & in cap. unico 35. quast. 7. facit etiam, quod not. Bar. Bald. & Paul. de Cast. in leg. 3. ff. de testam. & tradit latè Paul. de Cast. consil. 467. volum. 2. incipit, vis die- to puncto, ubi concludunt, non posse fieri per statum, quod spurii filii possint succedere, & inter alias ratio- nis addocit Bart. illam, quod esset contra Jus Divinum, quo cavetur, non erit filius ancillæ, cum filio liberæ. Bald. etiam adducit aliam, quæ multum confert in pro- posita questione, quia quod spurius non possit institui, est introductum propter turpitudinem testantis: & actus propter turpitudinem agentis reprobus, nulla consti- tutione permitti potest, ut in dist. autem, ut nulli ju- dicem.

Item, actus reprobus propter turpitudinem, æqui- paratur actui prohibito, de Jure Divino, cap. ex parte, de consuet. & contra Jus Divinum non valet statutum, quod enim spurii non possint succedere patri, est inducitur propter ejus delictum, & ut refrænetur ab illicito coitu, ut in leg. sui, C. de naturali. liber. unde contra bonos mores esset, quod Princeps super hoc dispensaret maxi- mē in exclusionem: & cum tam gravi præjudicio legiti- morum: imò, & fortius est, quod voluit Joan. de Imol. in dist. leg. 3. ad fin. quod neque valeret statutum, quod filii naturales tantum succedant patri: quia sic indiffe- renter habilitando naturalem, præberet materiam delin- quendi: & ideo non videtur valere.

Præterea, tale privilegium videntes, quodammodo alios alliceret ad illicitos coitus, videntes posse se impetrare tale privilegium, & omnis confertur constitutio jura- mentum, & privilegium per quæ nutrire possunt pecca- ta, non valent, secundum Joann. Andr. in cap. extorpan- da, de præbend. super verbo, consuetudine qualibet, pro parte vero contraria facit illa decisio. Neapolitana collecta per Matthæum de Afflic. decis. 99. incipit, si pater, ubi refert bis in duabus causis fuisse judicatum, quod si pa- ter mediante pecunia recepit emphyteosim pro se, & Ti- tio, & hæredibus dicti Titii filii sui spurii, nati ex dam- nato coitu, quod in tali emphyteosi succederet dictus spu- rius, exclusis hæredibus venientibus ab intestato, per no- tat, per Bald. in leg. 2. C. de jure emphy. colum. 1. dat Bald. rationem: quia non ut hæres: sed mediante stipu- latione veniunt, & sequitur ibi Jalon. in 69. colum. ta- tius tractatus, retuli sup. 5. part. tit. 8. in leg. penul. su- per gloss. sequo se onerem, sic ergo videtur, quod ad ma- joriam possit venire mediante gratia, & privilegio Prin- cipis, adducit etiam, & Matthæus in dist. decis. quod necdum spurio, verum etiam servo, potest de novo da- ri feudum, & emphyteus, ut in cap. 1. §. personam, per quos fiat investiti.

Præterea (ut dixi superius) per Principem potest mi- nui legitima filii, licet non possit tolli in totum, secun- dum magis comm. opinionem: poterit ergo Princeps, refer- vata portione sufficienti ad alimenta filiorum dispensare: ut cætera bona per viam majorie veniant in spurium: ne- que repugnabit jus divinum allegatum, quia ut dicit Joan. de Imol. in dist. leg. 3. ff. de testam. illa autori- tas non multum urget: quia illud erat quoddam præcep- tum judiciale legis veteris, & non videtur obligare in lege nova ista judicialia, nisi quatenus sunt approbata per habentem auctoritatem legis condendæ, ut habetur in cap. translati, de consuet. & per Sanctum Thom. 1. 2. quast. 104. artic. 3. de quo etiam in cap. fin. de suc- cession. ab intestat. & in §. bis ita, 6. distinctio. hoc etiam videtur de mente Hostien. in sum. in tit. qui filii sunt legi- timi. ubi dicit, quod licet Imperator possit legitimand- o spurios eos ad hæreditatem admittere, non tamen hoc possit legem generalem condendo statueri, quod admit- tantur ad successione: quia multi essent, qui non cura- rent: unde filios haberent, si sentiret eos sibi succedere debere: & sic, si non esset legem generaliter conden- do.

do: sed in casu particulari dispensando, videtur de ejus mente, quod hoc possit Imperator. Hoc etiam vult Bald. in leg. cum quam, colum. 9. C. de fideicommiss. ubi dicit, quod non potest Princeps facere legem generalem, quod spurii succedant: quia est indirectè contra bonos mores, sicut neque constitutio valeret, quod quilibet posset adulterari, & incestum committere: & tibi, quod hoc talione non po- test legitime nasciturus ex aliquo, qui nondum sunt conce- pti in utero: quia est dolus de futuro: sed si essent nati, vel concepti, potest: quia est dolus de preterito, circa quæ non removetur reatus, sed pena, & pro ista parte etiam facit, quod notat Joan. Andr. in addit. ad Spec. tit. de success. ab in- test. §. fin. ver. sed ex fact. ubi dicit, quod Princeps possit statuere, quod tales succedant patribus, sicut statuit, quod suc- cederent matribus potissimè cum generatione, & natura sint filii, & consanguinei, licet ad compendium illicitos col- tus, primo excluderet illos per legem suam, ut in autem, quibus modis natural. officium. sui §. oportet, si ergo ad primordiam naturæ reducitur spurius, cessat causa quæ- relandi, leg. 1. C. de imponen. luerat. descriptio. lib. 10. finaliter tamen refert Host. tenere contrarium ubi supra, ista etiam questio latissime tractatur per Præpositum Ale- xand. in cap. per venerabilem, in vers. quod autem, qui filii sint legitimi, in 3. quæstion. principali, vers. 8. quo- rum, & in cap. consuet. 100. distinctio. & concludit, nec- dum hoc posse statui per legem imperialem: verum etiam per aliam legem civilem, vel statutum: nam ex quo per legem civilem matribus possunt succedere, ubi etiam militat ratio peccati vitandi: ita etiam sic lex admittenda, si statuat, quod succedat patribus, adducit etiam, quod istæ successiones sint de jure civili delate, licet in fi- liis hoc fundat naturalis ratio, ut in leg. cum ratio, ff. de bonis damnæ. ideo jus civile potest eas modificare, & auget, & circa eas disponere, juxta nota per Dyn. in regul. indultum, de regul. juris, lib. 6. nec erit facien- da differentia inter natos ex damnato coitu, & alios se- cundum eum: quia prædicta fundamenta militat in utriusque, licet Bald. in leg. 1. C. de jure auro. ancu. fa- ciat inter istos differentiam: cum quo etiam videtur trans- ferre Decius, in cap. in præsentia, de probat. nom. 43. quia secundum eum cum differentia Bald. fundetur super pec- cato, non creditur: quia in utroque est peccatum mor- tale, licet in natis ex damnato coitu, sit majus ibique respondet ad principale motum tenentium statutum tale non valere, scilicet, quia date videtur occasione peccandi: nam secundum eum illud procederet, ubi lex directè disponeret ad peccatum: secus si à remotis: nam causa remota non ordinatur directè ad effectum: & ideo non habetur in consideratione, leg. qui demum habebat, ff. loca, in fin. leg. Neratius, ff. de servo corrupt. cap. de occidendis 25. quast. 3. cap. exhibita, de homicid. alias di- ceremus, quod lex evangelica, quæ prohibet repudium dari uxori, per virum esset iniqua, si contingeret, quod ab hac causam indissolubiliter occideret aliquis uxorem suam, quam haberet exosam, & illud dictum non erit hæres, &c. quod etiam retulit Apostolus ad Galatas 4. vers. 30. non obprobriabit, nam secundum eum Apostolus lo- quitur, secundum illas leges, quatenus erant, & nunc sunt: per hoc tamen non dicunt, legem imperialem su- per hoc de novo ad non posse: facit etiam pro ista parte communis Doctores, conclusio, in leg. Gallus, §. quid si tantum, ff. de liberis, & posthumis, qui dicunt, Prin- cipem posse legitimare filios illegitimos in prejudicium filiorum legitimorum, & istud fuit securus Bald. in dist. §. quid si tantum, & in dist. §. filii nati, si de feud. fuer. controver. inter domin. & agna. & in leg. cunctos po- pulos, C. de summo, Trinit. & Fidei Catholica, & in leg. 1. C. de jur. auro. annulo, quoniam. Et de isto jure partitum, hoc est decidum per legem finalem, tit. 15. 4. part. ubi vide, quod dixi, & licet ista questio pro utraque parte satis sit disputabilis. Mi tamen magis placet 1. opinio, vel- luti justior, & æquior, & bonis moribus, & honestati congruens, & quia ut habetur in Evangelio, non est bo- num sumere panem filiorum, & minere capibus, & il-

Partida VI.

lud Apostoli, si filius ergo hæres, & quia licet exclusio legitimorum non habuerit fontem à Jure Divino, in su- pra dictum est, sed tantum à jure civili, & lege positi- va: cum talis res ita sit rationalis, & honesta Princeps, est obligatus ad observantiam talis legis à dicitur rati- onis, quia est animal rationale, & à tali dicitur rati- onis, Princeps non est solutus, sicut neque à lege æter- na, vel naturæ, ut tradit Bald. in leg. 2. colum. 7. C. de servitus, & alibi, dicit idem Bald. quod licet Principis sit suprema auctoritas: tamen naturalis ratio auctoritate ejus mutari non potest, in leg. ff. non speciali, C. de testam. & quia lex reputatur absurdissimum, quod extraneis legitimis naturales sibi introducatur in successione, & si legitimentur, ut in autem, quibus modis natura officium, sui. in §. tribus, multo magis reputari debet absurdum, si ita spurius introducatur, ut legitimis excludat, quasi à tota successione: enormiter namque ledere in legiti- mos, est idem, quod in totum tollere, ut dixi, in leg. 11. tit. 4. supra ead. part. & in hanc sententiam inclinat ille vir sumus feudistica, & Christianus vir Andr. de Uscin. in §. naturales, si feud. fuer. controver. inter domin. & agna. & quia illa opinio, quod non valet statutum, quod spurius succedat, est magis communis opinio, & qui eam impugnant loquuntur, quando non essent filii legitimi: & licet Imol. & Francisc. de Aret. in dist. leg. 3. ff. de testam. conentur responsiones dare ad illud Ju- ris Divini, ejice ancillam, & video illam auctoritatem adductam per Sanctum Ambrosium, & postquam in volum. Decretorum, in dist. cap. dicit aliquis, quam auctoritatem etiam Bald. in leg. cunctos populos, in 4. fol. C. de summo, Trinitat. & fidei Catholica, exponit, ideo, non erit hæ- res filius concubine cum filio uxoris legitimæ, & quia lex illa partitum loquitur in filiis naturalibus legiti- matis, ut patet ex ferie illius tituli, & intelligitur, ut ibi dixi, de legitimatis ante natiuitatem filiorum legiti- morum, & naturalium, ut ibi dixi, quod etiam, & ho- die non admittit, dist. leg. Taurina, pro ista etiam parte, bene facit doctrina Bart. in extravagan. ad reprimendum, in gloss. super parte videbitur, in vers. 2. casu principali.

Bene tamen fateor, quod post hoc beneficium concede- re privilegium scienti majoriam, quod possit vocare fi- lios, vel nepotes spurios ad majoriam, & eo casu, quo de- ficerent filii legitimi, sicut & alias in defectum aliorum: lex habilitat spurios, ad honorem publicum decuriona- tus, leg. generaliter, §. spurii, & leg. spurii, ff. de decu- rion. & in propriis terminis ita consuluit Decius, in con- sili. 271. incipit, in causa transmissio de Hispania, vers. pos- tero, penult. colum. & fin. & intelligit, & limita, ut di- xi, supra 5. part. tit. 8. leg. penult. in fin. gloss. super parte, sequo se auerem, non tamen ex tali facultate potest vocari spurius ad majoriam dignitatis, veluti ad ducatum, vel comitatum ex eo, quod not. Bald. in leg. eam quam, colum. 10. C. de fideicommiss. vers. quæro utrum le- gitimatus, ubi querit, utrum legitimatus ad feoda, com- prehendatur sub isto generali vocabulo ad feuda digni- tatis, & respondet, quod non: quia dignitas, vult dig- nitatem, quoniam in illis reddit se Princeps difficultorem in concedendo, ad quod vide bonum textum, in cap. cum in illis, de præbendis lib. 6. & cap. fin. de præbend. 25. vo- lum. col. 13. vers. quarta principali conclusio, quoniam argument. dist. cap. cum illis, in princ. videtur dicendum, quod si in majoria essent castra, & ville cum jurisdic- tione, & vassallis, quod ex tali generali facultate, spu- rius ad ista non posset vocari, & quia habere vassallos est dignitas, cui jurisdicatio inest, ut dicit Bald. in vers. Marchio, ad fin. de his qui feud. dare poss. hoc tamen non firmo ex eo, quod hodie jurisdicciones venduntur cum territorijs, & vassallis, & rusticus potest esse capax: & quia major ratio militat in cura animarum, de qua in die, cap. cum illis, quam in jurisdiccione temporali.

X

Et

illis, intrare locum patris, vel si esset solus, heret de ejus assensu quatenus tangit sibi præjudicium in legitima, per ea, quæ dixi, & Bart. tradit in *dist. leg. libertorum, columna 3.* & gloss. in *leg. filii, ff. eod. de verbor. signific. Imo, & forte possit dici, quod dato, quod viveret pater talis nepotis, si majoria fieret in nepotem, teneret, & videtur relicta filio, ex quo ejus contemplatione relinquatur nepoti filii ejus, pro quo videtur bonus casus, qui loquitur in fortioribus terminis, in *leg. 2. cum princip. §. 1. leg. sequenti, ff. de usig. liber. & facit lex dedit dotem, ff. de collat. bono. & ibi Bart. & LL. quæ disponunt, quod aliquid relinqui patri, sufficit, si relinquatur ejus filius in potestate, *leg. 3. ff. de legat. præs.* & tenenda est dispositio patris, ut salvetur meioris modo, quo possit, *leg. penult. ff. de testam. milit. & confert ad hoc, leg. 18. in ordin. Tauri, & facit bonus text. in leg. 2. §. si mater, versic. ff. de testam. milit. & confert ad hoc, qui text. etiam in materia personalis loquitur, crederem tamen idem esse verum, quod siante filio non posset facere in nepotem, vid. Alex. in *leg. heres mei, §. peto, ff. ad Trebellianum, & quod non acquiratur patri, videtur casus in leg. sed si maris, §. hoc autem, ff. de legat. præs. & ibi Bart. nisi heret nomine patris conferendo acquisitionem patri, ut est text. ibi in *leg. sequent. & Bart. in dist. §. hoc autem, & vide Socin. consil. 241. colum. 10. volum. 2.* & adde ad prædicta Bart. quod non possit fieri in nepotem filio stante, in *leg. Gallus, §. etiam si parente, ff. de liber. & postum. & Joan. de Plat. in leg. 1. C. de privileg. eo qui in sacro Pala. mibi. lib. 12.*****

Quid tamen, si vigore regie licentiæ data in forma solita, pater inter vivos, seu per viam ultimæ voluntatis, constituit majoriam in unum filium, post cujus mortem vocabit nepotem ejus filium, & filius in vita patris decessit, nondum habita majoria, an tenebit constitutio in personam nepotis? Christophor. de Miesl, vir præclari ingenii, & factis mi venerandus, qui obiit sub religione Seraphici Francisci, qui composuit tractatum institutum, triumphus Christi, contra infideles: in quadam ex multis questionibus per eum motis in ista materia majoriæ, quæ in discussu sui studii collegit succedat, & non plene calamo: sed indigestè sperans dante Deo penitus tradere, in questione ista inclinavit, quod non tenebit majoria in personam nepotis, nihil allegans nisi tantum, quod videtur nova majoria in personam nepotis, ad quem facultas se non extendebat, quando nepos esset solus, & non starent alii filii juxta ea, quæ supra dixi, solum allegabat notat. per gloss. in *dist. leg. filii, & per Bart. in dist. leg. libertorum, col. 3.* Ego vero in questione ista contrarium tenerem: quia ex quo avus constituit majoriam cum facultate in filium, cui substituit ex vigore ejusdem nepotem, licet filius decessat vivo patre, & avo nepotis, nepos venit ex majora facta per dictam facultatem, & in persona ejus non est nova majoria: sed antiqua, argum. *leg. unum ex famil. §. 1. ff. de legat. 2. & quia sive dicamus substitutionem hujus nepotis vulgarem, vel compendiosam, non est, quod obstat quæ nepos succedat ex substitutione, licet pater ejus in vita avi constitutus decesserit, licet enim institutus decessat in vita testatoris, substitutus nepos succedit ex vulgari, ut in *leg. si pater filium, ff. de vulgari. & pupil. leg. Thais, §. splendoporus, ff. de fideicommiss. liber. gloss. & Bart. in leg. Gallus, §. quidam rebi, ff. de liber. & postum. quod etiam procedit, etiam si institutus vocetur ex vulgari contenta in compendiosa: nam, & si institutus decesseret vivo testatore, substitutus admittitur ex vulgari: sic incompendiosa contenta, secundum Cyrum in *leg. præcibus, C. de impuber. & alii substitution. & Bart. in leg. Centurio, ff. de vulgari. & pupilari. Bald. §. volum. consil. 170. incipit, quidam Nicolaus, confirmatur etiam ex decisione, *leg. Lucius, quæ est antepenultima, in §. filium, ff. de legat. 2.* ubi habetur, quod relictum in delectum institutum, & substitutum, censetur repetitum ab heredibus, etiam venientibus ab intestato: & si non apponatur alia caulula codicillaria, facit etiam, *leg. hac conditio, in princip. ff.****

de conditionibus, & demonstrationibus.

Sed quid, si Rex concedit facultatem faciendi majoriam in unum ex filiis, quem vellet eligere, & fecit in unum ex pluribus, qui vivo patre decessit sine filio, & majoria revera est ad patrem, an poterit ejusdem facultatis vigore eligere alium filium, & in eum facere majoriam? Casus videtur, quod non, in *leg. cujus bonis, ff. de cura. Juris. & quia facultas exprimitur in prima electione, *leg. boves, ff. hoc sermo, ff. de verbor. signific. quod de plano videtur procedere, si primus filius acceptavit, & habuit majoriam, & sic actus vigore facultatis fuit perfectus: si enim non venit in filium majoria, & ante ejus acquisitionem mortuus esset, videtur, quod possit eligere alium filium, argum. c. si compromissarius, & cap. si electi, de elect. lib. 6. & tradit Oldrad. consil. 57. incipit. Papa reservavit, & conferunt, quæ, tradit Felin. in cap. innovamus, de treuga. & pace, in limitationibus, ad dictum §. hoc sermo. Item, si conditor majorie revocasset illum in casu, quo potest per il. Taurinus, videtur, quod non possit sine nova facultate, iterum illum facere per dict. §. hoc sermo, & *leg. multum notabilis, in leg. matrimonii, ff. qui, & à quibus manu. libe. non sunt, leg. cum vir, ff. de conditionibus, & demonstrationibus.***

Quid autem, si Rex concedit licentiam faciendi majoriam, in talem filium, puta Petrum an possit pater, eo mortuo facere majoriam, incipiendos à persona nepotis filii illius defuncti? Et videtur tali casu dicendum, quod non per text. nota. in *leg. si ita quis, in princip. ff. de testam. in versic. si quis filius, in gloss. parvula, ibidem: cum dicit non expresse prolo nomine, ubi enim Bart. colligit, quod applicatio filii expresso nomine proprio, non comprehendit alium, quam filium sic specialiter nominatum, facit *leg. Gallus, §. institutus, & per totam illam leg. ff. de liberis, & postumis ubi institutio facta de filio, non extenditur ad nepotes, & facit, quod not. Bart. in dist. leg. libertorum, colum. 2. versic. aut tractamus, ubi allegat dict. §. institutus, adde text. cum gloss. in *leg. Neratius, ff. de regniis juris.***

Et idem esset eadem ratione dicendum, ut concessa facultate in talem filium, quod illo mortuo, non poterit fieri in alium per prædicta.

Sed pone, quod dedit Rex facultatem faciendi majoriam in filium Titium, qui mortuus est, & postea natus fuit sibi alius filius, quem vocabat pater similiter Titium, an poterit in illum constituere majoriem? Videbatur, quod sic, per text. not. in *leg. filius, §. à Titia, ff. de conditionibus, & demonstrationibus, qui videtur esse casus questionis. Contrarium tamen credo: quia destructa re, destruitur etiam privilegium: & si reedificetur, non habebit illud privilegium, nisi ejusdem privilegiantis auctoritate fiat, per notata per Doct. signanter per Joann. de Imol. in *leg. inter stipulantem, §. sacrum, ff. de verborum obligation. ad finem, sic etiam videmus, caltra vetera inhabitata rescil non posse, nisi auctoritate Principis, secundum Innoc. in cap. Pisanis, de ressit. spoliatorum. Bald. in *leg. 1. versic. in initio, ff. de offic. præfati. urb. facit etiam, leg. pater, §. Tullianus, ff. delegat. 3. neque obstant, dist. lex filia, §. à Titia, quia ibi sumus in casu, qui tantum pendebat à voluntate testatoris, de cujus mente ideo præsumitur, non revocasse legatum ancillæ Agatheæ, de qua ibi: quia aliam, quam post alienationem primæ Agatheæ habuit, vocabat eodem nomine Agatheam, in questione vero nostra, hoc non dependet à potestate patris constitutis majoriam: sed à potestate, & licentia Regis, & hujus sententia fuit dictus Christophor. de Miesl, vir doctissimus in suis questionibus.***

Quid autem, si Rex concedit licentiam faciendi majoriam, prout ipse vellet, liberam sibi in hoc potestatem concedens, an per hoc solemnitates juris civilis, & incapacitates hereditum videntur sublatæ, ut sic tali casu possit relinquere majoriam alicui incapaci? Videtur, quod sic, ut in *leg. 1. junctis, leg. neque, in §. deparati, & quæ ibi Bart. ff. de testam. milit. cogita tomen, & vide, quæ superius dixi, & per talem clausulam non tolluntur ea, quæ*

quæ sunt juris naturalis, sed quæ sunt juris civilis.

Quid autem, si quis fecit majoriam cum licentia Principis, quæ expiravit post factam majoriam, postea vero constituit cancellavie, seu incidit instrumentum majorie: postmodum poenitentem doctus, vult illam valere, an possit? Et videtur, quod non: quia licentia exprimitur per constitutionem validam, quæ facta fuit: unde cum pœnitet, & vult, quod valeat, reperitur sine licentia, facit text. in *leg. penult. §. fin. ff. de honorum possessio. contra tabul. ibi, neque putaverit quicumq. nuda voluntate constituit testamentum.*

Præterea, eadem solemnitas requiritur in actu reparando, quæ in faciendo, *leg. si ut proponit 2. C. de nupt. & quod ibi not. Bald. & multa in materia cumulat Jason. in repetit. leg. quominus, ff. de finium, in fin. quasi de Mandano in totum destruit. In contrarium tamen videtur, quod not. Abb. per text. ibi, in cap. per tuas, de donation. in 4. nota, ubi not. quod qui reintegrat, non dicitur de novo facere: unde licentia prius concessa, durat in tali reintegratione: & dicta lex si ut proponit, non videtur obstat: quia ibi erat jus parti quæsitum ex divorto ad dotem, quam dedit filii: in casu vero proposito, nullum jus erat quæsitum Regi, ita ut ab eo nova licentia requireretur. Præterea de mente Principis fuit concedere licentiam, nedum ad primum adum constituendi majoriam, licet validum: sed etiam ad secundum actum, si primus ex aliqua causa cederet: sciebatur enim Princeps, istum actum de sui natura revocabilem, usque ad mortem, *leg. 44. in ordinament. Tauri, unde juxta naturam actus, videtur dedisse licentiam, argum. leg. fin. & quæ ibi notatur, C. de non numer. pecun. & etiam de constitutione majoriæ, quæ effectum haberet, censit non de revocabili, juxta ea, quæ latè tradit Felin. in cap. 2. de treug. & pac. ad intellectum, leg. boves, §. hoc sermo, ff. de verbor. signific. & conferunt multum in ista materia notabilia verba Bald. per text. ibi, in cap. cum accessisset de constitut. eorum, §. num. 171. ubi ponit hoc verba. Item not. quod ubi referunt dignitas, referunt confirmatio dignitatis: quia relinquit per dispositionem juris communis: neque est opus, quod Papa de novo confirmet statutum, super hoc dictum, ex quo non intelligitur nova creatio: sed quodammodo redire ad naturam suam, facit *leg. deserte, §. fin. ff. de jure fisci, leg. fin. ff. de minor. ibique respondet Bald. ad dict. leg. si ut proponit, & Paulo inferius eodem numero dicit: oportet, quod in nova creatione interveniat auctoritas Summi Pontificis: sed in reparatione non requiritur nova auctoritas Papæ, subditque notabilia verba per d. non dicitur omnino extincta, quando superest aliqua spes, vel indicium reparationis, vel aliquis habitus, vel figura remanet, vel memoria in codicibus ecclesiæ non cancellatis, allegat. leg. peculium, §. si opem, ff. de pecul. quod satis confert ad questionem istam: nam hic licentia Regis, non fuit incissa: sed mansit originalis, & in registro, quam cum constitrens non incidisset, seu incidit fecisset, non fuit actus majorie totaliter destructus: nam manserunt reliquæ licentiæ (vide quæ dixi in *leg. 24. tit. 1. ead. partis. & leg. fin. ff. de his que in testam. delent.) imò, & in fortioribus terminis induco dict. cap. cum accessisset in ecclesia, sine licentia Papæ, ut in cap. 1. 2. diffinit. & tamen ea ratione: quia ab antiquo illa dignitas primiceriatus, de qua ibi fuit in illa ecclesia, licet postea auctoritate Papæ illa dignitas fuisset extincta: tamen potuit solum capitulum illam reparare ex primæ licentia, licet extinctio auctoritate Papæ facta fuisset, quod est singulare ad istam questionem, ut & si Rex concessisset revocationi majorie factæ: per constituentem tantum, si constitvens valet pœnitente, & reparare majoriam, poterit ex primæ licentia.****

Et quid, si licentia Regis detur Titio committi, & sic sub nomine proprio, & dignitatis: an si Titius comes illa non utatur, poterit uti ejus successor? Decide ex his, quæ dicit Bald. in cap. 1. §. Marchion. versic. Pone concessum est privilegium, de his, qui dare possunt. Et facit, quod

notat Bald. in *leg. 1. §. si defunctus, ff. de rebus eorum.*

Sed quæro de pulchra questione, scilicet, ut ex more videmus, Rex solet concedere facultates ad vendendum, & alienandum aliquas res majorie, seu obligandi eas pro dote, & archis: quod de jure videtur Principem facere posse: cum ex ejus privilegio vires sumptis majoria, juxta notata per Bald. in *leg. qui se patris, C. unde liber. colum. antepenult. & traditur in plerisque locis, & facit ad hoc, quod not. Bald. in cap. 1. §. hoc quoque, colum. 2. versic. accidit questio, de successione, feud. & quia si lex mortua introducit res prohibitas alienari pro restitutione dotis, vel alias, ut in *authen. res quæ, C. communia delega. idem dicendum in lege viva, quæ est Princeps. An sic dare aliquem modum, ut Regi tollatur agrestas dandi talem facultatem, ex qua potest venire subversio majoriæ? Et videtur dicendum, quod sic: scilicet, quod licentia ad majoriam detur propter pecuniam, vel in remunerationem, seu solationem alicujus servitii, vel quia Princeps sibi aliquid debet, & Principem liberavit hoc acto, ut daretur sibi talis licentia: quia cum tali casu habeatur licentia mediantem contractu cum Principe: erit irrevocabilis, & non poterit Princeps in ejus subversionem dare prædictam facultatem vendendi, seu extrahendi aliquam rem à majoria, quod probatur ex not. per gloss. in *leg. quod semel, ff. de decret. ad ordin. facien. & leg. 2. ff. de jur. immunita. & Bart. utrobique, & idem Bart. in *leg. omnes populi, ff. de justitia, & jure, num. 29. Bald. in dist. leg. qui se patris, Paul. de Cast. in leg. digna vox, C. de legib.****

Notabis tamen singulariter ad id, quod dixi, Principem posse dare tale licentiam vendendi, vel alienandi, quod si possessor majorie cui data fuit talis facultas vendidit: sed adhuc pretium non recepit, vel si recepit, non consumpsit, quod eo mortuo talis pecunia pertinere tantum ad successorem in majoria, ut in bonis majoriæ convertatur, non ad alios filios, vel hæredes per text. not. in *leg. superavitur iudicio, ff. de oper. liberio. junctis gloss. ibi, sed quare in certis.*

Quæro præterea, licet ex *leg. Taurina 42.* licentia debeat præterea ad majoriam, tamen si sine licentia fiat, & à Principe confirmetur, tenet majoria, quid si aliquis fecit majoriam sine licentia, supplicavit tamen Regi in suo testamento, ut eam confirmaret, & mortuus est ante confirmationem, & hæreditate jam ejus filius delata, an si Princeps confirmet, postea patente filio majore, tenebit majoria? Videtur, quod sic ex notatis per Bart. in *leg. Gallus, §. quid si tantum, colum. fin. versic. quandoque ipse filius perit se legitimari, & tunc si pater hoc disposuisset in testamento &c. ff. de liberis, & postumis, & vide infra eadem gloss. versic. sed an si qui.*

Sed pone, quod quis legat filio talem rem in tertia parte bonorum, ex lege Regni in majoriam, quæ etiam dicit, vel lego illi tales res, & tales de quibus facio majoriam, si Rex confirmaverit cui supplicio, ut confirmet, quo facto mortuus est ante confirmationem, item, & moritur filius, in quem fecit majoriam, antequam Princeps super hoc aliquid declararet, an transmittit ad suos descendentes primam partem legati, illam videlicet rem, quam reliquit in tertia parte bonorum, qua non egubat Principis confirmationem? Et videtur, quod neque illam transmittat, neque ejus filius poterit petere confirmationem à Principe alterius partis legati, scilicet rerum quas reliquit, si Princeps confirmaret, & hoc per text. in *leg. cum ita, in princip. ff. quando dies lega. cedat, & ibi Bart. & eod. tit. leg. cum illud, neque obstat ad hoc, *leg. si usufructor, eod. tit.* quia loquitur, quando unum legatum deficit ex morte ipsius, cui legatur, unde purificatur aliud, seu prima pars alternativæ, ex quo sequitur, quod si legatum fuerit isto modo, relinquo filio meo talem rem in majoriam, vel talem, & talem si filius meus se obligaverit solvere fratribus suis certas quantitates, vel quid aliud, vel si voluerit hoc solvere: tunc enim si moriatur filius ante implementum conditionis, vobis prima pars legati, seu alternativæ: quia purificatur primum*

mum relicum, ut habetur in dicta. leg. si usufructus in principio.

Item, si defunctus non ita alternativè legaret: sed per viam legati, de pluribus rebus faceret majoriam in filium majorem subduplicando Regi, ut eam confirmaret, & quod si Princeps non confirmaret, quod faciebat majoriam, de una ex illis in tertia bonorum: tunc enim, & si moriatur filius antequam Princeps delectaret, transfunderet ad filium rem, quæ relicta est in tertia bonorum, leg. si quis ita se scripserit, ff. de hereditibus instituent. neque obstat, leg. hujusmodi, ff. quando dies legati cedit, quia in isto casu in omnem eventum, res legata erat perventura jure majorie: quod non est in casu, leg. hujusmodi, & quia quando reliquitur jure majorie, non solum reliquitur primo: verum omnibus descendentibus, & sic non est, quid tractetur de jure transfundendi, seu de die legati cedentis. Imò, cum in omnem eventum, illa res debeat esse majorie, postest filius accipere ejus possessionem, statim, pro quo facit gloss. in dicta, leg. hujusmodi, & leg. Julianus, ff. de conditionibus, indeb. leg. cum quidam, ff. de acquirenda hereditate, leg. antiqui, ff. si pari heredi, penult. leg. si pater, ff. de solut. leg. si duobus, §. fin. & leg. qui filius, §. 1. ff. de legatis 1.

Nota etiam in materia ista, quod facultas Principis, data ad faciendum majoriam per viam testamenti, vel durationis inter vivos, vel uti vellet, intelligi debet dummodo ille cui datur, sit capax factionis testamenti, leg. verbi, ff. de verbis, significat. & §. in extraneis, instit. de hered. qualitat. & diff. facit leg. si quando, C. de inofficio. testamnt.

Item nota, quod si quis fecit majoriam, & misit ad Regem, ut confirmaret, & tempore confirmationis, qui majoriam fecit, sit furiosus, quod non reuebit confirmatio, leg. si quis alicui, ff. de acquir. hered. & vide leg. fin. & ibi gloss. & Bart. ff. de bonor. posses.

Item, & adverte: quia & in istis facultatibus conceditur, quod possit addere, & augere in majoria, quidquid voluerit, & multoties poterit dubitari, in his quæ addit, an videtur repetere titulum majorie, & ut bona, quæ addit sunt majorie, ad quod vide text. notabilem, in leg. Scævola, ff. de verbis, significat. & leg. libertus, ff. de conditionibus, & de demonstrat. & junde dict. Bart. in leg. si tibi pare, in fin. ff. de legatis 1.

Sed quid, si mercator hujus Regni exerceret mercantias extra Regnum, ubi non est necessaria ista facultas ad majoriam: quia legitima filiorum non est ita ampla, prout est in istis Regni, an poterit de talibus bonis consistens extra Regnum disponere, ut emanent ex eis bona, quæ sint majorie, vel vinculo illa, prout possunt civis Regni, ubi sunt mercantia? Videtur dicendum, quod non: & quod talia bona mobilia debent sequi personam, ex eo quod Bald. vult, in leg. mercator, C. de commer. & mercator, dicens, quod mobilia concernunt personam: immobilia autem territorium, ubi sita sunt, & in istis mercantiis, seu mobilibus, quæ non sunt perpetuo destinata ad locum, ubi sunt. Idem vult, & pulchre Salicet, in leg. 1. C. de summo. Trinitas. & Fide Cathol. leg. ex factis, §. reuoc. autem, ff. de hered. instituent. leg. uxorem, §. legaverat, ff. de lega. 3. & tradit latus Joann. Lecrier, in suo tractatu. juris primogenitura, lib. 2. quæst. 8. ubi alleg. dict. Bald. quod facit in oppositum, & ipse allegat de pace jur. fir. & debet dicere de pace tenenda, c. clam. 2. num. 9. ubi dicit, quod bona mobilia censentur de territorio, ubi reperiuntur, & quod populo, seu filio illius loci consistant: sed tandem relidet in conclusione, Salicet, ubi supra, an sint ibi perpetuo destinata, vel ne. Quid autem esset dicendum, si bona essent immobilia? Vide per dictum Joann. in dicta, tractatu. & lib. quæst. 7. ubi late.

Et quid si habens facultatem ad faciendum majoriam, cum eam facit, dicit, quod facit disponendo de tertia, & quinta bonorum: bona tamen, quæ ponit in majoria excedunt tertiam, & quintam, an sustinebitur majoria, virtute facultatis? Vide quod dicit Bart. in leg. am-

bitiosa, in fin. ff. de decret. ob ordin. facti. & in quæst. per eum disputata, quam ibi refert, & vide text. & ibi Abb. in cap. nisi essent, de probanda.

Nota etiam, quod si habens facultatem fecit majoriam, si postea impetret facultatem, ut possit eam revocare, non videtur ex sola impetratione, ista illam revocare, leg. forma, §. fin. ff. de censu. & text. cum glo. in cap. ex tenore, de rescriptis.

Item, quid si ex facultate regia, vel ex dispositione legis Tauri, revocet quis majorem factam, in filium majorem cum certo onere, de praestando alii filii certam quantitatem, & instituat majoriam in secundum filium, non repetens dictum gravamen, an censetur repetitum? Videtur, quod sic, per text. & quod ibi nota. Bart. in leg. Casp. in princ. ff. de ali. & ciba. lega.

Sed quid, si Rex concessit facultatem faciendi majoriam, sub conditione, si uxor ejus, vel talis eorum filius consenserit, contingit, quod is cui data fuit talis facultas, fecit majoriam de rebus dignatis, dicens, quod facit sub conditione prædicta, si uxor, vel filius consenserit, & demum consensit, uxor, vel filius: eo tamen tempore, quo jam ille, qui fecit majoriam, erat deputatus, vel apud hostes, vel jam in articulo mortis carens loquela, an valebit constitutio ista majorie? Et facit, quod non valeat notabile dictum Bart. in leg. postquam, in princ. ff. ut lega. seu fideicommissi, no. caveri, quod forte bene procederet in eo, qui de jure jam erat incapax ad faciendum actum, veluti in eo, cujus bona jam erant publicata, quo casu loquitur Bart. vel in capto apud hostes: non tamen forte procederet in eo, qui de facto non poterat, ut in eo, qui perdidit loquelam: nam cum ille præsumatur in eadem voluntate durare, leg. eum qui, ff. de probat. gloss. in cap. de usupis 31. quæst. 2. & accedat consensus tempore habili, de jure ad actum: videtur, quod actus tali casu teneret, non tamen teneret si consensus accederet post mortem ejus, qui facit, ut probat text. per locum ab speciali, in leg. si pater, ff. de manu. vindic.

Sed pone, quod data est facultas ad majoriam faciendam sub conditione, si dotaverit competenter filias, pater vero dotavit filias tradens eis certa bona in dotem, & fecit de aliis bonis majoriam, & postmodum illa bona fuerunt filibus evicta, an filie poterunt agere de evictione, vel retinere majoriam, tanquam non servata conditione? Vide text. cum glo. qui videtur probare, quod sic, in leg. si vero, §. si patrum, ff. de opre. liber.

Item, quid si Princeps concessit facultatem faciendi majoriam in unum ex filiis, quem elegerit, an possit eam facere in casu, quo non habet, nisi unum tantum filium? Et videbatur, quod non, per leg. 1. in principio, juncta. leg. utrum, ff. de assignan. liber. gloss. instit. de assig. liber. in contrarium facit: quia Principis intentio in hoc non repugnat: imò magis favet, quando unus tantum esset filius, ex quo præjudicium aliis non irrogatur, & quia dicta ill. procedunt in melioratione inter plures, quæ non cadit in uno: majoria vero bene cadit in uno.

Adverte etiam, quod ita licentia, seu facultas regia, quando est necessaria ad majoriam faciendam, debet precedere, ut caverit leg. Taurina 42. bene tamen sufficeret, si post factam majoriam, Princeps eam confirmaret, ut eadem leg. colligitur, & probatur ex his, quæ notant Hostien. Cardin. & Abb. in cap. innotuit, de elect. & præpo. Alexand. in cap. quicunque 2. 50. dist. Sed dubium est, an post talem confirmationem possit qui fecit revocare majoriam, si fecerat eam per viam donationis inter vivos? Et videtur, quod sic, traditione non sequuta, vel cum ex causa non onerosa facta fuit, juxta leg. 44. in ordin. Taurina. illa tamen lex loquitur, quando præcessit licentia, non quando confirmatio fuit subsecuta: sed videtur idem dicendum: quia talis confirmatio intelligenda est, secundum naturam actus, qui confirmatur, leg. fin. C. de non numer. pecun. tu cogita. Sed quid

quid, si ille in quem facta fuit majoria, erat incapax, & Rex habitabit eum, an qui constituit majoriam, poterit revocare in casu, quo potest revocari majoria? Et ex dictis Alexandrini ubi supra colligitur decisio quædam, aut ipse constituit majoriam, ignorabat habitatem, & potest revocare cum sciat, aut sciebat, & non potest, vide ibi per eum.

Adverte etiam, quod ex licentia ad faciendum majoriam in unum ex filiis, si deficiat masculus, potest fieri in foemina filiam, ut dixi, in leg. 2. tit. 15. 2. part. & vide leg. 2. §. filii ibi utique, & filibus, ff. ad Tertul. & ibi Bart.

Et quid, si conceditur facultas faciendi majoriam, alicui in unum de consanguineis suis, an possit in consanguineos ex parte matris? Text. videtur, quod non in leg. 1. ff. de jure immo. sed attenda consuetudine loquendi, in vulgari in Hispania contrarium crederem.

Sed quero, quid si Rex revocet omnes facultates ad majorias per se à tali tempore concessas, an effectus istius revocationis extendatur ad majores jam factas, & præsertim, quorum jam est in donatarium translatum dominium, & videtur, quod non ex dicto Bald. in leg. 1. col. 3. versic. & facit ad quæstionem, ff. sol. mat. ubi videas, quia vult, quod dominium non revocetur jam translatum, & si Princeps revocaret etiam, quo ad effectus sequutos.

Item quero, an per talem revocationem facultatum subvertantur, etiam majorie, quæ ex lege Regni in tertia, & quinta fieri possunt abque aliqua facultate? Et videtur, quod non, quia Princeps suum non legis aufert privilegium, & ad hoc facit bonus text. in leg. nam similes, ff. de injust. rupt.

Item quero, cum ex leg. Thaurina, licentia Regis debet precedere majoriam, & non sufficit, si sublegetur, an hoc procedet, etiam si faciens majoriam unicum tantum h. duisset filium? Et in hoc in quæstionibus illius viri doctissimi de Miesse reperi, quod limitabat dictam legem Thauri, nisi ille, in quem fecit pater majoriam, esset unicuique patri suo, & hoc dicebat esse singulare, & verum allegabat text. & ibi Bart. in 3. oppo. in leg. postquam, in princ. ff. de injust. rupt. de quo ego dubito, cum non reperiam rationem diversitatis, an sit unus, vel plures filii, cum eadem quantitas legitime debeatur uni, quæ & pluribus imo, & major: cum si unus sit, non cadat melioratio tertii, neque quinti, & ex vinculis, & prohibitiõibus majorie eadem læso inferatur, quoad gravamina filio unico, sicut si essent plures, limitabat etiam dictam leg. Thaurinam. in casu, quo ante majoriam fuit data facultas: nam si ejus vigore facta fuit, si postea revocetur, vel ex aliqua causa definat, si postea Rex iterum eam concedat, reconualecet majoria, per leg. si quis filio exheredato, §. irritum, ff. de injust. rupt. & ibi Bart. in princ. & in pen. oppo. & in leg. postquam, in princ. in 3. oppo.

Sed pone, quod caveretur in majorie investitura, quod filius bastardus legitimatus possit succedere in majoria, si sibi à patre relinquatur, pater ante legitimacionem reliquit majoriam filio bastardo nondum legitimo, legitimavit tamen eum postea, an succedet in majoria? Videtur, quod non: tum ex dicta leg. Thaurina dispositione, quæ facit in argumentum, quam per leg. in tempus, & leg. si extraneum, §. 1. ff. de hered. instituent.

Quid tamen, si cum impetrat legitimacionem, vel alias cum legitimat, dicit, quod facit hoc ut succedat in majoria? Videtur, quod sufficit, argum. leg. si quis heres, ff. de injust. rupt. & leg. Pampilio, §. præsumit, ff. de lega. 3. & bene consuetur, quæ tradit Jalon, in repet. leg. quominus, ff. de summi. 21. quæst.

Item nota, quod si majoria heret sub conditione, si Princeps eam confirmet, tenebit, si lequatur confirmatio, ex leg. Tauri, & vide 12. quæst. 5. in cap. quia Joann.

Item pone, quod habens facultatem fecit majoriam in filium, & cum haberet uxorem prægnantem, dixit, quod posthumo, vel posthumæ, quæ erat in utero le-

gabatur mille pro alimentis, contigit, quod nascatur duo masculus, & foemina ex eodem ventre, an vitabitur constitutio majorie? Dic, quod non, sed quilibet posthumorum habebit mille, quæ fuerunt relicta, leg. si ita scriptum, in princ. ff. de liber. & post. gloss. & Bart. in leg. 3. §. fin. ff. cod. gloss. in leg. 3. ff. de injust. rupt. in verb. si nascuntur.

Adverte etiam, quod licet ex leg. Thaurina, licentia debeat precedere, hoc procederet quando alias non esset valida constitutio majorie, si tamen sine licentia esset valida, tamen ad valorem aliarum vocationum, vel prohibitionum alienacionis, seu alias qualitates esset necessaria facultas regia, si talis facultas sublegetur constitutionem, bene tenebit, & una convertetur in aliam, unde defuncto constitutoe cum prima majoria tenebit, subsecuta facultate ad illas qualitates, quæ erant necessaræ ad ejus valorem, argum. text. cum gloss. & ibi Bart. eadem. 2. in leg. 2. in princ. ff. de vulg. & pupil. licet enim prius fecerit majoriam sine regia licentia, illa confirmabitur, seu validabitur, si postea habet licentiam regiam ad constituendum majoriam, ut probatur per text. in leg. si quis filio, §. irritum, ff. de injust. rupt. & ibi Bart. & vide multa, quæ in proposito adduci possunt, de quibus per Jalon. in repet. leg. quominus, ff. de summi. quæst. 21. cogita tamen.

Sed quero juxta ea, quæ post principium hujus gloss. dixi, quod Rex concessit facultatem alicui faciendi majoriam in quarta parte bonorum suorum, an per hoc videatur sibi sublata facultas, non faciat in tertia, juxta ill. Regni? In quo videtur dicendum, quod non, per text. in leg. non tantum, §. si emancipatus, ff. de bon. poss. contra tab. & ibi Bart. & facit leg. legatum, ff. de fund. in fru. neque obstat, leg. si ita quis, ff. de vulg. & pupil. quia responde, ut ibi per Bart.

Quid autem, si Rex dedit facultatem faciendi majoriam alicui in unum filium, quem tunc habebat, & postea nascitur sibi alius filius, an poterit facere majoriam, adhuc ex vigore facultatis? Dic, quod non, per text. in leg. ex filio, in princ. ff. de vulg. & pupil.

Item adverte, quod si non habens facultatem, facit majoriam per viam donationis in unum, & in ejus defectum in alium, translato dominio in primum, non transfertur in secundum mortuo illo, unde si primus alienaret, vel alii concederet, teneret alienatio, ita colligitur ex decis. quadam Guidonis, in decis. Delphinatus, quæst. 512. & intellige de carentia facultate à Principe, vel à lege propter ea, quæ habentur in leg. 7. tit. 4. part. 5. & in leg. Thaurina.

Quid autem, si quis faciat majoriam de omnibus bonis suis, an veniant bona futura? Et dic, quod non, leg. si ita, ff. de auro. & argent. legat. Bald. in §. similiter, de contro. invest. in fin. sed quid si Princeps legitimavit ad petitionem patris, vel alias filium bastardum, & concessit, ut possit in eum facere majoriam, an verita vice videatur, data eadem licentia filio, ut forte dictatus de his, quæ acquisivit, faciat majoriam in patrem, ex vigore facultatis, si erat necessaria? Vide per Felin. in cap. postulasti, de rescriptis in quæst. illa an extendatur dispensatio, ex cujus dictis videtur, quod non.

Pone autem, quod Rex dedit licentiam faciendi majoriam in filium fratris: quia is cui dedit, non habebat filium, an si postmodum nascatur filii filius, poterit ex ista facultate facere in eum majoriam? Et videtur, quod non: quia esset extensio de persona ad personam in materia odiosa, ex notatis per Bald. in leg. sed & militet, in princ. ff. de execu. tutor. & per Francisc. de Arer. in leg. galus, §. & quid si tantum, ff. de liber. & postum. & quia hic est major ratio prohibitionis, ut filius non graveur in legitima, & sic Princeps esset difficillior in concedendo, & facit pro hoc, nam si Rex concederet alicui caltrum, ut post vitam illius muneret jure majorie, in quandam neporem filium fratris donatarii, tunc propter naturam filii, non excludetur ille nepos filius fratris, ut vult Bald. in leg. cum acutissimi, C. de fideicommissi. in fin. sed

los, (5) o en fecho de su sepultura, (6) alguna cosa, que fuisse contra ley, (7) o contra la vsada costumbre de la tierra, o contra su fama, o a deshonra de los parientes del, non deve ser guardado tal mandamiento: e aura la manda aqnel a quien fue mandado algo, porque fiziclle esto, maguer non lo cumpia.

LEY XXXIII. Como vale la Manda que es fecha a muchos, e en que manera la deuen partir.

Vno, o a muchos, (1) puede ser fecha manda de vna cosa. E quando la fazen a muchos, quier sea fecha a todos ayuntadamente, o a cada vno por si, (2) vale la manda, e deuenla partir todos entre si egualmente. E si por auentura, alguno dellos muriere en ante que el testador, (3) o, biuiendo, renunciaste su parte; (4) o acacicsse otra razon alguna, (5) por que non la ouiesse aqnel a quien fuera mandada; e honse, acrecerie y a (6) aquella parte a todos los otros,

considera, si forte hoc potest limitari, si concessio Principis totaliter teneat in favore patrii, ut quia Princeps ad illum, non ad filium fratris habebat affectionem, & probatur ista limitatio, ex dictis ejusdem Bald. in dist. leg. cum accusis, in fin. & facti leg. sed & si plures, §. in arrogato, ff. de unig. & pupil. & leg. socium qui in eo, ff. pro socio.

Sed au. si quis fecit majoriam sine scientia Principis, an si Princeps post illius mortem illam confirmet, teneat? Vide Angel. per text. ibi, quod sic, in leg. penult. in addit. ad Bart. C. de prepo. sacri cab. lib. 12. & vide text. not. in cap. quia Joann. 12. quest. 5.

Quid autem, si in facultate regia ad majoriam dicitur, quod dotatis filiabus possit facere majoriam, qualiter hoc intelligatur, quod sint dotatae, vide, quae notat Bald. in leg. suo, colum. 3. in quibusdam questionibus, C. de pactis, & idem Bald. in leg. si plures, colum. penult. C. de condit. infer. & Bart. in leg. cum plures, §. penult. ff. de adm. tutor. & in leg. Titio, §. Titio certum, ff. de condit. & demonstrat. & quia Doct. amplo stilo commentati sunt, dicunt leg. nemo potest, de qua ista sumpta est, ego similiter istam leg. his laboribus, pro communi utilitate ornate decrevi, & labores illi pro majori parte fuerunt illius, docti viri licentiatii de Miesles, in quibusdam suis recollectis questionibus in ista materia, & tam ista quaestiones, quam aliae multae, sparsim in ista materia per istos libros partitarum fuerunt dicti Domini, aliquibus per me additis ejus anima requiescat in pace, qui sperabat favente Deo in ista materia majoriam, ad nostrum modum Hispanicum, pleniori stilo multa, & practicabilia, & nota, digna tradere, sed morte preventus, & quia ante mortem monasticam vitam elegit, non potuit, & ne mireris si aliqua ex his tibi videantur, non ita digesta, ut oportuit, tum quia ille in dictis recollectis non habuit rem istam pro perfecta absoluta, sed tantum in progressu suorum studiorum induxit, ill. ad istas quaestiones, tum etiam, quia mihi homini valde occupato deficiit, tempus ad mortuus cogitandum, Tu lector amantissime cum casus occurrerit latus cogitabis, & pro levamine laboris tibi illi placebit: sufficit enim si cui, vel in paucis amici labore consulatur, leg. tutor. C. de negot. gest.

(1) Mandasse facti. Concord. cum leg. seruo, alieno, §. fin. & leg. si quis inquisitor, §. fin. & leg. filiusfamilias, §. adit. ff. de leg. 1.

(2) Huiusmodi. Concord. cum leg. quidam, in princ. ff. de condit. institut.

(3) O en fecho de sepultura. Ut si mandavit sibi fieri sepultura magni sumptus, quae statui suo non esset conveniens: alias haeredem privat: nam talis voluntas non est servanda, nec heres perdet hereditatem, ita exemplificat Paul. de Cast. in d. leg. seruo alieno, §. fin. & facti ad eum, qui successorem in majoria tali onere gravaret, vel secundum Paul. de Cast. ibidem, si mandaret, se sepeliri cum melioribus vestibus, quae haberet, vel annulis, ut sciebant pagini, qui de alio seculo non cogitabant, & facit ad quaestionem, quam late tractat Alberic. in dist.

(4) Mandasse facti. Concord. cum leg. quidam, in princ. ff. de condit. institut.

(5) O en fecho de sepultura. Ut si mandavit sibi fieri sepultura magni sumptus, quae statui suo non esset conveniens: alias haeredem privat: nam talis voluntas non est servanda, nec heres perdet hereditatem, ita exemplificat Paul. de Cast. in d. leg. seruo alieno, §. fin. & facti ad eum, qui successorem in majoria tali onere gravaret, vel secundum Paul. de Cast. ibidem, si mandaret, se sepeliri cum melioribus vestibus, quae haberet, vel annulis, ut sciebant pagini, qui de alio seculo non cogitabant, & facit ad quaestionem, quam late tractat Alberic. in dist.

(6) O en fecho de sepultura. Ut si mandavit sibi fieri sepultura magni sumptus, quae statui suo non esset conveniens: alias haeredem privat: nam talis voluntas non est servanda, nec heres perdet hereditatem, ita exemplificat Paul. de Cast. in d. leg. seruo alieno, §. fin. & facti ad eum, qui successorem in majoria tali onere gravaret, vel secundum Paul. de Cast. ibidem, si mandaret, se sepeliri cum melioribus vestibus, quae haberet, vel annulis, ut sciebant pagini, qui de alio seculo non cogitabant, & facit ad quaestionem, quam late tractat Alberic. in dist.

(7) O en fecho de sepultura. Ut si mandavit sibi fieri sepultura magni sumptus, quae statui suo non esset conveniens: alias haeredem privat: nam talis voluntas non est servanda, nec heres perdet hereditatem, ita exemplificat Paul. de Cast. in d. leg. seruo alieno, §. fin. & facti ad eum, qui successorem in majoria tali onere gravaret, vel secundum Paul. de Cast. ibidem, si mandaret, se sepeliri cum melioribus vestibus, quae haberet, vel annulis, ut sciebant pagini, qui de alio seculo non cogitabant, & facit ad quaestionem, quam late tractat Alberic. in dist.

§. fin. de milite, qui morte solio, cum indumentis singulis, & equis cooperitis sepelitur apud Monasterium Praedicatorum, an de illis debeatur quarta presbytero parochiali? Vide ibi late.

(7) Contra ley. Adde leg. conditiones contra edita, ff. de condit. institut. & eod. tit. leg. conditiones, quae contra bonos mores.

L E X XXXIII.

Si eadem res uni, vel pluribus legatur conjunctim, vel divisim, valer legatum, & aequaliter eam dividunt, & si eorum aliquis ante testatorem moriatur, vel si in vita testatoris parti sua renuntiet, vel alia ei non pertinet: tunc portio sua accrescit collegatis. Hoc dicit.

(1) En muchos. Profertur not. per Azon. C. eod. in summ. colum. 7. verso, item legari potest uni, & legari potest pluribus.

(2) Per si. Quid si aliqui sunt conjuncti, alii vero disjuncti? Dic, ut per glof. & Bart. in leg. plane, in princ. ff. de legat. 1. in glof. super verb. potestate, & intellige, ut per Paul. de Cast. in dist. leg. si pluribus, colum. 1. quod ibi conjuncti fuerunt verbis tantum, ut quia testator dicebat aequis portionibus, licet non potest negari, quin sit divinate ad illum text.

(3) En ante que el testador. Adde leg. unicus, §. pro 2. C. de caducis tollend. & leg. Titio, & Marcio, §. Julianus, ff. de legat. 2. & quid si tempore testamenti jam legatarius cum alio conjunctus erat mortuus? Vide in dist. leg. unica, §. in primo, & ibi glof. in parte ad illos.

(4) Renunciaste su parte. Adde §. si eadem res, instit. de legat.

(5) Otra razon alguna. Vide per glof. in dist. §. si ead. super verb. defecerit.

(6) Accresce y a. Ut in dist. §. eadem, & in dista leg. unica, §. in primo, & §. pro secundo, si tamen deficiat legatum, propter defectum legatarii, vel propter ejus delictum tale, quod legatum debeat sisco applicari: tunc non accrescit conjuncto, ut in leg. Titio, & el capere non potest, ff. de legat. 2. si vero legatum deficiat ratione rei legatae, tunc etiam non accrescit conjuncto, ut in leg. hujusmodi, §. si Titio, ff. de legat. 1. si vero legatum deficiat attendita persona legatarii, vel mixta consideratione rei, & personae legatarii, vel ipsius legantis, tunc dicit, ut in leg. plane, §. si duobus, & §. sequenti, ff. de legat. 1. & vide in ista materia singulariter, per Bart. in dist. leg. hujusmodi, §. si Titio 1. cum aliquibus ibi additis, per Joann. de Imol. & Alexan. & quia lex ista tractat de materia juris accrescendi, inter collegatarios, adde latius in leg. unica, §. si ita disjunctis, C. de caducis tollend. & in leg. re conjunctis, ubi Bart. latissime ff. de legat. 3. Et aliqua ex multis, quae in ista materia cumulati, hic annotare decrevi: nam, & si conditio adjecta uni conjungtorum in eius persona deficiat, non ex hoc minuitur: imo augetur jus alterius, leg. si tibi, & et qui, ff. de legat. 3. quae lex est satis notabilis, not. etiam, quod in habitatione pluribus relicta, habet locum jus accrescendi, vid. leg. codicillis, in princ. & ibi Bart. ff. de usufruct. lega. Item ha-

(7) Como si dixesse. Nota istud exemplum, & hic dicitur conjuncti re, & verbis, secundum glof. in leg. 1. §. fin. ff. de usufruct. accresc. & tenet Bart. in leg. re conjunctis, ff. de legat. 3. col. 6. verso, tertio loco, principaliter quare contrarium: imo, quod isti sint conjuncti verbis: sed disjuncti re: quia testator a principio videtur divisisse inter eos, teneverunt Petrus & Cynus, in leg. unica, §. ubi autem, C. de caducis tollend. quam opinionem dicit veriorum in puncto juris Alexand. in leg. plane, §. si conjunctim, ff. de legat. 1. col. 1. ista L. partitarum: neque scit pro opinione glof. & Bartol. neque pro contraria: imo possit dici, quod faciat pro opinione Petri, & Cyni: nam ponit exemplum quando Titio & Sejo lego decem: nam cum tunc intelligatur de eisdem decem, ut in leg. si qui testamento, in princ. ff.

(8) Como si dixesse. Nota istud exemplum, & hic dicitur conjuncti re, & verbis, secundum glof. in leg. 1. §. fin. ff. de usufruct. accresc. & tenet Bart. in leg. re conjunctis, ff. de legat. 3. col. 6. verso, tertio loco, principaliter quare contrarium: imo, quod isti sint conjuncti verbis: sed disjuncti re: quia testator a principio videtur divisisse inter eos, teneverunt Petrus & Cynus, in leg. unica, §. ubi autem, C. de caducis tollend. quam opinionem dicit veriorum in puncto juris Alexand. in leg. plane, §. si conjunctim, ff. de legat. 1. col. 1. ista L. partitarum: neque scit pro opinione glof. & Bartol. neque pro contraria: imo possit dici, quod faciat pro opinione Petri, & Cyni: nam ponit exemplum quando Titio & Sejo lego decem: nam cum tunc intelligatur de eisdem decem, ut in leg. si qui testamento, in princ. ff.

(9) Como si dixesse. Nota istud exemplum, & hic dicitur conjuncti re, & verbis, secundum glof. in leg. 1. §. fin. ff. de usufruct. accresc. & tenet Bart. in leg. re conjunctis, ff. de legat. 3. col. 6. verso, tertio loco, principaliter quare contrarium: imo, quod isti sint conjuncti verbis: sed disjuncti re: quia testator a principio videtur divisisse inter eos, teneverunt Petrus & Cynus, in leg. unica, §. ubi autem, C. de caducis tollend. quam opinionem dicit veriorum in puncto juris Alexand. in leg. plane, §. si conjunctim, ff. de legat. 1. col. 1. ista L. partitarum: neque scit pro opinione glof. & Bartol. neque pro contraria: imo possit dici, quod faciat pro opinione Petri, & Cyni: nam ponit exemplum quando Titio & Sejo lego decem: nam cum tunc intelligatur de eisdem decem, ut in leg. si qui testamento, in princ. ff.

ortos, a quien fuesse mandado, como sobredicho es. E tal manda se faria ayuntadamente, en esta manera, como si dixesse (7) el testador: Partida VI.

Mando a fulano, e a fulana, tantos maravedis, o, tal cosa: nombrandolos todos, vno a vno señaladamente, quantos fuesien aquellos a quien lo

habet locum inter duos correos, quibus est relicta liberatio, leg. si bis, & ibi Bart. ff. de libera. legat. Item etiam jus accrescendi habet locum in legitima, vide per Bald. in leg. unica, §. in primo, colum. 3. C. de caducis tollend. & vid. de hoc plenius per Alexand. in leg. plane, §. si duobus, colum. 3. ff. de legat. 1. Et utrum filio instituto in legitima, tantum accrescat totum residuum, per jus accrescendi? Vide Bald. in leg. unica, colum. 6. C. quando non potest. partes, habet etiam jus accrescendi locum, in donationibus causa mortis, leg. unica, §. cum autem, C. de caducis tollend. adde Bald. quem vide in leg. unica, col. 13. C. quando non potest. partes. Adverte etiam, quod conjunctus per jus accrescendi, praefertur venientibus ab intestato, in eo, quod non potest capere conjunctus ratione incapacitatis, vide per Bald. in leg. eam quam, colum. fin. C. de fideicom. dixit etiam Bald. in leg. unica, §. in primo, in princ. C. de caducis tollend. quod etiam inutilis conjunctio parit jus accrescendi. Quare etiam Bald. in dist. leg. unica, §. ubi autem, colum. penult. an si dispensatum sit cum patre, quod possit legare duobus filiis suis spuriis, usque ad certam quantitatem, vel quiaquid pater voluerit, nunquid inter eos habet locum jus accrescendi? Et primo dicit videri, quod non: quia dispensatio, ut ad illa, est restringenda: sed contrarium videtur, secundum eum, quia voluntas testatoris favorabilis est, & amplificanda: demum dicit de hoc minime dubitandum, si esset legitimum.

Et potest induci ad quaestionem majorae, ut si ex privilegio Principis, quis faciat majoratum in duos filios, vel nepotes spurios, quod in defectum unius, alter habeat totum per jus accrescendi, quando majoria fuerit per modum ultimae voluntatis: dixit tamen Bald. in leg. finium, in fin. C. qui testament. sacer. post. quod relictum, quod capit vires ex dispensatione, non recipit jus accrescendi, vide etiam per Bald. in dist. §. ubi autem. An in caduco per sententiam, habeat locum jus accrescendi? Dixit etiam Bald. in leg. unica, colum. 4. C. quando non potest. partes, quod etiam contra exclusum per praescriptionem, habeat locum jus accrescendi, & in leg. illa, §. 6. & alius eodem Bald. late tractat de ista materia juris accrescendi, & ibi Bald. colum. 7. dixit, quod jus accrescendi est ejusdem conditionis, & praerogativae, & rationis, cujus est suum principale, vide etiam, ibi per eum, in 13. colum. an jus accrescendi locum habeat in jurisdictione ordinaria, vel delegata, vel arbitraria? Et ibi per additionem, an habeat locum in salariis, vide in additione super parte contradicibus, & etiam ibidem per Bald. an in vocibus habeat locum jus accrescendi, & jus accrescendi est eodem jure aliquid accrescere, nec est necessaria nova acquisitione, Bald. de duobus fratribus a captivitate, investit. vide leg. 2. §. si duo, ff. de honor. posses. secundum tabul. & portio conjuncti non omnibus: sed conjuncto accrescit: disjuncti vero omnibus, leg. heredes, ff. de hered. instit.

Nunc vero adverte ad aliqua, in quibus cessat jus accrescendi, & primo cessat inter conjunctos conjunctione legati, in legatis text. notab. in leg. & proculo, ff. de legat. 2. quod limita, nisi legatum esset pro non scriptum, leg. verum, §. si seruo commun. ff. pro socio, & sublimitate, per leg. finium, & sequens quaestio, ff. de fals. in haereditate vero inter conjunctos, conjunctione etiam legatarii, locus est jus accrescendi, leg. serui communis ab extero, ff. de acquirend. hered. & vide, quod dicit Bald. in leg. hac editalis, colum. fin. C. de secundis nupt. & vide per Bald. in leg. 1. colum. 3. C. quando non potest. partes, & in dist. leg. hac editalis, §. 1. colum. 2. in usufructu etiam inter conjunctos conjunctione legi, est juri accrescendi, leg. 1. §. 1. ff. de usufruct. accresc. Item jus ac-

crecendi non habet locum, post quasvis portiones, nisi in usufructu, dist. leg. 1. §. fin. vide glof. & Paul. de Cast. in leg. aquam, ff. quemadmo. servitut. amittan. & per Bart. in leg. codicillis, ff. de usufruct. legat. & in leg. heredes mei, §. cum ita, ff. ad Trebell. Quid tamen, si aliquis petat restitutionem, ut ablineat? Vide per glof. & Bart. in leg. sed cum patrono, in princ. ff. de honor. posses. & limita, ut in leg. utrum, ubi glof. ff. de assignat. lib. bart. Item in exheredatione non habet jus accrescendi, Bald. in leg. 1. C. de liber. prat. & sic exheredatus a quota non videtur exheredatus a toto, Item, licet accrescat jus, non tamen accrescit possessio sine nova apprehensione, secundum Bald. in dist. leg. unica, colum. 2. C. quando non potest. partes, & ibi de Caroubiana, & aliis honorum possessionibus, Item jus accrescendi non habet locum in portione, quae non deficit ipso jure: sed ope exceptionis, glof. cum text. & ibi Bart. in leg. si duo patroni, in princ. ff. de jure jur. vide per Jalon. in leg. si mihi, & Titio, colum. 3. ff. de verbor. oblig. Item non habet locum jus accrescendi in acquisitionum resolutione, secundum Azon. in summ. C. de assignat. liber. nisi in duobus casibus, §. in assignat. libertor. & in usufructu formalis, non autem in dominio directo, vel utili, adde Bald. in aut. si quas ruinat, colum. fin. verso, §. causa, C. de sumum. Trin. & Fidei Catholic. & per Jalon. in dist. leg. si mihi, & Titio, colum. 5. Item, jus accrescendi non habet locum de possessione naturali ad civilem, glof. & ibi Bart. in leg. sed & si nolit, ff. de acquirend. posses. Item verba taxativa impediunt jus accrescendi, leg. Lucius, §. qui habebat, ff. ad Trebell. vide Bart. in leg. pater filium, colum. penult. ff. de insti. testam. Bald. in leg. 1. 14. colum. C. de sacrosan. eccles. & in leg. unica, colum. 7. C. quando non potest. partes, & vide Bald. in leg. 1. colum. 4. C. de secund. nupt. Item non habet locum in relicto alimentorum, leg. dominus, ff. de usufruct. Bald. in dist. leg. 1. 14. colum. C. de sacrosan. eccles. & in dist. leg. dominus, quod nota ad filios spurios.

Quid autem de fructibus canonicis vacantis, an accrescant aliis canonicis, vel ecclesiae? Bald. dicit, quod ecclesiae, in leg. non plures, C. de sacrosan. eccles. Item nota, quod testator in legatis, potest tollere sua voluntate jus accrescendi, vide per Bart. in dist. leg. re conjunctis, colum. 10. ff. delegat. 3. & in dist. leg. pater filium, colum. penult. ff. de insti. testam. in repet. & vide per Bald. in leg. quotiens, ff. de heredit. instit. & in leg. fin. C. si quis omni. caus. testamen.

Et an juri accrescendi possit renuntiare, vid. per Bald. in dist. leg. unica, colum. 9. C. quando non potest. partes. Item, qui admittitur ad legatum, de jure speciali non habet jus accrescendi, leg. mulieri, & Titio, ff. de condit. & demonstrat. vid. ibi per Bart. & Doct. non parvi pendas ista, sed grude cum laboribus meis: & haec summula sit tibi gemmula.

(7) Como si dixesse. Nota istud exemplum, & hic dicitur conjuncti re, & verbis, secundum glof. in leg. 1. §. fin. ff. de usufruct. accresc. & tenet Bart. in leg. re conjunctis, ff. de legat. 3. col. 6. verso, tertio loco, principaliter quare contrarium: imo, quod isti sint conjuncti verbis: sed disjuncti re: quia testator a principio videtur divisisse inter eos, teneverunt Petrus & Cynus, in leg. unica, §. ubi autem, C. de caducis tollend. quam opinionem dicit veriorum in puncto juris Alexand. in leg. plane, §. si conjunctim, ff. de legat. 1. col. 1. ista L. partitarum: neque scit pro opinione glof. & Bartol. neque pro contraria: imo possit dici, quod faciat pro opinione Petri, & Cyni: nam ponit exemplum quando Titio & Sejo lego decem: nam cum tunc intelligatur de eisdem decem, ut in leg. si qui testamento, in princ. ff.

lo mandasse. E aparradamente (8) se faria la manda de vna cosa a muchos, como si dixesse: Mandando a fulano tal mi viña: e despues dello dixesse en aquel mismo testamento; que mandava aquella misma viña a otro, e despues a otro; nombrando cada vno dellos por si: ca entonces, todos la deuen partir entre si egualmente, (9) como dicho es.

L E Y XXXIII.

Como las Mandas deuen ser dexadas en Testamento, o en Codicillo: e como passa el señorio dellas a los herederos de a quien las mandaren.

EN acabado testamento puede ser fecha toda manda. Otrofi en otra manera de escri-

Canillo lib.

A. Comrov. cap. 56. n. 34. ex 35.

pag. 529. ex n.

8a pag. 522.

Vela dice.

11. n. 6. pag.

107.

ff. de legat. 1. ergo aquis partibus videntur vocati, & sic erunt conjuncti verbis, sed non re: sed die, quod imo, & isto casu erunt re, & verbis conjuncti, & facient sibi partes per consortium, sicut cum fundus legatur.

(8) Apartadamente, &c. Ibi sunt conjuncti re: sed disjuncti verbis, ut hic, & in dicta lege re conjuncti, ff. de legat. 3. ubi Bartol. col. 3. versic. 1. de conjunctis re tantum, & si unus istorum acceptat legatum: alter verò nondum acceptat, neque repudiat, possit ille qui acceptavit habere totam rem legatam, & illam venderet: Vide per Bald. in leg. unica, §. ubi autem C. de caducis tollend. col. pen. versic. extra quare, qui dicit, quod quando legatum est purum, cum ambo legatarii ipso iure sibi faciant partes per consortium, agnoscentes non poterit petere totum legatum: sed faciet assignari terminum collegatario ad acceptandum, vel repudiandum; allegat. L. cum pater, §. surdo, ff. de legat. 2. & L. cum quidam ira, cum L. sequenti, eodem titulo. si autem uni esset legatum pure, alteri sub conditione: tunc dies legatarii purei codit statim insolvidum, & ideo interim totum peti potest: quia cessat concursus, vide ibi per eum. Quid etiam in hereditariis, & an si plures promittatur aliquid in genere, an cuilibet debeat insolvidum, vel concurrant? Vide per Bald. in questione notat. in dicta lege unica, §. cum autem, C. de caducis tollend.

(9) Egualmente. Nam inter disjunctis verbis, conjunctos re, unus non preferat alii. Quid autem de aliis conjunctis, vide per Bart. in dict. leg. re conjuncti, versic. 6. principaliter.

L E X XXXIII.

Si legatum est purum, vel in diem certum, mortuo testatore, dominium rei, sic legatæ transit in legatarium: & transmittit eum ad heredem suum post mortem testatoris, & si ante aditam hereditatem decedat legatarius. Si verò sit legatum conditionale, mortuus legatarius ante conditionis existentiam non transmittit, imò remanet legatum apud heredem testatoris: nisi legatarius habuerit conjunctum, vel substitutum: tunc impleta postea conditione admittitur substitutus, vel conjunctus. Hoc dicit.

(1) Non valdria. Limita, ut habetur, in leg. 25. tit. 11. 3. part. 5. in leg. fin. C. de fideicom.

(2) En las leyes. Vide in leg. 7. & 8.

(3) El señorio. Nota bene: nam decidit circa varietatem opinionum, que circa hoc errant de iure communi, ut tradit in leg. si tibi homo, §. cum servus, ff. de legat. 1. & in leg. si tuis, ff. de fact. nam ut dicebat Petrus quem referunt Cynus, & Jean. de Imol. in leg. huiusmodi, §. ad, ff. de legat. 1. quod ante agnitionem legatarii etiam post aditam hereditatem, verum dominium rei legatæ est penes heredem: sed fidum apud legatarium, post agnitionem verò est verum dominium penes legatarium, allegat. L. si fundum sub con-

to, que se haze ante cinco testigos, a que llama en latin, codicillum: segun diximos en el Titulo de los Testamentos. E la manda que fue hecha en otra manera qualquier, si non en alguna destas dos sobredichas, non valdria; (1) fueras ende, quando la fiziesse padre, o auuelo, a hijo, o a nieto: así como diximos en el Titulo de los Testamentos, en las leyes (2) que fablan en esta razon. E aun dezimos, que luego que el testador es muerto, passa el señorio (3) de la cosa, que es así mandada, a aquel a quien es fecha la manda. E maguer muera en ante que el heredero del testador entre la heredad, o en ante que el entre la posesion de aquel-

ditione, §. si titius, ff. de legat. 1. & L. titius, 43. cum duabus sequentibus; ff. de action. empti, communis tamen opinio est, quod verò ad aditam hereditatem transit dominium in legatarium: si tunc verò a morte testatoris, & hoc si legatarius acceptat: nam si repudiat, nunquam videtur fuisse suum, ut in dict. §. cum servus, & in leg. servum fuit, §. 1. ff. eod. & hoc quando legatum est purum, & tenendo communem opinionem Alex. in dict. §. cum servus, concludit, quod antequam quoad transmissionem legatarii: & regulariter legatum acquiritur: a tempore mortis testatoris, L. unica, §. cum igitur, & §. in novissimo, C. de caducis tollend. aut quæritur de acquisitione domini: & ita est triplex, quædam domini fidei, & tale dominium aditam hereditatem fingitur fuisse quæsitum a tempore mortis testatoris: & quod ita intelligatur, dict. leg. si tuis, & L. legatum, 80. ff. de legat. 2. cum simili ex eo: quia adito hereditatis sequitur post mortem testatoris, trahitur retro, & fingitur facta a tempore mortis, L. heres quædamque, cum similibus, ff. de acquirenda hereditate, ante aditam verò hereditatem non est verum, secundum Alex. dicere, quod aliquid dominium sit acquisitionem legatarii: quia hereditatem non adita, legata non substituitur, L. cum quam, cum aliis, C. de fideicom. Secunda acquisitione est domini revocabilitate veri, & ibi ad acquiritur post aditam hereditatem, ante agnitionem legatarii, neque retro fingitur, & de hoc dominio loquitur, L. servo legat. in princ. ff. de legat. 1. & L. cum pater, §. surdo, ff. de legat. 2. ubi legatum acquiritur ignorantiam. Tercia est acquisitione veri domini irrevocabilitate, quæ causatur agnitione legatarii, una cum additione hereditatis, ut in leg. si quis ira hereditatem, & ibi notat, ff. de condit. insti. L. proinde, ff. si certum petat. sed ut hic vides apertissimè, L. ista partiarum, decidit, quod etiam ante aditam hereditatem a morte testatoris dominium statim transit in legatarium, & hodie stante, L. ordina, lib. 5. tit. 2. L. 1. hoc est magis in dubium: cum per dict. leg. legata debeat, & valeant etiam non adita hereditate, tene ergo mentem istam L. intellige tamen ut dixi, quod sequitur repudiatione legatarii, fingitur nunquam fuisse acquisitionem. Item intellige istam L. partiarum, quod ante aditam hereditatem dominium, quod transit, dicatur directè fidum, & non verum, prout etiam dicebat gloss. & Bald. & Doct. in dict. §. cum servus, quod pater: quia si verum dominium transferat, legatarius habebit fructus rei legatæ habitos ante aditam hereditatem, quos tamen non habet, ut infra eodem, L. 37. igitur dominium non fuit verò: quia non facit tales fructus suos, iuxta nuper gloss. in leg. unica, §. libertatibus, C. de caduc. tollend. ubi habetur, quod fidum dominium tale non est sufficiens ad acquirendum: vide tamen circa fructus sic ante aditam hereditatem perceptos, quod dicam infra eodem, in dict. leg. 37.

Quid autem si legatum sit ad diem certum? Dic, quod ante diem non transit dominium? Gloss. in leg. si

Ley 1. tit. 4. lib. 5. Recop.

aquella cosa que le fue mandada; por todo esto, heredara aquella manda el su heredero, (4) que ouiere derecho de heredar los otros sus bienes de aquel a quien fue fecha. E esto seria, (5) si la manda fue de tal manera, que fue hecha puramente, o a tiempo cierto, mas si fue hecha so condicion, non seria así. Ca, mutienduo aquel a quien fue fecha la manda, en ante que se cumpliesse la condicion, (6) non valdria la manda, nin la podria demandar el heredero de aquel Partida VI.

a quien fue hecha; ante dezimos, que la deue auer el heredero del testador. Fuera ende, si aquel a quien fue hecha la manda fo condicion, ouiesse compañero, a que fue hecha mandada con el de lo vno alguna cosa, o si ouiesse sustituto en ella. Ca en qualquier destas dos cosas, aura la manda el compañero, o el sustituto (7) del finado, e non el heredero del testador, si despues se cumpliesse la condicion, (8) que fue hecha en la manda.

Y 2

LEY

ita sit scriptum, & ibi Bart. §. 1. ff. de legat. 2. & per Paul. de Castro, in leg. Papinianus, ff. de servitut. L. sempronius Atilius, ff. de usufruct. legat. & nota quod similiter transferatur dominium in sequentem in gradu, quando contra prohibitionem testatoris res alienatur, L. peto, §. fin. ff. de legat. 2. gloss. in leg. fin. C. de reb. alien. non alienat., & vide gloss. notat. in authent. ut communitatio, verum ecclesiasticarum, col. 5. super verbo licentiam damus, & quod ibi dicit Bartol. an propria auctoritate possit apprehendere possessionem, & vide per Alexand. in leg. qui absentis, §. 1. column. fin. in vers. alias cautelas, ff. de acquirend. possis. & de eo qui legat, vel vendit binas res una continuatione testas, qualiter legatarii acquirant dominium tignorum, L. binas ades, ff. de servitut. urb. predio. si verò quis legat servitutem, tunc adita hereditate queritur legatario, etiam ignoranti, ut in leg. si pariem, §. fin. ff. quemadmod. servitut. amittat, vide per gloss. & Doct. in leg. unica, §. libertatibus, in gloss. fin. C. de caducis tollend. nam in servitutibus, quoad transmissionem codit a morte testatoris, quod intelligitur quando legatum uni, vel pluribus, non habentibus concordare citra usum servitutis: secus si habeant concordate, ut in servitute itineris: tunc non acquiritur antequam concordaverint, L. itinere, & ibi Paul. ff. de servitut. rusticis. predio. Item, & hoc limita quando servitus fuit expresse legata: secus si tacite hoc colligatur ex voluntate defuncti: quia tunc non transfertur dominium, seu jus servitutis absque eo, quod de novo imponatur, L. testatrix, ff. de servit. vendicte. & ibi Paul. de Castro, sic & in tacito legato non transfertur dominium, L. servum fuit, §. fin. & ibi not. ff. de leg. 1. Item nota, quod in re legata heres non habet titulum: sed illum proprie habet legatarius solus: nisi ipse repudiet legatum, secundum Bald. in leg. 1. col. fin. C. de usur. & fruct. legat. ubi hoc intelligit post aditam hereditatem: nam anteaditam neuter habet, secundum eum titulum efficacem, vel si habet est ad rem, non in re, quod fore hodie de iure nostri regni non esset dicendum: imò dici debeat, quod cum adito hereditate non sit necessaria, etiam ante aditam hereditatem habeat jus, & dominium in re legata.

Quid autem, si in proprietate res sit testatoris: sed usufructus sit heredis? Vide L. si usufructuarium, & ibi Bart. ff. de manu. testa. quod transit dominium, nota etiam quod in legato quantitas, dominium non transit recta via, vide per Bart. in leg. si legatum, §. quod ita legatum, ff. de adimen. legat. Item si legatur usufructus pecunie, non transit incontinenti dominium pecunie, L. 1. §. si decem ubi, vide Bart. ff. ut legat. seu fideicom. nomi. causa, & quid in legato relicto seruo legato? Vide L. cum legat. ff. quando dies lega. eod. & in dict. §. libert.

(4) El su heredero. Adde, L. unquam, §. cum igitur, C. de caducis tollend. & extendit, ut in leg. fin. C. quando dies legat. eod. & limita, ut in ead. L. unica, in §. libertatibus, & in leg. sequenti, & in leg. 2. ff. quando dies legat. eod. & de fideicommissio universali, vide Bart. in leg. cum filio, ad fin. ff. de legat. 1.

(5) Esto seria. Vide notabiliter in ista materia per Angel. Aret. in §. si pecuniam, insti. de legat.

(6) Ante que se cumplisse la condicion. Autem ali-

quo casu jus legatarii, vel fideicommissi conditionalis transmittatur? Gloss. in leg. si in cui, ff. de actio. & obligatio. dixit, quod sic, si per filios, illa tamen gloss. ut Bart. ibi dicit, communiter reprehenditur: & etiam dicit hoc Bart. post gloss. ibi in leg. unica, C. de his qui ante apertas tabul. Bald. in leg. si in personam, C. de fideicommiss. Item ex conjecturata voluntate testatoris, fideicommissum, vel legatum conditionale ad heredem transmittitur, ut not. Bald. in dict. leg. 1. col. fin. vers. quero de tali questione, C. de his qui ante apert. tabul. quia in ultimis voluntariis sufficit voluntas testatoris, etiam tacita: que ex conjecturis investigatur, L. licet imperator, ff. de legat. 1. & ff. de legat. 2. L. cum proponeretur, & quia sicut testator potest disponere, quod illud, quod est transmissibile non transmittatur, L. in conditionibus primum locum, §. hac scriptura, ff. de condit. & demonstra. ubi Imol. ita etiam potest & contra facere, ut illud quod non transit in heredem transmittatur, Bald. in leg. si pater, quæst. 4. C. de inst. & subst. & in leg. 1. in princ. C. ut illam ab heredit. & cont. heredit. & quod ille concludere colligi debeant ex ipso testamento, tradit Socin. in leg. heredes mei, §. cum ita, col. 5. ff. ad Trebel. & his adde quæ dico infra ead. L. in gloss. fin.

(7) El compañero, o el sustituto. Concord. cum L. unica, §. fin. autem aliquid sub conditione, C. de caduc. tollend.

(8) Se cumplisse la condicion. Autem jus implendi conditionem transfer in heredem? Vide per Beroolum in leg. cui fundus, ff. de conditioni. & demonstra. ubi vult, quod si legatarius antequam decederet obiit heredi implementum conditionis, si heres fuit in mora recipiendi: cum isto casu conditio habeatur pro purificata, & impleta, ut sic legatum sit purificatum, L. iure civili, ff. de conditioni. & demonstra. tunc transmittatur tale jus implendi conditionem, ut in dict. leg. cum fundus, tamen licet ita sit, secundum Paul. de Castro, post Petrum, & alios ibi, intelligitur ita tamen quod heredes legatarii non admittantur ad petendum: nisi conditionem implent: quia quoad hoc non habetur pro impleta, ut est casus singularis, secundum Paul. in dict. leg. cui fundus, necesse ergo habebit legatarius, si voluerit rem sibi legatam per fideicommissum solvere, quod testator iussit causa conditionis implendæ, per eorum multum notabilem, in dict. leg. cui fundus, idem etiam voluit Paul. de Castro, in leg. si heres, ff. ad leg. Falcidianam, ubi dicit, quod etiam si heres recuset recipere, quod sibi offerretur gratia conditionis implendæ, si postea eum precerit: & vult recipere, quod audietur, allegat dictam leg. cui fundus, secundum intellectum Petr. referreque idem tenere Jacob. de Aten. Bald. tamen in leg. si plures, C. de condit. inster. colum. fin. vers. sed statim queritur, tenet contrarium, dicens, quod cum semel fidei impleverit conditionem, non cogitur ulterius offerre, si ille cui fuit oblatum, non habuit causam non recipiendi: secus si habuit: puta, quia ignorabat factum, & ita intelligit, dict. leg. cui fundus, sed est divinare ad illam leg. ideo tunc intellectum Petri, cum quo etiam tenet Bart. & Joan. de Imol. in dict. leg. cui fundus, & etiam videtur tenere idem Bald. in leg. 1. column. 2. C. ut actio. ab heredit. & contrahere ibi, intelligitur, & tertio modo, ubi approbat dictum intellectum Petri, & quid si sit conditio,

LEY XXXV.

Como non vale la Mandas que faze el testador a al- gun ome, cuydando que era biuo, e fuisse muerto.

Vydando el testador que era biuo algun ome, a quien el fiziese manda; si eñonce fuisse muerto, (1) non le valdria, ni la podria deman- dar el heredero del. Ello mismo seria, si fuisse biuo quando fiziese la manda, e se muriese des- pues (2) naturalmente, o fuisse deshecho para siempre, (3) en ante que el testador muriese. E maguer de fuso diximos, que luego que muries- se el testador, passa el señorio de la cosa, a quel a quien es mandada, si es fecha sin condicion; ca los y a, (4) en que conuene en todas guisas, que el heredero entre la heredad primeramente,

ante que aquel a quien es fecha la manda, ga- ne el señorio della. El primero dellos seria, co- mo si el testador ouiese algun seruo, a quien otorgasse en su testamento, que fuisse libre. Ca este atal, maguer muera el testador, non pue- de ganar la libertad, a menos del heredero entrar la herencia, o otorgarse por heredero. E el se- gundo caso seria, si atal seruo, como sobredie- cho es, mandasse el testador alguna cosa, en aquel mismo testamento en que le aforraste: ca non puede aver la manda, a menos del heredero entrar la heredad. El tercero caso seria, como si el testador mandasse su seruo a algun ome: ca non passa el señorio aquel a quien le mando, a menos del heredero entrar la heredad. El quar- to caso seria, como si mandasse el testador a al-

no, que a iure inest, veluti si dicat testator lego tibi decem, sub hac conditione, si Casus mihi heres erit, an si decesseris antequam heres adierit, transmittas? Bal. dicit, quod non, in dist. leg. unica, in princ. colum. 2. ad fin. C. de caduc. tollend. ex eo, quia eo animo fuit testator, ut fieret conditionem, allegat leg. in condi- tionibus primam locum, versic. nisi, quem versiculum dicit, non esse illi, ff. de condition. & demonstrat. de cuius dicti veritate, vide ibi per Alexand. in aditio. de condi- tione vero omnino extirpata, vide leg. huiusmodi, ff. quando dies legat. ced. & si legatum purum sub condi- tione transundatur in aliud, vide leg. si panam, ff. eodem tit. & ibi Bart. & quid si conditio sit extincta, quae non venit ex testamento, vide leg. cum illud, eod. tit. in §. fin. & quid si legatum fuit purum: sed declara- tio eius alicui fuit commissa per testatorem? Vide leg. 3. ff. de legat. 2.

LEY XXXVI.

Quod relictum est iam defuncto, vel ei, qui in vi- ta decedit testatoris, seu perpetuo exulat, non trans- mittitur ad legatarii heredem, item legatum libertatis seruo testatoris relicto, vel alterius rei ei legatae cedet, demum ad addita hereditate: idem si seruus testatoris, vel usufructus, aut habitatio alicui legetur. Hoc dicitur.

(1) Eñonce fuisse muerto. Item dicitur pro non scrip- tum, & concordat ista lex cum leg. unica, §. in primo, C. de caduc. tollend. & quid si legatum pro non scriptum, sit ad pias causas, vide per Bart. in leg. alio, colum. 1. ff. de aliment. & cibari. legat. & vide ibi Alex. in aditione, & legatum pro non scriptum remanet apud heredem, vel conjunctum, vel substitutum, sine onere, ut in dist. §. in prima, exceptis casibus, de quibus ibi in gloss. fin. & casum ultimam illius gloss. dicit ibi Angel. singulariter notan- dum, per quem inferit, quod legata pro non scripta tran- sferunt ad substitutum, vel conjunctum cum onere relic- torum, ad pias causas: quod dicit menti tenendum, & pro hoc facere optime, leg. cum vero, §. si pro non scrip- to, ff. de fideicommissar. liber. quam lex gloss. ibi allega- vit pro primo casu, & idem tenet Paul. de Castro, in dist. §. in primo, allegans etiam Bart. in dist. leg. alio, ut su- pra retulit post gloss. ibi; & vide, quae not. Bart. in leg. pater filium, §. Tusculanus, ff. de legat. 3. Quid autem, si onus pariter sit in conjunctum in personam conjuncti, cui remanet pars illius, quae habetur pro non scripto? Vid. text. nota, in leg. civitatis, §. Lucius, ff. de legat. 1. nam si pariter sunt conjuncti in onere, conjunctus tene- bitur ad totum onus, secundum Alberic. Bald. & Paul. in dist. §. in primo, licet Dyrus ibi seruat ab Alberic. voluerit contrarium, & quod legatum pro non scriptum, remaneat apud heredem, vel conjunctum, seu substitu- tum sine onere, intellige, quando est pro non scriptum, propter defectum substantiae personae, cui fuit relictum, ut in casu, dist. §. in primo, locus autem, si legatum de- ficiat ex alia causa: ut quia sibi acceperit in testamento,

vel quia prima voluntas fuit captatoria: nam his casibus remanet legatum cum onere, ut est casus, in leg. fin. & ibi Bart. ff. de bis, quae pro non script. habent, & eod. tit. leg. 1. in po. ubi, & etiam dicit notabile verbum, quod si testator legavit uni coram duobus testibus centum, & gravavit eum de restituendo ecclesiae, vel pauperibus: cum tale legatum in personam eius, cui legatur, sit pro non scriptum, propter defectum solemnitatis numeri testium: tamen remanebit apud heredem cum onere suo: & ad hoc dicit esse casum, in illa leg. & ex hoc dari optimam limitationem, ad dist. §. in primo, & ad istud dist. Bart. ad de consil. 78. 1. part. inter. consilia Socii incipit, in cau- dem sententiam, colum. 2.

(2) Muriese despues. Item dicitur quasi caducum, ut in §. pro secundo, dist. leg. unica, C. de caducis tollend. & dicitur pro non scripto: quia remanet apud heredem, seu gravatum substitutum, vel conjunctum cum onere, ut ibi habetur, & in leg. si ab eo, ff. de usufruct. legat. & debet impleri onus in diem injunctum à testatore, leg. uxori usufruct. ff. de usufruct. legat. adde, quod legatum translatum in alium, intelligitur cum onere suo, leg. Crisp. in princ. ff. de aliment. & cibari. legat. & leg. legatum do. & leg. alimenta, in princ. ubi vide Bart. ff. de aliment. legat. & si adimatur, vide per Bart. in leg. si adi- mendo, ubi bonus text. ff. eod. & eod. tit. leg. poverit, §. 1. ubi vide Bart. Quid autem, si testator legavit Bertae pauperi centum, si nuperit Titio: & moriatur d. Bertae, antequam nubat, an revertantur dicta centum, sine ali- quo onere ad heredem, vel an teneatur erogare in simi- lem causam? Vide per Bald. novell. in tract. de dote, fol. 26. colum. 1. in 71. privileg. qui videtur concludere, quod si legatum fuit ob piam causam, heres teneatur erogare in similem causam, vide ibi per eum, nam lo- quitur late.

(3) Deshecho para siempre. De deportato, vel dam- nato in metallum intellige, qui non sunt capaces extra causam alimentorum, leg. si in metallum, ff. de bis, qui pro non scripta. habent, leg. 1. C. de heredib. instituen. leg. si mandavero, §. si cuius, ff. mand. non de legato etiam si perpetuo relegetur: nam, & hic non est incapax, ne- que perdit civitatem, ut in leg. relegatorum, ff. de inter- dict. & relegat. §. relegati, instit. quib. mod. sui patr. pos- tea solvit, leg. 3. tit. 18. 4. part. & quod intelligitur ista leg. de deportato, patet in leg. 2. dist. tit. 18. 4. part. ubi, la otra manera es quando deshecho. Adverte etiam, quia Bart. idem vult in eo, qui esset damnatus ad mor- tem, vel ad perpetuum carcerem, in dist. leg. si in me- tallum, neque hoc erit revocatum ex dispositione legis Taur. 4. in ordinam. Tauri, pro ut dixi, in leg. 13. tit. 1. supra eadem partem.

(4) Casus y a. Concordat, cum dist. leg. unica, §. liberta- tibus, C. de caduc. tollend. & leg. 2. ff. quando dies legat. ced. & rationem diversitatis ponit Alberic. in dist. §. in no- vissimo.

guno el usufructo (5) de alguna heredad, o la mo- rada (6) de alguna casa: ca non ganatia el seño- rio de tal manda, a quel a quien fuisse fecha, a menos del heredero entrar primeramente la he- redad del fazedor del testamento.

LEY XXXVI.

Como, a quel a quien es otorgada alguna Mandas, la puede dexar, o non, si la non quisiere.

EN eicogencia (1) es de aquel a quien es fe- cha la manda, de la tomar toda, o de la dexar, (2) si quisiere; e non podria tomar parte della, e dexar la otra, (3) maguer qui- siese. E esto ha lugar, quando alguna cosa es mandada señaladamente a vno, o muchas que se comprehenden lo vn nome. E esto seria, co- mo si dixesse el testador, que mandava una ca- baña de ovejias con todas las cosas que le per- tencelcen. Ca, como quier que en tal manda co- mo esta, o en otra semeiante (4) della, y a mu- chas cosas; con todo esto, por vna manda es contada: e porende conuene, que todas las to- me, o todas las dexa. Mas si aquel que aya de aver la manda de vna cosa, muriese, e dexasse muchos herederos, eñonce bien podria cada vno dellos (5) tomar su parte, maguer el otro, o los otros, non quisiesen rescibir la suya; quier

Partida VI.

(5) El usufructo. Quid, si alternativè legatus est all- cui fundus, vel usufructus, & ante aditionem heredi- tatis decedat legatarius, an transmittat legatum, ad heredem? Angel. in dist. leg. unica, §. in novissimo, tenet quod sic, quia non est legatum conditionale, cessabit tamen potentia optandi usufructum, qui non transmi- titur, facit leg. illud, ff. de optio. legat. & leg. 25. cum illud, ff. quando dies legat. ced.

(6) O la morada. Vide in dist. leg. 2. ff. quando dies le- gat. ced.

LEY XXXVII.

Non potest legatarius partem legati accipere, & partem repudiare, siue sit certae rei, siue universitatis, eo autem mortuo die legati cedente, potest quilibet ejus heredum partem suam capere, etiam si alius non reci- piat, pluribus autem rebus ei legatis, potest unam reci- pere, & aliam omittere, nisi una cum onere, alia sine legetur sibi, nam si legatur centum, & servus, ut ma- numittatur, si velit centum omisso altero nihil habebit: & servus erit liber. Hoc dicitur.

(1) En eicogencia. Prosequitur dist. Azo. C. eod. in sum- ma, colum. penult. versic. est enim in legatarii potestate, & concordat cum leg. legatarius, ff. de legat. 1. & cum leg. 2. 4. §. 6. ff. de legat. 2.

(2) De la dexar. Et si repudiat, perinde habetur ac- si nihil et relictum esset, dist. leg. legatarius, §. si lega- tarius, & leg. servum sibi, §. si quis, & leg. si tibi homo, §. cum servus, ff. de legat. 1. & dixi, supra eod. leg. 34.

(3) Otra. Ut in d. leg. legatarius, & leg. neminem ad- licitatus nisi legatasset res, vel pars ejus, leg. Lucio, ff. de le- gat. 1. Paul. in dist. leg. neminem, quid atem, si res legatur a pluribus heredibus, an poterit acceptari, quoad unum, & quoad alium repudiari? Paul. in dist. leg. neminem, vult, quod sic, quia censetur legatum, quodammodo divisum, nisi factum esset sub conditione dandi aliud he- redibus, quo casu dedit partem uni, non consequeretur partem alterius, leg. qui duobus, ff. de condition. & de- monstr. Et nota, quod per agnitionem partis rei legatæ, videtur facta agnito totius, leg. si cui rei, ff. de legat. 2.

(4) Semejante. Ut suppellectilem, vel aurum, vel ar- gentum, aut peculium instrumentum, aut vestem, leg-

fuisse la manda de vna cosa, o de muchas. E si la manda fuisse de muchas cosas señaladas, e la fiziese a vno, bien podria eñonce tomar dellas, la que quisiese, e dexar las otras; fue- ras ende, quando el testador mandasse a algu- no dos cosas; la vna, con agrauamiento, (6) e la otra sin el. Ca, si aquel a quien tales man- das son fechas, quisiese tomar aquella cosa de que se puede aprovechar luego, e dexar la otra, non lo podria fazer; ante dezimos, que las de- ue amas tomar, o dexar. E esto seria, como si dixesse; que le mandava cincuenta maravedis, e vn seruo, rogandole que lo aforralle: ca, si es- te atal quisiese tomar los maravedis, e non qui- siese aforrar el seruo, eñonce non deve aver la vna manda, nin la otra; como quier que el sier- vo por derecho, en tal caso como otro, es lue- go libre, (7) tambien como si el otro lo ouies- se aforrado.

LEY XXXVIII.

Como el heredero deve entregar la cosa, a aquel a quien es mandada.

ENTregar deve el heredero, a aquel a quien fue fecha la manda, de la cosa que el testador le mando, con todo lo al, que le pertence- ciese (1) aquella cosa mandada. E esto seria, co- mo

greg. ff. de legat. 2. Azo. ubi supra.

(5) Dexas. Et portio repudiata non accrescet acceptan- ti, quia isti censetur conjuncti conjunctione legali, se- cundum Bart. in leg. re conjuncti, in versic. 5. principali- ter, ff. de legat. 3. Paul. Bald. & Alexan. in dist. leg. le- gatarius, ff. de legat. 1. ubi ex hoc Bald. sumit argu- mentum ad questionem, quod si sunt duo heredes unius emphiteote propter delictum, vel repudiationem unius, sua portio non accrescit alteri coheredi: sed redit ad do- minum, quod est notabile, & sequitur ibi Alexan. & Jaf. (6) Agrauamiento Adde dist. leg. neminem, ff. de legat. 2. & ibi Bart. inducit ad questionem de executore consti- tuto à testatore, cui aliquid fuit legatum, quod te- netur satisficere, & si velit repudiare legatum, vide ibi per eum.

(7) Libre. Adde leg. si legatario, ff. de fideicommiss. li- ber. & leg. si ex lege, & lege si qui, C. si emanc. tra for. aliena, ut manus, sed cum hic disponitur statim fieri libe- rum servum, cum fideicommissaria libertas non competat ipso jure: sed sic ab herede, vel legatario praeiudica, ut in leg. si re, C. de fideicommissar. liber. dicit hoc esse, quia fuit in mora: cum dicit, & non quisere aforrar el seruo. Unde tunc habere debet libertatem, velur si directo ei à testatore esset relicta, leg. ancillam, C. de fideicommiss. liberta.

LEY XXXIX.

Illud, quod rei legatæ edificatio, plantatio, seu alluvione accedit, legatario debetur: & si res erit testatoris: debentur etiam fructus ab adita hereditate, si autem res aliena, debentur fructus, & à die, qua re- quisitus fuerit heres per legatarium, & eam noluit com- parare, tenetur ad rem, & fructus, vel estimationem. Hoc dicitur.

(1) Con todo lo al, que le pertenciese. Concordat cum leg. si ex toto, in princ. & cum leg. quod in rerum, §. si quis, & leg. servum sibi, §. si area, ff. de legat. 1. & adde leg. si tibi homo, §. cum servus, ff. eod. & facit in argum. quod si possessor oppidi alicuius, quod habet, ut bona majorie, acquirat tali oppido mercatum fran- cum ex privilegio regis, quod similiter, & tale mercat- um cedet oppido, vel castro. Si tamen postea pronun- tia-

mo si le mandasse vn solar, e despues que gelo ouiesse mandado, fiziesse el testador (2) casa, o otro edificio, en el. Ca estonce, aquel a quien fue fecha tal manda, deue auer tambien la casa, como el solar. E esto mismo dezimos que seria, si le fiziesse manda de vn campo, e despues se le acreciesse alguna cosa, por auenidas de rios que le corticsen de cerca; o se ayuntassen (3) a el otras cosas, assi como arboles; o si se y puestas viña despues. Orrosi dezimos, que deue auer aquel a quien es fecha la man-

da, los frutos (4) de aquella cosa que le fuele mandada, si era de aquel que la mando, desde el dia que el heredero entre la heredad, por palabra, o por fecho. Mas si la cofamandada fuele agena, deuenla comprar el heredero, e darla a aquel a quien el testador la mando dar. E si por auentura, non la quisiessse comprar, e aquel que la ouiesse a auer, le dixiesse que la comprasse, estonce dezimos, que si la cosa fuele atal, que, del tiempo que la pidio en adelante, pudiesse lleuar fruto, ceando es el he-

riaretur tale oppidum non esse majorie, vel alit ad iudicatore, ut bona libera, an qui acquisit tale privilegium, possit petere pretium valoris privilegii, vid. text. in cap. 1. versic. si uasallus hic suo leg. do. fred. licet etiam ista lex, quod si quis addidit majorie antiquae aliqua bona, nihil ultra addens de prohibitionibus, & vinculis, quod intelligatur sub eisdem vinculis, & prohibitionibus, facti bono text. in cap. quia cognouimus 12. quod 2. & text. & ibi Joan. de Pla. in leg. 3. C. de agricol. & censit. lib. 11. Quid autem, si testator legauit rem alienam, in qua post testamentum factum fuit incrementum, vide leg. si ceteris, §. area, ff. de legat. 3. per Alexand. & Socin. in dist. leg. si ex toto, in princ. & limita, ut per gloss. in leg. si ex toto, §. si fin. esp. 3. si testator, qui patrem habebat in fundo, legat fundum suum, & postea patrem alterius redemit: quia tunc pars redempta non uenit in legato: si uero non dixit, quod legabat fundum suum: sed quod legabat fundum simpliciter, tunc secundum Bart. post Jacob. de Aren. est idem, ac si diceret suum. Bald. uero, & alii relati per Alexand. dicunt contrarium. Socinus uero distinguit an portio fundi, quae erat aliena, erat pro indiviso, & procedat opinio Bart. Si uero pro diuiso, tunc si fuit adiecta alteri portioni, includitur per leg. cum fundus, in fin. ff. de legat. 2. & dist. leg. si ex toto, §. si fin. esp. 3. si testator, qui ante mortem esset possessus: quia tunc uidetur potius accedere persone, quam rei. Quid autem, si totus fundus erat testatoris, & dixit legat fundum meum, an tunc portio postea empta cedat legato? Vide Bald. in dist. leg. si ex toto, §. si fin. & ibi per Alexand. & Socin. ubi etiam uid. quid si simpliciter legat fundum, quod quid, & contra, an legando quis rem, propter quam est obligatus ad aliquid onus personale, an transeat tale onus in legatario? Distingue, ut per Bart. in leg. quatuor, ff. de usufructu legat. post gloss. in leg. penult. §. si fin. ff. de legat. 3. nam si est onus, ad quod quis tenetur habitare respectu fructuum, & tunc tale onus transit in legatarium, ut in dist. leg. quare. Si uero est aliud onus, ad quod fuit obligatus pro habenda ipsa re legata, & tunc non transit tale onus in legatarium, ut in dist. leg. penult. §. 3. fin. & adde pulchrum text. in leg. qui concubinam, §. qui hortos, ff. de legat. 2. ubi si conductor legat fructus rei conductae, non uidetur legare cum onere soluendi pensionem: sed pensio est soluenda ab haerede testatoris, quem casum singulariter nota. Et quid etiam, si legata res minuatur, an diminuat onus iniunctum? Vide text. cum gloss. & ibi Bart. in leg. plantium, ff. de condition. & demeritat.

- (2) Fiziesse el testador casa. Adde dist. leg. seruum filii, §. si area, ff. de legat. 1. ubi etiam uid. quid si legauit domum, quae destructa est, an area ueniat in legato? Et quid si postea in tali area per testatorem, vel haeredem addificetur? Vide ibi per Doctores.
- (3) O se ayuntassen. Doctores, in dist. leg. si ex toto, in princ. trahunt in argumentum ad terram nouiter additam Regno, quod debeat regi consuetudinibus regni, & dixit supra.
- (4) Los frutos. Et si ibi, entre la heredad, habes ergo hic, quod fructus rei legat. debentur legatio, à

die additae hereditatis, & non à morte testatoris, pro ut dicebat gloss. in leg. quod seruus, ff. de legat. 2. & idem tenentur Jacob. de Aren. Bart. & Angeli. in leg. seruo legat. in princ. ff. de legat. 1. Bart. etiam in leg. in fideicommissaria, ff. ad Trebell. quam opinionem Alexand. dicit esse multum sustentabilem, attemo, quod dominium censetur legatarij à tempore mortis, adde etiam Alber. in leg. dicit scriptura, in princ. per illum text. ff. ad leg. aquil. in contrarium tamen est communis opinio, quam tenuit gloss. in leg. hereditas, & in leg. aquil. ff. de usufr. & in leg. fin. C. de usufr. rei iudic. & ista opin. approbatur hic, per istam leg. & limita quinqué modis, ut per Alexand. in dist. leg. cum seruis, scilicet, in fructibus leuiminatis à testatore: quia illi semper debentur legatario: & si haeres non sit in mora, & habeat bonam fidem, ut declarat Alberic. post Oidrad. in leg. fin. C. de usufr. & fructibus legat. & nisi res esset tradita per testatorem, vel sibi esset data licentia eam apprehendendi, & praeterquam in commodo usurarum debiturum occasione fortis, ut tradit ibi Paul. de Cast. inducens ad legatum pecuniarium, quas testator habebat super monte Florentino, per leg. nomen debitoris, in princ. ff. de legat. 3. & etiam nisi testator dixerit, quod legat rem cum commodis suis, gloss. in leg. Lucius 22. ff. de legat. 2. & ibi Bart. si rem nisi haeres fecisset moram in aduenda hereditate, secundum Bald. in leg. 1. C. de usufr. & fructibus legat. & quando fructus essent bona fide percepti, qui ante mortem pertinent ad haeredem, licet adierit hereditatem, secundum gloss. in dist. leg. 1. C. de usufr. & fructibus legat. & tenent Doctores. communiter. Si tamen sint extantes, tenentur eos restituere, vel si sunt consumpti, quantum factus est locupletior: reliquos lucratus propter bonam fidem, leg. quatuor, ff. de acquirend. rer. domini. & tradit Paul. de Cast. in dist. §. cum seruis, sed an hodie de iure regni, per leg. 1. tit. 2. lib. 5. ordin. regis. qua disponitur ualere legata, & deberi etiam non adita hereditate, fructus pertinebant ad legatarium à morte testatoris? Et uidebatur, quod non, imò à die hereditatis adita, ut in ista leg. partiarum habetur: illa enim, lex solum uidetur disponere in casu, quo non adatur hereditas ex testamento, non tamen negat, quin saltem à ueniens ab intestato debeat hereditas adiri, argum. leg. 2. ff. de fideicommissar. liber. & notat gloss. in leg. qui filio, §. 1. quam ibi approbat Bart. Imò. & alii, ff. de hered. institut. Jason. in leg. tam quam, in 3. notat. colum. 7. C. de fideicommissi. & hoc etiam uidetur argui, ex uerbis dist. leg. ordin. cum dicit, essent heredes auel, que sequi daretur o esumbr de la tierra de uia heredar, & satis operabitur illa lex regni, quod uideatur grauari uenientes ab intestato, & legata ab eis uidentur repetita, licet testator non dixerit, ad quod alia de iure non fuerant obligati, ut tradit Imol. in dist. leg. qui filio, §. 1. & cum illa lex clare non exprimat, quod legata debeantur, & si hereditas non adatur à ueniens ab intestato, non debemus dicere, quod ex ea lege juris communis, & etiam partiarum in hoc corrigantur. Praeterea, si illa lex aliter intelligatur, inducetur absurditas, & maximum damnum hereditati, nam non existente haerede, qui aduisset, propter legata pe-

redero de darle aquella cosa, con los frutos que despues saliesen della, (5) o la estimacion de todo.

L E Y XXXVIII.

Como deue dar plazo el Juez al heredero, si non puede dar luego, o entregar, la cosa que es mandada.

Conosciendo el heredero, en juyzio, que deue dar la manda que fue fecha a alguno, si por auentura non la pudiesse luego entregar, (1) el Juez ante quien es fecha demanda en esta razon, deue dar plazo guisado, a que la de. Mas si el heredero dixiesse, que aquella cosa que ouiesse mandada a otro el testador, era agena, e la tuuiesse tan cara aquel cuya fuele, que la non pudiesse comprar, si non por mu-

cuniarla, licet parua res hereditatis, etiam pretiosa uenderentur, & iniquo pretio: unde neque de mente testatoris, neque legis debemus presumere, quod tale damnum, vel simile inferre uelit hereditati, facit ad hoc, quod not. Bart. in leg. alio, uersic. quare, an haeres sit requirendus, ff. de aliment. & cibari. lega. in contrarium tamen factura uerba generalia illius leg. ubi nihil dicitur de aduenda hereditate per uenientes ab intestato, & quia si daretur casus, quod nullus adiret, esset dicere, quod in effectu legata non ualere, cuius contrarium apertè uult illa l. unde etiam, non adita hereditate ab haerede scripto, vel uenientibus ab intestato, legata debentur per illam leg. & competit officium iudicis, ad hoc, ut etiam in legatis ad prius causas, uoluit Bald. in dist. leg. qui filio, §. 1. & tradit Specul. tit. de actio. & petition. colum. 11. quod in isto casu non esset dubium, quod competere, ex quo leg. praedicta uideatur dirigere uerba ad iudicem: cum dicit, cumplase el testamento, & cum uerba diriguntur ad iudicem, competit officium iudicis, ut in terminis similis statuti, tradit Alexan. in leg. 1. colum. 11. ff. de legat. 1. ubi etiam Socin. idem tractat circa tale statutum, & innuit, quod utroque modo posset quis dicere, quod intelligitur statutum, vel quod à ueniens ab intestato adiri debeat hereditas, vel quod etiam intelligatur, & si nullo modo adatur hereditas, & ibi ponit praeticam, quod sic intelligendo curator detur bonis. Bene tamen esset fatendum, quod iudex cuius officium imploratur, requirere debeat uenientes ab intestato, an uelint adire hereditatem, antequam iubeat, solui legata, neque det curatorem bonis, ut tradit Bart. in leg. 1. ff. de curat. bon. dan. tradit Alexand. consil. 137. colum. 3. uolum. 2. & si ista aditio non expectatur, per dist. leg. ad ualorem legatorum in contentiam, uidetur dicendum, quod fructus debeantur legatario à morte testatoris, ut etiam habetur, in dist. leg. si tibi homo, §. cum seruis, & legata pendunt usque ad aditionem hereditatis: eo, quia de iure illo, & etiam de iure isto partiarum, error necessaria aditio hereditatis, & legata corruebant non adita hereditate, & fructus ideo non debebantur nisi à die aditae hereditatis, quo obstaculo subleto, per dist. leg. ordinam. restat dicendum, quod etiam legatario pertineant fructus rei legatæ à morte testatoris, super quo tamen tibi, qui majus oclum habueris, relinquo cogitandum. Quid autem, si res quae legatur non sit propria testatoris, sed hereditas, uel aliena? Vid. per Doct. ubi supra, & per Bart. in leg. in fideicommissar. ff. ad Trebell. & per Angeli. Arct. in §. 1. Inst. de leg. colum. fin. per Alber. & alios, in leg. fin. C. de usufr. & fructibus legat. & habes infra, in ista leg. in legato uero uersu, à quo tempore ueniant fructus? Vide in dist. leg. aquil. & in leg. peculium, ff. de legat. 2.

cho mas de lo que valia, o si non la quiescisse vender; estonce dezimos, (2) que abonda que el heredero entregue, a aquel a quien es fecha tal manda, de la estimacion della, quanto pudiesse ualor comunamente. Orrosi dezimos, que si algund testador que ouiesse dos sus sieruos, que fuesen padre, e hijo; o si fuesen hermanos, o parientes muy de cerca, e estableciesse el vno por su heredero, e mandasse el otro a alguno; si este que fuele establecido por heredero, conociesse la manda, e dixesse que la non queria cumplir, poderlo y a fazer, por razon del parentesco (3) que ha con el otro sieruo que es mandado; pero seria tenudo el heredero, de dar la estimacion del. E esto mismo seria en las cosas, que quiniessen, semejantes destas. (4)

LEY

(1) Que saliesse della. Adde leg. fin. & ibi gloss. & Doct. C. de usufr. & fructibus legat. autem etiam tenentur de percipiendi? Videtur, quod sic, ut in leg. cum seruis, §. fructus, ff. de legat. 1. sed illa lex loquitur, quando legata sunt res propria testatoris, idem tamen dicit Alber. in dist. leg. fin. si legatur res aliena: nam post aditam hereditatem, & interpellationem, & moram ueniunt indistincte, tam percipi, quam percipiendi, per leg. 1. in fin. C. eod. nota tamen, quod non uenirent illi, quos percipere potuisset petitor, sed illi quos percipere potuit possessor, secundum Alberic. post Pet. in dist. leg. fin. ita intelligens, quod habetur, in dist. §. fructus, & in leg. patronus, in princ. in 2. respons. ff. de legat. 3. licet, quando res propria legatur à tempore mortis, uenirent etiam percipiendi, quos legatarius percipere, scilicet, potuerat, ut in dist. §. fructus, leg. cum seruis, alias incipit apud Julianum.

L E Y XXXVIII.

Tenetur haeres rem legatam tradere legatario, si eam ad manus habet: alias indulgetur per iudicem tempus, sed si est aliena, nec potest commode emi, sufficit estimationem solvere, idem si est institutum in usufructu, & eius filius, uel pater alii legatur, quia liberatur estimationem soluendo. Hoc dicit.

- (1) Entregar. Si res est alibi, & haeres copiam non habet eam dandi, ut in leg. cum res, ff. de legat. 1. nam regulariter haeres tenetur tradere eam legatam in loco, ubi est: ut ibi ubi uide casus fallentia.
- (2) Dezimos. Concord. cum l. non dubium, §. fin. ff. de legat. 3. & cum §. non solum, inst. de legat. & uide supra ad. in leg. 10. quid autem si haeres alias potuit rem legatam redimere congruo pretio, & noluit, modo uero habere non potest, nisi immenso pretio? Vide gloss. notat. in leg. qui concubinam, §. fin. ff. de legat. 3.
- (3) Parentesco. Concord. cum l. si domus, §. qui confitur, ff. de legat. 1. & not. istam l. cum dicit, si parientes muy de cerca. Nam uidetur larius loqui quam, dist. §. qui confitur, & licet l. 1. tit. 3. 4. part. & l. possessionem, C. de commun. utriusque iudi.
- (4) Semejantes destas. Et sic, ubi esset affectio ratione personarum, ne resisteret aliquid inhumanum: secus ergo, si esset affectio rerum, ut in dist. §. qui confitur, per quem dicit Bald. quod si pater doctor relinquit filium haeredem, & legat alteri lib. os, non audietur filius, & si sit doctor uolens solvere estimationem, ne liberi ab eo separantur: non enim habetur consideratio talis interesse contra dispositionem testatoris, secundum eum, & Paul. de Cast. ibidem.

LEY XLIII.

Como se defata la Mandada, si el señorio de la cosa de que es fecha, le gana despues a quien era mandada.

Recibiendo (1) algun ome, en manera de donacion, aquella cosa misma que algund testador le ouiesse mandado, quier gela dicsse aquel que la auia mandado, o otro qualquier que la touiesse, non puede demandarla despues, por razon de aquel mandado en que le fue mandada. Pero si la cosa que fuesse dexada en testamento a otro, la diessen despues algunos otros, que non fuesen herederos del testador, al seruo de aquel mismo a quien fue mandada; estonce, el señor del seruo bien puede demandar la estimacion de aquella cosa, que le mandaron, al heredero del testador, maguer que las cosas que gana el seruo pertenescen al señor. E aun dezimos, que si aquel a quien es mandada alguna cosa en testamento, o en codicilo de otro, la ganalle despues por compra, o por cambio, de alguno que la touiesse; estonce aun, bien puede demandar al heredero del testador la estimacion della, e el duegela pagar.

LEY XLIII.

Como vale, o non, la Mandada, que es fecha de vna cosa en Testamento de dos omes.

Vna cosa, (1) o vna vna, o otra cosa qualquier, seyendo mandada a algun ome en

LEX XLIII.

Si rem legatam recipiat legatarius iure donationis a testatore, vel ab alio, non potest eam petere iure legati, secus si sit donata seruo legatarii per extraneum, qui nihilominus petet estimationem iure legati ab herede, si tamen ex titulo oneroso legatarius rem legatam ab aliquo eam tenente consequatur, potest pretium petere ab herede testatoris. H. d. Habuit originem a leg. si seruum legatus, §. si id quod, ff. de legat. 1. §. a. §. si res aliena in usufructu de legat.

(1) Rescribendo. Prosequitur nota. per Azo. C. eod. in summa, col. si. vers. Item succurritur heredi.

LEX XLIII.

Eadem re uni in diversis testamentis legata, si prius ab uno, legatarius consequitur estimationem: ab alio, rem petere potest; sed si prius rem consequatur taliter quod ab eo evelli non potest: non potest postea estimationem petere. H. d. Habuit ortum ab usufructu de legat. §. hac ratione, §. de legat. 1. leg. plane, §. si duorum.

(1) Una causa. Prosequitur dicta Azo. C. eod. in summa, col. si. vers. sed ubi retribi legata est in duorum testamentis.

(2) Contrallar. Vide ff. de legat. 1. leg. non quocunque §. 2. in princ.

LEX XLV.

Si eadem res uni in eodem testamento legatur, semel debetur, sed si legatum est in numero, pondere, vel mensura, & legatarius prober testatorem sapius legando voluisse, sapius debetur, ita solvitur, nisi heres prober testatorem voluisse unam fieri prestationem. Si tamen eadem quantitas legatur eidem in testamento, & postea in codicillis: praesertimur quod testator bis eam voluit praestari: nisi heres prober contrarium. Hoc dicit. Habuit ortum a leg. plane, §. si eadem, cum sequentibus ff. de legat. 1.

(1) Muchas vegadas. Prosequitur dicta Azo. C. eod.

testamento de dos testadores, que lo fiziesen apartadamente; si acacesciese, que aquel a quien la mandaron, que ouiesse primero la estimacion de aquella cosa, del heredero del vn testador; bien puede por esso aun, demandar al heredero del otro, que le de aquella cosa que le fue mandada. Mas si primeramente rescibiesse aquella cosa misma que le fue mandada, del heredero del vn testador, auiendo la posesion, e la propiedad della, de manera, que segund derecho non gela pudiesen contrallar; (2) estonce, non podria demandar la estimacion della, al heredero del otro que gela auia dexado.

LEY XLV.

Como, si la cosa es mandada muchas vezes en el Testamento, non es tenuto el heredero, de la dar mas de vna vez.

Muchas vegadas (1) mandando el testador vna cosa misma, assi como casa, o vna; o otra cosa señalada, a vn ome en vn mismo testamento, non se entiende que el heredero la deue dar mas de vna vez. (2) Mas si acacesciere, que el testador mandasse a otro quantia cierta de maravedis, o de otra cosa qualquier que se pudiesse contar, o pesar, o medir, e en aquel mismo testamento le mandasse tanta quantia cierta muchas vezes; si aquel a quien la mandaron (3) pu-

in summa, col. si. ad fin. vers. item succurritur heredi.

(1) Mas de una vez. Concord. cum leg. plane, §. si eadem, ff. de legat. 1. & cum leg. manius, §. cum, ff. de legat. 2. & procedit, secundum Joann. de Imol. Raph. Paulum, & Alexand. & si testator expressit dixisset quod eadem res sapius praestaretur: cum eadem res ex eadem causa sapius non videtur posse praestari, vel deberi. Quid autem si testator legavit fundum cornelianum tizio, & in eodem testamento eundem fundum legavit seruo Titio, an tunc legatum multiplicabitur? Leg. 14. supra eod. facit quod sic, & adde. leg. quid ergo si maiorem, §. si quis duos, in fin. & in leg. seruo meo si princ. ff. de legat. 1. neque refert secundum Paul. de Castro, in d. §. si quis duos, circa finem, quid prius fuerim consequutus: nam, & si prius rem consequar, possum agere ad estimationem ex persona alterius: quia non obstat regula de duobus causis locrativis: cum haberunt oriri ambæ in personam ejsdem de directo, sed habeant per obliquum, illud tamen limitat, & intelligit Paul. de Castro, post Dinum in dicta leg. plane, §. si eadem, vers. sic. item quare, hoc esse verum, si apparet quod testator voluit pluries praestari. Vide ibi, quod etiam si primo legavi tibi partem fundi, postea lego tibi fundum Paul. de Castro, in d. §. si eadem, responderet, quod non videatur secundo legare, nisi eam partem quam prius legaverat, licet secus esset secundum eum, si haeres meus legavit tibi fundum, cuius ego legaveram partem, quia videtur sentire de alia parte non debita, per text. quem dicit notabilem in utroque dicto, in leg. manius, in principio, ff. de legat. 2. & commendat multum primum dictum dicens, quod prima facit quilibet diceret contrarium. Alexand. tamen ibi videtur, in hoc primo dicto tenere contra Paulum, imo, quod legando secundo loco fundum videtur legare totum, & non illam partem, quam primo legavit. Vidi ibi per eum.

(2) A quien la mandaron. Vide in dicta leg. plane, §. si eadem, vers. sed si non corpus, ff. de legat. 1. & quod habetur in leg. sempronius, ff. de legat. 2.

podiere prouar, que quantas vegadas le mando aquella quantia, tantas vegadas fue su entencion de acrecer en la manda, estonce bien puede auer todas las quantias que son nombradas en el testamento, cumplidamente; mas si non lo pudiere prouar, deuese tener por pagado, de la vna quantia dellas. Pero si el testador mandasse en su testamento quantia cierta de maravedis a vn ome, e despues desto fiziesse otro testamento, o otra escritura que es llamada en latin, Codicillus, en que le mandasse aquella quantia misma otra vez, estonce se enriende, que el testador quiso fazer tal manda dos vezes; (4) fueras ende, si pudiere prouar el heredero, que su entencion fuera, del testador, que la non ouiesse mas de vna vez.

LEY XLVI.

Si el testador manda a otro alguna su seruo en tal manera, que se sirua del, non se entiende que gelo da del todo.

En tal manera faziendo el testador manda a algun ome, como si dixesse: Mando que fulano mio seruo, que sirua a tal ome. Por tal manda como esta non se entiende, (1) que aquel a quien es fecha la manda, puede auer propiedad, nin señorio, en el seruo; mas aura en su vida el seruuicio del tan solamente: e despues que el muriere, deue tornar el seruo al heredero del testador.

LEY XLVII.

Como, si alguna manda a otro carta, o escritura de debito, que le deuan, entienda que le manda aquel debito, que le deuan.

Carta, o escritura alguna, que fuesse fecha sobre debda que deuiessen al testador, le Partida VI.

(4) Dos vezes. Concord. cum leg. quinquaginta, alias incipit. quingenta, ff. de proba.

LEX XLVI.

Si testator legat alicui, ut seruus suus ei seruiat, intelligitur ad vitam legatarii dimittere. Hoc dicit. Habuit ortum, a leg. uxori usufructus, ff. de usufr. leg. §. ult.

(1) Non se entiende. Concord. cum leg. uxori, 24. §. fin. ff. de usufr. leg. quem casum dicit ibi Albe. de eo alibi non recordari.

LEX XLVII.

Potest legari instrumentum debiti: & intelligitur per hoc debitum legatum: si tamen testator mandet quod debitor suus soluat debitum testatoris creditori, non potest hoc agere creditor testatoris contra debitorem, sed contra heredem, & haeres contra debitorem ut solvat creditori. Hoc dicit. Habuit originem secunda pars a leg. seruo legatus, §. si testator, ff. de legat. 1.

(1) Aquel debito. Concord. cum leg. seruum filii, §. cum qui chirographum, ff. de leg. 1. & hoc ideo: quia si legatum chirographi hoc non importaret, nullam utilitatem legatum afferret, vnde si quis renuntiaret debito in eo contento, non ex hoc videtur renuntiare debito in eo contento, sed probationi, quam faceret instrumentum, secundum Bal. in leg. habes, §. 1. ff. de pact. Alleg. leg. 3. C. de fid. instrum. & si lex, vel statutum annullat instrumentum, non videtur in dubio annullare contractum, seu obligationem: sed tantum probationes per instrumentum. Joan. de Imol. Raph. Paul. & Alexand. in d. §. cum qui chirographum, contra Bal. ibi, & in leg. usufructus, §. fin. ff. cod. & vide per Paul. de Castro 2. vol. consil. 5. incipit notandum est quod pra-

yendo la carta aral, que se pudiesse el debito prouar por ella; si tal carta mandasse el testador a algun ome, entienda que le manda aquel debito, (1) que le deuen por aquella carta. Otroffi dezimos, que si algun testador ouiesse a dar quantia cierta de maravedis a algun ome, e dixesse assi en su testamento: que mandaua a otro alguno que fuesse su debdor, que los maravedis que le deuia, que los pagasse aquel otro: por tal manda como esta non se entiende, (2) que aquel que deuia auer los maravedis del testador, que los podria demandar a aquel su debdor, a quien mando que gelos diesse; mas bien puede pedir al heredero del testador, que le confirria al otro, de manera que gelos faga dar; e el heredero (3) ha poder de lo fazer.

LEY XLVIII.

En que tiempo, e en que lugar, pueden demandar las Mandas.

Fazen los omes mandas, a las vegadas, de cosas ciertas señaladas, assi como quando dize el testador: Mando a fulano ome, mio seruo que assi ha nome; o, mio cauallo que es de tal color; o otra cosa qualquier que le mandasse, señalandola, de manera que puedan saber ciertamente, qual es; dezimos, que la manda que fuesse fecha de tal cosa, que loobrecho es, que lo pueda pedir aquel a quien fue mandada, luego que heredero entra la herencia (1) del testador, en alguno de los tres lugares; (2) o alli do morare el heredero, o en el lugar do fuere la mayor partida de los bienes del testador, o en otro lugar qualquiera que fuere fallada la cosa, de que hizo el testador la manda. E en qualquier de los lugares,

seruum statutum, & per Decium consil. 17. incipit vilo puncto.

(2) Entiende. Adde leg. si cui legatur, §. si Titio, & leg. seruo legato, §. si testator, ff. de legatis 1. & leg. si descommissa, §. interdum, ff. de legat. 3.

(3) El heredero. Cuius contemplatione testator fecit, ut a debito liberaretur, & sic ille agit ex legato, cuius interest, licet verba legati ad eum non dirigantur, ut in d. §. si testator, & in d. §. interdum, & §. si Titio, & vide quod tradit Soc. consil. 73. vol. 3. in 4. dubio.

LEX FINALIS.

Species pure legata statim adita hereditate potest peti in loco domicilii heredis, aut ubi est maior pars hereditatis, vel ubi est res, & ibi est tradenda, nisi testator locum ubi traderetur, expressit. Et si haeres malitiose transportet eam, suis sumptibus eam reducta, legatum autem in genere pondere, numero, vel mensura contentum, potest peti in loco domicilii heredis, vel ubi est maior pars hereditatis: vel ubi haeres soluece inceptit legata: seu ubi testator solui iussit. Er causa legatorum est breuiter abque malitia terminanda. Hoc dicit. Habuit ortum tota ista lex a leg. quod legatum, & a leg. fideicommissum, in princ. ff. de iudic. & a leg. cum res, ff. de legat. 1.

(1) La herencia. Vides ergo, quod ad perfectionem, & complementum legatorum, ut possint peti, requiritur aditio hereditatis, per heredem scriptum, ut hic, & in leg. eam quam, C. de fideicommissis hodie vero dicit, ut in leg. 1. tit. 2. lib. 3. Ordinat. reg.

(2) Tres lugares. Prosequitur ista leg. tradita per Azo. C. ubi fidei com. peti. oportet. in summa.

Forma in iudic. comp. quere. 13. n. 1. pag. 823. l. 32. m. 2. 7. Carlevario iudicium m. 1. disp. 2. quere. 3. n. 143.

res, do fuere demandada, la deve entregar (3) el heredero; fueras ende, si el testador nombra- re lugar cierto, do sea dada la cosa: ca entonces, alli deve ser dada, do el oviesse mandado (4) que la diessen. Otrouo dezimos, que si el heredero mu- dare la cosa mandada, de vn lugar a otro, enga- ñosamente, por fazer dafio a aquel que la devia auer; si esto fuere prouado, entonces la deve adu- zir a su costa, a aquel lugar (5) onde la traspas- so, e darla a aquel que la devia auer. E esto de- de ser guardado en las cosas señaladas, de que fa- ze manda el fazedor del testamento. Mas las otras cosas que son mandadas, de que haze manda ge- neralmente, (6) assi como quando dize el testa- dor: Mando a talano vn seruo, o vn cavallo; non diziendo qual: o si le mandasse quantia cierta, de alguna cosa que se pudiesse contar, o medir, o pesar, dezimos, que la manda que fuesse fe- cha de alguna de las cosas sobredichas, que la puede pedir aquel a quien fuere mandada, en aquel lugar do morare el heredero; o alli do fuere la mayor partida de los bienes del testa- dor; o en otro lugar qualquier, do el herede- ro comencare a pagar (7) las mandas; o en aquel lugar do el testador las mandasse pagar. (8) E sobre todo dezimos, que en aquel tiem- po, e en aquella manera deuen ser pagadas las mandas, que el testador mando señaladamente en su testamento, que las pagassen. E los pley- tos de las mandas, deuen los Judgadores ante quien vinieren, librarlos derechamente, e sin alongamiento, (9) e sin escatima ninguna.

(3) Entregar. Imo in loco, ubi res est, ut in leg. cum res, ff. de legat. 1. in §. 1. & in leg. sed ff. de sus- ceptis, §. si uis. ff. de iudic. die quod in quolibet litto- rum locorum debet tradi: si tamen pertinet extra lo- cum, ubi res est, debet hoc fieri expensis legatarii, & ejus periculo, ut in leg. si res, & leg. nisi, ff. de rei uendit. & vide supra eod. leg. 18. in princ.
 (4) Mandado. Vide in d. leg. cum res.
 (5) Aquel lugar. Et adverte: quia etiam si tempore mortis alibi sit res, ita quod si de illo loco non amo- ueretur liberaretur haeres cum praestando in loco illo. Si tamen illam inde amouit dolo, vel culpa, non libera- retur, & si uelit eam reducere, & praestare in loco illo, sed teneatur reducere eam ad locum, ubi fuit actum, si legatarius uellit, ut probatur, in d. leg. cum res, uerf. sed si alibi, & ibi ita intelligit Paulus de Castro, & sic ita, leg. intelligitur nisi alibi legatarius uelit sibi dari in loco, scilicet, ubi haeres conuenitur, ratione fori: ista tamen lex partitum uidetur huic dicto aduersari, cum noluit ultra punire dolum, vel culpam haeredis: nisi suis expensis reducat rem in eum locum a quo amouit.
 (6) Generalmente. Adde leg. quod legatur, §. prae- terea, & leg. si fideicommissum in princ. ff. de iudic. & in d. leg. cum res.
 (7) Comencart a pagar. Adde leg. §. fideicommissum, §. fin. & leg. quamuis, & leg. sed ff. 1. responsor. ff. de iudic.
 (8) Las mandasse pagar. Vel ubi uerisimile est eum uoluisse, quod solueretur, ut si dicat centum modios ex illo horreo: nam ibi uoluit praestari ubi est horreum, leg. quod legatur, & leg. sed ff. de susceperit, §. 1. ff. de iudic. & in d. leg. cum res.

TITULO X.

De los Testamentarios, que han de cum- plir las Mandas.

Testamentarios son llamados aquellos que han de seguir, e de cumplir, las man- das, e las voluntades de los defuntos, que dexan en sus testamentos. Onde, pues que en el Titulo ante deste fablamos de las Man- das, queremos dezir en este, de los Testamen- tarios, que las han de cumplir. E mostrare- mos, (1) que quiere dezir Testamentarios, e a que cosas tienen pro, e en que manera de- uen ser puestos. E que poderio han en las man- das, e en los testamentos. E como deuen cum- plir la voluntad del finado, e fasta quanto tiem- po. E quien deve entrar en el logar dellos, para cumplir el testamento, si por su culpa lo ouieren a sacar de sus manos. E que pena de- uen auer los testamentarios, quando malicioso- mente alongassen de cumplir las mandas del testamento.

LEY I.

Que quiere dezir, Testamentarios, e a que tie- nen pro, e en que manera deuen ser hechos. Abcegaleros, e Testamentarios, e Manfleso- res, como quier que han nomes departi- dos, (1) el officio dellos vno es: e en latin llamanlos, Fideicommissarios, (2) porque en la fe, e en la verdad destos (3) omes tales, de- xan,

(1) E fin alongamiento. Adde §. illud, in autentico de hered. & falcid. & ibi gloss. & Angel. & in ad- solutionem legati, procedatur uia executiua? Vide per Rodericum Suarez in repet. leg. post rem iudicatam, ff. de re iudic. uerf. sextus casus.

TITULUS X. DE EXECUTORIBUS TESTAMENTI.

(1) Mostremos. Latius exorditur, quam Jacob. de Aren. qui fecit tractatum de istis diuidens illum, in quatuor partes, de quo mentionem facit Joan. Andr. in addit. ad Specul. tit. de instrumentis. editio. §. nunc uero aliqua in principio.

LEY II.

Dieltur executor testamenti, cui testator commisit factum animae suae, & profecti quia per eum citius im- pletur testatoris uoluntas, & potest constitui executor testamentarius, siue sit praesens, siue absens. Hoc dicit. (1) Nomes departidos. Dicunt etiam executores, & diuifores, & distributores, vel dispensatores, vel mi- nistri, ut tradit Specul. in tit. de instrumentis. editio. §. nunc uero aliqua, colum. 2. uerf. potest.
 (2) Fideicommissarios. Sic uocat eos Hubertus de Bo- blio in leg. nulli, C. de Episcopis, & Clericis, & Accursum in leg. uxorem, ff. ad leg. Cornel. de falsi. & in leg. si quis pro redemptioe, C. de dona. & in leg. diuisi, ff. si cui plusquam, per leg. falcid.
 (3) En la verdad destos. Unde, & ibi sic electi a testa- tore praferuntur Episcopo, ut in autentico de eccle- siasticis, tit. §. si quis autem, colum. 9. non tamen pote- rit testator prohibere episcopum, ut non impediatur se contra executores testamenti male agentes, ut not. Abb.

xan, e encomiendan los fazedores de los tes- tamentos, el fecho de sus animas. E tienen grand pro estos atales, quando fazen su officio lealmente: ca se cumplen mas ayua, por acuj- da dellos, las mandas que son puestas en los testamentos. E puedenlos establecer para esto, estando ellos presentes ante los fazedores de los testamentos, e aunque lo non sean. (4)

LEY II.

Que poderio han los Testamentarios en cumplir las Mandas de los testamentos, e como de- uen cumplir las mandas del finado.

Poderio han los testamentarios, de entregar, e de dar las mandas, (1) que son fechas

in cap. tua nobis de testat. & quid si testator nullum reliquit executorem? Dic quod poterit iudex tunc ip- sum dare, secundum Bart. in leg. 3. ff. de aliment. & cibariis. legat. Item etiam per statutum civitatis possunt deputari executores testamentariorum, vid. Bal. in authentica hoc amplius, 2. colum. C. de fideicommissis. & Felin. in cap. ecclesia S. Maria, colum. 40. de constit. Item nullo executor nominato haeredi compellitur executio, etiam in his que ad piam causam relinquuntur, ut in cap. 3. de testat. vide infra eod. leg. pen. si tamen sit relicta ad redemptioem captiuorum, tunc nullo a testatore execu- tore nominato, pertinet executio ad Episcopum, ut in dist. authentic. de ecclesiis, tit. §. si quis adificationem, & §. pro redemptione, in relictis uero pro restitutione per vim ablatorum, seu illicite acqulsitorum de quibus non aliter, quam ex testatis confessione appareat, execu- cio pertinet ad nominatos per testatorem, vel here- dem, seu executorem a iudice constitutum secundum Joann. de Ana. & Felin. in cap. Cum sit, de iude. si uero aliunde constaret de talibus male ablati, fieri de consil. Episcopi, secundum Abba. & Felin. in d. cap. cum sit, cap. sicut dignum, §. non insuper, de bonis. ad dis- tingendum tamen que ex usuris testator acqulsierit, non potest alium quam Episcopum nominare, Domini. con- sili. 20. quom uideas, & aduerte, quod si iste execu- tor sit suspectus, poterit remoueri. Vid. Specul. in d. §. nunc uero aliqua, fol. 6. colum. 3. uerf. quid si execu- torem suspectus.
 (4) Que lo non sean. Adde leg. 1. §. fin. ff. de Procura- toris sunt enim isti executores quasi quidam procura- tores constituit post mortem, secundum Bal. in leg. qua fuerunt, colum. 7. C. de pign. actio.

LEY III.

Executor testamenti potest legata solvere, & ea ab haerede exigere; nec teneatur soluendo legata haeredi cauere, si sit religiosus, vel suspicione catens, alias sic. Hoc dicit.

(1) De dar las mandas. Habes hic expressum quod executor testamenti potest mittere legatarium in posses- sionem rei legatae, quod nota, nam Specul. in d. §. nunc uero aliqua, fol. 7. colum. 1. uerf. item dicunt quidam: potius inclinari, quod executor non possit propria au- thoritate capere res legatas: imo oportet, quod sibi tradi- dantur, alleg. leg. fin. §. fin. C. arbit. tutel. & leg. orphanotropus, §. 1. C. de episcopis, & clericis, potest dici, quod invito haerede non possit: quia non potest execu- tor per vim expellere heredem a possessione, ff. de reg. iur. leg. non est singularis; & ita uult Bal. in leg. id quod pauperibus, col. 8. uerf. 18. quatuor, C. de epis- copis, & clericis, & bene facit quod inferius subditur in ista leg. ibi (pueden procurar y demandar las cosas, &c.) haerede tamen non resistente, satis uidetur quod possit hoc facere executor in rebus specialiter legatis, quod etiam est quod adducit idem Bal. in dist. leg. quod pauperibus, colum. 7. uerf. 15. quatuor, & uerf. 16. quatuor, ubi di-

en los testamentos, e en los cobdicios, en la manera que los fazedores de los testamentos lo ordenaren. E pueden procurar, e demandar las cosas, (2) de que fuesen fechas las mandas, quier las rouiesse el heredero del finado, quier otri. Pero si los herederos sospecharen, (3) que los cabegaleros non daran las mandas a aque- llos a quien fueron mandadas, deuen tomar tal recabdo dellos, que sean ende seguros que las den, segund son escritas en el testamento. E si tales omes fuesen, que no sean sospecho- sos, assi como Frayles, (4) e omes religiosos, non deuen tomar este recabdo dellos; nin son ellos tenudos de lo dar, maguer gelo deman- das.

Ley 5. 6. 7. tit. 4. lib. 5. Recop.

cite, quod restitutionem, quae est facti in fideicommissi, uniuersali, potest facere executor, & etiam restitu- tionem legati particularis, adde etiam Bal. in leg. non da- bium, C. de leg. quod si ipse executor est etiam legatari- us, potest tunc capere legatum propria auctoritate, alleg. leg. fideiulias, §. secundum, ff. de contrah. empt. & quod not. in leg. de his, C. de furt. in hoc tamen atten- denda est forma commissionis, & potestatis executori a testatore datae cum ex ea pendeat potestas executorum, ut tradit idem Bald. in d. leg. id quod pauperibus, colum. 4. uerf. uenio ad quartum; & tradit Bar. in leg. alio, colum. 3. ff. de ali. & cibariis. legat. & facit quod etiam statim subditur in ista leg. ibi: in la manera que los fa- zedores de los testamentos lo ordenaren.

(2) Demandar las cosas. Adde leg. nulli, C. de episco- pis, & clericis, & vide quod habetur infra eod. in leg. 4.
 (3) Suspecharen. Tunc ergo permittitur haeredi petere cautionem istam ab executoribus, quando iustam habue- rit causam suspicionis, non alias, quia regulariter exe- cutor testamentarius quando est merus executor, non fastidat, ut not. Bart. uerf. bonus text. in leg. diuisi, ff. si cui plusquam per leg. falcid. boni text. in leg. liberior. §. largius, ff. de ann. legat. leg. finior. §. 1. ff. quan- do dies legat. ced. & per Salicet. in leg. nulli, uerf. qua- ro 2. extra gloss. C. de episcopis, & clericis.

(4) Frayles. Qui executores testamenti esse possunt impetrata superioris licentia, cap. 2. de testament. lib. 6. clement. 1. eod. titulo. ubi bonus text. quod monachi tale officium suscipientes coram ordinariis iudicibus pos- sunt conueniri de fraude, & culpa, & ut rationem reddant administrationis, etiam si alias sint exempti. Prae- ter tamen minores arcentur ab hac executoria per text. in clement. xviij. §. uerum, & uerbor. significatio, ubi Cardinal. & Ancharra. tenuerunt, quod neque ius eli- gendi pauperes eis committi possit, idemque tenuerunt Domin. & Philipp. Franc. in dist. cap. 2. contrarium tamen in hoc tenuit Bartol. in tractat. minoratum, lib. 7. cap. 4. dicens hoc potius esse facti, quam iuris, ideoque eis talem electionem committi posse, leg. cum pater, §. hereditatem, ff. de legat. 2. leg. ex falso, §. si qui regatur, ff. ad Trebellian. & hoc etiam tenuit Ro- man. consil. 409. colum. 2. & sentit Bald. in leg. id quod pauperibus, colum. 3. C. de episcopis, & clericis, idque uide- tur uerius: cum ratio, dist. §. uerum, cesset in hac electione facienda. Idem etiam tenuit doctor de Covar- ruias uir honorandus in sua relectione, dist. cap. tua nobis de testam. eodam. 1. qui ex hac ratione uult electionem executorum eis per testatorem committi posse. Cui dicto multum obstat, quod consuluist Bald. 1. uol. consil. 399. incipit de principali instrumento, num. 2. ubi tenet nullam esse similem declarationem, de qua factam per fratrem minoreum: quia effat occasio nomi- nandi aliquem amicum, in quem perueniret pecunia, & daretur occasio, quod per illum uenirent ad manus fratris minoris, quod fuit modicum, dist. clement. xviij. de paradyse, & ad materiam, dist. cap. 2. in principio, de

dassen. Ca tales personas como citas, deue onie sospechar, que lo faran bien. (5)

L E Y III.

Que los Testamentarios deuen cumplir la voluntad del finado, e non segund su aluedrio. Si el fazedor del testamento mandalle dar a personas ciertas, de lo suyo, algunas cosas señaladas, o cierta quantia de marauedias

27 1. 6. 7. 7. 11. 4. 11. 3. 11. 3. 11. 3.

nam. lib. 6. quando religiosus possit esse executor testamenti: vide notabile consilium Pauli de Cast. 1. vol. consil. 13. incipit super primo dubio, ubi tenet, quod illud cap. non habet locum in religioso, qui esset perpetuo institutus ad curam animarum in aliqua parochiali ecclesia, quia ille dicitur a monasterio piene translatus, & licet sit religiosus, non tamen est sub obedientia Abbatis, ibique vltimem esse in Priore conventualli, misso extra monasterium ad regendum aliquem conventum fratrum, licet iste pro libito Abbatis possit revocari ad claustrum, vide ibi per eum: quia est hoc vltimum satis dubitabile. Adverte etiam, quia Fredericus consil. 293, ad fin. consilium executionem factam etiam per monachum ordinis minorum, etiam non impetrata superioris licentia validam esse, licet fieri non deberet, & cum ista decisione transit Felio. in cap. 2. de iudic. col. 2. & dicit magis communiter teneri Decius consil. 494. & consil. 499. & cum dicto Frederico tenet etiam in leg. in ambiguis, §. non est, ff. de regula. iur. qui tamen in dictis consiliis ab ista opinione recedit per leg. non dubium, C. de legib. & per alia, quae ibi videbis, & contra opinionem Frederici tenet etiam Philippus Franchus in dist. cap. 2. in princip. inducens ad hoc illum text. cum dicit religiosus executor esse non potest: quae verba actum in contrarium gestum nullum esse offendunt. gloss. in cap. 1. de regul. iur. lib. 6. & in leg. gallus, in princip. ff. de liber. & post. sed forte opinio communis sustentari potest: quia ad leg. non dubium, ipsemet Fredericus respondet, quod ubi lex aliquid simpliciter prohibet propter honestatem, quod valebit actus, licet sit contra legem, allegat Joann. And. in cap. sicut, ne clerici, vel monach. & ad text. in dist. cap. 2. in princip. responderi potest, quod ibi verbum, non potest, non ponitur respectu valoris sibi sui respectu iuris: sed respectu ipsius monachi tunc officium respicientis, vel exequentis, & sic respectu ipsius cum velle, vel nolle non habeat, non potest: non tamen negatur, quod si de facto fecerit, actus teneat: eo quia talis actus fit ad alienum commodum, & non ipsius monachi: quia si ipsius monachi favor tantum esset, actus nullus esset: & ita procedat quod dicit gloss. in dist. cap. 1. & quod habetur in leg. nemo potest. ff. de legat. 1. & benefacti. nam licet alteri stipulari nemo possit, leg. stipulatio ista, §. alteri, ff. de verborum obligation. tamen adhuc illi acquiritur naturalis obligatio, ut laic tradit Alexand. in dist. §. alteri. Adverte etiam, quia & femina potest esse executrix testamenti, leg. de iure, in princip. ubi Bart. ff. de aliment. & cibari. legat. & uxor relicta executrix in testamento mariti, non amittit ius executionis, & si contrahat secundas nuptias, secundum Bartol. ibi, & tenet Decius in leg. 2. ff. de regul. iur. Bar. in authentica eistem, C. de secundis nupt. ad fin. & vide Joann. de Plat. in leg. patrimoniorum, C. de numer. patrimon. lib. 10. minor aetate, 25. annorum maior, 17. annorum, potest esse executor testamenti, gloss. in dist. cap. 2. in princip. de testam. lib. 6.

(5) Lo faran bien. Not. hic praesumit pro religiosis, & adde cap. 2. de novi operis evantiat. & ibi gloss. & gloss. in cap. de praesentum portiore, 16. quae. 1.

L E X III.

Executor non potest excedere mandatum testatoris in legatis certis: sed si arbitrio executoris distributio-

e todos los otros bienes que ouiesse, dexasse en mano de alguno que estableciesse por su testamentario, otorgandole poder, que el segund su aluedrio los partiesse a pobres: tal testamento como este, non puede dar mas a ninguna de aquellas personas ciertas, de quanto el le mando dar señaladamente (1) en su testamento; maguer viesse el, que alguno dellos era muy

nam honorum testator ei committat in pauperibus, potest libere inter pauperes illos quibus testator nihil certum reliquit distributionem facere. Hoc dicit.

(1) La mando dar señaladamente. Hoc ideo quia generaliter facultas data commissario executori, non refertur ad eandem personas, de quibus iam per testatorem erat specialiter provisum, ut in leg. talis scriptura, in princip. ff. de legat. 1. leg. doli clausula, ff. de verborum oblig. leg. coheredit. §. qui patrem, ff. de vulgar. & pupillar. leg. alimenta, §. basilica, ff. de aliment. & cibari. legat. & eod. tit. leg. Riccius, & ff. de legat. 3. leg. uxorem, leg. sanctissimo. Si vero dispositio specialis in istis personis non praecesserat: sed prius praecesserat provisio generalis, & postea specialis, tunc locus effectus imo generalis provisio praecedens referretur etiam ad illum, cui specialiter est provisum, ut est casus notatus, in leg. Titia, §. qui marce, ff. de ann. legat. Bart. post gloss. in leg. quastium, §. ha. ff. de usufruct. legat. colom. 3. verba, venio ad secundam quastionem, & est ratio: quia quando generale procedit, secundum sui naturam, iam comprehendit omnia sub se contenta, & ideo speciale subsequens non est sic potens, ut possit derogare in his, quae iam sunt comprehensa. Sed quando speciale praecedat, & postea sequitur generale, tunc applicatio primi specialis impedit omnia comprehendere. Unde solet dici, quod facilius impeditur faciendum, quam iam factum, leg. pater furioso, ff. de his qui sunt sui, vel alien. iur. istam rationem ponit Alberic. post Petrum. Cujus fuit dicta distinctio in dist. §. qui marce, & in terminis nostrarum legis, quod si praecesserat generalis provisio, poterant especiales legatarii habere, etiam ex provisione generali, tenet Arch. in cap. quia Joannes 12. §. fin. dicit enim, pone testatorem generale fecisse mentionem, dicendo sic: volo quod centum de bonis meis distribuatur inter pauperes civitatis Bononiae, & certis ex pauperibus ipsius civitatis reliquit cuilibet decem, nunquid illi petere poterunt de generali legato, non obstante speciali legato eis relicto? Dic quod sic, ff. de ann. legat. leg. Titia, §. qui Marce, & arg. ff. de aliment. & cibari. legat. leg. a finio, ego tamen cederem in casu huius, leg. nihil testate an prius praecesserat specialis provisio, vel generalis: ex eo: quia in casu isto non potest dici, quod generalis provisio praecedens comprehenderet istos pauperes, quibus testator specialiter legavit: quod patet quia legatum generale non debebatur omnibus pauperibus sed sufficiebat in certis distribui per executores, & sic cessat ratio quam superius adduxi, quod propter legatum speciale non derogetur generali, in quo etiam continebatur ille legatarius specialis, & sic cessat dispositio, dist. §. qui Marce, & dicta distinctio Petri, & Bartoli. de qua supra, & restabit dicendum, quod neutro casu executor poterit distribuere in eum, cui testator aliquid in specie seu in particulari legavit, & procedent leges dicentes, quod generalis provisio non refertur ad specialiter provisam, & ita videtur in hoc tenere Joann. And. in addition. ad Specul. in dist. §. nunc vero aliqua, tit. de instrument. editio, colom. 32. in additione incipienti constat quod tenet institutio pauperum, ubi refert dicta Archidia. de quibus supra, & dicit quod Archidia. formavit dictam questionem non provide, & quod non potest procedere, cum in q. per eum formata non debetur legatum omnibus pauperibus, ut dixi: sed sufficit

muy pobre, e seria bien de darle mas de aquello que le auia mandado el testador: como quier que puede partir los otros bienes que dexo en

su poder el testador, entre las otras personas que non son señaladas, e lo han menester, assi como lo el touiere por bien. (2)

L E Y

in certis distribui, unde secundum eundem Joann. And. procederet quastio Archidia. si aliter formaretur, videlicet si inter Sacerdotes carator civitatis iussisset centum distribui, & postea aliquibus ex illis legasset aliquid in particulari: dicit etiam ibidem, quod si testator expressisset per fideicommissarios distribuenda illa centum, & fortius si dixisset, lego commissariis centum distribuenda, &c. quastio sibi non esset dubia, & idem e converso, quando dixisset, lego dictam summam centum librarum, &c. non tamen aperit Joann. And. quid velit, seu quid dederet, sed quod quastio sibi non esset dubia, unde tenenda est mens, ista L. partitum hoc decedens, & confert in huius decisionis corroboracionem, quod dicit Bal. post Jacob. Butri. in leg. si Ecclesia, C. de Episcopis, & Cleric. ubi dicit, quod licet pena statuta per illam L. sit quinque librarum auri, contra violantes privilegia Ecclesiarum: si tamen in concessione privilegii, imponatur certa pena contra non observantes, non habebit locum tunc pena illius, leg. cum de speciali pena sit provisum, dist. leg. sanctio legum, ff. de pen. confert etiam adducta per Bal. in leg. non dubium, col. pen. & fin. C. de legib. in q. illa an per appositionem penae specialis videatur sublata pena nullitatis actus similiter dixit Bal. in autb. hoc amplius, C. de fideicommissariis. col. pen. vers. item quare urum penam, quod pena illius ardet, statuta contra haeredem non adimplement voluntatem defuncti, non habebit locum quando testator imposuit illam penam specialem, & illa est soluta per haeredem, dicit etiam Dinus, quod si testator fecit testamentum, in quo instituit filium impuberem, & uxori reliquit alimentam, & si filius defecerit in pupillari aetate, substituit ei matrem impuberis, & fratrem testatoris demum moritur impubes in pupillari aetate, & mater, & frater testatoris adeunt haereditatem ex substitutione pupillari, mater non poterit petere alimenta ex eo: quia provisum fuit matri in secundo casu per viam substitutionis: unde videtur recessum a via tacite repetitionis, de qua in leg. licet Imperator, ff. de legat. 1. in quo tamen Bal. tenet ibi contrarium, vide ibi per eum, dicit Bal. in leg. 2. col. 1. C. sentent. rescindendi non poss. vers. quare iudex, quod si iudex statuit parti terminum ad probandum exceptionem, deinde statui generalem dilacionem, quod omnium probari in speciali dilacione, non poterit probari in generali, seu suppleri. Confert etiam quod not. Bal. in leg. executores, ad fin. 6. col. C. de execution. rei iudic. ubi dicit, quod si sunt duo statuta: unum quod sententiae pupillorum mandentur executioni per priorem artium tantum: aliud, quod sententiae per potestatem: quod si sit lata sententia pro pupillo in ducentis, quod specialior iudex, idest ille, qui datus est aetati exequatur, ibique subdit, quod parvum genus magno generi derogat, & individuum derogat utrique facit etiam quod adducit Bal. in leg. si consul. in 2. testura, ff. de adoptio. in questione illa de legato facto fratribus, & prioris, quod quando est in diversis orationibus, prior non fungatur vice duorum: sed suo specialis relicto, de qua quastioni. vi. per Cyn. & alios, in leg. cum quastio, C. de legat. per Bar. in dist. §. qui Marce, & in leg. si servus commisit sibi, ff. de stipula. seruo, per Joann. de Plat. in leg. his scholasticis, C. de rogatio. milit. anno. lib. 12. vid. etiam per Bal. in leg. abserere, §. pro sicut, col. 3. vers. sed nunquid iudex, ff. de offic. pro consulit, & legat. An pena specialis iudici in aliquo articulo specialis apposita liberet eum a poena perjurii, ratione generalis iuramenti, quod fecit de observando leges, vel statuta. Sic etiam generalis sermo sequens non refertur, ut excludat ea, de quibus iam

specialiter erat provisum, leg. quatenus, C. famil. heredi. & leg. cum ita legatur, §. qui plures, ff. de legat. 2. & in eleganti questione adducit Oldrad. consil. 121. incipit ad primam questionem, colom. 2. vers. ad tertiam questionem, sic etiam, generalis confirmatio non refertur ad id quod est specialiter cassatum, leg. si quis priore, ubi gloss. & Bartol. ff. ad Trebel. & per Jason. in leg. stipulationes commedissim, ff. de verbor. obligat. & dixit Bar. in extravanganti, ad reprimentum, in gloss. super parte, non obstantibus, quod modus procedendi per illam constitutionem inductus in crimine laesae maiestatis, non habet locum in casu, leg. 1. C. si qui impera. maledixer. cum ibi sit specialiter provisum, & per dictam constitutionem generaliter loquentem, non videtur ei derogatum.

(2) Tenere per bien. Sed an poterit distribuere in suos filios, vel consanguineos pauperes? Vid. per Bal. in reple. leg. 1. col. 11. vers. super 2. quast. ff. de sacrosancti. Eccles. ubi tenet, quod sic in minuta distributione, voluit ad alimenta, & bona fide, & adde Abb. in cap. 1. ad fin. de cohabit. Cleric. & mulier. ubi per text. ibi vult, quod Clericus executor potest distribuere inter consanguineos pauperes. Vide etiam de hoc per Joann. And. in additio. ad Specul. tit. de instr. edit. §. nunc vero aliqua, col. 39. in addit. incipit continuatur hic alia quastio. ubi vult quod non potest dare propinquo sibi valde conjuncto, nisi forte ille conjunctus esset summus pauper, & ibi etiam ad fin. tenet quod potest de elemosinis dispensare in filium spurium defuncti pauperem, non de quota aliqua iure filiationis: sed ut pauperi de elemosinis. An autem executores teneantur inter plurimos pauperes distribuere, vel an possint dari uni tantum? Vid. Bal. in reple. dist. leg. 1. col. 12. vers. iuxta hoc quaritur, ubi dicit hoc solum auctoritate Prophetarum, Plal. 111. v. 9. Dispersit dedit pauperibus 29. dist. §. in ipsa autem liberalitat. & ead. dist. cap. non satis, adde Bart. in leg. 1. ff. de spio. lega. ubi dicit, quod si testator jubet bona sua distribuere inter pauperes eligendos per talem, quod ille non potest unum eligere, & dare ei omnia, arg. illius, leg. & leg. 3. ff. de ann. lega. nec peccat executor praesertendo pauperem pauperi: quia locus est gratificationis, secundum Bal. ibidem, vers. item quaritur, vide ibi ejus ad ditionatorem, & dicit Abb. in cap. cum in iure, colom. 2. de electio. quod plures deputari ad certa bona distribuenda inter pauperes, possunt illa distribuere in aliquem ex se ipsis dummodo alias egeat ibique se remittit ad ea, quae dixit in dist. cap. 1. de cohabit. Cleric. & mulier. vide etiam ibi Bal. de praetato executore, an possit eligere suum Conventum, vel pater suum filium pauperem? Et quid si testator dixit, quod dare cui vult, an possit dare sibi? Vide quod in simili dicit Bal. in leg. si in cui, vers. extra quaritur, C. de sur. lega. Quod autem si testator iussit bona sua distribuere pro male ablati, & non apparent tot male ablata quae capiant usque ad quantitatem bonorum, vel usque ad quantitatem taxatam per testatorem, puta mille librarum: nunquid superfluum reddi debet heredi, vel commissarius poterit de hoc disponere pro anima? Vide Bal. in leg. si quis ad declinandam, colom. 4. C. de Episcop. & Cleric. ubi post Jacob. Butri. in suo tractatu executorum responderet, quod si testator sic disposuit, ut in aliam causam non convertatur: & tunc reddetur heredi, quia expressio causae limitat legatum, leg. medico, §. fin. ff. de ann. legat. aut non ita disposuit, & tunc quod superest debet pauperibus erogari: & sic in aliam causam converti haereditate adhibito, leg. legatum, & leg. quidam, ff. de usufr. lega. leg. in testamento, ff. de condi-

LEY III.

En que cosas pueden los Testamentarios demandar los bienes del finado, en Juyzio, e fuera de Juyzio.

Quatro cosas son, señaladamente, en que pueden los testamentarios demandar en juyzio, e fuera de juyzio, los bienes del muerto, para cumplir su testamento, aunque non quieran los herederos del fazedor del. E el vno es, quando la manda es para obras de piedad, (1) o de misericordia. E el segundo es, quando el fazedor del testamento manda alguna cosa a otros, en vno con los testamen-

tarios. (2) E el tercero es, quando la manda es aral, que es establecida para govarnar (3) huérfanos, o otras personas qualquier. E el quarto es, quando el fazedor del testamento dize así: que da libre poder (4) a sus testamentarios, que puedan demandar en juyzio, e fuera de juyzio, los bienes del fazedor, para cumplir sus mandas. E facadas estas quatro cosas sobredichas, en otro calo ninguno non han poder (5) los testamentarios de demandar en juyzio los bienes del muerto, para cumplir sus mandas. Mas cada vno de aquellos a quien es mandado algo en el testamento, puede por sí de-

tionibus, & demonstrationibus, leg. fin. ff. de operib. publi. & in autentico de Ecclesia, tit. 5. si quis in nomine, & sequenti. Abb. etiam in cap. tua nobis, de resso. tenet idem: quia credibile est defunctum fuisse obligatum ad talem restitutionem, ex quo ipse hoc iuris. Nota tamen ad istam leg. quod si executor testamenti male arbitretur in eligendo pauperes, recurri potest ad iudicem. Vide per Baldum in autentico. praterea, C. unde vir. & uxor. Sed quid si civitas indiget reparatione murorum, vel pontium, seu viarum, nunquid de tallibus restitit pro anima arbitrio executoris erogandis poterit fieri dicta reparatio, etiam invito executor? Videas per Lucam de Penna, in leg. unica, C. de expensis publicorum iudiciorum, lib. 11. qui allegat pro utraque parte, & concludit, quod possit fieri pro maxime urgente necessitate, puta, ut ipse ait, quia bella hostium de possit haberi pecunia sine scandalo civitatis. Videas latius ibi per eum qui etiam tractat in versis. secundo queritur an et si testator iubeat capellas construiri in loco religiosorum, possit hoc converti in faciendum, vel reficiendum dormitorio quo religiosi indigent, & vult quod possit fieri Episcopo dispensante, & divina que testator iussit celebrari, celebrabuntur in ipsa Ecclesia Monasterii.

LEY XIII.

In quatuor casibus invito heredem exigit commissarius in iudicio, bona defuncti, scilicet, pro executione relictorum ad pias causas, vel ob alimenta indigentium, vel quando quid fuit relictum aliis una cum commissariis, vel quando testator dedit liberam potestatem commissariis petendi in iudicio, vel extra bona sua ad executionem testamenti, alias non potest, sed legatarius agat contra heredem pro suo legat. Hoc dicit.

(1) Para obras de piedad. Adde, leg. nulli, C. de Episcopis, & Clericis.

(2) En uno con los testamentarios. Tunc enim non sunt nisi ministri, & ideo agunt, leg. si quis Titio, & ibi Bart. ff. de legat. 2. leg. si legatarius, ff. de legat. 3. Gloss. in leg. Lucius, §. Marcia, ff. ad Trebell.

(3) Governar. Id est ad alimenta, & adde, L. alio, ff. de alimentis, & cibis, leg. & gloss. in dicta, §. Marcia, ubi etiam Paulus de Cast.

(4) Que da libre poder. Ut iam dixi supra eod. leg. 2. executorum potestas pendet à facultate, quam eis dat testator: poterit ergo indistincte agere, si à testatore talis potestas sit ei data, ut hic, & facte, leg. quidam, §. si scriptus, & leg. si pluribus, ff. de legat. 1. Cardin. in clem. unica, q. 13. de resso. ubi etiam Joan. de Imo. eadem. fin. & hodie communitur solent dari per verba magis ampla, quam hic habentur: de quibus vide per Bart. late in leg. alio, ff. de alimentis. & ibi Bart. leg. ubi vide de istis facultatibus, & qualiter debeant se habere executores in vendendis, & alienandis rebus hereditariis, & ibi dicitur adde; quid si aliquis emit ab aliquo tanquam ab executoro ultimæ voluntatis, & longo tempore tenuit, hæres vendicat, ille dicit bona fide

emisse: non tamen potest probare, quod ille fuit executor. Bal. in leg. 2. C. de reb. alie. non alie. decidit, quod nisi emptor probet ex aliquibus conjecturis se credidisse illum executorem: puta quia ita auditur dici à pluribus honestis personis, presumitur emptor male fidei, & ideo non prescribit, & ad id quod Bart. tractat in colum. 4. an executores possint vendere rem quam volunt? Adde Bal. in leg. cum non solum, §. si autem legata, per text. ibi. C. de bon. que liber. & in leg. quando, C. de instr. pigno. Item, & ad illud quod in ea, col. tractat, an hæres sit requirendus, quando executor vendit. Adde quod non, Bal. in leg. captatorias, C. de testa. nulli. col. 2. versis. modo circa hoc queritur, ubi dicit referens Bar. ita consuluisse, quod si testator commisit declarationem incertorum Cajo, qui declaravit non requisito heredem indistincte, quod debeant restitui Sejo, tanquam ab eo exorta: quod non tenebit declaratio: quia non est sequutus formam boni viri: subdit tamen Bal. quod debeatur in hoc itari iuramento executoris, si est honesta persona, leg. theopompus, ff. de dot. prelogo, leg. si quis pro redemptione, C. de dona. & non videtur fieri bona fide, quod sit non citato, neque requisito eo, cuius interest, leg. necessarius, ff. de in diem adhibito, leg. cum quidam, ff. de legat. 2. Bal. in leg. captatorias, in fin. quod executores non tenentur requirere heredem, nisi cum indigent eorum informatione, vel voluntatis eorum exploratione: quia non sunt iudices, sed executores, argu. leg. quid si nois, §. fin. ff. de adit. edicti. Adde etiam Alexand. 2. vol. consil. 62. incipit vna facti narratione, quod si hæres est pupillus, & ipsi executores sunt etiam ejus tutores, possunt vendere, non alias requisito pupillo, & ibi vide circa gloss. in leg. si pradium, C. quando decre. opus non est. Adde etiam cum Bart. in dicta leg. alio, circa finem, dicit, quod promissio de evictione, quam facient executores obligat heredem, si promittant, secundum consuetudinem civitatis, quod possunt etiam emptores agere contra heredem, ut habeant ratum factum executorum, ut ipsi sint magis securi, secundum Bald. in autentico. si captivi, C. de Episcopis, & Clericis. Et an executor habens potestatem vendendi, possit vendere filio suo? Vide per Bald. in repetitio. leg. 1. C. de sacrosanct. Eccles. 11. & 12. col.

(5) Non han poder. Adde, leg. Lucius, §. Marcia, ff. ad Trebellian. poterunt tamen implorare officium iudicis, etiam extra istos calus, ut in leg. quintus, ff. de ann. leg. Bart. in leg. si quis Titio, ff. de legat. 2. Bal. in leg. nulli, C. de Episcopis, & Clericis. & avertit quod quando sunt heredem instituti, unus executor non potest contra alium executorem agere, secundum Paul. de Cast. notabiliter in leg. qui proprio, §. si duobus, ff. de precur. ubi hoc modo limitat dictum Bart. ibi, qui dicit unum executorem contra alium agere posse: nam pro credit secundum eum, nisi aliquis specialiter sit hæres institutus. Et quando executor testamenti potest conveniri à legatariis. Vid. per Bart. in leg. firmis, §. 1. ff. quando dies lega. ce.

demandar a aquel que touiere los bienes del finado, la parte que le fue mandada en el testamento. E segund el departimiento que se muestra por esta ley, se entiendo en todas las otras, que fabled del poderio que han los testamentarios.

LEY V.

Quien puede cumplir las Mandas que son fechas para sacar cativos, si el fazedor del Testamento non dexa Testamentario que lo cumpla.

Dexando algun ome en su testamento marauedis, o heredad, o otra cosa cierta, que mandasse dar por su anima, de que sacassen cativos; (1) si non señalasse (2) omes ciertos, que cumpliesen esto, etlonce el Obispo de aquel logar onde es natural el que fizo el testamento, o aquel en cuyo Obispado (3) ouiere la mayor parte de sus bienes, lo deve fazer cumplir. Partida VI.

Testamario
my in cap
2. de sep. iur
bicta. quor
A. n. 5. 2. 2.
pag. 290
Mortaro
& causis
piv lib.
A. cap. 8.
n. 62. pag
310.
Carpio
tenab. lib.
3 cap. 10.
n. 17.

LEY V.

Si testator legat certam quantitatem ad redimendum captivos: & non dimittit executorem, qui hoc ad implet: recipiat Episcopi loci originis testatoris legatum, vel Episcopus loci in quo est maior pars hereditatis: aut si testator est advena, & nescitur unde est, recipiat Episcopus loci ubi moritur, & coram iudice ordinario illud scribat cum die, & mense: & post annum reddat iudici computum qualiter expendit: nec potest Episcopus, vel Notarius aliquid pro labore recipere. Hoc dicit.

(1) Sacassen cativos. Ista dicitur causa pissima, ut in autentico, ut cum de appellat. cognos. §. si unam, & ibi Bartol. collat. 8. & permittitur ob redemptionem captivorum, quod alias non permitteretur, ut in autentico, de restitut. collat. 8. autentico, res que, C. communita de legat. cap. aurum, 12. q. 2. & adde L. 2. & que ibi dixi tit. 29. 2. partit. in quocumque alio relicto ad pias causas locorum habebit, cap. si heredes de test. ubi nullo executor a testatore nominato executio fieri debet per heredem, & per eius negligentiam executio pertinet ad Episcopum, ut in dicta cap. si heredes, ubi Abb. (2) Si non señalasse. Nam si designat illi preferuntur Episcopo, L. nulli, C. de Episcopis, & Clericis, & §. si quis autem pro redemptione in autentico, de Ecclesiasticis, tit. collat. 9. & adde etiam, quod prefertur alteri privilegiato à Papa, quod possit recipere relicta ad piam causam secundum Joann. And. in additio. ad Specul. tit. de instrumentis, editio. §. nunc vero aliquis, in additio. incipit. 1. consuecumque, ubi vide, & habes hic, quod executor testamenti designari debet à testatore: sed an testator possit alii committere nominationem executoris? Bal. in leg. id quod pauperibus, col. 4. versis. modo juxta predicta quæro, distinguat an committat factio executoris? Et non potest committi, an nominatio, & declaratio, & tunc sic vide Bart. in leg. quidam relegatus, ff. de reb. dub.

(3) O aquel en cuyo Obispado. L. nulli, non dicit de isto, led tantum de Episcopo loci originis defuncti, gloss. tamen ibi dicit, quod uterque Episcopus exequi potest Jacob. vero de Blovio. & Alberic. post eum distinguunt, quod si patrimonium defuncti est in utroque loco, tunc quilibet potest distribuere res sue Dioces. & sic non concurrent in executione: sed erit executio divisa per loca, L. 1. C. ubi peram, tuto, aut bona sunt in altero loco tantum, & tunc ille Episcopus in cuius loco sunt bona, exequetur argument. L. si fidei commissum, ff. de iudic. si vero in neutro loco sunt bona: sed in alio tertio loco, tunc prefertur Episcopus originis: ut in dicta L. nulli, & in L. civer, C. de inqul. lib. 10. si vero origo est dubia: tunc Episcopus de-

ro el Obispo, luego que aya recebidos los marauedis sobredichos, o aquella cosa que fue establecida para sacar cativos, deve dezir al Juez Ordinario de aquel logar, que haga escreuir (4) en su registro, la cantidad de aquel aver, o de aquella cosa, que recebio por esta razon; e el dia, e el mes, e la era en que lo recibio. Otroffo dezimos, que los herederos del fazedor del testamento non pueden embargar al Obispo, que non reciba los marauedis, o aquella cosa que fue establecida del testador, para sacar cativos. Pero despues que sea pasado vn año que recibio los marauedis para esto fazer, tenudo es el Obispo de dar cuenta, (5) por si, o por otro, al Juez Ordinario, (6) quantos cativos sacó, e quanto dio, por cada vno, de aquellos dineros. E tambien el Obispo, que esto ouiesse de fazer, como los otros Ecriuanos, que

miellii, & sic domicilio est dubium, tunc Episcopus civitatis, in qua defunctus est per dict. L. nulli, quod limitabat Petr. esse verum in rebus solo coherentibus, que sunt proprie territorii, vel Diocesis. Sed pecunia non intelligitur esse huiusmodi, Bal. tamen in dicta L. nulli, col. fin. dicit quod in pecunia exequitur ille Episcopus, qui potest celerius exequi, argum. illius, L. nulli, versis. sine ulla conditione, forte per istam legem alternatim loquentem, dicitur esse quemlibet istorum Episcoporum hoc posse, & quod sit locus preventionis, argum. L. si quis postea, ff. de iudic. & L. ubi captum, ff. eod. & L. cum quadam pecunia, ff. de iurisdic. omni. iud. saltem hæredes parente, ut post preventionem unius, alius se non intromittat, sed remissionem executionem ad alium, iuxta dicta Innocent. in cap. cum M. Ferraricensis, de consuetud. ad finem, ubi Felius late, col. 13. & 14.

(4) Haga escreuir. Habes hic quod executor testamenti tenetur facere inventarium, & adde Specul. & ibi Joann. And. in additio. tit. de instrum. editio, in §. nunc vero aliqua, col. 18. versis. sed an testator, Bal. in L. nulli, col. 2. C. de Episcopis, & Clericis, & in autentico, sed cum testator, in fin. C. ad leg. falcid. & an isti teneantur jurare? Vide per Joann. de Plat. in L. pe. in princip. C. de erogation. milita. ann. lib. 12. gloss. & Bar. in L. divus, ff. si cui pluraquam per leg. falcid.

(5) Dar cuenta. Similiter ex executoro designatus à testatore, tenetur reddere rationem Præbdi, & etiam Episcopo in relictis ad pias causas, L. si quis pro redemptione, & ibi not. Bal. C. de donatio. imò dicit Bald. quod reddere tenetur rationem cuiuscumque cuius interest, & dicit Bal. in L. si quis ad declinandam, col. 5. C. de Episcopis, & Clericis. quod omnes tales executores dati ad pias causas, tenentur Episcopo reddere rationem, & ipse potest contra eos inquirere, & eos punire, & an sufficiat iuramentum executoris in ista redditione rationum? Gloss. videtur velle quod si in dicta L. divus, ff. si cui pluraquam per leg. falcid. vid. Bar. post Cyn. in L. id quod pauperibus, C. de Episcopis, & Clericis. intelligit in legatis minutis, seu parvis distributionibus: magna tamen debeant probari per testes, & vide que ibi Alexand. allegat. in additio. adde etiam Bald. in dicta L. si quis pro redemptione, ad fin. ubi vult, quod in his que habeant difficultatem probationis fitur iuramento executoris, & adde eundem Bal. in L. nulli, col. pen. C. de Episcopis, & Clericis. ubi etiam vide Salicet. col. pen. versis. quæro qualiter de erogatione, ubi & limitat in his, quæ secreto eroganda commissæ sunt à testatore disponente.

(6) Al Juez ordinario. Adde, L. nulli, C. de Episcopis, & Clericis. & habes hic catum, in quo Episcopus effi-

que efficien alguna cosa de las que son dichas en esta ley, non deuen tomar para si, por razon del trabajo (7) que ligan en esto, ninguna cosa de aquellas que son dadas para facer los catiuos; ante lo deuen fazer de grado, e sin precio ninguno. (8) E esto es, porque son dexadas para obra de piedad: e los Obispos, si contra esto fiziesen, errarian en quatro maneras. La vna, contra Dios. E la otra, contra el anima del finado. E la tercera, contra los parientes del muerto. E la quarta, al Señor de la tierra, que es Guardador de todos los bienes (9) de su Señorío. E si por auentura acadesiese, que alguno de los que fiziesen tal manda, para facer cati-

uos fuesse ome estraño, que non supiesse donde era natural, nin morador; el Obispo de aquel lugar do muriere, deue fazer cumplir la manda del, en la manera que de suso diximos, si fallare de lo suyo en aquel lugar, o en otro, de que lo pueda fazer.

LEY VI.

Fasta quanto tiempo deuen cumplir los Testamentos el Testamento del finado.

Si muchos fueren los testamentarios, en cuya mano dexare alguno su testamento, todos (1) deuen ser en vno para cumplirlo, si pudieren, en aquella manera, (2) e fasta aquel tiempo, que el finado mando en su testamento. E

Ley 7. tit. 4. lib. 5. Recop.

Cauilla lib. 9. con. 2. no. n. 16. et leg. 7. p. 99.

cur de foro iudicis secularis: & nimirum quia ex quo lex ei dedit istam distributionem, quod ipso similiter tenetur reddere rationem coram iudice seculari, sicut quod not. Bald. de Clerico, qui recepit depositum de manu iudicis secularis, in L. acceptam col. 2. C. de usur. Paul. de Cast. tamen in d. L. nulli, ad fin. dicit, quod hostis Episcopus soli Deo rationem reddit, allegat. L. si quis ad delinendam, C. de ad. sed adhuc credo iuste in hoc Regem, & eius Consilium implorari, ut retur cedula, ut Episcopus talem rationem reddat per istum text. & d. L. nulli, Salicet. tamen in authentic. licet, C. de Episcopis, & Clericis, dicit, quod olim ita erat dispositum, quod Episcopus redderet rationem prebendi: hodie tamen per text. in authentic. de Ecclesiast. tit. 5. si autem qui facere iusti sunt, col. 9. tenetur reddere talem rationem Metropolitanis.

(7) Por razon del trabajo. Nota bene, & adde d. L. nulli, C. de Episcopis, & Clericis. Et nota verbum superius positum, aliqua cosa de las que son dichas. Nam intelligitur de gestis inventarii, & de gestis rationum, unde si executor litiget per pecunias exigendis, Notarius non debet facere acta gratis, prout etiam notat Salicet. in d. L. nulli, parum post principium.

(8) Sin precio ninguno. Nec de relictis ad redemptionem, neque etiam debusa Episcopi, ut hic, & in d. L. nulli.

(9) Guardador de todos los bienes. Nota bonum verbum ad ea, que habentur in L. bene à Zenone, C. de quadris. prescriptis per Glossam, & Doctores.

LEY VII.

Pluribus existentibus executoribus testamenti, si omnes interesse nequeunt, aut nolunt: possunt duo vel unus exequi, & debet commissarius exequi testamentum quam citius possit ita quod sit infra annum à morte testatoris. Hoc dicit. Habuit originem à cap. religiosus, §. sane, de testa. lib. 6.

(1) Todos. Quod omnes executores, & non unus sine alio regulariter debeant exequi, satis probatur hic, & in cap. 2. §. 1. de testa. lib. 6. quod intelligit Jacob. Buttice, & Bal. post eum in L. nulli, col. fin. C. de Episcopis, & Clericis, quando incerta est distributio: quia debet per eorum arbitrium distribui, prout melius sibi videbitur: sed quando distributio est certa, ut quia dixit testator, detur illud tali pauperi: tunc enim unus tantum potest solvere, & exequi. Quid autem si est discordia inter executores? Vide que tradit Speculat. tit. de instrument. editio. §. nunc vero aliqua, col. 22. vers. sic. sed quid erit si sunt plures. Bal. in L. fin. in principio, C. communis, de lega. col. 2. ubi respondet ad hoc quod in his que sunt ad pias causas Episcopus est diffinitor, ad prophanas vero preses loci.

(2) Si pudieren en aquella manera. Nota hoc, est enim regulare, ut voluntas testatoris mandetur executioni intra tempus ab eo diffinitum quod etiam curret à die aditæ hereditatis, & not. Abb. in cap. nos qui-

dem, de testa. b. m. text. in L. statu liberis, §. si quis hered. ff. de statu. liber. tradit Alex. in L. si misit, ubi ibi, §. 1. ff. de legat. 1. & facit ista leg. ad id quod not. Bart. per text. ibi in L. cum pater, §. à filia, ff. de legat. 2. quod executor non possit prevenire diem ab ipso testatore ad executionem suæ voluntatis signatam: unum si testator precepit, quod post mortem hereditas, vel post tale tempus distribuere bona ejus inter pauperes, vel talem summam quod tales executores non poterunt in vita heredis, vel intra tempus designatum eligere pauperes, vel exequi secundum Birt. ibi in L. post mortem, C. de subcommissis, distributio enim ante illud tempus facta præiudicium non infert futuris tunc pauperibus. Item tenent Angel. & Alexan. in L. stipulatio ista, §. si quis delum, ff. de verborum obligatio. Jaso. in d. L. post mortem, col. 2. dicens hanc opinionem esse communem, & idem fatetur Decius in L. cum tempus, ff. de regul. jur. Bald. tamen in d. L. post mortem, col. 4. vers. sed pone testator inclinat, in contrariam sententiam in questione quam movet de testatore, qui instituit uxorem suam in vita, volens, quod post mortem suam bona distribuatur inter puellas virgines, quod possit uxor in vita eligere, & maritare: quia si testator hoc cogitasset de voluntatis uxoris, permisset ita fieri propter favorem animæ, & sic pro expresso debet haberi, L. tale patrum, §. fin. cum gloss. ibi ff. de pass. ibique respondet ad d. L. §. à filia, quia ibi legatarii poterant præmori: in questione vero ista non idemque vult, & si relinquat pauperibus in genere: quia testator in certam personam singulariter non habet affectionem: sed ad genus personæ: id est qualitatem paupertatis, vel pietatis, quæ una, & idem est: sed Alexand. de Imol. in L. sed, §. si ante, ff. ad Trebell. quam legit sub L. regulare, §. fin. ponit opinionem, quæ in hoc fuerunt, & inclinat, quod sit vera communis opinio in casu, quo pauperes debent eligi, quasi vellet scire, si esset relictum pauperibus simpliciter. Vide ibi per eum qui ad hoc allegat. L. unum ex familia circa print. ff. de legat. 2. contra communem etiam opinionem tenet Decius in d. L. cum tempus, ex eo quod testator disponens potius salutem animæ respexit, quam tempus executionis, quod forte adiecit existimans ante illud tempus abque detrimento rei familiaris non posse fieri. Item quod non magis futuros pauperes, quam presentes dilexerit, quæ etiam fuerunt motiva Bal. & mihi satis placet, quod ponderandæ sint circumstantiæ occurrentes in casu: & si voluntas testatoris non refragetur, satis æqua videtur ista ultima opinio: & pro opinione communi satis benefacit, L. uxori usufructuum, ff. de usufructu. lega. cui tamen potest responderi, quod ibi erat hæres in quem finito usufructu fundus veniebat dandus per hæredem per acto quinquennio libertis, de quibus ibi: prout in eleganti questione respondebat Joann. And. in additio, ad Specul. tit. de locato, vers. 141. in additio, super parte uxoris.

si por auentura, el non señalar dia, nin tiempo, fasta que lo cumpliesen, deuenie ellos trabajar, luego despues de la muerte del testador, de lo cumplir, lo mas ayna (3) que pudieren, sin alongamiento, e sin escatima ni alguna. E si embargo tan grande ouiesse, por que non lo pudicieran luego cumplir, deuenie trabajar que lo cumplan en todas guisas, a lo mas tarde, fasta vn año despues de la muerte del testador. (4) Pero si acadesiere, que todos non pueden y ser, o no quieren, (5) lo que fizieren los dos, o el Partida VI.

vno, deue valer, maguer los otros non se acierten y.

LEY VII.

Quien puede apremiar a los Testamentarios, quando son negligentes de cumplir la voluntad del finado: e quien deue entrar en su lugar, para cumplirla.

Premiar pueden los Obispos, cada vno en su Obispado, a los testamentarios, que cum-

Carpio de tenib. lib. 1. cap. 2. n. 13. et n. 15. et in d. L. si quis in Recop. mo. lib. 1. cap. 22. n. 3. et n. 43. et cap. 23. n. 11. Bela Duce. lib. n. 16. pag. 172.

(3) Lo mas ayna. Nota bene istam, leg. non enim ita aperte inventio cautum de jure communi, licet, L. nulli, C. de Episcopis, & Clericis, bene facit ibi sine ulla conditione, & quia si hæres tenetur rem legatam statim, cum potest tradere, & sic exequi defuncti voluntatem, ut in L. cum res, & leg. si domus, §. in pecunia, ff. de legat. 1. sic etiam, & executor deputatus, poterit ergo Episcopus, vel secularis iudex cogere, etiam ante annum executores ad executionem testamenti, ut in cap. si hered. de testa. etiam quod legata profana, gloss. & ibi Abb. col. 1. & Imol. col. 3. in d. L. cap. si hered. potest etiam Episcopus propria constitutione excommunicationis pream. statuire contra executores negligentes, ut tradit Frederic. consil. 93. & Roma. consil. 228. Paul. de Cast. in d. L. nulli, cum dicit, & scias quod hodie Episcopi per suas constitutiones generaliter movent executores, quod exequantur infra annum, quæ monitio potest dici, secundum eum quod afficiat scientes, non autem ignorantes se datos executores, ut notatur per Bart. in L. genero, ff. de his qui notan. infamia.

(4) Fasta un año despues de la muerte del testador. Tempus mentem istam, leg. nam de jure communi videbatur quod iste annus curretet à die mortis factæ per iudicem, ut probatur in cap. nos quidem, de testam. ubi hoc asserunt Imol. Cardin. & Abb. & Bald. in L. id quod pauperibus, col. 3. C. de Episcopis, & Clericis, ubi dicit hanc esse communem opinionem Abb. etiam consil. 12. vol. 2. & consil. 59. vol. 1. quinto, & si constitutione Episcopali caveatur, quod testamentum executioni mandetur à die mortis testatoris, infra annum intelligenda, & limitanda est talis constitutio, ut hic annus currat à die aditæ hereditatis, & scientiæ executoris prout etiam in specie tenet Abb. in d. L. cap. nos quidem, col. fin. & Roman. consil. 228. col. 2. & sic videtur, quod sit intelligenda, & limitanda ista leg. paritarum, & supra ea leg. dixi quod etiam tempus à testatore statutum ad executionem non currit, nisi à die aditæ hereditatis. Et inde est ut executor testamentarius possit compellere hæredem iudicis precepto ad adendum hereditatem, secundum Specul. tit. de instrument. editio. §. nunc vero aliqua, col. 27. hodie vero attenda leg. regni disponente legatæ tenere, & deberi etiam non adita hereditate annus iste non exigetur ad ejus cursum aditione hereditatis. Conferret quod not. Bald. in L. id quod pauperibus, col. 4. vers. ultimo circa tempus, C. de Episcopis, & Clericis, ubi dicit, quod annus iste currit ad pias causas ante aditam hereditatem: cum hujusmodi legata non pendant ab additione: bene tamen placet, quod de iudicis precepto heredi notificaretur, ut infra certum tempus adat, vel repudiet: ut sic sine detrimento hereditatis executio procedat, & si infra tale tempus nollet adire, legata mittentur executioni, & sic statim à lapsu talis terminus curretet iste ann. bene tamen placet, quod exigatur scientia executoris: cum regulariter dilatio data à lege non currat ignorantiam, cap. quia diversitatem, de concessio. prebend. L. unica, C. de annual. exceptio. L. annus, ff. de calumniato. gloss. notabi in cap. Titius, §. de feud. fuz. contro. inter domi. & agna. & li-

cet alias tempus datum in favorem alicujus ad agenda actum, non in odium ipsius, cui datur currat ignorantiam, & impedimento, gloss. singularis, & in cap. statutum, de prebend. lib. 6. L. 7. tit. 7. lib. 5. ordi. reg. id procedit, quando datur in merum alicujus favorem, locus quando datur ad convincendam alicujus negligentiam, prout est in presentis casu, & satis probat in d. L. cap. nos quidem, secundum Imol. ibi, & Abb. in repositione, cap. cum esset, de testa. col. fin. Probatur etiam infra eod. L. fin. ibi: seyndo amonestados, quæ lex ibi videtur probare, quod requiratur etiam monitio, & vide de que ibi dico. Adverte tamen quod Specul. in d. L. §. nunc vero aliqua, num. 39. dixit tempus datum ad executionem ultimam voluntatum etiam currere ignorantiam, & impedito, quia datur in favorem pauperum, & eorum quibus aliquid ex testamento est distribuendum, & non in odium ipsius executoris: cum quo etiam tenet Cardin. in d. L. cap. nos quidem, & in d. cap. diversitatem, col. 2. Bal. in L. captivitas, C. de testam. milit. col. fin. dicens in practica licet ferri. Vide Barb. in d. L. cap. nos quidem, num. 33. quod not. propter istorum auctoritatem, quibus etiam favore videtur lex ista paritarum, forte tamen in puncto juris verior erit opinio contraria, prout etiam vult Didacus à Covarruvias in d. L. cap. nos quidem, referens aliqua quæ ibi poterit videre. Adde etiam quod aliquid ad executionem majus, vel minus tempus assignatur, quo annus, ut tradit Specul. tit. de instrument. editio. §. nunc vero aliqua, ad fin. quest. 82.

(5) Non pueden y ser, è no quieren. Adde cap. 1. §. sane, de testam. lib. 6. ubi etiam isti casus ponuntur, & quid si uno ex executoribus mortuo Episcopus velit adungere alium, vel se ipsum loco ipsius? Bal. in L. nulli, ad fin. C. de Episcopis, & Clericis, dicit: quod non, quia Episcopus negligentiam, & malitiam executorum supplere potest: sed non potest in casu fortuito supplere, secundum Joann. And. in Novella, in d. L. §. sane, dicit etiam ibi Bal. quod acceptatio officii non tribuit jus absentis in remota, ut non possit alius executor sine eo facere executionem: quia anima testatoris ex sua absentia non debet pendere, nisi esset absentia brevis, & modici temporis: quia tunc debet expectari, secundum eundem Joann. And. ubi supra allegat etiam Bal. L. multa non committitur, ff. de condition. & demonstr. unde, & ista lex cum dicit non pueden, procedit in impedimento non modici temporis: secus si esset modicum, ut probatur in d. L. §. sane, ibi nimirum differri prout etiam ponderat Joann. And. in additio, ad Specul. tit. de instrument. editio. §. nunc vero aliqua, col. 21. in additio, incipien. iste versic. Item si testator prohibuit unum sine altero non exequi tunc neque in dictis casibus possit unum, ut in d. L. §. sane in fin. & vid. in d. L. Additio, per Joann. And. quid si unus sine altero litigare velit in iudicio, an possit, & concludit quod quando litigare velit ad pias causas, si interveniat auctoritas iudicis, cap. si duo, §. fin. de Procurat. lib. 6.

LEY VIII.

Si executor non vult exequi testatoris voluntatem Episcopus exequatur, vel alium ponat, qui exequatur;

cumplan (1) los testamentos de aquellos que los dexaron en sus manos, si ellos fueren negligentes que lo non quieran cumplir, o que andan maliciosamente en ello. E demas dezimos, que cada vno del Pueblo (2) puede esto fazer saber a los Obispos, porque es obra de piedad. E si los testamentos non quisiere cumplir la manda del defunto, los Obispos (3) la pueden fazer cumplir, si quisieren; o dar otros buenos Al-baceas, (4) que la cumplan, en lugar de aquellos. E ello mismo seria, si acaeciese que alguno en su testamento non dexasse testamentarios que lo cumpliesen, que el Obispo, en cuyo Obispado acaeciese, deuelo fazer cumplir, si el

heredero (5) del muerto non lo quisiere fazer. E esto deuen ellos fazer, para cumplir la voluntad del testador, que es obra de piedad, e como cosa spiritual.

L E Y VIII.

Que pena deuen auer los Testamentarios, quando maliciosamente aliegan de cumplir las Mandas.

Por malicia, o por descuydamiento, non queriendo los testamentarios cumplir las mandas que quicise alguno dexado en su mano, si por tal razon como esta, seyendo amonestados, (1) fueren tollidos deste officio por juy-zio,

Lev. 7. tit. 4. lib. 5. Recop.

Carpio a tornb. lib. 1. cap. 2. n. 13. ex 15.

L E X VIII.

Si executor testamenti ad exequendum monitus, non exequitur, & negligens fuerit, judicialiter ab executione remouetur, perit quod erat ex illo testamento habiturus, nisi sit filius testatoris, cui legitima conferuatur. Hoc dicit.

(1) Amonestados. Cum non dicat hanc monitionem a iudice debere fieri personaliter, sufficit, si ex decreto iudicis per alium fiat: ut aperte probatur in authenticis de hered. & falcid. §. si quis autem non impleri, licet Ang. ibi tenuit contrarium, & alii Doctores in authenticis hoc amplius. C. de fideicom. & etiam ex ista leg. videtur, quod tempus praefixum ad exequendum curat a die monitionis, sed contra supra eod. l. 6. ubi dicitur, quod curat annos a morte testatoris, potest dici quod ista, lex intelligatur iuxta formam text. in authenticis de Ecclesiast. tit. §. si quis autem pro redemptione, versio. si autem, qui hoc facere iusti sunt, & authenticis, licet, C. de Episc. & Cler. ut etiam ante annum, si executor bis fuerit monitus ab Episcopo constituitur in negligentia, & auferatur ab eo officium executionis: & transferatur in Episcopum, & perdat quod sibi relictum fuit in testamento, prout etiam hic dicitur, & tradit Specul. tit. de instrument. editio. §. nunc vero aliqua, col. pen. versio. illud etiam queritur, quast. 81. quem tamen textum Imol. in dist. cap. nos quidem de testam. & Salic. in authent. hoc amplius, C. de fideicom. col. 2. intelligunt quoad legata pia, ista tamen lex paritatem indistincte, & generaliter loquitur, quod ergo habetur supra l. 6. procedat, quando nulla praecessit, vel non bina monitio, ut tunc annus, de quo ibi curret a die mortis testatoris, etiam nulla praecedente monitione, data tamen scientia executoris, prout dixi in dist. l. 6. in gloss. super parte facta in anno, quando vero praecessit monitio, non requiritur curus anni: sed constituitur in negligentia ex quo monitus neglexit exequi iuxta dispositionem dist. §. si quis autem, & huius legis, sed an sufficit tali casu unica monitio, vel requiritur bina? Videtur binam requiri prout habetur in dist. §. si quis autem, quia cum agatur ad amissionem lucris eius a testatore relicti non debet sufficere unica monitio, sed requiritur bina, & ita sit intelligenda, lex ista partitorem, quod plane procedit in legatis piis iuxta, dist. §. si quis autem in aliis vero legatoris, executor negligente, sufficeret unica monitio cum transcurso anni a die monitionis. Sed per iudicem, vel eius decreto, ut quis priuaretur commodo sibi a testatore relicto prout voluit gloss. in dist. authenticis de hered. & falcid. §. si quis autem non impleri, & ibi Bar. & Ang. & tenuit communiter Doct. in authenticis hoc amplius, C. de fideicom. respectu vero deuolutionis ad Episcopum propter negligentiam, vel ad alium executores a testatore prouolunt in tali negligentia iuxta id quod not. Bal. in authenticis licet, C. de Episc. & Cleric. sufficeret unica monitio, cum transcurso anni, ut in dist. cap. nos quidem, vel

& potest executor negligens quilibet de populo Episcopo denuntiare, & si testator non dimisit executores, & haeres, non impletur, potest Episcopus facere impleri quia est opus pietatis, & quasi spirituale. Hoc dicit.

(1) Que cumplan. Adde cap. si haeres, de testam. lib. 6. & cap. iud. & in cap. Joannes, eod. tit. & quod habetur in l. 7. tit. 19. pri. parit. imo etiam ad iudices locales per tunc ista cura quia monus hoc mixti fori est, ut in authent. de Ecclesi. tit. §. si quis autem, adificationem, collat. §. l. haereditas, ff. de petition. haeredit. Abba. in d. cap. si haeres, ubi & Barb. col. 1. & 2. vid. per Specul. tit. de instrument. editio. §. nunc vero aliqua, col. penult. versio. sed nunquid iudex secularis, & l. 3. ff. de adm. & cibis. lega. Bar. in l. 1. col. 2. versio. aduertendum, ff. de legat. 2.

(2) Del pueblo. Nota bene, & adde, l. nulli, C. de Episcop. & Cler. in authenticis de Ecclesiast. tit. versio. si autem qui hoc facere, & per Roman. consil. 69.

(3) Obispos. Concord. l. nulli, C. de Episcop. & Cler. & cap. nos quidem, de testam. & adverte quod si ante executionem est necessaria electio veluti pauperum in quos debet distribui si talis electio, vel declarator non eligat intra annum, ius ipsum eligendi deuoluitur Episcopo. Angel. Philip. Coris. & Jaso. per text. ibi in l. fin. §. 1. C. communia de legat. Cardin. Joann. de Imol. & Barb. in dist. cap. nos quidem, licet Bar. in l. cum quidem, ff. de legat. 2. voluit isto casu talem electorem posse eligere, etiam post annum, excludo Episcopo, & Abb. referens Bar. in dist. cap. nos quidem, & prior sententia videtur verior ex eo quia praeva electio requiritur sine qua non potest fieri executio, neque ad id obstat, l. Taurina 33. illa enim loquitur in potestate essentia non in potestate electionis super re deposita a testatore iuxta notata per Bald. in l. captatorias, C. de testam. mili.

(4) Albaceas. Isti executores dicuntur dativi, de quibus vide per Specul. tit. de instrum. editio. §. nunc vero aliqua, col. 3. versio. dativi, & si testator velit excludere Episcopum ab hoc, substituit ipse testator alios executores in negligentia priorum, ut tradit Bal. in authent. licet, C. de Episcop. & Cler. non tamen potest testator iterum substituere negligentem, ut tradit Baldidem, & facit, cap. commissarius de electio, lib. 6. & potest induci ad questionem, ut si tendens ad mortem aliquis fecit maiorum, & commisit alicui ponat conditiones, & prohibitiones quas voluerit, & talis commissarius in prohibitione alienationis dispoferit, quod possitior alienans non perdat rem maioris, & quod ipse, & non sequens in gradu repetat illam quod non valeat talis dispositio, quia effectus subvertere maioriam, & contra jus.

(5) Heredero. Si vero haeres exequatur, & non sit negligens Episcopus se non intromittit, ut dixi supra eod. l. 1.

zio, (2) pierden aquella parte (3) que deuen auer en el testamento. Fuera ende, si alguno de ellos fuere hijo del testador: ca esse atal non deue perder la su legitima parte, (4) que los fi-

jos deuen auer en los bienes del padre, por razon de la naturaleza: segun diximos en el Titulo de los Testamentos, en la ley que comienza, Religiosa vida.

TI.

vel etiam sine aliqua monitione cum transcurso anni a die scientiae executoris, ut dixi supra eod. l. 6. de quo qualiter procedat in relictis ad non pias causas. Vide per Abb. in cap. si haeres, de testam. col. 3. versio. venio ad tertium.

(2) Por juyzio. Et sic videtur quod requiratur ad hoc ut executor perdat lucrum sibi a testatore relictum, quod profertur prius sententia privationis ab officio executionis, contra eum, quod nullibi, si bene memini, reperitur expressum in iure communi, imo ex sola monitione, cum transcurso anni ipso iure, tam haeres non exequens, seu non adimplens voluntatem testatoris, quam alius legatarius, vel fideicommissarius, seu quicumque qui commodum ex testamento consequitur, cui incumbit tale onus adimplendi voluntatem defuncti perdit tale relictum, ut habetur in authenticis de hered. & falcid. §. si quis autem non impleri, & §. in omnibus, & §. bis omnibus, & ibi tenet Azco. in sum. & etiam gloss. ibi, & Doctor. communiter in authenticis hoc amplius, C. de fideicom. licet Paul. de Cast. ibi col. 2. voluit sententiam requiri super tali privatione, quem Jaso. ibi dicit inadventer loquorur Bar. etiam post Jacob. de Bellovis. in authenticis de iurjur. a mori prof. cellat. s. vult quod requiritur sententia, cum dicit, quod, aut haeres est inobediens in sciendo aliquid contra voluntatem defuncti, & tunc privatur ipso iure: si vero inobediens sit negligendo implere voluntatem defuncti, tunc non privatur ipso iure, & allegat notat. in dist. §. si quis autem non impleri, quicquid ergo sit de iure communi in haerede, & ceteris quantum ad exequendum tenendum videtur, quod requiratur sententia super privatione officii propter negligentiam prout, lex ista aperte vult, & lata tali sententia lucrum ex testamento perdat executor ipso iure, prout est magis communis opinio, tene ergo menti legem istam paritatem, nisi forte dicatur quod in hac leg. suppleendum sit maxime, ut per hoc dicat maxime, si propter hoc per sententiam sublati sunt ab officio executionis, cum ut dixi nullibi in iure communi hoc inventiam, sed quia metata est penalis, primum magis placet.

(3) Aquella parte. Concord. cum §. si quis autem pro redemptione, versio. si qui autem facere iusti sunt, de haered. & falcid. §. bis omnibus, ubi etiam de haered. & alii, & in authenticis hoc amplius, C. de fideicommissis, ubi vide 8. limitation. per Jaso. vide etiam in cap. si haeres, de testam. & adde quod ut poena illius authent. procedat in haerede requiritur, quod haereditas sit ab eo adita, ut tenet Bar. in dist. §. si quis autem non impleri, per §. semper igitur, ibi in devotio: res adeunt, de haeredibus, & falcid. Adverte etiam, quod haeres minor adversus talem negligentiam restituetur ut haereditatem non perdat, argum. l. 3. §. si haeres, ff. de demin. & idem videtur dicendum in hospitali, vel Ecclesia, quia licet subiaceat poenis illius constitutionis, authenticis de haered. & falcid. ut probat text. & ibi not. Bar. in dist. authenticis in §. si, in fin. tamen competet restitutio, si curi minor. An autem poena illius authent. procedat in haerede haereditis, si primus haeres decedat ante mortem? Vide per Bar. in consil. 7. incipiens, factum tale est Andreas quidam ubi distinguere videtur, an primus haeres fuerit nominatim gravatus poenali gravamine, si non impleat, & tunc poena non transeat ad haerem: aut non nominatim, & tunc transeat, cum quo transeat Alex. in l. fin. C. de haered. institut. quod dictum procedit quando testator speciatim providit de poena contra haerem

non adimplentem: si vero de hoc non fecit aliquam provisionem, sed dimisit in dispositione iuris communis. Bar. hoc non decidit, & videtur quod primo haereditas decedente ante mortem, haeres substituitur incurrat in poenam, dist. authenticis, ex regula, dist. l. fin. C. de testam. quod haeres haereditis testatoris est haeres, si vero decedisset post mortem, tunc videtur, quod recurrendum sit ad cautionem de qua in dist. authenticis, & in corpore unde sumitur, & non ad aliam poenam. Et ex praedictis decidit quoniam si conditor majoris gravavit nominatim illum quem primo loco vocavit, ut impletur suum testamentum, sub poena perditionis maioris, & ex eius constitutione in poenam non adimplentis deuoluta est ad alium maioris, quod si ille non implet, non perdat maioriam, & his adde gloss. singularem, & ibi Bar. & alios, in l. recurre, ff. ad Trebell. Bal. in l. cum alienam, col. 2. C. de legat.

(4) Legitima parte. Adde, d. authent. hoc amplius, & in corpore unde illa sumitur, & ex generalitate huius legis, poterit dicere, quod ejus dispositio, & dispositio, dist. authent. procedat etiam si negligentia sit in exequendis legatis piis de quo gloss. posuit opiniones contrarias in cap. siveoster, 11. q. 1. ubi Archidia. & Domin. tenent contrarium, imo quod illa authentica, quatenus disponit de excipienda legitima, non procedat in legatis piis, & sic quod legata pia solvantur integraliter absque deductione legitimae, & quod propter talem negligentiam circa legata pia, solvantur legitimam, tenent etiam Hostien. Joann. And. & Ancharr. ibi, & istam esse communem opinionem attestat Imol. in dist. cap. si haeres, de testam. contraria tamen opinio imo quod etiam tali casu filius non perdat legitimam, videtur probabilior ex eo quod in dist. authentica, hoc amplius sit mentio legatiae liberatae quod est legatum piium, l. 1. §. si autem, C. de commun. sero, manu. & ibi Bald. & nihilominus, ibi statuitur quod legitimam adhuc habeat filius. Item legitimam non dicitur lucrum. Sed quasi debitum, l. si quis legatum, §. ubi gloss. notabil. ff. de falcid. cum ergo, il. imponant poenam amissionis lucri haeredi negligentem solvere legata pia, ut in authenticis de Ecclesi. tit. §. si qui autem facere quia iusti sunt, non debent extendi ad amissionem legitimae, & hanc sententiam tenent Cardin. Abb. Imol. & Barbar. in dist. cap. si haeres, Bald. in authenticis hoc amplius, C. de fideicom. Silvest. in summa, in verbo testamentum, 2. quast. 10. Didacus a Segura in repet. l. 3. §. fin. ff. de liber. & posthum. sol. 72. col. 1. ex hoc inferens filium cui pater reliquit tertiam, & quintam partem honorum differenter seu negligentem exequi per annum patris, ultimam voluntatem amittere quintam partem, non vero tertiam, quae legitime portio pars est, hanc etiam opinionem sentit gloss. in dist. cap. si haeres, in fin. & istam dicit communem opinionem Joann. Lecrier in tractatu primogeniturae, lib. 3. q. 6. & sequitur Carolus Molin. in consuet. Parisiens. tit. 1. §. 8. in gloss. 3. q. 1. tenet etiam Didacus a Covarruv. in dist. cap. si haeres, ubi respondet ad cap. licet, de veto, post Carol. ubi supra, quod ibi filius propria promissione se abstinerat ad executionem voti paterni, & ideo sub poena anathematis etiam Papa jubet suam promissionem adimplere, & quod alias novesset se regno privandum: cessante vero propria promissione, non processerat ibi Papa ad regni privationem ex non adimplentione voti paterni tantum.

TITULO XI.

Como se puede menguar la Manda, e fasta que quantia; a que dizen en latin, Falcidia, o debitum bonorum subsidium, o Trebellianica.

Conuenible cosa es, e con razon, que el heredero de cada vna ome aya los bienes de aquella quien deue heredar, o cierta parte dellos. Ca delaguidado heria, de auer nome de heredero, e non le venir ende pro ninguno. (1) E porque acasce a las vegadas, que los omes esparzen, e derraman todos sus bienes faziendo mandas dellos, de manera, que non finca al heredero aquella parte que deuia auer por derecho. Porende, pues que en el Titulo ante deste diximos de las Mandas, e de los Testamentarios, que las han de pagar. Conuene que digamos en este, quanto es lo que el heredero puede facer de cada manda, quan-

TITULUS XI. DE FALCIDIA, ET TREBELLIANICA.

(1) Ninguno. Habes hic unam rationem quare fuit introducta falcidia, alias vide per Bart. in L. non potest col. 1. ff. de legat. 1. & adverte quod locum habet falcidia etiam favore heredis succedentis ab intestato. L. filiusfamilias, ff. ad leg. falcid. Quid autem in legatario, an possit detrahere falcidiam de suo legato alteri legatario? Jacob. Butr. tenuit quod sic si totum fuit legatarius iustus restituere illi legatario, gloss. tamen tenet contrarium in authentic. de hered. & falcid. §. huiusmodi, & ibi Bart. gloss. etiam, & ibi Bald. in L. 1. §. col. C. communis, de legat. vide text. in L. penult. ff. si Titio, ff. ad L. falcid. de fideicommissario vniuersali, an detrahatur si heres non detrahit? Vide per Bart. in dist. §. huiusmodi, & per Joann. de Imol. & Alex. in L. 1. §. denique, ff. ad Trebell. & Azo. C. eodem, in summa, col. 1.

L E X I.

Heres exintatus inditus debet habere quartam que dicitur falcidia quando gravatur multis legatis, ita quod excedat alias tres partes hereditatis, & relecta de quolibet legato, ut habeat dictam quartam, si vero heres institutus sit de descendibus testatoris habere debet legitimam debitam jure naturae. Hoc dicit.

(1) De las mandas. Adde, L. 2. C. ad leg. falcid. & L. in quantitate, §. fin. L. Plautius, & L. lineam margaritarum, ff. eod. & non potest detrahere falcidiam in una re tantum, ut not. Azo. C. eod. in summa, col. 2. gloss. in dist. L. 2. & vide per Bart. in L. in quartam, ff. eod. & adde L. 2. in fin. infra eod. quid autem de eo quod detrahatur de legatis, ut legata quae excedant patrimonium reducantur ad vires patrimonii? Dic quod illa pars quae excedit detrahatur de omnibus legatis, tam ipsi quam non ipsi ad dictum effectum, licet alias de legatis ipsi non deducatur falcidia que debetur jure institutionis, ut in authentic. similiter, C. eod. & infra eod. L. 4. probatur hoc bene in L. si certarum, §. fin. ff. de testam. m. h. & tenet Joann. And. in additio. ad Spec. tit. de testam. §. 1. super verb. quid si legatum, in fin. tenet etiam Alberici in L. si quis ad declinandam, C. de Episcop. & Cler. Joann. de Imol. Paul. & Alex. in L. si post mortem, ff. ad leg. falcid. Bart. in dist. authentic. similiter, di-

do non ouiesse aquella parte que deuia auer. E de que cosas puede esto ser fecho. E en qual manera, e en que parte.

L E Y I.

Quando es, lo que el heredero puede sacar de cada Manda, quando non ouiesse aquella parte que ha de auer: e en que cosas lo puede fazer.

Falcidia es llamada, en latin, la quarta parte de la herencia, que deue auer el heredero extraño, a lo menos, de los bienes del finado, por razon que era escrito en testamento de otro. E porende dezimos, que quando algun ome faza manda de todos sus bienes, de manera, que non dexa al heredero la su parte que deue auer, effonce el heredero puede abaxar, de cada vna de las mandas, (1) la quarta parte della, e retencella para si. E si por auentura, el testador non fiziesse mandas de todos sus bienes, pero menguallos, de guisa, que el heredero pagando enteramente las mandas, non le fincaria en faluo de la su parte; dezimos, que bien puede abaxar de cada vna

Ley 1. 7. y 8. tit. 8. lib. 5. Recop.

cit tamen singulariter Angel. in dist. L. si certarum, §. fin. hoc esse verum, si legata consistunt in quantitativibus, secus si in speciebus consistenter, nam tunc illa que sunt in speciebus hereditatis prefabuntur integra, pro quo bene facit text. in L. fideicommissorum, ff. ut in pos. legat. idem tamen Angel. in L. querebatur, ff. ad leg. falcid. per illum text. tenet contrarium, imo quod procrata detrahatur de quolibet legato, sine consistat in quantitate, live in specie, & ibi respondet ad nota. per gloss. L. si vero composita, ff. de testam. nulli. que dicit non fieri compositionem, neque contributionem cum quaedam legata consistant in specie, quaedam in genere, quia dicit se intelligere illam gloss. quando omnia legata sunt intra vires patrimonii, sed quando exhiuntur patrimonium forte in longe pluri, tunc ad compositionem venit per dist. L. querebatur, Paul. de Cast. fuit in hoc sibi contrarius, ut refert Alex. in dist. L. querebatur, ubi ipse tenet opinionem Ang. tanquam tutiorem quam etiam dicit tenere Bal. in L. 2. §. 1. ff. de condit. indeb. ubi respondet ad dist. L. si fideicommissorum, & idem tenet Bald. in L. 2. ad fin. C. ad leg. falcid. & in L. licet, eod. tit. ubi dicit esse ad hoc text. expressum. Adverte etiam, quod pretium fervorum manumissorum ex iudicio defuncti deducitur de hereditate tanquam res alienam, & per consequens deducitur ante omnia legata, ut in L. si servus, §. incertum cum L. seq. & L. aris, ff. ad leg. falcid. L. 1. §. in quibusdam, ff. si cui plusquam per leg. falcid. sed intelligendum est ne in hoc decipiaris respectu legis falcidae debetur jure institutionis, non vero respectu diminutionis fiende propter defectum patrimonii secundum Bart. in dist. authentic. similiter, & quia est eadem ratio in aliis legatis piis, que tamen diminutionis, ut dixi propter defectum patrimonii quod tamen sub intelligerem, & limitarem quando ageretur de prejudicio legitima filiorum debetur de jure naturae, quia illa non debet minus etiam propter libertatem legatis feruis, ut not. gloss. in L. paterfamilias, §. quarta, ff. de iusticiis, testam. cessante vero legitima tunc etiam propter defectum patrimonii non debent minus legata talia libertatis, sed deducuntur ut res alienam, ut probat text. apertus in dist. §. in quibusdam, nota etiam quod legatum dotis factum filie per patrem ante omnia alia legata deducitur, tanquam res alienam, & sic aliis legatis prejudicatur Bart. notabiliter in L. 2. §. si sponsa, ff. de privileg.

De la Falcidia, y Trebellianica.

L E Y II.

En que manera se deuen menguar las Mandas.

de las mandas, aquello que de mas mandare, (2) e retenerla para si, fasta que aya su derecho. E este abaxamiento le deue fazer de cada manda, segun fuere la quantia dellas. Mas si los herederos fuessen de los que descendien, o suben por la linea derecha, del fazedor del testamento, entonces deuen auer la su parte legitima, (3) a que llaman, en latin, debitum jure naturae: assi como diximos de fuso, en el Titulo, de los que pueden fazer testamento, en la ley que comienza, Religiosa vida. Otrofi dezimos, que el heredero puede sacar su parte, assi como diximos, de todas las mandas, o donaciones, (4) que los testadores fazen por razon de su muerte.

LA manera en que los herederos deuen baxar de las mandas por la su parte legitima, a que llaman en latin, Falcidia, es esta. (1) Que primeramente deuen pagar todas las debdas (2) que deue el defunto, tambien las que deue a aquel que establiecio por su heredero, como a otros qualesquier, a quien las deuiesse. Fuera ende, si el testador dixesse fazienda debente en su testamento, que el deudo que deuia a aquel que establiecio por su heredero, que non queria que se sacasse (3) de las mandas, nin le entregasse del. Otrofi, deue sacar en ante todas las descendas, (4) que fuessen fechas por razon de la muert-

Ley 1. 7. y 8. tit. 8. lib. 5. Recop.

creditor. Bal. novell. in tractat. de dote, fol. 34. col. 3. versic. 1. privilegium, de legato autem alimentorum, vel usufructus, seu in annos singulos, quomodo defalcetur. Vide L. cum Titio, & L. hereditarium, ff. ad leg. falcid. (2) Demas. Adde d. L. in quantitate, §. fin. ff. eodem, & institut. eod. §. fin.

(3) In parte legitima. Satis apertè probatur hic filium, vel patrem non posse detrahere duas quartas debentem, scilicet, jure naturae, & aliam debitam jure institutionis, quod patet ex dictione, mas, quae latine, sed, adverteatur in jure, & in facto, L. 2. ff. si quis in sui vocat. non ferit, gloss. & Bart. in L. qui usufructum, ff. de verb. oblig. & in L. praeioria, §. 1. ff. de praeior. stipulat. habebit ergo filius legitimam debitam jure naturae tantum, ut hic videtur, & non quartam falcidiam debitam jure institutionis, licet el locus esset eo quod hereditas onerata esset legatis piis, vel conditionibus, vel in diem, & hujus sententia fuit Azo. in summa, authentic. de hered. & falcid. col. 2. versic. hic autem quari potest, ubi querit, an alicui plures falcidiae competere possint, ut si filius fuerit institutus, & in totum restituere rogatus, an quartam trebellianicam, & in parte naturae debitam possit habere, vel si fuerit legatus oneratus, an quartam jure naturae, & jure institutionis habeat, vel si fuerit arrogatus, an quartam ex constitutione Divi Pit. & jure naturae, & trebellianicam possit petere? Et respondet satis se putare in omnibus casibus hujusmodi unam quartam sufficere, arg. §. si quis autem non implens, in eod. authentic. & L. papinianus, §. penult. ff. de inoffic. testam. nisi in casu, quando rogatus esset filius, de restituenda hereditate sub conditione, vel in diem: nam statim potest retinere debitum bonorum subsidium, sed adveniente die, potest habere quartam trebellianicam, ut C. ad trebellian. L. jubemus, & ista est communis opinio, & quae praecipitur in iudiciis, & in scholis, secundum Ang. in L. eborardi, §. cum filio, ff. de vulg. & pupill. & pleno tradit Alexand. in L. in ratione, §. quod vulgo, §. 6. col. ff. ad leg. falcid. & consil. 142. incipiens, circa primam dubitacionem, in 2. col. & in 2. dubio. Jalon in authentic. res qua, C. communis, de legat. col. 3. & in authentic. novissima, C. de inoffic. testam. num. 39. & in L. filium, num. 8. C. famul. heretic. Decius consil. 35. num. 8. & consil. 228. col. fin. & consil. 419. col. 1. idem etiam esset in ascendentibus à liberis gravatis, de restituenda hereditate sub conditione, vel in diem, tenent Ang. & Cuma. in L. si à milite, §. fin. ff. de testam. milit. ubi Bal. de hoc dubitavit, & opinio Ang. & Cuma, sequuntur dicentes eam esse communem Joann. Crocius in L. qui Roma, §. duo fratres, col. 22. ff. de verbor. oblig. & Almond. hab. in consil. 110. quamvis Alex. contrarium tenuerit, in d. §. quod vulgo, col. 7. An autem de isto jure partiarum, & legum fori, & Tauri procedat hodie istud de trebellianica, quando filius, vel pater fuit gravatus de restituenda hereditate, sub conditione, vel in diem? Vi-

de quod dixi in L. 2. in gloss. fin. tit. 5. supra ead. part. & quod dixi supra non posse detrahi legitimam, scilicet, debitam jure naturae, & falcidiam debitam jure institutionis, etiam quando legata erant conditionalia, vel in diem, tenet Fulgo. in L. quamquam, C. ad L. falcid. & istam partem tenet Alex. in d. §. quod vulgo, col. 7. versic. potest etiam ex praedictis dubitari, ubi vult in hoc esse diversitatem inter falcidiam, & trebellianicam, quamvis Bal. in d. L. quamquam, voluerit contrarium. Quamvis in casu, quo filius potest deducere duas quartas, possit adhiberi remedium quod unam tantum detrahat? Vide per Alexand. in L. si debitor, ff. ad leg. falcid. ubi tradit quod sic, videlicet ut pater prohibeat trebellianicam deduci, & jubeat compensari eam cum legitima, vide ibi per eum quam plures ad hoc allegantem. Adverte etiam quod in casu, quo deducenda essent duae quartae detrahetur prius de universis legitima debita jure naturae, & postea de residuo trebellianica, ita vult gloss. in cap. raynaldus super verbo medietatem, & super verbo licet ipsas non expresserit, de testam. & tenet Bal. in d. authentic. de hered. & falcid. §. si quis autem non implens.

(4) Donaciones. Habet enim locum falcidia non solum in legatis, & fideicommissis: sed etiam in donationibus causa mortis, L. si quis quadringenta, ff. ad leg. falcid. & etiam in donationibus factis inter vivos, ita tamen si morte confirmantur, L. in donationibus, C. eod. & L. antepen. C. de donation. inter vir. & uxore. habet etiam locum in mortis causa capionibus, in d. L. si quis quadringenta, & tenet Azo. C. eod. in summa, col. 1. versic. locum habet falcidia.

L E X II.

Antequam detraheratur falcidia, deducitur de bonis defuncti res alienam etiam ipsi heredi debitum: nisi testator prohibuerit deduci quod debet heredi, deducuntur etiam expensae funeris, & inventarii, & instrumenti testamenti. Item non detrahitur falcidia de pecunia relicta ad emendos servos alienos, & manumittendos nisi in eo quod excedat pretium emptiois, ex legato tamen quo quis gravatur, ut proprium servum manumittat detrahitur falcidia, de ceteris vero rebus detrahitur in eisdem rebus si divisionem recipient alias in extirminatione, neque potest heres eligere falcidiam in una re alii legata, nisi de legatarii consensu. Hoc dicit.

(1) Es esta. Prosequitur dicta Azo. C. ad leg. falcid. in summa, col. 2. versic. sit autem positus. (2) Las debdas. Adde, L. qui fundum, §. si quis heredem, ff. eod. C. eod. in L. irritum, & L. in imponenda. (3) Non queris que se sacasse. Adde, L. si debitor, ff. eod. (4) Las desposas. Impensa funeris omnino deducitur: quia necessaria est, ut hic, & intellige, ut habetur in L. 1. §. fin. ff. eod. & L. 2. §. in §. cum autem, instit. eod. tit. ubi vide, quid si monumentum sit sumptuosum, quod testator iussit fieri, an detrahetur falcidia de superfluo, ultra necessitatem secundum qualitatem personae defuncti: nam Ang. in d. §. fin. & in L. hereditas, §. 1. in princ. ff. de

muerte del defuncto; e aun deve facar en ante, las despenas que fizieren en los escritos del testamento, e en los memoriales (5) de los bienes del defuncto. Otrosi, deuen ante facar los dineros que el testador mandasse, para comprar los seruos que mandasse franquear. Pero en esto y a departimiento: ca si el testador mandasse a alguno dineros, por que franqueasse su seruo mismo; (6) de tal manda como esta bien puede

facar la parte que es llamada, Falcidia. Mas si mandasse dar los dineros a algun ome, a quien mandasse comprar seruo de otro; si todos los dineros entrassen en la compra del seruo, non se puede por ende facar la Falcidia; mas si sobrasen dineros de la compra, bien se puede ende facar: (7) e de todo lo al que fuere, puede el heredero facar la su parte legitima, en esta manera; que si aquella cosa de que fue fecha la man-

de petition. hared. tenet quod cum hoc tendit ad ornatum Ecclesie, dicitur restitutum ad pias causas, & sic indistincte cassabit falcidia. Joann. de Imol. tamen ibi tenet contrarium, quia non videtur proprie respicere piam causam, quantum expenditur ultra necessitatem, sed potius tendit ad vanam gloriam, & solium vivorum, & memoriam defuncti. Alex. ibi transit cum Ang. post Raphaela. & Paul. de Cast. cum limitatione tamen quod hoc tendit ad ornatum Ecclesie: quia relicta ad ornatum Ecclesiarum enumerantur inter legata pia, ut tradit idem Alex. in L. 1. §. ad municipium, ff. eod. Si ergo, secundum qualitatem defuncti dedecus esset sepeliri in terra impensa necessaria reputabitur constructio monumenti ad sepeliendum eum, dum tamen talis impensa sit decens status suo, ut declarat Joan. de Imol. in dicto §. de impensa, seu finali ff. eod. & Ang. Arret. in §. fin. infra. eod. quid autem de expensis, que fiunt in exequiis prelati mortui, an sit solvenda de dignitate, vel de bonis prelati mortui, vel ejus heredum? Vide per Abb. in cap. de preteritis, de electio. ubi refert se in hoc non vidisse auctoritate Doctoris antiqui, & quod Cardin. ibi brevissime dixit se credere quod fiat henda ex bonis prelati: quia procedunt ad negotium electionis, ut in cap. bona, 2. de electio. Abb. vero ibi referens se ad disputationem suam, que incipit Sempronius, concludit, quod expensae concernentes tempus seu solationis anime defuncti, fieri debent ex bonis prelati, quantumcumque prelati habuerit proprium per argumentum optimum, in cap. ad apostolica, de donati. & in cap. bona rei, 12. quast. 2. & in cap. ubi periculum de electio. lib. 6. expensae vero, que fiunt ad consolationem, & pompam vivorum, ut magnus apparatus funerum in vestibus, & aliis similibus, illae non sunt deducenda ex bonis prelati, videas ibi per eum, & plene in dicta sua disputatione. Quid autem si Papa det Clerico licentiam testandi de his, que habuit ex titulis suorum beneficiorum, ad quem spectet impensa funeris tunc, vide per Decium in hoc consulente, consil. 337. Incipit quaritur, de expensis funeralium Reverendissimi Cardinalis Tebutii, & quatenus ibi tradit, quod translatio bonorum videtur facta cum oneribus suis. Adde ad allegata ibi per eum, L. 2. §. si quid, ff. de hered. vel actio. vendi. que magis in terminis facere videtur, que autem dicitur impense funeris (seu per rationem de la morte), ut in ista lex dicitur) die quod quidquid in hoc fuerit erogatum antequam corpus sepeliatur, L. at si quis, §. funeris causa, & L. funeris sumptus, ff. de religio. & sumptus fune. optima, L. 12. tit. 13. part. 2. ex quo inferitur prout inferit Michael de Cifuentes in L. 30. in ordina. Tauri, quod impensa facta in pulsatione campanarum, & in recommendatione Clericorum, & in dictione corporis ad Ecclesiam sepulturae, & in apertura sepulturae, & in Missis, cera, & oblationibus, que offeruntur, & in vestibus luctuosis, dicitur impensa funeris. Allegat gloss. nota. & ibi Angel. in L. §. ex re, §. fin. ff. de stipul. servec. Cetera vero que expenduntur sepulcro jam corpore, non dicuntur impensa funeris, nisi in casu: cum corpus sepeliatur de nocte, & postea die sequenti antequam divertatur ad extraneos adus efficiantur obsequia: nam etiam tunc dicitur impensa funeris, secundum Cardinalem, in clement. dudum, in §. verum, 4. quast. de sepulchris, L. tamen istam, & similes, scilicet quod impen-

sa funeris deducatur, ut ex alienum, ut hic, & in d. L. imponenda, & d. §. fin. cum L. sequent. & L. imponenda, ff. de religio. & sumpt. funer. & L. fin. §. in computatione, C. de jur. delib. limitatis ubi tractaretur de legitima filiorum, vel ascendentium: nam tunc detrahitur talis expensa de quinto, vel tertio bonorum, & non de tota hereditate, ut cavetur, in d. L. 30. & in L. 6. in ordina. Tauri, & quod supra retuli de vestibus luctuosis, quod reputentur impensa funeris, ex gloss. & Angel. in d. L. §. ex re, §. fin. conset. secundum Ang. ibi quod vestimenta vidualla tradita uxori tempore funeris, & losus mariti impentur haredi, & non in summa dotis, limita, & intellige, secundum Joan. de Imol. in d. §. fin. d. L. §. ex re, quando tales vestes essent vilis pretii, & deputate ad usum quotidianum: secus forte pretii, & deputate ad usum festivitatis, & magni valoris: quia tunc videtur potius tradita dicta vestis, ut servet honorem mariti, quam ad usum viduae, quem videtur donata, arg. L. si ut certo, §. interdum, ff. commodat. & ideo si tunc mulier nuberet, hares posset, secundum eum, tales vestes pretiosas repetere, quod tamen intelligit nisi illa esset consuetudo regionis: nam illa esset servanda, arg. L. minima, ff. de legi. Vitalis etiam in suo tractatu clausularum, fol. 332. cum sequitur, adducit in ista q. Bald. in margarita. Inno. super parte maritus, & Ludov. Roman. in authent. ex testamento, C. de collat. & videtur se reducere quod, aut hares tenentur ad alimenta: quia dos consistebat in mobilibus, vel uxori manit pragnans, & tunc tenentur hares uxori ad vestimenta luctubria, aut non tenentur ad alimenta, & tunc neque tenebuntur ad istas vestes: si tamen ei dote fuerint, & sunt viles, efficiuntur uxoris: si vero sunt magni valoris, videtur tradite ad usum, non animo donandi, unde si transeat uxor ad secunda vota, possunt repeti ea, que omnia intelligit, nisi aliter se habeat consuetudo: quia illa est servanda: & quod istas vestes nigras uxor secundo nubens reddere debeat, adde Bal. §. vol. consil. in consil. 478. incipit quodam sum rer., ubi etiam ponit hanc verba quoad pannos nigras viduales debet distingui qualitas personarum: nam sicut uxor debet habere alimenta, ita etiam indumenta, unde absque viduali veste non potest honeste transire, debet fieri expensis viti, ut notatur in L. sicut, de oper. libertor. & ita servat consuetudo, tamen, si postea deponit luctum, & habitum vidualem, reddat vestes quas recepit, & contentit, arg. ff. salut. matr. L. in his, §. 1. mulier vero que non vult, indui de nigro, non propterea est infamis, ut C. de infami. L. decreto.

(1) E en los memoriales. Adde, L. fin. §. in computatione, C. de jur. delib. deducitur etiam quod impenditur in venditione bonorum pro debitis exolvendis, ut ff. eod. L. quantitas.

(2) Su seruo mismo. Adde, L. generaliter, §. si quis alienum, & §. si cui, & L. decem, ff. de iudicommis. li. ber. & L. sed si non servus, ff. ad leg. Falcidia.

(3) Ende facar. Detrahitur ergo falcidia, si ea detrahta quod superest, sufficit ad alienum seruum redimendum, ut in iuribus in precedenti gloss. allegat. quid autem de pretio servi testatoris, vel haredis, quem testator jubet manumitti? Vide in L. si servus, cum li. §. quere. & L. aris alieni, ff. eodem.

manda, fuere atal, que se pueda partir sin daño, e sin mal estanga della, deve el heredero tomar della su parte; (8) mas si fuesse cosa que se non pudiesse partir, asi como seruo, o cavallo, o libro, o otra cosa semejante, entonces devuella apreciar, (9) e del precio della deve tomar el heredero la su parte. E si el heredero quisiesse tomar su parte entera en vna cosa (10) aparradamente, que fuesse mandada a otro, non lo puede fazer, si non fuere con plazer de aquel a quien fue mandada.

L E Y III.

Que tiempo deve ser catado, para poder menguar las Mandas, en razon de facar el heredero la su parte legitima.

L A quantia de los bienes del defunto deve ser catada, e alimada, en el tiempo que el feno, (1) porque segun lo que por entonces era, deve el heredero facar la su parte. E si despues se menguo, o se crecio, (2) el daño, o el pro della pertence a heredero, e non a aquellos que deuen auer las mandas. E esto scia, como si el testador ouiesse en valia cient marauedis quando finasse, e los bienes en que los ouiesse fuesse en ganados, asi como en vacas, o en ovejias, o cabras, o otros ganados. Ca, si quando muriesse el testador valiesse cient marauedis los ganados, e non mas, e despues pa-

Partida VI.

(8) Su parte. Adde, L. Plantius, & leg. lineam margaritarum, ff. eodem, & C. eod. leg. error, & leg. 2. & leg. final. (9) Appreciar. Et estimatione facta denuntiabit hares legatario, ut patrem estimationis inferat, ut subicit, quod si non inferat, uterq; aduersus eum doli exceptione. L. 1. §. si usufructus, & leg. si si qui, §. si, ff. ad leg. falcidia. (10) En vna cosa. Prosequitur dicta Azo. C. eod. in summa, col. 2. verfic. & pro hoc soluitur questio, non enim potest hares iudicis legatariis in una re detrahere falcidiam, ut probatur in L. Plantius, ff. eod. & adde que dixi in leg. 1. supra eod. in gloss. 1.

L E X III.

Quantitas hereditatis in computatione falcidie inspicitur tempore mortis testatoris: nec quod postea accreuerit auferit haredi falcidiam: nec quod diminuitur eum exonerat a legatorum prestatione. Hoc dicit. H. b. ait ortum a §. quantitas, infra, ad leg. falcidia, & a L. in quantitate, ff. ad leg. falcidia.

(1) Feno. Adde, L. in quantitate, in principio, ff. ad leg. falcidia, & infra, eod. §. gen.

(2) Ose crecio. Adde, L. in ratione, in principio, ff. eod. ubi vide Ang. & Alex. limitantem hoc quatuor modis, & per Paulum de Cast. limitantem etiam nisi diminuitur, vel augmentum contingens post mortem testatoris fuisse originem in vita testatoris quia tunc videtur contigisse in vita, L. Paulus, ff. eod. & vide ibi per Alexand. per quem etiam vide, quid in trebellianica, & quid etiam in legitima debita de jure naturae, & per Paul. de Cast. ibidem, & in L. in quantitate, in principio, eod. tit. Vide etiam ibi per Paul. & Alex. an ista, l. procedat etiam hodie factio inventario, & per Bar. & Alex. in dicta L. in ratione, §. diligenter, & adde etiam leg. cum quo, ff. ad leg. falcidia.

(3) El daño. Adde, L. secundum naturam, ff. de reg. jur.

L E X IIII.

Non detrahitur falcidia de relictis Ecclesie, Hospitali, & loco Religioso, aut pauperibus, seu in redemp-

tionem, o esquilmasen dellos otros frutos, asi como queso, e lana, de guifa, que losijos, e los esquilmos valiesse otros cient marauedis, o mas; por todo esto, aura el heredero todo el equilibrio de los ganados, e la quarta parte de los cient marauedis, que valian los bienes del testador quando feno. Otrosi dezimos, que si se menguassen despues de los bienes del finado la quarta parte dellos, con todo esto auran las mandas cumplidamente, aquellos a quien fueron mandadas; e el heredero perdera la su parte, de todo aquello que menguare ende. Ca derecho es, pues que a el pertence el pro del acrecentamiento de la herencia, que otrosi sufra el daño, (3) quando y acaciere despues de la muerte del testador.

L E Y IIII.

Quales Mandas non deuen ser menguadas por razon de Falcidia.

S Acar pueden los herederos, de las mandas, la su quarta parte legitima, a que llaman en latin, Falcidia, asi como de fuso mostramos. Empero mandas y a de tal natura, de que la non podrian facar: e son estas; asi como de las cosas, que dexa el fazedor del testamento a Eglefia, (1) o a otro lugar religioso, o a Hospital, o a pobres, o para quitar los captiuos, o en alguna otra manera que fuesse obra

Ley 1. 7. y 8. tit. 8. lib. 5. Recop.

tione captiuorum, vel alias pias causas, secus in legitima debita jure naturae, nec etiam extraneus hares, de militare testamento jure militari factio. Hoc dicit. Concord. cum hac L. si quis ad accipiendum, C. de Episcop. & Cleric. & cap. si pater, de testam. lib. 6.

(1) A Eglefia. Adde, cap. Pontifices, 12. q. 3. siue igitur relinquatur Ecclesie simpliciter, siue Ecclesie, & ad piam causam, siue ad piam causam tantum, cessat falcidia, ut hic, & in authent. similitur, C. ad leg. falcidia, & in corpore, unde sumitur, & sic corrigitur, L. 1. §. ad municipium, ff. ad leg. falcidia, quatenus dicit, quod habet locum falcidia etiam in his, que Deo relinquuntur, & ista erit magis communis opinio quam etiam tenebat Azo. C. eod. in summa, col. fin. cum finaliter dicit melius est favore Clericorum, ut dicamus correctum. Sed quid si una Ecclesia, vel alia pia causa esset instituta hares, & gravetur legatis relictis alteri Ecclesie, vel pie cause, an tunc etiam cesset falcidia? Dicitur tamen quod non competat falcidia, ex eo quia privilegiatus non potest uti privilegio contra pariter privilegiatum, per id quod habetur in authent. de sanctissim. Episcop. §. sed hoc presenti, ubi etiam hoc tenet Angel. & idem voluit Abba. in cap. in presentia, de probat. 12. col. & Salic. in authent. qui rem, C. de sacrosanct. Eccles. qui dicit ita tenere Doctor. in d. authent. similitur, & pro ista opinione secundum Alex. in d. §. ad municipium benefact. L. sed & militer, in princ. in versis. nisi fortassis, ff. de excusat. 120. ubi si privilegiatus fundat se in jure communi potest illo uti contra pariter privilegiatum, quem text. ad hoc notat ibi Bald. post Jacob. de Aren. Ludo. tamen Roma. in repetitione authentice, similitur in 40. specialia ad pias causas, & in L. Marcellus, §. rei qua, ff. ad trebellian. tenet contrarium ex eo, quia pia causa instituta non fundat se in jure speciali, sed in jure communi, secundum quod hares debet detrahere falcidiam de legatis: sed pia causa legataria fundat se in privilegio speciali, ideo debet preferri, L. fin. ff. ex quib. caus. major. & respondet ad §. sed hoc pra-

obra de piedad. (2) Ca, de tales mandas como estas, nin de las otras semejantes dellas,

non deve el heredero retener ninguna cosa para si, por razon de falcidia; (3) ante deuen

profati, quod sibi utraque causa reperiebatur in specie privilegata, & istam opinionem dicit Alex. ubi supra magis sibi placere in puncto juris, per d. l. fin. & nota per Bar. in d. authentic. quas actiones, C. de sacrosancti. Eccles. ibique respondet ad dist. l. sed, & milites, quod ibi non competebar privilegium, contra excusationes juris communis, & subdit, quod in practica durum esset obtinere contra auctoritates predictorum Doctorum tenentium, tunc falcidiam posse detrahi, & certe non est recedendum ab opinione predictorum, que est communis, ut tradit Deci. in dist. cap. in presentia, num. 12. & quia privilegiatus in specie non utitur privilegio contra alium privilegium in genere proprie similes ejus qualitates, nisi quando privilegiatus in genere certat de lucro, & alter de damno vitando, ut est in casu d. l. fin. ut latus persequitur Decius ubi supra. post Bald. in authentic. perpetua, C. de sacrosancti. Eccles. & quia secundum Angel. in dist. 5. sed hoc praesente, rationes quare cessat falcidia in relictis ad piam causam, cessant quando pia causa est instituta.

(2) De piedad. Ex tale legatum pium detraheretur, ut ex alienum de hereditate, l. ex ar, & leg. ex alieni, ff. ad leg. falcid. gloss. in dist. authentic. similiter, Doctor. communiter in l. ex ar, ff. ad leg. falcid. volentes, quod legata sint quadam pia, quedam non pia, de non piis, non detraheretur falcidia, pro piis, text. not. in l. si post missionem, ff. eod. si tamen eadem relinquatur unum legatum ad pias causas, & aliud ad non pias causas: tunc delegato non pio detraheretur falcidia pro utroque, secundum Angel. in l. sed si non servus, §. 1. in princip. per illum text. ff. eod. & sequuntur Joan. de Imol. Paul. & Alex. ibidem, sub l. si servus, eod. tit. Paul. in l. si post missionem, ff. eod. & Bar. in authentic. sed in ea, C. eod. & habes hic quod relictum Ecclesie, vel Hospitali, vel in usus pauperum, vel redemptionem captivorum, dicitur relictum ad pias causas, & adde Spec. tit. de instrument. editio. §. nunc verba aliqua, versic. & scias 2. ubi vide quod inter relictum ad pias causas, idem esset si relinquatur pro refectione murorum, & pro custodia terre, quia custodiuntur operarii, & miserabiles, qui sunt intus. Item relictum ad instructionem pontium, & viarum, dicitur ad pias causas, gloss. & ibi not. Nicol. de Neapol. in l. 1. §. ad municipium, ff. ad leg. falcid. quod intellige secundum Spec. in dist. versic. & scias 2. si necessitas imminet, non alter per l. ad instructionem, C. de sacrosancti. Eccles. cum aliis ibi allegatis, sic ergo limitabis que dicit Paul. de Castro. in l. pater filium, col. 2. ff. de inoffic. testam. cum dixit, quod illa solum fortuitur privilegia pias cause que in jure reperitur specificata: unde secundum eum legatum ad refectionem viae, vel pontium, vel murorum, non dicitur pium: & isto etiam modo limita, & intellige quod hic dicitur de redemptione captivorum: nam debet intelligi, ut redimantur captivi egenes: si enim ipsi habeant facultates, quibus se redimant, non dicitur relictum pium: ut etiam in terminis tradit Bald. novell. in trah. de dote, fol. 7. col. 1. & vide Specul. ubi supra, de relictio, ut pingatur imago beate Virginis Marie, vel alterius sancti, quod dicitur, quod pium, etiam tenet Angel. in dist. §. ad municipium, ubi etiam Alex. & ut dicit Bald. in dist. aub. similiter, omne propter quod anima testatoris sublevarur, vel anima conjunctumque catholice, vel animarum corpus carcerari, etiam pro maleficio dicitur relictum, ad pias causas, iuxta notat. in l. si quis titio, ff. de leg. 2. bonus text. in authentic. ut cum de appi. cognos. §. si quis de predictis, ibi, eorum animas piissimae sublevarur, Bal. tamen in authentic. contra rogatus, C. ad trebellian. vel contractum in carceratis pro maleficio, quia non sunt digni secundum eum

misericordia, qui delinquerunt, sed soli innocentes. Primum tamen dictum videtur verius, & tenui gloss. in cap. sacrorum 12. q. 2. dum dicit, quod dispositio illius, cap. & leg. sancimus, C. de sacrosancti. Eccles. dicens quod res Ecclesie possunt alienari in redemptionem captivorum, nullius etiam in carceratis pro maleficio, alleg. text. in cap. si res aliena. 14. q. 6. & cap. 1. & cap. res 14. quass. 5. ubi habetur, quod non est in humanum bene facere etiam his, qui delinquerunt, alleg. etiam, cap. non satis, 81. dist. ubi cum dicit, sed plus illis, qui sine culpa, & illam glossam sequuntur Joannes de Imol. & Alexand. in l. quamvis, ff. solat. nativum, & intellige de carceratis pauperibus, ut supra retigi post Specul. & adde Ang. in trah. maleficio, in parte qui iudex dicitur Cajum carcerari iussit. Adde etiam quod pia causa est maritate virgines, ut tradit, Bal. in authentic. nisi rogati, C. ad trebell. & vide per Bal. novel. ubi supra, & intellige de pauperibus congruum dorem non habentibus, ut tradit Bal. novel. ibi quem vide. Item an relictum pro male ablati dicatur pium, vide per Specul. ubi supra, & ibi per Joann. And. in addit. col. mibi 29. & 30. & ibi vide quid si male ablati non ascendunt ad quantitatem legati, an quod superest convertatur in alios pios usus, qui tenet quod sic. Item dicitur relictum ad pias causas, si relinquatur pro alimentis etiam consanguineo pauperi, gloss. in l. illud, C. de sacrosancti. Eccles. per Bar. in l. alio, ff. de alim. & cibari. legat. col. 2. & non ex verbis testatoris iudicandum est sic pium, vel ne: sed ex qualitate cause, ut dicit Alber. in l. nulli, col. pen. C. de Episcop. & Cleric. Bal. in dist. authentic. similiter, non enim potest assertio testatoris veritatem immutare, l. qui testamentum, ff. de probat. leg. si forte, ff. de castro. pecuni. & arg. leg. huius, ff. de exercit.

(3) De falcidia. Quid de trebellianica? Gloss. in cap. si pater, de testam. lib. 6. in verb. trebellianica, tenet quod detraheretur etiam de fideicommissio, & idem tenent ibi Archid. & Joann. And. & tenent alii plerique Doctor. de quibus per Alex. in l. marcellus, in princ. col. 3. & 4. ff. ad trebel. Bar. tamen in dist. leg. Marcellus, tenet contrarium, imo quod in trebellianica, sit idem quod in falcidia, ubi Alex. & Jas. attestantur istam esse communem opin. quam etiam similiter dicit communem Socin. conf. 126. col. fin. 1. vol. ubi tradit multos qui istam opinionem tenuerunt, quam communem opinionem, limita quando pia causa fuit instituta, & de restituendo gravata, ut etiam dixi in falcidia supra ea, leg. in gloss. licet Alex. in dist. l. Marcellus, voluit contrarium in ista limitatione, & advertit quod licet primus substitutus non sit privilegiatus, & tamen ille gravetur etiam de restituendo pauperibus, vel alie pias cause haeres trebellianicam non detrahet, etiam a primo substituto non privilegiato: quia debet inspicere persona pauperum, vel causa pia: in quos ultimo devenire debet, qui sunt privilegiati, ita tenet Ludov. Roman. in dist. l. Marcellus, §. quod autem, & dicit se ita consultuisse, & est in ejus consillis, consil. 206. licet ex communi conclusionem, in fin. ubi dicit, istud esse verum, quando erat certum relictum esse perventurum ad piam causam, secus si erat incertum, ut quia esset gravatus restituere pias cause sub conditione, si sine liberis decederet, & istud etiam tenet Alex. 30. vol. consil. 200. ad fin. incipit ponderat. ubi quia in thomati. & in l. cum dorem, ff. ad leg. falcid. ubi sub limita, limitationem Roman. l. ut interim locus fit detractioni falcidiae, sed debet haeres cavere, quod eventiente conditione restituat quod detrahit, arg. l. in l. falcidia non habetur, ff. eod. juncta, leg. 1. in princ. cum similibus, ff. ut legato. nomi. cavea. ista tamen sub limita

L E Y V.

Como, si el heredero da alguna cosa escondidamente, por mandado del testador, a ome que la non pedia aver de derecho, non puede despues sacar della falcidia.

Personas ciertas son, a quien defienden las leyes deste nuestro libro que les non puedan dexar los omes mandas, nin otras cosas, en sus testamentos, assi como diximos de futo en el Titulo de los Herederos. E porque acaesce a las vegadas, que los fazedores de los testamentos ruegan alcondonadamente a los herederos, que den alguna cosa a tales personas; por ende mandamos, que los herederos non sean tenudos de los obedecer en esto. E si contra esto fizieren, pierdan (1) por ende la su parte, que es llamada falcidia, de manera que la non puedan sacar de las mandas; e si la han facada, que la den a la Camara del Rey. Fuera ende, si el heredero fuesse fijo, o nieto, o fieruo, (2) del fazedor del testamento. Ca estos herederos atales non la deuen perder (3) por tal razon: porque ellos estan en poder del, e son tenudos de caber su ruego, (4) e de obedecer su mandado.

L E Y VI.

Por quales razones, e de que cosas, non puede sacar falcidia el heredero.

Maliciosamente cancelando el heredero el testamento, o las mandas, por que non

fer dadas cumplidamente, assi como el testador las mando. Fuera ende, si el heredero fuesse de los que deicienden, o suben por linea derecha, del testador. Ca estos atales en todas causas deuen aver la su parte legitima, (4) e non gela pueden embargar, por tales mandas como sobredichas son, nin por otra manera (5) ninguna. Fuera ende, si el heredero fiziesse tal yerro, porque el testador le ouiesse desheredado con derecho. Otrosi dezimos, que quando eluiesse algun Cavallero (6) en huerte, en serocio del Rey, o en serocio comunalmente de la tierra, si fiziesse manda, en que dexasse mandas a otro, e estableciesse por su heredero a alguno, que non fuesse de los que descendiesen, o subiesen por la linea derecha del mismo, tal heredero como este non deve sacar de las mandas, que el Cavallero fiziesse en tal lugar, ninguna cosa; maguer non ouiesse de otra parte, de que podiesse aver la su parte legitima. E esto es, porque los Cavalleros, de mientra que estan en huerte, (7) han este privilegio, e otras mayorias, mas que los otros omes, assi como se muestran en las leyes deste nuestro libro; porque son puestos para amparar el pro comunal de la tierra.

Partida VI.

tatio Alex. non caret aliquo scrupulo, nam Bald. in consil. suo incipit in questione, quae vertitur inter scholam S. Martii, consulit contrarium quem refert Socin. consil. 8. 1. vol. in 2. dubio testator enim in casu Bald. instituerat filios, & praecedenti sine liberis, substituit superstitem, & si uterque moreretur sine liberis, substituit pauperes Christi: concludit quod eventientibus casu quod primus decederet sine liberis, superstitie altero, & decedente similiter sine liberis postea altero, pia causa non habet de portione primi, nisi dimidiam, detraha. scilicet legitima, & trebellianica, quae devenerunt ad fratrem superstitem, ut haereditatis fratris: non ut fideicommissarium patris testatoris, i. ejus haeres, non restituit illam dimidiam pias cause, cum enim semel dicta legitima, & trebellianica a fideicommissio exempta sit, rursus in fideicommissum non incidit, arg. l. solita providentia, C. de remissio. pignori. dicit tamen Socin. ubi supra, quod si talis casus occurreret satis dubitare, idem tamen Socin. consil. 144. ejusdem, 1. vol. incipit diligenter considerata, col. fin. videtur adhuc restituo est fenda mediate, & commutabiliter, sub aliqua conditione: tunc a primo fideicommissario, potest deduci trebellianica, quae deducta rursus non incidit in fideicommissum, arg. dist. l. solita, & alleg. Bald. in d. consil. & quod idem voluerunt Rom. ubi supra, & Joann. de Monte Sperelo, in d. authentic. similiter, & quod ita scriptus vidit consultum per doctissimos Viros, ego ad haereditem didis Alex. dum vult, quod mediante cautione pia causa in hoc juvabitur. (4) Legitima. Debite jura naturae, hoc enim per nullam falcidiam movetur, ut hic, & in l. scimus, C. de inoffic. testam. (5) Manera. Adde, l. 11. tit. 4. supra ead. part. (6) Cavallero. Adde, l. si post missionem, & leg. ad veterani, & leg. si miles, ff. ad leg. falcid. & C. eod. l. in testament. ubi gloss. dixit idem in trebellianica, &

vide l. 12. & quae ibi dixi tit. 4. supra ead. part. (7) De mientra que estan en huerte. Vide l. supra allegatas, & quae dixi in l. 49. tit. 5. part. 5.

L E X V.

Haeres accommodans tacitam fidem testatori de legato incapaci praestando, si praeter, perdit, quod sibi deberet per falcidiam, nisi sit filius, nepos, aut testatoris servus, qui ratione potestatis tenentur ejus rogaminibus, vel mandatis obedire. Hoc dicit. Habet ortum a l. beneficio, & a leg. haereditatum, in fin. ff. ad leg. falcid. & a leg. rescriptum, ff. de his qui, ut indige. & de his qui in testa. deien. & a leg. 1. & si quis aii. testa. prohib. leg. 2.

(1) Pierdan. Adde, l. haeres, ff. de his qui, ut indige. ad leg. falcid. (2) Fijo, o nieto, o fieruo. Adde, l. si tantum, ff. ad leg. falcid. (3) Non la deuen perder. Confiscabitur ergo haereditas sine praedictio talis haereditis, quoad falcidiam, ut in dist. l. si tacitum. (4) De ceter su ruego. Escite ad ea quae dixi in l. 13. tit. 7. supra ead. part. & ex hoc nota, prout not. Alexand. in dist. l. si tacitum, quod accommodare tacitam fidem de restituendo incapaci, non censetur licet atrocior delicta: quia alias non excusaretur servus si paruit domino, ut in l. ad ea, ff. de regul. jur. leg. servus, ff. de action. & obliq.

L E X VI.

Non detrahit haeres falcidiam malitiose cancelans testamentum, vel legata ne valeret: quia per hoc perdit falcidiam nec detrahet de re legata quam subtrahit dicendo suam esse, & de his casibus, vel de eorum aliquo si in jure convictus fuerit, privatur falcidia. Item nec detrahitur, si testator prohibet ne detrahat: nec etiam detrahitur de re legata prohibita a testatore alienari: nec de relictis pro legitima, vel dote aut libertate: nec detrahitur si haeres credens satis sibi

valicifien, pierde (1) por ende, que non pue-
de sacar la falcidia dellas. Otrofi dezimos,
que si el heredero furtafe alguna cosa, de las
que el testador fizicfe manda a otri, o la
negall maliciofamente, diziendo que era su-
ya propia, e non del testador; por qualquier
deftas razones que fea vencido el heredero por
juuzio, pierde porende, (2) que non pueda sa-
car de las mandas la falcidia. Otrofi, aquellos

herederos que non suben, nin descien-
den por
la linea derecha, del testador, non pueden fa-
car falcidia de las mandas, si el testador les de-
fendiefse fenaladamente, (3) que la non facif-
fen. Otrofi dezimos, que si el testador fizicfe
manda a alguno, de Castillo, o de otra here-
dad cierta, en tal manera, que la non pu-
diefsen vender, (4) nin enajenar, mas que fien-
pre

remanere incepsit aliqua legata solida dependere: tunc
non detrahitur, & de aliis: nisi de novo magnum debi-
toris debitum detegatur: quia tunc de non solutis de-
trahet falcidiam. Hoc dicit.

(1) Pierde. Concordat cum L. beneficio, ff. eodem.
(2) Pierde porende. Concordat cum L. hereditatem, §.
fin. ff. eod. & intellige quod perdit falcidiam in his re-
bus, quas subtraxit, vel negavit esse hereditarias, ut
ibi habetur.

(3) Señaladamente. Non ergo sufficit tacita prohibi-
tio, ut hic, & in authentica, sed cum testator, C. ad leg-
falcid. unde, & si testator sciente distribuat patrimo-
nium suum per legata, si ex parte non prohibuit detra-
ctionem falcidiae habebit locum falcidia, ut etiam not.
Bart. in authentica, de heredit. & falcid. §. si verò expressum,
ad fin. & est bonus text. ubi Abb. ultim. notat. in cap.
Raynaldus, de testam. quia non sufficit tacita: sed re-
quiritur expressa prohibito, ut hic & in dist. authentica,
& ita voluit Angel. in dist. authentica, sed cum tes-
tator. & in corpore unde luminis: sufficerent tamen
verba aequivalentia expressa prohibitionis, veluti si testator
jubeat integre legata solvere, gloss. singularis, in
L. decem, ff. de fideicommissar. liber. Bal. in dist. au-
thentica, sed cum testator. ubi etiam Paul. de Cast. in-
telligit de verbis ita aequivalentibus, quod non pos-
sent aliud importare: nec si possent aliud impor-
tare, ut si dixerit pieno jure, vidi ibi per eum,
& per Alexand. 3. vol. consil. 5. circa primum du-
bium, in secundo dubio, ubi plura adducit circa,
de gloss. L. decem, & vide quae in simili, adducit
Alexand. consil. 133. super queritis de quibus
inveniente, 5. vol. & Decius consil. 402. colum. 2.
& 3.

Sed quid si, prout est de consuetudine, in con-
fectione testamentorum testator dicat: & adimpleto hoc
meo testamento, solutisque legatis in eo contentis, in
residuo instituo Titium heredem, an ex hoc videatur
prohiberi deductio falcidiae, text. videtur quod non,
in L. Marcellus, §. idem Pomponius, ff. ad Trebel. & ibi
Paul. de Cast. quod tamen limita ex dictis Ang. ibi
nisi heres, deductis legatis, rogatus esset restituere her-
editatem sub conditione; nam tunc testator videtur vo-
luisse integra legata praestari sine detractione falcidiae.
Et tunc de solo fideicommissio universalis, heres adven-
iente conditione gravatus detrahit quattam Trebellianicam,
& ita dicit Angel. servat de consuetudine,
vide quae etiam in hoc dico in L. fin. in glof. 1. infra
eod. Si vero in clausula testamenti diceretur, & soluti-
s omnibus legatis, seu in totum solutis legatis, an
ex his verbis videatur prohibita falcidiae deductio? Vi-
detur quod sic: quia periode est ac si diceret integre
solutis, & videtur de mente Paul. de Cast. in dist. au-
thentica, sed cum testator, quod sine dubio procedit quando
dixit in totum solutis, quando vero tantum dixit, soluti-
sque omnibus legatis: tunc videtur majus dubium:
cum idem sic dicere solutis legatis, quod solutis omni-
bus legatis, cum indefinita aequivalenti universalis, L.
si pluribus, cum similibus, ff. de legat. 2. & Paul. lo-
quitur quando dixit solvat totum residuum. Cogita ta-
men: quia ad praesens in terminis non invenio hoc de-
cisum, nisi dicas decidit ex dicto Angel. in dist. §. idem
Pomponius, volentis hoc casu videri prohibitam falcidiam, & heredem debere esse contentum cum eo, quod
sibi relinquitur, quod etiam militat quando, & solum
dixisset, & solutis legatis licet non adderet omnibus,
tu latius considera: nam pro primo dicto facit, L. nam
quod, §. fin. cum leg. sequenti, & leg. qui totam, ff. ad
Trebell. ubi habetur, quod licet testator dicat univer-
sa bona mea, vel tota hereditas restituatur: tamen ad-
huc potest detrahi Trebellianica, & est optimus text.
& ibi not. Abbas in cap. Raynaldus, in fin. de testam.
qui tex. sult post dispositionem, dist. authentica, sed cum
testator. & vult adhuc Trebellianicam detrahi contra
tacitam voluntatem testatoris, & per illum text. in ter-
minis quando testator jusit omnia bona sua in totum
restitui, tenet Socinus, consil. 124. sequendo ordinem,
col. fin. & latius idem Socinus, consil. 131. prosequendo
ordinem, in 4. q. col. penult. & fin. ubi plura adducit,
quod requiritur specifica prohibito: & non sufficit
conjecturata, & si dicatur, quod integre bona re-
stituatur: adverte tamen, quod in hoc contrarium con-
sultuit Alexand. consil. 5. volum. 3. incipit circa primum
dubium, col. fin. ubi voluit sufficere voluntatem conjectura-
tam ex notat. per Bald. in L. Centurio, ff. de vulgar.
& pupillar. substit. dum tractat de effectu substitutionis
compendiosae factae per verba communia, ubi plura ad-
ducit, & ibi respondet ad leges quas pro se adducit
Socinus, vide ibi per eum, & ista opinio magis placet:
nam & illud quod ex mente colligitur, dicitur
expressum, L. prator, in principio, ff. de oper. nov. in-
veniat. & ibi Bart. & alii, & tradit idem Socinus con-
sili. 127. quoniam in praesenti consultatione, 3. vol. col. an-
tepen. & Decius, consil. 389. via longa ferit, col. fin.
si vero testator adiciens dist. clausulae quae est de con-
suetudine diceret, & haeret plus non petat: satis ex
hoc videtur prohiberi deductio falcidiae, secundum Bal-
dum in L. cum patrem, C. de jur. doti. & not. quod li-
cet testator dicat, quod res quas reliquit heredi va-
lent tantum, quod sufficeret ad falcidiam debitam jure
institutionis, non videtur ex hoc prohiberi falcidiam:
quia videtur errare, & non esse certus de viribus pa-
trimonii, ut declarant Bart. Angel. Paul. & Doctor. in
L. quod de bonis, ubi bonus text. ff. ad leg. falcid. & not.
etiam quod etiam de jure communi, quando testator
prohibet falcidiam legata debentur etiam sine heredita-
tis additione, ut in authentica, de heredit. & falcid. §. hinc
nobis, & ibi Jacob. de bello vil. & Bald. in L. finium
quasi habentem, col. 12. C. famul. heredi. ubi etiam Bal-
dus in versio. deinde quaritur, quod non potest testator
prohibere quattam quae deberet alicui ex forma con-
suetudinis, vel statuti, allegat. text. in cap. Raynaldus,
de testam. Sed an trebellianica similiter possit a testato-
re prohiberi? Varie sunt opiniones, etiam inter gloss.
ut patet ex gloss. in dist. authentica, sed cum testator,
ubi voluit Trebellianicam non posse a testatore prohi-
beri: cujus contrarium tenuit gloss. in authentica, de he-
redit. & falcid. in §. si verò expressum, quod est magis
communiter a Doctor. approbatum, & tenet Bartol. in
L. Marcellus in princip. ff. ad Trebellian. ubi Jason num. 41.
sautur hanc esse magis communem opinionem, & Alex.
consil. 67. 1. vol. & consil. 5. 3. vol. quod an procedat
etiam in liberis primi gradus de restituendo gravatis,
dicam in L. fin. infra eodem.

(4) Que la non pudiesen vender. Concordat cum authen-
tica, ut sponsalitia largitas, §. fin. & C. ad legem Falcid. au-
thentica, sed in ea. Si ergo quis instituat aliquem heredem
in bonis suis, quae voluit esse bona majoris, & prohibet
alienationem non poterit detrahi per institutum
falcidia, neque Trebellianica, ut hic vides, & not.
Bald. in dist. authentica, sed in ea, & facit ista lex quod
sicut in bonis majoris non habet locum alienatio lega-
lis, ex falcidia, vel Trebellianica quod neque habebit lo-
cum alienatio per viam praescriptionis, & quod sic praes-
criptio non habeat locum in bonis majoris, in qua
quaestione vid. quae latissimè dixi in L. 10. tit. 25.
part. 4.

Facit etiam, quod bona majoris prohibita alienari
non publicentur propter delictum possidentis majoris,
de quo est lex notat. & ibi Bart. in L. imperator.
ff. de fideicommissar. liber. circa quam legem, vides
Alex. consil. 23. vol. 1. in duobus locis. Adde, L. eum
qui, ff. de interdi. & re. & notata per Cynum in L. 2.
C. de liber. & eorum liber. & Silic. in L. si quis Pres-
byter. C. de Episc. & Cleric. & adde etiam L. res uxoris,
C. de donat. inter virum, & uxorem, & vide etiam L.
status forus, §. Cornelio falcid. ff. de jure fisci, L. Papinianus,
§. meminisse, ff. de inoffic. testam. quod procedit
etiam in crimine laesae majestatis text. & ibi Angel.
in L. eorum, ff. ad leg. Jul. majestatis, ubi est casus, quod
es, quae non transeunt in extraneum heredem, non
transeunt in fideum publicatis bonis, propter crimen, L.
Jul. majestatis, quod etiam tenet Bald. in §. fin. quae sit
prima causa benefic. amittens, & in §. in super de probis.
seu. alienat. per Fredericum, ubi tenet quod propter
delictum commissum in personam domini, licet perdatur
feudum: illa tamen quae habentur jure gentium, & de-
bent ad alios jure primogeniturae transire, non perduntur
propter delictum commissum, contra dominum, quod
etiam tenet ex professo Bald. in §. fin. & confert ad
praedicta quod habetur in Psal. 88. v. 1. incipit: Mis-
ericordia domini, juncto Psal. 131. v. 1. incipit: Memento
domine David, nam Deus promittit regnum perpetuum
semini David, & licet Deus propter peccatum so-
leat revocare promissa, tamen, quia istud pactum fa-
ctum est David non revocavit licet aliqui ab eo descen-
dentes reges, commiserint crimen laesae majestatis idola-
trando, ut traditur per glossam ordinariam Mathaei cap.
1. & ibi Nicol. de Lyr. & adde quod habetur ad Ro-
man. cap. 3. ibi quid enim si quidam illorum non cre-
derentur, &c. & ibi Nicol. de Lyr. poterit ergo ille ad
quem pertinet majoria impedire fideum, ne bona majoris
incorporet, leg. fin. & ibi Bald. C. de bon. vacan.
in 11. nota. lib. 10. L. si pater, C. qui bon. cedo. poss.
bene tamen publicatur usufructus in vita delinquentis,
ut in d. §. Cornelio falcid. quae omnia procedunt: nisi
per tenorem investitur, seu majoris provellum esset,
quod statim in casu confiscationis bona majoris transeant
in illam personam, quae post mortem delinquentis vo-
catat ad majoriam, vel alias in hoc disponatur: nam
tunc servabitur dispositio majoris quando facta fuit fa-
cultate regia, vel per testamentum, si vero sine facultate
regia, tunc recurrendum esset ad notata per gloss. & Bart.
in L. qui absentis, ff. de adquirend. possessione, vide in hoc
quae tradit Alexand. dist. consil. 25. & in casu quo ex
tenore majoris locus est confiscationi, an tunc bona
erunt apud Regem ut bona majoris, vel ut bona libera-
riarum? Dic quod ut bona libera, nam variata persona va-
riatur conditio rei text. cum gloss. in L. 1. §. si is, ff.
de collat. bono. Bald. in L. 2. col. 2. C. de jure fisci, leg.
fin. C. de usur. fisco. Bart. in L. fisco, 1. C. de jur. fisco.
lib. 10. leg. cum in fundo, §. quod si acciderit, ff. de jure
dot. Bal. in L. 2. in princ. ff. solut. matrim. & ex hoc
infertur, quod si facta confiscatione Rex donet cum filio
delinquentis, vel proximiori vocato, quod erit apud
istum donatarium, ut nova majoria, non ut antiqua:
postico, quod Rex donaverit ut esset majoria: vel erat
ex sui natura, ut Comitatus, vel Ducatus: & pro hoc
videtur text. in L. si libertus meus in servitum, ff. de

bon. liber. & tenet Bal. in §. in super, de probi. seu. alie.
per Fredericum, quafi. fin. & vide per Ludovicum de
Goza. consil. 46. num. 16. & vide quid in hoc dicit
Joann. de Pla. per text. ibi in L. 1. in fine, C. de im-
pu. iura. def. lib. 10.

Sed quid si pater in constitutione majoris appo-
suit pactum, quod si filius committeret delictum ex quo
bona confiscarentur, bona revertentur ad patrem, si ta-
men Princeps indullerit filio quod revertantur ad filium,
contigit, quod omnia ita acciderunt, & Princeps indullit
filio: pater vero vult de novo apponere gravamen, vel
conditionem in majoria an possit? Et videtur, quod non,
ex Doc. Bart. in L. post dotem, col. 6. ibi, & ideo di-
co quando pater dat dotem primo viro, ff. de solut. ma-
trimonia.

Quid tamen in casu quo non est locus confiscationi
majoris, si Princeps remittat postea delictum, & resti-
tuit delinquentem, forte jam condemnatum, an recuper-
abit bona majoris, vel adhuc transibunt in sequen-
tem vocatum? Et videtur dicendum, quod si ille delin-
quens fuit condemnatus, & ita secundum vinculum ma-
joratus bona fecerunt transitum in alium, seu ejus ma-
joribus: tunc restitutio Principis nihil operabitur, in pra-
judicium illius, qui sic erat vocatus propter delictum
alterius, ut tradit Bald. in cap. 1. hic finitur lex, de in-
de consuetud. reg. incip. col. fin. & quaestio fin. si vero
adhuc non erat condemnatus: bona tamen ipso jure
erant confiscata, & cum tunc fecerunt transitum in sic
vocatum, & sic indulgentia, vel restitutio, nihil de-
bet operari: si vero neque condemnatio fuit sequuta,
neque bona ipso jure fuerunt confiscata: & tunc non
videtur perdidisse majoratum, & erit proficua indulgentia.
Ista distinctio colligitur ex verbis, Bald. in dist.
cap. 1. §. in super, de probis. seu. alienat. per Fredericum
quafi. fin. & vide quae notat Bald. in cap. unico, quid
juris sit si post aliena. fisco. feud. recipi. in principio. In
casu vero quo per majoris instrumentum nihil disponit-
ur, ad quem ex delicto tranferat majoria, publicabitur
usufructus, ut dixi, & si Princeps crimen indul-
geat, & restituit, operabitur restitutio, ut rehatentur
majoratum: uti prius cum fructibus: secundum Bal-
dum in dist. cap. 1. hic finitur lex, col. fin. videtur enim
restitutio facta, ut sint bona majoris non ut libera per
text. in L. etiam, §. si deportatus, ff. de bon. liber. &
LL. 2. & 3. ff. de sen. passii. Quod intelligit, si Prin-
ceps ante restitutionem non fecerat donationem alteri,
talis usufructus: nam tunc non recuperaretur restitutio-
nem, secundum Baldum ibidem, penult. colum. de quo
tamen ultimo vide quae late traduntur, & notantur per
Alexandrum, & moder. in L. Gallus, §. quid si tan-
tum, ff. de liberis, & postum. Bart. in L. quaeconque,
C. de fide instrum. & jur. hae. fisco. lib. 10. Cardinal.
& Joan. de Imol. in cap. quia diligentia, de electis. Fel-
lin. in cap. fin. col. 4. de consuet. & in cap. inter qua-
tuor, de majori. & obedien. Abb. in cap. 1. de Parra-
chis, & singulariter per Socinum consil. 266. colum. 19.
20. & 21. cum sequenti. Hodie committitur in facultati-
bus regalibus ad majoriam excipiuntur crimina heresi-
s, & laesae majestatis, & criminis nefandi, ut in illis
perdantur bona majoris: quod servandum videtur in
his bonis, quae vincuntur ex vigore facultatis, & al-
ter non possent vinculari eorumque alienationes prohi-
beri: cum enim has vires receperunt ex privilegio Prin-
ceps nimirum, si Princeps tale privilegium in hoc possit
modificare, & declarare, vel sub certis limitationibus con-
cedere. Si vero conditor majoris etiam sine facultate Prin-
cipis poterat bona sua gravare fideicommissio, & restitutio-
ni subsistere: ut quia nullos descendentes, vel ascendentes
habebat, & libere poterat bona sua vinculare, vel si
habebat in tertia, & quinta poterat libere disponere
juxta, II. regni, talia bona non perduntur, etiam propter
crimen laesae majestatis, ut dixi, & licet interveniat
facultas Principis insimul cum potestate, quae disponen-
ti competit, de jure communi non perduntur talia bo-

na, in quibus competeat de jure communi etiam circa rescriptum Principis talis facultas: in dubio namque ex quo condens majoriam non se restringit in sua dispositione ad talem regiam facultatem, visus fuit disponere omni meliori modo, quod dispositio sua conservari possit. Baldus in *L. id quod pauperibus, col. fin. versic. ultimo, queritur circa hoc, C. de Episcopis, & Clericis, & L. plane, ff. quod falso tuto. aucto.* & ibi Baldus. Et actus qui potuit geri ex duplici potestate, sustentabitur ex ea, qua melius valere potest: ut est casus multum singularis in *cap. nisi essent, de prebendis*, & ibi Abbas in *secundo notabil.* & per illum textum: eleganter etiam dicit Baldus in *S. 1. col. pen. de lego corra.* quod si partes compromiserunt in iudicem delegatum, non per hoc videtur tenuitate rescripto: imo ex utraque auctoritate intelligitur iudex procedere, & potest pro parte valere sententia ex una auctoritate, & pro alia parte: ex altera per *dist. cap. nisi essent*, quod dicit non esse alibi. Semper enim actus videtur esse gestus ex ea auctoritate, qua majus robur, & majorem efficaciam dat actui, ut in *L. 3. ubi casus notab. ff. de testam. mili.* nam valens actum exercere ex duplici potestate: videtur actum exercuisse potestate majoris potestatis, ut dixit Abb. per text. ibi, & per *dist. L. 3. in cap. quod fecit, pe. nota. de electio. dicit etiam Baldus in L. humanitas, col. 7. C. de impub. & aliis subditis*, quod habens duo arbitria ad aliquem actum, videtur facere ex arbitrio pleniori, & hoc idem voluit Innocentius in *cap. cum ex officio, de prescrip.* ubi etiam fortius voluit, quod si quis habens auctoritatem ordinariam, crederet etiam se habere auctoritatem delegatam: quam tamen in veritate non habebat, & protestaretur velle tantum procedere auctoritate delegata: nihilominus processus tenebit auctoritate ordinariis jurisdictionis, quam tantum habebat: quod est singulare, hinciora namque reparatur illa que agitur de jure communi, quam illa que agitur de jure speciali, *L. ejus militis, §. militis missus, ff. de testam. mili. & in authent. de non alienat. §. quia vero verisimile, & in authent. de non alienat. §. quia vero verisimile*, & semper in dubio quis videtur velle facere actum validum jure communi & ordinario: non autem speciali, vel extraordinario, *L. quinquaginta, C. de testam. mili. & L. in testamento. 1. ed. tit. & ideo dicit Freder. de Sen. consil. 125. incipit factum tale est, quedam damus*, quod si quis potest procedere, ut ordinarius, & ut delegatus, presumitur in dubio uti potestate ordinaria. Consilio ergo, quod disponentes circa majoriam expriment se meliori potestate qua possent facere, & disponere, ut omnis dubietas tollatur, & quod protestentur velle uti jure communi, & facultate, illa via, & forma, qua melius eorum dispositio conservari possit: & confert etiam ad predicta *L. habebat, ff. de instit. per quam ibi not. Bal.* quod licet contrarium tecum respectu unius mandati, quod te habere credebam: tamen possum agere contra vigore alterius mandati, quod habes, licet ignotarem tempore contractus, & sic sustinetur contractus, etiam ex alio mandato: de quo non fuit facta mentio, ut etiam plenius concludit Bart. in *sua disputatione*, incipit *admanca generalis*, & Bal. in *L. falsus, C. de furt. & tenit Bart. in L. ambigua, col. ult. ff. de decret. ab ordi. facien.*

Sed erit pulchrum dubium, an in casu quo perdat majoria ex crimine lesae majestatis, vel alterius criminis, an tenebitur de evisione, qui tale crimen commisit si haberet unde possit solvere, & videtur quod sic ex dicto Bal. in *S. rursus, quib. mo. seu. ami. vers. sed queritur utrum auctor.*

Quod autem dixi, quod neque per crimen lesae majestatis perdatur bona majoria, imo adhuc veniant in sequentem vocatum, an procedat in filiis delinquentis, qui ad majoriam essent vocati? Vide que dicam in *L. 2. tit. 2. part. 7. ubi etiam tractabitur deo dante de filiis ante vel post delictum conceptis, & de intellectu, L. quisquis, C. ad leg. Jul. majest. & leg. 6.*

tit. 27. part. 2. Et in casu quo ex tenore investiturae, vel alias bona, vel usufructus majoria consecrarentur si possessor deservivit Regi, si filius ejus, vel majoria successor servivit inclinari debet Rex ad bene meritum, ut jubeat ei dari bona, neque tam debent attendi demerita patris, quam merita filii, *L. non tantum, §. si emancipatus, ff. de bonor. posses. contra tabul. & facit quod notat Bald. in cap. 1. in princip. col. 3. versic. quid si sunt duo fratres, quib. mod. seu. ami. ubi dicit, quod si ex duobus fratribus unus dereliquit dominum, alter sua probitate defendit, quod tunc excusatur unus propter alterum, propter conjunctionem personarum, & seculi.*

Quid autem si villa seu castrum majoria consecrarentur ex his que habentur in *L. 22. tit. 13. part. 2. ibi: esse missa decimus, vide dist. L. & que ibi dicit. Facit etiam ista lex ad id quod notat Bald. in authent. praeterea, C. und. vir. & uxor. col. 2. versic. ulterius etiam.* Nota quod prohibuit alienare, non potest per suum contractum, vel quasi contractum introducere dispositionem legalem in oppositum: imo tenetur curate ne id fiat, *L. si ita quis, §. ea, leg. in gloss. ff. de verborum obligat. & adde Bald. in Leg. 1. C. de iusticiis, dist.*

Item etiam facit ista lex ad decisionem illius dubitationis, an dispositio authentica, res qua, C. communis, de legat. scilicet, quod bona subiecta restitutioni possunt alienari ex causa dotis, quando liberis legitima portio non sufficeret, procedat etiam stante expressa prohibitione testatoris, quam quoniam late tractat Jason. in *dist. authent. res qua, col. 7. & 8. ubi ostendit communem esse opinionem, quod procedat etiam stante expressa prohibitione, contra Baldum qui voluit contractum in §. donare, qualiter olim feud. alien. poss. & communem opinionem tenet Doctor de Palat. Rub. in repositione, cap. per vestras, de donatio. inter virum, & uxorem, col. 55. & 56. cum sequentibus in summis minoribus.* Certe ista lex pariteratur, possit induci per opinionem Bald. ultra alia qua pro eo inducit Jason. in *dist. authent. res qua.* Cum vult haec lex, quod stante ista tali expressa prohibitione, cesset alienatio etiam ex dispositione legali: & sic licet onus dotandi filias descendat a lege, ut in *leg. qui liberis, ff. de ritu nuptial. leg. 8. tit. 11. part. 4.* Licet dici possit, quod ista lex parum faciat: cum ratio ejus sit, quia testator potest prohibere falcidiam, & prohibendo alienationem, per consequens videtur prohibere diminutionem per viam falcidiae, testator tamen non potest prohibere obligationem qua tenetur pater dotare filiam. Sed adhuc potest responderi, quod per expressam prohibitionem, quod neque ex causa dotis res subiecta restitutioni alienentur, potest provideri per testatorem, ut tradit Alexand. consil. 16. consideratis verbis testamenti, 1. vol. quod etiam est repetitum consil. 23. vol. 2. qui tamen ad hoc nihil allegat de dicto tamen ejus meminit Ambrosius prout etiam refert Palat. Rub. ubi supra, col. 62. in repet. *L. filiusfamilias, §. divi, ff. de legat. 1. & Jason. in dist. authent. res qua.* In confirmationem tamen illius dicti Alexand. tradit Palat. Rub. ubi supra, quod sicut potest adici pactum, vel conditio, ut res non possit alienari in Ecclesiam, vel pium locum, ut tradit Bald. in *cap. Clerici, col. 2. de iudic. & in cap. que in Ecclesiis, de constitut. col. 3. versic. sed hic queritur.* Pellini in *cap. que in Ecclesiis, ed. tit. Bald. & alii in leg. ea, leg. C. de condition. ob causi per dist. in leg. si ita quis, §. ea lege, ff. de verborum oblig. sic etiam valere debet dispositio: ne res alienentur etiam ex causa dotis, per hoc tamen non arbitretur recedendum a communi opinionem: cum expressio sit prohibitio, quod neque propter dotem alienentur, quam si simpliciter alienatio prohibeatur, & quod dixi, quod tenet expressa prohibitio, ut neque ex causa dotis alienentur. Limita & intellige quando prohibens non tenebatur ad dotem: nam si tenebatur talis prohibitio non obstat, ut tradit Bart. in *leg. filiusfamilias, §. divi, ff. de legat. 1. quast. 2. idem**

Palat. Rub. ubi supra, col. 63. text. notat. in *L. cum fidei. ff. de fideicommissari. libere. L. peto, §. gradum, ff. de legat. 2. & credendum hoc procedere, etiam si mortuo patre nulla promissa dote ad eo, vel constituta, filia de restituendo gravata, talem dotem promitteret, vel constituerit, quodquid in contrarium voluerit Angel. in *authent. de restitu. & ea quae parit colla. 4. super gloss. quae incipit, sed nonne, quia videtur in hoc esse text. in contrarium in L. mulier, §. cum proponeretur, ff. ad Trebellian. & in specie tenet Jason. in *dist. authent. res qua, col. fin. versic. 13. limita.* & doctor de Palat. Rub. ubi supra, col. 66. Declius consil. 376. viso casu proposito. Adverte tamen, quod hodie in regno, attenta mente, II. regni, videtur dicendum, quod filia in quam deveniret majoria, in qua essent bona alienari prohibita: etiam si non exprimeretur, quod neque ex causa dotis alienaretur: sed generaliter esset prohibita alienatio, adhuc non potest ex causa sua dotis alienare bona majoria, juxta dispositionem, *d. §. cum proponeretur, & dist. authent. res qua,* quia in dictis juribus non erat dicta filia rogata restituere filiis suis, si eos haberet: sed erat rogata restituere, si sine filiis decesserit, unde filii erant in conditione, non in dispositione juxta gloss. magis communiter approbatam in *L. Lucius, ff. de heredit. instit. unde in casu dist. §. cum proponeretur, et casu quo mulier non dedisset bona fideicommissi in dotem, & contraheret matrimonium, poterat disponere ad libitum de fructibus, tanquam de rebus paraphernalibus, juxta notat. in *leg. penult. ff. ad legem Falcid. & in leg. hac lege, C. de pact. convener. in leg. dotis, ff. de jure doti, unde nullus forte vellet contrahere matrimonium cum ea, & sic non inveniret maritum, & ideo emanavit provisio, *dist. §. & dist. authent. Item si daretur casus, quod in casu illi filia haberet filios, poterat ipsa bona libere alienare: & sic maritus inveniret se, & illam si cum ea contraheret sine bonis, ex quibus possent onera matrimonii sustentare: unde consideratur ibi, quod maritus non aliter vellet contrahere: nisi dote data, vel promissa, & ideo necessaria fuit illa provisio, ut fideicommissum ex causa dotis minueretur. In regno vero nostro maritus habet administrationem bonorum uxoris etiam non dotalium, & fructus ita sunt sui, si cetero essent fructus doti: sunt enim omnes fructus communes inter virum, & uxorem, ex quibuscumque bonis percipiuntur, secundum, II. regni, secundum quas etiam neque mulier sine assensu viri potest disponere de rebus suis, etiam paraphernalibus. Item in casu majoria filii sunt in dispositione, & ad eam vocati a primo disponente. Praeterea de jure regni nihil amplius potest habere maritus: si hac bona majoria sibi darentur in dotem, quam si simpliciter contraheret matrimonium, neque videmus quod maritus curet, quod talia bona viri assignentur in dotem: tantum procuratur, quod uxori sit dives, & habeat bona: & hoc habito recipere bona sine assignatione dotis: quia minus obligatur, unde videtur, quod cesset dispositio dictarum, II. a cessante ratione. Imo per hoc videtur casus in *d. §. cum proponeretur*, ibi cum dicit nisi de fructibus possit sibi provideri de dote: cum igitur tantum importet ad matrimonium majoria, quae restat sine aliqua assignatione dotis: sicut si assignaretur in dotem, cessare debet dicta dispositio, & non poterit in regno talis filia, seu alia femina, in quam veniret majoria alienare ejus bona, etiam propter causam suae dotis: & bene etiam ad predicta confert quod habetur in *cap. nuper, de donation. inter viri, & uxorem.******

Quando vero non tractaretur de dote filiae, in quam venit majoria, sed de dotandi aliis liberis descendentibus a primo disponente, est dubium an si tales liberi nati sunt jam ipso disponente mortuo, possint dotari de bonis majoria: in quo videtur velle Paul. de Cast. quod sic in *d. §. proponeretur, in principio.* Cum tradit quid fuerit illius, §. dispositioni additum

per dispositionem authentica, res qua, & dicit quod primo additur: quia in *d. §. tantum habetur de filia instituta, & de restituendo gravata: in dicta vero authentica. Idem deciditur in nepote ex filio, vel in pronepote ex nepote, & sic de ceteris descendebus: ut ibi colligitur in verbo liberis quod comprehendit omnes descendentes: nam onus dotandi omnium personarum predictarum pertinet ad testatorem, si viveret ut in *L. dedit dotem, ff. de collatio. bono. leg. 8. tit. 11. part. 4.* unde secundum eum venientur voluisse quod faceret illud quod testator esset facturus, arg. *L. cum servus, ante fin. ff. de condit. & demonstr. ibi namque ipse vivus. Secus in nepote ex filia, vel pronepote ex nepote: quia onus dotandi illas non pertinet ad primum disponentem, sed ad parentes illorum, per ea, quae not. gloss. in *L. a filia, ff. ad Trebell. vult ergo Paul. de Cast. quod de mente primi disponentis sit, licet jam sit mortuus, quod in omnibus descendebus ejus per filium, vel nepotem possit heri alienatio ex causa dotis, juxta dispositionem *d. authent. res qua,* de quo ego multum dubito, & potius inclinare in contrarium, & primo excludo casum indubitabilem, ubi conditor majoria etiam ex causa dotis prohiberet alienationem: nam tunc dispositio ejus servanda est (ut dixi) & etiam in isto casu est de mente Paul. de Cast. Cum fundamentum ejus sit quod si viveret ipse fecisset: & sic quod constaret voluisse, quod fiat post ejus mortem. Quod fundamentum cessat stante voluntate expressa in contrarium, quando vero non fuit hoc expressum, sed simpliciter prohibuit alienationem, tunc videtur, quod in liberis natis eo mortuo, in quo nulla fuit orta obligatio dotandi, non censatur idem voluisse quod fieret, ac si ipse viveret, neque praesumitur voluisse contra suam prohibitionem bona distrahi in eo, in quo ipse nullo modo erat obligatus, arg. *L. cum de indubit. ff. de probationib. & ubi potest sumi alia conjectura non praesumitur donatio, ut tradit Bald. in *L. 1. C. ad Trebell. & constat hic voluisse bona integra velle manere in majoria, & si talis conjectura donandi daretur, esset destruxerit omnes majorias, vel penes omnes. Si tale quid permitteretur in descendentes in infinitum, & *L. cum servus, alleg. per Paul. nihil in hoc probat. Imo ibi illa praesumptio tendebat ad conservationem majorem bonorum ex reddito, ne rationum, quam in eorum diminutionem, & proceder hoc magis indubie de jure regni, ex quo per contractum matrimonii filius liberatur a patria potestate, juxta l. Tauri: & sic nulla obligatio dotandi esset in avo paterno nepotem ex filio: & facit ad predicta *L. 1. §. si quis proximior, ff. und. cogn. ibi nam si post mortem neque obstitit alii, neque ipse alienatur: quia nec fuit proximior cognatus ei, quo vivo nondum animal fuerit, & *L. 1. §. sciendum, cum similibus, ff. de juri, & legi. haec. Praeterea ratio fundamentalis, *d. authent. res qua,* ut tradit Paul. de Cast. consil. 80. 1. vol. quia per supra scriptum eximium consuetorem, &c. est, quia pater tenetur filiam dotare, unde sicut non potest huic obligationi derogare subjiciendo res suas restitutioni, quominus ob dictam causam fieret diminutio: ita neque prohibendo illatum alienationem: cum non debeat esse in potestate debitoris ab obligatione se eximere, *L. sicut, C. de action. & oblig. Si igitur ista est ratio, & talis obligatio cesset, prout cessat in primo disponente, qui nunquam fuit obligatus ad dotandum nepotes, vel pronepotes, quae non erant, nec fuerunt in rerum natura, eo vivo, pater, quod potuit bona sua subjicere restitutioni: & prohibere alienationem: neque talis descendens habet de quo congeratur: cum nunquam habuit talem ascendentem obligatum. Praeterea etiam Paul. in *d. consil. videtur declarare se circa id quod dixerat in *d. §. cum proponeretur, & in *d. authent. res qua, pen. col. 1. ut quod dixit, procedat quando tantum erat prohibitio tacita legalis, de non alienando: eo quod bona erant subiecta fideicommissio: quando vero esset expressa prohibitio, & defectus non esset in potestate disponentis.************

in fin. C. de bonis vacantibus. lib. 10.
 Sed pone, quod possessor majoris habuit licentiam a Principe alienandi aliquam rem ex majoria, quam in vita non alienavit, sed commisit filio successori ut id faciat, an possit? Videtur quod non per text. in L. cedonem. ff. de oper. liber. in contrarium tum fortiter facit, L. ficut. §. si debitori, ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. ubi qui consentit debitori videtur consentire heredi ejus, pro resolutione videas Bart. in L. si marito. §. si voluntate, ff. solut. matr. ubi distinguit inter consentientem ex voluntate, & consentientem ex necessitate, & ego adderem in consentiente ex necessitate, an daret necessitas in herede, vel non, quid enim si necessitas dandi sororem adhuc duraret pro qua Princeps alienationem permisit? Certe tunc daret, necessitas durabit, & licentia ex mente Bart. in d. §. si voluntate.

Sed quid si testator qui condidit majoriam concessit licentiam vendendi, donandi, & permutandi, prout vellet rem majoriam an possit tempore mortis legare, & transire multum tempus, quod nunquam disposuit post licentiam? Foris potest argui quod non, arg. L. vivus, ff. si quis in fraudem patris, licet non multum faciat. Tu cogita in hoc.

Adverte etiam, quod ista licentia que dantur a Principe ad alienanda res majoris intelligi debent dummodo alienentur bona fide, & sine fraude majoris ex notatis per Bart. in L. alio. ff. de alit. & ciba. lega. bonus text. in L. 1. §. pen. & L. si libertus, ff. si quis in frau. patris.

Quid autem si habeat licentiam vendendi rem ex majoria, & sic generaliter: iste vero habebat duas majorias, unam ex parte patris, aliam ex parte matris, vendidit rem ex majoria matris, tanquam si esset majoris patris an tenebit venditio? Et videtur, quod sic, ut notat gloss. & ibi Bart. & Platea in L. 1. C. de si quis rem quam vendit, evis. lib. 10. contrarium tamen esset, si licentia fuerat specialis ad rem ex majoria matris, si vendidisset rem ex majoria patris, ut vult ibi Platea in eo quod dicit de re que erat alterius Ecclesie, cuius Rector non consentit, & adde Bald. in d. L. 1. & in cap. 1. de his qui seu. dare poss. col. 1. versic. sed nunquid superior.

Quid si minor 25. annis impetravit licentiam regiam ad vendendum rem majoris, vendidit, & tradidit, & post ea in integrum restitutus est adversus venditionem, & rehabuit rem, an rescindat in majoriam? Dic, quod sic, L. 2. §. interdum, & ibi Bart. ad finem, ff. de vulgar. & pupil. L. 1. §. si quis adita, ff. ad Tertullianum.

Sed pone, quod minor possidens majoriam impetravit a Principe facultatem alienandi aliquam rem, ex ea non facta mentione alienandi aliquam rem, an tenebit alienatio? Et videtur dicendum quod si alienatio erat ex causa necessaria, & servata fuerit solemnitas requisita in venditione rerum minorum, quod tenebit alienatio, quia, & si expressisset etatem adhuc Princeps dedisset licentiam, ex quo causa erat necessaria. Si vero alienatio fuit ex causa voluntaria, non tenebit alienatio ex quo Princeps minori in tali casu facultatem non dedisset, seu non ita de facili, cap. postulasti, & cap. super litteris, de rescriptis.

Sed pone quod minor sine facultate vendidit, & sine solemnitatibus postea facta mentione etatis, & majoria impetravit a Principe confirmationem venditionis? Videtur quod sufficiat, quia auctoritas Principis supplet omnem solemnitatem requisitam in alienatione text. & ibi Joan. de Plat. in L. si qui hereditatis, C. de vend. reb. civi. lib. 11. Item, & in ista materia, vide quod dixi in L. 10. tit. 16. part. 4. in gloss. magna, in versic. sed ad preteritum.

Sed pone quod pater habebat facultatem faciendi majoriam novam, & tollendi, & mutandi antiquam, qui fecit novam majoriam in filium, cui veniebat antiqua majoria, ponens in nova aliqua bona antiquam

majoriam omittens alia, de quibus non fecit mentionem: posuit tamen in nova majoria alia bona propria æquivalentia his, que omisit ex antiqua majoria, an videatur ex hoc vigore facultatis extraxisse bona, que omisit ex antiqua majoria: ut illa dividant inter heredes? Et videtur quod per hoc videatur extraxisse, arg. L. maritus, C. de procurator. cum concordant. de quibus ibi in gloss. & quia non est verisimile disponentem gravare voluisse hæredes duplici onere, L. Titia, cum testamento, §. qui invita filia, ff. de legat. 2. & gloss. ibi in verbo, non est verisimile, que ponderat verba text. quod non est intentio multiplicandæ dotis, quam ob dorem relinquatur, cum ergo hic nomine majoris relinquatur, non videtur velle facere duas majorias, & facit text. in ratione sui, in L. Aurisius, ff. de legat. 1. & L. cum alimentis, §. si, ff. de alit. & ciba. lega. in contrarium tamen facit text. in L. Aurelius, §. testator, ff. de libe. lega. ubi non videtur recessum in codicillis in dispositione testamenti, quando non ponitur in codicillis verba restrictiva: sed dic: quod ideo id ibi statuitur: quia fuit positum verbum hoc amplius: unde fuerunt necessaria verba restrictiva: confert etiam ad hoc quod cum præcesserit licentia tollendi antiquam majoriam, actus sequens interpretabitur ex licentia præcedenti, L. quadam mulier, ff. de rei vendit. & quod notat Bald. in cap. unico, quid juris sit, ff. post alit. vasa. seu. recu. ibi 2. nota, in versic. proleto.

Item pone quod Rex concessit patri facultatem permutandi aliquam rem majoris, an si pater non fuit usus facultate, transeat ad filium? Et videtur quod non per text. in L. apud Julianum, §. si quis alium, ff. de leg. 1. & L. 27. tit. 9. part. 6. & videtur de hoc bonus text. in L. ficut, §. si, ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. quod limita, & intellige, nisi talis facultas fuerit concessa propter utilitatem majoris: ut notat Bald. in §. maritio, versic. pone concessum est per privilegium, de his qui seu. dare poss. Adverte etiam quod quando licentia datur ad vendendum bona aliqua majoris: ita ut alia loco illorum surrogentur, bona taliter surrogata sequuntur naturam, & qualitates primorum, videtur bonum text. in L. generali, §. barides, ff. de usufr. lega. & ibi Bart.

Quid autem si alicui est data facultas alienandi rem aliquam majoris, an si vendat post annum incidat in penam, ac si vendidisset sine facultate? Joan. Faber, videtur velle quod sic, in L. fin. C. de jure emph. allegans Specul. tit. de locato, versic. 98. & L. ficut, §. si voluntate, ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. ex quo Doctor de Pala. Rubi. in quibusdam suis recollectis inferebat ad facultatem regiam ad faciendum majoriam, quod expiret per annum, & nihil aliud allegat nisi prædicta: facit tamen ad hoc, cap. plerumq. & cap. si autem, de rescriptis, & L. 35. tit. 18. part. 3. & licet loquantur in rescriptis ad lites ex ratione, videtur quod possunt ad istas facultates ad majoriam extendi: cum utraque rescripta videantur odiosa: sed in utroque dicto, videtur tenendum esse contrarium: imo quod talia rescripta durent saltem per decem annos, juxta L. unicam, ff. de mundi. & L. 42. tit. 18. part. 3. neque obstat dictum Spec. & Joan. Fab. quia contrarium videtur verius, & Joan. And. in addit. ibi tenet contrarium, quod non esset certus terminus præfixus, & dist. cap. plerumq. non obstat, quia, & ibi rescriptum valet post annum, non impetrato secundo ab adverte parte, gloss. & Doctor. ibi.

Sed an sit causa justa concedendi facultatem ad alienationem bonorum majoris, quando res majoris sunt in partibus remotis a domicilio possessoris majoris? Et videtur quod sic per text. in authentice, de Ecclesiast. tit. versic. si autem annale legatum, collat. 9. & voluit Bal. in L. voluntas, C. de fideicom. in lectura antiqua refert Jason in L. filiusfamilias, §. divi, in repe. numer. 81. de legat. 1. ubi hoc limita.

Quid autem si quis habere majoriam, cum licentia

pre fuisse a el, e a sus herederos; (5) que de la manda que desta guisa fuesse fecha, non puede el heredero sacar falcidia. Esto mismo seia, quando el testador mandasse a tu hijo algo Partida VI.

por razon de la tu legitima parte (6), que deue aver en los bienes del padre; o si mandasse a alguna muger de lo suyo, por razon de do-

tia Principis factam, & cum tali vinculo, & conditione, quod & si possessor talis majoris committeret crimen læsæ majestatis, bona majoris non confiscarentur, & majoria transeat in sequentem vocatum, qui postea ex facit te regia extraxit aliqua ex bonis majoris: & eadem facultate fecit de talibus bonis aliam majoriam in alium, & alios, qui non vocabantur per majoriam antiquam sub aliquibus partibus, & conditionibus: & signanter inter cetera: quod si possessor talis novæ majoris committeret crimen læsæ majestatis, bona talis majoris perderet: neque ulterius in tali casu disposuit in quem transirent, modo vero aliqui qui possidebant talem novam majoriam, commisit crimen læsæ majestatis: & sic perdidit illa bona, an confiscabuntur Regi, vel redire debeant in primam majoriam, dubium est notabile, & videtur quod non confiscentur: sed redeant ad primam majoriam, per id quod in fortioribus terminis notat Bald. in cap. studij, de offic. legat. versic. pone Papa, ubi ponit questionem in hac verba. Pone Papa, concessit mihi quoddam castrum sub quibusdam conditionibus, quibus non servatis, castrum debet reverti ad Papam, deinde concessit mihi Civitatem sub qua est illud castrum cum omnibus castris suis: deinde ego feci contra dictas condiciones, Papa dicit castrum ad se reverti: ego dico ad me pertinere, tanquam partem Civitatis districtualem, seu subjacentem, ff. de judic. L. insula quaritur quid juris, respondeo, quod perdidit unum capite specialiter, recupero ex generali, quia Papa me loco sui possit quoad Civitatem, & districtum: unde acquirio per universitatem, quid perdo inspecta specie, arg. ff. de acquir. rerum dom. L. quadam, & ff. de se. ar. præd. L. si domus, cum alit. neque obstat, quod species derogat generi: quia verum est, quando genus venit ampliativè, ut notat in L. quæritum, §. pen. ff. de fundo instrom. modo quæritur quid in diversis personis si castrum erat concessum Titio: nunc Civitas cum suo districtu conceditur Sejo: & videtur dicendum quod extincto Titio ex sua concessione acquiratur Sejo ex suo capite generali, ut ff. communis præd. L. in venditione, & ff. de jure dot. L. si proprietati, dicit. L. quod si à specie prius est incedendum, postea veniendum ad genus, C. de pigon. L. 2. que non est alibi in contrarium videtur: nam lege caveatur, quod si capitaneus concessit alicui unum mansum in feudum: deinde vendidit curiam illud mansum non venit in concessione generali, tanquam exceptum à curia per specialem providentiam, ut in cap. quidam capitaneus, de capi. qui cur. ven. Solutio illud ideo: quia nomine Curie non continentur feuda: sed nomine Civitatis, bene continentur castra, salvo jure alterius: cum autem illud jus deficit consolidatur universitati suæ: & idem fuit est in feudis per dist. L. si proprietari. Sic videbatur dicendum in prædicta questione, quod cum jus secunde majoris deficiat, consolidetur prima majoris universali, præterea ita Rex voluit, quod ista bona extraherentur à primæ majoris: ut remanerent in secunda, qua cessante non videtur quod aliquid voluit agere contra primam majoriam, & rebus sic stantibus, si itante secunda majoria videtur dispensasse contra primam non illa cessante, L. quod servus, ff. de condi. ob caus. & quod tradit late Socin. 3. vol. co. st. 18. & Alex. consil. 72. col. fin. 3. vol. dicit etiam quod habetur in L. ficut, §. illud videtur, ff. quibus mod. pigon. vel hypothecæ solvitur, & L. etiam, cum L. jubemus, C. ad Velleja. & facit optime lex propoñebatur, & L. filiusfamilias, & L. hereditate, §. pater cum sequent. ff. de castris, peculio. In contrarium tamen facit: quia juxta ista bona deserunt esse primæ majoris ex facultate regia, & transferunt in

aliam personam, unde jam non sunt reliquæ primæ majoris, L. pater filium, §. quinquiesim, ff. de legat. 3. & in simili habemus in fundo qui semel exivit de familia, quod definit esse patrimonialis mutatione personæ, arg. L. geris, in fin. ff. de acquir. heredi. & re facta amiscibili ex crimine læsæ majestatis: semper erit amiscibilis, ut in dist. §. quinquiesim, & facit etiam quod habetur in L. si quis adu, ff. de servit. ur. grad. Item meriti successores immutant rei qualitatem, L. Paulus, §. fin. ff. de acquir. heredi. L. licitatio, §. mercatoris, ff. de public. L. si quis, C. de dona. L. 1. C. de impo. lucrati. wa. descript. lib. 10. Bald. de eo, qui pbi, vel bare. suis in princ. Adde bonum, & singularem casum in L. si ita legatum, §. si donus, ff. de legat. 1. ubi ait si ea domo destructa, &c. & quod ibi Paul. de Cast. notat, in fine.

Per quem text. etiam inferes ad questionem, quod si pater habens majoriam antiquam impetravit à Principe licentiam extrahendi ab ea aliqua bona, & constituendi ex eis majoriam aliam in filium secundum, & ita fecit, quod mortuo secundo filio in vita patris, non revertuntur bona illa in primam majoriam: etiam si constaret de voluntate patris, quod revertentur, quia cum tali nova voluntate ut revertentur, debebat etiam concurrere licentia Regis necessaria, facit, L. quadam, ff. de jure codicil. si tamen esset casus, in quod facultas Regis in hoc non esset necessaria, sufficeret voluntas patris, per text. in §. si demus, in fin. Et istam partem credentem de jure veriorum, nisi ex conjecturis aliquibus aliis constaret, Principem voluisse, deficiente secunda majoria, quod bona redirent ad primam, ut si cautum fuit, quod decedentibus vocatis in secunda, bona redirent ad primam, vel alias de tali voluntate constaret, & in facultate regia non exprimeretur, quod bona ex crimine læsæ majestatis confiscarentur: quia tunc in certis non esset opus conjecturis, L. continuus, §. cum ita, ff. de verb. obli. Tu quando casus occurrerit, latius considera, quia quærit, est notabilis.

Pone etiam, quod contra tenorem majoris vocantis in defectum malculorum, quandam transeverit exclusa filia femina Rex dispensavit, ut possessor daret majoriam filie, & ejus descendentes comparat modo, non ille primo loco vocatus, sed sequentes vocati: & dicunt Regem illis non præjudicasse, unde petunt majoriam, an possunt? Videtur, quod non per text. valde notabilem in L. 1. §. fin. ff. de assignandi libertis, Bar. in L. 1. §. si pater, ff. de conjugendis cum emancipato liberis ejus, quod de piano procedet: si ille cui majoria deferretur esset vivus tempore quo defertur, secus videtur, si esset mortuus.

(5) Et à sus herederos. Hoc dicit ne alias præceptum prohibitionis alienationis, dicatur nudum, ut in L. 44. tit. 5. & ibi dixi s. part. & facit hæc lex ad questionem majoritatis simpliciter facti quia cum secundum consuetudinem Hispanie intelligatur ut veniat de filio majori in majorem prohibitio facta de non alienando, non dicitur nudum præceptum, probat etiam ista L. quod si majoria fiat in descendentes, & prohibitio alienationis facta sit tantum primo vocato quod extendatur talis prohibitio ad secundum, & ceteros descendentes vocatos, videtur enim prohibitio esse realis non personalis, juxta id quod notat Bart. in L. 3. §. opus novum, ad finem, ff. de nov. oper. nuntia. & tangit Bald. in §. rursus, col. 1. versic. quod de prohibitionibus, de contro. investit.

(6) Legitima parte. Adde L. scimus, in princ. C. de inoffic. testam. ibi nulla falcidia interveniente.

te; (7) o si mandasse aforrar sus siervos. (8) Ca de tales cosas como estas non pueden los herederos sacar, nin retener ninguna cosa; por razon de falcidia. Otrouí dezimos, que pagando el heredero complidamente (9) algunas cosas, de las mandas que ouiesse fecho el testador, non faciendo ende la falcidia; cuydando (10) que en la heredad que fincaua, auia asaz para pagar las otras mandas, e para retener para si la su parte legitima; estonce, todas las otras mandas deue pagar complidamente. Fuera ende, si despues que las el començo así a pagar, se descubriessse algun debdo grande, que el non lo fopiesse en ante, que era tenuto de pagar a quel a quien el heredero. Ca estonce, por esta razon, bien podria sacar falcidia de aquellas mandas, que fuessen aun por pagar.

L E Y VII.

Como los herederos pueden sacar la Falcidia, si fizieren el Inuentario.

Todos los herederos que son establecidos por los testadores, pueden sacar falcidia, segun que diximos en las leyes ante desta. E esto se deue entender, si fizieren primeramen-

te el Inuentario, que deue ser fecho, segund que diximos en el Titulo, De como pueden auer consejo los herederos, si tomaren la heredad, o non. E si por auentura, el Inuentario non ouiesse fecho, estonce non podrian sacar falcidia. (1) Fuera ende, si los herederos fuesen de los que descienden, o suben por la linea derecha, de los fazedores de los testamentos. Ca estos atales deuen auer la su parte legitima, (2) por debdo que han en los bienes del padre, naturalmente; mas los otros herederos han la falcidia, por otorgamiento de ley. E por ende, pues que estos atales non guardan la ley, deuen por ende perder aquello que deuián auer por otorgamiento della.

L E Y VIII.

Como, a quel que es establecido por heredero, si es rogado que de la herencia a otri, puede sacar della la quarta parte, a que dizen en latin, Trebellianica.

Trebellianica dizen, en latin, la quarta parte, que el heredero deue auer de los bienes de la herencia (1) en que es establecido, quando es rogado del testador, que de, o entregue despues la herencia a otri. Pero deue con-

L E X VIII.

Non detrahit haeres quartam per Trebellianum, quando iudicis mandato, & coactus adi: & cooptat haeres fructus, quos percipit iudicio testatoris in hac quarta: item, & praelegata: nec restituit fructus, si plus quarta ascendunt perceptos negligentia fideicommissarii non petentis: sed post tempus quo haeres debet restituere: maliciose perceptos tenetur restituere: & pro ista quarta Trebellianica tenetur haeres pro oneribus hereditariis: in quarta aurem iure naturae debita non computantur fructus percepti. Hoc dicitur.

(1) De los bienes de la herencia. Adverte ad hoc verbum: nam ex eo decidi videtur questio, de qua per Oldrad. consil. 158. incipit, saltem tale est, an Trebellianica deducatur etiam habito respectu ad legata, reliqua, vel tantum de eo, quod lupet est haeredi, deducis legatis? Nam per istam, L. videtur quod tantum deducatur de ea hereditate, in qua est institutus, & quam rogatus est restituere fideicommissario universalis, & idem videtur voluisse Azor. C. ad Trebellian. in summa, col. pen. versu. 4. retentio, cum dicit, quod haeres possit detrahere quartam Trebellianicam de universitate, quam haeres rogatus est restituere, & maxime attentione communi stylo testamentorum: cum factis legatis, dicitur, in ceteris vero bonis legatis solutis, instituo talem haerem, & cum legata non subjacent restitutioni, neque per consequens subjacent debent retentioni quartae Trebellianicae. Oldrad. tamen ubi supra consulti contrarium: imo quod detraheret tam de legatis relictis, quam de toto alio universalis, per L. 1. §. Julian. cum gloss. ibi, & L. Marcellus. §. Pomponius scribit, ff. ad Trebell. & C. eod. L. fin. in fin. & cap. Raynuntius, de testam. & subdit notabiliter, quod illa verba

contar en esta su parte (2) las cosas que el fazedor del testamento del mando, si las ouo. E aun dezimos, que los frutos (3) que tomo de tal herencia, de mientras que la ouo, si fueren tantos, que montaren tanto quanto podria valer la quarta parte que el deue auer, estonce non deue tomar (4) ninguna cosa de la heredad; ante la deue dar libre, e quita, a aquel a quien le rogaron que la diese. E si por auentura, tanto non valiesen los frutos que el faco ende; contando ante lo que el recibio dellos, sobre esto deuele entregar de los bienes de la herencia, fasta que aya la quarta parte. E si mas montaren los frutos, que lo que el deue auer por razon desta quarta parte; estonce dezimos, que si el testador le señalo dia, a que rindiessse la heredad, e a aquel plazo la entregue a aquel a quien la deuia entregar, que auer deue todos los frutos, por la quarta parte que

deuia auer, quanto quiet que valan mas. E si non le señalaron dia cierto, a que diessse la heredad, e aquel que la deuia auer fuessse negligente (5) en demandarla, sabiendolo: estonce dezimos, que este que era tenedor de la heredad, a tra los frutos della, e non los contara en la su quarta parte. Mas si este atal fuessse rebelde de dar la heredad, o lo metiessse por alongamiento maliciosamente; estonce, quanto quiet que valan mas los frutos, que el equimo de la su parte que deue auer, (6) sera tenuto de los dar al otro, con la heredad. E lo que diximos en esta ley en razon de los frutos, que deuen ser contados en la quarta parte, segun que es sobredicho, ha lugar, quando el heredero, a quien ruega que de la heredad a otri, non es de los hijos del testador. (7) Ca, si dellos fuessse, estonce los frutos que equimalssse este hijo del fazedor del testamento, mientras que to-

uistata in ceteris bonis instituo talem haerem, non repugnat: quin institutio facta videtur ex universo, & quod modus sic loquendi apud testatores irrepsit, ut caetera praeter legata velint apud haerem irrevocabiliter remanere: legata vero cap. sed restitui. L. penes te. ff. de verbo signific. tu vero in ista questione dic, ut per Ang. quem ibi sequitur Alex. in dist. §. idem Pompo. & terigi in L. 6. in gloss. 3. supra eod. licet Ang. nullam de istis dictis Oldrad. neque etiam Alex. factum mentionem, nota etiam unum quod Bald. dicit mirabile in Rub. C. de reuocac. his qua in fraud. credit. aliena. sunt ad fin. quod in casu quo quis est institutus non contemplatione sua: sed fideicommissarii, quod tunc non detrahit quartam Trebellianicam per text. singularem, & ibi Cyn. in L. in fideicommissis. §. cum polidius, ff. de usus. ubi etiam videbitur per Alex. in additio. ad Bart. dicit etiam Bald. in dist. eod. ad finem, quod ubi quicumque quis tenetur restituere hereditatem ex contractu, nihil detrahit, allegat. L. quidam cum filium, ff. de haeredit. instit. Et adverte quod regulariter extra certos casus, de quibus per Bald. in L. jubemus, in princip. C. ad Trebelli. non potest haeres fumere istam quartam in una re, vel rebus per eum electis, & beneficium deducendi istam quartam transit ad haerem, L. quinquam, C. ad leg. falcid. Et an testator possit prohibere Trebellianicam detractionem, dixi in L. 6. supra eod. ubi communiter teneri, dixi quod sic. Quod an procedat etiam in liberis primi gradus, de restituendo gravatis est inter scribentes maxima concertatio: & quod non possit pater prohibere filiis rogatis talem detractionem: tenet Bart. & Salyc. per text. ibi in d. L. jubemus, C. ad Trebellian. & idem tenet Decius consil. 81. & consil. 218. Jalon. in L. Marcell. n. 55. ff. ad Trebell. Ludo. tamen Roma. singulari. 191. tenet contrarium: imo quod prohiberi etiam in his possit, ejus opinionem etiam tenuit Cyn. in dist. L. jubemus, & istam opinionem dicit communem Paul. a Monte Pico, in L. in quartam, column. 117. ff. ad leg. falcid. prout late tradit Didacus a Covarruv. in relict. cap. Raynuntius de testam. §. 2. num. 7. qui adhaeret opinioni Bald. ranquam filiis favorabilis, & secundum eum magis communiter recepta.

(2) Contar en esta su parte. Adde, L. in quartam, ff. ad leg. falcid. & not. quod portio hereditaria donationis, que morte confirmatur, in trebellianicam impuratur, L. filium quem habentem, C. famil. hereditum. secundum unum lecturam de qua per Bald. ibi, §. col. Item etiam computatur datum causa conditionis implendae, vide ibidem, & L. cum pater, in princ. ff. de legat. 2.

(3) Los frutos. Concord. cum L. in fideicommissaria, & cum L. mulier, §. si haeres, & L. ita tamen, §. haeres

ex esse. ff. ad Trebell. & vide gloss. in d. L. in fideicommissaria. Quid autem si testator iussit restitui retenta quarta, an tunc fructus computentur in quartam? Vide per Alex. post Rapha. in dist. L. in fideicommissaria, ubi Alex. col. 5. quod tunc non computentur: quod est bene notandum.

(4) Non deue tomar. Non ergo possit haeres dicere, volo fructus restituere, & quartam in alius rebus hereditariis habere: ut hic patet: ejus contrarium dicebat Rapha. relatus ab Alexan. in dist. L. in fideicommissaria, ubi Alex. tenet contra eum, post Imol. in dist. §. si haeres, & opinio Imol. & Alexan. approbatur hic.

(5) Fuisse negligente. Quid si non fuit negligens: quia forte erat absens, Bart. & Doctor. communicer in dist. L. in fideicommissaria, tenent tunc etiam fructus cedere luero coheredis, qui non fuit in mora.

(6) De la su parte que deue auer. Et sic fructus, quos percipit ultra quartam restituit: reliqui computantur in quartam. Quid tamen si fideicommissarius, dicit in tali casu, quando haereditas percepti sibi restituantur, & quod fructus post moram per Bald. in L. jubemus, ubi Alex. tenet contra eum, post Imol. in dist. §. si haeres, & opinio Imol. & Alexan. approbatur hic.

(7) Fijos del testador. Concord. cum L. jubemus, C. ad Trebell. & procedit in liberis primi gradus tantum, ut hic, & ibi, & not. ex generalitate hujus lex inferri, quod hic disponitur procedere, siue filii grauentur restituere aliis liberis, siue extraneo, licet Cyn. Alber. Fulg. Corneuf. in dist. L. jubemus, Alex. in dist. L. fideicommissaria, col. 3. tenentur contrarium, quando extraneo primum tamen (quod ex istius leg. generalitate approbati videtur) tenentur Salyc. & Paul. in dist. L. jubemus, Joan. de Imol. in L. quod de bonis, §. cum avou, ff. ad leg. falcid. & Ripa in dist. L. in fideicommissaria, num. 19. quia major ratio, & favor filii grauari est quando grauarur restituere extraneo, quam quando alteri filio.

Cavillo lib. 3. Comrou. cap. 9. per tot.

touicé la heredad en su poder, non seran contados en la su parte legitima; (8) ante dezimos, que esta parte deve ser facida enteramente de los bienes de la herencia, e non de los frutos della, maguer el testador (9) lo ouicéle mandado de otra guisa. Pero lo que diximos desta quarta parte en esta ley, se deve entender desta guisa; que el heredero la deve auer, quando entra la heredad, de su grado, sin condescimiento ninguno que el Juez le fiziese. Mas si es rebelde, (10) non la queriendo entrar; e lo ouicéle a fazer por premia, e mandamiento del Juez; e nonce non facara la quarta parte sobredicha. Ante dezimos, que es tenuto de dar, e de entregar la heredad, con los frutos della, a aquel que le rogo, o mando el testador, que la diesse. Otrozi dezimos, que el es siempre tenuto de pagar la parte, (11) de las debdas (12) que debiéle el testador, quanto le copieéle a pagar por razon desta quarta parte.

TITULO XII.

De los Escritos que fazen los omes a sus firmamientos, a que llaman en latin, Codicillos.

Codicillos dizen, en latin, vna manera de escritos pequeños, que fazen los omes despues que han fecho sus testamentos, pa-

(8) En la su parte legitima. Si intelligas in debito iure naturæ planum est; quia talem legitimam, & legitimam fructus, debet filius habere, ut in leg. scimus, §. repletiorem; C. de instit. testam. Bald. in leg. non est ambiguum; C. famul. heredit. Gloff. in dist. leg. in fideicommissar. ff. ad Trebell. Et an idem erit in legitima debita ascendentibus, ut fructus non computentur in ea? Bald. tenet, quod non in reposit. cap. si pater, de testam. lib. 6. allegat. L. filiusfamilias, ff. ad leg. falcid. & idem vult Alexand. in dist. leg. in fideicommissar. colum. §. ubi dicit, se alibi hoc non legisse, & quod pro Bald. adducit potest, quia §. repletiorem, solum loquitur in legitima descendentium; ergo in ascendentibus remanent incorrecta iura antiqua voluntaria indistincta, quod fructus impotentur in legitimam per leg. nam est parentibus, ff. de instit. testam. & L. 6. in ordin. Tauri. & quia L. filiusfamilias loquitur in falcidii, non in legitima, & quia dispositum in uno ex correlativis, disponitur in alio, seu censeri debet dispositum in alio, L. fin. C. de iudic. videtur, toll. & in leg. fin. C. de express. lib. 11. si vero intelligas istam leg. de Trebellianica, pro ut etiam debet intelligi, & ipsa loquitur, procedit etiam plane, concordans cum dispositione, dist. leg. iherimus, neque mirum Trebellianicam, si lex ista vocet legitimam, & sic etiam vocat falcidiam, ut habetur in leg. 4. supra ead. & intellige de fructibus perceptis post mortem testatoris: ut illi non computentur in legitimam debitam iure naturæ, neque Trebellianicam, percepti vero ante mortem, seu tempore mortis pendentes consentur, ut relique res hereditarie, & possunt comparari, & assignari a iudice pro legitima, vel Trebellianica, secundum Alex. quem vide in fideicommissar. col. 3.

(9) Maguer el testador. Concordat cum dist. leg. iherimus, & istud urget multum ad illud, quod dixi supra ead. leg. in gloff. 1. quod non possit pater prohibere Trebellianicam huius primi gradus: an tamen hodie stantibus,

ra crecer, o menguar, o mudar alguna de las mandas, que auian fechas en ellos. Onde, pues que en los Titulos ante deste, fablamos de los Testamentos, que son mayores escrituras que los omes fazen por razon de sus firmamientos. Otrozi, de todas las cosas que pueden ser puestas, e fechas, en ellos. Queremos aqui dezir, de estas escrituras sobredichas. E mostraremos, que quiere dezir, Codicillus. E a que tiene pro. E quien lo puede fazer. E en que manera deve ser fecho. E sobre que cosas. E que departamento ha entre los testamentos, e los codicillos. E de si diremos, como se pueden delatar.

LEY I.

Que quiere dezir Codicillo, e a que tien pro, e quien lo puede fazer, e en que manera deve ser fecho, e sobre que cosas.

Codicillus, en latin, tanto quiere dezir, en romance, como escritura breve, que fizien algunos omes despues que son fechos sus testamentos, o ante. (1) E tal escritura como esta tiene gran pro: porque puede ome en ella crecer, o menguar las mandas, que ouicéle fechas en el testamento. E puedelo fazer todo ome, que sea mayor de catorze años, (2) e la muger, de doze años; solamente, que no sea de aquellos a quien es defendido, segun diximos en el Titulo (3) de los Testamentos. E puede ser fecho el

LL. hujus regni filius gravatus debeat non solum habere legitimam: sed etiam Trebellianicam? Dic ut dixi in leg. 12. tit. 5. supra ead. partem in gloff. fin. ubi dixi, quod tantum poterat detrahere legitimam de iure naturæ: etiam eo casu, quo de iure antiquo poterat detrahere duas quartas.

(10) Si es rebelde. Adde L. nam quod, §. qui compulsus, ff. ad Trebellian. & C. eod. L. non justam.

(11) Su parte. Adde instit. de fideicommissar. heredit. in §. sed quia, cum duobus sequent. & §. si quis una.

(12) En las debdas. Et sic pro rata illius quartæ tenetur creditoribus: non autem legatariis, ut in leg. 1. & 2. C. ad Trebellian. super quo tamen vide latius per Gloff. notat. & magistraliter distinguitem in leg. 1. §. fin. in gloff. fin. ff. ad Trebellian. & per Paul. de Cast. in dist. leg. 1. & 2. C. eod. & per Alex. in dist. leg. 1. §. sed si quadringenta.

TITULUS XII. DE CODICILLIS.

LEY I.

Codicillus est brevis scriptura, ante, vel post testamentum facta: & possunt codicillare omnes, qui possunt testari: prodest enim codicillus: quia per eum possunt legata in testamento augeri, vel minui: & potest codicillus in scriptis, vel sine coram quocunque testibus fieri: etiam si non sint rogati. Hoc dicit.

(1) O ante. Adde L. ante tabulas, ff. eod. & instit. eod. §. non tantum; & C. eod. L. fin. ab initio.

(2) De catorze años. Et enim potest facere codicillos, qui de iure potest facere testamentum, L. divus, §. codicillos, ff. de iur. codicillor. Quid autem si caveretur statuto, quod minor 25. annis non possit testari, an poterit codicillare post 14. annos? Bart. quod non in l. 2. ff. de legatis 2. contrarium tamen tenet Bald. in leg. fin. C. de testam. versic. quid si statutum dicit.

(3) En el titulo. Vide ead. partem, titul. 1. L. 13. cum sequentibus.

LEY II.

Que en el Codicillo non pueden ser establecidos herederos derechamente.

EN los codicillos non pueden ser establecidos herederos (1) derechamente: (2) porende, si algun testador ouicéle establecido heredero en su testamento, e despues dello fiziese codicillo, en el qual puiéle condicion (3) alguna; o si qui-

codicillo en escrito, e sin el, (4) solo que se acierten y cinco testigos, (5) quando lo haze. E pueden ser en el mandadas todas las cosas, que pueden ser dexadas en el testamento, por razon de manda.

(4) En escrito e sin el. Adde L. fin. C. de bon. liber. & L. fin. C. eod.

(5) Cinco testigos. Adde dist. L. fin. C. eod. vide hodie, quod habetur in leg. 1. titul. de los testamentos, lib. 5. ordin. regal. & in l. 3. in ordin. Tauri. & habes hic, quod non requiritur testes in codicillis esse rogatos: cum dicitur que se acierten; adde dist. leg. fin. in fin. C. eod. & adde L. 31. titul. 16. supra, 3. part.

LEY II.

Hereditas in codicillis non potest dari, nec adimi directe: nec conditio heredi in scripto apponi: sed si in codicillis heredem immeritum certa ratione expressa dicit testator, probata ratione, non habebit hereditatem. Item per fideicom. hæres in testamento, vel ab intestato in codicillo rogatus tenetur restituere hereditatem, & poterit ex ea quartam Trebellianicam retinere. Hoc dicit.

(1) Herederos. Concordat cum §. codicillis, instit. eod. & §. directo, & C. eod. L. si idem, & L. si hereditatem, unde si in codicillis quis instituitur in re certa, non habebit loco hæres: sed habebit loco legatarii, secundum Bald. in leg. non codicillum, C. de testam. ubi etiam dicit, quod si pater reliquit filio decem in testamento, & in codicillis dicit, quod declarat, quod iure institutionis, non valet testamentum, ope, & declaratione codicillorum, allegat, L. quod per manus, ff. de iur. codicillor. eo quod principale non debet confirmari ab accessorio. Sed erit pulchrum dubium, an cum hodie de iure regni eadem solemnitas, & numerus testium debeat intervenire in codicillis, quæ in testamento, & in testamento sufficienter quique testes, vel tres cum tabellione, iuxta L. ordina. si quis hodie in codicillis aliquem instituit directo, an tenebit instituto, ac si facta esset in testamento? Videbatur, quod non, ex eo quod notat Bald. in leg. filii, circa fin. C. famul. heredit. ubi concludit, quod hereditas directè dari non potest, etiam si pater in codicillis filios instituit: quia cum relinquere hereditatem directo in codicillis speciale sit in milite: ergo in contrarium est jus commune, & idem voluit Bald. in l. humanitatis, colum. 12. versic. sed numquid ista exemplaria, C. de impuber. & alibi sufficit, & tamen constat valere testamentum inter liberos etiam cum minori numero testium, ut in leg. hac consultiissima, §. ex imperfecto, C. de testam. L. 7. titul. 1. supra ead. partem. & sic si testator vocet codicillum dispositionem illam, in qua directo instituit, curabimus de nomine? Imò de mente, quæ per nomen significatur: quia civilia nomina retinenda sunt in sui natura. L. verbis clibibus, ff. de vulgar. & pupil. idem tenet Sylvec. in dist. leg. filii, quando ex dicto Notarii, vel aliis constat patrem voluisse codicillari. In contrarium tamen facit, quod notat Bartol. in dist. leg. hac consultiissima, §. si quis autem, & in leg. 2. ff. de instit. rup. testam. & in leg. militis codicillis, ff. de testam. milit. ubi tenet patrem posse in codicillis filio pupillariter substituire venientes ab intestato, & revocare substitutionem pupillarem, prius factam per eum in testamento, in quo substituerat extraneos, de quo late vide per Alexand. in dist. §. si quis autem, facit etiam, quod notat Joann. Andr. in addition. ad Specul. tit. de instrum. editio. §. compensatio, colum. 8. in addition. quæ incipit ad intellectum, ubi dixit, quod si testator convocatis septem testibus, instituit hæredes, & legata faciat: deinde dicat, quod vult dictam dispositionem iure codicillorum valere, quod valet, ut testamentum per leg.

non codicillum, C. de test. & probatur in leg. testamentum, C. de testam. ubi Bald. & Sylvec. notant, quod licet testator testamentum appellet codicillos, non per hoc desinit esse testamentum, dicit etiam Angel. in leg. illud, §. traditæ, ff. de iur. codicillor. quod si testator instituit hæredes: & Notarius dicat talis volens codicillos facere: ista verbi Notarii non impediunt, quin valeat, ut testamentum, & tradit Jason. in dist. leg. non codicillum, referens quoddam consilium Alex. & dictum Bald. in l. Imperator, 1. colum. 2. ff. de testam. boni. verba enim impropiantur, ut deserviant intentioni, l. insulam, ff. de prescrip. verb. l. sed est possessori, §. item si juravero, ff. de iurjuram. cap. intelligentia, de verb. signific. & istud videtur tenendum, si ex aliis non constat testatorem voluisse codicillari, & non testari: quando enim hoc constat, non possit testator facere, quo leges locum habeant in suo testamento, L. nemo potest, ff. de leg. 1. & in simili, quæsi. hoc voluit Paul. de Cast. in dist. leg. nemo potest, col. 1. versic. sed quæro quid est converso, ubi omnino vide, & in leg. fin. C. de codicill. & etiam ratio videtur esse: quia quando testator eligit codicillari, eligit viam incompetentem: & sic est defectus in qualitate, seu specie voluntatis, ut etiam tradit Bald. in leg. 1. colum. 18. versic. sed hic quæro, C. de Sacrosanct. Eccles. & istud magis placet, quam quod distinguitur prout distinguit Alex. volens concordare opiniones contrarias, super quæsi. Joann. Andr. post Dyn. de qua ubi supra, in dist. leg. non codicillum, scilicet, quod aut instituti erant illi, qui successuri erant ab intestato, & procedat opinio Dyni, & Joann. Andr. cum non potest tunc dispositio fortitè effectum iure fideicommissi: cum nullus sit qui eis debeat restituere, & sic tunc valet iure testamenti, aut alii erant instituti, & tunc procedat opinio alia, de qua per Paul. in dist. leg. nemo potest, scilicet, quod non valet iure directo, ex quo potest valere iure fideicommissi, licet enim hæc distinctio bene procedat in casu, quo Dynus consuluit, relatus ubi supra, à Joann. Andr. quia dixerat ibi testator, si non valet iure codicillorum, valet iure testamenti: tamen quando hoc esset dictum, non esset faciendum talis distinctio, ex quo testator se ardivit eligens viam codicillorum, & non testamenti, ut dixi: facit ad hoc, quod notat Bart. in leg. 1. col. 1. post princip. ff. de iure codicillor. ibi oppono, & C.

(2) Derechamente. Verba tamen directa in codicillis posita, bene trahuntur ad fideicommissum, ut in l. scruvlas, ubi vide Bart. ff. ad Trebell. & in leg. cum quis decem, §. Sciam, ff. de legat. 2. Quid autem si pater in testamento filium hæredem instituit in re certa, & extraneum instituit hæredem universalem, & postea in codicillis adimit filio, quod in testamento reliquerat, an valebit ademptio, & sic filius poterit testamentum dicere nullum? Bald. in leg. omnimodo, in princ. versic. 3. quæro, dicit post Jacob. de Bellovisi, quod talis institutio facta de filio, ex quo in ea ratione legitime consistebat substitutio institutionis hæredis non potuit adimi in codicillis, licet fecus esset, si extraneus esset institutus in re certa, dato comprehende universalem tunc redigatur ad instar legatarii, & sic tunc institutio talis adimi potest in codicillis, quod Bald. dicit diligenter notandum, adde etiam Bald. idem tenentem in autent. ex caus. 4. columna. 12. versic. 6. quæro, C. de liber. prateris.

(3) Condicion. Adde dist. §. directo, instit. eod. & L. divi. in princip. ff. eod. L. pen. §. fin. ff. de condit. instit.

sielle desheredar (4) en el; non empeice al heredero, porque perdielle porende toda la herencia, nin parte della, nin seria tenido de cumplir la condicion que fuesse y puesta. Pero si en el cobdicio dixesse el testador, que el heredero que auia establecido en el testamento, le auia fecho tal mal, por que non merecielle auer la heredad, nombrando aquel yerro; por tal razon como esta embargaria el heredero. Ca perderia (5) el heredero porende la heredad, si el yerro le fuesse prouado. Otrofi dezimos, que si el que fiziesse el cobdicio vialse atales palabras, diziendolas, o faziendolas escrcuir en el: Ruogo; o, Mando; o, Quiero, que aquellos que han derecho de heredar la mi heredad, si yo muriesse sin testamento, que la den a tal ome. O si algun testador que ouiesse establecido a otro por su heredero en su testamento, rogasse, o le mandasse al heredero, o dixesse en el cobdicio, que queria que la heredad en que

lo auia establecido por heredero, que la diesse a otro: viando el señor de la heredad a dezir tales palabras en el cobdicio, como estas sobre dichas, o otras semejantes (6) dellas, tenuto es el heredero, de dar la heredad al otro, asi como lo mando el señor della. Pero bien puede tener para si la quarta parte de la herencia, a que llaman en latin Trebellianica: asi como fuso mostramos, en el Titulo, De como se pueden menguar las mandas, en las leyes (7) que fables en esta razon.

LEY III.

Que departimiento ha entre los testamentos, e los Cobdicios; e como se pueden desatar.

Departimiento (1) ha muy grande entre los cobdicios, e los testamentos. Ca los cobdicios bien se pueden fazer, maguer non pongan en ellos sellos (2) los que los fazen, nin los testigos que se y aciertan; mas puedenlos fazer an-

Leyes 1. y 2. tit. 4. lib. 5. Recop.

Cauillo lib. 2. con. 1. ro. Cap. 16. n. 1. b.

(4) Desheredar. Vide in dist. 5. codicillis, & L. non codicillam, C. de testam. (5) Perderia. Quia auferret hereditas velut ab indigno, L. hereditas, C. de his, quibus ut indigno, & L. 23. tit. 1. ead. partit. (6) Semejantes. Quae sonent in fideicommissum, ut in d. 5. codicillis, & §. directio, dist. L. si idem, C. eod. si tamen essent omnino verba directae ex benignitate ad conservandam voluntatem defuncti trahuntur ad fideicommissum, ut dixi supra, & tradit Bart. post gloss. in leg. servola, ff. ad Trebell. quando apparet dispositionem voluntatis codicillis condere, ut etiam tradit Azor. C. de codicillis, in summa. Alexan. in dist. leg. hereditatem, C. eod. ista tamen L. partitarum, ut vides, multum insinuat, quod verba sint importantia inducere fideicommissum, & quod sint verba obliqua, vel saltem communia, ut hoc importent: quae fuit opinio Jacobi. de Aren. de qua per Bart. in dist. leg. servola, sed adhuc ad heredem primo dicto propter conservandam voluntatem defuncti, neque ista lex resistit: quia etiam verba directae possunt dici summa, quando testator codicillatur.

(7) En las leyes. Vide supra titulo. 1. L. fin.

LEY III.

In codicillis non requiritur testes esse rogatos, nec requiritur sigillum, nec primus codicillus per secundum revocatur, nisi expresse revocaverit testator: in testamento tamen id scriptis, requiritur rogatio, & sigillatio, & per secundum tollitur primum, vel etiam posthumi agnatione. Hoc dicitur.

(1) Departimiento. Ponit in quibus differant codicilli a testamentis, & adde Azor. in summa, C. eod. colum. 2. Adverte etiam, quod qui decedit cum codicillis, non videtur decedere testatus, seu cum testamento, etiam si testamentum valeret iure codicillorum, quando fuit apposta conditio, si decederet cum testamento, vel sine testamento: quia verba conditionalia sunt proprie intelligenda, L. Alexius, & L. qui heredi, ff. de condit. & demonstrat. codicilli namque non sunt proprie testamentum, insinuat de testam. in princ. ff. eod. L. 1. ita dicit Socin. conf. 97. incipit praesens consuetudo, 3. volum. in consensum tamen facit: quia testamentum late sumpto vocabulo, comprehendit codicillum: quia etiam codicillus est testatio mentis, insinuat de testam. in princ. & in specie dicit Sylvest. in leg. filii, in 1. nota. C. fami. heredi. per text. ibique alias consuluit in Ferraria: cum quidam iure libelli haberet fundum ab Ecclesia S. Bartholomaei cum facultate reliquendi, cui vellet in testamento suo, quod posuit ille ex hac praestata relinquere in codicillo, & quia facultas concessa non

requirit heredis institutionem: sed legatum tantum, & istum credere esse verum, ubi facultas seu dispositio relata ad testamentum non requirit heredis institutionem, sed potest fieri in codicillis: quia ut dixi, codicilli dicuntur testamentum. Gloss. in leg. 2. in verb. ex omnibus; & ibi Bald. C. communitas de legat. Gloss. in leg. 2. in verbo omnis, C. de constit. pecul. & Gloss. fin. in cap. quamquam, de usur. lib. 6.

(2) Sellos. De codicillis in scriptis loquitur, ut vides in testamentis etiam in scriptis est ubi subscriptiones, & signacula testium requirunt, L. 1. tit. 1. ead. partit. & hoc consuetissima, in princ. C. de testam. Sed est dubium hodie, maxime stante dispositione, L. 3. in ordin. Tauri. An si codicillus fiat in scriptis requiratur, quod testes se subscribant prout etiam debent subscribere in testamento in scriptis, ex tenore illius, L. & praemaxime: quia, L. fin. in fin. C. eod. de qua ista sumpta est exigere videtur subscriptionem testium, quando codicillus fit in scriptis, & ita tenet ibi Gloss. Alberic. Alex. & Jason. cum enim ibi lex dicit sub notationem intelligitur, id est subscriptionem per leg. in donationibus, C. de donat. unde dicunt bene esse verum, quod in codicillis in scriptis non exiguntur sigilla: subscriptiones tamen testium sic, & istud videtur de iure communi potius tenendum, quam illud quod dixit Azor. C. de codicillis, in summa, colum. 2. & etiam gloss. in §. fin. institut. de codicillis, ubi voluerunt, neque signacula, neque subscriptiones testium exigi: dicit enim Azor. hae verba. Item in testamentis septem exiguntur testes, & rogati: & igitur in testamento, quod fit in scriptis subscriptio testium, & eorundem signacula requiruntur: sed in codicillis quinque sufficiunt testes, neque exiguntur sigilla, vel subscriptiones; ut dictum est, lex etiam ista paritarum disponit non exigi sigilla testium: de subscriptionibus vero nihil dixit, unde non videtur corrigere in hoc ius commune: sed hoc sub eius dispositione relinquitur, licet Michael de Cifuentes unus ex Glossatoribus, LL. Tauri, in dist. leg. 3. dicit, quod ista L. paritarum, disponit contrarium, quod dist. leg. fin. quod non est dicendum: quia, ut vides, tantum dicit de sigillis non de subscriptionibus: dicebat etiam ubi supra dictus Michael, quod ex ista leg. Taurina sibi videtur, quod hodie ardentia dispositio dist. leg. Tauri, requiritur subscriptio testium in codicillis, sicut requiritur in testamento, quando codicillus fit in scriptis, & quod licet ista L. loquatur in testamento per eandem rationem, ut falsitas evitetur, extenditur ad codicillos, sed adverte, quia dist. L. 3. potest induci secundum unum sensum, quod quando loquitur de solemnitate codicillorum, intelligat tam de codicillis nuncupative factis, quam in scriptis, & quod qualiter com-

ante cinco testigos. E puede ome fazer muchos codicillos: e non desatar (3) el uno al otro. Fuera ende, si dixere señaladamente, aquel que lo fiziere; que el codicillo que auia fecho primeramente, que non queria que vala. Otrofi dezimos, que el cobdicio non se desata, maguer nazca despues (4) fijo a aquel que lo fizo. Mas en los testamentos que se fazen en escrito, el contrario es desto. Ca devenle fazer ante siete testigos, que pongan y sus sellos. E el testamento primero se desata por el postrimero. E otrofi se quebranta, quando nasce despues fijo al fazedor del, segund diximos en el Titulo de los Testamentos. (5)

puede ser heredero de otro por testamento. Otrofi, de las mandas, e de las otras cosas que le pertenescen. Queremos aqui dezir, en que manera puede heredar ome, por razon de parentesco, los bienes del finado; aunque muera sin testamento. E diremos, en quantas guisas pueden morir los omes sin testamento. E quantos grados son de parentesco. E quales son aquellos, que por razon del, deuen heredar los bienes del que asi finare. E quanto deue auer cada vno dellos de los bienes, quando fueren muchos herederos.

LEY I.

En quantas maneras pueden morir los omes sin Testamentos.

TITULO XIII.

De las Herencias que ome puede ganar por razon de parentesco, quando el señor della muere sin Testamento.

In testamento, e con el, ganan los omes a las vegadas las herencias, e los bienes, que fueron de otro. Onde, pues que en los Titulos ante deste hablamos, de como vn ome Partida VI.

Ab intestato, (1) es palabra de latin, que quier tanto dezir en romance, como ome que muere sin testamento. E esto puede ser en quatro maneras. La primera es, quando ome muere, e non faze testamento. La segunda es, quando faze testamento non cumplido; non guardando la forma, que deuia ser guardada en fazerlo, segund diximos en el Titulo de los Testamentos. La tercera es, quando el testador fizo testamento, que se rompio por algun fijo que nascio despues; del qual fijo non fizo enmiente en el

Hec leco 1. est correcto in notari in L. 1. Legitur tit. 4. lib. 5. tit. 1. h. t. Recop. vide Blannu in Epilog. n. 117.

que fiant, seruetur in eius dispositio. L. ordin. Regis Alfonso, & sic quod sufficiunt tres testes elives cum tabellone: vel quique sine tabellone, & quemadmodum in testamento nuncupativo coram tabellone non requiritur subscriptio testium, ex dispositione dist. leg. ord. sic neque in codicillis licet in scriptis fiant: cum enim L. illa prius loquat tam de testamento nuncupativo, quam de testamento in scriptis, & distinguat solemnitatem, quae debet intervenire in eis, & postea subdat, quod in codicillis interveniat solemnitas requisita in testamento nuncupativo, iuxta dist. leg. ordin. tenorem, aperte videtur loqui de codicillis, etiam in scriptis factis, arg. L. fin. ff. de reb. dub. & cap. inquisitioni, & cap. 2. requirit, de appellat. iste tamen intellectus ad illam leg. non potest stare: nam tota illa lex venit ad interpretationem leg. ordinam, quae disponit tantum de testamento nuncupativo, & ad tollendum dubia, quae ex ea oriebantur, & quatenus loquitur de testamento in scriptis est ad limitationem dist. leg. & intra unum capitulum, & cum transit ad alia cap. scilicet ad testamentum caeci, & codicillos revertitur ad explanationem dist. leg. ordin. & sic loquitur, de testamento nuncupativo caeci: quia caecus non potest testari in scriptis, ut dixi in leg. 1. tit. 1. ead. partit. & loquitur etiam in codicillis nuncupative factis, iuxta dist. leg. cuius dubia explanat, consent ad istum intellectum, quod tradit Bartol. in leg. prator ait, §. utique diffidentia, ff. de bon. rap. & quod habetur in dist. cap. inquisitioni, & notatur in dist. leg. fin. & quia alias intelligendo induceretur correctio dist. leg. fin. requireris subscriptio testium, quando codicillus fit in scriptis: concludo ergo, quod cum per istam leg. paritarum tantum disponatur de codicillis per nuncupationem factis, quod si codicilli fiant in scriptis, subscribere debeant testes, & erunt necessarii quinque testes, ut hic & in dist. leg. fin.

decedere intestatus: nam si fuerit ab eo, qui condidit testamentum: infirmo testamento, infirmarentur etiam codicilli, ut in dist. leg. 1. & L. ab intestato, ff. eod. quod tamen limita, & intelligit, ut per Paul. de Cast. & Alex. in dist. leg. 1. considera tamen, quod hodie fiant, L. regni, tit. De los testamentos, L. 1. in ordin. regali, qua cavetur, quod legata debeantur, etiam haerede repudiante, vel alias non adente, videtur, quod non potest dici, quod codicilli pendeant a testamento, & sic quocumque modo infirmaretur testamentum, non infirmabuntur codicilli, & debebuntur legata in eis contenta, videtur enim dist. L. gravare venientes ab intestato ad solvenda talia legata, neque legata desiderant additionem hereditatis ex testamento: sicut enim non infirmarentur codicilli infirmo testamento, si in codicillis essent expresse rogati venientes ab intestato, ut implerent legata, L. ex testam. & L. eam quam, C. de fideicom. idem erit dicendum, si a lege graventur ad legata venientes ab intestato, prout vult gravare dist. L. ordin. Cogita tamen: quia mihi est nova consideratio.

(5) Titulo de los testamentos. L. 1. & 2. & L. 20.

TITULUS XIII. DE SUCCESSIONIBUS AB INTESTATO.

LEY I.

Intestatus dicitur quadrupliciter: primo, si non condidit testamentum; secundo, si condidit imperfectum: tertio, si posthumi agnatione, vel testatis arrogatione, vel adoptione rumpitur; quartus, si hares scriptus repudiet hereditatem. Hoc dicitur. Habuit originem ab insinuat de heredi. qua ab intest. defend. in princ.

(1) Ab intestato. Si bene advertis, L. ista vult, quod ille proprie dicatur intestatus, qui testamentum ficere potest, & decedit sine testamento, vel non iure facto, seu forma non servata, vel si factum rumpitur agnatione filii preteriti, vel irriti capitis dimiutione: quia testator se dedit in arrogationem, vel quando ex testamento non fuit adita hereditas, prout etiam habes in leg. 1. ff. de in-just. rup. & in princ. insinuat de success. ab intestat. non tamen dicitur proprie intestatus, qui decedit intestabilis, id est, qui testari non potest, ut pupillus, vel furiosus, vel alius in-

(3) Non desatar. Concordat cum leg. cum proponas, C. eod. & infl. ead. §. fin. & L. divus, §. codicillos, ff. de iur. codicillarum. (4) Naxca despues. Concordat cum leg. si quis cum, in princ. & L. per. ff. eod. & C. eod. L. 1. & intelligit Azor. C. eod. in summa, quando codicilli fiant ab eo, qui vult

el testamento. O si por auentura, aquel que fi- zo el testamento, se dexo despues porfiar (2) a otro; de manera, que passasse a poder de aquel que lo porfiar. La quarta es, quando faze testamen- to acabado, e establiece el heredero en el; e aquel heredero non quiere la heredad, desechan- dola. (3)

LEY II.

Quantos grados son de parentesco.

Tres grados, e líneas (1) son, de parentesco. E la vna es, de los descendientes; assi como de los hijos, e de los nietos, e de los que des- cendiendo por la línea derecha. La otra es, de los ascendientes; assi como el padre, o el auuelo, e los otros que suben por ella. La tercera es, de

intestabilis, ut etiam habetur in leg. 1. ff. de suis, & legiti- m. hered. ubi etiam lex dicit, quod etiam hos pro in- testatis accipere debemus. Et ibi Bart. dicit, quod si ex communi uis loquendi, ille qui non potest testari, dicitur decedere intestatus: tunc etiam statum loquens de de- scendentibus intestatis, comprehendit intestabiles, cu- jus contrarium tenuit Bal. contra Bart. in cap. 1. in princ. in versic. modo quere. de successio. fundi. vid. etiam Alex. consil. 115. incipit aterni namini, volum. 2. ubi multa, & pulchra adducit, vide ibi per eum, & vide quae late tradit idem Alex. in additio. ad Bart. in dist. L. 1. & Feli. in princ. decret. col. 5. non est questio, in qua multa scripta sunt: & vide quae nos. Bald. in authent. praetera, col. 1. C. unde vir, & uxor. & Alberic. post Cyro. in L. 2. ad fin. C. qui testa. facere poss. (2) Porfiar. Vide in §. alio. & §. non tamen infir. quib. mod. testa. infirmus. & in L. 18. tit. 1. ead. part. (3) Desechandola. Adde, L. intestatus, ff. de verb. signi-

LEY III.

Tres sunt gradus consanguinitatis, scilicet ascenden- tes: descendentes: & collaterales. Hoc dicit.

(1) Líneas. Vide in L. 2. tit. 6. 4. part. & ff. de gradi. L. 1. & L. jurisconsultus, & infir. de gradi. cognat. per totum.

LEY IIII.

In successione ascendentiū praeferuntur propin- quiores descendentes: sed si defunctus reliquit filium, & ex alio filio prae mortuo nepotem: succedet cum filio nepos loco patris: nec si plures sunt nepotes: habent ni- si partem, quam coram patre, si viveret, obtineret. Item si ex uno filio unus nepos, & ex alio plures, tan- tum habet ille unus, quantum plures. Hoc dicit.

(1) El hijo, o el nieto. Sive sint in potestate, siue eman- cipati, ut in authent. in successione, C. de suis, & legiti- m. hered. & in corpore sumitur, & L. meminimus, C. de legiti- m. hered.

(2) Mujeres. Concord. cum dist. authent. de succes- sione, & L. maximum vitium, C. de liber. praeter. aliquan- do tamen ex natura oneris appositae, videntur vocati masculi, & exclusae feminae: ut si Rex concessisset alii- cui castro, vel aliam rem, ut ipse, & filius major ex eo, & alii descendentes seruirent Regi, in aliquo officio vitelli, ut deportando lanceam, quando Rex iret in bel- lo, vel vexillum, vel quod esset Magister Sali; vel quid simile: nam cum femina non sit capax caele, neque erit capax caelae, text. & ibi Bald. in §. pen. de his qui seu. dar. poss. & ex ista, lex inferens quod statum de exclusioe feminae propter masculum, licet factum sit propter publicum bonum conservandarum familiarum, L. 1. §. de iur. iur. ff. de vent. infir. tamen non est equum: imo odiosum quia quidquid est contra iusti- tiam aequitatis, est odiosum, secundum Bal. in L. cer-

los de traucello; assi como los hermanos, e los tyos, e los que nascen dellos: e de cada vno dellos diremos adelante, en las leyes que se siguen, de como pueden heredar los vnos a los otros, mu- riendo sin testamento.

LEY III.

Como, el padre, o el auuelo muriendo sin Testa- mento, deve el hijo, o el nieto, heredar los bienes del.

Muriendo el padre, o el auuelo, sin testa- mento, o alguno de los otros que su- ben por la línea derecha, el hijo, o el nieto (1) que nasciese de otro su hijo, ganau, e here- dan todos los bienes del finado, quier sean varones, quier mugeres; (2) maguer aquel que mu-

tum, col. 1. C. unde cognat. hinc dicit idem Bald. in L. 1. omnes populi, col. 9. ff. de iustit. & iure, quod si statutum dicit, quod primogenitus non secundo genitus succedat, quod non extenditur ad primogenitum, asse- rens tale statutum esse odiosum, & irrationabile: eo quia in natura pari non debent contraria statui. Bald. tamen in L. 2. C. de iur. veta. late disputat, an statuta, quae excludunt feminas, & deserunt hereditates masculis, sint odiosa, vel favorabilia? & tandem per gloss. ibi solute tale statutum ex parte succedentis esse favorabile, unde si statutum dicat, quod filia non succedat, succedet neptis ex filio: quia repraesentat patrem, qui succedebat, quae tu nota ad majoras excludentes feminas, & vocantes masculos, ut tanquam odiosa dispositiones restringantur. Confer etiam ut si quis faciat simpliciter majoratum, quod succedat filia primogenita, excludo masculo secundo genito, ex quo disponens non prae- tulit masculos feminis: sed tantum vocavit filium primo- genitum: cum appellatione filii veniat filia, L. quisquis, & L. iusta interpretatione, ff. de verb. signifi. facit ad hoc quod not. Bal. in cap. fin. de feud. dar. inuicem leg. commissio. in ver. Ego de facto sui consulis, ubi concludit, quod si emphyteosis Ecclesiae praescribitur ex- tendetur in tertiam generationem tantum, non in infi- nitum ex ratione: quia sicut emphyteosis informiter con- cessa, idem, sine personarum distinctione, intelligitur in tertiam generationem, ut in authent. de non alien. §. emphyteosim, & tamen in emphyteosi constat venire etiam feminas, & non excludi propter masculos, quan- do fuit informiter concessa per viam donationis, vel privilegii, seu in ultima voluntate, ut late tradit Jalon. in L. si quis id quod, col. 7. ff. de iur. iudic. omn. iudic. secus tamen esset in contractibus, ut late ibi per eum, col. 6. & in L. stipulatio ista, §. in stipulationibus, ff. de verb. obligat. In contrarium tamen facit quod notat Bald. in L. in multis, ff. de statu beni. facit quod not. Bartol. in L. heredes mei, §. cum ita, ff. ad Trebellian. ubi di- cit quod testator videtur se referre ad consuetudinem, & statuta loci in dispositione sua, Bald. & Petr. de An- cha. in L. tres fratres, ff. de pall. & in terminis primo- geniturae ex consuetudine Hispaniae, tradit Andr. Sicul. 2. volum. consil. 10. incipit sapienter scribitur, & Decius consil. 397. viso punto, col. 2. & de more Hispaniae est, ut in maioribus per existentiam masculi, licet nato poste- rioris, excludatur femina eius soror, licet prius geni- ta: & habemus hoc expressum in successione Regni in L. 2. tit. 15. 2. part. ad cuius exemplum ceterae majo- ritae debent regulari, ut adducit Paul. de Cast. consil. 164. in causa majoris Hispanensis. Facit etiam contra id quod primo loco dictum Bald. quod superius retuli in L. om- nes populi, col. 9. ff. de iustitia, & iure, & hoc ulti- mum de iure verius: procederet tamen primum, quan- do

do non extaret filius masculus, prout etiam habetur in successione Regni in dist. leg. 2. & facit bene ad id quod dixi L. agnato. ff. de legiti. tu. ubi habetur, quod femina propinquior, non impedit agnatum remotiorem in successione tutela, unde etiam si aliquis praecipiat, quod bona sua iure primogeniturae veniant in filium, vel filiam majorem: filia non veniet nisi in defectum mascu- li, facit bonus text. in §. similiter, de capita, qui curiam vend. ubi habetur, quod si feudum sit receptum pro mas- culis, & feminis intelligitur femina vocata in defectum masculi, & consuetudo interpretatur pactum, cum igitur generalis sit consuetudo in majoria, quod non suc- cedat femina stante masculo, ita tale pactum, & dis- positio debet interpretari, iuxta dictam consuetudinem, maxime stante dist. L. partiarum, & adde quae tradit Alex. satis ad propositum, consil. 29. col. pen. in 1. vol. & per totum consilium, ubi disputatur haec questio pro utraque parte, vide etiam ad istam questionem Joan. Cicer. in suo tractatu juris primogeniturae, lib. 1. §. 19. confert ad praedicta quod feudum, vel majoria semper praesumitur concessa secundum suam propriam naturam nisi alteratio probetur, Bald. in §. fin. quid sit investitu- ra, & adde praedictis despo. Dalphinatus Guido Papa, 506. incipit in contractu matrimonii.

Et ex his inferre poterit, quod si concedatur licen- tia per Regem ad faciendum majoriam in unum ex fi- liis, vel filialibus, quem quis elegerit, quod stante ma- sculo, non poterit fieri in feminam, bonus text. in §. quin etiam Episcop. vel Abbas. cap. 1. de eo qui sibi, vel heredibus suis, & quod not. Paul. Cat. in L. cetera, §. si duobus, ff. de legat. 1.

Et quid si Rex concessit facultatem faciendi majo- riam in unum ex filis masculis, & ipse cui data est, fecit in filium majorem masculum, & ejus descendentes, neque disposuit quod non succederet femina contingit quod ille filius habuit filiam, & non filium masculum an succedat haec femina, vel frater patris? Et videbatur, quod non succederet femina, quia clausula facultatis de masculo, intelligitur repetita in ceteris vocacionibus. Sed in contrarium videtur text. in L. 1. conjuncta, L. 3. §. emancipator, & L. utrum cum gloss. ff. de usig. liber.

Quid autem si conditor majoriae voluit quod majo- ria deveniret ad filios masculos, & masculos descendentes ex eis per lineam masculinam: ita quod non veniat ad feminas, an in defectum filiorum masculorum ve- niret femina? Videtur quod si conditor majoriae voluit majoriam esse perpetuam, quod tali casu deficien- tibus masculis, femina succedet in majoria, facit dist. L. agnato, & quod ibi not. Bar. si tamen hoc non constaret, videtur quod in persona ultimi masculi deceden- tis, existeret vincula majoriae, arg. L. qui solidum, §. praedictum, & quod ibi not. Bart. ff. de legat. 2.

Quid autem si majoria excludit feminas, & vocat masculos, & existit masculus inhabilis tamen ad succeden- dum in majoria, quia forte frater minor, vel alius inhabilis ad succedendum, an tunc admittetur femina? Bal. in L. maximum vitium, col. 5. vers. item qua- re nunquid statutum, movet istam questionem, in simili, & concludit, quod si ex statuto frater excludit sororem, non procedet statutum in fratre, qui non succedit ex eo, quia de jure non potest succedere, vel licet posset, renun- tiavit tamen hereditati, vide ibi per eum, adde text. & ibi Bart. in L. 2. §. sed si sint sui, ff. ad Tertul. & text. & ibi Bart. in L. 1. §. si pater, ff. de conjugen. cum emanci- pa. liber. ejus, & text. in §. soluta, in fin. auth. de sup. & loquitur Bart. pulchre, & subtiliter in dist. §. si pater, vide ibi per eum, quia informabit ingenium ad aliqua patentes in ista materia. Et adde Declum consil. 383. inci- pit viso punto, col. 2. 3. & 4.

Quid ergo si cautum sit in majoria instrumento, quod deficientibus filis masculis, majoria veniat in femi- nam, an intelligitur de filia primogenita, vel de alia, cui possessor majoriae velit gratificare? Bal. in simili lo- quens in feudo, videtur decidere istam questionem in Partida VI.

cap. 1. §. & quia videmus, col. pen. vers. extra quere, de his qui seu. dare poss. ubi dicit, quod si actum est quod deficientibus masculis feudum veniat in unam feminam, & extant plures feminae, an succedat primogenita, vel an dominus gratificatur, cui voluerit, vel an ratione incertitudinis vitabitur, vel forte dimittatur, & ubi primogenita allegat. L. si quis stipulatur, ff. de verb. obi. & pro domino feudi, dicit quod facit L. si quis servum, §. inter duos, ff. de legat. 2. quod verò incertitudo vi- ciet allegat. L. cum ex pluribus, ff. de manum. testa. quod forte dirimatur, allegat. L. 2. C. quando, & quib. quarta pars debeat. lib. 10. tandem respondet, quod si primogenita succedit in alia hereditate, succedit etiam in feudo, & quod alias domini sit electio, quem vassal- lum velit, in majoria tamen loquendo quo simpliciter crederem casque alia distinctione primogenitam ad- mittendam, per text. & quae ibi dixi in dist. L. 2. tit. 15. 2. part. non enim in majoria militans rationes, quae in feudo.

Sed pone quod Princeps concessit facultatem faciendi majoriam in unum ex filis masculis, & ille cui fuit concessa, fecit in unum filium masculum, & deinde in descendentes ex eo ordine geniturae, quibus de- ficientibus, vocavit alium suum masculum, & descen- dentes ex eo: & non disposuit, quod non succederet femina: postea conigit, quod ille filius habuit unam filiam tantum, & nullum filium masculum, an succedet in majoria dicta filia, vel an excludatur ad patruo fratre patris sui? Et videtur prima fronte, quod succedat patruus: sic quod clausula facultatis providentis masculis intelligatur semper repetita, & quia videtur de intentione Principis, quod semper succedat masculus. In contractu tamen videtur esse text. in L. 1. con- juncta, L. 3. §. emancipator, & L. utrum cum gloss. ibi ff. de assignat. liber. ibi enim habetur, quod licet ad prin. assignatio liberi debeat fieri filio in potestate: tamen isti filio in hoc, jure quodammodo majoria succedit emancipatus filius, & non patruus frater patris, videmus etiamque condicio adjecta in institutione non cen- sentur repetiti in substitutione, L. sub conditio. ff. de heredib. infi. & cum ut dixi, tractetur materia odiosa de excludendis feminis: debet restringi, & non exten- di, sic & Joan. de Anania, consil. 22. incipit ad proban- dam, consuluit qualiter masculinitatem in uno, vel duobus capitulis testamenti appositam, non videri repe- titam in alio capitulo, in quo simpliciter filii vocan- tur, de qua latius videbis per Jaf. in L. qui suabus, in princ. col. 1. ff. de legat. 1.

Quid autem si ex dispositione majoriae femina non potest succedere stante masculo, etiam si esset masculus ex femina: deficientibus vero masculis vocata est fe- mina, & quidam possessor majoriae decessit relicta uxore praegnanate, & etiam relicta sorore majorae iam nup- ta, quae non habebat filium masculum: & relicta etiam minore sorore, quae filium habebat masculum: conigit quod uxore praegnanate mortuus fuit filius masculus ex sorore minore, & demum peperit uxori filium mortuum: quereitur quis succedat in majoriam? Et dicendum vide- tur quod soror illa major: ex quo non reperitur mas- culus, qui eam excludat: & videtur esse casus in L. item praeter, §. fin. ff. de suis, & legiti. bars. & L. 1. §. pen. ff. ad Tertul.

Sed pone retento eodem themate, quod licet uxor se credens praegnantem: in veritate tamen non erat praegnas, & videtur tunc dicendum, quod succedat for- tor minor jure filii sui masculi, qui defunctus est, ex quo secundum veritatem naturae majoria jam transiit ad illum: & ex ejus persona revertitur ad proximorem sibi feminam ejus matrem, & videtur de hoc esse casus, in L. in testamento, §. utique, vers. est, autem transla- tum, ff. de suis, & legiti. baredi. facit. L. cum ita legat. §. in fideicommissio. ff. de legat. 2. & quae tradit Socio. in L. si cognatus, ff. de reb. dub. col. fin. vers. 6. & ulti- ma conclusio, & per tandem consil. 49. vol. 1.

nam respondetur prout respondet Petr. de Anch. *confil.* 359. incipit: *Nos Petrus de Anchar. & Floria.* quod illud non statuitur ibi propter aliquam specialitatem in feudo- rum materia: sed est quedam interpretatio prudentium in illo casu, prout ibi dicitur in text. cum non sit data ratio- nem diversitatis pro supposito, quod vigore pacti sint ca- paces feminæ, sicut & masculi, licet quodam ordine suc- cessivo secundum prudentium interpretationem, masculi præferantur, arg. *L. à Titio, ff. de verb. obligat. & cap. inter corporalia, de translat. Episcopi, vel electi.* & certè videtur hoc magis de mente disponentis, cum simpliciter dixit de masculis, ut comprehenderet natos ex feminis, masculis descendentes ex masculis, prout etiam dixit Petr. de Anch. & Flor. in *dist. confil.* hoc etiam vult Paul. de Castr. in *leg. 1. in princ. C. de condit. insteri.* & præsertim hæc procedunt, cum in majoribus sunt, ut plurimum sint Villæ, & Cæstra, & iurisdicção, unde disponent, cum vocat masculos, & excludit feminas, videtur considerare fragilitatem mulierum, quibus dominari non convenit, ut etiam adducit pulchre Petrus de Anchar. *confil.* 359. incipit: *Pro majori intelligentia dicendorum,* & sic voluit præferre masculos, quæ ratio viget in masculis, estî descendant per lineam masculinam, prout etiam adducit So- cin. in *leg. Gallus, §. nunc de leg. Velleja, ff. de liber. & postum. colom. fin. vers. 3. acciditur,* ubi etiam vido Claudium, *est. fin. & ad dict. Spec. resp. ut per Paul. in dist. leg. 1. & in leg. sed si hac, §. liberos, ff. de in ju. vocan. & etiam colligitur responso ex dictis per Petr. de Anchar. & Florian. in *dist. confil.**

Quid autem si facta fuit majoria in filium, & in masculos descendentes ex eo, est non haberet descendentes masculum, succederet filia femina, filia disponentis, contingit, quod moritur disponent, & postea filia relicta filio masculino, demum moritur filius in quem facta fuit majoria, relicta filia: an succedat talis filia, vel filius filie? Videtur quod filius filie, & non filia filii, ex notata per Bald. in *§. filia verò, in fin. de success. feud.*

An autem ex eo, quod conditor majoriæ semper vocavit masculos, videtur ex hoc exclusisse feminas: cum extaret masculi? Et dicendum videtur, quod sic arg. *L. cum ita, ff. de condit. & demonstrat. & tenet Bart. in leg. cum avos, ff. ead. vers. 3. acciditur,* ubi dicitur, cujus dictum communiter approbatur, prout attestatur ibi So- cin. *char. 9. colom. 2. benefacit text. in leg. scripturas, in fin. C. qui potio, in pig. habebant.* & ibi notat Bald. *facit. L. prima, ff. de legib. dum dicit: virorum:* ubi Bart. dicit ergo mulieres non possunt esse de consilio: *facit. L. cum prætor, ff. de judic. L. si certis, C. de testam. milit. & nota, quod masculus etiam alterius lineæ præferatur filie ultimæ possessoris, attento tenore investituræ dispo- nentis, quod masculina generatio præferatur, ita consu- lit per multa fundamenta Paul. de Castr. 2. volum. *confiliorum, confil.* 300. incipit: *visu quodam processu,* & idem voluit Gaspar Calderic. prout habetur in *confil.* Bald. in *novis, 2. volum. confil.* 137. incipit *D. Jordanus,* ubi dicit, quod quocumque est prioritas in sexu, vel lineæ remotor linea videtur sexus, præferatur cuiusque proximiori posterioris lineæ, vel sexus, vide ibi per eos. In hoc tamen videtur latius considerandum videlicet, quod si conditor majoriæ simpliciter condidit majoriam, vocans ad eam descendentes suos, vel alios, & tunc in- differenter admittentur masculi, & feminæ ad majoriam, & dumtaxat attenditur prioritas gradus, dum tamen in pari gradu existente masculino, & femina præferatur mas- culus feminæ, & hoc est, quod voluit Petrus de Bal- Pertica in *leg. pater filium, §. quindécim, ff. de leg. 3. Bald. in leg. in multis, ff. de statu homin. L. 2. tit. 15. part. 2. & idem esset dicendum, quando disponent ab initio vocavit tam masculos, quam feminas ad majoriam: vide- tur enim istius tenoris juris communis, juxta notata per Bart. in *leg. hæredes mei, §. cum ita, ff. ad Trebell. quando enim in quocumque gradu successione vocavit ma- trem, & feminam, tunc in pari gradu excluditur femi-***

na à masculino, non si masculus sit in remotiori gradu. Si verò conditor majoriæ, non ita disposuit, sed vocavit filium suum masculum, & descendentes masculos ex eo, tunc masculus remotior excludit feminam, etiam propin- quiores in gradu, voluit enim tunc disponent conser- vare agnationem suam, ut tradit Joann. Andr. referens disputationem Jacob. de Areo. in *addit. ad Specul. tit. de success. ab intest. & in rubr. de testam. referens disputationem Ricar. Malumb. Cyn. & Salyc. in l. 1. C. de adult. Bald. in *leg. maximum vitium, C. de liber. præst. & in leg. quod vero, ff. de legib. Joan. de Imol. in *leg. fin. ff. de hæred. insti. Socin. in leg. Gallus, §. nunc de leg. Velleja, ff. de liber. & postum. & confil.* 90. volum. 1. & *confil.* 11. & *confil.* 62. volum. 3. Caro Ruitos *confil.* 139. volum. 3. & *confil.* 150. volum. 2. vers. sed præmissi non obstantibus, & *confil.* 12. ejusdem volum. colom. 1. vers. quando & ter- tio. Curtius Senio, *confil.* 40. Decius *confil.* 545. num. 6. Socin. *confil.* 73. volum. 4. & *confil.* 6. num. 12. & *confil.* 57. volum. 3. colom. 3. Jason. *confil.* 140. volum. 2. Decius ubi dicit hæc esse communem opinionem, *confil.* 372. num. 4. vers. secundo permittendum, & procedit, est in eadem dispositione, post vocationem masculorum, vocet feminas in defectum masculorum, ut est casus singula- ris in *dist. cap. 1. de eo quod sibi, & hæredibus suis, nec est ibi aliqua specialitas feudorum, sed fundatur illa dispositio in meta ratione dispositionis præferentis masculos femi- nis, ut in terminis voluerunt Petrus de Ancha. & Floria, *confil.* 359. inter consilia Ancharan. incipit: *Nos Petrus,* & ad eam manifesta ratio ad hoc enim segregantur masculi à feminis, & de masculis fit specialis dispositio, ut & ipsi præferantur quocumque sint gradu, & in eis conser- vetur agnatio. Præterea quando disponent loquitur dis- cretively de per se de masculis, & de per se de feminis, nun- quam masculinum concipit feminem, ut tradit Bald. in *dist. leg. in multis, Jal. per text. ibi, in leg. eubæredib. §. quod discretas, cum §. sequenti, ff. de vulgar. & pupil. & in *leg. si quis id quod, ff. de iurisdic. omni. judic. Idemque dicendum est, est non ita expresse, sed ex aliis conse- cturis, & clausulis dispositionis apparet hæc fuisse men- tem disponentis circa vocationem masculorum, & con- servationem suæ agnationis, quod enim colligitur ex ta- libus conjecturis pro expollo habetur, *L. cum proponen- batur, in fin. & in leg. unum ex familia, §. fin. ff. de lega- 2. L. fideicommissa, §. hæc verba, & L. Pamphilo, in princ. & L. pater filium, §. penult. cum gloss. ff. de leg. 3. L. ex factis, proponenbatur, §. reman. ff. de hæredib. insti. ibi, & facit quidem totum voluntas defuncti, *L. cum quidam, in fin. C. de necessariis servis hæredib. insti. & cum dicitur casus omisit, sed expresse: Bald. singulariter in leg. 1. C. de his, qui ante appar. tabul. & in leg. si mater, C. de insti. & substit. Oldrad. *confil.* 224. Decius *confil.* 397. & bonè confert, quod notat Bald. in *leg. captatoris in quinta oppositio, C. de testam. milit.********

Sed an exclusio feminis videantur etiam exclusi mas- culi descendentes ex feminis? Et certè quando talis mas- culus ex femina non pertendat speciale vocationem ex persona sua, ex tenore majoriæ, in dubium videtur quin exclusa matre, excludatur & ipse, ex doctrina Bald. quæ semper allegatur in *leg. 1. ff. de Senato. non enim in casu potest esse plus virtutis, quam præcedat ad in- fluente potentia causæ allegat. §. hoc autem notandum qui feud. dari poss. ex hoc inferens, quod si filia Regis Fran- corum ex rationabili consuetudine Francorum, non suc- cedit in Regno, filius scilicet Rex Angliæ nullum jus in Regno Francorum præterere potuit, est etiam bonus textus ad hoc, & ibi notat Joann. Andr. in *cap. ad Apo- stolicam, de re judicat. lib. 6. adde Bald. in leg. fin. quæst. 23. C. de hæred. insti. & in leg. cum antiquioribus, colom. 5. C. de jur. deliber. & adde quod notat Bart. in *leg. 2. §. videndum, ff. ad Tertul. Bald. in leg. maximum vitium, C. de liber. præst. & Joann. Cirlet. in suo tract. primogenitu- re, lib. 1. quæst. 23.***

An autem femina semel exclusa, censetur semper exclu- sa, vel an temporaliter quando non extat masculus? Quæ-

questio est valde tractata tam in successione hereditatis, quam in materia feudali, de primo tradit Bart. in *leg. fin. ff. ad Tertul. Bald. in leg. in quibus, C. de secund. nup. & de 2. Andr. de Ifern. Bald. & ceteri in cap. 1. §. quin etiam Episcopum, vel Abbat. & magis communis resolutio Do- ctor. videtur, quod femina semel exclusa per existentiam masculi perpetuò doret exclusa per text. in *dist. §. quin etiam, secundum quod intelligit Andr. de Ifern. ibi: si ta- men ex tenore investituræ constaret feminam non perpetuò: sed temporaliter exclusam, ut quia instrumentum majoriæ cantaret, quod donec femina superesset, femi- na non succederet, tunc enim femina semel per mas- culum exclusa, admitteretur postea deficiente masculino, ut in *dist. cap. 1. cum ibi notat, de eo, qui sibi, vel hære- dit. suis mascul. & femin. & istud dicit communiter ap- probatum Socin. *confil.* 92. incipit: Circa primum hujus consultationis articulum, colom. 10. in 4. dubitat. 1. volum. ubi quamplures hanc opinionem, etiam in successione hereditatis tenentes allegat, tenet etiam Francisc. Cur- tius in suo tract. feudali, 3. part. in princ. quæst. 17. vers. 2. limitate. Et adverte, quod ille, qui semel fuit exclu- sus propter indignitatem, non potest postea etiam alia vice succedere, vide text. in *leg. etiam, §. si capitis, ad fin. ff. de bonis liber. & L. cum pater, §. libertis, ff. de leg. 2. & quod ille qui fuit exclusus ex una vocatione, admittitur ex alia, licet à prima fuerit exclusus propter ingra- titudinem, vide text. notabilem in *leg. si filius qui pater, in princ. ff. de bonis liber.*****

Et quod si quis fuit exclusus lite, vel præscriptione à majoria cum tamen ipse fuerit ille qui primo loco erat vocatus, an si postea propter alienationem, vel alias per- dam reacquerit? Et videtur, quod sic, per text. in *leg. militis prohibentur, ff. de re milit. Joann. de Plat. in leg. unica, C. quibus ad condictionis, prædic. lib. 11. non enim videtur exclusus ex nova causa intervenient, *L. qui Roma, §. duo fratres, ff. de verb. obligat. cap. 2. de renun. unde si quis propter alienationem perdidit majoriam, si pô- stea cum transitu ad alium iterum vacet, & ipse alienans sit proximi admittitur, ut in *cap. unico, & ibi Bald. de eo, qui finem fecit agnato. Bald. in §. præterea quibus modi- fandi, amitt. Gloss. & Bald. in cap. 1. Imperator Lotharius, Bald. in §. fin. ff. de feud. fuerit contra. inter Dom. & agnat.***

Quid autem si filia semel fuit admitti ad successio- nem majoriæ: quia non erat masculus, an repellatur mas- culus postea superveniente? Decidet ex his, quæ tradit Jacob. de Bellovis. Nicol. de Neapol. & Bald. in *dist. cap. 1. de eo, qui sibi, vel hæred. suis, ubi volunt contra And. de Ifern. ibi quod masculus superveniens non excludat femi- nam in possessione feudi existentem: quia natura domi- norum acquiritorum est, quod sit perpetua, *L. fœd. pos- sideris, C. de probat. & istam partem post multa tenet etiam in *dist. suo tract. feudali, Francisc. Curtius in 3. part. in princ. quæst. 18. ubi videas.***

Sed quid si feminæ fuerint exclusæ in una parte, seu gradu majoriæ, an videantur exclusæ etiam in aliis gra- dibus, & vocationibus factis in majoria? Aliquid tergit supra de conditione masculinitatis, an repetatur, est utilis questio, & requirit longiorem solum: videtur pro- nunc, quod si exclusio feminarum fiat intra certum ca- pitulum alicujus gradus, seu vocationis, ad solum illud referatur, & non ad sequentes vocationes, seu substitu- tiones, ut probatur in *leg. 3. §. filius, ff. de liber. & postum. & notat Gloss. in leg. 1. C. de liber. præst. si verò exclusio fiat in aliqua clausula de per se absoluta posita, videtur, quod referri debeat ad omnes gradus, & ad om- nes vocationes per text. in *dist. §. finis, & in leg. talis scriptura, in princ. ff. de leg. 1. L. fin. ff. de reb. dub. cap. 2. requirit. & cap. inquisitionis de appell. live talis clausula apponatur in principio, live in medio, live in fine, ut colligitur ex dictis juribus, ubi cum casus occurreret ad majorem enucleationem veritatis, videas per Doctores. Quid autem si habens patre licentiam Regis ad faciendam majoriam in unum ex filiis, convenit cum uno ex filiis de**

faciendo in eum majoriam certa pecunia, jam ab eo re- cepit, an possit tunc in constitutione majoriæ ponere clau- sulam, qua excludatur femina? Videtur, quod non, ex his quæ notat Bald. in *§. penult. ad fin. de his, qui feud. dare poss.*

Succedit tamen pulchra questio, quam vidi in fa- cto, an possit Rex disporre per suum rescriptum, vel privilegium, quod femina, & ex eis descendentes admittantur in successione majoriæ, exclusi masculis, etiam agnatis: est ex tenore, & dispositione majoriæ tales femi- næ essent exclusæ propter favorem agnatorum, & omis- sis: Argumenta distinguendi sunt in materia ista aliqui casus: nam si majoria facta fuit per viam donationis inter vivos, vel alicujus contractus, seu dispositionis: ex qua de jure naturali, vel gentium transfertur jus, & domi- nium, nulla requisita licentia, neque auctoritate Regis, & tali casu fatendum videtur, non posse Regem derogare justibus, & vinculis, & substitutionibus talis majoriæ: cum non possit Princeps substituere contra ea, quæ sunt juris naturalis, vel gentium sunt enim immutabilia, ut in *§. sed naturalia, insti. de jur. natur. gent. vel civilit. & non potest Rex etiam de plenitudine potestatis, sine cau- sa jus, & dominium alterius auferre, quando tale jus, & dominium alterius acquiritur ex vocatione, admittitur, ut est receptor conclusio, & communis omnium Doctor. in *cap. que in Ecclesiis, de constitut. & habetur de isto jure partitum in leg. 3. tit. 18. 3. part. & in leg. 2. tit. 1. 2. part. unde neque in tali majoria possit auferre jus futuri fideicommissi, seu vocationis alicujus, licet in spe, & non re, tunc tale jus habentis, Jus namque primogenituræ, & fideicommissi est ita in confi- deratione, ac si esset jus jam de latum, & acquisitum, & ita transmittit, quod illud habet sicut res suam, ut adducit pulchre Joann. Andr. in *addit. ad Specul. in rubric. de feud. in questione illa patris, & nepotis. Et Oldrad. ante cum *confil.* 94. & hinc est etiam, quod Rex non potest dare secundum genito Regnum, quod à consuetudine, vel pro- videntia primorum constitutum pertinetur primogeni- to, ut concludit Joann. Andr. in *cap. licet, & tenet etiam Abb. in cap. intellecto, colom. 2. de jur. jurand. ubi dicit, quod Reges non possunt private consanguineos de- scendentes ex linea paterna, secundum Innoc. in *cap. grandi. de supplend. negligent. prælat. lib. 6. & tradit Jason. in leg. nemo potest, ff. de leg. 1. Joann. Cirlet. in suo tract. primogenitura, lib. 3. quæst. 1. imò etiam in jure futuri fi- deicommissi, quod sit in consideratione tanquam jus jam formatum, & questum, tenet Bart. in *leg. si potest, col. 3. ff. de acquir. hæred. vers. sed circa hoc quæritur, ubi etiam dicit tale jus esse æstimabile, cum non certetur de hæredi- tate viventis: sed jam mortui, hinc est, quod jus pri- mogenituræ est æstimabile, & vendibile, ut tradit Joann. Andr. in *dist. cap. licet, & in dist. rubr. de feud. col. ante- penult. in addit. ad Spec. ubi plura adducit Abb. etiam in dist. cap. licet, Alex. *confil.* 67. 1. volum. 2. dubio, & *confil.* 94. ead. volum. si verò majoria facta fuerit per viam testamenti, seu alicujus ultimæ voluntatis, est majus du- bium: an Princeps tali casu possit disporre contra dispo- sita in testamento, & auferre jus futuri fideicommissi? Nam in *leg. si testamentum, C. de testam. disponentur non valere rescriptum Imperatoris, contra testamentum, & ibi Ra- phael. Fulgos. & Jason. dicentes, quod in hac senten- tiam, quod neque rescriptio Principis possit derogare tes- tamento, potius est inclinandum: licet enim testamen- tum quoad solemnitatem ejus, sit de jure civile: quoad substantiam est de jure gentium: quia eo ipso quod ven- tures esse ceperunt, de bonis suis disponebant, ut dicit Bar. in *leg. intestum, ff. de condit. insteri. & secundum istam opinionem consultat Philipp. Decius, *confil.* 357. incipit: In casu magnific. D. Petri, & *confil.* 403. incipit: Quam- vis in casu proposito. Contrarium tamen partem, imò quod Princeps possit disporre contra contenta in testamento, tenet Bald. in *dist. leg. si testamentum, in fin. dummodo Princeps apponat clausulam, non obstante: injustè tamen ager in semetipsum, secundum eundem Bald. ibi. Et quod Prin-**********

Principes de plenitudine potestatis, possit auferre etiam sine causa jus futuri fideicommissi, ex testamento: voluit Alexand. consil. 2. 1. vol. incipit nisi coactis, etiam pen. dicens tamen acquisitionem ex testamento esse de Jure Civili, L. lege obvenire, ff. de verb. significat. & notatur in L. 1. ff. de acquirend. rerum domi. & notatur ibi respondere ad dicta Bartol. in dist. L. inter-dum, & idem voluit consulendo idem Alexand. consil. 94. ejusd. volum. ubi ad fin. se refert ad dicta, in dist. consil. 2. referens ita fuisse iudicatum, & forte istud ultimum videtur de jure verius: sed primum iustius, & equius, & conscientia Principis salubre: ne sine causa voluntates defunctorum subvertantur.

Erit tamen in hoc pulchrum dubium: quid si ille qui fecit majoriam inter vivos poterat ad huc illam revocare, qui tamen non revocavit imo eam testamento confirmavit, an tunc videatur majoria haberi ex testamento, & non ex dispositione inter vivos? Bar. in L. post legatum, §. fin. ff. de his quibus in indig. vult quod habeat ex testamento, vide ibi, & cogita super hoc, si verò majoria sumptis vices à Regia licentia, & facultate: ut quia facta fuit de legitimis filiorum in quibus respectio Principis filii fuerant gravati: tunc videtur quod Rex possit dispensare contra talem majoriam, in qua vocati sunt masculi descendentes ex masculis, & admittere feminas, vel descendentes ex feminis, quod probatur ex his, que not. Bald. in L. qui se patris, colum. 6. C. unde lib. ubi tenet quod speciale est in Principe, quod possit revocare suum privilegium, sine causa: etiam si ex eo aliquid sit jus quantum, & saltem hoc procederet respectu eorum, quibus non erat adhuc jus realiter acquisitum: quia non cessaret dies seu delatio majorie, juxta notata per Abb. in cap. novit. de judic. ubi dicit, quod quando privilegium Principis concessum subdito, habet actum successivum respectu rerum, aut personarum: tunc tale privilegium, saltem quoad futurus actus, & personas, est revocabile ab ipso Principe: sic etiam dicebat Paul. de Cast. in L. rescripta, C. de precib. impera. officiorum. quod facilliori modo permittitur Principi revocatio rerum ab eo donatarum, quam aliam rerum, quas habere subditus citra donationem, & titulum Principis, & quando Princeps ex voluntate sua fuit causa, quod alicui jus quærat: tunc jus ipsum sola voluntate potest auferre, ut eleganter dedit Ang. in L. Lucius, ff. de vend. & idem secundum eum potest imperator auferre sine causa rem acquisitam ex prescriptione, vel usufruptione, quia talis modus acquirendi inductus fuit ab eo, idem voluit Bal. in L. fin. pen. col. vers. sed immediatè oppono, C. sentent. rescin. non posse, ubi dicit, quod quando datur, que quis potest acquirere etiam contra Principis voluntatem: quia acquiruntur de jure gentium, sicut dominia, & ista non possunt auferri sine causa: sicut in his, que sunt de jure Civili, ut iudicia, & sententia, & licet ista conclusio potest habere aliquid difficultatis, postquam dominium est perfectè acquisitum: tamen clarissima est quando lex, vel Princeps dedit modum acquirendi dominium, & ipsum modum tollit Princeps sine causa, antequam quis dominium acquisierit, veluti si tollit venientibus ab intestato jus adeundi, quod est de Jure Civili, dist. L. obvenire, ff. de verb. signi. ut tradit Felin. in dist. cap. que in Ecclesiis, col. 18. vers. 3. declaratio. Præterea in casu isto Princeps non auferit de directo jus alicui competens: sed potius procedit removendo obstaculum ab eo, cui tale jus potest competere, faciendo de incapace capacem: quo casu valet dispositio Principis etiam sine causa, ut probatur in L. queris, ff. de nativ. restitut. ita in simili questione huic nostre, & quæ in eisdem terminis in materia feudali, tradit Francisc. Curtius in consil. 1. posito in calce sui tractatus feudalis, column. 10. ad fin. Neque ad hoc obstabit quod tradit Rodericus Suarez in disputatione sua majoratum, posita in calce repetitionum? L. quoniam in prioribus, & L. post rem iudicatam, cum vult, quod licet ex licentia Regis bona majorie vinculantur: non per hoc

dicitur que bona sunt à Rege donata, ut sic pater in eis non habeat usufructum: nam illud procederet eo respectu, ut est questio sua.

Sed in questione nostra multum hoc est in consideratione, ex quo majoria, & vincula ejus totum robur acceperunt à licentia Regia, ut possit, quod dedit per talem licentiam revocare, vel saltem modificare respectu eorum, quibus vigore sue licentia bona majorie sunt ventura, licet enim talia bona non dicantur à Principe donata juxta L. cum multa, C. de bonis que libertatem ille modus acquisitionis, quo venit in futuros fideicommissarios, & ad majoriam vocatos venit ex donatione Principis, & sic militat, que supra adduxi, & hæc procederet quando constaret Principem de plenitudine potestatis, hæc velle, & vocatis per majoriam velle sapere præjudicium: nam si effemus in dubio, non est tale de Principe præsumendum per jura vulgaria tam juris communis, quam legum Regni: unde, & si Rex dicat, quod sciamus, & ex his descendentes admittantur, non obstante quæcumque majoria aliter vocante, & disponente, si talis dispositio majorie esset ex testamentum primorum constitutum, non sufficeret talis clausula: cum Princeps videatur cum hæc dicit intelligere de majoria ejus auctoritate robur, & firmitatem asserenti: non verò de ei, que sine ejus auctoritate tenent. Unde si in testamento quis carens liberis disposuit, faciens majoriam de bonis suis, vel habens liberos disponat tertio bonorum, clausula talis nihil operabitur ad eversionem talis majorie, & substitutionem ejus: neque in præjudicium futuri fideicommissarii, cum Principis privilegium ita fit interpretandum: ut minus jus tertii lædatur quando enim privilegium generaliter intellectum derogaret jus alterius tertii: reductur ad jus commune etiam eo casu, qui ita reductum nihil operaretur, ut est text. in L. si quando, & ibi Doct. in L. res fratres, ff. de pact. Bart. in L. qui Roma, §. duo fratres, ff. de verb. obli. & videtur requiri Principem esse informatum de contentis in testamentis, talibus, L. de his, & L. non est servandus, ff. de translatio. & ideo Socinus consil. 282. in 2. volum. consulit non valere laudem super certo legato cujusdam testamenti, non obstante, quod in compromisso per verba generalia videretur etiam comprehendit, quia fuit facta mentio de relictis in testamento, & codicillis: cum sint verba generalia, & que non inferunt certam notitiam, & cognitionem, prout dicit Bal. in dist. L. de his, in secunda lectura, & etiam Ang. per text. ibi in L. generaliter, C. de non numerat. pecun. & L. 4. ff. de optio. legat. imò, & quod requiratur citatio subditati, vel fideicommissarii habentis jus in spe: quando Princeps talia facit, consulit Anchar. consil. 427. & Phillip. Decius consil. 284. ubi plura refert col. 5. vers. 3. communis opinio, & Socinus consil. 246. col. 4. & 5. in 2. vel. licet hoc dictum forte non procederet, ubi materia est talis, in qua Princeps potest præjudicare alicui invito: & constat quod vult præjudicare, ut tradit dist. Curtius in dist. consil. col. 12. & 13. videtur ibi per eos plura referentes, & in casibus in quibus dixi Principem posse tollere jus futuri fideicommissi, & quod majoria aliter deferatur: an tunc apud illum cui Princeps vult quod bona deveniant, venient ut bona majorie, vel ut libera? Et videtur quod debeant venire jure majorie, pro quo factus bonus text. & que ibi not. Joana. de Pla. in L. 2. C. de fundis rei privili. lib. 11.

Quid autem retento eodem themate, si quis habeat majoriam, cum licentia Principis factam: & cum tali vinculo, & conditione: quod & si possessor talis majorie committeret criminem, etiam lex majestatis, bona majorie non confiscarentur, & majoria transiret in sequentem vocatum, qui postea ex facultate Regia extraxit aliqua ex bonis majorie, & eadem facultate feci de talibus bonis aliam majoriam in alium, & alios, qui

non

Leg. 1. tit. 4. lib. 5. Recop. Leg. 3. tit. 8. lib. 5. Recop. Partida VI.

non vocabantur per majoriam antiquam sub aliquibus patris, & conditionibus, & signanter inter cætera, quod si possessor talis novæ majorie committeret crimen læsæ majestatis, bona talis majorie perderet, neque ulterius in tali casu disposuit in quem transiret: modò verò aliqui, qui possidebant talem novam majoriam, commisit crimen læsæ majestatis, & sic perdidit illa bona, an confiscabuntur Regi, vel redire debeant in primam majoriam, dubium est notabile, & videtur, quod non confiscentur, sed reddantur ad primam majoriam, per id quod in fortioribus terminis notat Bald. in cap. suadisti, de offic. lega. vers. pone Papa, ubi ponit questionem in hæc verba, pone Papa concessit mihi quoddam castrium sub quibusdam conditionibus, quibus non servatis, castrium debet reverti ad Papam: deinde concessit mihi Civitatem, sub qua est illud castrium cum omnibus castris suis: deinde ergo feci contra dictas condiciones, Papa dicit castrium ad se revertendum: ego dico ad me pertinere tanquam partem Civitatis districtuale, seu subjacentem, ff. de judic. L. infula, queritur quid juris, rationem quod perdidit ex uno capite specialit, recupero ex generali: quia Papa me loco sui posuit quoad Civitatem, & districtum unde acquiri per universitatem quod perdo inspecta specie, arg. ff. de acquir. rerum domi. L. quidam, & ff. de servitu. urba. prædict. L. si domus, cum siliis. Neque obstat quod species derogat generi: quia verum est, quando genus venit ampliativè, ut notatur in L. quæstrum, §. per. ff. de fund. instru. modo quæritur quid in diversis personis, si castrium erat concessum Titio: nunc Civitas cum suo districtu conceditur Sejo, & videtur dicendum, quod extincto Titio, ex sua concessione, acquiruntur Sejo ex suo capite generalit, ut ff. communia prædiorum, L. in venditione, & ff. de jure dotium, L. si proprietati, dicit, L. quod si specie prius est inchoandum, postea veniendum ad genus, C. de privo. L. 2. qua non est alibi. In contrarium videtur: nam lege cavetur quod si capitaneus concessit alicui unum mansum in feudum: deinde vendidit eundem illud mansum non veniet in concessione generali, tanquam exceptum à cura per speciale providentiam, ut in cap. quidam capitaneus, de capit. qui curat. sicut. illud ideo: quia nomine curie non continentur feuda, sed nomine Civitatis bene continentur castra, salvo jure alterius: cum autem illud jus deficit consolidatur universitati sue, & idem forte est in feudis per dist. L. si proprietati, sic videatur dicendum, in prædicta questione quod cum jus secundæ majorie deficiat, consolidetur primæ majorie universali. Præterea ita Rex voluit, quod ista bona extraherentur à prima majoria, ut remaneret in secunda: qua cessante, non videtur, quod aliquid voluit agere contra primam majoriam, & rebus sic stantibus, scilicet, stante secunda majoria, videretur dispensare contra primam, non illa cessante, L. quid servus, ff. de condit. ob caus. & quæ tradit Socini 3. volum. consil. 38. & Alexan. consil. 72. col. fin. 3. volum. facit etiam quod habetur in L. sicut, §. hinc videamus, ff. quib. mod. pignus, vel hypothec. solvi. & L. etiam, cum L. jubemus, C. ad pelleja. & facit optimè, L. proponebatur, & L. filiusfamilias, & L. hereditate, §. pater cum sequenti, ff. de Castren. pecul. In contrarium tamen dicit: quia jam ista bona defuerant esse primæ majorie ex facultate Regia, & transferebant in aliam personam, unde jam non sunt reliquæ primæ majorie, L. pater filium, §. quindecim, ff. de legat. 3. & in simili habemus

el nieto, (4) heredaran la heredad del defunto, igualmente. (5) E non empesce al nieto, porque el tyo es mas propinco (6) del defunto: porque aquella regla de derecho que dice: Que el que es mas propinco de aquel que sino sin testamento, deve aver los bienes del; ha logar, quan-

in fundo, qui semel exivit de familia, desinit esse patrimonialis mutatione personæ, arg. L. gerit, in fin. ff. de acquirend. her. & re facta amissibilis ex crimine læsæ majestatis, semper erit amissibilis ut alias in re facta alienabili semper erit alienabilis, ut in dist. §. quindecim, & facit etiam quod habetur, in L. si quis adit, ff. de servitu. urbano. prædict. Item mediis successoribus immutant rei qualitatem, L. Paulus, §. fin. ff. de acquirend. heredi. L. licitatio, §. mercatorum, ff. de publicia, & L. si avia, C. de donatio. L. 1. C. de imponen. lucrati. descriptio. lib. 10. Bal. de eo qui sibi vel heredibus suis in princip. adde bonum, & singulariter casum in L. si ita legatum, §. si domus, ff. de legat. 1. ibi: nisi ea domo destructa, &c. & quod ibi Paul. de Cast. notat. in fin. Per quem text. etiam inferens ad questionem, quod si pater habens majoriam antiquam, impetravit à Principe licentiam extrahendi ab ea aliqua bona, & constituendi ex eis majoriam in filium secundum, & ita fecit, quod mortuo secundo filio in vita patris, non revertuntur bona illa in primam majoriam, etiam si constaret de voluntate patris, quod revertentur, quia cum talia nova voluntate, ut revertentur, debebat etiam concurrere licentia Regis necessaria, facit L. quadam, ff. de jur. codicillo, si tamen esset casus in quo facultas Regis in hoc non esset necessaria, sufficeret voluntas patris, per text. in dist. §. si domus, in fin. & istam partem crederem de jure veriore, nisi ex aliquibus aliis conjecturis, constaret Principem voluisse deficientem secundam majoriam, quod bona redirent ad primam, ut si castrum fuit, quod descenditibus vocatis in secunda, bona redirent ad primam, vel alias de tali voluntate constaret: & in facultate Regia non exprimeretur, quod bona ex crimine læsæ majestatis confiscarentur: quia tunc in certis non esset opus conjecturis, L. continuis, §. cum ita, ff. de verb. obli. tu quando casus occurrat, latius considerat: quia questio est notabilis.

Pone etiam contra tenorem majorie vocantis in defectum masculorum, quandam transversalem, exclusa filia femina, Rex dispensavit, ut possessor daret majoriam filie, & ejus descendentibus: comparat modo non ille primo loco vocatus: sed sequentes vocati, & dicunt Regem illis non præjudicasse, unde petunt majoriam, an possint? Et videtur quod non, per text. valde notabilem in L. 1. §. si pater, ff. de assignan. liber. Bart. in L. 1. §. si pater, ff. de conjugen. cum emanc. libe. ejus, quod de plano procedit, si ille cui majoria deferbatur, esset vivus tempore, quod defertur: sed videtur si esset mortuus.

(3) Hermanos. Concord. cum autem de hered. ab intest. veniat, §. 1. coll. 9.

(4) El hijo, e el nieto. E non corrumpitur gradus, sed representatur: nam nepos ingreditur locum sui patris, secundum Bald. in L. 1. & in L. in quibus, C. de secunda nupt. unde, & si caveatur statuto, quod filia dotata, existentibus liberis masculis, non succedat: sed quod ipsi filii hereditatem possideant, non præfertur filius nepoti ex alio filio præ mortuo, secundum Bald. in dist. L. in quibus, vers. & prædicta factum ad questionem.

(5) Igualmente. Adde, §. cum filius inft. de heredita. qua ab intesta. deferuntur, & L. 3. C. de suis, & legitim. hered.

(6) El tio es mas propinco. Ut in L. 1. §. proximus, & §. gradatum, ff. unde cognat. §. si plures, inft. de agnato. successio.

quando el finado non dexa ningun pariente de los descendientes. (7) Otrosi dezimos, que si eltos nietos fueren muchos, nascidos de vn padre, todos heredaran en logar del padre con el tyo, e auran aquella parte (8) de los bienes del auuelo, que auria el padre dellos si biuiesse. E si alguno muriesse sin testamento, e fincasse vn nieto, de vn su fijo que fuefle ya muer-

to, e de otro fijo, que fuefle ya finado, le fincassen tres nietos, o mas; este vno solo, tanta parte aura en la heredad del auuelo, como todos los otros (9) sus primos; porque, pocos, o muchos que sean, fincan en logar de su padre, e heredan todo lo que heredaría, si biuiesse.

LEY

(7) Ningun pariente de los descendientes. Et hoc verbo probatur, quod in linea descendendum datur cuiuslibet ex descendentibus hoc privilegium representationis in successione ascendentium, neque gradus est limitatus; & idem videtur probari in authent. de hered. ab intest. venien. §. 1. & ita tenet Salyc. in authent. post fratres, ad fin. C. de legitim. hered. Ang. tamen de Arer. in §. cum filius, instit. de hereditat. que ab intest. defuncti, vult, quod ista representatio non transeat ultra pronepotem per text. ibi, & allegat ita velle Bart. in L. 1. §. si quis, ff. de suis, & legitim. hered. sed Bart. non limitat, ut non transeat ultra pronepotem, sed vult pronepotem includi, si ergo agatur de hereditate pro avi, & sic nepos ex uno filio, & pronepos ex nepote ex alio filio, succedent pariter nepos, & pronepos, per text. hic, & text. expressum in dist. §. cum filius, quicquid dixerit hic Montalvus, & Joan. Fabr. in dist. §. cum filius, si tamen ad hereditatem pro avi vellet concurrere pronepos cum filio sui pro avi, an posset tali casu? Et videbatur quod non, quia esse dicere quod representaret personam sui avi, non sui patris, & leges dicunt personam patris representare, in contrarium tamen videtur text. in ista L. paritarum, cum dicitur descendente, & sic vult quod quocumque gradu sit descendens ex filio pro mortuo concurrat cum alio filio defuncti, hoc etiam expressus probatur in dist. authent. §. d. §. ibi cum dicitur, & tamen, ut si quem horum descendentium filios relinquentem moti contingerit illius filios, aut filias, aut alios descendentes in proprii parentis loco succedere, sive sub potestate defuncti, sive sub potestate inventantur; tantum de hereditate mortuensis accipientes partem, quantumque sint, quantum eorum patris, si viveret, habuisset, cum ergo dicit, aut alios descendentes, & cum dicit quantum eorum patris, &c. cum dicit in proprii parentis loco, est text. expressus pro hoc, parentes enim dicuntur etiam usque ad tertium, ut in L. jurisconsultus, §. parentes, ff. de gradib. seu in infinitum, ut in L. quicquid litigandi, §. parentes, ff. de in jus voc. si enim ratio est hujus representationis: quia proximior gradus in ista linea descendendum respectu successione ascendentium, non consideratur. Ista ratio ita limitat in pronepote concurrente cum filio, sicut, & in nepote, bene etiam confert ad hoc L. Tauri 40. cum disponit filium seu nepotem, sed alium descendentem ex filio primogenito, pariter in successione majoris filio secundo possessoris majoris: & sic pronepos, vel abnepos excludit in successione hereditatis ab intestato, concurreret: cum omnia hæc statuuntur ex vi representationis: quæ tu bene nota: quia Montalvus hic aliter decidit, dicens questionem istam disputatam fuisse in Cancellaria, & concludit fuisse per famulos Doctores, quod si agatur de hereditate proavi, tunc licet nepos representet personam patris, quoad hereditatem avi, non tamen quoad hereditatem proavi, tante filio dicitur proavi, ut tali casu non extendatur representatio ad pronepotes, ut verò tene fimitur contrarium per suapradia. Et in hanc sententiam, quam ego teno, videtur inclinare Azo. in summa in authent. de hered. ab intest. venien. in principi. ubi ponit hæc verba, adeo autem liberos vocat, ut si ex uno filio præ mortuo, sic nepos, vel pronepos, una cum alio defuncti filio vocetur, & adverte, quod ista representatio tunc habet lo-

cum, quando succeditur titulo hereditario, & successione legali ab intestato, & secus esset si ageretur ex fideicommissio ex dispositione testatoris: nam tunc non esset locus huic representationi, ut tradit Bald. in L. cum ita legatur, §. in fideicommissio, ff. de legat. 2. & plene Decius, quem vide consil. 1. num. 4. & §. qui alios refert, & in consil. 412. quod tu bene nota: quia Joan. de Imo, per gloss. ibi contrarium voluit, in dist. §. in fideicommissio, & procederet opinio. Joan. de Imo. post gloss. quando testator adquisisset successione talis fideicommissi successioni ab intestato, prout tradit idem Decius consil. 790. col. 2. procederet etiam dicta opinio gloss. & Joan. de Imo. quando ageretur de fideicommissio inter transversales: & secus esset, si ageretur inter descendentes respectu fideicommissi relicti ab aliquo ex ascendentibus: nam tunc idem esset in fideicommissio, quod in hereditate, ut tradit idem Decius consil. 217. Incipit in casu proposito, & sic erit extensio ad istam L. paritarum, ut procedat, ut si agatur de successione fideicommissi: procederet etiam quando ageretur de successione patrum, nam tunc etiam admittitur representatio in filiis fratris descendentes cum parvo in fideicommissio, prout vult idem Decius dist. consil. 217. dicens, quod id quod consilium 1. fuit cum ageretur de successione patrum magni, ubi non datur ista representatio: & sic in effectu ista limitatio potius est extensio ad istam legem, ut scilicet ubiqueque admittatur representatio habeat locum etiam si succedatur ex fideicommissio: nam cum ita sit de jure, verba testatoris, secundum dispositionem juris debent interpretari, secundum Bald. in L. precibus, C. de impube. & alii substit. & in L. 2. in fin. C. de conditio. inst. L. si duo, & ibi Bald. ff. de acqui. cod. hered. Sed advertit quod cum succedatur ex fideicommissio, videtur succedi primo disponenti, ut L. cobaredi, §. cum filia, ff. de vulg. & pupil. unde si respectu illius, de jure non procederet representatio, licet procederet respectu ultimi descendens, non procederet representatio per adducta per Decium in dist. consilium. Adverte etiam quia in linea ascendentium, cum agitur de successione descendendum, non est locus tali representationi: cum natura repugnet, ut in dist. authent. de hered. ab intest. venien. §. consequens, colla. 9. & tradit Salyc. in authent. defuncto. C. ad Tertul. & in authent. post fratres, C. de legit. hered. hæc etiam representatio in lines, vel gradu collateralium: cum agitur de successione collateralis, datur solum filiis fratrum, & non anteriori, ut in L. §. infra eod. & in dist. authent. de hered. ab intest. venien. §. si igitur, in vers. hujusmodi.

(8) Aquella parte. Succedunt enim in stirpes, non in capita, ut hic, & in dist. §. cum filius, instit. de hereditat. que ab intest. def. & in §. 1. in authent. de hered. ab intest. venien. colla. 9. de quibus jaribus sumpta est ista lex.

(9) Como de todos los otros. Concord. cum L. 2. C. de suis, & legitim. hered. sed an idem sit in pronepotebus diversorum nepotum, ut succedant proavo in stirpem, & non in capita, sicut succedunt nepotes diversorum filiorum. Albericus disputat in dist. L. 2. & refert Albe. Papien. tenuisse, quod pronepotes inter se succedant in capita, & illa, L. 2. loquens de nepotibus, non extendatur ad pronepotes: cum enim non succedant tunc cum proximioribus in gradu, intrantes locum parentum,

LEY IIII. Como, los padres, e los auuelos, pueden heredar los bienes de sus fijos, e de sus nietos, quando mueren sin Testamento.

Segund el curso de natura, e la voluntad de los padres, deuen heredar los fijos los bienes dellos, dexandolos en su logar despues de su muerte; mas porque acaesce a las vegadas, que los fijos mueren ante que los padres, e los auuelos. E porende, pues que en la ley ante desta mostramos de la herencia que ganau los fijos, o los nietos, quando sus mayores mueren ante dellos, conuene que digamos, como deuen heredar los ascendientes a aquellos que descendieron dellos; e dezimos, que quando acaesciere que el fijo muera sin testamento, non dexando fijo, nin nieto, que heredasse lo fuyo, nin auiendo hermano, nin hermana; que etlonce, el padre, e la madre (1) deuen heredar igual-

Partida VI. nimirum si tunc vocentur in capita, & non in stirpes, sicut esset quando concurrerent cum proximioribus: quia tunc licet faueatur in uno, gravantur in alio, ut scilicet successio sit in stirpem, & non in capita, quæ ratio cessat, quando solum succedunt inter se. Albericus tamen ibi dicit æquiorum opinionem sibi videtur, quod etiam pronepotes succedant pro avo in stirpes, sicut successissent patres eorum, in quorum locum succedunt. Quid autem si nepotes, vel pronepotes vocentur per aliquod fideicommissum, & sic ex dispositione testatoris, seu ex institutione, vel substitutione, an tunc succedant in stirpes, vel in capita? Vide per Decium consil. 412. viso elegantis consilii, ubi concludit, quod tunc vocentur, in cap. vide ibi per eum.

LEY IIII. Mortuo descendente sine liberis, succedunt ei pater, & mater una cum fratribus defuncti per capita: & si fratres non habet, succedunt parentes: his deficientibus, admittitur avi ex utroque parente, & tantum habebit unus avus, si est solus ex una parte, quantum duos ex alia: & ascendentes cum fratribus succedunt per capita: & idem de filiis fratrum. Hoc dicit.

(1) El padre, e la madre. Concord. cum authentico, de defuncto, C. ad Tertul. & cum authentico, de hered. ab intest. venien. §. consequens, colla. 9. nota tamen quod in majoria filia non succedit pater, quia majoria respicit lineam descendentem, sicut, & feudum, vel emphyteosus Ecclesiastica, Bal. in authent. defuncto. C. ad Tertul. qui licet loquitur in feudo, eadem ratio est in majoria.

(2) Eguamente. Non ergo fiet distinctio bonorum, ut acquisita a patre, vel patris causa patri deferantur: mater vero acquisita ex parte matris, vel ejus causi prout distinguitur in authentico, itaque, C. communia, de successio. per text. quem dicit singularem, in L. quod scitis, C. de bonis que liber. cui sententia quam plures Doctores adhaerent: ita ut communior opinio videatur, ut tradit And. Tiraquellus de retradatu legali, §. 14. num. 12. dicens hæc opinionem receptam esse apud Gallos, & probatur hanc opinionem L. 10. tit. 6. lib. 3. foro. II. contra dictum Bart. tamen tenet Bald. in dist. authent. defuncto, ubi etiam Salycet. Petrus, & Cynus in dist. authent. itaque, & Coroneus in dist. authent. defuncto, & perlicque alii etiam relati a Tiraquello, ubi supra, & hanc dicit esse communem opinionem Bal. consil. 31. volum. 2. & istam opinionem approbat L. ista paritarum: cum dicit eguamente todos los bienes del hijo, & etiam L. 6. in ordin. Tauri, unde l. forti non procederet: nisi

mente (2) todos los bienes de su fijo. E si hermanos ouiesse, estonce deuen ellos, (3) con el padre, e con la madre, partiolo por cabeças. E maguer ouiesse auuelo, o auuela, (4) non heredara ninguno dellos ninguna cosa en los bienes de tal defunto. Mas si aquel que muriesse sin testamento, non dexalle heredero ninguno que descendiesse del, (5) nin ouiesse hermano, (6) nin hermana, nin padre, nin madre; si ouiere auuelos, quier sean de parte de su padre, quier de parte de su madre, ellos heredaran eguamente (7) todos los bienes de su nieto. E si por auentura, de parte de su padre, o de su madre, ouiere vn auuelo solo, e de la otra dos, etlonce, aquel solo (8) aura la meytad de todos los bienes; e los dos que fueren de la otra parte, auran la otra meytad. E si acaesciere, que este que assi fino auia auuelos, e hermanos, quel pertenezcan de padre, e de

Et 2 ma- in his locis, ubi fuerit usu recepta, prout dicit dist. L. 6. neque hoc limitarem in lucris nuptialibus, juxta dispositionem, L. 2. C. de bonis que liber. prout & Bal. limitabat in dist. L. quod scitis, cum ex dispositione hujus, L. & dist. L. 6. nulla sit fenda distinctio etiam cum quocumque qualitate sit bona, & procedat istarum legum dispositio.

(3) Deuen ellos. Hoc hodie corrigitur in Regno, per leg. 7. in ordin. Tauri, qua cavetur, quod fratres defuncti non concurrant cum patribus, vel aliis ascendentibus defuncti.

(4) O auuela. Habes hic, quod etiam si pater sit constitutus sub avi potestate, succedit filio ab intestato, excluso avo paterno. Adde L. quod scitis, C. de bon. que liber. & text. in authent. defuncto. C. ad Tertul. & in corpore unde sumitur, collige etiam, quod mater excludit avum etiam patrum, & sic correctæ est dispositio, L. æquifimum, §. fin. ff. ad Tertul. cum neque pater præferatur matri in successione filii intestati, ut hic, & in d. §. consequens, & authent. defuncto, per quas correctæ fuit, L. 2. §. obijciuntur, ff. ad officia, & L. 2. C. ad Tertul. & §. præferuntur, instit. de senat. consult. Tertul. collige etiam hic, quod si defuncto filio superiit mater, vel pater, & etiam avus, quod excluditur avus, etiam si filius talis avi pater, vel mater defuncti præcederet vivo avo: non enim avus ingreditur locum filii, ut dixi supra eod. L. 3. & nota Gloss. in dist. authent. defuncto.

(5) Descendiesse del. Descendentes enim excluderent ascendentes, ut hic, & in authent. in successione, C. de suis, & legitim. hered. L. 6. in ordin. Tauri.

(6) Hermanos. Vult, quod si haberet fratrem, vel sororem utriusque conjunctos, quod excluderent tales fratres avum, vel aviam: cujus contrarium tenet Gloss. Bire, & alii Doctores, communiter in dist. authent. defuncto. & contraria opinio, quæ ibi recitatur in gloss. super verbo proximi, videtur approbari hic, quam etiam tenebat Jacob. de Bellou. in authent. de hered. ab intest. venien. §. si verò, hodie tamen non repellerent, imò nec concurrerent cum avo, vel avia, ut in dist. leg. 7. in ordin. Tauri, vide, quæ dico infra eod. in gloss. penult.

(7) Eguamente. Medietatem habebunt avus, & avia paterni, & aliam medietatem avus, & avia materni, non distincto utrum bona pervenerint ex linea paterna, vel materna, ut dixi supra in gloss. 2. in ista leg. & tradit Salycet. in authent. itaque, C. communia, de successione, si verò tantum superiit avus, & avia paterni, vel materni dividunt etiam æqualiter, ut hic, & in dist. §. consequens, & authent. defuncto.

(8) Aquel solo. Et sic in isto casu sit distributio in stir-

Vela Discort. II. n. 107. ff. q. d. obis ex. pag. 127.

madre, (9) estonce heredaran todos los bienes que fincaron del, partiendolos entre si por cabezas igualmente. E esto seria, si el finado dexasse hijos de tales hermanos. (10)

LEY V.

Como, los hermanos, e los otros parientes de la linea, de trauitso, se pueden beredar los unos a los otros, quando mueren sin Testamento.

Asta aqui mostramos en que manera los ascendientes, e los descendientes, deuen heredar entre si, quando alguno dellos muere sin testamento. E agora queremos dezir, como pueden heredar entre si, los que son de la linea, dicha, de trauitso; asi como los hermanos, e los tios, a los otros parientes que son en aquella mesma linea; muriendo alguno dellos sin testamento. E dezimos, que si alguno que asi muriese sin testamento, non ouiesse de los parientes que suben, o descienden, por la linea derecha, e ouiesse

L. 12. tit. 8. lib. 5. Recop.

Vela Diccion. n. 17. 8. pag. 127.

pem, & non in capita. Idem habetur in dist. authent. ubi gloss. & communiter Doctor.

(9) De madre. Concordat hac L. cum opinione Gloss. & Doctor. in dist. authent. defuncto, ut etiam fratres utriusque conjuncti non excludantur, vel aviam, sed concurrant, hodie vero neque concurrunt, ut in dist. leg. 7. in ordin. Tauri, & in leg. 1. tit. 6. lib. 8. for. LL.

(10) Hermanos. Concordat cum authent. ut fratrum filii, §. fin. col. 8. hodie serva quod habetur in dist. leg. 7. in ordin. Tauri.

L. X. VI.

Ad successiorem fratris vocantur fratres uná cum filiis fratrum pramortuorum in stirpem, sed si nemo fratrum vivit, succedunt fratrum filii per capita, sed tam fratibus, quam filiis fratrum pramortuorum fratres ex utroque parente conjuncti defuncto, aut eorum filii. Hoc dicit.

(1) O hermana. Fratres utriusque conjuncti sunt, qui in successione ab intestato vocantur ad successiorem fratris primo loco, ut hic, & in authent. cessante, C. de legitim. hered. in patris tamen succedentibus, nepoti, seu sobriño suo non consideratur ista duplex conjunctio, sed admittuntur pariter, siue fuerint conjuncti patri nepotis eorum fratri ex utroque latere, siue ex uno tantum, ut tradit Bart. in leg. post consanguineos, §. legitima, ff. de suis, & legitim. hered. hac namque conjunctio consideratur tantum; cum agitur de successione fratris, vel patris, ut in authent. de consanguin. & uterin. fratri, ad fin. column. 7.

(2) De la meytad. Concordat cum dist. authent. cessante, & cum leg. 8. in ordin. Tauri, sed quid si frater utriusque conjunctus repudiet hereditatem, qui tamen habet filiam, vel filios, an pars repudiata accrescat nepotibus, seu filiis sui fratris aduentibus, vel an filii repudiantis aliquid habeant? Vide per Salycet. in dist. authent. post fratres, l. ubi tener, quod non accrescat, sed etiam filii repudiantis cum illis succedant, cujus contrarium tenet ibi Cornueus, vide ibi per eos, & opinio Salycet. videtur acquirit, & probabilior.

(3) Por cabezas. Approbat opinionem Azor. C. de legitim. hered. in summa, quam etiam tenuit Gloss. in §. hoc etiam in dist. leg. agnat. successio. Gloss. tamen in dist. authent. cessante, tenuit contrariam opinionem, imo quod admittentur in stirpes, & in leg. lege duodecim tabularum, C. de suis, & legitim. hered. Bart. in leg. post consanguineos, §. hac hereditas, ff. de suis, & legitim. hered. & commu-

hermano, o hermana, (1) de padre, o de madre, e sobriño, hijo de tal hermano, o de tal hermana que fuesse ya muerta; que el hermano, e el sobriño heredaran los bienes de tal defunto igualmente: e maguer sean los sobriños dos, o mas, nascidos de vn hermano, o de hermana, non auran mas de la meytad (2) de la heredad, e partirla han ellos entre si por cabezas igualmente. E sobre todo dezimos, que si este que asi muriesse, ouiesse otros hermanos, que non le pertenesciessen sin testamento, o de su padre, que estos, nin los hijos dellos, non deuen auer herencia del finado, (4) con los hermanos que le pertenescen de parte de padre, e madre; nin con los hijos dellos, si los padres fueren muertos.

LEY

niter Doctor. in dist. authent. cessante, & hanc dicit communem esse opinionem Nicol. de Ubaldis, in tract. de success. ab intest. 3. par. col. 1. opinionem tamen Azor. tenet Bald. & Salycet. in dist. authent. cessante. Tu tene menti istam leg. paritarum hoc decidentem, & opinionem Azor. approbantem, ut quando filii fratrum solum inter se succedunt: & non cum patre, diuisio fiat in capita, & non in stirpes, quod autem sigatur de successione feudi? Vide per Bald. in cap. 1. §. item quia, de his, qui feudi dar. possunt, & in cap. 1. in princ. de successio. feud. & in versic. bis verò, de successio. fratrum, & in cap. unico de natur. successio. feud. & per Alex. consil. 53. column. 8. & 9. volum. 4.

(4) Del finado. Concordat cum dist. authent. cessante, C. de legitim. heredib. & authent. itaque, C. de communia, de successio. quod autem si non ageretur de hereditate fratris: sed de substitutione fideicommissaria, in qua testator vocabit filios suos, qui erant ex diversis matrimoniis, an praeferantur utriusque conjuncti conjunctis ex uno latere tantum? Et dicendum est, quod non: cum ex tali substitutione fideicommissaria non succedatur fratri, sed testatori, L. coheredi, §. cum filia, ff. de vulg. & pupil. & quantum ad ipsum testatorem omnes filii sunt aequales, licet procreati ex diversis nuptiis: & sic omnes aequaliter admittentur, ut decidit Bart. in leg. Lucius, column. fin. penult. quest. ff. de vulg. & pupil. versic. quare quidam habens duos filios, & probatur in leg. fin. ff. ad Trebel. & tradit Decius consil. 304. incipit in causa proposita, & ad de Bild. in leg. in testamento, column. 2. versic. 5. queritur, C. de testament. militi. & Alexand. consil. 30. 2. volum. incipit viso testamento. Item in Baronia, vel feudo non consideratur an aliquis frater sit utriusque conjunctus, sed an sit conjunctus ex illa parte, ex qua feodum deferretur, vide per Bald. in leg. 1. C. de suis, & legitim. hered. Et idem videtur dicendum in majoria, ex quo inferes ad questionem, quod si mulier, quae habebat majoriam, habuit filium ex primo viro, cum quo matrimonium contraxit, si forte postea iste vir vixit in bellum, & fuit orta fama, quod ibi mortuus fuerit: si forte mulier contraxerit cum secundo viro, ex quo habuit filium, & demum reuelo primo, fuit restituta primo viro, ex quo habuit tertium filium, quod si mortua ista muliere, succedat filius ejus major, qui postea decessit sine liberis, quod majoria deberet filio secundo, licet non sit frater utriusque conjunctus filii majoris decedentis, & non tertio filio, licet fuerit fratri utriusque conjunctus.

Vide Ma. tiennum ad leg. 9. t. 8. lib. 9. glor. 1. n. 9.

LEY VI.

Como se pueden beredar los hermanos, que non son de padre, e de madre: e otros, quien puede beredar a quel que muere sin Testamento.

Hermanos de padre tan solamente, e otro de madre, auiendo aquel que muriesse sin testamento, si non dexasse otro pariente ninguno, que heredasse lo suyo, de los que descienden, o suben, por la linea derecha; estonce dezimos, que en tal caso como este, el hermano que le pertenesciessen a este atal de padre tan solamente, esse heredara todos los bienes del defunto, que le vinieren de parte de su padre: (1) e el hermano que le pertenesciessen de parte de la madre, esse heredara otrosi todos los bienes que le vinieren de parte de su madre: e los bienes que atal defunto como este ouiesse ganado (2) por

otra manera qualquier, amos los hermanos sobredichos los partiran igualmente. E sobre todo esto dezimos, que si alguno muriesse sin testamento, que non ouiesse parientes, de los que suben, o descienden por la linea derecha, nin ouiesse hermano, nin sobriño (3) hijo de su hermano; que de los adelante, (4) el pariente que fuere fallado que es mas cercano (5) del defunto fasta en el deceno grado, (6) esse heredara todos sus bienes. E si tal pariente non fuessen fallado, e el muerto auia muger legitima (7) quando finó, heredara ella todos los bienes de su marido: (8) esso mismo dezimos del marido, que heredara los bienes de su muger, en tal caso como esse. E si por aventura, el que asi muriesse sin parientes non fuessen cañado, estonce heredara todos sus bienes la Camara del Rey. (9)

LEY

L. X. VI.

Si defunctus habet fratrem ex parte patris, & alium ex parte matris: quilibet eorum succedit in bonis, quae ex linea sua proventur defuncto: in aliunde autem quae sunt succedunt aequaliter: fratre vero non existente, succedit propinquior consanguineus usque ad decimum gradum, quibus non existentibus, succedit conjunx: est non sit conjunx, succedit filius. Hoc dicit.

(1) De parte de su padre. Sequitur dictum gloss. in dist. authent. post fratres, l. C. de legitim. heredib. per legem emancipati, C. eod. & dictum Azor. C. eod. in summa, & Glossa in authent. itaque, C. de communia, de successio. & idem quod hic dicitur in fratibus, erit in filiis fratrum, secundum Mathes. in tractat. de successio. ab intest. in versic. 3. articulus principalis per text. in authent. de heredib. ab intest. §. reliquam, & tenet etiam Angel. Accerin. in §. si plures ad fin. instr. de legat. agnat. successio. Sed quid si concurrat avunculus ex parte matris, & patruus ex parte patris, non extantibus fratibus, neque filiis fratrum, an fiat ista distinctio honorum in successione inter eos? Non memini vidisse tractum, & videtur, quod sic ex identitate rationis, & ex aequitate. Cogita tamen, quia in contrarium facit, quod lex inter istos non considerat, nisi propinquitatem gradus, ut in simili questione dicit Paulus de Castro, in authent. post fratres, l. C. de legitim. heredib. & quia cum sint bona commixta, non debet fieri distinctio honorum, extra casum in iure expressum. Item quia respectu istorum jam ista bona non dicuntur paternae, vel maternae, prout diceretur in fratres, vel filios fratrum, qui sunt in linea descendenti a patre, vel a matre, & sic non habebit locum, §. exceptis, L. de emancipati, C. de legitim. hered. & pro hoc induco, quod dicit Andre. de Isern. in cap. si quis miles, in versic. & filius fratris Imperator Lotharius Eugenio Papa, column. 2. in questione illa, an patruus succedat nepoti ex fratre in feodum, dicit inter alia haec verba, constitutio etiam dilectandis successiones non debet intelligi in non enumeratis, quamvis intelligerentur alias propter similitudinem, vel eandem rationem, & ponendo de nepote, dicta constitutio debuit patrum exprimere si fuisset intentionis suae, quod patruus succederet sicut nepos: quoniam appellatio nepotis non continetur patruus, quia sunt in distantibus gradibus: & sicut in nomine dilectorum, sic in effecta, C. de feris, L. a nulla, L. si idem, C. de coactis, & post haec scripta reperi Ludovic. Bolognini. in addit. ad Matheis in tractat. de successio. ab intest. char. 29. column. 1. versic. non sunt multi dies, dicentem, quod pro ista parte sic consuluit: vide ibi per eum, qui in specie tractat questionem istam, & concludit, quod non fiat in matertera, & patruo ista distinctio honorum.

(2) Ouiesse ganado. Adde dist. authent. post fratres, & ibi Gloss. l. C. de legitim. hered. sed qualiter isti solvent debita defuncti: dicit, quod debita contracta pro bonis majoribus ad lo. gradum succed. extendit, in ea vero, qua vocantur vocat, corrigi. per L. 6. tit. 1. lib. 5. vid. Olanum in Concord. vic. n. 21. et optime resol. vic. Pellus Fernu. ibi in Dic. L. tauri n. 2.

Corrigitur per leg. 2. fam. l. 6. tit. 4. l. 12. tit. 8. lib. 5. Recop. Vide Ma. tiennum ad leg. 9. t. 8. lib. 9. glor. 1. n. 9. Vela Diccion. n. 17. 8. pag. 127. Vnde Ma. tiennum ad leg. 9. t. 8. lib. 9. glor. 1. n. 9. Vnde Ma. tiennum ad leg. 9. t. 8. lib. 9. glor. 1. n. 9. Vnde Ma. tiennum ad leg. 9. t. 8. lib. 9. glor. 1. n. 9.

ternis solvent succedentes in maternis contracta pro patris succedentes in paternis, arg. L. si certarum, §. 1. ff. de testament. militi. quod si non appareat pro quibus bonis fuerunt contracta, pro rata subsistent, secundum Alberic. in authent. itaque, celamus. 3. C. communia, de successio.

(3) Nin sobriño. Iste enim excludit patrum, etiam si sint in pari gradu, ut hic, & in authent. post fratres, l. C. de legitim. heredib. & in authent. de heredib. ab intest. veniens, §. si autem, column. 9. & tenet Joann. Faber. in §. fin. column. 2. instr. de feris cognat. & Salycet. in authent. post fratres, l. in princip. sumam illum text. & text. ad hoc expressus est ibi, quod autem erit in feudo, si concurrat patruus, & filius fratris mortui? Vide per Bald. in cap. 1. Imperator Lothar. Eugenio Papa, & in fin. ubi dicit; idem esse in feudo, quod in allodis, & a fortiori ratione: quia fere contra naturam feudi est, quod respiciat ascendentes, filius ergo fratris succedit in cellula fratris, sed patruus non habet allam cellulam, nisi seipsum: & ideo filius fratris intelligitur esse proximior per fictionem, quoad gradum, & per veritatem, quoad effectum.

(4) Adelante. Non ergo habet locum representatio in successione collateralium ultra filios fratris, ut hic, & in authent. post fratres, l. C. de legitim. hered. & dixi supra, in leg. 3.

(5) Mas cercano. Concordat cum dist. authent. post fratres 2.

(6) Deceno grado. Approbat opinionem Azor. C. de legitim. hered. in summa, col. fin. reprobat opinio Placent. qui dicebat amos agnatos, & cognatos in infinitum debere succedere, & opinionem Azor. tenet etiam Gloss. in authent. de hered. ab intestat. veniens, §. si vero neque fratres, & in authent. in successio. C. de suis, & legitim. hered. ubi etiam Bart. & Doctor. & Jull. in leg. fin. col. 2. C. unde legitim. in feodorum tamen successione postigitur successio usque ad septimum gradum tantum, & non ulterius, cap. 1. §. hoc autem sciendum, de his, qui feod. dar. poss. nisi feudum sit constitutum nomine, & titulo Regni, Ducatus, Marchionatus, aut Comitatus: nam tunc etiam ultra centesimum gradum successio porrigitur, Bald. in cap. 1. de feud. Marchie, in §. capitanei, Jalon. post alios in dist. leg. fin. col. 2. Decius consil. 85. in feodorum successione. Vide L. 6. tit. 26. par. 4. & quae ibi dixi, & L. 7. ejusd. tituli, & ea, quae etiam ibi dixi, & qualiter computentur isti gradus, vide in leg. 3. tit. 6. par. 4. & adde Decium consil. 334.

(7) Muger legitima. Concordat cum leg. 1. ff. unde vir. & uxor. & L. 1. C. eod.

(8) Marido. Ut habetur similiter in distis legibus.

(9) Del Rey. Concordat cum leg. 1. & leg. 4. C. de bon. vacan. lib. 10. & L. 1. §. divos, ff. de jur. fisci. & in authent. de hered. & fidei. §. si vero institutio, & in tit. qua

Vide Casoy cum cap. 7. n. 27.

Ve a Febrero 4. de lexiptur. c. 1. §. 2o. n. 231. pag. mihi 133. ubi refert Regalem Recensy suposiciony a qua hec leos conno bonacur.

puede heredar el padre en los bienes de tal fijo, e ayudarle dellos. (13)

L E Y IX.

Como non se embarga al fijo natural la su parte que deue aver, por razon de la muger legitima que fue de su padre.

Las leyes antiguas (1) otorgan, que el padre muriendo sin fijos legitimos, puede el fijo natural heredar los bienes, de las doze partes las dos, non dexando el muger legitima. Ca si la dexasse embargada al fijo, de guisa, que non podria demandarlas. E porque non podimos fallar ninguna razon (2) derecha, por que se mouieron los que fizieron las leyes, a toller a tal fijo esta su parte, por esta razon, de la muger legitima que dexasse su padre. Por ende tenemos por bien, e mandamos, que la aya, e que non se le embargue por esta razon. E a esto nos mouimos, a mudar (3) de la ma-

L. nam, & si parentibus, licet pla. dixerit: patrem in solidum succedere filio naturali, etiam si filius esset spurium, & vide bonum text. in §. 1. in fine, de heredi. cog. & Bart. in L. fin. col. 1. versic. quare quid e contra, ff. de his quib. ut in dign. & in autent. quib. mod. natu. efficit. sui. §. si quis legitur.

(13) Dellos. In alimentis, ut dist. autent. licet.

L E Y IX.

Legem antiquam cessante, uxor defuncti non impedit filium naturalem patri in duas uncias succedere, quia ei non fecit prejudicium ante conjugium natus, nec quod auferendum esse naturalis, applicandum esset uxori. Hoc dicit.

(1) Antiqua. Aut. licet C. de natur. liber. & in corpora unde sumitur.

(2) Ninguna razon. Hostien. in summa, qui filii sint legi. vers. an utrumque genus, dicit illam forte esse rationem, favor videlicet, & honor matrimonialis propter quem noluit lex quod vivente uxore legitima naturalis succederent in memoriam matrimonii prateriti, ne mulier illa scandalizaretur, arg. L. 2. ff. rerum amotarum, C. cod. L. 1. inique, tradit quod est in mari triplex genus piscium murenz, & locustæ, & purpuræ quorum piscium unus ab alio vincitur, non e contra: nam murena a locusta vincitur: locusta a purpura, purpura a murena, & subdit, habet ergo conjux potestatem diaboli: quia naturalis obest, & sibi nihil prodest.

(3) A mudar. Multum not. istam leg. ut caveas multum in dicendo quod aliquando li. partitaram corrigant ius commune, nam cum hoc, lex partitaram voluit id expressit, ut hic videt.

(4) Non la ganancia ella. In contrarium videbatur quia si aliquid auferat alicui alterius favore cedere debet illi, pro quo auferat, L. 2. §. si duo, & ibi Bart. ff. de cellis. bono. & in L. 2. §. fin. ff. ad Teren. & consultat Paul. de Cast. consil. 187. in 2. vol. incipit notandum est, quod si Princeps eximit caltrum quod donat a iurisdictione Civitatis, cui antea subiciebatur, quod cum hoc fiat contemplatione donataris, videtur donatario ipsam applicare, arg. L. servo legato. §. si testator. ff. de legat. 1. & ex notat. per Bart. in dist. L. 2. §. fin. consent ad idem quod tradit Joan. And. in additio. ad Specul. tit. de success. ab intest. in rub. col. 2. vers. sed quaestioem, & que tradit Socin. cons. 3. incipit præsenti consultiat. & consil. 84. eod. vol. & consil. 241. col. 12. volum. 2. & consil. 73. in 2. dubio, vol. 3. Incipit arbitratoriam faciebat, ubi per dicta consil. notanda in proposito videre poteris, potest dici quod in casu istud lucram

nera que la auya puesta la ley, por dos razones. La vna, porque este fijo nascio en tiempo en que la muger legitima del padre non recibio enojo, nin tuerto, por razon del. La otra, porque, maguer a el tolliesse esta parte, non la ganaria ella, (4) e auerla y en los otros mas propinquos parientes del finado. E de otras mas semejaria estraña cosa, que ella pudiesse fazer daño a otri segund ley, non mereciendo, nin veniendo ende a ella ninguna pro.

L E Y X.

Quales fijos non son legitimos, nin naturales: e que non pueden heredar los bienes de sus padres.

Nascido seyendo alguno de fornicacion, (1) no de incesso, o de adulterio; este atal non puede ser llamado fijo natural (2), nin deue heredar (3) ninguna cosa de los bienes de su padre: e si a tal fijo como este diessse el padre alguna cosa de lo luyo, o los otros fijos legitimos,

Ley 7. tit. 8. lib. 3. Recop.

Cavillo lib. 5. con

nov. Cap. 110. n. 36. et 37.

Mora

raon

prin. cap. 11. n. 26.

et leg. pag. 213.

duarum unciarum nunquam per li. antiquas fuit delatum filio, nisi sub hac conditione: si legitima soboles, vel conjux legitima non superesset, & sic non potest dici, quod auferatur lucrum eo quod nunquam stante uxore legitima fuit delatum, & ideo per leges antiquas non applicabatur uxori: sed venientibus ab intestato a quibus aufereretur. Præterea li. antiqua non movebantur ad hoc statuendum contemplatione uxoris cui nulla iniuria facta fuerat, neque a lege in hoc aliquid pro se habebat: sed quia sic placuit Legislatori deferre tale lucrum, & non alias, & sic est diversa ratio quam in additis in contrarium, & sic iuste motus fuit Legislator Princeps noster qui hanc legem condidit ad tollendum dispositionem antiquam, ut talis conjux non sit impedimento filii naturalibus ex quo ipsa non poterat sibi acquirere quod naturalibus auferetur.

L E Y X.

Naro ex fornicacione, adulterio, vel incesso non potest inter vivos, vel in morte parer donare, alias revocant fratres legitimi, vel patruus, vel avi, nisi Rex confirmet: & si intra duos menses non revocent, vel non sunt qui revocent sic donatum, vel relictum erit Regis. Hoc dicit.

(1) De fornicacione. Intellige de ea fornicacione que etiam accedente fornicacionum consensu conjugalis esse non potest, nam alias inter solutum, & solutam, filius inde habitus naturalis diceretur, & non spurium, ut supra eod. L. 8. Et quod de tali fornicacione hæc lex debet intelligi: patet etiam ex L. 1. tit. 5. supra 4. part. que natum ex adulterio, vel incesso appellat fornicatum, & ex L. fin. tit. 14. ead. part. 4. que dicit idem esse dicere spurium, quod fornicatum.

(2) Fijo natural. Imo est spurium, vide dist. L. 1. tit. 15. part. 4. & que ibi dixi.

(3) Heredar. Sunt enim tales filii omnino incapaces respectu patris, & neque ex testamento, neque ab intestato, neque ex contractu inter vivos aliquid a patre capere possunt, ut in §. fin. quib. mod. natura. efficitur. sui. & in autent. ex complexu. C. de inces. nup. & in autent. licet. C. de natura. libe. & hic, & L. 4. tit. 3. supra ead. part. nisi sic ad alimenta, ut in L. 9. & 10. in ordi. Tauri, & in L. 5. tit. 19. 4. part. & in cap. cum haberet de eo qui dux. in matris quam polli. per adulte. & per Barto. in dist. autent. ex complexu, & respectu talium alimentorum erunt capaces etiam ratione proprietatis, stantibus filii legitimis aliis usque ad quintam bonorum, ut in dist. L. Tauri, & non stantibus etiam si excederet quintam dummodo talis proprie-

mos, que fueren de aquel padre mismo, pueden reuocar la donacion, (4) e la demanda. (5) Fueras ende, si Rey le confirmasse (6) la donacion, o la mando, por su preuilejo. E si fijos legitimos non ouiere, puedenla reuocar los hermanos (7) del padre deste fijo atal, o su auuel-

Partida VI.

lo, o su auuela. E si tales parientes non ouiesien que la reuocassen, o si los ouiere, fuesien tan negligentes, que non quisiesen demandar fasta dos meies (8) lo que fuesse dado a tal fijo como este, estonce deue ser del Rey.

Ff 2

L E Y

tas æstimata non excedat valorem necessarium ad alimentandum filium spurium, considerata ejus ætate, & qualitate, & dignitate ejus, & patris, ut novissimè tradit Roderic. Suarez in rep. L. 1. tit. 6. lib. 3. for. LL. versic. secundum est utrum legatum alimentorum, & cum ex dist. LL. 9. & 10. Tauri, permittatur patri filio spurio, tit. alimentorum posse legare, vel donare usque ad quintam bonorum procederet, & si filius ditissimus sit, ut tradit Almon. consil. 199.

(4) La donacion. Non potest ergo donari filio spurio per patrem, ut hic vides, & dixi supra in gloss. proxim. quid autem si pater donet filio decem, & rogavit eum, ut ea restitueret: an valebit fideicommissum? Bald. in L. ab es. C. de fideicommissis, dicit, quod sic: quia licet non capiat, neque obligetur, tamen tanquam executor restituere potest, allegat. L. si quis quos, ff. de legat. 2. Bart. tamen in L. tam quam, C. eod. col. pen. versic. quare 4. vale contrarium: videlicet, quod ille qui est incapax in totum, cum habeatur pro non scripto, non tenet fideicommissum ex persona ejus per notat. in L. codicillis, in princip. ff. de legat. 2. live sit fideicommissum universale, live particulare, & contra Bal. tenet Alex. in L. cogi. §. si qui solidum, ff. ad Trebell. col. pen. & Jason. in dist. L. tam quam, col. fin. quos vides, quod autem ex tit. venditionis, ut quia inter se vendere velint? Specul. tit. de success. ab intest. col. fin. dicit quod neque, tit. venditionis, si ponas hoc fieri ex prohibito affectu: sed si tanquam inter prolixos extraneos fortè, secundum cum tenebit venditio, arg. ff. de donatio. inter vir. & uxor. L. si sponsus, §. circa, & ff. de contrab. emp. L. si quis donatoris, sed contra istud dictum facit, L. 1. C. de natura. liber. que locuta fuit de tit. emptionis, ut neque hac via filii spurii, de quibus ibi essent capaces, cui adde L. 2. tit. 3. lib. 1. ordi. & L. 22. tit. 9. lib. 1. ordi. reg. & fortè in dubio presumendum esset emptio nem factam ex prohibito affectu per istam, L. & per dist. LL. Regni, si verò constaret rem gestam, ut inter extraneos fortè procederet dictum Specul. præsertim attentis verbis hujus leg. partitaram, quod nihil dicit de emptione, sed de donacione, & facit etiam quod Alberic. dicit in dist. L. 1. cum dicit notat. contractum initum per patrem cum filii naturalibus, vel uxore, non legitima præsumi habitum, & in fraudem factum, & iteò retractatur pro hoc, ff. de probatio. L. qui testamentum, in fin. & ibi vide Gloss. & Salic. in dist. L. 1. ubi, & Bal. Segura tamen in repe. L. 3. §. fin. ff. de liber. & postb. fol. 10. col. 1. per istam LL. ordi. vult quod neque tit. verò emptioem. Sed fortè limitandum est, ut dixi, quod autem si filius spurius emat ab eo cui pater vendidit, vide Bart. in L. si is qui, in fin. ff. de val. & pu. ubi vult, quod adhuc alienatio præsumatur facta in fraudem.

(5) La demanda. Ab alio tamen quàm a patre, etiam ab avo, potest spurio donari, vel relinqui Gloss. & Doct. in dist. L. 1. C. de natura. libe. & dixi in L. 4. tit. 3. sub ead. part. intellige tamen quod dixi quantum relinquitur ab avo non habente legitimam sobolem, nam si haberet, non potes relinquere nepoti spurio, nisi esset intra quintam bonorum per LL. hujus Regni, idem neque posset avus habens legitimam sobolem ultra d. quintam relinquere nepoti etiam legitimo, & naturali ex filio spurio, ut tenet Gloss. in L. fin. C. de natura. liber. per text. ibi, & tradit Jason. in L. hereditas, per col. C. de his quib. ut indign. & tradit Didacus a Covar. in suo epitoma Matrimoniali, part. 2. cap. 8. versic.

2. conclusio. An autem possit a patre relinqui spurio cum capere possit? Vide Bal. in L. tam quam, col. 11. C. de fideicommissis, versic. & ex hoc inferitur, ubi dicit, quod non valet relictum, & illud dictum Bald. dicit pulchrum, & singulare Paul. de Cast. quem vide in L. 1. ff. de regul. catonias, contrarium tamen tenet Alexan. & videtur communis opinio in L. Gallus, §. institutus, col. 1. ff. de liber. & postb. Decius consil. 176. col. antep.

An autem possit capere spurium quod relinquitur causa conditionis implendæ? Bald. in dist. L. tam quam circa, fin. versic. sed juxta prædicta, dicit, quod non allegans gloss. not. id teneum in L. quod conditionis, ff. de don. caus. mor. que est Gloss. singularis, & idem tenet Bald. in §. naturales, col. 1. versic. extra non si de seu fuer. controversi. inter domi. & aqua. vide etiam per Bald. in dist. L. tam quam, in fin. & ibi addita unum spurium possit succedere patri qui non est solvendo? Adde etiam quod bene poterit substitui vulgariter filio spurio, vide per Bal. in L. humanitas, col. 10. C. de impub. ber. & aliis substit. Ipse tamen spurium non poterit substitui vulgariter, neque per fideicommissum a patre: ut post alios tradit latè Guillelm. Benedic. in repe. cap. Rayanuntius, de testa. in verbo, & uxorem, num. 690.

(6) Confirmasse. Cum clausula non obstante, ut tradit Gloss. in dist. L. 1. C. de natura. liber. & tradit Azo. C. eod. in summa, col. 2. versic. quid si Imperator. vide per Salyc. in L. fin. C. de divor. rescript.

(7) Les hermanos. Concordat cum dist. leg. 1. C. de natura. liber. & nota bene: quia hæc lex approbat opinionem Azor. ibi in summa, qui intellexit istam leg. etiam in spuris natis ex aliis personis non in dignitate possitis. Et advertet, quia per istam leg. videtur reprobari quædam, que erat magis communis opinio, videlicet, quod relictum spurio palam remanere debeat penes hæredem scriptum, vel apud venientes ab intestato: non autem primo vadat ad personas nominatas in dist. leg. 1. & hio quam opinionem tenet Bart. in leg. hereditas, C. de his quib. ut indign. ubi opinioem magis communem, & idem tenet Bart. in dist. leg. 1. ubi & Salycet. dicit, quod istæ personæ ibi, & hio nominatæ, non admittuntur priusquam hæredes: sed venient istæ personæ inter se ordine successivo, eo ordine quo hæreditas defertur ab intestato, tamen post hæredem scriptum. Et ut hic vides hæc lex sequens opinionem Azor. vult, quod primo loco statim defertur personis hic scriptis: quam opinionem etiam voluit tenere gloss. in dist. leg. hereditas, & inter eas defertur ordine successivo, ut dixit Salycet. quod tu tene mentem contra dictam magis communem opinionem, quam etiam tenuit Bart. ubi plene tractat in leg. fin. colom. 2. ff. de his quibus ut indign. versic. quare, & revoco in dubium, & sic, quod ex istis LL. partitaram, fiat distinctio inter omnino incapaces, qui non dicuntur indigni, & tunc procedat opinio Bart. & quod habetur in leg. 1. C. de hered. instituend. & in leg. fin. tit. 7. ead. partit. & inter incapaces ob indignitatem etiam sine culpa sui: quia alieno vitio laborant, ut isti spurii: & tunc procedat opinio Azor. & gloss. in dist. leg. hereditas, que approbat hie. Tu verò cogita, si quomodo possit defendi communis opinio ab ista leg. partitaram, ut videlicet intelligatur non existente hærede scripto: cum hæc lex non appetat hæredem fore scriptum: & esset magna restrictio ad istam leg.

(8) Fasta dos meies. Concordat cum dist. L. 1. C. de natura. liber. & facit, quod si possessor majoris comm-

Hic loco indicat
quod in hunc
modo disponit 228

quod in hunc
modo disponit
228

quod in hunc
modo disponit
228

quod in hunc
modo disponit
228

quod in hunc
modo disponit
228

quod in hunc
modo disponit
228

Sexta Partida. Titulo XIII.

L E Y XI.

Quales filios, de aquellos que non son legitimos, pueden heredar a sus madres.

Las madres siempre por ciertas (1) de los filios que nascen dellas; por esta razon, (2) todo filio deve heredar en los bienes de su madre (3) en vno con los otros filios legitimos, (4)

L E X XI.

Mater semper est certa: ideo ad ejus successiorem legitimi cum legitimis admittuntur: nisi sint incestuosi ex consanguineis infra quartum gradum geniti, aut ex damnato coitu, s. ex Religiosa: vel mulier sit nobilis generis cui non succedit vulgo quæritus cum legitimis. Hoc dicitur.

Siempre son ciertas. Adde L. quia semper, ff. de iur. vocand. & dicit Philoſophus 1. de generatione animalium, quod femina in generatione dat corpus, idest materiam materiam corporis informem, formatur autem per virtutem formativam, quæ est in semine patris: & laboriosior est generatio matrum, quam patrum, & magis scitur, qui sunt ipsarum filii, quam patres, ex quo secundum Philoſophum 9. ethice. magis sunt amantes materum, quam patres. Item quia mater plus laborat in generatione, & educatione, quam pater, unde dicitur Ecclesiast. cap. 7. v. 29. gemitur mater tua ne obſcuraretur.

Por esta razon. Adde §. novissimè, inſtit. ad Officia. Los bienes de su madre. Idem dicit in bonis avie maternæ, vel alterius ascendentis per maternam lineam: perinde ac si nati essent de legitimo matrimonio, ut in dicit §. novissimè, & L. si spiritus, & L. hac parte, ff. unde cognat. & L. in dicitur, & in leg. 9. in ordin. Tauri, ibi per su. orden, & gradus, & tradit Mathesilius in suo tract. de successione, ab intestat. fol. 1. column. 4. Ang. Aretin. in dicit §. novissimè: & idem dicit de contra in matre, & avia, & alii ascendentes naturalibus: ut similiter succedant suis descendentes naturalibus, ut in dicit leg. si spiritus, & in §. fin. inſtit. ad Tertull. & in §. vulgo, inſtit. de successione, cognat. tradit Mathesilius in suo dicit. tractat. fol. 6. column. 3. verſic. aut fons parentis. Ang. Aretin. in §. præferuntur, inſtit. ad Tertull. & probatur in leg. 6. in ordin. Tauri, nam in hoc perinde est, & ac si nati essent ex legitimo matrimonio, & poterit tam mater, quam avia, vel alii ascendentes per lineam maternam, querellare contra testamentum talis descendens, L. si suspensa, §. in inoffic. ff. de inoffic. testament. quæ L. licet loquatur in matre, idem dicendum in aliis ascendentes, quæ in ejus locum substituant, ut in §. cum filius, inſtit. de heredit. quæ ab intestat. dicitur, & tradit Socin. & ibi in subscriptione etiam Bart. de Bartholinis consil. 148. 1. volum. incipit: Memini jam sunt duo menses, & probatur in dicit leg. 6. in ordin. Tauri, & in leg. nam est parentibus, ff. de inoffic. testament. & eandem legem debent habere in bonis tallum descendendum, ac si tales descendentes essent de legitimo matrimonio, ut probatur in dicit leg. 6. & 9. in ordin. Tauri, & iuxta notata per gloss. & ibi Salyc. & Doctor. in autem. novissima. C. de inoffic. testam. & pro indubitato tradit Socin. in dicit consil. quod in talibus naturalibus, seu spiritus respectu successione matrem legitimam sit tritens iuxta dicit. autem. novissima, quæ auxit antiquam legitimam, quæ erat quarta, ut in leg. Papiamian. §. quarta, ff. de inoffic. testam. L. cum quaritur, C. ead. & hodie per LL. hujus Regni est, etiam aucta in filiis & descendentes, ut in leg. 9. tit. 5. lib. 3. fore LL. & in dicit leg. 6. ubi etiam, quod duæ tertie partes ex tribus debentur pro legitima ascendenti: & licet illa L. 6. dicat: los ascendentes legitimos, verificatur etiam in ascendentes naturalibus per lineam maternam, qui, ut dixi: perinde succedunt, ac si essent de legitimo matrimonio: ut etiam probari videntur in dicit leg. 9. tit. 5. lib. 3. fore LL. cum dicit: qui avia decho de heredar, neque obſtat matris, neque avie maternæ, quod habeat filios legitimos, & naturales, & ut hoc repellatur à successione filii, vel nepotis naturalis: cum nullo jure caveatur, quod tales filii sui obtineat, & quia id in simili questione, videtur decidere Mathesilius, in dicit suo tract. de success. ab intestat. 6. fol. col. 3. verſic. aut sunt parentis. Cum dicit, quod etiam illustris mater succedit filio naturali, licet habeat filios legitimos, & naturales: & tamen talis filius naturalis non potest succedere tali matri illustri habenti filios legitimos, & naturales, ut in leg. si quo illustris, C. ad Officia. & hic, & idem post Mathesilius tenet Angel. Aretin. in dicit §. præferuntur, column. penult. neque huic dicto obſtat quod idem Mathesilius, notat in dicit tractat. fol. 7. col. 1. verſic. & ex hoc infertur mirabiliter, ubi voluit, quod quemadmodum filii naturalis non succedit patri in duobus unciis ab intestato, quando pater habet legitimam sobolem, ut in autem. licet, C. de natura. liber. sic neque talis pater naturalis habens talem sobolem, non succedit filio naturali per text. in §. in quibus, in autem. quibus. mod. natura. offician. sui. disponentem eodem modo, & vice patrem naturalem succedere filio naturali, quo, & filius naturalis sibi, & idem voluit Ang. Aretin. in dicit §. præferuntur, column. fin. post dicit. Mathesilius, & Joann. Bapt. Catalup. in reposit. dicit leg. si quo illustris, num. 41. quia illud dictum non credo esse verum, neque fundatur iure: quia dicit §. in quibus intelligitur, ut ea vice, & modo succedat pater naturalis filio, sicut & ipse filius naturalis sibi, quasi velit dicere, quod cum filius carerit legitima sobole, succedat ei pater, sicut & filius succedit sibi carenti illi sobole: non vero prout intelligit Mathesilius, quia est intellectus extraneus, & absurdus, & ita Ludovic. Bolognin. licet non sic declarans impugnari ibi dictum Mathesilius, in addit. & quia dato, quod dictum Mathesilius esset verum, procederet in successione patris naturalis. Ad quam se restringit dicit §. in quibus, & L. pariterarum, supra ead. leg. 8. in fin. non vero in matre, vel ascendentes per lineam maternam, prout & voluit dictus Mathesilius, in successione matris illustris, ut prædixi.

Concordat cum leg. si qua illustris, in fin. C. ad Officia. & §. novissimè, & ibi gloss. inſtit. ead. hoc tamen hodie corrigitur per L. 9. in ordin. Tauri, disponentem, quod ita filios legitimos, spiritus non succedat matri.

Natus ex damnato coitu. Intellige ex quo mater debet in foro exteriori puniri, ut declarat Bart. in leg. fin. col. 1. in verſic. quare auſuccedat, ff. de his quibus ut indigni. & idem vult Ang. de Aretin. in §. novissimè, inſtit. de successione, col. fin. verſic. unum enim est, hoc etiam expresse disponitur in leg. 9. in ordin. Tauri: ibi, de damnato & puniuntur a parentibus, de parte de la madre, & Doctores loquentes secundum jus commune exemplificant in coitu cum consanguinea, vel affini, vel cum conjugata, vel Moniali, vel in coitu inter dominam, & servum, ut tradit Bart. ubi supra, & Joann. Bapt. de S. Severin. in leg. si quo illustris, C. ad Officia. fol. 2. column. 1. Angel. in dicit §. novissimè, inſtit. ad Officia. idemque dicendum in nato ex

vir-

Vir-

que nascen della; quier sea legitimo, o non. Fueraſ ende, si fuisse tal filio como el que llaman, en latin, incestuoso; que quiere tanto decir, como el que es engendrado de ome, e de muger, que sean parientes fasta el quarto grado: o incesto otro que llaman, en latin, natus ex damnato coitu; (5) que quiere dezir tanto, como el que

que nascen della; quier sea legitimo, o non. Fueraſ ende, si fuisse tal filio como el que llaman, en latin, incestuoso; que quiere tanto decir, como el que es engendrado de ome, e de muger, que sean parientes fasta el quarto grado: o incesto otro que llaman, en latin, natus ex damnato coitu; (5) que quiere dezir tanto, como el que

que nascen della; quier sea legitimo, o non. Fueraſ ende, si fuisse tal filio como el que llaman, en latin, incestuoso; que quiere tanto decir, como el que es engendrado de ome, e de muger, que sean parientes fasta el quarto grado: o incesto otro que llaman, en latin, natus ex damnato coitu; (5) que quiere dezir tanto, como el que

que nascen della; quier sea legitimo, o non. Fueraſ ende, si fuisse tal filio como el que llaman, en latin, incestuoso; que quiere tanto decir, como el que es engendrado de ome, e de muger, que sean parientes fasta el quarto grado: o incesto otro que llaman, en latin, natus ex damnato coitu; (5) que quiere dezir tanto, como el que

que nascen della; quier sea legitimo, o non. Fueraſ ende, si fuisse tal filio como el que llaman, en latin, incestuoso; que quiere tanto decir, como el que es engendrado de ome, e de muger, que sean parientes fasta el quarto grado: o incesto otro que llaman, en latin, natus ex damnato coitu; (5) que quiere dezir tanto, como el que

que nascen della; quier sea legitimo, o non. Fueraſ ende, si fuisse tal filio como el que llaman, en latin, incestuoso; que quiere tanto decir, como el que es engendrado de ome, e de muger, que sean parientes fasta el quarto grado: o incesto otro que llaman, en latin, natus ex damnato coitu; (5) que quiere dezir tanto, como el que

que nascen della; quier sea legitimo, o non. Fueraſ ende, si fuisse tal filio como el que llaman, en latin, incestuoso; que quiere tanto decir, como el que es engendrado de ome, e de muger, que sean parientes fasta el quarto grado: o incesto otro que llaman, en latin, natus ex damnato coitu; (5) que quiere dezir tanto, como el que

que nascen della; quier sea legitimo, o non. Fueraſ ende, si fuisse tal filio como el que llaman, en latin, incestuoso; que quiere tanto decir, como el que es engendrado de ome, e de muger, que sean parientes fasta el quarto grado: o incesto otro que llaman, en latin, natus ex damnato coitu; (5) que quiere dezir tanto, como el que

De las Herencias sin testamento.

229

virgine stupro vitata: cum etiam talis coitus punibilis sit etiam ex parte matris, ut probatur in leg. si uxor, §. si quis plauti, & in §. fin. ff. de adult. & in leg. sacrosanctum, secundum primum intellectum gloss. C. de adulter. & tenet Gloss. in leg. si mulier, C. eod. que tractat, an pena stupri respectu mulieris hodie sit immutata, sicut reperitur immutata in adulterio: de quo etiam per gloss. & Bart. in leg. si adulterium cum incestu, ff. de adulter. & per Salyc. in leg. cum qui duas, & in dicit leg. si mulier, ubi distinguit, C. ead. & quod etiam mulier puniatur pena stupri, sicut & vir tenet Angel. de Aret. in tractat. malefactorum, in parte chemay adulterato, column. 7. videmus tamen hodie de consuetudine virginem non puniri pena stupri, neque alia, neque in iudicio, id contra eam deduci, neque legis partitarum virginis stuprate eam penam imponunt, ut patet ex leg. 1. & 2. tit. 19. & ex L. fin. tit. 18. 7. partit. dummodo talis coitus non sit incestuosus, ut in dicit leg. fin. ubi tamen virgo per vim, vel coitum imprefsum esset stuprata, talis coitus non esset punibilis ex parte matris: & filius ei succederet, ut tradit Bald. in leg. eam quam, column. 6. verſic. & scias, C. de fideicom. & in leg. si qua illustris, C. ad offic. & probatur in dicit §. si qui plauti, idemque dicendum esset de coitu cum vidua honesta, L. inter liberat. & L. si uxor, ff. de adulter. §. 2. inſtit. de public. iudic. cum vidua vero honesta, est infirma fortis sit, vel cum virgine paupere, vel infirma fortis stuprum est punibile: ut patet in dicit LL. & in dicit leg. 2. tit. 19. 7. partit. & tradit Bertrandus consil. 148. volum. 3. hodie vero per leg. 9. Tauri: solus ille coitus dicitur damnatus, & punibilis ex parte matris, eo respectu: ut filius ab ejus successione excludatur: ex quo mater esset punienda pena mortis naturalis: seu ex quo mater incurrat in penam mortis naturalis. Quod exemplifica in casu, L. 1. C. de mulierib. queervo. prop. se immiscuer. vel quando ex tali coitu mater committeret crimen incestus, ut in leg. fin. tit. 18. 7. partit. ibi, cum dicitur: esta mesma pena deve aver la muger que a sabiendas ficiera esse peccado, & sic vult, quod patitur eadem penam, quam vir tali casu pareretur, que est pena mortis, pro quo facit textus notabilis cum gloss. in cap. reſegentes 23. quaſt. 5. & licet pena in adulterio sit innovata in muliere, non tamen hoc reperitur in incestu, ut in simili dixi supra eadem gloss. & notat gloss. & Bart. in dicit leg. si adulterium cum incestu, in princip. Quod saltem indubie procederet in coitu nefario, & incestuoso inter ascendentes, & descendentes. Leviti cap. 18. v. 2. seu quando adulterium, & incestus concurrerent: tunc sine dubio est pena mortis, ut in dicit leg. adulterium cum incestu, in princip. & ibi notant Bartol. & Angel. Aretin. in suo tractat. malefactorum, in parte che me ay adulterato, col. 3. in fin.

Quid autem si mulier uxorata ex coitu adulterino suscipiat filium, an talis filius adulterinus succedat matri? Et de jure communi nullum est dubium: cum talis coitus (ut dixi) sit damnatus, & punibilis ex parte matris: dubium faciebat lex ista partitarum, quæ cum dixit: natus ex damnato coitu, subdit, que quiere dezir tanto como el que nasce de muger religiosa. Item in leg. 4. tit. 3. ead. partit. dicit: ni puede establiſcer por heredero a ninguna persona, que fue nascida de damnado coitu, que quiere tanto dezir como de vedado ayuntamiento: assi como de parienta, de muger Religiosa, & non dicit de conjugata: sed nihilominus dicendum est ito jure paritarum talem filium adulterinum non succedere matri: cum dicit LL. loquantur gratia exempli, & non excludant alios similes casus, prout etiam in istis terminis allegans istam leg. tenuit Rodericus Suarez in reposit. L. 1. tit. 6. lib. 3. fore LL. fol. fin. ad finem.

Maximam dubium in hoc fuit ex dispositione dicit leg. nova, in ordin. Tauri, & ex leg. fore, permissente: ut mulier adultera occidatur a viro, ut patet in leg. 1. tit. de iur. adulterio, lib. 4. fore LL. nam ex hoc videtur dicendum ex tali coitu mulierem incurrisse penam mortis, & in hanc sententiam inclinant aliqui ex interpretibus illius legis nonæ.

In contrarium tamen fortiter facit: quia illa L. fore non jubet, sed permittit: & non damnat ad mortem; sed permittit, & sic non potest dici, quod mater per legem incurrat penam mortis: ut in his terminis vult Bald. in leg. data opera, column. pen. C. qui accus. non poss. & in cap. ex litteris, ad fin. de consil. & est gloss. notabil. que communiter approbatur in leg. accusatoribus, C. quod mer. clas. & in isto casu maritus non est minister legis: sed alior propriæ injuriæ, ut declarant ibi Salycet. & Paul. de Cast. quos providens, pro prima parte tamen multum facit, quod sufficit, quod aspirandum possit equi poena mortis: ut dicatur quis incurrisse in penam mortis, argum. L. sufficit, ff. de condition. indebit. sic etiam Doctor. dicunt, quod quando ex crimine non imponitur præcisè pena capitalis: sed alternativè, quod adhuc cænetur crimen capitale, arg. L. cum illud, ff. quando dies legat. ead. & tenet Bart. & alii in leg. 2. ff. de public. iudic. ubi & Joan. de Imol. col. 2. verſic. 3. rangit. Bart. dicit, quod laris esse debet ad judicandum crimen capitale, quod inspecta ordinata dispositione facta super ipso crimine, possibile est penam capitalem imponi posse: sed potest responderi, quod ista dicta Doctor. in dicit leg. 2. procedunt: quia in casibus, quibus doctores penam capitalem, sive alternativè, sibi conditionaliter imponitur à lege, in isto vero casu quo hic loquimur, lex non imponit penam mortis: sed permittit, & non omnibus de populo: sed tantum marito, & sic in ultimore propriæ injuriæ, & non ut ministro legis, cogita, quia est passus pulcher, & hærenus non consideratur per aliquem ex Doctoribus Hispanis, quos ego viderim.

Quid autem de filiis Clerici constituti in sacris, vel de filio Monachi, vel Monachæ professe? Vide, quod habetur in dicit leg. 9. ad fin. & quæ dixi in leg. 3. tit. 21. 4. partit.

An autem autem hæc prohibitio, quod filius ex damnato coitu non succedat patri, extendatur ad filios ultimos, ultra primum gradum? Videbatur, quod sic, tanquam natus ex radice infecta: & quia non videtur, quod esse possint melioris conditionis per text. cum ibi nota in leg. fin. C. de natura. liber. & per text. in leg. liberorum, ff. de verb. significat. text. & ibi colligit Abb. in cap. causam, 1. qui filii sunt legitimi, cap. iator. & ibi Anton. eod. tit. & declarat Bald. in leg. fin. C. de verb. significat. L. si viva matre, C. de bon. matris. Contrarium tamen voluit Socinus consil. 148. column. fin. 1. volum. incipit: memini jam sunt duo menses, movetur, quia de jure antiquo omnis spiritus succedebat matri, L. si spiritus, & L. hac parte, ff. unde cognat. & cum hodie per L. novam, scilicet per text. in autem. quibus. mod. naturali. efficiant. sui. in §. fin. hoc reperitur prohibitum in filiis primi gradus prohibitionem. L. correctio non debet extendi ad ultimos gradus, L. sanctimus, C. de testamentis. L. præcipimus, C. de appell. & ita dicit colligi ex dictis Cyn. in dicit leg. fin. C. de natura. liber. & quod ita in specie decidit elegans Doctor Joan. de Monte Sperelo in leg. si qua illustris, C. ad Officia. & ibi Socin. respondet ad allegata in contrarium: quod illa procedant in patre, & paterna linea, in qua non habemus jura antiqua permissiva successione spirituum, & descendendum: sed tantummodo prohibitionem spirituum, unde prohibita radice, descendentes non remanent sub aliqua regula permissiva, & pro his dictis Socini facit etiam quod tradit Nicol. de Ubalde, in tractat. de successione, ab intestat. 3. part. column. 3. verſic. 2. cas. dum concludit, quod licet videtur dicendum, quod ex quo pater illustris excluditur à successione filii spiritus, ut in dicit leg. si qua illustris, & similiter videbatur dicendum, quod transverſales, etiam ex linea maternam excludantur, cum infecta radice ramunculi non possunt pullulare: tamen contrarium videtur dicendum quoniam LL. digestorum simpliciter invitabant matrem, & omnes consanguineos ex linea materna, non distinguendo esset mater illustris, vel non, lex autem C. correxit tantum quoad filios, & matrem, quod quæ superesset legitimi, nihil dicendo de aliis conjunctis remanentibus.

naſce de muger Religioſa ; (6) que es ayunta- miento dañado por ſentencia de ley. Eſto meſmo mo ſeria , ſi tal muger como eſta fueſſe dueña de noble linage , (7) o de honrrado lugar. Ca ſi eſta atal ouieſſe ſiſjo , de aquellos que ſon llamados ſpurios , non deve heredar de los bienes della el eſpurio con el legitimo. (8) E eſpurio es llamado (9) el que naſcio de muger puta , que ſe da a muchos.

bit ergo jus commune inſtaſum reſpectu talium conju- gatorum , ut in diſt. leg. precipimus , C. de appellat. & cap. cum expediar , de elec. lib. 6. & ſicut text. in authentic. de nupt. §. optimus. Exiſt ad hæc quæ notat Bald. in leg. pen. C. de legitimo heredi. ad fin. ubi dicit , quod ſi ſtatutum dicitur , quod ſoror non ſuccedat fratri , per hoc non videtur dicitur , quod è contra frater non ſuccedat ſorori quia dato uno inconuenienter , non debet dari majus , ſecundum eom , & motus ex hoc dicto Bald. aſſerit Michael de Cifuent. in d. leg. 9. quod conſanguinei Clericorum legitimi & naturales ſuccedunt filiis Clericorum ; & tamen tales filii non poſſunt ſuccedere cognatis ex parte patris , ex quo ſimiliter , & tu poſſes dicere , quod cum diſt. L. Tauri , ſolum repellat filium Clerici à ſucceſſione matris , extendens ad hoc , & ampliat L. de Soria , non excludentur nepotes , & alii anteriores deſcendentes , qui pro ſe habent antiquas leges permiſſiuaſ ; & licet forte quis dicat , quod talis filius Clerici , non poſſit ſuccedere cognatis etiam ex parte matris , per dictam leg. & L. de Soria , fratres tamen , & ſorores legitimi , & naturales talis Clerici , bene poſſunt ſibi ſuccedere , quæ tamen dicta tam Socii , quam Michaelis non carent ſcrupulo , propter ea quæ habentur in d. leg. ſin. & quia fratres , & cæterique cognati ſuſtatis fratribus , vel cognatis illegitimis eo modo ſuccedunt , quo ipſi illegitimi eidem fratribus , vel cognatis , & agnatis inſtato deſcendentibus ſuccederent , nam hæc ſucceſſio reciproca eſt , ut in authent. quib. mod. natura. efficiant. ſui. in §. ſilium , Angel. de Aret. in tractat. de teſtam. ſuper verbo ; natus inſtatus decedere. colum. 9. & Nicol. de Ubal. in diſt. tract. de ſucceſſ. ab inſt. 3. part. colum. 3. & 4. dicis ergo , quod diſt. L. Tauri tantum ampliat diſpoſitionem legis de Soria , reſpectu ſucceſſionis matris , à qua filium Clerici uult excludi ; non uero excludit filium Clerici à ſucceſſione cæterorum conſanguineorum , ex parte matris , & cum ſi lex correctoria , ut dixi in diſt. leg. 4. tit. 3. 4. partit. debet intelligi , & limitari tantum in caſu , in quo loquitur. Et ſic ſuccedet filius Clerici conſanguineis ex parte matris : & uerſa uice ſuccedent ei tales conſanguinei , pro quo ſatis bene conferre quod tradit Nicol. de Ubal. ubi ſupra , dum concludit , quod tranſverſales per lineam maternam , adulteriã , vel inceſtuoſi filii , ſeu nati ex alio damnato coitu cum habeant inter ſe jus cognationis , & proximitatis , licet non jus agnationis : ſuccedent talibus cognatis ſpuris ; neque reperitur iure cautum , quod tales excludantur à ſucceſſione filii ſpuri , & propter idem delictum filius à ſucceſſione matris , ut probatur in diſt. §. ſilium , ibi. Sed ſi ſuplicitum hoc parentum ut agnoſcant : quia neque quicumque peccatrici concupifcentiæ eorum habeant filii : non eſt ergo conueniens , quod frater , vel alius tranſverſalis , qui ſine aliqua culpa fuit , excludatur à ſucceſſione dicti ſpuri , vel ipſe filius à ſucceſſione tranſverſalis ſui per regul. non debet quiſiue culpa , de regul. jur. & hæc partem aſſerit tenuiſſe Joan. Petrucci Præceptorem ſuum , in leg. ſin. ff. de in jus uocand. & etiam ueluiſſe Din. dictum tamen Michaelis cum loquitur de conſanguineis Clerici non poſſet ſtare per ſupradicta , cum lex de Soria repellat ab eorum ſucceſſione filium Clerici , & uerſa uice ipſi uidentur ab eius ſucceſſione excluſi. (6) Religioſa. Ut in L. ſi quis non dicatn rapere , C. de

LEY XII.

En que manera pueden heredar entre ſi los hermanos que ſon dichos naturales.

Filjo natural , (1) que no es naſcido de legitimo matrimonio , ſi muere ſin teſtamento , non auendo ſijos , nin nietos , nin madre , entonces ſus hermanos que le pertenecen de parte de

LL. 1. 7. 98. tit. 8. lib. 5. Recop.

Vide Ann. Gomer in Leg. 3. Pau. 7. n. 47.

Episcopis , & Cleric. & hic adde Gloſſ. in cap. Virginibus 27. q. 1. quod accedens ad monaſtem committit tria crimina , inceſtum , ſcilicet , & adulterium , & ſacrilegium , & bona talis applicantur Monafterio , ut in cap. ſi quis rapuerit , ead. cauſa , & q. & de poena etiam ipſius Monachis. Vide in cap. ſi qua Monacharum , ead. cauſ. & quaſtion. (7) De nobilitate linage. De illuſtri dicit , ut in L. ſi qua illuſtris , C. ad Officia , de qua iſta ſumpta eſt. (8) Con el legitimo. Hoc eſt hoſtie regulari , etiam ſi mater non ſit illuſtris , ut in diſt. L. 9. in ordin. Tauri. Succedet ergo matri non obſtante filio , vel filiis legitimis , ut hic , & in diſt. L. 9. (9) Eſpurio es llamado. Nota hic quod dicitur ſpurus ille , cujus pater ignoratur : ſimiliter & dic. quod dicitur ſpurus qui ex damnato coitu naſcitur : ut tradit Salicetus poſt Gloſſ. in d. L. ſi qua illuſtris , & adde ad id quod dicit iſta L. §. ſi aduerſos , inſt. de nupt. & ſic dicitur ſpurus quaſi ſpurius conceptus. Vide quoque in hoc tradit Didacus à Covarruy. in ſuo epistoſe Matrimon. 2. part. cap. 8. §. 5. in principio.

LEX FINALIS.

Filjo naturali ab inſtato deſcedenti ſine liberis , & matre ſuccedunt fratres ex parte matris excluſis fratribus ex parte patris tantum , non extantibus tamen fratribus uterinis , ſeu ex parte matris ſuccedunt fratres conſanguinei ſeu ex parte patris tantum , quibus tamen præſertur , qui eorum fuerit legitimus , & naturalis : item filii naturales non habent jus ſuccedendi ab inſtato legitimo neque conſanguineis ex parte patris tantum , licet aliiſ cognatis ex parte matris ſic. Hoc dicit.

(1) Filjo natural. Propriè de filio naturali loqui uide- tur , de quo in leg. 8. ſupra eod. Quid autem ſi ſi natus ex damnato coitu , an ſuccedant ei fratres uterini , ſcilicet , ex parte matris procreati , vel alii tranſverſales ex parte matris eſt maxima contentio inter Doctores , nam Matheſiſ in ſuo tractat. de ſucceſſ. ab inſt. fol. 13. c. 2. cum ſequentibus , dicit , quod ſive uterque prædictorum fratrum , ſcilicet , deſunctus & ſuccedere uolens , aut aliter tantum natus ſit de damnato coitu : nullo modo inueniunt ſuccedere poſſunt , quia non ſunt nominandi fratres , vel conſanguinei , vel conſobini , allegat. authent. quib. mod. natura. efficiant. ſui. §. ſin. & dicit eſſe de mente Dni in ſuo tractat. de ſucceſſ. ab inſt. colum. 1. & quia ſub- lato fundamento , corrumpit ad iſtucium cap. cum Paulus . 1. quaſt. 1. cui in hoc ſibi aſſentit Bologninus , & ſubdit Matheſiſ inferens , quod ſicut natus ex damnato coitu Bertæ non poſſet ſuccedere filio legitimo , & naturali dictæ Bertæ , qui ſibi eſt frater uterinus : ita è contra ille legitimus non poterit ſuccedere huic , & cum dictis Matheſiſ , tranſit etiam Angel. de Aretin. in ſuo uolgo quaſt. inſtituta de ſucceſſ. cognat. hoc etiam tenet Alex. plene tractans , 5. uolum. conſultor. conſil. 174. incipit : ſuper eo de quo quaeritur , & aliqui alii relati à Matheſiſ , de Aſſiſt. deciſ. 96. quibus etiam ipſe adhaeret , tenuit etiam Joann. de Ana. conſil. 95. Abb. conſil. 50. in 2. uolum. Decius conſil. 311. col. 1. Almon. conſil. 38. col. 3. Contrarium tamen partem tenuerunt quamplures alii relati in deciſione , de qua ſupra Matheſiſ , de Aſſiſt. Joann. S. Petrucci de Monte Sperello. in leg. ſi qua illuſtris , C. ad Officia . cujus fundamentum uidebis in diſt. deciſ. & plerique alii , & Nicol. de

De las Herencias ſin teſtamento.

de ſu madre , (2) quando auer todo lo ſuyo : (3) e ſi otros hermanos ouieren de parte de ſu padre tan ſolamente , non heredaran (4) ende ninguna coſa. E eſto es , porque los hermanos que le pertenecen de parte de ſu madre , ſon ciertos , e los de parte del padre , ſon en dubda. Mas ſi eſte ſiſjo natural que muere ſin teſtamento , ouieſſe otros hermanos naturales , que le pertenecen de ſu padre tan ſolamente , e non ouieſſe de los otros que fueſſen naſcidos de ſu madre como el ; entonces , eſtos atales (5) bien heredaran lo ſuyo , porque ſon los mas cercanos parientes. Fueraſ ende , ſi el que aſi muereſſe , ouieſſe hermano , natural , e legitimo , (6) de parte de ſu padre. Ca entonces , eſte ha mayor derecho en la herencia , que los otros naturales que ſon de parte del padre tan ſolamente. Otroſi dezimos , que los ſijos naturales non han derecho de heredar los bienes de los legitimis , (7)

nin de los parientes otros (8) que le pertenecen de parte de ſu padre : mas de los otros parientes que le pertenecen de parte de ſu madre , (9) que muereſſen ſin teſtamento , bien los puede heredar , ſeyendo ellos mas propinquos parientes.

TITULO XIII.

De como deue ſer entregada la tenencia , o el ſeñorio de la Heredad del ſinado , al Heredero ; quier la demandè por razon de Teſtamento , o de parenteſco.

Entregada deue ſer la heredad con todas ſus pertenencias al heredero del deſuncto , quier la gane por razon de teſtamento , o de parenteſco. Ca , ſi de otra guiã lo ſiciefſen

de Ubal. in ſuo tractat. de ſucceſſ. ab inſt. ut & dixi ſupra , L. proxima , tenet etiam Philipp. Corneus in diſt. leg. ſi qua illuſtris , & conſil. 21. 1. uolum. & conſil. 234. colum. pen. 4. uolum. Curtius Junior conſil. 123. & ſecundum iſtam opinionem dicit fuiſſe iudicium in Conſilio Neapolitano , dictus Mattheus , & Doctores in hoc ſunt iſta uarij , quod non facile perpendes , que ſit communis opinio L. iſta partitarum pro nulla ex iſtis partibus aſtringi , cum loquatur de filio naturali : in quo nulla eſt dubietas inter Doctores & quod iſta L. non loquatur de filio ex damnato coitu , patet cum dicit : non auendo ſijos , nin nietos , nin madre. Cum enim præſupponat , quod mater præſertur fratribus in ſucceſſione filii , conſtat , quod loquitur de naturali filio , & non ex damnato coitu : nam talis filio ex damnato coitu mater non ſuccederet , ut ſupra , L. proxima. Tu cogita , quæ opinio prædictarum ſit uerior : quia cerè punctus ille indigeret regia declaratione : quia pro utraque parte fundamenta ſunt ſatis uergetia , & adde , quod etiam illam partem , quod inter ſe ſuccedant , licet ſint ex damnato coitu , tenet Ludovic. de Sardis in ſuo tract. legitimatum , capit. ſequitur de ſucceſſione ſpuriorum , uerſic. 7. quaritur , tenet etiam Inſign. Doct. Andr. de Iſern. in §. naturales , ſi de feud. fuer. contro. inter domin. & agnat. ad fin.

(2) De parte de ſu madre. Si tamen iſte deſunctus ex parte matris haberet fratres legitimis , & naturales : forte præſertentur aliis naturalibus argum. L. ſi qua illuſtris , C. ad Officia , & L. 9. in ordin. Tauri , & infra ead. L. & tenet etiam Angel. in authent. quib. mod. natura. efficiant. ſui. in §. ſin. uerſ. ſed reſtat uideri.

(3) Todo lo ſuyo. Si tamen haberet deſunctus patrem , ſuccederet ille in duobus uentis : & fratres uterini in omne reliquum , utraque authent. quib. mod. natura. efficiant. ſui. in §. quib. & tenet Matheſiſ in diſt. tractat. ſui. 14. col. 3. uerſic. ſed quid ſi in caſu prædicto , eſt ſuperſeſſent deſuncto duo fratres uterini : ſed unus eorum eſt utrinque conſanguineus , ille præſertur uterino ex matre tantum conſanguineo , ut in authent. itaque , C. communia de ſucceſſione. ſecundum eundem Matheſiſ. ibidem uerſic. 5. quid ſi ſuperuiveret , licet conſanguineus ex utraque parte non eſſet legitimus ? Quod eſt notabile ad extensionem , diſt. authent. ſecundum Bolognini ibi , & cum iſtis dictis Matheſiſ tranſit Angel. de Aretin. in §. uolgo. Inſtituta de ſucceſſione cognatorum , colum. ſua.

(4) Non heredaran. Concordat cum authent. quib. mod. natura. efficiant. ſui in §. ſilium , & L. ſi ſpurus , ff. de uol. cognat.

(5) Eſtos atales. Nota hoc : quia reprobat opinionem gloſſ. in leg. hac parte , ff. und. cognat. quam dicit ſingulari Abb. conſil. 50. colum. 1. 2. uol. & Floria. in leg. qui teſtamentum , ff. de probat. cum qua tranſit etiam Bart.

in authent. quib. mod. natura. efficiant. ſui. in §. ſi quis iſtatur , que gloſſ. uoluit , quod filii naturales nati ex eodem patre , & duabus concubinis ſibi inuicem non ſuccedant , licet naſcantur ex talibus concubinis diuerſo tempore retentis , prout etiam uoluit Specul. & ibi Joann. Andr. in addit. in ſiſ. ſucceſſ. ab inſt. uerſic. quid de natis ex uno patre , ubi Joann. Andr. in addit. reſert alios quos tenuiſſe contrarium , quorum opinio approbat hic in iſta lege partitarum , quam tene menti , & iſtam etiam opinionem tenet Alberic. in leg. humanitatiſ , C. de natura. liber. reſertens Specul. ubi ſupra ita tenere : ſed ſi bene inſpicias contrarium , ut dixi uideatur tenere Specul.

(6) Natural e legitimo. Facit ad id quod dixi ſupra in gloſſ. in uerbo (de parte de ſu madre) & nota hoc , & adde Angel. in authent. quib. mod. natura. efficiant. ſui. in §. ſin. uerſic. ſed reſtat , dicentem , quod ubicumque de ſucceſſione fraternã tractatur , ille frater præſertur , qui pluribus nexibus eſt conſanguineus , ſcilicet nexu naturæ , & nexu juris , quod not. ad authent. itaque , C. communia de ſucceſſione.

(7) Los bienes de los legitimos. Concordat cum authent. quib. mod. natura. efficiant. ſui in §. ſilium , ubi hoc in fortioribus terminis diſponitur etiam ſi filius ſit legitimatus. Adde etiam L. ſpurus , ff. und. cognat. & licita , ut inſtit. de ſeruil. cognat. in primo reſponſo. Quid tamen ſi talis frater legitimus , & naturali ex parte patris non ſuperſeſſent alii fratres legitimi , & naturales ex parte patris : uel uterini ex parte matris. An frater naturalis ex parte tantum , eſt ſuccedat ? Videtur , quod ſic perinde ſicut & ipſe ſuccederet naturali , ut ſupra ead. L. cum ſi reciproca hæc ſucceſſio , ut dixi ſupra eod. L. proxima.

(8) Parientes otros. Concordat cum diſt. leg. ſi ſpurus , & cum diſt. §. ſilium , in authent. quib. mod. natura. efficiant. ſui , & uolgo inſtit. de ſucceſſione. cognat. & §. noſſime , inſtit. ad Officia . & collige ex his uerbis , quod filius fratris naturalis non ſuccederet paruo , licet ejus pater poterat ſuccedere , ut ſupra dixit ibi , (ea eſt atale) & ſic erit ille caſus ſpecialis , & exorbitans : & non extendetur ad filios ſteatum reſpectu ſucceſſionis patris , licet deſint fratres uterini , quod nota.

(9) De parte de ſu madre. Ut in diſt. leg. ſi ſpurus , & Juribus , de quibus ſupra. An autem naturalis ſuccedat matri , uel cognatis matris in ſeudo materno ? Andr. de Iſern. dicit , quod non in diſt. §. naturalis , pro illum text. indiſtinctè loquentem , quod & tu poteris inferre ad materiam maioris : ut neque filius naturalis ſuccedat matri in maioris materno. Cogita tamen , & uide quod habetur in leg. ex facte , §. ſi quis rogatus , ff. ad Trebell.

TITULUS DECIMUSQUARTUS.

naſce de muger Religioſa ; (6) que es ayunta- miento dañado por ſentencia de ley. Eſto meſmo mo ſeria , ſi tal muger como eſta fueſſe dueña de noble linage , (7) o de honrrado lugar. Ca ſi eſta atal ouieſſe ſiſjo , de aquellos que ſon llamados ſpurios , non deve heredar de los bienes della el eſpurio con el legitimo. (8) E eſpurio es llamado (9) el que naſcio de muger puta , que ſe da a muchos.

bit ergo jus commune inſtaſum reſpectu talium conju- gatorum , ut in diſt. leg. precipimus , C. de appellat. & cap. cum expediar , de elec. lib. 6. & ſicut text. in authentic. de nupt. §. optimus. Exiit ad hæc quæ notat Bald. in leg. pen. C. de legitimi. hæred. ad fin. ubi dicit , quod ſi ſtatutum dicitur , quod ſoror non ſuccedat fratri , per hoc non videtur dicitur , quod e contra frater non ſuccedat ſorori quia dato uno inconuenienter , non debet dari majus , ſecundum eom , & motus ex hoc dicto Bald. aſſerit Michael de Cifuent. in d. leg. 9. quod conſanguinei Clericorum legitimi & naturales ſuccedunt filiis Clericorum ; & tamen tales filii non poſſunt ſuccedere cognatis ex parte patris , ex quo ſimiliter , & tu poſſis dicere , quod cum diſt. L. Tauri , ſolum repellat filios Clerici à ſucceſſione matris , extendens ad hoc , & ampliat L. de Soria , non excludentur nepotes , & alii anteriores deſcendentes , qui pro ſe habent antiquas leges permiſſiuas : & licet forte quis dicat , quod talis filius Clerici , non poſſit ſuccedere cognatis etiam ex parte matris , per dictam leg. & L. de Soria , fratres tamen , & ſorores legitimi , & naturales talis Clerici , bene poſſunt ſibi ſuccedere , quæ tamen dicta tam Socii , quam Michaelis non carent ſcrupulo , propter ea quæ habentur in d. leg. ſin. & quia fratres , & cæterique cognati ſuſcepti fratris , vel cognatis illegitimis eo modo ſuccedunt , quo ipſi illegitimi eidem fratris , vel cognatis , & agnatis inſtaſto decedentibus ſuccederent , nam hæc ſucceſſio reciproca eſt , ut in authent. quib. mod. natura. efficiant. ſui. in §. filium , Angel. de Aret. in tractat. de teſtam. ſuper verbo : natus inſtaſtus decedere , colum. 9. & Nicol. de Ubal. in diſt. tract. de ſucceſſ. ab inſtaſ. 3. part. colum. 3. & 4. dicis ergo , quod diſt. L. Tauri tantum ampliat diſpoſitionem legis de Soria , reſpectu ſucceſſionis matris , à qua filium Clerici uult excludi : non uero excludit filium Clerici à ſucceſſione cæterorum conſanguineorum , ex parte matris , & cum ſi lex correctoria , ut dixi in diſt. leg. 4. tit. 3. 4. partit. debet intelligi , & limitari tantum in caſu , in quo loquitur. Et ſic ſuccedet filius Clerici conſanguineis ex parte matris : & uerſa uice ſuccedent ei tales conſanguinei , pro quo ſatis bene conferre quod tradit Nicol. de Ubal. ubi ſupra , dum concludit , quod tranſuerſales per lineam maternam , adulteriã , vel inceſtuofos filii , ſeu nati ex alio damnato coitu cum habeant inter ſe jus cognationis , & proximitatis , licet non jus agnationis : ſuccedent talibus cognatis ſpuris , neque reperitur iure cautum , quod tales excludantur à ſucceſſione filii ſpuri , & propter idem delictum filius à ſucceſſione matris , ut probatur in diſt. §. filium , ibi. Sed ſi ſuplicitum hoc parentum ut agnoſcant : quia neque quicumque peccatrici concupifcentiæ eorum habeant filii : non eſt ergo conueniens , quod frater , vel alius tranſuerſalis , qui ſine aliqua culpa fuit , excludatur à ſucceſſione dicti ſpuri , vel ipſe filius à ſucceſſione tranſuerſalis ſui per regul. non debet qui ſine culpa , de regul. jur. & hæc partem aſſerit tenuiſſe Joan. Petrucci Præceptorem ſuum , in leg. ſin. ff. de in jus uocand. & etiam ueluiſſe Din. dictum tamen Michaelis cum loquitur de conſanguineis Clerici non poſſit ſtare per ſupradicta , cum lex de Soria repellat ab eorum ſucceſſione filium Clerici , & uerſa uice ipſi uidentur ab eius ſucceſſione excluſi. (6) Religioſa. Ut in L. ſi quis non dicatn rapere , C. de

LEY XII.

En que manera pueden heredar entre ſi los hermanos que ſon dichos naturales.

Filjo natural , (1) que no es naſcido de legitimo matrimonio , ſi muere ſin teſtamento , non auendo ſijos , nin nietos , nin madre , entonces ſus hermanos que le pertenecen de parte

LL. 1. 7. y 8. tit. 8. lib. 5. Recop.

Vide An. Gomer in Leg. 3. Pau. 7. n. 47.

Episcopis , & Cleric. & hic adde Gloſſ. in cap. Virginibus 27. q. 1. quod accedens ad monaſtem committit tria crimina , inceſtum , ſcilicet , & adulterium , & ſacrilegium , & bona talis applicantur Monafterio , ut in cap. ſi quis rapuerit , ead. cauſa , & q. & de poena etiam ipſius Monachis. Vide in cap. ſi qua Monacharum , ead. cauſ. & quaſtion. (7) De nobilitate. De illuſtri dicit , ut in L. ſi qua illuſtris , C. ad Officia , de qua iſta ſumpta eſt. (8) Con legitimo. Hoc eſt hoſie regulare , etiam ſi mater non ſit illuſtris , ut in diſt. L. 9. in ordin. Tauri. Succedet ergo matri non obſtante filio , uel filiis legitimis , ut hic , & in diſt. L. 9. (9) Eſpurio eſt llamado. Nota hic quod dicitur ſpurus ille , cujus pater ignoratur : ſimiliter & dic. quod dicitur ſpurus qui ex damnato coitu naſcitur : ut tradit Salicetus poſt Gloſſ. in d. L. ſi qua illuſtris , & adde ad id quod dicit iſta L. §. ſi aduerſos , inſt. de nupt. & ſic dicitur ſpurus quaſi ſpurius conceptus. Vide quoque in hoc tradit Didacus à Covarruy. in ſuo episto. Matrimon. 2. part. cap. 8. §. 5. in principio.

LEX FINALIS.

Filjo naturali ab inſtaſto decedenti ſine liberis , & matre ſuccedunt fratres ex parte matris excluſis fratribus ex parte patris tantum , non extantibus tamen fratribus uterinis , ſeu ex parte matris ſuccedunt fratres conſanguinei , ſeu ex parte patris tantum , quibus tamen præſertur , qui eorum fuerit legitimus , & naturalis : item filii naturales non habent jus ſuccedendi ab inſtaſto legitimis neque conſanguineis ex parte patris tantum , licet aliis cognatis ex parte matris ſic. Hoc dicit.

(1) Filjo natural. Propriè de filio naturali loqui uideatur , de quo in leg. 8. ſupra eod. Quid autem ſi ſi natus ex damnato coitu , an ſuccedant ei fratres uterini , ſcilicet , ex parte matris procreati , uel alii tranſuerſales ex parte matris eſt maxima contentio inter Doctores , nam Matheſill. in ſuo tractat. de ſucceſſ. ab inſtaſ. fol. 13. c. 2. cum ſequentibus , dicit , quod ſive uterque prædictorum fratrum , ſcilicet , defunctus & ſuccedere uolens , aut alter tantum natus ſit de damnato coitu : nullo modo inueniunt ſuccedere poſſunt , quia non ſunt nominandi fratres , uel conſanguinei , uel conſobini , allegat. authent. quib. mod. natura. efficiant. ſui. §. ſin. & dicit eſſe de mente Dni in ſuo tractat. de ſucceſſ. ab inſtaſ. colum. 1. & quia ſubſtato fundamento , corruit ad iſtucium cap. cum Paulus . 1. quaſt. 1. cui in hoc ſibi aſſentit Bologninus , & ſubdit Matheſill. inferens , quod ſicut natus ex damnato coitu Bertæ non poſſet ſuccedere filio legitimo , & naturali dictæ Bertæ , qui ſibi eſt frater uterinus : ita e contra ille legitimus non poterit ſuccedere huic , & cum dictis Matheſill. tranſit etiam Angel. de Aretin. in ſuo uolgo quaſt. inſtituta de ſucceſſ. cognat. hoc etiam tenet Alex. plene tractans , 5. uolum. conſultor. conſil. 174. incipit : ſuper eo de quo quaeritur , & aliqui alii relati à Matheſill. de Aſſiſt. deciſ. 96. quibus etiam ipſe adhaeret , tenuit etiam Joann. de Ana. conſil. 95. Abb. conſil. 50. in 2. uolum. Decius conſil. 311. col. 1. Almon. conſil. 38. col. 3. Contrarium tamen partem tenuerunt quamplures alii relati in deciſione , de qua ſupra Matheſill. de Aſſiſt. Joann. S. Petrucci de Monte Sperello. in leg. ſi qua illuſtris , C. ad Officia. cujus fundamentum uidebis in diſt. deciſ. & plerique alii , & Nicol. de

De las Herencias ſin teſtamento.

de ſu madre , (2) quando auer todo lo ſuyo : (3) e ſi otros hermanos ouieren de parte de ſu padre tan ſolamente , non heredatam (4) ende ninguna coſa. E eſto es , porque los hermanos que le pertenecen de parte de ſu madre , ſon ciertos , e los de parte del padre , ſon en dubda. Mas ſi eſte ſiſjo natural que muere ſin teſtamento , ouieſſe otros hermanos naturales , que le pertenecen de ſu padre tan ſolamente , e non ouieſſe de los otros que fueſſen naſcidos de ſu madre como el ; entonces , eſtos atales (5) bien heredarían lo ſuyo , porque ſon los mas cercanos parientes. Fuera ende , ſi el que aſi muereſſe , ouieſſe hermano , natural , e legitimo , (6) de parte de ſu padre. Ca entonces , eſte ha mayor derecho en la herencia , que los otros naturales que ſon de parte del padre tan ſolamente. Otroſi dezimos , que los ſijos naturales non han derecho de heredar los bienes de los legitimis , (7)

nin de los parientes otros (8) que le pertenecen de parte de ſu padre : mas de los otros parientes que le pertenecen de parte de ſu madre , (9) que muereſſen ſin teſtamento , bien los puede heredar , ſeyendo ellos mas propinquos parientes.

TITULO XIII.

De como deue ſer entregada la tenencia , o el ſeñorio de la Heredad del ſinado , al Heredero ; quier la demandé por razon de Teſtamento , o de parenteſco.

Entregada deue ſer la heredad con todas ſus pertenencias al heredero del defuncto , quier la gane por razon de teſtamento , o de parenteſco. Ca , ſi de otra guiſa lo ſiciefſen

de Ubal. in ſuo tractat. de ſucceſſ. ab inſtaſ. ut & dixi ſupra , L. proxima , tenet etiam Philipp. Corneus in diſt. leg. ſi qua illuſtris , & conſil. 21. 1. uolum. & conſil. 234. colum. pen. 4. uolum. Curtius Junior conſil. 123. & ſecundum iſtam opinionem dicit fuiſſe iudicium in Conſilio Neapolitano , dictus Mattheus , & Doctores in hoc ſunt iſta uarij , quod non facile perpendes , que ſit communis opinio L. iſta partitarum pro nulla ex iſtis partibus aſtringi , cum loquatur de filio naturali : in quo nulla eſt dubietas inter Doctores & quod iſta L. non loquatur de filio ex damnato coitu , patet cum dicit : non auendo ſijos , nin nietos , nin madre. Cum enim præſupponat , quod mater præſertur fratribus in ſucceſſione filii , conſtat , quod loquitur de naturali filio , & non ex damnato coitu : nam talis filio ex damnato coitu mater non ſuccederet , ut ſupra , L. proxima. Tu cogita , quæ opinio prædictarum ſer uerit : quia cerè punctus ille indigeret regia declaratione : quia pro utraque parte fundamenta ſunt ſatis uergetia , & adde , quod etiam illam partem , quod inter ſe ſuccedant , licet ſint ex damnato coitu , tenet Ludovic. de Sardis in ſuo tract. legitimatum , capit. ſequitur de ſucceſſione ſpuriorum , uerſic. 7. quaritur , tenet etiam Inſign. Doct. Andr. de Iſtern. in §. naturales , ſi de feud. fuer. contro. inter domin. & agnat. ad fin.

(2) De parte de ſu madre. Si tamen iſte defunctus ex parte matris haberet fratres legitimis , & naturales : forte præſertentur aliis naturalibus argum. L. ſi qua illuſtris , C. ad Officia. & L. 9. in ordin. Tauri , & infra ead. L. & tenet etiam Angel. in authent. quib. mod. natura. efficiant. ſui. in §. ſin. uerſic. ſed reſtat uideri.

(3) Todo lo ſuyo. Si tamen haberet defunctus patrem , ſuccederet ille in duobus uentis : & fratres uterini in omne reliquum , utraque authent. quib. mod. natura. efficiant. ſui. in §. quib. & tenet Matheſill. in diſt. tractat. fol. 14. col. 3. uerſic. ſed quid ſi in caſu prædicto , eſt ſuperſeſſent defuncto duo fratres uterini : ſed unus eorum eſt utrinque conſanguineus , ille præſertur uterino ex matre tantum conſanguineo , ut in authent. itaque , C. communia de ſucceſſione. ſecundum eundem Matheſill. ibidem uerſic. 5. quid ſi ſuperuiveret , licet conſanguineus ex utraque parte non eſſet legitimus ? Quod eſt notabile ad extensionem , diſt. authent. ſecundum Bolognini ibi , & cum iſtis dictis Matheſill. tranſit Angel. de Aretin. in §. uolgo. Inſtituta de ſucceſſione cognatorum , colum. ſin.

(4) Non heredaras. Concordat cum authent. quib. mod. natura. efficiant. ſui. in §. filium , & L. ſi ſpurus , ff. de uer. cognat.

(5) Eſtos atales. Nota hoc : quia reprobat opinionem gloſſ. in leg. hæc parte , ff. und. cognat. quam dicit ſingulari Abb. conſil. 50. colum. 1. 2. uol. & Floria. in leg. qui teſtamentum , ff. de probat. cum qua tranſit etiam Bart.

in authent. quib. mod. natura. efficiant. ſui. in §. ſi quis legitur , que gloſſ. uoluit , quod filii naturales nati ex eodem patre , & duabus concubinis ſibi inuicem non ſuccedant , licet naſcantur ex talibus concubinis diſerſo tempore retentis , prout etiam uoluit Specul. & ibi Joann. And. in addit. in ſis. ſucceſſ. ab inſtaſ. uerſic. quid de natis ex uno patre , ubi Joann. Andr. in addit. reſert alios tenuiſſe contrarium , quorum opinio approbat hic in iſta lege partitarum , quam tene menti , & iſtam etiam opinionem tenet Alberic. in leg. humanitati. C. de natura. liber. reſertens Specul. ubi ſupra ita tenere : ſed ſi bene inſpicias contrarium , ut dixi uideatur tenere Specul.

(6) Natural eſt legitimo. Facit ad id quod dixi ſupra in gloſſ. in uerbo (de parte de ſu madre) & nota hoc , & adde Angel. in authent. quib. mod. natura. efficiant. ſui. in §. ſin. uerſic. ſed reſtat , dicentem , quod ubicumque de ſucceſſione fraterna tractatur , ille frater præſertur , qui pluribus nexibus eſt conſanguineus , ſcilicet nexu naturæ , & nexu juris , quod not. ad authent. itaque , C. communia de ſucceſſione.

(7) Los bienes de los legitimos. Concordat cum authent. quib. mod. natura. efficiant. ſui. in §. ſin. ubi hoc in fortioribus terminis diſponitur etiam ſi filius ſit legitimatus. Adde etiam L. ſpurus , ff. und. cognat. & licita , ut inſtit. de ſeruil. cognat. in primo reſponſo. Quid tamen ſi talis frater legitimus , & naturalis ex parte patris non ſuperſeſſent alii fratres legitimi , & naturales ex parte patris : uel uterini ex parte matris. An frater naturalis ex parte tantum , eſt ſuccedat ? Videtur , quod ſic perinde ſicut & ipſe ſuccederet naturali , ut ſupra ead. L. cum ſi reciproca hæc ſucceſſio , ut dixi ſupra eod. L. proxima.

(8) Parientes otros. Concordat cum diſt. leg. ſi ſpurus , & cum diſt. §. filium , in authent. quib. mod. natura. efficiant. ſui. & §. uolgo inſtit. de ſucceſſione. cognat. & §. noſſime , inſtit. ad Officia. & collige ex his uerbis , quod filius fratris naturalis non ſuccedat paruo , licet ejus pater poterat ſuccedere , ut ſupra dixit ibi , (ea eſt atale) & ſic erit ille caſus ſpecialis , & exorbitans : & non extendetur ad filios ſteatum reſpectu ſucceſſionis patris , licet deſint fratres uterini , quod nota.

(9) De parte de ſu madre. Ut in diſt. leg. ſi ſpurus , & Juribus , de quibus ſupra. An autem naturalis ſuccedat matri , uel cognatis matris in ſeudo materno ? Andr. de Iſtern. dicit , quod non in diſt. §. naturalis , per illum text. indiſtincte loquentem , quod & tu poteris inferre ad materiam maioris : ut neque filius naturalis ſuccedat matri in maioris materna. Cogita tamen , & uide quod habetur in leg. ex facte , §. ſi quis rogatus , ff. ad Trebell.

TITULUS DECIMUSQUARTUS.

fen auria el nome fin la pro. Onde, pues que en los Titulos ante deste fablamos de los herederos, e de las naturas dellas. Queremos aqui dezir destas entregas. E mostraremos, que quiet dezir, Entrega. E quantas maneras son de Entregas. E a quientienze pro. E como deve ser fecha. E por cuyo mandado. E en que tiempo. E por quanto tiempo pierde el heredero su derecho, si lo non demanda.

L E Y I.

Que quiere dezir, Entrega, e quantas maneras son della, e a que tiene pro.

Carripio de E Ntrega, tanto quiere decir, como a poderamiento corporal, que recibe el heredero, de los bienes de la herencia que le pertenecen. E puede demandar la entrega de tales bienes, en dos maneras. La primera es, quando

L E X I.

Misio in possessionem dicitur dupliciter: primo cum quis petit possessionem, secundo cum petit simul possessionem, & prioritatem, melius enim est possidere, quam a possidente petere. Hoc dicit.

(1) La posesion. Per interdium quorum bonorum, vel ex remedio, L. fin. C. de edict. divi. And. toll. & infra cod. L. 2. & L. 1. tit. 14. lib. 3. ordin. regal.

(2) La propiedad. Per petitionem hereditatis.

(3) El señorio. Sed none adita hereditate statim sine apprehensione rerum hereditariarum, transit in heredem, ut in clementina exivi de paradiso vers. quia rigitur de verb. signi. & in leg. cum heredes, in princ. ff. de acquir. posses. Cur ergo hic requiritur traditio, potest dici, quod licet de jure civili ex additione hereditatis, haeres consequatur iudicium: non tamen de jure gentium, nisi sequatur traditio, prout voluit Paul. de Cast. in dist. leg. cum heredes, in princ. ff. de acquir. posses. & facit ad questionem, de qua ibi per Paul. & Alex. ind. cui tamen videtur contrariari Socin. conf. 120. col. 7. in 3. vel vel dic, quod in ista leg. partitum non dicitur, quod haeres iam hereditatem adierit: & sic quod velit, quod etiam non antea verbo adierit per traditionem, & apprehensionem rerum hereditariarum, acquirere dominium: & videtur adire, ut in leg. 11. tit. 6. supra ead. part. vel dic, quod tunc per additionem hereditatis, sine apprehensione transfertur dominium, quando defunctus habebat rerum hereditariarum dominium, si tamen non haberet: sed haberet jus ad res hereditarias, haeres ad eundem non consequeretur plusquam defunctus habebat: sed tamen traditio facta, consequeretur dominium ut hic. Habes etiam hic, quod possessio non transit, licet adeatur hereditas, ut habetur in dist. leg. cum heredes, in princ. & procedit etiam si Ecclesia sit haeres, ut tradit Bald. in leg. fin. col. 3. C. de sacros. Ecclies. & procedit etiam in suo haerde secundum Bart. in dist. leg. cum heredes, & Bald. in leg. fin. col. 1. de Edict. D. And. toll. & in leg. 1. in fin. C. de appell. & tenor communiter, secundum Alex. in dist. leg. cum heredes. Procedit etiam, etsi fideus sit haeres, secundum Bald. in cap. 1. quod si sit investit. Item procedit, etsi colonus possideret rem hereditatis, Gloss. & Bald. in leg. cum nosisim. col. 2. C. de praescript. 30. vel 40. anno. in §. sed cum illud. & ibi Bald. consuluit haereditas, ne credat per detentationem coloni acquisitam sibi esse possessionem: sed quod ipse apprehendat. Contrarium tamen videtur velle Paul. de Cast. notando ad hoc gloss. 1. in leg. qui fundum in princ. ff. de usufruct. pro empt. quod per servos detinentes res hereditarias: & sic etiam per colonos, & inquilinos tempore, quo aditur hereditas, haeres ad eundem, non solum acquirat dominium: sed etiam possessionem, & quod sic limitetur, dist. L. cum heredes, in princ. & dicit probari ex his quae habentur in leg. qui universas, §. quod per colonum, ff. de acquir. posses. qui tex. probat dictam Bald. sed si intelligas dictum Pauli: dum tamen colonus continet possessionem, nomine haereditatis, procederet eius dictum, ut probatur in dist. §. quod per colonum, & ibi tenet Alex. & idem si haeres locaret fundum, post aditam hereditatem ante apprehensam possessionem, statim quod conductor apprehendat rem, acquirat haereditatis possessionem civilem, & naturalem, ut in dist. §. quod per colonum, & vide Paul. de Cast. in leg. si homo, ff. de usufruct. & an haeres possit ratione juris patronatus praetentare ante possessionem acquisitam: Bald. quod sic in leg. fin. col. 1. C. de edict. Adrian. col. 1. & sequitur Rochus in suo tractatu. juris patronatus, char. 28. col. 3. Adverte etiam, quod bene poterit haeres propria auctoritate, si velit accipere possessionem vacantem rerum hereditariarum, secundum Bart. in leg. fin. in vers. item extra gloss. C. de edict. D. Adrian. toll. & in leg. ex factis, 2. ff. de haeredit. institut. tenet etiam Bald. in dist. leg. fin. col. 1. & in leg. 3. C. famul. heresif.

des, in princ. & dicit probari ex his quae habentur in leg. qui universas, §. quod per colonum, ff. de acquir. posses. qui tex. probat dictam Bald. sed si intelligas dictum Pauli: dum tamen colonus continet possessionem, nomine haereditatis, procederet eius dictum, ut probatur in dist. §. quod per colonum, & ibi tenet Alex. & idem si haeres locaret fundum, post aditam hereditatem ante apprehensam possessionem, statim quod conductor apprehendat rem, acquirat haereditatis possessionem civilem, & naturalem, ut in dist. §. quod per colonum, & vide Paul. de Cast. in leg. si homo, ff. de usufruct. & an haeres possit ratione juris patronatus praetentare ante possessionem acquisitam: Bald. quod sic in leg. fin. col. 1. C. de edict. Adrian. col. 1. & sequitur Rochus in suo tractatu. juris patronatus, char. 28. col. 3. Adverte etiam, quod bene poterit haeres propria auctoritate, si velit accipere possessionem vacantem rerum hereditariarum, secundum Bart. in leg. fin. in vers. item extra gloss. C. de edict. D. Adrian. toll. & in leg. ex factis, 2. ff. de haeredit. institut. tenet etiam Bald. in dist. leg. fin. col. 1. & in leg. 3. C. famul. heresif.

(4) En el titulo de la tenencia. Vide in leg. 28. tit. 2. 3. partit. & tit. 30. per totum.

L E X II.

Haeres ostendens coram iudice testamentum perfectum non rasum nec cancellatum, est statim mittendus in possessionem bonorum quae testator tempore obitus obtinebat: nec alius tenens potest hoc aliqua ratione obiectus in testamentum, vel testatore, vel alia simili superioribus impedite: nisi statim probet ista impedimenta, tunc audiretur, nisi haeres petens duxerat possessionem sit impubes de decedentibus contra quem filiationis, vel status obiectio differtur usque ad tempus pubertatis: sed si proprietatem petat non differtur, imo cognoscere debet iudex de ea questione. Hoc dicit.

(1) El heredero. Procedit etiam in instituto in re certa, non dato alio coherede universalis, sed in Gloss. in L. fin. C. de edict. Divi Adria. toll. de qua ista sumpta est, vel si datus repudiavit: quantum tamen non repudiavit, tunc institutus in re certa non habebit beneficium illius, neque huius, leg. secundum Ang. & Salic. in dist. L. fin. & tradit Alex. in L. quotiens, C. de haeredit. instit. & est verior, & communis opinio contra Bart. & Paul. in dist. L. fin. qui voluerunt, quod & isto casu habeat beneficium illius, L. quid autem si filius institutus in legitima, Bal. in d. L. fin. q. 1. voluit, quod habeat hoc beneficium, casus contrarium tenet ibi Alex. col. 2. versic. iuxta hoc quae ritur, Bal. ex eo, quod legitimum non sit quota hereditatis: sed quota bonorum, quem videtur sequi Decius in dist. L. fin. col. 7. Similiter locum habebit hoc beneficium in fideicommissario, cui verbo tantum est restituta ha-

Carripio
lib. 3. con-
trou. cap.
28. per
totum

L E Y II.

Como deve ser fecha la Entrega de la herencia al heredero, e por cuyo mandado.

V iniendo el heredero (1) delante el Judgetor,

ador, (2) e mostrando carta del testamento (3) en que era establecido por heredero (4) si tal carta Partida VI.

ra fuessse acabada, o cumplida, (4) assi como deue ser, e non fuessse rayda, nin cancelada, (5) G g

reditas, secundum Bart. & communiter Doct. in dist. L. fin. & sequitur Decius, col. 7. Et idem videtur dicendum per il. regni, si haeres gravatus fideicommissio universalis, nolit adire, ut dixi in L. fin. in gloss. fin. tit. 5. supra ead. part. Sed an dabitur hoc remedium possessori: ut possessio confirmetur? Et dicit quod sic secundum Cy. nic. & Bar. in dist. L. fin. Bald. in L. 1. C. de carbon. edit. Guido Papa, q. 219. incipit editum Divi, & in q. 132. Decius in dist. L. fin. col. 14. & in dist. L. 1. & quae tradit Alex. in L. cum heredes, in princ. ff. de acquir. posses. Habet etiam locum in substitutione directa vulgaris, vel pupillari, Gloss. in dist. L. super verbo, ex parte, & tenet ibi Bar. dummodo liquidatum sit, quod calus substitutionis evenit, & procedit etiam in tacita vulgaris, vel pupillari, secundum Bald. in d. L. fin. q. 1. & in L. 1. ff. de his, quae in testa. delent. Cum quo transit Decius ibidem col. 8. defendens Bald. ab impugnatione modernorum aliquorum, qui tenebantur in hoc contra Bald. & hoc in materia favorabilis, prout est ista: in materia nam quae exorbitant aliud esset, prout & voluit idem Bald. in cap. 1. de consuet. vers. & ideo statuta, Decius ubi supra datur etiam hoc remedium Episcopo, & executori testamenti pro pauperibus instituti, secundum Bart. in d. L. fin. ubi & Bald. & Alex. & alii etiam moderni, & per Bal. in L. si quis ad declinandum, col. 2. C. de Episcopis, & Cler. Dabitur etiam patri pro hereditate delata filio, ut & tradit Bald. in L. cum non solum, in princ. C. de hon. que liber. licet in hoc de parte, & Episcopo contrarium voluit Ang. de Aren. in §. substituitur inst. de pupilla. substituta. per text. in L. qui liberi, §. hac verba, ff. de vulg. & pupi. sed communis opinio est, quam primo dixi, ut tradit Decius in dist. L. fin. col. 8. ubi responderet ad dist. §. hac verba, datur etiam haereditas, ut Bal. in dist. L. cum non solum, & per Spec. tit. de test. §. sequitur, col. fin. versic. sed pone. Autem istud remedium datur ventibus ab intestato, & communis opinio est quod non, ut concludit Alex. post alios in dist. L. fin. & communem opinionem sequitur Calderi. consil. 36. in tit. de test. v. adde Bal. in cap. unico, de content. inte. mascul. & femi. de beneficio, ubi, & dicit, quod competit tunc officium iudicis filio, ut ponatur, in possessione vacante, quia si filius est, ergo haeres &c. unde idem operatur existentia sui haereditis, quod operatur tabulae testamenti, quod dicit esse notatu dignum de jure vero istius regni, per L. 1. tit. 2. lib. 5. ordi. rega. non solum filio: sed etiam alteri successori ab intestato competit istud officium iudicis, & L. illius, quae vulgo dicitur de Soria, remedium ad possessionem istam quae. L. jubet in hoc summario procedit. Dabitur etiam huius l. remedium, praetertito filio a matre, quae non habuit facultatem mutandi testamentum: quia in puerperio decellit: iuxta casum L. 3. C. de infirmit. testa. ubi hoc dixit Bald. Quid autem si sub conditione sit institutus, an stante conditione possit uti isto remedio? Specu. dicit, quod sic: in tit. de testa. §. sequitur, pen. col. ad fin. vers. quod si quis per L. si quis instituat haeres, ff. de haeredit. institut. & L. si sub conditione, ff. de bono. posses. secundum tabu. Sed an dabitur hoc remedium successori in majoria, & quando in testamento patet reliquit filio majori, videtur quod sic: quia divisio bonorum quam patet facit inter filios habentur loco institutionis, Bar. in L. Marcellus, §. quidam, ff. de Trebel. si autem succedatur in majoria ex dispositione inter vivos dabitur remedium Legis Taur. & L. 7. tit. 4. §. part. & nota in hoc pulchrum dictum Archi. in cap. fin. 11. q. 1. col. 4. quod si duo contendunt de uno beneficio, & potiora iura apparent pro uno, quam pro alio, ille, qui offert potiora iura est in possessionem mittendus, vel tuendus, allegat. dist. L. fin. de qua sumpta est.

(2) Judgetor. De competenti intellige, prout dicit, L. si de qua ista sumpta est, ubi gloss. in verbo competenti, non ergo vicarii, & potestates castrotrorum, qui non habent mixtum imperium possunt facere istam missionem: sed recurrendum erit ad potestatem Civitatis, est bonus text. in L. ea qua magistratibus, ff. ad municipia, ipsa tamen cognitio de mittendo in possessionem, fieri poterit a Magistratibus municipalibus, secundum Bart. in dist. L. fin. per text. in L. ut cognitio, §. honorum, ff. de officio ejus, cui manda. est iurisd. de quo miratur Pau. de Cast. ibi. & si bona sunt extra territorium, iudex territorii, faciet istam missionem ad requisitionem iudicis, qui pronuntiavit de mittendo, quando persona erat subdita iudici, qui pronuntiavit, secundum Bart. in dist. L. fin.

(3) Carta de testamento. An intelligatur de originali? Paul. de Cast. in dist. L. fin. in 2. notat. dicit; quod sic allegat Bart. hoc dicentem in L. 1. §. si quis in duobus, ff. de bono. posses. secundum tabu. & de mente Bart. videtur quod non sufficeret exemplum testamenti, etiam in manu ejusdem Notarii: quia possit esse originale cancellatum, & habere vitium: quod in exemplo non apparet, prout advertit Decius in dist. L. fin. col. 4. in 3. nota, qui tamen refert modernos ibi tenentes, sufficere si exemplum sit manu ejusdem Notarii, qui scripsit originale: cum tale exemplum faciat fidem secundum Bart. & Docto. in autent. si quis in aliquo documento, C. de adem. & in L. si quis ex argentarii, §. Prator, ff. de adem. & forte istud est verius, & ita servatur in practica, & facit ad hoc quod not. Bar. in L. sempronius, ff. de legat. 2. Et procedit haec leg. necdum in testamento in scriptis: sed etiam in testamento nuncupativo, gloss. in dist. L. fin. in verbo. depositarius, & ibi vide per Docto. signanter Decium col. 11. & non oportebit probare de morte testatoris, sed satis est producere testamentum, L. 2. §. si dubietur, ff. quemadmodum testa. aperit. tenet Bart. in dist. L. fin. ubi etiam Decius col. 8. respondet ad illud quod praesumitur quis vivere, usque ad centum annos. Sed quid si apparent duo testaments eodem die confecta, & non constet de prioritate, & posterioritate? Gloss. movet in dist. L. fin. & Bar. in L. 1. §. non autem, ff. de bono. posses. secundum tab. & concludit, quod propter incertitudinem utrumque videtur: nisi aliter ex haereditibus possideret, quia in casu dubio, & incerto potior efficitur, secundum Bar. in dist. §. non autem Deff. in dist. L. fin. vel nisi in altero testamento esset instituta pia causa, quia illud praevaleat Ludo. Roma. in repet. autent. similitur in 2. special. C. ad leg. falcid. Doct. Moderno in dist. L. fin. lmo, & praeferreretur alteri, licet possideret, quando talis possessio non esset intitulata, secundum Decium in dist. L. fin. col. fin. quod videtur in dubium in quest. proposita de duobus testamentis, quia alter possidens de necessitate fatendum est, quod habeat possessionem titulatum: & sic praefertur piae causae, & sic frustra in hoc videtur laborasse Decius. Limita etiam nisi ambo haeres concordarent: & unus cederet alteri, & renuntiaret jus suum, tunc non vitaretur incertitudo, ut dicit And. de Her. in §. praeterea, 2. col. 2. de prohibi. seu. alic. per Fed.

(4) Acabada, o cumplida. Cum sufficienti numero testimonium, ut in dist. L. fin. Item, & dicit quod sit perfectum ratione voluntatis, ut in L. si quis, ff. de testa. de quo dixi in L. 23. tit. 1.

(5) Rayda, nin cancelada. Et sic iudicatur de testamento, prout in prima figura apparet, vide Bald. in leg. poss. divisionem, in princ. C. de iur. & fact. ignor. Quid autem si ratura non sit in loco substituti, ut in L. si quis, ff. de testa. dist. leg. fin. dicit, quod tunc non impedit missionem

ÓNOMA
RAL DE

estonce, demandandolo (6) el, deuelo meter en posesion, (7) e en tenencia, de los bienes de la heredad, (8) e de todas las otras cosas (9) que el testador auia, e tenia, a la fazon que fino. E non deue ser embargada tal entrega como esta, mager aquel que fuesse tenedor de los bienes de la herencia, dixelle que aquel testamento era falso, (10) o que aquel que lo

recepta opinione Bart. in leg. si unus, C. de testam. indifinente tenentis, quod ratura, vel cancellatio testamenti habeat impedire istam missionem in possessionem, & opinionem Bart. defendit Decius in dist. leg. fin. col. 10. Sed potius mihi placet opinio Alex. post alios per text. in cap. ex libris, de fide instrum. Item neque visitabit ratura, vel cancellatio, si fiat manu Notarii: & Notarius de hoc attestetur, secundum Bart. in dist. leg. fin. & in leg. si unus, C. de testam. ubi & Alex. Item non visitabit, quando ex precedentibus, & sequentibus colligatur, quod sic debet stare. Bart. in dist. leg. fin. similiter non obabit ratura, si instrumentum testamenti, vel aliud reperitur apud aduersarium, secundum Paul. in lege 1. C. de fide instrum. & Alex. in dist. leg. fin. & adde ad ista que dixi in leg. 44. tit. 18. 3. partit.

(6) Demandando. Sufficit, quod viva voce petat, & quod in scriptura redigatur, secundum Paul. de Cast. in dist. leg. fin. bonus text. in elementa lege. versic. vnam, de verbo signi. & procedet etiam quando apparet contradictor prout voluit Bartol. & Paul. in dist. leg. fin. licet Alex. post alios ibi alius velit, & cum Bar. & Paulo tenet Decius ibidem, col. 9.

(7) Deuelo meter en posesion. Et sic quoad istam missionem, instrumentum testamenti habet executionem paratam, ut etiam not. Bal. in 3. nota. in dist. leg. fin. An autem idem procedat respectu legatarii? Vide ibi per Jaso. & Decium in 6. nota. & adverte, quod non requiritur citatio alicuius in ista missione: nisi illius qui possideret, secundum Bar. in dist. leg. fin. & vide ibi per Decium, col. 10.

(8) De los bienes de la heredad. Quae testator mortis tempore possidebat, ut hic, & in dist. leg. fin. Quid autem si per testes probaretur, quod testator possedit tales res: sed quod per tres, vel quatuor annos ante mortem testatoris alius tenuit easdem res, an sint adhuc missio in talibus rebus? Alex. conf. 33. incipit ponderatis verbis, col. fin. consuluit, quod sic: quia cum testes deponant de antiquiori possessione testatoris, illa superueniens possessio in alium non obabit, ex quo presumitur, quod dictus testator animo retinuit possessionem civilem, L. clam possidere, §. qui ad nundinas, ff. de acquirend. poss. & L. si id quod, §. 1. cod. tit. ibique allegat ad decisionem quandam dominorum de Rota, vide ibi per eum, & cogita super hoc.

(9) De todas las otras cosas. Videtur ex hoc quod & si defunctus possidebat aliqua bona tit. majoris, quod etiam in illis heres mitti debet in possessionem, prout etiam est in feudilibus, secundum Bald. in cap. 1. in princ. vers. quare ergo, de success. feud. vide cap. 1. §. inter filiam, ff. de feud. fin. contro. inter domi. & agna. & Bal. in cap. 1. de controvers. inter mascul. & femin. de bene. quod videtur limitandum nisi possessor sit ille, ad quem venit maioratus, iuxta notata per Bar. post Din. in L. si patroni, in princ. ff. ad Trebel. & quid si sint res incorporales, an in illis fiat ista missio, vide Bald. in dist. leg. fin. q. 9. col. pen. & ibi vide de iure patronatus.

(10) Era falso. Concord. cum L. 2. C. de testam. Divi Adria. toll.

(11) Non auia poder de lo fazer. Adde, dist. leg. 2. & ibi Bart. & Doct.

(12) Otro embargo. Non ergo admittetur exceptio defectus proprietatis, secundum Ang. in L. 2. C. cod. alle-

mando fazer, non auia poder de lo fazer (11) porque le era defendido, o rasonalle alguno otro embargo (12) semejante de estos. Fuera ende, si luego (13) quisiere prouar lo que dize, sin alongamiento ninguno. Ca estonce, deute detener la entrega, e oyrle, e recebir las prueuas sobre esta razon. Pero si el heredero fuesse menor de catorce años, (14) e demandaf-

gans Innoc. in cap. 2. de causa possess. & propriis. nisi incontinenti offerretur probatio, secundum eum, & probatur hic, & tradit Decius in dist. leg. fin. nono notabilis. Item neque quod filius ex preteritis, ut in dist. leg. 2. quod intelligit: nisi ex ipso testamento constaret de vicio preteritionis: ut quia filius in eo facta mentio de filio non instituendo eum, neque exheredando: tunc enim ex tali vicio, cum sit visibile, impeditur missio, secundum Barto. in dist. leg. fin. & tradit Decius ibi col. 10. super gloss. in verbo vitium.

(13) Luego. Sequitur notata per gloss. in dist. leg. 2. & quomodo dicitur istud factum declarat ibi Bal. in duobus locis, & tandem vult hoc iudicis arbitrio committi, & quando dicitur exceptio requiritur altiore indaginem vide per Bar. in extravag. ad reprimendum in gloss. super parte summariis, col. 1. & id quod non potest expediri propter iudicis breuitatem in alio iudicio est reservandum, secundum Bal. in L. si quis, C. de captiv. quod autem de facili potest liquidari, dicitur liquidum, vide per Bal. in tract. prescriptio. lib. 5. col. 4. & adde que not. Decius conf. 424. & Alex. conf. 106. in 2. vol. & dicit Bal. in §. insuper, col. 2. de prohibi. seu. alic. per Federi. quod quantum feloniam est visibile, vel de facili probabile, tunc vassallus non debet investiri: si vero invisibile, & requirit altiore indaginem: tunc debet investiri. Sed cum hodie iuxta LL. Tauri, & partiarum transferatur possessio majoris, si is in quem transferitur non potuit propria auctoritate occupare: quia alius est in possessione: unde recurrit ad remedia possessoria, & presentat instrumentum majoritatis. Adversarius vero opponit contra majoriam aliquam, que requirant altiore indaginem dicens, quod omnia que detrahunt majoris, detrahunt possessioni, iuxta ea que not. Bart. in L. 1. §. parvi, ff. quod vi aut clam text. & ibi Bart. in L. non putavit, §. non quavis, ff. de bono. posses. contra tab. per Abb. in cap. item cum quis de restit. spolia. L. si in adoptionem, versic. licet non iure scriptus, secundum primam lectionem, ff. de honor. posses. contra. tabu. actor vero replicat, quod si cur obtineat ostendens testamentum prima facie validum, & non suspectum, & reservarentur exceptiones requirentes altiore indaginem: sic debeat isto casu fieri. Cum dictae leges potius condite fuerint in favorem vocatorum ad majoriam, quam in damnum credentem, quod per dictas LL. non fuit sublatum remedium huius leg. & leg. fin. C. de edict. Divi Adrian. toll. cuius remedium competit etiam pro retinendo, secundum Gloss. & Doct. ubi, & bene facit dist. leg. fin. in adoptionem secundum secundam lectionem gloss. & planè procederet quantum majoria probaretur per testamentum, si autem facta esset inter vivos, cogita, & vide que not. Bal. in L. Marcellus, §. quidam, ff. ad Trebel. & in cap. unico, de content. inter mascul. & femin. de benefice. & Archidia. in cap. fin. 11. q. 1. col. 4. & vide hodie declarationem novam super ista materia factam in bonis majoris.

(14) Menor de catorce años. Adde L. 7. tit. 22. & que dixi 3. part. & de impubere dicit: quia puberi non datur, L. 3. §. puberi, ff. de Carbonia. edit. existente vero in utero datur alia bonorum possessio ventris nomine, per quam providetur nascituro, L. 1. in princip. ff. de vent. in pass. missen.

dasse tenencia, (15) e entrega, de los bienes de su padre, (16) o de su auuelo; si aquellos que le quisieren embargar, dixessen, que non era hijo, o nieto, e de aquel de cuyos bienes se queria apoderar, o que era sieruo, estonce non le empelcenen tales embargos (17) como estos; ante dezimos, que deue ser entregado Partida VI.

(18) en aquellos bienes, e criarse en ellos, (19) falta que sea de edad de catorce años; (20) e dende adelante le pueden mouer tales pleytos, si quisieren: e estonce aura el mejor entendimiento, e amigos, (21) para amparar su derecho, lo que non podia auer ante deste tiempo. E esto que diximos, ha lugar, quando el Gg 2 fi-

(15) Demandasse tenencia. Ex hoc verbo iunctis precedentibus probatur hic, quod ista bonorum possessio, de qua loquitur nunc ista leg. in filio impubere (quae latine dicitur Carboniana bonorum possessio) datur etiam filio instituto à patre, cuius contrarium videtur dicitur in L. 1. §. Pomponius, & in L. cum fin. ff. de Carbonia. edit. ubi habetur, quod filio instituto non datur carbonianum: quia sufficit ei bonorum possessio, secundum tabulas, die, quod illud procedit, quando non negaretur esse filium: si tamen negaretur, opponendo ei per successores ab intestato, quod non valet institutio, quia institutus est, ut filius: & quod non est filius, vel allegaretur, quod est servus, & sic quod non potest habere hereditatem: quia institutus est ut liber: tunc non cessabit: sed competit ei remedium carbonianum ex constitutionibus, ut in L. 3. §. quamvis, ff. eod. saltem quoad differendum questionem in tempus pubertatis, ut ibi habetur, & ita vult Bar. in dist. §. Pomponius, & clarus Bal. in L. 1. C. de Carbonia. edit. Alleg. L. 3. in princip. ff. eod. & dist. §. Pomponius, quae leges licet loquantur in posthumo instituto, idem dicendum in iam nato: cum negatur esse filium: cum sit eadem ratio, quod etiam ut tu vides clare probatur hic in ista L. partiarum, & idem tenet Silic. & Jafson. C. de Carbonia. edit. in rubrica. Conferat etiam, quia istud beneficium datur impuberi instituto ab extraneo, si ejus status reuocatur in dubium, ut est de Bart. in L. 3. §. missum, ff. eod. col. fin. & facit bene L. de bonis, in princip. & ibi Gloss. ff. eod. quod procedit indubie, si tali impuberi instituto ab extraneo, questio mouetur possidente tali impubere per L. si impuberi, §. si pupillus, ff. eod. & ibi Gloss.

(16) De su padre. Hoc dicit: quia in bonis matris, non datur remedium carbonianum, L. 1. §. & generaliter, & L. de bonis, ff. de carbon. edit. gloss. in L. 1. in verb. patris, C. eod. & rationem tradit Jafson ubi supra quae est: quia cum dicta carbon. bonorum possessio non datur exheredatis, ut in dist. §. Pomponius, & in L. qui de inofficio, ff. de inofficio, testam. & preteritio matris habeatur pro exheredatione, ut in §. mater inofficio, de exhere. libero. inferitur, quod non potest habere locum in bonis matris, ex qua ratione inferit Jafson. ibi unum quod dicit nunquam legisse factum ab aliquo, quod si mater instituerit filium impubere, cui impuberi questio status, tunc etiam in hereditate matris, haberet locum hoc remedium possessionis habende: ex quod cessat dicta ratio, & quod ista limitatur dist. L. ne bonis, §. 1. & inferat hoc dicit ostendit ratione: quia carboniana competit illis, quibus competet contra tabul. L. 1. in princip. ff. eod. sed contra tabul. competit illis quibus competet ab intestato bonorum possessio unde liberi in successibus parentum, L. 1. §. recte, ff. si tabu. testa. null. ex tab. sed contra hoc instituit: quia contra testamentum feminatum non datur bonorum possessio contra tabul. L. illud, §. ad testamentum, ff. de cont. tabul. & sic non debet habere locum carbonianum. Item etiam hodie in bonis maternis non datur bonorum possessio: unde liberi, L. quoniam, & ibi gloss. C. de legit. hered. Bal. in L. fin. coluim. 5. vers. sequitur videre, C. unde legitii. Sed potest responderi, quod hodie jam dabitur bonorum possessio contra tabulas contra testamentum matris: cum hodie preteritio matris non habeatur pro exheredatione per §. aliud quoque in authent. ut cum de appella. cognos. & dixi in L. 1. tit. 7. ead. part. ita tenet Angel. in L. 1.

vers. 7. regula est, C. de Carbonia. edit. & opin. Angel. est communis, prout attestatur Decius in L. posthumo nato, num. 8. C. de bono. poss. contra. tabu. ubi Jafson. col. 5. & 6. defendit istam opinionem Angel. & per consequens dabitur Carbonianum, neque obstat ista leg. partit. quae dicit, de sua parte: nam suppleri potest, ut idem sit in matre, sicut etiam in L. 10. tit. 7. ead. part. cum loquitur illa leg. de preteritione, dixit de patre & non est dubium, quoniam idem velit in matre, & videtur aequa ista opinio, & filius impuberibus favorabilis, ideo tene menti ad dist. leg. de bonis, in princ. ff. eod.

(17) Tales embargos. Concordat. cum L. 1. ff. eod. & L. 1. C. eod. de Carbo. edit. & adverte, quod probari videtur ex ista leg. quod petita bonorum possessio, per filium impubere, si negatur filius non est necesse, quod omittatur primum iudicium: & quod de novo datur libellus petendo per remedium Carbonianum, prout dicit Bart. in L. 3. §. dua, col. 1. & in §. missum, ff. eod. sed ex eodem iudicio consequitur fructus Carboniani edicti, replicando contra exceptionem, quod questio status, & bonorum differenda sit in tempus pubertatis, & nota quod ad hoc ut istud remedium in puberi competat, debet prius constare per aliquas praesumptiones, licet non perfectas probationes de filiatione, ut quia defunctus eum tractabat, ut filium: & nominat filium ut in L. 3. §. causa cognita, ff. eod. & tradit Paul. de Cast. in L. qui de inofficio, ff. de inofficio, testam. & Gloss. in dist. §. causa.

(18) Entregado. Et efficietur possessor, non detentor, ut dicit Paul. de Cast. per text. ibi, in dist. leg. de inofficio.

(19) En ellos. Adde, dist. leg. qui de inofficio, & L. fin. C. eod. & licet postea non probetur, filius non tenebitur restituere alimenta quae percepit: nisi probetur quod calumiosus, & scienter asserat: se esse filium, quia sanctus est quod fuerit alius de alieno: si aliquando probaverit, quam quod fuisset mortuus filius: si facte erat filius, secundum Paul. de Cast. in dist. leg. qui de inofficio, gloss. in dist. L. 2. C. de Carbo. edit. ubi bonus text.

(20) De catorce años. Nam finitur hoc commodum huius bonorum possessionis adveniente pubertate, L. 3. §. puberi, ff. de Carbo. edit. L. 2. C. eod. adverte tamen post pubertatem iste missus sustinebit partes rei, & possessio ipso cavente non auferretur ab eo, ut in L. de bonis, §. post pubertatem, ff. eod. & ibi vide Bart. quid autem si questio non fiat de filiatione, vel statu ipsius impuberis, sed de statu patris, an differatur tunc questio usque ad tempora pubertatis? Dic, quod sic, si per questionem status patris veteris similiter questio, super statu filii, ut quia defunctus dicitur servus secundum Bart. in dist. L. 3. §. missum, ff. eod. col. fin. per L. 1. §. sed si mater, ff. eod. sed si per questionem non reuocatur, in dubium, status ipsius filii: ut quia factus institutus ab extraneo: tunc questio non differatur, ut in L. libere, C. de petitis. heredita. tenet Bart. in dist. §. missum, licet tali casu si probationes non offerrentur incontinenti, deberet fieri missio in possessorio, ut in L. 2. C. de edict. Divi Adria. toll. & Gloss. & Doct. in dist. leg. libere. Adverte etiam, quod si expedias sit pupillo, potius non differat questionem hanc in tempus pubertatis, id fieri debet quod sibi sit utilius, ut in dist. L. 3. §. dua, ff. eod.

(21) Amigos. Expediit habere amicos ad defensionem litium, ut hic vides.

fijo, o el nieto; demanda tan solamente la tenencia de los bienes que quiere heredar, mas si el demandante la propiedad (22) de la herencia; estonce, todas las cosas, (23) que diximos de suyo, que pudiesen contra el, deuelas el Juez oyr, e examinar, e librar segun derecho, sin alargamiento ninguno, ante que lo entregue de la herencia, que es así demandada.

L E Y III.

Que es lo que deve fazer el Juez, quando vienen dos herederos, e muestran amos cartas de Testamento, de aquel que los establecio. Diante el Juez viniendo algun ome, que mostrasse el testamento en que fuera establecido por heredero de otro, e pidiesse, que le metiesen en posesion de la heredad, segun dize en la ley ante della: si otro alguno (1) viesse ante aquel mismo Juez, e dixesse, que

Lares m. 7. r. col. 6. n. 43. ex segg.

el auia mejor derecho en la heredad, porque fuera despues establecido por heredero (2) del fazedor del testamento, o por otra razon alguna (3) que mostrasse, e que dixesse que lo queria luego prouar: (4) estonce, el Juez deve ver amos los testamentos, e oyr las razones de amas las partes: e el que mostrasse que ha mejor derecho en la heredad, aquel deve ser entregado en ella. E si amos mostraren que han equal derecho en los bienes del finado, amos deuen ser metidos en posesion dellos igualmente.

L E Y IIII.

Como deve entregar los bienes de la herencia al heredero, aquel que es tenedor della.

Entregando el Juez de la herencia del finado, a aquel que ouiesse derecho de la auer, deuele otrosi mandar entregar de los frutos de ella. (1) Pero en estos ha departi-

U. L. g. 39. tit. 28. l. 3.

(22) Propriedad. Petitione videlicet, hereditatis: si tamen velit filius supersedere in petitorio per ipsum inchoato, & transire ad possessorem possit, & differatur questio, secundum Gloss. Barr. & Paul. in L. 1. per text. ibi. C. de Carbo. edit. & vide per Barr. in L. 3. §. misum. ff. ad. bonus text. in cap. pastoralis, de cause poss. & propriis. ultimo not. circa materiam hujus leg. quod etiam in bonis majoris habeat locum istud Carbonia, & hujus leg. beneficium, prout etiam in bonis feudibus: ut dixi in L. 7. tit. 22. part. 3. unde & si aliquis occupavit possessionem bonorum majoris, & veniat filius, vel filia, que ex tenore investituræ seu vocationum præteritæ majoriam, qui petat sibi tradi possessionem, & quod pendente impubertate questio, super filiatione, & bonis differatur, quod constituto summarie de filiatione, debeat sibi tradi possessio: & occupator expelli: & questio super filiatione differri. Vide ad hoc bonum text. in L. 3. §. parvi. & §. si quis liber. ff. de Carbon. edit. quod tu bene nota, quia quondam legitimitate filiorum vocatorum ad majoriam, sunt questiones, & semper intelligis hoc de differenda q. quod super statu in tempus pubertatis, quando est questio status, nam si tantum sit questio, bonorum, tunc non datur ista dilatio, ut probatur in L. 1. §. si quis filium, in versis. si testamentum valere contendunt, controversia non est differenda. & in L. si impubes, §. cum vero. ff. eod. cum gloss. ibi non enim habebit locum misio ex Carboniano: sed questio de statu differenda est, ut ibi, si autem esset majoria facta tam à patre, quam à matre, an tunc in totum habet locum Carbonianum? Vide ibidem in vers. plane, & ibi gloss. que vult, quod ex Carboniano, tunc fiet tamen misio in bonis patris, non vero in bonis matris, quia bene potest esse, quod sit filius patris, & non illius que dicitur matri, & e contra, sed si esset casus, quod non possit esse bastardus, sive illegitimus ex patre, quin etiam esset ex matre, ut si allegatur consanguinitas parentum cum scientia utroque, cum ibi veniat examinandum utroque: videtur, quod non solum questio differatur super legitimitate: verum etiam si ut misio esset in bonis matris, per text. in d. h. vers. plane, & L. si impubes, §. si pupillus, ff. eod. juncta gloss. in d. h. L. de bonis, i. vers. plane, super verbo differenda, in fin. licet Alber. post O. aral. in d. h. §. si pupillus, velit quod in casu illius §. profit Carbonianum quoad dilacionem controversie: non vero quod misionem, & allegat, notat. in d. §. plane, per gloss. sed recte intellecta non contradicit, imo assistit ad id quod dixi, & quod si majoria fit materna, an in illa habeat locum Carbo-

nianum, & istius leg. dispositio? Hoc decidit L. de bonis, in princip. ff. eod. & L. si impubes, §. si pupillus, eod. tit. ex quibus decidit, quid si esset questio in qua non possit quis dici bastardus ex parte matris quin esset ex parte patris, vel e contra, & vide quæ not. Barr. in L. 3. §. quamvis, eod. tit. ubi tradit, quod etiam quando instituto movetur questio super statu habet locum Carbonianum, ex quo videtur quod in majoria que provenit jure institutionis: habeat etiam locum. In majoria vero que non jure isto veniet, videtur quod non habeat locum Carbonianum, ut probatur in L. cum sine, ibi jura libertorum, ff. ad Carbo.

(23) Las cosas. Adde L. liber. & ibi gloss. C. de peti. bare.

L E X III.

Si impediens heredem possessionem petentem, statim doceat hereditatem ad se pertinere, mittitur ipse in possessionem, & si ambo æque probent, sunt æque mittendi. Hoc dicit.

(1) Alguno. Qvis dicatur legitimus contraditor ad impediendum istam missionem, declarat ista L. sed, vide plenus per gloss. in L. fin. C. de edit. Divi Adrian. voll. super verb. legitimo: & ibi late per Barr. & Decius col. 12. 13. & 14. qui declarat mentem, & verba Barr. & ibi etiam vide quid si contraditor veniat post licentiam datam à iudice, sed mandatum de mittendo, vel post missionem.

(2) Heredero. Gloss. in d. h. L. fin. in verb. contraditor. poluit istud exemplum.

(3) Razon alguna. Vide Gloss. & Doctor. ubi supra in verb. legitimo.

(4) Luego prouar. Not. bene, quod semper quis est legitimus contraditor si paratus sit de jure suo probare incontinenti, & adde quod habetur supra L. proxima, & Barr. & Paul. in d. h. leg. fin.

L E X IIII.

Si possessor à quo evincitur hereditas est possessor bonæ fidei tenetur restituere fructus percipios ante litem contestatam statim, non consumptos, de percipientibus non tenetur, sed malæ fidei possessor, de percipientibus, & de aliis qui percipi poterunt, deductis expensis eorum gratia factis tenetur. Hoc dicit.

(1) Della. Ex hoc verbo junctis LL. 2. & 3. supra proximis possit forte quis dicere, quod cum ista lex veniat statim, post d. leges, que tractant de missionem in possessionem, ex dicit LL. & edit. Divi Adrian. seu L. fin. illius tit. C. de edit. Divi Adrian. tollent. quod etiam in isto remedio veniat condemnatio fructuum percip-

miento. Ca, si aquel que era tenedor de aquella heredad, ouiesse despellido los frutos, que cogio, o ouo della, auiedo buena fe en teniendola, cuydando que era suya, estonce non seria tenuto de dar la estimacion dellos; (2) mas bien seria tenuto de dar los que non ouiesse despellido, si algunos le fincassen en el tiempo que el pleyto fuessse comenzado sobre la heredad, o en el que fue dada la sentencia (3) sobre ella. E este que era tenedor de la heredad, deve facer de los frutos las despensas, (4) que quiere fechas en labrarla, q en razon de coger los frutos della. Ca, segun dixerón los Sabios antiguos, aquello es llamado fruto, que finca en saluo a aquel que lo cogio, sacadas las despensas (5) que hizo por razon del. Otrosi dezimos, que seyendo negligente, o perezoso, (6) aquel que tiene la herencia de alguno que fuessse finado, non la alifando en la labrar como deuisse, si este ouiesse buena fe en teniendola, cuydando que era

suya, o auia razon derecha de la tener; estonce dezimos, que si el ouiesse a entregar al heredero por mandado del Juez tal herencia, non seria tenuto de darle los frutos, que pudiera esquivar della, si la ouiesse labrada. Ca, pues que el buena fe auia en teniendola, non semeja que el dexaua de la labrar por fazer engañio a otro; mas dexaua, como ome que dexa a las vegasas su heredad, que la non labra, por non poder, o por otra razon. Mas si ouiesse mala fe (7) en teniendo tal heredad, si juyzio fuere dado contra el, que la desampare; este atal es tenuto de entregar la heredad con todos los frutos que el etquimo della, tambien los despellidos, como los otros que tuuiesse estonce; e aun con las rentas, e los frutos, que pudiesen ser sacados della, si la ouiesse labrada: porque non auia derecha razon, nin buena fe, en teniendo la herencia del finado. Pero este atal, las despensas que hizo por mejoramiento de los bienes de la heren-

ceptorum ex hereditate, cujus contrarium tenet Spec. in tit. de test. §. sequitur, col. fin. versis. sed nuquid accedimus, imo quod fructus & accediones non veniant in tali iudicio, & idem voluit Alex. consil. 184. viso processu cause verentis, col. fin. unde tu dicas, quod ista lex partitur, iam non loquitur de illo remedio possessore, sed de petitione hereditatis, de qua dixi supra in L. 1. ibi la. 2. in qua veniunt fructus, ut in L. item veniant, §. fructus, & L. illud, §. prado, ff. de peti. hereditatis: iam enim in ista lege non loquitur de possessione rerum hereditariarum, sed de ipsa hereditate, & de habente jus ad eam, & patet ex superioribus: cum dixit, que ouiesse derecho de la auer.

(1) Dellos. Si tamen ex eis factus est locupletior tenetur in quantum locupletior factus est, ut in d. leg. illud, §. prado, versis. in bona fidei, tunc enim restituuntur tanquam augmentum in universali iudicio, ut ibi in text. & declarat ibi Angel. & probatur in L. item veniant, §. fructus, & in L. sed si leg. §. consuluit, & §. quod autem quis, ff. de peti. hereditatis, licet in iudicio rei vendicationis fructibus consumptis, neque in hoc teneretur bonæ fidei possessor, ut in L. 4. §. post litem, ff. finium regando, & vult Alber. in L. si à domino, §. fructus, ff. de peti. hereditatis, sed secus in rei vendicatione. Angel. tamen in d. h. §. prado. L. illud, ff. eod. dicit, quod in iudicio singulari, licet cesset ratio augmenti, quæ consideratur in iudicio universali petitionis hereditatis, restitui tamen debent fructus consumpti, ex æquitate L. si me, & Titium, ff. si cer. pet. quod dicit æquitate tenendum perpetuo, & allegat Innoc. in cap. in litteris, col. 1. de rescriptis, & gloss. infra, de officio iudic. in princ. in verb. cum fructibus, & gloss. in §. si quis à non domino, in verb. fructus infra de rerum diviso, & intellige hoc quando fructus essent naturales, prout loquitur Innoc. & Gloss. superius allegatus, & habetur in L. 39. tit. 28. 3. part. nam si essent fructus industriales, lucratur eos in totum bonæ fidei possessor, si sunt consumpti pro cultura, & cura, ut in d. h. §. si quis à non domino, & in eis procederet quod vult Alber. & voluit etiam gloss. in d. versis. cum fructibus, & Azo. C. de peti. hereditatis, in sum. col. fin. ubi assignans differentiam inter petitionem hereditatis, & rei vendicationem, dicit, quod in rei vendicationem bonæ fidei possessor non tenetur de consumptis: & si sit locupletior, nisi in duobus casibus, ut ff. de rei vendicat. L. sumptus, & L. emptor, hic à contra Angel. tamen in L. ex diverso, ff. de rei vendi. in princip. ce-

net, quod etiam industriales fructus restituat bonæ fidei possessor etiam in iudicio singulari quatenus factus est locupletior: & ibi respondet ad d. h. §. si quis à non domino, & consuluit Alex. consil. 90. vol. 2. col. fin. ubi alios allegat licet consil. 21. vol. 4. dicit multos in hoc tenere contrarium: sed prima opinio quæ fuit Azor. videtur communior, & æquior, & probari videtur in d. leg. 39. tit. 28. part. 3. & not. ad id quod primo dixi, quod in dubio presumitur locupletior, nisi probetur contrarium, gloss. & quod ibi not. Ang. in d. L. utrum, ff. de peti. hereditatis, & idem Angel. in d. h. §. prado.

(3) Sentencia. Tempus rei iudicatur inspicitur in iudicio petitionis hereditatis, an quis factus fuerit locupletior, ut hic, & in leg. si à domino, §. pen. ff. de peti. hereditatis, & etiam litem contestata, ut hic, & not. gloss. in d. h. §. pen. & sic si tempore litem contestata sit locupletior, licet ante sententiam desinat esse locupletior, nihilominus tenebitur, eis tempore litem contestata non sit locupletior, sit tamen tempore rei iudicatur idem erit per istam leg. quæ approbat d. h. gloss.

(4) Despensas. Adde d. h. leg. si à domino, §. fructus, ff. de peti. hereditatis.

(5) Sacadas las despensas. Adde d. h. leg. fundus qui, ff. famul. bar. & L. si à domino, §. fructus, ff. de peti. hereditatis, & L. fructus, ff. sol. matrim. & quod notat Bald. in leg. 1. colum. 1. 2. 3. & 4. C. de fructib. & litium expen. & Paul. de Cast. in leg. quantitas, ff. ad leg. falcid. & Specul. tit. de loc. §. postquam, versis. quid sibi locavi, & hæc regula fallit in decimis prædialibus, in ut cap. tua nobis, de decim. Item fallit, quando dominus dat terram suam rustico, ut eam labore, & det sibi certam partem fructuum: nam debet expensa fieri sumptibus coloni, ut tradit Alberic. in d. h. §. fructus, Innoc. & Abb. in d. h. cap. tua nobis, de decimis verb. personalibus, vel his similibus, que percipiuntur industria, & labore hominum, vide gloss. & Angel. in d. h. §. fructus.

(6) O perezoso. Concordat cum L. si quis possessor, §. si aut, ff. de peti. hereditatis, & L. sed est lege, §. consuluit, eodem titulo.

(7) Mala fe. Adde d. h. leg. illud, §. prado, & L. item veniant, §. fructus, ff. de peti. hereditatis, & quod hic disponitur in possessore malæ fidei, idem dicit in possessore bonæ fidei, post litem contestatam, L. sed si l. §. quod autem aut senatus, versis. quod si ab inicio, & §. si ante litem, ff. de peti. hereditatis, & per istam sententiam rei alienæ dicitur malæ fidei, L. item veniant, §. petiam, 2. ff. eod. & in d. h. §. si ante litem, & hoc quoad restitu-

rencia, por razon de la alianza, o de cogier los frutos, bien las puede tener, (8) e facar dellos.

LEY V.

Que aquel que tiene los bienes de la herencia como non due, si enagena alguna cosa dello, la depechar.

Si contra alguno, que fuese tenedor de la herencia que perteneciese a otro, fuesse dada sentencia que la tornasse, deuela entregar a aquel que la vencio, con todas las otras cosas que ouo por razon della. (1) Pero, si de mientras que era tenedor della, deuella, o enagenasse alguna cosa de tal herencia, entonces, si auia buena fe en teniendola la heredad, cuydando que era suya, dezimos, que si aquella cosa que vendio, pudiere cobrar por aquel mismo precio, o por menos, que recibio por ella, tenudo es de la comprar, (2) e de tornarla al verdadero heredero que la vencio. E si la non pudiere auer, non es tenudo de dar por ella,

tationem fructuum: sed quoad periculum interitus, vide quod habetur in leg. illud, ff. de iud. l. i. infra eod. lib. 6. (8) Poteat tener. Et sic etiam male fidei possessor deducit expensas factas, causa quærendorum fructuum, ut hic, & in dist. leg. iudicium quæst. ff. famul. heres. l. si a domino, §. fin. ff. de petit. hered. siue autem litem contestatam, vel post percipiatur fructus: & an extent vel non. Quid autem si nullus fructus perceptus fuit, an deducat expensas male fidei possessor? Azor in sum. C. de petit. hered. dicit, quod non per leg. quod si sumptus, ff. eod. ubi vide gloss. & idem tenet ibi Paul.

LEX V.

Possefor condemnatus hereditatem restituere, tenetur restituere non solum hereditatem, sed etiam quicquid ejus occasione quaesivit, nisi rem hereditariam distinxit, tenetur eam redimere minori, vel xquo precio, quod habuit: si autem bonam fidem habuit, tenetur ad pretium dimittat receptum, male fidei tamen possessor tenetur rem, aut quantum magis potuit valere, restituere. Hoc dicit.

(1) Razon della. Adde L. item veniunt, in princ. cum §. sequenti, L. sed est lege, §. fin. cum sequentibus usque ad leg. nisi ex re, ff. de petit. hered. & tenebitur possessor hereditatis refundere penas, quas percipit, ut in leg. utrum, & in leg. post senatusconsultum, ubi Angel. ff. eod. siue fuerit possessor bonæ fidei, siue male fidei, nisi sit pœna ratione contumacie, vel iniurie sibi factæ, L. at ubi, ff. eod. Paul. ubi sub leg. utrum, ubi post Angel. ff. eod. pœna compromissi, occasione rei hereditariæ, quod veniat in petitione hereditatis. Item & reddet etiam inhonestos quæritus, L. si possessor, & L. ancillarum, §. fin. ff. eod. nota etiam, quod est male fidei possessor, vel bonæ fidei emit aliquam rem necessariam hereditati, non poterit, nisi ab eo evincatur hereditas illam sibi retinere, & refundere pretium, ut est bonus text. in dist. leg. veniunt, in princ. ex quo Bald. ibi colligit arg. optimum ad prælatos intrusos ementes aliquam rem necessariam prælatu, vel beneficio, vide ibi per eum, & Paul. de Cast.

(2) Comprar. Nota hoc bene ad leg. quod si in diem, §. idem Julianus, & L. sed est lege, §. item si res dispensat, ff. de petit. hered. & vide in leg. si possessor, §. penult. & finali, ff. eod.

(3) Restitio. Concordat cum dist. §. idem Julianus, & quid si bonæ fidei possessor habeat rem, & pretium? Vide L. si rem, & pretium, ff. eod. & adverte, quod si verus hæres prius egit contra venditorem, & pretium est

mas de aquel precio que recibio. (3) Mas si aquel que la vendiesse, ouiesse mala fe en teniendola herencia, tenudo es de tornar aquella cosa misma que vendio, si la pudiere auer en alguna manera. E si auer non la pudiere, deve dar por ella, tanto quanto mas pudiere valer, (4) a aquel que vencio la herencia por juicio.

LEY VI.

Que aquel que es tenedor de la herencia, como non due, si se muriere alguna bestia, o alguno de los ganados entre tanto, la deve pechar a los herederos.

Comenzado (1) seyendo el pleyto, por demanda, e por respuesta, contra alguno, sobre la heredad que fuesse tenedor a mala fe, (2) si entre aquellos bienes de la herencia fuesen algunas bestias, o ganados, maguer se muriesen de entremedad, o por otra razon, en tal tiempo como este tenudo seria de la pechar al heredero, seyendo este tenedor vencido de la

consequutus, non poterit postea petere rem ab emptore: cum videatur ratificasse venditionem, & non debet habere rem, & pretium, ut in dist. §. item si rem, & §. est minori. Si vero non egit contra venditorem, & agit contra emptorem ad rem vel venditionem, an possit exceptione repelli ab emptore, eo quod emisit a bonæ fidei possessore? Dic ut habetur in dist. §. item si rem, secundum quod declarat ibi Paul. de Cast. nam in tribus casibus possit exceptio verum heredem repellere. Primus est, quando concurrunt duo, scilicet, quod ipse emptor habet regressum de evictione contra venditorem, & quod venditor consumplerat pretium, & non est ex eo factus locupletior, tunc enim emptor habet exceptionem ex persona venditoris ne teneatur ultra quam facere potest. Secundus, quando venditor contempserit in iudicio, & ipsum supra se suscepit, quia tunc emptor habet exceptionem ex persona sua, ut conveniatur auctor suus, qui se offert liti, & non ipse tertius, quando prius egit contra venditorem ad pretium, ut supra dixi. Sed quid si venditor factus est locupletior, & emptor venditur, an possit uti exceptione aliqua contra verum heredem? Vide per gloss. in dist. §. item si rem, in verbo exceptione non repellitur, in fin. & distinguit: ut per Bart. ibi, col. 2. vob. pro hujus declaratione.

(4) Valer. Hic enim dolo desit possidere, quia erat possessor male fidei unde ratione doli tenetur ad verum pretium, & quantumvis iuretur in litem potius ad pœnam, quam ad interesse, ut L. si possessor, §. fin. & in leg. nec ulam, §. pen. alias incipit etiam, ff. de petit. hered. & declarat Paul. in dist. §. item si rem, & adde Azor. C. eod. in sum. col. 3. ibi, cum dicit. Item veniunt, & ea, que quis dolo desit possidere, ut si aut non deperdit, vel diminuta, vel si reus ab emptore nullo modo recipere potest, iuratur contra eum in litem, & ista dicta Azo. sequitur hic ista lex.

LEX VI.

Tenetur male fidei possessor de interitu rei hereditariæ post litem contestationem, eventiente autem non, sed possessor bonæ fidei non tenetur de interitu ullo tempore liti. Hoc dicit. Concordat L. item si verberatum, ff. de rei vendic.

(1) Comenzado. Ortum habet a leg. illud, in princ. vobis, quid enim si post litem contestatam, ff. de petit. hered. & L. non tantum, §. veniunt, eod. tit.

(2) Mala fe. Quia qui verè est possessor male fidei, si postea controversia ei moveatur, periculum fiscalitatis, vel interitus rerum spectat ad eum, ut in dist. illud.

LEY VII.

Por quanto tiempo puede perder el heredero la herencia, non la demandando.

Tenedor podria el ome ser de la heredad agena, en tres maneras. La primera es, quando aquel que la tiene, cuyda auer derecho en ella por alguna razon, e non lo ha. E esto seria, si la ouiesse comprado de alguno que non ouiesse derecho en ella, cuydando que era suya; o si alguno fuesse establicido por heredero en algund testamento, que despues fuesse reuocado, non lo sabiendo el. E en tal caso como este dezimos, que si aquel que dice que ha derecho en tales bienes como estos, non los demandare en juicio, falta diez años, (1) a aquel que

la heredar por juicio. Mas si este daño viniere en las bestias, o en las otras cosas de la herencia, ante que el pleyto fuesse comenzado sobre ella, non seria tenudo de lo pechar, quando acaciesse sin culpa del. (3) Pero si este, que fuesse asi vencido, era tenedor de la herencia a buena fe, (4) cuydando que auia derecho de la tener, entonces el daño que acaciesse, asi como de suso diximos, non seria tenudo de lo pechar. Ca assaz abonda (5) al heredero, que cobre la heredad, e las cosas que y son falladas biuas al tiempo del juicio que dan contra el tenedor, que non auia derecho de la tener.

(3) Sin culpa del. Nam si culpa teneretur etiam si ante litem contestatam res preerat, ut hic, & in dist. leg. non tantum, §. veniunt.

(4) Buena fe. Quia licet post litem contestatam omnes possessores efficiantur æquales, & dicantur predones, ut in leg. sed si L. §. si ante litem, ff. de petit. hered. hoc procedet quantum ad fructus postea collectos, vel colligendos, ut quilibet teneatur de perceptis, & percipiendis, secus verò quoad interitum rei, nam tunc est differentia inter male fidei possessorem verè, & a principio, & inter male fidei possessorem fidei per litem contestationem, qui a principio fuit bonæ fidei, nam iste non tenetur de interitu, sine dolo, & culpa sua, ut hic, & in dist. leg. illud. Si tamen talis bonæ fidei possessor a principio postea efficiatur male fidei verè propter scientiam rei alienæ, idem effectus in eo, quoad talem interitum: sicut in male fidei possessore ab initio, & sic iste post litem contestatam teneatur, de interitu, secundum Bart. in dist. leg. illud, & in leg. in fundo, ff. de rei vendic. quod limita secundum Paul. in dist. leg. illud, nisi res fuisset eodem modo peritura penes auctorem, si fuisset restituta, quia tunc præterita bona fides excusaret illum ab interitu, ut notat gloss. in leg. item si verberatum, in fin. ff. de rei vendic. & facit dist. L. illud, & idem si habuisset iustam causam litigandi, ut ibi notatur.

(5) Abonda. Nota istam rationem, & alla habetur in dist. leg. illud, quia scilicet non debuit propter metum hujus periculi sui suum indicissimum relinquere.

LEX FINALIS.

Possefor hereditatis præscribit eam per decem annos inter presentes, aut viginti inter abentes, sed male fidei possessor cum titulo, vel sine eo, præscribit triginta annis, que præscriptio currit contra minorem vigin-tiquinque annorum ea ætate durante. Hoc dicit.

(1) Faltan diez años. Habes hic, quod petitioni hereditatis præscribitur decem annis a possidente, cum titulo, & bonafide. Et idem probatur in leg. hereditatem, C. in quib. caus. cess. long. temp. præscript. & in leg. fin. C. de Edict. D. Adrian. tollend. Sed contra hoc opponitur: quia petitio hereditatis non datur contra titulum possidentem, L. regulariter, ff. de petit. hered. Cujus ratio est, ut declarat Bart. in leg. heredit. C. eod. quia in petitione hereditatis agens, fundat se solum ex titulo suo, & possessione defuncti, licet enim defunctus non fuerat dominus: nihilominus venit in petitione hereditatis, L. non tantum, ff. eod. sed ille qui possidet titulum, habet titulum, & possessionem, & sic æquale jus cum auctore, unde in pari causa melior est conditio possidentis, cap. in pari de regul. jur. lib. 6. L. siue autem, circa princip. & §. 1. ff. de publicia, & hæc est verissima ratio secundum Bart. quam etiam dat Bald. in dist. leg. hereditatem, & poterit de hoc opponi per eum, non solum ante litem contestatam: fed etiam post litem contestatam, secundum Bart. in leg. eod. vobis, quare, l. C. eod. est

enim hæc exceptio preemprocia: & sic videtur impossibile, quod petitio hereditatis excludatur præscriptione longi temporis: cum talis præscriptio non procedat nisi adit titulus, L. nullo, C. de rei vendic. & L. Celsus, ff. de uscap. Sed responde, quod aliqui sunt casus, in quibus petitio hereditatis datur etiam contra tit. possidentem, de quibus per gloss. in dist. leg. hereditatem. Quibus adde alium casum singularem, scilicet, quando talis titulus fuisset acquisitus post mortem defuncti: nam tunc talis titulus non obstat, secundum Bald. singulariter in leg. fin. in §. 1. opost. C. de Edict. D. Adrian. tollend. sed istud dictum Bald. impugnatur ibi a Salic. & Alex. col. pen. ubi latet, & tamen potest salvari dictum Bald. cum tale titulum acquisierit ab eo, qui poterat conveniri petitione hereditatis, & male fidei, seu lite pendente talis titulus fuit acquisitus, ut colligitur ex verbis Bart. in dist. leg. eod. ad fin. & tradit Alex. in dist. leg. fin. ad de etiam Alex. consil. 73. incipit punctus talis est, §. vobis, ubi late impugnatur etiam istud dictum Bald. & ibi fundat singulariter, quod licet petitio hereditatis non possit dari contra titulum possidentem, etiam talis titulus acquiratur post mortem defuncti: tamen si agatur ex remedio, dist. L. fin. C. de Edict. D. Adrian. tollend. de quo supra eod. in leg. 2. poterit agi contra titulum possidentem, si post mortem defuncti talis titulus fuit acquisitus, videas ibi per eum, adde etiam, quod contra possidentem titulo putativo, bene datur petitio hereditatis: cessat enim tunc dicta ratio redditæ per Bart. & alios, ut tradit Alex. consil. 85. viso themate, 2. vol. col. 1. & licet error habeatur pro iusto titulo, quantum ad ulcipationem, & prescriptionem: non tamen habetur pro titulo quantum ad repellendum agentem petitione hereditatis, vel interdictio quorum bonorum secundum gloss. & Bart. in leg. 1. ff. quorum bonor. & probatur hoc in ista leg. partit. ibi, & si alguno fuesse establicido por heredero en algund testamento, que despues fuesse reuocado non lo sabiendo el. Et adde gloss. in dist. leg. hereditatem, & Paul. de Cast. in leg. 1. ff. pro hered. Contrarium tamen: imò, quod error iustus habeatur pro titulo, etiam ad exclusionem petitionis hereditatis voluit gloss. in leg. pen. & fin. ff. pro legat. quam sequitur Bald. in dist. leg. nullo, C. de rei vendic. col. 1. Alex. consil. 89. incipit, Excellentissimi, col. 3. vol. 1. dicit differentiam debere fieri inter titulum universalem, & singularem: ut titulus universalis putativus, & erroneus, sufficiens ad prescriptionem, non fiat, si non est præscriptum ad excludendum petitionem hereditatis, & ita procedat quod dicit gloss. & Bart. in dist. leg. 1. ff. quor. bonor. si tamen effectus titulus singularis, licet lucrativus, excluderet petitionem hereditatis: & quod ita procedat gloss. in dist. leg. pen. & fin. & Bald. in dist. leg. nullo. & est ratio diversitatis, secundum eum: quia contra habentem titulum verum universalem, datur petitio hereditatis: ac si titulum non haberet, L. etiam §.

Ad ince
ligentiam
Inquis legin
vob. thod
Nunc sua
res, in E.
Las heron
cian lib.
3. foni n. 82
et seq. ubi
Vobis pag. mi
hi 352. eod.

que así los tiene, seyendo en la tierra, o falta veinte leyendo en otra parte; que perderia despues su derecho: e gana la herencia aquel que fuesse así tenedor della. La segunda manera es, quando aquel que tiene los bienes, e la herencia del finado, ha razon de tenerla, (2) e sabe ciertamente, que non ha derecho ninguno en ella. E esto sería, como si la ouiese comprada de algun ome que fopiese ciertamente, que non era fuya, nin auia derecho de venderla. E la tercera manera es, quando sabe ciertamente, que non ha derecho en ella, e demas, non puede mostrar razon cierta por que la tiene. E en qualquier destas dos maneras que agora diximos a postremas, si aquel que ha derecho en la heredad, non la demanda a los tenedores della fasta treinta años, (3) sabiendolo, o podiendolo fazer, dezimos, que pierde por su negligencia aquel derecho que en ella auia; e gana la por este tiempo el otro que la touo. Pero el que fuesse menor de veinte, e cinco años, (4) non podria perder por este tiempo sobredicho, el derecho que ouiese en la heredad, en tanto que fuesse menor desta hedad.

De como deve ser partida la Herencia entre los Herederos, despues que fueren entregados della. E otrofi, de como se deuen amonjonar las Heredades, quando contienda acaesciese entre ellos en esta razon.

Entregados seyendo los herederos, de la heredad, e de los bienes del finado, acaescen muchas vezes defacuendo (1) entre ellos, por razon de las cosas que son apoderados todos comunalmente; por que por fuerza han de venir a particion. (2) Onde pues que en los Titulos ante deste fablamos, de como deuen ser apoderados los herederos en los bienes de aquellos a quien heredan, queremos aqui dezir, como los deuen partir entre si. E mostrar, que cosa es esta Particion. E que pro viene de ella. E quien son aquellos que la pueden demandar. E a quien. E quales cosas pueden partir. E quales non. E en que manera deve ser fecha la particion. E de si diremos, e mostraremos, que poder ha el Juez, ante quien vienen a pleyto los herederos en razon desta particion.

LEY I.

Que cosa es particion, e que pro viene della. Particion es, departimiento que fazen los omes entre si, de las cosas que han comun-

§. quod si quis, & ibi nota in gloss. ff. de petit. heredit. ideo nimirum, si titulus putativus pro herede habetur pro non titulo: ut sic non excludatur agens petitione hereditatis, ut in dist. leg. 1. in princ. vide latius ibi per cum. Adverte tamen, quod titulus universalis non semper, & regulariter obstat agenti petitione hereditatis, sed in certis casibus, veluti quando venditor non comparcet, vel hereditas est modico pretio distracta, vel quando emptor est sciens, vel emptus est a filio hereditatis, ut in dist. §. quod si quis, cum sequent. & not. gloss. in dist. leg. hereditatem, unde ratio Alex. in ratione differentie non est ita concludens, licet ista l. partitarum potest induci pro Alex. cum dicit: E esto seria si la ouiese comprado, &c. Sed videtur, quod sit restringenda hæc lex, juxta terminos juris communis, scilicet ad dictos casus, dist. §. quod si quis, & gloss. in dist. leg. hereditatem, & potius videtur forte dicendum, quod titulus putativus, sive universalis, sive singularis non excludat agentem petitione hereditatis: eo quia tunc non militat ratio supra in principio hujus gloss. tradita, scilicet, quod in pari causa melior sit conditio possidentis: non est enim par causa tituli putativi ad verum, & sic, quod dictum gloss. & Bart. in dist. leg. 1. ff. quere. honor. indistincte procedat, & reproberetur dictum gloss. in dist. leg. fin. ff. pro legat. conclude ergo, quod in illis casibus, in quibus petitio hereditatis datur contra titulo possidentem: tunc præscribitur petitio hereditatis per 10. vel 20. annos, ut hic habes, & notat gloss. in dist. leg. hereditatem: quia cum tunc excedat istos terminos, excedat a non suis terminis posses etiam respondere, quod hæc lex non apperiat, quod ageretur petitione hereditatis, & fortan poterat agi rei vindicatione, cui præscribitur pro titulo possidentem præscriptione longi temporis, prout & habetur, & no-

ta in dist. leg. fin. C. de Edict. D. Adriana. toll. ubi etiam vide Jafou. col. fin. (2) De tenerla. Idem titulum, quo eam acquisitit à non domino, ut subicitur, & datur contra eum utilis petitio hereditatis, L. etiam, §. si quis sciens, ff. de petit. hered. tanquam contra emptorem universalitatis, & si pretendat quis se emisse ab herede: videtur possidere pro herede: qui enim allegat se heredem: cum non sit, dicitur possidere pro herede, text. & gloss. & Paul. in leg. pro herede, ff. eod. & hoc quando credit se heredem: nam si scit non se heredem esse, potius dicitur pro possessore possidere, secundum gloss. & Paul. ibi; in sequenti vero casu possidet pro possessore tantum. (3) Treinta años. Adde L. hereditatis, C. de petition. hered. (4) Menor de veinte e cinco años. Adde L. fin. C. in quib. caus. in integ. restitur. non est necessaria. & L. 9. tit. fin. infra ead. partit.

TITULUS DECIMUSQUINTUS.

Familia heriscunda in summa.

(1) Defacuendo. Communio tolet excitare discordiam, ut hic adde L. in communi, ff. de servit. urban. prædior. & L. cum pater, §. dulcissimi, ff. de legat. 2. L. si non sortem, §. si centum, ff. de condi. indubit. (2) De venir a particion. Nam legibus expediunt commissa negotia plures, & naturale vitium est negligi quod commune est, ut se nihil habere, qui non totum habet arbitretur denique suam quoque partem corumpi patiatur, qui invidet alienæ, L. 2. C. quantum, & quib. 4. pars, lib. 10. unde divisio quæ procedit de fratum concordia laudatur, L. fin. ff. famil. heriscif.

LEY II.

Divisio est communium rerum partitio: & per cum evi-

LL. del tit. 8. lib. 6. Recop.

nalmente (1) por herencia, o por otra razon. E viene ende grand pro, (2) quando es fecha derechamente. Ca se tiran por ella defacuertos (3) muy grandes, que nascen entre los omes a las vezgadas, por razon de las cosas que han de lo vno: e tienele cada vno por pagado con su parte, quando la ha, e alifuala mejor, e aprouechafse mejor, e mas, della.

LEY II.

Quien son aquellos que pueden demandar Particion, e a quien: e quales cosas pueden partir, e quales non, e en que manera.

Cada vno de los herederos (1) que ha derecho de heredar los bienes del finado, puede demandar a los otros que los partan entre si. E pueden ser partidos (2) estos bienes, segun manda el testador en su testamento, quando lo Partida VI.

evitantur scandala: & quolibet contentatur parte sua prædiligens eam quam communem. Hoc dicit.

(1) Communemente. Nam ubi non est communio, non habet locum divisio, L. sed & si, & ibi Bartol. ff. de reb. eor.

(2) Grand pro. Ut in dist. L. 2. C. quantum, & quib. 4. pars, aliquando tamen expedit rem cum alio habere communem, L. hoc judicio, §. si conveniat, in fin. ff. commun. divid. & adde etiam quod titulus divisionis præstat justam causam præscribendi, L. si ancillam, §. si per, ff. pro suo, gloss. fin. & ibi notat. Floria. in L. cum putare, ff. famil. heriscif. & gloss. & ibi not. Paul. in L. 1. C. communia utriusq. judicij, Bart. in L. cum solus, ff. de usucapio. col. 2.

(3) Defacuertos. Ut supra. in rubr. sic, & Ambr. in lib. de Abraham, cap. 3. dicit divide, ut potius maneat amicitia: indivisa domus duos non sustinet, & adde L. sancimus, §. si autem, non in auro, C. de dona.

LEY III.

Quilibet heredum potest divisionem petere a coherede hereditatis defuncti: non tamen debent dividi male herbe seu portione, aut libri incantationum, sed comburatur, nec etiam male acquisita in hereditate inventa, sed domus, aut eorum hereditibus restituantur, aut eis non inventis amore Dei dentur. Hoc dicit.

(1) Herederos. Quid si sit prodigus unus ex hereditibus, cui non interdictum sit? Vide text. singular. in leg. ex castrensi. in princ. ff. de castri. pecun. quod iste neque provocari potest ad divisionem, quem text. dicit singularem Bald. in leg. jubemus nulli. C. de Sacrosanct. Eccles. minor etiam viginti quinque annis, seu ejus curator, poterit petere divisionem, ut probari videtur in leg. lucius, ff. famil. heriscif. quod procedit indubie, quando pupillo, vel adulto utile sit: nam alias licet provocari, ipsi provocari non possunt ad divisionem, ut in leg. inter omnes, C. de præd. minor. L. inter pupillos, ff. de auctor. tutor. tradit Bart. in dist. leg. 2. C. quando, & quib. 4. pars, & ibi latè Lucas de Penna, col. 3. & 4. Jacob. de Aret. Cyn. & Bald. in leg. 1. C. si advers. transact. Bald. in leg. 1. ff. de reb. eor. Bart. & Doct. in leg. si conveniat, ff. pro socio, gloss. & Bart. in dist. leg. jubemus nulli, & tradit etiam Joann. And. in additio. Spec. tit. de curat. in rubric. de furios. vers. idem est dicendum, quod de minore secundum Bald. in dist. leg. jubemus nulli, in princ. cum gaudeat privilegiis minorum, gloss. in leg. 2. C. de curat. furios. de Ecclesia etiam vide in dist. leg. jubemus nulli.

(2) Partidos. Concordat cum leg. 2. ff. eod. (3) En los titulos. Supra de testam. qui est ead. partit.

fizo; o si murio sin manda, deuen partir la herencia del, segund dicen las leyes que fablan en esta razon, en los Titulos (3) que son puestos de sulo. Pero si en los bienes del testador fueren talladas algunas cosas malas, (4) así como pongonas, (5) o malas yervas, o dañosas melezinas, (6) o libros, o escrituras de encantaciones malas, (7) o otras cosas, de aquellas que son defendidas que non vñen los omes dellas, non las deuen partir entre si; ante dezimos, que las deuen quemar, y destruyr. (8) Otrofi, si fallaren en los bienes de la heredad algunas cosas que fuesen mal ganadas; así como si aquel que las gano, fue ome que recibio, o tuvo en su poder, algunas rentas del Rey, e furto algo dellas; (9) o si furto, o robo, o forzo a otro ome alguna cosa, o lo gano de vñura, (10) non lo deuen partir entre si Hh los

titul. 1. & in titul. 13. ead. partit. ubi de successione. ob intestat.

(4) Cofas malas. Concordat cum leg. cetera, §. mala medicamenta, ff. eod. unde neque venit ista in petitione hereditatis prout arg. ibi Bald.

(5) Pongonas. Antiquitus in civitate Maslensis venenum cicutæ temperatum publicè custodiebatur, quod datur ei, qui aliquid commisset: propter quod mors esset illi spectanda, ut dicit Floria, referens Valerium Max. in dist. §. mala medicamenta.

(6) Melezinas. Secus si aliquo alio admixto possent ad medicinam prodesse, ut in leg. 17. tit. 5. partit. 5.

(7) Encantaciones malas. Hos vocat consultus in dist. §. mala medicamenta, libros improbatæ lectionis veluti artis magicæ, vel sortilegiorum, ut habetur 26. quæst. 2. per totum, ubi in cap. qui sine tradit. Archid. de arte, quæ dicitur notoria, per quam quidam scire cupiunt, quæ est inefficax, & improbara, ut etiam tradit S. Thom. 2. 2. quæst. 96. ad 1. art.

(8) Y destruyr. Notatur hoc ad mandata confessorum, qui mandat contentibus, quod libros improbatæ lectionis comburant, facit L. damnator. C. de heredit.

(9) Dellas. Concordat cum dist. §. mala medicamenta, versic. sed & si quid ex peculiat. & adde quod habetur in leg. 16. tit. 26. 2. partit.

(10) De vñura. Nota bene, quia reprobatum hic opinio illorum, qui dicebant, quod cum in usuris transferatur dominium in usurarium, licet repeti possent per conditionem indebiti, vel per conductionem ex canone de usuris per totum, bona quaerita ex usuris per defunctum veniunt dividenda inter heredes, quam opinionem tenuit Jacob. de Aretin. & Ricar. & sequitur Bald. in leg. bona quacumque, C. famil. heriscif. & in dist. §. mala medicamenta, ubi & idem vult Floria. & etiam Alberic. contrariam tamen opinionem, imò quod usura non veniant in judicio diversorio tenuit Odofred. in dist. §. mala medicamenta, dicens, quod si pater in extremis confiteretur, quod quidquid haberet, quævisit ex usuris, unde mandat restitui, quibus est extorcum, & si non apparent, mandat dari pauperibus, & filijs solam relinquit benedictionem, quod filii non habebunt inter se hoc judicium, neque ista dividere possunt, & tenuit etiam Rosced. in tit. famil. heriscif. §. quantum est, & etiam Salic. in dist. leg. bona, qui ponderat ad hoc, dist. §. cum vult, quod injuste quaerita non veniunt dividenda, non sunt potest dici quaerita, quando dominium non fuit translatum, tenuit etiam Guido de suza, relatus ab Alber. & hanc opinionem sequitur Joann. de Anania in rubr. de usur. ad fin. & sequitur etiam Socin. consil. 127. col. pen. col. 3. quæ opinio

LL. del tit. 8. lib. 5. Recop.

LL. del tit. 8. lib. 5. Recop.

los herederos ; ante dezimos , que deuen tornar , (11) e dar estas cosas atales , a aquellos cuyas fueren , o a los que lo fuyo ouieren de heredar . E si non supieren ciertamente , cuyas fueron estas cosas que fueren asi ganadas , estonce se deuen dar por Dios : (12) porque el anima de aquel que asi las gano , no sea penada por ellas . (13)

nio approbatur hic : & tene menti , & adde iuxta istam materiam , quæ notat Bald. in leg. cum oportet , in princ. col. 1. versic. modo quero , C. de bon. qua. liber. & Alex. in leg. quid seruus . ff. de acquir. posses. & Paul. de Cast. in leg. si heres , ff. ad leg. falcid. in versic. item not. hic argumentum .

(11) Tornar. Non ergo erit melior conditio possidentis : sed compellendi sunt ad restitutionem , & conferre , quod notat Bald. in leg. 1. in fin. C. pro socio . quod Episcopus poterit compellere focium illius , qui ex prauitate usuraria multa quæsiuit : & socio communiuic ad restitutionem usurarum , licet iste focius , qui compellitur , non exercuit usuras . Allegat. L. quod enim , ff. pro socio . & Martin. S. illa idem tenentem , & potest induci ista lex , quod si aliquis faciat maioriam de aliquid re , quam forte per violentiam comparauit , quod heredes non tenentur eam tradere ei , cui est relicta tit. maioris in contrarium tamen est text. & ibi notat Paul. de Cast. in leg. si substituta , §. heres , ff. de legat. 1. in fin. & ibi Paul. versic. in legato autem certa spectat , quid autem si testator facit maioriam de tali oppido cum omnibus , quæ ibi possidet , an venient etiam fundi , quos mala fide possidebat , vide Bald. quod non , C. de verbor. signifi. in rubric. versic. quid ergo

(12) Por Dios. Adde que habentur in cap. cum tu de usur. & in cap. cum sit de iudicis . & an poterunt ista distribui pauperibus , per executores testamenti , vel debet dari Episcopus , vide per Joan. Andr. in cap. fin. de testam. lib. 6. & quibus pauperibus sint danda , an illis , qui sunt in loco , ubi exercuit defunctus usuras , vel rapinas , vel pauperibus domiciliis defuncti , vide quod in hoc late tradit Joan. de Ana. referens consil. 32. Fred. de Senis in dist. cap. cum tu . col. 4. §. 5. & an super istis luceris teneat compositio facta Paul. de Elea. 2. in elem. 2. de pen. & remis. tenet , quod non , & refert , & sequitur Joan. de Imol. dicens esse bene notandum contra componentem cum hæredibus usurario non super usuris , & male ablati : quia non videtur valere talis compositio , neque patrocinari quantum ad Deum , et , quibus hic remissio , ut in regul. peccatum , de regul. jur. l. 6. & hanc opinionem sequitur Bald. in leg. post decisionem , C. de sur. quam sequitur Joann. Ana. in cap. cum sit de iudicis . Cardin. tamen in dist. elem. 2. in §. nota. in sermibus , quando quantitas est incerta , tenet , quod Episcopus potest transigere . Secus si sit certa , atq. cap. quannquam , in versic. cateram , de usur. lib. 6. & tenet Angel. in disputat. sua , incipit hactenus miles , de quo vide etiam per Socin. in dist. consil. 127. quantum in presentibus consultatione , col. 3. §. 4. An autem Pipa possit absolueri , & liberare a restitutione istorum incertorum , est non fiat integrè : vide per Hosti. in cap. 2. de pœnitent. & remis. & per Cardin. & Joann. de Imol. in dist. elem. 2. & tradit etiam Socin. in dist. consil. col. 10. & vide Archiepiscopum Florentin. 2. part. tit. 1. cap. 6. in fin. & Siluestrum in summa , in part. restitut. §. versic. 8. quartus .

(13) Por ellas. Si enim defunctus peccauit , & in via relictus voluit , talia ablata , & iniusta , est illis in se huius satisfactionem suscipere , non volabit defunctus ad Patrum Cœlestem , nisi completa satisfactione , ut tradit S. Thom. in 4. dist. 15. quæst. 1. art. 1. q. 3.

Dividenda sunt inter cohæredes quæ sita per filium

Quales ganancias es tenuto el vn hermano de partir con el otro.

Todas las cosas que el fijo ganare en mercaderia (1) con el auer de su padre,

cum bonis patris , & confert filius arthas , donationem , & dorem profectum fratris in divisione paternæ hæreditatis , nisi testator ei donet in testamento , vel ne conferantur , exprimit , sed extraneo hæredi non confert filius cohæres supra dicta . Hoc dicit .

(1) Mercaderia. Habet hic expressum , quæ omne id quod lucratur filius familias cum pecunia patri , dicitur peculium profectum , & totum quæritur patri , & post mortem patris venit conferendum fratribus , & idem habetur in L. 7. tit. 4. De las launas , e particionez , lib. 3. foro. LL. & idem voluit gloss. in L. cum oportet , in princ. de bon. qua. liber. & tenet Spec. tit. de iudic. §. sequitur , versic. quod si alter filiorum , & sic videtur prout , & glossator legum Tauri Didacus a Castello dicit in L. 29. in 2. gloss. per istam L. corrigi illam communem Doctorum opin. qui in hoc concludebant , quod quatenus lucrum est attribuendum pecuniæ dicatur profectum : & quæratur patri , quatenus vero industria , & laboribus filii aduentum , & quæratur filio quoad proprietatem , & non conferatur fratribus post mortem patris , quod fuit opin. Jaco. Butri. in dist. leg. cum oportet , & sequitur Barr. & communiter Doct. ibi & tenet Bar. & Bal. in aut. ex testamento , ubi Bal. col. 4. C. de colla. & quia hæc materia diffusè scribitur , repetio quod Soci. consil. 92. 1. vol. incipit circum primum huius consultationis articulum , col. antep. & pe. & si late tangit istum articulum , & distinguit quinque casus . Primus , quando pater non vult per se negotiari , tantum vult negotiari per personam filii , & ponit filium , ut exerceat mercantias suo nomine : & hoc casu , dicitur totum lucrum profectum : quia filius agit , ut gestor negotiationis paternæ , & tenetur pater institoria , vel exercitoria , ut insit. quod cum eod. per totum , & facit ad hoc L. procurator ex re , ff. de procur. cui tu adde quod in hoc not. Bald. in L. certum , col. 1. versic. quæro hic , C. fami. heres. ubi dicit , quod peculium recipit incrementum , & totum incrementum dicitur esse peculium ejusdem generis , L. peculium nascitur , ff. de pecul. & si tu dicit lucrum operæ est aduentum concedo , dicit Bald. quantum filius operatur sibi , sed hic videtur operari ipsi patri , cum ejus opera accedat peculio , quod est in dominio patris , argum. L. siat , ff. de oper. libertis . & confirmatur (dicit ipse) ponendo casum de coertis , videlicet quod sit damnus , & non lucrum nunquid hoc damnus attribues operæ , & imprudentis filii , ut pro aliqua parte referat fratribus ? Certè non , imò si frater voluit peculium conferant ad debitum , & ad damnus , ut in dist. leg. certum , & sic in isto casu plane procedat ista L. partit. & vide ad istum primum casum Socin. consil. 162. vol. 2. ubi notabiliter loquitur . Secundus casus est , secundum Socinum , quando pater non vult negotiari , sed dat pecuniam filio , ut se exerceat , sed ut sibi magis credatur permittere , quod negotiatur nomine patris , & isto casu dicit concludendum esse , lucrum esse dividendum , secundum theoreticam Bar. & Bal. & aliorum quæ est communis , de qua supra cum pater noluit negotiari , & sibi totum quætere . Tertius casus quando pater concedit pecuniam filio in peculium profectum , ut de ea ad libitum disponat , & patitur filium negotiari , non tamen expressè consentit , & tenetur tunc pater ex contractu filii , actione tributoria , non insoluidum , sed usque ad vires peculii , & concurrat ipse cum aliis

L. 3. dre , (2) seyendo en su poder , todas las deve adozir a particion con los otros bienes que fueron de su padre , e partirlas con los otros hermanos . Otro si dezimos , que la dote , (3) o el arra , (4) o Partida VI.

creditoribus , non autem potest deducere , quod sibi debetur , ut ff. de tributo . per totum , & hoc etiam casu potest procedere , secundum cum dicta doctrina communis . Quartus casus est , quando pater concedit pecuniam filio , qui negotiatur patre ignorante , & tunc pater tenetur de peculio , & deducitur quod patri debetur prout habetur insit. quod cum eod. & hoc etiam casu procedat communis opinio jam dicta . Quintus casus est , quando pater non dat pecuniam filio , sed ipsemet accipit clanculum , & negotiatur proprio nomine , & iste casus est disputabilis secundum eum : sed tandem concludit adhuc in eo habere locum dictam communem opinionem , tu cogita super his cum L. ista partit. ita generaliter , & indistincte loquitur : sed forte attenda equitate restringenda sit ad dictos casus , juxta doctrinam Doctorum , maxime cum etiam id quod ex laboribus suis filius lucratur , jure etiam isto partiarum dicitur aduentum , ut in L. 5. tit. 17. part. 4. ubi etiam vide que in ista q. dixi . Quid autem si post mortem patris unus ex fratribus exerceat mercantiam , an communicabit lucrum cum fratribus ? Vide Bal. in L. si patruus , col. 2. C. communia utriusq. judic. & Decium consil. 255 .

(2) De su padre. An hoc in dubio præsumatur , quod de bonis patris processerit ? Vide per Joann. de Plat. in L. defensionis facultas , in fin. C. de jur. fisco . lib. 10. quæ alleg. Gloss. decidentem in L. cum oportet , in princ. C. de bon. qua. liber. & tradit Alex. consil. 31. viso testamento . 4. vol. quod recurrendum sit in hoc ad conjecturas , & in dubio debet præsumi de bonis patris acquisitionem .

(3) La dote. Adde L. 1. & per totum ff. de collat. dot. & L. filia dotem , C. de colla. & dist. leg. 29. in ordi. Tauri .

(4) O el arra. De donatione propter nuptias dicit L. 1. tit. 11. part. 4. adde L. ut liberi , C. de colla. & dist. L. 29 .

(5) Donacion. De donatione ob causam intellige Gloss. Doct. communiter in authent. ex testa. C. de collat. & quia de donatione simpliciter dicitur infra leg. proxima , pater etiam hic cum subdit , que si padre diera en casamiento .

(6) Contar. Fit enim collatio dotis tanto minus accipiendi , ut in L. dotis , C. de colla. & sic etiam collatio re ipsa dotem conferendo , ut in L. filia licet , C. eod. & aliquando etiam communicando actionem , licet inane foret , ut in authent. quod locum , C. eod. & in L. 1. §. cum dos , ff. de collat. dot. & aliquando etiam liberando cohæredes a dote promissa , ut in L. 2. C. eod. Barr. in L. 1. §. filiam , ff. de collat. dot. & in L. pater filium in fin. eod. tit. & quando dos est a filia recuperata , fit collatio re ipsa ponendo dotem in communi , secundum Bald. in dist. leg. dotis quidem , & vide L. filius , §. in filia , ff. de colla. dot. ubi quid si fiat mora in collatione dotis , & ibi Barr. & Socin. consil. 64. viso pacto , 1. vol. & de expensis factis in dote , qualiter deducantur , vide L. 1. §. cum dos , & ibi Barr. ff. eod. de colla. dot. Socin. in dist. consil. versic. sexta conclusio , & si fundus dotalis detractis impensis est pretiosior , quam fuerit tempore dationis in dotem , & hoc est cautum ex sola temporum mutatione debet conferri in ea extinctione , quæ reperitur tempore collationis , secundum Paul. de Cast. in L. illud , C. de colla. per illum text. & si effectus fuisset vilior sine culpa filie similiter ea extinctione debet conferri , qua fuisset reperitus tempore mortis , cum de collatione agit ut in dist. leg. illud , & tradit etiam Socin. in dist. consil. versic. septima con-

la donacion , (5) que el padre diera en casamiento a alguno de sus hijos , se deve contar (6) en la parte de aquel a quien fue dada ; fueras ende , si el padre dixesse señaladamente , quando Hh 2 do

clusio si tamen ultra expensas factas est effectus pretiosior propter plantationem , & non propter mutationem temporum , illud plus in quo est pretiosior , quam tempore quo habuit tanquam aduentum , non conferret secundum Paulum , & Doctorem ubi supra , & Socin. in dist. consil. versic. 8. conclusio .

Et quid si dos perit , sine culpa filie : quia vie factus est inops , forte quia fuit in mari , vel res dotalis chasmate , vel alluvione perit : Bald. Novel. in trakt. de dote char. 9. colum. 2. dicit , quod tunc non imputabitur , in legitimam post mortem patris : cum etiam tunc pater tenetur redotare , si possit , ut in authent. sed quamvis , C. de rei usor. actio. & ita dicit se conuulisse , & an dos duam Avus paternus dedit nepi vivente filio patre ebat , mortuo patre imputetur in legitimam , quam debet habere in bonis patris ? Est questio late discussa per Angel. & Alexand. in L. in quartam , ff. ad legem Falcid. & resolutio videtur esse , quod , aut constat avum dedisse contemplationis nepis , & non contemplatione filii tunc non imputatur in talem legitimam : si vero dedit contemplatione filii , vel dubitatur & tunc , debet sibi imputari in legitimam debitam in bonis patris , quasi a patre suo donata sit , L. sed & si plures , §. in arrogato . ff. de vulgo . §. pupilli quod tamen hodie in regno non procederet : cum per matrimonium liberetur filius a patris potestate , per LL. Regni , & sic onus dotandi neptem quo pater de jure antiquo tenebatur propter filium , L. dedit dotem , & ibi Barr. ff. de colla. bono . L. 8. tit. 11. 4. part. cesset in isto casu , non potest dici , quod dos quæ obvenit nepi ab avo dicatur profectis , respectu patris , ut sic imputetur per ea quæ not. gloss. in L. qui in aliena , §. interdum in versic. faciet hæredem , ff. de acquir. hæredi . Barr. in L. quæritur , in princ. ff. de legat. 1. vide per Alex. in dist. leg. in quartam , 14. §. 15. col. & in consil. 31. viso testamento , 4. vol.

Quid autem si filia vivo patre decessit relicta filiiis , an dos data filie computetur filiiis ejus in legitimam ? Barr. in dist. leg. in quartam , col. pen. ff. ad legem Falcidiam , dicit quod imputetur , & conferatur per L. illam , C. de collat. & L. quoniam Novella , C. de inoffic. testamento . & per alia quæ ibi videbis , ex cujus fundamentis potest colligi , quod hodie de jure regni , cum filia liberetur a patris potestate per matrimonium , & sic dos data filie exivit a patrimonio patris , & in ea habet filios hæredes , non computabitur filiiis in legitimam in bonis avi , & ita consuluit Paul. de Cast. in casu ubi erat simile statutum , consil. incipit visis , & ponderatis omnibus , & refert , & sequitur Decius in L. illam , colum. fin. C. de collatione . videtur tamen in hoc contrarium esse tenendum , etiam de jure regni , per dist. leg. 29. in ordi. Tauri , ibi cum dicit , etiam , e sua hereditate : & sic etiam hodie de jure regni talis dos imputabitur nepotibus , & tenebuntur conferre eam per dist. leg. 29. & vide in materia not. consil. Alexan. 4. vol. consil. 23. incipit visis doctis , & an istud jus conferendi transmittatur ad hæredes ? Vide text. & Barr. in L. 1. §. ibidem , ff. de colla. bono .

Sed quid si pater dedit filie magnam dotem , & postea in testamento , illam instituit in una uncia , & alium filium , vel filios in residuo , utrum si filia voluerit habere illam unciam ex testamento , cogatur conferre dotem quam habuit ? Raphael. Fulgo. ponit istam questionem in L. si emancipati , col. pen. C. de collat. & concludit , quod si apparet patrem instituisse filiam in minima parte , eo quod prius magnam dotem habuisset tali casu collatio cessabit : quia apparet de voluntate

do dela data, o en su testamento, que non queria (7) que geia contassen en su parte. E esto ha logar, quando los hermanos tan solamente heredan los bienes de su padre, o de su madre. (8) Mas si otro extraño fuere establecido con ellos por heredero, entonces las ganancias sobredichas, o las donaciones, o dotes, que fuessen dadas a los hermanos, non las deuen meter en particion con los extraños, (9) nin las deuen contar en su parte con ellos.

Como las donaciones que el padre haze en su vida a algund su fijo, si deuen ser contadas en su parte, o non.

EN su vida faziendo donacion el padre a su fijo que estuviere en su poder, (1) si despues non la reuocare (2) fasta su muerte, este fijo aura la donacion que desta guisa le fuere fecha, libre, e quita: e non geia pueden contar en su parte (3) los otros hermanos en la parti-

L. 3. tit. 8. lib. 5. Recop.

testatoris, argum. L. ex parte, §. Intestato, ff. familiae hereditatis. si vero non appareat de voluntate testatoris collatio non cessabit, licet partes sint inaequales: habet tamen filia expeditum remedium, quod abtineat, scilicet ad bonis patris, & non cogitur dotem conferre, L. pen. ff. de collat. dot. & facit ad hoc L. 2. §. si tres, ff. eadem, ubi neque indignari eos: si plus conferant, & minus accipiant: quia in potestate eorum fuit bonorum possessionem amittere, adde etiam dist. leg. 29. in ordin. Tauri, ubi: pero si se quisieren apartar de la herencia, &c.

Quid tamen, si filia esset meliorata in tertio, & quinto bonorum, & vellet praegatum, & nollet succedere tit. universalit. ut haeres, an tunc teneatur dotem conferre? Et videtur quod non cum tunc non sit locus collationi, ut tradit Jason in L. si emancipati, colum. 12. C. de collat. quod tamen intellige, nisi melioramentum cum datis in dotem esset inofficiosum: nam tunc recideretur ad melioramento, quod esset inofficiosum, iuxta nota. in L. 1. C. de inoffic. donatio. ff. in dist. leg. 29. qui enim non vult succedere universaliter non tenetur conferre nisi ad legitimam, vide per Bald. in L. si emancipati, in fin. C. de collat. & vide L. sum responsa, C. de legat.

Secundum autem conferatur id quod venit ad filium, iure primogeniturae, seu majoritatis Bald. dicit, quod non in auctent. ex testamento, col. fin. versic. cap. 1. C. de collat. quod plane procedit in his que veniunt iure antiquae majoritatis, si vero majoria esset nova, videtur quod si veit esse haeres, quod debeat conferre, vide que not. Bart. & Alexand. in L. si patrum, in princ. ff. ad Trebell. & audio fuisse pronuntiarum in cancellaria Granatensis, quod bona relicta tit. majoritatis imputarentur in legitimam: & sic sequitur, quod si imputantur, & conferantur, per reg. l. illud, C. de collat. Conferatur ergo pretium rerum majoritatis novae, facit L. omnimodo, §. imputari, C. de inoffic. testamenti. ubi pecunia data pro milita, conferatur: & idem notatur ibi: de feudo empto a patre, vide Antonium in cap. 1. §. praeterea ducatur, de prohib. seu. aliena. per Frede. & Marti. Landen. in tractat. de majoratu, cogitabis super hoc.

(7) Non querria. Concordat. cum auctent. ex testamento, C. de collat. & intellige nisi in id quod excedat tertium, & quintum, & partem legitimam: nam quod excederet teneatur conferre, ut in auctent. unde si parent. C. de inoffic. testa. ff. in L. 20. in ordin. Tauri, & not. Bald. in L. si emancipati, in fin. C. de collat. & infra eodem L. proxima, in fin.

(8) De su padre, o de su madre. Adverte, quod collatio non habet locum nisi inter descendentes succedentes ascendentes, & non inter alios unde inter ascendentes eoque inter transverbiales, neque inter extraneos non habet locum, secundum Bart. & Paul. & Alex. & Doct. in L. si emancipati, C. de collat. ubi vide late per Jason. col. 5. cum sequentibus.

(9) Can los extraños. Adde L. fin. vers. si autem, C. communia utriusque iudicii.

L E X III.

Donationem inter vivos a patre filio factam, &

non revocatum non confert ipse filius, nisi & ipse ceteris fratribus donata velit sibi conferri: si tamen donatio est immensa revocatur utque ad legitimam ceteris persolvendas. Hoc dicit.

(1) En su poder. Innuit ergo ista lex contrarium esse in donatione simplici qua fieret filio emancipato: illa enim venit conferenda cum fratribus, ut in L. ut liberis, §. fin. C. de collat. Bart. in L. 1. §. neque castrense, col. pen. ff. de collat. bonor. & in auctent. ex testamento, C. de collat. & tradit Alex. in dist. leg. ut liberis, ubi dicit, quod ita communiter tenetur, & ita videtur tenendum, licet Decius in L. illud, C. de collat. tenere velit contra istam communem opinionem per text. in dist. leg. illud, & procedit five tractetur de conferendo donationem alii filio, qui sunt in potestate, five alii filio emancipato, nam etiam emancipati inter se conferunt donationem simplicem, ut tenet Bart. in L. si emancipati, in 2. quasi. princip. C. eod. ubi Alex. col. pen. dicit, quod ista opinio magis communiter approbatur quod consulendo limitat Decius conf. 39. dicit in casu propositio, col. pen. vers. 5. quia istem, quando ex hoc non resultaret inaequalitas inter filios emancipatos: sed in omnibus esset aequalitas: nam si resultaret ex collatione inaequalitas: tunc non deberet fieri collatio inter emancipatos, quod dicit esse de mente omnium Doctorum considerata dicta ratio Bart. vide ibi per eum: si vero donatio simplex fieret a matre, illa, non venit realiter conferenda a dist. leg. illud, & rationem differentiae inter matrem, & patrem donante filio emancipato ponit Bart. in dist. §. neque castrense, col. pen. non tamen donatio facta a patre filio emancipato imputabitur in legitimam, nisi a patre sit dictum, in L. si quando, §. & generaliter, C. de inoffic. testa. & tenet Bart. in dist. §. neque castrense, col. pen. hodie tamen per L. 26. in ordin. Tauri, filius five suus, five emancipatus, videtur melioratus in donatione simplici.

(2) Non la reuocare. Ex hoc apparet, quod loquitur de donatione simplici quae statim non valet, sed morte confirmatur: unde donatio, quae statim valetur inter patrem, & filium in paternitate prout est in aliquibus casibus specialibus, de quibus notatur in L. 1. C. de inoffic. donat. & alias talis donatio simplex veniet conferenda, prout tradit Alex. in dist. auctent. ex testamento, col. 2. versic. ex quo inferitur, & Socin. consil. 91. colum. 4. & 5. vol. 1. Cuius contrarium nititur fundare Decius in dist. leg. illud, & si esset donatio remuneratoria, quae habetur quoad collationem, sicut adventitium, non conferatur, secundum Bald. in dist. auctent. ex testamento, col. 2. ubi etiam, & Alexand.

(3) Contar en su parte. Contrarium videtur disponi L. 3. tit. 4. part. 5. sed dicit ubi dixi. Et adverte, quod ex isto verbo videtur destrui opinio Azo. qui voluit, quod quando donatio facta filio in potestate non tenuit ab initio: sed morte confirmatur, imputetur in legitimam debitam filio per text. in L. filium quem habentem, secundum lectu. Azo. C. famul. heredit. & tenet Bart. in L. in quartam, colum. pen. ff. ad legem Falcid. & dicit probari in L. etiam, versic. sed, & si non mortis, ff. de bono. liber. & cum Bart. tenent communiter Doctores, ut tradit Alexand. & Jason. in L. illud, C.

De quales ganancias non es tenuto el un hermano de dar parte al otro.

NON es tenuto el hermano, de aduzir a particion con sus hermanos las ganancias, que fiziere por si, que son llamadas, castrense, vel quasi (1) castrense peculium, nin las que son llamadas, adventitias: (2) segund dize en el Titulo (3) que habla del poder que han los padres sobre los fijos. Ca, las ganancias que fizieren en alguna destas maneras sobredichas, quier sean en poder de su padre, o non, (4) fuyas se deuen fer, libres, e quitas, de aquel que las fiziere: e los hermanos non han derecho ninguno en ellas. E otrofi dezimos, que los libros, (5) e las def-

Ley 3. tit. 8. lib. 5. Recop.

tion; fueras ende, si el padre ouiesse dado en casamiento a los otros hermanos alguna cosa, segund dize en la ley ante desta. Ca, si este fijo aral quisiesse contar a los otros hermanos en sus partes, las donaciones que el padre les fiziera en razon de casamiento; eitonce dezimos, que sea otrofi contada en su parte, la donacion que el padre fizo a el en su vida. E esto es, porque se guarde igualdad (4) entre ellos. Pero si el padre fiziesse tan grand donacion al vno de sus fijos, que los otros sus hermanos non pudiesse auer la su parte legitima, en lo al que fincasse; dezimos, que estonce deuen menguar tanto (5) de la donacion, falta que puedan ser entregados los hermanos de la su parte legitima que deuen auer.

de collationibus, ubi Jason. col. fin. & approburi videtur hic opinio Angel. in d. leg. illud, quae etiam fuit Jacob. Butric. in L. illam, C. eod. quam etiam tenet Paul. de Cast. in dist. leg. illud, col. 2. & Decius in dist. leg. illud, col. pen. eod. quod iura simpliciter dicunt, quod donatio inter vivos non imputatur in legitimam: nisi exprimitur, L. si quando, §. generaliter, C. de inoffic. testamento, L. si non mortis, in princ. ff. de inoffic. testamento. tene ergo mentem istam L. partitaram, & vide quae dixi in dist. leg. 3.

(4) Igualdad. Sumpta est ex dist. leg. illud, §. ad huc, C. de collatio. & tunc infurgit inaequalitas, quando unus filius habet donationem simplicem: alter ob causam, infurgit enim iniquitas, si ille donatarius ob causam conferret, & donatarius simplex non, ubi ergo unus filius habet donationem simplicem: alter nihil, non infurgit inaequalitas, neque collatio locum habet eodem modo si unus habet donationem simplicem, & ob causam, & alter ob causam tantum: tunc ille qui habet duplicem donationem, conferret donationem ob causam, & non simplicem: quia tunc inaequalitas non fergit, ita Angel. & in dist. leg. illud, qui etiam ibi in fin. dubitat: quid si donatarius simplex non vult conferre neque petit, ut sibi conferatur, an compellatur adhuc ad conferendum? Et concludit, quod sic, per illum leg. quod intellige quando vult succedere: si tamen non succedere, non cogitur secundum Paul. de Cast. & Decium ibi, & fecit L. 29. in ordin. Tauri, & an sit alius casus, in quo donatio simplex conferatur, vide, per Bar. & Pau. de Cast. & Jason. in L. partium, quod dotati, C. de collat.

(5) Menguar tanto. Adde auctent. unde si parent. C. de inoffic. testa. & dixi supra leg. proxima, in gloss. antepen.

L E X V.

Frater non confert fratribus castrense, vel quasi castrense, neque adventitiam peculium: neque libros causa studii a patre donatos: neque expensas in studio factas: neque quod militiae causa expensum fuit a patre cum eo, concernunt enim haec non tantum utilitatem privatam, sed & publicam quae versatur in militibus, & studentibus. Hoc dicit.

(1) Castrense, vel quasi. Adde L. 1. §. neque castrense, ff. de collat. bono. & C. si licet, C. de collat. & L. cum duobus, §. idem Papinianus, ff. pro soc. unde, & Clerici, qui veniant ad successioneem cum aliis fratribus, non conferunt suum peculium, quod in Clericatu dependens acquirerunt, L. sacrosancta, & ibi Bald. C. de Episc. & Cleric.

(2) Adventitias. Concord. cum L. fin. C. de collatio. & limita, & intellige, ut per Jason. ibi quando tractatur de successione patris, quod & satis probatur hic.

(3) En el titulo. Supra 4. partit. tit. 17. L. 5. 6. & 7.

(4) O non. Vides hic clare decimum, quod neque emancipatus confert adventitia, unde cessat dubium quod tradit Decius in dist. L. fin. ubi etiam Jason. dicebat quod posset disputando teneri illa opinio Jacob. de Ravel. in L. si emancipati, C. eod. quod dispositio dist. leg. fin. non procederet in filio emancipato, approbatur ergo hic contraria opin. quae erat communis, & adde Azo. C. de collat. in summa, in fin. dum tenet sublatam jam in hac materia, collationem differentiam inter suos, emancipatos: de qua vide per Bar. & Doct. in L. si emancipati, C. eod. & limita nisi respectu donationis simplicis, ut dixi leg. proxima, in gloss. 1.

(5) Los libros. Adde L. que pater, ff. familiae hereditae, & L. 3. tit. 4. supra 5. part. Gloss. & ibi Bart. & Bald. in L. filia cuius, C. famul. heredit. Bart. in L. 1. §. neque castrense, ff. de collat. bono. Communis distinctio quoad libros, de quibus, hic magis communiter approbatur prout attestatur Alexand. in L. si donatione, C. de collat. & pondera verbum hujus, leg. cum dicitur dieffe, ex quo comprobatur prima conclusio Bart. in dist. §. neque castrense, quod si libri sunt empti a patre nomine filii: sed non traditi, non videtur donatio, & sic filios non habet libros illos praecipuos. Item, & si pater non dedisset libros ipsos, sed pecuniam ad eos emendos, quod idem erit, ut tales libri, sic ex illa pecunia empti, non conferantur, non enim videtur minor praesumptio donationis, quando datur filio pecunia, ut ipse suo nomine emat, quam si a patre nomine filii emptio facta sit, & tradito: & ita consuluit Coma. consil. 40. Corneus consil. 225. col. 2. vol. 1. Decius in dist. leg. si donatione, col. fin. licet Anton. de Bar. aliud voluerit consil. 39. Item pondera in hoc de liberis istam leg. partitaram, cum dicit, para aprender, & dist. leg. 3. cum dicit, en que aprendiesse, ex quibus colligitur quod filius solum debet habere praecipuos libros datos ad addiscendum in studio: Non vero libros ad hoc necesarios, unde si ultra libros ad hoc necesarios pater daret alios libros, illi essent conferendi: in diti. vero ad addiscendum, siue ad hoc fuissent empti, & traditi, siue pater eos alias habens dedit filio, statim valet donatio, etiam si filius sit in potestate: neque pater posset revocare, ut colligitur ex d. L. 3. in fin. quiddam alias in hoc velint Bar. & Paul. de Cast. in dist. leg. si donatione, & Bald. in dist. leg. si donatione, in fin. & si quod approbatur per istam LL. opinio Olosre. & aliorum, qui tenebant quod libri dati filio scholari, sunt ipsius praecipui, quasi sint in quasi castrensi peculio, de aliis vero libris non necessariis ad addiscendum, licet forte necessarii, vel utiles ad munus advocandi, vel iudicandi, non tenebit donatio inter patrem, & filium in potestate: nisi morte confirmetur: nisi pater dedisset eos filio jam Doctori, quia tunc transiret donatio in peculium quasi castrense, & idem si postea conferretur do-

despensas (6) que el padre diese a alguno de sus hijos, para aprender alguna ciencia en Escuelas, non gelas pueden contar los otros hermanos en su parte en la particion. Esto mismo dezimos, que las despensas que el padre fiziere, faziendo armar Cavaliero (7) a alguno de sus hijos, dandole armas, e cavallo, e las otras cosas (8) que fueren menester, por razon de Caualleria, que non le deuen ser contadas en su parte. E esto es, porque los Cavaleros quando toman armas, e los otros que aprenden las ciencias, (9) non fazen esto tan solamente por pro de si mesmos; mas aun, por pro comunal de la gente, e de la tierra en que biuen.

L E Y VI.

Como, la dote, o el arra, que rescibe el padre por su hijo, o por su hija, non deve venir a particion entre los otros hermanos.

Dote, o arra seyendo dada de orti al padre,

Et hoc vivo patre, secundum Bart. & Paul. ubi supra, & Decium in dicta leg. si donatione, volum. fin. ubi post alios alios hoc limitat, nisi resisteret magna inaequalitas inter fratres, quod quando sit iudicis arbitrio committitur, & facit etiam ad hoc quod not. Angel. in L. filia licet, ad finem, C. de collatio. ubi dicit quod quando esset aliqua presumptio, quod pater non haberet animo donandi, veluti si ejus patrimonium non erat ita amplum, & habeat plures filios, & liberi erant multi, & magis valoris, non est verisimile patrem voluisse depauperare alios, quibus opes magis necessariae sunt, quam fructibus; & sic tali casu liberi essent conferendi, & nota quod his casibus, in quibus filius teneretur libros conferre, satis est si pro liberis conferat ultimacionem librorum, secundum Baldum in L. Macedoniam, C. ad Macedonia. per gloss. in L. nepos procul, ff. de verb. signifi. tradit etiam Decius in dicta leg. si donatione, in fin. & voluit etiam Paul. in dicta leg. filia cuius.

(6) E las despensas. Adde d. l. 3. tit. 4. 5. partit. & Bart. in dicta leg. 1. §. neque castrense, col. 4. versic. quare hic loquitur, ubi notabiliter dicit, quod si apud patrem esset pecunia castrensis, vel quasi castrensis peculii, vel adventicia, ut bona materna existentia in pecunia, tunc in dubio de tali pecunia videatur datum, arg. L. nequisquis, ff. de negoc. gest. subdit Bart. & aliam rationem dicens praeterea pater est legitimus administrator adventitorum, ideo in dubio praesumitur facere administratio nomine, L. cum post, §. 1. ff. de administr. tut. & ista ratio Bart. videtur concludere, etiam si filius non haberet pecuniam in bonis maternis, & facit ad hoc, quod notat idem Bart. in leg. sicibus, ff. de pecul. leg. subdit Bart. non obliuiscere, L. fin. C. de dotis promissioni. quia illud in dote, & donatione propter nuptias ad quod onus pater tenetur, & cogitur, L. qui liberis, ff. de ritu nuptiarum, sed ad expensas studii pater cogi non potest. Et ideo indubio praesumendum est expendere de bonis filii, allegat text. quem dicit ad hoc videri expressam in leg. fin. ff. de petit. heredi. Adverte tamen, quod istud quod pater non tenetur, neque cogi potest ad expensas studii pro filio, limitari debet praeterquam in studiis necessariis, sine quibus homo, secundum consuetudinem, & conditionem suae personae vivere non potest, ut quod addiscat grammaticam, & similia; ad hoc enim tenetur pater, velut ad impensam necessariam; secus autem in studiis in quibus homines dicuntur militare, & sine quibus quibus potest honeste vivere, secundum conditionem suae personae, quo casu procedit primum dictum, ita declarat Bart. in leg. de bonis, §. non solum, ff. de carboni. edita. vide etiam per Lucam de Penna in leg. 1. C. qui aetate, lib. 10. Item nota, quod si filius male consumat,

(1) por razon de casamiento de su hijo, o de su hija, (2) aquello que le fuesse dado en esta manera, en salvo finca al hijo, o a la hija, y por quien fue dada: e non le pueden demandar parte della los otros hermanos, nin la deuen auer. E esto es, por el cargo que le finca de mantener el casamiento con aquella dote. E por tales bienes non es tenuto de partir el vn hermano con los otros. Mas si el padre diese dote con su hija, e por su hijo, o fiziesse donacion, o arras, a su muger; estonce deve ser guardado lo que diximos de suyo, en la ley que comienza, Todas las cosas. Otrofi dezimos, que si el hijo fiziere algunas deudas en vida del padre, por su mandado (3) o que se tornaron en pro del, que tales deudas como estas deuen ser pagadas communalmente de los bienes de la heredad del padre. E aun dezimos, que si alguno de los here-

L. 3. tit. 8. lib. 3. Recop.

quod sibi datur in studio, vel pro liberis, quod illa pecunia computabitur sibi in legitimam, secundum Bald. in authent. quod locum, col. 1. versic. ultimo nota. C. de collat. & tradit etiam Joann. de Plat. in leg. licet, C. de decurio. lib. 1. & Angel. in leg. filia licet, C. de collat. de eo. qui miser. & ignorans in patria reddit, & adde Bald. in leg. si filiusfamilias, C. famul. heredi. quod quando filius non studet; cum tunc liberi non sint ejus arma, tunc iudicatur, ut simplex peculium. Et de obligationibus, quas filius fecit in studio, an teneatur solvere fratres? Vide per Bald. in dicta §. imputari, & in leg. filia cuius, col. 4. C. famul. heredi. ubi post Bart. concludit, quod si factum est in vita patris tale debitum occasione studii; & est licitum, & honestum, quod fratres teneatur solvere de communi per iura ibi allegata, & ibi vide, an filius possit perficere studium mortuo patre communibus expensis? Et per Bart. in dicta §. nec castrense, col. fin. & adde Bart. in leg. Lucius, §. idem, respondit, ff. ad municip. & Joann. de Plat. in leg. unica, C. de prae. success. parent. lib. 10. & Alber. in leg. si filius, §. veratius, ff. famul. heredi.

(7) Armar cavallero. Adde L. 1. §. neque castrense, ff. de collat. honor. & L. si filiusfamilias, C. famul. heredi.

(8) Las otras cosas. Vide in dicta leg. si filius, & ff. de castrensi. pecul. per totum.

(9) Que aprenden las ciencias. Nota hic, cum equiparat scholarum ad discendum militi armatae militiae, & facit pro dicto Odofred. quod supra retuli in gloss. super parte liberis, & nota hic, quod interest Republicae, quod Civitas sapientibus hominibus repletur, vide in proximo instituit. in fin. & L. advocat. C. de advocat. diverso. iudicio, & L. laudabile, & L. 1. C. de stud. liberat. Urbis Romae, lib. 21.

L E X VI.

Non tenetur filius dotem, aut dotacionem propter nuptias in ejus matrimonio patri per extraneum datum conferre: & antea deducatur de communi debita filii in patris utilitate contracti, & etiam expensis causa praediorum, aut fructuum facta: sunt inter frater communiter dividenda. Hoc dicit.

(1) Al padre. Etsi habeat filium in potestate.

(2) O de su hija. Concordat cum leg. si filia, nuptia, §. hoc amplius, & cum leg. si maritus, in fin. & L. fundus, qui in princ. ff. famul. heredi. & adde quod not. Specul. tit. de iudic. §. sequitur, versic. quid si communiter manente, & L. uxor, C. famul. heredi. & Bald. novell. in tractat. de dote, fol. 35. col. 4. in 30. & 31. privileg.

(3) Por su mandado. Concordat cum leg. si filia, §. si filiusfamilias, ff. famul. heredi. & cum dictis Azor. C. etia. in summa, col. 4. versic. item debita.

deros rescibiesse (4) los frutos de la heredad, que tenuto es de los aduzir a particion entre los otros herederos. E si algunas despensas (5) fizo a pro de la heredad, o en cogor los frutos, deve ser entregado dellos; e lo al que finca deuen partir entre si, como dicho auemos.

L E Y VII.

Quales de los herederos deuen tener los preuillejos, e las cartas de herencia, quando el testador non lo ouiesse mandado.

Preuillejos, o cartas seyendo falladas en los bienes del finado; si los herederos fueren muchos, aquel las deve tomar en fieldad, que mayor parte (1) ouiere en la herencia. E otrofi deve dar traslado dellas a los otros herederos: e mostratles el original dellas, quando menef-

ter les fuere. E si los herederos fueren iguales en las partes de la herencia, aquel las deve tomar en fieldad, que fuere mas honrrado, (2) e mas anciano, (3) e dene mejor fama. Pero si muger fuere entre ellos, maguer sea mas honrrada, o de mas alto lugar, que los varones, por esto non las deve ella tomar, mas alguno de los varones. E si fueren iguales en las partes de la heredad, e en honrras, e en las otras cosas, estonce deuen echar fuertes, qual dellos las terna; e aquel a quien cayere la fuerte, las tenga, e de traslado dellas a los otros, segund que es sobredicho. E si acaciefiere, que le non acuerden en fazer esto, estonce dezimos, que las deuen meter en fieldad en Sacrificania de alguna Eglefia, que las guarden fasta que sean auenidos.

LEY

(4) Rescibiesse. Sive eos percipiat post additam hereditatem, sive antea, ut in leg. inter coheredes, §. fructus, ff. famul. heredi. & L. non est ambiguum, C. cod. & L. item ex diverso, ff. cod.

(5) Despensas. Concordat cum leg. bis consequenter, §. sumptus, ff. famul. heredi. & L. heredes, §. si unus, ff. cod.

L E X VII.

Non dividantur instrumenta hereditaria: sed sint apud heredem majoris partis, & de ceteris copiam: sed si sunt aequales, teneat ea honoratior, & antiquior, & mellioris aetatis, nisi sit femina, cui etiam nobilitati praefertur masculus, si autem in omnibus sint aequales, forte dirimatur, aut donec concordent deponantur. Hoc dicit.

(1) Que mayor parte. Concordat cum leg. si qua sunt cautiones, ff. famul. heredi. & cum nota. per Azor. C. etia. in summa, col. 3. versic. item veniunt tabula, vel cautiones. Si autem alicui heredium praegratas sint cautiones, vel instrumenta: tunc traduntur ei: sed non priusquam heredes descriperint, & cavebit hic praegratarius, ut quoties desiderata fuerint rationes fiet copia illarum, L. Pomponius, ff. cod. & infra L. proxima.

(2) Mas honrrado. Nota hic de digniori praefertendo adde L. procurator, C. de edend. ubi Bald. dicit, quod in his, quae jam essent ordinatae superveniens dignitas nihil operaretur, & allegat ibi bonas leges, si tamen dignior factus esset postea utilior, propter malefium, instrumenta essent eidem auferenda: & deponenda penes digniorem: quia instrumenta penes vilem personam non debent stare: eliditur enim ex hoc virtus instrumenti, vide ibi per eum: & quid si magis dignus, & idoneus, penes deposita instrumenta, moriatur, an auferri debeant ejus heredi, ut dentur alteri magis idoneo, quam sint illius heres? Floria. movet quaestionem in dicta leg. si qua sunt, & reliquit cogitandum: & forte ex dicta. Bald. ubi supra, videtur decidit, quod non, nisi talis heres sit factus vilis propter malefium. Et dominus habens directum dominium, censetur dignior, quam habens utile: ut tradit Bald. in leg. 2. col. 1. in 2. lectur. C. de jur. empdi. Ille etiam debet prius suum votum deponere, qui est dignior, ut habetur in Ecclesiastico: loquere major natum: te ergo decet primum verbum, & tradit Bald. in cap. 1. de contro. feud. apud pates ter. & videbis in hoc decisionem primam in decisione Neapolitana. Mathaei de assisio. ubi facit mentionem de isto dicto Bald. ubi tradit, quod senior debeat ultimò votare, & adde, quae tradit Specul. tit. de ad-

vocat. §. jam nunc videndum, versic. juniores, tamen & in tit. de disputatione. & allegat. advocat. §. post hoc in fin. Quid autem de instrumentis rei legatae, an adducere debeant remanere penes heredem, vel tradi debeant legatario, vide in leg. instrumenta, C. de fideicom. & Bald. in leg. si praedior. C. ad leg. falcid. ubi dicit, quod remanere debeant penes heredem originalia, per dicta leg. instrumenta, nisi tota res sit legata: quia tunc etiam originalia debentur accessorie alleg. Specul. tit. de instrum. edit. §. nunc aliqua, versic. sed quaeritur.

(3) Mas anciano. Concordat cum leg. fin. ff. de fide instrum. & de qua sumpta fuit ista lex, & pondera cum dicit seniore, & honorabiliorum: nam tunc senior praefertur, cum cetera sint paria, si enim constaret de alterius pleniori fide, vel virtute, tunc major aetas, vel annorum numerus non esset attendendus: sed eligeretur habens majorem fidem vel virtutem, in authentico de Manacho, §. fin. & L. potioris, C. de offic. resto. provin. Item est non constet de alterius pleniori fide: si tamen aetas unius est magis apta naturae rei, de qua agitur, ille praefertur, L. praecipit, ff. de adili. edita. L. ubi carmen, §. fin. ff. de testib. & Floria. in dicta leg. fin. & nota hic de praerogativa seniorum, adde, quod ad seniore perinet convocatio ea. ubi non est alius peputatus, secundum Innocent. in cap. 1. de majorit. & ibi Archiac. in cap. dominus sanctus, 10. distincta. & dicit Bald. in §. praeterea ducatur, de prohib. fidei. alim. per Federic. quod si dominus feudi decedit pluribus filiis relictis, quod ipsi inter se ordinant, quod vel vassallus possit eligere, est non ordinant, quod vel vassallus possit eligere, cui praefert secundum quosdam, vel secundum eum, qui facit fidelitatem antiquiori per text. in dicta leg. fin. ff. de fide instrum. & per notata per Innocent. ubi supra. Item in beneficiis conferendis praefertendus est senior, ut tradit Barba. consil. 23. scripsit spaimista, 1. vol. Rochus in tractat. de jur. patronat. fol. 8. col. 3. ubi etiam allegat quoddam consilium Bald. Et ubi duo praesententur ad regimen hospitalis, senior in dubio esset praefertendus, ut tradit Rochus in eodem tractat. fol. 19. col. 1. allegans Bald. in dicta consil. quod invenit, 4. volum. secundum noviore impressionem, consil. 167. incipit ordinatio testamenti. & claves custodia debent esse penes seniore, L. cum pater, §. pater pluribus, ff. de legat. 2. & ubi sunt duo extrema, & dubitatur de medio: cui extremorum debeat applicari, vel à quo denominari, applicari debet: & denominari à veteriori, tanquam à nobilitiori, L. in finibus, ubi Floria. ff. fin. regundo.

LEY VIII.

Aut. 2. tit. 8. lib. 9. Recop. Como, aquel que tiene los preuilejos, e las cartas de la herencia, por mandado del testador, los deve mostrar a los otros, cada que les fuer menester.

MAndando el fazedor del testamento señaladamente a alguno de los herederos, (1) que el tenga en su poder, e en guarda, los preuilejos, e las cartas de las cosas de su herencia; dezimos, que en ante que sea entregado de tal manda, deve dar el traslado a los otros, que son herederos escritos en el testamento con el. E otrosi les ha de dar recabdo, que cada que menester ouieren el original de aquel preuilejo, o de aquella carta, para mostrarlo en juyzio, o fuera de pleyto, que lo muestre. E aun dezimos, que si ficiese manda el testador a alguno de los herederos apartadamente, de algund seruo que ouiesse seydo su Mayordomo, (2) e que ouiesse tenido en su poder los escritos de las rentas, e de las despensas de los bienes del finado, non deve ser entregado del seruo, aquel a quien es mandado, fasta que de cuenta (3) a los otros herederos, de todas las cosas que touo en su poder.

LEY VIII.

Si testator iussit ponere aliquem heredem instrumenta esse: prius debet ceteris copiam dare; & cave- re de edendo originale si opus fuerit. Item seruo admin- istratore coheredi praelegato prius est ceteris reddenda administrationis ratio, quam coheredi seruis tradatur. Hoc dicit.

- (1) Alguno de los herederos. Concord. cum L. pomponius, ff. famul. heres.
(2) Mayordomo. Adde dist. leg. pomponius, in princ.
(3) Fasta que de cuentas. Inferitur ex hoc Floria. in dist. leg. Pomponius, in princip. quod si testator legavit ancillam, quae tenebat telam, vel bancheale, vel quid simile quod haeres non teneatur illam tradere legatario ante illud opus completum, & quod cum ista redditio rationis retardet istam praestationem, debeat etiam retardare executionem personalem in talem actorem, & facit etiam, L. cum seruis, ff. de conditio. & demonstr. in cap. 1. de obliq. ad ratio. & adde quod not. Bald. in L. 1. C. de seruo commu. manu. & Joann. de Plat. in L. 1. C. de rei postula. lib. 10.

LEY IX.

Facta judicialiter hereditatis divisione iudex faciat coheredes ad invicem de evidione promittere: sed si a patre, vel testatore sit facta divisio, non tenetur unus alteri re suae partis evidia. Hoc dicit.

Que den recabdo. Concord. cum L. heredes, ff. item curare, ff. famul. heres. & licet ista cautio non praestetur, adhuc agitur de evidione: ut tenet Azo. C. eod. in summa, col. fin. versic. est autem iudicis officium, & gloss. in dist. ff. item curare, & probatur in L. si familia, C. eod. ubi vide gloss. notabilem in ista materia, & Decium consil. 417.

Particse el mismo. Ortum habet a L. cum pater, ff. eviditi, ff. de legat. 2. & limita, nisi respectu legiti-

LEY IX.

Quando la particion es fecha delante del Juez, o por su mandado, como deuen dar recabdo los vnos a los otros, de fazer sanas las cosas que cupieren en parte a cada uno.

Or fazer particion de los bienes que han en vno los herederos viniendo delante del Judgador, deueles de su oficio mandar, despues que la-particion es fecha, que den recabdo (1) los vnos a los otros, que si alguno otro extraño demandasse despues alguna cosa, de las que cayessen en parte a alguno dellos, mostrando que ha derecho de la auer, toda, o parte della, que si le venciere por juyzio, los otros herederos sean tenudos de fazerle emienda de aquello que así perdia. Pero si el padre, o el testador, partiessse el mismo (2) la heredad en su vida entre los herederos a su finamiento, si despues que el finasse, venciessen alguno dellos en juyzio alguna de las cosas que le vinieron en su parte, estonce los otros herederos non serian tenudos de fazerle emienda ninguna.

LEY X.

Que poderio ha el Juez, ante quien vienen a pleyto los herederos en razon de la Particion.

Poderio ha el Juez ante quien pidieren la particion los herederos, de la mandar fazer en la manera que el entendiere que sera mas guisada, (1) e mas a pro dellos. E porende, quando el viesse que alguna casa, o viña, (2) que de-

ma per L. finis, in princ. C. de inofficiso testa. & not. Alberic. in dist. leg. heredes, in §. nihil, & in dist. §. item jurare, & vide circa istam divisionem, que fit a testatore, Barto. in L. qui Roma, §. duo fratres, in fin. questio. ff. de verborum obliq. limita, & istam L. & dist. §. eviditi in re per testatorem possessa: secus verò si non esset possessa, ut vult Bar. in dist. §. eviditi, dum responderet ad L. cum alienam, in fin. C. de legat. Limita etiam hoc habere locum, nisi constaret de voluntate testatoris fuisse, quod aequalitas esset inter heredes servanda, ut tradit Decius consil. 349. incipit: consulti excellentissimi, in secundo dubio.

LEX FINALIS.

Judex tenetur interponere vias suas inter coheredes discordantes ad invicem: ut commode, & sine damno fiat divisio, item otra questioe de confinibus vada- tur ibi iudex: & si potest per antiquos limites determinare, bene quidem, aliis novos limites fieri mandat, & parti non obedienti poenam arbitriam apponat. Hoc dicit.

Mas guisada. Concord. cum L. item lares, §. 1. & cum L. antepen. ff. famul. heres. & cum §. si familiae inf. de offic. judic. unde, & adjudicare potest iudex uni proprietari, alteri usumfructum, L. si quis putans, §. pro. ff. commun. dividun. quod dicit notabile Azo. C. famul. heres. in summa, col. fin. versic. item, quod notabile est, & semper intellige exiliente justa causa, ut subijcit ista lex, & gloss. inveniit contra malevolos, & pessimos heredes qui livore moti, volunt hereditarias possessiones dividi per sulcos: ut partias, non enim debet fieri divisio, ita ut patrimonium corrumpatur, vide gloss. in L. 2. C. quando, & quidem, 4. part. lib. 10.

Casa, o viña. A fortiori si sit equus, vel bos, secundum Olofred. & Floria. in dist. leg. antepenul. & habes infra in ista leg. Floria. ubi supra idem de na-

denia ser partida entre ellos, se menoscabaria mucho (3) por fazer muchas partes della, bien puede mandar que la aya toda el uno, o los dos. (4) E puede fazer obligar, a aquel, o aquellos que la ouieren, que den por su parte a cada vno de los otros, tantos maravedis, quanto el alimare (5) que podrian valer las sus partes, que auian en aquella casa, o en aquella viña, si partida fuessse. Esto mismo deve fazer en las cosas que son atales, que se non pueden partir segund natura guisadamente, así como cauallo, o otra bestia: ca deuelo apreciar, quanto vale, e darlo al vno, e mandarle, que segund aquel apreciamiento, que de su parte a cada vno de los otros, en dineros: e los herederos son tenudos, de fazer lo que les el Juez mandare en esta razon. Otrosi dezimos, que leuantandose desacuerno entre los herederos, o entre los otros con quien ouiesse sus heredades vezinas, sobre los mojones, o los terminos de algun campo, o de otra heredad (6) de la herencia, de manera, que se non puedan auenir a partirlo; estonce, para toller tal desacuerno

Partida VI.

vi dicit reprehendens factum Fabii Labeonis, qui cum a Rege Antiocho, quem bello superaverat, ex federe adto deberet accipere dimidiam partem navium, medias omnes secuisse fertur, ut cum tota classe privaret, ut refert ad hoc Valerium.

Macho. Nota hoc, & facit, L. nam, & si fur. in final. & que ibi notantur per Gloss. & Doctor. ff. si cert. pesa. & illa res non dicitur posse dividi, quae si divideretur esset cum deterioratione, ut hic, & tradit Bal. in L. sancimus in fine, in princ. C. de dona.

O los dos. Concordat cum iuribus, de quibus in gloss. 1. cum L. 1. & L. ad officium, C. de commu. divid. & cum §. quadam, inf. de alio. & intellige, quod illi, vel illis est per iudicem adjudicanda, qui vicerint in licitatione, ut in dist. leg. 1. & L. ad officium, & debet tota res estimari, & licitari, ut in L. moxius, §. fin. ff. famul. her. & not. gloss. in dist. leg. 1. C. commun. divid. cum enim res commode dividi non potest, veniendum est ad licitationem, ut in dist. leg. 1. & L. ad officium, dicit tamen Bald. in L. sancimus, in princ. circa fin. C. de dona, quod si tu & ego habemus commune hospitium, & non potest commode dividi, quod iudex debet deferre licitationem habentem majorem partem: quia aliquid debet operari major pars. Et advertit, quia Jason. in §. quadam, inf. de alio. colum. 8. versic. dicebat tamen singulariter, Bal. aliter refert istud dictum Bal. scilicet, quod Baldus velit, quod si in licitatione rei, que non potest commode dividi, consortes sunt pares: quia neuter offert majus pretium altero, quod hoc casu praefertur habens majorem partem, quod (licet secundum eum Baldus aperte non dicat) placet Jason. per text. in dist. leg. sancimus, in princ. & per ea que notat. Baldus post gloss. in lege final. C. commun. de legat. certè Bald. non dicit, quod a Jasone refertur: sed prout retuli, superius, & sic quod habens majorem partem sit primus, qui licitet, & si habens minorem, plus non offerat, res maneat apud habentem majorem partem licitantem, quod tamen factis in idem recidit: cum intelledu Jason. Admittitur aliquando tertius ad licitationem ex causa, secundum quod habetur in dist. leg. ad officium, quid tamen si talis certius, sit animosus plus offerens, quam res valeat? Vide per Bald. in dist. leg. ad officium, & per Joann. in dist. §. quadam, & per Angel. & Imol. in L. qui Roma, §. coheredes, ff. de verb. obliq.

Quanto el asuare. Hoc procederet, quando co-

do, deve el Juez yr a aquel campo, o aquella heredad, e ver (7) que es aquello sobre que se desacuernan. E si fallare y mojones antiguos, (8) porque lo pueda determinar, deve y fazer aquello que entendiere que sera mas aguilado, porque cada vno aya su derecho: e si los mojones, o los terminos, fueren entremezclados, de guisa, quel mojon, o el termino de la heredad del vno, entre en la del otro, si por aquella entrada puede nacer contienda entre ellos, estonce deve mandar mudar los mojones, e ponerlos de manera, que aquella contienda pueda ser tollida. E deve condenar a aquel a quien acrecisiere en la su heredad por razon del mudamiento de los mojones, que de al otro tantos maravedis, quantos entendiere que vale la tierra que le toma por endereçar los mojones: (9) e los herederos, e los otros que vienen a la particion, deuen obedecer al Juez en estas cosas sobredichas; e a los que lo non fizicessen, pudeses poner pena de pecho, segund su aluedrio, fasta que gelo haga fazer.

ii

TI-

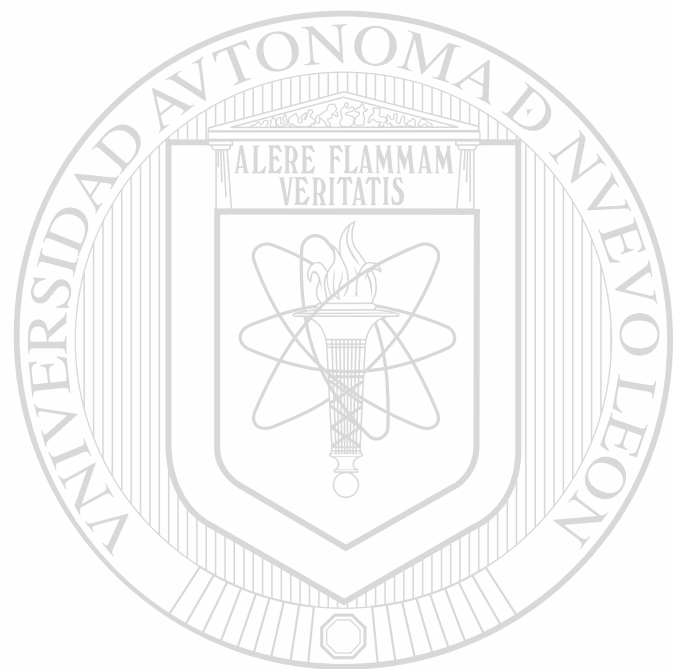
heredes, vel consocii non essent concordēs in licitando, tunc enim estimatio rei sit iudicantis arbitrio, vel per peritos in arte electos per iudicem, ut declarat Angel. in L. 2. C. commun. divid. ad fin.

Campo, o de otra heredad. De rustica, intellige: nam inter praedia urbana, non datur hoc iudicium finium regundorum, L. quarta, §. hoc iudicium ff. fin. regundo.

Et ver. Concord. cum L. si irruptione, in princ. & §. ad officium, ff. finium regundo. & not. de visione iudicis oculari, quae consistit in multis, de quibus per Alberic. in dist. §. ad officium.

Mojones antiguos. Concord. cum L. in finalibus, ff. finium regundo. & standum est finibus antiquis, nisi novi probentur, ut hic, & in dist. leg. in finalibus, & L. 2. & ibi Bal. C. finium regundo. ubi etiam dicit Bald. quod terminus apparentes habentur loco instrumentorum, & quod quanto antiquiores, tantum sunt efficaciores, & ubi isti non apparent probantur fines per liberos antiquos: vel per testes, & famam cum aliis adminiculis, cap. cum causam, de probat. cap. cum olim, de censib. & speciale est in finibus, quod per arg. probentur secundum Joann. And. in cap. si Papa, de privileg. lib. 6. & vide per Floria. in dist. leg. in finalibus, & Decium consil. 109. & advertit, quod ubi esset incertitudo de limitibus intermediis: extrema autem essent certa, accepta chordula debet mensurari, de uno extremo certo ad aliud certum: & media debent regulari per ista extrema: quia ex extremis colligitur medium, ut in cap. quia sunt culpa, & ibi not. gloss. 18. dist. & vide gloss. in cap. in die, de consecrat. dist. 5. & Specul. tit. de proba. §. 1. col. fin. versic. sed queritur, & confert optime quod not. Bart. in suo tract. de alivio. figura 20. & post eum Bald. in L. item lapilli. col. 4. ff. de rer. divis. ubi dicunt, quod si ex conventionē partium sunt confixi clavi, ab extremitatibus utriusque Ripae fluminis, ut per eos mensuretur quantum possit altari clava, & postea unus clavus sit ablati, & non apparet ubi erat quod tunc ex altero transducta linea per directum ponitur clavus qui est ablati, ita quod tota linea sit equalis, sic etiam unum extremum regulari plura extrema, in dubio, arg. L. 1. ff. de reb. dub. & ejus praesumuntur esse media cuius sunt praecedentia, & sequentia, ut adducit And. de her. in rubric. que sunt rega. in princ.

Los mojones. Concord. cum L. 2. §. iudic. & L. 3. & 4. in princ. ff. fin. regundo.

UANL

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

L. 1. tit. 4. lib. 5. Recop.

nin desmemoriado, (2) nin desgallador (3) de lo que ouiere, de nin de malas maneras. (4) E de ue ser mayor de veynte, e cinco años; (5) e yaron, (6) e non muger. Fuera ende, si fuefe madre, (7) o auuela, (8) que fuefle dada (9)

debet loqui, & audire, L. 1. §. pen. & fin. & L. fin. ff. de tutel. minus tunc plene audientes, possunt esse tutores, ff. de legit. tut. L. pen. & fin. et si illa vicia superveniant extinguunt tutela iam suscepta, dist. L. 1. §. marit. & ibi Bart.

(2) Desmemoriado. Adde L. si hereditas, §. si furiosus, ff. de testam. tutel. & in liti. eod. §. furiosus.

(3) Desgallador. Nam & hi furiosus habent exitum, & eis dantur curatores, L. hi qui, §. dicitur, ff. de tut. & curat. dat. ab his, & vide per Bart. in leg. 1. ff. de curat. furios. & in leg. si in cui bonis, 2. & 3. col. ff. de verbor. obligat.

(4) Ni de malas maneras. Idem de malis moribus: nam suspectum tutorem cum esse putamus, qui moribus talis est, ut suspectus sit, L. suspectum, ff. de suspell. tut. L. 1. tituli, 18. infra eadem partit. vel quia forte in aliis tutelis male sit verusatus, L. 3. §. si autem, ff. eod.

(5) Mayor de veinte, e cinco años. Concordat cum leg. fin. C. de legitim. tutel. & cum §. furiosus, in liti. qui test. tur. dar. post. & L. 1. infra tituli, 1. sed an minor 25, anni poterat dari tutor in testamento: ita quod interim, quod fuerit minor, dabitur a iudice alius tutor datus, & completa aetate erit tutor testamentarius, talis minor videtur, quod sic pertinet, in dist. §. furiosus, & per leg. quare, §. Lucius, ff. de testam. tutel. ubi hoc tenet Alberic. ita tamen L. partitatum videtur velle contrarium intelligendo eam, quod etiam loquatur, cum datur tutor testamentarius: sed limita eam juxta prædicta, quod si in testamento deur tutor minor, tunc administrabile, cum factus fuerit maior: & est specialiter in dato in testamento: nam in dato a iudice non procederet secundum Alberic. ubi supra, & Angel. Aretin. in dist. §. furiosus.

(6) Varon. Tutelam administrare velle munus L. 1. C. quando mul. tutel. offic. fung. pot. & L. jure nostro, ff. de tutel. & etiam non civis potest dari tutor per testatorem, licet non per iudicem: & quis tunc decernat administrationem? Vide per Bart. in leg. & municipi, ff. de tutel. & vide L. jus dandi, in fin. ff. de tutor. & curat. dat. ab his, & L. dicitur, & L. non etiam, ff. de tutel. Item non debet esse cæcus, L. luminibus, C. qui dat. tut. pos. neque colonni principis, eod. tit. L. fin. & licet si filiusfamilias poterit esse testamentarius, vel datus: & si est necesse, pater cogitur se obligare pro filio tutore dativo, L. si de tut. suspell. tutor. L. si quis inter, §. Imperator, ff. de excusat. tutor. L. si filius, ff. de tutel. in testamentario vero, cum non satisfactur, pater ad hoc non cogitur, L. Lucius Titius Cajum, ff. de administra. tutor. & an morantes in castris sint adponendi ad tutelam eorum, qui non sunt in castris? Vide Nicol. de Neapol. in leg. non tantum, §. iniquissimus, ff. de excusat. tutor. Item & Monachus non potest, Vide Bald. in leg. fin. §. sed cum antiquitas, C. de curat. furios. & nota ad cap. generaliter, 1. 6. quest. 1. & vide infra eod. L. 14.

(7) Madre. Sive sit legitima, & naturalis, sive naturalis tantum, ut in leg. fin. C. quando mul. tutel. offic. fung. potest gloss. & communiter Doctores in autent. matri, & avia, C. eod. si tamen filium ex damnato coitu habuit, non poterit ejus esse nutritrix, secundum Salicet. in dist. leg. fin. est pater, & mater naturalis concurrent, præferetur pater, licet naturalis tantum secundum Salicet. in dist. autent. matri, & avia, colum. 1. versio. quare, 2. ubi & gloss. idem voluit, & etiam Alberic. post Odofred. & probatur in dist. leg. fin. licet. Bart. aliud videtur sentire, præferitur etiam mater avo paterno, & materno, quidquid in contrarium voluerit gloss. in dist. autent. matri, & avia, secundum

por Guardador dellos. Ca eñonce, tal muger como sobredicha es, si prometiere en mano del Rey, o del Juez (10) del lugar do son los huerfanos, que de mientra que los moços touiere en guarda, que non casara; (11) e otrofi, si re-

Odofred. Alberic. Bart. & Salic. ibi. Item intellige de matre, que non luxuriosè vivat: ut voluit gloss. & ibi Bald. C. in autent. Sacramentum, C. eod. intellige etiam de matre majore 25. annis, nam minor non potest esse nutritrix, ut in leg. fin. C. de legit. tutel. Bald. in autent. eisdem, col. 2. C. de secund. nuptiis, & an cum matre est minor: speratur tamen effici major ante pubertatem, an erit tunc locus legitimo tutori, vel dativo? Vide per Bald. in leg. si quis sub conditione, col. fin. de testam. tutel. & que dixi supra ead. leg. in gloss. super verbo, varon.

(8) Auuela. Idem dic de proavia, secundum Bart. in leg. si quis sub conditione, col. 3. ff. de tutel. tutel. & in authent. de heredib. ab intestat. veniens, in §. fin. si tamen avia concurreret cum avo paterno, vel materno, præferetur avus paternus, vel maternus, secundum Bart. in dist. leg. si quis sub conditione, col. 4. ff. de testam. tutel. & tenet Alberic. & Salic. in dist. autent. matri, & avia, ubi Salic. quæst. 6. & 7. intelligit quando talis avus esse idoneus, non alius quia paria sunt non esse, vel minus idoneum esse, L. fin. C. de legit. tut. L. 1. §. & quidem, ff. quod quisque univ. sap. inter corporalia, de transi. Episcopi, vel electi, si tamen sint avus paternus, & avia materna, ambo concurrent in tutela, sicut concurrerent in hæreditate, secundum Salicet. in dist. autent. matri, & avia, §. quæst. qui hoc latius prosequitur, dicens tunc procedere opinionem antiquorum Glossatorum, de quibus per gloss. in dist. autent. matri, & avia, & cessare illam rationem, ne uxore conquiretur marito: quia de avia materna viduata loquimur: si autem concurreret avia, & frater pupilli, utrinque conjunctus, & ætatis legitime, dicit Salicet. quod similiter concurrerent: cum etiam ambo concurrant ad hæreditatem pupilli, ut in autent. defuncto, C. ad Tertul. & per consequens ad tutelam, ut in autent. factus, C. de legit. tutel. quod non procederet de jure regni, cum per leg. 7. in ordin. Tauri, in hæreditate non concurrant.

(9) Dado. Ex hoc videtur, quod loquitur ista L. de matre, vel avia datis nutritricibus in testamento: & quia in leg. 9. ad fin. infra eod. loquitur de matre, & avia, quod sint nutritrices, et si non designentur in testamento: & que dicta sunt superius, procedunt in utroque casu, & cum mater, vel avia datur nutritrix in testamento, non indiget confirmatione: solum habet tutelam agnoscere coram iudice secundum Bart. in leg. si quis sub conditione, col. 1. ff. de testam. tutel. & satis probatur in ista leg. & in dist. leg. 9. quia volens, debet recipere, & nolens non cogitur, secundum Bart. ubi supra, & probatur in dist. leg. 9. & leg. 95. tit. 18. 3. partit. est pater, tamen matrem, quam alium extraneum det tutorem in testamento: ambo administrabunt, ut tradit Salicet. in dist. autent. matri, & avia, col. pen. 19. quæst. Et intellige, quando testamentum sit solemne, quid autem si pater dedit in testamento matrem nutritricem filium, & postea cessavit illam particulam testamenti, utrum talis mater defuncti uxore admittatur ad tutelam, tanquam legitima? Vide per Bart. in leg. miles, §. sexaginta, ff. de adulter. ubi concludit post Dyn. quod non, si illam particulam cessavit reputans eam, quasi indignam: secus si idem cessavit, quia quoad illam particulam voluit decedere intestatus, ut ibi per eum.

(10) Del juez. Debet ergo venire coram iudice, ut etiam habes in dist. leg. 95. tit. 18. 3. partit. ubi vide que dixi, infra quantum tempus mater debeat hoc petere, & facere.

(11) Que non casara. Ista renunciatio nuptiarum non est levis solemnitas: imò ejus omisio est magni præjudicii

renunciare la defension (12) que el derecho otorga a las mugeres, que non se puedan obligar por otro; eñonce, bien le puede otorgar la guarda de sus hijos, (13) o de sus nietos, segun que es sobredicho. E la razon, por que defendemos que non case, de mientra que los moços touiere en guarda, es esta: porque podria acasarse, que por el gran amor que auria a su marido (14) que tomalle de nuevo, non guardaria tan bien las personas, nin los bienes, de los moços; o faria alguna cosa, que se tornaria en gran daño dellos. E otrofi, si non renunciaste la defension sobredicha, dudarian los omes, (15) de mercar, o de fazer pleyto

con ella; maguer ouiesse menester de lo fazer, por guarda, o por acrecentamiento, o por pro de los bienes de los moços. E deue el Guardador ser establecido, por mandado del padre, o del auuelo; o por otorgamiento de las leyes, así como por parentesco; o por mandamiento de los Judgadores, así como de suso diximos. (16)

LEY V.

Como la madre non puede auer sus hijos en guarda, si se casare despues de la muerte del padre dellos.

Casando (1) la madre de mientra que sus hijos tuuiesse en guarda, segund diximos en la

Vid. Guiccia. h. tit. cap. 2. l. p. n. 22.

secundum Bart. in dist. leg. si quis sub conditione, col. 4. ff. de testam. tutel. & in autent. matri, & avia: nam non renuntiandum, videtur nuptiis concupiscere, & sic est legi suspecta, ut etiam habes infra ead. leg. & idem in habilibus redditur, & idem talis omisio vitaretur, secundum eum, & idem tenet Alberic. in dist. autent. matri, & avia, col. fin. versio. item quare, dicens: ita vidisset feruari, tenet etiam idem Salicet. col. 4. 14. quæst. Et tene menti istam leg. cum vult, quod etiam mater fit nutritrix testamentaria, tenetur renunciare secundis nuptiis, & Velleyano: & sic cessat quæst. de qua per Albert. in dist. autent. matri, & avia, col. 2. versio. sed non quid data, in testam. ubi dicit, quod non tenetur tali casu ad istam renunciacionem, & quod ita vidit determinari.

(12) La defension. De Senatusconsulto Velleyano dicitur, ut subijcit, & similiter hæc renunciatio est magni ponderis secundum Bart. in dist. leg. si quis sub conditione, & ut exemplificat Salicet. præjudicaret ejus omisio creditoribus pupilli, quibus mater promittit quod pupillus ei deberet. Item si mater constitueret adorem, non præjudicaret sibi, quia iuvatur Velleyano adversus filium: postea contra ipsam agentem, quod non fecisset si renuntiasset, vide de his, & aliis per Salicet. in dist. autent. matri, & avia, col. 4. quæst. 14. an autem ultra istam renunciacionem secundum nuptiarum, & Velleyani debeat renunciare, & omni alii legum auxilio? Gloss. dicit, quod sic in dist. autent. et si non fiat, vitabitur datio tutelæ, secundum Bart. in leg. si quis sub conditione, col. 5. ff. de testam. tutel. ubi Bart. ostendit in quibus hæc renunciatio possit prodesse, & Salicet. dicit in dist. autent. quæst. 15. quod sit cautus, quod hæc omnia in actis scribi facias, & adde Alex. consil. 32. incipit: in causa executionis, 4. vol. versio. 2. principaliter movetur. ubi & tradit aliud commodum hujus renunciacionis, & omni alii legum auxilio, scilicet, quod videtur renunciacionem beneficio excubionis: ista tamen L. partitatum, neque dist. 95. tit. 18. 3. partit. nihil dicunt de ista renunciacione generali, ut & dixi in dist. leg. 95. quia tamen hoc disponitur in autent. ut si prohibitio matr. debet, & credit. in §. quia verò, & in leg. fin. C. quando mulier tutel. offic. fungi potest, semper hoc apponit facias in actis, quibus adde Bald. in leg. antiqua, §. fin. C. ad Velleyan. Adverte etiam, quia & in instrumento tutelæ interveniat hypotheca expressa bonorum, ut probatur videtur in dist. autent. ut sine prohib. matr. debet, & credit. in §. quia verò, & tenet Bart. & Salicet. in dist. autent. matri, & avia, ubi Salicet. 18. quæst. dicit de hoc non esse mirandum: cum tutela hæc exoritur à jure communi, & ibi etiam dicit hoc procederet in tutela, que matri, vel avia, per leg. defertur: nam si esset testamentaria nutritrix, sufficeret tacita hypotheca per legem inducta. Et forte indistinctè dicendum esset, quod ista omisio expressè, scilicet, hypotheca non vitaret dationem tutelæ: cum hoc in istis LL. partitatum non caveatur: & sufficiat tacita hypotheca, ut in leg. pro officio, C. de ad-

ministr. tut. nisi secundum Bald. ibi esset aliquis casus, in quo prodesse posset expressa hypotheca, pliquam tacita, & quia ista LL. partitatum tantum de ista tacita disponunt, ut in leg. fin. infra eod. & in leg. 23. & 26. tit. 13. part. 5.

(13) La guarda de sus hijos. Et procedet hoc, si ve filii sint minoris ætatis, si ve sint furiosi, vel mente capti: cum idem sit in cura, ut dicit gloss. in dist. autent. matri, & avia, & licet cura furiosi, vel prodigi tantum dicatur legitima, ut notant Joann. Faber, & Angel. Aret. in §. furiosi, in liti. de nupt. Salicet. in leg. de creationibus, C. de Episcop. audien. & sic mente captis, & aliis: cura sit dativa à iudice: tamen debet iudex etiam in hoc matrem, & aviam ceteris præferre, ut in in leg. 9. ad finem infra eodem, & dist. autent. matri, & avia, & in corpore unde sumitur: & quia tutela ista matris, & avia dicitur anomala, & de utroque participat, ut not. gloss. & Doctores in dist. autent. & quia secundum Bart. ibi text. videtur de hoc expressè in autent. ut hi qui obligati se perhibent habe. res. mino. colla. 6. versio. & hæc, quod omnes isti dicuntur habere curatorem legitimum. Et nota, quod licet mater, vel avia ex forma statuti, vel alius, veluti si esset majoria excludantur a successione filii: tamen in tutela, vel cura præferuntur, ut notat Salicet. in dist. autent. matri, & avia, col. 3. quæst. 9. Declus etiam consil. 16. incipienti: & diligenter, & Joann. Andr. in addit. ad Specul. tit. de curat. in §. cum autem. Adverte etiam, quod si pater est exbannitus, vel condemnatus: ita quod filius efficiatur sui juris, & eget tutore, ut notat gloss. in §. relegati, in liti. quibus modis jus patri potest. solvit. an mater tunc erit nutritrix? Bart. dicit, quod sic in dist. leg. si quis sub conditione, in fin. ff. de testam. tutel.

(14) Amor que avia a su marido. Mulieres diligunt viros, etiam ultra filios, Bart. in leg. pater severinam, §. pen. ff. de condit. & demonstrat. vide L. lex, qua tutores, C. de administ. tutor. & infra eod. L. 19.

(15) Dubdarian los omes. Axiom ponit istam rationem in summa, C. quando mulier tutel. offic. fung. pot. Et facit ut in renunciacione, quam supra, hæc lex posuit, includatur etiam renunciatio de omnium LL. auxilio, vide supra in gloss. super parte, la defension.

(16) Diximos. Supra eod. L. 2.

LEX V.

Si mater suscepra filiorum tutela nupserit, perdit tutelam, & filii ab ejus tutela, & potestate extrahuntur, & tutela eorum dabitur eorum consanguineo propinquiori ad hoc idoneo, & bona tam matris, quam viri cum ea mubentis sunt obligata filiis pro debito tutelati. Hæc dicit.

(1) Casando. Non ergo privabitur tutela propter sponsalia de futuro, & ita tenet Senecl. in tituli. de tutor. §. nunc dicendum, versio. quid si nondum, & versio. quid si tutelam, & cum Bart. transit Salicet. in autent. Sacramentum, C. quando mulier tutel. offic. fung. pot. licet Bart.

la ley ante desta; el Juez del lugar do acaciere, deue sacar los moços (2) luego de su guarda, e de su poder, e darlos a alguno de sus parientes de los moços, al mas cercano (3) que ouieren, que sea ome bueno, e sin sospecha; e que non sea de aquellos, a quien defiendan las leyes (4) deste nuestro libro, que non lo pueda ser. E si el Juez fallare, que alguna cosa deue dar la madre a los moços, por

razon de sus bienes que touo en guarda, o por otra manera qualquier, fincan porende obligados tambien los bienes della, (5) como los de aquel que caso con ella. (6)

LEY

in leg. si quis sub condit. ff. de testam. tutel. ad fin. 6. col. tenet contrarium; & licet contractis sponsalibus non admittitur ad petendum tutelam: tamen propter sola sponsalia habita iam tutela, non privaretur ipso iure, unde licet mulier vidat ad iudicem, dicens se velle nubere, non ex hoc statim desinit esse tutrix, cum LL. dicant, quod contractis nuptiis expellatur, & non dicunt, quod animum nubendi habuerit, prout ponderat Salicet. in diti. autent. Sacramentum, licet Bart. ubi supra in hoc etiam voluit contrarium: pœna namque sunt mollienda, non extendenda, L. interpretatione, ff. de pen. Item cum mulier perdat tutelam, matrimonium secundum contrahendo, multo magis perdet luxurians: ut in leg. fin. C. quando mulier tutel. offic. fung. post gloss. in diti. autent. Sacramentum, que communiter approbatur.

(2) Sacar los moços. Concordat. cum diti. autent. Sacramentum, & in corpore unde sumitur: & cum auhent. de heredi. ab intest. veni. §. ex bis, quid tamen si mater, vel avia esset tutrix testamentaria, an pervenitur tutela, propter transitum ad secunda vota? Gloss. movet questionem in L. omnem, C. ad Testul. & ponit opiniones; & opin. Joau. & Azo. quod idem sit in testamentaria approbata ibi per Bart. & Bal. & Salicet. & constat hoc etiam, quia, & mater tutrix testamentaria remanere debet secundis nuptiis ut supra L. proxim. qui punctus erat tota substantia ad hujus decisionis questionem, secundum Bal. in auhent. eisdem, C. de secund. nupt. ad fin. Quid autem si mater (que fuit expulsa à tutela propter transitum ad secunda vota) videtur an reassumat tutelam? Spec. disputat. in diti. tit. de tutor. §. nunc dicendum, versic. quare si mater, tandem solvit, quod si res est integra, & pueri nullum habeant tutorem, vel habere possunt: & tunc admittatur, secus verò si alium tutorem legitimum habeant, vel habere possint, & ad declarationem hujus didi Spec. vide Salicet. in diti. autent. Sacramentum, col. 3. versic. quare etiam ab extra.

(3) Al mas cercano. Reprobatur opinionem gloss. in d. auhent. Sacramentum, que dicit, quod expulsa matre à tutela propter transitum ad secunda vota, locus esset tutori dativo, & non legitimo, quam opinionem dicit esse communem Alb. in diti. autb. matri, & avia, col. 3. versic. expeditis questionibus, & approbat opinionem contrariam, que fuit Albericum de Sal. & Jacob. Butel. & Rayner. de for. & sequacium, & nota, & tene menti istam L. partitaram, nam de jure communi ista questio erat valde difficultis, prout attestatur Bal. hinc in hoc loquens in diti. auhent. Sacramentum, ubi & Salicet. post longam disputationem dicit opinionem diti. gloss. fiante tacito dubio, in iudicis, & in scholis sequendam esse, considera tamen, an opin. gloss. communis possit salvari, etiam fante L. ista partitaram, in eo casu, quo mater antequam transiret ad secundas nuptias ibit ad iudicem, & dixit, domine iudex, ego lotendo transire ad secunda vota: detis tutorem filio meo, quo casu Bart. concordando opiniones, tenet quod tunc loquens sit dativo: & quod opinio, contraria procedat, quando mater non curavit de filiis: sed simpliciter ad secundas nuptias transivit: quia cum tunc desinat esse

tutrix ipso iure, iudice hoc non agente merito deveniet ad sequentem legitimum, non ad dativum, L. si quis sub conditione, ff. de testa. tutel. quod non est quando ipsa adjit iudicem, & petit tutorem dari filio: quo casu habet locum ratio, que ponitur in diti. L. si quis, sub conditione, & in L. 3. §. quare potest, ff. de legit. tuto. cum enim fidem iudicis daret in ea removenda, & in ea durans reliqua prioris tutelæ: & non desinit tali casu ipso iure tutrix esse, prius quam alius tutor datur, & sic quandiu ipsa est tutrix, non est locus legitimo: neque postea quia iste qui datur subrogatur loco matris, que alios legitimos excludit, & sic isto casu cum subrogatum adsumat naturam ejus, in cujus locum subrogatur, prout latius declarat Salyc. in diti. autent. Sacramentum, videtur quod limitari debeat ista lex in isto casu, que tantum loquitur in muliere, que nuptis secundo, & non exprimit illum casum: ubi prius tutorem perit ordinari, ut in auhent. de nupt. §. si autem tutelam, imo ex verbis ejus patet, quod loquatur de ea, que non dato tutore filiis transit ad secunda vota: cum dicit, & de mientra, & videtur si quis in guarda, unde in casu in quo ista lex expressè non loquitur, non videtur recedendum ab opinione Bar. que etiam est communis. Sed an cum mater ante transitum ad secundas nuptias, perit tutorem dari filiis, sit dandus ille quem mater petierit? Magis communis opin. est, quod non necessiter iudex ad hoc ex eo quod mater possit fraudulenter eligere ad rationes fraudandas, L. divus, §. si quidem, ff. qui pet. tuto. & vide L. credendum, in fin. ff. qui pet. tuto. & quod habetur infra eod. leg. proxim. & Alber. in auhent. matri, & avia, in versic. expeditis questionibus, C. quando mulier. offic. tutel. fung. potest, & secundum Salyc. in diti. autent. Sacramentum, ad fin. iudex non male faciet, si agnatos, & cognatos, & notos papilli ad hoc citari faciat, de qua materia vide notabile consil. Francisc. Curtii Seniores consil. 46. super controversia ubi iure tradit, & ibi allegat singulare dictum Bal. in L. omnem, versic. quare andatiu, C. ad Testul. ubi querit, an dativus petiturus à matre præteratur legitimo, & arguit videri expressum quod sic in diti. §. si autem tutelam, & tandem decidit istud esse verum, quando dativus iste daretur ex inquisitione: secus si personariorie: & legitimi sine magis idonei, & subdit Bal. se intelligere dari per inquisitionem, quando vocatis vocandis datus esset, quia secundum eum verba apposita, per tabellionis dicentes, quid iudex videns, & cognoscens cum idoneum, &c. non probant, quod sit datus ex inquisitione, sed solum quod sit idoneus ex aspectu, & quia quilibet præsumitur idoneus ex generali conjectura, que sunt verba gravia, & singularia, & adde que tradit Bal. consil. 82. 1. vol. incipient. statuto.

(4) Las leyes. Vide supra eod. L. 4. & infra eod. L. 14. (5) Los bienes della. Vide LL. 23. & 26. tit. 13. §. parte. & que ibi dixi. (6) Que caso con ella. Adde L. 1. C. quando mulier. offic. tue. fung. potest. & L. si mater, C. in quib. caus. fige. tacit. contrab. & ibi Bal. & in auhent. de nupt. §. si quis autem tutelam, ubi Bart. & diti. leg. 26. & L. fin. tit. 17. lib. 3. for. LL.

Concordat. de
26. v.º Eto
Mimo. de
13. J.º 4. con
Micoque
Seco 23.
ca. 7.
Lana com
pend. viz
nom. cap.
13. n.º 10.
in pa. ubi
diti. c.º 10.

Guierrez
rtur. 1.º p.
cap. 4.º n.
6.º et 7.
Jusada
cap. 13.

LEY VI.

Como la madre puede establiecer Guardadores en su Testamento a los hijos, que dexa por herederos.

LEY VII.

Que el padre puede dar a su siervo por Guardador de sus hijos: e como deue decir ciertamente el nome del Guardador, porque non aya y dubda.

LA madre (1) que faze testamento, en que establieciẽse por sus herederos a sus hijos, que non ouiesen padre, bien les puede establiecer Guardador en el. Pero tal Guardador como este non puede vsar, en ninguna manera, de los bienes del moço, a menos de ser confirmado del Juez del lugar, do son los bienes: e el Juez deuelo confirmar, (2) e otorgarle guarda dellos, si non fuere atal, a quien defiendan las leyes deste nuestro libro que lo non sea. Mas si la madre non establieciẽse por su heredero el hijo, non le podria dexar Guardador, maguer le dexalle, de otra guisa, (3) alguna partida de sus bienes. Pero si acaciciẽse que lo fiziesse, si gelo quisiesse (4) confirmar el Juez, valdria; mas non de otra guisa.

EXANDO el padre a alguno de sus siervos por Guardador de sus hijos; maguer non le ouiesse ante desto aforrado por palabra, fazele libre (1) por esta razon, e sera Guardador dellos, si fuer mayor de veynte, e cinco años; e si fuere menor, como quier que sea forro, non sera Guardador dellos, fasta que sea de la edad sobredicha. (2) Mas si dexalle siervo ageno, (3) non valdria, nin seria Guardador dellos. Otrofi dezimos, que quando el padre establieciẽse a alguno por Guardador de sus hijos, que lo deue nombrar, e señalar, de manera que lo puedan saber ciertamente, qual es. Ca si acaciciẽse, que nombrasse a vno por Guardador,

LEY VI.

Potest mater in testamento dare tutorem filio: debet tamen iudex cum confirmare: alias non possit administrare: si tamen cum heredem non instituit, licet ei leget, non potest: si tamen fecerit, potest cum iudex, si est idoneus, confirmare. Hoc dicit.

(1) La madre. Idem dicit in avia, secundum Bart. in leg. mater, ff. de testam. tut.

(2) Deuelo confirmar. Et sic necessitas imponitur iudici isto casu, quando mater filium instituit heredem, & in hoc videtur ista L. approbare opinionem gloss. in leg. mater, C. de testam. tutel. de quo ortum habet ista L. Azor etiam, C. de confirm. tuto. in summa, versic. si verò mater, dicit, quod si mater instituit filium, debet quidem confirmari datio: quia ex se non tenet, & subdit Azo. causa tamen cognita, i. cum inquisitione, ut in leg. 1. ejusdem tituli. & diti. L. mater: ista tamen L. partitaram nihil dicit de inquisitione, Doctor. in diti. leg. mater, signanter Alberic. & Salic. dicunt, quod ista inquisitio: cum filius à matre instituitur, debet esse levis, & idem tenet Bart. in leg. mater, ff. de testam. tut. & in leg. mulier, ff. de confirm. tut. & in leg. peto, §. mater, ubi etiam Paul. & Imol. ff. de legat. 1. tu verò conclude, quod, aut filius institutus à matre habet alia bona, & tunc respectu illorum bonorum, erit necessaria inquisitio: si verò nulla alia bona habeat: nisi que mater sibi iure institutionis reliquit, tunc debet confirmari sine inquisitione aliqua, & ita intellige istam leg. & ita tenet Bart. post Dyn. in leg. si patronus, ff. de confirm. tut. ubi idem tenet Alberic. & tenet etiam Angel. in leg. 1. C. de testam. tutel. & licet habeat alia bona: cum instituitur à matre levior sufficeret inquisitio, quam cum instituitur ab extraneo, & ita procedent dicta Bart. & aliorum, in diti. leg. mater, & in diti. leg. mulier, & in diti. leg. mater. Limita tamen singulariter istam legem disponentem tutorem datum à matre in testamento, in quo filium instituit heredem omnino confirmandum, quando instituit eum universalliter, & quod secus esset, si eum in sola legitima institueret, casus videtur de hoc singulari, in diti. peto, in §. mater, ubi jurisconsultus dicit tutorem filio à matre nulliter datum, non ex alio, nisi quia in effectu mater non instituerat filium, nisi in sua legitima, cum reliqua pars hereditatis subiecta esset fideicommissio, in quo legitima non includebatur, L. coheredi, §. cum filie, ff. de vulgar. & pupil. & ita ad hoc ponderat, diti. §. mater, Ludovic. Rom. consil. 188. incipit: in hac causa. Et adverte, quod in casu, quo instituitur à matre, remittitur satisfactio per text. in leg. 1. ff. de confirm. tutor. & tenet Azor ubi

supra, & probatur in leg. fin. ff. eod. & tenet Bart. in leg. 1. ff. eod. sed adverte, quia Azo. loquitur quando fuit facta confirmatio cum inquisitione: & sic videtur, quod deberet satisfari, quando confirmatur sine inquisitione, & ita vult etiam gloss. in diti. leg. fin. & vide Bart. in leg. tutores, ff. eod.

(3) De otra guisa. Nora hoc verbum: nam etsi mater filio aliquid legaret, & daret tutorem, non confirmabitur sine magna inquisitione, ut in leg. 2. & notat Bart. in leg. naturale, ff. de confir. tutor. licet Bart. hoc de legato non tangat, ff. in leg. fin. C. de confirm. tutor. videtur innuere quod sufficit relinquere quocumque titulo, loquitur tamen in patre naturali, vide per Bart. in diti. leg. natural.

(4) Gelo quisiesse. Si tamen viderit expedire pupillo, poterit confirmare, ut in diti. leg. mater, C. de testam. tutel. sed an tenebitur in indicatur, si non fecerit cum expedire, vide L. non quidquid, & ibi per Paul. de Cast. ff. de iudic. & videtur de mente Salic. in diti. leg. mater, ubi querit tunc, quod iudex teneatur confirmare: præmissa magna cause cognitione, quando mater filium non instituit. An autem tutor confirmatus à iudice præferatur legitimo tutori, vel admittatur tutorem dativum secum? Vide per Bart. in leg. 1. ff. de confir. tutor. ubi refert disputationem Martini Silla, de qua vide Joann. Andr. in addit. ad Spec. tit. de tutore, §. nunc dicendum, in addit. incipit: propter hoc, & concluditur, præferri legitimo, & idem tenet Salic. in leg. 2. C. de confir. tutor. cum tamen talis confirmatus sit dativus, admittit alium dativum secum, secundum eos, L. si tu proposuisti, C. de confir. tutor.

LEY VII.

Non potest testator servum alienum dare tutorem: sed si proprium servum deo filio, non facta mentione libertatis, consequitur propter hoc libertatem, & tutelam, si est major xxv. annis, sed si est minor, consequitur libertatem, & factus major habebit tutelam, item dato Titio in tutorem, si sunt duo tituli: nec apparet de quo sensit testator: non valet tutoris datio. Hoc dicit.

(1) Fazele libre. Concordat cum leg. quare, §. Lucius, ff. de testam. tutel. & inflit. qui testa. tutor. dar. post. in princ.

(2) Fasta que sea de la tal edad sobredicha. Facit ad id, quod dixi in leg. 4. supra eod. in gloss. super parte: mayor de veinte e cinco años.

(3) Siervo ageno. Concordat cum §. 1. inflit. qui testa. tutor. dar. post.

Guierrez ubi sup. cap. 10.

dador, e ouiesse y otro (4) que ouiesse aquel mismo nome, si non pudicessen saber ciertamente, qual dellos fuera su entencion que lo fuesse; e tunc non lo deue ser ninguno dellos. (5)

LEY VIII.

Como el Guardador, que el padre da a sus hijos naturales, non deue usar de tal guarda sin mandado de juez.

Tambien al hijo de barragana, (1) como al que fuere de muger legitima, puede el padre dar Guardador a su finamiento, (2) que guarde a el, e a los bienes en que lo hizo su heredero. Pero este Guardador atal non se puede trabajar de la guarda del huerfano, nin usar de los bienes del, a menos de ser confirmado por el Juez del lugar. Otro dezimos, que si algun uno estableciere en su testamento por su heredero a algun huerfano extraño, (3) que le puede dar Guardador en aquel mismo testamento: e este Guardador atal deue ser confirmado del Juez, segun diximos del otro. E aun dezimos, que los Guardadores que son ef-

critos en los testamentos, pueden ser establecidos, simplemente, e a tiempo cierto, o lo condicion, (4) segun que fuere su voluntad del fazedor del testamento.

LEY IX.

Como, quando el padre, o el auuelo, non dexa Guardador a sus hijos, nin a sus nietos, en su Testamento, lo deue auer el pariente mas propioco, que ouiere.

Si non testamento muriendo algun ome, que ouiesse hijos, e non les ouiesse dado Guardadores; o si fiziesse testamento, e non los dexasse en guarda de ninguno; o si les dexasse Guardadores, e se muriesse, ante que el padre (1) dellos; si los moços non ouieren madre, nin auuela, (2) mandamos, que los parientes mas cercanos que ouieren, e que estouieren en vn mismo grado, (3) sean Guardadores dellos, e de todos sus bienes. E estos Guardadores atales son llamados, legitimos. (4) Pero dezimos, que ante que vien de los bienes de los moços, deuen dar fiadores (5) valiosos, al Juez del

(4) Ouiesse y otro. Hoc debet probari ab allegante, aliis pluralitas nominis non presumetur, ut adducit Socin. consil. 28. vna testamento, coll. 3. & 4. in 3. volum. & consil. 40. col. 2. vide tamen, quod in hoc not. Abb. in cap. cum Joannes, de fide instrum. & Dec. consil. 101. col. 1. ad fin.
(5) Ninguno dellos. Concordat cum leg. duo sunt titii, ff. de testam. tutel. & vide que dixi in leg. 23. & 25. tit. 11. §. parit. & in leg. 10. tit. 3. supra ead. part.

LEY VIII.

Potest pater filio naturali, vel extraneo, patrem non habenti, dare in testamento tutorem, qui cum, & bona in quibus cum instituit, administrat sed talis debet per iudicem confirmari. Item tutor potest dari in testamento pure, vel ad tempus, vel sub conditione. Hoc dicit.

(1) Al hijo de barragana. Concordat cum leg. naturalis, ff. de confir. tut. & cum leg. fin. C. cod. & quid si pater naturalis de vult unum tutorem, mater alium, numquid concurrunt, vel preteritur paternus, Cyn. quærit. & reliquit cogitandum in dist. leg. fin. Alber. verò dicit, se credere hoc relinquendum arbitrio iudicis, attenta utilitate pupilli, arg. L. utilitatem, ff. de confir. tut. Ang. verò ibi dicit, quod si tutela concurrant, quilibet tutor preteritur in administrando bona a relinquente relictæ: si verò non concurrat primus erit tutor: non verò qui datus est secundo loco: quia tutorem habenti, tutor dari non potest. & dicit ita sibi videti in lectionis discussa, satis placet quod responderet Alber. potest etiam procedere dictum Angel. & limitari, nisi patrimonium esset magnum, & diffusum, ut in leg. propter, C. in quib. causis, hōten. tut. tutor. dar. poss. post hæc scripta videt not. conuil. Ludov. Rom. incipit: in hac causa mihi commissis, ubi videtur comprobare opinionem Ang. vide ibi spurio tamen filio non potest dari tutor in testamento per patrem, gloss. & Bart. in leg. 1. ff. de testam. tutel.
(2) Al su finamiento. Id est in suo testamento.
(3) Huerfano extraño. Concordat cum leg. si paternus, ff. de confir. tut.
(4) So condition. Concordat cum §. ad tempus instit. qui testam. tut. dar. poss. & intelligit de datis in testamento, prout hic dicitur: secus est in dativo, L. mure. §. 1. ff. de tutel. & est ratio secundum Spec. tit. de tu-

tore, §. generaliter, col. 6. quia dare tutorem est actus legitimus, qui non recipit diem, vel conditionem, L. adus. ff. de regul. jur. præsumitur autem pro parte, quod beneficiat, & lex multum confidit de eo, & attenta generalitate hujus leg. pariterum, non erit ista specialitas tantum in testamento patris: sed etiam in testamento matris, vel extranei, qui pupillum instituit heredem, ut supra L. 6. & ista ead. leg.

LEY IX.

Habens liberos minores decedens ab intestato, vel aliis non relinquens eis tutorem, si filii matrem, seu aviam non habent, vocantur ad tutelam proximiores consanguinei in eodem gradu, qui dicuntur tutores legitimi: qui debent præstare idoneos fidejussores loci iudicis, quod bene, & fideliter bona minorum administrabunt: & jurabunt tutores res pupillorum fideliter conservare, si tamen pupilli matrem, vel aviam habent, ipse erunt tutores: ut supra eod. tit. LL. 4. & 5. et si mater noluerit, præfertur avia legitimis. Hoc dicit.

(1) Muriesse, ante que el padre. Idem si decesserit mortuo patre, impubere, adhuc filio, ut in leg. inestato, in fin. ff. de leg. tutor.
(2) Madre, nin auuela. Hæ enim præferuntur legitimis, ut hic, & in authent. matri, & avia, C. quando mul. tutel. offic. fungi potest.
(3) En un mismo grado. Concordat cum authent. fin. C. de legu. tut. & ff. eod. L. si plures.
(4) Legitimos. Adde supra ead. L. 2. & que ibi dixi.
(5) Fiadores. Debent enim tutores legitimi satisficere rem pupilli salvam fore, ut hic, & in leg. legitimos, ff. de legit. tutor. & antea non potest quicquam administrare, ut in leg. 1. §. fin. C. de tut. vel curat. ad inchoationem nalcensis officii, sed ad executionem officii in esse jam producti, & idem in alia die, quam in die datæ tutelæ, & in alio instrumento præstari potest. Bald. in addit. ad Spec. tit. de tut. & testamentarii tutores non satisficere, neque datus a prelide, vel prætorum cum inquisitione, ut iussit de satisfic. tut. in princ. & in §. pen. de attil. tutor. & tradit gloss. in princ. & in §. pen. in §. fin. & licet gloss. in leg. 1. C. de tut. & curat. qui non satisfic. dicat, quod hodie dativus indistinctè satisficere tamen Sallie. ibi approbat gloss. in dist. authent. in §. fin. di-

Guierrez ubi supra cap. 10. no. 10.

del lugar, que prometan, (6) e se obliguen por los Guardadores, que ellos alifaran, e guardaran, bien e lealmente, los bienes de los huerfanos, e los frutos dellos. E sobre todo, deuen jurar (7) los Guardadores, de fazer todas las cosas que sean a pro de los huerfanos, que han en guarda, e de non se entremeter de fazer cosa que le torne a daño dellos. E que guardaran lealmente sus personas, e sus cosas. Mas si los huerfanos sobredichos o-

Ergo compellendy si sunt vide nota ad leg. 2. tit. leg.

Partida VI.

dicentem, quod cum datur ex inquisitione, & a majoribus iudicibus non fatidit: secus, si a minoribus: & quod sit ratio sit ratio, quia propter majorem auctoritatem quia nicitur, fides eius approbata dicitur, in practica tamen videamus indistinctè a tutoribus dativis exigi satisfactionem, & forte ideo: quia ista inquisitio quæ datur, non est ita in usu de jure tamen communi approbatur per Doctores, communiter, dist. gloss. in dist. §. fin. dist. authent. ut hi qui obligat, & c. ut notat Bart. in leg. 1. ff. rem pupill. salvam fore, & in leg. si nemo, §. 1. ff. de testam. tutel. licet Spec. tit. de tutor. §. si autem, dicit, quod hodie omnis dativus satisficet, LL. etiam istarum partiarum non disponunt de fidejussore dando in dativo tutore, ut patet infra eod. L. 12. & in leg. 94. tit. 18. part. 3. ubi ponitur forma instrumenti dationis tutelæ in legitimo tutore. Limita tamen istam leg. quatenus disposit de satisfactione legitimi tutoris, quod procedat, nisi in patrono vocato ad tutelam liberti: quia talis ita demum satisficet, si sit persona vulgaris vel minus honesta: non alius, ut habetur in dist. leg. legitimos in princ. & idem dicit Sallie. dicendum in parte, qui malus esse tribuit filio, quam patronus liberti: ut sic causa cognita satisficet, non alias argu. L. subenti, C. ad Tribel. §. in supradictis, & L. Imperator a contrario sensu, ff. ad Tribel. ita Sallie. in leg. 3. C. de tutor. & curat. qui non satisficet. Alberic. etiam in rub. ejusd. tituli. tractat. hoc de patre tutore filii emancipati, & tandem putat considerandum, quod si patrimonium filii sit amplum, & persona patris indigena, & suspecta, quod satisficere teneatur: alius non, & ita dicit colligi posse ex dist. leg. legitimos, §. 1. & 2. & quia si hoc est in patrono fortius in parte: & quia eisdem privilegiis utuntur parentes circa filios, quibus patroni circa libertos, leg. fin. C. qui & advere. quos, L. si quis a libertis, §. solent, ff. de libere. agnos. Quid autem, si tutor sit valde dives, an adhuc teneatur satisficere? Bald. in leg. mulier, C. de jure dot. in utraque lectura vult, quod sic, post gloss. ibi vult tamen, quod tunc qualicumque fidejussor sufficet, etsi nihil habeat in patrimonio, & idem dicit contra, si fidejussor est multum idoneus, & principalis non suppletur per fidejussorem patrimonium debitoris, gloss. in leg. si plures, §. 1. ff. de fidejussor. quam gloss. Bald. dicit non esse alibi, & dicit Joan. de Plat. in leg. 1. C. de peri. numina, lib. 13. & in leg. quicumque, 2. C. de fund. patrimon. eod. lib. hoc procedere in tutore, quod licet sit dives satisficet, & quod non procederet in alio administratore publico, ut in dist. LL. & tradit Paul. in leg. 1. ff. qui satisficet, cog. & nat. quod non est de substantia satisfactionis tutelæ, & curat, quod patrimonium tutoris, vel curatoris valeat tantum, quantum facultates pupilli, vel adulti, secundum Bald. in dist. leg. mulier, in 1. lectura, & vide ibi per cum, an teneat adus: cum qui admissus fuit cum minus idoneo fidejussore, & an debeatur ageri satisficatio, si crepare patrimonium? Adverte etiam, quod fidejussor debet esse locuples, secundum quantitatem inventarii, ut in leg. fin. & ibi Bald. C. de magist. convoc. & vide per Bart. in leg. 2. §. idoneus, ff. ad Tribel. Dicit etiam Bald. in dist. leg. fin. quod non vitatur datio tutelæ: etsi fidejussor non sit idoneus, & ibi etiam vide per cum, quid si pupillus sit valde dives, & que

uiesse madre, o auuela, que quisiesse guardat los huerfanos, e sus bienes; e tunc dezimos, que la madre lo puede fazer, ante que ning uno de los otros parientes; solo, que sea buena muger, e de recabdo. Pero deue dar, e fazer a los moços, primeramente, tal seguridad, como de suso diximos (8) en la sexta ley ante desta. E si la madre non quisiere entremeterse desto, puede e tunc (9) el auuela auer la guarda dellos.

dixi in leg. 3. in gloss. super parte, madre, tit. 15. 2. parit. Nota etiam, quod si persona propinquus, legitimi est multum fida, & honesta, remittitur ei satisficatio, secundum Bald. in dist. leg. legitimos, per illum text. inferentem, quod idem sit in legitimo tutore tali, quod ibi dicitur de patrono, erit ergo remedium, secundum eum, quod si tutor legitimus non inveniat fidejussores, quod iudex præcedente inquisitione ei administrationem decernat, & faciat iudex in suo decreto mentionem de hoc, & de tali fidelitate, & honestate, quod dicit esse notandum, prodest enim ad satisfactionem non præstandam præcipua via laudabilis, vide per Joan. de Plat. in leg. agentis, C. de agenti in reb. lib. 12. & adde Jason. in leg. si quis stipulator, §. 1. ff. de verbis. obligat. contra hoc tamen dictum Bald. facit dist. leg. 94. ibi, cum dicit: porque los fallaron que eran omnes buenos, e de buen testimonio, e desbaragado, & c. & tamen adhuc requiritur ibi, quod præstetur satisficatio, neque tutum arbitror dispositionem, L. si patronus, in causa tam speciali extendendam ad quemcumque tutorem legitimum, si detur ex inquisitione, ut cogita.

(6) Que prometan. De forma instrumenti fidejussoris tutoris, vide in dist. leg. 94.
(7) Jurar. Concordat cum §. fin. in authent. ut hi qui oblig. se prebit, haber. rei minor. dicit tamen Specul. tit. de tutor. §. generaliter, col. 3. quod licet tutor non juraverit, valent tamen facta per eum: quia cum multa egerit decepti essent, qui cum eo contractassent, arg. L. Barbarius, ff. de offic. prætor. & ibi vide per Joan. Andr. in addition. quod hoc juramentum possit remitti per testatorem, contra dictum Spec. tamen facit, quia L. Barbarius, non habet locum, nisi in officiis publicis auctoritate, & utilitate, ut in privatis: altero etiam modo, & in similibus terminis, dicit Bald. in addit. ad Specul. tit. de tutor. circa fin. quod si tutor non fecit inventarium, non valet auctoritas eius: nam omnis finis modi, vel forme vitat etiam actum favorabilem, L. qui Romæ, §. Flavius, ff. de verbis. obligat. etiam si communis error adit, Bart. etiam ponit hoc: ut unum de requisitis, in de L. legitimos, circa fin. princ. fidei legitimi, tut.
(8) Diximos. Supra eod. L. 4. ubi vide que dixi, & adverte, quod neque illa lex, neque ista exigant satisfactionem in matre, vel avia tutricæ testamentaria, vel legitima: & de testamentaria plane procedit, quando verò datur a lege, licet hæc lex non dicat, crederem necessarium esse satisfactionem, & ita tenet Alberic. in dist. authent. matri, & avia, col. 2. & in rubric. C. de tut. & curat. qui non satisficet, & in leg. de creationibus, C. de Episcop. audien. neque ista lex repugnat, imò facit, quod teneatur satisficere: cum in legitimis hoc requiritur, & mater, vel avia est, ut tradit Bart. in dist. authent. matri, & avia, col. 2. vel licet dicatur anomala, secundum Specul. tit. de tut. §. nonne dicendum, in princ. non potest negari, quin participet de legitima, & ideo debet satisficere: & quod satisficet tenet etiam Azor C. quando mulier tutel. offic. fung. po. in summa, in finalibus verbis, alleg. dist. §. fin. in authent. ut sine prohibitis, mat. & c. ubi est textus expressus ibi, & de fidejussoribus dandis.
(9) Puede e tunc. Concordat cum dist. authent. matri, & avia, ibi secundum ordinem.

ANONOMA
RAL DE

LEY X.

Como, aquel que aforro a su seruo de menor edad, deve ser Guardador del, e de sus bienes.

A forrando algun ome su seruo que fuesse menor de catorze años, el señor (1) deve auer en guarda a el, e a sus bienes: porque si tal aforrado como esse moriessse, e non ouiesse padre, nin madre, nin otro pariente, de aquellos que le deuián heredar segun derecho, esse fue patron, que le aforro, heredaria todos sus bienes. E por ende guisada cosa es, que el que auia la pro heredando los bienes del, que fusca el cargo (2) de ser su Guardador. O rosi dezimos, que si el padre (3) saca al hijo de su poder, que es menor de catorze años, que el lo deve auer en guarda, a el, e a todos sus bienes. E si el padre muriessse en ante que el moço fusse de edad, si el huerfano ouiesse otro hermano (4) que fusse mayor de veynte, e cinco años, el lo deve auer en guarda en lugar de su padre.

LEY XI.

Quando los Guardadores son muchos, e non se pueden allegar para procurar los bienes del huerfano, como lo puede fazer el vno dellos.

Si los Guardadores de los huerfanos fueron muchos, (1) e se leuantare desacuerdo en-

LEY X.

Si dominus manumittit seruum impuberem, erit eius tutor, quia succedit ei, si moriatur. & hoc si ipse defunctus non haberit consanguineos, qui de iure debeant succedere; idem si pater filium, quem impuberem emancipauit: & pater ante finitam tutelam defuncto, erit tutor frater uero. Hoc dicit.

(1) El seño. Concordat inffit. de legit. patrona. tutel. per totum, & vide notata per Azo. C. de legit. tutel. verfic. ex sententia autem, L. 12. tabularum, & an iste satidet, vel ne? Vide L. legitimus, in prin. ff. de legit. tutor.

(2) El cargo. Concordat cum dist. tit. & authent. fecus, C. de legit. tutel. & L. secundum naturam, ff. de regul. jur.

(3) El padre. Concor. inffit. de legit. parent. tutel. & an iste satidet? Dixi supra in leg. proxi. in gloss. super verbo fadoris, & an si emancipet in casu, L. filius matrem, C. de inoffic. testam. pater sit legitimus tutor? Bald. ibi dicit, quod non.

(4) Hermano. Concordat inffit. de fiducia. tutel. & vide per Bart. in leg. 3. C. de legit. tutel. & an iste sit tutor legitimus? Vide per Bald. in leg. 3. C. de except. & L. penul. C. de legitim. tutel.

LEY XI.

Inter plures tutores super administratione orta discordia, omnium consensus potest unam administrationem committi, & per iudicem discerni cum cautione: de qua supra red. tit. L. 5. quolibet autem eorum tutelam uolente, eliget iudex unum ex eis.

(1) Forren muchos. Sive testamentarii, sive legitimi, vel dativi, & ortum habet ista L. a leg. 3. in verfic. apparet, & §. fin. ff. de administrat. tutor. & a leg. legitimus, §. 1. ff. de legit. tutor. & a §. fin. & ibi Joann. Fab. inffit. de cap. dimi. & adde L. testamenti datus, cum L. sequent. ff. de testam. tutel. & a §. fin. in authent. de heredib. ab intestat. uero. verfic. si autem plures.

(2) Todos ayuntar. Nam sentus expediunt commissa

tre ellos, de manera, que non se puedan todos ayuntar (2) a fazer aquellas cosas, que son tenudos de fazer en guarda dellos, e de sus bienes; dezimos, que entonces el vno dellos puede dezir al Juez, que el quiere dar (3) recabdo, e obligarse a cumplir lo que auian todos de cumplir, si los otros lo touieren por bien; e si non, que lo haga alguno dellos. E si se acordaren en esto, deue el Juez tomar tal recabdo del, como diximos en la ley ante desta. E si se desacordaren, de manera que cada vno quiera obligarse a esto, e quiera auer en guarda los bienes de los moços, entonces el Juez deve escoger (4) aquel que entendiere que lo fara mejor, e que sera mas prouechoso a los moços; e tomar tal recabdo del, como sobredicho es; e darle poder, que el solo los pueda auer en su guarda, e alinar, e aprouechar los bienes dellos.

LEY XII.

Quales Judgadores deuen dar Guardador al huerfano desamparado.

Desamparado ficando el moço, que fuesse menor de carorze años, de guisa, que su padre non le ouiesse dexado Guardador en su testamento, nin ouiesse pariente cercano que lo qui-

negotia plures versus: quem allegat gloss. in dist. verfic. apparet.

(3) Que el quiere dar. Vide in dist. leg. legitimus, §. 1. & in dist. leg. testamento.

(4) Escoger. De ista electione habes etiam in dist. §. fin. verfic. si autem plures in authent. de heredib. ab intestat. uero. & in leg. 3. §. fin. ff. de administrat. tutor. Et aduerte hic, quod tunc demum datur ista electio iudici, quando tutores non concordant, ut unus eorum gerat: sed omnes uelint gerere: & sic pater approbat hic dispositionem, dist. leg. 3. §. fin. quam Alberic. ibi dicit non corrigi per text. in dist. authent. in §. fin. Distingue ergo in ista materia, quod quando plures tutores dati sunt per testatorem, & dubitatur quis gerere debeat, si quid testator disposuit quis gerere debeat ille solus geret, & aliis praefertur, nisi aliquid constet, ex quo ille repellatur: de quibus in dist. leg. 3. vel similibus, si uero testator de hoc nihil disposuit: tunc iudex convocabit in unum tutores, ut unum eligant, qui administrat, est discordant iudex eliget: si uero tutores plures testamentarii non consentiant, quod unus solus administrat non confidentes de ejus administratione, & petant administrationem inter eos diuidi per regiones, audientur, & quilibet te tuebitur exceptione, pro eo quod non administravit, haec colliguntur ex dist. leg. 3. §. fin. & ibi per Alberic. & ibi uide per Bart. quid si unus uult dividere, alius non; si autem sunt plures tutores legitimi, & expedit per unum tantum geri, tunc unus eorum potest reliquos compellere, vel quod satident, vel recepta satisfactione ab illo consentiant, quod ei gestio committatur, ut in dist. legitimus, §. 1. & ibi notat Bald. est inter se non concordent, quis eorum gerat, iudex eligit ut hic, & in dist. leg. 3. §. fin. & idem uideatur dicendum in pluribus dativis, at sic in omnibus praedictis possit ista tex.

LEY XII.

Si non sit tutor testamentarius, nec tutelam uelit legitimus, vel ab intestato successuri: ipsi petant tutorem a iudice: & detur probus, & diues: & si isti

quisiessse guardar; entonces, la madre, e los otros parientes (1) que heredarian a esse moço si moriessse sin testamento, deuen, e pueden pedir al Juez del lugar, (2) que le de Guardador atal, Partida VI.

tutorem non petant: priuatur pupilli successione negligentes: & tunc quilibet de populo potest petere tutorem, qui dabitur ei etiam ignoranti, vel iuuio: & iste tutor dicitur dativus qui potest dari per iudicem loci ubi est pupillus, vel ubi ipse natus est, aut ejus pater: uel ubi majorem partem bonorum habet pupillus. Hoc dicit.

(1) La madre, e los otros parientes. Sed an sic ordo in petendis tutoribus? Ut prius mater quam alii admittatur. Gloss. dicit quod non in L. 2. §. fin. ff. ad Tertul.

(2) Al Juez del lugar. Et sic habes quod Juxd domicili est Juxd competens ad dandum tutorem pupillo, & approbatur hic opi. Azo. de qua per gloss. in L. 1. C. ubi pet. tuto. quae secundum Bart. Ang. & Alberic. ibi communiter approbatur, & reprobat opin. Hugolin. de qua in d. gloss. quam tenet Cyrus, & Sali. ibi, & de iure communi erat quaelibet disputabilis, unde etiam dicebat Alberic. in L. 1. circa princip. ff. de tuto. & cura. dat. ab his, quod tutum esset si fieri posset, quod cum Juxde domicili concurrerent in datione tutoris, Juxd originis, & Juxd territorii, in quo pupillus habet patrimonium, & quia uidebatur, quod pupillus non posset dici habere domicilium: nam paternum non, quia non transit ad filium, L. assumptio, §. filius, ff. ad municipia. Item neque proprium: quia pupillus non potest sibi constituere domicilium, sine tutoris autoritate: cum per hoc obligatur, ut tradit Bart. in dist. L. 1. ff. de tuto. & cura. & Sali. in dist. L. 1. C. ubi pet. tuto. unde fatendum est de necessitate, quod in hoc fit specialitas quod abhorrebat Sali. in dist. leg. 1. & de iure communi ista opin. etiam probatur per L. 1. §. fin. ff. de tut. & cura. dat. ab his. quam ad hoc allegat Azo. C. ubi pet. tuto. in summa, in fin. Dyn. etiam allegabat ad hoc pro casu, L. magis puto, §. illud quari, ff. de reb. eorum. & sic cautus Juxd domicili, uel originis informa dandi tutorem, ut der simpliciter non exprimeret, quod datur etiam ad patrimonium extra territorium iudicis: tunc si talis datio fit respectu reum, & que non sunt in territorio sibi subdito, non ualere, ut late tradit Ang. in dist. leg. 1. C. ubi pet. tuto. Sed quid si pupillus sit dominus loci, in quo habitat, & tenet domicilium, an tenebit datio tutoris, et facta eorum iudice per eum ibi posito? Et uideatur quod non, cum requiratur, quod persona pupilli sit subdita iudici, qui dat tutorem, ut in dist. leg. 1. & quia actus tutelae uideatur actus potius contentiose jurisdictionis, quam uoluntariae, unde apud se ipsum, seu ejus iudicem fieri non potest, L. si consil. ff. de adopt. L. 1. ff. de tutor. & cura. dat. ab his, & L. prator, & L. ille a quo, §. semper iudex, ff. ad Tertul. & uide in simili quod not. Bald. in L. sancimus, in prin. col. 2. uerfic. quidam dominus, C. de dona. recurrendum ergo esset tali casu ad iudicem originis proprietate, uel paterna, uel ubi habet majorem partem suarum facultatum, ut hic, & in dist. leg. 1. uel ad Regem qui iubeat et provideri de tutore, dicit tamen Bald. in L. 1. C. de emancipat. libera. col. 1. quod jurisdictione dandi tutores potest prorogari de consensu partium, cum sit actus uoluntariae jurisdictionis.

(3) Bueno, e rico. Hoc dicit, ut detur ex inquisitione eum caue scilicet cognitione: & sic datus non fatidat, ut dixi sunt eod. L. 9. in gloss. super verbo fadoris, ubi uide, & adde inff. de iustitia. tuto. in prin. & Bart. in L. 1. ff. rem pupil. saluam fore. & not. cum dicit rico, & intellige, quod fit ita diues sicut pupillus, uide per Bart. in L. 1. §. idoneus, ff. ad Tertul. & quando datur tutor ex inquisitione esse idoneum, uide Bart. in L. tutores, ff. de curat. tut. & cum inquiritur debent requiri conjuncti, & amici pupilli, L. scire, §. cum reliquis, ff. de tuto. & cura. dat. ab his. Et an ualeat tutoris datio facta a iudice sine inquisitione, uide per Bart. in L. fin. ff. qui pet. tuto. ubi dicit, quod sic L. qui habet, §. pen. ff. de tutelae.

(4) Non piden Guardador. De matre, quod ad hoc teneatur. Concord. L. 2. §. si mater, ff. ad Tertul. & L. matris, & L. cum a matribus, C. qui pet. tuto. & L. 2. ff. eod. ubi Bart. plene tractat istam materiam de aliis consanguineis. Concord. L. sciant, C. de legit. hered. & non aperit ista lex intra quod tempus mater, & alii pupillo conjuncti teneatur petere tutorem, ideo dicit quod erit annus, siue in matre, siue in aliis, ut in dist. leg. sciant, ubi magis communiter hoc teneatur: neque obstat L. 2. §. confisum, ff. ad Tertul. quia respondeo ut per Doct. in dist. leg. sciant, & signanter per Sali. & Angel. & Paul. de Cast. & poterit causa cognita iste annus abbreviari per iudicem si pupilli multum interit, uide Bald. in L. matres, C. ad Tertul. & quod hic dicitur de matre, idem dicit in auia, ut in L. 2. §. si mater, uerfic. quid si nepotibus, ff. ad Tertul. est tamen differentia inter matrem, & auiam, ex una parte, & alios sperantes successorem ex altera: quia licet mater ueniat per prius, & auia per posterius: utram annus currit ambabus, & ambo excluduntur, si intra annum tutorem non petant: quia una, & eadem causa, scilicet naturalis pietas eas attingit: non tamen auia debet praeruenire matrem praecipui festinatione, neque detineri moratoria cauetione: sed cum uiderit matrem negligentem ipsa debet excitari, & petere non sit in aliis successorem sperantibus: quia annus non currit, nisi ei qui tenet primam causam successiois, ita declarat Paul. de Cast. in dist. leg. sciant, & Bart. in dist. leg. 2. ff. qui pet. tuto. col. pen. Aduerte etiam, quod tam mater, quam alii possunt hoc petere per procuratorem, ut probatur in L. cum a matribus, & ibi not. Ang. C. qui pet. tuto. not. etiam quod ad hoc onus petendi tutorem tam mater, quam alii pupilli successorem sperantes teneatur suis sumptibus, L. uisus uisus, ff. de ope. liber. & tenet Bart. in L. 1. in uerfic. lectus, C. de nego. gest. & in L. Neronius, ff. eod. ubi hoc limitat de expensis factis circa personam matris: nam non teneatur ad alias expensas uelut ad factas, inducendo filium ad Civitatem, ubi ei daretur, neque ad alias factas, uide ibi per eum: qui licet tantum loquatur de matre ejus, ratio concludit in aliis, qui similiter ad hoc teneatur. Aduerte etiam: quia ut colligitur ex uerbis praecedentibus hujus, L. ita demum mater, & auia, & alii de quibus supra teneatur ad hoc quando non est tutor testamentarius, uel legitimus, & idem probatur in dist. leg. 1. ff. qui pet. tuto. ubi Bart. hoc not. unde hoc procedit quando ob istum defectum est dandus tutor dativus ueluti, quia testamentarius tutor est remotus, uel excusatus, uel eo casu quo proximior erat inhabilis inhabilitate temporali, uel aliis casibus, quibus locus est dativo, ita declarat Bart. in dist. leg. 2. col. 1. uerfic. oppo. ista necessitas, Lucas tamen de Penna, in L. nullus, uerfic. 3. quaeritur, C. de practi. sacro. seri. lib. 12. tenet, quod & si sit testamentarius tutor, uel legiti-

den (3) porende aquel decheo que auian, de heredar en los bienes del huerfano si muriere sin testamento: demas dezimos, que si los parientes fueren negligentes en demandar Guardador al

mus qui tamen non admittunt adhuc mater tenetur instare ut admittant, & inventarium faciant: cum finis legis sit permissio pupilli, & lex non debet imponi verbis, sed rebus, L. 2. C. communia de lega. & per alla que ibi poteris videre per eum, & que in fin. hujus gloss. dico, dicit etiam Barr. quod tunc annus de quo supra dicitur a tempore imminens necessitatis: si tamen agnatus, quod tenet primum locum successione inter annum non fecit se ordinari tutorem, seu sibi concessit administrationem, incursetur penam, de qua hic: ad coram enim tutoris legitimi pertinet facere inventarium, & legitime administrare: & si non facit, puniatur arg. L. 2. §. iudicium, & §. sequenti, ff. ad Tertul. notat Barr. in dist. leg. 2. col. 1. Bald. in dist. leg. 2. col. 2. verfic. oppo. quod mater. Nota etiam quod ut dixi illic: annus tantum assignatur tenentibus primum locum, & si isti excludantur sequentes non excluduntur: & si non petant tutorem intra annum, ita tenet gloss. in dist. leg. 2. in gloss. fin. in fin. ff. qui petuntur, & in leg. nepotibus, C. eod. Et idem tenet Barr. in quart. per eum disparata, que incipit: pupillus quam possit in dist. leg. 2. ubi cum vide vel. fin. idem tenentem, & hoc approbat Angel. & Paul. de Cast. in dist. leg. 2. licet Barr. in dist. leg. 2. col. 2. alio voluerit. Et quid si extant mater, & substitutus pupillaris, & substitutus neglexerit petere tutorem, ad quem pertinebit successio pupilli? Vide Barr. in dist. quod. quam possit late in dist. leg. 2. Quid autem de muliere, que pregnant manit in bonis matris eo mortuo, que neque petit se mitti in possessionem nomine ventris, neque petit curatorem ventri? Vide per Joan. Andr. in addit. ad Specul. tit. de tutor. §. nunc dicendum in addit. fin. ubi concludit, quod mater ex hoc non perdat ius succedendi, vide ibi per eum: contrarium tamen videtur probari in dist. leg. 2. §. si mater, verfic. quod si curatore, & ibi Barr. ff. ad Tertul. quem textum etiam allegat Joan. Andr. in dist. addit. Et intelligit de curatore bonis non petito, non de curatore dato ventri. Adverte etiam, quod ista persone, que ad hoc onus tenentur, tenentur etiam instare, ut tutor quem petierunt admittant, ut probatur in leg. dicitur, ff. qui pet. tut. & in leg. 2. §. si mater, ff. ad Tertul. L. iudicium, ubi vide Bald. C. de admistr. tutor. & vide Barr. infra dist. leg. 2. ff. qui pet. tut. ad fin. 1. col. & debent esse idonei tutores, qui ab istis petantur, L. 2. §. si mater, verfic. quid si indignos, & ibi Barr. ff. ad Tertul.

(5) Pertenet Concordat cum distis iuribus, de quibus dixi in precedenti gloss. & aliquos casus, in quibus mater excusatur ab ista pena, vide text. & gloss. & Bald. in leg. mater, C. ad Tertul. & quatenus gloss. ibi tradit de muliere minore, quod excusatur, adde hoc procedere, et si postea fiat major: nam durabit excusatio, secundum Bald. in autent. si captivi, C. de Episc. & Cleric. & in leg. praecipuis, col. 3. C. de impuber. & alii subsist. Et ista est communior conclusio secundum Alex. & Jason. in leg. minoribus, C. de bis quibus ut indigo. Limita tamen, & intellige, quando mater elapso anno efficitur major: si tamen intra annum ad hoc datum efficeretur major, tunc non excusaretur: ex quo delictum negligentiae non erat consummatum: ita limitat notabiliter Ang. in leg. illicitas, §. fin. ff. de offic. praef. dicens: ex hac distinctione reduci opinionones ad concordiam: & certe videtur aequa ista distin-

huerfano sobredicho, o si non ouiesse parientes que lo fiziesen: estonce los amigos (6) del moço, o otros qualesquier del Pueblo, (7) deuen pedir al Juez, que de al huerfano Guardador, que

oio: sed contra eam tenent aliqui relati per Alex. & Jas. in dist. leg. minoribus, ubi Jas. dicit esse communioem conclusionem, quod excusatur etiam si intra annum fiat major. Item adde, quod excusaretur mater, si esset prodiga, per leg. Fulcinius, §. adde, ff. ex quib. caus. in poss. ea. & tenet Jas. in leg. 11. col. bonis, col. 8. ff. de verb. obligat. Quid autem, si mater sit mulier rustica, an excusatur ab ista pena? Vide per Paul. de Cast. quod sic, quando non potuit consulere peritiores, & ipsa administravit bona filii impuberis, licet non iudicet: quia non acceptavit tutelam, neque fecit sibi decerni, neque fecit inventarium, bene tamen administravit, si veroposit consulere peritiores, non excusabitur, secundum gloss. quam etiam limitat Paul. in dist. leg. 2. §. si mater, ff. ad Tertul. ita dicit Paul. in leg. Clodius, col. fin. ff. de acquir. hered. & tene menti, quia est singularis, adde etiam Salic. in dist. L. sciatis, verfic. quero mater, ubi quaerit an sufficiat materem, ut tutorem administrasse, licet legum solemnitatem non servaverit, & concludit, quod non: quia tunc non est legitima gestio, licet bene administraverit, allegat gloss. in dist. §. si mater, super verbo legitima, quod intelligit, quia ex abrupto, ut tutrix administravit, nam si est per iudicem esset decreta administratio, licet in ceteris fideiis esset defectus, excusaretur: cum potius secundum eum sit culpa iudicis, qui substitutionem non exegit, & alia requisita, quam culpa matris iura, & alia requisita ignorantis, vide ibi per eum non tamen loquitur in muliere rustica, in qua loquitur Paul. de Cast. & vide etiam, que dicit Bald. in dist. leg. 2. col. 2. & quid si videlicet tutor testamentarius minor 25. annis, an ex hoc excusatur petere debentes tutorem? Vide Socin. consil. 10. 1. col. fin. & videtur velle, quod sic, si non habuerunt notitiam minoris aetatis, vide ibi per eum. Et quid si sint absentes, vel ignorantis? Vide Socin. consil. 133. col. pen. & fin. 2. col. & dist. leg. 2. §. si mater, verfic. sed si forte absens, ff. ad Tertul. Quid autem si mater non petit cogi testamentarios tutores ad administrandum? Bald. in leg. praecipuis, col. 3. C. de impuber. & alii subsist. dicit, quod non privatur ob hoc: quia non tenetur esse sollicita, nisi circa petitos a se, & ibi etiam vide, quid si mater non administravit: sed alius? Vide ibi, & de multis aliis questionibus notabilibus in ista materia col. 5. 6. & 7. Et nota, quod propter istam negligentiam privatur etiam ea hereditate, que obvenit ex forma statuti, secundum Barr. per text. ibi, in dist. §. si mater, verfic. & si forte, de matre etiam transeunte ad secunda vota, non petitur prius filii tutore, quod perdat successorem, vide in leg. omnem, C. ad Tertul. & que notat Decius consil. 246. ad fin. sed an mater, vel alius agnatus scire perdit hereditatem quia non petit tutorem filio, sic etiam perdat tutelam propter talem negligentiam? Vide per Barr. in leg. tutela, in princ. ff. de leg. tutor. quod non & Bald. in dist. leg. praecipuis, ubi allegat gloss. in dist. leg. tutel.

(6) Los amigos. Concordat cum leg. 2. ff. qui pet. tutor. non enim ita erat expellum in dist. leg. 2. adde leg. 2. & ibi Bald. not. C. de negot. gest. iudex etiam ex officio suo potest dare, ut in leg. 1. §. magistratibus, ff. de magistrat. conveni. & vide que notat Barr. in leg. 4. §. hoc autem iudicium, ff. de damn. infecto. & Bald. notat in cap. 1. de milit. vassal. qui contrumax est, col. pen. verfic. dicit Barr. & quod iudex possit dare pupillo tutorem, etiam nemine petente, vide L. illud, ff. de tutor. & curat. dat. ab his, curatorem tamen non possit dare pupillo, neque adulto: nisi petat, vide per Barr. in leg.

que sea atal, que aliese el pro del moço, e el Juez lo deve fazer, por si, e non por otro, (8) auiedo el moço, en su valia, mas de quinientos maravedis: (9) mas si ouiesse menos, bien puede mandar a otro Juez, que sea menor (10) de si, que lo haga en lugar del. Et tal Guardador como esse, de que fablamos en esta ley, es llamado, datiuo; que quier tanto dezir, como Guardador dado por otorgamiento del Juez. E non tan solamente puede fazer esto el Juez sobredicho, mas aun lo puede fazer el Juez de aquel lugar, do nascio el moço, o el padre del. (11) Esto mismo puede ser mandado al Juez del lugar, do ouiere el huerfano la mayor partida de sus bienes: (12) e el Juez deve lo fazer, quier sea el moço delante, o non, (13) e aunque lo contradixesse. Mas si

el Juez que da el Guardador, non ouiesse por si alguna destas razones sobredichas, non podria estonces el que fuesse puesto por mandado de tal Juez, aver la guarda del moço. E la guarda de cada vno destes Guardadores deve durar (14) fasta que el moço sea de edad de catorze años, e fasta que la moça sea de edad de doze, quier sea establecido el Guardador en testamento, o de otra guisa: e de alli adelante, deuen los Judadores dar, e otorgar al moço, otro Guardador, a que llaman en latin, Curator; (15) e mando tal recabdo del, como del Tutor. (16) E esta atal devele aver en guarda, fasta que el huerfano sea de edad de veynte, e cinco años. (17)

LEY

leg. hac autem, in princ. ff. quib. ex caus. in poss. tutor. & ibi, quid in furioso, & prodigo? Iudex etiam ex officio potest dare, ut in leg. 1. §. magistratibus, ff. de magistr. conv. & vide que notat Barr. in leg. 4. §. hoc autem iudicium, ff. de damn. infecto. (8) E non por otro. Concordat cum leg. neque mandante, ff. de tutor. & curat. dat. ab his, & L. muto, §. tutoris, ff. de tutel. (9) Mas de quinientos maravedis. Adde L. ius dandi, ff. de tutor. & curat. dat. ab his, cum gloss. ibi, & §. sed hoc iure, in fin. de Atilia, tuto. non poterit ergo delegatus etiam ad universitatem causatum, dare tutelam pupillo habenti in facultatibus ultra quingentos solidos, & ita in delegato etiam ad universitatem causatum, tenet Alber. in dist. leg. nec mandante. (10) Que sea menor. Idem magistratibus municipalibus, dist. L. ius dandi, iudices ergo civitatum possunt hodie dare tutores, ut hic: & tradit Barr. in leg. 1. ff. de tutor. & curat. dat. ab his ubi gloss. & Alber. de istis Comitibus palatinis, qui a Principe habent hanc potestatem. (11) Do nascio el moço, o el padre del. In eo loco petunt tutores, vel curatores minoribus: unde ipsi ducunt originem, vel ex persona sua, vel ex persona patris, vel si vulgo concepti essent ex persona matris. Item etiam in eo loco ubi sunt eorum facultates, & si alibi sunt, vel morantur, non tamen iure domicilii redire debent in alterum praedictorum locorum, ut magistratibus ibi det eis tutores, seu curatores, ut hic, & in leg. 1. C. ubi per. tut. & in leg. antep. C. de univ. & origi. & in leg. civit. C. de incol. lib. 10. & L. 1. ff. ad univ. Azo. in summa. C. ubi per. tut. ubi & datur etiam in loco domicilii, ut dictum est supra. Quid autem de minore unius civitatis originario, qui ibi etiam habet facultates suas: sed quia de illa bannitus est, habitat in civitate vicina, & ibi convenitur, an possit iudex talis habitacionis sibi dare tutorem? Vide per Joan. Andr. in addit. ad Spec. tit. de curat. §. finis ergo, ubi allegat Guido de Suza, quod sic, ut ratione necessitatis liceat, quod alias non liceret, vide ibi per eum. (12) La mayor partida de sus bienes. Adverte tamen, quod Doct. in dist. leg. 1. C. ubi per. tut. intelligunt hoc de majori parte facultatum, ita quod pupillus ibi habeat domicilium: & quod talis iudex loci ubi essent tales facultates, non esset competens ad dandum tutorem pupillo, licet curatorem rebus ibi existentibus posset, ut in leg. jurisperitos, §. cum ordinandus, ff. de executor. ita videtur de mente Barr. Bald. & Salic. ibi & esse consonum iuri, & rationi: cum iudex, qui dat tutorem, debet habere iurisdictionem in personam pupilli, quam iurisdictionem non habet iudex: ubi tantum sunt res pupilli: pro quo est text. in leg. 1. ad fin. ff. de tutor. & curat. dat. ab his, & in leg. magis tuto, §. illud

quari. ff. de reb. cor. sed tu dic, quod eo ipso quod habet ibi majorem partem fortunarum suarum, videtur pupillus ibi habere domicilium, ut tradit Paul. de Cast. in leg. 2. C. ubi senator, vel claris, unde licet pupillus alibi haberet aliud domicilium, seu habitacionem, poterit provideri de tutore per iudicem, ubi est major pars sui patrimonii, ut hic habes, & voluit Azo. cujus opin. hic approbatur in dist. leg. 1. (13) Delante, o non. Concordat cum leg. illud, & L. leg. ff. de tutor. & curat. dat. ab his, & si ista littera referatur ad omnia praecedentia, probatur hic, quod iudex originis pupilli proprii, vel patris, potest dare tutorem pupillo absentis. Cujus contrarium videtur probari in dist. leg. 1. C. ubi per. tut. & ibi tenet Salic. dicens, quod quando datur tutor in loco originis, debet dari praesenti, & non absentis, per text. ibi, cum dicit: restituti apud patriam suam. Sed quid si tutor datur ab utroque iudice originis, scilicet, in loco domicilii, que datio praevalebit? Alberic. post Dyn. in leg. 1. ff. de tutor. & curat. dat. ab his, & in dist. leg. 1. C. ubi per. tut. dicit, quod datio illius qui primo dedit, & recte: quia tutorem habenti, alius tutor dari non possit, si verò hoc non appareat, tunc referatur datio originis, argu. L. libertus, §. praescriptio, in fin. ff. ad municip. & facit, quod nota, in glossa magna in leg. civit. C. in col. lib. 10. (14) Deve durar. Concordat in fin. quib. mod. tutel. fin. in princ. & finita tutela, tutor tenetur admonere minorem, ut petat sibi curatorem, L. ita autem, §. si tutor, & ibi vide Barr. ff. de admistr. tutor. & ad ea, que ponit post pubertatem gessit tutor, non tenetur fideiussor tutoris, L. Lucius, §. Panius, & ibi Barr. ff. de admistr. tutor. & an sicut pubertate finitur tutela: sic etiam finitur mandatum procuratoris facti a pupillo cum auctoritate tutoris? Vide Barr. in leg. si quis, §. si impubes, ff. de iustit. & si dispositio confiteri in tempus, quo tutela finierit per pubertatem: procedat si finitur morte, vide Barr. per illum text. in leg. i. berto, §. pater, ff. de annis legat. (15) Curator. Adde in fin. de curat. in princ. & ultima die pubertatis poterit dari tutor, vide Bald. in leg. 2. C. quando probus non est necesse, & differentias inter tutorem, & curatorem, vide per gloss. in leg. ventri, ff. de tut. & curat. dat. ab his. (16) Como del tutor. Vide supra eod. L. 9. & in fin. de satisfada, tutor. & curat. per totum. (17) Veinte e cinco años. Adde in fin. de curat. in princ. & L. curatorem, & ibi Barr. ff. de tut. & curat. dat. ab his, & L. curatorem, ff. de auro, toto. Et quid si de facto transacto 25. anno, iudex daret curatorem, ut minori, vide per Bald. in leg. 2. col. 1. C. quando provocca. non est necesse.

Vela diceat
2. n. 98. pag.
20. et diceat.
7. n. 92. pag.
7A.

LEY XIII.

A quien deuen ser dados Guardadores; a que llaman en latin, Curatores.

Sobre si el me... Vatores son llamados, en latin, aquellos que dan por Guardadores a los mayores de catorce años, e menores de veynte, e cinco años, leyendo en su acuerdo. E aun a los que fuesen mayores, leyendo locos, o desmemoriados. (1) Pero los que son en su acuerdo, non pueden ser apremiados (2) que reciban tales Guardadores, si non quisiere. Fuera ende, si fizicessen demanda a alguno en juyzio, o otro la fizicisse a ellos. Ca tales, (3) los Judgadores les pueden dar tales Guardadores como estos. Otrofi dezimos, que el Curador non deve ser dexado en el testamento; (4) pero si fuere y puesto, e el Judgador entendiere que es a pro...

LEY XIII.

Habenti tutorem non datur alius, nisi prius male administrer: aut suis negotiis occupetur taliter, quod circa tutelam intendere nequeat: aut si longam faciat itineracionem, vel peregrinationem: tunc enim ejus loco datur curator, donec redeat. Hoc dicitur.

(1) Locos, o desmemoriados. Equiparat furiosum, & mente captum, prout semper fit in illis, leg. partitatum, differunt tamen, quia cura furiosi, est legitima: mente capti vero est dativa, ut dixi supra cod. in fin. l. 4. debet tamen iudex etiam mente captis dare curatorem legitimum, ut ibi dixi, & de his habes, ff. de cura, fufuriosi, per totum tit. C. eod. ubi vide per Azo. in summa, datur etiam prodigo, cui est bonis interdictionum curador, ut habetur ibidem, & mulier luxuriosa vivens l. 1. & mulieri, ff. de cura, furio. prodigii enim, & luxuriosus, vel alias dissipatoribus, vel furiosus potest interdici administratio rerum suarum: quia equiparantur prodigis, secundum Bal. in l. ea lege, col. fin. versic. item quaro, C. de condi. ob. causi. & vide gloss. in l. si quis cum furio, ff. de usufruc. pro. empto. An autem masculo luxurioso detur curator? Vide Bald. in additio. ad Spec. tit. de dolo, & Alex. in addi. ad Bald. in dist. leg. ea lege. Et requiritur causa cognitio in datione istius curatoris, scilicet ut aliqualliter de furore, vel alia causa propter quam datur consistat, l. observare, ff. de cura, furio. ubi Bal. post Jac. de Ace. quod iudex debet adhibere medicos, qui hoc cognoscant, l. semel, C. de ver. mili. lib. 12. An autem requiratur citatio ipsius cui datur, vel aliorum? Vide per Bar. in l. qui habet, §. quoslibet, ff. de tut. & per Alex. consil. 86. incipit vixi dubitationibus, 1. vol. & potest dari talis curator cum inquisitione, vel sine, ut tradit ibi Alex. furdis etiam, & mutis, & qui perpetuo morbo laborant, datur curator, vide in §. furioso, institut. de cura.

(2) Apremiados. Concordat cum §. item inviti adolecentes, institut. de cura. si tamen sponte receperunt, cogentur stare sub cura usque in viginti annorum annuum ut tradit Abb. consil. 91. 1. vol. ipsi tamen coratores inviti dantur, secundum Bart. in l. illud, ff. de tuto. & curato. dati. ab his, & per Spec. tit. de curatore, §. fin. col. 3. & per Salic. in l. 1. C. qui per. tut. ubi dicit, quod curator qui principaliter datur persone mente capti, vel furiosi, datur invitatus, ut in l. fin. §. fin. C. de cura, furio. Item, & curator generalis, qui datur principaliter negotiis, & secundario persone, de quo in l. si curatore, C. de integ. restitu. mino. datur etiam invitatus, l. fin. in princ. C. de administrat. tuto. ad item tamen debet dari volens, & ex causa potest invitatus dari, vide Bart. in l. qui habet, §. si pupillus, ff. de tutel.

(3) Co essence. Adde dist. §. item inviti, & l. qui habet, §. si pupillus, ff. de tutel. & quomodo datur infanti

del moço, deuelo confirmar. (5) E aun dezimos, que el huerfano que ha Guardador, non le deuen dar otro. (6) Fuera ende, si aquel que lo tiene en guarda, fuesse ome de mal recabdo; (7) o tal, que ouiesse de veer tanto en lo suyo, (8) que non pudiesse alfiar los bienes del huerfano; o si enfermalle, (9) o ouiesse de yr en tomeria, o en otro grand camino. (10) Ca estonce, puedenle dar otro Guardador que lo guarde en lugar de aquel, a quien dizen en latin, Curator (11) fasta que el otro sea sano, o torne del camino do ouiesse ydo.

LEY XIII.

Quales son aquellos que non pueden ser Guardadores de otro,

Obispo, nin Monje, nin otro Religioso, non pue-

curator ad litem, vide Bald. de mili. vassa. quod contum. est, col. pen. & adde l. 1. C. qui per tuto. An autem pupillo carenti tutore possit dari curator ad litem? Vide Alexand. consulem quod sic, consil. 122. 1. vol. incipit videtur prima facie.

(4) En el testamento. Concordat cum §. sed curator. instit. de curato.

(5) Deuelo confirmar. Sed an confirmabitur, & si adultus, cui datus est a patre, noñt habere curatorem? Videtur quod non quia inviti adolecentes curatores non accipiunt praterquam in litem ff. de cura, §. item inviti. In contrarium fecit ista lex cum dicit, deuelo confirmar, & sic videtur necessitatem inducere ex quo patet fecit ad commodum filii, & id constat iudic. & de hujus opinionis fuit Odofr. prout refert Bald. in l. 1. ff. de confir. tuto. qui post Dyn. intelligit. dist. §. item inviti, in curatoribus qui dantur a iudice, non de datis in testamento, & idem quod Odofr. tenet Joan. de Plat. in dist. §. item inviti, per se. adde praedictis, & licet Bal. ubi supra inclinet in contrarium sententiam, istud videtur tenendum: quia ista leg. paritatem hoc videtur deducere cum postquam posuit superius quod inviti adolecentes curatores non accipiunt subdit quod si curator datur in testamento debet confirmari, & bene conferunt ad hoc quod tradit Abb. dist. consil. 91. 1. vol. incipit postulato.

(6) Dar a otro. Concordat cum l. cum iure, C. qui per. tuto. & l. licet, C. in quib. casib. tutor. habent.

(7) De mal recabdo. Concordat cum l. pen. C. in quib. casib. tuto.

(8) Que ouiesse de veer tanto en lo suyo. Not. hoc quia vult, ut ob hanc causam excusetur tutor, & facit dist. l. pen. & l. 2. ejusd. tit. & l. 3.

(9) Enfermalle. Vide in §. item propter adversam valetudinem, instit. de excusa. tuto.

(10) Grand camino. Vide in l. 1. C. in quib. casib. tutor. habent.

(11) Curator. Videtur approbare opinionem Imer. de quo in rub. C. in quib. casib. tut. hab. quae etiam fuit opi. Placen. ut dicit Azo. ibidem in summa. ipse tamen Azo. tenet, quod etiam tutor dari possit in illis casibus specialibus, & idem tenet Salic. in dist. rub. & in l. 1. illius tit. potest ergo iudex ficere utrunque, vel tutorem, scilicet dare, vel curatorem, & erit utilis quod datur tutor, ut ibi dicit Azo. & finietur officium istius tutoris sublaro impedimento primi tutoris, vide per Salic. in dist. l. 1. & gloss. ibi.

LEY XIII.

Non potest esse tutor Episcopus, aut Religioso, ne a divinis avocetur: sed Clericus secularis etiam Sacerdos potest sanguinis praterito si intra quatuor menses venerit coram iudice tutelam recepturus. Item nec pupill-

puede ser Guardador (1) de huerfano: porque estos atales han de seruir a Dios en las Eglefias, e embargarle y a este feucio por la guarda que ouiesse de fazer, en las personas, e en los bienes de los huerfanos. Mas los otros Clerigos seculares, (2) quier sean Millacantanos, o non, (3) bien pueden ser Guardadores de los sus parientes huerfanos, por razon del parentesco (4) que han con ellos. Pero deuen venir ante el Juez ordinario del lugar, fasta quatro meses, delque supieren que aquel su pariente mu-

Vide Leg. 45. tit. 6. p. 1.

illi debitor, nisi sit testamentarius, nec ad Regis ratio-ciniam obligatus, nec miles: dum extra in domum Regis occupatur servicio, vel alterius domini, nec alia invaliditate impeditus. Hoc dicit.

(1) Non puede ser guardador. Concordat cum authent. de sanctissimi Episcop. §. Duo amabiles, colla. 9. neque dicas hoc correctum per cap. perentit, 86. dist. licet gloss. ibi in finali opinione voluit contrarium, sed Archi. & Praxop. ibi tenent primam opinionem gloss. ut Episcopus etiam volens, non admittatur ad tutelam, vel curam aliquam, nisi essent tutela miserabilium personarum: cum alias non essent, qui bene, & tunc ad tutelam praefici possent: in Monacho vero indistincte est dicendum, ut in cap. qui vere, & in cap. Monach. 16. quast. 1.

(2) Clerigos seculares. Concordat cum authent. Prebiteros, C. de Episc. & Cler. & dist. authent. de sanctis Episc. de quo sumpta est, & adde l. 45. in fin. tit. 6. 2. partit.

(3) Missa cantanos, o non. Intellige de constitutis in factis: num alii etiam inviti coguntur, ut not. gloss. in dist. authent. Prebiteros.

(4) Per raxon del parentesco. Testamentarij ergo neque dative non possunt, ut hic inouitur, & not. gloss. in dist. authent. de sanctis Episc. §. Duo amabiles, super verbo, interdictionis, & quando sunt legitimi, admittuntur volentes, non inviti, ut hic, & ibi habes.

(5) Debdores. Concordat cum authent. minoris, C. qui dar. tutor. poss. & cum corpore unde illa sumitur, & non appetit ista lex, an requiratur, quod sint debdores magne quantatis, vel parve: sed debet limitari, quando esset magna quantitas: non vero si parva: quia tunc potest esse tutor, secundum gloss. in authent. minoris, & in corpore, de quo sumitur, ubi dicit, quae sit parva, vel magna, iudex arbitrio relinquendum, & ista gloss. approbatur per Bart. Angel. & Salic. ibi, & dixit illam notatu dignissimam additionem Abb. in cap. intellexit, de iurejur. & pro illa gloss. est text. & ibi notat Bart. in leg. si quis in pignore, §. sed & si quis, ff. de pign. actio. Bald. tamen ibi limitat dictum gloss. nisi ante delatam tutelam esset iam lis super debito: quia magnum videtur ex eo, quod sit de magna lis inter partes. Item limitat gloss. in dist. authent. in avia debitoris, vel creditore, & est text. in authent. ad hoc, C. quando multi, tutel. fang. possit. Item gloss. in corpore limitat in patre, & avo paterno, vel materno propter affectionem, quae suspicionem tollit, & tenent communiter Doctores. Item limitatur in filio, qui potest dari curator patri mente capti, vel furioso, secundum Guill. de Com. in leg. cum eod. ff. de pass. & Salic. in dist. authent. minoris, col. 1. ubi vide, quid si filii essent plures, in fratre tamen debitore non limitaretur: sed procedit sicut in extraneo: quia honor, & privilegium, quod lex concedit parentibus, non debetur fratribus? Text. not. in leg. 3. §. 1. ff. de lega. passit. tenet Guilliel. ubi supra, Angel. & Salic. in dist. authent. minoris. Quid autem si filius tutoris esset debitor, vel creditor minoris, an repellatur pater a tutela? Bart. tangit, & non deccdit in dist. authent.

rio, e dexo fijos sin Guardador: e estonce deuen dezir ante el, de como ellos quieren ser Guardadores de los huerfanos, que fueron fijos de aquel su pariente: e despues que esto ovieren fecho, pueden tomar los moços en la guarda, e alfiar, e procurar los bienes de ellos. Otrofi, los que fuesen debdores (5) de los moços, non pueden ser Guardadores de ellos. Fuera ende, si los padres establesicessen en sus testamentos, (6) que los guardassen. Otrofi non podria ser Guardador de huerfanos, el que fuesse obli-

minoris, Angel. ibi decidit, quod si filius est emancipatus, vel in potestate, & ad eum non spectat usufructus: quod poterit esse tutor: secus autem si usufructus spectaret ad patrem: filius tamen bene potest esse tutor, licet pater sit debitor, vel creditor secundum eum; & quod hic dicit in debitoribus, idem dicit, si essent creditores, ut in dist. authent. & quia est eadem ratio ex eo, quod isti administratores habent partes se instrumenta: & de facili possent machinari aliquid in fraudem minoris, secundum Alber. & Salic. ibi, & habetur ista ratio in text. & gloss. in corpore, unde illa authent. sumitur cetera huius materiae consuetaria, vide per gloss. & Doctores in dist. authent. minoris, & per Bar. in leg. 2. §. quatuor, ff. de curat. bon. daud. & Bald. in leg. 2. col. 1. C. quando filius, vel privus, & Bald. in leg. qui habet, §. si pupillus, ff. de tutel. & in leg. si quis sub conditione, fin. col. ff. de testam. tutel. & quod dicit Nicol. de Neapoli. in leg. si pupillus, ff. de tutel. & ratio distra. & per Joan. Andr. in additio. ad Specul. tit. de tutor. §. generaliter, in addit. magna. Et de illo qui est implicatus cum fisco, an possit esse tutor, vel curator, vide leg. pen. & ibi Bart. ff. de confirmat. tutor. & per gloss. in leg. pen. C. ne tutor, vel curat. vestigia. condit. Et de debito civitatis, an possit habere honores antequam solvat civitatis? Vide leg. primam, & ibi Joan. de Plat. C. de debito. civita. lib. 11.

(6) En sus testamentos. Aprobat opinionem Marti. de qua per gloss. in dist. authent. minoris, super parte a curatore, quam opinionem retulit Spec. tit. de tutore, §. generaliter, col. 4. ad fin. ubi Joan. Andr. in additio. refert hoc tenuisse Odofr. & dominum suum, & Guilliel. de Saza, & Azo. in summa, C. qui dat. tutor. poss. versic. item creditor, idem tamen Azo. tenet contrarium in summa super authent. ut hi qui obli. si perib. habe. res mino. contrariam tamen opinionem tenet Accursius in dist. authent. minoris, & in corpore unde sumitur, in §. fin. instit. de auto. tuto. & idem tenet Jacob. de Vellovis. & secundum istam opinionem consulit Dyn. dicens de hoc esse casum in corpore Guilliel. de Com. in dist. leg. cum eod. ff. de pac. distinguit, vel testator sciebat illam esse debitorem, vel creditorem, & possit: secus vero si ignorabat, & idem tenet Oldra. & etiam Bart. in dist. authent. minoris, & huius opinionem adherent Bald. Angel. & Salic. qui dicit in dist. authent. minoris, col. 3. vers. sed advertet, qualiter constabit de tali scientia, vel ignorantia: vult enim, quod hoc colligatur ex verbis testamenti: tu tene menti istam legem partitatum approbatem dictam opinionem Marti. bene tamen placet, quod limitatur dummodo pater notitiam debiti, vel crediti haberet: quia hoc est de mente huius leg. & ex ratione eorum, qui istam opinionem tenebant, neque exigent, quod ex verbis testamenti de hoc constaret tunc est quod alius constet testatorem scivisse, est enim magna restrictio, quam in hoc dat Salic. & non bene fore fundatur, & limita etiam dispositionem huius leg. quando talis tutor, vel curator datus esset in testamento per patrem legitimum, & naturalem; secus si per naturalem tantum, vel per matrem, vel extraneum, aut patronum: quia tunc eget con-

L E Y XV.

En que manera deuen los Guardadores alistar, e guardar, los bienes de los Huerfanos.

Alistar, e enderegar los bienes de los huerfanos que ouieren en guarda, deuen los Guardadores, en esta manera. Ca luego, ante que otra cosa fagan, (1) deuen fazer escrito de todos los bienes (2) de los moços, con otorgamiento del Juez del logar; (3) e sea fecho por mano de alguno de los Eicriuanos publicos. E a este escrito atal llaman en latin, Inuentarium. E en tal escritura como esta deuen ser trasladados (4) todos los preuillejos, e las cartas, de las heredades (5) de los moços. E si el

Guaezar de tuercis 2.ª pte. c. 1.ª pte. c. No lina sup. 223. con. 1.º

sumatione, & non est propriè tutela testamentaria: neque plenè creditur testatori, sed aliquis causa: cognitio requiritur, ut habeatur in leg. confirmando, ff. de confir. tut. & in leg. 1. & leg. mater, C. de testam. tutel. Ita singulariter limitat Angel. in dicta subuent. minoris, quod est bene mentitendum.

(7) Obligado al Rey. Concordat cum leg. pen. & ibi gloss. ff. de confir. tuto. & L. fin. C. qui per. tutor. ubi gloss. hoc intelligit de colono private rei Principis: nam conductor prædij fiscalis non remouetur à tutela per leg. coloni. C. de excusa. tuto. sed adverte, quia iuxta LL. partitaram communiter accipiunt, & promittunt res privateas, & fiscales, cum de eis loquuntur: & eadem ratio militat in utriusque, saltem in casu isto propter damnum pupilli, si res tutoris obnoxie essent Regi, vel fisco Regis, ut tradit gloss. in dict. leg. pen. unde indistinctè intelligerent istam L. & ad istam leg. coloni, potest responderi, quod procedat, quando conductor prædij fiscalis, vel patrimonialis, nihil ex hoc deberet fisco, vel Regi: & non aliàs, quod etiam hic videtur probari, cum inferius dicitur: de que ouiese a dar cuenta. Quid autem de conducente vendigilla post assumptam tutelam? Vide in leg. 1. C. ne tut. vel curat. vestiga. conducat.

(8) En seruido de caualleria. Concordat cum leg. militis armata, C. qui dar. tut. poss.

(9) Mudo, o sordo. Adde L. 4. supra eod. & L. 1. §. 1. & 3. ff. de tutel. & L. pen. & fin. ff. de legit. tutor. ubi de surdo minus audiente.

(10) Ocasionado. Adde L. iunioribus captiuo, C. qui dar. tut. poss. & L. 1. & 2. C. qui morbi. ff. excus. lib. 1. & in §. item propter aduersam valetudinem, in §. de excusa. tuto.

(11) De guisa que non pudiese. Not. hoc verbum, & intellige de morbo perpetuo: nam in temporali, interim daretur curator, secundum gloss. in dict. §. item propter aduersam valetudinem.

L E Y XV.

Tutor ante omnia conficiat inuentarium de rebus pupilli, in quo continentur eius privilegia, & instrumenta debitorum manu Notarii cum iudicis autoritate, alias à tutela ut suspectus remouebitur, nisi iuxta causam ostendat impedimentum, item debet fulcire domus, colere prædila, & pascere pecora. Hoc dicit.

(1) Luego ante que otra cosa fagan. Sed an poterit tutori, seu curatori decerni administratio per iudicem: antequam inuentarium fiat? Bar. dicit, quoniam non in L. legitimus, in fin. principii, ff. de legit. tuto. ubi dicit, quod licet gloss. ibi ponat decretum pro primo tamen est ultimum: debet enim tutor prius facere inuentarium, quam et tutela administratio concedatur, allegat. L. final. in fin. C. arbit. tuto. vel saltem dicit, quod debet fieri in ipso actu, quo decretum interponitur, ut in audient. ut hi qui obligat. se perhib. habe. rei minor. §.

fin. L. tamen tutores, C. de administra. tuto. dicit, quod tutores mox cum fuerint ordinari faciant inuentarium, & ibi Salic. exponit, quod intelligatur illud verbum ordinari, i. decreti hoc etiam videmus fieri in practica: nam decernitur tutela, vel cura verbaliter per iudicem, & postea fit inuentarium. & L. fin. C. de arbit. tuto. non obstat: quia non prohibet administrationem per iudicem verbaliter decerni: sed ipsa realis administratio prohibetur ante confessionem inuentarii.

(2) Escrito de todos los bienes. Concordat cum dict. L. tutores, C. de administra. tuto. & cum L. fin. C. arbit. tuto. & L. tutor qui reperiuntur, ff. de administra. tuto. & L. 1. §. silent. ff. de offic. prefest. urb. & debet fieri, quamprimum tutor possit, ut supra dixi, & habeatur in dict. L. tutores, ubi gloss. & Doctores, & not. quod si tutor non faciat inuentarium pertinaciter est ponendus in vinculis L. 2. §. tutores, & ibi Bar. ff. de suspens. tuto. & si unus ex pluribus tutoribus fecit inuentarium, an teneatur illud ostendere, vel communicare alteri contutori, vide Bar. quod non in L. adus, ff. de administra. tuto. querit etiam Bal. in dict. §. silent. Quid si tutor non fecit inuentarium tempore quo turelam accepit, sed postea ex intervallo, an possit et de hoc opponi, si vult agere, vel administrare? Et tenet quod non, referens disputationem Francisci de Scalfis. vide ibi per eum, & per Salicet. in dict. L. tutores, column. 1. versic. quarto 4. & vide etiam quod in hoc notant Bar. & Alberic. in L. final. C. de aliment. pupil. præd. & Angel. in dict. L. tutores, ubi vide, an sufficit iudici ostendere inuentarium, licet reo cum quo tutor litigat non exhibetur.

(3) Con otorgamiento del Juez del logar. Approbat. opinionem gloss. in dict. L. tutor qui reperiuntur, in princ. ubi Bal. col. 2. versic. quarto, utrum dicit, quod quantum ad tutorem sufficit fieri extra iudicium: sed quantum ad hoc quod inuentarium faciat fidem contra debitores, quorum nomina in inuentario scribuntur, requiritur, quod faciat coram iudice. L. chirographis, ff. de administra. tuto. & ita intellige istam leg. partitaram, & adde que dixi in L. 99. tit. 18. 3. part.

(4) Trasladaados. Adde dict. leg. tutores, C. de administra. tuto. ubi Salic. col. 1. versic. 7. quarto, declarat hoc, quod ut tutor gerere, seu administrare possit, non requiritur ista descriptio instrumentorum, de verbo ad verbum inuentario, sed sufficit, quod summam, & effectum instrumenti ponat: sed quantum ad hoc ut si petierit instrumentum, possit probari per inuentarium, est necesse totum instrumentum in inuentario describi, & debent citari illi quibus præiudicari possit, & vide per Bar. in dict. leg. tutor qui reperiuntur, col. 3. ubi dicit ita observari.

(5) De las heredades. Idem dicit de nominibus debitorum: instrumenta tamen per que probatur pupillum debitorem esse, non sunt ponenda, licet possit tutor si vellet, secundum Salic. post Bar. in dict. leg. tutores, ubi Salic. versic. quarto 7.

el Guardador non fiziere tal escrito como este, puede toller (6) el Juez del logar la guarda de los huerfanos, e de sus bienes, como a ome sospechoso. Pero si el Guardador mostrasse razon derecha (7) por que non pudo fazer el inuentario, non le deuen desampoderar de los huerfanos, nin de sus bienes. Mas deuenle mandar, que faga luego el inuentario sin alongamiento ninguno. E despues que esto ouiere fecho, deuen los Guardadores enderegar las casas (8) del huerfano, que non cayan, e fazer labrar las heredades, e criar los ganados, que fallaren en los bienes del finado. E esto deuen fazer a buena fe, (9) e lealmente.

L E Y XVI.

Como los Guardadores deuen fazer aprender a los Huerfanos, leer, e escreuir.

T R abajarfe deve el Guardador, de fazer al moço que touiere en guarda, que aprenda a Partida VI.

(6) Toller. Concordat cum L. fin. ad fin. C. arbit. tuto. & dict. leg. 1. §. silent. & ibi Bal. de officio prefest. urb. (7) Razon derecha. Concordat cum dict. leg. tutor qui reperiuntur, in princ. ff. de administra. tut. & vide ibi per Bar. col. pen. versic. vltimo ad secundam partem.

(8) Enderegar las cosas. Vide L. confisio, in princ. ff. de curato. foris, & lex qui tutores, C. de administra. tuto. & L. à tutoribus, in princ. ff. eod. & vid. Joan. de Pla. in L. 2. C. de condit. in publico. lib. 10. & ibi etiam per eum, quod debet tutor reparare lara testa: ne frumentum pupilli pluvius corrumpatur, & ibidem quod non exculatur, & si poluerit factorem communi opinione reputatum fidelem, & diligentem.

(9) A buena fe. Adde dict. leg. à tutoribus, in princ. ff. de administra. tuto. & quid si tutor patruus pupilli, qui communem turelam cum fratre suo inchoauerat, alius eleuaret de bonis suis, & pupilli motus: quia vicinus inuidiosus suum turelam illi oppositam alius eleuauerat, an possit pupillum factus adultus, vel ejus heres tales impensas repetere? Joan. Andr. in additio. ad Spec. tit. de iudic. §. 2. col. 8. ad fin. additionis magis referens questionem pilei, dicit, quod tutor qui bona fide opus inchoatum à patre pupilli perfecit, non tenetur cum pupilli honorem tueri debuisset, atq. L. cum plures, §. 2. ff. de administra. tuto. quod est notandum. Adverte etiam quod tutor, vel curator non tenetur conseruare frumentum, vel vinum minoris, in tempus cariffis: sed potest vendere occurrenti, & communi pretio, neque tenetur mittere in alium locum, L. fin. §. fin. & ibi Bar. C. de administra. tuto. quod Salic. ibi dicit cordi tenendum, & debet secundum eum tutor in rationibus suis ponere tempus venditionis: alias in ejus præiudicium inspicere tempus, quo plurimum illo mense, vel anno valuit. Et an teneatur dare pecuniam minoris ad licitum quæstum? Vide Bar. & Paul. in L. Divus Severus, ff. ad leg. falcid. & vide L. tutor qui reperiuntur, §. si post depositionem, ff. de admin. tuto. debet etiam tutor facere quicquid potest: ne pupillus incidat in pernam contractus, vide Bald. in leg. an tibi, C. de in litem dand. tuto. & an teneatur tutor de fructibus percipiendis, & ita contra, cum possit formari libellus, vide Bar. in leg. si sine, §. modestinus, ff. de administra. tuto. & an imputetur tutori damnum contingens in re pignoratâ? Vide L. Titium, §. Lucius, ff. de administra. tuto. & quam diligentem teneatur præstare tutor, vide gloss. in leg. pen. ff. de eo qui pro tutor. & ibi Nichol. de Neapoli.

da buenas maneras: (1) e de si, deuenle fazer aprender, leer, e escriuir; (2) e despues desto, deuen poner, que aprenda, e vlc aquel menester, (3) que mas le conuiniere, segun su natura, e la riqueza, e el poder que ouiere. E deve guardarlo, e pensar del, dandole de comer, e de vestir, e de las otras cosas que menester le fueren, segun entendiere que lo deve fazer; catando (4) todavia que lo faga segund los bienes que rescibio del.

L E Y XVII.

Como el Guardador deve demandar, e responder por el Huerfano, en juizio.

E L guardador en nome del huerfano deve demandar, e defender, (1) el derecho del en todo pleyto, quel mouiessè, o le fuessè mouido en juizio. E si fueren los Guardadores dos, o mas, cada vno dellos (2) puede esto fazer, maguer el otro non estuuiessè delante; leyendo

Sanchez de Traminonio lib. 6. Dignos. 38. n. 36.

L E X XVI.

Tutor faciat pupillum legere, & scribere, delinde in artificio congruo imbui, alimententum cum facultatibus consideratis. Hoc dicit. Habetur originem à leg. cum plures, §. tutor, ff. de administra. tuto.

(1) Buenas maneras. Concordat cum leg. cum plures, §. cum tutor, ff. de administra. tuto.

(2) Leer e escreuir. Adde L. qui filium, ff. ubi pupill. educar. debet, & eod. tit. L. jus alimentorum, versic. item ad instructionem, & vide in dict. leg. qui filium, gloss. quod mulieres olim addiscebant grammaticam, & vide que dicit ibi Alberic. ubi dicit se audiuissè de filia Accursii, quod regebat jura Bononiæ.

(3) Aquei menester. Vide in dict. versic. item ad instructionem.

(4) Catando. Adde L. jus alimentorum, & L. officio, ff. ubi pupill. educa. debe. & L. 3. §. tutor, ff. de suspens. tuto. & C. de aliment. pupil. præstano. LL. 1. & 2.

L E X XVII.

Potest tutor agere, & defendere nomine pupilli per se, si est pupillus minor septenio: si maior, potest interesse presentem tutore, & autorizante. Item pupillo absente à loco potest adesse tutor. Et si sunt plures tutores, quilibet potest agere, & defendere in solidum. Item sententia contra tutorem lata mandatur executioni contra bona pupilli, non contra sua, item contractus cum pupillo sine tutoris autoritate factus tenet in ejus commodum: sed non in ejus damnum, & tutor dans auctoritatem in talibus faciat per se, non per mandatum, vel litteram aliàs, nihil agit. Hoc dicit.

(1) Demandar, e defender. Concordat cum leg. generaliter, & L. tutoris precipuum, ff. de administra. tuto. & L. cum qui, C. de procurat. & L. fin. in princ. C. de administra. tutor.

(2) Cada vno dellor. Concordat cum leg. 1. & 2. C. si unus ex pluribus, tuto. vel cura, & L. 3. §. 1. & L. decreto, §. fin. ff. de administra. tutor. Quid autem si omnes velint agere, vel conveniri? gloss. in dict. leg. 1. dicit, quod possunt, & debent admitti. Salic. ibi dicit, quod si agant omnes admittuntur uno, & eodem libello, non diuersis; quia omnium consentit ratione officii, & communis periculi: si vero conuentantur, distinguitur, aut pupillus est conuentus, & si omnes volunt, defensionem suscipere possunt, L. 1. §. sufficit, ff. de administra. tutor. aut pupillus non conuentus: sed tutor nomine pupilli, & tunc illo invito alii non possunt defensionem suscipere, possunt tamen assistere causæ:

do el moço menor de siete años, o si fuere mayor, e non estuuiere presente en el lugar; mas si fuere mayor de siete años, (3) entonces puede el moço mouer el pleyto, con otorgamiento de su Guardador, o el Guardador en nome del huercano, seyendo amos delante: e si leuencencia fuere dada sobre tales pleytos contra el Guardador, non deuen fazer entrega por ende en los sus bienes, (4) mas en los del moço que romiesse en guarda. Otrosi dezimos, que el moço non puede fazer pleyto, nin postura, con otro ninguno, en que obligue ninguna cosa de sus bienes, a menos de otorgamiento de su Guardador: (5) e si lo fiziere a daño de si, non deue valer. Pero si otro alguno fiziere pleyto con el, vendiendo-

ne collaturar, vide ibi per eum, qui respondet ad leg. in in plures, ff. de excois. Cyn. ibi, & Angel. & Bart. in dist. leg. decimo, §. fin. volunt, quod ad petitionem aduersarii per dist. leg. ne in plures, iudex eligat idoneiorem, & alii poterunt assiliter, & que libet practica videtur bona.

(3) Mayor de siete años. Concordat cum leg. 1. §. sufficit, ff. de adminis. tutor. ubi vide per gloss. & Bart. Quid autem si sit adultus? Et tunc videtur notari differentia inter pupillum, & adultum: ut in adulto sit in electione volens cum conuenire, utrum conueniat adultum vel curatorem? Ita videtur probari in dist. §. sufficit, vers. in causis, tamen quam differentiam gloss. ibi repræsentat, que gloss. secundum Jacob. de Aret. & Alberti. ibi potest procedere, quando unus non habet meliorem notitiam facti, quam alius: sed si curator scit veritatem melius non potest respondere adultus, neque contrario, & isto casu practice talis differentiam inter pupillum, & adultum.

(4) En las sus bienes. Concordat cum leg. 1. ff. de adminis. tutor. §. ff. de re iudic. l. 4. vers. tutor quoque, & l. 1. C. quando ex facti, tuto.

(5) Otorgamiento de su guardador. Concordat cum leg. obligari, in princ. ff. de auto. tuto. §. in princ. de consensu vero in causa civili, vel criminali, vide l. certump, §. in pupillo, ff. de consens. §. in leg. clarum, C. de auto. presc. & tenetur tutor si non fuerit utiliter autoratus, l. si ad pupillum, ff. de auto. tuto. & vide l. eum qui, & ibi Bald. C. arbit. tutor. & an cum minor respondeat de veritate exigatur tutoris auctoritas, vel curatoris? Vide Abb. in cap. pen. col. 4. de jurament. calu. & Bald. in dist. autent. Sacramenta puerum, ad fin. 2. col. C. si aduer. vendi. & Bald. in leg. 2. §. quod obseruari, colum. 2. C. de iura calu. & an debeat ista auctoritas intervenire in venditione rerum minoris, que sit per creditores, vide Bald. in leg. fin. C. si propter publi. pensita. ubi tenet, quod non: sed solum in causis cognitione, & venditione citandus est.

(6) A pro del moço. Concordat cum dist. leg. obligari, & inquit. de auto. tuto. in princ. & sic claudicat hic contractus.

(1) Non per mandadero, nin por carta. Concordat cum §. fin. in dist. de auctoris. tutor. l. 1. §. fin. ff. eod. ubi etiam probatur, quod verbis debet autorare, quod intelligit, ut per Bald. in leg. mandatum, col. 1. C. mandata. in aduocibus expressis: factus in tacitis, & vide per eundem Bald. in leg. quacumque, & in leg. cum non scilicet §. necessitate, in col. pen. C. de bonis, que libe. Et an possit interponi ex intervallo? Text. quod non, sed statim dicit esse interponendam, l. obligari, §. tutor. ff. eod. & ibi etiam, quod non per epistolam, & ibi vide Bart. & Bald. in leg. 1. C. si ser. extero. Et de prelati, an possit auctoritatem interponere ex inter-

le, o obligandole a alguna cosa, que fuere a pro del moço, (6) valdria el pleyto que desta guisa fuere hecho. E el otorgamiento que el Guardador fiziere en nome del en el iuyzio, o fuera del iuyzio, deuelo fazer por si, e non por mandadero, nin por carta: (7) ca si de otra guisa lo fizicse, non valdria.

L E Y XVIII.

Que los Guardadores non deuen enagenar los bienes de los Huercanos.

Non deuen los Guardadores dar, nin vender, nin enagenar ninguna de las cosas del huercano, que sea raiz. (1) Fuera ende, si lo fiziere alguno por pagar las debdas (2) que ouiesse dexado el padre del huercano, o por casar (3) alguna de las hermanas del moço,

vallo? Vide per Abb. in cap. edoceri, col. fin. de rescrip. & vide, que non idem Abb. in cap. cum vos, de bis, que sunt a prelati. sine consensu. cap. Et quid de iusto consilio, vel mandato consensu, & decreto iudicis, an interponatur ex intervallo? Adde Bald. in cap. si quis miles, de feud. sine culpa non amitt. Et an dans consilium, videtur interponere auctoritatem suam, vide Abb. in cap. dilecti, de arbit. col. 3. §. 4. & vide in ista materia notabiliter per Socin. 1. vol. consil. 13. col. 15. §. eod. vol. consil. 87. col. 1. §. 1. & consil. 133. in princ. in 2. vol. §. consil. 160. col. 1. & consil. 23. 4. vol. ubi multa notabilia in ista materia videbis.

L E X XVIII.

Non potest tutor rem pupilli immobilem nisi ex necessaria causa debuit paterni, vel doris fororis pupilli: aut ad ejus matrimonium copulandum alienare: & tunc facit cum iudicis decreto: nec aliquantulum potestatem, aut auiniam distrahare: nec seruos ab antiquo seruitutes. Hoc dicitur.

(1) Que sea raiz. Vide ff. de reb. eo. per totum, C. de prad. mino. per totum, sic neque jus ad rem immobilem potest alienari sine decreto, ut in leg. si ad resolvendam, & ibi Bald. C. de prad. mino. gloss. & Doctor. in leg. 1. C. si aduer. transfact. & vide quod per illam leg. si ad resolvendam, dicit Joann. And. in addit. ad Specul. in rub. de pall. Et quid si cedatur actio compercus ad rem immobilem, vel ad centum alternativè? Vide per Bart. & Ang. in leg. si sic, §. si quis ita, in fin. ff. de leg. 1. quod pendebit ex futuro eventu, de eo quod solvit debitor. Et quid si pupillus solum habeat possessionem? Vide Nicho. de Neupo. in leg. magis puto, §. si pupillus, ff. de reb. eorum.

(2) Las debdas. Adde l. 60. tit. 18. 3. part. & l. 4. tit. 5. 5. part. & quæ ibi dixi.

(3) Casar. Concordat cum leg. cum plures, §. cum tutor, ff. de adminis. tutor. per quam hoc limitatur, ut intelligatur de forore pupilli ex eodem patre nata, ubi gloss. & Bart. ita tenent: tenet etiam Bald. in leg. neque mater, in 2. lectur. C. de iure dot. ubi dicit, quod fororem sibi adhaerentem per matrem non tenetur dotare, adde etiam gloss. & ibi Salic. in leg. non omni, C. de adminis. tutor. & beneficium l. qui filium, ff. ubi pupill. educ. deb. & gloss. in dist. §. cum tutor. & Doctor. dicunt procedere, quando foror est inops, & sic velle videtur, quod si non sit foror ex eodem patre, sicut si foror ex parte matris, & talis foror sit inops, quod non tenetur frater illam dotare, quod etiam clarè firmat Azo. C. de adminis. tutor. in summa, col. 4. vers. item dotem, contra quod fortiter ficit, quia tenetur talis forori ad alimenta, l. tutor secundum dignitatem, §. in solvendis, ff. de adminis. tutor. l. 1. circa princ. ff. de tutel. & ratio, dist. gloss. & Bart. in leg.

Vide Leg. 60. tit. 18. p. 3. et d. ne. §. p. 5. hanc leg. 18. optime copulata Guercana. de tutel. 2. pte. c. 5. pentor

co, o por casamiento del mismo, (4) o por otra razon derecha (5) que le ouiesse de fazer, non lo pudiendo escusar (6) en ninguna manera. E aun estonce non lo puede fazer sin otorgamiento del Jugdador: e el Juez le deue otorgar, si entendiere que tal enagenamiento se haze por alguna de las razones sobredichas. Pero non deue consentir que la casa que fue del padre, o del auuelo del huercano, en que el nascio, (7) se enagene en ninguna manera, pudiendolo escusar. Otrosi non deuen vender, nin enagenar los seruos, (8) que luengamente ouiesen estado en casa del padre: porque estos atales suelen fer prouechosos en la casa, Partida VI.

leg. si quis a liberis, in princ. ff. de liber. agnosce. Salic. in leg. 1. C. de alien. liber. Joann. de Imol. expresse loquens in forore uterina in leg. 1. col. 3. ff. solut. matris. & confirmatur, quia etiam frater naturalis inops alendus est a fratre, autent. licet, C. de natura. liber. & valet argumentum, si tenetur alimentare: ergo, & dotare, secundum Jacob. de Aret. Petr. & Cin. & Bald. in dist. leg. neque mater, alias incipit, mater, C. de jur. dot. unde videtur, quod tenetur eam dotare usque ad condignam quantitatem ex qua possit alimentari: quidquid enim ex causa precipitur, vel permittitur, siue ob causam, debet secundum illam causam moderari, l. Lucius, ff. de excois. idem etiam quod mater, que tenetur ad alimenta filia, tenetur illam dotare patre inopi existenti tenet Bart. post Cin. & tenet etiam Bal. in authent. res que, C. communio de legat. unde etiam sicut pater naturalis tenetur alere filiam inopem, ita tenetur eam dotare, & l. uxorem, §. pater naturalis, ff. de legat. 3. & debet intelligi in filia naturali, que non est inops, vel que ex honesto exercitio possit sibi dotem constituere, alias pater tenetur eam dotare, secundum Bald. in dist. leg. mater, de quo vide, que notat Bald. novel in tractatu de dote, fol. 12. col. 4. in 16. speculati, Joann. de Imol. tamen in leg. 1. ff. solut. matris, col. 3. dicit, quod non videtur bona equiparatio dotis ad alimenta, cum facilius præstetur alimentum, que minutatim præstatur, quomodo, que in magna quantitate præstatur, & adducit de patre naturali, qui licet tenetur alere filiam, non tamen dotare, ut in dist. §. pater naturalis, & quod licet filius tenetur alere matrem, & etiam fororem uterinam, ut in dist. leg. si quis a liberis, tamen non tenetur dotare, ut in dist. §. cum tutor. illam etiam equiparationem dotis ad alimenta impugnat Alex. in dist. leg. 1. col. 6. ff. solut. matris. Angel. etiam in leg. a filia, in princ. ff. ad Trebel. impugnat etiam equiparationem, & dicit in terminis, & frater non tenetur dotare fororem uterinam, licet inopem, & ista videtur magis communis conclusio saltem in fratre respectu fororis uterine, prout late tradit Jason. in dist. leg. 1. col. 7. licet in matre, & patre naturali Alex. ibi dicit, quod tolerabile putat, quod tenetur dotare dote, que ad alimenta sufficit, & non ultra, lex ista partitatum non se limitat ad fororem ex patre: sed indistinctè loquitur, unde foror inopem licet uterinam, tantum frater per istam legem tenebitur dotare usque ad condignam quantitatem, ex qua possit alimentari, & ad dist. §. cum tutor. respondetur, quod limitetur in tali forore inopi, vel quod intelligatur de dote, que excederet condignam quantitatem usque ad alimenta, & ista videtur opinio agra, & juridica propter auctoritatem Bart. & Bald. & sequatium, qui utuntur isto argumento de alimentis ad dotem: non tamen caret scrupulo, idè tu latus cogita, & si vellis tenere hoc, fortè esset limitandum, ut quando frater in-

e son sabidores de los bienes del finado; mas los otros que entendièss que podrian ser dañosos, bien los puede vender, e el precio dellos deuelo meter en pro del huercano.

L E Y XIX.

En que lugar deue ser criado el Huercano, e con quien.

Críarle deue el huercano en aquel lugar, e con aquellas personas, que mando el padre, (1) o el auuelo, en su testamento. E si por auentura, en el testamento de ninguno dellos non fuere esto puesto, estonce, el Juez del lugar deue catar con grand femencia, e escoger algund ome bueno, que ame la per-

lita

vitus isto casu cogere ad dotandum fororem, mortuatore, dos redcat ad fratrem, iuxta ea que not. Bald. in leg. eam quam, col. 10. C. de fiduciam. & Bal. novel. ubi supra, potest etiam responderi, ad dist. §. cum tutor. cum dicitur ex eodem patre natam, quod ideo ita posuit, quia officium patrum, & non maternum est dotare filiam, l. qui liberos, ff. de ritu nupt. l. 8. tit. 11. 4. partit. unde cum dicitur, quod mater dives tenetur, ut supra dixi, idem esset dicendum in fratre uterino. Et adde istam leg. quod frater etiam Clericus tenetur dotare fororem ex eodem patre natam, & si ipsa non habet unde dotetur, secundum Ant. & Abb. in cap. peruenit, de arbit. ubi et plus vult Abb. quod Clericus cum bona conscientia potest dotare fororem, vel consanguineam inopem de redditibus Beneficij, vel Ecclesie.

(4) Del mismo. Concordat cum leg. l. que tutores, C. de adminis. tutor. cum gloss. ibi super verbo, vel in dotem, & vide quod notat Bart. & Joann. de Imol. in leg. si ante nuptias, ff. solut. matris. & Bart. in leg. 1. C. si aduer. dot. & in leg. nulla, C. de iure dot. & Bart. in leg. si constante, in princ. col. 13. ff. solut. matris.

(5) Directa. Casus alios ponit gloss. in leg. ob et. C. de prad. mino. & alium casum, scilicet propter utilitatem minoris posuit l. 4. tit. 5. partit. 5. & ibi dixi alium casum ponit Bald. novel. in tractatu de dot. fol. 23. col. 3. in 61. speculati, quando scilicet minor alienaret ad redimendum a captivitate personam coniectam in casu autent. si captivi, & in corpore unde sumitur, C. de Episc. & Cleric. l. 6. titul. 7. supra ead. parti. & adde alios casus per Azo. C. de adminis. tutor. in summa, col. fin.

(6) Escusar. Debet ergo fieri causa cognita, ut in leg. magis puto, §. non passim, ff. de reb. eod. & dist. l. ob et. C. eod. & tradit magistraliter Spec. titul. de emptio. & vendit. §. nunc indendum restat, vers. hoc quoque.

(7) Nascio. Concordat cum leg. l. que tutores, C. de adminis. tutor.

(8) Los seruos. Concordat cum dist. leg. l. que tutores, vers. ante omnia.

L E X XIX.

Pupillus est alimentandus, ubi pater mandavit nutriendum, & si tacuit, faciat eum iudex apud probum hominem ei ab intestato non successurum nutriti, aut apud matrem dum casta sit, & non nupter, sed si nupter, auferatur ei, quia novi amper mariti præsumitur in mortem ejus consentire, ut succedat ei. Hoc dicitur.

(1) El padre. Nonnumquam tamen a voluntate patris, recedit prætor, l. 1. in princ. ff. ubi pupill. educat. debet. l. quintus nutriti, ff. de ann. lega. & vide quod notat Bald. in leg. 1. C. de consp. tutor.

J. S. 62. n. 19. D. Valenmilla com. 36. per tot. etiam alios plures. l. 6. tit. 16. lib. 8. Rec. law. et quæ ibi notavi, et d. Verce quod Valen. loco citato eor. n. 54. optime provat & dicationem non deberetene extra pupilli patriam, nec committendam forem. Vide Maurilly lib. 3. de re. 234. per tot. et conducit de re. 230.

Circa Dispositio nem huj leg. Vide Episcopum Rocca in dist. pte. select. Vo lum. 2. cap. 16. per totum Nonalvus hic. Caden. De Luca a Su tea. Dic. d. et 21. De rami de viduis cap. 3. 7. 20. et la sim de Tupo l. in cap. 7. 11. Fragor. de regim. p. l. lib. 5. sup. 14. Alimarus de nullis. to. B. Anub. 2. eod. q. unic. sec. ubi p. ubi p. mag. citat Conducit eni Thom in Observ. ad concil. 21. Rovia t. 3. Sanchez de Matrimonio lib. 7. dignus. 66. per tot. n. 16. Salao t. 4. tract. 26. sup. d. Sabe in plures etiam rom. 3. v. a

sona del huerfano, (2) e el prouecho del ; e que sea atal, que muriendo el mogo, non aya derecho de heredar (3) lo fuyo : pero si ouiesse madre, (4) que fuesse muger de buena fama, bien le puede dar el fijo, que lo cric, e ella puedelo tener mientras mantouiere biudez, e non casare. Mas luego que casare, (5) deuen facer el huerfano de su poder : porque dixeron los Sabios, que la muger fuele amar tanto (6) al nueuo marido, que non tan solamente le daria los bienes de sus fijos ; mas aun, que consentiera en la muerte dellos, por fazer plazer a su marido.

LEY XX.

Quando deuen dar al Huerfano de sus bienes, para gouerno de si, e de su compania.

Ouendados deuen ser los huerfanos, de sus bienes, en esta manera. Ca deue el Juez del lugar establecer, segund su aluedrio, e la riqueza del mogo, (1) cierta quantia de pan, e de vino, e de dinero, que les den cada año para su gouerno, e para su vestir del,

Vela Vincere l. n. 93. pag. 6.

(2) Del huerfano. Adde L. fin. C. ubi pupilli. educa. deb. & L. si discipulus. ff. eod. ubi quod cavendum sit ne puella collocetur apud eum, cujus pudicitia infidelitatur. Et querit Bald. in leg. 1. ff. eod. an si aliqua pupilla sit desponsata, & est apud sponsum: utrum pater debeat eam alibi facere educare, & responderi, quod aut pupilla est minor septem annis, & tunc sponsalia nihil operantur, si vero est maior septem annis, & tunc, aut est legitime tradita sponso per patrem, vel legitimam personam, & tunc non debet auferri sponso: si autem non esset ei tradita per patrem, vel alias legitimam personam, tunc non debet apud eum educari: praesertim si matrimonium non sit bene conveniens, & tandem conclusiue dicit, quod omnia ista remanent in pectore boni viri, hoc est, iudicis, & tradit etiam Alex. consil. 161. super primo dubio, col. fin. 5. volum. & vide Christof. super Matthe. homil. 4. dicentem, quod hunc morem tenebat antiquitas, quod sponse in sponsorum domibus haberentur, vide per Bart. in disputa. sua. incipiens. queritur utrum iudex.

(3) De heredar. Concordat cum dist. leg. fin. ff. eod. L. 1. & L. pen. sic etiam dicit Bald. in cap. 1. quaesitio debet. vasa. jur. domi. fidelita. quod domesticae personae successione dominorum operantes suspectae sunt ne vitae ejus infidelitatur: quae tamen suspicio purgatur per juramentum, ut notat gloss. ibi: nota tamen, quod si ex aliis praesumptionibus contrariis tolleretur ista suspicio, postea iudex: decernere pupillum educandum apud eum, qui ejus proximus successor, sic ut tradit Socin. consil. 193. circa primum quaesitum in 2. volum.

(4) Mater. Nam educatio pupillorum, nulli magis, quam matri committenda est, ut hic, & in leg. 1. C. ubi pupilli. educa. deb.

(5) Que casare. Adde dist. leg. 1. & tunc tam ipsa, quam vitricus repelluntur ab educatione, quod Bald. in leg. omnes. C. ad Tertul. intelligit, si apud magis idoneum pupillus possit alimentari, non alius: nam ubi pupillus educetur in arbitrio iudicis est, & allegat in autent. de vngt. §. qui quousque Principis, colla. 4. & idem vult Alberic. in dist. leg. 1. in fin. quod etiam si mater superinduxit vitricum si tamen cessat omnis suspicio, ut quia non est successura pupillo, quia habet substitutum, & est honesta vitre, & vitricus similiter, quod tunc alii possit penes matrem, in dubio tamen suspellunt, & repellunt.

(6) Durar deus. Concordat infit. quibus mod. tutel. fin. in princ. & supra eod. L. 12. & vide L. ita autem, §. si tutor. & ibi Bart. ff. de administran. tutor. & de tutela.

e de su compania; catando todavia; (2) que de la renta, e de los esquilmos de los bienes del huerfano, salgan estas despenas, e que todo lo al le finque en saluo, si se pudiere fazer. (3) Pero si el Guardador entendiessse, que seria dafio del mogo, en descobrir la riqueza, o la pobreza del, e por esta razon (4) le gouernasse de lo fuyo, expendiendo por el tanto, quanto fuesse guisado, o poco mas, por esta razon; e tence dezimos, que lo puede fazer, e dence despues el mogo, quando fuere de edad, pagar todo lo que desta manera ouiesse despellido por el.

LEY XXI.

Fasta quanto tiempo deue durar la guarda, e el officio de los Guardadores de los Huerfanos: e como deuen dar cuenta de los bienes dellos.

Virar deue (1) el officio de los Guardadores, fasta que los huerfanos sean de edad de catorze años, si fueren varones; e si fueren mugeres, fasta que sean de doze. Otrosi

(6) Amar tanto. Adde sup. eod. L. 4. & que ibi dixi, & vide, que notabiliter dicit Bald. in leg. 1. col. fin. versic. ultimo, queritur, C. de leg. & in leg. 1. C. ubi pupilli. educa. deb. & in leg. pecubus, col. 6. C. de impuber. & alii subdit. ibi & hoc verum, nisi mater transeat ad secunda vota, nam tunc praesumitur ardere amore magis ad secundum virum, quam ad filios, C. de administr. tutor. L. neque tutor.

LEX XX.

Taliter discernat iudex alimenta pupillo: quod ex fructibus, & redditibus patrimonii rebus soluis gubernetur: sed si tutor cum de propriis alimentat, ne pupilli diuitiae manifestentur, ut non veniat ei damnum, teneatur pupillus sic expensas solvere. Hoc dicit.

(1) Del mogo. Concordat L. 2. ff. ubi pupilli. educ. deb. & C. de aliment. pupill. praes. L. fin. & modum patrimonii spectare debet iudex: cum alimenta decernit: & debet statueri tam moderate, ut non uniuersum redditum patrimonii in alimenta decernat: sed semper ita fiat, ut ex reddito aliquid superet L. fin. alimentorum, versic. modum, ff. eod. Sed quid si pupillus habet ita modicum patrimonium, quod redditus non sufficiunt ad alimenta, numquid poterit tutor ponere manum ad proprietatem? Alberic. in dist. leg. jus alimentorum, dicit, quod vidit multos, & magnos viros sentire, quod non, per illum verbum, sed quod potius tutor debet mittere pupillum ad mendicandum, ipse tamen vult contrarium, maxime ubi pupillus esset nobilis, licet pauper, & dicit de hoc videtur textum expressum in leg. 3. in princ. ff. de contra. judic. tutel. vide ibi per eum.

(2) Toda via. Concordat dist. L. jus alimentorum, & vide quae dixi in gloss. praecedenti.

(3) Fazer. Nota bene: nam facit pro distis Alber. de quibus supra in gloss. 1.

(4) Razon. Vel alia, & idem crederem, si nulla causa adesset, sed ex in Curia non adiecit iudicem pro taxatione alimentorum, & probat videtur in leg. fin. C. de aliment. pupill. praes.

LEX FINALIS.

Finitur tutela modo, & forma, & in casibus in hac lege expressis. Hoc dicit.

(1) Durar deus. Concordat infit. quibus mod. tutel. fin. in princ. & supra eod. L. 12. & vide L. ita autem, §. si tutor. & ibi Bart. ff. de administran. tutor. & de tutela.

se acaba tal guarda como esta, por muerte, o por desterramiento (2) del Guardador, o del huerfano. Esto mismo seria, si tornasse en feruidumbre, (3) o catualsen a qualquier dellos. E aun dezimos, que si alguno fuesse dado por Guardador a tiempo cierto, o lo condicion, que se acaba tal guarda, cumpliendo el tiempo, o falleciendo la condicion. Otrosi dezimos, que se acabaria tal guarda como esta, si porfalsen al huerfano, o al Guardador, feyendo de aquellos Guardadores que son llamados, legitimos. (4) E aun se acabaria, quando el Guardador se escufasse de lo ser, por alguna razon derecha; o si le tirassen de la guarda por sospecho. Pero en qualquier destas maneras sobredichas que se acabe el officio del Guardador, tenuto es luego, de dar buena cuenta, (5) e verdadera, de todos los bienes del huerfano, tambien mueble como raiz; e entregarlo todo a el mismo, e a su Guardador, que es llamado, Curator. E para esto cumplir, es obligado, tambien el Guardador, como sus fiadores, (6) e sus herederos, (7) e todos sus bienes, (8) al huerfano, e a sus herederos.

Vela Vincere l. n. 12. pag. 8.

e guiadas, por que muestran, que non se han de trabajar de la guarda dellos. Orde, pues que en el Titulo ante deste fablamos, de como tales Guardadores como estos deuen ser escogidos. Queremos aqui contar las razones, por que se pueden escufar de tal guarda, quando non la quieren fazer, o non pueden. E diremos, que cosa es tal escufa como esta. E que razones son aquellas, por que pueden esto fazer. E ante quien. E en que manera. E fasta quanto tiempo puede aquel que es escogido por Guardador, poner tal escufa como esta.

LEY I.

Que cosa es Escufanca.

Escufanza, tanto es (1) como mostrar alguna razon derecha, en juicio, por que aquel que es dado por Guardador de algun huerfano, non es tenuto de recibir en guarda a el, nin a sus bienes. Pero non ha por que mostrar escufanca ninguna, el que es dado por Guardador de huerfano, feyendo el menor (2) de veinte, e cinco años: por que estos atales non lo pueden ser, maguer quieran.

LEY II.

Que razones son aquellas por que se puede escufar el que es Guardador de algun huerfano, que lo non sea.

Razones ciertas son, por que los omes se pueden escufar, (1) que non sean Guardadores de huerfanos. La primera es, quando aquel que es dado por Guardador, ha cinco (2) fijos naturales, e legitimos, biiuos. Pero si alguno ouiesse perdido de los cinco fijos vno,

Itaque ex d. via possum excusari si velim, quam vis curam non habeam. Vincere de Jureli l. pto. cap. 8. n. 18. Molina Dis. jur. 2. deo. n. 17.

TITULUS DECIMUSSEPTIMUS. De excusatione tutorum.

LEX I.

Excusatio est iusta causa quare non tenetur subire onus tutelae assignare, sed minor vigintiquinque annis non tenetur excusationem ponere, quia si vellet, non admitteretur. Hoc dicit.

(1) Tanto et. Sequitur dicta Azo. C. de excusat. tuto. in summa.

(2) Menor. Vide infit. eod. §. si minor autem.

LEX II.

In hac lege ponuntur casus, in quibus tutor potest excusari a tutela, quos laud hic vide. Hoc dicit.

(1) Se pueden escufar. Et quando quis vocatur ad lita munera, debet uti remedio excusationis, non appellationis, L. 1. §. 1. ff. quod appell. fit. & ibi Bart. & quid si per malitiam sine iusta causa se excuset, an teneatur ad damnum interim contingens? Vide Joann. de Plat. in rubr. C. de excus. tutor. lib. 10. dicentem, quod L. Imperatores, §. 1. ff. de appellat. LL. 1. 2. & 3. C. ff. ex sa. allega. tutor. excus. sic licet veram excusationem quis habeat: si tamen veritatem mendatio adiecit excusatus fuerit, tunc propter vitium pronuntiationis vacationem non habebit, L. qui test. ff. de excusat. tutor. & Joann. de Plat. ubi supra.

(2) Cinco fijos. Concordat infit. de excusat. tuto. in princ.

TITULO XVII.

Por que razones, los que son escogidos para Guardadores de los Huerfanos, se pueden escufar que lo non sean.

Escufanse los omes que son dados por Guardadores de los huerfanos, e de sus bienes, poniendo razones ciertas ante si,

tela Regis: an finiatu pubertate? Vide per Alberic. in rubrica. C. quando tuto. vel cura. est desi. & que dixi in leg. 3. tit. 15. 2. partit.

(2) Por muerte, o por desterramiento. Concor. cum §. finit modo, infit. quib. mod. tutel. finit. & intellige desterramiento, ex quo civitas amittitur, ut ibi, & quid si tutor banniatu? Vide Nicol. de Neapol. in leg. finit. ff. de tutel. & ratio dist. & vide L. in locum, & ibi Alber. C. qui per tutor. ubi concludit, quod si ex hanno civitatem amittat, desinit esse tutor, ut in §. sed & capitis, infit. quib. mod. tutel. finit. quando autem civitas amittitur, vide in §. minor. infit. de cap. diminut. & semper cautè adveras ad illas LL. partitaram cum loquuntur per hoc verbum, desterramiento, ut non semper intelligat de quolibet exilio à iudice imposito.

(3) En feruidumbre. Prosequitur quae habentur infit. quib. mod. tutel. finit. & per Azo. C. quando tuto. vel curat. est. des. in summa.

(4) Legitimos. Vide ff. de cap. diminant. L. tutelae.

(5) Buena cuenta. De hoc vide, ff. de tutel. & ratio. dist. per totum & C. arbit. tutel. in summa, per Azo. & si non reddit rationem, tenetur poena, quasi falsi, L. 1. §. tutoris, & ibi Bart. ff. de falsi.

(6) Fiadores. Vide ff. & C. de fidejusso. tuto. per totum.

(7) Herederos. Vide C. de heredib. tut. per totum, & ff. de fidejuss. & hered. tut.

(8) Sus bienes. Nota singulariter, quod etiam bona fidejussorum, & heredium tutoris, sunt tacite obligata minori. Ad L. fin. §. fin. in fin. & ibi notat Bald. C. de judic. & ibi vide per Jas. quod intelligatur etiam de

sona del huerfano, (2) e el prouecho del ; e que sea atal, que muriendo el mogo, non aya derecho de heredar (3) lo fuyo : pero si ouiesse madre, (4) que fuesse muger de buena fama, bien le puede dar el fijo, que lo cric, e ella puedelo tener mientras mantouiere biudez, e non casare. Mas luego que casare, (5) deuen facer el huerfano de su poder : porque dixeron los Sabios, que la muger fuele amar tanto (6) al nueuo marido, que non tan solamente le daria los bienes de sus fijos ; mas aun, que consentiera en la muerte dellos, por fazer placer a su marido.

LEY XX.

Quando deuen dar al Huerfano de sus bienes, para gouerno de si, e de su compania.

Ouendados deuen ser los huerfanos, de sus bienes, en esta manera. Ca deue el Juez del lugar establecer, segund su aluedrio, e la riqueza del mogo, (1) cierta quantia de pan, e de vino, e de dinero, que les den cada año para su gouerno, e para su vestir del,

Vela Vincere l. n. 93. pag. 6.

(2) Del huerfano. Adde L. fin. C. ubi pupilli. educa. de. & L. si discipulus. ff. eod. ubi quod cavendum sit ne puella collocetur apud eum, cujus pudicitia infidelitatur. Et querit Bald. in leg. 1. ff. eod. an si aliqua pupilla sit desponsata, & est apud sponsum: utrum pater debeat eam alibi facere educare, & responderi, quod aut pupilla est minor septem annis, & tunc sponsalia nihil operantur, si vero est maior septem annis, & tunc, aut est legitime tradita sponso per patrem, vel legitimam personam, & tunc non debet auferri sponso: si autem non esset ei tradita per patrem, vel alias legitimam personam, tunc non debet apud eum educari: praesertim si matrimonium non sit bene conveniens, & tandem conclusiue dicit, quod omnia ista remanent in pectore boni viri, hoc est, iudicis, & tradit etiam Alex. consil. 161. super primo dubio, col. fin. 5. volum. & vide Christof. super Matthe. homil. 4. dicentem, quod hunc morem tenebat antiquitas, quod sponse in sponsorum domibus haberentur, vide per Bart. in disputa. sua. incipiens. queritur utrum iudex.

(3) De heredar. Concordat cum dist. leg. fin. ff. eod. L. 1. & L. pen. sic etiam dicit Bald. in cap. 1. quaesitio debet. vasa. jur. domi. fidelita. quod domesticae personae successione dominorum operantes suspectae sunt ne vitae ejus infidelitatur: quae tamen suspicio purgatur per juramentum, ut notat gloss. ibi: nota tamen, quod si ex aliis praesumptionibus contrariis tolleretur ista suspicio, postea iudex: decernere pupillum educandum apud eum, qui ejus proximus successor, sic ut tradit Socin. consil. 193. circa primum quaesitum in 2. volum.

(4) Mater. Nam educatio pupillorum, nulli magis, quam matri committenda est, ut hic, & in leg. 1. C. ubi pupilli. educa. deb.

(5) Que casare. Adde dist. leg. 1. & tunc tam ipsa, quam vitricus repelluntur ab educatione, quod Bald. in leg. omnes. C. ad Tertul. intelligit, si apud magis idoneum pupillus possit alimentari, non alius: nam ubi pupillus educetur in arbitrio iudicis est, & allegat in autent. de vngt. §. qui quousque Principis, colla. 4. & idem vult Alberic. in dist. leg. 1. in fin. quod etiam si mater superinduxit vitricum si tamen cessat omnis suspicio, ut quia non est successura pupillo, quia habet substitutum, & est honeste vitre, & vitricus similiter, quod tunc alii possit penes matrem, in dubio tamen suspen-

(6) Et repelluntur. Nam vitricus, si non sit legitime sponsum, non debet apud eum educari: praesertim si matrimonium non sit bene conveniens, & tandem conclusiue dicit, quod omnia ista remanent in pectore boni viri, hoc est, iudicis, & tradit etiam Alex. consil. 161. super primo dubio, col. fin. 5. volum. & vide Christof. super Matthe. homil. 4. dicentem, quod hunc morem tenebat antiquitas, quod sponse in sponsorum domibus haberentur, vide per Bart. in disputa. sua. incipiens. queritur utrum iudex.

(1) Certa quantia. Nota bene: nam facit pro distis Alber. de quibus supra in gloss. 1.

(2) Razon. Vel alia, & idem crederem, si nulla causa adesset, sed ex in Curia non adhibet iudicem pro taxatione alimentorum, & probat videtur in leg. fin. C. de aliment. pupilli. praesent.

Finetur tutela modo, & forma, & in casibus in hac lege expressis. Hoc dicit.

(1) Durar deus. Concordat infir. quibus mod. tutel. fin. in princ. & supra eod. L. 12. & vide L. ita autem, §. si tutor. & ibi Bart. ff. de administrat. tutor. & de tu-

e de su compania; catando todania; (2) que de la renta, e de los esquilmos de los bienes del huerfano, salgan estas despenas, e que todo lo al le finque en saluo, si se pudiere fazer. (3) Pero si el Guardador entendiesse, que seria dafio del mogo, en descobrir la riqueza, o la pobreza del, e por esta razon (4) le gouernasse de lo fuyo, expendiendo por el tanto, quanto fuesse guisado, o poco mas, por esta razon; e tence dezimos, que lo puede fazer, e dence despues el mogo, quando fuere de edad, pagar todo lo que desta manera ouiesse despellido por el.

LEY XXI.

Fasta quanto tiempo deue durar la guarda, e el officio de los Guardadores de los Huerfanos: e como deuen dar cuenta de los bienes dellos.

Virar deue (1) el officio de los Guardadores, fasta que los huerfanos sean de edad de catorze años, si fueren varones; e si fueren mugeres, fasta que sean de doze. Otrosi

(6) Amar tanto. Adde sup. eod. L. 4. & que ibi dixi, & vide, que notabiliter dicit Bald. in leg. 1. col. fin. versic. ultimo, queritur, C. de leg. & in leg. 1. C. ubi pupilli. educa. deb. & in leg. pecubus, col. 6. C. de impuber. & alii subdit. ibi & hoc verum, nisi mater transeat ad secunda vota, nam tunc praesumitur ardere amore magis ad secundum virum, quam ad filios, C. de administr. tutor. L. neque tutor.

LEX XX.

Taliter discernat iudex alimenta pupillo: quod ex fructibus, & redditibus patrimonii rebus suis gubernetur: sed si tutor cum de propriis alimentat, ne pupilli diuitiae manifestentur, ut non veniat ei damnum, teneatur pupillus sic expensas solvere. Hoc dicit.

(1) Del mogo. Concordat L. 2. ff. ubi pupilli. educ. deb. & C. de aliment. pupilli. praesent. L. fin. & modum patrimonii spectare debet iudex: cum alimenta decernit: & debet statueri tam moderate, ut non uniuersum redditum patrimonii in alimenta decernat: sed semper ita fiat, ut ex reddito aliquid superet L. fin. alimentorum, versic. modum, ff. eod. Sed quid si pupillus habet ita modicum patrimonium, quod redditus non sufficiunt ad alimenta, numquid poterit tutor ponere manum ad proprietatem? Alberic. in dist. leg. jus alimentorum, dicit, quod vidit multos, & magnos viros sentire, quod non, per illum verbum, sed quod potius tutor debet mittere pupillum ad mendicandum, ipse tamen vult contrarium, maxime ubi pupillus esset nobilis, licet pauper, & dicit de hoc videtur textum expressum in leg. 3. in princ. ff. de contra. iudic. tutel. vide ibi per eum.

(2) Toda via. Concordat dist. L. jus alimentorum, & vide quae dixi in gloss. praecedenti.

(3) Fazer. Nota bene: nam facit pro distis Alber. de quibus supra in gloss. 1.

(4) Razon. Vel alia, & idem crederem, si nulla causa adesset, sed ex in Curia non adhibet iudicem pro taxatione alimentorum, & probat videtur in leg. fin. C. de aliment. pupilli. praesent.

LEX FINALIS.

Finetur tutela modo, & forma, & in casibus in hac lege expressis. Hoc dicit.

(1) Durar deus. Concordat infir. quibus mod. tutel. fin. in princ. & supra eod. L. 12. & vide L. ita autem, §. si tutor. & ibi Bart. ff. de administrat. tutor. & de tu-

se acaba tal guarda como esta, por muerte, o por desterramiento (2) del Guardador, o del huerfano. Esto mismo seria, si tornasse en feruidumbre, (3) o catualsen a qualquier dellos. E aun dezimos, que si alguno fuesse dado por Guardador a tiempo cierto, o lo condicion, que se acaba tal guarda, cumpliendo el tiempo, o falleciendo la condicion. Otrosi dezimos, que se acabaria tal guarda como esta, si porfalsen al huerfano, o al Guardador, feyendo de aquellos Guardadores que son llamados, legitimos. (4) E aun se acabaria, quando el Guardador se escufasse de lo ser, por alguna razon derecha; o si le tirassen de la guarda por sospecho. Pero en qualquier destas maneras sobredichas que se acabe el officio del Guardador, tenuto es luego, de dar buena cuenta, (5) e verdadera, de todos los bienes del huerfano, tambien mueble como raiz; e entregarlo todo a el mismo, e a su Guardador, que es llamado, Curator. E para esto cumplir, es obligado, tambien el Guardador, como sus fiadores, (6) e sus herederos, (7) e todos sus bienes, (8) al huerfano, e a sus herederos.

Vela Vincere l. n. 12. pag. 8.

TITULO XVII.

Por que razones, los que son escogidos para Guardadores de los Huerfanos, se pueden escusar que lo non sean.

Escusanse los omes que son dados por Guardadores de los huerfanos, e de sus bienes, poniendo razones ciertas ante si,

tela Regis: an finiatu pubertate? Vide per Alberic. in rubrica. C. quando tuto. vel cura. esse desi. & que dixi in leg. 3. tit. 15. 2. partit.

(2) Por muerte, o por desterramiento. Concor. cum §. fin. milii modo, infir. quib. mod. tutel. fin. & intellige desterramiento, ex quo civitas amittitur, ut ibi, & quid si tutor banniatu? Vide Nicol. de Neapol. in leg. fin. tutor. ff. de tutel. & ratio dist. & vide L. in locum, & ibi Alber. C. qui per tutor. ubi concludit, quod si ex hanno civitatem amittat, desinit esse tutor, ut in §. sed & capitis, infir. quib. mod. tutel. finatur, quando autem civitas amittitur, vide in §. minor. infir. de cap. diminut. & semper cautè advertere ad illas LL. partitaram cum loquuntur per hoc verbum, desterramiento, ut non semper intelligat de quolibet exilio à iudice imposito.

(3) En feruidumbre. Prosequitur quae habentur infir. quib. mod. tutel. fin. & per Azo. C. quando tuto. vel cura. esse. des. in summa.

(4) Legitimos. Vide ff. de cap. diminut. L. tutelam.

(5) Buena cuenta. De hoc vide, ff. de tutel. & ratio. dist. per totum & C. arbit. tutel. in summa, per Azo. & si non reddit rationem, teneatur poena, quasi falsi, L. 1. §. tutoris, & ibi Bart. ff. de falsi.

(6) Fiadores. Vide ff. & C. de fidejusso. tuto. per totum.

(7) Herederos. Vide C. de heredib. tut. per totum, & ff. de fidejusso. & hered. tut.

(8) Sus bienes. Nota singulariter, quod etiam bona fidejussorum, & heredium tutoris, sunt tacite obligata minori. Ad L. fin. §. fin. in fin. & ibi notat Bald. C. de iudic. & ibi vide per Jas. quod intelligatur etiam de

e guiadas, por que muestran, que non se han de trabajar de la guarda dellos. Orde, pues que en el Titulo ante deste fablamos, de como tales Guardadores como estos deuen ser escogidos. Queremos aqui contar las razones, por que se pueden escufar de tal guarda, quando non la quieren fazer, o non pueden. E diremos, que cosa es tal escufa como esta. E que razones son aquellas, por que pueden esto fazer. E ante quien. E en que manera. E fasta quanto tiempo puede aquel que es escogido por Guardador, poner tal escufa como esta.

LEY I.

Que cosa es Escusanza.

Escusanza, tanto es (1) como mostrar alguna razon derecha, en juicio, por que aquel que es dado por Guardador de algun huerfano, non es tenuto de recibir en guarda a el, nin a sus bienes. Pero non ha por que mostrar escusanza ninguna, el que es dado por Guardador de huerfano, feyendo el menor (2) de veinte, e cinco años: por que estos atales non lo pueden ser, maguer quieran.

LEY II.

Que razones son aquellas por que se puede escusar el que es Guardador de algun huerfano, que lo non sea.

Razones ciertas son, por que los omes se pueden escusar, (1) que non sean Guardadores de huerfanos. La primera es, quando aquel que es dado por Guardador, ha cinco (2) fijos naturales, e legitimos, biiuos. Pero si alguno ouiesse perdido de los cinco fijos vno,

Itaque ex d. via possunt escusari si velim, quam vis curam non habeant. Juris ex d. Jureli 1. pto. cap. 8. n. 18. Molina Dis. jur. 2. deo. n. 17.

rebus propriis heredium, licet non bene se firmat: sed satis probatur in ista leg. partitarum, quam tene menti.

TITULUS DECIMUSSEPTIMUS. De excusatione tutorum.

LEX I.

Excusatio est iusta causa quare non teneatur subire onus tutelae assignare, sed minor vigintiquinque annis non teneatur excusationem ponere, quia si vellet, non admitteretur. Hoc dicit.

(1) Tanto et. Sequitur dicta Azo. C. de excusat. tuto. in summa.

(2) Menor. Vide infir. eod. §. si minoris autem.

LEX II.

In hac lege ponuntur casus, in quibus tutor potest excusari a tutela, quos laud hic vide. Hoc dicit.

(1) Se pueden escusar. Et quando quis vocatur ad lita munera, debet uti remedio excusationis, non appellationis, L. 1. §. 1. ff. quod appell. fin. & ibi Bart. & quid si per malitiam sine iusta causa se excuset, an teneatur ad damnum interim contingens? Vide Joann. de Plat. in rubr. C. de excus. tutor. lib. 10. dicentem, quod L. Imperatores, §. 1. ff. de appellat. LL. 1. 2. & 3. C. ff. ex sa. allega. tutor. excus. sic licet veram excusationem quis habeat: si tamen veritatem mendatio adjecto excusatus fuerit, tunc propter vitium pronuntiationis vacationem non habebit, L. qui test. ff. de excusat. tutor. & Joann. de Plat. ubi supra.

(2) Cinco fijos. Concordat infir. de excusat. tuto. in princ.

o más, en batalla, (3) en seruicio de Dios, e del Rey, bien puede ser contado entre los b- uos; e escusarte el padre, por esta razon, de ser Guardador. Otrofi se pueden escusar, que non sean Guardadores, todos aquellos que han de recabdar las Rentas del Rey, (4) e los que son sus Mensajeros, (5) e los que han de jud- gar, (6) e cumplir la justicia por obra. Pero si alguno destas ouiesse recebido en guarda algun huerfano ante que le ouiesse dado aquel ofi- cio, non se podria despues escusar (7) por es- ta razon, que lo non ouiesse en guarda. Otro- fi dezimos, que si algun Guardador (8) de huerfanos ouiesse de yr en seruicio del Rey, por su mandado, a alguna parte que fuesse muy lucie; o fuesse alla, por seruicio, o por pro comunal de la tierra en que biue; este aral deuenle atender, fasta que venga. Pero deue dexar los moços, e sus bienes, en guarda, en recabdo de tal ome, que piense bien de ellos, e mientras que el tornare. E quando vi- niere, deue cobrar, e auer los huerfanos en su guarda, bien así como los tenia en ante. E aun dezimos, que desde aquella fazon que viniere fasta vn año, (9) non le deuen dar otro huerfano nueuamente en guarda. Fuera ende, si pluguiere a el mesmo, de lo recebir. Otro- fi dezimos, que si acaciesse algun pleyto gra- nado, (10) de nueuo, entre el Guardador, e

*D. Valen. a
Consil. 36. n.
94. et segg.
Mammill. lib.
3. Dec. 239. p.
tot. v. leg. 19.
tit. 16. n. 1. et
ibi notata.
Bersamus
de Viduis q.
39. cap. 2. n.
3. pag. 126.
Amoneley &
tempore lega-
li lib. 2. cap.
22. n. 29.
Cane. var. l.
cap. 7. n. 70.
traque hge-
leso non lo-
quis? & Ma-
ore et Avia,
sed tancum
Ceteris traua-
lis Tutoribus
v. d. 9. tit. p.
ced.*

primo. & l. 2. §. remittit, ff. eod. & adverte, quod numerus quinque liberorum excusat à muneribus personibus, & numerus 12. & 16. excusat etiam à reali- bus, ut in leg. si quis decurio, ubi gloss. & Joan. de Plat. C. de decurio, lib. 10. L. semper, §. demonstratur, & ibi Bart. ff. de iure iurandi. quidam tamen, quos refert Joan. And. in regis, decet in necessarialibus, tenuerunt, quod ita demum excusetur quis à muneribus patrimonialibus, quando habet numerum 16. liberorum, per textum in dist. §. demonstratur, & facit L. neque, C. de muner. patrimon. lib. 10. nisi esset decurio, quo casu sufficeret numerus 12. liberorum, & ita loquitur dist. L. si quis decurio, & istam opinio. vide- tur sequi gloss. in leg. 1. C. qui nunc. liberor. lib. 10. & firmat Bald. in dist. leg. si quis decurio, dicens hanc esse veritatem: sed opinio gloss. in dist. leg. si quis decurio, plerique Doctor. tenuerunt, ut refert Alexand. in ad- dit. adde Bart. in dist. §. demonstratur, & consil. 123. vol. 5. & tunc tenet, nam talis excusatur à collectis, secundum Bart. in §. demonstratur, & ista opinio tan- quam benignior videtur sequenda, secundum Ang. in dist. de excusat. tuto. in princ. col. 3. ubi dicit, quod videt de facto ita pronuntiare.

(3) En batalla. Concordat dist. L. bello amif. ff. eod. & in dist. §. de adop. & in §. v. ubi Ang. Aret. dicit procedere tam in admistrantibus res filia- rum, quam res patrimonales Principis, L. admistran- tes in principio, ff. eod. L. bene à Tenore, C. de quad. prescrip.

(4) Mensajeros. Concordat in dist. §. item bi qui. Iuglar. Concordat in dist. §. qui potestatem.

(5) Escusar. Vide in dist. §. §. & limita, ut in leg. ju- risperitos, in princ. ff. eod.

(6) Guardador. Adde dist. §. item bi qui respública.

(9) En año. Vide in dist. §. & in leg. non solum, in princ. & ibi Nichol. de Neapoli. ff. eod.

el huerfano, sobre toda la heredad del moço, o sobre alguna partida grande della, que por tal razon como esta bien se puede escusar el Guardador, que non aya en guarda el huerfano. E aun dezimos, que auiendo algun ome tres guardas (11) de huerfanos, si acaciesse que le quieran dar otro en guarda, bien se puede escusar, por tal razon como esta, que non reciba la quarta guarda. Otrofi, el que fuesse tan pobre, que non ouiesse al, por que guar- dase, si non por lauer de sus manos, (12) bien se puede escusar que non sea Guardador de huerfano. Otrofi se podria escusar, que non fuesse Guardador, el que fuesse enfermo (13) de tal enfermedad, de que nunca pudiesse guar- dase. Er aun, el que non supiesse leer, nin es- creuir, (14) si fuesse tan simple, o tan necio, que non se atreuesse a fazer la guarda con re- cabdo. E aun se podria escusar de la guarda del huerfano, el que ouiesse auido grand enemidad capital (15) con el padre de aquel que le quisiesse dar en guarda. E capital enemidad es dicha, (16) quando aquel que es dado por Guardador del huerfano, acuso el padre del, de cosas que si le fuesse probadas, que le deuián matar porende, o ser mal enfadado; o si le ouiesse afeshado (17) en otra manera, por lo matar; o si ouiesse seydo su enemigo conofci- damente, (18) e non fuesse despues fecha paz

(10) Granado. Concordat in dist. eod. §. item pro- pter litem, & L. propter litem, ff. eod.

(11) Tres guardas. Concordat in dist. §. item tria, & ff. eod. L. tria, & L. si duas, & L. si quis in princip. non tamen praestent vacationem ab aliis muneribus publicis auctoritate, & utilitate, L. 2. & ibi vide Joan. de Plat. C. de excusat. muner. lib. 10.

(12) Manis. Concordat in dist. eod. §. sed & propter paupertatem, & ibi gloss. à praelatura tamen non excu- lat paupertas, vide gloss. in cap. 1. 12. quast. 3.

(13) Enfermo. Concordat in dist. eod. §. item propter aduersam valetudinem, si autem superveniat morbus post susceptam tutelam, vide ff. eod. L. post susceptam, & vide in materia Joan. de Plat. in leg. à muneribus, C. de decurio, lib. 10. & in leg. podagra, C. qui mor. se excusat. eod. lib. & vide L. non solum, §. si qui ita agrotus, ff. de excusat. tutor. L. 1. C. qui morbo se excusant.

(14) Escrivir. Concordat in dist. eod. §. similiter, & vide Joan. de Plat. in leg. expertes, C. decurio, lib. 10. & L. ableta, §. si. ff. eod.

(15) Enemidad capital. Concordat in dist. eod. §. item propter inimicitias, & L. ableta, §. dat remissionem, ff. eod.

(16) Et dicha. Declaratur hic, quod sit capitalis ini- micitia, & approbat dictum gloss. in dist. §. item pro- pter inimicitias, & vide Bart. in leg. 3. §. si. ff. de ad- mone. lega.

(17) Afeshado. Nam inimicitia probatur ex offensio- ne, & etiam ex nisi offensiois, puta ex insidiis, item probatur, si quis facit parentelam, vel confederationem cum inimico; conjuncti namque, & confederati praesomuntur ejusdem intentionis, vide per Bald. in leg. liberi, C. de inoffic. testam.

(18) Conofciadamente. Ex inimicitia probabili, ut di- citur, quod non oritur nisi ex probabili causa, seu ra- tionabili, & ideo in dispositione leg. non attenditur inimicitia, nisi ex capitalibus, vel ex magnis causis or-

paz (19) entre ellos. E escusarte podria otrofi de la guarda, a quel en quien ouiesse mouido pleyto de seruidumbre (20) el padre del huerfano, o el al otro. E otrofi el que fuesse mayor de se- tenta años, (21) o menor de veinte, e cin- co. (22)

LEY III.

Como, los Cavalleros, e los Maestros de las Scien- cias, se pueden escusar que non sean Guarda- dores de otro.

*Cavallero
lib. 3. con
treu. cap.
28. pen
ultimo
velo
Elixer
l. n. 25.
et 31.
pag. 5.
et 6.
vid. 5. 6.
tit. 17.
par. 7.
et leg.
7. tit. 4.
lib. 6.
Reap.
et tra-
gram
verbo
Soldado
n. 7.*

Cavallero que escovieffe en Corte del Rey, o en otro lugar señalado por mandado del, o por pro comunal de la tierra, bien se puede escusar, (1) que non tome guarda de huerfano, por razon de aquel seruicio que fa- zere. Otrofi el que fuesse Maestro de Gramati- ca, (2) o de Rhetorica, o de Dialectica, o de Filica, (3) mostrando su ciencia a los Es- colares, e obrando por ella (4) en su tierra, o en otro lugar, por mandado del Rey, (5) bien se puede escusar qualquier dellos, que non sea Guardador del huerfano. Esto mismo se- ria de los Maestros de las leyes (6) que sirven a los Reyes, viniendo con ellos por sus Jue- zes, o por sus Concejeros. E aun dezimos, que

ta: vide per Bald. in leg. hereditas, col. 1. C. de his quib. ut indign. & probata causa inimicitia probatur inimici- ta, Bald. in leg. vobram, in fin. C. de testam. & dicitur inimicus, qui etiam speratur inimicus ex eviden- tibus conjecturis, & apparibus, Bald. in cap. 1. in princ. col. 5. quib. mod. feud. amira. & vide quae not. Bald. de pace constit. in parte ad indignationem.

(19) Fecha paz. Praelimitur enim inimicitia durare, nisi contra probetur, ut hic, & in leg. in istis, ubi Bald. C. famul. heredit. vide Socin. consil. 37. col. 3. in 3. vol. & quid si reconciliatio fit de recenti? Vide per Felin. in cap. cum oportet, de accusat. col. 4.

(20) De seruidumbre. Concordat in dist. eod. §. item it, qui, cum gloss. ibi.

(21) De setenta años. Concordat in dist. eod. §. item major, & quid in muneribus aliis à tutela, vel in ho- noribus, vide Joan. de Plat. in leg. si ultra, C. de de- curio, lib. 10.

(22) Menor de veinte, e cinco. Vide supra eod. L. 1.

LEX III.

In hac L. ut videtur, ponuntur, & aduntur alii ca- sus ultra eos qui continentur in leg. proxima. Habuit ortum ista L. à leg. sed & milites, ff. de excusat. tu- tor. Hoc dicitur.

(1) Escusar. Imò neque volens admittitur, C. qui tutor. L. militem, & supra tit. proxim. L. 14. §. item, & dar. in milite in dist. eod.

(2) De Grammatica. Concordat in dist. eod. §. item Ro- ma, & L. si duas, §. Grammatici, ff. eod.

(3) Filica. De Malice dicit, quod circuitores an- tiquitus appellabantur, quia circuitant civitatem, sa- nando egros, ut in dist. §. Grammatici, ubi gloss. & quod etiam vocantur parabolici, quia multas ha- bent parabolas, & appellatione Medicorum non continetur; qui sicutum incantationes, vel exorcizint, nam non sunt medicinae genera ista, secundum Bald. in leg. 1. C. manda.

(4) Per illa. L. set, & reprobari, §. amplius, ff. eod.

(5) Mandado del Rey. Hoc dicitur, qui extra patriam suam ultra non habent excusationem, limita ergò istam legem, nisi alibi doceatur, vel praestentur ex mandato

los Filosophos, (7) que muestran el saber de las naturas, se pueden escusar, que non sean Guardadores de huerfanos contra su plazer. Otro- fi dezimos, que el que fuesse dado por Guar- dador al moço menor de catorze años, desque le aya guardado fasta que sea desta edad, bien se puede escusar que lo non aya en su cura (8) deude en adelante, si non quisiere. E sobre todo dezimos, que el marido (9) non deue ser dado por Guardador de los bienes de su mu- ger que fuesse menor de edad; porque sospe- chamos, que la muger, por amor que ha a su marido, non le demandaria emienda del daño, o del menoscabo, que fiziesse en ellos, e que gelo perdonaria todo de ligero. E porende de- ue pedir el marido al Juez, que de a los bie- nes della (10) otro Guardador, que sea sin sos- pecha.

LEY III.

Ante quien, e en que manera, e fasta quanto tiem- po, puede aquel que es escogido por Guarda- dor, poner escusa, que lo non sea.

EL que se quiere escusar que non sea Guar- dador de huerfanos, deue mostrar delan- te del Juez la escufacion que ouiesse, fasta cin- quen-

Regis, quia tunc idem est, ac si in patria, limita etiam in valde disciplinatis, nam licet quis ibi debet immunitate gaudere, ubi facit utilitatem, fallit tamen in his qui sunt scientie eminentioris: quia ubi- cumque isti legant, honorant patriam suam, & sunt decus, & splendor patrie, ut in dist. §. amplius, & ibi Bald. post Jacob. de Aret. Item qui legent in ci- vitatibus habentibus privilegium studii, gauderent hac immunitate, licet extra patriam legant, ex quo ibi ex concessione Regis docent, & haberetur perinde ac si Romae, seu in communi patria docerent, ut in dist. §. item Roma, & ibi per Angel. Aret. & per Alber. in dist. L. sed & reprobari, §. de Philosophis.

(6) Maestros de las leyes. Concordat cum leg. jurispe- ritos, ff. eod. & cum leg. sed & reprobari, §. legum Ductores, ff. eod. & adverte, quia in hoc decreti conditionis esse videtur Doctores legum, quam Gramma- tici, & alii de quibus supra, sed in multis aliis sunt privilegati, de quibus in leg. 8. tit. fin. 2. partit. & tradit Aretin. in dist. §. item Roma.

(7) Filosophos. Adde L. sed reprobari, §. 1. ff. eod.

(8) En su cura. Concordat in dist. eod. §. qui tu- telam.

(9) El marido. Concordat in dist. eod. in §. item res- cripturans, & C. qui dar. tutor. pos. L. maritus, & vide gloss. in cap. adam. 33. quast. 5.

(10) Que de a los bienes della. Adde L. amplissimi, & L. licet, C. de excusat. tuto. & ex isto verbo, & su- periori patet, quod non prohibet hac lex, maritum dari curatorem ad litem, vide Bart. in leg. si quis cum procuratorio, §. fin. ff. de procurat. & Bald. in leg. 2. in fin. ff. de excusat. tuto. ubi dicit, ita in practica servari, ex ratione tamen hic posita, porque sospechamos, &c. foret posset dici, quod si illis, ad quam daretur cura- tor, esset magis praedicti, idem dici debet quod de curatore bonorum, prout etiam voluit Salic. in dist. leg. maritus.

LEX FINALIS.

Excusatio debet fieri per tutorem coram JUDGE in- tra quinquaginta dies à tempore quo scit le tutorem da- tum numerandos; si est infra centesimum lapidem, vel miliarum, alias habet pro quolibet vicesimo miliario unam

cuenta dias; (1) e deuense començar a contar, desde el dia que el fupo (2) primeramente, que era dado por Guardador. E esto se entienda, si es en el lugar aquel que es dado por Guardador, o si es en otro lugar que non sea mas luefse de cient millas. (3) Ca, si mas luefse fuefse, deue auer eñonce por cada veynre millas vn dia, e treynta dias de mas, a que venga mostrar su escufacion. E el Juez, ante quien ouiere a ser mostrada tal escufa, deue fazer, que desde el dia que se començaron a contar los dias sobredichos, fasta cumplimiento de quatro meses, (5) sea librado el pleyto, si deue valer, o non, la escufacion. E si aquel que es dado por Guardador, mostrare escufa derecha, e non gela quiere caber el Judgador ante quien la mostrare, si se sintiere agrauado de la sentençia que diere, puede alzar della. (6)

TITULO XVIII.

De las razones por que deuen ser sacados los Huerfanos, e sus bienes, de mano de sus Guardadores, por razon de sospecha que ayen contra ellos.

Sospechas grandes nascen contra los omes que tienca los huerfanos, e sus bienes, en guarda, de manera, que los parientes, e los otros que aman la pro de los menores, recelando se que non les venga daño de aquellos que los deuen guardar, se han a mouer, para mostrar razones por que deuen los huerfanos ser sacados de poder dellos. Onde,

unam diem, & insuper triginta dies: & Judex a die qua incipiunt isti dies curere usque ad quatuor menses hanc causam diffinit: & si tutorem graues, legitimam excusationem non admittens, potest tutor appellare. Hoc dicit.

- (1) Cinqenta dias. Concord. inst. eod. §. qui enim excusare se uolunt. & L. scire oportet, §. 1. & 2. ff. eod. & tollitur excusatio, si tutor, vel curator administret, vel patiat se confirmari, L. Causus, & ibi Nicol. de Neapol. ff. eod. & gloss. in dist. leg. scire oportet, §. fin. & L. tutores, C. si ex fals. allegat. ubi vide gloss.
(2) El fupo. Concord. C. eod. L. 50. & Juribus, de quibus supra.
(3) Cient millas. Tria millaria faciunt leuam, L. 25. tit. 26. 2. partit. & que ibi dixi.
(4) Veynre millas. Adde L. 12. in princip. ff. si quis caus.
(5) Quatro meses. Vid. in L. 50. ff. eodem.
(6) Alzar della. Adde dist. leg. 50. C. eodem.

TITULUS DECIMUS OCTAVUS. De suspens. tutor.

LEY I.

Suspensus dicitur de cuius dilapidatione, aut malorum instructione pupillorum scienda, rationabiliter suspicatur. & ob hoc remouetur a tutela, licet idonee satisfierit. Ob paupertatem autem non remouebitur bonus homo morigeratus. Item remouetur qui alterius tutelam male gessit, vel si est inimicus pupilli, & vel consanguinorum ejus, vel in iudicio dixit pro alimentis pupilli non habere, & contrarium reperitur: aut si inventarium non facit, vel pupillum in lite non defendit: aut latitauit, cum se tutorem scivit. Hoc dicit.

puer que en el Titulo ante deste mostramos las razones por que ellos mismos se pueden escufar de non ser Guardadores, quando non quieren, o non pueden trabajar de dello. Queremos aqui dezir de aquellas por que deuen ser tollidos de la guarda, maguer se quieran ellos trabajar della. E diremos, quien son aquellos que pueden esto razonar. E en que manera deuen esto fazer. E ante quien. E que pena merecen, si fallaren que algun menoscabo les fizieron.

LEY I.

Por quales razones pueden ser tollidos los Guardadores, de la guarda.

Quel Guardador puede ser llamado sospechoso, (1) que es de tales maneras, que pueden sospechar contra el, que desgalgara los bienes del huerfano, o que le mostrara malas costumbres. E maguer este atal fuefse rico, (2) e quisiese dar fiador, (3) de guardar, e alianar los bienes del moço, por todo ello, non le deuen dexar en su guarda: por que tal fiadura non le taldria al Guardador el mal entendimiento, o la mala voluntad que ouiesse, en gastar lo del huerfano. E aun dezimos, que si el Guardador fuere pobre, e de buenas maneras, (4) non deuen porende sacar de su poder al huerfano, e dar otros en su lugar. E las otras razones, por que pueden toller a los Guardadores los huerfanos, o dar otros en su lugar, son estas: assi como si alguno ouiesse seydo Guardador de otro huerfano, e ouiesse procurado mal (5) los bienes del. O le ouiesse mostrado malas maneras. O si despues que ouiesse en guarda al moço, fuefse fallado que era su enemigo, (6) o de sus parientes. (7) O si dix-

ucorum ejus, vel in iudicio dixit pro alimentis pupilli non habere, & contrarium reperitur: aut si inventarium non facit, vel pupillum in lite non defendit: aut latitauit, cum se tutorem scivit. Hoc dicit.
(1) Sospechoso. Concord. inst. eod. §. fin. & ff. eod. L. suspensum.
(2) Fuefse rico. Concord. inst. eod. §. suspensus est autem.
(3) Dar fiador. Quia iustitiam propositum maleuolum tutoris non mutat, L. qui satisfactio, ff. eodem, & subdit etiam ista lex.
(4) Maneras. Adde inst. eod. §. final. & L. si creditor, ff. de privileg. creditor.
(5) Procurado mal. Quia semel malus, &c. L. 3. §. si autem, ff. eod. & ibi gloss. & intellige, quod semper praelumitur quod malefaciat, qui semel male fecit in re simili, secus, si sit dissimilis secundum Bar. quem uideo in L. 2. in fin. ff. de senatu. Bald. in cap. 1. colum. 2. de feud. dat. in vic. leg. commissi. & vide que not. Bald. in L. non ignorabit, C. ad exhiben. & de officiali semel remoto propter delictum uide in L. si aliquis, C. de suscepto. & Archan. lib. 10. & ibi Joan. de Plat. Item, & per contrarium pro bono semper praelumitur bene, L. quod si uelit, §. qui mancipia, ff. de edit. edi. Bald. in L. 1. circa finem, C. loca. cap. mandata. de prescriptio.

- (6) Su enemigo. Adde L. 3. §. si tutor inimicus, ff. eod.
(7) Sus parientes. In dist. §. si tutor dicit paribus ejus, ex quo uerbo, gloss. ibi dicit fecus esse, si esset inimicus fratris, vel aliorum transuersalium, quam tamen gloss. reprobant. ibi Din. & Alberic. per text. in L. un-

xesse, (8) delante del Juez, que non tenia que dar a comer al moço, e fallasen que diere mentira. (9) O si non fiziesse escrito de los bienes del huerfano, a que llaman Inuentario, segund de sulo diximos. (10) O si non le amparasse, (11) a el, e a sus bienes, en juicio, o fuera de juicio. O si se escondiesse, (12) e non quisiesse parecer, quando supiesse que le auian dado por Guardador del huerfano.

LEY II.

Quien son aquellos que pueden razonar contra el Guardador, para darle por sospechoso: e en que manera lo deuen fazer, e ante quien.

Acufar puede al Guardador por sospechoso cada vno del Pueblo. (1) E señaladamente, (2) es tenuta de lo fazer la madre del huerfano, o su auuela, o su hermana, o su ama que lo erio; o otra persona qualquier, tambien muger como varon, que se mucua a fazerlo por razon de piedad. Pero el moço que fuere menor de carotze años, (3) non podria acufar a su Guardador por sospechoso; mas si Partida VI.

- manitatis, C. de excusatio. tuto. Bar. tamen ibi dicit hoc relinquendum arbitrio Judicis, ut uideat: ista lex indistincte loquens, uideatur approbare opinionem Dini, non tamen dillicite arbitrium Judicis in hac reuerti, prout Bar. dicit.
(8) Si dixisset. Idem si sui copiam non faciat, ut alimenta pupillo decernatur, inst. eod. §. si quis tutor, & L. 3. §. tutor qui ad alimenta, ff. eodem.
(9) Mentira. Vide in dist. §. tutor qui ad alimenta.
(10) Distimo. Supra tit. 16. L. 15. ead. partit.
(11) Amparasse. Concord. L. fin. in princ. C. de admitt. tuto. & an ex hoc solo remoueatur sine nouo processu, uide Bar. in L. cum qui res, C. de procurat. quod sic & eundem Bar. in L. impuberibus, §. fin. ff. de suspens. tuto. & tutor qui non uult accusare offensores minoris remouetur, ut suspensus L. senatus, & ibi not. Bald. C. quid accus. non pos.
(12) Se escondiesse. Concord. cum L. impuberibus, §. fin. ff. eod. Adde etiam aliam causam, in dist. leg. 3. §. severus, & aliam in §. tutor, ff. eod. & in §. tutor.

LEY III.

Tutoris suspecti accusatio competit cuilibet de populo: sed magis incumbit matri, auie, & sorori, vel nutrice pupilli, aut alii cuiuscumque sexus qui ratione pietatis mouetur: impubes tamen ipse non potest accusare: sed factus adultus potest cum consilio consanguineorum, siue tutor sit testamentarius legitimus, uel datus: & fiet hoc accusatio coram Judice majoris loci, ubi pupillus habet bona sua, & fiet tutore accusato presentente. Hoc dicit.

- (1) Del Pueblo. Concord. L. 1. §. consequens, ff. eod. & inst. eod. §. consequens, & L. pietatis, C. eod.
(2) Señaladamente. In dist. leg. 1. §. consequens, dicitur immo, & mulieres admittuntur sed hæc sole que pietate, &c.
(3) Menor de carotze años. Adde inst. eod. §. impuber. & ff. eod. L. impuberibus, in princ.
(4) En el uientre. Adde L. 3. §. sed, & si quis curam uentris, ff. eod. & vide ibi in §. non tantum, de surrogat. & predigis.
(5) Quier fuisse. Omnes equidem tutores possunt fieri suspecti, ut hic, & inst. eod. §. nunc uideamus, & L. 1. §. ostendimus, ff. eod.

fuesse mayor, poderlo y a fazer con consejo de sus parientes. E cada vno destes sobredichos puede acufar por sospechoso, tambien al Guardador que fuefse dado al que fuefse aun en el uientre (4) de la madre, como al que fuefse ya nascido; quier fuefse (5) establecido por Guardador en testamento; o por razon de parentesco, a quien dizen legitimo; o fuefse dado por otorgamiento del Juez del lugar. E la acufacion. (6) de los Guardadores que se haze por razon de sospecha, deue ser fecha delante del Judgador (7) mayor del lugar do ha el moço sus bienes, estando delante (8) aquel contra quien es dada la acufacion de la sospecha.

LEY III.

Como el Judgador de su officio, puede remouer al Guardador de la guarda del Huerfano, quando entendiere que es danoso.

EL Judgador, de su officio, (1) puede remouer al guardador, de la guarda, maguer non le acufe ninguno; si viere, o entendiere, que haze mal la fazienda del huerfano, Mm

- (6) La acufacion. Et aduerte, quod in accusatione suspecti tutoris, non est necesse in libello ponere causam, Bar. in L. hæc enim, in princ. ff. eod. quando dolus non obijctor, & an possit fieri accusatio de suspecto per procuratorem? Vide Nicol. de Neapol. in L. plane, ff. de excusa. tuto. ubi refert Raine. tenuisse quod non. text. tamen uidetur uelle, quod sic in L. non solum, §. fin. secundum litteram accusabitur, & Angel. ibi dicit quod potest fieri, si ciuilliter agatur, ad remouendum eum, non uero si criminaliter agatur: uide ibi per Doct. & an possit tutor accusari de suspecto antequam gerat? Vide L. hæc enim, §. fin. ff. eod. & Bald. in L. 1. §. solent, ff. de offic. presb. ubi.

Del Judgador. Adde inst. eod. §. 1. sed an debet esse hæc accusatio coram Judice causarium criminalium, uel possit coram Judice ciuillium causarium agi, Bald. in L. 1. C. si tuto. non gesse, refert opiniones contrarias, & dicit, quod de facto uidit istam questionem agitari coram Judice ciuillium causarium, presentem cum opponitur culpa, & non dolus, & ego uidi similiter coram auditoribus regali cancellaria licem super hoc, uide Bar. in L. 1. §. secundum, ff. de suspens. tuto. & ibi etiam uide per eum, an ligatur criminaliter debeat in libello exprimi ea de quibus in L. libellorum, ff. de accusa. & an ista causa possit delegari, uide per Bar. in dist. leg. 1. §. datus, & in L. 1. §. suspecti, ff. ad Turpi. Et aduerte, quod si incidenter competat Judex tutorem fraudulenter administrasse tantum debet dare sibi terminum ad suas defensiones, Bar. in L. impuberibus, §. fin. ff. de suspens. tuto.

Delante. Sed an se defendere possit per procuratorem, uide in dist. leg. non solum, §. fin. ff. de procura. & per Bar. in L. decreto, ff. de suspens. tuto.

LEY III.

Si expediens est, Judex potest tutorem suspectum, nemine accusante remouere. Item licet contestata, in tali accusatione ponat Judex alium qui administret uique ad finem litis. Hoc dicit.

- (1) Officio. Adde L. 3. §. preterea, ff. eod. & an tunc si remouetur sit infamis? Gloss. ibi uoluit quod non. de quo, uide ibi per Bar. & Alber. & per Salic. in L. fin. C. eod. & dicam Deo dante in L. 5. tit. 6. part. 7.

en qualquiera manera quier que lo vea, o lo entienda. Otrofi dezimos, que luego quel Guardador es acusado (2) por sospecho, e el pleyto de la acusacion es comenzado por demanda, (3) e por respuesta, deve el Juez dar a otro ome bueno, en fieltad, la guarda del moço, e de sus bienes, fasta quel pleyto sea acabado.

LEY III.

Que pena merecen los Guardadores de los Huerfanos, si fallaren que fizieran algun menoscabo en los bienes dellor.

Tollido seyendo el Guardador del Huerfano, de la guarda del huerfano, por sospecho, por algun engaño (1) que le ouiesse fecho en sus bienes; dezimos, que finca enfamado por ende por siempre, e deve pechar el daño que fizo al huerfano, segund aluedrio del Judgador. Mas si fuesse remouido de la guarda, non por engaño que ouiesse fecho a sabiendas, mas por que fuesse ome perzoso, o de mal recabdo, (2) e nonce non seria por ende enfamado. Pero deuen dar luego algun ome bueno que guarde al moço, e a sus bienes, en lugar del otro. E sobre todo dezimos, que todas aquellas razones, e sospechas, que diximos en estas leyes, que han lugar en el Guardador del pupilo; estas mismas deuen ser guardadas en el otro Guardador, que es dado a los menores de veynte, e cinco años, e mayores de catorze; a que dizen, Curator. (3)

(1) Es acusado. Concord. in fi. cod. §. si quis autem, & L. cum quem, C. cod. & L. quid si forte, §. 1. & ibi vide Bart. ff. de solutio. & in pralato accusato. vide text. in cap. venerabilis. de officio, delegat. & in cap. fin. de accusa. & quid si tutor qui accusatur de suspecto talis est, qui conuictus non debet removeri: sed alius sibi adjungi? Vide per Bart. in di. §. 1. & in L. si tutor, ubi bonus text. ff. de suspes. tuto. ubi etiam vide. Bart. ubi concluditur, quod tali casu non interdicatur sibi administratio: sed curator adiungatur. Sulfert, rapen, & forte non male in di. leg. cum quem, vult quod etiam talis sit interdicta administratio eo ipso quod postulat suspectus usque in id tempus, quo sibi curator adiungatur: & tunc poterit cum adjuncto administrare etiam pendente processu, & de facto vidi pendente accusatione suspecti contra matrem associari per Judices causas pendente lite quendam Judicem in partibus ad administrationem.

(3) Por demanda. Approbat dictum Azo. C. de suspes. tuto. in summa, ad fin. & sic ante litem contestatam, poterit sibi solvi. & tenetur quod administrat, secundum Angel. in di. leg. quid si forte, §. sunt quidam, qui dicitur Perusii iudicatum per illud dictum singulari Azo. nis.

LEX FINALIS.

Revocatus a tutela ut suspectus propter dolum est infamis, & tunc tenetur de mala administratione officio

Como deuen ser entregados los Menores, si algun daño, o menoscabo, recibieron en sus bienes, por culpa de si mismos, o de aquellos que los tuuieren en guarda.

Menoscabos, e daños reciben muchas vegadas los menores en sus bienes, por mengua de si, por que non han entendimiento cumplido en las cosas, asi como les seria menester; o por culpa, o por engaño de sus Guardadores, o de otro. E por ende tuuieron por bien los Sabios antiguos que fizieron las leyes, que ellos fuesen entregados de todo su derecho, quando tal daño les acadesse por alguna destas maneras. Onde, pues que en los Titulos ante deste fablamos de la guarda de los huerfanos, e de sus bienes. Queremos aqui dezir, de como deuen ser entregados, quando por mengua de guarda reciben algun menoscabo, o daño, en ellos. E diremos desta entrega, a que dizen en latin, restitutio, que cosa es. E a que tiene pro. E quales son aquellos menores, que la pueden demandar. E por que razones. E de que cosas. E ante quien. E quando. E en que manera deve ser fecha.

LEY I.

Que cosa es Entrega, e a que tiene pro.

Restitutio, en latin, tanto quiere dezir, en romanze, como demanda de entrega que faze el menor al Juez, que le torne algun pleyto, o alguna postura, que ha fecho con otro a daño de si, en el estado primero (1) en que ante estaua; e que reuoque el juyzio

Judicis, sed ob culpam, vel negligentiam non est infamis: sed dabitur statim alius, & omnia que dixi de suspecto tutore habent etiam locum in curatore. Hoc dicit.

(1) Per algun engaño. Concord. in fi. cod. §. suspectus autem, non sufficit ergo lata culpa ut sit infamis, secundum gloss. ibi, & tradit Albericus etiam in L. ha enim, ff. cod. & adde L. final. & ibi gloss. C. cod.

(2) Mal recabdo. Concord. L. 3. §. fin. cum L. sequenti, ff. cod. & di. §. suspectus autem, & in dubio dicitur remoueri ex causis objectis in libello, gloss. in di. L. fin. C. cod. & in di. §. suspectus quas vide.

(3) Curator. Adde L. 1. & L. in postulantis, C. cod. & quia generaliter de utriusque LL. loquuntur, ff. & C. & in fi. cod.

TITULUS DECIMUSNONUS.

De in integrum restitutione.

LEX I.

Restitutio est in pristinum statum restitutio, & per eam minores a damnis alterius dolo, vel sui facilitate venientibus liberantur. Hoc dicit.

(1) Primera. Adde 2. q. 3. §. notandum, in fin. & in cap. ex literis, de in integr. restit. & L. 1. C. de sentent. pas. L. 1. tit. 25. 3. part. & ex his colligitur formationem libelli in integrum restitutione, non enim est necesse quod particulatim exprimat causa lationis seu articulo

LEY III.

Como el Menor de veinte, e cinco años, o su Guardador, puede demandar restitucion, por daño que recibiese, consociendo, o negando en Juyzio, el, o su Abogado, lo que non debia.

Conociendo, o negando (1) en juyzio, el menor, o su Guardador, o su Abogado, alguna cosa por que menoscabasse, o perdiessse de su derecho; o dexando de poner defension, (2) o otra razon, de que le pudiesse aprouechar; puede demandar al Juez, que torne el pleyto en el estado en que era ante, e que non se le embargue su derecho por ninguna destas razones sobredichas: e el Juez deue lo fazer. E de lo que dize en esta ley, e de las otras cosas de que se pueden aprouechar los menores, fablamos asiaz complidamente en la tercera Partida deste nuestro libro, en los Titulos, de los Demandadores, e de los Demandados, e de los Juezes, en las leyes que fablan en esta razon.

Mm 2

LEY

zio que fuesse dado contra el, e torne el pleyto en el estado en que era ante que lo diesse. E tiene pro esta entrega a los menores, ca por ella son guardados de daño, que les podría venir por su liuidad, o por engaño (2) que les ouiesse fecho.

LEY II.

Quales son aquellos Menores que pueden demandar la Entrega, e por que razones.

Menor es llamado aquel que non ha aun veynte, e cinco años cumplidos, quanto tiempo quier que le mengue (1) ende. E de tal menor como este se entiende, que si daño, o menoscabo recibiere por su liuidad, o por culpa de su Guardador, (2) o por engaño quel fiziesse otro ome, que deve ser entregado de aquella cosa que perdio, o que se le menoscabo, por qualquier destas tres razones: (3) prouando el daño, o el menoscabo, e que era menor de veinte, e cinco años, quando lo recibio: ca, si esto non fuesse prouado, (4) non se defataria lo que fuesse fecho, o puesto, con el, o con su Guardador.

Partida VI.

culus, in quo fuit laesus; sufficit quod dicat se minorem, & dolo, vel sui facilitate laesum, vide per Barr. in L. minor. autem, §. 1. ff. de minor. ubi limitat, nisi petatur restitutio contra sententiam Principis, imò neque esse necesse quod exprimat qualiter sit laesus secundum Spec. tit. de restit. in integr. §. qualiter, ibi tamen refert opinionem Ueber. in contrarium quod videtur tutius. Sed sustentaretur libellus, licet hoc non exprimeretur, ut tradit Alexand. in L. nam, & postea, §. si minor, col. 1. ff. de jurando, & in L. fin. C. de in integr. restit. & satis confert ista L. partitatum ad sustentationem talis libelli. Tene etiam menti istam leg. ut scias qualiter Juxta debet pronuciare, cum petitur restit. contra sententiam: non enim iudicat super prima causa, sed solum rescindit sententiam, & reduct rem ad pristinum statum. Adde L. 1. & ibi Bart. C. si aduers. liberta. & not. quod sufficit in integrum restitutionem tacite peti. vide Bald. in L. non quicquam, §. ubi decretum, col. 7. ff. de offic. pro Con.

(2) O por engaño. Concord. cum L. 1. ff. cod. & L. minoribus, C. cod.

LEX II.

Petere potest restitutionem in integrum non habens viginti quinque annos completos, si probet damnum sibi datum sui facilitate, vel defensoris culpa, aut alterius dolo, & minorem aetatem. Hoc dicit.

(1) Mengue. Adde L. 1. §. minorem, ff. de mino. ubi quod de momento in momento inspicitur hoc ubi ad momentum de bissexto die quod intercalatur.

(2) De su guardador. Concord. cum L. etiam, & L. fin. C. si tutor. vel cura. interuo. & L. intra utile, §. 1. ubi bonus text. ff. de minor. & nota, quod etiam interuenus Judicis cum tutore, vel curatore, non impedit restitutionem, L. fin. & ibi Paul. de Cast. C. de deposito. mino. & procedit etiam si tutor, vel curator sit pater ipsius minoris emancipati, L. etiam si a pater, ff. de mino. procedit etiam, & si tutore nulli culpa possit adscribi, L. tutor ugentibus, in princ. ff. eodem, si tamen qui fecit actum fuit procurator minoris, non restituitur minor, nisi procuratore non existente solvendo, L. cum mandato, ff. cod. & ibi gloss. ponit rationem diversitatis, limita etiam istam leg. in caso, L. propterandum, §. fin. C. de Judic. & vide etiam quod habetur in L. postea. C. de his quibus ut indigni. & ibi Bald. Sed queritur cum intelligence minoris sit agere contra tutorem, vel curatorem ad inter esse, vel petere restitutionem

contra laesionem, ut in di. leg. etiam, & in L. fin. C. si tuto. vel cura. An si agat contra tutorem teneatur cedere ei beneficium restitutionis quod habet contra alium? Et videtur quod sic ut in L. si minoris, C. de administ. tuto. potest enim ead. beneficium restitutionis, ut est ibi text. & ibi not. Bart. & in L. quod si minor, §. fin. ff. de minor. & adde quod in hoc notat. Nicol. de Neapol. in L. 1. in princ. ff. de tuto. & ratio. dist. quod videtur procedere quando tutor non esset in dolo, sed in culpa, nam si dolo, non videtur, quod possit petere restitutionem, ut in leg. si plures, de administ. tutor. & ibi gloss. & notat gloss. in cap. monemus, 12. quast. 2. alias sic, ut in leg. 1. §. nunc traheamus, & L. si alterius, ff. de tutel. & ratio. dist. & in di. leg. si minoris. Adverte etiam, quod & hic gaudet simili beneficio, ut tradit Joan. de Plat. in leg. 1. C. de sentent. cont. ff. cum, lib. 10. & in administ. tutoris respublice, vide quod notat idem Joan. de Plat. in leg. 1. C. de administ. tutor. lib. 11. vide etiam quod in alienatione rei Ecclesiasticae, notat gloss. in di. cap. monemus, & vide etiam de pralato, qui damnificauit Ecclesiam, quod sit in electione Ecclesie agere contra eum, vel ejus haeredes, vel petere restitutionem in integrum contra tertium, vel rem vindicare per Abb. in cap. 2. de in integr. restit. col. pen. & adde L. cum interdicta, & ibi Bald. C. de arbit. tutel.

(3) Razones. Non ergo si usus fuerit jure communi, ut in leg. fin. C. cod. & infra cod. L. 6. (4) Non fuisse prouado. Adde L. verum, §. sciendum, & L. patri, ff. de mino. & L. aui & postea, §. si minor, ff. de jurando, & L. minoribus, C. de in integr. restit. & L. si minorem, & infra cod. L. 6. in fin. & L. 3. tit. 14. 3. partit. & tit. 25. L. fin.

LEX III.

Restitutor minor aduersus confessionem a se, vel a tutore, vel curatore, vel Advocato factam, vel ob omniam exceptionem, si est laesus. Hoc dicit.

(1) O negando. Adde L. certum, §. penult. ff. de conf. & L. si ex causa, §. nunc videndum, ff. de mino. & L. 1. tit. 13. supra 3. partit. & vide omnino ad materiam istam per Bald. in leg. uicica, col. 23. & 14. & 15. C. de confess. ubi vide quomodo probetur laesio in confessione minoris.

(2) Defrausum. Adde L. minor autem, & L. minor 13. anni emissam, ff. de mino.

en qualquiera manera quier que lo vea, o lo entienda. Otrofi dezimos, que luego quel Guardador es acusado (2) por sospechoso, e el pleyto de la acusacion es comenzado por demanda, (3) e por respuesta, deve el Juez dar a otro ome bueno, en fieltad, la guarda del moço, e de sus bienes, fasta quel pleyto sea acabado.

LEY III.

Que pena merecen los Guardadores de los Huerfanos, si fallaren que fizieran alguna menoscabo en los bienes dellor.

Tollido seyendo el Guardador del Huerfano, de la guarda del huerfano, por sospechoso, por algun engaño (1) que le ouiesse fecho en sus bienes; dezimos, que finca enfamado por ende por siempre, e deve pechar el daño que fizo al huerfano, segund aluedrio del Judgador. Mas si fuesse remouido de la guarda, non por engaño que ouiesse fecho a sabiendas, mas por que fuesse ome perzoso, o de mal recabdo, (2) e nonce non seria por ende enfamado. Pero deuen dar luego algun ome bueno que guarde al moço, e a sus bienes, en lugar del otro. E sobre todo dezimos, que todas aquellas razones, e sospechas, que diximos en estas leyes, que han lugar en el Guardador del pupilo; estas mismas deuen ser guardadas en el otro Guardador, que es dado a los menores de veynte, e cinco años, e mayores de catorze; a que dizen, Curador. (3)

(1) Es acusado. Concord. infl. cod. §. si quis autem, & L. cum quem, C. cod. & L. quid si forte, §. 1. & ibi vide Bart. ff. de solutio. & in praelato accusato. vide text. in cap. venerabilis. de officio, delegat. & in cap. fin. de accusa. & quid si tutor qui accusatur de suspecto talis est, qui conuictus non debet removeri: sed alius sibi adjungi? Vide per Bart. in dist. §. 1. & in L. si tutor, ubi bonus text. ff. de suspect. tuto. ubi etiam vide. Bart. ubi concluditur, quod tali casu non interdicatur sibi administratio: sed curator adiungatur. Sulfert. raven, & forte non male in dist. leg. cum quem, vult quod etiam talis sit interdicta administratio eo ipso quod postulat suspectus usque in id tempus, quo sibi curator adiungatur: & tunc poterit cum adjuncto administrare etiam pendente processu, & de facto vidi pendente accusatione suspecti contra matrem associari per Judices causas pendente lite quemdam Judicem in partibus ad administrationem.

(3) Por demanda. Approbat dictum Azo. C. de suspect. tuto. in summa, ad fin. & sic ante litem contestatam, poterit sibi solvi. & tenetur quod administrat, secundum Angel. in dist. leg. quid si forte, §. sunt quidam, qui dicitur Perusii iudicatum per illud dictum singulari Azois.

LEX FINALIS.

Revocatus a tutela ut suspectus propter dolum est infamis, & tunc tenetur de mala administratione officio

Como deuen ser entregados los Menores, si algun daño, o menoscabo, recibieron en sus bienes, por culpa de si mismos, o de aquellos que los tuuieren en guarda.

Menoscabos, e daños reciben muchas vegadas los menores en sus bienes, por mengua de si, por que non han entendimiento cumplido en las cosas, asi como les seria menester; o por culpa, o por engaño de sus Guardadores, o de otro. E por ende tuuieron por bien los Sabios antiguos que fizieron las leyes, que ellos fuesen entregados de todo su derecho, quando tal daño les acaeciesse por alguna destas maneras. Onde, pues que en los Titulos ante deste fablamos de la guarda de los huerfanos, e de sus bienes. Queremos aqui dezir, de como deuen ser entregados, quando por mengua de guarda reciben algun menoscabo, o daño, en ellos. E diremos desta entrega, a que dizen en latin, restitutio, que cosa es. E a que tiene pro. E quales son aquellos menores, que la pueden demandar. E por que razones. E de que cosas. E ante quien. E quando. E en que manera deve ser fecha.

LEY I.

Que cosa es Entrega, e a que tiene pro.

Restitutio, en latin, tanto quiere dezir, en romanze, como demanda de entrega que faze el menor al Juez, que le torne algun pleyto, o alguna postura, que ha fecho con otro a daño de si, en el estado primero (1) en que ante estaua; e que reuoque el juyzio

Judicis, sed ob culpam, vel negligentiam non est infamis: sed dabitur statim alius, & omnia que dixi de suspecto tutore habent etiam locum in curatore. Hoc dicit.

(1) Per algun engaño. Concord. infl. cod. §. suspectus autem, non sufficit ergo lata culpa ut sit infamis, secundum gloss. ibi, & tradit Albericus etiam in L. ha enim, ff. cod. & adde L. final. & ibi gloss. C. cod.

(2) Mal recabdo. Concord. L. 3. §. fin. cum L. sequenti, ff. cod. & dist. §. suspectus autem, & in dubio dicitur remoueri ex causis objectis in libello, gloss. in dist. L. fin. C. cod. & in dist. §. suspectus quas vide.

(3) Curator. Adde L. 1. & L. in postulantis, C. cod. & quia generaliter de utriusque LL. loquuntur, ff. & C. & infl. cod.

TITULUS DECIMUSNONUS.

De in integrum restitutione.

LEX I.

Restitutio est in pristinum statum restitutio, & per eam minores a damnis alterius dolo, vel sui facilitate venientibus liberantur. Hoc dicit.

(1) Primera. Adde 2. q. 3. §. notandum, in fin. & in cap. ex literis, de in integr. restit. & L. 1. C. de sentent. pas. L. 1. tit. 25. 3. part. & ex his colligitur formationem libelli in integrum restitutione, non enim est necesse quod particulatim exprimat causa lationis seu articulo

LEY III.

Como el Menor de veinte, e cinco años, o su Guardador, puede demandar restitucion, por daño que recibiesse, consociendo, o negando en Juyzio, el, o su Abogado, lo que non debia.

Conociendo, o negando (1) en juyzio, el menor, o su Guardador, o su Abogado, alguna cosa por que menoscabasse, o perdiessse de su derecho; o dexando de poner defension, (2) o otra razon, de que le pudiesse aprouechar; puede demandar al Juez, que torne el pleyto en el estado en que era ante, e que non se le embargue su derecho por ninguna destas razones sobredichas: e el Juez deue lo fazer. E de lo que dize en esta ley, e de las otras cosas de que se pueden aprouechar los menores, fablamos asiaz complidamente en la tercera Partida deste nuestro libro, en los Titulos, de los Demandadores, e de los Demandados, e de los Juezes, en las leyes que fablan en esta razon.

Mm 2

LEY

zio que fuesse dado contra el, e torne el pleyto en el estado en que era ante que lo diesse. E tiene pro esta entrega a los menores, ca por ella son guardados de daño, que les podría venir por su liuidad, o por engaño (2) que les ouiesse fecho.

LEY II.

Quales son aquellos Menores que pueden demandar la Entrega, e por que razones.

Menor es llamado aquel que non ha aun veynte, e cinco años cumplidos, quanto tiempo quier que le mengue (1) ende. E de tal menor como este se entiende, que si daño, o menoscabo recibiere por su liuidad, o por culpa de su Guardador, (2) o por engaño quel fiziesse otro ome, que deve ser entregado de aquella cosa que perdio, o que se le menoscabo, por qualquier destas tres razones: (3) prouando el daño, o el menoscabo, e que era menor de veinte, e cinco años, quando lo recibio: ca, si esto non fuesse prouado, (4) non se defataria lo que fuesse fecho, o puesto, con el, o con su Guardador.

Partida VI.

culus, in quo fuit laesus: sufficit quod dicat se minorem, & dolo, vel sui facilitate laesum, vide per Barr. in L. minor. autem, §. 1. ff. de minor. ubi limitat, nisi petatur restitutio contra sententiam Principis, imò neque esse necesse quod exprimat qualiter sit laesus secundum Spec. tit. de restit. in integr. §. qualiter, ibi tamen refert opinionem Uben. in contrarium quod videtur tutius. Sed sustentaretur libellus, licet hoc non exprimeretur, ut tradit Alexand. in L. nam, & postea, §. si minor, col. 1. ff. de jurando, & in L. fin. C. de in integr. restit. & satis confert ista L. partitatum ad sustentationem talis libelli. Tene etiam menti istam leg. ut scias qualiter Juxta debet pronuciare, cum petitur restit. contra sententiam: non enim iudicat super prima causa, sed solum rescindit sententiam, & reuertit rem ad pristinum statum. Adde L. 1. & ibi Bart. C. si aduers. liberta. & not. quod sufficit in integrum restitutionem tacite peti. vide Bald. in L. non quicquam, §. ubi decretum, col. 7. ff. de offic. pro Con.

(2) O por engaño. Concord. cum L. 1. ff. cod. & L. minoribus, C. cod.

LEY II.

Petere potest restitutionem in integrum non habens viginti quinque annos completos, si probet damnum sibi datum sui facilitate, vel defensoris culpa, aut alterius dolo, & minorem aetatem. Hoc dicit.

(1) Mengua. Adde L. 1. §. minorem, ff. de mino. ubi quod de momento in momento inspicitur hoc ubi ad momentum de bissexto die quod intercalatur.

(2) De su guardador. Concord. cum L. etiam, & L. fin. C. si tutor. vel cura. interuo. & L. intra utile, §. 1. ubi bonus text. ff. de minor. & nota, quod etiam interuenus Judicis cum tutore, vel curatore, non impedit restitutionem, L. fin. & ibi Paul. de Cast. C. de deposito. mino. & procedit etiam si tutor, vel curator sit pater ipsius minoris emancipati, L. etiam si a pater, ff. de mino. procedit etiam, & si tutore nulli culpa possit adscribi, L. tutor ugentibus, in princ. ff. eodem, si tamen qui fecit actum fuit procurator minoris, non restituitur minor, nisi procuratore non existente solvendo, L. cum mandato, ff. cod. & ibi gloss. ponit rationem diversitatis, limita etiam istam leg. in caso, L. propterandum, §. fin. C. de Judic. & vide etiam quod habetur in L. postea. C. de his quibus ut indigni. & ibi Bald. Sed queritur cum intelligence minoris sit agere contra tutorem, vel curatorem ad inter esse, vel petere restitutionem

contra laesionem, ut in dist. leg. etiam, & in L. fin. C. si tuto. vel cura. An si agat contra tutorem teneatur cedere ei beneficium restitutionis quod habet contra alium? Et videtur quod sic ut in L. si minoris, C. de administ. tuto. potest enim ead. beneficium restitutionis, ut est ibi text. & ibi not. Bart. & in L. quod si minor, §. fin. ff. de minor. & adde quod in hoc notat. Nicol. de Neapol. in L. 1. in princ. ff. de tuto. & ratio. dist. quod videtur procedere quando tutor non esset in dolo, sed in culpa, nam si dolo, non videtur, quod possit petere cessationem, ut in leg. si plures, de administ. tutor. & ibi gloss. & notat gloss. in cap. monemus, 12. quast. 2. alias sic, ut in leg. 1. §. nunc traheamus, & L. si alterius, ff. de tutel. & ratio. dist. & in dist. leg. si minoris. Adverte etiam, quod & hic gaudet simili beneficio, ut tradit Joan. de Plat. in leg. 1. C. de sentent. cont. ff. cum, lib. 10. & in administratore reipublice, vide quod notat idem Joan. de Plat. in leg. 1. C. de administ. reipub. lib. 11. vide etiam quod in alienatione rei Ecclesiasticae, notat gloss. in dist. cap. monemus, & vide etiam de praelato, qui damnificauit Ecclesiam, quod sit in electione Ecclesiae agere contra eum, vel ejus haeredes, vel petere restitutionem in integrum contra tertium, vel rem vindicare per Abb. in cap. 2. de in integr. restit. col. pen. & adde L. cum interdicta, & ibi Bald. C. de arbit. tutel.

(3) Razones. Non ergo si usus fuerit jure communi, ut in leg. fin. C. cod. & infra cod. L. 6.

(4) Non fuisse prouado. Adde L. verum, §. sciendum, & L. patri, ff. de mino. & L. aui & postea, §. si minor, ff. de jurando, & L. minoribus, C. de in integr. restit. & L. si minorem, & infra cod. L. 6. in fin. & L. 3. tit. 14. 3. partit. & tit. 25. L. fin.

LEY III.

Restitutor minor aduersus confessionem a se, vel a tutore, vel curatore, vel Advocato factam, vel ob omniam exceptionem, si est laesus. Hoc dicit.

(1) O negando. Adde L. certum, §. penult. ff. de conf. & L. si ex causa, §. nunc videndum, ff. de mino. & L. 1. tit. 13. supra 3. partit. & vide omnino ad materiam istam per Bald. in leg. uicica, col. 23. & 14. & 15. C. de confess. ubi vide quomodo probetur laesio in confessione minoris.

(2) Defrassio. Adde L. minor autem, & L. minor 13. anni emissam, ff. de mino.

non deue set defatado (3) despues ; como quier que non era de edad quando lo fizo : esto es, por que las leyes ayudan a los engañados, e

ff. de iurejur. quod si pupillus proximus pubertati juret cum contrahit se esse puberem, & postea etiam juret, quod non veniet contractum quod habebit locum dispositio authent. Sacramenta puberum, sicut si esset pubes: & cum isto dicto transit ibi Paul. de Cast. multum commendans dicens, se alibi non legisse; si tamen teneamus illam opinionem, quod etiam pupillus doli capax obligatur ex juramento non esset ita miranda dicta decisio, vide per Alexand. in dist. leg. qui jurasse, in princ. Item lex ista partitaram expresse tenet de adulto, non de pupillo, cum superius dixit, que participare de tali tempo, Doctor. etiam intelligunt de adulto, LL. dist. tit. C. si min. se major. dixit. & patet ex LL. filius tit. Quid autem dicemus in dubio, cum non constat de dolo minoris? Azo. in summa filius tit. in fin. dicit, quod presumitur doli in minore, qui se majorem dixit, & idem tenet gloss. in dist. leg. 3. & ibi Odofr. in fin. Cynus tamen, & alii tenent oppositum: quia doli non presumitur, nisi probetur, L. quatenus, ff. qui dolo, ff. de probat. Et hoc etiam vult ista lex partitaram cum dicit, si lo faze engañamiento. Et ita tenent Alberic. & Salice. in dist. leg. 3. ubi etiam Bart. in fin. si autem minor sui facilitate asserat se majorem, & ita juret, tunc distinguit, ut habetur in dist. leg. 3. quia aut juravit verbo tenus: & tunc non restituitur, nisi per instrumentum, seu scripturam probet se minorem, & si juravit corporaliter, nullo modo restituitur, ut ibi, & per que instrumenta probetur cum verbo tenus juravit, vide per Spec. tit. de restitu. in integ. §. qui autem, col. 4. verus. sed cuiusmodi erit scriptura, ubi etiam vide per Spec. aliquas notabiles quaestiones in ista materia, in col. 5. videlicet, an praesudicet sibi minor ex tali juramento, in aliis contractibus, & tenet quod non, & tenet, gloss. in leg. de atate, ff. de mino. in fin. gloss. vide ibi per Spec. ubi etiam de aliis in ista materia.

(3) Defatado. Ex beneficio restitutionis: possent tamen opponere contra contractum ea, quae possent major, ut alias notat gloss. in leg. 1. in authent. Sacramenta puberum, C. si advers. vendi. & procederet etiam si cum juramento minor assereret se majorem, & sic non excluderetur si contractus esset nullus a jure dicendi nullum, propter tale juramentum, secundum Joanni. Andr. post Nichol. de Mata. in addit. ad Spec. tit. de sententia, §. ut autem, in princ. in additione magna, & idem tenet Specul. tit. de restitu. in integ. §. qui autem, col. 5. verus. sed cum ei, repellitur enim ex hoc a beneficio restitutionis, quod est jus singulare, non vero a jure communis beneficio, & idem tenet Paul. de Cast. in LL. 1. 2. C. si min. se major. dixit. multum commendans.

(4) Non a los engañadores. Adde dist. leg. 2. C. si mino. se major. dixit.

(5) Mayor de catorce años. Quid si adhuc non habeat 14. annos: est tamen doli capax quando jurat? Est maxima diversitas inter Docto. sed communior, & verior videtur opinio, quod sic idem in eod. & istam opinionem tenet Andr. de Her. in §. item Sacramenta, de pac. juram. firm. & Bart. in authent. Sacramenta puberum, C. si advers. vendi. Alex. in L. qui jurasse, in princ. ff. de iurejur. & communiter Canonice, per text. in cap. ex litteris, §. 2. de sponsa. cum gloss. ibi, & qualiter intelligatur doli capax, vide per And. de Her. ubi supra volentem, quod non sufficit habere decem annos cum dimidio, neque tresdecim cum dimidio, si non constet esse doli capax. Sed quid si impubes juret se non venire contra contractum celebrandum cum Titio, quando pubes erit, deinde factus pubes facit ipsum contra-

non a los engañadores. (4) Esto mismo sería, quando el moço fuere mayor de catorce años, (5) e jurasse (6) que la vendida, e

atum cum Titio, an valeat? Et Alberi. post Guid. tenet quod non in dist. authent. Sacramenta puberum, col. 3. Quid autem si impubes contraxit postea verò factus puber juravit non contra venire contractum ipsum, Alberic. ibidem post Guido dicit spectandum esse initium, & quod ex forma illius constitutionis exigitur, quod contractus, & sacramentum fiant tempore pubertatis: quod ego intelligerem eo respectu ut contractus firmetur juramento: eo tamen quod minor jurans jam pubes teneatur ad observantiam: crederem teneri cum servari possit, & servare teneatur per capitulum, quamvis padum, de pac. lib. 6. C. cap. cum contingat, de iurejur. & quia qui jurat de novo videtur contrahere, & promittere, & maxime stante, leg. huius Regol. como quier que parezca, ff. de quibusdam & non est sine scrupulo, quod etiam respectu confirmationis contractus procedat dictum Alberic. cum constaret quod jam robes de novo approbat, & jurat. Ideo cave ab isto dicto. Et adde quod contractus nulli ex sequenti voluntate ratificatur, L. 1. ff. per totum, C. si major fact. venditio. fin. decre. rat. habu. & quod habetur de secunda voluntate, quae est valida prima existente non valida, C. ad Vell. L. si mulier, C. de agric. C. cens. L. cum scimus, & videtur contractum tempore quo fuit juratum, arg. L. de accessionibus in fin. ff. de divers. ff. temp. praescriptio. ff. in fin. quib. alien. licet, in princ. Item intellige de pubere sane mentis, & si sit parvulus, sive filius familias, sive liber, sive servus, gloss. in §. item Sacramenta de pac. juram. firm. procedit etiam dictum huius, L. si minor habeat curatorem, sive non, gloss. ibidem, & est gloss. 1. in fin. licet contrarium voluit Specul. tit. de empt. ff. vendi. §. nunc dicendum, col. 2. verus. hoc etiam scias, nam contrarium communiter tenetur, secundum Bald. in dist. §. item Sacramenta, col. 2. verus. 3. quare, Docto. communiter approbando opinionem Marti. in dist. authent. Sacramenta puberum. Procedit etiam ista lex, & si minoris procurator ad hoc speciale habens mandatum juret, gloss. in dist. §. item Sacramenta, in gloss. 1. & ibi dicit And. de Her. col. 2. ita communiter tenet, & idem tenet Bart. in L. qui bona, §. alieno, ff. de dam. infest. & ibi communiter Doct. licet aliqui voluerunt contrarium. Item procedit in civitate jurante, secundum Bal. in L. generaliter, in princ. C. de reb. credi. licet non in Ecclesia, secundum eum ibidem, & adde gloss. in cap. 1. de in integ. resti. lib. 6. & Bald. in dist. §. item Sacramenta, in dist. authent. Sacramenta puberum, in §. limitatio. De proligo vero jurante, vide Bart. in L. si cui bonis, ff. de verbo oblig. vide Bal. in L. 2. col. 7. C. de rescindend. venditio. ubi etiam de amente, vel phrenetico, qui non habet consensum.

(6) Jurasse. Videtur ista lex velle, quod sufficiat verbo tenus jurate: cum non exigit, quod corporaliter super aliqua Scriptura Divina praestetur gloss. rament, & Docto. communiter in dist. authent. Sacramenta puberum tenent, quod non sufficit ad illam dispositionem, quod nuda voce juretur, & dicit Bald. in dist. §. item Sacramenta, quod quando nuda voce juratur, non appellatur proprie sacramentum: sed verbum, & ibi dicit, quod de consuetudine sufficit quod juret super quolibet scriptura, in qua Deus nominetur, & quod sufficeret jurare super quendam tabula picta, in qua esset majestas Dei, vel Sanctorum, & tandem concludit, quod in hoc servari debet consuetudo: quia consuetudo quae dat formam aliquam est servanda, aliter non valet quod fit, secundum Specul. tit. de instrum. editio. §. breviter parum post principium. Joau. de Imol. in cap. cum contingat, col. 62. verus. item 2.

o la postura, (7) que fazia con otro, non la defataria por razon de menor edad. (8) Ca, despues que asi ouiesse jurado, deue ser guardada su jura. (9) Otrofi dezimos, que si el menor de veynte, e cinco años, pidiesse al Juez, que le entregasse de alguna cosa, que

avia perdida, o menoscabada, por razon de pleyto que ouiesse fecho non leyendo de edad cumplida; si sentencia fuere dada contra el, por que non era asi como el querrelaua, non puede demandar despues otra vez, (10) que sea entregado de aquella cosa, delante de aquel Juez,

lib. haim pag. 307.

post dubitari de iurejur. tenet quod sufficiat verbo juramentum praestari saltem attenta dispositione juris canonici, quae servanda est in materia juramenti, ut in cap. 2. de iurejur. lib. 6. ex eo, quia juramentum verbaliter praestitum est servandum: & ligat ad perjurium, ut patet ex his, quae habentur in cap. ff. si Christus de iurejur. & quia ut habetur in dist. cap. cum contingat, ff. cap. quomvis pactum, de pac. lib. 6. juramentum quod potest servari sine interitu salutis aeternae, servandum est, debet ergo servari, licet verbo tenus praestitum: & istud crederem esse tenendum attenta dispositione juris canonici, & etiam huius leg. partita. facit bonus text. in cap. cum tempore, de arbit. ff. cap. ad aures, quod met. caus. de promittente per fidem luam, & quod ibi not. Abb. & dixi in L. 26. tit. 11. part. 3. ubi quod solum hominibus, dixi quod non sufficeret, vide ibi, ubi etiam quod tale juramentum debeat esse tale, quod concernat Religionem Dei, ut etiam tradit Silic. post Jacob. Butri. in dist. authent. Sacramenta puberum, col. 2. An autem exigatur, quod minor jurans sit certioratus de beneficio restitutionis sibi competentis? Bart. & communiter Docto. in dist. authent. Sacramenta puberum, tenent quod non, ut late tradit ibi Jaso. in 3. limitatio. col. 14. ff. 15. allegatur ad hoc optimus textus in cap. ex rescripto. de iurejur. & vide late per Alex. 2. vbi. consil. 222. & Bart. in leg. 2. ad fin. col. 2. C. de rescind. vend. Abb. in cap. pen. col. fin. de empt. ff. vendi. licet Dyn. aliud voluerit, cujus fundamenta refert Alberic. in dist. authent. Sacramenta puberum, col. 3. & 4. dicit tamen Alber. quod communiter videt servari quod contractus celebrati per minores, cum juramento sunt reputati validi, etiam sine alla certificatione: sed quia opinio tanti Doctoris Dyni, scilicet est tor juribus soluta ad omne dubium tollendum, dicit crederem esse tutum, quod in contractibus minorum adiciatur, quod certiorati fuerint, & quod ita fecit in pluribus apponi. Adde etiam Bald. in leg. 2. col. 6. C. de rescind. vendit. distinguens, an intervernerint scientiam tutoris, vel curatoris, vel non: & non videtur a communi opinione recedendum, licet ante factum tutum est, quod dicit, Alberic. & in certificatione juris plane procedit. Quid autem de certificatione facti? Vide per Paul. de Cast. in quodam consil. incipit, viso puncto, & Decium consil. 407. circa fin. & an juramentum debeat intervenire in ipso contractu, vel sufficiat, quod ante, vel post praestetur? gloss. in dist. §. item Sacramenta, ff. in dist. authent. Sacramenta, vult, quod sufficiat quodcumque praestari, & vide per And. de Her. in dist. §. item Sacramenta, Alberic. dicit tutus esse quod in ipso contractu interveniat, vel in continentia ante, vel post, vide per eum in dist. authent. Sacramenta, col. 4. crederem etiam ex intervallo praestatum tenere de jure, licet tutum sit, quod dicit Alberic.

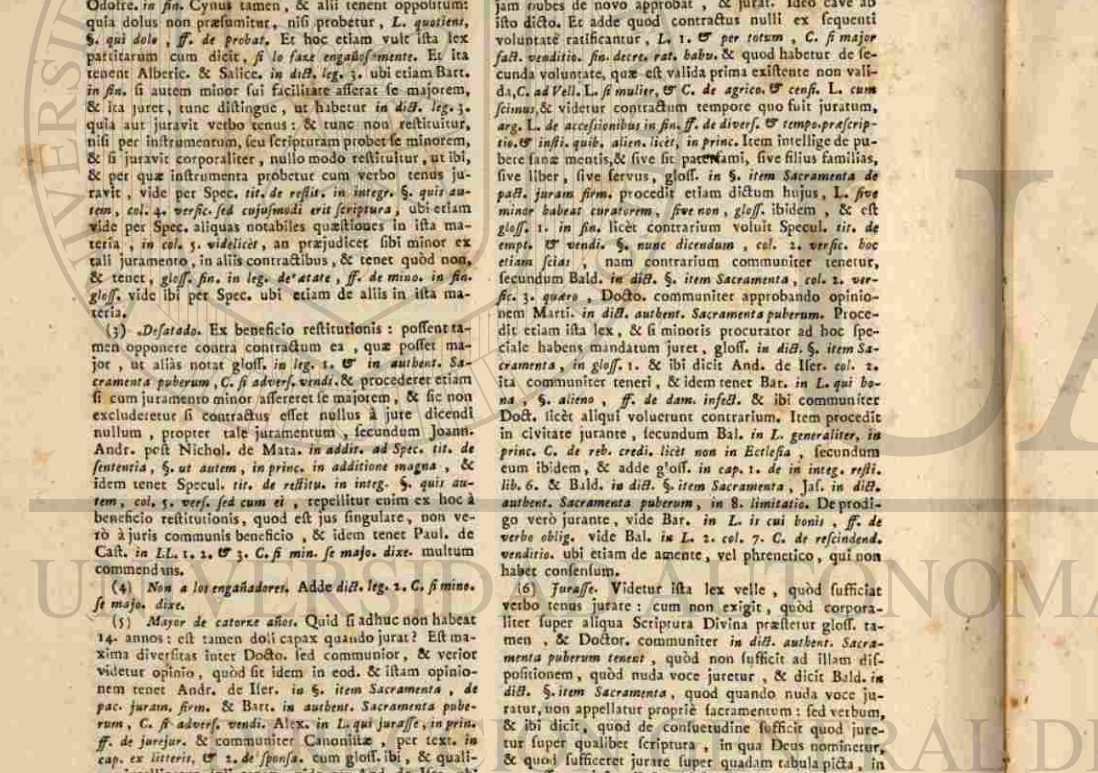
(7) La postura. Sive hinc inde oritur obligatio, ut in contractibus proprie sumptis, sive etiam in contractibus impropris, & sic in donatione, & aliis, ut tradit gloss. in dist. authent. Sacramenta, super verbo. contractibus, & tradit Alex. consil. 53. vol. 2. in 1. dubio, & Socin. consil. 279. 2. vol. Decium consil. 232. diu admodum in 2. dubio. Item procedit in dist. authent. gloss. singularis, in leg. 3. C. contrario, ff. de con. judic. tute. Bart. in leg. tutoris, §. ab eod. ff. de administ. tutor. ubi de remissione actionis tutelae, Bart. & Docto. in dist. authent. Sacramenta puberum, Alex. in leg. Pomponius, §.

prateret, ff. de acquir. poss. Item etiam in quasi contractu veluti in additione hereditatis, & similibus gloss. in dist. authent. Sacramenta, ubi Jaso. 19. col. ubi etiam extendit etiam minor, per se non contrahit, sed alii contrahenti assentiat cum juramento, allegat gloss. quam dicit valde singularem in authent. de nupt. §. sed quod sanctum, in verbo, neque scriptum, & ibi Ang. col. fin. multum commendat. Item procedit etiam in minima constitutione dotis super rebus immobilibus, secundum Bald. in leg. nulla, C. de iure dot. Habet etiam locum in iudicibus gloss. & communiter docto. in dist. authent. Sacramenta, & adde Bald. in leg. unica, col. 14. C. de confis. & ibi vide quid si jurat non revocare factum procuratoris. Valeret etiam manifestio servi inter vivos per puberem facta, licet nondum habeat viginti annos, ut tradit Joan. Andr. referens Pileum in addit. ad Specul. in rubric. de serv. non ordinis. Non tamen procedet haec lex, si juramentum praestetur super testamentis, vel ultimis voluntatibus, secundum Cyn. Bald. & alios in dist. authent. Sacramenta, ubi Jaso. in 13. limitationes.

(8) Per rason de menor edad. Quid si contractus esset invalidus alla ratione, quam minoris aetatis, & simpliciter juravit non convenire: an possit contravenire gloss. quod sic in leg. 1. C. si advers. vendit. unde non excluderet juramentum remedium ex leg. 2. C. de rescin. ven. ut tradit Alberic. alios referens in dist. authent. Sacramenta, unde necesse est, ut omnia remedia tollantur, quod minor juret non contravenire ratione minoris aetatis, neque alla quacumque ratione, ut tradit Bart. & Alberic. ibidem, & formam juramenti ad omne dubium tollendum ponit Alber. ibi, col. pen. quae talis est talis proficiens le puberem vendidit S. mpronio tale praedium sponte; & ex certa scientia prius certioratus de forma authentica, Sacramenta puberum, & juravit ad favea Dei Evangelica corporaliter tatis scripturis se servare ipsum contractum inviolabiliter; & non contravenire beneficio minoris aetatis, minoris pretii, vel aliquo alio modo, vel jure, quod dicit, vel exco. gitari possit, tu vide pleniorum formam in leg. 59. tit. 18. part. 3. & quae ibi dixi, & in leg. 16. tit. 11. ead. part. & vide etiam L. 56. tit. 5. part. 5. & quae ibi dixi.

(9) Deue ser guardada su jura. Et contractus firmatur juramento, licet de se esset invalidus secundum opinionem Martini. communiter approbatum in leg. 1. C. si advers. vendi. unde etiam tenebatur haeres minoris jurantis, ut declarat Paul. de Cast. in dist. authent. Sacramenta, in princ. C. col. 2. tradit etiam Abb. in cap. 1. de iurejur. lib. 6. ubi etiam notanter dicit, quod esset tollatur juramentum, quod firmaverat contractum, non per hoc rescindetur, neque corrumpitur contractus qui jam ex interpositione juramenti consequutus est firmitatem, vide ibi per eum. Quid autem si minor evenerit laederetur? Vide, quae dixi in dist. leg. 59. ff. de dist. leg. 36. & quae tradit Decium consil. 407. penult. ff. fin. col. de aliis limitationibus ad dict. authent. & consequenter ad istam leg. vide Jaso. in dist. authent. Sacramenta, post Bart. ubi Jaso. cumulat. 14. limitationes ibi poterit videre.

(10) Otra vez. Concordat cum leg. 1. 2. C. si sapius, in integ. resti. possu. & an procedat sive sit restitutio denegata: quia non fuit probatum de lesione, sive quia non fuit probatum de atate? Vide per Bart. & Bald. in leg. fin. C. si mino. se major. dixit. & per Paul. de

Juez, nin ante otro; fueras ende, si appellasse (11) de aquella sententia, o si mostrasse razones nueuas (12) arales que gelas denuesen recibir. Otroli dezimos, que si el menor de veynte, e cinco años mouiella pleyto en iuzio con otorgamiento de su Guardador, demandando a alguno, que era fu sueruo; si fuessse dada sententia contra el, en que fuessse dado por libre aquel a quien demandaua, non podria despues demandar restitucion (13) contra tal iuzio, por razon que era de menor edad quando mouio el pleyto. E esto es, por la mejoría que otorgan los derechos a la libertad. (14) E aun dezimos, que si el pleyto, o la postura, de que demandasse restitucion el menor, fuessse fecho en tal manera, que todo ome de edad cumplida, e de buen entendimiento, la faria asfi, (15) e non deua tenerle por engañado por ende; que estonce non deue ser deshecho, por razon que lo fizo en que non era de edad. Por que siempre ha de prouar dos cosas (16) el que demanda restitucion: la primera, que era de menor edad, a la razon que fizo el pleyto, o la postura; la segunda, que la fizo a daño, e menoscabo, de si.

de Castr. in dñ. leg. 1. §. 2. C. si sapius in integr. restit. postu. ubi Paul. tenet contra Bar. & eod. iudicio meo, licet Bald. & Angel. simpliciter sequuntur Bar. Salic. sentit idem quod Paul. & pro hoc satis conserit L. ista paritatum, ibi, si sententia fuerit dada contra el, por que no era asfi como el querellaua, que verba referuntur tam ad iratum, quam ad laesionem, non obstat dñ. L. fin. quia intelligenda est, secundum intellectum Rapha. & Paul. ibi.

(11) Appellasse. Ad appellandum ergo restituetur, si tempus fuit elapsum, & an qui restituitur ad appellandum, vel prosequendum appellacionem debeat probare, quod foveat iustam causam? Vide Batt. in leg. nam & postea, §. si minor, ff. de iurjur. col. fin. & Paul. de Castr. in leg. fin. C. in quibus causis in integr. restit. non est necess. col. pen. Alex. consil. 55. vol. 5.

(12) Razones nueuas. Nota bene, & adde dñ. L. 2. non igitur sufficienter probationes nouae, sed cause nouae debent adesse, siue quae allegatae non fuerunt, vel de nouo emerferunt gloss. & Salic. ibi, non ergo L. de Madrid, in cap. 20. in ordina. de Madrid, quae iubet denegari aliam restitucionem ad opponendas exceptiones noxae procedat quando de nouo ex noua causa sint tales exceptiones ortae, ut hic, & in dñ. leg. 2. C. si sapius in integr. restit. cap. postuati, de excepti. Bald. in cap. 1. celam. §. de mili. vasa. qui eouat. est, praesertim si laesio esset enormis, ut notat Bald. ibidem in fin. princ.

(13) Restitucion. Concordat cum leg. fin. C. si aduer. liberta.

(14) A la libertad. Adde ad casus quos posuit in leg. 4. tit. 5. 3. parit.

(15) La faria asfi. Nota ista verba, & quae sequuntur ad intellectum, & declarationem, L. fin. C. de in integr. restit. de qua ista sumpta est, Doctor. etiam aliter inter intelligunt, dñ. L. fin. & exemplificant aliquibus modis, vide ibi per eos: quia in effectu ista L. paritatum, etiam illam comprehendit.

(16) Dos casus. Adde L. 2. supra eod.

L E X VII.

Si minor est laesus aduersus hereditatis aditionem yo-

L E Y VII.

Como el menor puede desamparar la herencia que ouiere entrado, si entendiere que le es dañosa.

Seyendo establecido por heredero el menor de veynte, e cinco años, si entendiere que non le es provechosa la heredad de tener, puede pedir al Juez, que le otorgue poderio para desampararla, (1) maguer la aya entrada. Pero, quando esto ouiere de fazer, deue ser delante los acreedores (2) de la heredad, que sepan qual es la razon por que la desampara. E estonce el Juez, si entendiere que es daño del moço en tener la heredad, deuele otorgar que la pueda desamparar, e tornar en el estado en que era de primero; poniendo en recabdo (3) primeramente, todas las cosas que perteneciesen a la heredad.

L E Y VIII.

Ante quien puede el menor demandar la Entrega, e quando: e en que manera deue ser fecha.

Delante del Judgador ordinario (1) del lugar deue demandar el menor restitucion, e entrega, de los daños, e de los menoscabos que ouiesse recebido en sus cosas, por pleyto que

caris ad hoc creditoribus hereditatis restituitur. Hoc dicit.

(1) Para desampararla. Concordat cum leg. 1. C. si min. ab heredi. se abstin. ubi vide per Azo. in summa, & debet fieri cautā cognita, ut ipse ibi tradit considerato non tamen eo, si hereditas hereditas, vel non, sed etiam eo an interfit minoris litibus, & sumptibus non vexari, L. minoribus 24. anis, ff. de mino. Item eo considerato, an in hereditate sint multae mortales res, vel praedia ruinae subiecta, L. verum, §. si locuplet. ff. de mino. & poterit petere istam restitucionem, & si adierit cum beneficio inventarii, ut etiam declarat Salic. in dñ. leg. 1. ad fin. & in autent. si omnes, ad finem, habet namque minor petens restitucionem contra aditionem hereditatis necesse probare fe lesum ex additione, quod etiam patet ex citatione creditorum, quae hic requiritur, ut etiam tradit Paul. in autent. si omnes, C. eod. & expressius habetur in ista leg. cum subdit, si entendiere que es daño del moço, & sic approbatur hic opinio Jacob. de Arcet. & Ochofred. & reprobat opinio Guido. de quibus per Alber. in dñ. authent.

(2) Los acreedores. Concordat cum dñ. authent. si omnes, ubi vide per gloss. & Doctor. quid de legatariis & adde etiam L. etiam, §. fin. ff. de mino. & de modo citationis praesertim, & absentium, vide ibi signanter per Paul. de Castr. ubi etiam an sufficiat generale proclama.

(3) En recabdo. Adde dñ. authent. si omnes, & in corpore unde sumitur, ubi quod illud quod perit propter imbecillitatem minoris, non restituitur a minore, & nota hic istum casum, in quo iudex ex officio, etiam nemine petente, debet prohibere, ne bona hereditaria dispensentur.

L E X VIII.

Non solum minor potest restitucionem, dum est intra statum 25. annorum: sed etiam intra quadriennium potest, & etiam haeredes eius intra dictum tempus possunt eam petere. Hoc dicit.

(1) Ordinaria. Et intellige de iudice rei, non actoris, L. 2. C. ubi, & apud quem, sed an possit peti restitucionem contra contractum in loco in quo factus fuit coram iudice illius loci, si ibi reperitur reus contra quem

De la restitucion de los Menores.

solamente puede el menor fazer demanda fasta este tiempo, mas aun sus herederos. (6)

L E Y IX.

Como el Menor puede demandar Entrega de las cosas que perdiessse por tiempo.

Prescripio, en latin, tanto quiere dezir, en romance, como ganancia que haze ome de alguna cosa por tiempo. E como quier que de tal razon como esta fablamos cumplidamente en la tercera Partida deste libro, e en las leyes que fablan en esta razon. Pero dezimos, que las ganancias que fe fazen por tiempo de veynte años, o deude ayuto, que non corre (1) ninguno deitos tiempos contra los que non son

que ouiesse fecho a daño de si, o por alguna de las razones sobredichas, que diximos en las leyes ante desta. E el Juez deue llamar ante si (2) la otra parte, a quien fazen la demanda, e si fallare que el pleyto, o la conoscencia, (3) o el iuzio (sobre que demanda la entrega) que fue fecho a daño del menor, deuel tornar en aquel estado en que era ante; de manera, que cada una de las partes (4) aya en saluo su derecho, así como le auia primeramente. E esta restitucion puede demandar en todo pleyto, o conoscencia, que el ouiesse fecho a daño de si; o su Guardador, o su Abogado. E tal demanda como esta puede fazer el menor, en todo el tiempo fasta que sea de edad cumplida de veynte, e cinco años; e aun en quatro años (5) despues de esto: e non

Vela Dñez
cent. 11.
n. 112.
pag. 133

petitur? Bald. post Guilliel. de Cogn. dicit, quod non in dñ. leg. 2. quis licet in loco contractus sortiat quibus forum, procedit, si agatur ad ejus observacionem, non si ad ejus rescissionem, & idem tenet Paul. de Castr. ibi potest etiam causa restitucionis specialiter delegari a Principe, vel iudice ordinario. Item coram delegato ad universitatem causarum potest peti restitucion, & etiam coram delegato cause specialis, si legitur in aliquo actu, & sic restitucion venit incidenter, vide leg. fin. & ibi Paul. C. ubi, & apud quem, & in cap. suscitata, de in integr. restit. & intellige istam legem de iudicibus ordinariis habentibus certum territorium, seu certum territorium, nam habentes iurisdictionem sine territorio non possent in integrum restituere, ut patet in dñ. leg. fin. & ibi Paul. qui ex hoc dicit, quod coram Reatore (scholarium non poterit peti restitucionem. Item intellige, nisi sit talis iudex ordinarius, qui habeat iurisdictionem sine administratione, qui non potest cognoscere nisi inter consentientes, ut sunt Iudices Censualis, & Notarii, qui habent in privilegiis, iste enim non cognoscit de restitucionem gloss. in dñ. leg. fin. neque etiam poterit peti restitucionem coram arbitro, ut in dñ. leg. fin. habetur, ubi quareit gloss. an possit compromitti, an quis sit restituendus? Et concludit, quod sic, & cum gloss. tenet ibi Salic. post Barr. quando de facto quis patitur se hoc modo conveniti. Bald. tamen reprobat dictum gloss. vide ibi per eos.

(2) Llamar ante si. Concordat L. 2. tit. 25. 3. parit. & quae ibi dixi cum concordantis ibi postea.

(3) Conoscencia. Adde L. certum, §. in pupillo, ff. de de confes. & vide quae habentur in leg. 4. supra eod.

(4) Cada uno de las partes. Adde L. 2. tit. 25. parit. 3. & quae ibi dixi.

(5) Quatro años. Adde L. fin. C. de tempor. in integr. restit. Sed an cum damnus sit eminentissimus dabuntur minori triginta anni? Prout datur tali casu Ecclesiae, sicut, & reipublicae, ut habetur in L. fin. infra eod. & nota gloss. in cap. 1. de restit. in integr. lib. 6. videtur quod non, quia expressè cautum est hic de minore, ut tantum deure quadranniati, & si propter damnus enormissimum aliud voluerit ista lex expressisset prout fecit in casu, dñ. leg. fin. Preterea est diversa ratio in minore, cui quadriennium non curat ad die lesionis, sed completo 25. anno. ut hic & in dñ. leg. fin. Sed in contrarium facit, quia ideo Ecclesiae, & reipublicae datur restitucion, quia utuntur iure minoris, ut in cap. 1. & cap. auditus, de in integr. restit. L. Reipublicae. C. ex quibus caus. maior. & sic arguit gloss. in dñ. cap. 1. quod sicut post quadriennium non datur restitucion minori, sic neque Ecclesiae. Item, quia ratio eminentissimi damni ita limitat in minore, sicut

in Ecclesia, & istud videtur equius, ita tamen quod tunc tempus triginta annorum computetur a die lesionis, ut in dñ. leg. fin. facit ad praedicta leg. fin. in prin. C. de indi. vidui. toll. & quod per illam leg. dicit Bald. in L. fin. quae habentur, col. 12. C. fami. her. & quod notatur per gloss. & Joann. And. in cap. ad nostram, de rebus Eccles. non alic. in gloss. super verbo. etiam, ubi gloss. in fin. recitat opinionem illorum, qui dicebant quod etiam iudicis officio succurratur his qui ultra dimidium iusti pretii lesi sunt.

(6) Sus herederos. Adde L. 2. & quae per totum, C. de temp. in integr. restit. & L. non solum, ff. de in integr. restit. & an beneficium restitucionis transeat in patrem qui succedit filio in peculio? Vide gloss. & Bar. in L. pater, ff. de cast. pecul. privilegium tamen competens pupillo, quia pupillus non transit ad haeredem, vide L. ex pluribus, & ibi Bar. ff. de admini. tuto.

L E X IX.

Prescriptio 20. annorum, aut infra, non incipit currere contra adultum, nisi in alterius persona prescriptio incepta, quia tunc continuatur in minore, sed restituetur ad tempus quod contra eum currit; prescriptio autem triginta annorum, vel ultra incipit currere contra minorem, sed restituetur aduersus eam. Hoc dicit.

(1) Non currit. Et sic prescriptio longi temporis, vel minoris ipso iure a minoribus non incipit, ut hic, & in L. fin. C. in quibus causis in integr. restit. non est necess. L. etiam ei, ff. de mino. L. bona fidei, in prin. ff. de acquir. rer. domi. iuncta. L. non est ignotum, C. quib. non obstat long. tempo. prescriptio. non ergo haec (licet minor sit lapsus, tempus ad solvendum tributum) res ejus incidit in commissum cum tale tempus non currat minori per istam L. & dñ. leg. fin. & tenet gloss. notabil. & ibi vid. Joann. de Pia. C. de fund. patri. lib. 11. & in L. si tutoris, & ibi Cyn. & Salycet. C. de admini. tuto. Alexan. consil. 31. ponderavit 5. vol. Limita pro imo, istam leg. in prescriptioibus conventionalibus procedentibus ex contractu defuncti, siue prescriptio fuerit inchoata cum defuncto, siue cum minore ejus haerede, L. amicus, ff. de mino. L. 2. ad pater, C. de restit. mili. & tenent communiter Doctor. in dñ. leg. fin. & intellige quando nullum fidam intervepit cum minore, sed sola mora alius secus, ut in L. cum filius, §. in hac, ff. de verbo. oblig. L. 2. C. si aduers. vendit. pigno. dicit tamen singulariter Alberic. in dñ. leg. fin. col. 4. circa finem, quod in dicto casu dabitur minori restitucion in subsidium, arg. L. prope-randum, in fin. C. de iudi. L. cum mandato, ff. de mino. & §. pupillus, in authent. de heredi. & Falcid. quod tumulum nota. quia ceteri Doctor. simpliciter dicunt isto

Ley 3.
tit. 8.
lib. 4.
Recop.
L. 1.
tit. 12.
lib. 2.
Recop.

jos, (3) se pierden, o se menoscaban, por culpa de los que los han a procurar, o por engaño de los otros. E porende fue establecido antiguamente, que tales bienes ayan aquel preuilejo, e aquella mejoría, que han las cosas de los menores de venyte, e cinco años. Onde, los que han en poder, (4) e en guarda, las cosas sobredichas, pueden demandar restitucion sobre

cada vna dellas, quando se menoscabassen por tiempo, o por engaño, o por negligencia de otro. E esto pueden demandar desde el dia que recibieron el engaño, o el menoscabo, fasta quatro años. (5) Pero si el menoscabo fuesse tan grande, que montasse de mas de la meytad del precio (6) que valia alguna de las cosas sobredichas que fuesse enagenada; (7) cón-

den. & in isto tertio patrimonio non videtur, quod procedat hujus legis dispositio, & posse procedere, quod Petrus reatus ab Alberic. dixit, & hujus sententia fuit Lucas de Pen. ubi supra dicens, quod Rex non ratione suae personae, sed ratione Reipublicae quam sustentat, eamque procurat, & seruat, tali beneficio gaudet, & quod si alias, in speciali contractu, qui commoda, vel incommoda Reipublicae non respiciet ipse Rex, seu epus Camera laederetur, non esset restituendus, arg. L. famosi, §. hoc tamen, ff. ad leg. juli. majest. & cap. qui fincora, §. 45. dicit. Et facit ad praedicta, quod notat Angel. per text. ibi, in authent. ut cum de appeli. cognosc. §. si unum, col. 2. in 1. nota. quod si filius potest se restituere contra non confessionem inventarii equiparando sicut minori, facit L. 1. §. de scoten. aduers. ff. de iur. iur. lib. 10. Et an Regina Regis uxor gaudeat isto beneficio Luc. de Pen. ubi supra mouet istum questionem, & quod alias ita fuit pronuntiandum in favorem dominae Sanctae Reginae relictae quondam incluy Regis Roberti. cum decepta foret in venditione castri montis Albani: ipse tamen concludit quod non gaudet Regis uxor tali beneficio.

(3) *Contra.* Approbat opinionem Azo. in summa, C. si aduers. usufructu. in fin. & gloss. in leg. Reipublicam, C. de iur. Reipublicae, lib. 11. & Guido de Suza, Jacob. de Azo. & Dyn. & Uber. & Alber. Papien. & Odo. fred. & aliorum, de quibus per Joan. Andr. in addit. ad Spec. tit. de restit. in integ. §. qui autem, col. 6. & per Alber. in leg. Reipublica, C. ex quib. caus. maj. & reprobat opin. gloss. in dist. leg. Reipublica, ubi etiam Petr. & Cyn. & Innoc. in cap. 1. de in integ. restit. & tradit Spec. in dist. §. qui autem, col. 6. versic. idem, quaque iuris est in Reipublica ubi ipse dicit, quod universitas piscorum cerdonum, & hujusmodi non restituantur, vide Bal. in L. 1. C. etiam per Procuratorem causam restitua. In reipublica tamen civitatis vult quod possit restitui, & opinio quae approbatur hic, secundum Alberic. in dist. leg. Reipublica, communiter approbatur, & de facto servatur, quia de facili subsunt laesionibus, & quia, & aliae civitates ultra Romanam reguntur per administratores, & saepe per baratores destricto tamen jure credere se dicit Alberic. contrariam opinionem esse veriolem, tene ergo menti istam leg. paritarum, ejus opinionem tenet etiam Barr. Bal. Salic. & alii in dist. leg. Reipublica, concludentes veritatem, & communem opinionem esse quod omnis civitas, vel quodlibet castrum gaudet privilegio reipublicae, & debet restitui in integrum sicut Reipublica, dummodo tale castrum, vel Villa habeat multitudinem hominum, & regatur per suos administratores, & tractet negotia sua tanquam communia, non ut privata, licet sit parva universitas, & licet talis civitas sit supposita alicui domino, vel Principi, & ita approbatur hic, & advertit, quod Reipublica iuvatur in multis ut pupillus: in multis plerumque pupillus: in multis minus, quam pupillus, vide latè Joan. de Plat. in L. Reipublicam, C. de iur. Reipublicae, lib. 11.

(4) *Lei que han en poder.* Habes hic, quod syndicus universitatis abique alio speciali mandato potest petere restitutionem. Adde Bald. in L. 1. C. etiam per procura. causam restitui. & Joan. de Plat. in L. Reipublicam, C. de iur. Reipublicae, lib. 11.

(5) *Quatro años.* Concord. cum cap. 1. de in integ. restit. lib. 6. & Clement. 1. eo. tit. gloss. fin. in dist. leg. Reipublica, & ibi Bar. & Doct. & in L. Reipublicam, ubi Joan. de Plat. C. de iur. Reipublicae, lib. 11. & probatur etiam hic, quod etiam contra prescriptionem datur Ecclesiae beneficium restitutionis intra quadriennium à die completae prescriptionis, quae erat questio antea dubia, ut tradit Abb. in cap. 1. col. pen. & fin. de praescriptio. & in cap. tom ex litteris, col. 5. de in integ. restit. & vide gloss. in authent. de Ecclesiasticis, tit. §. pro temporalibus, colla. 9. & istud quadriennium est à principio utile, ut patet in dist. cap. 1. de in integ. restit. lib. 6. & ponderat Abb. ubi supra, col. fin. hoc etiam tenet Francisc. Balbus in tracta. praescriptio. fol. 43. col. 2. & contra lapsum hujus quadriennii non datur restitucio: quia alias esset procedere in infinitum. Abb. ubi supra, & vide L. 7. tit. 29. & quae dixi 3. part. & à quo tempore incipiat currere istud quadriennium, quando Ecclesia, vel Reipublica petit restitutionem, quia non probavit in termino, vide per Abba. in cap. coram, ad fin. de in integ. restit. hodie vero provisum est circa hoc per L. C. ordinationes de Ma. drid, restringentes tempus in quo petatur.

(6) *Mas de la meytad del precio.* Approbat opinionem gloss. in cap. ad nostram, de reb. Eccles. non alien. super verbo enorme, & not. bene quia ex hoc declaratur text. cum gloss. in cap. 1. de restit. in integ. lib. 6. cum ibi gloss. dicit de damno eminentissimo, ut tunc competat restitucio etiam post quadriennium, ut etiam idem Joan. Andr. dicit in dist. cap. ad nostram, ibi cum dicit, & forsam eminentissimum damnum fuit hic causa admissiois post quadriennium. Declaratur ergo hic quod dicitur eminentissimum cum contingit laesio ultra dimidiam iusti pretii: tenet etiam Feli. in cap. in presentia, col. 5. versic. imò etiam major. de proba. Curtius Junior consil. 141. col. 3. Calcanes consil. 25. Ratio ergo enormis damni aliqua sunt specialiter statuta, ut hic vides, & minor etiam jurans, si enormiter est laesus, potest petere absolutionem à juramento, ut dicit Abb. in cap. pen. col. fin. de empt. & vend. & vide L. 56. in fin. tit. 5. part. 5. & dicit Barr. post gloss. in L. alius, §. bellissimum, ff. quid vi aut clam. quod potest quis propria auctoritate recuperare res suas, quando alias pateretur enorme damnum, unde si quis per vim arripere animalia sua quae facillius pereunt, vel vitinas, quae si remanerent incultae de facili destruantur: quia tunc facilliter permittitur; quod sua auctoritate ea recuperet, quam in aliis rebus permitteretur, quae non sic de facili pereunt, & vide etiam quod not. Bal. de milit. vassa, qui contum. est, col. fin. versic. sed dabitur utrum contra ipsum processum, & in §. item Sacramenta, col. 2. de pac. juram. firm. Praesumitur namque dolus in inferente lesionem enormissimam, ut tradit Paul. de Cast. in L. sero iocito, §. cum prator, ff. ad Trebellian. sicut L. summa cum ratione, ff. de pecu. versic. sed dolus, & L. nomen, §. 2. ff. de legat. 3.

(7) *Que fuisse enagenada.* Ex hoc videtur, quod iuris verbis praecedentibus, quod non loquitur ista lex, quando Rex, Ecclesia, vel Reipublica vel se restitui contra prescriptionem, nam tunc elapso quadriennio non possit, ut patet ex leg. 7. tit. 29. 3. part. cum enim haec lex consideret damnum grave, seu gravissimum

Ley 3.
tit. 13.
lib. 4.
Recop.

ronce, bien puede demandar emienda, e restitucion, fasta treinta años, (8) desde el dia

que fue fecho el enagenamiento de la cosa.

FIN DE LA SEXTA PARTIDA.

num habito respectu rei, seu causae ad ipsam rem, vel causam: quia loquitur de damno dato in dimidia valoris rei, & ultra prout alias in ista materia, seu simili notatur per Bald. in leg. si societatem, §. arbitrarium, ff. pro socio. Innoc. in cap. quintavallis, de iur. jur. Bald. in leg. pen. C. de arbit. quando tractatur de praescriptione non potest haberi ista consideratio: quia cum tota res praescribatur, semper damnum esset gravissimum ita considerando, unde jura limitantia quadriennium adversus praescriptionem nunquam praedictantur: habebit ergo locum ista lex, quando praedictae personae laeduntur ex sententia, vel contractu, vel alias quam per praescriptionem ubi possit haberi consideratio: de qua hic, scilicet, quod non esset damnum in tota re, seu contra hoc videtur, nam si laesio proveniret ex sententia qua res Ecclesiae, Regis, vel Reipublicae perderetur in totum, & ex hoc reciperetur damnum enormissimum, non potest dubitari quin competeret restitucio, ut probatur in dist. cap. 1. de restit. in integ. lib. 6. cum gloss. ibi etiam post quadriennium, similiter ergo erit dicendum, si laesio in tota re causetur ex praescriptione, & quod hic in ista lege dicitur de laesione ultra dimidiam verificatur, quod à fortiori procedet si contingit laesio in tota re. Praeterea etiam res dicitur alienari per praescriptionem, L. alienationis, ff. de verb. signif. & quae tradunt Doct. in leg. fin. C. in quib. caus. in integ. restit. non est necess. unde dicendum videtur, quod istud damnum gravissimum in ista materia consideretur habito respectu ipsius rei ad qualitatem personae, & quantitatem patrimonii illius qui patitur hoc damnum, sicut habetur in simili, in leg. sed & si susceperis, §. 1. & ibi per gloss. & Doct. ff. de iudic. per Barr. in leg. admonendi, col. pen. vers. sed est aduertendum, ff. iur. jur. & ita in terminis vult, quod istud consideretur. Socin. 2. vel. consil. 266. col. 11. incipit: in causa, quae vertit inter Capitulum Canonicorum, & loquitur in restitutione contra praescriptionem, hoc idem vult ista L. paritarum, quae etiam loquitur in laesione ex cursu temporis, vide tamen L. 5. tit. 29. part. 2. quae vult tamen dari quadriennium ad restitutionem petendam contra praescriptionem, & ad idem L. 10. ejusdem tit. nisi forte respondeas, quod limitentur nisi damnum sit enormissimum habito respectu: de quo dixi ad qualitatem rei, & personae, & quantitatem patrimonii.

(8) *Treinta años.* Habes hic praefixum tempus intra quod peti debet restitucio, quando damnum est enormissimum, quod non memini vidisse taxatum de jure communi, & forte ista taxatio habuit considerationem ad id quod habetur in leg. fin. C. de praescript. 30. vel 40. annor. scilicet, ut actiones minori tempore non limitate 30. annorum spatio praescribantur, & intellige, ut L. ista loquitur de beneficio restitutionis, nam si agere velit Ecclesia, vel Civitas actione ordinaria, sibi alias de jure communi competenti veluti ex deceptione ultra dimidiam iusti pretii in contractu venditionis tunc esset necessarius terminus 40. annorum ad praescriptionem talis actionis, ut in authent. quas actiones, C. de Sacrosanct. Eccles. gloss. & Doct. in leg. 2. C. de rescind. vendit. & gloss. in cap. ad nostram, de reb. Eccles. non alien. De actionibus vero competentibus Regi, vel fisco, quo tempore praescribantur, vide Francisc. Balb. in suo tracta. praescript. ebar. 43. col. 2. ubi de Principibus non recognoscantibus superiorem, & ebar. 50. & 51. gloss. & ibi Bald. in leg. 2. C. communia, de usufructu. & contra beneficium restitutionis competens Regi pro rebus patrimonialibus Regni, vel fiscalibus praescribitur quadriennio, vel si damnum est enormissimum 30. annis, ut hic vides. Si tamen sit qui fuit deceptus in contractu emptionis, vel venditionis, vel simili contractu privata persona, quae non gaudet beneficio restitutionis, videtur ex leg. 4. tit. 7. lib. 5. ordinam. regal. quod tunc interveniat enormis laesio, & deceptio ultra dimidiam iusti pretii non sit audiendus quadriennio elapso dolo, aliter non probato, quam ex quantitate pretii, argumen. L. dolus, C. de rescind. vend. Si tamen ex aliis argumentis constaret de dolo ex proposito, tunc videtur, quod agere possit ultra quadriennium, juxta id quod habetur in leg. 6. titul. 16. part. 7. & in leg. 63. in ordin. Taur. & idem videtur forte dicendum, si laesio ita esset enormissima, quod excederet nimis ultra dimidiam iusti pretii ex his quae dixi in leg. 56. in gloss. fin. tit. 5. part. 5. neque repugnabit dict. L. ordin. quia illa adjectio plus, vel minus sic absolute dicta ad modicam quantitatem referenda est, ne in hoc praeterit corrigat alias LL. majus tempus huius actioni indulgentes, L. hac alio, ff. de verborum significatione.

FIN DE LA GLOSSA DE LA SEXTA PARTIDA.

NOMA DE NUEVO LEON
AL DE BIBLIOTECAS

U A N

DAD AUTÓNOMA DE NUEVO
CIÓN GENERAL DE BIBLIOTECA

